

P. IGNATOV

Insemnările unui partizan

EDIȚIA A III-a

Traducere revăzută de
AL PHILIPPIDE și ADA STEINBERG

EDITURA CARTEA RUSĂ

1956

Coperta şi anvelopa de
MARILENA PARAPEANU

П. ИГНАТОВ
ЗАПИСКИ ПАРТИЗАНА
Государственное Издательство
Художественной Литературы
Москва 1949

NOTA AUTORULUI

N-am fost niciodată scriitor de meserie. Am luat condeiul supunîndu-mă unei îndatoriri civice: aceea de a povesti despre lupta eroică a poporului sovietic împotriva duşmanului perfid şi cîinos, în anii atît de grelei încercări hărăzite patriei noastre — în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei — şi cum a ieşit el biruitor din această luptă. Ca unul care am luat parte la lupta sfîntă a poporului sovietic pentru independenţa şi libertatea patriei lui, am socotit că trebuie să povestesc oamenilor sovietici, şi în primul rînd tineretului nostru, toate cîte le-am văzut şi le-am trăit în această luptă a întregului popor.

Am avut şi alte motive care m-au îndemnat să iau condeiul, şi care mă privesc personal. In lupta cu duşmanul au căzut, din rîndurile detaşamentului de partizani condus de mine, în timpul îndeplinirii unei misiuni de luptă, doi fii ai mei, Evgheni şi Ghenea. Ţara le-a cinstit memoria, conferindu-le post-mortem înaltul titlu de Eroi ai Uniunii Sovietice. Şi eu, tatăl lor, aş vrea ca această carte a mea despre lupta partizanilor să le fie deasemenea un monument, ca şi obeliscul de granit şi busturile de bronz care se ridică pe mormîntul lor acoperit de flori, din scuarul verde din Krasnodar.

Aşa s-a născut cartea: „Insemnările unui partizan".

Detaşamentul de partizani „Fraţii Ignatov", despre care se vorbeşte în aceste „Insemnări" era un detaşament puţin obişnuit, atît prin alcătuirea lui, cît şi prin activitatea militară pe care a desfăşurat-o.

Detaşamentul nostru era, înainte de toate, alcătuit în întregime din intelectuali ai oraşului, din el făcînd parte conducători de instituţii superioare de învăţămînt şi de mari întreprinderi din Krasnodar, activişti ai partidului, oameni de ştiinţă, ingineri şi muncitori cu înaltă calificare.

Detaşamentul avea caracterul lui propriu bine definit. Eram mineri-diversionişti Specialitatea noastră erau acţiunile de diversiune prin minare. Aruncam în aer poduri, uzine electrice, depozite, făceam să deraieze eşaloane inamice, incendiam şi aruncam în aer coloane de autocamioane, împreună cu maşinile blindate şi tancurile care le însoţeau. Detaşamentul „Fraţii Ignatov" a avut cinstea să arunce în aer primul tren german în Kuban.

Detaşamentul nostru era, în sfîrşit, un fel de „combinat" de partizani. Multe şi variate erau serviciile de care dispuneam. Atelierele noastre de mine, de fierărie şi mecanică, de tîmplărie, de cizmărie şi de croitorie deserveau nu numai detaşamentul nostru, ci şi detaşamentele de partizani vecine. Am creat în apropierea frontului un spital prin care au trecut multe sute de răniţi — partizani şi ostaşi de-ai Armatei Roşii. Am reuşit să organizăm o reţea întinsă de filiale care au activat în regiunea submuntoasă a Caucazului, în stepele şi prin limanele Kubanului şi chiar în Krasnodar. Am deschis în văgăunile munţilor din spatele frontului german o „Şcoală superioară de minare şi diversiune", ale cărei cursuri teoretice şi practice erau urmate de cei mai buni şi mai îndrăzneţi partizani ai detaşamentelor vecine.

Toţi partizanii detaşamentului nostru au fost decoraţi cu ordine şi medalii pentru merite strălucite în luptă.

Prima carte a „Insemnărilor unui partizan", „La poalele munţilor Caucaz" nu cuprinde toată perioada de pregătire minuţioasă a activităţii care urma să se desfăşoare de către detaşamentul nostru de partizani, pregătire începută încă înainte de ocuparea Krasnodarului de către nemţi şi nu cuprinde nici toate operaţiunile militare efectuate de detaşament în prima jumătate de an a războiului de partizani. Am adunat însă în această carte ceea ce era mai tipic şi mai caracteristic din toate acestea pentru ca cititorii să-şi poată face o idee despre viaţa pe care am dus-o şi de luptele pe care le-am purtat în spatele frontului inamic.

„Organizaţia clandestină din Krasnodar" face obiectul celei de a doua cărţi a „Insemnărilor". Timpul în care s-au petrecut evenimentele descrise acolo coincide cu acelea al primei cărţi „La poalele munţilor Caucaz". Amîndouă cărţile încep cu perioada de

organizare a detaşamentului de partizani şi a grupului clandestin din Krasnodar şi se isprăvesc cu eliberarea acestui oraş, capitală a Kubanului.

Detaşamentul de partizani şi grupul clandestin au luat ființă pe vremea cînd Krasnodarul era amenințat să fie ocupat de către nemți. Partizanii şi membrii grupului clandestin şi-au isprăvit activitatea odată cu izgonirea nemților din Krasnodar, atunci cînd Kubanul a devenit iarăşi sovietic.

„Linia albastră" constituie a treia carte a „Insemnărilor". Este povestea elevilor „Şcolii superioare de minare şi diversiune" şi ea arată cum, din pustietățile regiunii dela poalele Caucazului au sosit oameni curajoşi care au dus prin stepele, prin limanele şi prin povîrnişurile abrupte ale Kubanului, arta grea, primejdioasă şi nobilă a plantatorilor de mine şi a diversioniştilor.

Mulți din eroii „Insemnărilor unui partizan" trăiesc şi azi. Aproape toți poartă în carte numele şi pronumele lor adevărate.

Fostul comandant al Detaşamentului
de partizani de minare şi diversiune
„Frații Ignatov"
P. K. IGNATOV („TATUCU")

CARTEA ÎNTÎIA

La poalele munţilor Caucaz

PARTEA ÎNTÎIA

CAPITOLUL I

Am început pregătirile pentru activitatea clandestină şi războiul de partizani încă din noiembrie 1941, pe vremea cînd Rostovul-pe-Don fusese ocupat de fascişti şi cînd asupra Kubanului nostru atîrna ameninţarea directă a invaziei.

Nu voi uita niciodată cum arăta Krasnodarul, capitala Kubanului, în acele zile. Infăţişarea acestui oraş frumos se făcuse deodată mai severă şi mai sobră. Pe străzi, în pieţe sau la gară, nu mai era nici forfotă, nici agitaţie.

Comitetul de ţinut al partidului stabilise ordinea exactă a evacuării. Nici o întreprindere, nici o instituţie de învăţămînt, nici un depozit de provizii sau de materiale nu trebuia lăsat să cadă în mîinile inamicului. In primul rînd au fost evacuaţi copiii şi bătrînii; apoi a început evacuarea studenţilor şi a oamenilor de ştiinţă.

Eram director al Institutului de chimie tehnologică de acolo şi dirijam pregătirile de plecare ale institutului drag pentru călătoria cea lungă. Destinaţia era un oraş din Asia Centrală. Tot acolo urma să fie evacuată, cu ultimul eşalon, nevastă-mea, Elena Ivanovna, cu fiul nostru cel mai mic, Ghenea. Trei geamantane stăteau gata, stinghere, într-un colţ al micii noastre sufragerii. Mă străduiam să nu le văd. Intr-unul din ele era împachetată rufăria mea şi hainele mele de zile mari. Ştiam însă că n-aveam să plec din Krasnodar. Aveam eu planurile mele...

Fiul meu mai mare, Evgheni, era şeful secţiei de construcţii tehnice a marelui combinat „Glavmargarin“, mîndria ţinutului nostru.

Evacuarea combinatului era condusă de către Şporhun, directorul combinatului, sub directa supraveghere a comitetului de

ţinut al partidului. În zilele acelea de încordare, nici el şi nici Evgheni nu ieşeau cu săptămînile din combinat. Evgheni ţinea să ambaleze şi să expedieze întreaga instalaţie complicată a secţiei lui într-o ordine aşa de desăvîrşită, încît, sosită la destinaţie, constructorii să-şi poată relua lucrul chiar din primele zile.

Combinatul „Glavmargarin" urma să fie evacuat şi el în Asia Centrală. Nevasta lui Evgheni, Maria Feodorovna, inginer la combinat, şi fetiţa lor, erau şi ele gata de plecare.

Mă bucuram că, afară de fiul meu mijlociu, Valentin, care se afla din primele zile ale războiului în rîndurile Armatei Roşii, toţi cei ce-mi erau dragi aveau să fie împreună în vremurile de restrişte care veneau şi se vor putea ajuta între ei la nevoie.

Curînd însă am aflat că Evgheni îşi avea şi el planurile lui...

Într-o seară posomorîtă de noiembrie, şedeam cu Elena Ivanovna în sufragerie şi-l aşteptam pe Evgheni. Cu o zi mai înainte, dimineaţa, Mura, soţia lui Evgheni, trecuse în grabă pe la noi şi ne spusese că el ne ruga să fim seara acasă. Se făcuse însă ora „ultimelor ştiri" la radio şi Evgheni tot nu venea. Nu se întorsese nici Ghenea de la adunarea organizaţiei comsomoliste.

Încă de dimineaţă începuse să sufle un vînt pătrunzător care vuia în coş şi arunca cu putere zăpada în geamuri. Părea mereu că bate cineva în uşă şi Elena Ivanovna lăsase de cîteva ori din mînă ciorapii pe care îi cîrpea şi dăduse să se ridice. Dar Dax, cîinele nostru ciobănesc, dormea liniştit, încolăcit lîngă sobă. Asta însemna că afară totul era în ordine şi că în curte nu era nimeni.

Cînd, în sfîrşit, vocea sonoră şi limpede a crainicului tocmai termina comunicatul Biroului Sovietic de Informaţii, Dax ciuli urechile, sări în sus şi se repezi la uşă. După felul cum scheuna cîinele, am înţeles că trebuie să fie Evgheni.

Evgheni intră vioi şi plin de viaţă, proaspăt bărbierit şi îngrijit ca totdeauna. Pe trupul lui înalt şi svelt, paltonul părea nou-nouţ. Capetele fularului cadrilat erau petrecute cu grijă sub bărbie. Numai vocea domoală era mai puţin clară şi sonoră ca de obicei. Se simţea în ea oboseala.

— Iertaţi-mă c-am întîrziat, dar nu-i din vina mea. Am o groază de lucru cu evacuarea.

O sărută cu duioşie pe maică-sa, apoi se uită, îngrijorat, în ochii ei.

— Eşti obosită? Pun mîna-n foc că mama şi-a luat pe cap toate grijile, şi obşteşti şi ale noastre!

Elena Ivanovna rîse. Ce-i drept, lucra acum cît doi şi la slujbă şi acasă.

Evgheni se aşeză pe divan, alături de mine, îmi puse mîna pe umăr şi-mi spuse încet:

— Tată, am de vorbit ceva foarte serios cu tine. E cineva dincolo? — Şi arătă cu capul spre uşa care dădea în bucătărie.

Chiar din primele zile ale războiului trimisesem femeia noastră de serviciu la o uzină de armament. Cum Elena Ivanovna lucrase altădată ca medic — avea facultatea de medicină neterminată — se întîmpla adesea şi acum să rămînă la noi peste noapte căzăcioaice de prin staniţele [1]) vecine, venite la Elena Ivanovna cu copii bolnavi sau pentru vreun beteşug de-al lor.

— Nu-i nimeni, — dădu ea din cap.

Evgheni începu atunci să vorbească cu glas tare şi cuvintele îmi păreau că au acelaşi sunet limpede şi răspicat ca şi ale crainicului.

— Voiam să vă spun că n-am de gînd să plec din Krasnodar. Rămîn aici să lucrez în organizaţia clandestină...

Îmi amintesc că la această veste neaşteptată am tresărit. În ultimele zile luasem şi eu aceeaşi tainică hotărîre. Evgheni repeta cuvînt cu cuvînt ceea ce spusesem în ajun secretarului comitetului nostru raional de partid. Ce-i drept, convorbirea mea cu secretarul nu privea mişcarea clandestină, ci organizarea unui detaşament de partizani.

Cîteva clipe domni liniştea în sufragerie. Se auzea numai fîşîitul acului şi al aţei în mîinile Elenei Ivanovna. Căutam să înving sentimentele care mă copleşeau: ce avea să se întîmple cu ai mei în evacuare dacă n-are să mai fie Evgheni cu ei?

— Ia spune-ne, ce gînduri ai, băiete, — zisei eu înadins pe un ton glumeţ.

Da, de spus avea el multe.

Pe vremea cînd nemţii nu ocupaseră încă Rostovul-pe-Don şi cînd în „Glavmargarin" se auzi pentru întîia oară cuvîntul „evacuare", în mintea lui Evgheni încolţi gîndul unei organizaţii clandestine în spatele frontului german. El nu era însă omul care să ia hotărîri pripite şi nechibzuite. Tot citea, recitea şi studia cuvîntarea tovarăşului Stalin adresată poporului prin radio la 3 iulie 1941. Îndemnul conducătorului de a distruge potenţialul tehnic al ocupanţilor nu-l privea oare în primul rînd pe el, omul care, încă din copilărie, ştia să găsească secretul tuturor maşinilor şi mecanismelor?

Evgheni spusese secretarului organizaţiei de partid a combinatului, tovarăşul Polîga, ce avea de gînd şi găsise la acesta deplină înţelegere şi aprobare. Împreună, ei începură să închege, treptat, nucleul mişcării clandestine. Stătură de vorbă cu şeful-mecanic al combinatului, cu inginerul Vetlughin, cu Litvinov, coleg de institut cu Evgheni şi director al fabricii de ulei, cu Safronov, şeful centralei termoelectrice, şi cu Verebei, directorul

---

[1]) *Staniţă* — sat căzăcesc. (N. red. rom.)

fabricii de săpun, toţi oameni verificaţi şi devotaţi partidului şi patriei pînă în adîncul sufletului şi toţi aceştia acceptară, fără rezerve, propunerea lui Evgheni.

Odată obţinută încuviinţarea tovarăşilor, el se adresă comitetului orăşenesc de partid. Mark Apkarovici Popov, secretarul comitetului orăşenesc, avea în seama lui problemele de ordin militar şi era îndrumătorul activităţii combinatului, al cărui inginer-şef fusese multă vreme. Evgheni, care îşi luase la douăzeci şi unu de ani diploma de inginer, începuse să lucreze la combinat sub conducerea lui Popov.

Secretarul îl înţelese şi de data asta pe Evgheni, chiar dela primele cuvinte.

— Te-ai gîndit la o treabă bună, Jenea, — zise el serios şi fără zîmbetul lui obişnuit care te cucerea prin sinceritatea lui. — Hai să le vedem şi să le cîntărim amîndoi pe toate; întîi fiecare lucru în parte şi apoi pe toate împreună. Şi fără să ne pripim...

*

* *

Nemţii ocupaseră Rostovul. Ameninţarea invaziei care atîrna asupra Kubanului devenise acum realitate. Pe vremea aceea, la comitetul orăşenesc era de lucru pînă peste cap. Popov găsea totuşi timp să-l cheme întruna pe Evgheni. Organizaţia orăşenească de partid îşi pusese, desigur, nădejdea în viitorii membri ai organizaţiei ilegale care urmau să fie recrutaţi dintre inginerii combinatului...

Mai mult decît atît. Popov primi dela comitetul de ţinut al partidului însărcinarea nu numai să pregătească organizaţia clandestină din combinat, dar şi să creeze un detaşament de partizani cu misiune specială...

Jenea se uită la ceas şi încheie brusc:

— Şi acuma, tată, ca să isprăvesc: Mark Apkarovici ne aşteaptă chiar în noaptea asta. Te roagă ca, pe de o parte ca inginer, iar pe de alta ca vechi membru al mişcării ilegale şi fost partizan, să iei asupra ta comanda detaşamentului de partizani.

Trebuie să recunosc că am simţit cum mă trec fiorii. Să fii comandantul unui astfel de detaşament, la vîrsta mea şi cu sănătatea mea nu era şagă... Aveam, ce-i drept, o mare experienţă a luptei de partizani, dar în anii demult trecuţi ai războiului civil, nu avusesem de luptat împotriva tancurilor, aruncătoarelor de mine şi armelor cu lunetă...

Oare voi fi eu în stare să îndeplinesc sarcina pe care mi-o încredinţează partidul?... Mi-era teamă să primesc o misiune ca asta iar s-o refuz era cu neputinţă...

In clipele acelea de nehotărîre, răsună vocea liniştită a Elenei Ivanovna:

— Şezi, Piotr Karpovici şi odihneşte-te. Alergi dintr-un capăt al odăii în celălalt ca şi cum în toate colţurile ar fi fascişti.

Aproape treizeci de ani petrecuţi împreună pot face ca doi oameni să ajungă să se înţeleagă fără cuvinte. Am întîlnit privirea nevestei-mi şi... am izbucnit amîndoi în rîs. Rîsul ei rămăsese tot atît de tineresc şi de cristalin ca şi atunci cînd, femeie tînără de optsprezece ani, plecase cu mine în exil, ca şi atunci cînd scosese din uzină, într-o roabă, un spărgător de grevă şi ca şi atunci cînd, acum un sfert de veac, primul nostru născut, chiar acest inginer Evgheni Ignatov, gîngurise pentru întîia dată cuvîntul „mamă"...

Elena Ivanovna lăsă laoparte ciorapul pe care nu-l isprăvise de cîrpit şi se apropie preocupată de geamantane.

— Văd că are să trebuiască să scot din geamantane toate boarfele civile şi să le umplu cu pansamente şi instrumente chirurgicale, — zise ea mai mult sie-însăşi, decît mie şi lui Evgheni.

— Cum, tu?... — făcui eu, privind-o mirat.

— Da. N-are să fie nevoie în detaşamentul vostru de partizani şi de un chirurg? — răspunse ea. — Sau crezi poate că mi-am uitat meseria?

Mă uitam la ea şi-mi spuneam: „Am rămas amîndoi tineri, unul pentru altul. Viaţa nu ne-a îmbătrînit deloc, ba dimpotrivă..."

— Stai, mamă, — zise Evgheni, — trebuie să ne gîndim cu de-amănuntul la toate. Ce are să fie, de pildă, cu Ghenea? Doar n-are să lase şcoala...

Elena Ivanovna îşi mîngîie fiul, bătîndu-l uşor cu mîna pe obraz, ca pe un copil mic, şi zise cu blîndeţe:

— Copii, pe voi v-a răsfăţat puterea sovietică... Ghenea are şaisprezece ani. O să meargă cu noi să-i bată pe nemţi. Şcoala de zece ani, are el tot timpul s-o isprăvească şi după aceea. Pe vremea cînd tatăl tău avea şaisprezece ani, nu mergea la liceu, ci făcea revoluţia. Şi a reuşit totuşi să devină inginer. Doar şi tu te-ai pregătit ca să intri direct în anul al doilea de institut. Şi cîţi ani aveai atunci?... Şaptesprezece, mi se pare...

...Nemţii încercaseră să bombardeze Krasnodarul. Geamurile caselor erau camuflate cu grijă. In bezna străzilor nu se zărea o rază de lumină. Şi nici pe cer nu erau stele. Viscolea. Mer-

geam alături de Evgheni spre comitetul orăşenesc şi tăceam amîndoi, fiecare cu gîndul la ale lui.

Vîntul care vuia ne biciuia picioarele, împiedicîndu-ne să înaintăm. Ni se păru că undeva lîngă noi, un cîine al nimănui, lipit de un gard, sta şi scheuna. Întorsei fără să vreau capul. Era într-adevăr un cîine. Şi era chiar Dax al nostru.

— Marş acasă! Nu ţi-e ruşine să-ţi laşi stăpîna singură pe o vreme ca asta?

Ruşinat, Dax fugi înapoi. Noi ne-am urmat calea dibuind pe alocuri drumul. Am ajuns în sfîrşit, pe strada principală. La adăpostul şirului de case înalte, drumul era aici mai uşor.

— Innocika-i sănătoasă? — întrebai eu.

Evgheni răspunse cu un rîs răsunător şi fericit:

— Sănătoasă. Marţea trecută a împlinit doi ani. Trebuie să te ţii acum mereu după ea. Ieri mi-a băgat o gheată nouă în albia plină cu apă.

Am trecut pe lîngă sediul comitetului orăşenesc al comsomolului. Ferestrele mari erau camuflate, dar îndărătul lor se auzeau voci tinere. „Aicea-i Ghenea al meu“, mă gîndii eu şi o durere îmi săgetă inima. „E prea devreme pentru băiat să miroasă sînge şi praf de puşcă...“ Dar iată şi clădirea comitetului orăşenesc de partid. Am ajuns.

...Furăm întîmpinaţi de un om de statură mijlocie, voinic şi minunat de bine şi de armonios făcut.

— Noroc, noroc, Piotr Karpovici, — spuse el scuturînd cu amîndouă mîinile mîna mea. — Ştiam că ai să primeşti.

Avusesem şi mai înainte prilejul să-l întîlnesc pe Mark Apkarovici Popov şi de fiecare dată mă uimise farmecul nespus care izvora din întreaga făptură a secretarului comitetului orăşenesc, farmec pe care îl simţeam aproape în mod fizic. Ochii lui negri erau vioi şi focoşi. Îndemînatec în mişcări, era iute ca argintul viu. Privirea îi era în acelaşi timp atît de pătrunzătoare şi de atentă, încît simţeai pe loc nevoia de a-ţi deschide sufletul şi de a-i destăinui ce anume ţi se părea că nu prea merge. Ştia să asculte pe acei cu care vorbea, iar uimitoarea lui memorie era o şi mai mare dovadă a atenţiei pe care o arăta faţă de orice om. În discuţiile cu noi din noaptea aceea, de pildă, el trecu în revistă pe toţi inginerii şi tehnicienii combinatului şi chiar pe mulţi muncitori, amintindu-şi de numele fiecăruia.

I-am spus lui Mark Apkarovici că, înainte de a-mi da consimţămîntul definitiv, prin care luam asupra mea comanda detaşamentului de partizani, socoteam drept o condiţie necesară ca organizarea detaşamentului să fie făcută în cea mai desăvîrşită taină. Comandantul detaşamentului nu trebuia să fie cunoscut nici măcar de viitorii partizani, afară de noi trei.

Popov rîse.

— Cum aşa, Piotr Karpovici? Chiar dumneata ai vorbit despre asta unei a patra persoane, Elenei Ivanovna. Ţi-o citesc în ochi.

Era vădit că nu din întîmplare ne descosea el fără să ne dăm seama, întrebîndu-ne ce intenţii aveam cu privire la familiile noastre. Ne sfătui să luăm cu noi în detaşament şi pe nevasta şi pe fetiţa lui Evgheni şi ne spuse că Gheneа ar trebui să înceapă neîntîrziat să studieze limba germană, de care avea să aibă nevoie în recunoaşteri şi la interogarea prizonierilor.

Am stat de vorbă cel puţin două ceasuri şi am hotărît că, pentru a se putea păstra taina, viitorul detaşament să se numească deocamdată: „Detaşamentul cu misiune specială".

Cel mai nimerit lucru era să se organizeze detaşamentul chiar în sînul combinatului care era, dealtfel, şi obiectul propriu-zis al acţiunii. In afară de aceasta, Evgheni era şi comandantul detaşamentului de apărare antiaeriană de la combinat.

Eu, dealtfel, veneam adesea la combinat, căci fusesem însărcinat de directorul acestuia cu alcătuirea proiectului unei noi fabrici pentru confecţionarea ambalajelor.

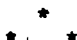
Popov ne sfătui, pe mine şi pe Elena Ivanovna, să urmăm şi noi cursurile, la fel cu ceilalţi membri ai detaşamentului.

— De fapt, aceasta nu vă va servi numai pentru o mai bună pregătire, dar veţi avea astfel prilejul să cunoaşteţi dinainte pe fiecare dintre acei pe care îi veţi avea sub ordine, şi vă veţi putea da mai bine seama de ceea ce ar fi în stare să facă fiecare dintre ei, — zise Mark Apkarovici.

— Tot nu veţi putea închide ochii noaptea asta, — ne zise el la despărţire, — aşa că nu face să vă mai culcaţi! Gîndiţi-vă mai bine la toate amănuntele. Iar eu pînă mîine dimineaţă, voi avea timpul să fac, acolo unde trebuie, formalităţile pentru înfiinţarea detaşamentului vostru. Ne întîlnim aici mîine dimineaţă, pe la nouă.

Mark Apkarovici mă cuprinse respectuos pe după umeri (eram cu vreo cincisprezece ani mai în vîrstă decît el) şi mă conduse pînă la uşă.

M-am despărţit de Evgheni. El se ducea la combinat, eu am plecat acasă. Noaptea se făcuse şi mai întunecoasă, iar vîntul şi mai năprasnic. Dar, lucru ciudat, umblam parcă mai uşor pe străzile întunecoase. Păşeam fără teamă şi fără măcar să mă lovesc de copaci. Şi cauza era uşor de ghicit. Îmi găsisem în noaptea asta locul pe care aveam să-l ocup în război. Îmi ştiam acuma rostul şi căpătasem deci încredere în mine.

Peste cîteva zile, Armata Roșie a alungat pe nemți din Rostov-pe-Don. Inamicul a fost fugărit pînă la șaizeci și patru kilometri de oraș.

Îmi amintesc de Mark Apkarovici cum arăta el în zilele acelea, parcă l-aș avea chiar acum în fața ochilor.

— Cred, tovarăși, că sînteți convinși că nu dorm în același pat cu Hitler! — ne spuse el, mie și lui Evgheni, ascunzîndu-și un zîmbet.

— Se prea poate, — răspunse rîzînd Jenea.

— Și totuși, închipuiți-vă, știu noapte cu noapte ce visează Adolf. Doarme și visează cum banditii lui ocupă Kubanul, cum ti imit în Germania trenuri cu grîne, cum jupoaie de grăsimi porcii noștri, cum își săpunesc mîinile lor murdare cu minunatul săpun pe care îl fabrică combinatul nostru. Mai mult decît atît. Doarme și vede în somn potlogarii lui trecînd prin Kuban și ajungînd aici! — Popov lovi cu degetul cuvîntul „Baku" de pe harta cea mare care ocupa jumătatea peretului și pe neașteptate îmi zîmbi. — Uite cum m-am luat cu vorba... Voisem numai să-ți spun, simplu și pe scurt, Piotr Karpovici, că nemții pot să se năpustească în orice clipă asupra Kubanului. De aceea nu trebuie să încetăm cu pregătirea detașamentului. Dacă situația militară ne dă răgaz, să profităm și să schimbăm radical caracterul pregătirii detașamentului nostru, ca să-l adîncim și să-l facem mai complex. Asta-i hotărîrea comitetului de ținut.

Sub cuvîntul „complex" se ascundea o seamă de greutăți pe care Evgheni și cu mine trebuia să le înlăturăm. Popov ne propusese, înainte de toate, ca detașamentul să nu fie prea mare: numai vreo patruzeci de oameni. Dar fiecare din acești patruzeci trebuia să fie un astfel de om încît să poată completa în viitor și singur, așa după cum crește carnea pe os, un alt detașament de partizani. Socoteala lui Popov era îndreptățită. Cine putea să știe atunci dacă detașamentul nostru nu va trebui, într-o anumită situație militară, să se dezvolte și să ajungă batalion sau chiar regiment? Acest fapt impunea la rîndul său necesitatea de a alege oameni din toate specialitățile militare, nu numai mitraliori, transmisioniști pioneri, radiotelegrafiști, dar și de la armele speciale, ca aruncătoarele de mine și chiar și artileriști.

A îngădui însă unui detașament atît de puternic prin compoziția lui să acționeze chiar în Krasnodar, și în împrejurimile lui imediate, ar fi însemnat să se provoace din partea ocupanților cele mai crunte represalii în oraș — ar fi însemnat a supune unei primejdii de moarte populația pașnică și a expune loviturilor dușmanului organizațiile de partid și comsomoliste clan-

destine pe care comitetul de ținut avea de gînd să le lase în Krasnodar. Dar și cîmpul de activitate pentru noi, ingineri, chimiști, tehnicieni, constructori, ar fi fost prea mic aici.

Din această cauză, conducerea partidului hotărî să ducă viitorul meu detașament în regiunea de la poalele munților. Avîndu-și bazele acolo, el urma să opereze pe traseul Krasnodar — Novorossiisk.

Nu-mi pot opri gîndul să nu se întoarcă tot mereu la chipul luminos al secretarului comitetului nostru orășenesc. Popov știa să vadă departe, să analizeze, să planifice și să se îngrijească de oamenii cărora le încredința însărcinări grele.

— Bune locuri, regiunile premuntoase! — zicea el privindu-mă drept în ochi. — Locurile sînt pustii. Nici urmă de așezări omenești. Ți se găuresc cizmele? Umblă, dragă, cu picioarele ude chiar de ai fi și inginer. I-a căzut calului o potcoavă? Înjunghie-l, fierbe-l în cazan și mănîncă-l. Așa-i?

Zeflemisind pe seama acestor întunecate perspective, Mark Apkarovici îmi puse o problemă nouă și mai grea.

— Detașamentul trebuie alcătuit astfel încît fiecare partizan să aibă, în afară de specialitatea lui militară, și una civilă. Dacă fiecare soldat din Armata Roșie aflat în prima linie este deservit de cinci pînă la șapte oameni din spatele frontului, apoi partizanii dumitale nu vor fi deserviți de nimeni. Ei trebuie aleși în așa fel încît să-și aibă armurierii, cizmarii, fierarii, croitorii și tîmplarii proprii.

„Trebuie găsit, de pildă, un inginer care să fie și cizmar și pioner". Așa ceva nici să spui nu-i ușor, d-apoi încă să faci!... Noroc că la combinat lucrau mii de oameni și aveam de unde alege!

Inainte de a primi în detașamentul nostru pe un tovarăș nou, Evgheni, cu prietenii lui cei mai apropiați, Vetlughin, Ianukevici, Litvinov, Safronov și cu mine, îl supuneam, prin corespondență, unui interogator extrem de amănunțit.

Il întrebam cum își îndeplinea programul de producție la combinat. N-aveam nevoie de trîndavi sau de oameni fără aptitudini speciale. Dăduse tovarășul în munca lui dovadă de inițiativă, de dorința de a învăța? Ce pregătire militară și ce specialitate militară avea? De unde era de loc?

Aveam nevoie de băștinași din Kuban. Legea permanentă a istoriei războaielor de partizani ne arăta că partizanii sînt întotdeauna mai puternici cînd sînt legați prin sînge de locurile în care operează și de populație, fără ajutorul căreia ei ar fi sortiți pieirii.

Pe căi lăturalnice, prin convorbiri uneori glumețe, căutam să aflăm cum își petrecea timpul liber tovarășul pe care urma să-l alegem. Îi plăcea cultura gherghinelor sau a cercelușilor? În

acest caz, nu era potrivit. Aflam însă că era fiu de cizmar și că, pînă la intrarea lui în școala medie tehnică, își ajutase părintele la cizmărie? Detaliul acesta biografic devenea foarte prețios... Fusese în institutul de chimie eminent la limba germană? Perfect! Ce sporturi practica?...

Dar iată că la una din aceste „verificări fără prezența candidatului", Gheronti Nikolaevici Vetlughin propuse să observăm, din vreme și cu băgare de seamă, caracterul fiecăruia din viitorii noștri partizani. Vetlughin, om cu mintea ascuțită și oarecum sceptic, vioi și sociabil, nu putea suferi pe oamenii care se văitau, pe cei șovăielnici și pe cei al căror caracter nu era tocmai ferm.

— Dumneavoastră sînteți chimiști, iar eu mecanic. Știți desigur mai bine decît mine ce e difuzia, — zise Vetlughin, clipind șiret din ochii lui căprui. — Să zicem că în detașament ar nimeri vreun ipohondru. S-ar duce totul de rîpă: pe nesimțite ar pătrunde și în conștiința noastră molecule din mîzga sufletească a acestui individ. Sau, ia închipuiți-vă ce ar fi dacă s-ar întîmpla cumva să luăm cu noi în munți doi-trei intriganți?...

Vetlughin avea dreptate. Partizanul, ca și exploratorul polar, trebuie să poată fi suportat de alții în viața în comun pe care urmează s-o ducă. Dacă ar fi trebuit să rămînem multă vreme rupți de lume, un om cu un caracter nesuferit ne-ar fi otrăvit viața și ar fi destrămat spiritul sănătos al detașamentului.

— Trebuie să ne gîndim serios la treaba asta, — zise Evgheni. — Bătrînii spuneau că trebuie să mănînci un căuș de sare cu un om pînă ajungi să-l cunoști. — Numai că noi n-avem timp să analizăm pe viitorii noștri tovarăși cu ajutorul acestei „reacții saline"...

Am ales nucleul de bază al detașamentului. Printre inginerii și tehnicienii mobilizați pe loc la combinat și printre răniții din Armata Roșie, demobilizați, am găsit campioni mitraliori și aruncători de mine, pioneri și radiotelegrafiști. Aveam și artileriști și chiar un instructor-aviator și un mecanic de bord.

Toți aceștia, afară de noi, cei patru, Ignatov și de Ianukevici cu nevasta lui, Maria, erau cazaci din Kuban. Cei mai mulți dintre ei învățaseră nemțește nu numai în școala medie dar și în cea superioară, iar nouă tovarăși vorbeau nemțește tot atît de bine ca și rusește.

Capitolele care urmează vor arăta că printre tovarășii aleși de noi se găseau fierari, cizmari, tinichigii, armurieri, tîmplari, constructori și, bineînțeles, mecanici și toți erau perfecți.

Elena Ivanovna mînuia nu numai instrumentele chirurgicale, ci și acul. Ghenea al meu, despre care voi mai vorbi mai încolo, urma cu sîrguință un curs de șoferi. Optzeci la sută din membrii detașamentului nostru absolviseră școli medii și superioare, iar

ceilalţi erau muncitori, mecanici şi maiştri, toţi cu o calificare excepţională. Se poate pune întrebarea: de unde ştia acest grup de intelectuali atîtea meserii diferite? Îmi voi lua libertatea să răspund cu cuvintele unui cîntec din tinereţea mea:

Toţi am ieşit din popor
Copii de familii muncitoare...

Şi aşa, în principiu cel puţin, detaşamentul se completase. Nu ne mai rămînea decît să controlăm caracterul fiecăruia dintre oamenii noştri ca să purcedem apoi la învăţarea meseriei complicate de partizan. Evgheni avu aici o idee care dădu rezultate rodnice: să îndeplinească aceste două sarcini în acelaşi timp, încazarmînd pe viitorii partizani.

Conducerea organizaţiei de partid aprobă iniţiativa lui Evgheni. Popov luă cunoştinţă de lista partizanilor, şterse două nume şi o confirmă.

— Aceşti tovarăşi, pe care i-am şters, — zise el, — vor fi mai folositori grupului clandestin al combinatului atunci cînd nemţii vor vrea să-l repună în funcţiune...

CAPITOLUL II

Vara, terenul combinatului „Glavmargarin“ părea un parc. Din curtea asfaltată, porneau alei largi de salcîmi şi platani. Straturile de flori răspîndeau miresme. Corpurile principale de clădiri ale combinatului, cufundate în mijlocul unei vegetaţii bogate, semănau cu pavilioanele unui sanatoriu.

Acum, însă aceste clădiri îngrijite altădată, erau vopsite în vederea camuflajului cu o culoare murdară în tonul cenuşiu al asfaltului. Pe fondul acesta neutru, ramurile goale ale copacilor şi ale tufişurilor păreau mănuchiuri de vreascuri aruncate în neorînduială.

La prima vedere, vastul cuprins al combinatului părea pustiu. În realitate însă, în toate secţiile clocotea munca. Duşmanul fusese izgonit din Rostov şi întreprinderile care făceau parte din „Glavmargarin“ se întorceau acum la Krasnodar. În aşteptarea evacuaţilor, în secţii se făceau reparaţii în vederea repunerii lor în funcţiune.

Echipele apărării antiaeriene ale combinatului stăteau de veghe zi şi noapte. Atacurile aviaţiei inamice asupra capitalei Kubanului deveniseră în ultima vreme mai dese, iar în nopţile cînd gerul mai slăbea, ele se repetau de cîte două sau chiar de cîte trei ori.

„Detaşamentul cu misiune specială", cum fusese numit detaşamentul nostru, pentru a se păstra taina, nu atrăgea atenţia nimănui. Chiar dacă nemţii ar fi izbutit să introducă un spion în combinat, acesta n-ar fi bănuit deloc că „detaşamentul" ar putea fi altceva decît unul din detaşamentele apărării antiaeriene.

Clădirea care ne fusese rezervată drept cazarmă nu bătea nici ea la ochi. Departe de aleea principală, în spatele imensei fabrici de margarină, se ridica, în rînd cu alte clădiri, o construcţie înaltă, cu un singur cat. Acolo se găsea depozitul detaşamentului de apărare antiaeriană. E drept că la intrare era pusă o santinelă, dar şi depozitele vecine ale combinatului erau păzite de o gardă înarmată.

In ajunul încazarmării noastre, ne-am înţeles cu viitorul corp de comandanţi, compus din Ianukevici, Vetlughin, Safronov şi Musiacenko, ca ei să observe cu atenţie pe fiecare din membrii detaşamentului cu privire la însuşirile lor militare şi la trăsăturile de caracter care se vor manifesta în timpul perioadei de instrucţie.

Am început instrucţia detaşamentului cu exerciţii de tragere cu arme individuale şi anume cu pistolul de calibru mic şi cu puşca. Majoritatea oamenilor trăgeau bine. Dar acest „bine" nu ne satisfăcea. Ştiam că în spatele frontului inamic va fi nevoie să economisim fiecare cartuş, şi din această cauză ceream o precizie perfectă a tragerii. Şi femeile, şase surori de caritate, fură încazarmate. Ele urmau să devină viitoare cercetaşe. Chiar din prima zi, ne lovirăm de o manifestare neobişnuită a caracterului femeiesc.

Nadia Korotova, contabilă la atelierele mecanice ale combinatului, era o foarte proastă trăgătoare. Fata era naltă şi drăguţă. Despre fete ca ea se spune în satele noastre că sînt „hrănite numai cu smîntînă". Nadia îmi atrase atenţia prin mişcările ei încete, aş fi zis mai curînd, flegmatice.

Trimitea glonte după glonte alături de ţintă. Litvinov, ţintaş minunat, îşi bătu multă vreme capul cu ea. Apoi ferindu-se să se uite la Vetlughin (era cam saşiu) îi spuse încurcat:

— Nu-i pot explica Nadiei... Ia încearcă tu, Gheronti.

Vetlughin răspunse lui Litvinov cu o privire atît de elocventă, încît Evgheni, care stătea alături de ei, socoti că trebuia să vină în ajutorul Nadiei:

— Hai să mai încercăm o dată. Dar liniştit şi fără grabă.

— Dar nu mă grăbesc deloc, — răspunse ea cu glas melodios.

Evgheni îi explică îndelungat şi temeinic cum trebuia să ţină mîna şi cum să ochiască. Nadia trase şi... nimeri.

— Vezi! — se bucură Jenea.

— Asta-i din întîmplare, — răspunse ea netulburată.

Da, Nadia își dădea singură seama de ceea ce era în stare. Fusese unica dată în ziua aceea cînd nimerise în țintă. Numărul armelor de care dispuneam era, deocamdată, limitat și doi tovarăși care urmau să tragă cu același pistol cu care trăgea Nadia se uitau la ea cu priviri care erau departe de a fi prietenoase. In sfîrșit, unul din ei, un inginer-tehnolog de la fabrica de grăsimi hidrogenate — să-i zicem Ivan Petrovici — mormăi cu ciudă:

— Ne pierdem timpul degeaba. Vede și un orb că din domnișoara asta crescută în puf, n-are să iasă niciodată un trăgător de precizie.

Imi amintesc cît de tare se aprinse Maria Ianukevici care făcea exerciții de tragere în grupa vecină și cum Elena Ivanovna, nevastă-mea, îi aruncă o privire dezaprobatoare lui Ivan Petrovici și căută s-o liniștească pe Maria.

Nadia, imperturbabilă, continuă un timp să ochiască, trase, nu nimeri, și tot atît de netulburată, trecu pistolul lui Ermizin, care își aștepta rîndul. Acesta îl săltă cu dispreț în palmă și-i zise lui Evgheni, cu o nemulțumire în glas pe care nu-și dădea osteneală s-o ascundă:

— Asta-i o jucărie pentru copii. Imi vine să rîd. Sînt rănit, demobilizat, locotenent încă din campania în Finlanda și am absolvit pe vremea aceea secția de pușcași-lunetiști a școlii de tragere „Vîstrel" [1]). Iar voi îmi dați un pistol de calibru mic. Dacă mi-ați da măcar o armă, v-aș arăta cum aș nimeri cinci gloanțe unul în altul.

Evgheni puse mîna pe umărul lui Ermizin:

— Vom recurge, desigur la măiestria dumitale, dar nu-i strică nici măcar unui virtuos să-și facă mîna cu o armă de calibru mic. Am citit că Anton Rubinstein [2]), în turneu prin diferite orașe, studia în tren pe un pian mut, portativ.

Ermizin răspunse întunecat:

— Dacă făcea Rubinstein una ca asta, atunci fie! — ridică pistolul și parcă fără să ochiască trase de cinci ori. Ne-am dus să controlăm. Intr-adevăr, toate cinci gloanțele nimeriseră în același punct.

Atunci Nadia Korotova, profitînd de pauză, zise:

— Azi trebuie să fii fericit dacă poți trage așa! — și aruncă privirea ei limpede asupra lui Ermizin. — Ia-mă, te rog, sub oblăduirea dumitale. Am să învăț și eu să trag. Intr-adevăr, o comsomolistă nu poate întîmpina dușmanul pe pămîntul ei, cum l-ar întîmpina o domnișoară crescută în puf.

---

[1]) Cunoscută școală de tragere. *Vîstrel* — împușcătură. (N. red. rom.)

[2]) *Anton Rubinstein* (1829—1894) — mare pianist, compozitor și dirijor rus. (N. red. rom.)

— Deşteaptă fată ! — spusei eu, schimbînd o privire cu Evgheni. Mi-am zis că Nadia, cu stăpînirea ei de sine, cu perseverenţa şi calmul ei, ar putea deveni o cercetaşe desăvîrşită. Că era o bună infirmieră nu mă îndoisem niciodată.

Timp de opt luni, pînă la plecarea noastră în regiunea premuntoasă, am continuat neîncetat să ne perfecţionăm la tragere. Nu tuturor celor din grup le venea uşor să facă asta, de aceea am şi acordat, la început, foarte mult timp pentru tragere. Am început să tragem în sala de tir, iar mai tîrziu am ieşit pe un loc viran în dosul combinatului. La aceste trageri, ţineam evidenţa strictă a rezultatelor dobîndite şi, lucru ciudat, fie că femeile erau mai silitoare decît noi, fie că intrase în joc vestita „răbdare femeiască", în curînd ele începură să tragă mai bine decît bărbaţii.

Peste o lună, am ieşit la tragere la cîmp şi în pădure. In ultimul timp nu mai găseai în „detaşament" nici un om care să nu nimerească în ţintele mişcătoare cel puţin patru din cinci gloanţe. Incepusem, cum spunea în glumă Vetlughin, „să-i venim de hac timpului urît" : fie că ploua, fie că era ceaţă sau bătea un vînt puternic, întrerupeam orice altă activitate şi ieşeam din oraş la tragere. Aveam acum confirmarea elocventă a vechiului proverb rusesc : „Răbdarea şi munca izbutesc să învingă totul". Nadia Korotova, care trăieşte şi azi în Krasnodar, ajunsese pînă la urmă să nimerească în orice condiţii cu cinci gloanţe din cinci. Mai mult decît atît, de la o vreme, ea trecu în grupa de puşcaşi-lunetişti a detaşamentului...

Căutam să putem mînui orice tip de armă şi studiam cu sîrguinţă pe cea germană. Aveam în vedere că, în spatele frontului german, va trebui să înfruntăm duşmanul cu propriile sale arme.

Deocamdată, ne antrenam aruncînd grenade şi sticle cu lichide inflamabile în macheta mişcătoare a unui tanc. Inginerul Lomakin, şeful atelierelor mecanice ale combinatului, făurise pentru noi, în atelierele lui, arme albe. Şi iată că într-o zi, cînd „detaşamentul" îngheţat de frig şi flămînd tocmai se întorsese în cazarmă de la tragere, Evgheni spuse oamenilor, pe jumătate în glumă :

— Acum, tovarăşi, vom încerca să ne încălzim printr-un nou procedeu. Ne vom furişa pe nesimţite la duşman, în aşa chip încît el să fie lichidat, fără să aibă timp nici măcar să crîcnească.

In întunericul care se lăsase, nu dădurăm la început nici o atenţie sacilor de paie atîrnaţi de tavan în colţurile camerei. Evgheni împărţi tuturor cuţite. Cuţitele erau înguste şi ascuţite ca briciul. Lamele răsfrîngeau scîntei albăstrii care nu prevesteau nimic bun.

Maria Ianukevici, mică de stat, vioaie şi atît de sinceră încît părea uneori aspră, puse cu dezgust cuţitul pe masă şi zise:

— Ia spune, Evgheni, ai tăiat tu, de cînd eşti, cu mîinile tale, o găină ?

O clipă, nimeni nu scoase un cuvînt. Evgheni era socotit şeful detaşamentului. Să spun că era iubit, ar fi puţin. Toată lumea avea încredere deplină într-însul şi i se supunea. Venise la combinat la douăzeci de ani, imediat după ce-şi luase diploma de inginer, şi avea acum douăzeci şi şase. In aceşti şase ani, nici unul dintre tovarăşii lui nu-şi amintea ca Jenea să fi făcut vreo faptă uşuratică sau să fi aruncat vreo vorbă în vînt. Şi iată că acum, deşi nu le vedeam feţele din cauza întunericului, simţeam că tovarăşii lui nu erau cu el. Învăţaseră cu toţii, la vremea lor, în cadrul învăţămîntului general obligatoriu, elementele principale ale mînuirii armelor albe, dar consideraseră acest lucru numai ca un mijloc de a-şi dezvolta muşchii şi îndemînarea. Acum li se ordona acestor oameni, pe care noi îi aleseserăm în primul rînd după criteriile unei înalte curăţenii morale, să înveţe cum să înjunghie oamenii... Şi ei, de cînd erau pe băncile şcolii, nu învăţaseră altceva decît cum să fie folositori oamenilor...

Evgheni se apropie de masă, apucă cuţitul Mariei şi, ridicîndu-l în dreptul ochilor, începu să vorbească. Vorbea domol:

— N-ai copii, Maria. Dar fratele meu Valentin a avut o fetiţă. Era tare nostimă. Avea patru ani. Locuia cu mama ei la Smolensk, cînd s-au năpustit acolo nemţii. Înţelegeţi restul... Fetiţa nu mai este...

Sprînceana stîngă a lui Evgheni, cu linia ei frîntă, caracteristică, se ridică convulsiv, ca din pricina unei dureri cumplite, şi îşi reluă apoi locul deasupra orbitei. Incet, aproape în şoaptă, el reluă :

— Am şi eu o fetiţă...

— Taci, te rog, -- strigă Maria. — Dă-mi cuţitul. Arată-mi cum se înjunghie, ca nici să nu apuce să crîcnească...

— Nu, tovarăşi, — zise el de data aceasta cu glas tare şi foarte liniştit. -- Trebuie să ne înţelegem odată pentru totdeauna : oare vom avea noi curajul, noi care am asimilat tocmai ca laptele mamei, cea mai omenească învăţătură din lume — vom avea noi curajul, comsomolişti şi bolşevici, să nimicim cu aceste

cuțite pe acei care au venit pe pămîntul nostru, să ne ridice copiii în vîrful baionetelor?...

Dar nu mai avu nimeni timp să-i răspundă lui Evgheni fiindcă sirena începu să urle anunțînd alarma aeriană. (Ca să nu mă mai întorc la povestea cu cuțitele, o voi isprăvi acum. Bineînțeles că din ziua aceea, „detașamentul" începu să se antreneze în mînuirea armelor albe, să învețe să lupte corp la corp și să se familiarizeze cu metodele de jiu-jitsu.)

Aceeași seară ne aduse evenimente neașteptate...

La primele sunete ale sirenei, Evgheni comandă:

— Membrii echipelor apărării antiaeriene locale, la posturile lor! Toți ceilalți în adăposturi!

Artileria antiaeriană bubui foarte aproape de noi. Maria Ianukevici, care era subchirurg militar, Nadia Korotova, care mi se păruse pînă atunci flegmatică, și alte patru infirmiere ale noastre, cu o iuțeală care mă uimi, dar fără nici o agitație, își aruncară pe umeri halate albe, apucară trusele parcă anume pregătite la îndemînă și, cît ai clipi, se și repeziră afară.

Cînd încazarmasem pe viitorii noștri partizani, hotărîsem ca ei să fie puși sub observația corpului de comandanți pentru ca aceștia să-și poată da seama de curajul, inventivitatea, repeziciunea, simțul de orientare și spiritul lor de disciplină. Corpul de comandanți mai avea apoi să-și dea seama de gradul de dezvoltare al simțului de autoapărare și de spiritul de sacrificiu al oamenilor.

Piotr Petrovici Musiacenko, locțiitorul meu la comanda detașamentului, stătea deoparte, făcîndu-se că nu nimerește cu mîna în mîneca paltonului și se uita cu atenție la atitudinea fiecăruia.

Cazarma se goli. Rămăsesem numai eu cu Musiacenko, iar lîngă ușă, înjurînd de mama focului, se mai afla Ivan Petrovici, inginer la fabrica de grăsimi hidrogenate, care își pierduse un galoș.

O bombă căzu foarte aproape.

— Mi se pare că a nimerit în clădirea administrației, — zise Musiacenko. — E timpul, fraților, să plecăm de aici...

Am ieșit afară. La ușa cazărmii stătea de santinelă unul dintre viitorii partizani. L-am privit drept în față. De sub cască luci o privire tînără, gravă și liniștită.

Clădirea administrației era la locul ei, dar peste drum, bomba prefăcuse o căsuță de locuit într-un morman de ruine. Deasupra se ridica în rotocoale un nor de praf negru.

Pe drumul care ducea dela poartă spre clădirea administrației combinatului, două bătrîne tîrau pe un muncitor ținîndu-l de subsuori. Trupul acestuia atîrna greu. Ceva mai departe, un om înalt și cu capul gol ducea în brațe o femeie.

Musiacenko şi cu mine ne-am repezit la cele două bătrîne şi am luat rănitul din mîinile lor. Silindu-se să acopere cu vocea lui bubuitul artileriei antiaeriene, Musiacenko strigă lui Ivan Petrovici:

— Ajută-l să ducă femeia!

— Nu pot, sînt de serviciu.

Ivan Petrovici făcu un semn cu mîna, arătînd spre castelul de apă şi dispăru.

Peste cîteva clipe, Musiacenko şi cu mine coboram în adăpost. Vetlughin, Litvinov, Ianukevici şi încă cineva se aşezaseră aici să joace domino. Nişte muncitori de la fabrica de ulei îşi scoteau cu băgare de seamă, ca să nu le murdărească, halatele lor albe ca zăpada, în care, cu cîteva minute mai înainte, munciseră lîngă maşinile lor. Intr-un colţ, plîngeau încetişor cele două bătrîne care aduseseră pe muncitorul rănit. In spatele lor, cufundat în citirea unui ziar, şedea... Ivan Petrovici al nostru, inginerul dela fabrica de grăsimi hidrogenate.

Musiacenko se apropie de el.

— Parcă ziceai că eşti de serviciu la castelul de apă, ca membru al detaşamentului de apărare antiaeriană.

— N-am mai apucat să ajung pînă acolo, — răspunse Ivan Petrovici. — Tunurile antiaeriene bubuiau şi schijele cădeau ca ploaia...

— La urma urmei nu mi-ai putea spune de ce n-ai fost mobilizat?

— Pentru acelaşi motiv pentru care n-ai fost nici tu. Sînt mobilizat pe loc. Nu pot fi înlocuit în producţie, — mormăi supărat Ivan Petrovici.

Detaşamentul de partizani n-avea nevoie de fricoşi. Am exclus chiar în noaptea aceea pe Ivan Petrovici din „detaşamentul cu misiune specială".

Dar problema nu se mărgini numai la asta. Popov, aflînd de cele întîmplate, ne chemă la el. Recunosc că de data aceasta nu m-am prea simţit la largul meu la comitetul orăşenesc. Deşi fricosul Ivan Petrovici nu fusese primit în detaşament după recomandarea mea sau a lui Evgheni, ni se făcu totuşi observaţia că nu sîntem destul de vigilenţi şi că sîntem lipsiţi de intuiţie. Oare se putea încredinţa unor tovarăşi ca noi, lipsiţi de perspicacitate, recrutarea de voluntari pentru organizaţia ilegală a combinatului?

In concluzie, Popov ne propuse să organizăm un „seminar în pădure", sub conducerea lui Musiacenko, şi abia la despărţire ne spuse cu un zîmbet şiret care îi lumină toată faţa:

— Incercaţi să lăsaţi nemîncaţi pe băieţii „detaşamentului" vostru vreo două zile şi două nopţi şi nici nu-i lăsaţi să doarmă. Să vedem atunci cum au să se poarte.

...Cei mai vechi și mai apropiați prieteni ai lui Jenea erau Gheronti Nikolaevici Vetlughin și Viktor Ianukevici care era inginer tehnolog. Războiul și pregătirea detașamentului de partizani îi apropiară și mai mult.

Ianukevici, mic și slăbuț, grav atins de tuberculoză, se temea tot timpul că Evgheni îl menajează din cauza bolii și își lua mereu, din proprie inițiativă, tot felul de sarcini. Printre altele, el era locțiitorul lui Evgheni la comanda detașamentului de apărare antiaeriană. Această situație ne dădea putința să nu-l lăsăm pe Ianukevici să vină cu noi la „seminarul de pădure" pe care aveam de gînd să-l organizăm. Viktor se înfurie, își ieși din fire și, din cauza enervării, începu să tușească mai tare decît de obicei. El propuse lui Jenea să se tragă la sorți. Dar acesta nu era un om care să-și schimbe hotărîrea.

— Bine, — zise el, — rămîn eu de serviciu la comandamentul detașamentului de apărare antiaeriană, iar tu pleacă dar numai cu condiția să iei cu tine unt, o oală de smîntînă și toate cîte ți le-au prescris doctorii.

— Frumos mi-ar ședea, — răspunse Ianukevici. — Ceilalți nu iau decît bidoanele cu apă...

Caracter deschis și curajos, lui Ianukevici nu-i plăcea să pozeze. Dar el nu putea admite situații în care, din cauza bolii, să stîrnească mila celor din jurul lui. La urma urmei, nu era numaidecît nevoie să meargă și el. Nu o dată făcusem noi excursii de studii și marșuri de antrenament prin ceață și întuneric, cu o iuțeală de opt kilometri pe oră și Ianukevici trecuse cu cinste aceste probe.

— Fie ! — zise el. — De data asta rămîn eu la comandament.

Cu dînsul rămaseră de gardă în cazarmă încă doi tovarăși, un tehnician de la fabrica de săpun, un om tînăr și vesel, și un inginer mecanic, demobilizat din armată din cauza unei răni și care fusese primit nu demult în detașamentul nostru. Nu știam despre el decît că era membru de partid, că venea dintr-o unitate de pioneri și că era radio-constructor amator. El își luă sarcina să construiască pentru „Detașamentul nostru cu misiune specială" un post receptor portativ puternic, pentru toate undele.

...Am plecat în zorii zilei. Era pe la sfîrșitul lui ianuarie. Cînd răsări soarele, simțirăm mirosul primăverii. Spre amiază, pămîntul gras și binecuvîntat al Kubanului nostru se dezgheță și noroiul ni se lipea acum de bocanci.

— Facem exerciții de ridicare de greutăți cu picioarele, — glumi Vetlughin.

— Nouă ni-i mai uşor, — răspunseră vesele infirmierele, — bocancii noştri sînt mai mici decît cei bărbăteşti şi ducem mai puţin noroi pe ei.

„Să vedem, îmi spusei eu, cum aveţi să glumiţi la întoarcere, cu maţele ghiorăind de foame".

Eram conduşi de Piotr Petrovici Musiacenko, directorul comercial al combinatului. Trecuse de patruzeci de ani, dar o vioiciune neobişnuită şi trupul înalt şi uscăţiv îl întinereau foarte mult. Avea o specialitate militară puţin obişnuită, era inginer cartograf. In tinereţe, lucrase timp de cincisprezece ani în şir ca şef al unei echipe de explorare în regiunea premuntoasă a Caucazului. De loc, Musiacenko era dintr-o staniţă din apropierea oraşului. Nu era altul care să poată umbla prin Kuban ca la el acasă, aşa cum umbla el şi să cunoască pînă şi potecile pe care nu mergeau decît fiarele.

— Stai! — comandă el. — Vă previn că ne vom întoarce pe acelaşi drum, dar fără să vă mai conduc. Insemnaţi-vă, vă rog, bine în minte drumul. Iată, am să înfig un ţăruş în moviliţa asta. Tovarăşul Litvinov este însărcinat să-l scoată mîine pe înserate şi să mi-l prezinte.

Ceilalţi au început să rîdă. Tot detaşamentul credea că Musiacenko glumeşte. Nu erau nici un fel de puncte de reper. Împrejurul nostru se întindea stepa pustie. Să cauţi un ţăruş înfipt în stepă era totuna ca şi cum l-ai fi căutat în mare.

— Cum aşa, nu-s puncte de reper? — se indignă Musiacenko. — Obişnuiţi-vă să vedeţi! La trei kilometri spre nord-vest, se zăreşte vîrful turnului unui siloz. Spre nord se vede o moviliţă. La douăzeci de paşi în urma noastră, pe şosea, se găseşte o groapă. Azi a trecut pe acolo un camion de cinci tone, încărcat cu ovăz. Camionul s-a hurducat tare. Stolul de vrăbii, care s-a ridicat la zgomotul făcut de paşii noştri, nu s-a lăsat el degeaba acolo. In sfîrşit, dacă trageţi dela ţăruş o linie perpendiculară pe drum, ea atinge stîlpul de telegraf care poartă un număr însemnat cu păcură...

Musiacenko aşeză grupul în şir indian. Mergeam punînd fiecare piciorul în urma lăsată de cel din faţă. Cercetarea urmelor n-ar fi putut arăta că pe acolo trecuseră mai mulţi oameni. Grupul primi apoi ordinul să înainteze în pas gimnastic uşor, continuu şi cadenţat, care nu era obositor.

Cu puţin înainte de a se înısera, am intrat în pădure. Aici, stăpînă era încă iarna. Copacii dormeau somnul lor adînc. Pe zăpada curată se zăreau urme de iepuri.

— Ia să mergem acum aşa ca să nu trosnească nici măcar o crenguţă sub picioare! — zise Musiacenko.

Peste o jumătate de oră ajunse pînă la mine şoapta lui clară:

— Atenţie! Nu demult a trecut pe aici un om. Vă întreb: De unde se vede asta? Incotro mergea omul? Ce ducea în spinare?

Musiacenko îmi făcu şiret cu ochiul. Ştia că şi eu puteam deslega urmele. Pe un copac lucea, ca o rană albă, locul de unde fusese proaspăt ruptă o crenguţă. Crenguţa era aruncată pe cărare, cu lăstarele tinere în direcţia în care mergeam şi noi. Nu departe căzuse zăpada de pe o tufă de măcieş şi un mănunchi de fîn, aninat de spini, tremura în vînt.

In pădure se întuneca repede şi se făcea tot mai frig. Vedeam că oamenii erau obosiţi şi îngheţaţi, dar, spre satisfacţia mea, nici unul nu dădea semne de enervare.

Pădurea se făcea tot mai deasă şi mersul tot mai greu. Se întunecase de-a binelea. Deodată, într-o parte, clipi o lumină.

— Continuaţi înaintarea fără nici un zgomot, — ordonă Musiacenko şi ordinul fu transmis de-a lungul coloanei. — Trebuie să recunosc că am strîns în mînă pistolul.

Peste vreo trei minute ne-am apropiat de o căsuţă lăsată într-o rînă. Musiacenko izbi cu patul puştii în uşă şi urlă ca ieşit din minţi:

— Deschide, trădătorule! Nelegiuitule!

— Eu îs pădurarul, bătrînul Gavriil, — răsună de după uşă o voce tremurîndă de bătrîneţe şi nu de frică.

— De ce cari, moş Gavriil, fînul colhozului?

— Ca să te poţi culca tu pe el, Piotr Petrovici! — Uşa se deschise şi în prag apăru, zguduit de un rîs înfundat, un omuleţ pipernicit şi slab. — Nu ţi-am uitat obiceiul, şefule.

— Dar geamurile de ce nu le-ai astupat? Ca să atragi atenţia aviaţiei germane?

— In seara asta nu vin. E înnourat. Iar luminiţa am aprins-o anume ca să nu te rătăceşti.

In căsuţă era curat şi cald. Pădurarul se repezi să aţîţe cărbunii din samovar. Puse pe masă o strachină uriaşă cu miere şi împrejurul ei linguri de lemn.

— Nu te mai învîrti atîta, moş Gavriil, — zise Musiacenko. — In seara asta nu ospătăm nimic...

— Lasă că-ţi cunosc eu glumele, — dădu din cap moşul. — Ştiu că îţi place mierea.

Cînd înţelese însă că nici unul din noi nu avea de gînd să guste din cele ce pregătise, era cît pe ce să plîngă. Ca să nu-l mîhnească, Evgheni îl rugă:

— Dă-ne voie, moşule, să luăm mierea cu noi. Avem acasă un tovarăş bolnav de piept.

— Bolnav de piept? — se miră moşul. — Cum are să poată fi partizan alături de voi?

Am văzut cum ochii lui Evgheni se făcură mici de furie. Se gîndea desigur că Musiacenko găsise deja prilej să destăinuiască moşului cine eram noi. Dar şi Musiacenko era mirat.

— Pe mine nu mă duceţi voi, — sări moşul. — Dacă n-aţi fi partizani, de ce-aţi umbla cu puşca prin pădure? Şi de ce aţi învăţa atuncea să răbdaţi de foame?

Musiacenko îl îmbrăţişă pe moşneag şi îi spuse cu căldură:

— Nu, nu sîntem partizani, moşule dragă, dar s-ar putea să mergem în armată ca cercetaşi. Dacă ar fi să cadă năpasta pe Kuban, s-ar mai putea întîmpla ca vreunul dintre noi să vie pe la tine să-l găzduieşti o noapte... Uită-te cu băgare de seamă la fiecare din noi, ca nu cumva să primeşti din întîmplare un străin.

— Am ochiul ager, — zise moşul, — am să vă recunosc eu pe toţi.

Musiacenko avea o voce de tenor, curată şi puternică. Indreptîndu-şi trupul şi desfăcînd înlături picioarele (trebuie să ştii cum să te odihneşti!), Piotr Petrovici începu să cînte cîntece vechi din Kuban. Ceilalţi reluau în cor cîntecul, fiecare cum putea. Constatam din nou cu mulţumire că toţi oamenii noştri erau răbdători şi plini de viaţă şi că sentimentul lor de colectivitate era bine înrădăcinat. Numai Evgheni nu-mi părea în seara aceea în apele lui.

— Ce ai? — îl întrebai eu.

— Prost ne mai păstrăm taina! — îmi răspunse el, mişcînd numai buzele şi arătînd cu ochii la pădurar. — Pînă şi el a putut ghici că sîntem viitori partizani...

Nu eram de părerea fiului meu. Datorită ocupaţiei sale, bătrînul era într-adevăr un om de o agerime neobişnuită. Musiacenko ştiuse el ce face cînd ne adusese aici să ne odihnim.

Piotr Petrovici lăsă cîntatul şi zise cu o tristeţe prefăcută:

— Dar cine mai are chef să cînte cu stomacul gol? — Se uita la noi cu o privire şireată. — Mîinile la spate, tovarăşi! Gheronti Nikolaevi, ia să ne spui, de cît timp ne odihnim aici? Nu-i aşa că trebuie să fie vreo oră? Da' tu, Litvinov, ce zici? Cam o oră şi jumătate, nu?

— Ba eu cred, — se amestecă moşul, — că au trecut trei ceasuri bune de cînd aţi venit.

— Şi eu tot aşa cred, — răspunse Musiacenko şi se uită la ceas. — Am greşit cu cinci minute. Să mergem, tovarăşi... Obişnuiţi-vă să vă daţi seama întotdeauna de ora care este. In timpul operaţiunilor nu vă veţi putea conduce totdeauna după ceas, — ne spuse el mai tîrziu, cînd căsuţa pădurarului rămăsese departe, în urmă.

Inapoi, furăm conduşi de Evgheni care se străduia să ajungă să cunoască cele mai adînci taine ale meşteşugului de partizan.

Mergeam din nou în şir indian, băgînd de seamă să nu trosnească vreascurile sub picioare. Căutam deasemenea să nu atingem crengile copacilor şi tufişurile, căci crengile încovoiate puteau pune pe duşman pe urma cercetaşilor, cum ne spuneam noi. (Nu întrebuinţam în combinat cuvîntul „partizan".)

Noaptea era întunecoasă şi, de data asta, Musiacenko şi cu mine n-am putut controla cum se orienta Evgheni după stele. El ne conducea după busolă şi trebuie să spun că într-un loc era cît pe aci să dăm într-o mlaştină. Musiacenko îi veni în ajutor. Evgheni nu-şi făcu sînge rău din cauza acestei întîmplări şi propuse lui Musiacenko să se ocupe de instrucţia specială de orientare a grupului de recunoaştere îndepărtată şi a viitorului corp de comandanţi ai detaşamentului.

In zori, am ajuns în stepa prin care trecuserăm cu douăzeci şi patru de ore mai înainte. Am găsit pînă şi ţăruşul!...

Institutul meu se întorsese de o săptămînă din evacuare şi în laboratoarele de chimie se fabricau acum medicamente şi explozibile de mare preţ pentru front. Mă temeam să nu întîrzii.

In vremurile grele prin care treceam, trebuia, ca director, să dau exemplu de disciplină şi punctualitate. Evgheni însă conducea detaşamentul într-adins încet, avînd sarcina să ajungă la combinat chiar în momentul începerii zilei de lucru, pentru ca oamenii să nu aibă timpul nici să se odihnească, nici să mănînce.

In aceeaşi seară, întorcîndu-mă dela institut la cazarma detaşamentului, am aflat că toţi tovarăşii rămăseseră la posturi pînă la sfîrşitul schimbului şi trecuseră examenul cu „excepţional". Oameni care să se tînguie sau să se enerveze uşor n-au existat în „Detaşamentul nostru cu misiune specială".

— Se află totuşi unul, — zise Ianukevici şi culoarea ochilor lui cenuşii se făcu plumburie. — Tot timpul cît aţi bătut pădurile şi cîmpiile, m-am ocupat îndeaproape de acest băiat care şi-a luat asupră-şi construirea aparatului de radio recepţie. Acesta nu-i un om, ci un pisălog, ca o ploaie de toamnă. Cînd e vorba să stea în post, nu vrea să stea, pentru că i s-a găurit pîslarul; să mănînce nu poate, pentru că fiertura e afumată; soba cazărmii nu-i bună de nimic: nu trage; lemnele-s ude şi îl doare ficatul...

Am hotărît să observăm cu atenţie pe acest pisălog şi toate se dovediră a fi aşa cum spusese Ianukevici. Dacă se întîmpla să nu doarmă îndeajuns sau să primească o scrisoare mai tristă de acasă, îndată se posomora. Căuta pricină tovarăşilor că rîd prea tare şi-l împiedică să-şi concentreze atenţia asupra receptorului.

Conducerea organizaţiei de partid a combinatului ne ajută să ne descotorosim de el. I se dădu o însărcinare specială, care

făcea cu neputinţă prezenţa lui în detaşament. „Dragoste fără bucurie şi despărţire fără durere", spunea Vetlughin după plecarea lui.

Curînd, „detaşamentul" suferi însă o pierdere simţitoare. Maria Ianukevici primi ordin să se prezinte la comisariatul militar al oraşului. Fiind subchirurg militar, fu trimisă pe front. Această femeie mititică avea mult curaj şi nu se temea de nimic. I se putea citi însă în ochi chinul care o frămînta. Era îngrijorată din cauza bărbatului ei care era tuberculos. Cine avea să vadă de acum înainte de Viktor? Cine să-l silească să ia tiocol şi să bea lapte cu miere?

Preţuiam foarte mult la Maria cunoaşterea excepţională a limbii germane şi am vrut deci să obţin imediat, prin comitetul orăşenesc de partid, scutirea ei de mobilizare. A trebuit însă să renunţ la această intenţie din cauza indignării lui Viktor.

Intregul „detaşament" conduse pe Maria la gară. Cu mantaua bine ajustată şi cu căciula cu urechi pe cap, părea un adolescent. Cînd trenul porni şi Maria sări pe scara vagonului, fluturînd căciula, Nadia Korotova, totdeauna liniştită, izbucni pe neaşteptate într-un plîns cu suspine. Mi se părea şi mie că mă despart de cineva drag. Detaşamentul devenise pentru noi o a doua familie. Ne-am întors dela gară într-o dispoziţie care era departe de a fi veselă.

Numai pe faţa lui Viktor Ianukevici se putea citi o linişte voită. Inţelegînd, desigur, cît îl costă această linişte, Evgheni îl luă de braţ, îl privi în ochi şi începu să-i vorbească cu însufleţire despre cine ştie ce lucruri...

* * *

Aveam acum foarte rar prilejul să fiu în mijlocul familiei mele. Zilele mi le petreceam la institut, iar serile şi nopţile mă îndeletniceam cu pregătirea detaşamentului de partizani. „Stăpînul" casei noastre rămăsese acum Dax. Elena Ivanovna lucra la spital; Ghenea era tot timpul la cursul de şoferi.

Şi iată că, într-o zi, mi se comunică că băiatul începuse să nu-şi mai vadă de şcoală. Drept să spun, această veste mă mîhni întrucîtva, deoarece eram obişnuit să fiu mîndru de copiii mei.

Cunoscînd firea aşezată a lui Ghenea, neobişnuită pentru vîrsta lui, îi spusesem chiar de la început că s-a înfiinţat detaşamentul de partizani. Ar fi fost şi cu neputinţă să-i ascund acest lucru. Educaţia copiilor noştri nu se făcea după „Domostroi". [1]) Băiatul fusese trimis să urmeze cursurile de şoferi iar nopţile

[1]) Culegere de reguli de comportare şi precepte casnice din sec. XVI. (N. red. rom.)

tocea la germană. Era firesc să se întrebe la ce i-ar putea folosi acest program istovitor.

Ghenea primise ştirea formării detaşamentului aşa cum ar fi primit-o fiecare din noi la şaisprezece ani. In primele zile el căuta să pună o anumită seriozitate în vorbă, imitîndu-ne pe noi, cei mari. Dar ochii lui, de aceeaşi culoare cenuşie-albastră ca ai lui Jenea, sticleau, aş putea spune mai curînd ardeau de fericire, iar pe buzele lui strînse flutura un zîmbet.

Ar fi fost şi greu să i-o ascundem. Era abia în clasa a noua şi deci trebuia să mai aştepte cel puţin un an pînă să poată intra în Armata Roşie. Iar într-un an, se putea întîmpla ca războiul să se sfîrşească!... Şi iată deodată vestea neaşteptată că pleacă în munţi ca partizan! Unde mai pui că nu trebuia să se despartă nici de tata, nici de mama şi nici de Jenea.

Jenea era pentru el întotdeauna modelul „unui om adevărat" şi Ghenea îl imita în toate — şi în felul de a vorbi şi în felul de a se îmbrăca, îngrijit şi cu oarecare eleganţă. Chiar şi părul şi-l netezea cu acelaşi gest cu care şi-l netezea şi Jenea. Voia să ajungă şi el inginer constructor.

Ghenea avea „boala familiei Ignatov", patima înnăscută pentru mecanică. La opt ani îşi „construise", fără să ceară ajutorul cuiva, un avion care alerga prin odaie şi se ridica cîteodată în zbor sus, spre tavan, spărgînd abajurul lămpii şi rupînd perdelele de tul. Ca să pun capăt acestei nenorociri, m-am grăbit să-i dăruiesc băiatului o mică garnitură de scule. Din ziua aceea şi pînă în clipa plecării noastre înspre munţi, Ghenea avusese tot timpul în camera lui un mic atelier de mecanică. Lîngă menghină, cu compasul în mînă, era veşnic ocupat să monteze sau să inventeze ceva.

La nouă ani, Ghenea se făcuse prieten la cataramă cu şoferii unui garaj vecin. De la şcoală venea întins la ei şi stătea, cu ceasurile, culcat pe spate sub maşini sau îşi făcea de lucru la vreun motor demontat. Se întorcea acasă murdar, plin de ulei, asculta cu răbdare mustrările severe ale maică-si, dar a doua zi era din nou la garaj...

La vîrsta de zece ani, a condus pentru întîia oară singur un automobil. Peste un an însă, pasiunea lui mai slăbi. Intr-o zi îi spuse maică-si: „Automobilul este ceva depăşit. Dacă ar fi un tanc, atuncea..." Cam în aceeaşi vreme începusem să observ că în biblioteca mea se petrecea ceva neobişnuit. Dispăreau şi reapăreau cărţi de îndrumare tehnică. In dulapul cu literatură ştiinţifică militară, în locul unei cărţi de care aveam nevoie, găseam un roman de aventuri. L-am întrebat:

— Umbli prin cărţile mele?

Nu-mi amintesc ca Ghenea să fi minţit vreodată. Se înroşi tare, dar răspunse hotărît:

— Da, umblu. Nu-i voie?

— Bineînțelés că dà, dacă asta nu te împiedică să-ți vezi de școală.

Ghenea răspunse mirat:

— Lui Jenea, cînd era mic, i se zicea „băiatul cu cartea" și asta nu l-a împiedicat să fie un băiat foarte bun.

Și așa era. Ca și Evgheni pe vremea lui, Ghenea fusese întotdeauna un elev strălucit. Acum însă, cînd toată lumea în țara noastră muncea din răsputeri, Ghenea trebuia să învețe încă și mai bine...

Acasă, am găsit numai pe Elena Ivanovna. Se întorsese chiar atunci dela spital și fața îi era obosită, dar, lucru curios, își recăpătase mersul ei tînăr, vioi și ușor. Nu voiam s-o mîhnesc cu veștile neplăcute despre Ghenea. O întrebai numai dacă nu știa unde era.

Elena Ivanovna rîse cu poftă.

— Prinde furtuna dacă poți. Mai ales dacă conduce un camion de cinci tone...

Ea îmi povesti că noaptea trecută, pe la ora trei, zărind lumină în odaia lui Ghenea, intrase și-l găsise în pat, cufundat în niște manuale de tancuri. Ea se supărase, bineînțeles, și-i spusese să stingă imediat lumina. Atunci Ghenea își desvălui maică-si secretul:

— Numai să nu mă spui lui Jenea și tatii, te rog, că au să rîdă de mine... Nu visez decît la un singur lucru, la ceva foarte mare: să am tancul meu în detașament. Imi dau seama că un tanc Armata Roșie tot n-are să ne dea. Și nici nu l-am lua. Ce fel de partizani am fi, dacă n-am fi singuri în stare să ne facem rost de un tanc? Are să trebuiască deci să luăm de la nemți. De aceea vreau să cunosc pe degete fiecare șurub, fiecare manivelă a tancurilor nemțești, să le cunosc și să le deprind tot așa de bine ca și „emka"[1]) noastră. Ințelegi la ce mă gîndesc tot timpul? Spune-mi acuma, n-am dreptate? Desigur că am! Și tu-mi spui să mă culc. Nu-i vremea acuma de dormit. Om dormi noi pe urmă... Lasă-mă, te rog, mamă, să mai citesc un ceas.

— Ce i-aș fi putut răspunde? — încheie Elena Ivanovna.

Ce puteam să-i mai spun eu cînd am văzut-o cît era de mîndră de fiul ei? Puteam s-o mîhnesc?...

Ghenea se întoarse tîrziu. Elena Ivanovna dormea.

— Care-ar fi azi, după părerea ta, sarcina cea mai de seamă a fiecăruia dintre comsomoliștii noștri? — îl întrebai eu fără altă introducere.

---

[1]) Emka — M.K. — marcă de automobil. (N. red. rom.)

— Să lupte pînă la ultima picătură de sînge pentru eliberarea patriei şi pentru victorie! — răspunse Ghenea cu ochii strălucind de bucurie că mă vedea.

— Eu te întreb de îndatoririle comsomoliştilor din spatele frontului.

— Comsomoliştii din spatele frontului trebuie să lucreze din răsputeri în sectorul care li s-a încredinţat.

— In sectorul tău, la şcoală, lucrezi prost, — am spus eu şi chiar în aceeaşi clipă mi-a părut rău că spusesem asta cu severitate.

Ghenea păli, apoi tot sîngele îi năvăli în obrajii încă copilăreşti de rotunzi. Ochii lui, ca şi ai lui Jenea, căpătau în clipele de mare tulburare o strălucire de oţel. Buzele i se strînseră. Mai întîi nu spuse nimic, apoi rosti cu multă amărăciune:

— Credeam, tată, că mă cunoşti mai bine şi că ai mai multă încredere în mine... Adevărat că nu m-am prea ţinut de şcoală, dar pînă la examene mai sînt patru luni. Imi făcusem socoteala aşa: două luni numai cu germana şi studierea amănunţită a tuturor felurilor de motoare, iar în ultimele două am de o sută de ori timp să învăţ pentru examene. Jenea s-a pregătit în două luni ca să intre direct în anul al doilea de institut...

— Atunci ne-am înţeles, — am spus eu, — hai să mănînci.

Ghenea îşi lipi capul de umărul meu şi, ca şi atunci cînd era copil, mi se tîngui în şoaptă:

— ...Şi aşa... din senin, ai putut crede că sînt un leneş...

Ne-am privit în ochi. E mai uşor cîteodată să te înţelegi astfel decît prin cuvinte. Am văzut atunci întîia oară că Ghenea mă întrecuse în înălţime. Avea să fie tot atît de înalt şi de svelt ca şi Evgheni...

Peste patru luni, Ghenea mi-a adus triumfător certificatul de absolvire a cursului de şoferi.

— Dar cu şcoala cum stai?

— Ieri am dat ultimul examen.

Nu mai adăugă că trecuse în clasa zecea. Asta se înţelegea de la sine. Nici mîndria, nici sentimentul datoriei nu i-ar fi îngăduit să rămînă în urma celorlalţi.

Nemţii ameninţau Crimeia. Pe vremea aceea, „Detaşamentul nostru cu misiune specială" începu deodată să semene cu o unitate militară cu o disciplină strictă. Fiecare dintre noi simţeam că duşmanul era aproape. Fără să pierdem o clipă, trebuia să învăţăm să-l întîmpinăm cu mai multă dîrzenie.

Institutul meu fabrica acum zi și noapte medicamente și explozibile pentru mine și grenade. Războiul pătrunsese și în combinat. Atelierele mecanice ale combinatului urmau să înceapă imediat fabricarea de aruncătoare de mine de 82 mm.

Nu era tocmai ușor să se pună urgent la punct procesul de fabricare al unei producții cu desăvîrșire nouă și, pe deasupra, folosind pentru aceasta numai materialele disponibile.

Evgheni și Vetlughin rămîneau zile și nopți în ateliere. Mă bucurase întotdeauna marea și bărbăteasca prietenie care îi lega. Infățișarea lor exterioară era foarte deosebită, dar, în zilele acelea de dibuire, pe fețele lor și, pînă și în timbrul vocii lor, se ivi o trăsătură comună. Privirea lui Evgheni era puțin mai rece, mai stăruitoare. Ochii lui Gheronti Nikolaevici, căprui și ușor bulbucați, ardeau cu înfrigurare, iar întreaga lui făptură, de statură potrivită, bine făcută și foarte mobilă, arăta încordarea enormă în care trăia el tot timpul.

Și ei își atinseră în cele din urmă scopul. Primele modele fură gata. In zorii unei zile de primăvară timpurie, așa cum e deobicei primăvara în Kubanul nostru, Evgheni și Vetlughin plecară cu o comisiune pentru încercarea noului aruncător de mine.

Așteptam ca Evgheni să-mi telefoneze, dar în zadar... M-am gîndit atunci că încercările nu reușiseră... M-am dus pe înserat la cazarma noastră. M-a întîmpinat Viktor Ianukevici.

— Ce se aude, Piotr Karpovici ? Să nu fi acceptat comisia modelul ?

Și am stat așa cu Viktor, tăcuți amîndoi și cufundați în cititul ziarelor. N-aveam chef de vorbă. Noaptea, tîrziu de tot, Evgheni și Vetlughin sosiră în sfîrșit la cazarmă într-un camion de o tonă și jumătate.

— Jenea și cu mine am căzut la examen. Am căzut. Nu ne întrebați. Nu ne mai zgîndăriți rana proaspătă, — repetă el de cîteva ori, surescitat și rîzînd cu poftă. Nu-și venise încă în fire după tot ceea ce se petrecuse și alerga prin odaie.

M-am uitat la Jenea. Acesta îmi zîmbi numai din ochi.

— E adevărat, tată, că nereușita noastră a fost deplină. Ascultă ce mi s-a întîmplat. Pun aruncătorul în bătaie, iau o mină și-i dau drumul cu putere pe țeavă — nimic. Deodată, mina iese, zboară vreo doi metri și cade. Toți s-au dat speriați înlături, iar mie, de rușine, mi s-a făcut negru înaintea ochilor. Să fi scăpat ceva din vedere Gheroșa și cu mine ? Să fi greșit, să fi încurcat ceva ? Ne-am apropiat amîndoi în fugă și am constatat că încărcasem aruncătorul cu o mină oarbă, de instrucție. Nu-mi dau seama nici acum cum de s-a putut întîmpla una ca asta. Mai departe totul a mers strună. Minele au căzut unde trebuiau să cadă și aruncătorul a funcționat normal. Intr-un cu-

vînt, comisia a declarat perfectă opera noastră. Vreau însă, tată, să-ţi mai spun şi altceva. Cînd ne întorceam de la poligon acasă, ne-am gîndit că n-avem dreptul să fim un detaşament de partizani ca oricare altul, chiar dacă n-ar fi decît faptul că printre noi sînt atîţia ingineri. Ar trebui să devenim un detaşament special de diversionişti mineri, care să arunce în aer trenuri, poduri, stăvilare şi depozite, care să mineze drumuri şi să distrugă viaducte. Ce-aţi zice despre asta ? Ce zici, Viktor ? Dar tu, tată ?

— Asta înseamnă, — răspunse Ianukevici, — că trebuie să ne apucăm iar de învăţat, că altfel ce fel de mineri o să iasă din noi ?

— Nu-mi mai recunosc tovarăşul, — rîse Vetlughin. — Ceilalţi ca ceilalţi, dar tu ai fost întotdeauna bucuros să înveţi.

— Hai, Jenea, să mergem la comitetul orăşenesc, — am propus eu. — Fiindcă e vorba de un nou aspect al detaşamentului nostru, ar trebui să căpătăm aprobarea conducerii comitetului orăşenesc de partid.

...În ultimele zile, la comitetul orăşenesc, oamenii roiau toată ziua. Veneau aici funcţionari inferiori de prin staniţe, directori de întreprinderi, în care munca îşi schimbase brusc înfăţişarea. Toţi se adresau secretarului cu tot felul de chestiuni ce trebuiau rezolvate.

Mark Apkarovici ţinea tocmai atunci o consfătuire. În pauză, ne-a văzut, ne-a luat pe amîndoi de braţ şi ne-a dus într-o cămăruţă în care nu era nici telefon, nici fotolii de piele.

— Spuneţi despre ce-i vorba, — zise el. — Desigur că e o treabă urgentă dacă aţi venit amîndoi fără să vă chem.

Jenea îşi expuse în cîteva cuvinte propunerea. Mark Apkarovici se bătu cu palmele peste genunchi şi exclamă cu un glas în care nu-ţi puteai da seama dacă era ciudă sau satisfacţie :

— Ce spuneam eu ?... Sînteţi oameni învăţaţi. De aceea şi detaşamentul vostru trebuie să fie un detaşament aparte, acţionînd mai cu seamă ştiinţific. Asta e limpede, trebuie să deveniţi numaidecît plantatori de mine, dar astfel de plantatori, încît celelalte detaşamente să aibă ce învăţa de la voi,

Tăcu o clipă căutînd parcă să-şi amintească ceva, apoi zise :

— Am să caut să vă fac rost de vreo două locuri la cursurile centrale de mineri de la Rostov. Alegeţi pentru asta doi tovarăşi dintre cei mai nimeriţi pentru acest scop.

Stăturăm din nou, Jenea, Litvinov, Vetlughin, Ianukevici şi cu mine toată noaptea la sediul apărării antiaeriene a combinatului, „disecînd" pe fiecare dintre membrii detaşamentului nostru. Deodată, Jenea propuse :

— Să-l trimitem pe Kiricenko.

— Ah ! Nu mai spune, că mă sperii şi plîng ! — exclamă Vetlughin.

Am rîs cu toții. La prima vedere, Kiricenko nu părea deloc să fie un băiat îndemînatic și care să știe să se descurce, așa cum credeam noi că ar trebui să fie un miner. Foarte mare de statură, cu umeri care puteau duce un pian, încet și neîndemînatic, Kiricenko semăna cu un urs. Era o fire închisă și tăcută. Cînd se întîmpla să vorbească, vorba îi era atît de tărăgănată, încît n-aveai răbdare să-l asculți, iar vocea lui de bas tuna atît de tare, încît începeau să-ți vîjîie urechile. Numai ochii lui de un cenușiu deschis, ascunși sub sprîncene negre, luminați de o strălucire lăuntrică, blînzi și calmi ca ai unui copil, îi trădau sufletul. El nici nu știa să se supere.

— In primul rînd Kiricenko este tehnician, specialist în aparate de precizie, — insistă Evgheni. — De pre-ci-zie! Nu-i asta o dovadă că are o deosebită îndemînare în mîini și o precizie a ochiului? In al doilea rînd, reflexele lui sînt de o repeziciune rară. Priviți numai ce face la exercițiile de luptă corp la corp sau la mînuirea armelor albe. Acțiunea e la el mai iute decît gîndul. In al treilea rînd, e un executant ca nimeni altul în detașament. In al patrulea...

— In al patrulea, — îl întrerupse Vetlughin, — cu basul lui explodează minele în mîini.

Jenea ne convinse totuși și Kiricenko fu trimis la Rostov să urmeze cursurile. De cîte ori nu i-am mulțumit eu mai tîrziu în gînd lui Jenea pentru această alegere! Intors la detașament, Kiricenko se dovedi un plantator de mine de neînlocuit. Avea pentru asta un simț înnăscut; după ce cerceta locul, îl vedeai că nu minează vreun drum, ci un tufiș oarecare. „Ce faci?! îl întrebau mirați tovarășii. Ce să caute nemții în tufișul ăsta?" Vocea lui Kiricenko tuna cu blîndețe: „Lunetistul lor se așează sigur aici. N-are alt loc unde să se ascundă". Și, ce-i drept, așa se întîmpla. A doua zi găseam în acel loc fîșii de manta verde-cenușie și frînturi dintr-o pușcă cu lunetă...

Al doilea pe care am hotărît să-l trimitem la cursurile de plantatori de mine a fost inginerul Eriomenko, un tînăr de vreo douăzeci și opt de ani, foarte sprinten și foarte îndemînatic. Prețuiam cu toții în el un tovarăș minunat, și chiar un prieten. Poate că cea mai vie trăsătură a firii lui era prietenia pe care o arăta tuturora. In ochii lui albaștri și limpezi, fiecare citea, înainte de toate, un sentiment de dragoste. Iubea oamenii, își iubea munca, iubea viața, cu un sentiment egal și liniștit. A căzut luptînd în detașamentul nostru. Și acum chiar, cînd îmi amintesc de el, îmi apare imaginea unui lac albastru de munte, scăldat în razele soarelui. Tot atît de curat, de adînc și de limpede îi era sufletul.

Eriomenko și Kiricenko plecară așadar la Rostov. După ei mai fură trimiși nouă oameni din detașament, dar nu la cursu-

rile dela Rostov, ci la cele regionale de la Krasnodar. Restul detaşamentului nostru cu misiune specială, toţi pînă la unul, pînă şi Elena Ivanovna şi Ghenea, învăţară meşteşugul de a mina de la căpitanul Grişin, plantator de mine vestit în tot Kubanul, care ne fusese trimis de Comandamentul Armatei Roşii.

Trebuie să spunem că minunat mai preda acest căpitan Grişin. Lecţiile lui erau aşteptate cu nerăbdare în întregul detaşament. Mai cu seamă mă amuza Ghenea. La cursul lui Grişin, el manevra de fiecare dată astfel ca să şadă în aceeaşi bancă cu mine. Inainte de a începe lecţia, el mă copleşea cu nenumărate întrebări despre tot felul de chestiuni tehnice. De la primele cuvinte ale lui Grişin, observam însă că ochii lui Ghenea, ca şi ochii unui copil care ascultă un basm fermecător, erau larg deschişi şi începeau să strălucească.

Cunoştinţele noastre în ceea ce priveşte minarea au adus foloase reale. Cu mult înaintea plecării noastre în regiunea premuntoasă, Kiricenko, Eriomenko şi cei nouă oameni care terminaseră cursurile regionale îşi găsiră întrebuinţarea ca plantatori de mine excelenţi chiar în Krasnodar, unde fură puşi să scoată încărcătura bombelor de aviaţie inamice neexplodate. In timpul acesta, incursiunile aviaţiei fasciste asupra Krasnodarului şi a împrejurimilor sporiră. Nemţii aruncau bombe cu „surprize“, adică cu explozie întîrziată, cu mecanism de ceas, cu electroni şi altele. Plantatorii noştri de mine aveau de lucru berechet.

In toiul lecţiilor căpitanul Grişin cu detaşamentul nostru, ne sosi un oaspete neaşteptat, fiul meu mijlociu, Valentin.

Ofiţer într-o unitate de şoc, rănit greu de două ori în luptele de lîngă Moscova şi Rostov, ar fi trebuit de fapt să fie demobilizat. Dar el nu-şi putea închipui că poate să trăiască în altă parte decît pe front şi acum era în drum spre Crimeia unde erau în curs lupte crîncene.

Seara, Elena Ivanovna, transfigurată de bucurie maternă, îmi zise :

— Diseară e sărbătoare pentru noi doi. Vor fi aici toţi, Valentin, Evgheni şi Ghenea...

Am stat pînă tîrziu după miezul nopţii. Mă simţeam bine şi o căldură plăcută îmi mîngîia sufletul. Dar nu pentru că pe ferestrele deschise, odată cu mireasma de liliac, pătrundea o adiere caldă de vînt... Mă uitam la Elena Ivanovna. Era plină de duioşie şi de mîndrie de mamă. In faţa ei şedeau cei trei fii ai ei, unul şi unul. Şi nici n-ai fi putut spune care dintre ei era mai bun...

Două săptămîni după aceea, îl petreceam pe Valentin, care pleca în Crimeia. Acolo erau lupte grele. Elena Ivanovna îşi luă

rămas bun de la fiul ei fără o lacrimă. Dar cînd privirile noastre se întîlniră, simţii instinctiv nevoia să mă apropii de ea şi s-o iau de braţ...

CAPITOLUL III

Minunat e Kubanul primăvara! Livezile înfloresc tumultuos, cireşii în floare întrec în splendoare perii şi caişii, dar pe toţi îi întrece frumuseţea merilor înfloriţi.

Te urci pe un dîmb şi-ţi roteşti ochii peste merii în floare şi peste staniţele răspîndite prin verdeaţă... Deasupra staniţelor se ridică spre cer, ca nişte suliţe căzăceşti, plopii piramidali. Departe, la orizont, se ridică primele şiruri ale munţilor Caucazului, învăluiţi în ceaţă albăstrie. Totul tremură şi freamătă în mirajul după amiezei dogoritoare. Iarba tînără a stepei răspîndeşte mireasma ei pătrunzătoare.

Sau pleci cu puşca prin bălţile Kubanului. Împrejur, pereţi de trestie. E linişte. Numai din cînd în cînd se aude chiar lîngă mal plescăitul unui peşte şi fîşîitul aripilor unei păsări care îşi ia zborul. Apoi tace iarăşi totul...

Am umblat mult prin lume în viaţa mea. In tinereţe, am stat la Petersburg. Cît am fost deportat, am lucrat ca mecanic în Ural. M-am bătut cu 'albii pe Don. Cunosc Bielorusia, Ucraina, Siberia, Volga. Dar nimic nu mi-e mai drag decît Kubanul. De cînd atîrna asupra lui ameninţarea, Kubanul mi se făcuse şi mai drag. Pe lîngă asta mai era şi primăvară. De unde vine sentimentul acesta de grijă faţă de natura care abia se înfiripează? Jenea îmi spunea cu tristeţe:

— Uite ce primăvară!... S-ar putea oare să lăsăm nemţilor Crimeia?...

Şedeam cu Evgheni în biroul lui de la combinat. Mă poftise să mă consulte cu privire la nişte noi candidaţi pe care îi alesese pentru grupul clandestin de la combinat.

Grupul se recruta mai ales în vederea activităţii clandestine în combinat şi cine altul decît Jenea, care era trup şi suflet cu combinatul şi cu colectivul acestuia, ar fi fost mai potrivit să organizeze grupul?

Jenea mă rugă apoi să ţin cu grupul un „seminar de activitate clandestină"..

In ziua aceea, întregul nostru detaşament cu misiune specială fusese trimis afară din oraş. Musiacenko dirija exerciţiile de apreciere a distanţei cu ochiul, cu ajutorul unei cutii de chibrituri sau al arătătorului.

Cazarma detaşamentului fiind liberă, am convocat acolo grupul clandestin.

La intrare stătea plantonul în uniforma apărării antiaeriene. Zărindu-l pe Evgheni, el se ridică în picioare şi, ducînd mîna la cască, raportă milităreşte:

— Tovarăşe comandant al apărării antiaeriene, la postul meu totul este în ordine.

— Kotrov e la postul lui? — întrebă fiul meu.

— La post, Evgheni Petrovici.

Şi, din iarba înaltă de sub ferestre, se ridică Kotrov.

— Stai, stai acolo, Vanea... Nu lăsa pe nimeni să se apropie de ferestre. Iar dumneata, tovarăşe, — se adresă Evgheni plantonului, îndreaptă-i pe toţi cei care vin să intre prin depozit.

Am intrat într-o cameră mare, unul din dormitoarele detaşamentului. De-a lungul pereţilor erau aşezate vreo douăzeci de paturi cu aşternuturile strînse milităreşte. In mijlocul camerei se afla o masă simplă, iar în jurul ei, pe scăunaşe, şedeau conducătorii grupelor clandestine.

Schimbarăm saluturile obişnuite. Discuţiile încetară şi se făcu linişte. Jenea spuse cîteva cuvinte drept introducere.

— Ei, tată, poftim, acuma-i rîndul dumitale.

— Domnilor... — începui eu.

Cei adunaţi acolo se uitară unii la alţii, zîmbind nedumeriţi.

— Da, domnilor! — am continuat eu. — Nemţii nu vă vor spune „tovarăşi" sau „cetăţeni". Pentru ei, dacă nu vor avea nevoie de ajutorul vostru, veţi fi „porcii de ruşi" sau „domni", dacă vor avea nevoie de ajutorul vostru. De aceea, cîtăva vreme nu vă mai adresaţi unul altuia cu „tovarăşe" sau „cetăţene". Păstraţi aceste cuvinte în inimă şi întrebuinţaţi atunci cînd vă adresaţi unui neamţ sau cînd vorbiţi unul cu altul, numai „domnule"...

Am vorbit destul de mult. La început m-am ocupat de legile esenţiale ale mimetismului pe care trebuie să le respecte cei care lucrează în ilegalitate. In fond, repetam ceea ce discutasem cu Evgheni.

— Aspectul exterior al ilegalistului trebuie să fie şters, obişnuit, să nu bată la ochi, — le spuneam eu. — Totul într-însul trebuie să fie cît se poate mai simplu şi mai banal. Un mic burghez de rînd, nu prea deştept, sperios şi căruia îi e frică de autorităţi — iată idealul înfăţişării ilegalistului de rînd. Celor care au darul de a se transforma, li se poate întîmpla să aibă nevoie să-şi schimbe cu totul înfăţişarea. Aceasta-i o treabă grea. Trebuie să intri în noul personaj pe care îl reprezinţi, să uiţi cine ai fost ieri şi să-ţi închipui că te-ai născut din nou şi cu o înfăţişare deasemenea cu totul nouă care, ieri încă, ţi-era străină. Oricine lucrează în ilegalitate, fie că şi-a păstrat înfăţişarea, fie că şi-a schimbat-o, trebuie să fie mereu cu ochii în patru. Chiar şi atunci cînd rămîne singur în odaia lui: pereţii

au şi ei ochi şi urechi. Chiar şi în somn: orice cuvînt spus din întîmplare poate duce la un fiasco. Supravegheaţi-vă nu numai expresia feţei, dar şi glasul, mîinile, gesturile, mersul. Nu deveniţi niciodată expansivi. Mai cu seamă cînd vă daţi seama că sînteţi provocaţi sau cînd sînteţi de faţă la execuţii sau la batjocurile la care sînt supuşi prietenii voştri. Fiţi tari! Nici un gest, nici o privire care v-ar putea da de gol. Impasibilitatea, indiferenţa, sînt cel mai bun scut sub care vă veţi pune la adăpost, de bănuieli. In acelaşi timp, păstraţi însă în toate şi totdeauna simţul măsurii: în modul cum vă prezentaţi, cum vă purtaţi, în păreri, în activitatea conspirativă. Orice „şarjare" cum spun actorii, orice exagerare într-o direcţie sau în alta, poate fi fatală...

Într-un cuvînt, ceea ce le spuneam era abecedarul mişcării clandestine. Aduceam un şir de exemple din viaţa în ilegalitate pe care o dusesem altădată în Petersburg. Veni apoi vorba despre organizarea şi tehnica muncii: întîlniri, parole, cifruri, locuinţe conspirative.

Membrii organizaţiei clandestine vor fi împărţiţi pe grupe. Numai conducătorii de grupă se vor cunoaşte între ei. Ceilalţi nu vor cunoaşte decît pe cei cîţiva tovarăşi cu care lucrează şi, afară de aceştia, pe nimeni. Acest principiu nu trebuie considerat ca o manifestare de neîncredere din partea celor de la conducere. Este legea imuabilă a mişcării clandestine... Cînd va trebui să se ducă la o locuinţă conspirativă, omului nu i se va indica întotdeauna adresa exactă. I se va da o adresă intermediară, la nevoie poate două, chiar şi trei. Drept parolă îi va servi o frază de recunoaştere, un detaliu de îmbrăcăminte, sau un obiect neînsemnat care va trebui mai întîi să fie înmînat la întîlnire.

Tocmai voiam să dau un exemplu potrivit, cînd Evgheni răsturnă pe masă dintr-un cornet de hîrtie o grămăjoară de ţinte mici de tapiţerie cu floarea lată.

— Iată chiar aici un mic obiect, — reluai eu, — hai să zicem ţintişoara asta. Chiar ea poate servi de obiect de recunoaştere, dacă locul întîlnirii ar trebui să fie în piaţă, la vreun magazin de fierărie, sau la un atelier de tapiţerie...

Mai stăturăm multă vreme de vorbă, lămurind detalii, sfătuindu-ne şi discutînd.

În zorii zilei următoare am aflat că noaptea se întîmplase la combinat un accident. Printre victime era şi organizatorul de partid al fabricii de ulei, inginerul Lîsenko, şi inginerul Kotrov. Răniţii fuseseră transportaţi la spitalul orăşenesc nr. 3. Directorul fabricii de butoaie Şlîkov, viitorul conducător al grupului clandestin din combinat, care ieşise din atelier cu cîteva minute înaintea accidentului, scăpase ca prin minune...

Cercetările nu scoaseră nimic la iveală. Se presupunea că ar fi fost o diversiune la mijloc, dar vinovaţii nu fură descoperiţi.

* * *

Imi amintesc de o zi de arşiţă.

Alergam de cîteva ore prin oraş, cercetînd cum mergea confecţionarea pîslarilor, scurtelor, mănuşilor şi rucsacurilor de care avea nevoie detaşamentul şi încercînd să fac rost de podometri, de binocluri şi de busole.

Parcă înadins, toate mergeau pe dos în ziua aceea. Ni se refuzaseră binoclurile, scurtele nu erau gata, pîslarii prost tălpuiţi... Vrînd-nevrînd, trebuia să-i bat iarăşi capul lui Mark Apkarovici. Am aflat de la el o veste neplăcută. In noaptea aceea fusese arestat la combinat tehnicianul Sviridov, acuzat de spionaj.

Il cunoşteam pe Sviridov. Venise de cîteva ori la Evgheni, pe cînd eram şi eu acolo. Intr-o seară, rămăsese chiar cu noi la masă. Era un tînăr slab şi firav, sfios, fricos şi tăcut. Evgheni, care se arăta prietenos cu el, îl socotea drept un constructor destul de bun. Cu foarte puţin timp înainte, pe cînd alcătuiam detaşamentul, ne aduseseră aminte şi de el, dar, părîndu-ni-se prea plăpînd şi prăpădit, hotărîsem îndată că nici nu trebuie să-i mai discutăm candidatura.

Şi deodată vestea că Sviridov e spion german!...

La început n-am vrut să cred.

Dar Mark Apkarovici mi-a spus că arestatul mărturisise chiar de la primul interogator. I-ar fi fost greu să tăgăduiască. Documentele care fuseseră găsite la percheziţie nu mai lăsau nici o îndoială. La interogator ieşise la iveală că şi tehnicianul Şustenko, alt lucrător de la combinat, fusese în legătură cu Sviridov în ce priveşte acţiunea lui de spionaj. Acesta însă apucase s-o şteargă şi acuma era urmărit.

Am pornit spre casă. Intîmplarea cu Sviridov nu-mi ieşea din cap. Nu-mi puteam ierta miopia cu nici un chip, mie, dragă doamne, vechi ilegalist. Cine ştie? Poate să fi trecut şi noi cu vederea, Evgheni şi cu mine, pe altcineva din detaşament. Sau, poate încă şi mai rău, să se găsească printre viitorii oameni ai grupului clandestin un alt Sviridov. Mi se perindau mereu prin minte tovarăşi din detaşamentul nostru şi din grupul clandestin.

In antreu mă întîmpină nevastă-mea.

— Ai un musafir, — şopti Elena Ivanovna. — Un oarecare Timoşenko, Piotr Tihonovici... poate Trofimovici, că n-am desluşit prea bine. Stă aici de o oră. Il cunoşti? — Nu? Nici eu. Dar el, după cîte spune, ne cunoaşte de minune. Şi pe tine, şi pe mine, şi pe Jenea... Fii cu băgare de seamă cu el. — Şi Elena

Ivanovna îmi arătă din ochi uşa. — Nu-mi place moşul ăsta. Are ceva ciudat...

Intrai în biroul meu. Un bătrîn se ridică încet dintr-un fotoliu. Purta o haină cenuşie uzată. In mînă ţinea un baston. Mişcările lui erau încete, lipsite de vlagă, bătrîneşti. Părul alb îi cădea pe frunte. Bătrînul părea trecut de şaizeci de ani.

— Cu ce v-aş putea fi de folos ?

Musafirul se recomandă şi, observînd se vede că numele lui nu-mi spunea nimic, îşi reluă obosit locul în fotoliu şi mă întrebă zîmbind :

— Nu mă recunoşti, Piotr Karpovici ?

Vocea înăbuşită şi joasă mi-era cu desăvîrşire necunoscută. Mă uitai cu atenţie la faţa lui şi abia atunci recunoscui în bătrîn pe Ivan Semionovici Popov, un tînăr şi talentat inginer, prieten de-al lui Evgheni. Această prietenie îl ajutase să intre în grupul clandestin. Eram încîntat de felul cum se transformase.

Ne înţelesesem cu Ivan Semionovici că, în cazul ocupării Krasnodarului de către nemţi, el se va da drept inginer, venit nu demult din Kazan la nişte rude din Krasnodar pe care nu le-a găsit, deoarece s-au evacuat între timp, aşa că el a rămas în oraş, singur şi fără cunoştinţe.

Peste cîteva zile au venit pe la mine încă doi „bătrîni" de aceştia.

N-aş putea spune cauza izbucnirii printre membrii grupului nostru clandestin a acestei ciudate „epidemii senile". Poate să fi vorbit la „seminarul meu de ilegalitate", fără să fi vrut, mai pe larg despre cum se grimează bătrînii, sau poate că această transformare să le fi fost cea mai uşoară şi mai simplă. Pe unul din aceşti bătrîni l-am demascat îndată, făcîndu-l să redevină tînăr. Celălalt se dovedi că avea un talent desăvîrşit de a se transforma în bătrîn. Deşi deghizarea lui era mai puţin reuşită decît a lui Ivan Semionovici, Evgheni, care trecuse din întîmplare, pe la noi, a vorbit cu el vreo cinci minute, ca şi cum ar fi fost un străin. Iar cînd, îndemnat de mine, „bătrînul" îi întinse afurisita de ţintă cu floarea lată, pe faţa lui Jenea se ivi o nedumerire atît de mare, încît am izbucnit cu toţii în hohote de rîs.

CAPITOLUL IV

Situaţia pe front era mereu îngrijorătoare. Nemţii înaintau întruna.

Unitatea de artilerie concentrată la combinat plecă pe front. Comandantul îi trimitea în dar lui Evgheni o armă cu lunetă. Să-l fi văzut în clipa aceea pe locotenentul Ermizin ! El ridică

pușca deasupra capului și, cu vocea lui adîncă și puternică, ca de orgă, spuse:

— De acuma încolo, lucrul o să meargă strună! Vezi numai Evgheni Petrovici, de-mi rezervă destule ore pentru exercițiile de tragere. Fii sigur că tot detașamentul cu însărcinare specială va ajunge să tragă tot atît de bine ca și noi la școala de tragere. Pe toți ți-i fac trăgători de elită.

Să ajungă „toți" trăgători de elită, se înțelege, nu era cu putință. Am ales pe cei mai buni trăgători și Ermizin a început să-i învețe. Mic, îndesat, cu o înfățișare flegmatică, locotenentul era un artist în meseria lui și știa să scoată trăgători după chipul și asemănarea lui. Cu cît se pasiona Ermizin mai mult pentru munca lui, cu atît fața lui era mai liniștită și mai gravă. Intr-una din zile se uită țintă cu ochii lui cenușii la Jenea și zise:

— Evgheni Petrovici, dumneata faci o mare greșeală.

— Ce fel de greșeală? — îl întrebă zîmbind Jenea.

— De ce să fii inginer constructor cînd natura însăși te-a menit să fii pușcaș-lunetist?

Imi aduc aminte de Ermizin cu recunoștință adîncă. Mulțumită stăruințelor lui, detașamentului nostru nu i-au lipsit niciodată pușcași-lunetiști. Cum am mai spus, Nadia Korotova nu se mai despărțea de arma ei cu lunetă, atunci cînd mergea în vreo misiune.

In detașament apărură pistoale automate, și rusești și nemțești. Toată „echipa" noastră, pînă la unul, învăță să tragă cu ele. Ermizin ne învăță să le desfacem și să le montăm la loc, tot el ne arătă cu cît erau mai bune armele rusești decît cele nemțești. Automatele noastre aveau încărcătoare cu un număr mai mare de cartușe, iar puștile aveau o tragere mai lungă.

Pe vremea aceea știam cu toții, pînă și infirmierele noastre și Elena Ivanovna, să tragem cu pistolul automat și cu mitraliera și chiar cu aruncătorul de mine și cu tunul. Nu știu pentru ce anume, dar femeile arătau o predilecție deosebită pentru mitralieră. Dacă ar fi fost după ele, nici n-ar fi părăsit poligonul.

Deocamdată însă, nu aveam destule arme de foc pentru tot detașamentul. In legătură cu aceasta, îmi amintesc de o idee strălucită care mi-a trecut prin cap într-o noapte și pe care i-am împărtășit-o lui Evgheni, trezindu-l din somn. Mă gîndisem să întrebuințăm pentru armele vechi sistem Berdan cu țeava lisă cu care era înarmat corpul de pază al combinatului, așa-numitele cartușe „jigan". Cînd cartușele au fost gata, maestrul nostru Ermizin le-a încercat. Ele străbăteau la 200 metri o scîndurică verde de un țol și jumătate. Ermizin bătu scîndurica așa cum ar fi bătut pe umăr pe cineva de care ar fi fost mulțumit și zise:

— Bun! Asta înseamnă că „jiganele" merg perfect.

Imi amintesc acuma de vremea aceea şi mă cuprinde uimirea cînd mă gîndesc la nemărginita putere sufletească pe care au găsit-o în ei oamenii sovietici, atunci cînd o primejdie de moarte atîrna asupra patriei noastre! Jenea şi prietenii lui cei mai apropiaţi munceau cîte douăzeci de ore pe zi. Aceştia aveau să alcătuiască viitorul nostru corp de comandanţi.

Studiam literatura militară şi, în chip foarte amănunţit, aceea a războaielor de partizani din trecut.

In afară de asta, am mai citit o mulţime de cărţi de vînătoare şi de sport şi o mulţime de reviste, făcînd din ele nenumărate extrase.

Corpul nostru de comandanţi se ocupa, încă de pe vremea cînd eram la Krasnodar, cu elaborarea tacticei ofensive împotriva inamicului, de care voi vorbi mai departe, ilustrînd-o cu exemple din operaţiile noastre militare. Această tactică ofensivă, ca şi tactica defensivă de care ne-am folosit, ne-a adus cele mai strălucite rezultate. Pierderile detaşamentului nostru în morţi şi răniţi au fost mult mai mici decît pierderile altor detaşamente de partizani care operau în vecinătatea noastră.

In sfîrşit, aproape întregul corp de comandanţi făcea pregătire cu grupul de recunoaştere îndepărtată. Cîte n-am învăţat noi aici! Busola ajunse pentru noi un obiect tot atît de obişnuit ca şi ceasul de buzunar. Ajunserăm să cunoaştem numele a peste două sute de stele şi constelaţii, precum şi orele la care răsăreau şi apuneau noaptea pe cer. Invăţasem să cunoaştem după coaja unui copac dacă vreun om şezuse sub el, rezemîndu-se. Frunzele de măcieş, dacă aveau dosul mat, uşor îndoit, parcă ar fi fost mişcate de vînt, erau pentru noi o carte de vizită lăsată de cineva care trecuse nu demult pe acolo.

Piotr Petrovici Musiacenko, care ţinea „seminarul de pădure" şi conducea grupul de recunoaştere îndepărtată, îşi dădea însă foarte bine seama că nu numai noi vom fi aceia care vom urmări inamicul, dar că şi el ne va urmări pe noi. In spatele frontului, la nemţi, vom avea cîteva sute de inamici de fiecare partizan. De aceea, învăţam să ştergem cu deosebită grijă urmele noastre.

Musiacenko ne spuse într-o zi că vom trece noaptea la studiul unui „nou obiect".

Ţinut de treburi la institutul meu, întîrziasem puţin. Am intrat ca de obicei la statul major al apărării antiaeriene, unde tovarăşii şedeau ca întotdeauna împrejurul mesei ale cărei zgîrieturi şi pete de cerneală îmi erau toate cunoscute pînă în cele mai mici amănunte. Ii cunoşteam pe fiecare aşa cum cunoşteam pe fiii mei. Ştiam pînă şi aluniţa pe care o aveau unii pe faţă, de care ochi era şpanchiu Litvinov şi cît de serios era Vetlu-

ghin, cînd își încrunta sprîncenele înainte de a „da drumul" bancului său obișnuit.

Și, iată că acest Vetlughin, Gheronti Nikolaevici, se uită pătrunzător la mine și, în loc să-mi spună bunăziua, scoase un orăcăit dezgustător.

— Cuac, cuac!

„N-are nici un haz!" m-am gîndit eu, dar bineînțeles nu m-am supărat și m-am așezat la locul meu obișnuit. Musiacenko mi-a făcut semn cu capul, s-a uitat la Vetlughin și a orăcăit și el. Orăcăia ca o broască plină de sine care își închipuie că ar fi buricul pămîntului. Am înțeles că acesta era „obiectul nou" de studiu și m-am silit să-mi ascund zîmbetul involuntar.

— Piotr Karpovici, încearcă, te rog, și dumneata.

Ce puteam să fac? Cînd eram băiețandru, încercam și eu să asmut broaștele. Mi-am plecat ochii în jos ca să nu dau de privirea fiului meu și am început și eu să orăcăiesc.

— Nu, Piotr Karpovici, nu-i bine! — zise Musiacenko, făcînd un semn de deznădejde cu mîinile. — Cînd are să audă o asemenea broască, neamțul are să tragă îndată în ea cu automatul. Trebuie să orăcăiești mai subțire și mai prelung „cu-a-c". Țineți însă minte, tovarăși, că broasca orăcăiește așa numai seara, în ajunul zilelor călduroase și frumoase. Dimineața, orăcăitul e strident și mai sacadat „cua", „cua"...

După aceasta, am învățat să imităm cîrîitul ascuțit al gaiței, țîrîitul greierului, grohăitul mistrețului — toate sunetele pădurii și ale stepei, care aveau să ne servească în viitor drept semnale de luptă.

Tot Piotr Petrovici ne-a vorbit despre potecile mistreților care ne vor ajuta să găsim în munți apă de băut și despre cum se poate vedea după urmele de copite dacă sînt sau nu oameni în apropiere: urma proaspătă spune că mistrețul a umblat chiar în ziua aceea pe cărare, fără să se uite în urmă...

Primăvara, Maria Ianukevici se întoarse de pe front. Slăbise de tot. Pe fața-i mică și vioaie, ochii, plini de ură și severitate, așa cum îi stau bine unui ostaș, păreau imenși. O întîmpinarăm cu o bucurie îndoită. Ne părea bine că ni se întorsese un tovarăș și ne bucuram și pentru Viktor, bărbatul ei.

Seara, în cazarmă, Maria ne povesti, fără prea multe amănunte, de ce fusese trimisă la vatră.

In timpul unei lupte în Crimeia, noaptea, Maria pansa în linia întîia un marinar. Cînd faci o treabă ca asta, nu mai ai cînd te uita împrejur. Deodată, marinarul se smulse de lîngă

ea, se ridică în picioare făcînd cu trupul lui pavăză Mariei şi, strigînd ceva care nu se putea înţelege în zgomotul infernal al luptei, aruncă o grenadă. Numai atunci cînd căzu şi exploda grenada, Maria îşi dădu seama că ea şi marinarul rănit erau încercuiţi de inamic.

Acoperindu-şi retragerea cu grenade, cînd căzînd, cînd ridicîndu-se, ei se tîrîră pînă la mal. Mai departe nu mai aveau unde se retrage. Marinarului i se sleiseră cu totul puterile. Maria îl tîrî după nişte pietroaie.

Culcaţi după pietroaie, ei auzeau cum umblau nemţii pe locul unde încetase lupta.

— Ei, ce ne facem acum? — zise printre dinţi marinarul. — Sau crezi cumva că poţi lungi noaptea să ţină o mie şi una de ore?

— Acuşi se face ziuă, — răspunse Maria, luptînd cu o slăbiciune pe care nu şi-o putea explica.

— Şi la ce dracu' stai aici cu mine? Grenade nu mai avem, ca să ne putem arunca în aer. Tîrăşte-mă...

Unde era să-l mai tîrască? Doar în mare, se gîndi Maria şi pe loc simţi cum îi reveneau calmul şi stăpînirea de sine. Abia acum pricepu ea că se afla pe malul strîmtorii. De cealaltă parte a strîmtorii, la vreo şapte kilometri, se întindea malul Kubanului natal.

Se tîrî multă vreme, julindu-şi genunchii şi palmele, pînă găsi două scînduri potrivite. Aduse cu greutate scîndurile cu ea în faţa rănitului şi le dădu drumul pe apă. Îi scoase cureaua şi legă cele două scînduri. Apoi tîrî rănitul pe ele.

— Ştii să înoţi? — o întrebă el. — Tare eşti mică: un pui!...

— Ţine-te cu o mînă de plută, iar cu cealaltă apucă-mă de guler, — îi răspunse Maria.

— Păi, asta-i plută? — o îngînă marinarul, scrîşnind din dinţi din cauza durerii, — zi-i mai bine crucişător.

Apa era ca gheaţa. Valurile o izbeau pe Maria în ochi, iar de frig i se încleştau dinţii.

— Arată-mi încotro să înot. Unde vine răsăritul?

— Ţine-o aşa. Spre sud-vest, domnişoară.

— Lasă că ne socotim noi pe urmă pentru asta, numai să ne putem ţine pe apă pînă la malul celălalt, — zise Maria.

Marinarul o scutură de guler.

— De plutit pînă acolo, izbutim noi să plutim. Am să-ţi spun nişte vorbe că are să-ţi piară pofta să te îneci...

Cîtă vreme înotase şi cum înotase, nu-şi mai aducea aminte Maria. Uneori i se întuneca înaintea ochilor, îi amorţeau de frig picioarele şi se simţea atît de slăbită, încît nici nu-i mai venea să lupte împotriva oboselii.

Maria se trezi pe o targă.

— Nu fă economie de votcă. Toarnă-i în gură, în gură! — tună alături o voce cunoscută. — Toarnă în ea, nu în mine. Mă întreb, de unde atîta putere într-un pui ca ăsta?... Nu mai ştiam ce să-i mai spun, ca s-o îmbărbătez... Dar ea înota întruna...

Maria zăcu în spital peste o lună, bolnavă de pneumonie. Fusese şi rănită. Comisia medicală îi pusese pe livretul militar stampila „Scos din evidenţă".

Maria ne asigura însă că se simţea cum nu se poate mai bine. A doua zi după ce se întoarse, îşi reluă lucrul obişnuit la combinat. Era telefonistă. Ziua era de serviciu la centrala telefonică a combinatului, iar noaptea îşi urma pregătirea la detaşamentul nostru cu misiune specială.

In timpul acesta, Evgheni, Musiacenko şi cu mine — Musiacenko fusese numit de comitetul orăşenesc de partid locţiitorul meu la comanda detaşamentului — hotărîrăm ca toţi viitorii partizani să-şi revizuiască cunoştinţele militare, fiecare în specialitatea lui. Tuturor infirmierelor noastre le-am propus să urmeze cursurile de gradul întîi şi al doilea ale Societăţii Ruse a Crucii Roşii.

Maria nici nu voi să audă de aşa ceva. In primul rînd era felcer militar, deci mai mare în grad decît o simplă infirmieră; în al doilea, nu mai voia să vadă în ochi nici tifon, nici vată. A treia pricină era o anumită stampilă de pe livretul ei...

Mă uitai la ea şi mă gîndii că marinarul pe care îl salvase o fi avînd acum desigur ce povesti. Cu siguranţă că nu dusese lipsă de răspunsuri potrivite la cuvintele lui de „îmbărbătare".

Evgheni, care o ascultă pînă la sfîrşit, îi zise, zîmbind cu blîndeţe:

— Bine, n-ai să te duci la cursurile Crucii Roşii. Dar spune-mi te rog şi mie cum să explicăm noi Nadiei Korotova că facem o excepţie pentru tine. Mi-e teamă ca nu cumva Nadia şi celelalte infirmiere să nu se simtă jignite...

Maria se înfurie. Ţinea foarte mult la Nadia. Ea îi răspunse lui Evgheni cu ochii scăpărînd de mînie:

— Ştii întotdeauna să întorci lucrurile aşa ca să iasă cum vrei tu. Bine! Am să mă duc la cursuri!

Da, Evgheni ştia să obţină ceea ce voia. Şi tocmai din cauza asta micul nostru grup de cincizeci şi opt de oameni se dovedi să fie la spatele frontului inamic o unitate de luptă de care, vrînd-nevrînd, inamicul era silit să ţină seama.

...Nemţii înaintau spre Rostov. Ne întruneam la comandamentul apărării antiaeriene mai în fiecare noapte şi cercetam cît de departe ajunsesem cu pregătirile noastre. Făcuserăm noi oare tot ce trebuia?

Erau şi unele lipsuri. Am descoperit, de pildă, că nu toţi viitorii noştri partizani urmaseră cursul de prim-ajutor; şi doar nu eram să fim însoţiţi numaidecît de infirmiere în toate operaţiile noastre... Am descoperit apoi că nu fuseseră confecţionate brancarde şi am început să le facem, în grabă, din doc gros din care aveam o rezervă îndestulătoare.

Am lăsat totuşi să treacă o greşeală care a şi rămas ireparabilă. Uitasem să prevedem un dentist. In munţi, pe vreme urîtă şi umedă, unii din noi porneau la luptă şi în recunoaştere cu dureri de dinţi îngrozitoare.

Elena Ivanovna reuşi, cu ajutorul Mariei Ianukevici şi al Nadiei Korotova, să facă rost de un bogat asortiment de instrumente şi să strîngă o rezervă însemnată de medicamente şi pansamente. Ea parcă presimţea că va avea de deservit nu numai detaşamentul ei, dar şi toate detaşamentele de partizani vecine şi, pe lîngă asta, şi staniţele...

Munca cea mai mare şi cele mai multe griji căzură, în ultimele săptămîni dinaintea plecării noastre, pe umerii lui Musiacenko şi pe ai mei. Musiacenko era locţiitorul meu, însărcinat cu aprovizionarea. Era o mare răspundere să aprovizionezi cu alimente, îmbrăcăminte, arme, instrumente şi muniţii, cincizeci şi opt de oameni, pentru un timp neprevăzut, dar care avea să fie, fără îndoială, destul de lung.

Trebuie să spun deschis că n-am fi dus la capăt această însărcinare, dacă n-am fi avut ajutorul călduros şi din toată inima al conducerii comitetului orăşenesc de partid. Mark Apkarovici se îngrijea de toate nevoile noastre, iar Kuzmina, secretara secţiei de cadre a comitetului orăşenesc, ne făcu rost de douăsprezece şei căzăceşti şi de o mare cantitate de piele pentru cizme. Dar cea care ne-a arătat o grijă cu adevărat părintească a fost Golovinskaia, prima secretară a comitetului de partid al raionului Stalin.

Golovinskaia, o femeie măruntică şi departe de a avea o constituţie robustă, s-a purtat asemenea unui luptător curajos în timpul atacului şi n-a părăsit o clipă postul ei în ultimele zile înainte de intrarea nemţilor în Krasnodar.

Cearcăne adînci umbreau faţa ei fină şi chinuită de griji. Cîteodată, simţind că i se stinge vocea de oboseală, bea repede un pahar cu apă şi apoi asculta tot atît de încordată nesfîrşitele rugăminţi ale lui Musiacenko şi ale mele. N-am văzut niciodată la ea gestul caracteristic pe care îl fac de obicei femeile obosite, atingîndu-şi tîmplele cu degetele şi n-am auzit-o niciodată oftînd sau cît de cît ridicînd glasul...

Avea copii, dintre care cel mai mic abia începuse să umble, dar ea găsi de-abia în ultima seară, cu zece sau douăsprezece ore înaintea sosirii inamicului, o clipă liberă ca să-i evacueze

din Krasnodar. Ea însăşi plecă pe jos, alăturîndu-se, împreună cu Popov, ultimelor unităţi ale Armatei Roşii care se retrăgeau luptînd.

Vorbeam întruna de Golovinskaia în detaşamentul nostru. Ei îi datoram în mare măsură succesele noastre militare, deoarece datorită energiei de care dăduse dovadă dobîndiserăm multe din rezervele noastre şi nu mai aveam nevoie acuma să ne cheltuim puterile şi timpul ca să ne îngrijim de pîinea cea de toate zilele.

Ar fi fost cu neputinţă chiar numai să înşiri rezervele noastre de hrană. Aveam tot felul de grăsimi şi de conserve, crupe, făină şi chiar butoiaşe de icre tescuite. Icrele fuseseră puse deoparte pentru răniţii din Krasnodar, dar, la evacuarea oraşului, Popov dispusese să ne fie date nouă. Mai duceam cu noi sucuri de fructe, extrase concentrate în tablete şi vitamine. Elena Ivanovna se temea ca nu cumva să izbucnească scorbutul în detaşament din cauza grelelor condiţii de viaţă care ne aşteptau. Mai tîrziu, Elena Ivanovna avu într-adevăr mult de furcă cu scorbutul dar nu la noi, ci la detaşamentele vecine, ai căror partizani avură de suferit din cauza acestei boli.

Nu era însă destul că prevăzusem nevoile detaşamentului, trebuia să ne îngrijim de pe acum şi de nevoile locuitorilor staniţelor din apropierea taberei noastre. Odată cu venirea duşmanului, banii aveau să-şi piardă valoarea. Cu ce-am fi putut noi să plătim, să zicem, furajul cazacilor din apropiere? Cu ce fel de bani? Am luat aşadar cu noi pentru schimb, săpun, gaz, păcură, cuie...

Dar iată că am uitat ceea ce-i mai de seamă în viaţa de campanie: tutunul... Pricina era că nu fumam nici Evgheni, nici Musiacenko şi nici eu. Şi ce greu ne-a fost să ne procurăm mai tîrziu blestematul acesta de tutun care ne ieşise din minte!

Strîngerea de provizii şi păstrarea lor vreme îndelungată sînt două lucruri deosebite. Cum pot fi ferite de umezeală, de pildă trotilul, zahărul, sarea?... Nimeni nu clădise pentru noi magazii în munţi, aşa că trebuia să avem grijă ca toate să fie bine ambalate. Însă nu umezeala era lucrul cel mai grav. Chestiunea cea mai grea era cum să ascundem de nemţi comorile noastre.

Popov mi-a comunicat locul de destinaţie precis al detaşamentului nostru — „cota 521". Cinci dintre noi au plecat aşadar cu automobilul acolo, în căutare de ascunzători pentru bazele noastre de aprovizionare. Să pierzi, în spatele frontului inamic, rezervele de muniţii şi echipament, precum şi acelea de hrană, ar fi însemnat să supui întregul detaşament unei morţi chinuitoare. De aceea, locurile pentru baze erau alese numai de oameni pentru care îmi puneam şi capul şi pe care nici o caznă

nu i-ar fi făcut să dezvăluie duşmanului unde anume se găseau ascunse comorile noastre.

Evgheni, Vetlughin, Musiacenko, Ghenea şi cu mine am încărcat nopţi de-a rîndul camionul nostru. Ghenea ne ducea apoi pe toţi în ţinutul de la poalele munţilor. Am săpat acolo gropi, în care am clădit cu meşteşug toate aceste comori, le-am acoperit cu pămînt, pe care l-am bătătorit şi am pus pe deasupra brazde, ba în unele locuri am şi sădit tufe de măcieş.

Gheronti Nikolaevici Vetlughin era foarte ager şi avea un spirit analitic foarte dezvoltat. El ştia să determine dinainte semnele exterioare care ar putea da nemţilor ideea să caute bazele tocmai acolo unde se găseau. Îmi amintesc cum într-un rînd, săpasem pe jumătate o groapă, cînd deodată Vetlughin ne opri:

— Nu merge. Locu-i minunat pentru parcat automobile şi-i un peisaj foarte frumos. Şi nu numai atîta. Alături mai este şi o rîpă cu margini care dovedesc că terenul e uscat şi nisipos Orice fruntaş neamţ, chiar dacă n-ar fi unul prea deştept, are să caute aici magazinul nostru universal.

De mult curgea sudoarea şiroaie de pe noi, dar fără să ne supărăm pe Vetlughin, am început să astupăm groapa la loc.

Nu degeaba poreclise Vetlughin bazele noastre „magazine universale". Aprovizionaserăm toate bazele astfel, încît, chiar dacă nemţii ar fi pus mîna pe trei sferturi din baze, lăsîndu-ne numai un sfert, tot am fi putut rezista destul de multă vreme. Fiecare bază cuprindea un asortiment complet, alcătuit din toate cele trebuincioase partizanilor.

Cu toate acestea, nemţii au descoperit una din ascunzătorile noastre. Nici pînă azi nu ştiu cum i-au dat de urmă. Plantatorii noştri de mine aruncau întruna în aer drumurile. Garnizoanele nemţeşti au rămas cîtăva vreme lipsite de provizii, aşa că nemţii, după ce au mîncat tot ce găsiseră în staniţele din regiunea munţilor Caucazului, cum mănîncă omizile frunzişul, au început să caute „comorile partizanilor".

*

* *

Dar iată că s-a întîmplat ceva, în care nimeni din noi nu voise să creadă pînă în ultima clipă. În ziua de douăzeci şi şapte iulie, se transmise la radio comunicatul care anunţa că trupele noastre au părăsit Novocerkasskul şi Rostovul-pe-Don. Nemţii năvăleau în vastele întinderi ale Kubanului.

Detaşamentul nostru de partizani era pînă în cele mai mici amănunte gata de luptă. Pînă în primele zile ale lui august însă, niciunul din oamenii detaşamentului nostru, cu excepţia

comandamentului, nu ştia că peste cîteva zile va deveni partizan. Ei nu ştiau nimic nici atunci cînd primiră la locurile unde lucrau ordine de chemare, prin care erau repartizaţi la diferite unităţi ale Armatei Roşii din Novorossiisk. Aceste ordine de chemare fuseseră dictate de mine unui furier al comisariatului militar al oraşului.

Familiile partizanilor noştri căpătară toate adeverinţele de care era nevoie pentru a putea primi ajutoare ca familii de soldaţi ai Armatei Roşii, cu toate că asta era mai mult o precauţie pentru a putea păstra secretul detaşamentului nostru.

Dar, afară de aceste adeverinţe, îmi procurasem o mulţime de documente, pe care nu le înmînasem şi nici chiar nu le arătasem cuiva, pînă la ieşirea noastră din oraş. Acestea erau actele noastre de identitate de care aveam nevoie pentru timpul cînd ne vom găsi în spatele frontului. Eu figuram ca şef al unui detaşament de cercetări geologice care lucra la schiţele planurilor pentru construirea unei fabrici de cherestea în munţi. Evgheni era inginerul şef, Musiacenko — directorul comercial al şantierului fabricii şi aşa mai departe, fiecare după gradul şi funcţia lui.

*

* *

Ultimele zile trecură ca în vis, cu toate că nici Evgheni şi nici eu nu dormiserăm de mai bine de trei zile şi trei nopţi. Asupra noastră se abătură pe neaşteptate tot felul de nenorociri personale. De cînd plecase în Crimeia, nu mai primisem nici o veste de la Valentin. Mai era oare în viaţă zvăpăiatul acela? Azi-mîine, plecăm spre munţi şi acolo nu ne mai putem aştepta să primim scrisori... Mura, nevasta lui Evgheni, s-a îmbolnăvit. Starea ei era atît de gravă, încît nici nu putea fi vorba de plecarea ei cu detaşamentul. Noaptea, pe furiş, cu amărăciune în suflet, am scos-o din casa părintească, împreună cu Innocika, adormită şi le-am dus, într-un automobil închis, în celălalt capăt al oraşului. Aici, la o rudă îndepărtată, Mura şi fetiţa trebuiau să rămînă pînă la reîntoarcerea noastră, pînă la victorie. Evgheni, schimbat la faţă, strînse la piept pentru ultima oară copilul lui adormit şi ieşi în fugă din casă...

În sfîrşit s-a întîmplat ceva la care nu mă putusem aştepta: o răzbise şi pe Elena Ivanovna, care pînă atunci se ţinuse bine. În ajun, alerga încă plină de energie prin oraş, căutînd să-şi procure cele de trebuinţă pentru răniţii ei şi era cea mai activă la evacuarea spitalului la care lucra. Spitalul plecă. Parcă i s-ar fi dus o parte din suflet. Niciodată pînă atunci nu-i văzusem atîta durere în ochi.

— Ce ai? — am încercat eu s-o descos.

Ea zîmbea cu bărbăţie şi dădea din cap.

— Nimic...

Multă vreme după aceea, cînd ajunsesem în munţi, Elena Ivanovna îşi deschise inima faţă de Evgheni şi de mine. Intrase în vorbă în ziua evacuării cu un rănit. Acesta o întrebă: „Doctore, numele dumitale de familie nu-i Ignatov? In Crimeea am avut şi eu un comandant cu numele acesta, unul Valentin Ignatov. Am fost rănit de o schijă a minei care l-a omorît pe el..."

Elena Ivanovna avusese curajul şi puterea sufletească să ducă singură pe umerii ei întreaga povară a acestei dureri. Se gîndise că vestea morţii lui Valentin ne-ar fi putut împiedica, pe Evgheni şi pe mine, să scoatem în deplină ordine detaşamentul de partizani din oraş...

... În noaptea de şapte spre opt august, cu douăzeci şi patru de ore înainte de plecarea noastră, am fost chemat de primul secretar al comitetului orăşenesc de partid, tovarăşul Sanin. Era un om înalt şi spătos. Calmul pe care îl răspîndea întotdeauna în jurul lui îl simţeai şi mai mult în această noapte. Alături de Sanin stătea un tovarăş cu o înfăţişare ştearsă şi care nu-şi lua ochii de la mine.

— Cum, nu vă cunoaşteţi? — întrebă mirat Sanin. Şi, zîmbind cu blîndeţea lui obişnuită, spuse în glumă, evitînd astfel neplăcuta etapă a primelor încercări reciproce de a ne cunoaşte unul pe altul. — Daţi-i drumul, tovarăşi. Înţelegeţi-vă chiar acum asupra chestiunii detaşamentului vostru de partizani. Unul din voi este comandantul, celălalt comisarul. Limba pe care o vorbesc bolşevicii este una şi scopul lor e şi el unic: să învingă duşmanul. Cred că vă veţi înţelege.

Besedov, aşa îl chema pe viitorul comisar, îmi plăcuse de cum îl văzusem. În familia lui, toţi erau din tată în fiu din Kuban. Era uscăţiv şi, după cum părea, în stare să îndure multe. Să tot fi avut treizeci de ani. Faţa îi era energică şi mobilă. Privirea care arăta îndîrjire era stăruitoare. Mai avea încă o însuşire, hotărîtoare pentru un activist de partid: cunoştea minunat aproape pe toţi partizanii detaşamentului nostru. Îl cunoşteau şi oamenii, deoarece era al treilea secretar al comitetului de partid al raionului Stalin, pentru munca de cadre. Afară de asta, Besednov lucrase mai demult la „Glavmargarin" ca tehnician.

Totul vorbea în favoarea lui. Dar... Evgheni şi cu mine ne obişnuisem de multă vreme să-l privim pe Vetlughin drept co-

misar al detaşamentului. Detaşamentul se obişnuise deasemenea cu Vetlughin şi se înţelegea foarte bine în munca comună cu el. In sfîrşit, noi trecuserăm printr-o serioasă pregătire militară pe care noul nostru comisar se putea foarte bine să n-o aibă...

Dîndu-şi probabil seama de îndoielile mele, Besedrov zise:

— Pînă la război am servit în Armata Roşie. Am fost comisar de unitate. Am fost concentrat în calitate de ofiţer de rezervă pentru completarea instrucţiei.

Dar n-am apucat atunci să stăm mai mult de vorbă. In cabinetul lui Sanin intrară nişte tovarăşi convocaţi pentru aceeaşi oră ca şi mine. Erau toţi comandanţi şi comisari ai detaşamentelor de partizani, care urmau să intre în acţiune în zilele următoare. Printre dînşii era şi Sidelev, comandantul detaşamentului „Kirov“, şi Baidikov, comandantul detaşamentului „Garda Roşie“. Baştovoi, comandantul detaşamentului „Kaganovici“, nu venise.

Aceasta nu era o consfătuire, nici o şedinţă pentru elaborarea planurilor care urmau să fie duse la îndeplinire în comun. Nu! Secretarul comitetului orăşenesc de partid ne convocase pentru ca să ne putem spune unul altuia în prezenţa lui: Mergem la luptă împotriva duşmanului şi aici, în faţa partidului, făgăduim să nu ne părăsim unul pe altul la nevoie.

Se şi auzea zgomotul îndepărtat al canonadei care suna parcă ar fi bătut cineva în curte covoarele mari ale comitetului orăşenesc.

Sanin dădu din cap zîmbind şi arătînd spre fereastră:

— Să ne grăbim! Dar, oricum, am întîrziat: tot ce e de preţ, toate întreprinderile care n-au fost evacuate, le vom arunca mîine în aer.

Mă uimi liniştea lui adîncă. Imi spusei: „Iată un om care nu se îndoieşte nici o clipă de victoria noastră“. Şi, ca şi cum mi-ar fi ghicit gîndul, Sanin ne învălui pe toţi în privirea lui stăruitoare:

— Tovarăşi, pe ziua de azi, asta-i tot. Cînd ne-om întîlni aici data viitoare, vom discuta cum să ne reconstruim oraşul.

Ne îmbrăţişă pe fiecare. Mie îmi ţinu puţin mai mult mîna într-a lui şi-mi spuse:

— Ţie îţi mai dau un sfat deosebit: caută de-ţi cruţă oamenii! Dacă va trebui să sacrifici pe cineva, să nu faci asta decît dacă sacrificiul a ajuns inevitabil. Oamenii pe care îi ai sînt oameni de valoare, ingineri, creatori... asta-i rezerva noastră de aur...

...Veni şi ultima zi, opt august. Pe cerul limpede strălucea soarele şi în grădiniţa Elenei Ivanovna, florile erau toate înflo-

rite. Parcă le-aş fi văzut întîia oară. Nici nu le observasem pînă atunci.

Am intrat o clipă în casă la mine ca să văd dacă nu mai rămăseseră hîrtii, însemnări sau ceva care ar fi putut duce inamicul pe urmele partizanilor noştri, ceea ce ar fi avut urmări grele pentru familiile lor rămase în Krasnodar. Înainte de a părăsi casa, Elena Ivanovna spălase podelele şi pusese ca de obicei flori proaspete în vasul de pe masă. Am înţeles pentru ce făcuse ea toate acestea. Pentru ca Ghenea şi cu mine, plecînd, să ducem cu noi amintirea casei noastre, a vieţii noastre paşnice, plăcute şi îmbelşugate, aşa cum fusese întotdeauna. Numai fotografiile băieţilor nu mai erau la locurile lor pe pereţi...

Ghenea şi Elena Ivanovna şi, bineînţeles, cu ei şi Dax, plecaseră cu cîteva zile mai înainte. Evgheni şi cu mine obţinurăm cu greutate de la comisariatul militar al oraşului repartizarea unei maşini pentru detaşamentul nostru. Combinatul rezervase pentru transportul materialului şi proviziilor noastre şase căruţe. După multe intervenţii, reuşirăm să ne procurăm încă cinci. Trotilul, grenadele, muniţiile şi echipamentul de iarnă, aşternuturile, medicamentele şi multe altele care lipseau din bazele noastre secrete, se găseau acum în staniţa Krepostnaia. Musiacenko, care însoţise pe Ghenea în prima lui cursă, ocupase şcoala staniţei pentru depozitarea rezervelor noastre.

Am mai aruncat o privire prin casa noastră. In sufragerie, pe faţa de masă, zăcea o albină moartă, care rămăsese în casă cînd Elena Ivanovna închisese ferestrele înainte de plecare. Am schimbat apa din vasul cu flori, am dat jos cu mîna albina de pe masă şi, fără să-mi întorc capul, am ieşit din casă.

La comandamentul apărării antiaeriene a combinatului, se iscase o discuţie între comandanţii detaşamentului nostru. Fiecare ar fi vrut să rămînă la combinat pînă în clipa intrării nemţilor în oraş şi să arunce în aer, cu riscul propriei sale vieţi, diferitele ansambluri ale agregatelor combinatului „Glavmargarin“ şi uzina electrică. Discuţia dură multă vreme.

Se hotărî, în sfîrşit, să rămînă la combinat pînă în ultimul moment numai inginerii şefi şi printre ei, desigur şi Evgheni. Detaşamentul urma să fie scos din oraş cu cîteva ore mai înainte de către mine şi Musiacenko.

Tocmai atunci trecu pe aleea principală a combinatului automobilul comitetului orăşenesc. Din automobil sări, aproape din mers, Popov. Venise să se convingă personal dacă totul era gata pentru aruncarea în aer. Evgheni îl asigură că totul fusese prevăzut şi adăugă :

— Dar şi noi rămînem aici cu toţii, pînă la urmă.

— Cum aşa ?... — întrebă Mark Apkarovici, întorcîndu-se cu tot trupul spre mine. — Dacă tovarăşii din combinat nu reuşesc

să se salveze, atunci rămîi dumneata, Piotr Karpovici, unicul comandant în tot detaşamentul? Felicitările mele, prieteni! Văd că v-aţi şi lepădat de bunul simţ ca de o povară de prisos.

Alcătui el însuşi echipa de dinamitare. După cîte îmi aduc aminte, din această echipă, sub conducerea lui Vetlughin, făceau parte: Safronov, Slaşciov, Litvinov, Elnikov, Verebei şi Bibikov.

La institutul meu erau de asemenea pregătite, în vederea aruncării în aer, mari cantităţi de explozibile. Evgheni şi Ghenea, care veniseră cu maşina detaşamentului în cursă obişnuită, se repeziră la institut să salveze acest explozibil. Am încercat să telefonez locţiitorilor mei de la institut să-i ajute pe băieţi, dar telefonul nu mai funcţiona. Mai tîrziu am aflat că băieţii mei au salvat explozibilele, riscîndu-şi viaţa.

În vremea asta, eu alergam din nou prin oraş ca să-mi „echipez" iar partizanii. De data asta era vorba de echipa de dinamitare. Dezbătusem totul cu Vetlughin. Nu trebuia exclusă posibilitatea ca Vetlughin şi tovarăşii săi să fie siliţi, după aruncarea în aer a agregatelor fabricilor combinatului „Glavmargarin" să ajungă la noi trecînd înot Kubanul. Fuseserăm preveniţi că pionerii noştri vor arunca în aer podul în clipa în care nemţii se vor apropia de el.

Am ascuns o barcă lîngă malul rîului. Găsisem şi colaci de salvare pentru toţi artificierii. Le-am mai dat şi cîte un pistol.

Ghenea făcea neîncetat cu maşina lui cursa de la combinat la halta Enem. Aici, la Enem, el descărca într-o porumbişte cartuşele, grenadele şi trotilul salvat de el şi Evgheni. Cei doi fraţi Martînenko, partizani în detaşament, păzeau neclintit, în porumbişte, muniţiile şi proviziile pe care le mai căpătaserăm în ultima zi.

Bubuitul tunurilor se apropia şi se întărea din ce în ce mai mult. Se lăsa obişnuitul amurg auriu al Kubanului nostru. Era ultima mea seară în Krasnodar. Spun acum fără ruşine că mi-era inima grea...

Noaptea, Evgheni a intrat în cazarma detaşamentului de apărare antiaeriană, a ordonat membrilor detaşamentului cu misiune specială să se încoloneze şi a părăsit cu ei combinatul. Îmi amintesc de feţele tovarăşilor. Toate erau grave şi încordate. În afară de comandanţi, nimeni nu cunoştea unde şi pentru ce pleacă. Toţi credeau că merg să lupte împotriva unei unităţi inamice debarcate şi că aveau să primească botezul focului.

Noaptea era liniştită şi luminoasă. De-a lungul aleii, frunzişul luminat de razele lunii părea de argint. Oamenii mergeau fără să schimbe o vorbă, călcînd în cadenţă pe asfalt. În zare, ca şi cum soarele nu s-ar fi culcat în acea zi, cerul era de un roş aprins ca în amurg.

— La stîn-ga ! — comandă Evgheni şi ne opri apoi în faţa clădirii în care se găsea comitetul de partid al întreprinderii. Mirarea detaşamentului nu fu exprimată decît de scurtul oftat al unuia din oameni care întreba parcă : „Unde ne duc ?"

La comitetul de partid ardea o lampă de petrol cu sită incandescentă. Uzina electrică a combinatului era pe punctul să fie aruncată în aer. Sub lumina lămpii, părul des şi buclat al lui Popov cădea în inele şi sclipea cu reflexe albăstrui. El îmi făcu semn cu capul să mă aşez mai aproape. Se aşeză şi detaşamentul. Popov se ridică cu mişcarea lui obişnuită care stabilea îndată legătura cu auditoriul, se apleca înainte şi, foarte simplu, ca şi cum ar fi vorbit unui singur om, care i-ar fi fost foarte aproape, zise :

— Tovarăşi, din acest moment nu mai sînteţi „detaşamentul cu misiune specială". Sînteţi cu toţii partizani. Sînteţi partizanii unui detaşament puternic atît prin utilajul lui tehnic, cît şi prin pregătirea lui specială.

Se făcu linişte. Nici o mişcare. Nu se auzea decît respiraţia grăbită a oamenilor. Îmi dădui seama că reuşisem să păstrăm secretul. Nu mai putea fi nici o îndoială. Nimeni pînă în această clipă, nici nu bănuise măcar de existenţa detaşamentului de partizani.

Mark Apkarovici îşi plimbă încet privirea arzătoare de la o faţă la alta şi ne spuse că de acum încolo sarcina fiecăruia dintre noi va fi să răzbunăm poporul şi că trebuie să punem în slujba răzbunării nu numai toate puterile noastre spirituale şi fizice, dar şi toate cunoştinţele noastre, tot ce învăţasem în universitate şi în înaltele şcoli tehnice...

El ne mai arătă că va trebui să folosim în lupta de partizani experienţa glorioşilor partizani bieloruşi care au ştiut să creeze o mişcare populară de rezistenţă în mase, în spatele frontului ocupanţilor...

După ce tăcu cîteva clipe, urmă :

— Partizanul este însă un om pe urmele căruia calcă tot timpul moartea. El e un om pentru care inamicul a pregătit spînzurători în fiecare staniţă. Foamea, frigul, bolile, toate astea îl pîndesc întruna... Nimeni nu vă sileşte să fiţi partizani. În noaptea asta părăsesc Krasnodarul ultimile unităţi ale Armatei Roşii. Acela dintre voi care vrea, poate pleca cu aceste unităţi ca soldat. Eu îi voi strînge mîna şi-i voi spune : „Să te întorci victorios, tovarăşe drag". Este printre voi vreunul care simte că nu are destulă rezistenţă fizică ca să devină partizan ? Nu trebuie ca o ruşine nelalocul ei să vă împiedice să spuneţi asta. E mai bine să renunţaţi acum, decît să deveniţi mai tîrziu o povară pentru tovarăşii voştri. Vă dau zece minute de gîndire.

Scoase ceasul de la mînă şi-l puse în faţa lui.

Cele zece minute părură o veşnicie. Sirena apărării antiaeriene începu să urle sinistru. Avioane inamice trecură cu un zgomot tînguitor şi nu departe explodară bombe...

Mark Apkarovici luă ceasul în mînă.

— Cele zece minute au trecut. Ştiu că multe din familiile voastre rămîn pe loc. Pentru ca ele să nu aibă de pătimit, nimeni, nici mamele voastre, nici soţiile voastre nu trebuie să ştie că sînteţi partizani. De acuma încolo, sînteţi pentru toată lumea ostaşi ai Armatei Roşii. Şi acum vă voi prezenta pe comandantul detaşamentului vostru. Trebuie să uitaţi că i-aţi ştiut cîndva pronumele, numele patronimic sau numele de familie. Il cheamă „Tătucu". Din primele zile ale războiului acest nume a fost spaima nemţilor pretutindeni şi în Bielorusia, şi în regiunea Smolenskului, şi în Ucraina. Acest nume a fost dat acolo de către popor, atunci cînd poporul a creat puternicele detaşamente de partizani. Acest nume s-a acoperit acolo de glorie. Luaţi-l, tovarăşi ai detaşamentului „Tătucu" ca stindard de luptă al poporului răzbunător.

Mai este oare nevoie să mai arăt emoţia care mă cuprinse? Aveam acum de justificat un nume ajuns legendar, onoarea care mi-o făcea şi încrederea pe care mi-o arăta partidul şi răspunderea pe care o aveam.

Mark Apkarovici îmi făcu un semn.

— Tovarăşe „Tătucu", vorbeşte detaşamentului dumitale!

Incordîndu-mi voinţa, mi-am stăpînit emoţia şi am început să vorbesc despre greutăţile pe care mi le înşirase tovarăşul Popov şi despre munca de toate zilele grea şi istovitoare a partizanului. Le-am spus că pe lîngă romantismul luptelor şi diversiunilor, trebuie să se gîndească la bătăturile sîngerînde ale mîinilor, să se gîndească că partizanii vor trebui să care pietre în spate, să taie copaci, să sape şi să sfredelească cremenea tare ca fierul, să bea apă din mlaştini puturoase şi din băltoace tulburi. Cine nu se simte în puteri, să aibă curajul să se ridice şi să plece.

Intunecam într-adins culorile. Nu degeaba trecuseră prin ciur şi prin sită toţi aceşti oameni. Nimeni din ei nu s-a speriat. Trebuie să spun, făcînd o incursiune în viitor, că niciunul din ei n-a refuzat vreodată să îndeplinească vreo muncă şi n-am auzit pe vreunul să se fi plîns de ceva.

— Comisar al detaşamentului va fi tovarăşul Golubev, — zise Popov, arătînd pe Besednov şi înţelesei că, de acuma încolo, Besednov va purta noul său nume conspirativ.

Azi, cînd scriu aceste rînduri, multe lucruri care ne răscoleau atunci pînă în adîncul sufletului, au devenit lucruri obişnuite. Nici azi nu pot însă să repet fără emoţie cuvintele *jurămîntului partizanilor* pe care le-am rostit pentru prima oară în acea noapte.

„Eu, cetăţean al Marii Uniuni Sovietice, fiu credincios al eroicului popor sovietic jur..."

Glasul fiului meu Evgheni răsună pînă azi în inima mea :

„Jur că mai curînd voi muri în lupta aprigă cu duşmanul, decît să ajungem eu, familia mea şi întregul popor sovietic, sclavi ai duşmanului mîrşav..."

Fiecare partizan îşi punea tot sufletul în cuvintele pe care le rostea. De aceea jurămîntul suna altfel în gura fiecăruia. In vocea lui Vetlughin se desluşea o voinţă de fier şi un dispreţ adînc pentru trădătorii de patrie :

„...Dacă din pricina slăbiciunii mele, a fricii sau a relei credinţe voi ajunge să calc acest jurămînt şi să trădez interesele poporului, atunci să mor de o moarte nedemnă, ucis de mîinile tovarăşilor mei."

Fiecare întări jurămîntul iscălind. Comisarul Golubev, palid şi încruntat, ţinea în mînă o foaie de hîrtie groasă pe care ne-am pus cu toţii iscălitura.

Am ordonat partizanilor să treacă fiecare pe acasă pentru ca să-şi ia rămas bun de la ai lor, să-şi ia cîte două schimburi şi să se prezinte peste trei ore la punctul fixat, de unde urma să plece detaşamentul.

In sala de întruniri a comitetului de partid care era acuma goală, ne simţeam stingheriţi, iar vocile noastre răsunau prea tare. Fără să fi fost nevoie să ne înţelegem, am coborît vocea. Rămăseserăm patru : Popov, Evgheni, Golubev şi cu mine. Popov ne spuse :

— Să ne amintim, tovarăşi, de recenta încercare de diversiune de la combinat... Cine ar fi putut presupune că tehnicianul Sviridov ar fi spion neamţ ?

Apoi luă din mîna lui Golubev foaia de hîrtie cu iscăliturile şi, cu un glas în care durerea se amesteca cu dezgustul, urmă :

— Dar dacă o fi şi printre aceştia un spion neamţ ?

Imi amintesc că Evgheni, întotdeauna atît de reţinut, tresări :

— Poate că trădătorii au mirosit că se formează detaşamentul şi au introdus în el un spion, — continuă Popov şi începu să citească numele oamenilor :

— Vetlughin...

— Nu ! — exclamă Jenea.

— Şi eu ştiu că nu, — rîse Mark Apkarovici. — Bibikov...

— Nu...

— Litvinov...

— Nu.

— „Nu", „nu" şi „nu"... — repetă Jenea pînă la sfîrşit.

Popov oftă, făcu foaia sul şi o înapoie comisarului, spunînd :

— E bine că-i nu... Dar dacă ar fi da? Vezi, Jenea, de nu uita ce ne învaţă partidul cu privire la vigilenţă. Conspiraţia este şi în munţi lucrul cel mai de seamă de care trebuie să aveţi grijă. Nimeni nu trebuie să ştie cine anume pune minele, cine va arunca în aer trenurile nemţeşti. Gloria, dacă veţi merita-o, tot a voastră va fi.

Nu ne luarăm rămas bun de la Mark Apkarovici. Ne înţelesesem cu el să ne ajungă din urmă în staniţa Krepostnaia, primul nostru popas.

— In orice caz, dacă va trebui să mă retrag pe un alt drum, iată ordinul meu : — Cui i se dă mult, i se şi cere mult. Trebuie să luptaţi astfel ca toţi oamenii cinstiţi din lumea întreagă să fie mîndri de voi. La revedere, pe curînd, tovarăşi!

Revederea aceasta n-a mai avut loc. Pe Mark Apkarovici nu l-am mai văzut de atunci niciodată...

CAPITOLUL V

Din ziua aceea — nouă august — viaţa noastră se schimbă deodată şi pentru totdeauna. Aş putea eu oare uita vreodată plecarea noastră din Krasnodar ?...

Incepea să se mijească de ziuă. Intregul detaşament era adunat la combinat. Intr-un colţ al cazărmii, pe care o părăseam cu sentimentul că ne părăseam casa, erau îngrămădite rezervele pe care le mai căpătaserăm. Din fericire, în urma insistenţelor tovarăşei Golovinskaia, geniul nostru bun, obţinusem în ajun pentru detaşamentul nostru, de la directorul fabricii de esenţe naturale, o pereche de cai şi un tractor cu remorcă. Ne grăbeam acum să încărcăm în remorcă rezervele de materiale şi de hrană.

Ca şi cum ar fi fost un semnal că trebuia să ne grăbim începu să răsune, venind din partea de sud-vest a oraşului, un bubuit asurzitor. Incepeau să sară în aer întreprinderile. Un partizan zise cu durere :

— Fabrica asta eu am construit-o...

Nu-i răspunse nimeni. Se auzea numai huruitul motorului de la tractor. Tractorul ieşi pe poarta combinatului şi... se opri.

Oricît se străduiră cu el mecanicii noştri, inginerul Lomakin şi Pavlik Hudoerko, oricît se ciorovăiră între ei, tractorul nu se urni din loc.

In faţa noastră treceau întruna camioane într-o ordine desăvîrşită. Erau maşini militare. Era şi ăsta un semn că trebuia

să ne grăbim. După ce aveau să treacă ultimele unități, podul peste Kuban urma să fie aruncat în aer.

Mintea îmi lucra cu înfrigurare. În alte împrejurări, nu mi-aș fi amintit că omul care trecea tocmai în clipa aceea strada, ca să intre în casa ce se afla peste drum, puțin mai încolo de poarta combinatului, era tractoristul care ne predase în ajun remorca. Am trimis doi partizani după el.

— Dacă nu vrea, aduceți-l cu de-a sila. N-avem timp să-l convingem sau să ne rugăm de el...

Vîntul, care bătea dinspre apus, aducea miros de pîrjol. Geamurile caselor se spărgeau zăngănind din pricina exploziilor. Norii de praf care se ridicau, făceau să-l simțim scîrțîind între dinți. Trecu și o mașină cu răniți.

În sfîrșit, apăru tractoristul, însoțit de Lusta și de Konovicenko. I-am ordonat să se așeze la volan. El s-a uitat la mine și mi-a spus cu dojană în glas:

— Ești un om în vîrstă. Trebuie să mă înțelegi. Nevastă-mea e bolnavă. Cum aș putea să plec cu voi?

— Dar cine are nevoie de tine? — m-am răstit eu la el. — Arată băieților cum să umble cu tractorul tău și... du-te unde vrei.

Fața tractoristului înflori toată într-un zîmbet. Se așeză la volan și zise:

— Dar parcă am refuzat?... Pot să vă duc chiar pînă la pod.

Incurcătura aceasta cu tractorul a avut și latura ei bună. Stînd cu toții pe stradă, așa fără nici o treabă, am fost fără voia noastră martorii ordinei desăvîrșite în care se retrăgeau unitățile Armatei Roșii. Am văzut de asemenea, cum au sărit în aer întreprinderile din partea de vest a orașului, potrivit planului alcătuit în ajun de către comitetul orășenesc de partid. Clipele acelea îmi sădiră și mai mult în suflet încrederea în puterea noastră sovietică. Eram convins că ne vom întoarce în curînd acolo și că ne vom întoarce învingători.

Dar nu se putea totuși să nu te doară să treci de-a lungul caselor cunoscute cu obloanele trase. Ne uitam cu un sentiment de duioșie, nou pentru noi, la scuaruri, la piețe, la Krasnodarul nostru, cum ne-am fi uitat la fața unui prieten drag, în preajma unei îndelungate despărțiri.

Trecurăm cu bine podul; Evgheni se opri și își întoarse fața spre oraș. Cele dintîi raze jucăușe ale soarelui luminau Krasnodarul. M-am uitat la fiul meu și inima mi s-a strîns de durere. Întotdeauna veselă și prietenoasă, fața lui se întunecase. Buzele îi erau strînse, iar pe bărbia lui ieșită puțin în afară, gropița adîncă ce amintea parcă urma unui glonte și arăta hotărîre, se adîncise și mai mult. Undeva, sub unul din multele acoperișuri

luminate de soare, undeva, pe celălalt mal al Kubanului, dormea la această oră a dimineţii micuţa Inna...

Fusese însă Evgheni singurul care îşi lăsase fericirea pe celălalt mal? Musiacenko îşi întoarse şi el faţa în spre oraş şi îşi scoase şapca, ca şi cum şi-ar fi luat încă o dată rămas bun de la nevastă şi copii. Ochii lui albaştri erau plini de amărăciune... Şi Eriomenko îşi lăsase nevasta şi copilul. Aproape toţi partizanii îşi lăsaseră acolo pe cineva care le era drag...

— Să mergem, tovarăşi, — am spus eu cît am putut mai hotărît.

...Ajunşi la Enem, am fost întîmpinaţi de fraţii Martînenko care se năpustiră asupra noastră cu întrebările:

— Ce-i în Krasnodar? Au intrat nemţii în oraş?

O oboseală cumplită ne cuprinsese. Tăceam cu toţii. Drept răspuns, răsună un uruit surd dar puternic. Pionerii noştri aruncaseră podul în aer. Nemţii erau în Krasnodar.

— Dar unde-i Gheronti Nikolaevici, unde-i Litvinov? — tot încercau să ne descoasă fraţii Martînenko.

Ce le puteam răspunde? Fiecare din noi se întreba cu nelinişte: de care parte a podului distrus se aflau acum Vetlughin şi ceilalţi tovarăşi?

Şi iarăşi am ordonat detaşamentului, cît am putut mai hotărît, să pornească cu căruţele. Noroc că veniseră toate din Krepostnaia la Enem, să încarce rezervele noastre.

Şcoala staniţei Krepostnaia era spaţioasă, curată şi luminoasă şi mi se păru că dispune de cel mai desăvîrşit confort. Ianukevici o inspectă din ochi şi zise supărat:

— Asta a fost şcoală odată. Dar cine ştie ce are să mai fie ea acuma, peste cîteva zile?... Poate loc de tortură...

Dacă un om trebuia să fie doborît de împrejurările ultimelor zile, apoi acela nu putea fi decît firavul Ianukevici care era tuberculos. Dar nici gînd de aşa ceva. Deşi mic şi slăbuţ, Viktor părea acuma cel mai puternic din detaşament. Ochii mari, de culoarea plumbului, îi erau plini de ură şi hotărîre, iar buzele atît de strînse, încît, fără voie, m-am gîndit că era în stare nu numai să ia de gît pe orice neamţ, dar chiar să-şi învingă propria lui boală.

Aţipisem pe nişte paie, cînd am auzit o convorbire înăbuşită între Viktor şi nevasta lui:

— Nu te mai foi. Culcă-te şi dormi! Mîine avem de lucru cît patru. Oricum, tot sîntem mai fericiţi decît alţii. N-am lăsat nici copii mici, nici pe altcineva în Krasnodar...

Cum a început să mijească de ziuă, ne-am trezit toţi ca la comandă.

Evgheni, Musiacenko, Eriomenko şi alţi partizani m-au uimit şi m-au şi bucurat totodată. Ei noaptea se odihniseră dar avuseseră probabil şi timp să se gîndească la multe. Pe chipurile lor se citea aceeaşi putere aspră şi de neclintit pe care o văzusem şi pe feţele soldaţilor care se retrăgeau. Se retrăgeau dar nu fuseseră înfrînţi. Cît despre necazurile pe care le aveau, fiecare şi le ascundea atît de adînc în suflet, încît niciunul din tovarăşi să nu le poată zări. Începea întîia zi de lucru a detaşamentului. Se vedea de pe acum că lucrul va merge bine.

Şirul căruţelor noastre se întindea de la Krepostnaia la Enem. La controlul materialelor şi al proviziilor constatasem că ele înfăţişau o greutate considerabilă. Numai butoaiele de fier cu rezervele de combustibil cît cîntăreau! Partizanii încărcau şi descărcau căruţele, înhămau şi mînau caii. Nu numai că nimeni nu se plîngea de oboseală, dar fiecare se îngrijea cu rîvnă ca nu cumva să aibă mai puţin de lucru decît ceilalţi.

Trăgeam cu coada ochiului la Ghenea. De ce să nu spun? Era într-o stare vecină cu extazul. Băiatul abia împlinise şaisprezece ani şi iată că deodată se şi văzuse transportînd cu maşina lui o bună parte din rezervele noastre.

Jenea se născuse şi crescuse în vremurile grele ale războiului civil. De aici venea poate şi firea lui închisă şi voinţa lui neclintită. Dar nici Ghenea nu fusese oropsit de soartă. Avea şi el voinţă, dar crescuse în mîngîierile pe care puterea sovietică, consolidată, le dădea din belşug copiilor ei şi Ghenea nu era închis la fire.

Ghenea avea mereu poftă să stea de vorbă cu mine, cu maică-sa, cu Jenea. Dar cum cei mari munceau acum de zor, păstra şi el o tăcere gravă.

Iată însă că la sfîrşitul primei noastre zile de muncă, se strică ceva la tractorul lui Pavlik Hudoerko. Să fi văzut mutra îngrijorată a lui Ghenea cînd a început „consultaţia". Ghenea nu uita că Pavlik era cu patru ani mai în vîrstă şi că de aceea se cuvenea să-i vorbească cu oarecare respect. Dar cum să respecte el pe un om care nu era în stare să repare un fleac de nimic la un tractor?...

Stăteam de o parte şi urmăream cît de puternic i se lumină de fericire lui Pavlik faţa fină, fecioreinică şi delicată cînd motorul tractorului porni, în sfîrşit, din plin. Cu un gest de om serios, el strînse mîna lui Ghenea şi îi spuse:

— Hai să fim prieteni!

„Prietenii" găsiră de cuviinţă să se vîre imediat sub tractor. Bucurîndu-mă că Ghenea îşi făcuse atît de repede un prieten în detaşament, strigai cu severitate:

— Ei, băieţi, nu cumva aţi hotărît să faceţi popas?

Indată se repeziră fiecare la volanul lui şi, zîmbindu-şi unul altuia, porniră să facă un nou transport.

Vetlughin cu echipa lui tot nu mai sosea... Ca şi cum s-ar fi înţeles cu toţii pe tăcute, nimeni în detaşament nu vorbea de ei. Din cînd în cînd însă, ba Evgheni, ba Elena Ivanovna, ba Musiacenko, ieşeau în drum, îşi puneau palma streaşină la ochi ca să se ferească de soare şi se uitau în zare spre Krasnodar...

Pe înserate, cînd toate materialele şi proviziile noastre de rezervă fuseseră transportate de la Enem la Krepostnaia, apărură, în zare, pe drum, cîţiva oameni. Detaşamentul dădu buzna pe poartă, în întîmpinarea artificierilor. Eu însă am ordonat oamenilor să intre îndată în clădirea şcolii pentru ca atunci cînd se vor întîlni cu prietenii, să nu atragă atenţia locuitorilor staniţei, iar Musiacenko şi cu mine am plecat în întîmpinarea celor care veneau.

Ne aştepta însă o dezamăgire. Oamenii aceştia nu erau artificierii noştri, ci nişte tovarăşi care ne căutau tocmai pe noi. Unul din ei îmi spuse :

— Sîntem trimişi de comitetul de partid al raionului Stalin din Krasnodar ca să fim primiţi în detaşamentul dumneavoastră de partizani.

Am făcut un gest de nedumerire. Piotr Petrovici Musiacenko m-a sprijinit şi el cu vorba :

— Cum se poate asta, tovarăşi ? M-aţi speriat ! Noi nu sîntem un detaşament de partizani. Facem numai cercetări geologice.

Totuşi, noii veniţi nu ne erau necunoscuţi lui Piotr Petrovici şi mie. Erau cu toţii membri de partid, iar trei din ei ingineri. Nu puteam şi nici nu voiam să renunţăm la ei. Ingîndurat le spusei :

— Mi se pare totuşi că am auzit ieri vorbindu-se despre un detaşament de partizani... Oricum, Piotr Petrovici, dumneata rămîi aici cu tovarăşii, iar eu mă duc repede să aflu pe unde ar putea fi aceşti partizani.

Am vorbit pe scurt cu comisarul despre sosirea acestei „completări“ atît de neaşteptate. Golubov mi-a spus că Golovinskaia, secretarul comitetului raional, îl încunoştinţase că s-ar putea ca unii membri ai activului de partid să se alăture detaşamentului nostru.

Comisarul întîmpină oaspeţii ca pe nişte vechi prieteni. El îi cunoştea bine de multă vreme. Şi noi ne-am bucurat. Aveam nădejdea că poate vreunul dintre ei să-i fi văzut pe Vetlughin şi pe tovarăşii lui pe pod, înainte ca podul să fi fost aruncat în aer. Dar nădejdea ne-a fost zadarnică. Podul sărise în aer jumătate de oră după trecerea tovarăşilor care veniseră la noi.

Zăriseră, în clipa în care treceau podul, pe Mark Apkarovici și pe Kuzmina pe drum, îndreptîndu-se pe jos, cu ultima unitate de pioneri, spre Goreacii Kliuci. De cealaltă parte a podului era multă lume care se grăbea să plece. Aviația fascistă putea să apară din clipă în clipă. Ar fi fost greu să-i zărești în mulțime pe Vetlughin și oamenii lui. Dar se putea prea bine întîmpla ca ei să vină pe jos...

Nu puteam însă rămîne la Krepostnaia ca să-i așteptăm. Plini de o neliniște pe care căutam să o ascundem, am încărcat a doua zi în zori camionul, remorca tractorului și căruțele și ne-am îndreptat spre Krîmskaia Poliana, situată în regiunea de la poalele munților.

Lăsasem în Krepostnaia pe tovarășul Litovcenko. El era omul care trebuia să asigure legătura cu acei care ar fi întîrziat și n-ar fi plecat din Krasnodar înainte de venirea nemților. Știam că Litovcenko va fi în stare să păstreze secretul și că-l va aștepta pe Vetlughin cu echipa lui și îi va ajuta apoi să ajungă la noul nostru popas.

Era în toiul verii. Covoare verzi de iarbă deasă ni se așterneau sub picioare. Aerul îmbălsămat era străveziu și imaculat. Mergeam fermecați de frumusețea naturii, respirînd adînc și simțindu-ne întineriți.

Înaintea noastră se profilau munții. Vîrfuri amețitoare sprijineau cerul strălucitor. Drept în fața noastră se ridica creasta enormă a Karabetului. În dreapta era colosul Siberbaș, în stînga Sabul uriaș.

Munții Caucaz, pe care îi cîntase Pușkin și Lermontov și în care armatele rusești se acoperiseră altădată de glorie, se înălțau în amfiteatru în fața ochilor noștri. Îi mai văzuserăm noi și îi cunoșteam de mult, dar în ziua aceea ei ni se arătară întîia oară în toată măreția lor, pentru că nici noi nu mai eram oamenii care fuseserăm cu un an în urmă.

Evgheni mergea alături de mine. Observai că i se mișcau buzele.

— Ce tot mormăi ca un beduin care își face rugăciunea înaintea luptei? — i-am spus eu rîzînd.

— „Și firea calm să strălucească vădind eterne frumuseți"[1]), — răspunse Evgheni. — Știu că firea-i calmă, indiferentă și cîteodată potrivnică. Dar tot privesc în jurul meu și nu pot alunga simțămîntul că acești coloși sînt plini de mîhnire, de ură și de răzbunare...

Drumul îngust șerpuia după un desen capricios. Părea cîteodată că se isprăvește, atît de neprevăzute și de întortochiate îi

---

[1]) Citat din A. S. Pușkin. („De trec pe strada zgomotoasă") (N. red. rom.)

erau cotiturile. Dar după fiecare cotitură ne aştepta altă încîntare. Cînd o poiană scăldată în soare, cînd pădurea tristă şi întunecoasă. Iar de jur împrejur, cît cuprindeam cu ochii, munţi şi numai munţi.

Chiar şi după ce trecuseră şase luni de cînd trăiam în mijlocul lor, cînd am ajuns să le cunoaştem toate cărăruşele şi cînd munţii aceştia deveniseră casa noastră, chiar şi atunci măreţia şi frumuseţea lor veşnică ne tulbura mereu.

Venise şi întîia noapte de partizani.

Krîmskaia Poliana. Nu demult fusese aici o fabrică de cherestea. Oamenii care lucraseră la fabrică plecaseră pe front. Şi iată că acum clădirea pustie, de care nimeni nu mai avea nevoie, răsună deodată de glasuri omeneşti. Detaşamentul de partizani care muncise toată ziua la încărcatul, descărcatul şi trierea avutului nostru, era obosit şi se pregătea de culcare. In aer plutea un miros dulceag de fum. Caii ronţăiau cu poftă ovăz.

Armamentul şi muniţiile fură puse la o parte de celelalte lucruri. Am numit comandantul gărzii pentru noaptea aceea şi apoi l-am strigat pe Dax. El avusese ordin să se ţină tot drumul de Elena Ivanovna. Şi acum, încîntat, se repezi la mine ca o săgeată.

— Culcă-te aici ! — i-am spus eu, arătînd o grămadă de armament. Dax se culcă dar urechile lui ciulite întrebau parcă : „Dar tu unde te culci ?“ L-am mîngîiat pe cap, spunîndu-i : „N-avea grijă, tot aici !“ Am pus alături automatul meu P.P.D. şi, aşternîndu-mi pătura, am început să mă descalţ. In clipa aceea am auzit un mîrîit ameninţător. Dax sărise în picioare şi, mîrîind mereu, rămase neclintit.

— Ce-i ? — am întrebat eu mirat.

— Eu sînt, Musiacenko, — se auzi o voce din întuneric. — Voiam să stau lîngă dumneata, dar mă tem că n-am să pot, nu mă lasă cîinele.

Cu mare greutate am izbutit să-l conving pe Dax să-l lase pe Musiacenko lîngă armament. Cît a fost noaptea de lungă, nimeni n-a mai îndrăznit să se apropie de noi.

Musiacenko avea o însuşire rară. Oriunde s-ar fi aflat, ştia să facă viaţa în jurul lui plăcută. Se simţea pretutindeni ca la el acasă. Am stat de vorbă sfătuindu-ne cum să ferim proviziile de stricăciune. Apoi Musiacenko mi-a înfoiat fînul de sub cap şi pe nesimţite am adormit.

Nu se luminase încă de ziuă cînd Dax a început iar să dea semne de nelinişte. Nu se vedea nimeni. Santinelele erau la posturi, partizanii dormeau, dar prin toată înfăţişarea lui, prin mîrîitul lui abia perceptibil, cîinele ne dădea să înţelegem că se întîmpla ceva neobişnuit.

— E cineva străin prin apropiere, — am spus eu şi Piotr Perovici şi cu mine am început să ne încălţăm. Dax întoarse o clipă capul spre noi, ca şi cum ne-ar fi îndemnat să ne grăbim, apoi îşi încordă din nou tot trupul, întinzîndu-se înspre drumul care se pierdea în depărtare.

Am ordonat santinelelor să fie cu ochii în patru, iar Musiacenko şi cu mine, luîndu-l pe Dax de curea, ne-am îndreptat spre drum. La o cotitură a drumului ne-am întins jos după nişte mărăcini.

În tăcerea prevestitoare a zorilor, cînd încă nu ciripesc păsările şi de obicei stă şi vîntul, iată că se auzi în depărtare o tuse bătrînească, răguşită.

Dax se smulse de lîngă noi. De după cotitură, apăru o siluetă mică şi firavă. N-o slăbeam din ochi.

— Asta-i moş Gavriil — zise tare Musiacenko. — Ce vînt l-o fi aducînd ?!

Acuma văzusem şi eu că era bătrînul. Era într-adevăr pădurarul la care ne dusese odată Piotr Petrovici, în timpul uneia din excursiile noastre de studii.

— Bună ziua, şefule ! — zise moşul după ce-şi veni în fire din uimirea care-l cuprinsese. — Nu mă întreba nimic. A dat năpasta peste mine..., Nu pot nici să vorbesc şi nici să plîng. Şi îşi duse la piept mîinile care îi tremurau. — Mi se rupe inima, nu alta...

Moşul îi spuse totuşi lui Piotr Petrovici ce-l durea.

Ştiind că nemţii erau pe aproape şi că numai la bine nu se putea aştepta de la ei, bătrînul se dusese să-şi vadă singurul fecior pe care-l avea şi care locuia într-un cătun îndepărtat din munţi, împreună cu nevastă-sa. Cînd ajunse acolo, nu-şi mai găsi băiatul acasă. Vecinii îi spuseră că plecase în satul Tahtumukaev, la socru-său, după alice. Trebuia să se întoarcă a doua zi, aşa că moşul să-l aştepte. Şi moşul a aşteptat.

Spre dimineaţă, venise noră-sa, aducînd cu ea pe feciorul lui mort. Unităţile Armatei Roşii care părăsiseră Krasnodarul sosiseră la Tahtumukaev. Pe urma lor veni în zbor aviaţia germană care începu să bombardeze şi să tragă cu mitralierele. O mulţime de oameni s-au prăpădit ! Fusese ucis de o bombă şi un mare şef din Krasnodar, pe nume Popov.

Musiacenko şi cu mine strigarăm într-un glas :

— Care Popov ? Mark Apkarovici ?

— Da, — zise moşul. — Era cu o femeie, o femeie din partid. Aceea-i tare rănită.

Nu ne venea să credem. La urma urmei, nora moşului putea să fi înţeles greşit numele.

— Nu, — dădu moşul din cap, — n-a greşit. Il ştia şi fata. Fusese doar cu băietu' meu la Popov, la Krasnodar cu prilejul

unei conferinţe a partidului. L-am cunoscut şi eu pe Mark Apkarovici. Mergeam cu el la vînătoare...

— Moşul nu-i omul să vorbească fleacuri, — zise cu glas scăzut Piotr Petrovici.

Moşul zîmbi cu amărăciune:

— Dar parcă poţi născoci o istorie ca asta despre un om ca Mark Apkarovici ?! A fost ucis pe loc. L-au îngropat cu mare cinste chiar acolo, ca pe un ostaş şi au tras cîteva salve.

Am scos detaşamentul în front. Nu puteam trage nici o salvă de adio în amintirea lui Mark Apkarovici, pentru că am fi putut atrage atenţia asupra noastră. Ne-am descoperit cu toţii şi le-am vorbit partizanilor cum fusese creat detaşamentul nostru prin grija, dragostea, experienţa şi mintea luminată a lui Mark Apkarovici. Am repetat cuvintele pe care le spusese şi care puteau fi luate drept testamentul lui: „Cui i se dă mult, i se şi cere mult. Trebuie să luptaţi cu duşmanul astfel încît toţi oamenii cinstiţi din lumea întreagă să fie mîndri de voi". Mă uitam cu băgare de seamă la feţele partizanilor şi citeam pe fiecare durerea sinceră, mînia şi ura împotriva inamicului.

Detaşamentul jură să răzbune moartea lui Mark Apkarovici prin moartea a sute de nemţi. Şi cuvîntul *„jur!"* repetat de trei ori răsună ca o salvă de adio.

Moş Gavriil, pădurarul, ieşi în faţa frontului şi spuse:

— Dacă cumva vreunul din voi are să aibă nevoie de adăpost sau are să trebuiască să se ducă la inamic să iscodească ceva, aduceţi-vă aminte de Moş Gavriil. Ajutaţi-mă, copii, şi pe mine, om bătrîn, să mă răfuiesc măcar oleacă cu ticăloşii de nemţi pentru băiat.

Mai tîrziu, cercetaşii noştri fură găzduiţi de multe ori în căsuţa moşului care se dovedi a fi un agent minunat.

...Spre seară sosirăm într-o vîlcea, de unde pornea trecătoarea Planceskaia, o văgăună lungă şi îngustă, întinzîndu-se pe o lungime de mai mulţi kilometri. Undeva, înainte de sfîrşitul trecătorii, trebuia să găsim cărarea îngustă care ducea la „cota 521", locul de destinaţie al detaşamentului nostru.

Piotr Petrovici care era, cum am mai spus, inginer cartograf şi condusese înainte de război un grup de cercetaşi în munţi, studie multă vreme harta ce-mi fusese dată de comandantul din Krasnodar şi zise:

— Tătucule, trebuie să te previn că să cauţi un om în munţi după un semn pe care îl găseşti numai pe hartă, nu-i cu mult mai uşor decît dacă ai căuta un ac în nisipul unei plaje. Dumneata şi cu mine vom găsi fără nici o îndoială semnul, dar Vetlughin cu tovarăşii lui nu cred să poată să ne dea de urmă.

Nu mai încăpea nici o discuţie. Am ordonat ca detaşamentul să se pregătească să petreacă noaptea în poiană. Înainte de răz-

boi fusese şi aici o fabrică de cherestea. Am hotărît deci să aşteptăm pe artificierii noştri în acest loc.

A doua zi, cînd soarele era deja sus, sosiră şi ei. Detaşamentul făcu roată în jurul lor.

— Ei, aţi aruncat combinatul în aer? — întrebă Evgheni.

Vetlughin şi Litvinov tăceau. Slaşciov, cu ochii la palmele sale, răspunse încet:

— Chiar cu mîinile mele... Credeţi că mi-a fost uşor? Instalaţia de calorifer eu am montat-o odinioară. Nopţi întregi n-am dormit; controlam calculele... Dar cazanele!... Coloşi, nu alta. Prindeam cu urechea cum funcţiona fiecare. Se oprea vreunul? Ştiam imediat asta după respiraţia celorlalte...

Ne venea greu să ne uităm la Slaşciov şi la ceilalţi dinamitarzi. Erau istoviţi, slăbiţi şi cu ochii întunecaţi de nesomn şi de cîte suferiseră. Tot drumul, de la secţiile combinatului „Glavmargarin" pînă la Planceskaia, îl făcuseră pe jos. Izbutiseră să treacă podul peste Kuban în ultima clipă şi fuseseră de faţă la aruncarea în aer a podului. Îndată după aceea au început atacurile aeriene. La început, nu puteau merge decît noaptea, iar ziua stăteau culcaţi în porumbişti. Mai tîrziu au mers mai uşor trecînd prin păduri.

Vedeam că istorisirile lor erau un chin nu numai pentru ei, dar şi pentru ascultători, aşa că am propus să se isprăvească odată cu vorba şi să li se dea de mîncare.

Era acum adunat tot detaşamentul. Comisarul luă jurămîntul partizanilor care, din diferite cauze, nu-l depuseseră pînă atunci: Elena Ivanovna, Ghenea, fraţii Martînenko şi tovarăşii care ni se alăturaseră după recomandarea comitetului de partid din raionul Stalin.

Eram cu toţii oameni ai muncii organizate, obişnuiţi încă din copilărie cu disciplina şi cu anumite obligaţii. Mă temeam că viaţa neregulată şi nomadă pe care urma s-o ducem ca partizani să nu ne istovească. Trebuia deci să ne grăbim să găsim un loc pe pămîntul încălcat de duşmani şi să începem să aducem la îndeplinire sarcina care ne fusese încredinţată. Am ordonat ca toată lumea să se bărbierească şi să-şi pună în ordine îmbrăcămintea. După aceasta, Evgheni, în noua lui calitate de şef de stat major, a citit, sau mai bine a spus pe dinafară, ordinul de zi pe detaşament nr. 1. Prin acest ordin de zi, partizanii au fost repartizaţi în plutoane, au fost numiţi comandanţii, cum şi grupul de recunoaştere îndepărtată. Evgheni era în acelaşi timp şi comandantul acestui grup.

Chiar în aceeaşi zi, Evgheni plecă cu grupul lui să stabilească legătura cu detaşamentele de partizani vecine. Avea ordin să se întoarcă pe înserate, ca să asiste la prima adunare a membrilor de partid din detaşament.

Adunarea avu loc chiar în poiana în care ne aflam, într-un colț, sub un bătrîn ulm de cîmp. Eram acum întîia oară în aceeaşi organizaţie de partid cu fiul meu...

În depărtare se vedeau culmile trandafirii ale munţilor care mai prindeau încă ultimele raze ale soarelui în amurg. Dar aici, în vale, se şi aşternuse noaptea. Greierii ţîrîiau de-ţi spărgeau urechile; o păsărică pe care o tulburasem piuia somnoroasă în ramurile ulmului. În depărtare se auzea nechezatul cailor noştri. Paza taberei o asigurau comsomoliştii: Ghenea, Lomakin, Pavlik Hudoerko, Nadia Korotova, Maria Iaruukevici care erau plini de ifose: tînăra generaţie de bolşevici veghea asupra tovarăşilor lor mai în vîrstă. Mi-a rămas în minte pînă în cele mai mici amănunte adunarea aceea.

Eram douăzeci şi şase de comunişti în detaşament. Secretar al organizaţiei de partid fu ales Safronov, iar membri în birou, comisarul Golubev şi cu mine.

Vladimir Nikolaevici Safronov avea pe atunci peste patruzeci de ani. Aproape tot detaşamentul îl cunoştea foarte bine deoarece era şeful centralei electrice de termoficare a combinatului. Avusesem şi eu timpul să-l cunosc. M-a uimit din prima zi. Înalt, masiv şi încet la vorbă, era bolnav de inimă, suferea şi de pleurită, iar pe deasupra era încărcat şi cu o muncă de răspundere. Cu toate acestea, reuşise să ia parte la instrucţia detaşamentului cu misiune specială în rînd cu tineretul. Nu era niciodată abătut şi nici nu ţinea seama de bolile lui. Părea foarte deschis, dar sinceritatea aceasta era însoţită de-o principialitate şi o obiectivitate de nezdruncinat. Se pricepea să mustre un tovarăş vinovat într-un mod atît de spiritual şi de delicat, încît acestuia nu-i rămînea decît să-i pară rău de greşeala pe care o făcuse. Nici nu ne-am fi putut dori un secretar de partid mai bun.

La adunarea aceasta, Evgheni povesti impresia pe care i-o făcuseră la prima întîlnire detaşamentele de partizani vecine. Această impresie nu era din cele mai îmbucurătoare... Lui Evgheni i se păru că vecinii noştri nu se îngrijiseră nici de provizii şi nici de hrana „spirituală". N-aveau aparate de radio recepţie, n-aveau nici rezerve de medicamente, n-aveau nici un medic...

Safronov îl întrerupse, adresîndu-se lui Musiacenko:

— Avem rezerve suficiente de hîrtie? Am putea difuza comunicatele Biroului Sovietic de Informaţii?

— Hîrtia ajunge, — răspunse Piotr Petrovici.

— Ajunge? — repetă Safronov. — La ce ajunge? Dumneata cu Tătucu aveţi de gînd poate să scoateţi un ziar?

— Chiar aşa, — răspunse imperturbabil Piotr Petrovici. — Avem şi un şapirograf.

— Nu cumva aveţi şi o maşină de cusut?

— Ba avem una...

Cît au rîs ei de Musiacenko şi de mine din cauza acestei maşini de cusut şi ce servicii ne-a adus această maşină voi spune mai tîrziu.

Safronov primise cuvintele răposatului nostru tovarăş Popov ca pe o îndrumare: „Cui se dă mult, i se şi cere mult". Detaşamentul nostru trebuia să ţină legături de ordin cultural cu detaşamentele vecine. Dar aceasta n-ar fi destul. Noi trebuia să consumăm proviziile cu mare economie încît, la nevoie, să le putem ajuta şi lor.

Am stabilit tot atunci raţiile noastre. Ele erau aceleaşi ca şi raţiile reglementare ale soldaţilor Armatei Roşii. Apoi am adoptat şi regulamentul serviciului interior al Armatei Roşii.

CAPITOLUL VI

Defileul nu era un loc tocmai prietenos. Cîtă vreme fuseserăm ocupaţi în poiană cu încărcarea rezervelor noastre în căruţe, soarele darnic se jucase în iarba plină de rouă, aici însă dăinuia încă semiobscuritatea dinaintea revărsatului zorilor şi trebuia să ridici capul sus de tot ca să zăreşti lumina zilei. Dar şi aici zvîcnea viaţa. Printre pietrele gigantice înverzeau tufişuri, iar tulpinile subţiri ale arborilor se înălţau înspre lumină.

Drumul spre cota noastră ducea pe un urcuş abrupt şi pietruit care cotea din defileu la dreapta. Era greu să vezi de unde începea drumul. Natura ascunsese ea însăşi cu un tufiş şi cîţiva copăcei, cotitura care dădea în defileu. Chiar şi către sfîrşitul şederii noastre în munţi se mai întîmpla ca partizanii să treacă de „poarta" asta care ducea la reşedinţa noastră. Ce-i drept, mai tîrziu am mascat chiar noi cu grijă locul.

Cînd şi cine să fi făcut drumul acesta pietruit? Cei care îl făcuseră, fuseseră desigur oameni aspri, puternici şi înţelepţi. Drumul trecea pe sub stînci abrupte şi făcea curbe îndrăzneţe. Dar nu era primejdie ca stîncile să se surpe şi chiar şi camionul lui Ghenea putea trece lesne pe la cotituri.

Peste tot numai munţi. Culmile lor semănau cu crestele încremenite ale unor valuri gigantice. Ici se înălţau cu vîrfurile pleşuve spre cer, colo străluceau la soare cu verdele mîndru al păşunilor. Cu cît înaintam, cu atît mai înalţi şi mai abrupţi se ridicau munţii la orizont.

Drumul se întindea de-a lungul rîului Afips. Rîul şerpuia cu cotituri capricioase şi complicate. Pe alocuri, descria cercuri aproape închise, apoi, deodată, se întorcea înapoi şi din nou şer-

puia și se învîrtea parcă n-ar fi putut curge drept nici măcar o sută de metri. Apa curgea într-o horbotă de spumă albă prin albia de pietre colorate. Pietrele se întrevedeau prin apa limpede, chihlimbarie în razele soarelui. Nu era om care să nu se minuneze de toate aceste frumuseți...

Noi însă blestemam toate aceste rîuri minunate de munte. Furăm siliți să trecem de două ori Afipsul prin vad și de opt ori alt rîu care nu purta nici un nume. Lunecam pe pietre, ne loveam la tot pasul de cioate ascuțite și ne prăbușeam pe neașteptate în vîltoare.

Dealtfel, pînă la urmă am înțeles că vina nu era a rîurilor, ci a noastră. Omul care cu multe generații în urmă croise drumul acesta îl adusese întotdeauna pe unde erau bancuri de nisip atunci cînd avea să-l treacă peste rîuri. Pe alocuri mai rămăseseră urme din zidăria capetelor de pod. La bancuri apa abia dacă acoperea pietrele și nu trecea mai sus de glezne. Camionul lui Ghenea și tractorul lui Pavlik Hudoerko nu se împotmoliră nici măcar o singură dată. Căruțele noastre huruiau pe pietrele roase de ape, trecînd și ele cu bine. Caii puneau piciorul cu încredere pe pietrele rotunde și lunecoase. Cît despre noi, asudați și arși de soarele de munte, eram ca vai de capul nostru și stîrneam rîsul. Mergeam tăcuți...

Către sfîrșitul zilei, am dat într-o poiană mare și minunată. Pe undeva, în apropiere, trebuia să fie cota 521, viitoarea noastră tabără, căminul nostru, fortăreața noastră de partizani în munți.

Îndată după adunarea de partid, Evgheni plecase din Planceskaia în căutarea acestei cote. În așteptarea lui, ne petrecurăm vremea cîrpindu-ne hainele care se uzaseră foarte tare și punînd la umbră unele provizii care se alterează ușor.

Spre seară, am aprins un foc de vreascuri. În jurul focului se strînsese aproape tot detașamentul, afară bineînțeles de santinele. Ghenea îi spunea ceva, foarte agitat, lui Pavlik Hudoerko. Femeile vorbeau de-ale lor. Viktor Ianukevici căuta cu înflăcărare să dovedească ceva lui Eriomenko. Toată poiana răsuna de vocile noastre.

Întins în iarbă și cu mîinile sub cap, Piotr Petrovici începu să cînte. Glasul lui, curat și puternic, era repetat de ecoul munților.

Kuban, tu țara noastră dragă,
Fala colhozurilor noastre,
Cu ape limpezi pe cîmpia largă
Hălăduiești în zările albastre...

Cîntecul le era drag partizanilor. Era un cîntec de-al lor, de acasă, și le mergea la inimă. Detașamentul reluă melodia și, dacă

nu toți se puteau mîndri cu o voce ca a lui Musiacenko, sentimentul care îi făcea să cînte era același:

Dacă dușmanul se va-ncumeta
Să se ivească la hotare,
Noi toți ca unul vom sări în șa
Și vom lupta cu-nverșunare...

Evgheni se întoarse în zori. Găsise cota noastră. Era un loc departe de mlaștini, înconjurat de pădure; avea izvoare.

Dimineața am pornit din nou la drum. Umblam acum unul în urma celuilalt, în șir indian, așa cum ne învățase Musiacenko la „seminarele de pădure". Locul drumului de pînă acum îl luase o potecă îngustă care mergea prin pădurea deasă și întunecoasă. Am dat de albia secată a unui rîu și am cotit imediat la stînga. După ce-am urcat trei suișuri abrupte, am ajuns, în sfîrșit, într-o poiană largă și întinsă.

La dreapta, se ridica creasta înaltă a unui munte pe care era aproape cu neputință să te cațări. Povîrnișul din stînga era adînc și prăpăstios. Nu puteai coborî decît cu frînghia. Lîngă prăpastie era un izvor.

După ce ne aduse aici, Evgheni se spălase, mîncase și plecase iar să cerceteze împrejurimile taberei. Am început chiar în aceeași zi să ne instalăm în „cetatea" noastră. Am întins corturile și am stabilit locurile pentru bucătărie, popotă și postul de prim ajutor.

Locul era într-adevăr foarte pitoresc și plăcu tuturor.

Cele patru plutoane se luară pe tăcute la întrecere. Fiecare din ele voia să-și amenajeze locuința cît mai îngrijit, s-o facă cît mai plăcută și mai comodă cu putință.

În plutonul întîi fuseseră aleși cei mai buni trăgători: lunetiștii, pistolarii, mitraliorii și chiar artileriștii. Pentru aceștia din urmă le lipseau deocamdată tunurile dar nădăjduiam să ni le procurăm. Comandant al plutonului întîi era Viktor Ianukevici. În plutonul al doilea intrau plantatorii de mine, pionerii, transmisioniștii și armurierii. Comanda o avea Vetlughin. Al treilea era plutonul de pușcași, comandat de Safronov. Serviciul de intendență și serviciul sanitar făceau parte din plutonul al patrulea, al cărui comandant — mai e nevoie să spun? — era Musiacenko. Grupa de recunoaștere îndepărtată, alcătuită din partizanii cei mai dibaci, mai curajoși și mai cu sînge rece, alcătuia o subunitate separată.

Soarele apusese după munți. Culorile păleau. Se simțea răcoarea din defileu. Pe cer clipiră cele dintîi stele.

Era frumos pe aici și în jurul nostru părea să plutească ceva misterios. Santinelele stăteau nemișcate, conturate parcă pe ce-

rul întunecat. În această atmosferă romantică, detaşamentul se încolonă în poiană. Cuvîntarea pe care am ţinut-o era însă departe de a fi romantică:

— Ordon tuturor partizanilor ca, începînd de mîine, pentru păstrarea igienii, să se tundă, iar femeile să-şi scurteze părul. Toţi, fără excepţie, trebuie să-şi cureţe zilnic îmbrăcămintea şi încălţămintea. Înainte de a porni la luptă sau în recunoaştere îndepărtată fiecare să se primenească, căci nimeni nu ştie unde îl paşte glontele inamic. De cînd lumea, trupul ca şi sufletul luptătorului rus au fost curate. Detaşamentul are destul săpun. Ordon fiecărui partizan să-şi spele cu grijă atît rufăria de corp cît şi cea de pat...

În front cineva chicoti pe un ton subţirel. Mă făcui că nu observ acest lucru, gîndindu-mă că şi fără intervenţia mea comisarul va şti să pună la locul lui pe acest „glumeţ"... Dimineaţa aflai care era acela care rîsese.

Disciplina detaşamentului nu era încă consolidată. De aceea comisarul, Safronov şi cu mine ne hotărîrăm să urmărim chiar noi înşine la început felul în care se executau ordinele şi dispoziţiile. În zori, am inspectat santinelele. M-am apropiat de una din ele. Omul stătea zgribulit şi trist, îmbrăcat într-un pardesiu de stofă şi cu nasul ascuns în gulerul ridicat. Cei dela „Glavmargarin" — fostul detaşament cu misiune specială — căpătaseră încă din Krasnodar haine vătuite şi, în afară de asta, îşi însuşiseră o ţinută corespunzătoare. Nici unul din ei nu şi-ar fi permis să stea de santinelă încovoiat. Mă apropiai şi văzui că lucrurile stăteau aşa cum bănuisem. Santinela era chiar unul dintre acei care se alăturaseră detaşamentului în ziua retragerii noastre din Krasnodar. După cîte îmi amintesc, era un inginer. Cravata, prinsă de gulerul care fusese odată alb, atîrna într-o parte. Cu toate că abia se crăpase de ziuă, se putea vedea pe guler o dungă groasă de murdărie.

— După ce ieşi din gardă, — îi zisei eu, — bărbiereşte-te şi schimbă-ţi repede cămaşa!

— Îmi dai dumneata una? Sau poate trebuie să mă reped pînă la Krasnodar, la vreun magazin universal să-mi aduc una? — îmi răspunse santinela chicotind cu voce subţire de tenor.

Îmi dădui seama că aveam în faţa mea un „civil în carne şi oase" şi-i răspunsei cu blîndeţe:

— Vei lua chiar azi cunoştinţă de regulamentul serviciului interior al Armatei Roşii. Nu poţi vorbi în felul acesta cu comandantul dumitale. Iar după ce vei ieşi din gardă, să-ţi speli numaidecît cămaşa.

— Nu-s spălătoreasă, — se înfurie santinela. — Ce fac cele şase femei din detaşament? Doar n-am venit aici să ne ferchezuim, ci să batem pe nemţi!

Imi amintesc că îmi năvăli tot sîngele în obraz. Știam însă să-mi păstrez calmul și răspunsei cu indiferență:

— Vorbește cu femeile. Poate că vor găsi o clipă liberă ca să te curețe. Cel mai bine ar fi să vorbești cu Maria Ianukevici...

La discuția aceasta fuseseră de față comisarul și Safronov. Puțin după aceea o văzui pe Maria venind în fugă spre cortul unde era organizația de partid. In urma ei venea nenorocitul de tenor. Era plouat. Avea aerul aiurit al unui boxer în clipa cnocautului.

Maria ținea morțiș... ca să fie exclus imediat din partid!

Fața mare și rotundă a lui Safronov exprima în aparență cea mai sinceră părere de rău. In ochii lui albaștri și limpezi scînteia însă un rîs reținut.

— Și trebuie să-l dăm afară chiar pe loc? Mare bucluc! — spuse el oftînd. — Dar cum să vină tovarășul în halul acesta de murdărie la o ședință de partid?...

Fără să se grăbească, Safronov își suflecă mînecile, scoase din rucsacul lui o bucată de săpun și zise tenorului:

— Scoate-ți cămașa, tovarășe. Ți-o spăl eu. In timp ce se usucă la soare, ia o lecție de la Maria. Iți va fi de mare folos. Maria cunoaște bine regulamentul Armatei Roșii. Are să te învețe cum să-ți îngrijești arma. Trage mai bine decît mine. Mai ales cu mitraliera...

In vremea aceasta, inginerul schimba fețe-fețe.

Comisarul convocă ședința chiar pentru aceeași seară, după cină. El vorbi cu înflăcărare și cu adevărat din toată inima despre sentimentul de camaraderie, și despre disciplină, și apoi despre greutatea muncii fizice care ne așteaptă pe toți în detașament. La sfîrșit, comisarul puse aceeași întrebare pe care o pusese partizanilor Mark Apkarovici și cu mine, în noaptea aceea neuitată, înaintea plecării noastre din Krasnodar.

— Vă pare poate rău unora dintre voi că sînteți partizani? Nu-i încă prea tîrziu s-o spuneți. Vom găsi noi cum să trimitem acasă, prin munți, pe oricare din voi care ar dori acest lucru.

Nu, nimeni nu voia să plece. Tovarășul care greșise față de mine și de Maria găsi destul curaj ca să-și facă autocritica în fața întregului detașament. Spre onoarea detașamentului, trebuie să spun că nimeni n-a mai adus vreodată vorba despre această întîmplare comică. Inginerul se dovedi mai tîrziu și bun trăgător și un om căruia îi plăcea rînduiala și curățenia.

In stanița Smolenskaia se stabilise o mică garnizoană nemțească. Evgheni îi văzuse pe nemți umblînd pe uliță dezbrăcați numai în chiloți.

Un cazac din staniță pe care Jenea îl cunoștea și la care se furișa noaptea prin grădinile de zarzavat îi spuse că nemții în-

cercau să se pună bine cu oamenii din staniță. Dar zvonul că fasciștii ar fi împușcînd la Krasnodar chiar și copiii, ajunsese pînă în Smolenskaia și oamenii se țineau de o parte. Mulți cazaci căutau să ascundă arme.

Înapoindu-se în tabără, Jenea întîlnise în drum un brigadier silvic. Din vorbă în vorbă, Jenea află că omul trăia de doisprezece ani prin locurile acelea și că le știa pe degete.

Evgheni îl întrebă despre drum. Brigadierul înșiră cu precizie: „tecei, erici, hmereci". Lui Evgheni nu-i prea plăceau călăuzele, dar simțind că brigadierul era un etnograf pătimaș, hotărî să se folosească de el.

Brigadierul vorbi mai întîi de cîteva izvoare și poteci de mistreți din împrejurimile taberei pe care Evgheni nu le cunoștea încă. Jenea află acum unde erau vadurile Afipsului și începu încetul cu încetul să se descurce în denumirile locale.

In drumul spre locul unde avea să fie tabăra noastră, întîlnisem o mulțime de pîrîiașe și de rîulețe secate care aveau apă numai iarna și primăvara. Ele izvorau din vîrfurile munților și șerpuiau și se încrucișau ca o pînză de păianjen.

De obicei, albiile rîurilor erau foarte adînci și vorbisem încă de pe atunci cu Evgheni că erau bune de ascunzători.

Albiile acestea se numesc „erici".

„Hmereci!" erau tufișuri sau petece de pădure tînără, în jurul cărora se întindea pădurea bătrînă. Ele nu se întîlnesc prea des, dar sînt locuri minunate pentru pîndă. Hotărîrăm să avem în vedere acest lucru.

Dar ce erau „tecei", Evgheni nu izbuti să lămurească prea bine. Călăuza spunea „tecei", uneori locurilor unde se îngustau pîrîiașele, iar altădată la „erici" uscate.

Dar mai cu seamă altceva îl interesase pe Evgheni și anume cum se orientau bătrînii din partea locului cînd voiau să ajungă pînă la pustietatea noastră. Acum știa și asta. Cu toate că brigadierul vorbea întruna de „erici", „hmereci" și „tecei", el nu se încurca niciodată în labirintul lor și se orienta ziua după vîrful munților, iar noaptea după stele. Bătrînii din partea locului nu întrebuințau nici hărți, nici busole.

Evgheni mă încredință că dacă avem să rămînem mai departe în locurile acelea, într-o lună el are să ajungă să se orienteze tot atît de bine ca și vechii brigadieri silvici.

— Intr-un cuvînt, am mai aflat ceva, — spuse Evgheni cu un zîmbet blînd. — Am aflat ceva! In curînd vom începe să acționăm. Nici eu nici dumneata n-am ținut seama de un lucru și anume cît de mult o să ne ajute locuitorii din stanițe și cîți prieteni activi avem printre ei, oameni care nu așteaptă decît să ne sară în ajutor. Nu mai vorbesc de tineret. Nu numai că vor să intre toți în detașament, dar cer să li se dea de lucru imediat!

Dar şi în cei bătrîni şi în căzăcioaicele tinere a început să vorbească duhul strămoşilor zaporojeni. Nu, nu ajung nemţii, nu ajung să-i îngenuncheze pe cei din Kuban! Putem fi siguri că după primele noastre operaţiuni, vom avea în toate staniţele agenţi informatori.

Avea dreptate Evgheni cînd susţinea că cel mai de seamă lucru era recunoaşterea obiectivului. Mă gîndii că, într-adevăr, oricît de neînsemnată ar fi o operaţie, trebuie, înainte de toate, ca ea să fie precedată de cea mai amănunţită recunoaştere.

Chiar dacă ar fi nevoie ca recunoaşterile în vederea unor diversiuni plănuite să dureze timp de cîteva zile, nu s-ar putea trece la executarea operaţiei, pînă ce nu va fi studiată mai dinainte fiecare cărăruşă, fiecare adîncitură a terenului, fiecare şerpuitură a reţelelor de sîrmă ghimpată, dispozitivul cuiburilor de mitraliere, numărul forţelor inamice ale garnizoanei, cum şi programul ei zilnic. Cercetaşii vor avea sarcina să facă însemnări zilnice amănunţite despre observaţiile lor, însemnări care vor fi controlate prin indicaţiile agenţilor noştri informatori. Şi atunci, diversioniştii noştri, plantatorii noştri de mine nu vor avea decît să vină la punctul de operaţie determinat, ca la ei acasă, unde cunosc fiecare colţişor, fiecare scîndurică a podelii şi unde nu sînt şi nici nu pot fi lucruri neprevăzute. Numai aşa vom fi în stare să batem fără greş pe nemţi, distrugîndu-i cu cît mai puţine pierderi pentru noi...

La punctul din defileu unde începea drumul care ducea la tabăra noastră, stăteau în permanenţă două santinele ascunse în tufişuri. Ele vegheau ca nici un străin să nu calce drumul „nostru“ şi îl camuflau cu grijă. Nu uitam avertismentul comitetului orăşenesc de partid: înainte de toate păstrarea celui mai desăvîrşit secret!

Nici nu apucase bine detaşamentul să se instaleze, cînd, cinci zile după plecarea noastră din Krasnodar, una din santinelele postate în defileu a venit fuga la mine:

— Tovarăşe comandant, cîţiva călăreţi au intrat în defileu!

Safronov, comisarul şi Evgheni m-au rugat să nu cobor, iar Evgheni şi comisarul au plecat să vadă ce-ar putea să fie.

Călăreţii erau oameni de legătură trimişi de statul major al grupului de detaşamente de partizani, cu ordinul să mă prezint la statul major. Aveam mult de lucru la detaşament, dar ordinul trebuia executat. Am plecat odată cu Evgheni. Însoţit de doi cercetaşi, el se îndreptă către sud, spre Novorossiisk, pe cînd eu luai drumul spre statul major, în creierii munţilor.

Şefii titulari nu sosiseră încă la statul major. Atribuţiile de şef de stat major erau îndeplinite provizoriu de către Baştovoi, comandantul detaşamentului de partizani al comitetului raional Kaganovici din Krasnodar. Mai tîrziu, detaşamentul lui Baştovoi se ilustră prin multe fapte vitejeşti, dar pe vremea aceea, numărul inamicilor omorîţi pe care l-ar fi putut arăta era acelaşi ca şi al nostru: nici unul. De cînd părăsisem Krasnodarul, nemţii abia avuseseră vreme să se ivească prin staniţele de la poalele munţilor. N-avea nici un rost să alarmăm micile lor unităţi. Ar fi însemnat să dezvăluim înainte de vreme zona unde se găseau partizanii şi forţele de care aceştia dispuneau.

Cu toate acestea, la statul major am fost întîmpinat cu o întrebare ironică.

— Ia spune, proslăvite Tătuc, cîţi friţi ai nimicit pînă acum?

Nu mă chemaseră să mă mustre. Mi se spunea că situaţia de pe front era grea. Nemţii presau în direcţia Baku şi Tuapse. Care erau principalele lor forţe şi unde se aflau ele în momentul acela, nu ştia deocamdată nimeni. Sarcina partizanilor era să închidă în clipa hotărîtoare trecătorile munţilor în spre Marea Neagră.

M-am întors la detaşamentul nostru dîndu-mi bine seama de întreaga însemnătate a acestei însărcinări şi de toate greutăţile legate de executarea ei. Evgheni nu se întorsese încă dar prietenii lui m-au întîmpinat cu o căldură care m-a mişcat. M-am gîndit la mine. „Imbătrîneşti, Piotr Karpovici! Şi Litvinov, şi Ianukevici, şi Lomakin ţi s-au lipit de suflet de parcă ţi-ar fi toţi feciori". Această legătură sufletească era, la drept vorbind, mai mult prietenia firească dintre comandant şi tovarăşii mai tineri de sub comanda lui, prietenie fără de care nici o unitate militară nu poate fi puternică.

Am povestit comandanţilor, fără să le ascund ceva, tot ce auzisem la statul major. Hotărîrăm că trebuiau mobilizate toate forţele noastre pentru îndeplinirea sarcinii care ne fusese încredinţată nouă de către comandamentul Armatei Roşii, de a închide trecătorile munţilor, nelăsînd duşmanul să treacă înspre Marea Neagră.

Pentru asta, era nevoie de o mare muncă pregătitoare. Trebuia mai întîi să fim în munţi ca la noi acasă, să cunoaştem orice potecuţă şi să ne putem mişca pretutindeni de două ori mai iute decît duşmanul. Safronov propuse ca fiecare dintre noi să se gîndească cum ar trebui mai bine pregătit detaşamentul pentru a putea întîmpina forţele masive ale duşmanului. Rămase ca la întoarcerea lui Evgheni să ascultăm raportul lui şi să ţinem sfat.

Evgheni nu se întoarse decît a doua zi, şaisprezece august, seara tîrziu. Informaţiile pe care le culesese erau mult mai complete decît cele pe care le adunasem eu.

Forțele masive ale dușmanului care înaintau în direcția Novorossiisk fuseseră oprite de detașamentele Armatei Roșii, alcătuite mai ales din marinari care luptau acolo gata să-și dea ultima suflare apărînd portul drag.

Altă coloană inamică înainta spre munți, pentru a trece prin trecătorile munților spre Turcia. Unități nemțești mergeau de-a lungul albiei secate a rîului Afips, îndreptîndu-se chiar spre locul unde ne aflam noi. Ca și marinarii Flotei Mării Negre trebuia să luptăm aici pînă la unul...

Nemții înaintau cu precauție de-a lungul Afipsului, trimițînd înainte patrule de recunoaștere și acoperindu-și spatele cu flancgărzi. Ei aflaseră deja de existența partizanilor. Socotind după ritmul înaintării inamicului, trebuia să ne așteptăm să sosească prin meleagurile noastre cel mai tîrziu peste cîteva zile.

Am hotărît să nu pierdem o clipă și să începem îndată să studiem cu întregul detașament albia Afipsului și împrejurimile taberei noastre...

Plutoanele dispuneau de cîte un cort spațios. Afară de acestea, un al cincilea cort, întins în mijlocul poienii, era popota. Popotă de dimineață pînă seara, cortul devenea îndată după cină club. Comisarul ținea acolo în fiecare seară orele de studii politice cu detașamentul. Ceva mai sus, pe coasta muntelui, se găsea postul de comandă. Tot acolo locuia comisarul, familia mea și cu mine. In seara de șaisprezece august am ținut acolo consiliul nostru.

Consiliul s-a isprăvit tîrziu. Elena Ivanovna și Ghenea, obosiți de treburile de peste zi, adormiră îndată. Peste puțin se auzi și respirația regulată a comisarului. După cîte îmi putui da seama, Jenea nu dormea.

Fără să ne fi înțeles dinainte, ne sculărăm amîndoi și ieșirăm fără zgomot din cort.

-- Ești îngrijorat, tată? — mă întrebă Evgheni în șoaptă.

— Pune-ți haina de piele. E umezeală.

Acum șapte sau opt ani se legase între noi o prietenie neobișnuită, foarte puțin asemănătoare cu raporturile obișnuite între „părinți și copii". Deși Jenea avea atunci aproape douăzeci și unu de ani, deveniserăm prieteni, ca și cum am fi fost de aceeași vîrstă. Diferența de vîrstă dintre noi se ștersese parcă.

Jenea, care era pe atunci pe cale să termine Institutul de chimie tehnologică, venise la noi la Smolensk să pregătească proiectul de diplomă. Eu eram pe vremea aceea directorul unei mari uzine din Smolensk și urmam în același timp prin corespondență cursurile Institutului de silvicultură din Moscova. Uzina îmi lua aproape tot timpul, așa că nu-mi rămînea decît foarte puțină vreme pentru învățat. Să începi să studiezi cînd ai trecut de patruzeci de ani, e mult mai greu decît să înveți din

copilărie pînă la douăzeci. Nu cred că aş fi putut ajunge un student eminent fără ajutorul lui Jenea.

Nopţi de-a rîndul aştepta cu răbdare întoarcerea mea de la uzină. Cum veneam, turna din termos două ceşti de cafea neagră, pregătită cu grijă de cu seară de Elena Ivanovna şi ne aşezam la masa de lucru. Cele mai grele teme pe care le primeam dela institutul meu deveneau, ca prin farmec, uşoare. In familie, ei numeau asta: „să-l scoată pe tata din coada clasei".

Ca şi în nopţile acelea, demult trecute, ale studenţiei mele, Evgheni îmi cuprinse umerii cu braţul şi-mi zise:

— Problema nu-i uşoară, tată, dar trebuie neapărat rezolvată. Trebuie să le închidem nemţilor trecătorile munţilor...

Vremea era încă frumoasă. Ziua căldura lui august era încă înăbuşitoare, dar în răcoarea nopţilor se simţea deja adierea toamnei. Pe cer, stelele sclipeau mai viu. Luminiţele verzui din iarbă ale licuricilor se împuţinau din ce în ce. Ne sfătuirăm pînă în zori şi ajunserăm să ne dăm seama că, fără ajutorul poporului, nimeni şi niciodată n-ar fi putut să obţină victoria. Hotărîrăm ca, începînd chiar de a doua zi, să punem la punct serviciul nostru de informaţii. Trebuia numaidecît să avem prieteni în fiecare sat.

Evgheni se lipi de mine, să se încălzească.

— Crezi că vor fi puţini? — spuse el. — Am cîteva adrese. Voi trece şi pe la Moş Gavriil. El cunoaşte pe toată lumea de prin împrejurimi şi ne va ajuta mult. Voi lua cu mine cîţiva oameni din grupul de recunoaştere îndepărtată. Totodată trebuie cercetate împrejurimile taberei. Poţi să te serveşti de călăuze şi să te bizui pe ele, dar asta n-ajunge, trebuie să ştii să te descurci şi singur. Ca să putem bloca trecătorile munţilor, avem nevoie să cunoaştem amănunţit pe o întindere de zeci de kilometri de jur împrejur pînă şi cea mai neînsemnată potecuţă de mistreţi.

Dimineaţa, Evgheni o şi luă la drum. M-am uitat îndelung după el. In urma lui mergeau în flanc, cîte unul, cercetaşii. Erau cei mai buni dintre cei mai buni partizani ai detaşamentului.

Peste un ceas am pornit şi noi să cercetăm împrejurimile taberei.

Timp de două zile, am tot hoinărit prin munţi. Ne-am căţărat pe povîrnişuri abrupte, am trecut de zeci de ori Afipsul şi afluenţii lui şi am bătut potecile şi cărările care şerpuiau printre tufe şi pe care nu umblau decît fiarele.

— Iată ce-i un „seminar practic de pădure", — spuse zîmbind Gheronti Nikolaevici, scoţîndu-şi un ghimpe de mărăcine din palmă. Am văzut atunci că nici chiar lui nu-i mai ardea de

glume. Era totuşi nevoie ca oamenii să se obişnuiască cu marşurile lungi.

Aducîndu-mi aminte de experienţa mea de vechi partizan, am arătat tovarăşilor cum se puteau orienta după soare, după stele, după scoarţa arborilor, după liniile de pe tăietura cioatelor. La rîndul lui, Piotr Petrovici ne învăţa cum să tălmăcim urmele de mistreţi pe poteci. Dacă urmele erau proaspete puteai merge fără teamă: poteca nu era minată. Căutam să dezvăţăm pe oameni, odată pentru totdeauna să vorbească, să fumeze, să tuşească şi să strănute în timpul mersului.

— Dacă vă vine să tuşiţi, mozoliţi-vă mîneca. Şi strănutaţi tot în mînecă aşa ca nici tovarăşul de alături să nu vă audă.

Partizanii mai învăţară cum să-şi strîngă îndesat lucrurile în rucsac, cum să poarte rucsacul şi cum să se odihnească, folosind pentru aceasta fiecare clipă a popasului.

Vînătorii noştri, Serghei şi Danilo Martînenko şi, bineînţeles, Gheronti Nikolaevici, profesorul nostru de la „seminarul de pădure", mă ajutară să desăvîrşesc instrucţia partizanilor.

Oamenii mergeau căţărîndu-se pe povîrnişuri, treceau prin torente, tînjeau după tutun şi sufereau de sete, cădeau morţi de oboseală cînd ajungeau la popasuri, dar se ţineau bine şi trecură cu bine toate probele.

Safronov, săracul, a avut mult de pătimit. Fiind greoi şi încet în mişcări, Vladimir Nikolaevici s-a chinuit mult din cauza inimii sale bolnave. Dar şi el s-a ţinut bine.

Mulţi kilometri am bătut noi de-a lungul Afipsului, trecîndu-l de zeci de ori prin vaduri, aşa că, pînă la urmă ajunserăm, cu toată oboseala, să putem pune piciorul pe pietre în aşa fel încît să nu mai alunece.

Cirîitul gaiţei era semnalul retragerii imediate şi repezi. Cum răsuna, toţi se aruncau în tufişurile de lîngă mal, făcîndu-şi loc prin ele, pentru ca, la un nou semnal, să se întoarcă în acelaşi loc lîngă apă. Trebuia să fi văzut halul în care ajunsese îmbrăcămintea noastră! Zdrenţe atîrnau de ghimpii tufişurilor. Tovarăşii care rămîneau îndelung printre porumbari aveau grijă să scoată de pe ghimpi semnele trecerii noastre pe acolo.

Vetlughin mai ales ieşi din spini în aşa hal, încît trebui să meargă restul drumului numai în chiloţi. Nici Safronov nu arăta mult mai bine.

Piotr Petrovici, ascunzîndu-şi privirea şireată, îi zise:

— Îmi pare rău, Vladimir Nikolaevici, de gluma cu maşina de cusut. Din păcate, n-am luat-o şi nu ştiu zău ce ne-om face acum fără ea...

Safronov se uită la pantalonii lui zdrenţuiţi şi zise cu dojană în glas:

— Mai bine am fi luat mai puţină hîrtie...

Nu uitasem însă nici maşina de cusut şi aveam şi o mare rezervă de pînză groasă de doc. Ajunserăm la concluzia că tufişurile de porumbar erau posturi foarte bune de pîndit inamicul şi că de aceea tot detaşamentul trebuia îmbrăcat în haine făcute din pînza aceasta de doc...

Marşul pe care-l făcurăm ne-a învăţat multe. Ne-am familiarizat cu împrejurimile taberei noastre şi am găsit poteci, izvoare, trecători şi vaduri mai potrivite. Partizanii au deprins regulele elementare pentru folosirea trecătorilor, în vreme ce eu am avut putinţa să-mi dau seama de capacitatea fiecăruia dintre ei. Acuma mă liniştisem. Cu asemenea oameni mă simţeam în stare să îndeplinesc orice misiune.

Din cauza lipsei de obişnuinţă, toţi erau foarte obosiţi. Ne-am întors în tabără tăcuţi, cuprinşi de o singură dorinţă: să ne culcăm cît mai repede. Dar Leonid Antonovici Kuzneţov, comandantul taberei, era neînduplecat. Cu tot bombănitul oamenilor, el îi puse să se spele, să se schimbe şi să mănînce. Numai după aceea le dădu voie să se culce.

Singura fiinţă asupra căreia nu avea nici o putere voinţa comandantului era Dax. Cîinele stătea culcat tot timpul lîngă lucrurile noastre şi nici chiar atotputernicul Kuzneţov nu îndrăznea să se apropie de el.

CAPITOLUL VII

Evgheni se întoarse în zorii zilei. Luînd poziţia, duse mîna la şapcă şi-mi raportă rezultatele recunoaşterii pe care o făcuse. Mă ţineam să nu zîmbesc. Ii citeam în ochi că era foarte mulţumit.

Şi avea într-adevăr de ce să fie mulţumit pentru că făcuse o seamă de lucruri bune. Mai întîi, pusese la punct serviciul nostru de informaţii. Se întîlnise apoi cu partizanii din detaşamentele vecine, cele din Smolenskaia, Pavlovskaia şi Eisk. Izbutise chiar să stabilească peste linia frontului o legătură cu comandamentul celei mai apropiate divizii a noastre. Comandantul serviciului de recunoaştere al diviziei îl rugase să-l ţină în curent cu deplasările masive de unităţi fasciste, să trimită iscoade la duşmani şi să caute să obţină cît mai repede o „limbă", un prizonier de la care să capete informaţii. Însă ceea ce îi cerea şi mai stăruitor, erau coordonatele amplasamentelor bateriilor grele şi ale cazematelor inamicului, pentru a fi transmise aviaţiei noastre.

Abia rămăseserăm singuri că Evgheni mă şi întrebă:

— N-a venit nimeni din Krasnodar?

Dădui din cap că nu. Krasnodarul nu trimisese încă nici un agent de legătură...

Ochii lui Jenea îşi pierdură deodată strălucirea.

— Tată, — spuse el, — sînt cam obosit. Mă duc să mă odihnesc puţin.

Mă durea inima să-l văd aşa. Ştiam cît de îngrijorat era de nevastă-sa şi de fetiţă. Însă Evgheni ştia să-şi stăpînească sentimentele. Orice i s-ar fi întîmplat, nimeni n-ar fi putut observa că era abătut. Peste vreo oră el îmi spuse din nou cu vocea lui egală şi liniştită, ceea ce putuse afla în recunoaştere.

Elena Ivanovna şi Ghenea ar fi vrut să-l vadă mai des pe Evgheni. La început el stătea puţin de tot în tabără. Venea numai să-mi comunice ceea ce putuse iscodi. Cu maică-sa şi cu fratele lui aproape nu mai ajungea să vorbească. Rarele ceasuri libere pe care le avea nu corespundeau cu orele lor de odihnă.

Elena Ivanovna avea pe vremea aceea de lucru pînă peste cap. Fusese obişnuită încă din tinereţe să facă orice: să spele rufe, să spele podelele, să gătească, să croiască şi să coasă. Cosea ca o adevărată croitoreasă. Chiar acum, în tabără, instalase sub supravegherea ei un atelier de croitorie în toată regula. Elena Ivanovna croia docul, iar celelalte cinci femei coseau pantalonii bufanţi, întărituri la coate şi la genunchi. Treaba mergea încet. Nu era decît o singură maşină de cusut. Şi chiar de croit docul nu era lucru uşor.

În detaşament, nimeni nu stătea vreodată fără treabă. Şi dacă femeile noastre bombăneau, era pentru că făceau o treabă care li se părea lor că ar fi bună numai pentru babe. Însă Nadiei Korotova şi Mariei, care mureau de dorul plecării în recunoaştere, nu le venise încă timpul...

Pe neaşteptate, avurăm de cules roadele incursiunii pe care o făcusem de-a lungul Afipsului şi prin văile afluenţilor lui.

Nu departe de locul unde ne aflam, se ridica muntele Lambin. Îi zicea aşa după un grec care fabricase odată var prin părţile acelea.

În timpul incursiunii noastre, descoperiserăm pe panta de nord a muntelui, într-un tufiş de la marginea potecii, un izvoraş.

Începusem să ţinem, de îndată ce venisem aici, o evidenţă strictă a tuturor izvoarelor din apropierea potecilor. Ar fi fost cu neputinţă să ne lipsim de apă în timpul drumurilor noastre. Într-o zi, pe nisipul din jurul izvoraşului, am zărit nişte urme de paşi. Nu le-am putut tălmăci, dar am hotărît să aflăm cine este acela care cunoştea locul şi venea aici după apă. Îl însărcinai pe Litvinov să se aşeze la pîndă în tufişul de lîngă izvor. A doua zi, Mihail Denisovici se întorsese aducînd cu el un „musafir".

Rar să fi întîlnit oameni mai modeşti ca Litvinov. Alesesem pentru detaşamentul nostru numai oameni curajoşi şi viteji. Un astfel de tovarăş era bineînţeles şi Mihail Denisovici Litvinov, pînă mai dăunăzi directorul fabricii de ulei a combinatului „Glavmargarin". Cînd te uitai la acest om de treizeci de ani şi-l ascultai, n-ai fi spus niciodată că ar fi în stare să săvîrşească vreo faptă eroică. Vocea îi era domoală, cu inflexiuni măsurate şi liniştite, iar pe buzele lui pline, de om bun, flutura un zîmbet sfios. Ochii de culoare deschisă îi erau încrucişaţi şi din cauza beteşugului acestuia şi-i lăsa adesea în jos, ceea ce îi dădea aerul unui om sfios sau vinovat de ceva.

Mihail Denisovici îmi povesti întîmplarea lui de lîngă izvor ca şi cum ar fi fost un lucru cu totul obişnuit:

— M-am dus, Tătucule, şi m-am culcat pe burtă în tufiş. Puşca am pus-o în faţa mea, la îndemînă, iar în dreapta şi în stînga grenadele. Căldura era înăbuşitoare. Stăteam aşa şi ciuleam urechile. In jurul meu era linişte. Am stat un ceas, am stat două. Nici ţipenie de om. Mă plictisisem. Îmi venea să adorm. Stăteam şi mă gîndeam cum aş face să nu sforăi dacă mă fură somnul. Deodată, spre norocul meu, a venit în zbor o păsărică. Nu ştiu cum îi zice, dar pîntecele îi era ca gălbenuşul. A sărit, s-a răsucit, a zburat de pe o cracă pe alta şi a început să ciripească tare. Venise, pe semne, în recunoaştere, fiindcă în urma ei a sosit un stol întreg de păsărele. S-au lăsat la marginea apei şi au început să bea. După ce s-au săturat de băut, au început să se joace, să se hîrjonească şi să ciripească. Îmi părea bine. Aveam acuma o distracţie care nu mă lăsa să adorm. Erau tot felul de păsărele, şi cu pîntecele roş şi cu pîntecele galben, cu aripi şi albăstrii, şi albe, şi pestriţe. Intr-un cuvînt reprezentanţii întregului neam păsăresc. S-au jucat, aşa, multă vreme. Dar dintr-odată, din senin, şi-au făcut vînt şi au zburat de parcă le-ar fi spulberat o vijelie. Mi-am adus aminte de ceea ce ne învăţase Piotr Petrovici şi mi-am spus: „Sigur că vine un om". Am rămas nemişcat. Am stat cinci minute, am stat zece. Nimeni: nici păsărele, nici oameni. Am stat eu cît am mai stat şi am început să mă plictisesc aşa de tare, încît trebuie să recunosc, m-am hotărît să aprind o ţigară. Băgam tocmai mîna în buzunar să scot punga de tutun, cînd am văzut că tufişul se mişcă. Întîi s-a arătat o puşcă şi în urma puştii un om. Am încremenit iar. Individul s-a uitat de jur împrejur, nu m-a zărit, s-a liniştit, a pus puşca jos şi a început să bea. Atunci am sărit în sus şi m-am repezit la el. Individul s-a zăpăcit aşa de tare încît m-am folosit de asta ca să-i iau puşca. Iar cînd puşca lui a fost în mîinile mele, nu i-a mai rămas decît să mă asculte. Tot drumul am tăcut amîndoi. Cine-i şi cu ce gînduri umbla pe-acolo,

habar n-am. Luați-l în primire. Iar mie dați-mi voie să aprind o țigară. Mor să trag un fum.

Individul era încăpățînat. Tăcea mereu. N-am putut afla nici de ce nație era. Era un trădător sau era un spion neamț? Bineînțeles nu ne-am putut da seama numai după haine. Avea o căutătură rea și mutra lui îți făcea scîrbă.

Am trimis musafirul la comandamentul grupului de detașamente de partizani, iar „Izvorul păsărelelor" a fost pus sub observație.

Evgheni stabilise o legătură permanentă cu stanița Smolenskaia. În pădure, în apropierea staniței se afla întotdeauna un cercetaș de-al lui. Agenții din Smolenskaia veneau de două și cîteodată chiar de trei ori pe zi la locul știut din pădure și chemau prin semnale — orăcăit sau fluierat de granguri — pe cercetașii din ascunzători. Aflam astfel tot ce se petrecea la nemți. Garnizoana nemțească nu primise deocamdată întăriri. Unitățile lor, care urmau să înainteze de-a lungul albiei Afipsului, tot nu sosiseră încă...

Între timp, noi continuam să ne construim tabăra, să punem la punct ce aveam de făcut și să ne orînduim traiul... Făceam următorul raționament: niște partizani disciplinați, bine încălțați și îmbrăcați, vor fi mai repede în stare să-i bată pe nemți decît niște oameni care dorm unde apucă, mănîncă ce le cade în mînă și-și petrec timpul liber cum dă dumnezeu. Cum printre noi nu se aflau nici zărghiți, nici zvăpăiați, toți se obișnuiseră să trăiască în chip ordonat văzîndu-și fiecare de treaba lui.

Iată-l pe Iakov Ilici Bibikov, onorabil director de fabrică, conducător și responsabil al unei mari întreprinderi, intelectual, orășean din cap pînă-n picioare, ajuns din proprie inițiativă să-i „restaureze" lui Evgheni bocancii pe jumătate rupți, și să-i repare atît de desăvîrșit, încît să putem pronunța cuvîntul „restaureze" fără ironie. Bibikov avea de lucru mai mult decît și-ar fi dorit-o orice cizmar, căci pietrele de acolo rupeau cu frenezie orice încălțăminte.

Caii îi potcovea Pavel Pavlovici Nedriga. Acesta îl îmblînzise pe Leonid Antonovici Kuznețov, severul și exigentul comandant al taberei noastre. Partizanul Kuț, fost sculier, începuse să repare hamurile. Lui Kuznețov nu-i mai ajungeau cuvintele de laudă pentru el:

— Dacă nu l-aș cunoaște din Krasnodar, n-aș crede în ruptul capului că ar fi sculier. E un șelar minunat și cu mare experiență. Chiar acuma am inspectat hamurile pe care le-a reparat.

Poţi să le trimiţi şi la expoziţie. Păcat să le dai să le pună la cai. Iţi vine să le pui sub sticlă şi să te tot uiţi la ele.

In ziua de optsprezece august, Nikolai Demianovici Pricina îmi întinse, fără să spună un cuvînt, o foaie de hîrtie. Era ultimul comunicat al Biroului Sovietic de Informaţiuni pe care-l recepţionase chiar în clipa aceea. El raportă :

— Tovarăşe comandant al detaşamentului, radio receptorul este pus la punct. Se aude bine. Puteţi auzi în orice clipă emisiunea postului de radio Moscova. Aştept ordinele dumneavoastră.

Il îmbrăţişai pe Nikolai Demianovici.

Nu mai vorbesc de bucătarul nostru şef, respectabila Evfrosinia Mihailovna Konovicenko, fostă şef de schimb la fabrica de grăsimi hidrogenate. Ea ne gătea nişte bucate minunate. Mai mult decît atîta. Aflase care erau mîncărurile noastre preferate, şi, afară de faptul că hrănea detaşamentul şi îndestulător şi bine, căuta din cînd în cînd să ne facă ceva deosebit de gustos.

Viaţa de tabără se înjghebase. Lucrurile mergeau ca de la sine, în chipul cel mai firesc. Şi, trebuie să spun că asta era în mare parte meritul lui Leonid Antonovici Kuzneţov. Aşa cum bănuisem Evgheni şi cu mine, încă din Krasnodar, poetul şi pictorul nostru se dovedi un gospodar ideal. Programul zilnic, aşa cum fusese stabilit, era pentru el lege imuabilă. Nu îngăduia nimănui nici o abatere. Nimeni nu reuşea să-l înduplece sau să se ascundă de el. El împărţea tuturor munca în limita puterilor fiecăruia şi poate că aceasta era cauza care făcea ca zilele să ne fie atît de pline, încît nimeni să nu se poată plictisi. Dar în acelaşi timp, nu era nimeni printre noi care să se jeluiască sau să se tînguie.

Numai Gheronti Nikolaevici îmi spuse într-o zi cu oarecare viclenie :

— Ehei, Tătucule, ce să spun ? Curat sanatoriu de munte. Toată viaţa n-am visat decît să mă odihnesc aşa : aer curat de munte, muncă fizică, masă bună şi îmbelşugată şi lipsa oricărui fel de emoţii. Bine ar fi dacă ni s-ar arăta măcar un neamţ, nu de alta, dar avem să uităm că prin alte părţi oamenii luptă...

Vetlughin, tot Vetlughin. Nu era chip să nu te şfichiuiască cu vreun cuvînt înţepător. Chiar cînd primea vreun ordin, nu putea să nu bodogănească. Dar, oricare ar fi fost împrejurările, ordinul era întotdeauna executat precis şi fără cusur.

Îmi dădeam foarte bine seama ce anume îl chinuia pe Gheroşa al nostru. Inginer-mecanic şef, om cu o meserie a cărei caracteristică era precizia, el era obişnuit să preţuiască timpul şi să-l întrebuinţeze ca factor de luptă. Afară de asta, în vinele lui curgea sîngele fierbinte al vechilor cazaci zaporojeni. Era ceva într-însul care îl trăgea la luptă, ca şi pe Ghenea al meu.

Îmi ziceam în gînd: „Lasă să mai rabde! Asta n-are să facă decît să-l îndîrjească".

Răgazul însă nu dură multă vreme. Evgheni primi de la agenții lui informațiuni extrem de importante. Noi unități germane sosiseră în Smolenskaia. După toate semnele, era vădit că aceste unități aveau de gînd să înainteze în direcția Mării Negre. Agenții își dăduseră seama de asta din faptul că noile unități care sosiseră nu păreau a fi hotărîte să cantoneze în staniță.

Evgheni își alese cîțiva tovarăși și plecă seara tîrziu în recunoaștere. Grupul era compus din nouă oameni, înarmați cu puști, cu grenade și sticle cu lichid inflamabil; mai luă și automatul nostru PPD pe care îl ducea Vetlughin.

Ghenea plecă și el cu fratele lui. Situația mea de comandant al detașamentului îmi îngăduia mai puțin decît oricărui altuia să-mi feresc băieții de primejdie. Elena Ivanovna nu scosese nici ea nici o vorbă cînd Ghenea, înviorat și voios, o sărutase în grabă pe obraji la plecare.

Am petrecut o noapte foarte zbuciumată. Nu numai Elena Ivanovna n-a dormit, dar nu s-a culcat nici Golubev, comisarul. Peste vreun ceas, veni în cortul nostru și Safronov, secretarul organizației de partid.

Ne dădeam cu toții seama că recunoașterea se va sfîrși cu o luptă între nouă partizani și o unitate nemțească motorizată și că forțele care se înfruntau erau cu totul neegale...

Era drept că mă înțelesesem cu Evgheni ca să cerceteze personal în noaptea aceea situația. Dacă s-ar fi văzut că intenția inamicului era să deplaseze în spre trecătorile munților forțe masive, Evgheni urma să-mi dea de știre printr-un om de legătură și atunci eu trebuia să intru în acțiune cu întregul detașament. Dacă însă capul coloanei inamicului ar fi fost slab, grupul lui Evgheni urma să facă față singur situației.

Noaptea parcă nu mai voia să treacă.

Cînd unul, cînd altul dintre noi coboram pînă la drum. Așteptam omul de legătură. Mai tîrziu, cînd luptele cu nemții deveniseră pentru noi ceva obișnuit, ne aminteam adesea de întîia noastră noapte de luptă și rîdeam de noi înșine.

Pe la patru dimineața, Elena Ivanovna și cu mine ne-am luat carabinele, cîteva grenade și cîte un hîrleț. Cu noi mai veniră cîțiva oameni.

— Încotro? — ne întrebară, alarmați, comisarul și Safronov.

Eu am rîs.

— Mergem cu mama la grădina de zarzavat a fabricii de cherestea să scoatem cartofi. Evfrosinia Mihailovna spune că borșul n-are nici un haz fără cartofi.

— Aşa-i, — zise Safronov, — borşul fără cartofi n-are haz! Mergem şi noi, comisarul şi cu mine, la grădina de zarzavat.

Convorbirea n-avea nimic artificial, în ea nu era nici fanfaronadă şi nici vreun tîlc ascuns. Safronov, ca şi comisarul, cunoşteau amîndoi foarte bine harta şoselelor şi a drumurilor vicinale ale regiunii. Grădinile de zarzavat ale fabricii de cherestea, părăsite de proprietarii lor care se evacuaseră, se găseau în apropierea drumului care ducea dela staniţa Smolenskaia la Krepostnaia. Mai precis, punctul unde se aflau grădinile nu era departe de locul unde trebuia să se afle grupul cercetaşilor noştri

Îmi făcusem socoteala simplă că, lucrînd în grădină la scosul cartofilor, alcătuiam în acelaşi timp o rezervă destul de bună pentru grupul lui Evgheni, putîndu-i sări în orice clipă în ajutor şi, la nevoie, să întîmpinăm singuri capul coloanei nemţeşti, dacă s-ar fi întîmplat să reuşească să răzbată. Nu mai ţin minte cine erau cei care au venit cu mine, ştiu numai că erau zece inşi înarmaţi cu carabine, cu puşti şi cu hîrleţe. Mi-a rămas în minte numai figura pitorească a lui Kiricenko. Cu toate că în aparenţă era puţin sociabil, el avea atenţii pentru toţi tovarăşii lui. Abia plecaserăm din tabără şi Kiricenko luă Elenei Ivanovna hîrleţul şi carabina şi le săltă pe umerii lui vînjoşi. Elena Ivanovna voi la început să protesteze, dar Kiricenko glumi:

— Parcă asta-i povară? — rîse el şi ecoul defileului repetă tunetul basului său profund. Il ţîstîirăm cu toţii. Kiricenko tăcu şi nu mai scoase o vorbă tot drumul.

Musiacenko şi cu mine ne băteam de cîteva zile cu gîndul să scoatem cartofii din grădinile de zarzavat ale fabricii de cherestea şi să-i transportăm la noi, înainte de a ajunge nemţii acolo. Nu apucasem însă să facem asta fiindcă detaşamentul nu avea braţe de muncă libere. Dar în ziua aceea am pus santinele lîngă drum şi am lucrat de zor pînă seara tîrziu.

Numai Kiricenko nu se apucase de treabă. După un timp, el se apropie de mine şi îmi tună „confidenţial" în ureche:

— Dă-mi voie, Tătucule, să semăn cîţiva cartofi pe drum...

„Secretul" fu auzit bineînţeles de toţi care începură să-şi bată joc de Kiricenko, întrebîndu-l că cine dracu' a văzut semănînd cartofi în mijlocul drumului şi pe deasupra toamna. Şi pentru cine anume să-i semeni?... Eu însă mă deprinsesem încă din Krasnodar cu fantezia vestitului nostru plantator de mine. Am înţeles că voia să mineze drumul pentru cazul în care nemţii ar scăpa din cursa pe care le-o pregăteau cercetaşii noştri.

— Seamănă-ţi cartofii, — îi dădui eu voie şi Kiricenko se îndreptă spre drum.

Totul era liniștit ca și înainte și nu se auzeau deloc împușcături. Noaptea, am stat într-o căsuță părăsită a fabricii de cherestea și către dimineață ne-am apucat iar de lucru. Cînd însă peste două ore răsări soarele, furăm totuși siliți să oprim lucrul. Ajungea acum pînă la noi răpăitul mitralierelor germane, după care urmă o mică pauză, iar după asta două explozii aproape simultane și o rafală de pistol automat.

Îmi amintesc că Elena Ivanovna păli, aruncă hîrlețul și cu un gest instinctiv duse mîna la trusa cu medicamente și bandaje care-i atîrna la șold.

— Totu-i în regulă, — am spus eu. — Ai noștri trag cu înverșunare, iar nemții abia răspund.

Într-adevăr, armele automate rusești trăgeau cu furie. Tot așa trăgea și mitraliera.

Stăteam cu armele în mîini, gata să le sărim în orice clipă în ajutor... Dar zgomotele luptei se domoliră.

Curînd după aceasta, de după cotitură apărură ai noștri.

— Vin! — izbucni Elena Ivanovna cuprinsă de bucurie. — Vin toți nouă.

Trebuia să-i fi văzut în ce hal erau! Murdari, asudați și... strălucind de bucuria izbînzii. Evgheni duse mîna la șapcă, pregătindu-se să-mi raporteze asupra luptei, dar eu îl oprii spunîndu-i :

— Amănuntele operației ai să mi le comunici cînd ajungem în tabără.

Atunci el îmi spuse încet :

— Ne-am ținut jurămîntul : am răzbunat pe Mark Apkarovici...

Nu ne mai săturam privindu-i ; îi sărutarăm, îi strînserăm în brațe și încercarăm să-i luăm lui Vetlughin mitraliera, care-i apăsa umerii. Dar nu fu chip. Gheroșa vru să ducă singur pînă în tabără PPD-ul lui ca pe un stindard al victoriei...

Și așa primi detașamentul botezul focului! Era prima noastră operație. Ea însufleți, firește, întreaga tabără. Fiecare voia să știe toate amănuntele. Acei care luaseră parte la operație făcură front în fața mea. Ochii lor mai ardeau încă și pe buze le flutura un zîmbet. Evgheni, călcînd apăsat, făcu trei pași înainte și raportă scurt :

— Tovarășe comandant, în ziua de nouăsprezece august am efectuat recunoașterea ordonată. La întoarcere, cercetașii au organizat o ambuscadă și am ucis nu mai puțin de patruzeci și opt de nemți. Informațiile culese vor fi transmise comandamentului grupului de detașamente de partizani.

— Uraaa! — răsună prin tabără. Maria Ianukevici se uita cu ochi plini de admirație la Viktor, eroul ei. Naiva Evfrosinia Mihailovna respira zgomotos.

Am mulţumit cercetaşilor şi am ordonat comandantului taberei să dea fiecăruia la masă cîte o sută de grame de alcool.

Indată ce se isprăvi partea „oficială" a programului, detaşamentul înconjură cercetaşii. Intrebările curgeau din toate părţile: cum şi cîţi fascişti omorîse fiecare? Dar imitîndu-l pe Evgheni, cercetaşii lui nu se prea arătară vorbăreţi. Mă bucura modestia lor. Imi aduceam aminte de cuvintele răposatului Popov: „Nu vă lăudaţi cu succesele voastre în spatele frontului german. Gloria care vi-se va cuveni va fi a voastră oricum".

In cortul nostru, al comandanţilor, Elena Ivanovna, scoţînd rufe curate pentru fiii ei, căuta să-l descoasă pe Ghenea asupra amănuntelor diversiunii. Pe obrajii lui tineri şi bucălaţi ardeau pete roşii. Era plin de toate întîmplările prin care trecuse şi sentimentele lui clocoteau într-însul. Dar, făcînd cu ochiul lui Evgheni, tăcea ca şi el. Din cînd în cînd spunea numai, luîndu-şi tonul unui vechi luptător:

— Ei, parcă le poţi povesti pe toate, mamă? Lupta-i cum e lupta...

Cele cîte o sută de grame dezlegară însă limbile cercetaşilor şi abia atunci văzurăm clar tabloul celei dintîi operaţii a detaşamentului.

Cercetaşii se apropiaseră de zona lor de operaţii, înaintînd cu precauţie, mergînd în flanc cîte unul, făcînd ocoluri peste ocoluri ca să încurce urmele şi mergînd prin păduri şi crînguri.

Drumul spre Smolenskaia trecea prin Krepostnaia. Evgheni lăsase pe acest drum, într-o pădurice de lîngă răscrucea care se găsea la şase kilometri de fiecare din cele două staniţe, şase cercetaşi, iar el cu ceilalţi doi tovarăşi se dusese la Smolenskaia. Au mers fără nici un zgomot, aşa ca nici o cracă să nu trosnească sub picioare şi nici o frunză să nu foşnească. Şi totuşi, era cît pe ce să piară cu toţii.

O blestemată de gaiţă, fricoasă, simţi ceva şi începu să ţipe şi sculă cu noaptea-n cap toată pădurea... Panica stîrnită printre vieţuitoarele înaripate ale pădurii s-a întins şi printre nemţi. Indată începură a răsuna una după alta rafalele de automate.

Cercetaşii ocoliră avanpostul fascist şi trimiseră un om în recunoaştere. Evgheni şi cu cei doi tovarăşi stătură culcaţi pînă cînd şi gaiţa şi nemţii se liniştiră şi numai atunci se strecurară unul după altul în staniţă.

In Smolenskaia erau mulţi nemţi. Cercetaşii izbutiră să stabilească că nemţii aveau acolo nu mai puţin de patru sute de oameni înarmaţi cu automate, două automobile blindate şi patruzeci de autocamioane, dar n-aveau de loc artilerie grea şi aruncătoare de mine grele. Fasciştii îşi închipuiau, se vede, trecerea prin munţi drept o plimbare plăcută şi nădăjduiau să n-aibă

nevoie decît de aruncătoare de mine ușoare și de tunuri de munte.

Nemții se informaseră de la locuitorii staniței Smolenskaia despre mărimea staniței Krepostnaia și despre distanța pînă la Arhipo-Osipovskaia. Asta-i făcu pe cercetași să bănuiască că aceasta era tocmai coloana fascistă care avea de gînd să deschidă nemților calea spre Tuapse, Soci și, pe urmă, spre Turcia.

În seara din ajun, nemții își curățiseră de zor armele și umpluseră rezervoarele mașinilor cu benzină. Era mai mult ca sigur că se pregăteau de drum...

Evgheni cu tovarășii lui părăsiră Smolenskaia tot atît de nevăzuți cum veniseră și se grăbiră să ajungă la cercetașii pe care îi lăsaseră în pădure.

La răscrucea drumului, acolo unde pădurea deasă începe chiar de la marginea șoselei, micul nostru grup pregăti o ambuscadă. Evgheni puse un observator care să semnalizeze, iar pe Eriomenko îl trimise la locul de pe șosea hotărît pentru ambuscadă. Puțin mai la o parte, el postă grupa de acoperire, pentru cazul în care nemții, rezistînd primului atac, ar trece la ofensivă.

Oamenilor le era greu să stea culcați. Îi chinuia setea. Dormiră cu rîndul. Și așa trecu noaptea, ziua și încă o noapte. Pe șosea, nici țipenie de om. Cercetașii începură să creadă că fasciștii renunțaseră la încercarea de a trece munții.

Dimineața, observatorul semnaliză apropierea inamicului.

Întîi apăru o mașină blindată cu avangarda care recunoștea drumul și înainta, trăgînd pentru orice eventualitate, cu mitralierele în tufișurile de la marginea drumului. În urma ei veneau două autocamioane de cîte trei tone încărcate cu pistolari.

Mașina blindată trecu înainte. Pădurea tăcea. Deodată, în sectorul primei ambuscade, apăru întîiul camion. Evgheni și Ghenea săriră în picioare cu iuțeala fulgerului și aruncară grenade. Sticle cu materii inflamabile zburară în mașini.

Răsunară explozii, detunături și țipete sălbatice.

Fasciștii care rămăseseră în viață încercară să fugă. Dar unde să fugă? La marginea drumului îi ajungeau rafalele mitralierei.

Mașina blindată se avîntă înainte. Dar la o cotitură a drumului, dădu de o baricadă. Incercînd să se dea înapoi, ca să întoarcă, mașina intră într-o groapă pregătită de mai înainte. Tocmai atunci își isprăvi și mitraliorul neamț banda. Mașina blindată stătea în groapă pe o coastă și tăcea.

Atunci intră în luptă Eriomenko care aruncă din tufișuri sticle cu materii inflamabile în motor, în turelă, în vizoare.

Maşina se aprinse. Echipajul deschise portierele, sări din maşină şi căzu imediat secerat de gloanţe...

Operaţia se terminase. Locul acţiunii trebuia părăsit acum cît mai repede. Dinspre Smolenskaia se auzea huruitul maşinilor detaşamentului principal fascist. Agenţii noştri ne comunicară mai tîrziu că fasciştii se învîrtiră cît se învîrtiră pe locul luptei, îşi strînseră morţii şi, fără să aibă curajul să urmărească pe partizani, se întoarseră în staniţă.

Zgomotul maşinilor care venea dinspre Smolenskaia creştea dar Ghenea parcă se lipise de maşinile scoase din luptă de către cercetaşi. Degeaba visase să aducă măcar una din ele în tabără. Maşinile erau distruse definitiv. Evgheni dădu semnalul de plecare.

Ghenea distruse motoarele pentru ca nemţii să nu le mai poată folosi şi se avîntă să-i ajungă pe ai lui...

Masa care ni se servi în ziua aceea fu neobişnuită. Evfrosinia Mihailovna nu-şi cruţă puterile de dragul acestei sărbători şi Musiacenko depăşi vizibil normele raţiilor. Pînă şi Kuzneţov era într-o dispoziţie sărbătorească şi îmi ceru voie ca, exceptînd garda, să suspende serviciul pînă seara.

Prînzul dură mult. Cînd sosi sfîrşitul mesei, anunţai detaşamentul că în cinstea cercetaşilor şi a lui Nikolai Demianovici Pricina, va avea loc un concert la care îşi vor da concursul artişti ai poporului din U.R.S.S.

Toţi ştiau că Nikolai Demianovici montase un post radioreceptor şi ghiciră îndată de ce fel de concert era vorba şi de unde avea să vină concertul. Şi, pe cota noastră 521, răsunară din nou uralele.

Partizanii se întinseră toţi sub un paltin bătrîn în jurul aparatului de radio, într-o tăcere plină de veneraţie. Pricina oficia. Începu să învîrtească nişte butoane, să lege contactele... Roş şi agitat, se tot tîrîia în jurul aparatului. Dar aparatul tăcea.

Adînc dezamăgiţi, partizanii tăceau şi ei. Deodată răsună tenorul ironic al lui Gheronti Nikolaevici :

— Tot sacul îşi are petecul. Exact într-o jumătate de oră fac eu aparatul să vorbească !

Toţi hoibară ochii la el. De cînd îl ştiau, nu dăduse niciodată dovadă că s-ar fi priceput la aparate de radio... Explicaţia era însă foarte simplă. Moscova tăcea, cum tăcea întotdeauna între orele paisprezece şi şaisprezece. Scăpasem toţi din vedere acest amănunt, Vetlughin însă nu-l uitase.

— Mă folosesc de această pauză, — începui eu, — ca să fac cercetaşilor noştri o observaţie cu privire la o greşeală foarte serioasă pe care am tolerat-o în lupta de azi.

Jenea crezu că glumesc. Dar eu dădui din cap afirmativ.

— Se poate, prieteni, să fi stricat pentru cincizeci de nemţi atîtea cartuşe cîte aţi tras voi azi?! În felul acesta ajungem într-o lună-două să mergem la operaţii numai cu cuţitele finlandeze:

Jenea se înfurie dar se stăpîni pe loc şi întrebă liniştit:

— Dar cînd ai avut timp să numeri cartuşele?

Vetlughin strigă triumfător:

— Tătucu ne ia la sigur! N-a numărat cartuşele. Şi acum mi-s buzunarele pline.

— Gheronti Nikolaevici, te sfătuiesc să porţi în buzunare batiste, curate dacă se poate. Dar în ceea ce priveşte cartuşele, le-am numărat în toiul luptei. Aşa cum trăgeaţi voi din automatele voastre, credeam că aţi ucis cel puţin o mie de nemţi. Erau însă numai patruzeci şi opt. Lunetiştii noştri trebuie să fi băgat în fiecare din ei cel puţin cîte zece gloanţe!

Evgheni era mîhnit de-a binelea. Nu-i trecuse desigur prin minte că trebuiau economisite muniţiile. Sărbătorirea era cît pe ce să se sfîrşească cu o discuţie serioasă asupra operaţiei, cînd, dintr-odată, răsună vocea Moscovei.

Cine n-a trăit departe de patrie, acela nu ştie ce-nseamnă să-i auzi iar glasul! Amuţirăm cu toţii. Ne temeam să ne mişcăm, să spunem o vorbă. Eram fericiţi.

...Noaptea auzii şoapte repezi:

— Cum te-a răbdat inima, Jenea? Cum de m-ai putut lăsa în pădurice?

— Dormi, frăţioare! Nu s-a întîmplat nimic dacă n-ai fost şi tu să hoinăreşti cu mine prin grădinile de zarzavat ale staniţei...

— Nu s-a întîmplat nimic?! — şopti Ghenea, întrerupîndu-l. — Dar dacă s-ar fi întîmplat pe dos şi ai fi rămas tu în pădurice ca să auzi cum trăgeau în mine cu automatele? Nu te-ar fi durut inima?

— Ba m-ar fi durut... Dar acum, hai, şi dormi, frăţioare!

— Nu, nu dorm pînă nu ne înţelegem.

— Atunci hai să ne înţelegem, — zise căscînd Jenea.

— Tu să nu caşti, auzi? Ce vorbim noi acum este... ca un legămînt! — Ghenea se sculă din culcuşul lui şi se plecă asupra lui Evgheni. — Făgăduieşte-mi că în orice operaţie vom merge împreună.

Jenea tăcea. Mă bucuram din suflet că Elena Ivanovna dormea şi că nu putea auzi acest dialog.

— Dacă-i vorba de murit, atunci să murim împreună. Ei, de ce taci?

— Bine, Ghenea, — răspunse în sfîrşit Evgheni. — Dar nu-i nevoie deloc să murim. Să moară mai bine nemţii!

— Mulțumesc Jenea! Știu că n-ai să mă minți. Mereu împreună... Acesta-i jurămîntul nostru...

Ghenea se întoarse la culcușul lui și curînd adormirăm amîndoi. Somnul însă nu se lipea de mine. Mă gîndeam mereu la Valentin, iar în urechi îmi răsunau șoaptele grăbite ale lui Ghenea.

CAPITOLUL VIII

Succesul celei dintîi operațiuni pusese în fierbere tot detașamentul. Fiecare visa numai lupte și cerea să fie trimis în recunoaștere. Micul grup al tovarășilor care ni se alăturase imediat după ce plecasem din Krasnodar studia cu sîrguință modelele tuturor felurilor de arme.

Evgheni, Eriomenko, Vetlughin și Kiricenko, entuziaștii noștri plantatori de mine, erau preocupați de trotil, de grenade antitanc și discutau tot timpul despre scheme, schițe și calcule în vederea unei noi mine automate la care lucrau.

Lîngă ei, nelipsit, îl găseai totdeauna pe Ghenea.

Eriomenko care purta în inimă o adîncă dragoste de oameni și care arăta întotdeauna grijă față de toți tovarășii se uita cu neliniște la Ghenea.

— Fii, te rog, cu băgare de seamă. Ține bine minte că plantatorul de mine nu săvîrșește în viață decît o singură greșeală... Pentru simplul motiv, dragul meu, că după această primă greșeală, este rupt pe loc în bucăți...

Nu degeaba se alarma Stepan Sergheevici. Minele noastre, lipsite de dispozitive de siguranță, erau ca niște butoiașe de praf de pușcă în care ar fi fost lumînări aprinse, ceva în felul încărcăturilor de iarbă de pușcă cu care Ivan cel Groaznic arunca în aer, acum patru sute de ani, zidurile fortăreței asediate a Kazanului. Plantatorii de mine din detașamentul nostru afirmau, dealtfel, că minele lor ar fi incomparabil mai bune decît minele obișnuite, „cu frînghiuță“, ale celorlalți partizani care, la drept vorbind, imobilizează pe mineri în momentul acțiunii, putînd fi folosite numai cu condiția ca omul care declanșează mina să stea culcat cîteva ceasuri de-a rîndul în imediată apropiere a locului unde urmează să se producă explozia.

Deoarece nu mai erau mulțumiți de mina obișnuită, ei concepură o nouă mină automată care să fie neprimejdioasă în momentul plantării și care să explodeze numai prin transmiterea presiunii exercitate de o greutate anumită a cărei limită strictă să poată fi determinată de mai înainte.

Cînd Kiricenko, de obicei tăcut, se gîndea la noua lui mină, devenea vorbăreț. Cu ochișorii lui negri de urs, sclipind sub sprîncenele stufoase, tuna:

— Ai să vezi, Tătucule, ce strășnicie de mină are să fie! N-are să explodeze decît la greutatea unui camion încărcat, sau a unui tanc, pe cînd o motocicletă are să poată trece peste ea fără nici o grijă! Și, pe lîngă asta, avem să ne străduim ca nu numai să fie invizibilă pentru friți, dar să nu poată fi descoperită nici cu detectoarele.

Cum am spus, plantatorii noștri de mine își consacrau tot timpul liber cercetărilor cu privire la acest nou soi de mină. Ghenea se ținea de ei ca umbra. Urmărea cu atenție discuțiile lor și făcea și el niște însemnări și calcule în carnetul lui, dar nu sîcîia pe nimeni cu sfaturi.

Trebuie să recunosc că Ghenea se purta cu mult tact. Îmi amintesc că pe vremea cînd eram încă la Krasnodar, Elenei Ivanovna îi era teamă ca băiatul să nu aibă de suferit în detașament. El avea, spunea ea, mult amor propriu, ca toți tinerii și va dori, firește, să pară om mare, dar lumea îl va lua tot drept băiețaș. Dar chiar din primele zile, el se impuse în modul cel mai firesc, nu-și permitea față de nimeni ceea ce nu se cuvenea și nu se dădea la o parte de la nici o treabă. De la întîia noastră operație se dovedi luptător curajos, calm și cu sînge rece. Legăturile pe care și le crease în detașament erau bune și aceleași cu toată lumea, iar tovarășii îl considerau bărbat și se purtau cu el cum s-ar fi purtat cu un egal al lor.

Ghenea își făcuse și prieteni. De Lomakin îl lega pasiunea lor comună pentru automobile; se împrietenise cu Litvinov, Lusta și chiar cu ursuzul Kiricenko. Nu o dată mă uitam cum ședea Ghenea după prînz, tolănit în iarbă, alături de Safronov și cum secretarul organizației de partid discuta cu el cu pasiune ultimul buletin al Biroului Sovietic de Informații.

Cel mai bun prieten al lui Ghenea era însă Pavlik Hudoenko. Ei ajunseseră să se înțeleagă dintr-un singur cuvînt. Erau amîndoi comsomoliști și aveau aceeași pasiune: automobilul. Ca și Ghenea, Pavlik era și el un visător. Visurile lor erau poate diferite, dar se îndreptau către aceeași clipă situată în viitor, către ziua cînd îi vom nimici pe fasciști...

Nemții pătrunseseră aproape în toate stanițele și cătunele de la poalele munților. Întruna soseau trupe. Grupele noastre de recunoaștere porneau una după alta, familiarizîndu-se cu situația, iscodind locurile unde podurile, șoselele și calea ferată erau păzite și urmărind mișcările dușmanului. Totodată oamenii se deprindeau să meargă și să se orienteze în munți și să observe.

Deocamdată, totul mergea strună. Era adevărat că pînă atunci sarcinile care se puneau cercetașilor fuseseră modeste. Acum

însă aveam nevoie de o „limbă" care să ne informeze. Trebuia să ştim numaidecît care erau forţele pe care le aruncaseră nemţii în sectorul nostru, intenţiile pe care le aveau, rezervele de care dispuneau şi materialul tehnic cu care erau înzestrate.

Pe lîngă asta, comandantul celei mai apropiate divizii a noastre din linia frontului chiar îl şi rugase pe Evgheni să-i facă rost de un prizonier care să dea informaţiile necesare. Dar de unde să-l iei? Trebuia găsit un neamţ bine informat... Evgheni şi cu mine ne băturăm capul dar nu puturăm născoci nimic.

Deodată ne veni în ajutor Mihail Denisovici Litvinov.

— Dă-mi, te rog, voie, Tătucule, să-ţi aduc un gefreiter [1]) neamţ.

— Dar de unde ai să-l iei, Mihail Denisovici?

Litvinov tăcea. Pe lîngă modestie, sălăşluiau într-însul mîndria şi o mare încredere în ceea ce ştia că e în stare să facă. Avusesem pînă atunci vreme să-l studiez şi ştiam că nu arunca niciodată vorbe în vînt. Dacă promitea să pună mîna pe un prizonier, însemna că avea să pună mîna. L-am întrebat doar atîta:

— Ai cumva nevoie de ceva pentru a-ţi îndeplini însărcinarea?

— Te-aş ruga numai, Tătucule, să-mi dai trei oameni şi... doi saci.

Intr-adins, nu l-am mai întrebat pe Litvinov de ce avea nevoie de saci. Mi-am ascuns chiar şi mirarea. El însă, mişcat de încrederea mea, îmi destăinui îndată secretul.

Fusese cu o zi mai înainte în recunoaştere către Afips, între Smolenskaia şi Grigorievskaia şi dăduse în apropierea unui cătun de nişte peri sălbatici cum se întîlnesc adesea la noi în Kuban, încărcaţi cu rod. Dispusesem ca cercetaşii să ne aducă numaidecît toate fructele sălbatice pe care le găseau, deoarece Musiacenko şi cu mine ne temeam de scorbut şi făceam provizii de fructe. Litvinov se îndreptase spre un păr, dar auzind un foşnet se ascunse în tufiş. Nu departe de peri, după un gard, văzuse un neamţ care venise acolo să-şi facă nevoile. Abia plecă acesta cînd, în locul lui veni încă unul şi pe urmă încă unul...

Peste măsură de scîrbit, Litvinov abia aştepta să poată pleca. In sfîrşit prinse o clipă potrivită şi se îndreptă spre celălalt capăt al cătunului. Pe drum întîlni un ciobănaş. Acesta îi povesti că nemţii erau veniţi în cătun de cinci zile. Cum veniseră şi începuseră să scotocească prin pivniţe. Mîncaseră smîntînă cu ulcioarele, băgaseră boţuri întregi de unt de-a dreptul în gură, fără pîine, parcă n-ar fi mîncat de cînd lumea. Infulecaseră tot ce văzuseră cu ochii, pînă şi mere pădureţe iar după aceea tur-

[1]) Grad în armata germană corespunzător celui de fruntaş. (N. red. rom.)

naseră într-înșii lapte cu cănile. După ce trecu o zi, nemții începură toți să sufere de stomac. Ciobănașul se văita că le murdăriseră toate grădinile și că nu se rușinau nici unul de altul și nici de oameni din cătun...

L-am sfătuit pe Litvinov să nu ia sacii cu el. Renunțam de data asta la vitamine... El plecă însoțit numai de doi partizani din plutonul său, deoarece acum începuse întrecerea între plutoane cu privire la cea mai bună executare a misiunilor primite.

Trecuseră două zile de cînd plecase și tot nu se mai întorcea. Evgheni și cu mine începuserăm să fim neliniștiți și ne întrebam pe cine oare să trimitem să vadă ce-ar putea fi cu Litvinov, cînd auzirăm glasul agitat al Evfrosiniei Mihailovna care era dealtfel totdeauna liniștită :

— Aduc un neamț ! Un neamț viu !

Drept ar fi fost să spun un neamț mai mult mort de frică, decît viu. Intr-o tăcere apăsătoare, partizanii înconjurară pe inamic. In cuvîntul acesta „inamic" intrau acum multe. Cuvîntul reamintea exploziile din ziua plecării și fumul care învăluia Krasnodarul, parcă săgetîndu-i pe oameni în inimă. Inamicul smulsese pe partizani de lîngă ai lor, amenința viața mamelor și copiilor și călca cu cizma lui cîmpiile Kubanului. Și iată-l acum pe acest inamic în fața noastră, roșcovan, nebărbierit, cu fălcile tremurînd de groază și strîngînd convulsiv cu degetele betelia pantalonilor.

— Leagă-ți pantalonii, vită ! Ii scîrbă oricui să se uite la tine, — îi spuse pe rusește Safronov neamțului, aruncîndu-i un capăt de sfoară.

Neamțul căzu în genunchi și începu să bîlbîie :

— Nu mă spînzurați ! Nu mă spînzurați, dragă domnule ober-partizan !

— Cine să-și mînjească mîinile cu tine ? — răspunse Safronov pe nemțește și, întorcîndu-se brusc, plecă de lîngă neamț. După secretarul organizației de partid, toți partizanii plecară și ei. Să spun sincer aș fi plecat și eu, pentru că neamțul trezise în mine un sentiment de scîrbă pe care nu mi-l puteam învinge, dar Evgheni și cu mine aveam sarcina să-l interogăm.

Aflarăm că neamțul nu era fruntaș ci ditamai plutonier-major. Cînd Evgheni, arătîndu-mă pe mine, îi spuse : „Acesta-i șeful partizanilor și el îți făgăduiește să-ți lase viața dacă vei răspunde sincer la toate întrebările", neamțul se arătă foarte vorbăreț.

Era de loc din Berlin și de meserie băcan. Domnii partizani nu aveau de ce să se îndoiască : era „un negustor perfect serios și capul unei întreprinderi serioase"...

Unitatea din care făcea parte era constituită din vînători de munte. Abia trecuse o săptămînă de cînd unitatea lor se mai afla încă la granița Elveției. Era colosal de frumos acolo, dar te lua dracul de foame...

Cum voiam să verific urmele pe care le-ar fi lăsat vînătorii nemți pe cărările noastre, am ordonat neamțului să-mi arate talpa bocancilor lui. Neamțul crezu că voiam să-i iau încălțămintea și începu în grabă să se descalțe.

Informațiile pe care ni le dădu neamțul erau extrem de importante. Mai mult decît atît, îl puserăm să ne arate cum instruiau fasciștii pe vînătorii lor. El ne arătă felul în care se cățărau pe stînci, cum coborau și cum trebuiau masate picioarele obosite. Hotărît lucru, n-aveam ce învăța de la alpiniștii nemți... Vetlughin, uitîndu-se ironic la Litvinov, îi spuse printre dinți :

— Strașnică podoabă ai mai adus și tu detașamentului !

Eu însă, am luat apărarea lui Mihail Denisovici. Prizonierul ne dădu niște informații excelente. Aflarăm de la el toate planurile comandamentului german, pe care le cunoștea el. Nu mai aveam acum nevoie de acest „șef al unei solide firme berlineze". Elena Ivanovna îi dădu o doză de opiu, ca să se țină liniștit pe drum și Evgheni porni cu el spre linia frontului. Trebuia îndeplinită a doua parte a misiunii care ni se dăduse de către comandamentul diviziei și anume de a preda pe prizonier, într-un loc de mai înainte stabilit, unui om sigur. Plutonierul-major avea deci să vadă peste două-trei zile trupele regulate ale Armatei Roșii.

Serviciul nostru de informații ne încunoștință că unități germane moto-mecanizate, însoțite de două tancuri urmau să plece în zilele următoare din Smolenskaia spre mare.

Am ordonat lui Evgheni să organizeze o ambuscadă și să extermine coloana de avangardă.

Și iată-i iar pe ai noștri umblînd prin pădure, apoi veghind culcați și nemișcați, pitulați prin tufișurile de la marginea drumului.

De data asta n-avură mult de așteptat. Chiar în dimineața zilei următoare, observatorii transmiseră semnalul :

— Atenție ! Pregătiți-vă !

Intîi trecu un tanc, zăngănind din șenile și cu motorul huruind. Ca de obicei, tancul trăgea la întîmplare cu mitraliera și cu tunul în tufișurile de la marginea drumului.

Pădurea tăcea. Numai ecoul răspundea înăbuşit, de undeva departe, în munţi, tunului fascist.

În urma tancului veneau în goană cercetaşi pe motociclete cu mitraliere pe ataş.

Pădurea rămînea sumbră şi tăcută.

De după cotitura drumului apărură două companii de motociclişti înarmaţi cu pistoale automate. Revărsîndu-se în rînduri strînse, ei ocupară toată lăţimea şoselei.

Evgheni smuci cu iuţeală cuiul de siguranţă al unei grenade antitanc şi o aruncă în capul coloanei. Ghenea aruncă o grenadă în coada ei, pe cînd grenada lui Ianukevici, comandantul primului pluton, zbură şi căzu în mijloc.

Trei explozii succesive erau semnalul convenit. Grenadele începură să explodeze una după alta pe şosea, în timp ce mitraliera trăgea întruna.

Grupa de motociclişti care scăpaseră cu viaţă întoarse motocicletele şi încercă să se înapoieze la Smolenskaia.

Dar, în aceeaşi clipă, Evgheni şi Ghenea se aruncară asupra ataşului unei motociclete avariate care purta o mitralieră grea.

Nu degeaba studiaserăm noi armamentul inamicului. Mitraliera germană era tot atît de ascultătoare în mîinile fraţilor ca şi mitraliera rusească PPD.

O rafală lungă despică aerul. Motocicliştii începură să cadă. Motocicletele răsturnate pe o parte se înşirau pe marginea drumului.

La cotitura şoselei după care dispăruseră tancul şi motocicletele cu cercetaşi, se auzi o explozie înăbuşită, urmată de împuşcături dese de armă. Tancul sărise în aer pe mina pusă de Kiricenko. Partizanii din ambuscada cea mică reuşiseră în ultimul moment să întindă o sîrmă de-a curmezişul şoselei. Motocicliştii care trecuseră în goană zăceau acum în praful şoselei, retezaţi de această sîrmă. Dar iată că dinspre Smolenskaia se apropia, crescînd cu fiecare clipă huruitul surd al maşinilor însoţit de răpăitul mitralierelor. Erau pistolarii nemţi care, auzind exploziile, veneau în ajutorul coloanei lor.

Camioanele lor se apropiară de locul dezastrului şi deschiseră un foc vijelios asupra tufişurilor. Numai ecoul îndepărtat răspundea rafalelor lor, în timp ce partizanii, sprijinindu-şi răniţii, se îndepărtau în flanc cîte unul pe cărarea care ducea în munţi.

Evgheni îmi raportă :

— La operaţie au luat parte douăzeci şi unu de oameni. Am aruncat în aer un tanc. Au fost ucişi o sută optzeci de fascişti. N-am avut pierderi ci numai patru răniţi.

Doi din aceşti răniţi dădură mult de furcă Elenei Ivanovna. Ilin fusese rănit în spate şi pierduse mult sînge. Rana lui Skiba,

pricinuită de un glonte care îi trecuse prin palmă, păruse la început mai puţin primejdioasă. În vîltoarea luptei, Skiba nu-şi bandajase mîna, rana se infectase şi multă vreme după aceea el nu fu în stare să ia parte la operaţii sau să muncească. Aveam acum cu mult mai mult de lucru. Trebuia să ne construim o nouă tabără.

Pe front, situaţia se înrăutăţise brusc. Ai noştri se retrăgeau. Presiunea nemţilor împingea Armata Roşie spre văile din adîncul munţilor. Nemţii se străduiau să treacă prin Caucaz şi să se îndrepte spre graniţa Turciei.

Valea Afipsului devenise pentru nemţi o cale bătută. Cota 521 a noastră, din apropierea albiei rîului, nu mai era destul de ascunsă vederii. Ca să ne aşezăm temeinic pe timpul iernii, trebuia să căutăm acum un nou cuib în munte, mai îndepărtat şi mai inaccesibil.

Partizanii primiră vestea aceasta în chipul cel mai felurit. Vetlughin şi Evgheni, prieteni la cataramă şi gîndind la fel, îmi atrăseseră încă mai de multă vreme atenţia că locul unde se găsea tabăra devenise nepotrivit şi se bucurau că avem să-l părăsim. Dar pe mulţi alţi partizani din detaşamentul nostru, lucrul acesta îi amăra. Ei se obişnuiseră cu locul acesta şi se simţeau aici ca acasă.

Cel mai amărît era însă Ghenea. El nu visa decît recunoaşteri îndrăzneţe, atacuri, lupte înverşunate şi cînd colo, o nouă retragere.

„Nu-i nimic, mă gîndii eu, să se obişnuiască şi el să fie mai potolit. Pentru partizani, ca şi pentru exploratorii polului, întotdeauna nervii tari şi răbdarea sînt lucrul cel mai de seamă.

Evgheni şi Musiacenko plecară călări în munţi să caute un loc potrivit pentru noua noastră tabără. Bătură două zile munţii şi se întoarseră veseli, în ciuda foamei şi oboselii.

Se tîrîseră pe brînci pe Karabet, se căţăraseră pe povîrnişurile muntelui Krepost, coborîseră în văi, trecuseră de zeci de ori prin vad Afipsul şi afluenţii lui şi nu găsiseră nimic potrivit. Ba apa era departe, ba locul prea descoperit.

În sfîrşit, dincolo de Malîie Volcie Vorota, pe versantul sudic al muntelui Strepet, Evgheni găsise ce căuta.

Iată-ne iar împachetînd, legînd cu frînghie baloturile, alegînd cartofii, înhămînd caii. Piotr Petrovici Musiacenko nu găsea timp nici măcar să răsufle. Toată partea administrativă era acum în sarcina lui. Mă sileam, după putinţă, să-l ajut cît mai mult. În învălmăşeala lucrului, n-am băgat de seamă că Ghenea se ţinea de mine ca umbra.

— De ce nu ajuţi şi tu? — îl întrebai eu.

El răspunse încurcat:

— Am să te întreb ceva, tată... Spune-mi dacă nu-i ruşinos că ne retragem? Nu-i aşa că mergem în munţi să ne întărim şi că vom începe apoi îndată să operăm? E păcat numai că va trebui să aşteptăm mult pînă ne vom aranja în noua noastră tabără... Te rog foarte mult ca în cea dintîi operaţie să mă trimiţi pe mine. Bine? Numai dă-mi, te rog, cuvîntul tău, tată, c-ai să mă trimiţi.

— Dacă nu va fi nevoie de tine în tabără, ai să te poţi duce.

— Nu, tată, dă-mi cuvîntul tău.

— Ghenea, ţine minte o dată pentru totdeauna şi să nu mai vorbim de asta niciodată. Ai să faci ce ţi se va ordona. E limpede?

Răspunsul era cam tăios, dar nu se putea altfel. Băiatul trebuia să ştie că tot ceea ce era casă rămăsese în Krasnodar şi că aici era război...

În sfîrşit, am părăsit cota 521.

Iar am trecut de cîteva ori Afipsul prin vad. Rîul acesta nu va mai ieşi desigur din mintea partizanilor cît vor trăi. Ne-am căţărat pe pante abrupte şi am mers pe sub stînci care atîrnau pe margini de prăpastie, ameninţaţi la cea mai mică nebăgare de seamă să ne schilodim sau să ne frîngem gîtul. De data asta furăm siliţi să ne croim singuri drumul, să dăm înlături pietre, să umplem gropi şi să tăiem copaci...

Cîteodată ni se părea că pe poteca îngustă şi şerpuitoare n-ar fi putut trece nici măcar un cal. Dar Ghenea izbuti să treacă, ca prin minune, maşina lui, iar inginerii şi directorii noştri o scoaseră destul de bine la capăt cu căruţele.

Mutarea noastră nu fu lipsită nici de ceea ce se cheamă „o întîmplare regretabilă“, cum se exprimă comisarul Golubev. Doi partizani care transportau într-o căruţă alcoolul descoperiră că o sticlă nu era înfundată ca celelalte şi că fusese începută. Alcoolul l-au adus ei, dar la sosire au simţit nevoia irezistibilă să cînte şi să joace. Comandantul plutonului din care făceau parte îmi raportă despre întîmplarea aceasta.

— După cît se poate vedea, banditii ăştia au băut peste 150 grame de om...

Am ordonat că după ce se vor trezi, să li se dea vinovaţilor cîte trei corvezi peste rînd. Comisarul le trase însă a doua zi, în faţa întregului detaşament, o „prelucrare“ aşa de zdravănă, încît cred că le-o fi trecut vinovaţilor gustul de băutură pe toată viaţa.

Neastîmpăratul de Vetlughin, glumeţ ca totdeauna, îmi şopti la ureche:

— Dacă m-ar fi prelucrat pe mine aşa, aş fi băut de ciudă o săptămînă în şir...

Locul care fusese ales de Evgheni pentru tabără era într-adevăr ideal. Era o văgăună îndepărtată, sălbatică și inaccesibilă a muntelui Strepet. Povîrnișurile erau abrupte și tăiate de prăpăstii. Te gîndeai cu groază la timpul cînd va trebui să urci acolo prin mîzgă sau pe polei. O cărare îngustă și ascunsă urca șerpuind, la opt sute de metri de la poalele muntelui, într-un loc unde se găsea o cornișă mai puțin abruptă, plină de movilițe de pămînt. Pe plan, cornișa semăna cu un uriaș semn de întrebare.

Pe acest „semn de întrebare" începurăm să clădim tabăra noastră de iarnă. Îmi dădui seama că această muncă ne va cere multe osteneli și că va absorbi prea mult atenția noastră. Mă temeam să nu lăsăm să ne scape marile mișcări de trupe inamice. Evgheni și cu mine hotărîrăm să nu încărcăm prea mult cu corvezi grupul de cercetași pentru a nu scădea spiritul de vigilență al oamenilor.

Pavlik Hudoerko primi însărcinarea să meargă să se întîlnească cu agenții noștri informatori din cătunul Naumenko. Vedeam cum Ghenea urmărea pregătirile lui Pavlik și-mi venea să rîd, dar băiatul meu mă și întrista. Buzele îi erau strînse, gropița din bărbia lui voluntară se adîncise ca și la Evgheni, iar ochii lui de copil arătau cît de nenorocit era. L-am strigat:

— Ghenea, de ce nu te-ai pregătit pînă acum? Pavlik n-are s-o poată scoate singur la capăt în cătun.

Fața lui Ghenea se lumină toată și-mi răspunse:

— Îndată, tată! M-am luat cu gîndurile!...

Puteam fi, desigur, învinuit de slăbiciune de părinte. În primul rînd Ghenea care lucrase în tot timpul „marii noastre mutări" ca șofer și făcuse treabă cît patru, merita o recompensă, iar în al doilea, Ghenea era un cercetaș fără pereche. Avea pretutindeni prieteni, în toate stanițele, adolescenți și tineri. Comsomoliștii și pionierii ne aduceau din cînd în cînd informații pe care nu le-ar fi putut aduce niciodată oamenii mai în vîrstă din stanițe. Nemții nu-i luau în serios pe cei mici și tocmai din cauza asta, aceștia puteau să le descopere mai ușor planurile.

Ghenea și Pavlik se întoarseră din recunoașterea lor aducînd un dar neobișnuit.

Cu mult înainte de a-i fi zărit, auzirăm scîrțîitul roților neunse ale unui car, apoi, de după cotitura drumului apăru o pereche de boi înjugați la un car. În car ședeau mîndri Ghenea și Pavlik, amîndoi cu nuiele lungi în mînă.

Ca niște adevărați căruțași, băieții căutau să pară nepăsători. Fără grabă, cu gesturi voit leneșe, loveau cu nuielele în boii lor și în același timp Ghenea repeta cu glas melancolic:

— Hăis!
Iar Pavlik îl acompania.
— Cea!
Boii nu mai știau de care din stăpîni să asculte: unul poruncindu-le s-o ia la dreapta, iar celălalt la stînga.
De car erau legați caii băieților, iar în car, printre saci cu făină, se tot tînguia o ființă jalnică, în zdrențe, cu mîinile legate cu o sfoară și cu o vînătaie sub ochi.
— Dați-mi voie, tovarășe comandant, — începu Pavlik, — să vă raportez că recunoașterea ordonată la cătunul Naumenko a fost îndeplinită. La întoarcere am luat de la niște romîni boii ăștia și am reușit să luăm și un romîn. Poate că putem scoate de la el niscai informații.
— Numai lăsați-l, tată, lăsați-l să se odihnească mai întîi, — adăugă Ghenea. — L-am cam atins...
Musiacenko nu mai înceta să se minuneze de băieți. Ce, era glumă să dăruiască detașamentului un car întreg cu crupe de Kuban de calitatea întîia și pe deasupra și doi boi!
Eu însă m-am arătat mai rezervat, față de fapta vitejească a băieților. Curajul lui Pavlik Hudoerko n-avea margini. Insă, nu-mi putusem încă da seama pînă acum dacă băiatul era și precaut... Seara vorbii cu Ghenea. El ne făgădui, pe cuvîntul lui de comsomolist, să ne povestească amănunțit „aventurile" lui și ale lui Pavlik.
Nu trecură încă nici douăzeci și patru de ore și iată că Ghenea veni și mărturisi că Pavlik și cu el au cam sărit peste cal, apucîndu-se de năzdrăvănii.
Plecaseră în recunoaștere în stanița Smolenskaia. Îmbrăcați ca flăcăii de la țară, cu porumbei în mînă și cu grenade și revolvere în buzunare, mergeau cu un aer nevinovat pe ulița satului.
Pe o ridicătură se afla clădirea comandamentului. Animația din jurul clădirii era neobișnuită. Nu puteai pricepe ce anume era — chef ori consfătuire?
Ascuzîndu-se în tufișuri, băieții se tîrîră pe brînci prin grădinile de zarzavat pînă aproape de comandament. De-a lungul drumului mergea în sus și în jos o santinelă. Santinela îl zări pe Ghenea în grădină dar nu-i dădu nici o atenție. Cîți băieți nu-și fac de lucru în grădina de zarzavat?
Cînd santinela coti după colț, băieții se repeziră spre casă și aruncară înăuntru grenade pe fereastră.
Se iscă panică și învălmășeală; începură împușcături dezordonate. Băieții izbutiseră însă să dispară în tufișuri și ajunseră cu bine în pădure.

Ce trebuia să fac? Să-l admonestez pe Ghenea? Dar el făcuse împreună cu Pavlik o diversiune îndrăzneață. Furăm înștiințați după aceea că la comandament cîțiva ofițeri fasciști fuseseră omorîți de grenadele băieților. Mai important însă era că nu numai populația din Smolenskaia, dar și aceea din stanițele vecine căpăta curaj: partizanii erau tari, ei ajunseseră să bată dușmanul chiar în bîrlogul lui.

Dar să-i laud prea mult pe băieți, tot mă temeam. Prea erau fără frică. M-am făcut că ascult distrat povestea diversiunii pe care mi-o spunea Ghenea și am spus:

— Ei, bravo că mi-ai raportat toate amănuntele recunoașterii voastre, fără să-mi ascunzi ceva...

CAPITOLUL IX

Noua tabără am construit-o de nădejde, temeinic, trainic. Ecoul surd ducea în văgăună zgomote neobișnuite prin locurile acelea: lovituri de topor, hîrșîit de ferăstrău, strigăte de oameni. Munca era grea. Aruncam în aer stînci, mutam cu mîinile noastre pietre de o greutate și de o mărime neobișnuită, tăiam arbori seculari care crescuseră atît de aproape unii de alții încît era nevoie de multă îndemînare ca să-i dobori deoarece, tăind greșit cu ferăstrăul un copac din aceștia, coroana i se agăța în cădere de coroanele fraților lui și nici că mai putea fi urnit din loc...

Conducerea lucrărilor de construcție o aveau frații Martînenko. Amîndoi erau răbdători și blînzi și își cunoșteau bine meseria. Cel mai mare, Danilo, fusese șef de șantier la combinat; cel mai mic lucrase ca tehnician dar cunoștea la perfecție dulgheria, care îi era dragă.

Nici un om nu era scutit de lucru la construcție și nici unul n-ar fi vrut să lucreze prost. I-ar fi fost și rușine să rămînă în urma celorlalți tovarăși.

Rezultatele întrecură așteptările noastre. Tabăra creștea văzînd cu ochii.

Am construit pavilioane separate pentru fiecare pluton, o bucătărie-popotă comună, postul de comandă, infirmeria și, sub povîrnișul abrupt al muntelui, aproape atîrnînd în aer, pavilionul grupului de recunoaștere îndepărtată.

Construcțiile acestea nu erau nici colibe, nici bordeie, ci adevărate case de lemn, solide și spațioase, adîncite în stîncă, pentru a fi mai călduroase. Acoperișurile de lut nu lăsau să treacă apa. Podelele erau de scînduri.

In pavilioanele plutoanelor se aflau paturi largi de scînduri, cu saltele de frunze uscate, cu dosuri de doc şi deasemenea, mese, bănci, rastele pentru arme, poliţe pentru tot felul de lucruri mărunte şi nelipsita oglindă. Pe mese, felinarele de vînt aveau în loc de sticle, borcane în care fusese dulceaţă. Fitilul felinarelor era împletit din fire de doc.

In bucătărie se găsea o plită mare, cu cazane zidite şi cu rolă, precum şi un cuptor rusesc de copt pîine şi de uscat pesmeţi.

Neavînd numaidecît nevoie de baie, n-am mai construit un local separat. Cea mai mare parte a detaşamentului era întotdeauna plecată în operaţii, în tabără nerămînînd decît vreo zece oameni. Detaşamentul dovedea să se scalde cu rîndul într-o cadă de lemn instalată în bucătărie.

Postul de comandă era instalat cu un confort deosebit. Pereţii erau căptuşiţi cu scînduri; toţi cei care şedeau aici îşi aveau fiecare patul lor; în mijloc se găsea o masă mare, pe pereţi atîrnau hărţi. Postul de comandă era legat prin telefon cu pavilioanele plutoanelor, cu pavilionul grupului de recunoaştere îndepărtată şi cu avanpostul principal.

Nikolai Demianovici Pricina montă o antenă nouă. Incerca acum să instaleze un post de radio-emisiune, stabilind astfel legătura în amîndouă direcţiile.

Cu alte cuvinte, izbutisem să isprăvim cu succes construcţia şi amenajarea reşedinţei detaşamentului nostru.

Cornişa, „semnul nostru de întrebare" era inaccesibilă. De sus, nu putea ajunge acolo nimeni căci pe povîrniş n-ar fi îndrăznit să coboare nici măcar caprele de munte.

Tabăra nu era accesibilă nici din vale, unde accesul defileului era barat de un avanpost fortificat. Singura cărăruşă care ducea la noi era atît de abruptă, încît nu te puteai urca decît punînd piciorul pe muchie. Două mici forturi în care se găseau santinele, controlau cărarea din front şi din flancuri. Cărarea se găsea şi sub focul pavilioanelor noastre. Ea putea deasemenea fi luată sub focul mitralierei instalate în localul grupului de recunoaştere îndepărtată. In sfîrşit, pentru orice eventualitate, ne rămînea întotdeauna la dispoziţie o ieşire de rezervă a taberei, prin care puteam să cădem repede în spatele acelora care ne-ar fi atacat.

Oricum, cîţiva lunetişti dibaci şi hotărîţi ar fi putut apăra vreme îndelungată tabăra noastră, chiar împotriva unei unităţi inamice importante.

Acum, cînd cartierul nostru de iarnă era gata, venise timpul să ne îngrijim şi de aprovizionarea noastră pentru toată iarna. Trebuia adus acolo cel puţin ceea ce se găsea în două din „bazele" noastre secrete de aprovizionare. In locul lui Evgheni care

se afla în recunoaştere, plecă de data aceasta la depozite comisarul Golubev. După cum la plecare, cinci dintre noi îngropaserăm noaptea, în taină, rezervele noastre, tot astfel şi acum am pornit pe ascuns noaptea ca să le dezgropăm. Ne-am adus aminte că ne mai rămîneau în pămînt încă trei depozite.

* * *

Aici, în tabăra cea nouă, felul nostru de viaţă se înjghebă în chip statornic. Dar, ca şi mai înainte, încă din primul ceas de existenţă al detaşamentului, nici un partizan nu şedea vreodată cu mîinile în sîn.

Deşteptarea generală pentru apel a oamenilor era fixată la cinci şi jumătate dimineaţa. Erau scutiţi de apel numai cei grav răniţi şi bolnavii. Toţi ceilalţi, chiar şi partizanii întorşi în cursul nopţii din operaţii sau cei care fuseseră de gardă aveau îndatorirea să fie de faţă la apel.

Oamenii aveau o jumătate de oră în care timp trebuiau să se spele, să se radă, să se îmbrace şi să facă rînduială prin dormitor. La ora şase precis, ieşeam cu comisarul şi cu Evgheni în faţa detaşamentului aliniat în front şi primeam raportul partizanului de serviciu, cu arătarea amănunţită a efectivului, a răspîndirilor pentru gardă, operaţii, recunoaşteri, precum şi a bolnavilor.

În primele zile, cîţiva din micul grup care se alăturase detaşamentului după plecarea din Krasnodar, rîdeau de ordinea strictă în care avea loc la noi apelul, comparînd-o cu serviciul interior al detaşamentelor de partizani vecine, unde nu aveau loc astfel de „spectacole".

Comisarul îmi veni în ajutor şi aici. El convinse pe aceşti „glumeţi" că era nevoie de apel pentru menţinerea disciplinei şi că detaşamentele de partizani vecine nu puteau fi pentru noi un exemplu, ci că, dimpotrivă, noi care eram detaşamentul de frunte al Kubanului, eram aceia care trebuia să le slujim drept exemplu celorlalţi. Picătură cu picătură, apa roade piatra. În conştiinţa fiecăruia se înrădăcină treptat învăţămîntul lui Mark Apkarovici: „Vi s-a dat mult, vi se va cere mult". În noua tabără, partizanii aveau la apel aceeaşi ţinută ca la paradă. Tradiţiile detaşamentului se întăriră şi deveniră sfinte pentru el.

Evgheni citea apoi în faţa frontului ordinul de zi, iar cînd nu era nici un ordin de zi, numai programul zilei, cuprinzînd lucrările care urmau să fie executate şi numele celor însărcinaţi cu executarea.

Pînă la ceai, studiam în fiecare zi armamentul. Şi nu pentru că ar mai fi fost nevoie să studiem într-una aceeaşi armă a

noastră. Toţi pînă la unul stăpîneam desăvîrşit armele noastre dar trofeele pe care le luam tot timpul erau atît de felurite, încît aveam de studiat mereu arme noi. Această parte a programului era cea mai dragă partizanilor.

Cea mai neplăcută muncă pentru ei era corvoada la bucătărie. Evfrosinia Mihailovna, bucătarul nostru şef, nu putea bineînţeles să prepare singură tot timpul, la amiază şi seara, masa pentru întregul detaşament şi mîncarea de regim pentru răniţi şi bolnavi. Afară de asta, ca infirmieră militară de profesie, era întruna de serviciu la infirmeria Elenei Ivanovna. Evfrosinia Mihailovna nu făcea decît să „dirijeze" bucătăria. Toată munca o îndeplineau, cu rîndul, partizanii. Sînt sigur că şi azi mulţi ingineri şi tehnicieni din Krasnodar ştiu mai bine decît nevestele lor să coacă o budincă, să facă un borş şi să prăjească cartofi. Ce-i mai frumos este însă că femeile noastre fugeau de bucătărie cît le ţineau picioarele. Ori de cîte ori îi venea Mariei Iaţukevici rîndul să se ducă la bucătărie, ea mă implora cu ochii în lacrimi să-i dau altă treabă.

— Trimiteţi-mă oriunde, în recunoaştere, să pasc vitele, să duc manifeste şi gazete pe la detaşamentele vecine, numai nu la curăţit cartofii şi la spălat vasele.

Erau atîtea de făcut, încît nu ne ajungeau oamenii. Stîncile şi pietrele distrugeau încălţămintea. Iakov Ilici Bibikov ajunse acuma să fie înconjurat de o întreagă brigadă de ucenici şi făcea cizme de iarnă pentru întregul detaşament. „Cizmarii" noştri abia pridideau cu reparaţiile.

La plecarea din Krasnodar, luaserăm cu noi şi tablă zincată. „Tinichigiii" noştri se apucaseră să facă din ea castroane, oale, căni.

La ora două noaptea, Nikolai Demianovici Pricina recepţiona regulat la radio „emisiunea pentru ziare". Deşi nu cunoştea stenografia, el ajunsese să scrie cu iuţeala unui stenograf. Tot în cursul nopţii, notele lui erau şapirografiate. Cel mai bine lucrau în „redacţia" noastră femeile. „Gazetele" proaspete ieşeau în zorii zilei şi, potrivit programului, erau difuzate de partizani prin detaşamentele vecine. În staniţe, gazetele şapirografiate, comunicatele Biroului Sovietic de Informaţii şi manifestele erau difuzate numai de către cercetaşi. Agenţii informatori pe care îi aveam în staniţe erau cunoscuţi numai de o mică parte a detaşamentului.

Povestesc mai departe cum am ajuns stăpînii unei cirezi de vaci. Vacile trebuiau duse la păşune şi mulse. Caii aveau şi ei nevoie de îngrijire. Dacă mai ţinem seama de faptul că cea mai mare parte a detaşamentului lipsea întruna din tabără, fie că era plecată în vreo acţiune, sau în recunoaştere, fie că pregătea di-

versiuni, e lesne de înţeles că toată lumea din tabăra noastră era ocupată.

Seara mîncam încă pe lumină, pe la opt. După cină îşi începeau munca colectivul de agitatori şi comisarul. Această muncă era alcătuită din lecturi sau simple discuţii asupra diferitelor chestiuni, cum ar fi aceea a atitudinii pe care trebuia s-o avem faţă de populaţia staniţelor din împrejurimi.

Nemţii se arătau uneori foarte proşti în felul în care îşi făceau propaganda. Ei răspîndeau tot felul de basme, ca de pildă că Armata Roşie ar fi cu totul distrusă, că în Uniunea Sovietică ar fi foamete şi altele ca acestea. Locuitorii staniţelor se lăsau numai arareori înşelaţi de această propagandă. Dar în garnizoanele nemţeşti se aflau şi agitatori şireţi şi lupta împotriva activităţii dăunătoare a acestora era mai complicată.

Ghenea aduse odată dintr-o recunoaştere obişnuită, un sul de hîrtie. Abia îmi aruncai privirea asupra fiului meu şi pricepui că se întîmplase ceva care nu-i venea la socoteală.

— Mai c-aş zice că ai pus nemţii pe urmele taberei, — glumii eu.

Ghenea se înfurie, se uită la mine cu dojană şi desfăşură sulul. Era un număr proaspăt din Pravda. Mai e nevoie să spun cu cîtă lăcomie mă aruncai asupra lui! Ghenea însă îmi dădu mîna la o parte.

— E o ticăloşie!

Ziarul era o provocare murdară a lui Goebbels. Sub titlul scump fiecărui om sovietic, fuseseră tipărite aici o groază de murdării şi minciuni fasciste. Era aproape cu neputinţă să-ţi dai seama la prima vedere că ar fi vorba de un fals. Hîrtia, formatul, caracterele, pînă şi semnăturile articolelor erau aceleaşi ca ale Pravdei.

În aceeaşi seară, comisarul adună detaşamentul şi aduse la cunoştinţa partizanilor falsul. Nu mai putea fi nici o îndoială că nemţii inundaseră peste tot staniţele cu astfel de ziare false. Comisarul prelucră cu detaşamentul chestiunea, astfel ca partizanii să poată fi a doua zi în stare să dovedească oricărui om din staniţe că gazeta aceasta era ticluită de Goebbels, lămurind în acelaşi timp oamenii şi în privinţa scopului urmărit prin asemenea provocări.

Comisarul şi Safronov pregăteau pe partizanii noştri în aşa fel încît să fie în stare să discute orice teme cu oamenii din staniţe. Dece? Pentru că detaşamentul nostru socotea de datoria lui ca oamenii lui să fie ţinuţi la curent cu tot ce se petrecea şi în Uniunea Sovietică şi la popoarele aliate, ca şi la inamicii noştri. Partizanii noştri aveau datoria să-şi ridice neîncetat nivelul politic.

Safronov şi comisarul mai aveau de îndeplinit şi altă muncă. Vremea trecea şi partizanii duceau dorul tinerelor lor neveste, în timp ce, în staniţe, femeile tinere duceau şi ele dorul bărbaţilor lor plecaţi în război. Împrietenindu-se cu tinerele căzăcioaice, băieţii noştri ar fi putut printr-o imprudenţă să ducă la pieire întregul nostru detaşament. Nu numai că nemţii ar fi putut introduce spioane, dar şi oamenii din staniţe şi-ar fi putut schimba atitudinea pe care o aveau faţă de detaşament şi am fi ajuns în situaţia de a fi lipsiţi de agenţi informatori.

Safronov şi comisarul urmăreau ca partzanii să nu ia cînd plecau în operaţii cartuşe în loc de alimente. Odată am observat pe carabina unui partizan nişte pete de rugină şi nu l-am lăsat să plece în operaţie. Organizaţia de partid consacră cazului acestuia o seară întreagă, iar vinovatului i s-a aplicat o sancţiune — ce anume sancţiune nu-mi amintesc, dar îmi pare că era vot de blam cu avertisment.

Pe scurt, comisarul şi secretarul organizaţiei de partid aveau destul de lucru. Erau şi seri în care, după cină, ascultam Moscova. Cîteodată, Musiacenko începea să cînte cu glasul lui curat de tenor vreun cîntec vechi din Kuban, pe care tot detaşamentul îl relua în cor. Oamenii cîntau într-o atmosferă prietenească, după cum şi trăiau în prietenie. Nu aveai timpul să te cerţi, să superi pe cineva, sau să te superi din cauza cuiva.

În afară de muncile din tabără, de pregătirile în vederea operaţiilor şi de operaţiile propriu zise, partizanii noştri mai aveau o îndeletnicire care le plăcea mult şi anume: „vînătoarea".

De obicei, lunetiştii porneau la „vînătoare" cîte doi. Unul avea puşcă cu lunetă, celălalt, în afară bineînţeles de puşca lui, un binoclu.

De data aceasta se duseră tot doi, numai că se întîmplase ca tovarăşii să fie din două detaşamente de partizani diferite. Vlasov era dintr-al nostru, pe cînd Sidorov dintr-un detaşament vecin.

Vlasov dusese de cu seară din ordinul comisarului comunicatul Biroului Sovietic de Informaţii la detaşamentul vecin, rămăsese peste noapte acolo şi pornise în zori spre casă. Sidorov, care la aceeaşi vreme pornise şi el la „vînătoare", îl pofti pe Vlasov să meargă cu dînsul.

Urcară muntele. La o trecătoare, unde se încrucişau două cărări, se aşteptau să dea de „vînat" bun.

Jos, în defileu, se mai răsuceau trîmbe de ceață, dar puțin mai la dreapta, pe malul rîului, nisipul strălucea la soare. Pe povîrnișul de jos al muntelui, se vedea frunzișul argintiu tremurător al unui plop, puțin mai aproape un ulm își înălța coama bogată, iar la intrarea în defileu stătea ca un masiv verde întunecat un aluniș.

Vînătorii se apropiaseră de răscrucea cărărilor, lîngă niște bolovani mari pe care crescuse mușchi cenușiu.

Sidorov se așeză jos și începu să-și desfacă rucsacul. Deodată, din spate, din aluniș, se auzi o detunătură.

Lui Sidorov îi căzu șapca. Vînătorii se aruncară la pămînt și se tupilară după niște bolovani.

După cîteva minute, Vlasov încercă să-și scoată din spinare sacul care îl dădea de gol. Îndată porniră iar detunături. Gloanțele nimereau în bolovani, împroșcînd bucăți de mușchi cenușiu. Acum era clar. Împușcăturile veneau din tufele de la marginea din stînga.

Rostogolindu-se pe spate, vînătorii își schimbară poziția și începură să tragă în frunzișul întunecat al tufelor.

După desimea împușcăturilor nu era greu să-ți dai seama că în aluniș trebuia să fi fost cel puțin opt-nouă nemți. Veniți se vede aici mult mai devreme, ocupaseră o poziție favorabilă iar vînătorii noștri ajunseseră astfel ținta lor.

Vînătorii aveau de dus o luptă grea, pentru care trebuia să ai nervi tari și ochiul sigur. De data asta, partizanii aveau puțini sorți să cîștige lupta, așa că hotărîră să-și vîndă scump pielea

Focul din aluniș nu mai contenea. Înceta doar cîteva clipe ca să înceapă apoi din nou cu o putere îndoită.

Dușmanii se răspîndiseră printre tufișuri într-un lanț lung. Partizanilor le era din ce în ce mai greu să se ascundă de gloanțe după bolovani. Vechile lor poziții erau necontenit atacate de focuri care veneau din flancuri. Dar de plecat n-aveau unde. Împrejur, locul era deschis. Numai jos, lîngă prăpastie, se afla un pîlc de copaci. Nu era însă chip să ajungă pînă acolo.

Sidorov scoase un țipăt și scăpă arma din mînă. Un glonte îl nimerise în picior. Vlasov se tîrî lîngă tovarășul lui, cînd o durere ascuțită îl fulgeră în umăr. Mîna dreaptă îi atîrna ca o cîrpă.

Puștile partizanilor amuțiseră. Curînd avea să vină sfîrșitul...

Dar inamicii încă nu se mișcau. Le era frică de o cursă.

În sfîrșit, dintre ramuri își scoase capul cu precauție un neamț blond, ținînd arma gata să tragă. Voia să se încredințeze cu ochii lui că partizanii erau *„kaput"*.

Nu mai apucă însă să vadă ceva. Urmă o detunătură seacă şi neamţul se prăbuşi mort. Mai răsună încă o împuşcătură şi în aluniş, un friţ scoase un urlet de durere.

— Oare cine trage? — întrebă nedumerit Vlasov. — Desigur cineva de pe stînca de deasupra alunişului...

Nemţii ascunşi în aluniş deveniseră o pradă sigură. Puteau fi împuşcaţi ca iepurii de casă.

Singura lor scăpare era să poată ajunge la pîlcul de copaci de lîngă prăpastie.

Încovoiaţi la pămînt, fasciştii se repeziră în flanc cîte unul afară din tufiş. Erau şapte. Şi de pe stîncă răsunară la vînd şapte împuşcături. Pe ultimul neamţ, glonţele îl nimeri la marginea prăpastiei. Şi-a întins braţele înlături şi a căzut cu faţa la pămînt.

Peste cîteva clipe, Jenea, cu puşca lui cu lunetă în mîini, s-a apropiat de partizanii răniţi.

— Evgheni Petrovici! — gemu Vlasov. — Mi-am închipuit că trebuia să fii dumneata sau Ermizin. V-am recunoscut după stil.

— Dacă-i adevărat că m-ai recunoscut după stil, atunci nu eşti rănit mortal, — rîse Jenea. — Ia să văd unde v-au găurit...

Vecinii noştri nu aveau infirmerie. Sidorov veni împreună cu Vlasov la Elena Ivanovna. Ea examină rănile, pansă răniţii, le făcu îndată după aceea injecţii antitetanice şi trimise pe Nadia Korotova după Musiacenko.

— Piotr Petrovici, fă rost de lapte de unde ştii. Aceştia doi au pierdut o groază de sînge. E bine că Evgheni i-a pansat pe loc. Are să trebuiască să fie supraalimentaţi.

Musiacenko veni la mine.

— Tătucule, trebuie să facem neapărat rost de o vacă. Aşa cere medicul nostru...

Aşa cerea medicul! Dar parcă nu ştiam şi eu că aveam nevoie, şi nu numai de o vacă, ci de o cireadă întreagă de vaci. Aveam nevoie de rezerve de grăsimi, iar conservele de carne erau şi ele pe sfîrşite. Ce aveam să ne facem? Să luăm provizii de la nemţi? Aveam doar sarcina să blocăm toate drumurile prin care ar fi încercat fasciştii să aducă provizii...

Şedeam cu Musiacenko la postul nostru de comandă şi ne spărgeam capul de unde am putea lua nişte vaci. La geam Ghenea şi Pavlik, întorşi dintr-o recunoaştere, tot meştereau la o carabină.

— De vitele care au mai rămas populaţiei nu ne putem atinge, — îi spuneam eu lui Musiacenko. — Ne rămîn cirezile furate de fascişti. Dar nemţii le păzesc ca ochii din cap...

Pavlik şi Ghenea chicoteau pe înfundate, astupîndu-şi gura cu palma. Eram enervat din cauză că treburile gospodăreşti mă

împiedicau să pregătesc o diversiune importantă, şi mă legai de ei.

— Drepţi! Asta-i purtare în faţa comandantului detaşamentului şi a locţiitorului lui?

— Îmi daţi voie să raportez ceva... — începu Pavlik şi, primind învoirea, îi dădu drumul ca o mitralieră: — Ghenea şi cu mine am dat azi dimineaţă de o cireadă de vaci, am fi vrut să ne rugăm să ne daţi voie să le-o luăm friţilor, dar nu ne încumetam. Cînd colo, chiar dumneavoastră... — Băieţii schimbară o privire.

Aflarăm că în cătunele Konsulovo şi Şabanovo, unde fuseseră în ajun Ghenea şi Pavlik, nemţii luaseră vacile oamenilor şi că aveau de gînd să trimită peste o zi sau două enorma cireadă la Krasnodar...

— Băieţii noştri care ne informează vă roagă foarte mult să le luaţi înapoi nemţilor vacile, — zise Ghenea. — Oamenii propun ca jumătate din cireadă să rămînă detaşamentului, iar cealaltă jumătate să le-o păstreze detaşamentul pînă la victorie, pentru ca în felul acesta colhoznicii să aibă vaci de reproducere. Cînd o fi s-o ia la fugă nemţii, nu lasă ei vacă în tot Kubanul.

Dădurăm băieţilor doi cercetaşi în ajutor şi ei plecară călări după viitoarea noastră cireadă.

Şef al grupei l-am numit pe Pavlik. Recunosc că ori de cîte ori pleca cu Ghenea la „vînătoare“, eram neliniştit...

Peste două zile erau înapoi în tabără şi Pavlik îmi raportă:

— „Ordinul a fost executat. O sută patruzeci de vite, aparţinînd detaşamentului comandat de Tătucu, pasc în Krîmskaia Poliana“.

Apoi povesti cum puseseră mîna pe vaci.

...Băieţii porniseră din tabără călări şi merseseră pe căi ocolite, ferindu-se de drumul mare şi ascunzîndu-se în tufişuri şi dumbrăvi. Dăduseră de cîteva ori de cirezi mai mici şi, întrebînd pe păstori, aflaseră că erau tot vite de-ale oamenilor.

După amiază, cercetaşii mergeau pe un drum de ţară între cătunele Konsulovo şi Şabanovo, cînd văzură ridicîndu-se un nor de praf. Era tocmai ceea ce aşteptau.

Strecurîndu-se prin tufişuri, băieţii se apropiară. Vreo zece nemţi mînau cam două sute de vaci spre staniţa Smolenskaia. Erau vaci de rasă, grase, tot una şi una, pentru că nemţii începuseră chiar din capul locului să prade tot ce era mai bun în Kuban.

— După mine! — ordonă Pavlik. Şi cei patru călăreţi, trăgînd cu carabinele din goana cailor, se năpustiră pe drum.

Călăreţii căzură ca trăznetul din senin asupra jefuitorilor care, între sate ocupate de garnizoane puternice şi pe deasupra

pe o zi atît de senină şi de însorită, se simţeau în cea mai deplină siguranţă.

Jumătate din fascişti o luară îndată la fugă, dar restul de cinci îşi îndreptară carabinele asupra călăreţilor, care se aflau chiar în buza ţevilor şi începură să tragă.

Gloanţele vîjîiau deasupra capetelor, dar nimereau tot alături. Se vede că, de spaimă le tremurau nemţilor mîinile.

Încăierarea dură puţin. În praful drumului zăceau cinci cadavre de nemţi. Dar cireada dispăruse... Vacile fugiseră care încotro. Din dumbrava alăturată se auzeau mugetele lor speriate.

Vacile trebuiau acuma adunate şi mînate în spre munţi. Nu era vreme de pierdut. Din staniţa vecină puteau să iasă nemţii în orice clipă şi să pornească în urmărirea lor, şi atunci şi-ar fi putut lua nădejdea băieţii să mai vadă vreodată vacile păscînd în cireada detaşamentului...

Pavlik ordonă celor doi cercetaşi să mîie grosul cirezii în direcţia opusă munţilor şi făcînd un ocol mare, să ducă vacile în Krîmskaia Poliana, iar el şi cu Ghenea, luînd vreo douăzeci de vaci, le mînară făţiş deadreptul în spre munţi, cu gîndul de a-i înşela pe nemţi.

Băieţii nu mai încercau acum să se ferească. Dimpotrivă, ei călăreau ca şi cum nu le-ar fi păsat de nimeni, căutînd să facă cît mai multă larmă şi să ridice cît mai mult colb, astfel ca să fie văzuţi de cei care îi urmăreau, iar grosul cirezii să fie lăsat în pace.

Fasciştii se lăsară traşi pe sfoară. Călăreţii nemţi, după ce ieşiră în trap din staniţă, se aruncară în galop pe urmele lui Pavlik şi ale lui Ghenea.

Cei doi prieteni mînară bietele vaci tot mai departe şi mai departe de cireadă. Dar, cînd urmăritorii erau mai gata să-i ajungă din urmă, comsomoliştii se aruncară în desiş şi dispărură printre anini...

Detaşamentul izbutise astfel să-şi aibă cireada lui de vaci. Îi mai lipseau acum caii de rasă.

Stepan Ignatievici Verebei îşi luă sarcina să facă rost şi de cai. Director al fabricii de săpun a combinatului, Verebei avea pasiunea cailor şi era călăreţ pătimaş. Jenea spunea despre el, în glumă, că laurii lui Ghenea şi ai lui Pavlik îi răpiseră somnul şi pofta de mîncare.

Dar iată că, într-o bună zi, pe cînd mă întorceam cu un mic grup de partizani dintr-o recunoaştere apropiată, am fost martorul unei scene neobişnuite.

Mergeam călări. Jos, într-o poiană, trei-patru fascişti păşteau o herghelie de cai furaţi.

— Ce frumos e căluțul acela murg din stînga!... — gemu Verebei, de parcă l-ar fi apucat durerea de măsele.

Și se tot uita la mine cu o privire parcă vinovată, rugătoare. I-am spus rîzînd:

— „Ochii văd, inima cere..."

— Tare l-aș mai lua... Îmi dai voie, Tătucule?

Herghelegiii fasciști stăteau întinși lîngă niște tufe, iar armele le puseseră deoparte în iarbă.

— Dă-i drumul, — îi spusei eu lui Verebei.

Ne ascunserăm în tufișul din susul poienii și dădui ordin tuturor să aibă armele la îndemînă, gata pentru orice s-ar putea întîmpla. Eram veseli și bine dispuși, știind că vom asista îndată la un spectacol deloc obișnuit.

Și așa se și întîmplă. Jos, dintre tufișuri, țîșni deodată, în plin galop, Verebei, aruncă cu dibăcie arcanul pe deasupra capului calului și, sub ochii aiuriți ai nemților, porni înapoi cu frumosul cal murg.

— Nici o scofală! — își spuseră între ei Ghenea și Pavlik — Fără îndoială că a lucrat cu îndrăzneală și frumos ca la circ. Dar ce folos? Un singur cal!...

După asta, băieții începură să mă roage:

— Poate acțiunea noastră să nu facă atîta impresie ca aceea a lui Stepan Ignatievici, — zise Ghenea, — dar în schimb noi avem să aducem o herghelie întreagă.

— Mai stați, băieți, — le-am spus eu, — prea ați ajuns încrezuți. Mergeți vreo două zile cu vacile la păscut și apoi vom vedea...

Peste două zile i-am trimis eu singur cu Goncearov la vînătoare de cai.

Băieților le mergea din plin. Asta se întîmpla, cred, pentru că nemții îi luau de obicei pe amîndoi drept niște flăcăiași din stanițe și nu-i prea băgau în seamă cînd îi vedeau trecînd.

Băieții zăriră lîngă cătunul Makartet un grup de călăreți fasciști descălecînd și plecînd prin bostănării după pepeni. Oamenii care rămăseseră cu caii se plictisiră și intrară să mai scotocească prin case, cu gînd să mai dea de ceva lucruri de preț prin sipetele colhoznicilor și lăsară numai trei nemți tineri ca să păzească caii. De plictiseală, aceștia, după ce au mîncat și au băut tot ce au avut în bidoane, s-au întins pe iarbă. Doi dintre ei începură îndată să sforăie. Al treilea încercă să cînte ceva dintr-o muzicuță, dar muzicuța îi alunecă din mîini și el ațipi fără s-o mai ridice.

Băieții se ascunseră pe după niște bălării, se tîrîră pe nesimțite pînă la nemți, îi înjunghiară cu cuțitele finlandeze și o luară la goană cu caii pe cărarea care ducea în pădure.

După un timp se apropiară triumfători de postul avansat al taberei. În cap venea Pavlik, în urma lui, blînzi, legaţi doi cîte doi de căpestre, treizeci şi doi de cai, iar în coadă, încheiau convoiul într-un nor de praf, Ghenea şi Goncearov...

CAPITOLUL X

În sectorul nostru de front, Armata Roşie oprise înaintarea inamicului. Nemţii fură împiedicaţi să ajungă la Baku.

Toate hoardele care căutau să pătrundă pînă la petrolul nostru, rămîneau însă, deocamdată, aici în Kuban. Cine putea şti care erau planurile nemţilor ?

În legătură cu desfăşurarea evenimentelor, Evgheni primi de dincolo de linia frontului, de la comandamentul armatelor noastre ordinul să intensifice cercetarea, să caute să afle pînă şi cele mai mici deplasări ale trupelor inamice şi să raporteze totul pînă şi felul cum sînt păzite podurile, depozitele şi staţiile de cale ferată şi să determine poziţiile punctelor de foc inamice în jurul acestor obiective.

Noi mai aveam şi însărcinarea să aflăm în mod special dacă ofiţerii nemţi au început să poarte cu ei măştile împotriva gazelor, ceea ce ar fi însemnat că fasciştii ar avea de gînd să recurgă în timpul cel mai apropiat la atacuri cu gaze.

Însărcinările care fuseseră date de comandamentul nostru coincideau cum nu se putea mai bine cu obiectivele pe care şi le propusese în orice caz detaşamentul nostru şi anume, să intensifice recunoaşterea îndepărtată, de altfel şi aşa destul de activă.

Pe cînd mai eram la Krasnodar şi elaboram metodele teoretice de luptă ale războiului de partizani, ajunsesem la concluzia că şaptezeci la sută din timp trebuia rezervat pregătirii diversiunilor şi numai treizeci la sută operaţiilor de efectuare.

Pe vremea aceea pregăteam cu înfrigurare noi diversiuni. Am şi acum înaintea ochilor pe Evgheni, raportîndu-mi :

— Am explorat împrejurimile podului. Pe uliţa principală a cătunului Svobodnîi, am avut o ciocnire cu inamicul. Au căzut opt nemţi ucişi şi douăzeci de răniţi. N-am avut pierderi.

Îl mai văd întinzîndu-mi o foaie de hîrtie. Era planul amănunţit al împrejurimilor podului, cu toate cărările, drumurile, depresiunile terenului, tufişurile şi linia frîntă a tranşeelor. Mici cercuri şi cruciuliţe marcau amplasamentele aruncătoarelor de mine, ale cuiburilor de mitraliere şi ale tunurilor. S-ar fi putut crede că Evgheni îşi petrecuse toată ziua lîngă pod, cercetînd în linişte toate amănuntele şi schiţîndu-le apoi pe hîrtie.

Dar lucrurile erau departe de a se fi petrecut aşa.

...Grupul de recunoaştere se apropiase călare de cătunul Makartet, descălecase şi se ascunsese în tufişuri. Grigori Feodorovici Jurba, din grupa de recunoaştere îndepărtată, fost maistru la turbinele combinatului, înarmat cu un revolver şi cu grenade se duse tîrîndu-se pe brînci către nişte case de la marginea cătunului.

Lîngă prima casă nu era nimeni. Jurba bătu încet în geam. Un bătrîn gîrbovit, şi cu părul colilie, ieşi în pridvor. Jurba duse degetul la gură, dîndu-i a înţelege să tacă.

— Spune, moşule, unde stau aici nemţii?... N-ai frică, moşule! Spune.

— N-are de ce să-mi fie frică, măi băiete. Lucru mai groaznic decît am avut înaintea ochilor, nu cred să mai văd, — răspunse moşul. — Nemţii sînt în celălalt capăt al cătunului. Stau acum la masă. Dar nu-i chip să te apropii. Au santinele pe acoperişuri. Văd toate de jur împrejur, năpîrcile; chiar şi găina dacă rîcîie şi pe aceea o alungă...

Moşul îşi roti privirea în toate părţile şi, coborîndu-şi glasul, zise:

— Mai dăunăzi a venit aici un grup de partizani să ia pe nemţi prin surprindere şi nu s-au întors decît jumătate... Ceilalţi au fost omorîţi... Pleacă, băiatule, şi spune celor care-s cu tine să nu se mai arate pe aici, deocamdată. Să nu vă duceţi nici în cătunul Novo-Alexeevski şi nici la Svobodnîi că acolo-i ca şi la noi. Pleacă, cazace, atîta vreme cît mai trăieşti. Ascultă-mă şi pleacă...

Jurba luă calea înapoi.

Situaţia era complicată. Aveam însărcinarea să cercetăm împrejurimile podului de cale ferată care trece peste rîul Ubinka. Pentru asta, trebuiau iscodite toate cătunele în drum spre pod, ca să aflăm care erau forţele de care dispunea inamicul, să ajungem pînă la pod şi să reperăm punctele de foc.

Cînd colo, iată că cercetaşii noştri aflară că drumul spre pod ducea prin cătune păzite cu străşnicie de către nemţi. E drept că locurile acestea puteau fi ocolite; dar atunci drumul se lungea prea mult. Şi cine ar fi putut spune că n-aveau să dea acolo tot peste nemţi?

— Controlaţi şeile şi armele — ordonă Evgheni. — Încălecarea!

Fără să se mai ascundă, de data asta micul grup o luă deadreptul în spre cătun şi, ajuns acolo, dădu pinteni cailor şi trecu val vîrtej pe uliţă. Abia cînd ajunse la celălalt capăt al cătunului, răsunară în urma lui rafale de puşti mitraliere.

Odată scăpaţi de primejdie, partizanii şi-au pus caii la pas, ca să nu-i obosească şi să poată trece ca furtuna şi prin Novo-Alexeevski...

În Svobodnîi a avut loc şi o luptă. Calul lui Evgheni a fost greu rănit, Evgheni însă a sărit din fugă pe calul unui ofiţer fascist pe care îl omorîse în luptă şi, trăgînd neîncetat în dreapta şi-n stînga, i-a ajuns din urmă pe ai lui.

Zăriră în sfîrşit podul. Dar împuşcăturile care veneau dinspre cătune alarmaseră garda, nemţii ocupaseră tranşeele şi întîmpinară pe ai noştri cu un foc viu. Nici nu se putea mai bine. Tocmai asta voiau şi cercetaşii. Îndatoritori, nemţii arătau lui Evgheni toate punctele lor de foc.

El făcu repede o schiţă, însemnă tranşeele cu mitraliere şi aruncătoare de mine care apărau podul şi, pe căi ocolite, aduse grupul înapoi la tabără.

Dar nu totdeauna le mergea partizanilor în plin. Odată, trei partizani se îndreptau în spre drumul principal. Trebuia numaidecît de iscodit deplasările nemţilor pe şosea şi pe calea ferată, de stabilit ritmul acestor deplasări şi de aflat ce anume transportau.

Era o treabă migăloasă şi care cerea vreme îndelungată. Trebuia să stai aproape o săptămînă pitit în tufişurile de lîngă şosea şi calea ferată, privind, ascultînd şi însemnînd totul cu atenţie...

Cercetaşii pierdură o zi şi o noapte pînă să ajungă la punctul de observaţie şi să-şi găsească un loc potrivit, adică un loc pierdut, ascuns de ochiul santinelelor şi al patrulelor, dar care să le dea voie totodată să vadă tot ce se petrecea pe şosea şi pe rambleul căii ferate.

Oamenii observau cu rîndul.

...Mai întîi trecu în zbor pe şosea, ridicînd nori de colb, o camionetă franţuzească. După un tîmp trecură două maşini grele încărcate cu muniţii, apoi un turism cu ofiţeri. După aceea se iviră cîteva maşini blindate şi, în urma lor, un motociclist de legătură...

Pe calea ferată trecu duduind o drezină blindată care controla drumul. În urma ei apăru un tren. La geamuri erau soldaţi nemţi, iar pe platforme erau tunuri acoperite cu prelate.

Seara, drezina trecu iar, şi iar hurui trenul, de data asta încărcat cu răniţi şi provizii.

Observatorul de serviciu înscrise totul cu minuțiozitate și însemnă timpul precis...

Trecură astfel patru zile și patru nopți, timp în care strînseseră un material bogat. Din acest material se vedea clar mersul trenurilor pe calea ferată și se putea desprinde tot atît de clar regularitatea mișcării mașinilor pe șosea și, deasemenea, se putea stabili cu precizie timpul la care se făcea schimbul santinelelor, al posturilor de gardă și al patrulelor. Mai rămîneau de lămurit unele amănunte. Și aci cercetașii comiseră o greșeală.

Ce-i drept, era greu să stai zile și nopți de-a rîndul în același loc cu atenția întruna încordată, renunțînd la tutun, mîncînd numai mîncare rece și bînd apă dintr-o băltoacă la care nu te puteai duce tîrîș decît noaptea și chiar atunci numai cu cea mai mare precauție.

Din această cauză, cercetașii noștri hotărîră în ultimele zile să-și schimbe postul de observație și să ocupe alt loc chiar alături de băltoacă. Zilele erau foarte călduroase, soarele dogorea fără milă. Oamenii erau toată vremea chinuiți de sete și voiau să fie mai aproape de apă.

Pesemne că nemții au observat pe cercetașii care se apropiau tîrîș de apă. Nu trecu mult și ai noștri auziră niște cîini lătrînd.

Lătratul care nu mai contenea se făcea tot mai stăruitor și mai neliniștitor și se apropia din ce în ce. Nemții înconjuraseră într-un cerc larg locul unde se aflau partizanii, și-l cercetau cu cîini...

Era cu neputință de ieșit din încercuire și ai noștri se retraseră în niște tufișuri dese de porumbar. Ghimpii le sfîșiau hainele și le zgîriau trupul pînă la sînge. Trebuiau totuși să se tîrască repede și fără zgomot. Apărarea pe care o găsiseră în ghimpii porumbarului le mai lăsa poate oarecare sorți de scăpare.

Cîinii le mirosiră urma...

Niște dulăi ciobănești, nemaipomenit de răi se aruncară spre mărăciniș dar se opriră. Nimic nu poate face pe un cîine să intre într-un tufiș ghimpos, fiindcă își teme ochii și nasul. Cîinii se opriră deci lîngă mărăciniș, lătrînd din răsputeri.

Încovoindu-se pînă la pămînt, cinci fasciști desfășurați într-un arc întins se apropiară, cercetînd locul cu luare aminte și încercară să intre în desișul de porumbar.

O detunătură — și unul din fasciști căzu la pămînt. Ceilalți fugiră îndărăt.

De cinci ori repetară nemţii încercarea lor zadarnică de a pătrunde în mărăciniş. De fiecare dată, cercetaşii îi lăsau să vină pînă aproape de tot, deoarece trebuiau economisite cartuşele şi trăgeau în ei fără greş...

Toate cinci atacurile fură respinse. De ghimpi atîrnau fîşii de haine însîngerate. Pe undeva, pe aproape, horcăia un fascist.

Nemţii nu mai porniră a şasea oară la atac, vocile lor amuţiseră. Dar cercetaşii rămîneau încercuiţi. Cînd din dreapta, cînd din stînga se auzea mîrîitul înăbuşit al cîinilor, iar din depărtare venea zgomotul vag al glasurilor santinelelor care vorbeau între ele.

Cam peste un ceas se auzi scîrţîitul unei căruţe şi apoi cea dintîi mină explodă cu zgomot în tufele de porumbar. Fasciştii trăgeau metodic cu o meticulozitate nemţească, bătînd metru cu metru. În pauzele dintre explozii se auzea întruna lătratul cîinilor.

Era un joc de-a moartea.

Minele explodau întruna. Cercetaşii tot schimbau locurile. Hainele li se rupseseră şi ghimpii le intrau în carne. Dar ei continuau să lupte. O împuşcătură reuşită a unuia dintre ei nimeri pe servantul aruncătorului de mine. Peste cîteva clipe vîjîi şi explodă, totuşi, altă mină.

Împuşcăturile şi exploziile durară timp de trei ore. Doi cercetaşi erau răniţi şi zăceau nemişcaţi în desiş, strîngînd grenadele în mînă şi aşteptîndu-şi moartea.

O schijă se înfipse în mîna dreaptă a celui de al treilea cercetaş. Acesta nu mai era acum în stare nici măcar să-şi arunce ultima grenadă.

Biruindu-şi durerea, el se tîrî fără zgomot pînă lîngă tovarăşii lui, şopti ceva la ureche unuia şi apoi şi celuilalt, amintindu-le jurămîntul pe care-l făcuseră partizanii. Şi-şi încredinţă prietenii că dacă vor sta nemişcaţi, fără să se vaiete şi fără să geamă, vor reuşi poate totuşi să înşele şi pe cîinii de fascişti şi pe cîinii ciobăneşti ai acestora.

Întruna explodau minele, trozneau crengile tufelor de porumbar, gemea tufişul, dar oamenii tăceau.

Se întunecase. Împuşcăturile încetară. Aveau să mai vie oare nemţii să cerceteze iar mărăcinişul ?...

Se aşternuse liniştea. Vocile şi lătratul cîinilor care se îndepărtau de tufişuri se auzeau pierzîndu-se din ce în ce.

Răniţii mai zăcură o oră trăgînd cu urechea. Singure broaştele mai orăcăiau lîngă mocirlă, prevestind pentru a doua zi o vreme tot atît de însorită şi de dogorîtoare ca şi aceea care trecuse. În mărăcini începură să ţîrîie greierii.

Cercetaşii ieşiră din mărăciniş pe brînci gata, la nevoie, să se bată corp la corp cu nemţii.

Dar lîngă tufele de porumbar nu mai era nimeni. Uitînd de durere, cercetaşii se tîrîră mai departe, lăsînd în urma lor poiana aceea deschisă. În faţa lor, în întuneric era desişul salvator al pădurii, iar dincolo de pădure, munţii lor.

Două zile şi două nopţi umblară răniţii pînă să ajungă în tabără, susţinîndu-se unul pe altul şi cu fapta şi cu vorba caldă, tovărăşească. De ajuns, au ajuns ei pînă la avanpostul nostru, dar de aici n-au mai fost în stare să meargă mai departe.

De acolo, fură duşi la infirmerie pe brancarde. Elena Ivanovna îi examină şi-şi şterse o lacrimă. Tot trupul le era sfîşiat de ghimpi...

Dar, oricum ar fi fost, scăpaseră cu viaţa şi puteau iar zîmbi tovarăşilor şi soarelui şi copacilor şi erau mîndri că izbutiseră să aducă, în ciuda primejdiilor prin care trecuseră, foiţele cu însemnări, stropite cu sîngele lor.

Tot pe vremea aceea ne aducea şi Ghenea informaţii foarte preţioase. El îşi avea metodele lui proprii de informaţie şi posibilităţi pe care nu le-ar fi putut avea cercetaşii vîrstnici. Era, se vede, la mijloc şi meşteşugul lui Ghenea de a se travesti, pentru că-l vedeam cum se transforma sub ochii noştri dintr-un tînăr sportiv, zvelt, într-un flăcăuaş de la ţară.

Operaţia aceasta dura de obicei destul de mult timp. Trebuia mai întîi să se travestească într-un flăcăuaş, apoi să-şi pună sacul, o taşcă pe care o poartă de obicei la şold păstorii, să-şi ia o bucată de mălai şi vreo două cepe şi să-şi ascundă cu atîta dibăcie revolverul, încît să nu poată fi găsit la percheziţii, dar, în acelaşi timp, să-l poată avea întotdeauna la îndemînă...

Cu Ghenea se duceau cîteodată în recunoaştere şi alţi băietani de o seamă cu el, prieteni de-ai lui de prin detaşamentele vecine. „Copiii" pătrundeau în staniţele ocupate de nemţi şi îşi băgau nasul în toate. Nu o dată dădeau ei de belea, dar reuşeau să iasă întotdeauna cu faţa curată şi să aducă în lagăr informaţii foarte preţioase.

Lui Ghenea îi venea uşor să iscodească. Niciodată nu se lega vreo patrulă fascistă de ciobănaşul acesta zdrenţăros şi murdar. Prin cătune îl adăposteau femeile miloase şi avea pretutindeni prieteni printre copiii de prin sate.

Ca să lege prietenie, Ghenea vorbea de la început cu ei de porumbei şi de pescuit. Pe urmă îi trimitea să tragă cu urechea

la ce se vorbea în jurul comandaturii, să intre prin curţi şi să numere maşinile. Impreună cu flăcăii din staniţe, răspîndea manifeste şi şterpelea ultimele numere ale ziarelor nemţeşti.

Incepusem pe vremea aceea să dau lui Ghenea însărcinări din ce în ce mai de răspundere. Nemţii retrăgeau mari forţe din regiunea Gheorghie-Afipskaia, pregătindu-se să le arunce în spre Novorossisk şi urmăreau cu străşnicie pe toţi cei care se arătau în staniţe...

Elena Ivanovna era îngrijorată. Dar afară de Ghenea, nu era nimeni pe care să-l fi putut trimite.

I-am ordonat însă cu toată severitatea să nu mai caute să facă vreo diversiune.

Ghenea dispăru pentru trei zile. In dimineaţa celei de a treia zi, ochii Elenei Ivanovna erau roşii... Dar în cea de a patra noapte, Ghenea se întoarse sănătos din Gheorghie-Afipskaia şi-mi raportă scurt ceea ce aflase.

Informaţiile pe care le aducea erau atît de importante, încît ele fură transmise comandamentului chiar în noaptea aceea.

Cum aflasem de la Ghenea, recunoaşterea se petrecuse fără incidente. Dimineaţa, Elena Ivanovna, calmă, îngîna un cîntec, iar eu şi cu Ghenea, ne uitam la ea şi ne zîmbeam unul altuia: De! Femeile!...

Abia după cinci zile — şi atunci din întîmplare — am aflat de la un prieten de-al lui Ghenea adevărul cu privire la recunoaşterea din Gheorghie-Afipskaia.

Trebuie să constat că recunoaşterea nu fusese chiar atît de simplă cum s-ar fi putut crede din raportul scurt al lui Ghenea. El trecuse peste multe lucruri, nevrînd să neliniştească pe maică-sa. Dar făcuse asta şi din cauză că se temea că n-am să-i mai dau voie să ia parte la operaţii periculoase. Ghenea avea însă mult amor propriu; voia să fie tratat la fel cu toţi ceilalţi partizani din detaşament.

Lucrurile se petrecuseră cam aşa:

...Băleţii porniră din tabără ca de obicei, noaptea. Era primejdios să umbli pe şosea, aşa că o luară pe drumul de ţară care venea din munte şi ducea în cîmpie.

In zori, ei ajunseră aproape de cătunul Raşpilev, unde fură opriţi de o patrulă romînească.

Fură percheziţionaţi. Ghenea avea ascuns în haine un revolver, un browning mic, belgian. Il găsise la Krasnodar într-o grămadă de fier vechi; îşi bătuse vreo două luni capul cu el; făcuse rost şi de cartuşe şi se mîndrea acum în detaşament cu revolverul lui cu care trăgea într-adevăr bine.

Percheziția se isprăvi cu bine. După aceea începu interogatoriul condus de un romîn care vorbea puțin rusește.

— Încotro vă duceați?

— Venim din Novo-Alexeevski. Am mînat acolo niște vite din ordinul domnului comandant...

— Cine sînteți voi?

Întrerupîndu-se unul pe altul, băieții turnau întruna la nume de familii si la tot felul de porecle comice ale locuitorilor din Gheorghie-Afipskaia, descriind cu convingere casele, vorbind despre copii... Într-un cuvînt îi zăpăciră pe romîni cu un lux atît de mare de amănunte și fleacuri încît șeful patrulei făcu semn cu mîna că ajunge și le dădu drumul.

Văzîndu-se liberi, pătrunseră cu băgare de seamă în Gheorghie-Afipskaia, silindu-se să nu dea de polițai nemți și se strecurară apoi pe la prieteni.

Spre seară aflaseră totul: unitățile sosite în staniță, numărul tancurilor, al mașinilor, al mitralierelor, calibrul tunurilor, locul unde se afla depozitul de muniții. Ghenea fusese chiar la gară și hoinărise de-a lungul liniilor, observînd ce anume se încărca în vagoane.

Pe înserate, plecară din Gheorghie-Afipskaia, furișîndu-se tîrîș, oprindu-se și ciulind urechile la fiecare zgomot.

Și totuși, lîngă depozitul de fermentare a tutunului de la intrarea în Smolenskaia, nu se putură strecura nevăzuți. Se auzi un zgomot puternic:

„Stai!"

Băieții se dădură înlături, dar era prea tîrziu. Doi polițai care stăteau culcați la postul de observație îndreptară puștile spre ei.

— Cine sînteți voi? De unde veniți? De ce umblați noaptea? Ce faceți cu căpestrele?

Băieții încercară în toate chipurile să se descurce. Pierduseră, iaca, niște cai și caii aceștia erau ai nemților. Îi căutaseră toată noaptea și nu-i găsiseră, iar acuma le era frică să se ducă acasă. Nu se puteau întoarce în staniță fără cai.

Polițaii nu se lăsară convinși de toate astea.

„Sus mîinile!"

Ghenea strîngînd în mîna dreaptă micul lui pistol, pe care îl apucase neobservat, se apropie cel dintîi, apoi lăsă brusc mîna în jos și începu să tragă cu browningul în polițai.

Polițaii căzură. Băieții le luară armele și se aruncară într-un tufiș.

În staniță se dădu alarma. Trăgeau santinelele și dinspre barieră țăcănea mitraliera postului. Gloanțele șuierau deasupra

capetelor băieţilor care porniră ca săgeata. Fugeau, cădeau, se ridicau iar şi iar cădeau şi se ridicau, căutînd să nu se răzleţească unul de altul în întuneric.

La răsărit, în zare, începuse să se ivească o dungă trandafirie. Din ceaţa de dinaintea zorilor se desprindeau încetul cu încetul tufişurile, staniţa şi munţii îndepărtaţi. De data asta era puţină nădejde să mai poată scăpa.

Urmăritorii se apropiau.

Atunci Ghenea coti brusc la stînga spre Afips. Nemţii pierdură din ochi pe fugari dar nu multă vreme. Din nou şuierară gloanţe pe deasupra capetelor lor.

Băieţii se aruncară în rîu. După ploile din ultimele zile, Afipsul spumega şi clocotea ducînd cioate şi pietre şi se învîrtea în vîrtejuri.

Băieţii înotară voiniceşte. Rănindu-şi picioarele pînă la sînge de vîrfurile ascuţite ale cioatelor, ei ieşiră la celălalt mal şi se ascunseră în tufişuri. În urma lor trăgeau automatele.

Lipindu-se de pămînt, Ghenea se dădu după sălciile dese de lîngă malul apei şi, tot ocolind, îi conduse pe băieţi spre pădurea îndepărtată şi întunecoasă.

Abia cînd se ridică soarele şi se risipi ceaţa şi în faţa lor străluciră la soare, departe, vîrfurile înzăpezite ale munţilor, împuşcăturile conteniră. Nemţii nu se putuseră hotărî să treacă înot Afipsul clocotitor.

Băieţii îşi stoarseră hainele care erau leoarcă şi făcînd, ca să fie mai siguri, un ocol foarte mare, se întoarseră abia noaptea tîrziu în tabără.

CAPITOLUL XI

Nemţii începuseră să ţină seama de partizani. Toate drumurile principale erau acum păzite cu străşnicie. Eram siliţi să încercăm loviturile noastre în locuri care, la prima vedere, păreau cu totul nepotrivite şi unde nici nu le-ar fi trecut prin gînd nemţilor că ar putea să ne întîlnească.

Plutonul al treilea comandat de Safronov primi ordin să se strecoare între Krepostnaia şi Smolenskaia ca să determine punctele de foc ale duşmanului şi să organizeze o ambuscadă. Trebuia să mergi nu pe drum ci pe o cărare veche, neumblată, pe care crescuse iarba şi nu mai trecuse de cine ştie cîţi ani picior de om.

Despre cărare nu ştiam decît ceea ce îi spusese lui Safronov un om din partea locului:

— Dai întîi de un „hmereci“, apoi de un „erici“. Treci „ericiul“ şi dai de un „tecei“. Ei, şi mai departe... cum a vrea dumnezeu !

Tare lămurit nu era. Dar, oricum ar fi fost, Safronov trebuia să plece şi să execute ordinul. După ce purtă fără rost plutonul pe drumuri, se întoarse seara mîhnit la postul de comandă, fără să fi izbutit să facă ceva.

Dimineaţa am plecat chiar eu cu plutonul. Îmi aduc aminte pînă în ziua de azi de această întîmplare, ca de ceva foarte ostenitor...

Cei din tabără ne socotiră pierduţi. Auziseră artileria trăgînd, exploziile minelor şi rafalele de mitralieră şi-şi spuseră că plutonul al treilea cu Tătucu cu tot trebuia socotit drept pierdut. Ne întoarserăm totuşi teferi şi sănătoşi. Numai că eram cumplit de obosiţi.

Am plecat de la postul de comandă pe întuneric, înainte de a se crăpa de ziuă. Am tăiat destule cărări vechi de pe vremea cerchezilor, am dat de numeroase albii secate şi de pîraie şi am nimerit în cele din urmă într-un labirint din care mi se părea că nu vom mai ieşi niciodată.

Condus de instinct, am cotit pe o albie secată care nu se deosebea deloc de celelalte şi am văzut că într-adevăr nu mă înşelasem.

Am mers şase ore şi jumătate. Eram chinuiţi de sete. Noroc de merii şi perii sălbatici. Ne umflaserăm tot mîncînd la pădureţe

In sfîrşit, în faţa noastră sticli o baltă. Apa era tulbure şi mirosea tare a creuzot. Nouă însă ni se păru nectar...

După toate semnele, ne găseam în apropierea punctelor de foc nemţeşti.

Am lăsat jumătate din pluton lîngă baltă şi cu cealaltă jumătate am pornit cu băgare de seamă înainte.

Tufişul se rărea. Am luat cu mine pe Slaşciov şi pe Safronov şi am ieşit la marginea pădurii.

În faţa noastră, la vreo cincizeci de metri de marginea pădurii, se zărea un loc curăţit de lăstari şi cu movile şi gropi ciudate.

Incepui să observ cu atenţie locul. Am descoperit o baterie de artilerie inamică cu postul ei de observaţie, adăposturi pentru servanţi şi tranşee cu tunuri camuflate.

Ne-am însemnat totul cu de-amănuntul pe hîrtie şi ne-am întors la ai noştri. L-am trimis pe Safronov cu rucsacurile noastre

înapoi la baltă, iar eu împreună cu trei cercetaşi şi un mitralior, m-am tîrît pe brînci înainte.

Albia secată se sfîrşea. Înaintea noastră se deschidea o poiană. Doi oameni intrară pe brînci în poiană, căutînd să dea de şoseaua spre care urma să ne strecurăm.

Oamenii dispărură, iar eu mă trăsei la o parte şi începui să mă uit împrejurul meu.

La dreapta noastră, pădurea fusese foarte rărită. Grămezi de crengi erau frumos clădite în stive. Lîngă stive se aflau nişte colibe din ramuri proaspăt tăiate. Peste poiană, ducînd spre un fel de movilă ciudată, era întins cablul unui telefon de campanie. La stînga erau nişte stoguri de fîn, însă clădite cu totul altfel decît e obiceiul la noi în Kuban...

Mi-am întipărit totul în minte pînă în cele mai mici amănunte şi m-am tîrît înapoi spre ai noştri. Mitraliorul meu se aşezase sub un păr sălbatic. Cu un ochi supraveghea cu atenţie poiana, iar cu celălalt se uita la un arbore sub care zăcea aruncată o creangă încărcată de pere pădureţe. Mitraliorul parcă era umflat. Sînul şi buzunarele îi erau doldora de pere şi gura îi era de asemenea plină. Expresia ochilor era însă nici că se poate mai serioasă...

Oamenii întorşi din recunoaştere, raportară că dăduseră de şosea şi că la a treia poiană zăriseră într-un cort un aparat Morse şi doi telegrafişti nemţi. Se gîndiseră o clipă să-i surprindă şi să pună mîna pe aparat, dar se opriseră la timp din cauza avanpostului nemţesc care se găsea alături.

Cînd i-am descusut mai tîrziu, am văzut că oamenii se înşelaseră, luînd drept şosea un drum de ţară...

Ne-am văzut siliţi să mergem înainte. Şoseaua trebuia găsită cu orice chip.

Drumul era foarte anevoios. Trebuia să trecem prin pîlcuri de pădurice rară, cu tufe tăiate şi cu poieni. Cu greu s-ar fi putut găsi un loc mai nepotrivit.

În frunte se tîrau Goncearov şi Lomakin.

Goncearov umbla pe brînci minunat, atingînd pămîntul numai cu degetele de la mîini şi de la picioare, şi cum iarba era mare, nu-l puteai vedea. Cu Lomakin lucrul stătea însă mai prost. Acesta ridica şezutul prea sus, pleca capul în pămînt şi nu vedea nimic înaintea lui, în timp ce apărea întreg. Semăna grozav cu un struţ care îşi ascunde capul în nisip, convins că nu-l vede nimeni...

Am trecut poiana, tîrîndu-ne unul după altul şi am început din nou să pîndim. Am constatat atunci că grămezile de crăci

camuflau mitraliere grele și tunuri de 47 mm; iar stogurile de fîn — tot tunuri.

Am însemnat din nou totul cu de-amănuntul pe hîrtie.

În față, la vreo două sute de metri, se vedea după un gard înalt o fermă. Ferma ni se păru suspectă...

Am luat cu mine pe Goncearov și am început iar să mergem pe brînci într-acolo. Trebuia să aflăm cu ce se îndeletniceau nemții la fermă.

Ne-am strecurat chiar pînă lîngă gard. Și tocmai în clipa aceea un cîine — lua-l-ar dracu' de cîine! — începu să hămăiască și apoi să latre tare. Nemții ieșiră în fugă pe poartă.

Eu și Goncearov am rămas nemișcați.

Nemții își întoarseră capetele în toate părțile, nu văzură nimic, mai stătură puțin și, după ce ocărîră cîinele, plecară.

Nici n-apucaseră bine să dispară și blestematul de cîine începu iar să se smucească în lanț. De data asta, o mulțime de fasciști dădură buzna afară. Se uitară multă vreme în toate părțile, vorbiră între ei dînd întruna din mîini și, în cele din urmă, plecară din nou.

Era cu neputință să te furișezi pînă la fermă. Dealtfel, începuse să se întunece de-a binelea, așa că am pornit înapoi. Acum, în întuneric, ne venea mult mai ușor să ne tîrîm. Nu se mai vedea nici măcar spatele lui Slașciov care era în frunte.

Ne-am întors la baltă cam pe la miezul nopții. Aici, ai noștri ne-au primit cu apă rece minunată de la un izvor pe care îl descoperiseră în apropiere.

N-am avut parte de somn în noaptea aceea. Am inspectat santinelele, îngrijindu-mă ca nimeni să nu sforăie și m-am gîndit la planul pentru a doua zi. Am hotărît că fie ce-o fi, trebuie să aruncăm numai decît o privire în fermă...

Partizanii se sculară în zori, uzi de rouă, îmbucară ceva uscături și porniră din nou să caute șoseaua.

Am lăsat plutonul în tufele de lîngă părul sălbatic, acolo unde stătuse în ajun mitraliorul. Dădui ordin ca oamenii să stea culcați și să ne acopere cu focul lor, în caz de alarmă. Eu cu Goncearov și cu Slașciov am început să ne tîrîm mai departe.

Am trecut cu bine drumul de țară și am intrat adînc în pădurice, tîrîndu-ne cu băgare de seamă pînă la marginea ei. La vreo șaptezeci și cinci de metri înaintea noastră se întindea șoseaua.

Timp de trei ore am supravegheat șoseaua. Nu se vedea țipenie de om... In toată vremea asta, n-a trecut decît un cîine de legătură al nemților, un doberman-pincer încrucișat cu foxterier.

N-ar fi avut nici un rost să organizăm o ambuscadă pe șoseaua pustie.

Pe mine mă interesa însă păduricea foarte deasă care era de cealaltă parte a șoselei. Mi-am pus în gînd să mă furișez pînă acolo, ca să aflu cum stătea treaba...

Era foarte greu să umbli tîrîș. Iarba fusese cosită, iar tufișuri aproape că nu erau. Poiana era pe-o coastă și putea fi ușor supravegheată. Tot tîrîș, am ajuns la șosea.

Instinctul nu mă înșelase nici de data asta. In pădurice erau instalate tunuri antitanc și mitraliere grele. Era o ambuscadă germană.

Am însemnat și acest lucru pe hîrtie...

Se făcuse timpul să ne întoarcem înapoi. Dar ferma nu-mi ieșea din minte. Am vrut să-mi încerc încă o dată norocul.

M-am tîrît cu bine pînă la gard și m-am suit chiar și pe gard. Dar abia am apucat să ridic piciorul ca să trec pe acoperișul unei magazii, că în aceeași clipă niște gîște care se găseau acolo începură să gîgîie cu furie...

Auzind gîgîitul, nemții s-au repezit afară. Eu m-am lipit de gard.

Nu știu cum de nu m-au zărit. Dar, la drept vorbind, în clipele acelea n-aveam timp să mă gîndesc la asta...

Am așteptat ca gîștele să se liniștească și cîinele să nu mai latre și m-am tîrît înapoi fără să fi aflat ceva despre fermă.

Cînd am ajuns din nou lîngă Slașciov și Goncearov, mi s-a părut că nu-i mai văzusem de luni de zile. Nu trecuse nici jumătate de oră de cînd pierdusem orice nădejde să-i mai întîlnesc...

După ce trecurăm drumul de țară, de după o cotitură apăru deodată o companie de pistolari nemți. Mergeau spre fermă și, ca întotdeauna, ridicau sus picioarele lor lungi, bătînd cu putere talpa. Grozav îmi mai venea să arunc o grenadă în ei și să le mai tai din îngîmfare!

Ne-am întors cu bine la părul sălbatic. Ai noștri ne-au dat și de data asta să bem apă gustoasă dintr-un nou izvor pe care îl găsiseră lîngă păr.

După ce am băut pînă ne-am săturat, i-am întrebat:

— Nu cumva ați lăsat urme la apă?

M-am dus la izvor să văd. Așa era. Pe nisipul umed se vedeau, alături de urmele noastre, urme proaspete, mai închise, de bocanci nemțești... Trebuia să plecăm fără întîrziere. Nemții puteau veni aici în orice clipă.

Deodată explodă cu zgomot un obuz. Apoi încă unul și încă unul...

Am dat semnalul de retragere. L-am trimis înainte pe Goncearov. El urma să conducă plutonul de-a dreptul pe o cărare care, abia vizibilă, urca un povîrniș abrupt.

Mersul era ânevoios. Nu puteai pune piciorul decît pe muchie. Bateria, camuflată în pădurice, trăgea asupra noastră, iar în jur explodau obuzele.

La jumătatea urcușului, Safronov se lăsă la pămînt:

— Nu mai pot. Simt că mă lasă inima. Plecați. Oricum, tot sînt pierdut.

Am dat ordin plutonului să-și continue mersul, iar eu m-am așezat alături de Safronov. In aceeași clipă, am văzut niște soldați nemți înarmați cu automate alergînd ca să înconjoare din două părți dealul pe care ne aflam, iar în spate, telefoniștii desfășurînd cablul.

Am izbutit cu greu să-l ridic pe Safronov și, sprijinindu-l, am coborît cu plutonul în albia pîrăului.

Artileriștii ne pierduseră din ochi și tirul încetase. Ne-am înveselit. Pînă și Safronov zîmbea.

În aer însă se auzi un zumzet caracteristic. Deasupra albiei secate a pîrăului, aproape atingînd cu pîntecele vîrfurile arborilor, zbura un Messerschmitt. Ne zări, trase două rafale de mitralieră, lansă rachete de fum, mai trase alte trei rafale și trecu înainte. Tunurile nemțești bubuiră din nou. După ce traseră cîteva zeci de lovituri, amuțiră.

Mergeam repede. Sudoarea ne curgea șiroaie. Eram chinuiți de sete. Dar trebuia să scăpăm din încercuire, să ocupăm o poziție puternică și, la nevoie, să acceptăm lupta.

Ne oprirăm într-un defileu. De amîndouă părțile se ridicau crestele abrupte ale munților, iar între noi și nemți se întindea o poiană.

Dădui plutonului un repaus de cinci minute. Oamenii băură apă la un izvor și se înveseliră. Lui Safronov îi trecuse criza de inimă.

Plutonul luă poziție de luptă: la dreapta, grupa de sub comanda lui Safronov, la stînga — aceea a plutonierului Tarasov; în centru — mitraliera lui Fedosov. Eu m-am întins alături de mitralieră.

N-avurăm mult de așteptat. Cam peste zece minute apăru din tufe silueta unui pistolar neamț. Soldatul ieși în poiană și se uită în jurul lui. Noi tăceam.

Pistolarul făcu un semn și zeci de frți se iviră din toate părțile în poiană. Mergeau liniștiți, înșelați de tăcere.

Am dat semnalul. Mitraliorul deschise deodată focul, trăgînd întîi o rafală scurtă spre dreapta, o a doua spre stînga și

apoi o rafală lungă la mijloc. În același timp tunară salvele carabinelor și răsunară rafalele scurte ale automatelor noastre.

Cuprinși de panică, nemții începură să se arunce în toate părțile. Intîi se repeziră înainte, apoi, lăsîndu-și morții, se retraseră în tufișuri.

Am dat ordin să se ocupe imediat poziții de rezervă.

Indată după aceea, șuierături sinistre, semănînd cu un vaier, umplură văzduhul. Mine nemțești începură să explodeze lîngă pietrele îndărătul cărora stătuserăm culcați cu cîteva minute înainte.

Din locul unde eram, am numărat repede pierderile dușmanului. Treizeci și doi de nemți zăceau morți, iar cîteva zeci de răniți se zbăteau în iarbă.

Incepură să se audă și tunurile. Nemții își mutaseră focurile în adîncul defileului. Dar întîrziaseră. Noi ieșiserăm acum din tirul artileriei lor. Pe cărări cunoscute, ne-am întors la ai noștri.

N-am avut pierderi. Dar de obosiți ce eram, ne durea trupul atît de tare, încît ne pipăiam fiecare pe ascuns să vedem dacă nu eram răniți.

Am trimis printr-un om de legătură comandamentului nostru însemnările din recunoașterea pe care o făcusem. Trei zile după aceea, comandamentul comunica printr-o radiogramă că bateria nemțească, ambuscada de lîngă șosea, mitralierele grele din pădurice, tot ce descoperisem cu prilejul „plimbării" pe care o făcusem la fermă — fusese acoperit de bombele aviației noastre.

Așteptam sosirea unor trimiși ai comandamentului unității N., a Armatei Roșii. Așteptam, dar zadarnic. Treaba nu putea suferi amînare și Evgheni se duse să treacă singur linia frontului.

Se întoarse posomorît. Aflase că doi cercetași care fuseseră trimiși la noi se pierduseră. Locul de întîlnire trebuia să fie prisaca lui Moș Gavriil al nostru, în care aveam aceeași încredere ca în noi înșine.

Trebuia să aflăm dacă ostașii ajunseseră pînă la Moș Gavriil. Grupul de recunoaștere îndepărtată porni la drum călare sub conducerea lui Evgheni. Se apropiară de poiană către dimineață.

Lăsîndu-și tovarășii în pădure, Evgheni se strecură pînă la prisacă, se întinse la pămînt în tufișul de la marginea pădurii, observînd și trăgînd cu urechea.

În poiană nu era nimeni. Evgheni tocmai voia să se apropie de căsuţa lui Moş Gavriil, cînd acesta apăru cu un baston în mînă şi în cap cu o pălărie de paie cu boruri late. Moşul tocmai pleca la drum.

— Mergi departe, moşule ? — îl întrebă Evgheni.

Bătrînului, de surprins ce era, îi căzu bastonul din mînă.

— La tine mă duceam, băiete... S-a întîmplat o nenorocire.

Mîinile pădurarului tremurau. Îi tremura şi vocea.

— Prost răzbunător a mai ieşit din mine. Nu-s bun de nimic, — spuse el cu glasul înecat de necaz. — Au venit la mine doi ostaşi cu care tu, Evgheni Petrovici, erai în legătură. Au venit şi au spus parola. Au mîncat miere. Cînd deodată am auzit tropot de cai. Ostaşii s-au aruncat în tufiş. Unul din ei, cam negricios la faţă, mi-a şoptit: „Cînd ţi-i petrece musafirii, moşule, să fluieri"... Nemţii veniseră călări, vreo zece oameni. S-au îndopat cu miere şi au pornit înapoi. Am mai aşteptat puţin, am şters masa după spurcaţii ceia şi m-am gîndit: Acuşi am să le trag un fluierat flăcăilor. Cînd, deodată, aud în pădure împuşcături, zgomot şi învălmăşeală. Pe urmă s-a făcut tăcere. Am presimţit ceva şi de aceea n-am mai fluierat. Şi m-am dus pe cărare să-i caut pe ostaşi. Lîngă plopul uscat — ştii, acela de la răspîntie, care a fost trăsnit astăvară, iarba era călcată. Iar în tufiş am găsit aruncată asta...

Şi bătrînul puse pe masă o bonetă de ostaş al Armatei Roşii, decolorată de soare.

— Şi iaca, acum veneam la tine să-ţi raportez nenorocirea. Dar tu ai simţit şi ai venit, — spuse moşul şi, deodată, aducîndu-şi aminte, dădu din mîini: — Grăbeşte-te, Evgheni Petrovici, afurisiţii aceia m-au ameninţat că azi vin iar aici. Să nu cumva să ţi se întîmple şi ţie la fel...

Evgheni se întoarse la ai lui.

Soarele se ridicase de mult pe cerul senin, cînd partizanii îşi isprăviră pregătirile şi se întinseră la pămînt în tufişul de lîngă plopul uscat.

Avură mult de aşteptat. Împrejur zburau albinele, învîrtindu-se şi bîzîind deasupra capetelor lor. Aerul era îmbălsămat de aroma fină a mierii, miros pe care îl răspîndea şi Moş Gavriil.

Căldura era chinuitoare. Ghenea se şi tîrîse de două ori pînă la izvorul vecin şi adusese apă. Şedea întins alături de Evgheni şi, fie că lunecase şi căzuse în apă, fie că se scăldase, era ud leoarcă.

În sfîrşit, se auzi, venind din stînga, dinspre cătun, un tropot îndepărtat. Doi cavalerişti nemţi apărură pe cărare.

Puţin după aceea, sosi lîngă plop restul detaşamentului de cavalerie.

Cel dintîi aruncă grenada Evgheni. Apoi zbură a doua şi a treia... Caii nemţilor începură să se repeadă în toate părţile şi să se ridice în două picioare, azvîrlindu-şi călăreţii din şa. Partizanii trăgeau cu carabinele asupra fasciştilor care încercau să fugă.

Auzind împuşcăturile, patrula de recunoaştere care trecuse înainte, se întoarse, dădu pinteni cailor şi porni spre prisacă. Dar chiar la marginea pădurii, partizanii ridicaseră nişte obstacole. Cavaleriştii ocoliră în galop spre tufişul din stînga La spatele tufişului era o prăpastie. Cai şi călăreţi căzură împreună în prăpastia abruptă şi adîncă

CAPITOLUL XII

Rezervasem încă de pe cînd eram la Krasnodar corpului de comandanţi şi nouă, lui Evgheni şi mie, un mare număr de ore destinate studiului şi elaborării tacticei atacului. Ştiam toţi că succesul nostru în viitoarele lupte şi diversiuni depindea în primul rînd de pregătirea minuţioasă din toate punctele de vedere a operaţiilor. In ce anume consta însă această pregătire?

In primul rînd, venea observarea cea mai meticuloasă a terenului — şosea, pod, punct de cale ferată — unde urma să se dezlănţuie viitorul nostru atac. Apoi venea recunoaşterea tactică generală, făcută de către comandantul grupului căruia i se încredinţa efectuarea atacului. Comandantul raporta rezultatul observaţiilor făcute, concluziile lui fiind apoi controlate de mine sau de Evgheni. Comisarul şi Safronov se ocupau în acest timp de pregătirea morală a grupului de atac. Multe din operaţiile noastre au arătat măsura în care succesul realizării lor depindea tocmai de această pregătire morală.

In momentul diversiunii însăşi, oricît ar fi fost de mic grupul care o realiza, trebuia neapărat desemnat observatorul de grup. El nu avea dreptul să se amestece în încăierare, atîta vreme cît primejdii de moarte n-ar fi ameninţat întregul grup sau pe comandant. Indatorirea observatorului în timpul luptei era să ţină sub observaţie terenul învecinat, fiindcă în condiţiile în care luptam, duşmanul putea să arunce din orice parte întăriri.

Deasemenea, oricît de mic ar fi fost grupul de diversiune, în afară de observator, se mai stabilea şi un „nucleu de acoperire". Situaţia era hotărîtă nu de efectivul, ci de calitatea nucleului de acoperire, a cărui misiune, după angajarea în luptă a grupului,

era să atragă asupra sa, prin manevre abile, lovitura întăririlor inamicului. Partizanii care alcătuiau nucleul de acoperire, nu trebuiau să țină seama de economisirea munițiilor. Ei trebuiau să tragă cu furie, să arunce grenadă după grenadă și să-și schimbe necontenit locul, pentru a crea astfel aparența unor forțe puternice, obligînd prin aceasta dușmanul să se culce la pămînt. În acel moment, grupul principal de atac trebuia să aplice inamicului o lovitură fulgerătoare.

Covîrșitor de important în operațiile noastre era acel deosebit simț al luptei pe care trebuie să-l aibă orice comandant. Acest simț era neobișnuit de dezvoltat la Evgheni. Trebuia să poți prinde în toiul încăierării momentul hotărîtor în care inamicul, uluit de atacul subit și impetuos, începe să-și vină în fire, și să dai partizanilor semnalul retragerii imediate.

Atacam în grupuri mici forțe inamice, depășind întotdeauna de zeci de ori numărul forțelor noastre. Dar în cazul cînd nu reușeam să nimicim inamicul, știam să ne retragem înainte ca el să-și vină în fire.

Căile de retragere erau întotdeauna pregătite din timp și cunoscute de fiecare din cei care luau parte la atac. Ar fi fost lucru foarte ușuratic ca, neținînd seama de momentul psihologic în care inamicul își venea în fire din surprindere, să ne angajăm cu micul grup de care dispuneam într-un atac la baionetă cu nemții. Nerespectarea acestor principii a avut drept urmare sfîrșitul tragic al multor partizani vecini ai detașamentului de marinari din Eisk. Cuprinși de furia urii lor fără margini împotriva fasciștilor, marinarii s-au aruncat într-un atac la baionetă asupra lor, cînd ei ar fi trebuit dimpotrivă să se retragă și să se risipească. Și cît de viteji au fost acești marinari! Ei ar mai fi putut nimici încă foarte mulți cotropitori, dacă și-ar fi însușit la timp tactica atacului și aceea a retragerii...

Marea operație pe care am realizat-o în septembrie a fost condusă după toate regulile acestei tactici elaborată de noi încă la Krasnodar.

Ghenea și Pavlik stăteau culcați la postul de pîndă.

Noaptea era neliniștită. Bătea vîntul.

Crengi dese de arțar acopereau pe băieți cu un polog verde și-i fereau de privirile dușmanului.

Vîntul șuiera prin vîrfurile copacilor. Se auzea în depărtare murmurul unui pîrău. De cealaltă parte a drumului o pasăre de noapte țipa prelung. Uneori, vîntul se oprea deodată și atunci puteai auzi în tufișurile care mărgineau drumul, cum se nășteau și apoi iarăși mureau foșnetele nedeslușite ale nopții...

Ar fi trebuit poate să ne odihnim înainte de luptă. Să ne ridicăm, să ne întindem și să ne dezmorțim picioarele și apoi să

ne culcăm, înveliţi în impermeabile şi să adormim. Nici un comandant, bineînţeles, n-a dormit. Au trebuit să stea culcaţi, să se uite şi să asculte.

Trecerea, grea ca întotdeauna pe potecile din pădure, pe povîrnişurile abrupte şi prin afluenţii vijelioşi şi capricioşi ai Afipsului, o isprăvisem.

La locul ales pentru efectuarea diversiunii am ajuns noaptea.

Eriomenko refuză să fie ajutat şi puse minele singur, fără să se grăbească. Ca totdeauna, el nu voise să-şi mai ostenească tovarăşii. Am postat oameni la pîndă. Nucleul de acoperire s-a culcat în tufişurile învecinate...

O păsărică se trezi, sări pe o cracă de alături, se răsuci un timp şi apoi se linişti. Un arici se furişă grăbit pe sub ramuri, dădu de unul din oamenii noştri, scoase un sforăit de spaimă şi de supărare şi trecu pe delături. O creangă trozni. Se auzi o şoaptă înăbuşită: era Evgheni care inspecta santinelele. De departe, atît de departe încît nu-ţi puteai da seama după sunet dacă erau ale noastre sau ale duşmanului, se auzi huruit de avioane. Apoi totul se cufundă iar în tăcere...

Orele treceau anevoie. În sfîrşit, se lumină de ziuă. Soarele se ridică strălucitor de după munţi. Ceaţa se risipi şi în iarbă străluciră picăturile de rouă. În pădure începură să forfotească păsărelele.

Deodată, un sunet nou se amestecă cu ciripitul păsărelelor. Era greu de spus ce anume era. Putea fi la urma urmei şi tropot de cai.

Era însă uruit de motoare şi venea de departe, aşa că nu-ţi puteai da seama dacă venea din aer, de după munţi sau de pe drumul către Novo-Dmitrievskaia.

Uruitul se făcea din ce în ce mai lămurit...

— Fugi, Pavlik, la Evgheni, — şopti Ghenea. — Tancuri se apropie de Afips.

Evgheni se urcase într-un copac. De acolo se vedea cu binoclul de artilerie tot drumul ca în palmă.

— Ianukevici, trezeşte-i pe toţi! Pregătiţi-vă de luptă, — comandă Evgheni.

În tufişurile de la marginea drumului, oamenii, strîngînd grenade în mîini, amuţiseră.

Se şi auzea zăngănitul şenilelor tancurilor şi vuietul motoarelor maşinilor grele.

O rafală de mitralieră spintecă liniştea. Apoi se auzi bubuitul înăbuşit al unui tun. Obuzul trecu în zbor, retezînd crengile şi prefăcînd în aşchii trunchiurile copacilor. Cineva care n-ar fi ştiut, ar fi putut crede că nemţii au dat de partizani şi că-şi vor îndrepta numaidecît asupra lor tirul mitralierelor. Evgheni cunoştea

însă obiceiurile inamicului. Intrînd în pădure, coloana fascistă trăgea, ca întotdeauna, în tufişuri, din precauţie. Era ca un fel de măsură „profilactică"...

— Observatorii să se retragă spre grup! — ordonă calm Evgheni.

Ca de obicei, întîi trecu cu iuţeală un tanc. In urma lui, într-un nor galben de praf, înainta o maşină grea plină cu pistolari nemţi. Inghesuiţi în maşină, friţii trăgeau fără nici o socoteală, într-aiurea, în tufărişuri.

Alte maşini veneau în urmă, încărcate cu muniţii, cu pistolari nemţi şi cu provizii.

Clipele păreau că se tîrîie. Aveai impresia că tancul trecuse de mult de locul în care Eriomenko pusese noaptea minele...

Pe neaşteptate, deşi aşteptată în fiecare clipă de toţi partizanii, o explozie zgudui pămîntul. Tancul din frunte sări în sfîrşit în aer. Incepuse!...

In virtutea inerţiei, coloana nemţească continua să înainteze cu iuţeala vîntului. In faţa locului unde stăteam la pîndă, apăru al doilea tanc. Ridicîndu-se puţin de tot, Evgheni aruncă o grenadă antitanc şi se trînti iar la pămînt. Tancul încercă să vireze, însă, cum i se rupsese o şenilă, se prăvăli în şanţ barînd drumul. Maşina cea mai apropiată se ciocni de el în plin mers, se aprinse şi fu imediat cuprinsă de flăcări vii.

Zburau sticlele cu benzină, explodau grenadele, iar mitraliera noastră trăgea fără încetare.

Maşinile grele se aruncau în toate părţile strivind sub roţile lor pe nemţii răniţi şi căutînd o ieşire din cercul de foc. Ieşire însă nu exista. Pretutindeni numai grenade, explozii, coloane de foc şi gloanţele partizanilor...

In larma luptei îşi făcu loc un nou zgomot. Era un tanc fascist care, din coada coloanei unde mergea, se repezi în tufiş, în spatele partizanilor. Cu fiecare clipă care trecea, tancul îşi mărea viteza, frîngînd uşor şi călcînd sub el copacii tineri. Evgheni nici nu-l auzea, nici nu-l vedea venind...

Ghenea era observator. El n-avea dreptul să-şi părăsească postul decît dacă comandantul sau întregul detaşament ar fi fost ameninţaţi de o primejdie directă. Momentul venise. In clipa următoare, tancul avea să străbată prin tufele de anin şi să strivească sub şenile pe Evgheni şi cei cîţiva oameni care constituiau grupa lui...

Ghenea se repezi să taie drumul tancului.

Fugea de-a dreptul fără să se aplece, fără să se ascundă.

Fasciştii îl observară. Tancul întîmpină pe Ghenea cu rafale scurte de mitralieră. Gloanţele însă treceau pe lîngă el fără să-l atingă. Era o minune? Era o întîmplare? Nu. Era natural să

fie aşa, deoarece tancul străbătea lăstărişul, înclinîndu-se din cauza terenului accidentat cînd într-o parte, cînd în cealaltă.

Ghenea alerga în întîmpinarea lui. Acum era aproape alături de tanc.

Fără să se grăbească, ca la instrucţie, Ghenea ridică braţul, dîndu-l pe spate, aruncă grenada antitanc şi se ascunse într-o clipă după copac.

Se auzi bubuitul exploziei. Ghenea aşteptă. Tancul, care părea că tăcuse, se învioră.

Trecură cîteva clipe, şi ţeava mitralierei se îndreptă spre Ghenea.

Pavlik îi sări în ajutor: se repezi ca o pisică spre camaradul lui, îl trase de braţ şi amîndoi căzură la pămînt.

Prima rafală directă de mitralieră trecu pe deasupra lor fără să-i atingă.

Prinzînd pauzele dintre rafale, Pavlik aruncă o grenadă sub turelă. Tancul tăcu.

În pădure începură să se audă, unul după altul, semnalele de retragere: fluierăturile stridente, sacadate ale lui Evgheni. Se apropia a doua coloană motorizată fascistă. Nemţii cuprinseră locul luptei într-un arc imens, încercînd să-i închidă cercul în jurul partizanilor. Nucleul de acoperire interveni în luptă.

În vremea asta însă, grupul principal de atac ieşise din cercul nemţesc.

În timp ce fasciştii se regrupau, partizanii începuseră să se furişeze în lanţ pe cărarea care ducea în munţi.

Detaşamentul se întoarse la locul de staţionare de lîngă Krepostnaia. Deodată am observat că Ghenea îşi scoate cu greu impermeabilul. Impermeabilul era plin de sînge. Elena Ivanovna se repezi spre fiul ei şi-i scoase pansamentul făcut în grabă. De-a lungul umărului se vedea dunga închisă a rănii.

Ghenea fusese rănit încă înainte de încăierarea cu tancul, dar îşi făcuse un pansament la iuţeală şi se repezise în luptă. Apoi începuse retragerea. Umărul îl durea chinuitor, capul i se învîrtea din cauza pierderii de sînge, dar Ghenea nu spusese nimănui că era rănit. În spate mai trăgeau mitralierele fasciste care îşi îndreptau focul asupra grupului de acoperire.

De teamă să nu-şi ţină în loc tovarăşii, Ghenea mersese strîngînd din dinţi, la fel cu ceilalţi, trecuse rîurile prin apă şi se căţărase pe povîrnişuri. Abia aici, în tabără, cînd o văzu pe maică-sa, simţi că-l lasă puterile...

Purtarea lui nu ne-a mirat pentru că în detaşamentul nostru era respectată cu sfinţenie regula partizanilor: să rezişti din răsputeri pînă în ultima clipă ca să nu-i împovărezi pe tovarăşi cu persoana ta şi să nu-i împiedici să-şi termine repede şi întocmai operaţia.

Dar Ghenea n-a fost singurul rănit în această luptă. Spitalul Elenei Ivanovna s-a completat dintr-odată cu patru pacienţi noi. E drept că ei n-au zăcut pe paturile spitalului decît o singură noapte, iar dimineaţa toţi au ieşit la apel şi au consimţit să meargă la Elena Ivanovna numai pentru pansament.

...O diversiune, două, cinci şi prin staniţe începu să se vorbească despre detaşamentul nostru. După cum e obiceiul, la fapte reale se mai adăugau şi poveşti. Care era cauza? Cauza era că poporul nostru eroic, conştient de puterea lui, credea atît de mult în victorie, încît în închipuirea lui, el transforma visul şi credinţa în fapte gata împlinite.

Cercetaşii noştri erau din ce în ce mai des întrebaţi prin staniţe:

— Voi aţi omorît cei o sută de nemţi pe drumul ăl mare, lîngă Smolenskaia?

— Noi i-am omorît. Dar nu erau o sută, ci numai cincizeci.

— Vai, ce rău mai număraţi, dragii mei! Zăceau acolo în praf vreo sută cincizeci de hoituri. Dar ai cui sînteţi voi, viteji din Kuban?

— Sîntem din detaşamentul Tătucului.

— Dar el n-o fi cumva din Krasnodar?

La această întrebare, întreg detaşamentul, pînă la ultimul om, dădeau unul şi acelaşi răspuns:

— Sîntem cu toţii din locuri depărtate, din raionul Rogov.

Mie însumi, mi-a spus la Krepostnaia, o căzăcioaică chipeşă:

— L-am văzut pe Tătucul vostru. Straşnic cazac! Eu cred că o fi cîntărind vreo opt puduri şi e înalt de un stînjen şi mai bine, te întrece...

Faima noastră ajunse pînă la nemţi. Au început să-l caute pe Tătucu, au pus preţ pe capul lui. Şi iar ne aminteam de Mark Apkarovici care era atît de drag întregului detaşament. El crease acest nume în Kuban. În multe privinţe, tot el a creat şi succesul acţiunilor noastre de diversiune...

În apropiere de tabără, pe muntele Strepet era Lacul Mistreţilor. În tufişele dese de pe mal, mistreţii făcuseră poteci. Vînătorii noştri se duceau adesea acolo la vînat.

O parte din cireada şi din herghelia detaşamentului — opt vaci şi vreo zece cai — păşteau lîngă Lacul Mistreţilor. Toţi bărbaţii valizi plecaseră în operaţiuni, femeile erau ocupate cu gospodăria. Elena Ivanovna, luînd cu dînsa un tovarăş rănit la mînă, duse cireada la adăpătoare.

Un cal ridică capul şi ciuli urechile. De pe malul celălalt al lacului se auzi aproape în acelaşi timp un grohăit speriat şi un mistreţ enorm se aruncă deodată în apă.

Elena Ivanovna şi însoţitorul ei se aruncară pe loc în iarbă. Şi făcuseră asta tocmai la timp...

Din stuful de unde ieşise mistreţul, apărură doi oameni, îmbrăcaţi pe jumătate ca militarii, cu puşti la subsuoară şi cu grenade la brîu. Ochiul deprins al Elenei Ivanovna i-a cunoscut imediat: erau inamici.

Uitîndu-se în toate părţile, aceştia o luară în jurul lacului. Ajunseră astfel lîngă Elena Ivanovna.

— Stai! Mîinile sus! — strigă ea.

Cel din faţă ridică arma, dar căzu numaidecît cu umărul străpuns de un glonte. Al doilea ridică, supus, mîinile.

Ţinîndu-i sub ţeava carabinei, Elena Ivanovna îi aduse în tabără. Evgheni îi interogă toată noaptea. A doua zi dimineaţă, trimise pe „musafiri“ la comandamentul reţelei de detaşamente de partizani. Apoi se apropie de maică-sa, o îmbrăţişă şi-i spuse:

— De-ai şti, mamă, pe ce bandiţi ai pus mîna!

Cei doi prinşi s-au dovedit a fi nişte faimoşi diversionişti nemţi, trimişi din Krasnodar în regiunea muntoasă ca să ucidă vîrfurile conducătoare ale detaşamentelor de partizani, şi în special pe Tătucu.

Sub acest nume, mi s-a dus faima pînă la Kransodar. Nemţii mă cunoşteau sub numele de Tătucu, dar numele meu de familie adevărat nu-l ştiau. Cu cîteva zile înainte, în sfîrşit, veniseră la noi nişte agenţi de legătură din Krasnodar şi de la ei căpătasem informaţii precise cum că soţia şi fetiţa lui Evgheni trăiesc şi sînt sănătoase. Situaţia ar fi fost alta dacă nemţii ar fi aflat numele meu.

Odată am avut nevoie să aflu ceva de la Krepostnaia, dar n-aveam literalmente pe cine să iau cu mine. Majoritatea partizanilor erau plecaţi cu Evgheni în operaţiuni, iar ceilalţi dormeau duşi.

L-am luat cu mine pe Dax şi am ieşit din tabără.

Cîinele era foarte cuminte. Păşea încet, nu se îndepărta nicăieri, nu lătra după păsări şi lăsă în pace pînă şi pe un arici care îi trecu chiar pe dinaintea botului...

Dar la poala pădurii, Dax se opri deodată şi începu să mîrîie foarte încet. Eu m-am tupilat într-un tufiş.

Trecură vreo cinci minute. Dax stătea ca o statuie. Numai nările umede îi tremurau puţin.

În sfîrşit, se auzi un foşnet şi în luminiş se iviră trei nemţi. Zărind dulăul, nemţii pocniră cu închizătoarele carabinelor.

Numaidecît lui Dax i se zburli părul pe spate şi mă privi rugător. Am dat din cap.

Săritura a fost atît de bruscă încît nici nu mi-am dat seama cînd Dax s-a dezlipit de pămînt, l-a trîntit jos pe fascistul din faţă şi şi-a înfipt colţii în el.

Buimăciţi, nemţii şi-au pierdut cumpătul. Le-am ordonat să arunce armele şi ei au ridicat mîinile, supuşi.

M-am aplecat spre acela care era culcat pe pămînt; avea epoleţi de fruntaş şi ar fi putut să ne fie de folos, dar era mort.

M-am văzut silit să mă întorc în tabără. Cîinele mergea în urma prizonierilor. Era destul ca unul din ei să-şi încetineze pasul sau să se oprească o clipă, pentru ca Dax să înceapă să latre amenințător. Nemții nu mai mergeau, ci aproape că alergau.

Dar Dax tot nu vroia să se potolească. In timp ce eu cu ajutorul Mariei Ianukevici îi interogam pe nemţi, Dax întins lîngă mine îşi ridica capul din cînd în cînd, se uita la prizonieri şi mîrîia supărat.

Eu, însă, eram foarte mulţumit de nemţii aceştia care mi-au spus atîtea lucruri despre nişte deplasări de unităţi nemţeşti, încît m-am văzut silit să-i trimit imediat pe amîndoi la comandamentul reţelei noastre de detaşamente de partizani.

Indrăzneţi mai erau băieţii noştri! Dar, spre norocul părinţilor, şi cu multă judecată...

Ghenea şi cu Pavlik plecară iar în recunoaştere.

Travestiţi ca totdeauna în păstori, ei au luat-o de-a lungul căii ferate. Trecură prin Severskaia, Holmskaia şi Abinskaia şi ajunseră chiar pînă la Krîmskaia. Pretutindeni ascultau, priveau şi îşi întipăreau totul în minte.

Dar la Krîmskaia, falsul fu descoperit. Fasciştilor li s-au părut suspecţi aceşti doi păstoraşi care prea erau curioşi şi atenţi!... Şi nemţii de la Krîmskaia se alarmară. Incepură să-i caute pe băieţi. S-au dat ordine cu privire la dînşii pe la gări, pe la bariere, prin cătune şi staniţe...

După ce s-au tot ascuns prin tufişuri şi au ocolit tîrîş avanposturile nemţeşti, apărîndu-se adesea cu focuri de armă împotriva urmăritorilor, Ghenea şi Pavlik nu mai ştiau încotro să apuce. Flămînzi, obosiţi, în zdrenţe, ei au trecut a patra zi linia frontului şi aceasta a fost salvarea lor. Băieţii au raportat comandantului unităţii ceea ce văzuseră în staniţe şi pe calea ferată. Li s-a dat de mîncare, li s-au pus întrebări cu privire la partizani. Li s-au dat pesmeţi ca să aibă pe drum şi au fost conduşi înapoi, peste linia frontului.

Incepusem să pierdem speranţa să-i mai vedem întorcîndu-se. Evgheni îmi spuse că pleacă într-o recunoaştere îndepărtată, dar de fapt se ducea să caute pe Ghenea şi pe Pavlik. Deasemenea şi eu, fără să-i suflu un cuvînt Elenei Ivanovna, mă duceam în fiecare zi prin staniţele învecinate dar nici un agent de-al nostru nu auzise nimic despre băieţi.

Şi iată că a şaptea zi de la plecarea lor, după cît îmi aduc aminte, întorcîndu-mă în tabără, dădui cu ochii de băieţi stînd la masă; în jurul lor, se învîrtea Evfrosinia Mihailovna:

— Mîncaţi, dragii mei. Cred că v-o fi fiind foame. Aşa-i?

În clipa aceea, răsări însă ca din pămînt Kuzneţov, comandantul taberei.

— Ia dezbrăcaţi-vă, prieteni, pînă la piele. Spălaţi-vă, schimbaţi-vă hainele şi după aceea poftiţi la masă.

— Ai milă de noi, Leonid Antonovici, sîntem obosiţi, sleiţi de puteri!... — începură să se roage băieţii.

— Nu-i nimic, nu-i nimic! Faceţi şi voi o sforţare. Doar ştiţi şi voi că n-avem nevoie de păduchi nemţeşti şi nici nu facem crescătorie de păduchi de ai noştri. Poftiţi, vă rog, la bucătărie că am pus apă la încălzit.

În timp ce băieţii se spălau, se întoarse şi Evgheni. Să fi văzut cum îi străluceau ochii cînd a auzit că se întorsese Ghenea.

Evgheni îmi aduse o cruce veche de argint masiv, înnegrită. La mijloc, se vedea limpede o scobitură rotundă ca şi cum un glonte ar fi strivit metalul.

— Ei, tată, pot să te felicit: numărul prietenilor noştri creşte. Ieri la Smolenskaia m-a chemat un moşneag cu părul alb ca zăpada şi cu barba pînă la brîu. M-a chemat în casă, a scos de la icoană crucea asta şi mi-a întins-o.

„Ştiu, flăcăule, că nu eşti credincios, dar am auzit că vă bateţi vîrtos pentru libertatea şi pentru fericirea noastră, că vă bateţi ca să fie căzăcimea slobodă, aşa cum s-au bătut şi strămoşii noştri. Nu-ţi fie silă de ea şi ia-o. Crucea asta a venit aici în Kuban tocmai din Seciul nostru. Cazaci de nădejde porneau cu ea în luptă, şi cine a purtat-o la piept n-a făcut niciodată de rîs Kubanul nostru în bătălie. Ia crucea şi dă-o Tătucului. Dacă ţine la libertate, dacă îşi iubeşte poporul şi pămîntul lui mai mult decît viaţa, această cruce îl va apăra de trădare şi de ruşinea de a fi prins. Ia-o şi du-i-o! Ştiu eu cui o dau".

— Am luat-o, tată, ar fi fost un păcat să jignesc pe un asemenea bătrîn...

În odaie, intrară buzna băieţii înviorați, roşii la faţă după spălat. Jenea îl întîmpină înadins calm pe Ghenea.

— Te-ai şi întors, frăţioare? Ce bine! Aveam tocmai de gînd să mă duc să vînez o fiară, dar n-am vrut să merg fără tine.

— Mergem acum? — întrebă Ghenea cu nelinişte.

Jenea izbucni în rîs.

— Aş fi eu însumi o fiară dacă te-aş lua acuma. Tu mănîncă, dormi mai întîi douăzeci de ore în şir şi după ce ai să faci ochi, avem să mergem...

*

* *

...Drumul care trecea prin fața masivului Karabet, ocolind muntele Sab, era pustiu și neumblat. Cedri umbroși coborau pe coasta abruptă pînă în fundul defileului și aninii deși ajungeau pînă la marginea drumului.

Cercetașii nemți îndrăgiseră acest drum. Agenții de legătură ai partizanilor umblau și ei pe acolo, furișîndu-se cu băgare de seamă prin lăstăriș.

La început, lîngă muntele Sab, era pace și liniște, dar mai tîrziu totul se schimbă brusc și, unul cîte unul, agenții de legătură ai vecinilor noștri începură să dispară. Ii găseai uciși printre tufișurile de anini de la marginea drumului. Asasinul era un trăgător dibaci și econom care își lovea victima cu un singur glonte. Se vedea bine că aici lucra un vînător lunetist neamț cu experiență.

L-am căutat, am încercat să-l înșelăm, să-l atragem într-o cursă, dar ne-a fost imposibil să-l prindem.

Uneori, după asemenea razii, lunetistul fascist părea că a renunțat la această vînătoare. Dar a doua zi, lîngă muntele Sab, răsuna din nou o singură împușcătură și un partizan cădea pe cărare, lovit de un glonte în cap.

Evgheni își puse în gînd să-l prindă cu orice preț pe lunetistul neamț.

Intr-o zi frumoasă, cu soare, Evgheni și Ghenea plecară spre cărarea cu pricina. Nu în zadar am învățat noi să mergem în șir indian: cel care merge în frunte nu se uită decît la picioare ca să nu dea peste o mină. Cel care îl urmează, pășește curajos, fără să privească pămîntul — misiunea lui este să se uite într-o parte și în cealaltă ca să observe inamicul. Următorul privește departe, drept în față...

Așa mergeau pe cărare — unul după celălalt — și fiii mei. Erau atenți la fiecare foșnet și observau cu luare aminte: Ghenea — tufișele, Evgheni — copacii. Căutau pe cărare măcar o umbră a vînătorului: un tub de cartuș gol sau urma unei tălpi bătută în cuie cu floarea lată, dar nu găseau nimic...

Pe cărare era liniște și pustiu. Numai departe, în spatele masivului muntos, bubuiau înăbușit tunurile, iar în pădure se auzeau glasuri vesele de granguri care se strigau între ei.

Frații făcură drumul de întoarcere pe aceeași cărare. Ghenea mergea înainte, uitîndu-se cu atenție în lăstăriș. La cîțiva pași în urma lui, Evgheni observa copacii.

Urechea fină a lui Evgheni prinse un zgomot ușor... abia auzit... In coroana deasă a unui cedru se mișcase o ramură... Apoi apăru țeava puștii lunetistului și începu a se întoarce încet după Ghenea.

Intr-o clipă Evgheni se lăsă într-un genunchi şi trase în direcţia cedrului.

— Ce faci? — se miră Ghenca.

De pe copac căzu puşca cu lunetă. In urma ei alunecă încet la pămînt trupul lunetistului mort.

Lupta între ocupanţi şi partizani devenea în fiecare zi mai ascuţită şi mai înverşunată. Nemţii voiau să scape cu orice preţ de partizani.

Dar să ne prindă era imposibil. Ca să descopere sediul nostru, nemţii — urmînd metoda noastră — au încercat să pună mîna pe un partizan pe care să-l facă să vorbească.

Această idee era cît pe ce să coste viaţa unuia din inginerii noştri...

* * *

Muntele cel mai înalt din raionul nostru era Afipsul. In dosul piscului său gol ca-n palmă, se întindea o păşune minunată.

Era extrem de greu să ajungi la păşunea asta. Peste tot numai povîrnişuri, defileuri şi rîpe adînci. Dar nouă ni se părea foarte ispititor să punem mîna pe păşune. Această fortăreaţă muntoasă, inaccesibilă, domina drumul care ducea spre Marea Neagră, în spatele grupării noastre de trupe de lîngă Novorossiisk.

Informatorii noştri ne raportară că nemţii puseseră ochii pe chelia Afipsului, că voiau s-o folosească pentru aterizarea avioanelor de transport şi pentru decolarea unităţilor aeropurtate.

Trebuia cu orice preţ să li-o luăm înainte.

La prima vedere, acest lucru părea simplu şi uşor: dacă era nevoie ca partizanii să aibă pe piscul acesta pleş un post înaintat puternic, postul trebuia înfiinţat şi atîta tot. Dar noi preţuiam fiecare om. Acţiunile de diversiune pe care le întreprinsesem erau foarte întinse şi ne crăpa măseaua după oameni. De aceea, ne-am gîndit să combinăm folosul cu plăcutul. Cea mai mare parte a cirezii noastre urma să fie mutată pe creştetul Afipsului, iar păstorilor să li se dea însărcinarea de a paşte vitele şi de-a apăra totodată pleşul. Fură trimişi acolo ca păstori inginerul Leonid Feodorovici Lusta, strungarul Alexei Ivanovici Priputniov şi Efim Feodorovici Lugovoi, maistru la instalaţia de gaze.

De abia trecură cîteva zile şi cu Lusta se întîmplă o nenorocire. El fu răpit de pe chelia Afipsului.

Era una din acele zile senine şi dulci cînd toamna aspră şi ploioasă n-a intrat încă în drepturile ei, dar soarele nu mai arde ca înainte, iar cerul, înalt şi albastru, străluceşte ca vara.

Trecuse acuma bine de amiază. Evgheni şi cu mine stăteam în popota taberei şi discutam planul unei diversiuni.

Sună telefonul.

— Vorbește avanpostul... S-a întîmplat o nenorocire cu Lusta... Un păstor vine îndată acolo să vă comunice totul.

În popota de vară intră repede Priputniov.

— Tătucule, l-au răpit pe Lusta... Eram cu vitele la păscut. Noaptea ne-au atacat niște necunoscuți. Vreo cincisprezece inși. Eu cu Lugovoi ne-am apărat cu focuri de armă atîta timp cît am avut cartușe. Apoi ne-am ascuns într-o claie de fîn. Banditii au pus mîna pe Lusta — care era de gardă — și odată cu el au mai luat și nouă vaci. Ce fel de oameni erau, n-am putut să vedem în întuneric. Știu numai că vorbeau nemțește și rusește. În zorii zilei, am mînat cireada la baza detașamentului vecin, iar eu m-am grăbit să vin aici.

— Ghenea, Musiacenko, Pavlik încălecați! — le-am spus eu. — Alexandr Dmitrievici Kuț să ia trei ostași! Ajungeți-i din urmă!

Din nefericire. Evgheni trebuia să plece într-o recunoaștere.

În trap grăbit, caii ne-au scos din tabără pe o cărare care trecea prin pădure. În frunte mergea Musiacenko, care cunoștea drumul cel mai bine. După el urma Ghenea, în urma lui Ghenea veneam eu, iar în coadă venea Pavlik.

Drumul trecea printre pîlcuri de copaci și stînci abrupte cu pereții verticali. Alături șerpuia Afipsul. De cîteva ori, ne-am văzut siliți să trecem rîul prin vad.

La Malîie Volcie Vorota, am dat de apă mare. Caii și-au încetinit trapul, și-au întins gîturile și au intrat în apă. De poticnit s-au mai poticnit ei de pietrele alunecoase de pe fundul rîului, totuși ne-au scos pe malul înalt.

— Stați băieți! Ce vă grăbiți așa?

Patru marinari, purtînd flanele vărgate ieșiră din lăstăriș, tăindu-ne drumul. Erau camarazi de ai noștri, marinari-partizani, din detașamentul vecin, de lîngă Arhipo-Osipovskaia, care se întorceau dintr-o recunoaștere îndepărtată.

— Mergem cu voi! — au declarat marinarii, cînd au auzit de răpirea lui Lusta. — Ar fi interesant să aflăm cine răpește noaptea oamenii pașnici. Dar cînd mergi pe jos, nu poți fi tovarăș de drum cu cel care merge călare. Noi avem s-o luăm drept înainte peste munți. Și sperăm că nu vom întîrzia. La revedere!

Caii noștri au luat-o din nou la trap. Am lăsat în urmă vechiul cimitir al cerchezilor, pădurea cu tot felul de copaci și în fața noastră apăru defileul Bolșîie Volcie Vorota.

Ai aici impresia că un uriaș din basme a despicat muntele în două cu o spadă uriașă. În întunecimea defileului — urla Afipsul. O cărare îngustă pe care doi călăreți n-aveau loc să se încrucișeze, se înghesuia în stînca cu pereții verticali. Deasupra capului atîrnau blocuri de piatră. Renumita trecătoare „Pronesi-

gospodi" de pe drumul Voenno-Gruzinskaia e departe de a atinge măreţia şi sălbăticia acestui defileu.

Dincolo de intrarea în defileu, se înălţa o pădure deasă, întunecoasă. Niciodată n-am văzut nişte copaci atît de înalţi ; pe lîngă ei, pinii pentru construit corăbii din Rusia noastră Centrală ar fi părut nişte copăcei firavi.

Drumul se făcea tot mai greu. Caii obosiţi mergeau la pas. Am descălecat şi am luat caii de dîrlogi.

Se însera.

Deodată, dintr-un tufiş, au sărit la noi nişte cîini ciobăneşti caucazieni enormi. Ajunsesem în sfîrşit pînă la păşunea detaşamentului vecin.

Acolo se găsea Lugovoi al nostru. Dar din ceea ce ne-a povestit el n-am aflat nimic nou. Totul rămînea la fel de enigmatic şi de ascuns.

Eram obosiţi. Ne-ar fi plăcut să rămînem acolo, în cortul acela făcut din piei, şi să dormim lîngă foc, dar era prea devreme să ne odihnim...

După ce am băut în grabă cîte o cană de ceai fierbinte şi am mîncat cîteva felii de mălai, am pornit din nou prin întuneric.

Era o noapte fără lună. Nu vedeam nici crupa calului care mergea la doi paşi înaintea mea. Ne orientam după auz. Sub picioare erau numai gropi, pietre, trunchiuri de copaci căzuţi...

Am trecut peste muntele Afips şi am început coborîrea. Eram siliţi să mergem foarte încet, ţinînd caii de dîrlogi.

In faţa noastră apăru o rîpă abruptă cu pereţii aproape verticali. Sub rîpă era păşunea de unde, noaptea trecută, fusese răpit Lusta. Cum era imposibil să coborîm prin beznă, am hotărît să facem un popas. Am pus santinele, am întins păturile şi ne-am culcat.

M-a trezit Ghenea :

— Scoală, tată ! Se luminează de ziuă.

Ne-am dat drumul încet pe rîpă. Uneori, eram siliţi să ne tîrîm în patru labe. Caii noştri de munte coborau lăsîndu-se pe picioarele dinapoi.

In sfîrşit, am ajuns la locul incidentului. Se vedea bine iarba călcată, dar urme de sînge nicăieri ; Lusta fusese luat de viu.

Am studiat multă vreme urmele. Erau o mulţime de urme pe iarbă, pe nisip, pe lutul umed de lîngă pîrău — urme precise, clare, de tălpi bătute în cuie cu floarea lată.

— Nemţi, — afirmă cu siguranţă Musiacenko.

Lîngă pîrău, însă, urmele dispăreau, ca şi cum banditii s-ar fi ridicat în aer, luîndu-l cu ei şi pe Lusta şi vacile. Oricît am umblat noi prin tufişuri, de-a lungul pîrăului, pe lîngă rîpă, n-am descoperit nimic... Dar Musiacenko nu-şi pierdea nădejdea.

— Las' că găsim noi ceva. Nu se poate să nu fi lăsat urme.

Cercetările au durat o jumătate de oră bună. Ghenea era agitat.

— Tată, nemţii n-au plecat nicăieri. Trebuie să fie undeva pe aici, în lăstăriş.

Confirmînd parcă cuvintele lui, o piatră se rostogoli de pe marginea rîpei. Apoi, încă una şi încă una.

Ne-am culcat în iarba deasă şi înaltă. Să fi avînd Ghenea dreptate şi bandiţii să fie aici, în preajma noastră?

Dar de sus se auzi un ţîrîit cunoscut de greer: ai noştri ne dădeau de veste că sînt pe aproape. După cîteva minute în poiană au coborît marinarii şi cei trei partizani în frunte cu Kuţ cu care se întîlniseră dincolo de Bolşîie Volcie Vorota. Ai noştri mergeau călări. Marinarii îşi puseseră armele şi rucsacurile pe cai şi mergeau pe jos, ţinîndu-se de şeile călăreţilor.

Iar am început să căutăm urmele şi iar fără nici un rezultat.

— Am găsit! — strigă, în sfîrşit, Musiacenko.

Stătea pe malul pîrăului, privea la urmele aproape invizibile de pe nisip şi spunea cu o siguranţă de parcă ar fi citit într-o carte:

— Bandiţii au intrat în pîrău şi au mers multă vreme prin apă ca să încurce urmele, apoi au ieşit la mal aici. Trebuie să fi fost vreo cincisprezece oameni. Nu ştiu să meargă ca partizanii, unul în urma celuilalt. In mijlocul lor mergea Lusta — iată urmele cizmelor lui — păşeşte sigur şi ferm. Inseamnă că Leonid Feodorovici al nostru nu-i rănit.

— Ei, acuma totu-i în ordine! — se bucură Ghenea.

— Nu prea, — îl contrazice Musiacenko. — Cărarea asta duce spre Holodnaia Şcel. Dacă ajung acolo, n-are să fie chip să-i scoţi. Au să ne împuşte ca pe nişte potîrnichi. Cunosc eu bine locul acela blestemat.

Ne-am sfătuit şi am hotărît ca marinarii să se ia după urme; Kuţ, în fruntea celor trei partizani, să o ia la stînga ca să le închidă bandiţilor drumul spre Ulanovka, iar grupul meu, tăind cărarea din dreapta, s-o ia înaintea duşmanilor şi să nu-i lase să intre în Holodnaia Şcel.

Caii, odihniţi, au pornit repede. Cărarea îngustă cînd urca la deal, cînd cobora brusc la vale, şerpuind printre copaci, ocolind din timp în timp stîncile.

Am mers ca la vreo două ore. Căluţul meu roib răsufla greu şi din cauza sudorii i se închisese cu totul părul.

In sfîrşit, am ieşit într-o poieniţă înconjurată din toate părţile de tufe. In depărtare se vedea, întunecoasă, o intrare îngustă într-o văgăună, năpădită de tufe de aluniş.

— Holodnaia Şcel! — strigă Musiacenko.

Trecînd în galop prin poiană, am văzut cum Ghenea opri

deodată calul din plin mers și începu să analizeze cu atenție un obiect de culoare închisă care se vedea pe cărare: pe nisipul galben era un revolver într-un toc deschis. Am strigat:

— O cursă, Ghenea! Inainte!

Ghenea își suci calul într-o parte și în aceeași clipă, din stînga, după ruinele vechii fortărețe cercheze începură să bubuie împușcăturile. Gloanțele șuierau deasupra capului. Ghenea, abia putîndu-și struni calul, încerca să mă acopere cu trupul lui.

Inaintam în galop. Gloanțele șuierau mereu în jurul nostru. Inamicii ținteau numai pe călăreți; aveau nevoie de caii noștri.

In aluniș, aproape de intrarea în Șcel, am descălecat și am culcat caii. Caii, deștepți, au rămas neclintiți, întinzîndu-și picioarele și ascunzîndu-și capetele după pietre. Ne-am întins lîngă pîntecele cailor și am răspuns pe rînd la focurile de armă din tufele întunecoase de partea cealaltă a poienii.

Schimbul de focuri a durat vreo cincisprezece minute.

Deodată, din stînga, au izbucnit împușcături dese. Era grupul lui Kuț care se apropiase și care, crezînd probabil că eram în primejdie, pornise la atac.

Focul devenea din ce în ce mai înverșunat. O parte din ceata dușmanilor ascunsă în tufe se tîra, apropiindu-se de noi din ce în ce mai mult. Forțele erau prea inegale ca să primim o luptă deschisă. Nu ne rămînea decît o singură soluție: să încercăm să-i tragem pe sfoară pe bandiți. Și am dat ordin oamenilor mei să „moară" pe rînd.

Primul care a încetat focul a fost Pavlik. „Cadavrul" lui era întins lîngă pîntecele calului. Dar carabina lui era îndreptată, ca și înainte, în direcția inamicului, și degetul se afla pe cocoșul armei: Pavlik nu-și lua ochii de la tufe.

Al doilea „muri" Musiacenko, apoi Ghenea și, în sfîrșit, am „murit" și eu.

Inamicii au mai tras cîteva minute. Noi tăceam.

Din tufe au apărut mai întîi doi nemți și imediat au dispărut. Apoi au ieșit din nou și aplecîndu-se, au început să se îndrepte încet înspre noi.

Stăteam nemișcați. Numai calul meu roib tremura nervos.

Nemții se apropiau. Ne mai despărțea o distanță de vreo cincizeci de metri. Cu o mișcare aproape invizibilă, Pavlik trase carabina spre dînsul...

Deodată, în tufișuri începură să bubuie din nou împușcături și răsună un strigăt puternic de „ura". Marinarii intraseră în luptă.

Nemții, înspăimîntați, se aruncară la pămînt de cealaltă parte a pietrelor. Apoi, unul din ei se ridică puțin, privi cu atenție „cadavrele" noastre și strigă oamenilor lui:

— Aici totul s-a sfîrşit! Inainte, urmaţi-mă.

Răspunzînd cu focuri de armă, nemţii au sărit din tufişuri. In urma lor alergau marinarii. Mai la stînga, tăind drumul nemţilor, se grăbea grupul lui Kuţ.

Noi însă ne-am pomenit într-o situaţie grea. De tras nu puteam trage, ca să nu nimerim într-ai noştri; să stăm şi să facem pe „cadavrele" lăsîndu-i pe inamici să treacă în Holodnaia Şcel, n-avea nici un rost...

Fără să se fi înţeles între ei, Ghenea şi Pavlik s-au ridicat dintr-odată cît erau de lungi şi s-au repezit să-i întîmpine pe nemţi.

— Culcaţi! — a apucat să strige Pavlik la ai noştri, agitînd grenada.

Apariţia morţilor înviaţi produse asupra inamicului o impresie uluitoare. Timp de cîteva secunde, nemţii încremeniră şi, înghesuindu-se unul într-altul, rămaseră nemişcaţi.

Grenada lui Pavlik explodă drept în mijlocul lor. In urma ei zbură grenada lui Ghenea, apoi aceea a lui Musiacenko. Grenada mea explodă cea din urmă.

Nemţii care scăpară fugiră în lăstăriş. Ghenea şi Pavlik începură să tragă în ei cu carabinele.

Numai patru nemţi izbutiră să se ascundă în tufişuri. Marinarii scoaseră cuţitele şi porniră pe urmele lor...

Musiacenko aproape că nu se înşelase cînd numărase urmele de lîngă pîrău. Erau şaisprezece: doi trăgători şi patrusprezece fascişti diversionişti. Judecînd după documentele pe care le-am găsit asupra lor, ei fuseseră trimişi în munţi ca să omoare pe comandanţii detaşamentelor noastre de partizani.

Probabil că avuseseră de gînd să se instaleze în munţi pentru mai multă vreme şi voiseră să-şi facă rost de o cireadă. Din această cauză, veniseră pînă la păşunea noastră. Iar pe Lusta îl luaseră desigur cu speranţa că vor obţine de la el informaţiile necesare.

Dar unde îl ascunseseră ei pe Lusta?

Am cercetat cu atenţie tufele, ne-am căţărat pe stîncile vecine şi am găsit vacile noastre. Speriate de împuşcături apucaseră care încotro, printre tufe. Dar Lusta nu era nicăieri... şi n-aveai pe cine să întrebi despre el. Nici un diversionist neamţ nu scăpase cu viaţă.

Am hotărît să lăsăm pe Pavlik şi pe Ghenea lîngă Holodnaia Şcel, cu ordinul să cerceteze fiecare tufă şi să-l găsească pe Lusta viu sau mort, iar noi am pornit în şir indian acasă. Deodată, din dreapta, lîngă o stîncă apăru un om.

— Leonid Feodorovici! — strigă Ghenea.

Băieţii se repeziră spre Lusta, care cobora încet spre noi, lăsîndu-se greu pe umărul lui Pavlik.

Am aflat că nemţii îl supuseseră la un interogatoriu cu torturi. Incercaseră să scoată de la el informaţiuni despre partizani, dar nu obţinuseră nimic şi amînaseră discuţia pentru altă dată. Tocmai atunci a izbucnit încăierarea. Nemţilor nu le mai ardea de Lusta, aşa că el a izbutit să se tîrască pînă într-un tufiş. După ce a tăiat de marginea ascuţită a unei stînci curelele cu care îi erau legate mîinile, şi-a dezlegat curelele de la picioare şi s-a ascuns într-o văgăună pustie, dar acolo şi-a pierdut cunoştinţa. După ce şi-a venit în fire, a auzit în poiană voci cunoscute...

CAPITOLUL XIII

Buni sînt cartofii de lîngă Stavropolskaia! Mari, curaţi, fărămicioşi! Şi ceapa-i bună acolo! Vînătă şi dulce! Unde mai pui că acolo cîmpul de cartofi era părăginit, avea un aspect jalnic din pricină că nemţii alungaseră aproape pe toţi locuitorii, departe, în spatele frontului. Cartofii putrezeau în pămînt, pe cînd la noi în tabără lipseau... Şi de usturoi aveam nevoie căci nu degeaba ne ameninţa Elena Ivanovna cu scorbutul care începuse să apară în detaşamentele vecine şi putea să se arate şi la noi...

Dar nenorocirea era că nemţii păzeau bine aceşti cartofi; ei puseseră santinele pe cîmpul de cartofi, iar alături erau improvizate nişte cazemate. Trebuia deci să luăm cartofii prin luptă...

E o operaţie complicată să te aprovizionezi cu cartofi în condiţiunile în care se aflau partizanii şi nu numai complicată dar şi primejdioasă. Am elaborat în chip serios planul de aprovizionare. In primul rînd, cercetaşii noştri au aflat în care parcele erau cei mai buni cartofi, unde anume erau postate santinelele nemţeşti, care era dispozitivul cazematelor improvizate, în ce direcţiuni erau posibile loviturile nemţilor şi dacă drumurile pentru retragerea noastră erau destul de comode.

Detaşamentul „cartofegiilor" s-a împărţit în trei grupuri.

Primului grup — alcătuit din mitraliori şi puşcaşi — i s-a dat sarcina să stea la pîndă şi să repereze ambrazurile cazematelor şi căile de acces ale nemţilor spre cîmpul de cartofi.

Al doilea grup — din care făceau parte aruncători de grenade — trebuia să-i aştepte pe nemţi chiar lîngă cîmp.

Al treilea grup — cei care trebuiau să scoată cartofi din pămînt — avea sarcina să lichideze santinelele fără să facă uz de armă, să scoată repede şi fără zgomot cartofii şi să-i aducă la locul stabilit.

Noaptea hotărîtă pentru această operaţie se arătă nici că se poate mai prielnică. Era întuneric beznă.

Întîi au ieşit aruncătorii de grenade care trebuiau să se furişeze spre locul de pîndă pe un drum ocolit. Peste vreo patruzeci de minute au pornit mitraliorii şi puşcaşii. Şi abia după aceea porni echipa care trebuia să scoată cartofii.

Era linişte. Cerul era înnorat. Spre răsărit, pe o dungă de cer sfîşiată pe margini, stelele albastre se aprindeau cîte o clipă pentru ca apoi să dispară din nou, acoperite de nori. În staniţă, lătra somnoros un cîine, iar peste întinsele cîmpuri de cartofi domnea o linişte ca şi cum nici o vietate n-ar fi existat de jur împrejur.

Santinelele nemţeşti au fost lichidate de ai noştri fără zgomot...

Trecu o jumătate de oră de aşteptare chinuitoare pînă cînd Malîşev, gîfîind din greu, aduse primul sac de cartofi. În urma lui mai veneau în fugă cîţiva oameni cu sacii plini. Pricina făcuse rost de nişte ceapă pe care a depus-o cu mîndrie la picioarele mele.

— Uite, Tătucule! Nu-i ceapă, e curat zahăr!

„Încă o oră de muncă ca asta şi vom fi asiguraţi cu cartofi şi ceapă pentru toată iarna", mi-am spus eu.

Tocmai atunci se ivi însă o încurcătură neprevăzută: nemţii se gîndiseră se vede să inspecteze santinelele la altă oră decît cea obişnuită. Din staniţă ieşiră patru soldaţi. Ai noştri, care stăteau la pîndă, i-au lăsat să treacă, anunţînd asta printr-un semnal convenţional, celor care dezgropau cartofii.

Totul s-a petrecut într-un chip atît de neaşteptat, încît doi dintre ai noştri, uitînd încotro trebuiau s-o ia în caz de alarmă, s-au ciocnit nas în nas cu nemţii.

O scurtă rafală de pistol automat — şi cei patru friţi au căzut morţi, fără să apuce să tragă un singur foc. Dar numaidecît, drept răspuns la rafala pistolului automat, din cazemata nemţească din stînga, a început să ţăcănească o mitralieră. Mitraliera trăgea fără să cruţe cartuşele, iar din dreapta începuse să alerge spre cîmp un pluton întreg de fascişti.

Ambuscada noastră îi lăsă pe fascişti să vină aproape de tot, aruncă grenade, trase cîteva rafale de pistoale automate şi-şi schimbă repede poziţia. În locul unde stătuseră ai noştri explodă imediat, cu urlet şi cu scrîşnet, o mină nemţească. Aruncătoarele de mine băteau din două părţi. Mitraliera grea nu tăcea nici o clipă. Noi grupuri de soldaţi fascişti alergau spre nefastul cîmp de cartofi.

Se încinse o luptă serioasă. Nu mai puteai să te gîndeşti la aprovizionare: totul era acuma să poţi pleca de acolo.

Mitraliorilor noştri le venea foarte greu, pentru că fuseseră reperaţi de nemţii care căutau să-i prindă în cleşte.

Schimbînd des poziţiile şi continuînd să răspundă cu focuri de armă, mitraliorii noştri începură să se retragă spre pădure. Ei reuşiră chiar să scoată din uz o mitralieră vrăjmaşă. În jurul lor însă, continuau să urle şi să explodeze minele şi cercul se strîngea din ce în ce mai mult.

În cele din urmă, nemţii tăiară oamenilor noştri retragerea spre pădure...

Dar în acel moment, nemţii au comis o greşeală. Un grup de soldaţi nemţi, care ocupaseră cărarea care ducea în munţi, se dădu de gol prin cîteva împuşcături izolate.

Ne-am tîrît încet pînă la ei, am aruncat asupra lor o ploaie de grenade şi făcînd o spărtură, am dat putinţa mitraliorilor noştri să se retragă repede în munţi.

Pe un drum ocolit, gîfîind sub greutatea sacilor, ceilalţi s-au retras şi ei aproape în pas alergător.

Am ajuns în tabără abia cînd se luminase de zi.

Evfrosinia Mihailovna nu se culcase. Ea îi smulse, nerăbdătoare lui Pricina sacul, îl dezlegă şi-i spuse mîhnită:

„Numai noroi aţi adus..."

În saci era într-adevăr mult pămînt şi Pricina nu răspunse nimic şefului nostru bucătar.

În aceeaşi zi, la prînz, ni s-au servit cartofi prăjiţi cu multă ceapă.

Pricina s-a apropiat de Evfrosinia Mihailovna şi i-a spus zîmbind:

— Dumneata eşti o scamatoare, o vrăjitoare. Cum de ai putut face din noroi asemenea mîncare! Dă-mi, te rog, încă o farfurie.

Evfrosinia Mihailovna se înroşi, ochii ei plini de bunătate se umplură de lacrimi, şi spuse încet:

— Îţi scapă uneori cîte o vorbă de care ţi-e apoi ruşine toată viaţa să-ţi aduci aminte... Cartofii aceştia sînt stropiţi cu sînge de partizani şi eu am spus că sînt noroi...

Smolenskaia ajunsese acum drept primă linie de apărare împotriva partizanilor. Căile de acces în staniţă fuseseră puternic fortificate de fascişti.

Dar exact la o distanţă de trei kilometri de această linie de apărare germană de la poalele munţilor, şerpuia o cărare întortochiată pe care, drept sub nasul nemţilor, umblau necontenit partizanii. Locuitorii staniţei numeau această cărare „Dru-

mul golanilor". O fi fost adevărat sau nu, dar se spunea că pe această cărare umblase cîndva Maxim Gorki. Fără îndoială însă că pe acest „Drum al golanilor" plecau în munţi, ascunzîndu-se de jandarmii ţarişti, tot felul de oameni, fără acte de identitate, iubitori de libertate, urmăriţi.

Intr-o zi, întorcîndu-se după o mare operaţiune care avea ca obiectiv căile de comunicaţii din spatele frontului german, mergeam pe acest „Drum al golanilor" spre sălaşul nostru din munţi.

Ianukevici, comandantul primului pluton, se uita mereu la lanurile de porumb de pe marginea drumului. Deodată îmi spuse:

— Tovarăşe comandant, ar fi bine să ne ocupăm şi aici de aprovizionările de iarnă, să culegem porumb chiar şi de la Smolenskaia şi să-l ducem la noi în tabără. Operaţiunea, cu toate că e primejdioasă, ar putea să devină interesantă.

Eram sătul de operaţiuni „interesante". Dar atît eu cît şi Musiacenko, nu încetam nici o clipă să ne gîndim la „aprovizionări". Vecinii noştri din detaşamentul „Kirov" începuseră să ducă lipsă de provizii. Nemţii descoperiseră toate bazele lor şi îi jefuiseră de tot ce avuseseră. Puteau să găsească la urma urmei şi cele trei baze ale noastre care deocamdată rămăseseră îngropate în pămînt, deoarece în război nu eşti sigur de nimic...

— Trebuie să stăm de vorbă în tabără cu comisarul şi cu comandanţii, — i-am răspuns eu lui Ianukevici.

Planul „aprovizionării" cu porumb a fost curînd elaborat, şi peste cîteva zile am plecat în cătunul Şabanov. Cătunul era situat la marginea pădurii de la poalele munţilor, nu departe de „Drumul golanilor". Cercetaşii efectuaseră deja recunoaşterea locului şi Evgheni, pe care l-am întîlnit pe masivul Lambin, mi-a raportat:

-- In cătunele Şabanov şi Makartet nu sînt nemţi. Garnizoanele lor se află, ca şi înainte, în cătunele Konsulov, Novo-Svobodnîi şi Alexeevski. Situaţia este aceea pe care o prevăzusem noi.

Mi am repartizat forţele. Primul pluton, cel mai puternic, sub comanda lui Ianukevici, l-am culcat, desfăşurat în trăgători, la încrucişarea drumurilor Severskaia-Smolenskaia-Konsulov, chiar lîngă postul de apărare nemţesc. Dacă nemţii ne-or descoperi, Ianukevici îi va respinge şi, retrăgîndu-se, ne va da putinţa să ducem, fără să fim observaţi, căruţele cu porumb în altă direcţie.

Al doilea pluton culegea porumbul. Al treilea îl ducea în cătunul Şabanov, de unde urma să fie transportat în tabără

Observatorii grupului de recunoaştere ţineau sub observaţie cătunele ocupate de nemţi, păzind flancul nostru stîng.

Lucrarn de zor. Totul mergea ca pe apă. Lucrul se petrecea, bineînţeles, noaptea. Ne grăbeam să terminăm operaţiunea înainte de a se face ziuă.

Dar culesul porumbului nu este o treabă uşoară. Iar noi nu vroiam să le lăsăm nemţilor nici măcar un ciocălău. N-aveau decît să crape de ciudă.

Am muncit, am asudat, ne-am grăbit dar oricum am făcut, zorile ne-au surprins totuşi în mijlocul lanului de porumb.

Comandantul celui de al doilea pluton, inginerul Elnikov, era nervos şi-şi grăbea oamenii: în fiecare clipă putea să apară duşmanul.

Ianukevici, comandantul primului pluton care asigura paza, trimise la mine plutonierul să-mi raporteze că în staniţă nemţii începuseră să se trezească.

I-am dat ordin lui Elnikov să încarce imediat ultimele căruţe şi să plece, iar căruţele să nu le mai trimită înapoi. Lui Ianukevici i-am trimis vorbă că imediat ce căruţele vor coborî în valea îngustă, de partea cealaltă a „Drumului golanilor", să înceapă să se retragă cu plutonul spre partea opusă, spre masivul Lambin.

Nu apucase bine ultima căruţă să părăsească punctul de încărcare, cînd se auziră pe drum, dinspre Smolenskaia, înjurături nemţeşti şi strigăte de femei lovite cu cravaşa şi cu patul puştii. Hitleriştii le mînau sub escortă la cules porumbul.

În acelaşi timp, observatorii i-au raportat lui Ianukevici care era culcat cu plutonul lui desfăşurat, că în partea dreaptă, din spatele tufelor, au apărut cavalerişti nemţi...

Ianukevici dădu ordin plutonului să se pregătească.

În vremea asta, căzăcioaicele trecuseră însoţite de soldaţii din escortă cu pistoale automate.

De partea cealaltă se apropiau cavaleriştii. Distanţa între ei şi partizani se făcea tot mai mică. Plutonul, în aşteptare, se uita la Ianukevici...

Braţul lui se ridică şi se lăsă brusc în jos. Se auzi o salvă de carabine; mitralierele începură să tragă.

O bună parte din cavalerişti se prăbuşi la pămînt, cu cai cu tot. Intr-o parte, caii alergau în goană pe cîmp fără călăreţi. În altă parte, caii, atinşi de gloanţe, se zbăteau pe pămînt, strivindu-i pe nemţi sub trupurile lor.

Dar cîţiva hitlerişti au mai scăpat. Aceştia întoarseră caii şi zburară ca vîntul înapoi înspre staniţă. Acolo începuse deja alarma şi împuşcăturile.

Ghenea şi Pavlik stăteau culcaţi la pîndă. În faţa lor, nemţii mînau înaintea lor căzăcioaicele. În momentul însă cînd s-au auzit salvele lui Ianukevici, escorta şi-a pierdut cumpătul. Pro-

fitînd de zăpăceală, băieţii au sărit în drum, au apucat pe primul neamţ din escortă care le-a căzut în mînă, i-au sucit mîinile la spate şi l-au tras în lăstăriş. Pînă ca pistolarii nemţi să-şi vină în fire din întîmplarea asta atît de neaşteptată şi să deschidă focul, Ghenea şi cu Pavlik erau deja departe.

Ajunşi la caii lor, au aşezat prizonierul de-a curmezişul pe şa, după obiceiul căzăcesc. Unul din băieţi a plecat cu prada, iar celălalt s-a repezit înapoi să-şi îndeplinească obligaţiile de observator.

Mai tîrziu s-a aflat la postul nostru de avangardă că neamţul pe care îl prinseseră băieţii era un ofiţer de administraţie dintr-o divizie de vînători alpini, sosită de curînd din Germania.

Furişîndu-se prin lăstăriş, Ianukevici se retrăgea spre munţi în direcţia opusă lanului de porumb.

Am ordonat celui de al doilea pluton să acopere retragerea căruţelor, iar recunoaşterii îndepărtate să observe flancurile pentru cazul în care hitleriştii, după procedeul lor preferat, ar încerca să ne taie accesul spre munţi.

Nici nu apucară bine partizanii să execute dispoziţiile mele cînd, din staniţă năvăli, trăgînd în fugă şi desfăşurîndu-se în trăgători, cam un batalion de pistolari nemţi.

În urma lor se grăbeau desfăcînd cablul transmisioniştii. În acelaşi timp, din staniţă, vreo zece aruncătoare de mine începură să tragă în lanul de porumb.

Executîndu-mi ordinul, al doilea pluton se retrăgea în goană spre „Drumul golanilor", ca să ocupe poziţia de apărare pe coama trecătorii din munţi, în faţa unei văi înguste.

Nemţii atacară cu înverşunare primul pluton, dar Ianukevici apucase să-şi disperseze din timp partizanii, ceea ce i-a zăpăcit pe pistolarii nemţi.

Eu, cu Evgheni şi cu mitraliorii celui de al treilea pluton, am plecat în ajutorul lui Ianukevici.

Plutonul lui mergea pe un cîmp acoperit cu tufe şi răspundea cu focuri vii de armă. Din timp în timp, cînd primejdia era mai mare, Ianukevici recurgea la mitraliere, silind pe ocupanţi să se culce la pămînt.

Evgheni luă mitralierele primului pluton şi plecă în grabă cu toţi mitraliorii spre muntele Lambin.

Am lăsat calul în paza unui partizan şi m-am apropiat de Ianukevici.

— Grea treabă, Viktor Ivanovici! Aşa-i? Ne-am lăsat ademeniţi de porumb. Îndreaptă-i mai repede pe nemţi spre cursă, pentru că cercetaşii noştri semnalează cu o rachetă roşie că hitleriştilor le sosesc ajutoare. Vor să ne taie accesul spre munţi. La

seama să nu cadă în mîna nemţilor nici un rănit şi nici un mort de al nostru.

Ianukevici măsură dintr-o privire distanţa pînă la pădure, dădu comanda şi plutonul începu să se retragă şi mai repede.

O companie de vînători şi un grup de poliţai ieşiră în fugă din cătunul Konsulov. Văzînd că dintr-o clipă în alta partizanii puteau să intre în pădure, ei alergară într-acolo ca să le taie drumul.

Neţinînd seama de pierderi, hitleriştii încercară să taie plutonul lui Ianukevici de celelalte grupuri de partizani, ca să-l înconjoare şi să-l nimicească.

Dar grupul de recunoaştere îndepărtată ieşi în goană din pădure şi acoperi primul pluton. Cercetaşii noştri descălecară într-o clipă, culcară caii la pămînt şi, folosindu-i drept acoperire, deschiseră un foc înverşunat. Ghenea şi Pavlik după ce trimiseră prizonierul în tabără, se alăturară şi ei cercetaşilor.

Cu o fluierătură, Ianukevici dădu semnalul şi plutonul lui intră parcă în pămînt.

Acum cercetaşii din grupa de recunoaştere îndepărtată îşi ridicară caii şi plecară în pădure...

Nemţii şi poliţaii porniră să-i caute pe partizani, trăgînd din fugă în lăstăriş. Tocmai acolo însă fură întîmpinaţi de rafale de mitralieră şi, surprinşi, hitleriştii o apucară care încotro, în timp ce mitralierele îi nimiceau în serii...

In iarbă şi prin tufişuri zăceau fascişti ucişi. Cei răniţi strigau şi încercau să scape tîrîndu-se.

Dîndu-mi seama că nemţii vor deschide imediat un foc violent din staniţă în mitraliorii lui Evgheni, am dat ordin tuturor partizanilor să se retragă imediat în munţi.

Şi într-adevăr: abia am ajuns în adîncul pădurii, cînd deasupra locului unde stătuseră la pîndă mitraliorii, începură să vîjîie minele şi să şuiere obuzele. Brazde de pămînt zburau prin aer...

Nu trecu mult, şi hitleriştii mutară focul, concentrîndu-l în pădure. Obuzele mai explodară multă vreme spintecînd copacii şi frîngînd crengile. Bineînţeles că cercetaşii lui Evgheni nu mai erau de mult acolo.

Dar cu aceasta lucrurile nu se isprăviră.

Se vede că observatorii nemţi zăriseră locul unde dispăruseră ultimele căruţe ale partizanilor. O parte a batalionului de pistolari se repezi spre „Drumul golanilor". Dar acolo îi întîmpină Elnikov cu partizanii lui.

N-am să descriu cum s-a bătut al doilea pluton. Am să spun numai că a doborît destui hitlerişti, iar partizanii au părăsit

„Drumul golanilor“ numai atunci cînd toate căruţele cu porumb erau aproape de tabăra noastră.

Rareori am întîlnit tineri atît de plini de viaţă şi de comunicativi cum era Ghenea.

Iată-l însă că într-o zi veni la tabără întunecat la faţă.

— Ce-i cu tine? — îl întrebai eu. — Eşti rănit? Sau te-ai îmbolnăvit?

Ghenea făcu un gest cu mîna că nu era asta şi, privind mîhnit într-o parte, spuse:

— Toată viaţa, toată viaţa am visat să am o tanchetă a mea proprie şi cînd am căpătat-o în sfîrşit, să vină deodată un glonte rătăcit... Nu, ce mai vorbă, sînt ghinionist şi pace...

Oricît l-am întrebat pe „ghinionistul“ meu ce anume se întîmplase, n-am putut să scot nimic precis de la dînsul. Mai tîrziu am aflat de la Evgheni ce era cu „ghinionul“ lui Ghenea

Totul a pornit de la muntele Vîşka.

De mult uram noi acest munte.

În fiecare dimineaţă, în zori de zi, observatorii germani se urcau în vîrful muntelui. De acolo puteau cuprinde cu vederea toate poienele, poalele munţilor, drumurile, tufişurile. Era destul să se arate cineva pe poteca mistreţilor — pustie şi după cum ni se părea nouă, invizibilă — pentru ca aruncătoarele de mine să intre numaidecît în acţiune, trăgînd la nimereală asupra tufişurilor iar camioanele încărcate cu pistolari, să iasă în pas alergător din staniţa cea mai apropiată.

Muntele Vîşka ne era ca un ghimpe în ochi şi Evgheni hotărî să se urce pe el.

Însoţit de Ghenea, de doi lunetişti şi de cîţiva puşcaşi care să asigure acoperirea, mai luînd cu el pentru orice eventualitate şi o puşcă mitralieră Degteariov, Evgheni porni într-o noapte să-i facă o „vizită“.

Ajunseră la Vîşka înainte de a se face ziuă şi se ascunseră în desiş.

Se lumină de ziuă. Ceaţa se ridică şi îndată se şi risipi. De după munte apăru soarele.

Cu binoclul vedeau foarte bine un grup de observatori fascişti strecurîndu-se printre tufe în drum spre Vişka. Ajunşi aproape de poalele muntelui, nemţii dispărură într-o cazemată.

Culcaţi unul lîngă altul, cei doi fraţi stăteau liniştiţi, privind atenţi cu binoclul.

Din cazemată ieşi un neamţ. Liniştit, fără să se grăbească, el urcă scara ce ducea la postul de observaţie, se opri în capul ei şi, întinzîndu-se, căscă.

Evgheni trecu binoclul lui Ghenea şi luă puşca-lunetă. Ochi şi trase.

Observatorul desfăcu braţele înlături, bătu aerul cu picioarele şi lunecă în jos pe scară. Ajutorul lui se repezi la el şi căzu pe loc alături. Aceeaşi soartă o avură şi ceilalţi nemţi din cazemată.

Evgheni aştepta.

Neliniştiţi de tăcerea postului de pe Vîşka, nemţii trimiseră spre cazemată agenţi de legătură.

Aplecîndu-se tare la pămînt şi uitîndu-se în toate părţile, fasciştii începură să urce muntele pe cărare. Nici unul din ei nu se mai întoarse.

Evgheni continua să aştepte...

Din staniţă porniră mai multe maşini ticsite de soldaţi înarmaţi cu automate.

Una din maşini dădu din întîmplare peste puşcaşii noştri care asigurau acoperirea şi deschise focul asupra lor. Drept răspuns, din lăstăriş porni a ţăcăni puşca mitralieră Degteariov. Maşina întoarse brusc şi o luă la goană spre staniţă. Cadavrele fasciştilor rămaseră în drum.

Nu trecu mult şi în depărtare se auzi zăngănitul caracteristic al şenilelor. Era o tanchetă fascistă care pornise să atace partizanii.

Ieşind din tufiş, Evgheni şi Ghenea se tîrîră spre marginea drumului într-un loc unde drumul cotea brusc.

Tancheta se apropia din ce în ce mai mult. În luneta puştii apăru o clipă vizorul conductorului tanchetei. Evgheni trase. Tancheta săltă, îşi pierdu direcţia, se lovi de un copac şi se opri.

Vreo cîteva secunde fu linişte. Apoi capacul de oţel se ridică încet şi din turelă apăru faţa speriată a mitraliorului. Ghenea trase cu carabina; capacul turelei căzu la loc cu zgomot.

Se făcu iar linişte.

Fraţii mai aşteptară cîteva clipe în tufiş, după care veniră în fugă spre tanchetă. Cu multă trudă deschiseră în sfîrşit turela. Fiecare îşi scoase afară mortul „lui". Conductorul fusese lovit de un glonte drept la rădăcina nasului.

Ghenea se repezi în turelă. Se simţea la volan ca la el acasă. Nu în zadar cercetase băiatul manualele din biblioteca tatălui său şi petrecuse uneori cîte douăzeci şi patru de ore pe cîmpul de exerciţii pentru tancuri de la Krasnodar.

Ghenea cercetă motorul, pîrghiile; totul i se supunea şi totul era în ordine.

Visul i se împlinise! In sfîrşit avea acum o tanchetă adevărată.
Ghenea ardea de nerăbdare.
— Spune, Jenea, am putea merge chiar acum acolo?... La Smolenskaia?
Evgheni zîmbi. Ideea era îndrăzneaţă. Apoi, rămînînd o clipă pe gînduri, luă hotărîrea. Trase pe nemţii morţi în tufiş şi intră în turelă. Controlă mitraliera şi tancheta porni! Ieşind cu greu la drum, virînd brusc, porni în plină viteză spre staniţa ocupată de nemţi. Trecu cu bine avanpostul nemţesc şi se opri în faţa comandamentului.
Ghenea sună prelung cu sirena. Pe uşă năvăliră îndată cîţiva ofiţeri. Ghenea mai aşteptă cîteva secunde, lăsînd să se adune cît mai mulţi friţi, apoi intră cu tancheta în mulţime.
Masacrul nemţilor în faţa propriului lor comandament dură aproximativ timp de un minut. Tancheta strivea pe fascişti care îşi pierduseră cumpătul, iar mitraliera lui Evgheni trăgea fără întrerupere. Dar iată că de la o fereastră zbură o grenadă. Şi gloanţe începură să lovească blindajul tanchetei.
Evgheni îndreptă focul asupra ferestrei şi dădu comanda:
— Frăţioare, cu toată viteza, înainte!
Tancheta trecu ca vîntul pe străzi, împroşcîndu-i pe nemţi cu gloanţe de mitralieră. Se vedea deja marginea staniţei. Numai puţin, şi Ghenea ar fi ieşit din staniţă pe şosea şi de acolo — în lăstăriş şi după aceea — mai prinde-l dacă poţi! Dar de la avanpost, o mitralieră grea germană începu să tragă rafale lungi.
Un glonte perforant lovi rezervorul de benzină. Tancheta luă foc. Fumul înăbuşitor şi acru tăia respiraţia. Hainele începură să se aprindă, dar pe Ghenea nu-l lăsa inima să se despartă de tanchetă. Mări viteza la maximum, nădăjduind că vîntul va opri flăcările.
Dar focul se înteţi.
— Opreşte, Ghenea! — ordonă Evgheni.
La marginea staniţei, fraţii deschiseră capacul turelei, săriră din tanchetă şi începură să se rostogolească pe pămînt ca să-şi stingă hainele care luaseră foc.
— Mai repede, Ghenea, mai repede! — îl grăbea Evgheni.
Dar Ghenea se uita mereu îndărăt. Pe drum, tancheta visurilor sale, tancheta cea dorită ardea... Pe cărările pe care numai ei le cunoşteau, fraţii se întoarseră în tabără. Şi Ghenea, posomorîtul Ghenea, căuta poate pentru prima oară în viaţă, singurătatea. Mare era durerea pe care o suferise!...
Dealtfel, Ghenea avea aceeaşi structură sufletească ca şi fratele lui mai mare şi la masă veni iar vesel şi amabil ca totdeauna.

— Ce mai noutăți, frățioare? — întrebă Evgheni.

Ce-i răspunse Ghenea părea, la prima vedere, cam în doi peri:

— Cînd vom învinge, va fi pace în toată lumea. Așa-i, Jenea?

— Se prea poate...

— Atunci tancheta va părea o mașină respingătoare, nu-i așa? Inginerii vor începe să inventeze numai mașini care vor ajuta pe oameni să trăiască. Tanchetele nu sînt decît niște instrumente ale morții...

Nu tot detașamentul nostru își avea sediul pe muntele Strepet. O parte din partizani își aveau reședința în tabăra de vară, la poalele muntelui. Pusesem mîna și pe clădirile goale ale întreprinderii forestiere din poiana Planceskaia. Aveam acolo o fierărie, o brutărie, un atelier de cizmărie. Comandant al taberei de la Planceskaia, l-am numit pe Slașciov.

Detașamentul nostru era vestit pentru ospitalitatea lui: oricîți partizani vecini ar fi venit la noi să rămîie peste noapte, îi hrăneam timp de douăzeci și patru de ore pe săturate. Mai mult decît atît, urmînd dorința inginerului Bibikov, „cizmarul-șef", om cu suflet delicat, atelierul nostru de cizmărie stabilise tradiția ca fiecărui musafir de al nostru să i se repare noaptea încălțămintea.

Musafiri însă, nu primeam decît în tabăra de la Planceskaia. Nici un om străin nu cunoștea nici tabăra de vară și nici cea de iarnă de pe muntele Strepet.

In afară de aceste trei sălașe, mai aveam și un al patrulea în cătunul Krasnîi. Intr-o casă mare, goală, a unei brigăzi de colhoz, Elena Ivanovna instalase o infirmerie. Cum această infirmerie deservea pe toți partizanii din împrejurimi, n-am instalat-o pe teritoriul „nostru".

Camionul lui Ghenea făcea deseori drumul de la Planceskaia pînă sus, pe muntele Strepet și înapoi.

Incă de pe vremea cînd eram în curs de mutare pe muntele Strepet, au avut loc două evenimente strîns legate între ele. Primul a fost că din vina lui Kuznețov, intendentul nostru, s-a umezit o mare cantitate de trotil; al doilea a fost accidentul care

s-a întîmplat ursuzului nostru Kiricenko. Luînd în spatele lui vînjos o povară prea mare, s-a poticnit şi şi-a scrîntit piciorul.

Trebuia să-l fi văzut în ce hal se afla. Era mai întunecat la faţă decît noaptea, mai posomorît decît norii. Dar asta nu pentru că îl durea piciorul sau pentru că Elena Ivanovna nu-i dădea voie să umble. Nu acesta era motivul. Pe Kiricenko îl durea trotilul umezit. El, care de obicei nu ştia să se uite urît, cînd întîlnea privirea lui Kuznetov, semăna cu un urs.

Plantatorii noştri de mine au hotărît să arunce trotilul, dar Kiricenko, aflînd despre această hotărîre, şi-a meşterit un fel de cîrjă cu totul neobişnuită, de parcă ar fi dus la subsuoară un trunchi de copac şi în cîrja asta a venit la mine.

Pentru prima oară l-am auzit făcînd o expunere lungă, bine legată, pasionată. Mi-a cerut permisiunea să facă „farmece cu trotilul".

Elena Ivanovna, care pe vremea aceea nu se mutase încă la infirmeria ei din cătunul Krasnîi, îi masa în fiecare zi lui Kiricenko piciorul şi, cu toate că piciorul mai era încă umflat, Kiricenko, care voia să scape de Elena Ivanovna, ca să se ocupe de trotilul cu pricina, tuna cu vocea lui de bas că e sănătos. Ce meşterea el cu acest trotil jilav, nu putea înţelege nimeni.

Cînd însă umflătura dădu înapoi, nevrînd să fie deranjat de la ocupaţia cu trotilul, Kiricenko începu să spună că-l cercau nişte dureri ascuţite. El nu ştia să mintă şi să simuleze şi ochii lui plini de sinceritate îl trădau din capul locului.

Cînd mergea, tot îşi mai ducea parul la subsuoară, însă cum se apropia de tablele de fier pe care se usca nenorocitul acela de trotil, Kiricenko uita de durerile lui ascuţite... şi zvîrlea cît colo cîrja.

Zilele treceau şi toată lumea uitase de trotilul cu pricina.

Iată însă că într-o zi pe cînd mă întorceam de la Krepostnaia, am auzit o puternică explozie în tabăra noastră. M-am urcat sus cu oarecare teamă. Kuznetov m-a întîmpinat radios de fericire.

— Ce s-a întîmplat ?

— Tătucule, trotilul e salvat !

M-am repezit la rîpa unde se înălţa ca un far statura lui Kiricenko şi l-am văzut pe Nikolai Efimovici punînd într-un ciorap de al meu, rupt (cu toate găurile de la vîrf legate strîns cu sfoară) nişte substanţe şi introducînd o capsă cu fitil Bickford.

Aprinse fitilul şi, ridicîndu-l cu gestul unui prăştiaş roman, zvîrli ciorapul în rîpă.

Se auzi o explozie asurzitoare urmată de o coloană de fum, de ţărînă şi de pietre, şi de rîsul fericit, tot aşa de asurzitor

al lui Nikolai-Efimovici Kiricenko! Se bucura ca un copil şi mă uimi din nou cu limbuţia lui.

— După cum vezi şi dumneata, Tătucule, nu e decît trotilul umezit din vina intendentului, trotil trecut la rebut de „deştepţii" noştri, şi ciorapul dumitale. Nişte lucruri bune de aruncat şi atîta tot. Dacă crezi că face să-mi bat capul, am să te rog să dai ordin ca azi la ora douăzeci şi trei, să-mi fie predaţi toţi ciorapii vechi. Dar toţi, pînă la unul! Ii umplu cu trotil şi avem nişte grenade noi cu acţiune puternică, de un tip cum nu se mai află.

Şi, ce-i drept, grenade de acestea nici că s-au mai văzut...

Dar din ziua aceea, Kiricenko începu să stăruie să ia şi el parte la luptă. Răsărea ca din pămînt în faţa mea în toate colţurile taberei şi tuna cu glasul lui de bas de cîte trei ori pe zi:

— Dă voie, Tătucule, să raportez...

— Vorbeşte, — oftam eu.

— Să-mi dai voie, Tătucule, să pornesc într-o recunoaştere îndepărtată.

— Dumneata, Nikolai Efimovici, eşti un plantator de mine foarte priceput, dar mai aşteaptă că vine şi timpul dumitale.

Nu trecea însă decît un ceas sau două şi Kiricenko se înfiinţa iar în faţa mea şi începea să tune de la capăt: „să-mi dai voie...", aşa că, pînă la urmă, l-am trimis cu o misiune foarte complicată.

Timp de vreo trei zile, Nikolai Efimovici dispăru cu desăvîrşire, dar cînd se întoarse, faţa îi strălucea de bucurie şi vocea lui groasă răsuna ca o mare zbuciumată:

— Recunoaşterea a fost executată, iar observaţiile comunicate... La întoarcere, am descoperit un grup de vreo douăzeci de romîni. Grupul a fost împrăştiat de mine cu două grenade de tipul nostru nou. Numărul celor ucişi este de doisprezece.

Intr-un colţ, Pavlik şi cu Ghenea se stricau de rîs. I-am auzit spunînd în şoapte:

— N-o fi adus cumva şi ciorapii rupţi ai romînilor ucişi?

*
* *

Hotărît lucru, Lusta avea noroc! Pe vîrful pleşuv al Afipsului apărură din nou musafiri nepoftiţi.

După cum povestea Lusta, lucrurile s-au petrecut în felul următor:

Intr-o zi cu arşiţă, cam pe la amiază, cînd vacile erau culcate la umbră pe sub copaci, Lusta care se întinsese în iarbă nu departe de ele, auzi un foşnet în lăstăriş.

În poiană se ivi un necunoscut. La șold îi atîrna un pistol automat, la gît avea un binoclu, la brîu două grenade, în spate o carabină nemțească scurtă, iar în mîini ținea un aparat fotografic „Leika". Intr-un cuvînt un „turist" străin tipic.

Necunoscutul nu observă nici vacile, nici pe Lusta. Ajuns în poiană, se uită de jur împrejur și țăcăni de cîteva ori cu aparatul fotografic. In urma lui, ieșiră din tufiș încă doi, echipați ca și el.

Lusta își dădu seama îndată cu ce fel de lighioane avea de-a face. Își încordă toată atenția. Și în același timp își spuse cu îndîrjire: „De ce adică lua-i-ar dracu' de dușmani, să mă înșele tot ei pe mine? Ia să încerc să-i duc și eu o dată de nas!" Și asta cu atît mai mult, cu cît n-avea nici un sens ca unul singur să lupte cu trei. Lusta se gîndi deci să atragă pe dușmani la cei doi moșnegi care pășteau vacile împreună cu el.

Își lăsă arma în tufiș, își lepădă tot ce ar fi putut să-l dea de gol că-i partizan și se îndreptă curajos spre cei trei. Fie ce-o fi!

Intîlnirea a fost cum nu se poate mai prietenoasă. După salutări și dintr-o parte și din cealaltă, urmară întrebări pline de tact. Necunoscuții întrebau ce-i cu partizanii, Lusta, care-i drumul spre Smolenskaia.

Păcat că cei veniți nu puteau să-i arate drumul spre staniță. Dar nici Lusta nu știa absolut nimic de partizani. Venea de departe, cum se vede se rătăcise și ar fi vrut să ajungă cît mai repede la destinație, iar pe deasupra era și foarte flămînd. Era bucuros că întîlnise oameni buni; văzuse el în poiană doi moșnegi care pășteau niște vite, dar singur n-avusese curajul să se apropie de ei. Cine știe ce fel de oameni erau? Dar în patru n-avea de ce să-i fie frică, cu atît mai mult cu cît moșnegii tocmai se pregăteau să mănînce...

Necunoscuții se arătară neîncrezători. După ce vorbiră între ei în șoaptă, s-au înțeles că Lusta va conduce pe unul din ei la moșnegi, iar ceilalți doi vor rămîne să aștepte.

In orice caz această soluție nu era din cele mai proaste.

Lusta își conduse tovarășul de drum pe o cale ocolită povestindu-i într-adins cu glas tare tot felul de basme despre pățaniile lui de pe drum. Dar tovarășul lui de drum era cam tăcut și Lusta începu să fluiere distrat marșul din filmul „Băieții veseli". Avea înțelegere cu moșnegii că acest marș era semnalul primejdiei.

Bătrînii întîmpinară cu bucurie pe musafiri.

Păi, desigur. Erau gata să spună tot ce știau despre partizani, dar, după obiceiul oamenilor de la munte, întîi trebuia să-ți ospătezi musafirul și pe urmă să stai de vorbă cu el despre ce-l aduce.

La început, necunoscutul fu prudent, dar moșnegii păreau atît de ospitalieri și de ocupați de oalele de pe foc, încît se liniști.

Lusta se oferi să meargă să-i invite și pe ceilalți.

— Spune-le că-i cheamă Ivan, — zise necunoscutul.

Cei trei ședeau acuma lîngă foc. Bătrînii i-au ospătat cu cașă, cu ceai, cu mălai. Stăteau la taclale cu toții, fără grabă, despre lucruri obișnuite, despre vreme, despre drumul greu, despre recoltă.

Lusta se ridică pe nesimțite și trecu în spatele lui „Ivan". Bătrînii, continuînd să-și servească scumpii musafiri, ocupară aceleași poziții în spatele celorlalți doi „Ivani". Moșnegii țineau în mîini niște bîte ciobănești noduroase.

Lusta lovi pe musafirul lui în cap cu toată puterea. Același lucru îl făcu și unul din moșnegi. Doi musafiri căzură lîngă foc fără să scoată nici un țipăt.

Cu celălalt moșneag se întîmplă însă o încurcătură. Fie că își greșise lovitura, fie că al treilea „Ivan" avea scăfîrlia prea tare, fapt era că al treilea „Ivan" îl doborîse pe moșneag la pămînt și-l apucase de gît. Numai lovitura lui Lusta îl sili s-o lase mai moale...

Lusta aduse la noi, la Planceskaia, pe acești trei musafiri cu mîinile legate la spate. Toată noaptea ne-am ocupat de ei, i-am percheziționat, am developat peliculele din aparatele lor fotografice, i-am interogat.

Erau niște nemți diversioniști care făcuseră o școală specială și — informatorii noștri n-au greșit — fuseseră într-adevăr trimiși pe pleșul Afipsului ca să caute un teren de aterizare pentru o unitate aeropurtată.

Musafirii erau niște persoane prea marcante pentru noi partizanii și i-am trimis imediat peste linia frontului la serviciul de informație al diviziei celei mai apropiate. Mai rămînea de organizat la pășune și o gardă mixtă formată din oameni de la diferite detașamente de partizani.

Partizanii n-aveau dreptul să renunțe la platoul de pe creștetul Afipsului...

Pe zi ce trecea, lupta între partizani și nemți se făcea tot mai înverșunată. In această luptă, ocupanții începură să recurgă la „metode" noi.

Intr-o zi am ieșit din tabără și am luat-o spre Planceskaia. Eram cinci. In fața mea mergea Pavlik.

Era o zi cu soare. Pădurea își îmbrăcase haina purpurie de sărbătoare în care se amestecau reflexul scorușiu al ciorchinelor

de sorb, galbenul arțarilor și violetul plopilor de munte. Ce toamnă frumoasă fusese în anul acela la munte!

Cărarea șerpuia de-a lungul Afipsului. Apele limpezi și străvezii săreau peste pietre ducînd spre Kuban frunzele căzute, de culoarea aurului...

Am luat-o pe cărarea îngustă a mistreților, am trecut Afipsul prin vad și am pătruns în huceag. Din adîncimea învăluită în ceața albăstrie a defileului, venea o adiere răcoroasă. Trebuia să ne grăbim ca să ajungem pe Planceskaia cît mai era lumină.

Pavlik care mergea în frunte, scoase un țîrîit ca de greier. Ce se întîmplase? Am aflat îndată că pe cărare se găsea un sac nu prea mare.

Pavlik îl pipăi cu băgare de seamă.

— N-o fi făină?

Mă aplecai și eu: prin pînză se simțeau niște grăuncioare.

— Poate că-i zahăr tos?

Cu aceeași băgare de seamă, Pavlik dezlegă săculețul și strigă bucuros:

— Tătucule, îi sare! Și ce bine venită!

Intr-adevăr sarea era bine venită. În ultimul timp noi, și în special vecinii noștri din regiunea muntoasă, duceam lipsă de sare.

Pavlik duse un pic de sare la gură. Îi dădui la timp peste mînă:

— Arunc-o jos!...

La Planceskaia, am predat sarea lui Litvinov, chimistul nostru.

Mult și-a mai bătut Mihail Denisovici capul cu această sare! Dădea numai din umeri și zicea:

— Nu înțeleg, pare să fie sare obișnuită...

Cu toate că la Planceskaia erau mulți amatori de sare, am dat totuși ordine stricte în privința săculețului.

Toți vecinii se rugau de noi:

— Dă-ne, Tătucule, măcar un vîrf de cuțit! Ni s-a urît de cînd mîncăm cartofii și cașă fără sare.

— Nu, deocamdată nu dau nimănui un gram, — le spuneam eu.

Am isprăvit treburile pe care le aveam la Planceskaia și a doua zi am pornit cu Pavlik acasă, la tabără.

La picioarele noastre, Afipsul șopotea ca totdeauna și căra la vale frunziș auriu.

N-am vrut să trecem rîul prin vad și am apucat-o pe o potecă de capre, ocolind vadul. Apoi am cotit brusc la stînga și am început să urcăm muntele, agățîndu-ne de copacii doborîți de furtună.

O stîncă cu pereţii verticali atîrna deasupra rîului. Sub stîncă, se vedea în întuneric o bulboană adîncă. La poalele muntelui erau grămezi de pietre.

Săream ca nişte capre de pe o piatră pe alta, eu înainte, Pavlik cu cîţiva paşi în urma mea.

Se întuneca. Dinspre rîu începu să vină o boare răcoroasă. Vîntul sufla dinspre mare, prevestind ploaie pentru a doua zi.

Deodată în faţa noastră se auzi o împuşcătură urmată de o rafală de pistol automat.

M-am lipit de pietre, mi-am pregătit automatul, am ridicat capul cu băgare de seamă: cel ce trăsese cu pistolul automat era Pavlik. Trăsese în nişte tufişuri de pe stîncă.

În tufişuri foşni ceva şi, în aceeaşi clipă o carabină se rostogoli, lovindu-se de pietre şi căzu în rîu. În urma carabinei, alunecă cu capul în jos şi braţele atîrnînd neputincioase, trupul unui om.

Trupul căzu lîngă mine. Încercai să-l opresc, dar cadavrul alunecă şi dispăru în bulboană. Pe pietre nu rămase decît o pată întunecată de sînge. Pavlik veni în fugă la mine. Era foarte agitat şi vorbea repede:

— Tătucule, mare noroc ai avut! Pe dumneata te ţintea. Numai o fracţiune de secundă dacă întîrziam, ai fi plutit acum pe rîu la vale... Dar mai este cineva acolo. Nu te mişca.

Pavlik se căţără pe stîncă. Era nevoit să se aplece cît putea mai mult, ascunzîndu-se pe după tufişuri. Băiatul era sprinten şi puternic. Urcă mereu, pînă cînd dispăru după o stîncă mare din vîrf.

Nu puteam să-l las singur faţă în faţă cu primejdia şi am început să urc şi eu.

Stînca era foarte abruptă. Zgîriindu-mi pînă la sînge mîinile de pietrele ascuţite, am ajuns cu greu pînă sus.

În aceeaşi clipă, lîngă o rîpă adîncă, am auzit din tufiş un zgomot înăbuşit de luptă. Un duşman izbutise să-l apuce pe Pavlik de gît. Adunîndu-şi toate puterile, Pavlik îl dădu cu capul de o piatră.

Duşmanul îşi pierdu cunoştinţa. L-am stropit pe faţă cu apă din bidon. Pleoapele au început să-i tremure, ochii s-au deschis încet... Nu înţelegea nimic. Apoi s-a uitat atent la mine şi a rostit cu răutate:

— Tătucul?...

Pavlik îi suci mîinile la spate, i le legă şi l-am luat cu noi, repede, la Planceskaia. Era prea tîrziu acuma ca să ne mai întoarcem în tabără.

Tîrîndu-se la picioarele noastre şi implorîndu-ne să-i lăsăm viaţa, trădătorul prins de noi mărturisi că fusese recrutat la

Krasnodar și trimis în munți cu ordinul de a-l preda pe Tătuc viu sau mort. Fără Tătucu, n-avea de ce se întoarce acolo.

Și nici nu s-a mai întors. L-am pus lîngă groapa unui stéjar smuls din pămînt de furtună și l-am împușcat.

Tot atunci s-a lămurit și misterul cu sarea aceea blestemată.

La Planceskaia, șeful bucătar ne-a oferit o cină bună în cinstea lui Pavlik care salvase viața comandantului.

In așteptarea mesei, eu și cu Pavlik stam sub paltin și ne întindeam picioarele obosite. Deodată văzui drept în fața noastră pe un păstor care aducea cireada.

— Ia un pic de sare, — i-am spus eu lui Pavlik, — și dă-i-o juncanului de acolo cu pete galbene care merge la margine lîngă vaca aceea cu coarnele rupte. Da' să i-o dai în așa fel ca să nu te vadă păstorul. Spune-i numai atîta că Tătucului nu-i place cum arată juncanul. Are ochii cam somnoroși și ar trebui să se îngrijească de el.

Păstorul începu să rîdă de Pavlik.

— Ei, ochi somnoroși ?... Păi, juncanul ăsta, cînd s-a isprăvi răsboiul avem să-l ducem la expoziție!

A doua zi dimineață, păstorul veni la noi. Era foarte tulburat :

— A murit juncanul, Tătucule. A căzut la pămînt, au început să-i curgă balele și gata. Nu pricep ce-a fi fost cu el, că era atît de sănătos !...

Chiar în aceeași clipă am trimis ștafete pe la toate detașamentele, comunicîndu-le să se ferească de sarea pe care ar găsi-o, care-i otrăvită și cerîndu-le să rețină pe toți suspecții !

CAPITOLUL XIV

Nu ne mai veniseră de mult agenți de legătură din Krasnodar. Pe zi ce trecea lui Evgheni i se întunecau ochii. Nu mai vorbea acum de fetița lui, ceea ce însemna tocmai că se gîndea mereu la dînsa.

Eriomenko era și el trist. Blînd și binevoitor cu toată lumea, nu plictisea nici el pe nimeni cu suferințele lui sufletești. Nu vorbea despre fecioru-său dar nici nu se despărțea de fotografia lui...

Kiricenko, ursuzul nostru Kiricenko, se ruga să fie trimis în recunoaștere în stanițe :

— Să mă bucur cel puțin uitîndu-mă la copiii altora...

Seara, Musiacenko cînta din ce în ce mai des cîntece de dor : „Tinerețea nu se mai întoarce, nu se mai întoarce niciodată..."

Mulţi erau cei care sufereau. Din zece partizani, nouă erau neliniştiţi şi se întrebau mereu ce s-o fi întîmplat cu familia lor în Krasnodar...

Această stare de spirit nu ne putea ajuta deloc în lupta noastră. M-am sfătuit cu comisarul şi cu Safronov care îşi lăsase şi el copiii în Krasnodar şi am luat hotărîrea să trimitem acolo nişte agenţi de legătură.

Dar fără permis nu era chip să meargă cineva la Krasnodar. Permisele trebuiau să poarte ştampila şi semnătura atamanului staniţei. Atamanul locuia la Mianţerovskie, un cătun îndepărtat...

Multă vreme ne-am gîndit cum să facem ca să obţinem aceste permise, dar nu puteam născoci nimic.

Trecînd într-o zi s-o vadă pe maică-sa, Ghenea cunoscuse cu acest prilej la „spitalul" ei pe un flăcău, partizan dintr-un detaşament vecin, care fusese grav rănit. Elena Ivanovna îi salvase viaţa şi el îi purta acum o mare recunoştinţă.

Băieţii intraseră în vorbă. Flăcăul era de loc tocmai din cătunul Mianţerovskie. Mai avea acolo pe bunicu-său, bătrînul fierar Suprun, şi nu ştia cum să-i trimită veşti despre el bătrînului.

Ghenea veni la mine cu ochii strălucitori de bucurie.

— Tată, să ştii că fac rost de permise. Permise adevărate cu ştampila şi semnătura atamanului!

Şi Ghenea îmi spuse ce avea de gînd să facă...

A doua zi, spre seară, Ghenea se duse la moş Suprun. Bătrînul fierar îl întîmpină cu asprime:

— De ce ai venit noaptea, cazace? Ia spune! Cine te-a trimis?

Ghenea îi transmise urările de sănătate din partea lui nepotu-său şi îi istorisi că băiatul trăieşte, că a încercat să meargă şi că peste vreo zece zile avea să vină să-l vadă.

Bătrînul se schimbă deodată. De bucurie, nu mai ştia ce să-i mai dea lui Ghenea. Suprun era un om închis şi tăcut, dar de data aceasta îşi copleşi oaspetele cu tot felul de întrebări. Voia să afle toate deodată: şi de ce nemţii minţeau că ar fi luat Moscova, şi dacă multă vreme vor mai face năpîrcile pe stăpînii în Kuban, şi care era forţa partizanilor, şi dacă puteau ţine piept duşmanului?

Stătură de vorbă toată noaptea pînă ce au cîntat cocoşii a doua oară.

Dis-de-dimineaţă, cînd începu să iasă fum din coşuri, moş Suprun o luă încet prin cătun. Intra din casă în casă, pe la vechii lui tovarăşi, cazaci cu barba tot atît de albă ca şi a lui, vorbea cu fiecare domol, fără să se grăbească şi trecea mai departe. Bătrînii îl ascultau cu atenţie: fierarul era cazacul cel

mai respectat din cătun și, cînd spunea ceva, toți știau că nu erau vorbe aruncate în vînt.

După prînz, o mulțime de bătrîni s-au dus la cancelaria atamanului. Cel dintîi intră la ataman fierarul.

— Acum o lună ne-ai spus, atamane, că nemții au poruncit să ducem alimente în piață la Krasnodar. Atunci nu ne-am dumirit ce era cu ordinul acela și ne-am temut să ne ducem, da' acuma ne-am sfătuit între noi și ne-am hotărît să mergem la oraș să mai vindem cîte ceva. Așa că fii bun și ne dă niște permise și scrie-ne și adeverințe cum că sîntem de aici din cătun, ca să fie toate în regulă...

Atamanul se bucură și se gîndi că dacă moș Suprun în persoană, acest bătrîn mofturos și îndărătnic, s-a hotărît să plece la Krasnodar, tot cătunul îl va urma.

Și atamanul le-a dat permisele.

A doua zi, bătrînii plecară la Krasnodar cu hîrtii în regulă... Dar la a doua răscruce a drumului, ei își întoarseră caii spre casa brigadierului taberei de cîmp a colhozului. Casa lui era pitită printre niște pomi fructiferi deși, așa încît nici nu se zărea.

Acolo îi aștepta pe bătrîni fierarul căruia îi dădură permisele și adeverințele atamanului.

— Ia-le, Suprun. Dar la ce naiba ți-or fi trebuind ție hîrțoagele astea blestemate ?

— Uite, să vă spun despre ce-i vorba. Mă cunoașteți de mult și mă puteți crede pe cuvînt. E nevoie de aceste hîrțoage pentru o faptă bună, pentru o faptă sfîntă. Dar pentru ce anume faptă, asta deocamdată nu vă pot spune. Și nu pentru că n-aș avea încredere în voi, dar pentru că eu știu o zicală din bătrîni : „Vorba-i de argint, dar tăcerea-i de aur". Voi un singur lucru să știți : să nu suflați nimănui nici un cuvînt. Rămîneți aici două-trei zile și apoi duceți-vă pe la casele voastre și spuneți că ați fost în oraș, ați vîndut în piață ce ați avut de vîndut și — gata. Iar bucatele... bucatele le-om dărui partizanilor noștri. Ei, voi ce ziceți ? Ii bine așa ?...

A doua zi, Ghenea mi-a adus zece permise și am trimis cai la Mianțerovskie ca să aducă darurile adunate de moș Suprun.

In fața staniței Derbentka, se întindea un șir de dealuri nu prea înalte unde, în poienile curățate de lăstari, erau lanuri de porumb semănat în rînduri drepte. Dincolo de aceste porumbiști, se țineau una după alta vii cu tufe dese, iar după vii

erau rămăşiţele turlelor de lemn ale exploatărilor de petrol de la Kaluga.

Exploatările nu lucrau, însă agenţii de legătură ai lui Evgheni raportară că un rezervor imens şi nişte depozite camuflate cu verdeaţă, erau pline de petrol. Evgheni elaboră planul unei diversiuni. Era imposibil să pătrunzi pînă acolo prin luptă. Nemţii îşi împinseseră posturile înaintate pînă departe către dealuri, iar depozitele de petrol erau împrejmuite cu sîrmă ghimpată şi în cazematele de primprejur, erau instalate mitraliere grele şi artilerie uşoară de cîmp.

Lucrul cel mai simplu ar fi fost să comunicăm aviaţiei noastre coordonatele depozitelor şi ale rezervorului. Dar cum pe vremea aceea, în sectorul frontului cel mai apropiat de noi, se desfăşurau lupte crîncene, ar fi fost cu neputinţă să treacă cineva dincolo de linia frontului.

Evgheni văzu deci că trebuia să lucrăm singuri. Intr-o seară, în ora de repaus, cînd ai noştri stăteau şi ascultau radio, el chemă pe Maria Ianukevici şi se aşezară amîndoi sub paltinul nostru. O clipă mai tîrziu, Maria sări în sus ca friptă.

Ii observam din depărtare. Totul se întîmpla ca de obicei. Potrivit firii ei voluntare, Maria întîi respinsese propunerea şi de aceea şi sărise în sus. Apoi, firea hotărîtă a lui Evgheni începu s-o convingă şi ea se aşeză la loc; Evgheni îi puse mîna pe umăr, îi zîmbi blînd şi vorbi cu dînsa mult şi calm. In sfîrşit, urma faza a treia: Maria primise propunerea şi acuma gesticula, vorbea repede, rîdea, nu mai putea sta locului şi ardea de dorinţa de a se arunca în luptă.

După un timp s-au apropiat amîndoi de mine şi Evgheni îmi spuse:

— Tovarăşe comandant, permiteţi-i Mariei Ianukevici să plece la Derbentka pentru executarea misiunii...

Maria vorbea din copilărie nemţeşte tot aşa de bine ca şi ruseşte: învăţase la Riga la o şcoală germană. Pe lîngă asta, îşi găsise la Derbentka nişte „rude". De curînd făcuse cunoştinţă cu Anna Vasilievna, soţia unui partizan din detaşamentul „Igl" care lucrase la exploatarea petroliferă de acolo. Anna Vasilievna avea o fată vitregă care în ultimii ani stătuse aproape mereu numai la Krasnodar şi venea foarte rar la Derbentka să-l vadă pe tatăl ei, dar şi atunci doar pentru scurtă vreme; Mura, cum îi spuneam noi Mariei, semăna destul de bine cu această fată şi la faţă şi la voce şi la corp; chiar şi acum fusese de multe ori luată la Derbentka drept fiica vitregă a Annei Vasilievna.

Mura se angajă ca interpretă la un grup de femei care lucrau la curăţitul depozitelor de petrol şi cîştigă foarte curînd încrederea nemţilor. Era punctuală şi conştiincioasă, îi zîmbea dulce domnului locotenent şi aducea aproape în fiecare dimineaţă

la exploatare coşuri cu struguri gustoşi cu care îi trata pe ostaşii nemţi.

Mura urmă aşa cîteva zile de-a rîndul, pînă cînd a aflat că nemţii aveau de gînd să scoată în curînd petrolul din depozite.

Prin agenţii de legătură, ea îi dădu de ştire lui Evgheni că era momentul să intre în acţiune.

Litvinov şi Vetlughin începuseră să prepare în grabă mine cu acid. O noapte întreagă au stat împreună, au discutat, au calculat, au lucrat. A doua zi, Pavlik aduse nişte lădiţe în locuinţa Annei Vasilievna. Mura spuse locotenentului neamţ că chiar a doua zi urma să se înceapă culesul viilor: mama ei vitregă avea să-i înveţe pe soldaţi să prepare un must gustos. Dealtfel, şi strugurii îi spuse ea — erau trecuţi de copţi...

A doua zi spre seară, locotenentul a trimis la vie un grup de soldaţi romîni, cu coşuri mari. Grupul era însoţit de pistolari nemţi, în frunte cu un caporal gras.

După ce şi-au predat nemţilor armele, culegătorii au început să-şi umple cu grijă atît stomacurile cît şi coşurile. Li se făcuse poftă şi nemţilor. Şi-au pus armele în piramidă, şi, lăsînd acolo două santinele, au început şi ei să se ghiftuiască cu struguri.

Doi partizani s-au apropiat pe brînci de santinele. S-au repezit deodată la ele şi le-au înfipt cuţitele în coastă. Fără să scoată un strigăt, santinelele au căzut la pămînt.

În acest timp, un grup de ai noştri, sub comanda lui Lomakin, îi înconjura pe neobservate pe romîni şi pe nemţi. Se auzi ţîrîitul de greier cunoscut şi deodată, dintre butucii de viţă de vie, se îndreptară asupra soldaţilor dezarmaţi ţevile puştilor:

„Halt! Hände hoch“ ! [1])

Romînii s-au supus într-o clipă. Caporalul neamţ a rămas încremenit, cu un ciorchine greu în mînă.

Lomakin îi duse pe romîni şi pe nemţi în munţi. În vremea asta Mura era la exploatare. Abia adusese de la Anna Vasilievna două coşuri mari cu struguri şi, curioasă să ştie ce se întîmplase, încerca să afle de la locotenent unde dispăruseră oamenii trimişi la cules strugurii Începuse să se întunece, iar ei tot nu veneau...

Locotenentul se îngrijoră şi el de-a binelea şi trimise la vie un nou grup de pistolari. După ce plecară şi aceştia, la exploatare nu mai rămăsese aproape nimeni.

Mura se duse să ofere struguri santinelelor din foişoare. Santinelele o socoteau drept una de a lor. Ce-i drept, şi strugurii pe care îi adusese de data asta erau într-adevăr minunaţi. Mura era veselă şi sta la taclale cu santinelele.

---

[1]) Stai ! Sus mîinile ! (În limba germană.) (N. trad.)

Era prietenoasă mai ales cu santinelele care păzeau rezervorul şi depozitele de petrol.

În timp ce nemţii se delectau îndopîndu-se cu struguri, Maria scoase din fundul coşului nişte lădiţe şi le vîrî pe furiş în răsuflătorile depozitelor subterane. Sub brusturii de lîngă rezervor, lăsă un pachet mare.

Se lăsa noaptea. Cînd cele dintîi stele se aprinseră pe cer, Mura şi cu Anna Vasilievna plecară spre casă.

Nu trecu mult şi fură silite s-o ia la fugă. În spatele lor izbucni o explozie şi o imensă coloană de foc se înălţă spre cer...

Trei zile de-a rîndul au ars exploatările de petrol, cărora Maria le dăduse foc şi trei zile Derbentka fu iluminată de incendiu...

* *

Agenţii de legătură ne raportară într-o zi că nemţii construiau cazemate de-a lungul crestei muntelui Pşeda. Nimeni nu ştia precis care era dispozitivul, numărul şi puterea acestor cazemate.

Era absolută nevoie ca aceste cazemate să fie puse sub observaţie şi însemnate pe hartă pentru ca după aceea să se tragă concluziile corespunzătoare.

Cum pe vremea aceea aproape tot efectivul detaşamentului nostru era ocupat în operaţii, au plecat în recunoaşterea aceasta vreo douăzeci de oameni din detaşamentul vecin, Pavlovski, conduşi de Evgheni. Dar unde era Evgheni era şi Ghenea. Printre partizanii detaşamentului Pavlovski, se afla un flăcău, Valeri, de aceeaşi vîrstă cu Ghenea al meu şi bun prieten cu el.

Am discutat multă vreme itinerariul.

Prima variantă era un drum ocolit, îndepărtat, pe unde nu erau nemţi şi care trecea prin povîrnişurile munţilor. Dar Ivan Tihonovici, partizan în detaşamentul Pavlovski, care era şi băştinaş de prin acele meleaguri şi pătimaş vînător de mistreţi, ne-a prevenit că acest drum cu urcuşurile lui abrupte, aproape verticale, cu defileurile şi prăpăstiile lui, era foarte greu. Şi nici măcar nu era un drum bătut, ci numai o potecă de capre pe care şi cel mai iscusit vînător tot ar fi trecut cu greu.

A doua variantă era incomparabil mai uşoară, dar mai primejdioasă pentru că trebuia să te strecori chiar pe sub nasul nemţilor.

Totuşi, ne-am oprit la cea de-a doua variantă. Cercetaşii au plecat. De data asta eram cu inima cam strînsă cînd l-am lăsat pe Ghenea să plece. O însărcinare ca asta nu se potrivea pentru tineri înflăcăraţi.

A trecut o zi, au trecut două şi n-am primit nici o veste de la cercetaşi... Îmi ascundeam neliniştea şi într adins nu mă duceam la Planceskaia ca să nu se neliniştească şi Elena Ivanovna. Noaptea mă frămîntau şi alte gînduri. Trecuseră mai multe luni de cînd nu mai ştiam nimic nici despre Valentin...

A treia zi, Musiacenko începu să se ţină ca umbra de mine. În ochii lui citeam o durere; îl durea sufletul pentru mine. Dar noi ne stimam unul pe altul şi lui Musiacenko nu-i venea să-mi spună vorbe goale de consolare, nepotrivite pentru un bărbat.

Cercetaşii s-au întors abia peste şase zile.

Eu cel dintîi am zărit siluetele zvelte ale fiilor mei şi a treia, tot atît de zveltă, a lui Valeri. Dealtfel de departe, nu puteai să-l deosebeşti pe Valeri de Ghenea, atît de izbitoare era asemănarea dintre ei.

Ca să-mi ascund emoţia, i-am spus lui Musiacenko:

— Hai să mergem să ne uităm la trotil, ca să nu se umezească şi acesta... — Musiacenko zîmbi prieteneşte şi nu spuse nimic nici de data asta.

Era greu să-i recunoşti pe Evgheni, pe Ghenea şi pe Valeri, neraşi cum erau, plini de zgîrieturi, cu hainele rupte, cu ochii injectaţi, înfundaţi în orbite.

Seara, după ce s-au mai odihnit, Evgheni îmi povesti următoarele:

...Noaptea, grupul s-a apropiat de cătun şi s-a culcat în tufişuri.

Era întuneric beznă. Cerul era înnourat. Dar de cu seară, broaştele dăduseră un concert atît de straşnic, încît nu mai rămînea nici o îndoială că a doua zi avea să fie frumos. Asta însemna că trebuia să ne grăbim, pentru că luna putea să împiedice operaţiunea.

În faţă, se tîrau Ivan Tihonovici şi Valeri, furişîndu-se de-a lungul gardurilor de nuiele, strecurîndu-se prin grădinile de zarzavat şi ocolind gărzile nemţeşti.

Deodată, un cîine începu să latre şi aproape de tot se auziră nişte paşi. Trecu o patrulă. Friţul de la margine era cît pe ce să-l calce pe Valeri. Apoi totul se cufundă iar în linişte.

Cercetaşii s-au tîrît mai departe. Au nimerit într-o fîneaţă cosită şi s-au bucurat la gîndul că prin apropiere trebuia să fie şi o claie cu fîn.

Cel dintîi a dat de claie Ivan Tihonovici care, imitînd ţîrîitul greierului, l-a chemat pe Valeri.

Au desfăcut cîteva cartuşe, au făcut o dîră de pulbere, au aprins-o şi au sărit în tufişuri.

Claia se aprinse. În cătun se dădu alarma. Nemţii aduseră apă, prăjini, furci şi alergau acuma printre tufişuri, căutînd pe incendiatori. Dar degeaba! Aceştia, împreună cu detaşamentul,

ajunseseră dincolo de cătun. Atenţia nemţilor era atrasă de claia de fîn care ardea şi detaşamentul mergea liniştit. Spre dimineaţă, detaşamentul s-a apropiat de muntele Pşeda şi s-a pitit în lăstăriş. Şi acolo, în lăstărişul des, a avut loc o întîlnire neaşteptată. Patrula noastră a dat de un grup de partizani care făceau parte dintr-un detaşament vecin şi veniseră acuma ca să prindă în timpul nopţii o „limbă" pentru informaţii.

Amîndouă grupurile s-au înţeles să opereze împreună.

La amiază, Evgheni cu Ivan Tihonovici, mergînd pe brînci, au ieşit la poalele pădurii; pe acolo, pe undeva, trebuia să fie cazematele misterioase...

Broaştele nu minţiseră: era o zi călduroasă, însorită; în faţă, se întindea stepa. Cu binoclul, vedeam cătune cu case albe şi cu plopi. Puţin mai încolo se întindea un şir de moviliţe verzi. Dar de cazemate nici urmă!

Cercetaşii se uitară cu atenţie de mai multe ori. Binoclul trecea din mînă în mînă.

— Ivan Tihonovici, tare mă tem c-am venit degeaba pînă aici! — zise Evgheni. — Nu văd aici nimic, dar absolut nimic...

— Nu ştiu de ce, dar mie nu-mi plac moviliţele acelea... — răspunse celălalt. — Oare de ce-or fi aşa de verzi, parc-ar fi rusaliile?...

Evgheni cercetă din nou movilele. Nimic suspect: aluniş, iarbă înaltă, flori de cîmp. E drept că alunişul era cam des, dar de ce adică trebuia numaidecît să fie rar?

— Nu, nu seamănă a tufe adevărate, Evgheni Petrovici. Nu, nu! Uită-te la tufa aceea de colo care se află la stînga! A îngălbenit înainte de vreme.

Într-adevăr, tufa se uscase. Oare dovedea acest fapt ceva?

— Cine ştie de ce s-a îngălbenit, Ivan Tihonovici!...

— Şi eu tot aşa zic: cine ştie de ce se îngălbenesc tufele? Să presupunem, de pildă, că a fost prost răsădită şi s-a îngălbenit.

O oră întreagă, cercetaşii nu-şi luară ochii de la moviliţe. Dar acestea erau pustii; nici un fum, nici un om.

— Evgheni Petrovici, eu totuşi aş vrea să pipăi cu mîinile mele tufa aceea îngălbenită.

Evgheni nu-l contrazise şi amîndoi luară hotărîrea să cerceteze la noapte movilele.

Planul de operaţiune era simplu.

Movilele erau dispuse în forma unei potcoave îndreptată cu capetele spre munţi. Evgheni luă cu dînsul pe Valeri şi un grup de băieţi din detaşamentul Pavlovski, toţi elevi din clasa a zecea, ca şi Valeri. Aveau de gînd să se furişeze pe brînci înăuntrul potcoavei şi să arunce o grenadă. Dacă movilele vor prinde viaţă, ei vor aştepta puţin şi vor vedea dacă aceste cazemate

sînt destul de puternice. Dacă nu erau prea puternice, vor încerca să le distrugă cu propriile lor forțe. Dacă chestiunea se arăta mai serioasă, se vor retrage fără să se mai încaiere și vor comunica totul la locul cuvenit.

Ivan Tihonovici cu grupul lui trebuia să acopere retragerea. Detașamentul vecinilor noștri avea să înconjoare, pentru orice eventualitate, movilele: la nevoie, avea să atace din spate.

Toate acestea trebuiau să fie îndeplinite înainte de răsăritul lunei.

Seara, cei dintîi au plecat vecinii noștri ca să înconjure movilele. Cam peste vreo patruzeci de minute porni și Evgheni.

Noaptea era întunecoasă, totuși contururile movilelor se mai vedeau. Evgheni cu băieții lui pătrunseră înăuntrul potcoavei.

Era liniște și nu bătea vîntul. Evgheni se gîndi că Ivan Tihonovici s-a înșelat: movilele erau pustii.

Și deodată, chiar lîngă el, răsună tare un strigăt speriat: „Halt!“

Trosni o împușcătură. Apoi încă una și încă una. La dreapta începu să pîrîie o mitralieră. Din stînga îi răspunseră încă două. După aceea, o rachetă zbură spre cer și se făcu lumină ca ziua.

Evgheni cu băieții s-au lăsat la pămînt unde, spre norocul lor, iarba era încă necosită.

Mitralierele continuau să tragă, iar pe cer se aprindeau rachetele una după alta.

Nu numai că nu te puteai gîndi să ataci cazematele, dar erai bucuros să scapi de acolo!... Însă nici să pleci nu era ușor. Gloanțele nu te lăsau nici măcar să ridici capul. Mai ales trăgeau cu furie mitralierele care se aflau în cazematele de la capetele potcoavei, împiedicînd ieșirea din capcană

Profitind de scurtele clipe de adînc întuneric dintre exploziile rachetelor, Valeri se apropie tîrîndu-se de mitraliera din dreapta și aruncă o grenadă.

Mitraliera tăcu. Aproape în același timp izbucni și la stînga o explozie. Ivan Tihonovici încerca acolo să-i facă drum lui Evgheni.

Drept răspuns la explozii, prinseră glas imediat noi puncte de foc ale nemților. Acum răpăiau cam vreo zece mitraliere și începură să bată și tunurile de patruzeci și șapte de milimetri.

Evgheni cu băieții lui nimeriseră într-un cerc de foc. În curînd avea să răsară luna și nemții aveau să-i nimicească... Noroc că vecinii, care ocoliseră potcoava, nu interveniseră în luptă, așa că puteau măcar ei să plece neobservați.

Mitralierele trăgeau cu furie. Lîngă Evgheni, Sidorenko, un băietan vesel cu ochi albaștri, scoase un țipăt și amuți...

Rachetele se aprindeau mereu pe cer și inundau cu o lumină orbitoare aceste movile blestemate.

Nu mai aveau mult de trăit. Ghenea se tîrî pînă la Evgheni, pipăi, îi găsi mîna, i-o strînse tare și rămase întins lîngă fratele său.

Și deodată — cum și de ce, nici pînă azi nu și-au putut da seama — tirul începu să se potolească. Mai zbură o rachetă pe cer, se mai auzi o mitralieră și gata...

Nu mai puteau întîrzia nici o clipă. Chiar dacă această liniște era o capcană, trebuiau să încerce să scape din încercuire.

Evgheni și cu grupul de băieți începură să se tîrască îndărăt. Ce greu era să tîrască cadavrul lui Sidorenko! Dar era lege în detașament să nu lași dușmanului nici măcar cadavrul unui tovarăș.

Evgheni se aștepta în fiecare clipă la o surpriză, dar cazematele tăceau.

In sfîrșit, cele două capete ale potcoavei blestemate rămaseră în urmă.

Trebuia plecat cît mai repede. Nici vorbă nu putea fi să se întoarcă pe drumul vechi. Nu le rămînea decît drumul prin munți.

Cercetașii săpară cu cuțitele finlandeze o groapă și-l înmormîntară în tăcere pe Sidorenko.

Luna se ridica. Trebuiau să se grăbească. Detașamentul porni spre munți în șir indian.

Ivan Tihonovici era posomorît și tăcea. Știa bine ce greu avea să le vină băieților drumul înapoi pe potecile de capre...

Evgheni renunță să ne mai descrie întoarcerea. Ne-a spus numai că erau atît de obosiți, că li se părea că nu există o fericire mai mare decît să te culci pe spate și să stai așa fără mișcare, întinzîndu-ți picioarele grele ca plumbul și desfăcîndu-ți larg înlături brațele trudite...

Urcau întruna tot mai sus în munți. Pentru mulți, acest drum era peste puterile lor. De la un timp, fură nevoiți să se lase mai jos pe o pantă mai lină și să se culce acolo pe un platou, în mijlocul unei poiene. În jur se înălțau niște pini bătrîni cu ramurile răsfirate. Jos susura duios un pîrău...

Oamenii dormeau duși, parcă erau morți. Valeri ședea într-un pin înalt și bătrîn. În fața lui se întindea ca în palmă, pînă departe în zare, pămîntul lui natal, Kubanul. Stanițele se zăreau departe, ca niște pete albe prin grădini. Deasupra lor, ca niște sulițe căzăcești ascuțite, se înălțau spre cerul fierbinte plopii piramidali. Și toate acestea tremurau ca într-un miraj.

Tot drumul Valeri se ținuse bine. Dar acuma oboseala îl doborîse. Ar fi vrut să doarmă măcar o clipă... Dar nu era voie să dormi : jos lîngă rîu puteau să fie soldați nemți și Evgheni Petrovici îi ordonase cu strășnicie să fie numai ochi și urechi.

Era foarte cald. Gîtul i se uscase. Ochii îl dureau de nesomn şi de soarele acesta nepotolit. Il durea tot trupul, dar mai ales îl dureau picioarele şi nici gînd să le poată întinde pe pinul acela blestemat...

Valeri se aşeză cît mai comod, cuprinse în braţe un ciot noduros, se sprijini de tulpină şi... aţipi.

Deodată o gaiţă începu să cîrîie şi să dea din aripi deasupra capului lui. Zbură şi se aşeză şi mai sus şi începu din nou să cîrîie neliniştită.

Valeri îşi încordă atenţia...

Totuşi, împrejurul lui era linişte. Rîul şopotea.

Dar gaiţa neastîmpărată începu din nou să cîrîie...

Valeri văzu cum de partea cealaltă a poienii o tufă de măcieş începe să se mişte... O ramură se dădu într-o parte şi pe iarba deasă apăru un neamţ bălan...

Valeri ridică prudent carabina, sprijini ţeava de ciot şi luă la ochi pe duşman, dar chiar în aceeaşi clipă lăsă carabina jos: nu era voie să tragi. Trebuia să aştepte...

Neamţul ieşi dintre tufe pînă la brîu şi se uită în poiană. De jos, el nu putea să-i observe pe partizani.

Se uită o clipă-două şi făcu un semn.

Cinci friţi ieşiră în poiană tîrîndu-se pe brînci.

Mai mult nu se putea întîrzia. Valeri se dădu jos din pin şi, furişîndu-se prin iarbă, se tîrî pînă la ai lui.

— Evgheni Petrovici, în poiană sînt nişte nemţi...

— Trezeşte-i încet pe toţi ai noştri. Şi desfăşuraţi-vă în trăgători...

Partizanii erau întinşi în iarbă. La dreapta, ceva mai departe de ei, după tulpina unui pin bătrîn, se culcase Evgheni. Evgheni îşi pregăti grenadele, introduse în ele focoase şi scoase cartuşele din cartuşiera de rezervă.

Nemţii ieşiră din tufiş tîrîndu-se unul după altul. Erau acum aproape o sută. Aplecaţi în iarbă, mergeau încet, desfăşuraţi în trăgători într-un lung semicerc, cu gîndul să înconjoare plaioul pe care şedeau întinşi partizanii.

Ai noştri aşteptau. Nemţii veneau tot mai aproape. Nervii tuturora erau încordaţi la limită. Unii se uitau nerăbdători la Evgheni ca şi cum l-ar fi întrebat: ei, cînd începem?!

Evgheni ridică automatul, care era semnul convenţional, şi o salvă tulbură liniştea.

Nemţii se dădură înapoi. In iarbă şi în tufele de măcieş, ţipau cumplit răniţii.

După ce primiră întăriri, nemţii dădură un nou atac şi iar fură respinşi.

De data aceasta, amuţiră aproape o oră. Amuţise şi plaioul.

In tufişuri era mişcare. Infirmierii fascişti se tîrau ca şopîrlele, ridicîndu-şi răniţii. N-aveau decît să-i ridice.

Pe platou nu era nici o mişcare.

Trecu încă o oră, chinuitoare şi lungă cît o zi. Păsările se liniştiră. Totul era liniştit. Nu mai cîrîia acuma nici gaiţa.

Nemţii apărură însă iar în poiană. Acum nu mai mergeau pe brînci. Credeau că partizanii nu mai erau acolo şi că plecaseră în munţi.

O salvă atinse ca un bici rîndurile nemţilor şi fasciştii cuprinşi de panică fugiră înapoi în tufişuri. Şi iarăşi începură să urle răniţii.

Deodată din dreapta, două mitraliere începură să tragă în acelaşi timp, cu rafale lungi asupra platoului, retezînd cu gloanţele spicele pufoase ale ierburilor. Primul nostru rănit căruia un glonte îi zdrobise umărul începu să geamă. Gloanţele şuierau drept deasupra capetelor noastre. Ajungea ca mitraliorul neamţ să coboare numai cu cîţiva milimetri ţeava mitralierei ca să secere lanţul de trăgători al partizanilor.

— Valeri, ia trei oameni şi repeziţi-vă spre mitraliere, — ordonă Evgheni.

Valeri o luă tîrîş într-o parte. După dînsul începură să se tîrască unul în urma celuilalt, doi colegi ai lui de clasă; al treilea era Ghenea. Numaidecît se băgară în nişte tufe scunde de măcieş. Ghimpii li se înfigeau în carne, le rupeau hainele şi-i împiedicau să înainteze. După tufele de măcieş, dădură de nişte pietre ascuţite, apoi de nişte tufe încîlcite şi, în cele din urmă, de o iarbă deasă. Pe platou, mitralierele trăgeau întruna. Băieţii se grăbeau din răsputeri.

Cînd fură la vreo treizeci de paşi de mitralierele inamice, tuspatru săriră deodată în picioare şi aruncară grenadele. Patru explozii se contopiră într-una singură. Mitralierele amuţiră.

Băieţii se tîrîră repede îndărăt. Un grup de pistolari nemţi alerga deja ca să le taie drumul. Dar în clipa aceea, platoul prinse viaţă din nou: Evgheni acoperea retragerea neînfricaţilor noştri cu un foc masiv...

Se lăsa seara. Trunchiurile pinilor se estompau în lumina amurgului. Era linişte. Dar nemţii erau acolo, alături. Ei se culcaseră la pămînt, formînd o largă potcoavă în jurul poienii, împingînd pe partizani spre peretele abrupt al muntelui.

— Numai cineva care cunoaşte bine munţii Caucazului a putut să le sugereze planul ăsta, — îi şopti Ivan Tihonovici lui Evgheni.

Partizanii erau obosiţi în urma drumului greu. Nu mai aveau putere să se caţere pe potecile de capre care duceau peste îngrămădirea asta sălbatică de stînci şi de defileuri. Nemţii tăia-

seră partizanilor singurul drum mai uşor pe panta masivului muntos şi le baraseră şi calea spre rîu.

Cercetaşii se aflau încercuiţi şi nu puteau să găsească nici o ieşire...

Era acum a patra zi de cînd stăteau culcaţi la pămînt, fără apă.

Tot aşa se vedeau în zare satele îndepărtate. Rîul şopotea la poalele muntelui. Din cauza acestui murmur domol, gîndurile li se tulburau şi setea îi ardea şi mai tare. Li se părea că numai cîteva picături de apă ar fi fost destul pentru ca trupul să-şi capete iarăşi vlaga şi să poată ieşi odată din această cumplită capcană.

Dar apă nu era. De trei ori încercaseră bravii noştri să coboare la rîu, dar nici nu ieşeau bine din tufiş, că mitralierele începeau să pîrîie. Şi, ca un blestem, nopţile erau luminoase, cu lună plină.

Oamenii stăteau întinşi, fără mişcare, sub pini şi ascultau cum susura jos rîul...

Dimineaţa, Evgheni găsi în scorbura unei zade bătrîne, nişte apă stătută şi murdară. Îşi udă batista şi dădu cîteva picături răniţilor. Apa mirosea a mucegai dar răniţii sorbeau fiecare picătură.

Oamenii erau întinşi fără mişcare şi priveau cum se tîrau pe cerul albastru nori albi şi uşori. Măcar de-ar fi plouat cît de puţin... Dar nu ploua.

Gîturile li se uscaseră. Chiar şi un cuvînt spus în şoaptă le provoca o durere ascuţită. Mintea li se întuneca. Unii începură să delireze. Iar rîul curgea şopotind mereu...

— Evgheni Petrovici, eu unul plec după apă. Decît să mă chinuiesc aşa, mai bine mor de un glonte...

Ivan Tihonovici îşi agăţă de centură cîteva bidoane...

— Am să-l iau pe Nikolai cu mine. Timp de zece ani am vînat împreună mistreţi. Poate că...

Ivan Tihonovici îşi făcuse o socoteală simplă; după amiază, după ce au mîncat, era puţin probabil ca nemţii, moleşiţi de mîncare şi de soare, să păzească cu prea multă atenţie calea spre rîu.

De la marginea pădurii, Evgheni vedea cum vînătorii se tîrau spre apă. Ajunseseră acum la jumătatea drumului şi nu mai rămîneau decît vreo sută de metri pînă la tufele de pe mal.

Oamenii din poiană stăteau neclintiţi. Aşteptau înfriguraţi.

— Ei, cum merge, Evgheni Petrovici?

— Se tîrăsc, se tîrăsc mereu...

Dar iată că Nikolai s-a oprit; parcă s-a întîmplat ceva... Ivan Tihonovici se întoarce... o clipă, două, stă întins lîngă Ni-

kolai... Apoi se tîrăşte singur... Nikolai a rămas. Poate l-au lăsat puterile, sau poate că au acuma alt plan...

— Ei, cum merg ai noştri?

— O să avem în curînd apă.

— De-am avea-o mai repede!...

Ivan Tihonovici dispăru în tufele de lîngă rîu. Acum lua apă... Dar răsună o rafală de pistol automat. Trei nemţi săriră din iarba deasă şi alergară spre tufele în care intrase Ivan Tihonovici.

Evgheni ridică arma şi neamţul din faţă căzu. Dar în aceeaşi clipă pe platou mitralierele începură să tragă.

Evgheni se lungi la pămînt... Gloanţele şuierau şi nu te lăsau să ridici capul. In scurtul interval dintre două rafale, se auzi lîngă rîu un zgomot înăbuşit de glasuri şi strigăte.

Cînd mitralierele tăcură în sfîrşit şi Evgheni putu să ridice capul, el văzu că vînătorii noştri erau acum departe. Nikolai abia îşi mai mişca picioarele. Nemţii îl împingeau cu patul puştii. Căzu. Apoi se ridică din nou şi, şchiopătînd, se tîrî pe cîmpie în urma lui Ivan Tihonovici... Adio, camarazi de luptă...

Evgheni se întoarse la ai lui. Nimeni nu-l întreba nimic. Ii citiseră tot ce se întîmplase în ochi.

Insera. Pe rîu se lăsa ceaţă.

— Am să plec, Evgheni Petrovici. Am să-l iau cu mine pe Ghenea şi am să plec.

Cel care vorbise aşa era Valeri. Se ţinuse cel mai bine, numai că ochii i se înfundaseră şi-i crăpaseră buzele de sete şi sîngele se închegase pe ele.

Valeri şi Ghenea dispuneau numai de un singur ceas, de la apusul soarelui pînă la răsăritul lunii.

La această oră, nemţii erau deosebit de vigilenţi. Dar ce puteau să mai facă partizanii?... Dacă băieţii nu vor face rost de apă, trebuiau să plece în munţi: poate careva tot va reuşi să ajungă în tabără. Mai bine moartea în munţi decît aici, în capcana asta de şoareci...

Evgheni aşteptă...

Deodată, în partea în care plecaseră Valeri cu Ghenea începură să vîjîie minele.

Era sfîrşitul...

Oamenii care mai puteau fi scoşi de aici, trebuiau scoşi neapărat...

Ochii multora aveau o expresie de indiferenţă. Se mişcau ca nişte automate. „Ce se întîmplă acuma dacă nemţii pornesc la atac? se gîndea cu groază Evgheni. Să fie oare cu putinţă ca aceşti oameni chinuiţi să mai facă drumul greu prin munţi?"

Tirul încetă. In pădure răsună ţipătul unei păsări de noapte.

Oare să fie un semnal?

Nu era un semnal. La ajutor n-avea de unde se aştepta.

Şi din nou se făcu linişte. Numai rîul şopotea la poalele muntelui...

Din nou răsună o rafală de pistol automat. Apoi a doua, a treia. Şi pe neaşteptate răsunară împuşcăturile seci ale carabinei de partizani.

Prin urmare Ghenea şi Valeri trăiau.

Împuşcăturile se îndepărtau tot mai mult de poiană şi se stinseră în munţi.

Oamenii aşteptau...

Întins la pămînt, Evgheni stătea şi asculta. Se gîndea: „Acolo mi-a pierit frăţiorul" ..

Luna plină se ridica deasupra muntelui; lumina ei moartă se aşternu peste vîrfurile întunecoase ale copacilor.

Deodată o creangă uscată pîrîi. De după stîncă, o umbră apăru o clipă şi îndată dispăru.

Nemţii!

Evgheni scoase o grenadă.

— Du-te la ai noştri, — îi şopti el partizanului care era întins alături, — spune-le să se desfăşoare în trăgători, dar, pînă n-arunc eu grenada, nici un zgomot.

Chiar în clipa aceea îi ajunse pînă la ureche, abia auzit, un ţîrîit de greier, un ţîrîit pe care îl cunoştea bine. La început crezu că era o halucinaţie, că delira. Aceşti douăzeci de oameni condamnaţi, trebuiau numaidecît scoşi de aici, trebuiau salvaţi...

Iar se auzi ţîrîitul de greier, mai insistent de data aceasta, cerînd parcă răspuns.

Şi Evgheni răspunse.

Tufele de lîngă stîncă se dădură înlături. Inundat de lumina lunei, apăru Valeri.

— Iartă-ne, Evgheni Petrovici! Ne-am rătăcit pe cînd trăgeam în nemţi. Ţine!

Şi-i întinse un bidon cu apă. În spatele lui stătea Ghenea. Amîndoi erau uzi din cap pînă în picioare; nu se putuseră opri şi se scăldaseră. Amîndoi aveau bidoane pline atîrnate de centură.

Evgheni dădu fiecărui partizan numai cîteva înghiţituri, cu zgîrcenie. Totuşi, oamenii reînviau văzînd cu ochii. Parcă nici n-ar fi existat acele zile cumplite, chinuitoare, fără apă, fără speranţă...

Acum puteau din nou să plece în munţi. Şi luna n-avea decît să lucească, căci nu mai speria pe nimeni.

. . . .

Evgheni nu era în stare să ne istorisească mai închegat despre drumul lor prin munţi. Nu-şi amintea decît suişurile abrupte, aproape verticale, soarele arzător, apa mucegăită din

scorburi, moartea a doi tovarăşi care alunecaseră într-o prăpastie şi bucuria cînd şi-a dat seama, în sfîrşit, că tabăra era aproape.

— Hai la masă, Evgheni Petrovici, hai la masă, dragă!. — îi dădea ghies Evfrosinia Mihailovna. — Dar nu vă supăraţi. Nu-i bine să mîncaţi aşa dintr-odată mult. In schimb mîine...

— Vin îndată Evfrosinia Mihailovna. Trimiteţi-mi numai un om de legătură...

Evgheni trimise la comandament raportul privitor la dispozitivul potcoavei cu cazematele nemţeşti.

A doua zi, după ce dormise şi se odihnise, iar am început să facem planuri.

— Tată, — îmi zise el, — s-a făcut timpul să ne apucăm de calea ferată şi să începem să aruncăm trenuri în aer. Am vorbit de asta odată la comandamentul reţelei noastre de partizani, dar s-au arătat cam reci, spunîndu-mi că pînă acum n-a fost încă efectuată în tot Kubanul nici o diversiune de cale ferată. N-am insistat. Dar cînd muream de sete în munţi şi stăteam întins la pămînt, mă întrebam: voi pieri aici fără să-mi îndeplinesc visul?... Şi am făcut acolo jurămîntul că dacă voi scăpa cu viaţă, primul tren fascist din Kuban va fi aruncat în aer de o mină automată, perfectă, de-a noastră, de-a partizanilor. Deocamdată, fabricarea acestei mine nu ne reuşeşte. Dar de atins scopul tot ni-l vom atinge şi vom ajunge s-o fabricăm! Şi vom arunca atunci trenurile în aer... Instruiţi sîntem, experienţă avem şi ni s-a arătat şi încredere. Cînd se va isprăvi războiul, poporul şi partidul ne vor cere socoteală şi ne vor spune: Bine, cum se face că voi, ingineri, n-aţi izbutit să-i bateţi cum trebuie pe nemţi? Tocmai în momentul cel mai greu n-aţi ştiut să vă folosiţi de cunoştinţele voastre.

Sîntem datori să organizăm aici, în regiunea muntoasă, să zicem la Planceskaia, o şcoală de diversiune şi minare. Detaşamentele vecine vor fi bucuroase să-şi trimită la această şcoală pe cei mai buni oameni ai lor. Le vom ţine prelegeri, vom face cu ei practică pe un cîmp special de mine, îi vom lua cu noi în diversiunile noastre viitoare şi cînd se vor întoarce la detaşamentele lor, vor fi plantatori de mine experimentaţi. Pe căi ferate şi pe şosele, pe poduri şi pe viaducte, şi în munţi şi în stepă, trenurile vor sări în aer, tancurile aruncate în aer se vor aprinde, podurile se vor prăbuşi şi mii de fascişti vor pieri.

Inceputul trebuie să vină de la noi, de la partizanii ingineri. E datoria noastră. Şi ne-o vom îndeplini. Ţi-o jur. Lasă-ne numai să ne punem la punct mina cea nouă, să elaborăm metoda diversiunilor de cale ferată şi — oricîte dificultăţi ar fi — în spatele frontului nemţesc va funcţiona şcoala de diversiune şi minare a partizanilor...

Evgheni tăcu. Tăceam şi eu de frică să nu tulbur nobila însufleţire de care era cuprins fiul meu.

Mai la o parte, împingîndu-se unul pe celălalt, se tot învîrteau Ghenea şi Valeri.

— Ce vrei Ghenea? — îl întrebai eu.

Ghenea se intimidă şi-mi răspunse:

— Tată, poate că ai vreo însărcinare pentru mine la Planceskaia?... Cînd muream acolo de sete, tare mai doream să vă mai văd o dată, pe tine şi pe mama...

Simţeam că vocea are să-mi tremure dacă-i voi răspunde: „Du-te şi fără asta! Du-te şi aşa".

— Daţi-mi voie, Tătucule, să mă duc şi eu, — se rugă Valeri.

Din frageda copilărie, Valeri trăise printre străini. O bătrînă miloasă îl ţinea cît îl ţinea şi pe urmă îl dădea alteia zicînd: „De-acuma-ncolo hrăneşte-l tu că eu l-am hrănit un an". Cu un zîmbet amar, Valeri vorbea despre el însuşi, citîndu-l pe Lermontov: „Eu tată, mamă, nu putui să spun pe nume nimănui"...[1]) Băiatul fusese trimis la noi de detaşamentul vecin ca agent de legătură. Se legase foarte mult de noi, iar Ghenea şi Evgheni erau pentru el ca nişte fraţi.

Le-am spus cu severitate:

— V-aţi făcut nişte haimanale, măi băieţi. Duceţi-vă şi o vedeţi pe mama şi după aceea să vă întoarceţi imediat în tabără!

Peste trei zile am primit de la comandamentul grupului de detaşamente de partizani o radiogramă:

«Aviaţia a bombardat punctele de foc (ale „potcoavei") pe care le-aţi semnalat. Ele nu mai există. Primiţi profundă recunoştinţă din partea comandamentului Armatei Roşii».

A doua ştire îmbucurătoare care ne-a sosit a fost că Ivan Tihonovici şi Nikolai trăiau.

Ei scăpaseră ca prin minune.

Fuseseră aduşi în staniţă şi închişi într-o magazie veche... Seara, nemţii au adus în casa de alături o partizană pe care o prinseseră în împrejurimi. A început interogatoriul. Ivan Tihonovici a auzit tot pînă la ultimul cuvînt: în pereţii magaziei erau crăpături, iar uşa care ducea în casă era deschisă.

Fata tăcea. Au bătut-o cu vergelele de armă, i-au frînt mîinile, au ars-o cu fierul roşu. Fata n-a scos nici un cuvînt.

Cam pe la miezul nopţii, interogatoriul a luat sfîrşit. Au dus-o pe fată de acolo şi în casă nemţii s-au pus pe beţie.

Sprijinindu-se de peretele magaziei, Nikolai simţi că o scîndură de jos se clătina.

---

[1]) Citat din poemul „Mţîri". (N. red. rom.)

Partizanii s-au muncit o oră întreagă, dar tot au scos scîndura şi au ieşit prin gaură.

Fie că chefuia cu ceilalţi, fie că plecase tocmai atunci pentru cîteva clipe, fapt era că santinela lipsea.

Cum au scăpat vînătorii din staniţă, e de neînţeles. Au rătăcit trei zile, au dat de nişte cercetaşi partizani şi au ajuns la ai lor.

Despre toate acestea se spunea în scrisoarea lui Ivan Tihonovici către Evgheni. La urmă, mai erau cîteva rînduri:

„Nu mă voi linişti pînă cînd n-o voi răzbuna pe tînăra cazacă. Te poftesc, Evgheni Petrovici, s-o răzbunăm împreună".

Evgheni îi trimise un bilet prin curierul care îi adusese scrisoarea:

„Sînt fericit că eşti în viaţă, Ivan Tihonovici. N-avea grijă că vom răzbuna-o împreună".

CAPITOLUL XV

Visul lui Evgheni avea să se îndeplinească neaşteptat de repede. Într-o zi am primit un ordin secret din partea comandamentului grupului de detaşamente de partizani. Trebuia să ne ducem dincolo de staniţa Smolenskaia, pe şoseaua Smolenskaia— Gheorghie-Afipskaia — Novo-Dmitrievskaia — Severskaia, ca să minăm trei poduri şi la întoarcere să cercetăm podul de pe şoseaua Severskaia — Smolenskaia, a cărui minare fusese încredinţată celor din Smolenskaia, şi afară de asta să procedăm la obişnuita noastră recunoaştere pînă la Gheorghie-Afipskaia.

Era prima noastră operaţie de diversiune de mari proporţii, cu minare de şosele.

Ne-am pregătit pentru această operaţiune, fără grabă, am elaborat minuţios itinerariul şi am împărţit misiunile. Minarea a fost încredinţată celui de al doilea pluton de sub comanda lui Vetlughin, iar paza, plutonului întîi condus de Ianukevici.

După ce am controlat echipamentul fiecărui partizan, am pornit prin Krepostnaia şi Topcieva Şcel spre muntele Lambin.

Drumul era foarte anevoios. Curelele rucsacurilor ne tăiau umerii. Povara pe care o duceau oamenii, şi ea neobişnuit de grea, era alcătuită din alimente pe şapte zile, o rezervă de cartuşe de cîte o sută douăzeci de bucăţi de om, grenade, lădiţe cu mine antitanc, carabine, o puşcă mitralieră P.P.D. cu discuri, şi tot felul de mărunţişuri: cuţite, bidoane cu apă.

Ca întotdeauna, înaintam în şir indian. În frunte mergea Evgheni. Era strict interzis oamenilor să vorbească în timpul marşului, chiar şi în şoaptă. De fumat nici nu putea fi vorba. La în-

ceput am mers prin pădurea deasă de-a lungul Afipsului, apoi pe cărarea care ducea prin desiş.

Amurgea cînd am ajuns la albia uscată a unui pîrău. Am dat apoi de o poiană cu un smîrc mare, unde am cinat fără să facem foc şi ne-am aranjat pe plutoane, pentru popasul de noapte.

În seara aceea, ni se părea că picioarele vor refuza să ne mai servească, dar dimineaţa am pornit din nou la drum... Lupta cea mai crîncenă ne-ar fi istovit mai puţin decît această ascensiune pe muntele Lambin, cu rucsacurile grele în spate. Am trecut şi prin Topcieva Şcel, un defileu adînc de vreo două sute de metri, atît de îngust încît doi oameni n-ar fi putut să se încrucişeze în mers Ne-am strecurat printre pietre uriaşe şi trunchiuri de copaci, ne-am tîrît pe sub copacii doborîţi de furtună. Urcam mereu muntele pieptiş.

Spre sfîrşitul drumului, mulţi se clătinau pe picioare parcă ar fi fost beţi, şi nu numai că ni se îndoiau picioarele, dar ne tremurau şi mîinile şi ne durea tot trupul.

N-aveam timp să ne odihnim destul pentru că operaţiunea era fixată pe a doua zi dimineaţa.

Abia se luminase de ziuă şi eram cu toţii în picioare.

Am coborît încet de pe muntele Lambin. De jur împrejur erau nemţi, iar noi umblam pe acolo pentru prima oară. Eram nevoiţi să ne orientăm după hartă şi după busolă, iar din cînd în cînd ne urcam în copaci şi controlam direcţia.

Cam pe la ceasurile trei ne-am apropiat de poduri şi ne-am întins în nişte tufişuri. Ziua nu-i timpul potrivit pentru operaţiile partizanilor.

Cam pe la miezul nopţii, am procedat la minarea podului.

Mărturisesc că mă simţeam neliniştit şi mă întrebam dacă ne puteam oare bizui pe plantatorii noştri de mine care erau atît de istoviţi de drum. Dar minarea a fost realizată în chip strălucit, precis, fără zgomot şi repede. Oricît de sever şi de cicălitor era Gheronti Nikolaevici, dar, după ce a controlat minele, a trebuit să recunoască şi el că minarea fusese realizată în chip ireproşabil.

Acum nu ne mai rămînea decît să aşteptăm şi să ne odihnim. Noaptea era întunecoasă. Ne-am tîrît pe brînci pînă departe de locul diversiunii, în nişte tufe.

În zorii zilei apăru pe şosea un camion de şapte tone, plin cu pistolari.

L-am urmărit emoţionaţi cu binoclul. Părea mic, aproape cît o jucărie ticsită de soldaţi minusculi.

Podul se vedea clar de la postul de observaţie. Lîngă pod era un fag bătrîn crăpat de trăsnet, iar în faţa lui se găsea un tufiş des care acoperea vederii şoseaua.

Camionul dispăru după tufe. După calculele noastre ar fi trebuit să treacă de tufe în cîteva secunde. Timpul se tîra nesfîrşit

de încet. Ni se părea că trecuse de atunci o veşnicie... şi camionul tot nu apărea...

Nu ştiam ce să mai credem! Poate că pierdusem ceva noaptea în apropierea podului care să le fi sărit în ochi nemţilor şi au oprit camionul? Acuşi vor descoperi minele şi le vor neutraliza...

Dar iată camionul urmîndu-şi drumul pe şosea. Urca tocmai pe pod, cînd, deodată, o coloană de foc şi de ţărînă se înălţă fără zgomot în sus şi bucăţi de pod şi de camion zburară în aer. Peste cîteva secunde ajunse pînă la noi zgomotul înăbuşit al exploziei.

Fumul de la explozia primului camion nici n-apucase bine să se împrăştie, cînd încă un camion sări în aer pe al doilea pod. Soldaţii fascişti cădeau la pămînt cum cad toamna perele din pom. Acei care scăpaseră ca prin minune se repeziră în tufişuri. Noi nu-i doboram, deoarece asta nu făcea parte din misiunea grupului nostru.

La Smolenskaia şi la Novo-Dmitrievskaia se dădu alarma. Se şi auzea zgomotul motocicletelor care veneau în ajutorul camioanelor.

Ai noştri se retraseră imediat în munţi.

Cam peste jumătate de ceas se auzi a treia explozie. Munţii repetară de cîteva ori tunetul ei. Bubuitul exploziei era foarte ascuţit şi strident. Pe al treilea pod explodase un automobil blindat.

La întoarcere, plantatorii de mine ai lui Vetlughin cercetară podul de pe drumul Smolenskaia-Severskaia. Cei de la Smolenskaia nu reuşiseră minarea, iar exploziile nu făcuseră mare lucru: ciupiseră numai grinzile de la margini.

Dar Vetlughin reuşi să îndrepte greşeala. Ai noştri minară podul a doua oară, iar în după amiaza aceleeaşi zile, un automobil blindat fascist sări în aer cu pod cu tot.

Rezultatul diversiunii nu era rău: patru poduri aruncate în aer şi şaizeci de nemţi ucişi. N-am izbutit să numărăm răniţii. Partizanii nu suferiseră nici o pierdere.

Peste cîteva zile, Evgheni plecă noaptea din tabără pentru o nouă diversiune, luînd cu el şase partizani şi pe Dax.

Grupul intră adînc în munţi. Pe o şosea, departe în munte, se afla un pod cu un singur arc înalt de piatră, aruncat peste un defileu adînc. Cu o zi înainte, cercetaşii noştri raportaseră că pe şosea şi pe pod trebuiau să treacă unităţi de vînători de munte ale fasciştilor.

Partizanii înaintau ca totdeauna în flanc cîte unul. In frunte mergeau cei doi fraţi Martînenko, cercetaşii şi vînătorii noştri.

Se lumina de ziuă. In faţă se înălţa, inundat de soare masivul muntos abrupt. Ceaţa se ridica din defileuri. Jos în adînc urla şi clocotea rîul.

Serghei Martînenko se opri şi ridică mîna. Partizanii se lungiră la pămînt. Evgheni abia îl putea ţine pe Dax.

Martînenko duse arma la umăr. Ecoul sonor repetă zgomotul împuşcăturii.

Dax se smulse din loc şi, ca o săgeată, se repezi jos în defileu, pe unde trecea în fugă o turmă de porci sălbatici. In coadă alerga un mistreţ tînăr, lăsînd în urma lui pete de sînge. Dax i se repezi în ceafă.

Un ghem cenuşiu se rostogoli, urlînd prin iarbă. O spumă sîngerie ieşea din rîtul fiarei rănite. Mai avea încă putere şi căuta să scape şi să-l străpungă pe Dax cu colţii. Dar şi colţii lui Dax erau bine înfipţi în ceafa mistreţului.

Serghei Martînenko veni la timp. Prinzînd un moment potrivit, înfipse pînă la plăsele cuţitul în pieptul fiarei. Mistreţul rămase nemişcat.

Vînătorii jupuiră mistreţul şi îl atîrnară tăiat şi curăţit de un copac ca să nu-l mănînce fiarele sălbatice.

La întoarcere, partizanii aveau să-l ia şi să-l ducă în tabără.

Drumul devenea din ce în ce mai greu. Cărarea rămăsese demult în urmă. Karpov, care cunoştea foarte bine munţii, ducea acum grupul spre trecătoare.

Oamenii se agăţau de tufe, de ramurile copacilor. Se trăgeau unii pe alţii de mîini. La fiecare sută de metri erau siliţi să se odihnească. La aceste scurte popasuri, Evgheni îi grăbea necontenit :

— Haideţi, tovarăşi, mai repede!

Pînă în vîrful muntelui nu mai rămăsese decît vreo cincizeci de metri. Dar pe aceste ultime plăci de piatră verticale, oamenii se căţărară timp de un ceas şi jumătate, înfigînd în crăpături cuţitele finlandeze şi trăgîndu-se unul pe altul cu frînghiile.

Ascensiunea se isprăvise. În faţă, ca o îngrămădire sălbatică de stînci, se întindea Caucazul. La sud-vest, vîrfurile munţilor acoperite de zăpadă străluceau la soare, iar departe, la nord, în ceaţa fumurie, se zărea Krasnodarul nostru...

Oamenii, legaţi unul de celălalt cu o frînghie lungă, se tîrau pe pietrele trecătorii. Nici muşchiul nu mai creştea acolo. Nu era decît stînca goală pe care de sute de ani o şlefuiseră ploile şi vînturile. Piatra lucie era lunecoasă şi crestele tăioase îi răneau pe partizani la picioare. Jos, se căsca prăpastia neagră a defileului.

Dax scheuna din cînd în cînd şi se ghemuia la picioarele lui Evgheni, iar la popasuri se uita la stăpînul lui cu ochi trişti, inteligenţi şi, simţindu-se vinovat, îi lingea mîna.

Drumul acesta greu prin trecătoare dură timp de două ore. Pe Ghenea începu să-l doară rana din spate pe care o căpătase nu demult, deoarece curelele sacului plin de explozibil, alimente şi cartuşe, îi intrau în carne. Grenadele de la brîu se făcuseră şi ele

nespus de grele!... Gura îi era uscată. Picioarele îi ardeau de parcă erau fripte. Dar nu putea și nici n-ar fi îndrăznit să rămînă în urmă, că doar el singur îl rugase pe frate-său să-l ia în munți. Și cînd Evgheni, neliniștit, se întorcea să se uite la Ghenea, acesta îi zîmbea curajos. Abia mai tîrziu i-a mărturisit el maică-si cît de greu îi fusese atunci...

Coborîșul se dovedi încă și mai greu decît suișul. În amurg era greu ca oamenii să vadă unde puneau piciorul. Cînd, cu ajutorul frînghiilor, s-au lăsat ceva mai jos, drumul începu să fie mai ușor și se ajutau de rădăcinile dezgolite ale copacilor, care apăreau ca niște șerpi din crăpăturile stîncilor.

În sfîrșit, au dat de o potecă destul de dreaptă care cobora și acolo s-au odihnit vreo jumătate de ceas.

Începuse să se înnopteze. În preajma locului unde s-au oprit, foarte aproape, se auzea murmurul unui pîrîiaș de munte.

Deodată Dax a început să mîrîie. Părul des de pe spinare i se zbîrlise.

Evgheni dădu ordin lui Karpov să vadă ce era... Dar Karpov n-apucă să meargă nici cincizeci de metri, cînd din dreapta răsună o împușcătură. Țîșnind din țeava armei, flacăra lumină o clipă o grămadă de copaci doborîți de furtună și împrejurul nostru se făcu și mai întuneric.

Evgheni ordonă retragerea grupului. Karpov și frații Martînenko continuau să se tîrască fără zgomot în întuneric.

Dax era neliniștit.

Trecu o oră. În tufiș se auzi un țîrîit de greier: erau cercetașii noștri care se întorceau.

Martînenko cel mic raportă în șoaptă lui Evgheni:

— În fața noastră, la marginea drumului, se află un bordei acoperit cu pămînt. Lîngă bordei sînt șapte-opt oameni. N-am putut să deslușesc în întuneric ce fel de oameni sînt, dar îmi vine a crede că-i un post de pază la trecătoare.

Nu trebuia să facă zgomot deoarece obiectivul era prea aproape și o mișcare cît de mică în întuneric ar fi putut alarma garda nemțească de la pod și unitatea din aul[1]).

— Karpov, du-ne mai bine pe un drum ocolit! — ordonă Evgheni.

Abia în zorii zilei, partizanii ieșiră la drum. De după crestele îndepărtate ale munților, îi întîmpină strălucirea orbitoare a soarelui. De după munte venea din aul, larmă nedeslușită de glasuri și lătrat de cîini.

Au trebuit să se ascundă o zi întreagă, ca și cum ar fi intrat în pămînt.

Ceva mai la o parte de drum, era un mărăciniș des. Greu s-ar

---

[1]) Sat caucazian. (N. red. rom.)

fu putut găsi un adăpost mai bun. Nici măcar un cîine caucazian n-ar fi îndrăznit să se bage acolo: la cea mai mică mişcare, ghimpii ascuţiţi se înfigeau adînc în carne...

Croindu-şi cu securile o trecere îngustă, grupul poposi în tufişurile dese. Ghenea stătea la pîndă. Karpov şi fraţii Martînenko plecară în recunoaştere.

Se întoarseră abia noaptea. Karpov raportă:

— Podul este chiar alături. Drumul e bunişor. Am întîlnit un păstor. Mi-a spus că azi nemţii n-au mai lăsat cireada lui să treacă peste pod, cu toate că în ajun n-au oprit-o. Ciobanul mai spunea că în curînd mari unităţi motomecanizate ale nemţilor vor trece peste pod. Aşa că am venit la timp. Numai de n-am întîrzia...

Grupul ieşi din tufişe. De pe rîpa înaltă se zărea, vag, arcul de piatră al podului şi cotitura bruscă a şoselei după o ieşitură a muntelui.

De o parte a arcului, în faţa unei gherete, se plimbau două santinele, care făceau încet cîte zece paşi în sus şi-n jos...

De partea cealaltă a arcului se afla cazarma gărzii. De acolo, se vedeau, probabil, siluetele santinelelor de lîngă gheretă, profilîndu-se pe fondul stîncii.

Deasupra defileului, pe dunga de cer sfîşiată pe margini, străluceau stele albastre. Din întunericul pădurii se auzea ţipătul jalnic al cucuvelei. Jos, sub pod, vuia şi clocotea rîul care se repezea urlînd peste pietrele pragurilor...

— Karpov şi fraţii Martînenko să lichideze santinelele! — ordonă Evgheni. — Dar în aşa fel ca garda, de partea cealaltă a podului, să aibă toată noaptea impresia că santinelele trăiesc şi stau în post. Aţi înţeles? Imediat ce vor dispare santinelele, cei doi Martînenko să treacă la minarea podului, iar Nedriga, Kozmin şi cu tine, Ghenea, veţi pune mine pe şosea.

Trei umbre alunecară pe rîpă şi rămaseră nemişcate lîngă arcul podului.

Minutele treceau chinuitor de încet...

In sfîrşit, santinelele se apropiară de gheretă.

Dintr-o săritură Serghei şi Danilo se năpustiră asupra lor. Cu mîna stîngă le astupară gura. Cu mîna dreaptă le înfipseră cuţitul finlandez în piept. Era un gest obişnuit pentru ei. De multe ori în viaţa lor de vînători, fraţii doborîseră fiare în felul acesta.

Santinelele se prăbuşiră la pămînt. Fraţii Martînenko le-smulseră mantalele şi aruncară cadavrele în rîpă. Vuietul rîului înăbuşi zgomotul căderii...

Acuma Karpov, îmbrăcat cu o manta nemţească, cu puşca în mîini, se plimba încet în post. A doua manta atîrna pe marginea gheretei şi vîntul nopţii îi mişca domol poalele.

Serghei şi Danilo puseră repede minele la temelia podului şi jos, la baza arcului.

Peste o jumătate de oră, Evgheni se duse pe brînci pînă la pod şi controlă treaba pe care o făcuseră cei doi. Minele fuseseră puse corect, unite cu fitilurile detonatoare, meticulos camuflate. Totul fusese făcut conştiincios şi precis.

Pe şosea fură puse trei mine. Dar cu a patra, cea mai mare care trebuia pusă la ultima cotitură a drumului, lucrul n-a mers tocmai aşa de uşor. Cu sudoarea curgîndu-i şiroaie, Ghenea scobea cu cuţitul piatra rezistentă. Fraţii Martînenko veniră să-i ajute, dar Ghenea tocmai isprăvise lucrul. El se tîrî îndărăt la postul de observaţie.

Peste cîteva minute, Dax începu să mîrîie. Şi aproape în aceeaşi clipă se auzi ţîrîitul greierului. Ţîrîise Ghenea anunţînd o primejdie.

Erau doi vînători de munte fascişti care mergeau pe şosea. Evgheni ordonă lui Nedriga şi lui Kozmin să se pregătească. Ceilalţi se dădură la o parte.

Se repetă ceea ce se petrecuse şi lîngă gheretă: partizanii astupară cu mîna stîngă gura nemţilor şi cu cea dreaptă înfipseră cuţitul în ei. Cadavrele se rostogoliră în rîpă.

Ascunzîndu-se în tufişuri, tot grupul se urcă repede pe o stîncă. Odată cu venirea zilei, de pe stîncă avea să se vadă desluşit cotitura bruscă a şoselei, podul, cazarma gărzii...

În zori, jos, la postul nemţesc, începu zarva. Dispăruseră santinelele. De marginea gheretei atîrnau mantalele lor verzi-cenuşii...

Nemţii căutară pe cei dispăruţi pe şosea pe povîrnişul rîpei şi, bineînţeles, nu-i găsiră: rîul dusese de mult cadavrele lor.

În sfîrşit, nu-i mai căutară. Acum se plimbau alte santinele care priveau cu frică în toate părţile. Convinşi cum erau că partizanii nu puteau pătrunde în cuibul lor din munţi şi cu atît mai puţin plantatorii de mine, nici unui fascist nu-i trecu prin minte să cerceteze podul şi drumul.

Ai noştri aşteptau. Mai tîrziu, Ghenea ne-a povestit că de plictiseală repeta în minte formule algebrice Dealtfel, observasem demult că băiatului îi era dor de şcoală...

De după cotitura şoselei apăru încet o haraba trasă de doi bivoli. Nepăsători faţă de tot ce se petrece în lume, bivolii se apropiau de locul în care Ghenea îşi pusese mina.

Lui Ghenea i se tăia răsuflarea. Nu cumva această blestemată de haraba va face ca mina lui să explodeze înainte de vreme? Doar pentru mina asta cheltuiseră jumătate din trotilul adus de întregul grup...

Of! În sfîrşit i se luă o piatră de pe inimă.

Tot aşa de încet, fără să le pese de omul care şedea pe oişte şi dădea într-înşii cu o nuia lungă, bivolii se urcară pe pod, îl trecură şi dispărură după cotitura drumului, de cealaltă parte a podului.

Abia după două ore răsunară pe şosea mult aşteptatele sirene. O coloană de camioane ticsite de vînători de munte nemţi se ivi de după colţul muntelui.

— Fiţi gata! — ordonă Evgheni.

Camionul din frunte intră pe pod. Acuşi-acuşi trebuia să sară în aer...

Dar camionul trecu mina cu bine.

Ca la o comandă, partizanii întoarseră cu toţii capul spre Evgheni care, lungit la pămînt era alb ca varul...

În clipa asta, o explozie zgudui aerul. Partea din spate a primului camion provocase explozia minei de pe pod. Pietrele arcului şi ale parapetului podului, vînătorii de munte, fierul şi scîndurile camionului, totul sări în aer. Coloana frînă şi camioanele se îngrămădiră unul în altul lîngă podul aruncat în aer. Numai camionul din coada coloanei, rămas în urmă, venea în goană către pod. căutînd să le ajungă pe celelalte.

Camionul se apropie în plină viteză de colţul abrupt al muntelui, îl ocoli şi se rostogoli în rîpă cu un zgomot asurzitor. Împreună cu camionul se prăvăli colţul stîncii şi porţiunea drumului din faţa ei.

Aproape în aceeaşi clipă, în locul unde se îngrămădiseră camioanele, ultimele trei mine explodară una după alta, aruncînd camioanele în prăpastie.

Vînătorii de munte care scăpaseră umblau zăpăciţi pe şosea, căutînd să se salveze în tufişurile de lîngă rîpă. Dar partizanii îi doborau unul cîte unul. Vînătorii de munte cădeau în prăpastie şi se sfărîmau de pietrele ascuţite.

Ghenea era deja lîngă şosea. Lungit după o piatră trăgea în friţii care i se vîrau în buza carabinei. Evgheni şi Karpov trăgeau din vîrful stîncii rafale lungi în garda fascistă care ieşise repede din cazarma de dincolo de pod.

După cîteva minute, totul se isprăvise. Podul fusese aruncat în aer. Colţul stîncii se prăbuşise pe şosea. Lîngă pod zăceau cadavre, camioane sfărîmate, grămezi de pietre.

În satul vecin începuse alarma şi o mitralieră fascistă trăgea acum de-a lungul şoselei. Evgheni dădu semnalul retragerii.

Grupul de diversionişti mineri se întoarseră în tabără în şir indian pe vechiul drum, printre trecători, pe povîrnişurile munţilor, rănindu-şi picioarele pînă la sînge pe pietrele ascuţite şi alunecoase. Acum le era mai uşor să meargă: trotilul şi muniţiile îşi găsiseră o întrebuinţare vrednică de ele... În spatele partizanilor se înălţa pînă la cer un fum des şi negru. Păstorul, prie-

fenul lui Karpov, se ţinuse de cuvînt şi, profitînd de învălmăşeală, dăduse foc cazarmei vînătorilor de munte şi casei comandantului din aul...

* *

Jenea se întoarse agitat şi vesel din această operaţiune. De mult nu-l mai văzusem aşa de satisfăcut. Mă cuprinse de umeri şi, cu o strălucire în ochii lui albaştri, îmi spuse:

— Mi se împlineşte visul, tată. Ce bine e să trăieşti cînd simţi că adevărul e de partea ta!...

Toate acestea se petreceau la Planceskaia. Stăteam în odăiţa Elenei Ivanovna. Vorbeam ba de una, ba de alta, liniştiţi şi cu voie bună. Dar a doua zi de dimineaţă, Jenea se îmbolnăvi. Avea temperatură mare şi dureri de cap...

Elena Ivanovna îl sili să ia nişte prafuri, iar Evfrosinia Mihailovna îi pregăti un prînz de dietă.

Băiatul slăbise deodată şi se făcuse palid. Dar era imposibil să-l faci să stea în pat.

— Mamă, de stat în pat am să stau altă dată. Acum nu se poate! Prea sînt multe de făcut!...

Se sculă şi plecă cu Ghenea în tabără. Trebuia să-şi trimită cercetaşii cu noi însărcinări.

Spre seară, Elena Ivanovna sosi şi ea în tabără. „Probabil că e îngrijorată de sănătatea lui Jenea", mi-am spus eu. Dar nu pentru asta venise...

Ne-am adunat toată familia. Nu ne era somn. Pînă şi Evgheni, bolnav cum era, ieşi să asculte liniştea nopţii.

Tabăra dormea. Santinelele stăteau în tufişuri fără să facă cel mai mic zgomot. Din adînciturile munţilor se auzeau freamătele nelămurite ale nopţii.

Venise octombrie. E drept că în acel an octombrie mai era cald şi senin, dar pădurile începuseră să miroasă a veşted.

Vîntul sfîşiase norii şi-i alungase către apus, spre mare. Deasupra noastră se întindea o fîşie senină de cer. Semăna cu un rîu albastru, în ale cărui ape netede înotau stele strălucitoare.

— In nopţi ca asta îţi vine să visezi, Jenea, — spuse încet Ghenea. — La început mi se părea că-i ruşine să visezi acum, cînd oamenii luptă şi mor. Dar mai tîrziu am observat că toată lumea visează, şi Gheronti Nikolaevici visează, şi Musiacenko, şi Safronov şi, ştii, pînă la Kiricenko visează. Şi toţi visează acelaşi lucru: ce bine va fi de trăit şi de muncit după ce-i vom bate pe nemţi.

Evgheni îl întrebă:

— Ţi-au spus chiar ei asta?

— Da, desigur! — spuse Ghenea mirîndu-se de întrebare, — ei însă nu mărturisesc că-i un vis.

— N-au găsit formula, — rîse Jenea.

— Se poate şi fără formulă. Rezultatul e acelaşi: cu cît visează mai mult, cu atît se bat cu mai multă îndîrjire, pentru că fiecare îşi dă seama că numai după victorie visul se va transforma în realitate.

Evgheni, care avea, probabil, febră, tremura de frig. Ghenea sări, se duse repede la căsuţa postului nostru de comandă, aduse o haină vătuită şi o aruncă pe umerii lui Evgheni.

— Mulţumesc, frăţioare... De ce ai tăcut şi nu mai spui nimic? Spune, tu la ce visezi? La stolul de porumbei pe care ai să-i creşti după război?

— S-a sfîrşit cu porumbeii, — spuse Ghenea grav. — Trebuie să ajung mai repede inginer, aşa cum eşti tu, Jenea, ca să pot tot şi să ştiu tot. Vreau să construiesc o maşină, o maşină care să meargă pretutindeni. Are să fie ca o imensă bombă aviatică, făcută toată din oţel extradur şi din sticlă incasabilă. Roţile au să se bage automat în corpul caroseriei, aşa cum este azi la bombardiere, şi tot aşa de automat au să iasă din corpul ei nişte aripi largi... Pe pămînt, maşina va merge ca un automobil; în apă, se va transforma într-un submarin; în aer, va fi un avion. Dar principalul este, Jenea, că maşina mea are să meargă pe sub pămînt...

— Dar nu-mi închipui cum va fi posibil acest lucru... — spuse Evgheni serios de tot de data asta.

— Teoretic, asta nu prezintă absolut nimic imposibil, — continuă cu însufleţire Ghenea. — Constructorii metroului de la Moscova au nişte discuri care scobesc pămîntul. Instrumentele de perforat sînt cunoscute de mult. Atunci de ce n-ar putea să existe o maşină care să aibă în faţă un perforator puternic? Desigur că se poate! Descopăr eu asta, o descopăr neapărat!

In sfîrşit, am să zbor cu maşina mea în Extremul Orient. Lîngă Iakutsk am să intru sub pămînt şi am să iau direcţia spre nord-vest. Am să trec pe sub munţii Verhoiansk, am să traversez pe sub pămînt platoul Iukaghirskoe şi am să ies la suprafaţă tocmai lîngă Golful Providenţei.

Maşina mea are să aibă o fereastră de sticlă incasabilă. Deasupra ei va fi instalat un reflector puternic. Eu am să mă aşez la fereastră şi am să văd tot ce zace în pămînt: cărbuni, minereu de fier, aramă, argint şi filoane de aur — toate comorile. Cu un aparat special, am să notez dispoziţia lor şi, cînd am să mă întorc la Moscova, voi avea o hartă subterană precisă. Şi atunci, îţi dai seama, Jenea, cît de bogată, cît de puternică are să ajungă ţara noastră! Au să vină mineri în Extremul Orient să extragă

cărbune, fier, argint, aur, iar mașina mea are să înceapă să caute comori noi în Tadjikistan... Dar tu rîzi de mine, Jenea?

— Nu, nu rîd, frățioare. Mă bucur pentru tine. Ai dreptate: cu cît visezi mai mult, cu atît lupți mai crîncen. Visez și eu, Ghenea. Dar sînt mai modest decît tine și nu visez decît victoria. Victoria cu literă mare, victoria asupra fascismului din lumea întreagă. O victorie în urma căreia niciodată nu va mai izbucni un nou război pe pămînt. Așa ca fiecare om — de orice rasă ar fi, neagră albă sau galbenă — să știe că pe el și pe copiii lui nu-i amenință primejdia de a fi nimiciți de niște fiare cu chip de om, să știe că nici o bombă nu va mai cădea nici-o-da-tă peste casele pașnice ale celor ce muncesc.

Iată, ăsta-i tot visul meu. Eu n-am de gînd să plec din Kubanul meu, așa cum visezi să pleci tu. Prea mi-i drag pămîntul lui, cerul lui, prea-mi sînt dragi oamenii lui. După victorie, cînd ne-om întoarce la Krasnodar, au să mă întîmpine Mașa și fetița mea. Am să muncesc iar la combinat. Am multe proiecte, Ghenea, unele din ele încă foarte vagi. Dar nu-i nimic! După război vom fi lacomi de muncă creatoare; și apoi, nu vezi ce oameni avem, tot unul și unul...

Fetița mea are să crească mare și are să se facă botanistă. Numaidecît botanistă. Are să plece în călătorii îndepărtate și are să aducă de pretutindeni plante rare. Fiica mea va altoi ceea ce este puternic pe ceea ce este slab, ceea ce este delicat pe ceea ce este rezistent și va obține noi varietăți și soiuri: rezistente, rodnice, frumoase. Și Kubanul nostru se va transforma într-o livadă plină de miresme. Abia aici, în munți, am înțeles eu cît e de minunată natura sălbatică a Caucazului. Și aș vrea ca fetița mea să transporte la Krasnodar un colțișor al acestor sălbatice meleaguri caucaziene. Coloanele de oțel și de marmoră să fie acoperite de hamei și de iederă, în parcuri să crească aluniș des. Iar în mijlocul unei nemaipomenite mări de flori, sădite de fetița mea, să se înalțe monumente ridicate nu numai conducătorilor și ostașilor acoperiți de glorie, dar și celor mai buni mecanici, lucrătorilor în beton, pescarilor, horticultorilor și, poate chiar și eroilor literaturii, ca de pildă lui Pavel Korceaghin, „Mamei“ lui Gorki și gloriosului nostru cazac zaporojean Taras Bulba.

Știu că fără om nu există nimic minunat, nici în cerul albastru, nici în zborul păsărilor, nici primăvara în tumultuoasa înflorire a livezii — în nimic din tot ce se cheamă viață. După război și după victorie, ne vom întoarce acasă plini de setea muncii creatoare, plini de sentimentul sfînt al tovărășiei, de marea căldură omenească. Și vom avea, mai mult decît oricînd, dreptul să spunem cu cuvintele lui Gorki:

„A fi om și a trăi pe pămînt e o menire minunată!“

Astea-s visurile mele, Ghenea...

Elena Ivanovna îşi îmbrăţişă fiii. Alături de ei, ea părea mică şi gingaşă.
— Mărturiseşte, mamă, că şi tu visezi.
— Păi se poate? Desigur că visez şi eu... Visez că Ghenea are să mă ducă pe sub pămînt spre Golful Providenţei şi spre piscul Stalin. La întoarcere, vom zbura pe deasupra Nevianskului, a Stalingradului, a Donului şi am să-mi aduc aminte din nou de toată viaţa mea. Iar mai tîrziu, am să stau, bătrînă de tot, la mine la Krasnodar, lîngă monumentul lui Taras Bulba şi am să dădăcesc pe copiii tăi, Ghenea, şi pe copiii lui Jenea...
— Şi de ce numai pe ai noştri, dar pe ai lui Valentin?
Elena Ivanovna tăcea. Braţele îi căzură grele de-a lungul şoldurilor. Ne-am posomorît cu toţii.
— Pe copiii lui Valentin n-am să-i mai pot dădăci niciodată, — spuse Elena Ivanovna foarte liniştită, — Valentin a murit... Cu o zi înainte de plecarea noastră din Krasnodar, un ostaş din unitatea comandată de Valea, mi-a spus că a murit. Era de partea cealaltă a strîmtorii Kerci şi acoperea cu mitraliera lui retragerea unei unităţi de-a noastre. A explodat o mină şi Valentin a căzut. Nu l-au mai putut lua de acolo pentru că nemţii s-au apropiat în goană de el. Asta-i tot ce se ştie despre Valentin...
— Dar de ce nu ne-ai spus nimic pînă acum? De ce nu ne-ai spus chiar atunci?
— Poate c-am greşit. Da, desigur, am greşit. Dar m-am temut că moartea lui Valentin are să zdruncine forţele voastre şi voinţa voastră de luptă.
Evgheni sărută mîna mamei şi spuse hotărît:
— E timpul, mamă, să vezi în noi pe apărătorii tăi! Nu numai eu, dar şi Ghenea e acum bărbat. Şi tu ţi-ai luat asupra ta toată povara durerii...
N-am mai vorbit despre Valentin. Am stat aşa, tăcuţi, unul lîngă altul. Rămăsesem acuma noi, Ignatovii, patru în loc de cinci, cîţi eram...
Ghenea îmi găsi mîna prin întuneric şi mi-o strînse. Cu această strîngere de mînă, el mă mîngîia şi-mi spunea totodată durerea lui.
— Se face răcoare, — zise Elena Ivanovna, ridicîndu-se. — Hai să ne culcăm, băieţi!
Ea adormi îndată. Eu nu dormeam; căutam să mă gîndesc la lucruri obişnuite. Băieţii se culcaseră şi ei şi stăteau atît de liniştiţi încît mi se păru că dormeau.
Dar deodată Ghenea începu să se sucească în pat.
— Dormi, Jenea?
— Nu, frăţioare.

Mai vorbiseră odată, noaptea, aşa în şoaptă. Asta fusese de mult, după prima noastră operaţiune, cu aproape două luni mai înainte...

— Ştii, Jenea, ce aş vrea să-ţi propun?

— Te ascult. Numai vorbeşte mai încet.

— Jenea, nu mai pleca în recunoaştere. Am să merg eu în locul tău.

— De ce?

— Tu în vremea asta lucrează la mină!

Şi din nou, ca şi atunci, şoapta lui Ghenea era sacadată şi pasionată.

— Mina trebuie numaidecît fabricată. Şi tu eşti plecat mereu în recunoaştere. Şi Vetlughin e ocupat cu operaţiunile. În recunoaştere să meargă Pavlik şi cu mine iar voi să lucraţi. Trebuie s-o terminăm odată...

Jenea tăcea. Apoi spuse:

— Bine. Nu mai plec nicăieri pînă nu reuşesc s-o fabric. Dar de fabricat o fabricăm.

Şi aceasta a fost toată discuţia. Cuvintele „mamă" şi „Valentin" n-au fost pronunţate.

Dar era evident că fraţii voiau să-l răzbune pe fratele mort.

Evgheni, Kiricenko, Vetlughin şi Eriomenko stăteau sub un frasin des cu ramurile răsfirate, controlînd schiţe şi calcule. Alături de Evgheni, stătea întins tot timpul Dax, cu botul pe labe şi uitîndu-se cu nişte ochi atît de inteligenţi la stăpînu-său, încît aveai impresia că înţelege tot.

Camarazii vorbeau despre greutatea cu care locomotiva apasă pe şină, despre legile vibraţiei, despre coeficientul de frecare şi despre distanţa minimă dintre încărcătura minei şi talpa şinei.

Pe o foaie de cort întinsă pe iarbă, erau împrăştiate scheme, formule chimice, calcule tehnice complicate, scrise pe foi de hîrtie rupte dintr-un caiet. Dacă ai fi înlăturat o clipă frasinul, pe Dax şi pe santinela care stătea ceva mai departe într-un tufiş, sau dacă ai fi închis ochii şi ai fi ascultat numai — toate acestea ar fi amintit mai curînd de o consfătuire tehnică de ingineri la un institut ştiinţific decît de o adunare de partizani în pustietatea sălbatică a munţilor Caucazului.

Era vorba mereu despre acelaşi lucru, despre o mină puternică şi perfecţionată pentru calea ferată. În cele din urmă, ea a fost inventată şi fabricată de Evgheni, Kiricenko şi Vetlughin.

Era „mina lupului", o combinaţie de trotil şi de grenadă antitanc. N-avea nici un fitil, iar explozia nu trebuia s-o provoace

minerul, ci locomotiva însăşi, iar drezina blindată, căreia nemţii îi dădeau de obicei drumul înaintea trenului pentru recunoaştere, trebuia, după calculele lor, să treacă fără accident peste mină. Tot secretul era declanşarea exploziei prin efectul greutăţii transmise prin şină asupra încărcăturii minei...

Dealtfel, toate acestea nu erau deocamdată decît teorie. De aceea, Evgheni controla atît de minuţios fiecare calcul, fiecare schemă, cea mai mică greşeală putînd să zădărnicească toată operaţiunea.

Era doar vorba despre cea dintîi diversiune de minare a unei căi ferate în Kuban.

Rapoartele cercetaşilor spuneau cu insistenţă că nemţii aduseseră în gara Gheorghie-Afipskaia două treimi din garniturile de pe linia Krasnodar-Novorossiisk şi că concentrează acolo autocamioane mari. În următoarele cîteva zile, ei voiau să facă mari transporturi spre Marea Neagră. La porţile Novorossiiskului se dădeau lupte crîncene.

Am cerut comandamentului autorizaţia să aruncăm trenul în aer pe sectorul Severskaia — Gheorghie-Afipskaia şi să minăm totodată şoseaua şi drumul profilat care mergeau paralel cu calea ferată. Prin această acţiune am fi închis temporar, dar temeinic şi de nădejde, drumul fasciştilor către Novorossiisk.

Aşteptam răspunsul dintr-o clipă în alta. Evgheni era agitat. După părerea lui, operaţiunea pe care o concepusem cu această mină nouă, avea să determine toată activitatea viitoare a detaşamentului nostru. Tot ce fusese realizat de noi pînă atunci, înfăţişa o etapă terminată. Acum începea o „eră“ nouă: diversiuni de cale ferată, întinderea unei reţele foarte ramificate de filiale ale detaşamentului, folosirea unei mine automate noi, perfecţionate şi, în sfîrşit, înfiinţarea „Şcolii superioare de minare“.

Despre toate acestea vorbeau în momentul de faţă Evgheni, Kiricenko, Vetlughin şi Eriomenko.

Evgheni voia să pună el singur cu mîna lui prima mină şi să vadă cum sare pentru prima oară în aer un tren fascist în Kuban.

Cu toate că Evgheni era încă foarte slăbit după boală, ştiam că nimic nu-l va reţine.

În ziua de cinci octombrie am primit încuviinţarea pentru diversiunea de cale ferată. La noi totul era gata: schema „minei lupului“ era controlată, sarcinile împărţite din timp. În ziua de cinci, seara tîrziu, detaşamentul de mineri porni la drum. Eram patrusprezece oameni. Evgheni, bineînţeles, venise şi el. Neavînd niciodată obiceiul să vorbim despre operaţia ce urma să fie îndeplinită, în tabără nu se ştia încotro şi pentru ce plecam.

Cu o zi înainte Ghenea plecase la Planceskaia, unde meşterea nişte sobe pentru iarnă şi aştepta ca Bibikov să-i termine o pereche de cizme ruseşti — primele lui cizme cu carîmbul înalt din tînăra lui viaţă.

Eram mulţumit că Ghenea nu venise cu noi pentru că ne aştepta o operaţiune primejdioasă...

Am mers toată noaptea pe un drum bine bătătorit.

Evgheni, fiindcă era atît de slab încît nu s-ar fi putut ţine în şa, mergea în trăsură. Era palid, tras la faţă şi cu cearcăne sub ochi. Sînt convins că şi în seara aceea avea temperatură mare, dar nu voise să şi-o ia şi era, ca întotdeauna, încordat şi atent.

Se lăsase o noapte întunecoasă. Mergeam fără zgomot. Numai caii sforăiau din cînd în cînd şi la cotituri, trăsura lui Evgheni scîrţîia.

Cam pe la ora două, răsună deodată în spatele nostru un plescăit cunoscut: la început sacadat şi strident, apoi prelung şi continuu. Era unul de-ai noştri care se apropia de coloană. L-am strigat şi ne-a răspuns.

Prima noastră haltă era în cătunul Krasnîi, lîngă Krepostnaia, unde trebuia să mînem peste zi, pentru că nu puteam merge la lumina zilei. Deodată, din întuneric, dinaintea mea răsări Ghenea.

— Tată, n-ai dreptul să nu mă iei cu tine! M-am înţeles cu Jenea să mergem împreună la toate operaţiunile... N-am intrat în detaşament ca să-mi scap pielea!...

Ce puteam să-i răspund? E drept că el venise fără rucsac, fără să se fi schimbat şi cu haina murdară. La noi, nu era obiceiul să pornim la o operaţiune într-un asemenea hal, dar el mă privea cu ochi atît de rugători şi în spate purta carabina maică-si... Şi, afară de asta, era adevărat că nu venise în munţi ca să se cruţe.

— Bine, Ghenea, ai să mergi cu noi...

Am pus santinele şi ne-am culcat. Numai Vetlughin lucra de zor ca să termine lăzile pentru minele de automobile. Şi aceste mine erau o noutate în practica noastră de partizani. Principiul construcţiei lor era la fel ca şi acela al minei de locomotive. Puteau arunca în aer un camion greu, dar o căruţă ţărănească trecea peste ele fără nici o grijă. Şi, ceea ce era cu deosebire de însemnat, nici un căutător de mine fascist n-ar fi putut să descopere minele noastre, ele fiind compuse exclusiv din lemn şi trotil şi neavînd nici un gram de metal.

Seara tîrziu, am repartizat în rucsacuri tot ce adusesem în căruţă pînă la Krepostnaia: hrană rece pe şapte zile, cartuşe, grenade, mine. Ne venea cam cîte treizeci de kilograme de fiecare.

Drumul era foarte greu. Timpul se stricase. Zdrenţe de nori atîrnau chiar deasupra capului. Ploua mereu. Ploaia foşnea în frunzişul căzut, biciuia copacii, ne bătea în ochi.

Înfăşuraţi în impermeabile, nu ne mai recunoşteam între noi. Mergeam în flanc cîte unul, ţinîndu-ne fiecare de rucsacul celuia din faţă.

Ca întotdeauna eu mergeam în urma lui Ghenea. Sacul lui, cusut în grabă dintr-un material de culoare deschisă, îmi servea drept singurul punct de orientare în acest întuneric de nepătruns.

Înaintam încet şi cu băgare de seamă. Traversam drumurile, păşind pe o singură urmă, întorşi cu spatele înainte ca să-i dezorientăm pe acei care vor descoperi a doua zi dimineaţa urmele tălpilor noastre. Ne furişam prin tufişuri dese de-a lungul liniei ferate. Pe lîngă poduri, santinelele germane luminau din cînd în cînd stepa cu rachete puternice.

La fiecare cinci-şase kilometri, ne opream să facem cîte un popas. Ne scoteam rucsacurile, pe care ne puneam picioarele umflate şi stăteam întinşi vreo zece minute. Apoi o luam iar la drum prin tufişuri dese şi spinoase, peste dealuri şi rîpe, pe ploaie, noroi şi vînt, ducînd în spate raniţe grele, carabine, pistoale automate şi grenade antitanc.

Ghenea era întotdeauna foarte atent faţă de mine, dar mai cu seamă în noaptea aceea el îmi arătă o grijă deosebită. La popasuri îmi întindea rucsacul şi-mi îndrepta curelele, mă ajuta să mă caţăr pe povîrnişuri abrupte, trăgîndu-mă de mînă.

Spre dimineaţă ne-am apropiat de cătunul Kovalenkov.

Drumul fusese greu pentru noi toţi, mai ales pentru Evgheni care era bolnav. Greu îi fusese şi lui Ianukevici pe care îl chinuise tot drumul tusea şi cum în timpul marşului nu era voie să tuşeşti, bietul de el, îşi morfolise toată mîneca flanelei.

Era imposibil de mers mai departe într-o asemenea stare: nişte oameni istoviţi cărora li se îndoiau genunchii şi le tremurau mîinile, n-ar fi putut nici măcar pune minele ca lumea şi ar fi devenit, fără îndoială, o ţintă bună pentru orice patrulă.

Am luat hotărîrea să ne odihnim şi să dormim cum se cuvine. După ce am pus santinele, ne-am culcat în lăstărişul des. Dar ne era prea frig ca să putem dormi. Din ordinul lui Evgheni, ne-am strîns toţi grămadă, ne-am acoperit cu halate de camuflaj, de pînză, încălzindu-ne unii pe alţii cu căldura trupurilor noastre. Lîngă mine, de o parte şi de alta erau culcaţi fiii mei; ca în copilărie, Ghenea m-a luat pe după gît şi a adormit aşa.

Oamenii dormeau liniştiţi. Numai santinelele care se schimbau, se tîrau la posturile de observaţie, iar Evgheni se ducea din cînd în cînd pe brînci să controleze gărzile şi observatorii.

Începuse să se lumineze de ziuă, dar ceața acoperea încă munții. Deodată se auzi o lungă rafală de arme automate. Îi răspunse încă una și încă una...

Alarmă!

Eram întinși nemișcați în tufiș, gata de luptă. Dar recunoașterea raportă că era liniște peste tot și că nemții, ieșind din sat, ca să-și facă curaj, trăgeau fără rost în toate părțile...

Somnul însă ne părăsise și n-am mai reușit să ne odihnim. Am stat toată ziua culcați în tufiș, ațipind din cînd în cînd, dar rămînînd gata de luptă.

Se făcu seară. După ce am băut apă din belșug din pîrăul vecin și după ce ne-am umplut bidoanele, am ieșit din tufiș deoarece era primejdios să rămînem multă vreme în același loc.

Ca să încurcăm urmele și să înșelăm copoii nemților, am tăiat niște tufe dese și spinoase de porumbar, am trecut de cîteva ori Ubinka prin vad și ne-am ascuns pînă în zori într-o pădurice.

Nemții tăiaseră tufișurile din această pădurice. Dar asta se potrivea cu ceea ce voiam, pentru că după ce curățiseră cum trebuie păduricea, era puțin probabil ca fasciștii să mai vie pe acolo.

Dimineața, după ce am pus santinele, ne-am culcat iar. Numai Evgheni renunță la odihnă și ne spuse că pleacă în recunoaștere. Ochii i se înfundaseră, obrajii îi ardeau de febră. Vetlughin și Ianukevici căutau să-l convingă că avea nevoie de odihnă mai mult decît oricare dintre noi.

După ce a ascultat cu atenție toate argumentele, Evgheni a zîmbit ca întotdeauna vesel și amabil și le-a răspuns că niciodată nu se simțise așa de voios și de puternic.

Era în zadar să mai discuți, căci odată ce-i intra în cap o acțiune, fiul meu nu mai avea liniște pînă cînd n-o ducea la bun sfîrșit.

Această operațiune era un vechi vis al lui. Nu numai că o aștepta, dar îi atribuia o foarte mare însemnătate.

Și cînd spunea că nu simțea nici oboseala, nici boala, era adevărat.

Două zile și două nopți, Evgheni și cercetașii lui stătură cățărați prin copaci înalți, culcați în tufișuri sau ascunși prin gropi, observînd șoseaua, drumul și rambleul căii ferate. Trebuia să știm absolut tot: cum și cînd se schimbă gărzile, cît de des treceau patrulele, mersul precis al trenurilor și dacă automobilele circulau și ele după un program anumit...

Veghind cu rîndul, cercetașii observau, ascultau, își făceau însemnări. Grupul nostru de bază, după ce se odihnea ziua, cobora noaptea spre apă și rătăcea din nou, fără să facă zgomot, prin tufișuri, prin pădurici și prin mărăciniș, schimbîndu-și locul de dormit.

În sfîrşit, la 10 octombrie, seara, Evgheni raportă că toate observaţiile erau terminate. Cel mai potrivit punct în care să fie produsă explozia era la kilometrul patru de la Gheorghie-Afipskaia; acolo drumul, şoseaua şi linia ferată erau aşezate aproape alături. Automobilele treceau numai ziua. Iar trenurile treceau regulat pe la al patrulea kilometru la ora opt dimineaţa şi la ora patru după amiază.

Ne-am înveselit cu toţii: acţiunea cea grea se apropia de sfîrşitul ei. Noaptea ne promitea linişte şi odihnă. La miezul nopţii ne vom strecura spre terasamentul căii ferate, vom termina minarea şi pînă dimineaţa ne vom retrage în munţi...

Încordaţi, îndîrjiţi, tăcuţi, ca înaintea unei lupte grele şi hotărîtoare, am plecat să punem minele.

O, dacă omul ar fi înzestrat cu darul previziunii! De-aş fi putut să ştiu în noaptea aceea blestemată că-mi vedeam fiii pentru ultima oară!... Bizuindu-mă pe autoritatea dragostei paterne, le-aş fi ordonat să rămînă pe loc şi m-aş fi dus să pier eu în locul lor.

Au trecut de-atuncea ani, dar îmi aduc aminte de fiecare clipă a acestei cumplite nopţi. Aş fi vrut s-o uit, dar inima ţine minte şi rîsul plăcut al lui Evgheni şi mîngîierile duioase ale lui Ghenea.

Era o seară rece. Am ieşit în pădure. În faţă mergeau cercetaşii din grupa de recunoaştere îndepărtată, în frunte cu Evgheni; de o parte şi de alta mergeau patrulele; în spate, ariergarda cu pistoale automate.

În faţa noastră se deschise un cîmp pustiu, neprietenos. După cîmp se întindea linia ferată mărginită de o parte şi de alta de plopi înalţi, iar dincolo de terasament, şoseaua şi drumul. În fund, ca nişte fantome, se înălţau munţii îndepărtaţi.

Deodată deasupra staţiei Gheorghie-Afipskaia şi pe urmă şi la Severskaia s-a aprins o lumină albă. După aceea a apărut o lumină verde, apoi una roşie. Luminile alternau, se stingeau şi se aprindeau din nou. Era o anumită regulă în această succesiune regulată a culorilor. Oare puteam noi ghici ce comunicare importantă transmiteau fasciştii, pe linie, cu telegraful lor luminos? Dacă am fi ghicit, Jenea şi Ghenea ar fi rămas în viaţă...

Telegraful a lucrat vreun sfert de ceas şi apoi, de jur împrejur, s-a făcut iarăşi întuneric şi linişte.

Dar Evgheni se nelinişti:

— Trebuie să ne grăbim şi să ne grăbim tare de tot...

Cercetaşii plecară înainte să caute treceri prin tufele de porumbar şi dispărură în întuneric.

Nu trecu mult şi lîngă calea ferată începu să orăcăiască o broască. Evgheni îmi raporta că drumul era liber.

Ne-am apropiat de marginea terasamentului. Pe omul din față l-am ridicat în brațe pe traverse, acesta l-a tras pe cel din urma lui și fiecare urca astfel cu băgare de seamă, căutînd, pentru a nu lăsa urme, să nu atingă cu piciorul nisipul terasamentului. Folosind același sistem, am coborît de cealaltă parte.

Grupul de acoperire s-a băgat în lăstăriș. Santinelele și-au ocupat locurile. Plantatorii de mine au început să lucreze.

Intr-o oră trebuia să terminăm totul...

Parcă-l văd pe Ghenea al meu și pe Ianukevici săpînd cu cuțitele finlandeze o groapă mică pe drumul profilat. Țărîna o puneau toată pe o haină vătuită întinsă pe jos, iar ce prisosea adunau în căciulă și duceau în tufișuri.

Iată-l stînd în fața lui Ianukevici și întinzîndu-i lada cu mina. Ianukevici îi puse focosul și o băgă încet în pămînt. Ghenea camuflă cu grijă groapa...

Apoi, aruncîndu-și carabina pe umeri, Ghenea vesel și înviorat, a început să umble repede pe drum, punînd minele și îndeplinind dispozițiile lui Ianukevici.

După asta trecu pe lîngă mine în fugă spre calea ferată unde lucrau Evgheni și cu Kiricenko, se opri o clipă și mă întrebă:

— Nu ți-e frig, tată? Vezi să nu răcești.

O groapă era deja săpată sub încheietura șinelor și în groapă fuseseră puse două grenade antitanc, cînd Ghenea sosi în fugă și rîzînd, mai adăugă și o a treia grenadă a lui:

— Lasă-i pe friți să-și aducă aminte și de mine pe lumea cealaltă!

Sub traversă, alături de grenade, fură așezate capse de trotil. Kiricenko smulse piedica și scoase eclisa șinei. Evgheni camuflă locul unde fusese așezată mina. Netezi terasamentul.

Mina de pe terasament era aproape gata. Nu mai rămînea decît să i se smulgă ultimul cui al piedicii. Dar aceasta trebuia s-o facă un singur miner, după ce toți se vor retrage în stepă. Kiricenko și cu Evgheni plecară în grabă pe drumul profilat.

Eu așteptam liniștit să se isprăvească munca pe drum.

Deocamdată, totul mergea așa cum fusese plănuit.

Am hotărît să nu mai minăm șoseaua care era atît de stricată, încît nemții nici n-o mai foloseau. „Să terminăm minarea drumului profilat și să plecăm acasă, în munți!" gîndeam eu.

In clipa aceasta, dinspre Gheorghie-Afipskaia se auzi un zgomot abia perceptibil în noapte. Zgomotul deveni din ce în ce mai puternic. Să fie un bombardier de noapte?...

Cu fiecare clipă, zgomotul se făcea mai precis și mai clar. Un sunet nou se contopi cu acest zgomot. Sunetele se înmulțeau, creșteau.

Un tren!

După o cotitură, luîndu-şi viteză pe pantă, se ivi cu toată iuţeala o garnitură grea. Alături de tren, pe şosea goneau nişte automobile blindate.

Iată deci ce spusese telegraful blestemat cu luminile lui.

Trebuia luată o hotărîre fără să pierdem o clipă. Să plecăm în munţi. Dar la „mina lupului“, îngropată sub linia de cale ferată, nu era încă scos cuiul piedicii de siguranţă. Şi şoseaua era liberă, iar nemţii vor năvăli pe şosea şi ne vor strînge în cleşte...

Prin faţa mea trecură ca o săgeată fiii mei care alergau spre şosea. Încărcînd din fugă ultimele două mine, minară la iuţeală ambele făgaşe şi se repeziră spre terasament.

Locomotiva era deja aproape. Pe horn ieşeau scîntei. Tampoanele duruiau.

Băieţii se repeziră în întîmpinarea trenului.

— Ce fac? — strigă la urechea mea Vetlughin. — Cum să poată găsi în bezna asta cuiul mărunt al piedicii?

Nu la asta se gîndiseră ei, ci la altceva. Aveau în mînă grenade antitanc şi voiau să le arunce pentru ca „mina lupului“ să explodeze în urma detunăturii.

Am scos grenada şi am alergat în urma copiilor...

Prea tîrziu!

Două grenade explodară una după alta şi imediat după aceea cu un urlet asurzitor explodă „mina lupului“.

Se făcu deodată cald şi înăbuşitor. Suflul exploziei reteză, ca un cuţit, coroana unui arţar bătrîn din faţa mea şi mă aruncă departe, îndărăt.

Şi acum, după ani de zile, văd explodînd cazanul locomotivei, zburînd mai sus decît plopii bucăţi de locomotivă, răsturnîndu-se şi încălecînd unele peste altele vagoanele, sfărîmîndu-se în ţăndări şi îngropîndu-i sub ele pe nemţi...

O nouă explozie răsună. Un automobil blindat sărise în aer pe şosea. Ocolindu-l, apăru al doilea automobil blindat cu farurile aprinse şi explodă şi el în aceeaşi clipă.

Şi din nou — explozii şi iar explozii. Minele sfîrtecau automobilele pe drumul profilat, împrăştiind cadavrele mutilate ale nemţilor.

Trenul aruncat în aer ardea, minele continuau să bubuie, dar nu mai aveam putere să aştept. Nici o clipă!

M-am repezit spre linia ferată. În urma mea veneau în fugă Vetlughin şi Ianukevici.

Lîngă linie, luminat de focul incendiului, Evgheni, mort, era culcat sub sfărîmături. Camarazii îl luară de acolo.

Ghenea nu era. Poate că era în viaţă... poate că apucase să sară într-o parte... Poate că era rănit şi culcat undeva.

— Ghenea! — strigai eu, dar vocea mea se îneca în urletele fasciştilor răniţi.

— Ghenea !...

Mi se părea că îl caut de ceasuri. Dar cînd l-am găsit ceva mai departe într-un tufiş, trupul lui era cald încă.

Iar am început să sper că trăieşte...

L-am luat în braţe. Am pus mîna lui pe spatele meu ca şi cum ar mai fi putut să mă cuprindă de gît... Sîngele cald al lui Ghenea îmi curgea pe după guler.

L-am dus peste drumul profilat care fusese minat. Kiricenko s-a repezit în întîmpinarea mea, a vrut să-l ia pe Ghenea. Ieşit din minţi am spus :

— Pleacă. N-am să-l dau.

S-a apropiat Vetlughin. Pentru prima oară de cînd plecasem din Krasnodar, mi-a spus pe nume...

— Piotr Karpovici, pune pe Ghenea lîngă Evgheni...

. . . .

Am săpat în tăcere cu cuţitele finlandeze o groapă nu prea adîncă între tufele de porumbar, în care i-am pus pe amîndoi băieţii mei şi am astupat groapa cu pămînt.

Gloanţele începuseră să şuiere pe deasupra capetelor noastre retezînd frunzele. Nemţii rămaşi în viaţă îşi veniseră în fire şi încercuiau acum tufişurile.

Detaşamentul ieşi repede din bătaia armelor nemţeşti.

Numai eu am mai zăbovit lîngă mormînt şi am căutat să camuflez moviliţa.

Deodată în faţa mea apăru Pavlik Sahotski, mă apucă de mînă şi mă trase afară din tufişul în care mă aflam. Nemţii strîngeau cercul în jurul nostru.

Mergeam acum prin stepă. Împrejurul nostru totul era mort : nici o tufă, nici un firicel de iarbă vie. Numai cîte o stea cădea din cerul de toamnă. Deodată, nişte rachete luminoase se aprinseră deasupra noastră. Ianukevici mă trase de mînă. M-am lăsat la pămînt şi am rămas nemişcat. Pămîntul mirosea a umezeală ca şi acolo între tufe, cînd îl săpam cu cuţitele finlandeze. Ce-aveam să-i spun Elenei Ivanovna ?...

După un timp, rachetele s-au stins, m-am ridicat în urma celorlalţi şi am pornit. Apoi iar s-au aprins rachete deasupra noastră şi iar ne-am aruncat la pămînt. Dar ne-am ridicat îndată. În spatele nostru se auzea un vuiet de motoare : nemţii ne zăriseră şi porniseră cu tanchete şi automobile. Se apropiau din ce în ce mai mult, farurile lor ne luminau spinările şi umbrele lungi ale trupurilor noastre se tîrau, şerpuind prin stepa pustie.

Ianukevici se întinse la pămînt. Ceilalţi îşi continuară repede drumul. În urma noastră răsună tusea lui Viktor. „Stă culcat pe pămîntul umed şi are să răcească rău", îmi spusei eu, dar apoi mă gîndii : „Ce-i mai putea face acum răceala ? Acuşi îl

va strivi tancheta... Am întors capul. Tancheta era aproape lîngă Ianukevici cînd el aruncă sub șenilă o grenadă antitanc. Așa era prietenul lui Evgheni!...

Tancheta se aplecă pe-o coastă și se opri. Viktor sări în picioare și o luă la fugă ca să ne ajungă. Dar nemții continuau să ne urmărească. Acum se aruncă la pămînt Kiricenko. Urmă încă o explozie — și a doua tanchetă lovită rămase nemișcată.

Am cotit brusc la stînga. Sub picioarele noastre era pămînt proaspăt desțelenit. Camioanele fasciste s-au împotmolit definitiv în arătura asta. Nemții cuprinși de furie au deschis un foc violent asupra noastră.

Atunci ne-am aruncat la dreapta. Lîngă magaziile de tutun din stanița Smolenskaia unde de curînd Ghenea doborîse doi polițai cu browningul lui — ne-am repezit înainte și aplecați tare la pămînt, am trecut drumul și am ieșit de sub focul inamicului.

Dar în spatele nostru se înteți altă luptă. Fasciștii, pierzînd speranța să ne prindă vii, deschiseseră un foc puternic. Cum gloanțele lor băteau în avanpostul german de la Smolenskaia, acesta răspundea trăgînd în ai lor.

În zorii zilei, ne-am apropiat de munți. Nu simțeam oboseala, nu simțeam nimic în afară de o durere sufletească cumplită. Aș mai fi putut să merg așa o zi sau chiar două... Dar tovarășii voiau să se odihnească. N-am izbutit însă să ne odihnim. Pe deasupra capetelor noastre au început să zboare, vîjîind, avioane nemțești care pluteau în cercuri largi, ca niște ulii, în căutarea partizanilor.

Am pornit în șir indian pe cărări pustii la avanpostul nostru de lîngă Krepostnaia...

Acolo stătusem, eu și cu Evgheni, în ajunul operațiunilor... Vocea lui îmi mai răsuna în urechi :

„Tată, tu nu trebuie să mergi cu noi în diversiuni. Tu ești comandant: n-ai dreptul să te bagi în foc. Lasă că ne descurcăm noi și singuri..."

. . . .

Tovarășii erau morți de oboseală : Ianukevici avea o față îngrozitoare. Vetlughin se clătina pe picioare. Ei vedeau că nu pot să dorm și ca să nu mă lase singur cu durerea mea, nu dormeau nici ei.

M-am culcat și m-am făcut că dorm. Trebuia să mă gîndesc bine la ce aveam să fac și să mă stăpînesc.

Evgheni nu mai era, dar rămăsese detașamentul creat de el și de camarazii lui. Exista planul de acțiune al detașamentului, creat și acesta tot de Evgheni.

În numele patriei, acest plan trebuia să fie realizat. Detașamentul avea să fie și mai puternic decît înainte. Așa voise Evgheni.

*
* *

Am procedat aşa cum m-a sfătuit Gheronti Nikolaevici: i-am spus Elenei Ivanovna că băieţii ei erau grav răniţi şi trimişi la Soci cu un avion din Şabanov, de care am dat din întîmplare.

Elena Ivanovna m-a privit drept în ochi, m-a crezut şi n-a spus nimic...

Trebuia să-i ascund durerea mea şi asta mă ajuta să lucrez: mă stăpîneam.

Am trimis cercetaşi la locul exploziei deoarece trebuia să trimitem comandamentului un raport despre felul cum ne îndeplinisem însărcinarea. Nu ştiam precis ce pierderi suferiseră nemţii. Cunoşteam numai pierderile noastre...

Ţi-era greu să întîlneşti privirea partizanilor, să citeşti în ochii lor durere şi compătimire.

Dar nu voi uita niciodată atenţia cu care tovarăşii fiilor noştri ne-au înconjurat pe noi, părinţii văduviţi.

Toţi, în toate colţurile taberei nu vorbeau decît despre Evgheni şi Ghenea. Şi peste tot se auzea una şi aceeaşi frază: „Mai încet, să n-audă mama..."

Din ziua aceea şi pînă în ultima zi a existenţei detaşamentului, partizanii îi spuneau Elenei Ivanovna „mamă", fie că era de faţă, fie că nu era de faţă. Şi cuvîntul acesta nu era pentru ei un cuvînt întîmplător, ci ascundea în el o dragoste filială şi un profund respect.

Seara, i-am întins Elenei Ivanovna un bilet care era, chipurile, o radiogramă de la Soci: Ghenea era într-o stare care nu mai permitea nici o speranţă, starea lui Evgheni era gravă.

Noaptea, Elena Ivanovna luă un pistol automat şi nişte grenade şi plecă la Şabanov. Ea ştia că drumul trecea prin cătune ocupate de nemţi, dar spera să dea la Şabanov de vreun avion şi să ajungă la fiii ei, în Soci...

Partizanii au ajuns-o cînd era departe de tabăra noastră şi au convins-o cu greu să se întoarcă din drum.

Pe obrazul ei, pe pleoapele roşii şi umflate, pe părul încîlcit de sub basmaua albă, în întreaga ei fiinţă, mai dăinuia parcă suflarea caldă a băieţilor. Aveam impresia că se temea să nu tulbure această suflare şi de aceea tăcea...

Nu mai puteam amîna; trebuia să-i spun. Dimineaţa am dat Elenei Ivanovna o nouă „radiogramă" care ne vestea moartea băieţilor ei.

Multă vreme a tot citit şi recitit în tăcere biletul. Apoi l-a împăturit cu grijă şi l-a ascuns în cartuşieră. Şi-a încordat întreaga voinţă, dar din ochi îi curgeau lacrimi mari.

Partizanii se fereau cu delicateţe din drumul ei. Îşi dădeau seama că, deocamdată, era mai bine să nu vorbească cu dînsa, să nu se apropie de ea.

Dar de cinci sau şase ori în cursul zilei, grupuri de partizani se apropiau de mine, rugîndu-mă să-i trimit în operaţiuni.

— Să mai aşteptăm o zi-două, — răspundeam eu. Şi de fiecare dată cu cuvinte diferite, mi se spunea acelaşi lucru :

— Nu mai putem aştepta. Mai mare ruşinea faţă de mama!

Hotărît lucru, în zilele următoare, n-am putut trimite oameni în diversiune din pricină că erau prea aţîţaţi.

În sfîrşit, s-au întors cercetaşii!

Stătuseră două zile la locul exploziei pe nişte clăi de fîn înalte şi observaseră cu binoclul.

O locomotivă şi douăzeci şi cinci de vagoane zăceau, făcute ţăndări. De sub sfărîmături se mai auzeau încă strigăte şi gemete. Pe şosea zăceau rămăşiţele a două maşini blindate. Ceva mai departe erau resturile a două camioane aruncate în aer.

Cîteva ore după explozie, nemţii au trimis spre Severskaia un camion încărcat cu muniţiuni. Camionul a făcut cincizeci de metri şi după aceea a sărit în aer şi a explodat.

Au sosit nişte trupe de geniu şi împreună cu căutătorii de mine au parcurs întregul drum profilat. Cum n-au găsit nimic, au trimis din nou un automobil. Şi automobilul acesta a explodat şi el.

Atunci fasciştii au controlat iarăşi şoseaua, au săpat-o în parte şi au dat drumul unui automobil cu colhoznici din Afipskaia. Din întîmplare, automobilul a trecut cu bine, dar un camion cu soldaţi nemţi care îl urma la o mică distanţă, a sărit în aer.

Staniţele erau cuprinse de o bucurie nebună. Toţi vorbeau despre minele cele noi ale partizanilor care aruncă în aer pe nemţi şi nu se ating de cazacii din Kuban.

Atunci fasciştii, cuprinşi de furie, mînară într-acolo prizonieri şi le ordonară să sape din nou întreg drumul profilat. Acolo unde erau mine, cîţiva oameni săriră în aer. Drumul profilat fu săpat din nou în întregime. Totuşi, mine au mai rămas. Probabil că în rîndul prizonierilor s-au găsit oameni de un eroism extraordinar care, zărind mina, au ocolit-o în tăcere şi au camuflat-o deasupra cu ţărînă proaspătă; cum a fost exact, nimeni n-a putut afla.

Cînd fasciştii au dat drumul unui automobil pe drumul profilat, săpat din nou, automobilul a sărit în aer pe mina pusă de Ghenea şi de Ianukevici.

După calculele cercetașilor, numai cadavrele pe care le-au scos nemții au fost cel puțin cinci sute. Nu s-a putut stabili numărul răniților și mutilaților.

Cercetașii își terminară raportul cu cuvintele:

„Cînd ultimele mine explodau, ni se părea că Evgheni Petrovici și Ghenea se răzbună din mormînt pe inamic pentru pămîntul Kubanului nostru pîngărit"...

După terminarea Războiului pentru Apărarea Patriei, la locul morții lui Ghenea și al lui Evgheni, a fost pusă o placă de granit purtînd modesta inscripție: „La 10. X. 42, au căzut aici luptînd vitejește pentru patrie, frații Evgheni și Ghenea Ignatov".

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL I

Detaşamentul era aşezat în poiană, în front, pe plutoane. Comisarul deschise mitingul de doliu.

Tot detaşamentul ţinuse foarte mult la Evgheni. In dragostea partizanilor faţă de dînsul era respect, încredere în fiecare cuvînt al lui şi încredere în succesul oricărei operaţiuni în fruntea căreia se afla el. Evgheni ştiuse să înrădăcineze în tovarăşii lui încrederea desăvîrşită în victorie. Energia lui îi însufleţea pe toţi. Jenea cunoştea dorul de casă de care era cuprins fiecare dintre tovarăşi şi ştia să pună la inimă durerea unui suflet străin.

Iar Ghenea... Ghenea era duios şi atent faţă de toată lumea. Tovarăşii parcă îşi retrăiseră alături de el adolescenţa apusă şi, privindu-l, se gîndeau că adolescenţa copiilor lor va fi tot atît de luminoasă ca şi a lui...

Cu ocazia mitingului, fiecare om din detaşament voia să spună ce au fost pentru el Evgheni şi Ghenea. Vorbe scurte, pline de bărbăţie, izvorau din inimă.

Să te răzbuni! Să te răzbuni cît îţi bate inima, cît timp mîna ţine puşca! Să te răzbuni pentru staniţele arse, pentru grîul călcat în picioare, pentru chinurile, lacrimile şi durerea poporului tău! Să te răzbuni pentru Evgheni şi Ghenea, căzuţi în numele vieţii noastre luminoase, pline de bucurie...

Vorbi şi Elena Ivanovna. Faţa îi era calmă, împietrită de durere. In voce se simţea însă atîta mîhnire, încît lacrimile curgeau pe feţele aspre ale partizanilor care stăteau nemişcaţi în front.

— Toată fericirea noastră erau copiii. Au pierit. Dacă va fi nevoie, eu şi cu tatăl lor ne vom dărui vieţile noastre pentru

patrie. Dar ne vom răzbuna, ne vom răzbuna crunt pe dușman pentru Kubanul pîngărit, pentru moartea băieților noștri. O jur!...

Elena Ivanovna se clătină. Fu sprijinită cu grijă...

Comisarul citi ordinul de zi al comandamentului.

Comandamentul grupului detașamentelor de partizani exprima în ordinul de zi recunoștință mai multor partizani și anunță că a propus pentru decorare pe frații Ignatov care muriseră, pe Ianukevici — comandantul primului pluton care minase drumul profilat, pe Kiricenko — comandantul plantatorilor de mine care împreună cu Evgheni pusese prima mină pe calea ferată și pe Pavlik Sahotski care îl salvase pe comandantul detașamentului în momentul plecării de la locul diversiunii.

După miting, a urmat o adunare generală, în care s-a luat hotărîrea să se ceară comandamentului ca detașamentul să poarte numele de „Detașamentul Frații Ignatov", ca tabăra de iarnă de pe muntele Strepet — organizată de Evgheni — să-i poarte numele și comandantul detașamentului care condusese personal prima mare operațiune de diversiune prin minare în Kuban, să fie propus pentru decorare...

Nemaipomenita încordare de voință, de care dăduse dovadă Elena Ivanovna, nu rămase fără urmări. Partea stîngă a corpului îi fu paralizată și își pierdu somnul: Safronov și Slașciov stăteau mereu lîngă dînsa.

În primele zile după această întîmplare, Dax se instală pe creștetul muntelui și de acolo privea ore întregi în depărtare așteptîndu-l pe Jenea. Acum, întreaga lui dragoste de cîine devotat trecu asupra Elenei Ivanovna. Stătea culcat lîngă dînsa și se uita la ea cu ochi triști, înțelegători.

Nici un străin nu putea să se apropie de Elena Ivanovna, fără ca Dax cu părul zbîrlit să nu-și arate colții și să nu mîrîie amenințător.

Prietenii mă sfătuiră s-o iau pe Elena Ivanovna din tabără unde fiecare tufiș, fiecare piatră îi aducea aminte de băieți.

Ne-am hotărît deci s-o trimitem în tabăra de lîngă Krepostnaia în cătunul Krasnîi, unde avea să-l găsească pe Safronov care era comandantul taberei și la care Elena Ivanovna ținea foarte mult.

Nu puteam s-o însoțesc; în detașament era acuma foarte multă treabă. Trebuia să conduc eu acuma recunoașterea îndepărtată și întreaga rețea de agenți informatori de prin stanițe.

Pe lîngă asta, trebuia să pregătesc și operațiunile.

Vetlughin, Ianukevici, Eriomenko, Kiricenko și Litvinov — toți prietenii lui Evgheni — mă asaltau mereu cu întrebarea: „Pe cînd, Tătucule?..."

De-ar fi știut ei cum vroiam să mă răzbun! Cît de greu mi-era uneori, mai ales noaptea, să mă stăpînesc, să nu iau o

mină şi, fără să ţin seama de nimic, s-o iau razna pînă într-o staniţă unde erau concentraţi hitlerişti odioşi şi să-i arunc în aer împreună cu mine însumi...

Dar nu! Trebuia să mă răzbun crunt, cu chibzuială şi tărie. Nu trebuia să mă grăbesc. Trebuia să ne înăbuşim durerea, să mai răbdăm cîteva zile şi, fără agitaţie, fără grabă, fără victime, să dăm o lovitură neaşteptată şi precisă — mortală, cum spunea Evgheni...

Am schiţat împreună cu camarazii lui planul cîtorva diversiuni. Am trimis la locurile alese cîţiva cercetaşi şi abia după aceea am putut să plec şi eu la Krasnîi, lîngă Krepostnaia, s-o văd pe Elena Ivanovna.

...Insomnia tot o mai chinuia, dar începuse acum să se mişte fără ajutorul nimănui. Ca să mai uite puţin, muncea fără întrerupere şi zi şi noapte stătea lîngă răniţi.

Krepostnaia noastră se transformase într-un spital raional foarte original. Partizanii din detaşamentele vecine veneau la Elena Ivanovna pentru asistenţă medicală şi Elena Ivanovna organizase acolo un adevărat lazaret.

Vladimir Nikolaevici Safronov, comandantul taberei de lîngă Krepostnaia şi secretarul organizaţiei noastre de partid, se dovedi un excelent administrator.

El organiză în primul rînd tăbăcirea pieilor de vite pe care le aveam de pe urma cirezii noastre, piei din care urmau să se facă cizme, scurte de blană şi căciuli. Începu să confecţioneze pîslari, puse la păstrare zarzavaturi şi poame pentru iarnă, se îngriji de rezervele noastre principale de fîn şi de grăunţe pentru cai şi numai lui îi datoram faptul că puteam să executăm călare marşuri lungi de cîteva zile şi să avem căruţele noastre.

Cu alte cuvinte, Safronov era copleşit de griji pînă peste cap. Era el însuşi un muncitor neostenit şi ştia să-i facă pe oameni să nu stea nici o clipă fără treabă. Şi toate acestea fără să-i zorească, cu o vorbă de duh sau cu un zîmbet pe buze.

Am vorbit mult cu Vladimir Nikolaevici despre treburile „factoriei" lui.

Această denumire rămase taberei noastre din cătunul Krasnîi de lîngă Krepostnaia şi celei din Planceskaia.

E drept că factoriile noastre nu erau împrejmuite de un zid înalt cu ţepuşe de fier şi nici de şanţuri adînci umplute cu apă, dar noaptea gărzi întărite staţionau în pădurea care ne înconjura. Dealtfel, chiar şi ziua, mai toţi partizanii erau cu ochii în patru. Peste tot şi chiar în factorie, oamenii dormeau fără să se dezbrace, cu puşca şi cu cîteva grenade lîngă ei. Nemţii aflară de existenţa factoriilor noastre şi începură să se intereseze de ele.

În ziua în care venisem s-o văd pe Elena Ivanovna, un bombardier german, zburînd deasupra staniţei Krepostnaia, aruncă două bombe care căzură în rîpele de lîngă cătun.

Nu era primul bombardament. Vladimir Nikolaevici pierduse socoteala bombardamentelor. Nemţii trimiteau acolo şi cercetaşi şi adesea izbucneau în apropierea satului încăierări serioase.

În factoriile noastre, viaţa era zbuciumată şi plină de griji, dar nu puteam renunţa la ele. Aveam nevoie de ele ca de aer. Acolo făceam ultimele pregătiri pentru diversiuni, ne completam stocul de explozibil şi muniţii, ne aprovizionam cu alimente şi stăteam în aşteptarea momentului potrivit ca să trecem mai uşor pe lîngă localităţile ocupate de nemţi. Tot acolo ne odihneam la întoarcere după operaţiuni şi acolo, în sfîrşit, ni se pansau cu grijă rănile.

Am plecat din Krepostnaia mai liniştit decît venisem. Starea Elenei Ivanovna nu mă mai îngrijora : ea îşi recăpătase forţele morale.

O veste tristă ne ajunse în tabără : în staniţa Imeretinskaia murise Grigori Dmitrievici Konotopcenko, sătean fruntaş şi preşedintele colhozului de acolo.

Konotopcenko fusese un om de o înălţime uriaşă, foarte spătos, greoi, încet, — un gigant al stepei. Îl cunoscusem curînd după ce sosisem în munţi. Îmi aduc aminte că la prima noastră întîlnire, m-au surprins mîinile lui mari, puternice, agere şi mlădioase şi cutele adînci din jurul gurii. Zîmbind amar, Konotopcenko îmi spuse că aceste cute apăruseră atunci cînd nemţii ocupaseră staniţa lui natală, după ce-i dăduseră foc. De atunci plecase în pădure şi ajunsese comandantul detaşamentului de partizani din Imeretinskaia.

Fasciştii îl urau şi se temeau de el. De multe ori, detaşamente de pistolari nemţi şi de poliţai bătuseră pădurea şi înconjuraseră foarte de aproape grupul lui. Dar de fiecare dată, Konotopcenko scăpa, îi bătea pe nemţi, îi alunga înapoi în staniţă şi din nou avanposturile vrăjmaşe dispăreau fără urme, iar în şanţurile de la marginea drumurilor zăceau tot soiul de maşini sfărîmate.

Neizbutind să-l prindă în luptă, fasciştii, cu ajutorul unui trădător, l-au atras pe Konotopcenko într-o cursă.

Într-o seară, în alunişul des de lîngă o casă de la marginea staniţei natale, douăzeci de pistolari nemţi se năpustiră asupra lui Konotopcenko care era însoţit numai de doi partizani.

Noaptea nemţii îl aduseră cu alai pe prizonier în staniţă. În frunte mergea Konotopcenko, rănit, cu mîinile legate la spate.

In urma lui, sanitarii purtau pe targă şapte soldaţi nemţi morţi. Partizanii îşi vînduseră scump libertatea.

Trei zile în şir i-au torturat pe partizani, i-au ars cu fierul roşu, le-au înfipt ace sub unghii. In acest timp, în piaţa staniţei începuseră să se audă lovituri de topoare. Nemţii ridicau spînzurători.

Execuţia fu anunţată pentru dimineaţa următoare. Dar noaptea se încinse deodată o luptă pe uliţele satului. Partizanii din Imeretinskaia năvăliră în staniţa lor ca să-şi salveze comandantul.

Partizanii ocupară staniţa casă cu casă, uliţă cu uliţă şi erau pe cale să se apropie de magazia în care fusese închis Konotopcenko, dar chiar atunci zeci de automobile din cătunele vecine se apropiară de staniţă, venind în ajutor nemţilor. Nemţii înconjurară Imeretinskaia, ameninţînd să taie partizanilor drumul spre pădure.

Cercul devenea din ce în ce mai strîns. La răsărit, cerul se lumina. Nu mai era nici o nădejde. Partizanii nu mai puteau ajunge la magazia în care duşmanii îl închiseseră pe Konotopcenko...

Luîndu-şi răniţii, părăsiră staniţa pe drumuri cunoscute numai de dînşii.

A doua zi de dimineaţă, trupele nemţeşti inundară Imeretinskaia şi încercuiră satul cu un cordon de siguranţă. Aveau chiar şi aruncătoare de mine şi artilerie uşoară.

Soarele se ridicase, dar în curînd o ceaţă de toamnă se lăsă peste staniţă şi se întinse peste casele albe, peste ogoarele de grîu, peste frunzişul auriu.

Konotopcenko cu cei doi tovarăşi fură duşi sub escortă pe uliţa largă şi pustie. Părul lui des şi blond era încîlcit şi năclăit cu sînge închegat, iar faţa plină de vînătăi. Braţele mutilate îi atîrnau de-a lungul trupului rănit şi schilodit. La gît îi atîrna o tăbliţă cu inscripţia: „Sînt partizan, am ucis soldaţi germani!"

Dar Konotopcenko îşi ţinea capul sus. In ochi îi ardea o ură nepotolită. Şi oamenilor din staniţă li se părea că nu fasciştii îl duceau la execuţie pe partizan, ci că partizanul, neînfrînt şi neînduplecat, sigur de victorie, îi ducea spre o răsplată cruntă, inevitabilă.

In piaţă, lîngă spînzurătoare, nemţii puseseră gărzi puternice. Ceva mai departe, stăteau înghesuiţi bătrînii, femeile, copiii, aduşi cu de-a sila la locul execuţiei. Feţele sătenilor erau aspre şi întunecate, iar în ochi li se vedea durerea.

Un poliţai se apropie de Grigori Dmitrievici ca să-i pună neînduplecatului partizan ştreangul.

Adunîndu-și ultimele forțe, Konotopcenko îl lovi pe polițai cu piciorul în burtă. Trădătorul se rostogoli cu un urlet la pămînt...

Atunci ofițerul german care comanda execuția și căruia pînă și în clipa aceea tot îi mai era frică de vajnicul partizan, începu să zorească pe călău.

Călăii smulseră scăunelul de sub picioarele lui Konotopcenko. Trupul uriaș se legăna în ștreang. Aveai impresia că grinda nu va suporta această greutate...

Un strigăt strident răsună în mijlocul mulțimii. Pumni strînși se ridicară. Gardul de nuiele trosni. Cineva încercă să smulgă un par. Mulțimea — ca și cum n-ar fi fost acolo zeci de oameni care nu semănau unul cu celălalt, ci ar fi fost o singură voință omenească, încordată ca un arc — se repezi spre spînzurătoare.

Nemții începură să tragă în aer. Nu era o salvă, ci focul dezordonat al unor călăi speriați de moarte.

Auzind împușcăturile din piață, mitraliorii fasciști care erau culcați la marginea staniței se speriară și ei.

— Partizanii! — se auzi în rîndurile lor. — Partizanii au pătruns în staniță.

Fără să fi primit ordin, plutonul de siguranță deschise focul. Mitraliorii trăgeau în tufișuri, în pădurea din depărtare, în casele albe.

În staniță se stîrni panică. Garda părăsi locul execuției și fugi spre marginea satului. Nedîndu-și seama cine fugea, mitraliorii din plutonul de siguranță începură să tragă în gardă. Se auziră țipetele și gemetele răniților.

Abia peste o jumătate de oră s-au lămurit lucrurile. Ofițerii se repeziră din nou în piață, dar piața era pustie...

Vîntul legăna capetele frînghiilor tăiate ale spînzurătorii. Folosindu-se de panică și riscîndu-și viața, consătenii încercaseră să-i salveze pe cei spînzurați. Numai că prietenii întîrziaseră cu cîteva secunde...

Ofițerul n-avu curajul să se apropie de cadavre și să ordone ca ele să fie iarăși spînzurate. Partizanii morți au rămas întinși trei zile în piața încercuită de nemți. Frunzele aurii ale plopilor din satul lor cădeau, foșnind, peste ei și vîntul munților îi învăluia în mireasma pădurii îndepărtate.

În noaptea celei de a treia zile, cadavrele celor executați dispărură fără urme...

Vestea despre răfuiala de la Imeretinskaia se răspîndi cu iuțeala vîntului prin toată regiunea munților. Aflară de ea și cei de la Smolenskaia, și cei de la Severskaia, și marinarii din Eisk.

Să ne răzbunăm! Ochi pentru ochi! Moarte pentru moarte!...

Marinarii din Eisk, împreună cu un grup de partizani din stanița Smolenskaia ieșiră cei dintîi.

Îi conducea un marinar-comisar. Pe umărul lui ars de soare era tatuat un dragon cu gura deschisă și cu vîrful cozii ca un pumnal de culoare vineție, ridicat în sus.

Comisarul păstra în inimă amintirea unei socoteli pe care o avea cu nemții și pentru care nu se răfuise încă. Nemernicii îi pîngăriseră logodnica. Marinarul aștepta ca pe o zi de sărbătoare prilejul să intre în luptă corp la corp cu dușmanul.

După ce plouă cîtva timp, începu toamna noastră minunată din Kuban. Cădeau ultimele frunze aurii. Intr-o dimineață căzu și prima brumă. Se simțea suflarea iernii care se apropia.

Detașamentul celor din Eisk mergea pe drumuri lungi, lăturalnice, prin munți și prin păduri. Făceau ocoluri complicate ca să li se șteargă urmele, ferindu-se cu grijă să facă zgomot și înconjurînd pe departe avanposturile, cătunele și stanițele...

Lîngă șosea, în apropiere de stanița Smolenskaia, partizanii se culcară în tufele de lîngă marginea drumului; cei de la Smolenskaia aproape de staniță — marinarii ceva mai departe, după o cotitură bruscă a drumului.

Așteptară timp de două zile și două nopți.

Pe șosea treceau întruna unități nemțești. Alergau mașini cu pistolari, cu muniții și cu alimente și, ridicînd nori de praf, zburau motocicliști.

Dar nu de asta aveau ei nevoie...

Detașamentul tot aștepta.

A treia zi în zori, cînd soarele se ridica de după munți, dinspre Smolenskaia apăru o coloană învăluită într-un nor de praf.

Era un convoi de ofițeri pedepsiți disciplinar. Fuseseră trimiși aici de pe lîngă Tuapse și Novorossiisk, de lîngă Rostov și Voronej, în batalionul de pedeapsă. Nu-și puteau obține iertarea decît printr-o cruzime cu totul deosebită, printr-o cruzime rară pînă și în bestiala armată fascistă, față de locuitorii pașnici ai stanițelor și față de prizonierii și răniții din Armata Roșie, numai printr-o executare necondiționată, oarbă a oricărui ordin. Și, ce-i drept, nu exista o tortură omenească cît de rafinată cu care ofițerii din batalionul de pedeapsă să nu se fi putut lăuda.

Tocmai pe aceștia îi așteptau cei de la Smolenskaia și marinarii din Eisk. Și mai ales îi aștepta marinarul-comisar.

În sunete de tobă, mergeau spre pieire ofițerii din batalionul de pedeapsă; bătînd talpa cu precizie, aruncînd piciorul înainte, ridicînd capul în sus și vînturînd din mîna stîngă:

Tare ar mai fi vrut partizanii din Smolenskaia să se repeadă spre şosea, dar aşteptau, căci, potrivit hotărîrii luate, marinarii trebuiau să le dea prima lovitură...

Coloana dispăru după cotitură.

Acolo o aşteptau marinarii. Comisarul, întins aproape de marginea drumului, strîngea în mînă o grenadă.

Coloana trecea acum prin faţa lui. În centrul coloanei păşea un ofiţer gras cu mustăţi roşii, unse din belşug cu pomadă.

Tot un oberleutnant roşu era şi comandantul Eiskului care o siluise pe tînăra fată de pescar, logodnica marinarului, îi tăiase degetele de la mîini şi — dezonorată şi chinuită — o spînzurase...

Comisarul aruncă grenada. Apoi îşi scoase scurta şi rămase numai cu flanela vărgată de marinar — pentru ca duşmanul să ştie cu cine avea de-a face — şi se repezi cu cuţitul spre şosea. In urma lui, se ridicară din tufişuri toţi marinarii.

Oamenii cu flanele vărgate — „moartea neagră" — răsăriţi ca din pămînt, fură pentru nemţi o vedenie cumplită.

Ofiţerul cel gras scăpase. Grenada nu-l omorîse. Cu atît mai bine! Cu trupul puţin aplecat, comisarul se năpusti asupra lui.

Ofiţerul se pregăti să tragă. Comisarul se repezi însă ca fulgerul asupra lui şi rafala fu înăbuşită.

Amîndoi se încleştară, căzură la pămînt şi se rostogoliră. Dar numai unul din ei putu să se ridice. Acesta era comisarul. Flanela îi era plină de sînge, dar el nu observă că era rănit şi se repezi unde era lupta mai aprigă.

Acest atac tăcut şi impetuos al marinarilor fu cumplit. Ofiţerii nu putură să-i ţină piept. O luară la fugă spre staniţă. Fugeau fără să întoarcă capul, cu toate că ştiau că pe ei, ofiţerii din batalionul de pedeapsă, îi aştepta execuţia pentru că fugiseră de pe cîmpul de luptă.

După cotitură, se ridicară din tufiş cei din Smolenskaia. Grenadele lor începură să explodeze în grupul ofiţerilor din batalionul de pedeapsă care fugeau.

Numai cîteva zeci de ofiţeri putură să se smulgă din încercuire. Marinarii îi urmăriră fără cruţare pînă cînd îi ajunseră chiar lîngă staniţă.

Se zăreau acum casele albe, livezile, plopii aurii...

De la postul avansat de la marginea staniţei se auzi o împuşcătură izolată urmată de o lungă rafală de mitralieră. Fasciştii trăgeau în acest mănunchi de oameni curajoşi care alergau spre ei într-un nor de praf.

Cotind brusc la dreapta, marinarii dispărură în lăstăriş şi se întoarseră în munţi pe cărări cunoscute numai de partizani.

Venise acum rîndul nostru. Sunase ora să-i răzbunăm şi pe Evgheni, şi pe Ghenea, şi pe Konotopcenko.

Dar tocmai în acele zile, Safronov, secretarul organizaţiei noastre de partid care urmărea neobosit starea morală a detaşamentului, mi-a trimis vorbă că unii partizani erau într-o dispoziţie proastă.

Am aflat că toţi ardeau de nerăbdare să se arunce în lupta împotriva duşmanului, dar... nu toţi vroiau să meargă în diversiuni prin minare.

— Dacă un inginer, un inventator cum era Evgheni Petrovici a murit din cauza unei mine pe care el însuşi a fabricat-o, atunci ce poate să ne mai aştepte pe noi?... — spuneau unii şi alţii din detaşament.

Nici nu este nevoie să mai spun cît de dureros era pentru mine să aflu acest lucru. Rana mea sufletească mai sîngera încă şi consideram că lipsa de curaj, fie chiar numai a cîtorva partizani, era o trădare faţă de memoria lui Evgheni şi a lui Ghenea...

Comisarul, plecat într-o operaţiune neînsemnată, lipsea în momentul acela. Safronov convocă o adunare de partid.

Îmi amintesc cum îi tremura vocea de emoţie reţinută, cînd luă cuvîntul:

— Fiecare dintre noi, cei care sîntem membri de partid, poartă răspunderea pentru starea de spirit ce domneşte acum în detaşament... Partidul ne-a trimis aci cu însărcinarea să-l batem pe duşman, folosind cunoştinţele noastre... Este ruşinos să nimicim zeci de nemţi numai cu ajutorul gloanţelor, cînd am învăţat să-i nimicim cu sutele, cu ajutorul minelor... Oare în inimile noastre nu mai răsună ultimele cuvinte ale lui Mark Apkarovici: „Nu numai toate forţele morale şi fizice, dar şi tot ce aţi învăţat în şcolile superioare şi în şcolile tehnice superioare, — totul trebuie folosit pentru a vă răzbuna pe duşmani..."

Adunarea de partid hotărî să se întreprindă fără întîrziere o serie de diversiuni prin minare, pregătindu-le în chip foarte amănunţit. Realizarea cu succes a acestor diversiuni trebuia să lichideze odată pentru totdeauna teama de mine de care erau cuprinşi oamenii.

Am încredinţat executarea diversiunilor tovarăşilor celor mai verificaţi în lupte, celor mai devotaţi partidului.

Secretarul organizaţiei de partid propuse fiecăruia din noi să ne gîndim şi să ne găsim cuvinte care să încurajeze pe sperioşi.

În noaptea aceea, după adunare, n-am dormit. Mereu îmi apăreau în faţa ochilor cînd Jenea, cînd Mark Apkarovici. Şi-i întrebam: „Dragii mei, cum aţi fi procedat în locul meu ca să ridicaţi starea morală a detaşamentului?"

Dimineaţa — era o dimineaţă mohorîtă cu ploaie măruntă sîcîitoare — detaşamentul se adună, ca de obicei, la apel.

Adunîndu-mi tot curajul, spusei oamenilor:

— Tovarăşi, am să vă povestesc azi cu de-amănuntul cum şi de ce au murit fiii mei...

Îmi amintesc că un oftat a străbătut întreaga formaţiune, ca şi cum partizanii s-ar fi reţinut să nu strige: „Nu mai spune! Nu-ţi mai răscoli sufletul!" Dar eu am continuat să vorbesc, căutînd să analizez cît mai precis ultima noastră diversiune. Trebuia să dovedesc chiar şi celor mai neîncrezători că Jenea şi Ghenea nu pieriseră pentru că mina noastră n-ar fi fost perfectă. Ei se duseseră în chip conştient şi nu întîmplător la moarte, cînd văzuseră că trenul duşman se apropia, înainte de ora lui obişnuită, de calea ferată care fusese minată.

Le povestii partizanilor cum eu nu voisem la început să-l iau pe Ghenea în această diversiune şi că el îmi răspunsese jignit: „Eu n-am venit în detaşament ca să-mi cruţ pielea..."

— Or fi existînd oare în mijlocul vostru, tovarăşi, — m-am adresat eu formaţiunii, — oameni care au venit aici din Krasnodar ca să-şi cruţe pielea?...

În aceeaşi zi, după ce am primit rapoartele oamenilor din grupul de recunoaştere îndepărtată, am dat ordin să se execute trei operaţii de minare.

Realizarea operaţiunii celei mai mari şi mai complicate din aceste trei, am încredinţat-o lui Vetlughin şi lui Elnikov; conducerea celei de a doua diversiuni, care mi s-a părut mai uşoară am încredinţat-o lui Kiricenko; grupul care trebuia să efectueze cea de a treia operaţie, era condusă de Melnikov.

Toate aceste trei grupuri părăsiră aproape în acelaşi timp avanpostul nostru. Am controlat cu mîinile mele conţinutul rucsacului fiecărui partizan, pentru ca oamenii, care ardeau de nerăbdare, să se răzbune, să nu ia muniţiuni prea multe şi provizii prea puţine. Am controlat cantitatea şi calitatea trotilului. Am turnat, împreună cu Safronov, alcool în bidoanele celor care plecau, pentru că nopţiile erau reci.

La plecare i-am condus îmbărbătîndu-i, dar sufletul mi-era cuprins de nelinişte. Oare acum, cînd Evgheni nu mai era cu noi, vom mai izbuti tot aşa ca şi înainte?...

Nici nu apucase bine să plece în operaţiune al treilea grup şi nemţii au şi început să bombardeze cătunul Krasnîi.

Au bombardat cătunul trei zile în şir. Bietul Safronov obosi, făcînd glume răutăcioase pe seama piloţilor nemţi nu tocmai di-

baci. Vladimir Nikolaevici muta de ici colo rezervele noastre de trotil. În cele din urmă îi găsi „locul cel mai potrivit" — în subsolul clădirii factoriei.

— Locu-i fermecat, — declară el cu convingere. — Nu-i bombă care să-l nimerească! Iar dacă cumva se întîmplă să-l nimerească, atunci sărim în aer împreună cu trotilul. Asta ar fi totuşi mai uşor decît să vii să-i raportezi Tătucului că tu ai scăpat, dar n-ai izbutit să salvezi trotilul...

N-am discutat. Cu bombardamentul dezordonat la care recurseseră nemţii, nici un om nu ar fi fost în stare să ghicească unde avea să nimerească bomba şi deci unde nu trebuia ascuns trotilul.

Cătunul Krasnîi era situat nu departe de Krepostnaia. Chiar de la început, Elena Ivanovna organizase acolo un spital pentru partizanii detaşamentelor vecine.

Surorile noastre de caritate spălaseră, aerisiseră şi împodobiseră cu ramuri de pin o casă ţărănească mare, luminoasă, părăsită de brigada unui colhoz care se evacuase. Nu trecu mult şi se umplu de răniţi.

Elena Ivanovna îşi închirie o odaie într-o casă vecină cu spitalul, care aparţinea Annei Grigorievna Povilka, o căzăcioaică bătrînă.

Pînă azi ne mai aducem aminte, eu şi soţia mea, de această mătuşică bătrînă şi înţeleaptă care a fost bună pentru noi, necăjiţi cum eram, ca o mamă plină de duioşie...

Elena Ivanovna începuse să-şi aranjeze noua ei casă, cînd avu loc următoarea întîmplare.

...De la început, Evgheni adunase prin agenţii mei de legătură, date privitoare la atamanii, starostii şi poliţaii tuturor localităţilor din regiunea munţilor. Intr-un caiet special al lui Evgheni, în dreptul fiecărui nume era scris un singur cuvînt: „trădător".

Şi numai în pătrăţelul privitor la starostele cătunului Alexeevski era scris: „Om aşezat, băştinaş al cătunului din tată în fiu. Familie foarte numeroasă. Fii şi nepoţi în Armata Roşie. Nu e lămurit pentru ce a consimţit să fie staroste..."

Agenţii mei de legătură raportară prin Pavlik Hudoerko că starostele din Alexeevski o implora pe Elena Ivanovna să vină la el în cătun să-i dea o mînă de ajutor în nenorocirea care îl lovise. Soţia bătrînului murise demult şi el stătea acum la nepoată-sa, al cărei bărbat plecase în Armata Roşie. Nepoata trebuia să nască şi se chinuia de trei zile. O femeie tînără şi frumoasă era acum pe moarte.

Elena Ivanovna era emoţionată. Îşi adună instrumentele şi se pregăti de plecare.

— Stai! — am spus eu. — Nu te las să te bagi singură în gura fiarei. Alexeevski nu-i un cătun mare. Nemții cunosc acolo pe fiecare locuitor și au să te prindă îndată.

Era spre seară. Stăteam în odaia lui Safronov și controlam încă o dată cu de-amănuntul pe harta militară itinerariul pe care trebuia să-l urmeze grupul lui Vetlughin, plecat în diversiune. Acest grup mă neliniștea. Hudoerko intră fără zgomot, se opri lîngă ușă și tuși. Am întors capul.

— Tovarășe comandant! Am îndeplinit misiunea pe care mi-ați încredințat-o în legătură cu pregătirea noii operațiuni și am fost în cătunul Alexeevski. Una din ajutoarele mele era nora starostelui. Ea a venit odată în cătunul Krasnîi, la „locuința" mea conspirativă... Pe acolo, toți se tînguie și plîng că moare o femeie care stă să nască. Iertați-mă, tovarășe comandant, — spuse încurcat Hudoerko. — Am călcat toate regulile conspirației. O agentă de legătură s-a ținut după mine și a venit s-o roage personal pe Elena Ivanovna să vie fiindcă doi oameni sînt pe moarte... — Hudoerko se pierduse de tot cu firea și se uita acum la mine cu niște ochi vinovați.

— Spune, ce s-a mai întîmplat? — îl întrebai eu.

— S-a întîmplat că și starostele a venit pînă aproape de locul de întîlnire, — spuse Pavlik pe nerăsuflate, ca și cum s-ar fi aruncat într-o bulboană.

Am sărit de pe scaun. Halal cercetași și halal conspirație!... În clipa asta, nevastă-mea intră. Mă privi cu reproș, drept în ochi, fără să spună un cuvînt.

— Bine! — am spus eu, — plecați amîndoi de aici. Poftiți-l la mine pe secretarul organizației de partid. Iar voi să așteptați în curte.

M-am sfătuit cu Safronov. El mi-a spus să-l iscodim pe staroste și, dacă riscul nu era prea mare, să-i venim în ajutor.

— Este în interesul nostru să atragem prin toate mijloacele populația de partea partizanilor, — a încheiat Vladimir Nikolaevici.

În timp ce mergeam cu Pavlik spre coliba din fundul pădurii, îmi reaminteam atmosfera din cătunul Alexeevski. Dar dacă era o capcană iscusită a gestapoului?...

Gestapoul căuta de mult „Detașamentul Tătucului"... Nu cumva știau nemții că soția mea era singurul medic din unitățile noastre de partizani? Iar dacă știau, vor căuta să pună mîna pe dînsa, chiar dacă bătrînul cazac nu era un trădător...

În sfîrșit, am ajuns. Pavlik s-a dus în desișul pădurii să-l aducă pe staroste. Se întoarse cu el.

Da, Hudoerko avea dreptate. Dacă „ochii sînt oglinda sufletului", atunci nu puteai să n-ai încredere în acest moșneag...

L-am poftit pe bătrînul cazac să stea jos, dar el căzu la picioarele mele, îmi îmbrățișă cizmele și-mi spuse printre lacrimi :

— Scăpați-mi-o pe nepoată-mea... Moare cu zile... Poate că aveți și dumneavoastră copii și inima dumneavoastră are să înțeleagă...

— N-am copii, — i-am răspuns eu. — Ridică-te, te rog...

Ți se rupea inima privindu-l pe bătrîn.

În timp ce Hudoerko și cu mine îl ridicam, Elena Ivanovna intră în bordei. Sanitarul ei, cu trusa, se opri în ușă.

I-am dat bătrînului cazac să bea apă. După ce se mai liniști, începu să răspundă la întrebările mele.

— La sfîrșitul lui august nemții s-au oprit și au pus o garnizoană în cătunul Alexeevski. Partizanii au lichidat-o repede. Atunci, în loc, au sosit vînători de munte. Au evacuat o parte din locuitorii din cătun, au ocupat toate casele și cum nu i-au lăsat pe cazaci în case, aceștia au trebuit să se bage cu familiile lor cu tot, în cotețe. Apoi nemții au dat ordin să fie ales un staroste. Nimeni nu voia să primească. Atunci nemții au fixat un termen de o zi, după trecerea căruia, dacă starostele tot nu era ales, aveau să împuște zece cazaci. Tot cătunul a venit la mine și m-a rugat să scap de la moarte zece vieți tinere. M-au convins. Mai ales nepoată-mea, Tania, m-a rugat foarte mult să primesc. Bărbatul ei și toți fiii și ginerii mei sînt duși în Armata Roșie. Lucrul ăsta l-am ascuns de nemți. Și acum Taniei i-a venit timpul să nască și n-avea unde... Nu era liber decît un coteț de găini. L-am curățat și eu cu Tania ne-am băgat acolo. Și acuma, iacătă, Tania mea moare!

Bătrînul izbucni iar în lacrimi. Prindeam printre lacrimi cîte o frază.

— Au venit moașe din stanițele vecine... Dar n-au putut să facă nimic... M-am rugat la spital de niște doctori nemți... dar ei au rîs de lacrimile mele... Doctorii din Krasnodar se tem să vină în munți... — Bătrînul tăcu, își înăbuși plînsul, apoi se ridică cît era de înalt și spuse cu asprime: — Să nu mă mințiți, eu sînt bătrîn. Femeile noastre știu că în detașamentele partizanilor este o doctoriță. Ea le îngrijește bine cînd sînt bolnave și ajută și la nașteri. Toată lumea ne-a trimis spre dumneavoastră. Tania e pe moarte. De teamă să nu o audă și să nu o împuște nemții, ea își înăbușă țipetele în pernă. Ați face un păcat dacă ați minți. Aveți o doctoriță sau n-aveți?

Eram foarte încurcat și nu știam ce să fac. Pe de o parte, bătrînul trebuia ajutat, dar pe de alta, nemții puteau să pună mîna pe Elena Ivanovna... Soția mea făcu un pas spre mine.

— Tovarășe comandant! Dați-mi voie să mă duc în cătunul Alexeevski să-mi fac datoria cît mai e încă timp.

Am ridicat capul și am zis:

— E ușor să spui „mă duc să-mi fac datoria". Dar dacă-i o capcană?

Bătrînul sări ca ars.

— Luați-mă ostatic pe mine! Luați ostatici toate neamurile mele!

— Liniștește-te moșule, — i-am spus eu. — Elena Ivanovna are să meargă cu dumneata... Avem încredere.

Abia am izbutit să-mi trag înapoi mîna pe care bătrînul vroia să mi-o sărute. Și cînd te gîndești că la noi în Kuban nu se săruta mîna nici boierilor, nici popilor... După ce l-am pus să șadă pe-un scaun, am ieșit cu Hudoerko din bordei.

— Uite ce este, Pavlik. Ai să te duci cu sanitarul în urma Elenei Ivanovna. Mai luați o cantitate suplimentară de cartușe și de grenade. Nu mai am nici un partizan aici, iar eu nu am dreptul să plec. Bagă de seamă, răspunzi cu capul pentru Elena Ivanovna.

Soarele încă nu apusese cînd starostele, nora lui și Elena Ivanovna ieșiră din pădure pe drumul care pornea de la avanpostul la a cărui lărgire și consolidare lucraseră cei din cătun.

Elena Ivanovna ducea în spate o legătură de vreascuri. În vreascuri erau ascunse instrumente și medicamente:

La oarecare depărtare, Hudoerko și sanitarul se strecurau în urma ei prin tufișuri. Aveau pistoale automate și la brîu grenade.

Bătrînul o duse pe Elena Ivanovna la coteţul lui. Ea se uită cu atenție în jurul ei: nu mai fusese niciodată pe acolo. Dar totul părea liniștit. Nemții care locuiau în casa bătrînului plecaseră la avanpostul lor. Ea își scoase instrumentele și se strecură în coteț.

Femeia nu mișca, parcă murise. În primul moment, Elena Ivanovna făcu un gest de neputință. Și-a dat seama că venise prea tîrziu...

Nu era altă soluție decît operația. Moșul astupă crăpăturile pentru ca lumina opaițului să nu străbată afară. În coteț se făcu o zăpușeală ca în baia de aburi. Sudoarea curgea șiroaie pe obrazul Elenei Ivanovna și picura pe biata femeie...

Cumplit era chinul și pentru femeie, și pentru moșneag și pentru Elena Ivanovna.

Abia spre dimineață, bătrînul care stătea lîngă coteț, auzi un scîncet slab de copil. Cînd se lumină de ziuă, bătrînul fu chemat înăuntru. Tania, fericită, îl privea cu ochii duși în fundul capului...

Bătrînul începu să sărute mîinile Elenei Ivanovna, udîndu-i-le cu lacrimi de bucurie.

Dar locuitorii cătunului se pregăteau deja să plece la muncă în pădure şi Elena Ivanovna trebuia să plece şi ea cu ei. Strîngîndu-şi în grabă instrumentele, ea dădu sfaturi nurorii cazacului cum s-o îngrijească pe lehuză.

În clipa aceea, altă noră a starostelui intră în coteţ şi o rugă pe doctoriţă să vină s-o vadă pe fetiţa ei care zăcea greu bolnavă. Lăsîndu-şi în jos capul cărunt, bătrînul cazac tăcea încurcat : cum era să ducă el o femeie străină prin cătun ziua-n amiaza mare ?

— De vreme ce sînt aici, hai să mergem, moşule, să vedem ce are cealaltă nepoată a dumitale, — spuse Elena Ivanovna.

După ce îşi trase basmaua pe ochi — aşa cum îşi feresc vara căzăcioaicele noastre faţa de soare — Elena Ivanovna ieşi cu paşi siguri din coteţ. Starostele şi nora lui cea mai mare plecară cu dînsa.

Fetiţa avea septicemie. Nu putea fi salvată decît prin transfuzie. Elena Ivanovna practica transfuzia în spitalul ei. Dar ce putea să facă ea acolo, în coteţ ? Avea nevoie nu numai de sîngele grupei potrivite, ci şi de aparate...

Ea trimise un bilet la avanpostul taberei noastre înaintate. In bilet era un ordin către sanitar să ia tot ce trebuie pentru transfuzie şi să vină în cătun.

Soarele se ridicase deasupra pădurii. Pavlik stătea alături de sanitar în nişte tufişuri de la marginea cătunului şi se uita să vadă cînd se va ivi, în sfîrşit, Elena Ivanovna... Tocmai se gîndea să se strecoare în cătun prin grădinile de zarzavat, cînd văzu nişte femei mergînd spre pădure, iar printre ele, pe ajutoarea lui din serviciul de informaţie.

În doi timp şi trei mişcări, biletul Elenei Ivanovna ajunse în mîinile lui Hudoerko, iar nu mult după asta, sanitarul mi-l dădu mie.

In noaptea aceea, primul pluton sub comanda lui Ianukevici pleca într-o operaţiune mai puţin însemnată. După cum era obiceiul la noi, înainte de plecare am controlat grupul partizanilor, am găsit unele deficienţe şi m-am ocupat de înlăturarea lor. Gîndul mi-era însă tot timpul la ce s-o fi întîmplat în cătun cu Elena Ivanovna...

Abia plecase Ianukevici şi din Smolenskaia se întoarse un cercetaş cu o ştire îngrijorătoare. El avea impresia că noi unităţi germane sosiseră la Smolenskaia, îndreptîndu-se spre Grigorievskaia. Una din cele trei diversiuni ale noastre fusese tocmai proiectată la Grigorievskaia... Mă văzui silit să mă duc eu însumi noaptea la Grigorievskaia, să mă strecor prin faţa gărzilor nemţeşti şi... să mă conving că ştirea era inexactă.

Cădeam de oboseală. Totuşi m-am îndreptat spre cătun ca s-o întîmpin pe Elena Ivanovna. În drum, l-am întîlnit însă pe sanitar cu biletul...

Ce puteam face? Am dat ordin sanitarului să se ducă la spital, să ia toate cele necesare pentru Elena Ivanovna şi să se întoarcă îndată în cătun. Mărturisesc că eram foarte îngrijorat de ce putea fi cu ea.

Elena Ivanovna, după cum am aflat mai tîrziu, era foarte bine. Îi dăduse bolnavei o doză mare de streptocid, o liniştise şi bolnava adormise. La amiază, a aţipit şi Elena Ivanovna...

Se trezi din cauza unui fel de foşnet şi, adormită pe jumătate, nu-şi dădu imediat seama unde era. Apoi, începu să asculte cu atenţie încordată. Foşnetele care se auzeau prin scîndurile vechi ale magaziei, veneau din grădina de zarzavat...

Tot de acolo veni deodată un ţîrîit de greier. „Uite că bine o duc aici greierii, îşi spuse zîmbind Elena Ivanovna. Nu se tem nici de frig, nici de nemţi!..."

Elena Ivanovna scormoni în peretele din spate tencuiala de lut şi, prin crăpătură, îl văzu în nişte brusturi pe Hudoerko. Smulseră amîndoi o scîndură de jos şi Pavlik pătrunse în magazie.

Hudoerko scoase din sîn pachetele aduse de infirmier. Dar cînd le desfăcu, Elena Ivanovna se posomorî: fiola cu sîngele pentru transfuzie fusese sfărîmată...

Numai Pavlik, ca întotdeauna, nu se lăsă pradă disperării: îşi scoase puloverul şi cămaşa şi îşi suflecă mîneca flanelei de corp.

— Nu fi necăjită, mamă! Ai controlat sîngele meu ca şi al tuturor partizanilor. El se potriveşte la toate grupele...

Seara, tîrziu, l-am luat pe Dax şi am plecat spre cătun.

N-am ajuns pînă la marginea pădurii şi Dax a început să tragă de curea, fără să arate însă nici o îngrijorare.

Am grăbit pasul şi am auzit un plescăit din buze. Răspunsei şi eu la fel şi peste o clipă, în faţa mea stătea Elena Ivanovna. În urma ei era Hudoerko.

Cunoştinţa noastră cu starostele cătunului Alexeevski nu s-a mărginit numai la asta. Bătrînul cazac a organizat colecte de alimente pentru partizani, ba a izbutit de cîteva ori chiar să ni le şi aducă. Safronov dădea şi el mereu cîte ceva bătrînului din partea mea, ba cuie, ba săpun, ba gaz...

Vestea despre ceea ce se întîmplase cu nepoatele starostelui se răspîndi repede prin cătunele din împrejurimi.

Începură să circule legende despre spiritul de abnegaţie al partizanilor şi despre devotamentul lor pus în slujba poporului. Şi acest lucru ne-a fost de mare ajutor în lupta noastră şi în munca noastră de recunoaştere.

Hudoerko îmi propuse să-l folosim pe bătrînul cazac ca informator în ce privește acțiunile staroștilor din alte cătune și acelea ale atamanului raional. Bătrînul a lucrat pentru noi din toată inima și ne-a adus mult folos.

Războiul a încetat demult. Nepoata bătrînului cazac și cu strănepotul lui, căruia, în amintirea fiului nostru, i s-a dat numele de Ghenea, vine din cînd în cînd la Krasnodar să ne vadă. Băiatul îi spune Elenei Ivanovna „mamă".

Fata, vindecată de septicemie de către Elena Ivanovna s-a măritat, are acum și ea o fată, căreia, în cinstea salvatoarei ei, i-a dat numele de Elena. Și ea, ori de cîte ori vine la Krasnodar, socoate de datoria ei să treacă și pe la noi.

CAPITOLUL II

După cum am spus, cele trei grupuri plecate în operații de minare, primiseră misiuni de o gravitate și de o însemnătate deosebită.

Locul unde urma să se producă una dintre diversiuni se afla departe de tabăra noastră, dar locul celeilalte nu era chiar prea îndepărtat. Dacă prima operație cerea multe pregătiri, pentru a doua și a treia ajungeau mai puține.

Dar, în toate cele trei cazuri, oamenii mergeau la moarte hotărîți și cu un singur gînd: să se răzbune! Chiar și acum cînd îmi amintesc de acest avînt al întregului detașament, fiecare partizan îmi apare în fața ochilor ca și cum toate s-ar fi întîmplat ieri și amintirea fiecăruia dintre ei mi-e scumpă, așa cum mi-a fost scump fiecare dintre cei care au luat parte la cele trei diversiuni.

Voi vorbi despre aceste diversiuni în ordinea în care am primit rapoarte despre ele.

În ziua de douăzeci și șapte octombrie, grupa lui Melnikov se întoarse cea dintîi în tabără.

. . . .

Toate rîurile sînt cum sînt, dar rîul Șebș era cu totul deosebit.

În regiunea de la poalele munților, vara puteai traversa orice rîu prin vad și apa nu trecea de carîmbul cizmelor; rîul Șebș era însă întotdeauna adînc. În toate rîulețele noastre, apa este limpede: în zilele cu soare, poți să numeri pietricelele de pe fund și să vezi peștișorii cei mai mărunți; apa rîului Șebș este întotdeauna tulbure.

Șebșul curge între maluri drepte, aproape verticale, goale ca-n palmă și acoperite numai în unele locuri cu pîlcuri de tufe.

Acest rîu avea un singur loc unde apa era mai puțin adîncă, un singur vad mai bunișor, la o distanță de un kilometru de stanița Grigorievskaia, însă vadul acesta era inaccesibil din cauza cazematelor germane din apropiere.

Șebșul era pentru noi o piedică permanentă, în special după operații, cînd trebuia să ne desprindem de pistolarii nemți care ne urmăreau pas cu pas și să ne retragem cît mai repede, înapoi, în munți.

Cîte și mai cîte n-am născocit noi ca să trecem repede peste Șebș !

La început, ne-am gîndit să cerem de la marinarii și piloții de dincolo de linia frontului, bărci de cauciuc care se umflau cu aer. Aceste bărci se puteau duce ușor în rucsacuri. Dar pe vremea aceea, marinarii și piloții nu puteau să aibă grija noastră, căci aveau destule griji de-ale lor pe cap...

Apoi, am încercat să organizăm trecerea după un vechi sistem caucazian — cu plute purtate de burdufuri de piele cu blana întoarsă înăuntru, dar nici această încercare n-a dat nici un rezultat.

Nu ne rămînea decît un singur lucru : pluta și frînghia.

De obicei, făceam asta în felul următor : Un înotător bun legat de mijloc cu o frînghie, trecea rîul înot. Celălalt capăt al frînghiei rămînea pe mal. Cînd ajungea la malul opus, înotătorul lega strîns frînghia de o piatră sau de tulpina unui copac, iar noi legam de frînghie pluta, pe care puneam armele și rucsacurile și, agățîndu-ne și noi de plută, treceam pe celălalt mal. Dacă pluta nu putea să ne ia dintr-o dată împreună cu bagajele, operațiunea se repeta de mai multe ori. Ca să faci asta, trebuia să tragi cu mare greutate pluta împotriva curentului și s-o aduci înapoi ca să iei bagajele, după ce mai legai de ea încă o frînghie.

Toate acestea cereau multă osteneală și mai ales prea mult timp, pe cînd alături era un vad admirabil, însă inaccesibil din cauza cazematelor nemțești.

Evgheni se gîndise și el să le distrugă.

Noi știam că trecerea va rămîne pentru noi, ca și înainte, închisă și că nemții n-aveau să cedeze unicul vad al Șebșului. Dar, dacă vom lichida garnizoana de lîngă vad, îi vom obliga pe fasciști ca în viitor să țină acolo forțe mult mai mari. Mai bine să se teamă ei de partizani...

Grupa de sub comanda lui Melnikov plecase spre vad noaptea cu ordinul să execute această operație.

Și Melnikov făcu într-adevăr treabă bună.

Lîngă rîu, ai noștri se împărțiră în două grupuri. Melnikov cu Poddubnîi plecară să mineze drumul care ducea de la Gri-

gorievskaia spre vad. Ceilalţi, punîndu-şi halate de camuflaj, se tîrîră spre cazematele nemţeşti.

Era o noapte întunecoasă. Ploua în răstimpuri. Santinelele nemţeşti se strigau cu voci înăbuşite, ca şi cum s-ar fi temut să nu tulbure liniştea nopţii.

Ai noştri trecură cu bine pe lîngă santinele şi se aşezară drept lîngă cazemate. De la o vreme, ploaia se înteţi şi nu mai conteni. Era frig.

Dinspre drum se auzi un strigăt sinistru de cucuvea : era Melnikov care anunţa că minele fuseseră plantate.

Aproape odată cu strigătul cucuvelei, în direcţia cazematelor începură să zboare grenade. Nemţii rămaşi în viaţă, săriră afară din cazemate. Noi explozii de grenade îi culcară pe loc la pămînt.

Santinelele însărcinate cu paza cazematelor începură să tragă în dezordine, dar pe urmă o luară la fugă. Alergau prin vad, împroşcînd cu apă în toate părţile. Ai noştri trăgeau în nemţi cu carabinele. Răniţii cădeau în apă, căutau să se agaţe de pietrele alunecoase, dar Şebşul, iute şi nestăpînit, îi ducea mai departe şi-i răsucea în vîrtejurile bulboanelor.

În Grigorievskaia izbucni alarma. Trei camioane grele, ticsite de pistolari nemţi porniră în goană în ajutorul cazematelor.

Cel dintîi sări în aer pe minele lui Melnikov, automobilul din frunte. Celelalte două frînară brusc. Dar, lîngă vad, ai noştri nimiceau mai departe santinelele, aşa că nemţii nu puteau să mai aştepte şi al doilea automobil porni cu băgare de seamă în partea de unde veneau împuşcăturile. Mina îl rupse în două.

Răsucindu-se brusc, al treilea camion se întoarse în plină viteză la Grigorievskaia. Pistolarii din camion trăgeau cu automatele rafale lungi în noaptea întunecoasă. Ei îşi dădeau desigur seama că cheltuiau cartuşele fără rost, dar probabil că zgomotul pe care-l făceau le dădea curaj.

Grupa nu suferi pierderi, nici măcar un rănit. N-am putut însă să numărăm pierderile nemţilor şi să stabilim cîţi dintre ei s-au înecat în Şebş şi cîţi au fost aruncaţi în aer de minele noastre, dar după calculele aproximative ale agenţilor noştri de legătură, nemţii au pierdut în noaptea aceea, lîngă Şebş, cel puţin o sută de oameni.

Grupul lui Vetlughin urma să îndeplinească o operaţiune foarte complicată : să arunce în aer trenul pe calea ferată din-

tre Ilskaia şi Severskaia şi autovehiculele pe şoseaua care mergea paralel cu drumul.

Şef al plantatorilor de mine şi conducător al ansamblului operaţiunilor de minare, l-am numit pe Vetlughin. Tot lui Vetlughin, ajutat de Litvinov şi de Malîşev, îi era încredinţată şi minarea şoselei. Lui Eriomenko i-am dat însărcinarea să arunce în aer trenul. Vlasov lua parte la asta în calitate de „practicant".

Grupul a plecat în această operaţie împreună cu detaşamentul de partizani „Igl", compus din locuitori ai raionului staniţei Ilskaia.

Am hotărît să întrebuinţăm aceleaşi mine ca şi la kilometrul al patrulea, adică mine cu piedici de siguranţă.

Cît de mult se simţea lipsa lui Evgheni în momentul cînd grupa se pregătea de plecare! Dar prietenii lui îi respectau ordinele cu sfinţenie. Vetlughin mi-a spus:

— Să nu ai nici o grijă, Tătucule, vom lucra aşa ca şi cum Jenea ar fi cu noi...

Ca totdeauna, Gheronti Nikolaevici şi-a ţinut promisiunea: peste cinci zile, la 31 octombrie, grupul lui se întoarse din operaţia care se desfăşurase cu mult succes.

...Spre sfîrşitul zilei a doua, ai noştri ajunseră la Derbentka. Cei din Ilskaia îi întîmpinară cu multă căldură.

— Era chiar cam neplăcut pentru noi, — povestea Vetlughin. — Parcă ar fi întîmpinat nişte eroi. Şi asta numai datorită primei noastre operaţii de minare de la kilometrul al patrulea. Dar cînd am început să vorbim despre o nouă diversiune, cei din Ilskaia s-au întristat. Ne-au spus că nu se putea pătrunde în sectorul acela de şase kilometri dintre Ilskaia şi Severskaia, pentru că nemţii construiseră acolo cazemate şi au adăugat că şoseaua se află la o distanţă de peste doi kilometri de calea ferată, aşa că nu vom avea putinţa să plecăm la timp şi nemţii vor pune mîna pe noi. Apoi, cei din Ilskaia nici nu ştiau cum să efectuieze minarea. Iar pe lîngă asta, era tocmai vremea cînd noaptea era lună plină. Intr-un cuvînt, dacă ne luam după ei, aproape că nu ne rămînea decît să ne întoarcem din drum. Am văzut că lucrurile se înfăţişau prost. Am convocat o consfătuire a plantatorilor de mine şi a comandanţilor de plutoane. Le-am spus amănunţit despre minele noastre tot ce trebuia. Le-am explicat că nu minele provocaseră moartea lui Evgheni şi a lui Ghenea. Am vorbit mult. In cele din urmă, totul s-a aranjat şi cei de la Ilskaia nu mai puteau de nerăbdare să se arunce în luptă...

A doua zi, cercetaşii celor două detaşamente plecară să caute cele mai bune căi de acces la şosea şi la calea ferată.

Grupul de recunoaştere al detaşamentului nostru era condus de inginerul Elnikov... Primul lucru pe care îl făcu fu să-i roage pe cei din Ilskaia să aducă la cunoştinţa tuturor detaşamentelor de partizani vecine mişcările cercetaşilor. Cei din Ilskaia ne asigurară că totul va fi îndeplinit. Toată noaptea am stat la pîndă. Timp de trei zile şi trei nopţi, observatorii noştri, aşezaţi în munţi şi la poalele munţilor, au studiat cu atenţie cu binoclul dispozitivul nemţilor şi au urmărit mişcarea posturilor de observaţie şi a gărzilor, căutînd să-şi explice şi să stabilească regularitatea acestor mişcări.

Noaptea au plecat să caute puncte de trecere, dar nici n-au apucat bine să intre în tufişe şi din dreapta, au început să ţăcănească mitraliere grele.

Trăgeau avanposturile detaşamentului de partizani vecin, pe care cei din Ilskaia nu-l puseseră la curent cu mişcarea cercetaşilor noştri. Mitralierele partizanilor alarmară pe nemţi care deschiseră un foc de baraj distrugător. Minele gemeau şi urlau. Se ridică luna. Lumina ei se împrăştia peste tufe, prin poiene, peste piscurile de copaci.

Manevrînd cu meşteşug, Elnikov scoase fără pierderi cercetaşii de sub focul încrucişat.

A doua zi, Vetlughin controlă personal dacă vecinii erau într-adevăr încunoştinţaţi despre operaţiunea noastră şi spre seară Elnikov porni din nou cu cercetaşii lui.

Încet, atît de încet încît avanposturile partizanilor nu auziră nici un foşnet, cercetaşii se tîrîră pînă la tufişurile de lîngă drum.

Era noapte. Pe cer străluceau stelele. În jurul lunei pluteau nouraşi străvezii.

În lumina lunei, Elnikov văzu clar conturul ferm al cazematelor nemţeşti. Partizanii din Ilskaia aveau dreptate: în acest sector era imposibil să te tîrăşti pînă la linia ferată...

Elnikov era însă încăpăţînat şi perseverent. Timp de două ore observă cazematele şi, deodată, spre propria lui surprindere, descoperi că o bună jumătate din cazemate erau false: în locul tunurilor, care priveau ameninţător din ambrazuri, stăteau tulpini de copaci, ingenios camuflate, în locul santinelelor erau nişte sperietori de paie...

Totuşi, nici după ce primi rapoartele amănunţite şi cuprinzătoare ale lui Elnikov, Gheronti Nikolaevici nu se hotărî încă să pornească la operaţie. Respectînd cu sfinţenie măsurile pe care le lua de obicei Evgheni, el mai trimise încă o recunoaştere înainte de a fixa definitiv locurile unde trebuiau să se producă exploziile. Partizanii se tîrîră din nou fără să facă nici cel mai mic zgomot, pînă la calea ferată şi rămaseră întinşi într-o ariniştе de lîngă şosea. În faţa lor, inundate de lumina lunei,

erau cazematele adevărate şi cele false. Se vedea cum se schimbă santinelele nemţeşti şi cum trec patrulele...

Acum situaţia era în sfîrşit perfect limpede.

Pe şosea şi pe calea ferată era mişcare numai ziua : în douăzeci şi patru de ore treceau pe şosea cîteva sute de autovehicule ; pe calea ferată, trenurile treceau dimineaţa şi seara, respectînd strict orariul.

Acuma, după ce căile de acces fuseseră bine stabilite, au fost împărţite şi misiunile. Intervalul de timp pentru minarea directă şi pentru retragere a fost fixat între orele şapte şi nouă seara, adică între căderea nopţii şi răsăritul lunei.

Intr-un cuvînt, Tătucule, — spunea Vetlughin, — dacă Evgheni ar fi văzut harta recunoaşterii noastre, îmi dau cuvîntul că ar fi rămas mulţumit.

Exact la timpul fixat, ai noştri trecură pe brînci peste linia cazematelor nemţeşti şi se împărţiră în două grupe.

Plantatorii de mine ai lui Eriomenko s-au îndreptat spre calea ferată, iar acei ai lui Vetlughin au rămas lîngă şosea.

Trei grupuri de acoperire îl apărau pe Vetlughin ; grupul lui Elnikov culcat la pămînt de partea dreaptă a cazematei : Musiacenko cu ai lui retraşi la stînga, iar în spate, întins la pămînt, grupul lui Pricina.

După aceea, toţi afirmau că Gheronti Nikolaevici fusese foarte nervos. Lucru lesne de înţeles cînd te gîndeşti că era prima lui mare operaţiune independentă. Dar se dovedi că era nervos degeaba, pentru că Litvinov, Malîşev, Vlasov lucrau ireproşabil şi minele fură puse la timp.

Vetlughin puse el singur două mine, controlă meticulos camuflajul celorlalte şi dădu semnalul de retragere.

Era linişte şi întuneric. Luna nu se ridicase încă.

Plantatorii de mine aşteptau. Trecură douăzeci de minute. In curînd avea să se ridice luna şi Eriomenko încă nu venise... Oamenii începură să se neliniştească. Vetlughin dădu ordin ca toţi să se culce la pămînt, iar în cazul cînd se va întîmpla ceva, să acopere retragerea oamenilor noştri de la calea ferată.

Ce să-l fi reţinut oare pe Eriomenko ?

Lucrurile se petrecuseră în felul următor : se tîrîse cu bine cu grupul lui pînă la calea ferată, aşteptă să treacă santinelele şi procedă la minare.

Totul mergea bine cînd, deodată, observatorul şopti :

— Patrula !

Eriomenko dădu semnalul. Toţi se rostogoliră în şanţ şi rămaseră aşa, ţinîndu-şi respiraţia.

— Şi deodată simţii o lovitură în umăr. Am ridicat capul şi am văzut... — şi Eriomenko se opri din povestirea lui şi se apucă de cap. — Trebuia să vezi asta cu ochii tăi. E imposibil

să povestești. Inchipuiți-vă: santinela noastră stătea pe linia ferată. Se lăsase pe un genunchi și acum stătea așa. Să-l pictezi, nu altceva... Nici pînă azi nu înțeleg de ce împietrise așa: ori n-auzise semnalul, ori își pierduse capul. Acum s-a sfîrșit tot, m-am gîndit eu...

O patrulă romînească se apropia. Vorbeau tare, rîdeau cu hohote și se întrerupeau unul pe celălalt, așa încît nu mai observau nimic în jurul lor. Și trecură de partea cealaltă a liniei fără să observe santinela noastră... Trebuie să-ți mărturisesc, Tătucule, că m-am tîrît pînă la dînsul și atîta l-am ocărît încît a început să clipească din ochi de mirat ce era... După aceea am început să așez din nou trotilul. Eram grăbit și nervos. Pămîntul era tare și pietros. Și santinela aceea tot stătea lîngă mine și îmi șoptea: „Isprăvește, Eriomenko, acuși răsare luna. Isprăvește odată". Mi-a spus o dată, mi-a spus de două ori; dar a treia oară m-am înfuriat atît de tare, încît m-am hotărît să-l sperii zdravăn și am ridicat grenada: „Dacă mai spui un cuvînt, te rup în bucăți!" Am terminat cînd luna a început să se ridice. Ne-am tîrît pe brînci înapoi la ai noștri. Era lumină ca ziua... Am ajuns la primele dealuri. Pe cer, stelele începuseră să se stingă. Ne-am aruncat cu toții în iarbă. Trupul ne durea. Picam de somn. Începuse reacția...

Eriomenko tăcu. Mai departe povesti Vetlughin:

— Ne-am trezit la ora șase și zece minute. Mai rămîneau douăzeci de minute pînă la trecerea trenului. Am început să mă instalez mai comod, m-am înarmat cu binoclul și am așteptat... Cele douăzeci de minute au fost cumplit de lungi. Intre timp, s-a trezit și Stepan Sergheevici și s-a așezat lîngă mine. La fiecare trei minute ne uitam la ceas. După cincisprezece minute ne-am spus că ceasornicul s-a stricat... In sfîrșit, din dreapta, a apărut deasupra copacilor o dîră subțire de fum. Mi s-a părut că trenul trecuse cu bine de locul în care lucrase Eriomenko. M-am uitat la el: era alb ca varul. Mi s-a făcut milă de dînsul, îmi dădeam bine seama de ceea ce era în inima lui Stepan. Si în timp ce-l plîngeam pe Stiopa, am auzit o explozie înăbușită. Cu binoclul se vedea bine cum locomotiva se răsturnase pe o coastă, ruptă în două. Vagoanele încălecaseră unele peste altele. Deasupra locului exploziei s-a ridicat în aer un nor cenușiu de fum și de praf. Am numărat vagoanele: din treizeci și trei, rămăseseră întregi numai cele patru de la urmă. Celelalte se făcuseră țăndări.

Dar, în timp ce număram vagoanele, n-am putut să aud cea de a doua explozie. Am văzut doar un nor de fum pe șosea și partea din față a unui camion care fusese smulsă și zăcea aruncată în drum.

Totul s-a petrecut potrivit programului. Şedeam confortabil pe deal şi admiram priveliştea. Cam peste vreo treizeci de minute a apărut al doilea vehicul. Era ticsit de lăzi. Pe lăzi şedeau pistolari nemţi. În lăzi erau probabil obuze pentru că explozia a fost grandioasă. Trupurile soldaţilor au zburat foarte departe iar din automobil n-a rămas absolut nimic. Am continuat să stăm şi să aşteptăm. Altă mină a explodat sub un automobil mare, dintr-acelea ce se găsesc la dispoziţia statelor majore şi după aceea circulaţia s-a oprit cu totul. Nu mai aveam ce aştepta. În clipa aceea s-a petrecut un lucru foarte neplăcut. Pe mine şi pe Eriomenko au pus mîna... nu, nu vă speriaţi, n-au pus mîna nemţii, ci ai noştri; şi au început să ne poarte pe braţe în urale şi să ne arunce în sus. Eu strigam cît mă ţinea gura, dădeam din mîini şi din picioare, aveam impresia că toate măruntaiele mi se întorc pe dos.

Şi azi mă mai doare stomacul. Dar Eriomenko, care-i un şiret şi jumătate, şi-a întins braţele de-a lungul trupului şi se întorcea în aer în toate părţile, ca o păpuşă.

Mai tîrziu mi-a spus că n-a simţit nici o durere. Aşa că, Tătucule, cînd au să te ia şi pe dumneata în braţe, să stai ca Eriomenko.

Nu mult după aceea au sosit în fugă, la noi pe deal, comandanţii detaşamentelor vecine. Aflaseră despre ce era vorba, şi vroiau şi ei să ne poarte pe braţe. Dar eu m-am opus categoric. Şi asta a fost tot. Am impresia, tovarăşe comandant, că operaţiunea a reuşit destul de bine...

„Nu, mi-am spus eu, asta încă nu-i tot... Nemţii n-au plătit încă tot ce trebuie să plătească..."

În aceeaşi zi, l-am trimis pe Pavlik într-o recunoaştere de control, ca să vadă exact ce făcuseră plantatorii noştri de mine.

Se întoarse abia după patru zile şi aduse veşti îmbucurătoare. Grupul lui Vetlughin şi acela al lui Elnikov lucraseră excelent: peste şase sute de fascişti fuseseră ucişi, iar patru sute grav răniţi.

— Dar asta încă nu-i tot, Tătucule! — Şi ochii lui Pavlic scînteiau. — Mai pune încă şaizeci şi cinci. Şi nu numai simpli ostaşi, ci ofiţeri şi funcţionari superiori.

Am aflat că după ce efectuase recunoaşterea, Pavlik zărise o întreagă procesiune care venea de la Gheorghie-Afipskaia: erau nişte nemţi din S.S., care duceau sub escortă soldaţi, ofiţeri şi funcţionari cu mîinile legate la spate. Procesiunea s-a apropiat de un şanţ de la marginea pădurii. Cei condamnaţi au fost puşi la marginea şanţului. După a treia salvă totul s-a isprăvit. Apoi soldaţii din S.S. s-au apropiat de cei care nu că-

zuseră în şanţ şi i-au ucis pe răniţi cu revolverul. După aceea au venit repede poliţaii şi au astupat şanţul cu pămînt.

Pavlik nu s-a putut opri să nu treacă şi pe la prietenii lui din Gheorghie-Afipskaia.

Acolo a aflat că au fost împuşcaţi cei care — după părerea comandamentului german — dăduseră dovadă de neglijenţă şi lăsaseră să se producă exploziile pe calea ferată şi pe şosea. Au căzut nu numai acei în a căror grijă fusese paza liniei, dar şi ofiţeri şi funcţionari de seamă din Krasnodar.

— Aşa că dumneata, Tătucule, mai pune, te rog, şaizeci şi cinci ca socoteala să fie exactă !

Grupul lui Kiricenko nu izbuti să facă nimic. Cînd se întoarse, Serghei Martînenko îmi raportă pe scurt că tocmai începuseră să mineze cînd au dat peste ei nişte romîni. Au început să tragă ; ai noştri au tras şi ei şi au fost siliţi să suspende lucrul. Totuşi, pe singura mină pe care reuşiseră s-o pună, sări în aer un automobil cu pistolari.

Kiricenko se dusese să caute un drum profilat şi dispăruse. Grupul se întoarse fără dînsul...

O întîmplare nemaiauzită în detaşamentul nostru : să pierzi pe comandantul grupei !

Nu mai era timp să stabileşti a cui era vina. Am dat ordin lui Ianukevici să aleagă oamenii cei mai buni din detaşament. Voiam să pornesc cu ei în zorii zilei în căutarea lui Kiricenko. Il vom găsi, viu sau mort, chiar de vom fi siliţi să ne strecurăm în Grigorievskaia... Nemţii nu-l vor lua atît de uşor pe Nikolai Efimovici al nostru — excelent specialist în minări, om de o rară puritate sufletească.

Dar el se întoarse singur, viu şi nevătămat, tocmai în momentul cînd porneam în căutarea lui. Am aflat că lucrurile nu se petrecuseră chiar aşa cum mi se raportase pe scurt în ajun.

Grupul ajunse la şosea şi, ca de obicei, începu să observe terenul şi împrejurimile. In zorii zilei, partizanii se strecurară spre locurile fixate şi aduseră mai aproape de şosea minele lăsate în pădure. Kiricenko şi cu Poddubnîi începură să mineze povîrnişul situat chiar lîngă Grigorievskaia.

Pe deal, erau acoperiţi de o patrulă de doi partizani, al cărei şef era Serghei Martînenko.

Dar el nu ştiu să-şi îndeplinească însărcinarea. Se uita mereu la plantatorii de mine şi deodată, întorcînd capul, observă că pe lîngă dînsul trece un grup de romîni, îndreptîndu-se spre Kiricenko. Era, desigur, schimbul gărzii de lîngă pod.

După regulele noastre, Serghei trebuia să deschidă focul, să se angajeze în luptă şi astfel să dea de veste minerilor. Dar el

nu s-a purtat cum trebuie să se poarte un partizan, şi-a pierdut capul şi i-a lăsat pe romîni să treacă.

Aceştia se apropiau acum de Kiricenko. El era singur; Poddubnîi tocmai plecase în pădure ca să aducă a doua mină. Kiricenko şedea pe vine şi, foarte calm, camufla cu nişte pietre mina pe care o pusese.

Ridică ochii şi văzu că lîngă el stăteau romînii şi îşi îndreptau puştile asupra lui.

— Stai! Stai! — strigară ei.

Era un lucru atît de neaşteptat, încît în primul moment, Kiricenko îşi pierdu capul. Vorbăreţ cum era, el răspunse:

— Iha! — şi continuă foarte calm să aşeze pietrele.

Calmul lui îi surprinse pe romîni care repetară mai puţin ameninţător de data aceasta:

— Stai!

Kiricenko dădu din cap.

— Aha!

Dar îşi dădea seama că nu poate să prelungească prea mult discuţia în acest fel...

Spre norocul lui, Poddubnîi ieşi din pădure şi, înţelegînd imediat ce se întîmplase, puse carabina la umăr. Doi romîni se prăbuşiră, ceilalţi doi se repeziră în tufişuri şi de acolo începură să tragă în Poddubnîi. Acum era rîndul lui Kiricenko să tragă şi să-i lichideze.

Voia să-şi reînceapă lucrul, cînd se auzi din nou o împuşcătură. Romînul care fusese rănit se ridicase din şanţ şi trăsese în Kiricenko. Dar Poddubnîi, aproape fără să ţintească, îl făcu pe romîn s-adoarmă pe vecie.

Acuma se isprăvise cu romînii. Dar şi minarea trebuia isprăvită. Nişte automobile nemţeşti, atrase de împuşcături, veneau în goană. Din fericire, primul automobil cu pistolari dădu peste singura mină care fusese pusă şi sări în aer.

Asta a fost tot. Fură siliţi să plece de la locul operaţiunii fără nici un rezultat. Dar lui Kiricenko îi părea rău să ducă minele înapoi şi începu să caute drumul vicinal (după calculele lui, acest drum trebuia să fie prin apropiere), ca să mineze măcar vreun pod.

După ce lăsă grupa în pădure, plecă să caute drumul. Merse un timp pe o cărare îngustă, coti de cîteva ori la stînga şi ieşi la drum. Tocmai acolo se afla şi un pod.

Kiricenko plecă înapoi spre ai lui ca să ia mina. Dar ai lui nu mai erau acolo... Se auzea nu prea departe cum lătrau nişte cîini: nemţii cercetau pădurea...

Crezînd că grupa pornise în urma lui să caute drumul, Kiricenko se întoarse, rătăci prin tufişuri, dădu semnale, dar nu găsi pe nimeni.

Se învîrti atîta prin pădure încît nu mai găsea acuma nici drumul vicinal.

Nu-i mai rămînea decît să plece singur spre tabără. O luă prin pădure spre munţi.

Cerul se înnoră. Nu avea nici un fel de puncte de reper: nici stele, nici munţi.

Kiricenko se rătăci şi ajunse drept lîngă Grigorievskaia.

Se apropie de deal şi auzi pe nişte romîni stînd de vorbă. Coti la stînga, dar şi acolo erau romîni. Coti la dreapta şi auzi din nou în tufiş vorbindu-se romîneşte...

Proastă afacere! Descoperind o scorbură, plantatorul de mine se băgă în ea şi rămase acolo toată noaptea, ca o veveriţă.

In zorii zilei, ieşi din scorbură, se sui într-un copac înalt şi văzu în faţa lui muntele Papai, iar la stînga muntele Sab. Cît de dragi îi erau aceşti munţi!...

După ce am ascultat şi am analizat această scurtă povestire a lui Kiricenko, am dat ordin ca grupul care mersese cu el în diversiune să fie aşezat în front şi i-am făcut în faţa frontului o aspră mustrare lui Serghei Martînenko. Seara, cazul lui a fost discutat amănunţit la şedinţa de partid.

Comisarul era foarte indignat. Ochii lui cenuşii, de obicei fără nici o strălucire, păreau acuma întunecaţi, cu o nuanţă de oţel şi scînteiau de furie.

— Tovarăşe Martînenko, ai fost trimis în această diversiune cu un grup de tovarăşi aleşi. Prin curajul tău şi prin măiestria ta de luptă trebuia să ridici moralul partizanilor şovăielnici care n-aveau încredere în mina noastră. Aceasta a fost sarcina de patrid care ţi s-a încredinţat, Serghei Martînenko, — spuse comisarul, accentuînd fiecare cuvînt. — Cum ai justificat încrederea pe care ţi-a arătat-o partidul? In loc să asculţi şi să priveşti atent în toate părţile, aşa cum se cuvine să facă cel ce stă la pîndă în timpul operaţiunii, dumneata, tovarăşe Martînenko, ai uitat tot. Erai cît pe ce să-l nenoroceşti pe Kiricenko. Ai provocat eşecul operaţiei şi din vina dumitale mulţi nemţi au scăpat cu viaţă, ca să calce mai departe cu cizmele lor Kubanul nostru!...

Mă uitam la faţa palidă a lui Martînenko şi la părul lui negru şi des. Broboane de sudoare îi acoperiră fruntea; buzele îi erau uscate. Mi-am adus aminte că-l văzusem pe Serghei tot aşa, cu sudoarea curgîndu-i şiroaie, muncind de dimineaţă pînă seara, cînd construiam tabăra noastră. Şi de multe ori îl văzusem în lupte tot aşa de palid, cu buzele uscate, dar nu cu ochii lăsaţi în jos ca acum, ci cu ochii arzînd de ură...

Comisarul vorbea întruna şi vorbele lui cădeau ca nişte lovituri de ciocan. Sfîrşi, cerînd pedeapsa cea mai aspră pentru

Martînenko. Toţi partizanii care luară cuvîntul cu prilejul discuţiilor în legătură cu raportul comisarului sprijiniră în unanimitate propunerea lui ca, ţinînd seama de munca lui de partid ireproşabilă şi de excelenta lui activitate ostăşească de pînă atunci, să i se dea lui Martînenko numai o mustrare aspră

Ca să nu mă mai întorc la Serghei Martînenko şi la faptele lui de arme, am să spun doar atît : mai tîrziu el a izbutit să obţină iertare din partea organizaţiei noastre de partid. Greşeala pe care a comis-o — oricît de paradoxal ar părea — a avut chiar şi un oarecare efect pozitiv asupra acelora care se cam temeau de minele noastre. Partizanii care nu participaseră încă la operaţii de diversiune prin minare îşi spuseră că aceste mine nu erau chiar atît de înspăimîntătoare, dacă un om serios ca Martînenko se simţise atît de atras de ele încît putuse să-şi piardă capul.

Oricum, în urma acestui eveniment, disciplina în detaşament a devenit ireproşabilă, cu toate că nici înainte nu aveam să mă plîng de ea.

Îmi aduc aminte cu recunoştinţă de agenţii noştri de legătură, oameni de o modestie uimitoare şi de o disciplină exemplară.

Ai fi putut spune că munca lor era o muncă neînsemnată, obişnuită şi parcă lipsită de eroism : să primeşti dispoziţii din partea comandantului detaşamentului, să alegi un drum relativ liniştit, să ajungi la locul destinaţiei, să transmiţi cele încredinţate şi să te întorci îndărăt.

— Daţi-mi voie să vă raportez, tovarăşe comandant, că ordinul dumneavoastră a fost executat, — îmi raporta de obicei agentul de legătură.

— Totu-i bine ?

— Bine, Tătucule.

Nu le plăcea să se laude cu drumurile lor şi numai extrem de rar dacă rosteau cîteva fraze obişnuite. Mă deprinsesem şi eu să nu-i mai întreb altceva. Bine şi atîta tot. Numai rareori şi chiar şi atunci numai din întîmplare, ajungeai să afli că totul era departe de a merge chiar atît de bine, că, dimpotrivă, totul era foarte complicat, că agentul de legătură şi-a riscat viaţa şi a scăpat neatins numai pentru că era dibaci şi avea curaj şi prezenţă de spirit.

Odată a venit la mine Gheorghi Feofanovici Melnikov, un agent de-al nostru de legătură, fost brigadier la fabrica de uleiuri şi grăsimi hidrogenate din Krasnodar şi mi-a raportat :

— Tovarăşe comandant, însărcinarea pe care mi-ai dat-o a fost executată. Iată aici răspunsul.

— Cum a mers?

— A mers normal, Tătucule...

S-a întors şi a plecat. Dar eu m-am uitat în urma lui şi am văzut că avea la umăr o carabină nemţească.

— Melnikov, de unde ai carabina asta? — l-am întrebat.

Melnikov s-a încurcat. Mi-a răspuns fără chef de vorbă:

— Am întîlnit în drum un neamţ şi i-am luat-o. Mă gîndeam s-o dau în tabără vreunui ostaş căruia nu i-ar plăcea să meargă în operaţiuni cu arma lungă, obişnuită. Asta-i tot.

— Tot?

— Tot, Tătucule!... Pot să plec?

— Nu, Gheorghi Feofanovici, ia şezi aici lîngă mine şi spune cum a fost.

Şi Melnikov mi-a spus...

Pornise pe jos căci se gîndea că va bate prea mult la ochi dacă va merge călare. Primele douăzeci şi patru de ore a mers bine, fără să se obosească prea tare... Dar în următoarele douăzeci şi patru de ore, a obosit. Timpul era urît, ploua cu găleata şi cizmele îi erau pline de noroi şi se făcuseră grele, parcă ar fi atîrnat de fiecare cîte un pud.

Nu mai rămăsese decît foarte puţin pînă la locul de destinaţie. Melnikov simţea însă că acuşi-acuşi avea să-l lase puterile, că are să se culce în noroi şi are să adoarmă. Şi după aceea — fie ce o fi...

Ştia că trebuia totuşi să meargă. Numai că a făcut o greşeală şi în loc să meargă pe o cărare lăturalnică, a apucat pe drumul cel mare, pe care era mai aproape.

A mers vreo sută de metri şi nici nu şi-a dat seama cînd nemţii l-au trîntit jos, i-au luat automatul, i-au legat mîinile şi l-au trimis cu un însoţitor în staniţă.

Parcă i-ar fi luat oboseala cu mîna. Melnikov mergea şi se gîndea ce bine era să trăieşti pe lumea aceasta — şi noroiul era parcă plăcut, şi ploaia era mîngîietoare. Într-un cuvînt, n-avea chef să moară. Şi mai ales îi era ciudă că însoţitorul lui, un nemţişor firav, îndreptase spre el propriul lui automat, pe cînd carabina sa şi-o atîrnase de umăr.

Pe furiş, Melnikov începu să-şi mişte mîinile. Simţi că începea să slăbească cureaua.

Încet, încet, îşi slobozi mîna dreaptă. Dar deocamdată nu arătă nimic.

Spre norocul lui, în clipa aceea, un animal scoase un ţipăt într-un tufiş. Melnikov întoarse capul şi văzu că nemţişorul se

oprise şi se uita cu atenţie la tufiş. Melnikov ridică mîna şi îl lovi în ureche.

Fără să scoată un ţipăt, neamţul se prăbuşi la pămînt. Melnikov doborî imediat pe neamţ cu propriul lui cuţit, îşi ridică automatul, îl şterse de noroi, luă carabina mortului, aruncă cadavrul în şanţul cel mai apropiat, îngrămădi deasupra nişte vreascuri şi porni mai departe.

La întoarcere merse cu socoteală, nemaiieşind la drumul mare şi alegînd cărările cele mai pustii.

La cîteva zile după ce Melnikov îmi povestise toate acestea, veniră la mine alţi doi agenţi de legătură, Petrov şi Prîgunov, pe care îi trimisesem la comandamentul grupului cu planul nostru de operaţiuni. Îmi raportară că ordinul fusese executat şi cerură voie să se retragă.

Am vrut să-i fac să vorbească.

— Ia şedeţi, prieteni, şi spuneţi-mi ce aţi mai păţit pe drum.

S-au uitat miraţi unul la celălalt.

— Nimic deosebit, Tătucule.

— Chiar nimic ?

— A spus Kuzneţov ceva despre cal, Tătucule ?

— N-are a face cine mi-a spus. Voi raportaţi...

— Apoi lucrurile s-au petrecut, Tătucule, cam aşa, — începu Prîgunov. — Am mers călare cu Alexei Mihailovici, am ales cărările cele mai pustii, am trecut peste pîraie, am trecut peste dealuri şi am ajuns, în sfîrşit, la ultima trecătoare. Cărarea era abruptă şi cu cotituri. Mergeam încet, Petrov înainta şi eu în urma lui. Deodată am auzit o explozie şi l-am văzut pe Alexei Mihailovici aruncat din şa şi zburînd într-o parte, iar calul căzînd pe cărare.

Am alergat la Petrov şi am văzut că era viu, nevătămat. Se alesese numai cu spaima şi cu o vînătaie la ochi. Calul fusese însă ucis pe loc. Dădusem peste o mină nemţească. Ştiam că asta s-ar fi putut întîmpla oricui, dar mi-era de cal, că eu nu mă pot împăca cu gîndul să pierd un cal...

Ne-am urcat amîndoi pe calul meu şi am plecat mai departe. Două ore am mers cu bine. Şi deodată am auzit din tufişuri un strigăt ameninţător : „Halt ! Rus, predă-te !"

Trebuie să-ţi spunem, Tătucule, că nu-i deloc îndemînă ca doi inşi să meargă călare pe un singur cal. Întîi de toate n-ai cum fugi şi pe urmă n-ai cum trage, că unul îl împiedică pe celălalt.

Totuşi Alexei Mihailovici a fost destul de dibaci şi cu un glonte l-a lichidat pe cel care făcea tărăboi.

Postul nemţesc din tufiş a început să se frămînte, a deschis focul, dar noi am şi descălecat şi am aruncat două grenade în

tufiş. Pe friţii care au scăpat de explozie i-am doborît cu carabinele.

Bineînţeles că am adunat armele, le-am ascuns cît mai departe în tufiş, am încălecat din nou pe căluţul meu şi am pornit mai departe.

Mergeam şi stam de vorbă: de două ori am scăpat noi cum am scăpat, dar a treia oară nu ştiu dac-om mai scăpa.

Nu numai că obosise calul, dar şi urcuşul era acuma foarte greu. Am descălecat. Petrov a luat-o înainte, iar eu ceva mai în urmă, duceam calul de dîrlogi.

Deodată îl văd pe Alexei Mihailovici oprindu-se şi rămînînd neclintit ca un cîine de vînătoare care a adulmecat ceva. Tocmai ridicase piciorul drept, dar rămase cu el aşa, fără să-l mai lase în jos.

Bineînţeles că m-am oprit şi eu.

Ce era? Petrov zărise doi cai în tufiş. Se lăsă pe brînci, porni încetişor şi descoperi doi nemţi: unul era culcat sub un copac, iar celălalt şedea pe o cracă şi se uita cu binoclul.

Alexei Mihailovici a ochit şi i-a doborît pe amîndoi din două împuşcături.

Asta a fost tot. Mai departe, lucrul a mers fără accidente: am ajuns la comandamentul grupului, am executat ordinul dumitale, şi ne-am întors cu bine înapoi. Al treilea cal i l-am dat lui Kuzneţov. Dar cînd a avut timp să-ţi spună Leonid Antonovici de cal?...

Nu mai vorbesc de precizia cu care agenţii noştri de legătură executau orice însărcinare. În episodul cu Petrov şi Prîgunov, pe care l-am descris, principalul pentru amîndoi era să execute însărcinarea de a preda scrisoarea mea la comandamentul grupului de detaşamente şi de a-mi transmite răspunsul tovarăşului Pozdneak care comanda pe atunci unităţile de partizani.

În luna octombrie a anului patruzeci şi doi, neuitată pentru mine, activitatea detaşamentului nu s-a limitat nicidecum la cele trei operaţii de diversiune prin minare, de care am vorbit mai sus.

N-a existat un partizan care să nu fi vrut să răzbune moartea lui Evgheni şi a lui Ghenea. Mai mult decît atît, pînă şi tovarăşii din detaşamentele de partizani vecine mergeau să-i răzbune.

*
* *

Curînd după moartea fiilor mei, au venit la mine în cătunul Krasnîi, patru băietani. Au venit şi i-au spus lui Safronov să cheme pe comandantul detaşamentului. Pentru ce, nu i-au spus. Băieţii pretindeau că erau partizani din detaşamentul vecin, al celora de la Severskaia.

Am ieşit să-i văd. Au luat poziţie de drepţi; unul a făcut trei paşi înainte şi a dus mîna la şapca lui ruptă:

— Tovarăşe comandant, daţi-mi voie să raportez!

— Vorbeşte, — am zîmbit eu.

Ca să-şi dea curaj, flăcăuaşul întoarse capul spre tovarăşi şi rosti grav:

— Noi toţi sîntem camarazii lui Ghenicika al dumneavoastră, care tare ne-a fost drag. Am mers cu dînsul în recunoaştere şi am învăţat multe de la el. Am venit la dumneavoastră ca să vă spunem cît de rău ne-a părut. Comsomolişti cum a fost Ghenea trebuie să ne servească drept pildă...

— Mulţumesc, tovarăşi! — am spus eu, încercînd să-mi ascund durerea.

— Dar asta nu-i tot, tovarăşe comandant! — spuse grav flăcăuaşul. — M-aţi întrerupt. Mai trebuia să fac şi un jurămînt... Jurăm pe amintirea lui Ghenea că îl vom răzbuna pe el, pe Evgheni Petrovici şi pe Konotopcenko al nostru.

După asta au plecat şi eu, prins de treburile mele, am uitat de ei.

Peste vreo două săptămîni am primit vestea că băieţii şi-au ţinut jurămîntul. Am să povestesc aici faptele lor, aşa cum am auzit...

Staniţa lor natală, Severskaia, era aşezată chiar lîngă terasamentul liniei ferate, în mijlocul livezilor, ceva mai aproape de munţi decît alte sate.

Comsomoliştii au plecat din detaşamentul lor şi s-au îndreptat spre Severskaia ca să arunce în aer un tren, aşa cum făcuseră şi fraţii Ignatov.

Băieţii n-aveau explozibile. Tot ce aveau erau cîteva grenade în buzunare şi revolverele ascunse la brîu, sub haine. Totuşi, ei erau siguri că vor arunca trenul în aer. Nemţii aveau mult trotil; în schimb, băieţii aveau mulţi prieteni în staniţă. Aşa că erau încredinţaţi că vor face rost şi de trotil şi de mine. Pe lîngă asta, tatăl unuia din băieţi — al lui Andreika, cel cu ochii cenuşii şi cu părul zbîrlit — rămăsese în staniţă şi nu plecase cu partizanii.

Andrei punea mare nădejde în ajutorul lui tată-său. E drept că nu erau prieteni, dar asprimea şi atitudinea rezervată a

tatălui său i se părea întotdeauna lui Andrei o manifestare de voinţă, de bărbăţie, dovada unei firi neînduplecate. Toate acestea îi impuneau lui Andrei care era un băieţandru bolnăvicios şi firav. Pe drumul de la detaşament în staniţă, el se şi vedea păşind braţ la braţ cu zdrahonul şi cutezătorul de taică-său, pe terasamentul liniei ferate, aruncînd trenul în aer şi plecînd apoi amîndoi în munţi...

Andrei ţinea şi la maică-sa, o femeie necăjită şi tăcută, dar el nu se bizuia pe ajutorul ei. Cu creţurile mărunte din jurul ochilor stinşi înainte de vreme, ea părea grozav de neputincioasă, de slabă şi de resemnată.

Prin beznă, băieţii se strecurară în staniţă.

Andrei se apropie de casa lui, pe drumuri ocolite. De mult nu mai fusese acasă... Nemţii ocupaseră Severskaia prin surprindere. În ziua aceea cumplită, Andrei nu-l văzuse pe tată-său şi nu-i putuse spune că pleca în munţi. Numai maică-sa ştia despre acest lucru. „Aşa ţi-i scris!" îi spusese ea atunci la despărţire, cînd îl îmbrăţişase şi făcuse peste el semnul crucii...

Andrei bătu încetişor în geam.

Maică-sa îl întîmpină în uşă. Avea în spate un şal de culoare închisă.

— Andreika! Dragul meu... Nu, nu intra în casă...

Îl ascunse sub şal şi, luîndu-l de braţ, îl duse în capătul livezii, năpădite de buruieni. Şi acolo Andrei află cumplita veste că tată-său era trădător.

Pentru o vacă pe care nemţii o luaseră de la nişte vecini şi i-o dăruiseră, tată-său îşi vînduse sufletul diavolului şi se făcuse poliţai.

— Du-te, Andreika, du-te, dragul mamei, — îi şopti maică-sa.

— Nu, mamă, nu mă duc.

Şi Andrei îi spuse maică-si pentru ce venise în staniţă şi cum îşi închipuise el că are să-i bată pe nemţi, împreună cu taică-său.

— Mi-e frică, Andreika... Au să te chinuiască şi au să te omoare. Şi eu numai pe tine te am...

Mama se uită lung în ochii băiatului, parcă ar fi vrut să-şi întipărească pe toată viaţa în minte chipul lui drag. Apoi îl binecuvîntă, făcînd peste el semnul crucii şi spuse:

— Du-te, dragul mamei. Bate-i pe ticăloşi! Mi-e ruşine să mă uit în ochii celor din staniţă din cauza isprăvilor lui tată-tău. Du-te... Am să spun oamenilor ce băiat am. Sînt bătrînă, nepricepută, dar dacă a fi să ai nevoie de ajutorul meu, dă-mi de veste...

În noaptea aceea, Andrei nu închise ochii. El se gîndea la tatăl său pe care pînă atunci îl iubise cu o dragoste de copil

plină de încredere... Şi se gîndea şi la mamă-sa, pe care abia azi o văzuse pentru prima oară cum era de dîrză şi de cinstită...

Staniţa îşi trăia aceeaşi viaţă pe care o trăise şi cu o săptămînă, şi cu o lună înainte. Dar uneori, cînd seara cobora din munţi, băieţii, care abia cu cîteva luni înainte încă purtau cravata roşie de pionier, veneau la casa poliţaiului. Le ieşea înainte mătuşa Katia, nevasta poliţaiului. Era totdeauna la fel de tăcută şi purta acelaşi şal de culoare închisă, aşa cum poartă de obicei femeile bătrîne. Ea lua din mîna băieţilor coşurile cu mere, uneori cu ouă, sau numai cu fîn proaspăt cosit.

Mătuşa Katia ducea coşurile în şură. Pe fundul coşului găsea nişte calupuri gălbui care parcă erau de săpun, un şnur strîns ghem şi un fel de capsule.. Pe toate acestea le ascundea cu băgare de seamă într-un colţ întunecos al şurii, printre hamuri vechi, şine de roţi ruginite, lopeţi rupte şi cîrpe...

Veni în sfîrşit şi ziua cînd băieţii îşi ţinură jurămîntul: într-o noapte, pe un podeţ, chiar lîngă staniţă, un tren cu soldaţi nemţi sări în aer.

Două zile fasciştii au scotocit prin pădure şi prin tufişuri şi au făcut percheziţii în masă. Au împuşcat treizeci de oameni de ai lor care păzeau calea ferată şi care nu avuseseră grijă de un important eşalon militar. Dar, desigur, nici unui neamţ nu-i trecuse prin minte că aceşti copii desculţi, riscîndu-şi viaţa, furaseră chiar din depozitele lor trotilul, amorsele şi capsele, că le duseseră la mătuşa Katia şi că în magazia poliţaiului mai rămăsese o bună rezervă de explozibil.

Cu pedantismul propriu nemţilor, fasciştii refăcură în două zile podeţul. Dar curînd sări în aer şi podeţul cel nou, împreună cu o garnitură încărcată de muniţii.Exploziile făceau un zgomot asurzitor, pe care ecoul îl purta pînă în munţi. Din tabăra noastră înaintată, vedeam vîlvătaia incendiului ridicîndu-se deasupra staniţei Severskaia.

CAPITOLUL III

Pe la sfîrşitul lui octombrie, am primit din partea comandamentului grupului o convocare la o consfătuire a comandanţilor detaşamentelor şi a şefilor de stat major.

Am plecat acolo din partea detaşamentului nostru trei: eu, Ianukevici şi Ivan Dmitrievici Ponjailo, inginer, fost economist şef al combinatului.

Am mers mai întîi patru kilometri prin defileul Planceskaia. Apoi am urcat un kilometru şi jumătate pe un drum abrupt spre

vîrful muntelui Karabet. . . . . .

De acolo se vedea clar toată panta de nord a muntelui: copaci firavi, rari, mărunţi, luminişuri mari şi masive de stînci de culoare cenuşie-albastră.

De acolo am coborît pe un drum abrupt care ducea prin albii uscate de rîuri şi pîrîuri pe care le cunoşteam.

La poalele muntelui se afla o pădure deasă, înaltă, tăcută. Am fost opriţi de un avanpost de partizani. Ni se controlară actele şi convocarea la consfătuire şi ni se dădu un însoţitor

Am mers prin pădure cam vreo trei kilometri, cotind de cîteva ori brusc şi am ieşit într-o poiană. Aici era tabăra detaşamentului „Groznîi" ; tot aici venise şi statul major al grupului.

În poiană stăteau, întinşi în grupuri, comandanţii detaşamentelor de partizani. Vorbeau, fumau, jucau domino.

Am fost întîmpinaţi cu multă bucurie. Mulţi îl cunoscuseră bine pe Evgheni. S-au apropiat de noi, ne-au exprimat condoleanţe, ne-au felicitat pentru succesul operaţiei şi ne-au propus să efectuăm împreună operaţiile viitoare.

La cererea partizanilor, le-am povestit cu de-amănuntul operaţia de minare de la kilometrul al patrulea. Nu le-am spus însă că, în timp ce această consfătuire se desfăşura, grupa lui Vetlughin şi cea a lui Elnikov erau plecate pentru o operaţie de acelaşi fel lîngă Severskaia. În detaşamentul nostru era respectată cu sfinţenie porunca strămoşilor: „Nu te lăuda cînd porneşti la război, ci laudă-te cînd te întorci". În timp ce luam parte la consfătuire, nici eu nu ştiam încă cu ce rezultate se vor întoarce Vetlughin, Elnikov sau Kiricenko, plecat într-o altă operaţiune.

În timp ce stăteam de vorbă, un om de statură mică, puţin şchiop cu o „cubancă"[1]) în cap, se apropie de noi. De sub mantaua descheiată, se vedea pe tunică ordinul „Drapelul Roşu". Era tovarăşul Pozdneak, comandantul grupului detaşamentelor noastre de partizani şi secretar al comitetului regional de partid.

El m-a chemat deoparte şi am stat mult de vorbă despre activitatea detaşamentului nostru. Interesul pe care mi-l arăta m-a mişcat. Ochii lui cenuşii şi pătrunzători se uitau mereu în ochii mei. Vedeam că Ivan Ivanovici Pozdneak asculta atent fiecare cuvînt al meu. Treburile detaşamentului nostru îl preocupau în aceeaşi măsură ca şi pe noi înşine. Am vorbit cu dînsul despre planurile noastre cele mai secrete.

Înainte de a pleca în operaţiile descrise în capitolul precedent, Vetlughin, Eriomenko şi Kiricenko mă rugaseră insistent să deschid pe lîngă detaşamentul nostru o „Şcoală superioară

---

[1]) Căciulă cu fundul plat, din piele sau stofă. (N. red. rom.)

de diversiuni şi minare". Asta dorise şi Evgheni pînă la ultima clipă a vieţii lui.

Ideea de a deschide o şcoală de minare îi plăcu foarte mult şi tovarăşului Pozdneak: un zîmbet apăru pe faţa lui uscăţivă şi vioaie, în timp ce repeta gînditor: „Şcoală de minare... vom discuta propunerea imediat — şi o vom pune în practică..."

Consfătuirea avu loc tot în poieniţa aceea. Tovarăşul Pozdneak ne-a vorbit despre munca viitoare a detaşamentelor, despre posibilităţile de luptă în păduri şi în munţi ale partizanilor rupţi de unităţile Armatei Roşii şi despre şcoala noastră de minare. După părerea tovarăşului Pozdneak, această şcoală trebuia să cuprindă, în primul rînd, pe partizanii grupării din Krasnodar. La început, fiecare detaşament va alege cel puţin doi dintre cei mai buni partizani ca să urmeze şcoala noastră...

Mărturisesc că ascultam aceste cuvinte cu o mare emoţie. Insemna că de-acuma încolo ne vom răzbuna nu numai cu propriile noastre mijloace, dar şi cu ajutorul elevilor noştri. În această clipă, Evgheni al meu era iarăşi printre noi. Ideea lui se înfăptuia. Mort, el îşi continua opera lui vie şi sfîntă...

Îndată ce consfătuirea s-a sfîrşit, gazdele noastre ne-au poftit la masă. După masă, ne-am culcat pe lîngă focuri şi am început să vorbim despre luptele noastre, adică despre munca noastră de toate zilele de partizani. După consfătuire, în sufletele noastre era sărbătoare şi unul dintre noi a început să cînte cu glas puternic de bariton:

Kuban, tu ţara noastră dragă...

M-am aplecat la urechea lui Viktor Ianukevici:

— Păcat că nu-i Musiacenko cu noi că le-ar arăta cum trebuie cîntat cîntecul ăsta...

Răspunzînd parcă vorbelor mele, zeci de voci calde continuară:

Vîntul duce-n depărtare
Cîntecul de vitejie,
Peste rodnice ogoare,
Ale noastre pe vecie...

Cine ar fi putut să creadă că cei care cîntau erau comandanţii detaşamentelor de partizani, oameni la numele cărora tremurau fasciştii şi despre faptele cărora au şi făurit cazacii tot felul de legende.

Îndată ce Vetlughin, Kiricenko şi Elnikov s-au întors din operaţiuni, am convocat pe toţi minerii noştri şi le-am comu-

nicat hotărîrea comandamentului de a deschide o şcoală de minare. Inginerii noştri au primit această veste cu un entuziasm atît de tineresc, încît te bucurai văzîndu-i. Şi cînd te gîndeşti că fiecare avea familie, copii, sufletul plin de nelinişte! Şi acum, aceşti oameni care aveau familie şi copii erau cît pe ce să joace de bucurie! Le-am ordonat să procedeze imediat la elaborarea planului de studii, cu toate că ştiam că nu era nevoie să-i zoresc sau să-i împing de la spate.

Şi, într-adevăr, planul de studii al „Şcolii noastre de minare" a fost în curînd gata.

Am calculat că acest curs va cuprinde şaizeci de prelegeri. După aceea, elevii trebuiau să facă practică pe un cîmp de mine şi să se deprindă să meargă în operaţiuni.

Am hotărît să admitem la practica luptelor numai pe „studenţii" care aveau să treacă examenele cursului teoretic.

Vetlughin trebuia să predea teoria; Eriomenko şi Kiricenko aveau să conducă lucrările practice. Eu am fost numit preşedintele comisiei de examinare.

Locul cel mai potrivit pentru „Şcoala superioară de minare" era în factoria noastră de la Planceskaia.

După cum am spus, acolo, în poiana de pe munte, fusese înainte de război o mică fabrică de cherestea care prelucra lemnul brut şi îl trimitea în gara Gheorghie-Afipskaia, pe şoseaua care în momentul de faţă nu mai era folosită.

Alături de clădirea fabricii erau, de o parte magaziile pentru cherestea şi de alta, barăcile muncitorilor. Ceva mai încolo, înspre munţi, erau căsuţele muncitorilor care aveau familii şi clădirile administraţiei. Am instalat şcoala de minare în una din barăcile muncitorilor.

La început ne-a frămîntat problema ferestrelor. Bombardierele germane continuau să atace Planceskaia. De pe urma exploziilor, în baraca rezervată şcolii, nu rămăsese un geam întreg, iar pe alocurea săriseră chiar şi cercevelele. Dar Nikolai Nikolaevici Slaşciov, comandantul taberei din Planceskaia, găsi o soluţie şi pentru această situaţie: în partea de nord el bătu ferestrele în scînduri, iar în partea de sud le repară. De unde şi-a procurat cercevele şi sticlă, asta numai el ştia.

În „clădirea şcolii" era amenajat şi un cămin pentru „studenţii" noştri. De-a lungul peretelui de nord am instalat paturi comune de scînduri pentru treizeci de oameni, de-a lungul ferestrelor am pus o masă lungă pentru lecţiile teoretice. În „Şcoala noastră superioară" apăru chiar şi o tablă, pe care ne-o procurase Elena Ivanovna.

Ne aşteptam ca primii „studenţi" să vină cam peste vreo două zile. Dar unii din ei au sosit chiar în ziua aceea şi au pus şi ei mîna ca să isprăvim amenajarea clădirii.

După alte douăzeci şi patru de ore, toţi „studenţii" noştri erau adunaţi şi imediat au şi început cursurile şcolii de minare.

In prima zi, nici n-am ieşit din „clădirea şcolii". Cercetam atent feţele oamenilor cărora soarta le hărăzise să înfăptuiască visul fiului meu.

„Studenţii" stăteau la masă cu caietele dinainte şi ascultau cu mare atenţie pe Gheronti Nikolaevici. Cînd le punea întrebări, ei se ridicau în picioare după vechiul obicei şcolăresc. Cei mai mulţi dintre ei erau chiar băieţi care mergeau la şcoală. E drept că printre ei erau şi ingineri vîrstnici, dar aceştia se supuneau regulelor generale cînd răspundeau lui Vetlughin şi se ridicau în picioare tot aşa de respectuos ca şi ceilalţi.

Cursul trebuia să fie făcut în şaizeci şi patru de ore, cîte nouă ore pe zi, cinci înainte de prînz şi patru după prînz.

La început m-am temut că un program atît de încărcat va fi prea greu pentru „studenţii" noştri. Dar curînd, temerile mele se risipiră: Gheronti Nikolaevici era un conferenţiar strălucit. Calculele lui erau sugestive şi simple şi se ţineau minte uşor.

Spre sfîrşitul primei prelegeri, un avion german atacă Planceskaia şi aruncă două bombe. Geamurile zăngăneau. Pereţii „clădirii şcolii" noastre se cutremurau. Gheronti Nikolaevici continua să schiţeze liniştit pe tablă schema minării unui pod. Niciun auditor de-al lui nu s-a mişcat. Pe mine m-a bucurat acest fapt: însemna că detaşamentele grupării Krasnodar au trimis într-adevăr în şcoala noastră oameni căliţi şi curajoşi.

In zilele acelea, Nikolai Nikolaevici Slaşciov, comandantul factoriei noastre din Planceskaia, era copleşit de griji. De dînsul atîrna în primul rînd activitatea neîntreruptă a „şcolii de minare". Nu era uşor să procuri mîncare, farfurii, tacîmuri, aşternut pentru treizeci de oameni, în condiţiile noastre în spatele inamicului

Nikolai Nikolaevici era predispus la îngrăşare, dar în aceste zile, dacă nu slăbise la corp, se trăsese tare la faţă şi ochii lui de culoare cenuşie deschisă erau băgaţi în fundul capului şi clipeau de nesomn.

La cererea lui, i-am trimis cîţiva partizani din plutoane ca să-i dea o mînă de ajutor la administrarea factoriei. Unii munceau în ateliere, alţii păşteau vitele.

Pe toţi partizanii care veneau la noi să înveţe, Slaşciov îi trata în primul rînd cu o baie. Dealtfel, comandanţii noştri nu lăsau nici un agent de recunoaştere să intre în vreuna din taberele noastre fără ca, în prealabil, să se spele şi să se schimbe. Acest fapt nu crea nici o nemulţumire în rîndurile musafirilor noştri. Dar cînd a doua zi de dimineaţă, li s-a spus să-şi scoată aşternuturile, să le bată şi să le aerisească, cînd Slaşciov a dat

ordin „studenţilor" să iasă în curte şi să se spele pînă la brîu, să-şi spele dinţii şi să se radă, ei au început să bombănească.

Am stabilit pentru „studenţi" acelaşi program ca şi la noi în detaşament: dimineaţa se adunau la apel. Slaşciov anunţa cine avea să fie de serviciu seara după curs şi ce anume va avea de făcut. Cînd a venit rîndul serviciului la bucătărie, au izbucnit hohote de rîs şi chiar strigăte de indignare.

Totuşi, i-am „frînt" pe noii noştri tovarăşi fără prea mare greutate. N-au trecut nici trei zile şi doi „studenţi" de-ai noştri, oameni nu prea tineri şi care ştiau să vadă în jurul lor, m-au întrebat prin ce mijloace am creat în detaşamentul nostru o atmosferă de prietenie deplină, de încredere şi de respect reciproc. Am răspuns:

— Fiecare din noi munceşte la fel cu ceilalţi. Nu există munci „murdare" şi „curate". Nu există ore de lenevie şi de aceea nu se stîrnesc nici vorbe goale, nici zîzanii.

— Dar femeile?... — m-au întrebat ei. — În detaşamentul vostru, ca şi în celelalte, partizanii sînt flăcăi tineri şi sănătoşi şi nu asceţi de şaptezeci de ani. E oare posibil ca la dumneavoastră să nu se nască certuri din cauza femeilor?

Le-am spus că încă din Krasnodar, cînd am ales oameni pentru detaşament, am avut grijă, Evgheni şi cu mine, ca în pustietatea noastră viitoare să nu izbucnească neînţelegeri din cauza femeilor. Toate cele şapte partizane ale noastre erau măritate. Cinci din ele au venit în detaşament cu bărbaţii lor. Dar chiar dacă bărbaţii lor n-ar fi fost acolo, nici una din femeile noastre nu şi-ar fi permis să se poarte uşuratic...

Şi iată... Într-adevăr a fost un „iată" şi un „deodată"!

A doua zi după ce lăudasem pe partizanele noastre, am venit la prelegerea lui Gheronti Nikolaevici. Stăteam, ascultam, priveam cu atenţie feţele „studenţilor" ca să-mi dau seama dacă începeau să prindă mulţimea de cunoştinţe cu care Vetlughin nu era deloc zgîrcit. Deodată văzui pe fereastră o pereche care stătea la soare într-un colţişor retras... Era în noiembrie. Un vînt aspru sufla dinspre munţi. Femeia se lipise de bărbat. El o cuprinsese cu duioşie.

Din curte, nimeni n-ar fi putut să-i vadă, dar, dacă ar fi avu timp, „studenţii" ar fi putut să-i admire, aşa cum îi admiram şi eu...

Femeia îşi ridică căpşorul. Am recunoscut-o. Era Maria Ivanovna Petreaeva, sora de caritate din al doilea pluton, inginer la fabrica de uleiuri şi grăsimi hidrogenate.

Bărbatul care stătea lîngă dînsa era comandantul plutonului al doilea, inginerul Elnikov. Care va să zică de aceea umbla el de cîteva zile prost dispus. Devenise uituc, se zăpăcise

şi voia să plece la Planceskaia unde fusese transferată provizoriu Maria Ivanovna.

Prelegerea se isprăvi. „Studenţii" se grăbeau acum să se ducă la masă. L-am dus pe Vetlughin la fereastră şi i-am arătat pe cei doi.

— Ce înseamnă asta, Gheronti Nikolaevici ?

— Asta ?... — repetă el, — asta-i, Tătucule, o sărutare. O sărutare bună, sănătoasă, în aer proaspăt de munte...

— Şi în văzul „studenţilor" ?...

Vetlughin deveni serios, vorbi ca totdeauna chibzuit şi fără părtinire.

— Asta-i viaţa, Tătucule. Hitler nu poate izbuti să ucidă în noi romantismul, dragostea, duioşia. Cu cît o va iubi mai mult Elnikov pe Maria Ivanovna a lui, cu atît îi va nimici mai bine pe fascişti, pentru că fascismul este antipodul dragostei, al duioşiei, al vieţii, pentru că...

— Asta-i a doua prelegere, Gheronti Nikolaevici ?

El rîse.

— Să nu crezi că aceşti doi fac un lucru neîngăduit. Înainte de a pleca din Krasnodar, Maria Ivanovna a rămas văduvă. Aceeaşi nenorocire îl lovise acum un an şi pe Gheorghi Ivanovici. Să ne bucurăm pentru ei. Singurătatea e lucru cumplit...

Faţa lui Vetlughin se întunecă. Am înţeles că în clipa aceea în faţa ochilor îi apăruse soţia lui care se evacuase.

— Bine ! — am spus eu. — Dacă se iubesc, de ce nu se căsătoresc ? Să facă nunta în detaşament...

— E vina mea, — mărturisi Vetlughin. — De trei zile mă tot roagă să te întreb pe dumneata ce forme să facă pentru căsătoria lor. Eu însă sînt ocupat pînă peste cap cu prelegerile care aşa de tare mă fericesc încît uit de fericirea altora...

De la „combinatul şcolar" m-am dus la bucătărie. Am dat acolo de Evfrosinia Mihailovna, am vorbit ceva cu dînsa în şoaptă şi ea mi-a promis să facă pentru masa de seară o prăjitură în cinstea tinerei perechi, dar destul de mare, încît să aibă cîte o bucată şi fiecare „student" de-al nostru. Conform dispoziţiei mele, Slaşciov dădu fiecăruia la masa de seară cîte cincizeci de grame de alcool. După ce am stat de vorbă cu Elnikov şi Maria Ivanovna, i-am aşezat în capul mesei şi am citit ordinul de zi pe detaşament. Ordinul de zi spunea : «Ţinînd seama de lipsa unui oficiu de stare civilă în spatele frontului inamic, comandamentul detaşamentului „Fraţii Ignatov" preia asupra lui formalităţile de legalizare şi de înregistrare a căsătoriei Mariei Ivanovna Petreaeva cu Gheorghi Ivanovici Elnikov. Le urează fericire, dragoste şi armonie şi le urează în acelaşi timp să continue lupta împotriva ocupanţilor cu acelaşi succes cu care au dus-o pînă acum...»

*

* *

Vecinii noştri de la Mariinskaia au trimis într-o zi la noi un agent de legătură. Detaşamentul lor stătea în cătunul Azovka unde izbucnise o boală necunoscută şi o rugau pe Elena Ivanovna să vină pe la dînşii. Vestea despre priceperea şi cunoştinţele ei medicale se răspîndise prin toată regiunea munţilor.

La şase noiembrie, dis-de-dimineaţă, încălecînd pe căluţul ei roib şi luînd cu ea cîţiva sanitari-ajutori, Elena Ivanovna porni la Azovka.

Am petrecut-o cu tristeţe. Era ajunul marii noastre sărbători. Pe vremea cînd eram la Krasnodar aveam obiceiul ca seara asta să ne adunăm în sufragerie cu toţii: eu, Elena Ivanovna şi ce-i trei fii ai noştri...

Mă gîndeam: „Pentru prima oară am să-mi petrec sărbătoarea în singurătate". Dar greşeam gîndind astfel.

In ziua aceea, tabăra noastră semăna cu un furnicar agitat: toată lumea se pregătea să sărbătorească cea de a douăzeci şi cincea aniversare a Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie.

Principalii organizatori erau Musiacenko şi Suglobov.

Ei ridicară în sufragerie o tribună pentru prezidiu, care servea în acelaşi timp drept scenă. Scena şi pereţii fură împodobiţi cu lozinci şi ghirlande de brad. In centru au pus portretele lui Lenin şi Stalin, iar lîngă portrete nişte candelabre lucrate de dînşii.

Masa era pusă pentru cincizeci de persoane şi, timp de două zile, la bucătărie au tot gătit. Neobosită ca totdeauna, Evfrosinia Mihailowna dirija ceremonia pregătirilor.

In pavilioanele plutoanelor, puşcaşii, minerii şi cercetaşii noştri se bărbiereau, se curăţau, se spălau.

In clădirea grupului de recunoaştere îndepărtată, aveau loc repetiţiile orchestrei de coarde şi ale cîntăreţilor.

Cărările de tabără erau acoperite cu nisip curat, adus special de la rîul din vale.

— Chiar ca la Krasnodar, la combinat, — se bucura Gheronti Nikolaevici.

Pe la ora şase seara, clădirea celui de al doilea pluton, unde se instalase aparatul de radio, era arhiplină. Pricina, emoţionat, stătea lîngă aparatul de radio.

El era responsabil pentru bunul mers al recepţiei şi, dacă ar fi fost după dînsul, n-ar fi lăsat pe nimeni să se apropie nici la o bătaie de puşcă de aparat, pentru ca nu cumva vreun nepriceput să i-l strice.

Pe masa pe care stătea aparatul de radio erau întinse foi de hîrtie şi o mulţime de creioane bine ascuţite. Flacăra tremurătoare a lumînărilor crea o atmosferă de solemnitate.

Pricina, Maria Ianukevici, Nadia Korotova şi Maria Ivanovna Petreaeva şedeau la masă în faţa colilor de hîrtie. Inaintea fiecăruia din aceşti patru, se afla cîte un ceas şi fiecare învîrtea nervos creionul în mînă.

— Vă rog să păstraţi linişte deplină, să nu ne împiedicaţi să luăm note — repeta în fiecare clipă Pricina, cu toate că difuzorul tăcea încă, iar în odaie nimeni nu vorbea nici măcar în şoaptă.

— Primele cinci minute vom lua note eu cu Nadia, — spuse tot Pricina, întrerupînd el însuşi tăcerea, — după aceea alte cinci minute Mura şi Maria Ivanovna, apoi iarăşi noi... Am făcut o mare greşeală ! De ce nu ne-au adus din Krasnodar măcar o singură stenografă ? !...

— Ia nişte valeriană, — îl sfătui Safronov pe Pricina, ceea ce îl scoase cu totul din sărite pe acesta.

In sfîrşit, se auzi în difuzor vocea cunoscută şi atît de dragă :

„Tovarăşi !

„Astăzi sărbătorim al 25-lea an al victoriei Revoluţiei Sovietice în ţara noastră. Au trecut douăzeci şi cinci de ani de cînd a fost instaurată la noi orînduirea sovietică. Ne aflăm în pragul unui an nou, al celui de al 26-lea an de existenţă a orînduirii sovietice..."

Cincizeci de partizani ascultau neclintiţi. Din cînd în cînd foşneau numai foiţele de hîrtie şi scîrţîiau creioanele care alergau neobosite pe hîrtie.

„A doua perioadă a operaţiunilor militare de pe frontul sovieto-german este marcată printr-o cotitură în folosul nemţilor : prin trecerea iniţiativei în mîinile nemţilor ; prin spargerea frontului nostru în direcţia de sud-vest ; prin înaintarea trupelor germane şi ajungerea lor în regiunea Voronej, Stalingrad, Novorossiisk, Piatigorsk, Mozdok".

Liniştea deveni fiziceşte perceptibilă. M-am surprins singur ţinîndu-mi respiraţia. In această clipă, nimeni din noi nu respira. Stalin vorbea despre noi, despre sectorul frontului de care eram legaţi.

„Folosindu-se de lipsa unui al doilea front în Europa, nemţii şi aliaţii lor au aruncat pe front toate rezervele lor disponibile şi, îndreptîndu-le într-o singură direcţie, în direcţia de sud-vest, au creat acolo o mare superioritate de forţe şi au obţinut un însemnat succes tactic..."

Cîteva clipe, nişte descărcări electrice au întrerupt emisiunea radiofonică. In difuzor se auzi un trosnet şi apoi un foşnet. Pri-

cina se repezi la aparat. Dar aparatul funcţiona din nou impecabil şi cincizeci de oameni începură să facă semne ameninţătoare lui Pricina să nu se mai agite.

Clipele treceau dar nu le observam.

„Glorie partizanilor noştri şi partizanelor noastre!" Stalin îşi terminase discursul.

Dar în clădire continua să fie linişte. Şi abia peste vreo jumătate de minut, ca şi cum un rîu ar fi rupt zăgazul, au răsunat aplauzele: primele aplauze aci, în pustietatea munţilor, în cuibul partizanilor.

Vetlughin, care era emoţionat, se apropie de mine.

— Tătucule, ai auzit ce a spus Stalin? „Glorie partizanilor şi partizanelor noastre". Trebuie să merităm această glorie... Aş avea ceva de vorbit cu dumneata...

N-am izbutit însă să stau de vorbă cu Gheronti Nikolaevici. Fiecare era plin de cele auzite, fiecare vroia să-şi exprime sentimentele. Partizanii ne copleşiră cu întrebări. Pe mine, pe Safronov şi pe comisarul Golubev.

— Aţi auzit, neamţul vroia să încercuiască Moscova?...

— Aţi auzit ce a spus Stalin despre cel de al doilea front?...

Trecu cel puţin o oră pînă cînd comisarul reuşi în sfîrşit să-şi înceapă raportul.

După raport, a avut loc un festival artistic dat de amatori.

Festivalul fu deschis de Leonid Antonovici Kuzneţov, comandantul şi intendentul taberei care îşi luase sarcina de a prezenta spectacolul. Atunci am aflat întîia oară ce talente necunoscute erau în detaşamentul nostru.

Nu numai Musiacenko, dar şi Lagunov şi Fedosov erau cîntăreţi. Iar Leonid Feodorovici Lusta juca atît de straşnic „ceciotka" [1]) încît fu obligat să repete jocul.

Atracţia celei de a doua părţi a festivalului au fost nişte schiţe umoristice citite de Suglobov şi „trepacul" executat de Safronov. Respectabilul Vladimir Nikolaevici, cu toată inima lui bolnavă şi trupul lui cam greoi, zbura pe scenă ca un flăcău şi publicul recunoscător îl răsplăti cu aplauze furtunoase.

Festivalul se isprăvi tîrziu după miezul nopţii.

Partizanii, veseli şi mulţumiţi, s-au dus să se culce. M-am dus să inspectez santinelele: stăteau ca întotdeauna, pe cărări, pe munte, la posturile fixe. Numai că din cauza sărbătorii santinelele fuseseră dublate şi se schimbaseră mai des decît de obicei. Vroisem să dăm putinţă santinelelor noastre să vadă cel puţin o parte a festivalului.

---

[1]) Dans popular rus. (N. red. rom.)

În noaptea aceea am instalat în clădirea postului de comandă „tipografia“ noastră. Stăteam și mă uitam cum entuziastul Pricina învîrtea sulul șapirografului.

Pricina se grăbea. Înainte de a se face ziuă, Nadia Korotova, Evfrosinia Mihailovna și Maria Ianukevici trebuiau să se strecoare în stanițele și cătunele ocupate de nemți și să distribuie agenților noștri de legătură discursul lui Stalin, tras la șapirograf.

— Mîine, comandamentul german va afla de acest discurs! — spunea triumfător Pricina. — Mîine dimineață, cînd au să se scoale friții, la comandamentele lor vor fi afișate foițele mele...

Spre marea lui supărare, am luat cam douăzeci din primele foițe, ca să fie distribuite „studenților“ „Școlii superioare de minare“. Pe lîngă asta, a doua zi dimineață, detașamentele vecine trebuiau să trimită după ele la Planceskaia, agenți de legătură. Ne înțelesesem încă din ajun în privința asta cu comandamentele lor.

În noaptea aceea memorabilă, Pricina nu se culcă și, în dimineața zilei de șapte noiembrie, el veni în fugă la mine, vesel și cu un aer de sărbătoare.

— Am Ordinul de zi al lui Stalin, Tătucule! Trimiteți la mine la șapirograf cinci, nu, zece oameni.

N-a trecut nici o oră și fiecare pluton a pus în clădirea lui placarde pe care erau scrise cu litere mari frumoasele cuvinte din ordinul de zi:

„A ațîța flacăra mișcării de partizani a întregului popor în spatele frontului inamic, a distruge spatele frontului inamic, a extermina pe nemernicii fasciști germani“.

„Nu e departe ziua cînd dușmanul va simți forța noilor lovituri ale Armatei Roșii. Va fi sărbătoare și pe ulița noastră!“

Vetlughin și Ianukevici se apropiară de mine. Amîndoi erau palizi și emoționați, amîndoi aveau o ținută solemnă și severă. Ei fuseseră prietenii cei mai buni ai lui Evgheni al meu...

Ochii căprui ai lui Vetlughin ardeau. Mă privi drept în față și-mi spuse:

— Ne dați voie să executăm ordinul?

Nu mi-am dat seama imediat despre care ordin vorbea Gheronti Nikolaevici.

— Dați-ne voie să executăm ordinul de zi: să distrugem totul în spatele frontului inamic!

Era atîta hotărîre în tonul lui Vetlughin, încît m-am ridicat de pe scaun fără să-mi dau seama și, luînd la rîndul meu poziția de drepți ca în front, întrebai:

— Ați conceput, tovarăși, vreo nouă operație?

— Trebuie să ne cîştigăm gloria de partizani... — răspunse Ianukevici cu o voce înăbuşită şi emoţionată, punînd în faţa mea harta regiunii premuntoase a Caucazului.

Pe hartă, pornind de la tabăra noastră spre Marea Neagră, şerpuia o linie roşie: era drumul pe care aceşti doi partizani aveau de gînd să-l urmeze.

L-am privit ţintă în ochi pe Vetlughin:

— Gheronti Nikolaevici, ai uitat de „Şcoala superioară de minare" ?

Gheronti Nikolaevici era, ca şi Evgheni, un om al datoriei şi nu uitase. Asemenea oameni nu lasă niciodată neisprăvită o treabă de care s-au apucat. Şi el îmi răspunse:

— Pregătirea pentru diversiune şi elaborarea minuţioasă a planului ei ne va lua, Tătucule, cel puţin cinci zile. Exact timpul care îmi trebuie ca să termin cursul la „Şcoala superioară de minare".

Aruncai din nou o privire asupra liniei roşii trasată pe hartă. Vetlughin şi Ianukevici concepuseră o acţiune de mare îndrăzneală pe care n-ar fi putut s-o realizeze decît nişte oameni înzestraţi cu o mare voinţă şi cu o mare tărie sufletească.

— Bine! — le-am spus eu şi le-am strîns mîna.

CAPITOLUL IV

Recunoaşterea făcută ne aduse o ştire îngrijorătoare: în noaptea de şase spre şapte noiembrie, o mare unitate germană, sprijinită de artilerie şi tancuri, se năpustise asupra Azovkăi. Lupta durase toată noaptea. Către dimineaţă, cei de la Mariinskaia se retraseră în munţi. Cătunul ardea.

Oare e nevoie să mai spun halul în care eram în zilele acelea?... Nici un agent de recunoaştere nu ştia nimic despre Elena Ivanovna. O fi izbutit ea să plece? Şi chiar dacă o fi plecat cu detaşamentul celor de la Mariinskaia, unde şi cum s-o găsesc? Direcţia în care se retrăgea orice detaşament de-al nostru era întotdeauna una şi aceeaşi: în munţi... Acuma, caută acul în carul cu fîn!

Erau zile de mare încordare. In detaşamentul meu nu fusese niciodată atîta muncă şi atîtea griji: „Şcoala superioară de minare", pregătirea diversiunii lui Ianukevici şi Vetlughin, pregătirea şi înfăptuirea micilor acţiuni zilnice care erau atît de multe încît nici n-aş dovedi să le pomenesc aci pe toate.

Ziua nu-mi rămînea timp pentru „suferinţe personale". Nopţile însă erau cumplite. Abia către dimineaţă dacă reuşeam să dorm puţin, dar chiar şi atunci, somnul meu era neliniştit. Şi în

somn, gîndul mi-era la Elena Ivanovna şi eram chinuit de vise rele.

Elena Ivanovna se întoarse abia a cincea zi — plină însă de impresiile luptei la care asistase.

Am aflat de la ea că plecase din cătunul Krasnîi, în linişte, fără grabă, cu un agent de legătură al celor de la Mariinskaia şi cu nişte sanitari. Trecură prin pădure şi ocoliră două cătune ocupate de nemţi. În vremea asta se făcuse noapte dar luna nu se ridicase încă. Intrînd într-un aluniş des, auziră dinspre Azovka rafale scurte. În depărtare răsuna ţăcănitul mitralierelor şi vuiau minele.

Fură nevoiţi să dea pinteni cailor. Căluţul roib al soţiei mele se purtă bine. Or fi fost ei buni caii celor de la Mariinskaia, dar nici el nu s-a lăsat mai prejos şi n-a rămas nici măcar cu un pas în urma calului agentului de legătură.

La marginea pădurii îi întîmpinară doi oameni dintr-o patrulă care venea chiar atunci de la Azovka şi-i spuseră Elenei Ivanovna că nemţii crezînd, se vede, că cei de la Mariinskaia vor fi ocupaţi cu sărbătorirea aniversării Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, au început ofensiva. Lupta se încinsese în împrejurimile cătunului. Încăierarea era crîncenă, şi la Azovka începuse să fie şi răniţi.

Elena Ivanovna, cu agentul de legătură după ea, porniră în galop într-acolo; încît vîntul le vîjîia pe la ureche. Sanitarii rămaseră în urmă.

Sosiră în goană la Azovka în momentul în care luna abia apăruse de după munţi. În dreapta cătunului, pe dealul care încercuieşte Azovka ca o potcoavă, se desfăşura lupta. De pretutindeni trăgeau mitraliere grele şi vîjîiau minele.

Elena Ivanovna găsi la postul de comandă pe comandantul celor de la Mariinskaia, care îi spuse că situaţia era gravă. Forţele erau şi aşa prea inegale, iar pe deasupra, din staniţa vecină ieşiseră venind într-acolo tancuri germane.

Chiar în clipa aceea a fost adus în casă un rănit. Rana era grea şi rănitul trebuia operat fără întîrziere.

Melnikov, care era un sanitar cu experienţă, a pregătit totul. Operaţia era complicată. Elena Ivanovna cu greu a putut să scoată schija. Numai după ce spălase şi pansase rana, a observat ea că lupta începuse să se desfăşoare chiar în cătun. Luna strălucea, casele ardeau şi pe stradă era lumină ca ziua. O mitralieră trăgea undeva, aproape de tot. Pe stradă trecea cu viteză un tanc greu.

Elena Ivanovna văzu cum alături de dînsa, ca şi cum ar fi ieşit din pămînt, răsări deodată un partizan. El ridică o grenadă. Dar se vede că cei din tanc îl observaseră. Răsună o scurtă rafală de mitralieră şi partizanul mai că nu căzu sub şenilele tancului.

Soția mea se repezi la el, îl apucă de picior, îl trase din răsputeri după dînsa. Tancul trecu cu viteză la o distanță de un metru de ei.

Partizanul din Mariinskaia fusese rănit la cap. Trebuia pansat fără întîrziere. Dar în vremea asta, sosise bubuind încă un tanc, și în urma lui venea încă unul.

Sanitarii veniți în fugă, ridicară rănitul. Melnikov o apucă de braț pe Elena Ivanovna și o trase înapoi la comandament.

Tancurile trăgeau cu mitralierele. Gloanțele șuierau, se loveau cu zgomot de ceva metalic de pe cerdac.

Alături de ea apăru o siluetă timp de o clipă și se auzi o explozie. Elena Ivanovna întoarse capul și văzu tancul cuprins de flăcări, cu șenilele sfărîmate de grenadă...

Abia izbutise să termine pansamentul, și șeful de stat major al partizanilor, a și intrat în fugă în casă. Trebuiau să plece numaidecît pentru că în urma tancurilor venea în coloane compacte, infanteria germană...

Elena Ivanovna și cu sanitarii urcară pe răniți în căruțe, strînseră tot armamentul și luară pînă și o armă de vînătoare cu două țevi și un cuțit finlandez, lăsat de cineva la postul de comandă. Sub ploaia de gloanțe, se îndreptară către munți, unde nemții nu puteau pătrunde.

Azovka ardea. Nemții nu se aleseseră decît cu incendiul, cu tancurile distruse și cu leșurile soldaților.

In pădure, soția mea organiză după toate regulile, un spital de campanie, unde se făceau chiar și injecții cu ser antitetanic.

Cum erau o mulțime de răniți, Elena Ivanovna se văzu silită să plece de cîteva ori în munți. O parte din rănitii din Mariinskaia fură trimiși la Soci cu avionul, iar pe ceilalți îi transportă la spitalul din cătunul Krasnîi.

Vetlughin nu mai avea mult pînă să-și termine cursul de la „Școala superioară de minare". Planul diversiunii în care trebuia să plece cu Ianukevici era și acesta aproape terminat. Peste o zi, două, grupul trebuia să se apuce de lucru.

Dar neastîmpăratul de Vetlughin nu-și găsea locul. Dacă cumva nu putea să plece trei nopți de-a rîndul în misiune, a patra noapte își pierdea somnul și liniștea.

Exact cu douăzeci și patru de ore înainte de plecarea în marea diversiune proiectată, Vetlughin găsi prilejul să se mai socotească încă o dată cu hitleriștii.

Nu departe de Enem, o haltă de încrucișare a căii ferate, se afla pe terenul fostei stațiuni de mașini și tractoare, un mare

depozit nemţesc de muniţii. Clădirile depozitului erau împrejmuite cu sîrmă ghimpată. Pe turnurile de pază de la colţuri erau aşezate mitraliere grele. Imprejur se întindea stepa goală şi netedă.

Părea cu neputinţă să te strecori pînă la depozite. Dar Pavlik Hudoerko nu vroia să se împace cu acest gînd. Timp de cîteva zile în şir, Pavlik dădu tîrcoale depozitului ca pisica oalei cu smîntînă şi îşi bătu capul cum ar putea să pătrundă prin sîrma ghimpată, să înşele paza nemţească şi să arunce depozitul în aer...

Cu prilejul uneia dintre recunoaşterile sale, Pavlik cunoscuse pe o tînără căzăcioaică pe care o chema Zina. Inima nu-i de piatră... Pavlik izbuti s-o convingă să se întîlnească cu el. Trebuiau să se întîlnească într-o seară lîngă un paltin bătrîn de la marginea cătunului.

Zina însă nu veni la întîlnire.

Pavlik se întoarse în tabără foarte necăjit.

A treia zi dis-de-dimineaţă, el porni iar în recunoaştere şi întîlni întîmplător fata la fîntînă. Cum erau de faţă şi oameni străini nu putură sta de vorbă, totuşi Zina izbuti să-i şoptească lui Pavlik că-l va aştepta la noapte tot lîngă paltin.

De data aceasta, fata se ţinu de cuvînt. Il rugă s-o ierte că nu venise data trecută. Pricina era că nemţii o puseseră să cureţe depozitele lor şi să măture nişte hîrtii împuţite pline de grăsime. Fata era mîhnită. Plăcîndu-i libertatea şi mîndră cum era, socotea că e ruşinos să muncească pentru fascişti.

— Nu ştiu dacă ne vom mai vedea vreodată, — spuse ea. — Afurisiţilor de friţi le-a venit să facă curăţenie mare şi de acum încolo, noi fetele trebuie să mergem în fiecare zi la depozit. Şi ne mai silesc nemernicii să aducem cu noi şi mături. De unde să găseşti mături, toamna?

Fata se aştepta ca Pavlik s-o consoleze, dar acesta fu cuprins pe neaşteptate de un entuziasm de neînţeles:

— Şi zi, Zinuşka, vă duceţi la depozit cu măturile voastre? Atuncea-i minunat.

Fata nu înţelegea nimic.

— Zina dragă, nu te supăra. Mîine... nu mîine, dar poimîine am să viu pe la tine! Las' că poate izbutesc eu să te scap de munca asta la depozit. Aşteaptă-mă!

Pavlik plecă repede aproape fără să-şi ia rămas bun. Zina nu ştia bine dacă trebuia să se întristeze sau să se bucure de asta.

A doua zi, Litvinov, Vetlughin şi Eriomenko, adunaţi la Planceskaia îl ascultau pe Pavlik care le expunea amănunţit unde erau depozitele şi le raportă şi despre mături.

Iarăşi vegheară Litvinov şi cu Vetlughin toată noaptea: trebuia fabricată o mină cu acid portativă care să poată fi băgată

în coada măturii. Spre norocul nostru, aveam acid luat încă de la Krasnodar.

Seara tîrziu, Pavlik o chemă pe Zina la marginea cătunului şi ca şi cum ar fi fost vorba de cel mai preţios juvaier, îi oferi iubitei... un mănunchi de mături!

Fata era dezamăgită. Dar Pavlik îi destăinui secretul acestui cadou neobişnuit. Toată noaptea pînă în zori, discutară cu privire la diversiunea care trebuia să aibă loc. Pavlik îi ceru Zinei informaţii despre toate prietenele ei şi-i spuse că e destul ca una dintre fete să trădeze secretul, pentru ca fasciştii să le împuşte pe toate. Au hotărît ca secretul să fie destăinuit numai comsomolistelor. Aveau să mai cunoască secretul încă două-trei căzăcioaice pentru care Zina punea capul.

Dimineaţa, ca de obicei, fetele veniră să cureţe depozitul. Cele mai multe din ele veniseră cu mături — nişte mături noi, minunate, cu coada grea.

Fetele munciră în ziua aceea din toată inima, se băgară în colţurile cele mai îndepărtate ale depozitului, măturară gunoiul de sub lăzi, iar la plecare, lăsară printre lăzi cîteva mături.

Seara, Pavlik, Vetlughin şi Litvinov se furişară în nişte tufişuri de lîngă cătun.

Gheronti Nikolaevici se uita la ceas la fiecare minut:

— Calculul dumitale este greşit, Mihail Denisovici: acum e douăzeci şi două fix. Ai o întîrziere de treizeci de minute.

Litvinov tăcea...

Mai trecu o oră. Le era frig să stea întinşi la pămînt atîta vreme, erau cu toţii îngheţaţi şi necăjiţi.

— Am spus eu că chimia este o ştiinţă imperfectă, — şopti Vetlughin acru. — Nu degeaba am ales eu mecanica...

Nu mai apucă să-şi termine fraza căci răsună o explozie asurzitoare. Un stîlp de foc se înălţă spre cer deasupra depozitului. Focul lumina cîmpul, tufişurile, construcţiile de lîngă haltă.

Exploziile bubuiau una după alta. Explodau muniţiile din depozit.

In haltă şi în cătunele din jur, se produse învălmăşeală. Rachetele zburau spre cer, automobilele vuiau, se auzeau împuşcături dezordonate. Razele reflectoarelor cercetau cîmpul. De jur împrejur era lumină ca ziua şi se vedea fiecare adîncitură, fiecare piatră.

Ai noştri abia izbutiră să fugă în pădure. În urma lor, exploziile răsunau mereu.

Grupa poposi la o răspîntie de cărări.

— Acum putem continua discuţia noastră, — începu calm Litvinov. — Găsesc că chimia este un lucru admirabil. Există însă chimişti excelenţi şi există şi chimişti proşti. Prevăd gluma dumitale, Gheronti Nikolaevici şi o parez de la început: nu mă

socotesc un chimist de talia unui Mendeleev, dar nici chiar prost de tot n-oi fi. Spun numai atîta că nu cunoşteam cît era de concentrată soluţia de acid, aşa că n-am putut calcula cu precizie cît timp va trebui acidului să roadă tuburile de metal. Dar, la urma urmei această precizie scrupuloasă nici nu era necesară. Eu am căutat ca minele să explodeze după ce fetele vor pleca din depozit şi înainte ca ele să se întoarcă. Şi asta am izbutit. Măturile şi-au făcut datoria la timp.

— Sînt convins, Mihail Denisovici, că pentru munca pe care ai depus-o cu măturile, ţi se va atribui după război, marea medalie de aur „Mendeleev"[1]), — rîse Vetlughin. — Dar acum să lăsăm glumele, Pavlik! Du-te şi află pînă în cele mai mici amănunte tot ce s-a petrecut în haltă. Şi în special mulţumeşte-i Zinei tale şi fetelor. Au aranjat un foc de artificii minunat! Pentru treaba asta, n-au să-i mîngîie pe cap nemţii pe vinovaţi, dac-or da de ei. Cu toate că nu prea cred să descopere ceva, pentru că totul a fost lucrat foarte curăţel, totul a fost făcut fără a se lăsa urme. Ei, şi acuma să auzim de bine!...

Pavlik dispăru în lăstăriş. În partea înspre care plecase, jumătate de cer era cuprinsă de reflexele focului.

CAPITOLUL V

Sosi şi ultima seară înaintea plecării în diversiune a grupului lui Vetlughin şi Ianukevici. Iarăşi ne-am adunat tustrei la postul de comandă.

În faţa noastră era iar întinsă cunoscuta hartă a regiunii premuntoase a Caucazului, cu petele verzi ale pădurilor, cu munţii roşiatici, cu rîurile albastre, cu ogoarele galbene, cu cerculeţele negre ale staniţelor. Peste toate acestea era trasă vizibil o linie roşie care şerpuia, făcînd tot felul de zig-zaguri, cercuri şi unghiuri ascuţite.

Mă uitam pe hartă şi ea prindea viaţă în faţa ochilor mei. Acolo, unde pe hartă erau însemnate punctele cătunelor, se încartiruiseră garnizoanele nemţilor; lîngă casele albe ale cazacilor, pe uliţele largi ale staniţelor se legănau în spînzurători cadavrele celor schingiuiţi. Lutul în care te afundai de nu mai puteai să ieşi, era însemnat cu o haşură albastră fină, delicată. Noroiul se va lipi de cizmele partizanilor şi picioarele lor vor ajunge grele ca plumbul. Desenele fantastice ale liniilor roşiatice însemnau urcuşuri abrupte pe pietre ude, alunecoase, însemnau rîpe, prăpăstii, stînci atîrnate, defileuri adînci şi întunecoase. Iar acolo unde pe hartă nu era nici un semn, erau ambuscadele ina-

[1]) Premiul pentru chimie al Academiei de Ştiinţe al U.R.S.S. (N. red. rom.)

mice. Ele puteau fi pretutindeni în preajma stanițelor, în păduri, în frunzișul întunecat al cedrilor, pe la răspîntii, pe după stîncile defileurilor. Oare puteam eu ghici în ce punct anume al liniei roșii stăteau întinși la pămînt lunetiștii fasciști ?

Linia începea de la panta de sud a muntelui Strepet, lîngă tabăra noastră, și se întindea de acolo spre sud-est pe o distanță de o sută de kilometri.

Suta asta de kilometri în spatele inamicului ducea pe povîrnișuri, prin mărăcinișuri, prin bălți, prin rîuri repezi de munte, prin liniile fortificate ale inamicului, prin fața cazematelor și ambuscadelor camuflate. Fiecare metru din suta asta de kilometri ascundea în el o moarte cumplită, poate, chinuitoare. Numai un vînător de munte foarte curajos, care cunoștea din copilărie munții Caucazului, putea să se hotărască să facă acest drum. Și totuși și l-au ales acest drum, doi intelectuali, doi orășeni pașnici care trăiseră toată viața lor la oraș, și care nu aflaseră bine decît de curînd, de-abia de patru luni, ce însemnau munții și vadurile trădătoare ale rîurilor de munte, ce era o explozie de mină pe o potecă de mistreți, și ce anume o rafală de pistol automat dintr-o ambuscadă inamică. Unul din ei era bolnav de plămîni. Celălalt părea atît de firav că nu știai cum de-și ține sufletul.

Totuși, eram sigur de Vetlughin și de Ianukevici. Știam că ei vor face acest drum, că vor purta pe umerii lor zeci de kilograme de alimente, capse de trotil, grenade antitanc, cartușe, carabine, că se vor cățăra pe povîrnișuri, vor trece rîuri prin vad, vor merge pe brînci și, fără să facă cel mai mic zgomot pe lîngă cazematele nemțești, vor dormi iepurește pe pămîntul ud, vor descoperi la timp — cu un fel de instinct deosebit și puternic, — după cîrîitul gaiței, după o ramură ruptă, după un foșnet abia auzit prin tufișuri, ambuscada inamică și vor ajunge acolo unde îi va duce linia roșie de pe hartă.

Mai știam că, ajunși la locul diversiunii, ei vor proceda în prealabil, fără grabă și minuțios, la o recunoaștere, așa cum procedau la combinat cînd adunau material pentru cine știe ce proiect. Și atunci cînd va sosi timpul, fasciștii vor fi aruncați în aer de minele lor.

Ei aveau să realizeze toate acestea pentru că inimile lor erau pline de ură, pentru că știau că asta le-o cere Kubanul lor natal, Kubanul sfîșiat.

Dar de ce trebuia ales de data asta locul de diversiune la o depărtare de o sută de kilometri de tabără ?

Pentru că pînă acum am cam exagerat cu diversiunile în imediata apropiere a taberei. Era evident că fasciștii deveniseră extrem de vigilenți. Ei păzeau aproape fiecare metru de drum și era din ce în ce mai greu să realizăm operațiunile noastre. De acord cu Gheronti Nikolaevici, am hotărît că cel mai înțelept lucru era

să lăsăm cîtva timp în pace regiunile mai apropiate şi să dăm lovitura acolo unde deocamdată situaţia era relativ calmă şi unde fasciştii nu se puteau aştepta la vreun atac.

Am stat în jurul hărţii pînă seara tîrziu. Am schimbat de mai multe ori unghiurile şi cercurile liniei roşii, am schiţat locurile zilelor de repaus şi am discutat cu privire la fiecare kilogram de bagaj. Vetlughin spunea pe de rost, ca la examen, adresele, numele şi pronumele prietenilor noştri din staniţe.

Grupul îşi propusese o sarcină extrem de grea şi anume să iasă la calea ferată Belorecenskaia — Tuapse şi la şoseaua Maikop — Tuapse şi să arunce în aer trenuri şi coloane de automobile de ale nemţilor.

În această diversiune, mergea floarea detaşamentului nostru: Vetlughin, Ianukevici, Litvinov, Safronov, Slaşciov, Ponjailo şi Maria Ianukevici.

După ce ne-am sfătuit în această ultimă noapte, am hotărît să-l ataşăm grupului şi pe Dmitri Dmitrievici Konotopcenko, frate bun al lui Grigori Konotopcenko care fusese spînzurat atunci de nemţi la Imeretinskaia. El cunoştea perfect locurile viitoarelor noastre diversiuni, pentru că fusese acolo multă vreme secretar al comitetului raional de partid.

Grupul a plecat din tabără pe la miezul nopţii. L-am condus pînă la avanpostul nostru unde ne-am luat rămas bun. Îmi venea să-i strîng pe toţi la piept şi să-i îmbrăţişez. Chiar şi Konotopcenko, care venise de curînd în detaşamentul nostru, nu mai era pentru mine un străin. Ce să mai spun despre toţi ceilalţi, despre tovarăşii mei de luptă, despre prietenii cei mai apropiaţi ai lui Evgheni al meu?...

După ce au plecat, le-am simţit foarte mult lipsa şi, ca să fiu mai puţin îngrijorat, încercam să-mi îndrept toate gîndurile şi atenţia spre „Şcoala superioară de minare".

Eriomenko ajunsese să fie foarte drag „studenţilor". Aşa era de entuziasmat de tot ce era în legătură cu minarea, încît uita la cursuri de orice altceva de pe lume. „Studenţii" îl ascultau cu gura căscată. Mă uitam cum preda Stepan Sergheevici şi eram uimit. În faţa mea era tot Eriomenko cel de altădată — cu părul blond, cu ochii senini şi cu faţa atît de plăcută, dar omul acesta era, în acelaşi timp, un om nou. Eriomenko cel de altădată se temea mai mult decît orice în viaţă ca nu cumva să jignească pe cineva, ca nu cumva să nu fie destul de atent faţă de un tovarăş şi să spună cuiva un cuvînt aspru. Eriomenko cel de astăzi era cum nu se poate mai exigent faţă de „studenţi". Îndrăgostit de arta minării, el era în stare să-şi bată joc de orice „student" care n-ar fi arătat aceeaşi dragoste pentru acest obiect.

Nu trecură nici trei zile de cînd începuse să-și țină cursul, cînd i se întîmplă un lucru pe care nu mi l-am putut explica cu precizie nici pînă azi.

Asta s-a petrecut în felul următor:

În școala noastră de minare se desfășurau lucrările practice obișnuite. Stepan Sergheevici adusese cu el o grenadă R.D.G. și explica acum structura ei. Elevii stăteau la masă și ascultau cu atenție. Totul mergea ca de obicei.

Deodată, Stepan Sergheevici lăsă în jos, ca din nebăgare de seamă, percutorul, și se uită încurcat la elevi. Aceștia pricepură că îndată se va produce o explozie care ar putea să-i nimicească pe toți.

Elevii se repeziră la ușă dar, din pricina îmbulzelii, ușa fu blocată. Unul singur, Pavlik Sahotski, nu-și pierdu cumpătul, luă calm grenada și o aruncă pe geam.

Imediat în urma sunetului sticlei sparte, răsună explozia capsei și vocea severă a lui Eriomenko:

— Așezați-vă la locurile voastre. Aduceți grenada.

Elevii, rușinați, se așezară la locurile lor.

— Vroiam să controlez tăria voastră, tovarăși, — spuse Stepan Sergheevici, cu un ton glacial pe care nimeni nu i-l cunoscuse pînă atunci, — tăria voastră și sîngele vostru rece, fără de care nu poate exista un adevărat diversionist-miner. Constat cu regret că vă lipsește această tărie. Singur Sahotski a dat dovadă de destul sînge rece și nu s-a pierdut cu firea. Stăm prost, tovarăși...

Eriomenko deșurubă fundul grenadei. Din partea de jos începu să curgă pe masă nisip.

— Grenada aceasta este o grenadă de exercițiu. N-a explodat decît capsa. Și chiar dacă s-ar fi întîmplat să explodeze aici în odaie, tot nu s-ar fi întîmplat nimic grav. Voi desigur n-ați știut acest lucru...

Îndată după această lecție „cruntă", l-am chemat pe Stepan Sergheevici în odaia comandantului și am căutat să-i explic cît mai convingător că nu procedase așa cum trebuia.

— Da, da! Recunosc că metoda asta de predare e o metodă barbară, — zise Eriomenko, cu o sinceritate care nu lăsa nici o îndoială. — Nu vă puteți închipui cît de tare s-au speriat bieții „studenți"... Nu trebuia să procedez așa! Și văd că ți-am făcut și dumitale o neplăcere...

Îmi venea să rîd, uitîndu-mă în ochii lui limpezi ca un lac de munte în care citeam cît era de stingherit. Dar de data aceasta n-am îndrăznit să-l încurajez. Mă temeam ca nu cumva să recurgă din nou la asemenea metode de predare.

I-am zis pe un ton într-adins rece:

— La noapte merg și eu la cîmpul de mine. În urma incidentului de azi, aș vrea să asist și eu la cursurile dumitale.

Cîmpul de mine era un teren special amenajat, care se afla lîngă rîu.

Pe acest teren erau amenajate sectoare de lucrări cu care avea să aibă de-a face viitorul diversionist-miner cu prilejul operaţiunilor şi anume: sectoare de cale ferată şi de şosea, un drum profilat, un rîu cu un vad pietros, stînci abrupte şi un pod mare aruncat peste rîu.

Metoda de predare a lui Eriomenko era interesantă.

Impărţise elevii în grupe şi îi dăduse în noaptea aceea fiecărui grup o sarcină deosebită: primul grup avea de minat calea ferată, al doilea — şoseaua, al treilea — drumul profilat, al patrulea avea să aibă de-a face viitorul diversionist-miner cu prilejul ope-al cincilea trebuia să astupe drumul şi să facă o imensă pîlnie în rîu ca să închidă trecerea prin vad a automobilelor şi a tancurilor.

Un alt grup de elevi a primit sarcina să găsească a doua zi locurile minate noaptea. După aceea, Eriomenko avea de gînd să treacă la explozii.

I-am propus să acorde o atenţie deosebită tehnicii securităţii şi, după ce i-am urat succes în muncă, m-am dus să mă culc.

. . . .

Cu toate că de trei zile trebuia să mă duc în tabără, sub diverse pretexte, rămîneam tot în Planceskaia.

Imi venea greu să mă duc pe muntele Strepet unde nu era piatră care să nu-mi aducă aminte de băieţii mei.

Dar prezenţa mea la Planceskaia se dovedi necesară pentru că Eriomenko făcuse iar nişte „trăsnăi", cum spunea Ghenea altădată.

După ce analiză amănunţit cu elevii lui structura unei mine obişnuite, Stepan Sergheevici dădu ordin unui elev să pună în mină o capsă cu fitil Bickford şi să facă să sară în aer o piatră care ieşea din apă.

Cînd totul fu pregătit, Eriomenko controlă lucrul, dădu ordin elevului să aprindă fitilul şi să se ascundă apoi după un copac.

Flacăra alergă de-a lungul fitilului fumegînd uşor. Toată lumea se ascunse în adăpost. Trecu un minut, mai trecu unul şi explozia nu se produse.

Stepan Sergheevici se îndreptă spre mină, o ridică şi o aruncă în rîu.

Urmă o explozie asurzitoare. O coloană enormă de apă se ridică deasupra rîului şi se prăbuşi peste Eriomenko...

Convinşi că explozia îl aruncase pe Eriomenko în rîu şi că pierise, elevii începură să-şi smulgă febril hainele vătuite şi să-şi scoată cizmele. Doi din ei se pregăteau să sară în apă, cînd Eriomenko — vesel, zîmbitor şi ud pînă la piele — apăru de după piatră: izbutise să se ascundă la timp.

Eram foarte indignat: doar abia ieri vorbisem de tehnica securității în materie de mine.

Eriomenko fu sincer uimit cînd m-am năpustit cu mustrări asupra lui: de data aceasta, el nu-și dădu seama că e vinovat. Cu mîna la piept, spunea zîmbind:

— N-am vrut să sperii pe nimeni. Pericolul n-a fost decît pentru mine!

Era inutil să încerc să-l mai conving. I-am spus că noțiunea de „partizan“ nu includea nicidecum noțiunea de „sinucigaș“ și l-am prevenit pe Eriomenko că voi pune chestiunea în discuția biroului de partid. Dealtfel, în clipa aceea, acest lucru putea să pară numai o simplă amenințare. Afară de mine, nici un membru al biroului nu era în detașament: comisarul Golubev fusese chemat la comandamentul grupului nostru de detașamente, unde i se dăduse o misiune specială, iar noul comisar Konotopcenko, ca și secretarul organizației de partid, Safronov, erau plecați în operații și nimeni dintre noi n-ar fi putut garanta că se vor întoarce...

În cele din urmă, pe Eriomenko începură să-l roadă remușcările. Nu-i părea rău că sărise peste cal; cum era bunăvoința personificată, îi părea rău că mă supărase pe mine și speriase elevii.

De atunci nu mai știam însă la ce mă puteam aștepta din partea acestui om cinstit și bun la culme, și n-am respirat ușurat decît atunci cînd „studenții“ au isprăvit cu bine „Școala de minare“.

Era în ziua de nouăsprezece noiembrie. Cu ocazia primei promoții de mineri ai școlii noastre, am hotărît să dăm o serbare. Am eliberat fiecăruia din ei o adeverință prin care arătam că putea să efectueze personal diversiuni prin minare, iar celor care avuseseră succese deosebite, li s-a dat dreptul să predea arta minării.

Luîndu-mi rămas bun de la noii mineri, am vorbit cu dînșii despre fiii mei, despre visul lui Evgheni de a înființa o școală de minare. El ar fi fost fericit să trăiască această zi.

Lui Evgheni îi plăcea să repete formula, descoperită de el însuși, *„doi plantatori de mine fac cît un regiment de SS“*.

Foștii noștri „studenți“ și-au însușit aceste cuvinte. Despărțindu-se de sala de cursuri de la Planceskaia, ei au atîrnat pe perete, pentru grupul următor de elevi, un afiș pe care era scrisă formula lui Evgheni.

În rîndurile primului grup erau oameni talentați care îndrăgiseră arta minării tot așa ca și Eriomenko al nostru. Luîndu-și călduros rămas bun de la noi, ei ne rugară să nu-i uităm.

Am trimis printr-un agent de legătură tovarășului Pozdneak raportul asupra primei noastre promoții de „studenți“, precum și o scrisoare prin care îi ceream permisiunea să încercăm noi me-

tode de luptă împotriva inamicului. In scrisoarea lui de răspuns, tovarăşul Pozdneak scria între altele:

„..Aprob încă o dată propunerea voastră pe deplin justă ca detaşamentul vostru să acţioneze în grupe de patru-cinci oameni, alăturîndu-se altor detaşamente ale noastre; atunci veţi putea să acţionaţi în comun în şase, opt sau zece detaşamente iar roadele muncii detaşamentului vostru vor fi înzecite..."

Ne-am despărţit de „studenţii" noştri mineri în cursul zilei de douăzeci noiembrie, plecînd fiecare la detaşamentele lor. Chiar în seara zilei de douăzeci noiembrie, a fost comunicată la radio vestea atacării în raionul Ordjonikidze a unei mari unităţi nemţeşti. O sută patruzeci de tancuri fuseseră distruse, iar inamicul lăsase pe cîmpul de luptă cinci mii de cadavre.

Tabăra noastră era în culmea bucuriei. Pricina zîmbi recunoscător aparatului său de radio, ca şi cum această cutie cafenie ar fi fost arma ucigătoare care distrusese tancurile şi pe cei cinci mii de fascişti...

După ce tipăriră la şapirograf comunicatul îmbucurător al Biroului Sovietic de Informaţii, Nadia Korotova şi Maria Ivanovna plecară să răspîndească manifestele prin detaşamentele şi staniţele vecine.

Ele se întoarseră abia după două zile şi ne aduseră salutări din partea foştilor noştri „studenţi" care spuneau că le era dor de Planceskaia.

Am observat o zgîrietură proaspătă pe patul puştii cu lunetă a Nadiei.

— Nu păstrezi bine arma, — spusei eu. — Dă-o încoace!

Prima mişcare instinctivă a Nadiei a fost să strîngă puşca la piept: apoi, ridicînd spre mine nişte ochi rugători, îmi întinse puşca. Pe patul puştii erau patrusprezece zgîrieturi adînci. Ele erau aşezate una sub alta; treisprezece erau băiţuite cu ceva, probabil cu o soluţie de hipermanganat.

— De ce n-ai vopsit-o şi pe a patrusprezecea? — o întrebai eu.

— N-am mai avut vreme... Cînd eram s-o fac... Pe al paisprezecelea l-am lichidat abia azi... — îngăimă Korotova.

— Dar cînd i-ai lichidat pe ceilalţi treisprezece? De ce n-ai raportat la timp?

Nadia tăcea. Trebuia s-o fi văzut! Femeie înaltă, zdravănă, trăgătoare de elită, sta cu capul în jos şi îşi răsucea poala hainei vătuite. Şi cînd te gîndeşti că abia cu cîteva luni înainte, această fată „crescută în puf" nu nimerea măcar o împuşcătură din zece!...

— Pe toţi treisprezece i-am lichidat sub muntele Papai cînd plutonul nostru a operat acolo, — spuse în sfîrşit Nadia.

Reţinîndu-mi un zîmbet, am spus supărat:

— Ai să faci serviciu peste rînd la bucătărie la curățát cartofi. Iar dacă se mai întîmplă vreodată să nu raportezi, să știi că-ți iau arma.

— Raportez neapărat. I-am bătut pe nemți lîngă Ordjonikidze și în curînd îi scoatem din Krasnodar. Acolo am să am nevoie de pușca cu lunetă...

Korotova plecă, dar în cortul meu parcă mai răsuna și acum vocea ei hotărîtă: „în curînd îi scoatem din Krasnodar"...

Și atunci întîia oară mi-am spus în gînd:

„Te pomenești că ziua aceea cînd îi vom scoate din Krasnodar nu-i chiar așa de departe, dincolo de munții Caucaz, ci chiar aici pe undeva pe aproape, la poalele lor".

A doua zi iar am avut de ce ne bucura. Plantatorii noștri de mine se întoarseră din operații...

Drumul lor fusese anevoios și durase cinci zile și cinci nopți. Timp de cinci zile și cinci nopți, grupul se furișase întruna prin rîpe, urcase povîrnișuri, ocolise stanițe, traversase drumuri. Mergeau pe ploaie, prin noroi, pe pietre alunecoase, prin lutul cleios, ascultînd fiecare foșnet, atenți la lătratul îndepărtat al cîinilor.

La începutul celei de a cincea nopți, plantatorii de mine se apropiară de linia ferată și se culcară în lăstăriș.

Era o noapte întunecoasă. Bura. Istoviți de drum, oamenii dormeau în ploaie, fără s-o simtă. Trebuiau să doarmă pentru că a doua zi îi aștepta o zi grea, plină de răspundere. Domnea o liniște adîncă, parcă totul ar fi murit de-a lungul liniei ferate. Nu se zăreau nicăeri nici lumini, nici patrule și nici trenuri.

Partizanii traseră concluzia că acolo nu era circulație decît ziua și fură cuprinși de bucurie. Puteau să doarmă fără grijă. Dar de ce nu erau santinele?...

In zorii zilei, Ianukevici și Ponjailo se apropiară pe brînci de calea ferată ca să fixeze locurile de observație și să procedeze la prima recunoaștere prealabilă.

Se întoarseră neașteptat de repede. Erau amîndoi posomorîți și furioși.

— Șine ruginite — mormăi Ianukevici.

— Ce înseamnă asta, că-s ruginite? — se miră Vetlughin.

— Rugina, dragă Gheronti Nikolaevici e același lucru ca și coroziunea — oxidarea metalului... Iar asta înseamnă, — și ar fi trebuit să știi asta, dumneata care ești inginer-mecanic-șef — că pe această linie ferată n-a mai fost demult și nu este nici o circulație.

— Stai, Viktor, nu înţeleg nimic. De ce nu-i circulaţie pe linia asta? — întrebă Maria cu grijă.

— Despre asta, dragă nevastă, te sfătuiesc să iei informaţii de la fascişti, că eu n-am fost informat. Dar nici nu mă interesează. Important e faptul că linia-i părăsită şi că n-avem ce căuta pe aici.

Pentru asta bătuseră ei atîta amar de drum? Adunîndu-şi toată voinţa, grupa continuă să înainteze.

— Fleacuri. Las-că ne scoatem pîrleala la şosea, — căută să-i încurajeze pe toţi Vetlughin.

Ajunseră la şosea în zorii zilei. Trimiseră fără întîrziere în recunoaştere două grupe a cîte doi cercetaşi. Vroiau să se apuce mai repede de treabă.

Cînd se întunecă, doi din cercetaşi — Ianukevici şi Ponjailo — se întoarseră.

Viktor Ivanovici se aşeză pe o piatră şi... tăcu. Tăceau toţi.

— Ei, spune, Viktor! — zise Maria nerăbdătoare.

— Trebuie să ne întoarcem acasă; am întîrziat. Tot ce se putea arunca în aer este aruncat: poduri, podeţe, chiar şi linia ferată. Se vede că pionerii ne-au luat-o înainte cu ocazia retragerii. Pe şosea a început să crească iarbă. Iar noi, prieteni, am rămas şomeri.

Dimineaţa, tot mai cernea de sus mărunt şi plictisitor. Fîşii de nori se tîrau pe cer. Ianukevici tuşea răguşit. Tovarăşii îi cunoşteau firea: Doamne fereşte să-l fi compătimit cineva. Aşa că se făceau că nu-i auzeau tusea.

Toţi erau mîhniţi. Să străbaţi o sută de kilometri — şi încă ce fel de sută de kilometri! — să pierzi atîta timp şi să te întorci în tabără fără să fi făcut nimic, asta nu era fleac...

Acum, la întoarcere, drumul le părea şi mai lung, şi mai greu, şi mai primejdios.

Pînă şi Litvinov, totdeauna tăcut şi sfios, bombănea şi el neputînd să se stăpînească.

— Măcar un păcătos de automobil să fi putut strica, măcar un friţ să fi trimis pe lumea ailaltă!...

Singur Konotopcenko nu se lăsa cuprins de disperare. Cu un ton care îi linişti deodată pe toţi, spuse:

— Uite ce, voi odihniţi-vă, iar eu mă duc la un prieten de-al meu. Am să vă caut de lucru.

Ianukevici şi Ponjailo se agăţară şi ei de dînsul. Se plictiseau fără treabă...

Se însera dar ei tot nu se întorceau.

— Numai asta ne mai lipsea. Ce o să spunem Tătucului? — zise nervos Gheronti Nikolaevici.

Noaptea trecea încet, plicticoasă, fără somn. În sfîrşit, apărură toţi trei. Nu ştiai ce să faci, să te bucuri de venirea lor sau să-i ocărăşti pentru grija pe care ţi-o pricinuiseră...

— Mi se pare că am întîrziat puţin şi vă cer iertare, — se scuză politicos Konotopcenko.

— Ne pare bine că mai trăiţi, — mormăi Slaşciov.

— Mai degrabă v-ar părea bine că v-am găsit de lucru.

...Toată noaptea grupul merse pe o cărare care abia se vedea. Oamenilor le alunecau picioarele pe pietrele ude. Ploaia nu înceta o clipă. La ploaie se mai adăuga şi vîntul care îi pătrundea pînă la oase. Era întuneric beznă. Dar acuma oboseala nu-i mai putea birui, pentru că ştiau că a doua zi îi aştepta o acţiune. Ce fel de acţiune, nu ştiau pentru că Konotopcenko nu le spunea nimic deocamdată. Zîmbea numai misterios şi atîta tot.

— Vom avea nevoie de toate: şi de grenade, şi de mine, şi de fitiluri Bickford...

Dis-de-dimineaţă, cînd la răsărit de-abia începuse să se vadă o geană de lumină, o căsuţă singuratică li se ivi dinaintea ochilor. Ferestrele erau ermetic închise cu obloane şi de jur-împrejur nu era ţipenie de om.

Konotopcenko se apropie de căsuţă şi bătu în uşă într-un fel anumit şi, peste o clipă, îşi chemă tovarăşii:

— Poftiţi, vă rog!

Ai noştri au intrat în casă unde au dat cu ochii de patru oameni înarmaţi, partizani de prin partea locului.

După ce stătură puţin de vorbă, toată situaţia se limpezi:

Odată cu retragerea, Armata Roşie scosese complet din funcţie exploatările petrolifere. Nemţii căutau să le refacă, dar nu izbuteau. Partizanii aruncau în aer sondele şi utilajul mecanic, dar nu dispuneau de forţele de care era nevoie pentru o diversiune în stil mare. De aceea se şi bucurară atît de mult de venirea musafirilor. Ei propuneau să îndeplinească singuri toată munca de pregătire a diversiunii. De lucru era cît pofteşti: uzina electrică, turnul de apă care alimenta exploatările şi podul cu trei arcuri aruncat peste un defileu adînc.

Partizanii de prin partea locului erau dornici de muncă şi gata să pornească la diversiune fără întîrziere, imediat ce se va însera. Cum însă, în detaşamentul nostru vechile tradiţii înrădăcinate de Evgheni se transformaseră într-o lege imuabilă, îşi luară şi ei douăzeci şi patru de ore ca să se pregătească temeinic şi fără grabă.

În noaptea fixată pentru lovitură, ploua mereu, mărunt, vîntul vuia în defileu şi era întuneric beznă.

Acţiunea fu începută de partizanii localnici. Ei lichidară repede şi fără zgomot paza nemţească de lîngă pod şi tăiară legătura telefonică.

Sub acoperirea lor, Slaşciov, Vetlughin şi Safronov se tîrîră spre uzina electrică şi turnul de apă. Dădură şi acolo de santinele. Ai noştri lichidară două santinele, iar partizanii localnici lichidară patru. În acest timp, Ianukevici şi Litvinov minară podul. Konotopcenko cu partizanii localnici ridicară o barieră uriaşă pe drum, dincoace de pod. Nu demult, o furtună trîntise la pămînt nişte pini înalţi la marginea defileului. Peste cîteva zile, cînd Dmitri Dmitrievici şedea în tabăra noastră de pe muntele Strepet şi-şi aducea aminte de această muncă, i se părea şi lui de neînchipuit cum de-au putut ei, o mînă de oameni, să tragă pe o distanţă de cîteva zeci de metri nişte pini gigantici şi să-i lege solid cu sîrmă ghimpată.

Grupul de la pod îşi isprăvi cel dintîi treaba. Mura Ianukevici se tîrî spre uzina electrică ca să raporteze de îndeplinire.

— Gheroşa, noi sîntem gata...

— N-aşteptaţi, dragă Mura, focul nostru de artificii. Slaşciov abia se mişcă. Ai zice că oficiază. A ajuns în sfîrşit la generatori, — şopti Vetlughin.

— În schimb, nemţii se vor vedea siliţi să construiască din nou uzina electrică. De n-o fi aşa, înseamnă că n-am fost niciodată conducător tehnic de centrală termoelectrică... — zise Slaşciov printre dinţi.

— Du-te, Mura, la ai tăi şi retrageţi-vă.

Peste jumătate de oră, o broască orăcăi de trei ori lîngă uzină. Îi răspunse altă broască lîngă turnul de apă. Atunci acoperirea se tîrî spre păduricea învecinată.

Peste vreo zece minute se auzi din nou orăcăind. O clipă apărură două lumini: erau Slaşciov şi Safronov care aprinseseră fitilurile Bickford. Imediat după aceea, trei umbre se repeziră spre pădure.

Explozia îi ajunse la marginea pădurii. Se făcu lumină. Se vedea cum zburau în aer pietre, bucăţi de metal, grinzi. Munţii repetară în ecou bubuitul exploziilor.

În cătunul de partea cealaltă a defileului, răsunară voci, licăriră lumini, începură să zbîrnîie motoare.

Primul automobil cu pistolari trecu în plină viteză podul şi se izbi de barieră.

— Bine lucrat! — strînse Vetlughin mîna unuia dintre partizanii localnici. — Mulţumesc!

Nemţilor nu le fu tocmai uşor să dea într-o parte aceşti pini imenşi, legaţi cu sîrmă ghimpată. Desfăcutul lor dură o bună jumătate de ceas. În timpul acesta, veneau întruna maşini spre defileu. Pe pod era mare învălmăşeală: erau vreo zece automobile şi printre ele două tancuri — unul greu şi altul mijlociu.

Nemţii lucrau conştiincios. Le mai rămăsese să dea într-o parte ultimul pin şi trăgeau de el din răsputeri, întinzînd sîrma

pe care Ianukevici o controlase cu atîta grijă înainte de plecare. Truda nemţilor fu în cele din urmă încoronată de un rezultat strălucit: podul cu trei arcuri se prăbuşi cu un zgomot infernal. Automobilele sfărîmate, tancurile, pistolarii, căzură în defileu...

Acum era rîndul partizanului localnic să-i strîngă mîna lui Vetlughin. Strîngîndu-i-o, îi spuse cu un aer de duioasă şiretenie:

— Bine lucrat! — Mulţumesc!

Pe cerul înnourat, o rachetă roşie se înălţă deasupra exploatărilor de petrol.

— Alarma, băieţi! E timpul s-o ştergem. Rămîneţi cu bine! — Konolopcenko îşi îmbrăţişă prietenii. — Să ţineţi minte, tovarăşi: la noi asta se cheamă „principiul efectului maxim". Dintr-o lovitură am distrus uzina electrică, turnul de apă, podul, automobilele şi tancurile. Mai mult, pare-se, nu se putea face. Vă urăm succes, prieteni...

Nici unuia din grup nu-i mai veni în minte să povestească cum au făcut la întoarcere drumul de o sută de kilometri, pentru că li se păruse de data asta tuturor uşor şi scurt.

*

* * *

E mai mult decît sigur că nemţii luau factoria din Planceskaia drept tabăra noastră principală. Se naşte atunci o întrebare logică: de ce n-au distrus-o? Pentru că ea nu putea fi distrusă decît dacă aduceau acolo forţe mari. Forţe inamice mari nu puteau însă să fie aduse în defileurile înguste din munţi; iar dacă duşmanii ar fi adus forţe neînsemnate, partizanii le-ar fi lichidat repede. Cotropitorilor nu le rămînea decît o singură soluţie: să bombardeze Planceskaia. O bombardară deci foarte des, mai cu seamă pe la sfîrşitul lui noiembrie.

Slaşciov nu mai putea de mînie.

Am urmărit cu ochii mei unul din aceste atacuri aeriene.

Un „Fokke-Wulf" coborî chiar pînă aproape de acoperişuri. Pilotul vedea desigur tot ce se petrecea în factorie. Intr-o poiană văzu o căzăcioaică şi nişte copii care treceau tocmai atunci pe acolo. „Fokke-Wulf"-ul trase într-înşii cîteva rafale de mitralieră. Femeia fu ucisă. Alături de ea rămaseră întinşi doi copii. Pe chipurile lor înţepenise o expresie de uimire, ca şi cum ne-ar fi întrebat pentru ce noi respirăm şi vedem cerul şi pămîntul, pe cînd ei nici n-au apucat să cunoască viaţa...

In clipa aceea împărtăşeam din toată inima mînia lui Slaşciov. El îmi spuse:

— Vezi „Fokke-Wulf"ul ăsta? A venit şi ieri, şi alaltăieri. Pilotul lui nu dispreţuieşte nici o ţintă. Alaltăieri a tras o ra-

fală de mitralieră asupra unei biete capre legată de un gard. Las-că mă răfuiesc eu cu şacalul ăsta.

Slaşciov îmi împărtăşi planul lui de răzbunare. Nu-mi prea venea a crede că răzbunarea asta îi va izbuti lui Nikolai Nikolaevici, dar n-am vrut să discut cu el.

A doua zi de dimineaţă, statura zdravănă a lui Slaşciov apărea cînd ici, cînd colo, prin toate colţurile factoriei.

Mai întîi a mobilizat pe loc toată lumea, şi pe cizmari, pe mineri, pe dulgheri, pe curelari. Partizanii îşi controlară minuţios carabinele. Kuznetov, care era bolnav şi rămăsese cîtva timp la Planceskaia, se ocupa de puşca mitralieră tip „Degteariov". Pînă şi pistolarii hotărîră să ia parte la vînătoare, cu toate că posibilitatea de a lovi un avion cu pistolul era o chestiune de pură întîmplare.

În zorii zilei am ocupat poziţii de foc pe dîmbul deasupra căruia zbura de obicei „Fokke-Wulf"-ul.

Am stat acolo toată ziua, însă avionul cu pricina nu se arătă.

E drept că aproape de amiază, Planceskaia fu totuşi bombardată, dar avioanele nemţeşti zburau atît de sus, încît n-ar fi avut nici un sens să tragi în ele.

Asta îl înfurie şi mai mult pe Slaşciov.

— O lună de-oi sta pe deluşorul ăsta, dar tot am să-i vin de hac avionului.

A doua zi de dimineaţă, iar ne-am urcat pe dîmb.

Cam pe la ora zece, apăru şi „Fokke-Wulf"-ul. Ca totdeauna, zbura la înălţimea lui preferată, aproape atingînd cu burta vîrfurile copacilor.

Cînd a ajuns deasupra noastră, am tras o salvă şi „Fokke-Wulf"-ul se aplecă pe aripa dreaptă. Din motorul din stînga ţîşni un fum negru. Avionul viră brusc şi o luă înapoi.

— A scăpat, afurisitul! A fugit! — striga Nikolai Nikolaevici plin de indignare.

Dar „Fokke-Wulf"-ul se întoarse iarăşi şi se îndreptă spre dîmbul nostru. Am fugit îndată de unde stăteam şi am schimbat poziţia de foc. Probabil că piratul aerian n-a observat asta, pentru că pe vîrful dîmbului explodă cu zgomot o bombă. Dacă n-am fi schimbat poziţiile, nici unul din noi n-ar fi rămas în viaţă.

„Fokke-Wulf"-ul se întoarse iarăşi. De data asta se grăbea către casă: motorul lui din stînga era cuprins de flăcări. Spre nenorocul lui, avionul trecu pe deasupra noastră.

Am tras a doua salvă. Motorul din dreapta luă şi el foc. „Fokke-Wulf"-ul coborî brusc ca o făclie aprinsă şi căzu în lăstăriş lîngă cotitura Afipsului, în apropiere de Krimskaia Poliana.

CAPITOLUL VI

Azi, după ce au trecut cîţiva ani de la victoria armatei noastre asupra fascismului, îmi aduc aminte de ziua de 23 noiembrie 1942, ca de o zi memorabilă.

Deasupra taberei noastre atîrna un nor care nu semăna deloc a nor şi de care ai fi putut spune mai degrabă că era o ceaţă deasă, sau un fel de vată murdară, pătrunsă de umezeală...

Cerul nu se mai vedea şi nu se mai puteau distinge nici contururile munţilor celor mai apropiaţi. Lumea se mărginea la acest mic platou rupt de pămînt şi parcă suspendat în aer, pe care era instalată tabăra noastră. În ziua aceea ne-am dat seama mai mult decît oricînd că ne aflăm în *spatele frontului inamic* şi că o forţă uriaşă şi sălbatică ne despărţea de Pămîntul nostru Mare...

Amurgul de toamnă se lăsă mai devreme decît de obicei... Am chemat la mine pe Musiacenko şi am început să controlăm cantitatea rezervelor noastre de alimente. Deodată intră sau mai exact năvăli înăuntru ca o furtună Pricina. Drept să vă spun, în prima clipă am crezut că fusese pe la magazie şi trăsese o duşcă din damigeana de alcool. Mîinile îi tremurau, obrajii şi ochii îi ardeau, iar vocea îi vibra.

— A început! Ai noştri îi bat pe nemţi! — ne strigă el şi ne întinse o foaie de hîrtie pe care era notat cu scrisul lui desluşit ultimul comunicat.

L-am citit şi... ne-am îmbrăţişat.

Biroul Sovietic de Informaţii transmitea că lîngă Stalingrad, linia de apărare germană fusese ruptă, că fuseseră nimicite şase divizii de infanterie şi o divizie de tancuri fasciste şi că au fost luaţi treisprezece mii de prizonieri şi trei sute şaizeci de tunuri.

M-am repezit la şapirograf. Acum, noaptea ni se părea caldă şi luminoasă şi ne venea să spunem că norul cel mare e un nouraş mic de tot.

Maria şi Nadia ciripeau vesele şi învîrteau neobosite sulul şapirografului. L-am smuls din mîinile lor şi am tipărit singur două foi.

— Să nu protestaţi, fetelor, — le-am spus eu. — Una am s-o pun în portofelul meu şi am s-o port cu mine pînă la sfîrşitul vieţii; a doua am s-o duc imediat Elenei Ivanovna.

În timp ce încălecam, tot detaşamentul se adunase la popotă. Se auzea vocea triumfătoare a comisarului nostru, Konotopcenko:

— N-ajung ei fasciştii să-şi adape caii în Volga! Şi nici să cucerească vreodată mîndrul şi liberul nostru Stalingrad!

*
* *

Am însărcinat pe Pavlik Hudoerko să afle, cînd va avea prilejul, de la bătrînii de prin partea locului, ce credeau ei în privința iernii.

Toți bătrînii spuneau într-un glas că se așteaptă să fie o toamnă lungă cu ploi mari și o iarnă umedă.

Trebuia deci să ne pregătim de iarnă.

Haine călduroase aveam pregătite de Evgheni încă de la Krasnodar. Aveam scurte de blană, haine și pantaloni vătuiți, ciorapi de lînă și căciuli călduroase.

Pentru moment, mergeam cu niște opinci de piele de cal care aminteau de „ciuveaci“ [1]) și erau confecționate cu părul în afară și în răspăr spre vîrf, pentru ca picioarele să nu alunece cînd urcam și coboram munții.

Aveam o uniformă de detașament originală, la fel pentru toți. În regiunea munților, toată lumea se obișnuise cu această uniformă. Și, cînd vecinii noștri ne întîlneau, ei ne recunoșteau de departe după aspectul nostru exterior.

— E din detașamentul lui Tătucu...

Pe ploaie însă și pe zăpadă nu puteai să mergi cu opinci. Era nevoie de cizme rusești. Dealtfel, și hainele noastre se uzaseră tare.

Eram nevoiți să ne echipăm din nou.

I-am propus lui Slașciov să organizăm un atelier de cizmărie la Planceskaia. Atelierul de croitorie funcționa deja. Elena Ivanovna găsi niște mașini de cusut, mobiliză femeile și ne făcu un echipament de iarnă nou și rufe din cearșafuri.

Soția mea se simțea acum mai bine, cu toate că tot nu putea dormi noaptea.

Slașciov și Safronov o îngrijeau ca și cum ar fi fost fiii ei.

Uitîndu-mă la Slașciov, rămîneam uimit : cînd avea el timp să ducă la capăt toate treburile ?!

„Școala superioară de minare“ primi o serie de treizeci de elevi. Afară de grija lor, Slașciov mai avea sarcina să primească și să expedieze în operații grupele noastre de diversiuni și să le înzestreze cu mijloace de transport, cu alimente și cu muniții. Și, în sfîrșit, tot de el era condusă și marea și variata gospodărie a factoriei noastre.

Să luăm de exemplu cireada... Nu era deloc atît de simplu s-o păstrezi, cînd primprejur umblau mereu diversioniști nemți.

Slașciov deschise un mare atelier de cizmărie. Acolo nu nu-

---

[1]) Papuci moi fără tocuri care se poartă în Crimeia și Caucaz. (N. red. rom.)

mai că se făceau şi reparaţii de încălţăminte, dar se confecţionau cizme noi.

In atelierul de cizmărie sub conducerea lui Bibikov, lucrau Suglobov, Kuzmenko şi Konovicenko. Slaşciov mai aduse în atelier pe un rihtuitor din alt detaşament.

Brutăria lui Slaşciov aproviziona cu pîine întregul nostru detaşament. Tot în sarcina lui cădea reparaţia mijloacelor noastre de transport şi potcovitul cailor.

Curelar îl avea pe Alexandr Dmitrievici Kuţ care fusese sculier la combinatul din Krasnodar.

Inginerul Pavel Pavlovici Nedriga era un fierar şi potcovar a cărui îndemînare era recunoscută de toată lumea. Drept ajutor îl avea pe maistrul sculier Alexandr Ivanovici Kozmin.

Slaşciov îi găsi de lucru şi dogarului Nikolai Andreevici Fedosov. Iar pe Danilo şi Serghei Martînenko îi transformă în dulgheri şi tîmplari.

Pe lîngă toate astea, Slaşciov avea în grija lui atelierul de mine. Atelierul venea în ajutorul vecinilor, îi aproviziona cu corpuri de mină din lemn şi cu amorse modernizate, simplificate.

Acest atelier îl necăjea însă pe Nikolai Nikolaevici: nu putea cu nici un chip să procure nişte sîrmă de oţel subţire pentru arcurile amorselor simplificate şi modernizate, fapt din pricina căruia umbla de cîtăva vreme supărat şi tăcut.

Dar într-o zi — de care îmi aduc aminte că era pe la sfîrşitul lui noiembrie — el mă întîmpină cu un zîmbet blajin.

— Te pomeneşti că ai găsit sîrmă, Nikolai Nikolaevici?

Ridică un deget în sus.

— Am o idee, Tătucule. Am impresia că vom găsi în curînd această sîrmă blestemată. Şi nu e o sîrmă oarecare ci de prima calitate şi într-o cantitate nelimitată. Dar nu vreau să mă laud înainte de vreme pentru că se prea poate ca „şmecheria" mea să nu izbutească. „**Nu spun hop pînă n-oi sări**".

Nikolai Nikolaevici conducea în chip ireproşabil gospodăria lui mare şi variată. Era chiar el meşter la toate şi putea să înlocuiască pe oricine atît în atelierul de cizmărie cît şi în acel de mine. Odată, cînd se îmbolnăvi Evfrosinia Mihailovna, Slaşciov a pregătit singur prînzul şi un prînz aşa de bun, încît toţi se întrebau ce sărbătoare o fi.

Factoria lucra cu exactitatea unui mecanism de ceasornic, cu toate că în jurul ei erau nemţi, cu toate că avioanele fasciste o vizitau cel puţin de trei ori pe săptămînă şi Nikolai Nikolaevici prindea mereu în împrejurimile ei tot felul de diversionişti şi de cercetaşi de-ai duşmanului.

În fiecare seară, cînd toţi locuitorii factoriei noastre se adunau la cină, Nikolai Nikolaevici le comunica „ultimele lui ştiri": repartizarea muncilor, precum şi a posturilor şi a gărzilor de

noapte şi îndatoririle fiecăruia în caz de alarmă. El nu scutea de garda de noapte nici pe partizanii din detaşamentul nostru care erau în trecere prin Planceskaia şi nici pe musafirii noştri — partizani din detaşamentele vecine cu treburi la factoria noastră. Nu s-a întîmplat să fie discuţii sau contraziceri. Toţi ştiau bine că la noi cuvîntul comandantului era lege.

Dar, înainte de toate, acest cuvînt era lege chiar pentru Slaşciov. Nu trecuseră decît două, trei zile de cînd îmi făgăduise să procure preţioasa sîrmă, şi am primit din partea lui un bilet:

„Tătucule! Am deschis la o distanţă de doi kilometri de Planceskaia un depozit de rezervă pentru materialele necesare atelierelor factoriei.

În depozit se află o rezervă suficientă de sîrmă subţire de oţel de cea mai satisfăcătoare calitate pentru amorse simplificate şi modernizate.

Slaşciov"

Agentul de legătură îmi spuse că depozitul apăruse într-un mod destul de original.

Tot căutînd sîrmă, Nikolai Nikolaevici pornise iar la o vînătoare de avioane nemţeşti din cele care vizitau des Planceskaia şi a avut noroc: un avion de recunoaştere german a fost doborît cu focuri de armă şi a căzut în apropierea factoriei. Acest avion devenise depozitul lui Slaşciov: inginerii noştri veneau din cînd în cînd la avion şi scoteau piesele de rezervă de care aveau nevoie.

La biletul lui Slaşciov am răspuns tot cu un bilet:

„Dragă Nikolai Nikolaevici! Îţi mulţumesc pentru sîrmă, precum şi pentru metoda prin care ţi-ai procurat-o. Sînt fericit să-ţi dau la rîndul meu o veste îmbucurătoare: nemţii sînt crunt bătuţi lîngă Stalingrad. Azi postul de radio a comunicat că numărul prizonierilor fascişti a crescut pînă la şaizeci şi trei de mii. Foarte curînd vom trece probabil la ofensivă şi pe frontul nostru din nordul Caucazului. E foarte posibil ca primăvara s-o petrecem la Krasnodar...

Tătucu".

La kilometrul al optulea dintre Gheorghie-Afipskaia şi Severskaia, acolo unde coteşte şoseaua, fusese construit un pod peste o vale îngustă şi nu prea adîncă; în vale se află o baltă secată unde crescuseră sălcii. Picioarele podului aveau temelii de beton, grinzile erau aşezate în dublu „T", iar arcul podului avea o lungime de vreo patrusprezece metri.

Podul acesta n-avea nimic deosebit, dar lipsa lui ar fi avut drept urmare întreruperea circulaţiei pe calea ferată.

Nişte vecini de-ai noştri îşi puseră în gînd să arunce în aer podul.

In detaşamentul lor se afla un elev al lui Eriomenko. Ianukevici, care auzise de minarea pe care o pregăteau, se ducea des pe acolo. Dar şeful grupei de mineri era un om foarte încăpăţînat şi nu vru să asculte nici de elevul nostru, nici de Ianukevici şi făcu totul după capul lui.

In primul rînd se gîndi să folosească amatol care era un explozibil capricios şi nesigur pe vreme ploioasă şi la care noi renunţasem demult; în al doilea rînd, respinse amorsele noastre instantanee de mine automate şi le înlocui cu fitilul Bickford; în sfîrşit, împotriva raţiunii şi a calculului celui mai elementar şi, contrar practicei noastre, el dădu ordin ca minele să nu fie puse mai aproape de mijlocul podului, ci chiar la margine.

La început, totul merse fără nici un accident.

Noaptea plouă cu găleata. Spre dimineaţă, cei de la paza podului se duseră să fumeze şi să se usuce în ghereta santinelei. Plantatorii de mine puseră minele, întinseră fitilul, îl aprinseră şi săriră repede în tufişuri.

Trecură cîteva minute pînă se produse explozia. Ea abia se auzi. In schimb, santinelele de lîngă pod făcură o zarvă mare. In ajutorul lor veniră în grabă soldaţi cu pistoale automate de la posturile vecine. Dinspre Severskaia se auzi duduind drezina blindată de serviciu şi automobilele începură să alerge pe şosea.

Ce s-a întîmplat mai departe nu se ştie, deoarece plantatorii de mine ai detaşamentului vecin s-au retras în pădure.

Agenţii noştri de legătură constatară însă că din patru mine explodase numai una. Celelalte n-au explodat, ceea ce era foarte firesc, de vină fiind amatolul umed.

Rezultatul era jalnic. Numai una din cele patru grinzi în dublu T fusese puţin atinsă, iar două ore după explozie, primul tren german trecu podul...

Puţină vreme după asta, alt detaşament hotărî să arunce podul în aer. Plantatorii de mine ai acestui detaşament, care absolviseră şcoala noastră, voiră să folosească numai trotil şi amorsele noastre.

Pe o noapte întunecoasă se tîrîră pînă la pod şi aşteptară ca de obicei, pînă cînd santinela intră în ghereta. Tocmai voiau să înceapă să pună minele, cînd, chiar în clipa aceea, o patrulă nemţească dădu pe neaşteptate peste dînşii.

Scăpară ca prin minune. Profitînd de zăpăceala nemţilor, dispărură în lăstăriş. Minele — minele noastre gata de pus — le lăsară însă pe terasamentul liniei.

Dacă aş fi fost acolo eu, le-aş fi făcut aspre observaţii acestor gură-cască şi ei şi-ar fi dat seama că plantatorii de mine trebuie să lucreze numai sub acoperirea vigilentă a propriilor lor santinele.

Într-un cuvînt, podeţul de peste baltă rămînea ca şi înainte, întreg şi nevătămat... Dar cum le stătea vecinilor noştri ca un spin în ochi, abia trecură două zile şi ei încercară iar să-l arunce în aer.

Cercetaşii noştri nu izbutiră să afle cum s-au strecurat pînă la pod minerii, cum au pus minele, cum le-au făcut să explodeze, dar cunoscură rezultatul. Fundamentul de beton era în parte sfărîmat, grinzile rămăseseră întregi şi chiar a doua zi dimineaţa un tren german trecu iar pe pod...

Nici n-ar fi meritat să ne amintim de acest podeţ, dacă nemţii n-ar fi exploatat atacurile nereuşite asupra lui pentru propaganda lor. În toate staniţele din împrejurime apărură manifeste nemţeşti:

„Către locuitorii din staniţe! În ultimul timp, partizanii pătrund în staniţele voastre. Ei aruncă pe uliţe şi lipesc chiar pe ziduri fiţuici cu ştiri false în care se arată că armata roşie ar fi bătut trupele germane la Stalingrad. Săteni! Aceasta este o minciună! Stalingradul este de mult ocupat de trupele germane. Armata roşie a fost încercuită şi lichidată în întregime cu ocazia ocupării oraşului. În momentul de faţă, trupele noastre încercuiesc Moscova...

Pînă acum armata roşie îi aproviziona pe partizani cu alimente şi muniţii. Dar armata roşie este zdrobită cum sînt zdrobite şi forţele principale ale partizanilor. Slabele lor rămăşiţe — alcătuite din bandiţi, hoţi, asasini — suferă de foame şi de o mare lipsă de muniţii. Drept pildă poate să servească atentatul partizanilor asupra podului de cale ferată de la kilometrul al optulea de Gheorghie-Afipskaia. Partizanii au încercat de trei ori să arunce acest pod în aer, dar podul se mai află şi azi tot acolo..."

Manifestele se terminau cu un apel către populaţie prin care i se cerea să prindă pe toţi străinii care apăreau prin staniţe şi să-i aducă la comandatură. Pentru aceasta, nemţii promiteau, natural, recompense...

Noi răsplăteam bine pe locuitorii din staniţe. Le dădeam săpun şi ei ne dădeau ceapă, le dădeam gaz şi cuie şi ei ne dădeau ovăz şi fîn. Nici un locuitor din staniţe nu credea pe nemţi cînd îi spuneau că noi suferim de foame. Dar în mintea oamenilor mai creduli şi mai înapoiaţi, acest afurisit de podeţ de la kilometrul al optulea putea să zdruncine încrederea în forţele noastre...

Comisarul Konotopcenko îmi spuse:

— Tătucule! Podețul acela blestemat trebuie numaidecît aruncat în aer. Stă ca o măsea stricată în gura unui om sănătos.

Peste cîteva ore, Vetlughin veni la mine.

— Tătucule, fie-ți milă de mine, — spuse el cu tonul lui obișnuit, glumeț, dar ochii i se înăspriseră, semn că-i pierise somnul. — In fiecare zi același coșmar. Văd mereu podul acela blestemat peste baltă, acolo unde cotește șoseaua. Trenurile trec întruna pe pod, iar de sub pod se ivește o mutră hidoasă, îmi face semn din ochi și rîde de mine: *„Ich bin nicht kaput! Ich bin nicht kaput!"* [1])

— Înțeleg, vrei să-l arunci în aer?

— Trebuie, Tătucule. E rușine; de trei ori pînă acum am încercat și n-am izbutit. Nemții își bat joc de noi și lipesc peste tot manifestele lor ticăloase.

— Treaba asta-i foarte primejdioasă, Gheronti Nikolaevici. Nemții au pus acum de pază lîngă pod jumătate de pluton și păzesc podul cu atîta străşnicie încît nici o șopîrlă nu s-ar putea strecura pînă acolo.

Vetlughin rămînea mereu tot Vetlughin. Dacă îi intra în cap o acțiune îndrăzneață, glumea și își bătea joc chiar și de el însuși.

— Drept cine mă iei dumneata? Crezi oare că am să mă tîrăsc ca o reptilă pe burtă, pe noroiul și pe ploaia asta?

Da' eu nu m-am lăsat influențat de tonul lui glumeț și l-am întrebat cu un ton într-adins serios:

— Așadar, vrei să-l arunci în aer prin luptă.

— Nu, Tătucule, prin conversație. Prin cea mai politicoasă conversație de salon. Ianukevici și cu mine am și elaborat totul pînă la cel mai mic amănunt.

Planul lui Vetlughin era, ca întotdeauna, foarte îndrăzneț și neobișnuit... Chiar în aceeași zi am trimis la pod un grup de cercetași.

Peste două zile, podul fermecat de peste baltă, de la kilometrul al optulea, a fost în sfîrșit aruncat în aer.

Lucrurile s-au petrecut în felul următor:

Spre seară, Vetlughin, Ianukevici și doi plantatori de mine s-au apropiat de pod. Șeful grupei noastre de recunoaștere raportase lui Vetlughin ce făcea santinela și îi comunicase parola din ziua aceea, pe care o auzise trăgînd cu urechea.

În amurg, plantatorii noștri de mine au pornit pe calea ferată și s-au îndreptat în liniște spre pod.

---

[1]) Tot mai sînt întreg! Tot mai sînt întreg! (În limba germană). (N. trad.)

Aspectul lor era oarecum neobişnuit. In faţă, cu un pistol automat nemţesc, păşea Vetlughin îmbrăcat ciudat: un fel de amestec de spion neamţ şi de cazac mai înstărit din Kuban. Avea aerul unui om de capul lui şi obraznic. In urma lui mergeau cei doi plantatori de mine cu mîinile legate la spate. Hainele vătuite de pe ei erau murdare şi rupte şi se vedea că opuseseră rezistenţă cînd fuseseră arestaţi. Ianukevici, tot cu un pistol automat şi îmbrăcat la fel cu Vetlughin, dar parcă de o categorie mai proastă, încheia procesiunea.

Santinela îi opri.

— *Halt! Parol!* [1]

— *„Berg"* [2], — răspunse hotărît Gheronti Nikolaevici şi fără să spună un cuvînt, întinse santinelei un plic sigilat cu ceară roşie. Pe plic era scris desluşit:

„Geheimreichssache. Dem Chef der Polizei Leutenant Kurt Bieler". [3]

Santinela chemă pe comandantul gărzii.

Un feldwebel apăru şi, la lumina unei lanterne, începu să citească încet — suspect de încet —... inscripţia de pe plic.

„Tausend Teufel! Sie sind blind?" [4] — mormăi Vetlughin, nerăbdător şi autoritar.

La această apostrofare răstită, feldwebelul tresări: cine ştie cine era omul care aduce un plic secret locotenentului Kurt Bieler? Poate că era un agent important al gestapoului dacă se răstea aşa la un ober-feldwebel. Iar golanii aceia cu mîinile sucite erau, probabil, nişte partizani prinşi. Trebuie conduşi în gheretă santinelei şi telefonat de acolo la poliţie, domnului locotenent...

Comandantul gărzii îi invită cu un gest pe ai noştri să-l urmeze.

Se făcea noapte. Picura. O ceaţă umedă se întindea peste baltă, peste calea ferată, peste pod.

Ai noştri se apropiară de santinele. Atîta aşteptau. La un semn al lui Vetlughin, ei se năpustiră asupra nemţilor. Cu o lovitură de cuţit în coastă, lovitură bine studiată încă de pe cînd erau în „Detaşamentul cu misiune specială", doborîră santinelele la pămînt. Comandantul gărzii căzu şi el.

Totul fu îndeplinit atît de repede, încît nici un neamţ nu apucă măcar să crîcnească.

Minarea începu. Muncă obişnuită. Peste cincisprezece minute totul era gata. Patru mine fuseseră puse şi camuflate după toate

---

[1] Stai! Parola! (In limba germană.) (N. trad.)
[2] Munte (în limba germană). (N. trad.)
[3] Secret. Şeful poliţiei locotenentului Kurt Bieler (în limba germană). (N. trad.)
[4] Mii de draci! Eşti orb? (In limba germană.) (N. trad.)

regulile artei. Iar a cincea mină (la aceasta am folosit amatolul pe care n-am vrut să-l întrebuințăm la noi și-l pusesem deoparte), a fost așezată parcă în pripă la capătul de dincolo al podului, alături de cadavrele santinelelor.

Ai noștri se retraseră repede în munți. Dar nu făcuseră nici doi kilometri cînd pe pod începu alarma și se auziră focuri dezordonate. Nemții descoperiseră, probabil, cadavrele santinelelor lor și mina de amatol.

Auzind alarma, din Severskaia începuseră să vie în fugă automobilele, iar în urma lor porni trenul cu pistolari.

După un timp ajunse pînă la ai noștri zgomotul unei explozii asurzitoare. Trenul și podul săriseră în aer...

— S-a isprăvit cu insomnia mea, Tătucule, — îmi spuse zîmbind Vetlughin, dîndu-mi raportul asupra diversiunii. — Principalul lucru este că prestigiul partizanilor s-a restabilit în stanițe. Și victoria Armatei Roșii lîngă Stalingrad nu va fi pusă nici ea la îndoială. Nu mai încape nici o vorbă. Formula: „Doi plantatori de mine fac cît un regiment de SS" este incontestabilă!

Bătrînii avuseseră dreptate: toamna se tot întindea. Începură niște ploi interminabile și se făcu un noroi și o fleșcăraie din care nu era chip să ieși.

Alarmați de diversiunile noastre, nemții începură să păzească cu strășnicie drumurile lor, așa că era acuma neînchipuit de greu să te strecori pînă la fasciști.

Toate acestea au pricinuit în detașament o stare de spirit proastă. Cu toată munca de lămurire pe care o desfășurau toți comuniștii noștri, aveai deseori prilejul să auzi spunîndu-se că în momentul de față ar trebui să renunțăm la diversiuni mari și ar trebui să mai suspendăm școala noastră de minare: ce rost avea să pregătești mineri care erau în orice caz condamnați la „șomaj".

Această stare de spirit trebuia curmată. Eram convins că nici un fel de noroi, nici un fel de vigilență nu-i va scăpa pe nemți, dacă cei ce vor întreprinde diversiunile vor fi niște plantatori de mine îndrăzneți și experimentați pe care să nu-i înfricoșeze nimic.

După ce m-am sfătuit cu comisarul, am chemat la mine în primele zile ale lunii decembrie pe Ianukevici, Vetlughin, Musiacenko, Safronov, Litvinov, Slașciov — vechea noastră „gardă", cum le zicea tovarășul Pozdneak tuturor acelora care înființaseră detașamentul împreună cu Evgheni.

Am vorbit cu ei deschis. Le-am expus planul meu: un grup mic, de cel mult opt oameni, urma să meargă într-o operaţiune complicată care prevedea mai multe diversiuni consecutive combinate, pe liniile Ilskaia—Krîmskaia, Krîmskaia—Timaşevska, Krîmskaia—Taman. Această operaţiune fusese dinainte aprobată de statul major al grupului de detaşamente de partizani şi, după cît înţelegeam eu, făcea parte dintr-un vast plan de diversiuni legate de pregătirea ofensivei Armatei Roşii. Se pregătea ofensiva Armatei Roşii!... Nu ştiam, desigur, cînd va începe dar trebuie să mai spun oare că numai gîndul la ea ne însufleţea şi nici o greutate nu ni se mai părea de neînvins?

Ca să ajungi în momentul acela, pe noroi şi pe drumuri desfundate, la locul operaţiunii, era nevoie de cel puţin o săptămînă. Trebuia să mergi pînă departe în spatele nemţilor, pe drumuri necunoscute, fără legături organizate şi să dormi în noroi şi în ploaie. Fiecare avea de îndeplinit o însărcinare importantă. Întreaga întreprindere era realizabilă numai cu condiţia ca toată operaţia să fie analizată cum trebuie din timp, numai dacă se va căuta să se ţină seama de toate cele neprevăzute şi vor fi respectate ordinele noastre în ce priveşte o minuţioasă recunoaştere prealabilă a terenului. Şi asta cu atît mai mult cu cît aveam experienţa unei „excursii" lungi la uzina electrică şi la podul de lîngă exploatările de petrol, la care luaseră parte Ianukevici, Vetlughin, Slaşciov, Safronov. Dealtfel, ei riscau şi acum tot aşa de mult să nu izbutească şi să piară... Le-am expus toate acestea cît am putut mai convingător.

Şi ce credeţi? Vechea noastră „gardă" s-a înflăcărat. Le-am dat trei zile ca să analizeze cum trebuie operaţiunea...

În acelaşi timp, la Planceskaia izbucni o „revoltă a cizmarilor".

Bibikov şi „calfele" lui ceruseră să fie trimişi în operaţiuni militare.

— N-am venit aici să facem cizme, — îmi spuse Iakov Ilici.

Nu era chiar aşa de uşor să-i potoleşti pe „rebeli". În cele din urmă am hotărît cu comisarul ca ei să continue să facă cizme, iar în timpul liber să urmeze cursurile şcolii de minare şi în viitorul cel mai apropiat să-i trimitem într-o diversiune de mică însemnătate ca să se antreneze şi să capete experienţă.

Cizmarii lucrau conştiincios la cizme şi urmau tot atît de conştiincios cursurile. Totodată, ei îndepliniră strălucit operaţia care le fusese încredinţată.

Cu toate că operaţia era simplă şi destul de uşoară, „cizmarii" se întoarseră la Planceskaia extrem de istoviţi. Era rezultatul firesc al vieţii sedentare şi al lipsei de antrenament.

Credeam că după o asemenea plimbare se vor potoli. Dar de unde, „revolta“ izbucni cu o forță nouă.

Am decis atunci să trimitem pe cizmarii noștri la Krasnodar. Conducătorii organizației ilegale din oraș tocmai ne rugaseră să le trimitem niște plantatori de mine.

În grupul lui Iakov Ilici Bibikov au intrat Ivan Feodorovici Sugłobov, Nikolai Andreevici Fedosov și Brîzgunov, fost șef al secției politice la stațiunea de mașini și tractoare de la Novo-Titarovskaia, care fusese între timp transferat în detașamentul nostru.

Grupul urma să îndeplinească un șir de diversiuni pe calea ferată dintre Krasnodar și Ust-Laba, care lega orașul de linia principală Rostov — Armavir, să pregătească aruncarea în aer a podului refăcut de nemți pe drumul de la Krasnodar la Goreacii-Kliuci și, în sfîrșit, să stabilească contactul cu grupa lui Lagunov care pleca de-a dreptul la Krasnodar și să-i dea ajutor acestuia, îndată ce vor începe luptele pentru oraș.

Toate acestea făceau și ele parte din planul de diversiuni legate de pregătirea ofensivei Armatei Roșii.

Înainte de plecare, „cizmarii“ noștri mai făcură un curs suplimentar de minare.

Apoi l-am numit pe Gheorghi Ivanovici Elnikov conducător al pregătirii tehnice a grupurilor de partizani pe care le organizasem tot pe vremea aceea. Tot lui i-am dat și sarcina să-l trimită la Taman, în grupul de cătune Prono-Pokrovskie, pe Karpov care era originar de acolo.

Era de presupus că detașamentul, pe care Karpov avea să-l alcătuiască din locuitorii acelor cătune, avea să se așeze în stufărișul limanurilor. Însărcinarea lui Karpov era să țină sub control șoseaua Lvovskoe. În privința acestui detașament eram liniștit. Karpov luptase în 1918 în rîndurile detașamentelor de partizani împotriva albilor, cunoștea admirabil limanurile Kubanului și se simțea în stufăriș ca la el acasă.

Al doilea grup condus de Elnikov trebuia să se așeze la Stefanovka — un mic cătun pe malul stîng al rîului Kuban, situat în fața staniței Novo-Mariinskaia.

Retrăgîndu-se în păduri și munți, partizanii din Mariinskaia au lăsat la Stefanovka un grup destul de însemnat de partizani bine camuflați. Trebuia să stabilim legătura cu ei și, pe baza organizației de la Mariinskaia, să organizăm „filiala“ noastră de la Stefanovka.

Atribuiam o mare însemnătate acestei „filiale“, deoarece Stefanovka lega șoseaua Lvovskoe cu Krasnodarul, iar în fața cătunului Stefanovka, nemții făcuseră un pod plutitor peste Kuban.

In sfîrşit, Gheorghi Ivanovici Elnikov primi însărcinarea de a descoperi ce era cu podurile de pontoane pe care le pregăteau nemţii.

Informaţiile despre aceste poduri erau confuze şi contradictorii. Elnikov trebuia să se strecoare pînă la ele şi să vadă ce fel de poduri erau.

Trecură trei zile şi vechea gardă se înfăţişă la mine.

— Scrieţi-ne ordinul de plecare! Plecăm, — zise scurt Vetlughin.

Ordinul fu întocmit imediat. Musiacenko, ajutorul meu administrativ, fu numit comandant al grupului, Ianukevici fu numit conducător tehnic, iar Vetlughin conducător al operaţiunilor de minare.

Ivan Dmitrievici Ponjailo şi Mura Ianukevici trebuiau de asemenea să meargă cu ei.

Toţi se pregăteau intens în vederea acestei incursiuni îndepărtate.

Slaşciov transforma totul în grame, calcula proviziile şi ştergea de pe listă fără milă tot ce era de prisos. Musiacenko se ocupa de noile concentrate care, deşi cu un volum mic, erau uşoare şi cît se poate de hrănitoare. In atelierul de mine, Vetlughin şi Litvinov pregăteau explozibilele. Mura Ianukevici era ocupată cu trusa ei şi punea la punct hainele „excursioniştilor".

Intr-un cuvînt, era treabă pentru toată lumea...

Eu continuam să mă ocup de organizarea filialelor noastre, lucru complicat şi obositor.

Cam cu două săptămîni mai înainte, începuseră la Planceskaia pregătirile în vederea plecării grupului lui Demian Panteleevici Lagunov care trebuia să constituie nucleul celei de a treia filiale a noastre, aceea din Krasnodar.

In timpul din urmă, şef de atelier la combinat şi în trecut mecanic de cale ferată, Demian Panteleevici cunoştea admirabil Krasnodarul.

Din grupa lui făceau parte: Nikolai Grigorievici Gladkih, fochist la combinat şi preşedintele comitetului de întreprindere; Efim Feodorovici Lugovoi, meşter la instalaţia de gaze, un om calm, echilibrat, cel mai în vîrstă din detaşamentul nostru; Dmitri Grigorievici Litovcenko, responsabilul secţiei militare a comitetului de partid al raionului Stalin din Kransnodar, şi Taisia Suhorebrova, secretară a comitetului comsomolului din acelaşi raion.

Sarcinile acestui grup erau foarte felurite.

Cu puţin înainte de plecarea nemţilor din Krasnodar, Lagunov trebuia să distrugă toate mijloacele de transport pe Kuban, bărci, şalupe, vase mici; să arunce în aer podul plutitor care

ducea din oraş spre Gheorghie-Afipskaia ; să vină în ajutorul filialei noastre din Iablonovskaia, în cazul cînd nemţii ar izbuti cumva să refacă un pod solid de cale ferată peste rîu ; să organizeze aruncarea în aer a podurilor de pe şoselele din apropierea oraşului ; să scape de distrugere utilajul din principalele întreprinderi industriale din Krasnodar.

Era clar că o singură grupă n-ar fi putut să ducă la capăt toate acestea. De aceea, imediat după sosirea în oraş, ea trebuia să stabilească legătura cu organizaţiile ilegale.

Această varietate de sarcini impunea şi o varietate de cunoştinţe.

Grupa lui Lagunov se pregătea şi ea intens în vederea operaţiunilor.

Eriomenko făcea cu grupul acesta un curs de minare. Oamenii se antrenau la aruncarea grenadelor şi făceau instrucţie de luptă şi de tragere cu mitraliera. Eu le ţineam un curs despre locuinţele conspirative, despre parole şi despre felul cum trebuia ţinută legătura. Afară de asta, ei mai învăţau pe de rost adresele, pronumele şi numele, pentru că le era, bineînţeles, interzis să ia cu ei vreo însemnare scrisă.

Dar, pe lîngă toate treburile şi grijile noastre, Elena Ivanovna şi cu mine, am mai dat, cum s-ar spune, de „un bucluc". Intîmplarea merită să fie povestită pentru că ea arată în chip destul de vădit condiţiile în care trăiam şi lucram în munţi.

Intr-una din zile am plecat din Planceskaia cu un grup de partizani spre tabăra noastră de iarnă. Aveam de pregătit două grupuri pentru operaţiuni şi cu acest prilej vroiam să ne mai schimbăm şi rufăria. In afară de asta, Elena Ivanovna vroia să mai vadă pe doi partizani răniţi care se aflau în tabără.

Am plecat dis-de-dimineaţă. Nu mai plouase de cîteva zile. Pămîntul se mai zbicise şi era acum mai uşor de mers.

Am trecut cu bine Afipsul. Apa nu era deloc adîncă şi era atît de limpede, încît se vedeau pietricelele pestriţe de pe fund.

In timp ce ne apropiam de tabără, nori deşi acoperiră cerul.

In tabără am avut de lucru toată ziua pînă seara tîrziu. Eu pregăteam de plecare grupurile noastre, iar Elena Ivanovna se apucă de ales rufele. Cînd dădu de lucrurile băieţilor, începu să plîngă pînă nu mai putu...

Cînd am ieşit din postul de comandă, tot cerul era acoperit cu nori. Norii se mişcau în două straturi, primul strat era mai jos de tabăra noastră, pe cînd al doilea atingea vîrful muntelui Strepet şi ascundea pleşul bătrînului Afips.

Ce era jos, nu ştiam dar din stratul de sus se cernea o ploaie deasă.

Am chemat la telefon avanpostul nostru şi am aflat că Afipsul nu creştea.

Barometrul de la postul de comandă indica „ploaie mare".

Dimineaţa, pînă a nu se face ziuă, am plecat înapoi la Planceskaia. Ploaia ne biciuia. Era greu de mers. Ne alunecau picioarele şi nici balustrada, nici treptele de piatră ale scărilor noastre nu ne prea ajutau.

Cînd am ajuns la primul loc de trecere peste Afipsul cel Mic, rîul era acoperit de spumă albă. Am trecut totuşi cu bine prin vad, fără ca apa să ne pătrundă în cizme. Cînd am trecut rîul a doua oară, Elena Ivanovna a trebuit să se descalţe şi să-şi stoarcă ciorapii de lînă. După a treia trecere, eram uzi pînă la brîu.

Trecerea cea mai grea ne aştepta însă lîngă Malîie Volcie Vorota.

Afipsul era de nerecunoscut. In faţa noastră alerga, cu o iuţeală nemaipomenită, un rîu mare şi tulbure ale cărui ape acopereau în vîrtejuri turbate nu numai pietrele vadurilor dar şi vîrfurile stîncilor de pe mal.

Pavlik tăie o prăjină. Ne-am aşezat de o parte şi de alta a prăjinii, cei înalţi cu faţa spre cursul apei, cei de statură mai mică cu spatele şi, ţinîndu-ne de prăjină cu amîndouă mîinile, am intrat încet în apă.

In mijlocul Afipsului, apa ne ajungea pînă la gît. Cum afară de asta era şi foarte rece, ne îngheţau mîinile. Rîul vuia asurzitor. Dar cu toate acestea înaintam bine, deşi încet de tot.

Deodată, Elena Ivanovna nimeri într-o bulboană. Din fericire însă, se încleştă cu amîndouă mîinile de prăjină şi nu-i dădu drumul.

Am prins-o pe nevastă-mea cu dreapta şi am scos-o din bulboană, dar stînga scăpă prăjina, Afipsul mă răsturnă şi mă trezii deodată sub apă.

Pentru trecerea unui rîu cu prăjina, aveam o regulă strictă. Orice s-ar fi întîmplat, nimeni nu trebuia să dea drumul prăjinii din mînă şi trebuia să continue să înainteze încet. Ai noştri mergeau înainte, uitîndu-se cum Afipsul răsucea în vîrtejuri pe comandantul lor...

Rîul mă ducea spre al doilea vad unde se vedeau nişte stînci ascuţite care ieşeau din apă.

Lîngă primul rînd de pietre, simţii o lovitură puternică în umăr. Sub mine am dat de o cioată de care mă lovisem şi m-am apucat de ea cu amîndouă mîinile.

Afipsul vuia şi mă trăgea spre vîrtej. Mi-am încordat ultimele puteri ca să mă ţin de cioată.

Între timp, ai noştri trecură pe malul opus. Pavlik îmi întinse prăjina şi mă scoase din apă.

Mai încolo ne aşteptau încă vreo douăzeci de treceri prin vad peste Afips şi afluenţii lui, însă toate aceste treceri erau mai puţin grele decît aceea de la Volcie Vorota.

Am mai trecut de cîteva ori rîul cu prăjina. Pe urmă ne-a fost mai uşor, apa ajungîndu-ne doar pînă la brîu, aşa că ne ţineam numai de mînă.

Treceam împreună cu Elena Ivanovna apa prin unul din ultimele vaduri. Ajunşi lîngă malul opus, unde apa era relativ puţin adîncă, am lăsat mîna Elenei Ivanovna şi m-am prăbuşit cu capul înainte într-o bulboană.

Am fost luat de apă şi n-am ieşit decît cu greu la suprafaţă. Ceva mă trăgea însă în jos şi m-am dat iarăşi la fund. Acolo, sub apă, mi-am adus aminte că aveam atîrnată la brîu o căldăruşă! Cînd plecasem din tabără, căldăruşa era legată de rucsac. Dar cu puţin înainte băusem apă de la un izvor şi mi-o atîrnasem la brîu. Acum căldăruşa se umpluse cu apă şi mă trăgea în jos.

Am vrut să smulg căldăruşa de la brîu, dar frînghiuţa nu ceda...

Cum de am izbutit să scap de căldăruşă nu înţeleg nici pînă azi. Sleit de puteri, am ieşit cu chiu cu vai pe un banc de nisip...

Am sosit la Planceskaia seara tîrziu, osteniţi ca vai de lume, uzi leoarcă şi pătrunşi de frig pînă-n oase.

Cam pe la mijlocul lunei decembrie, nemţii au început să ne preseze din ce în ce mai puternic. Cum simţeau că se apropia timpul cînd Armata Roşie va lua ofensiva, căutau să ne scoată din regiunea de la poalele munţilor ca să aibă mîinile libere în vederea luptelor hotărîtoare care aveau să se desfăşoare.

Ei încercară să creeze o acoperire pe muntele Lambin pentru ca mai tîrziu să nu lase unităţile Armatei Roşii în ofensivă să se desfăşoare acolo şi să ajungă la Krasnodar.

Detaşamentele noastre şi alte detaşamente de partizani constituiau desigur un obstacol în acest plan al lor, obstacol pe care căutau din răsputeri să-l lichideze.

Pe zi ce trecea, presiunea lor creştea. Cheltuiam muniţii din ce în ce mai multe. Eram siliţi să economisim pînă şi cartuşele de puşcă, şi, dacă nu ar fi fost Kiricenko, nu ştiu cum am fi putut menţine poziţiile noastre...

Kiricenko era un om mătăhălos, greoi și ursuz și își trecea toate clipele lui libere în tăcere, născocind tot felul de mine complicate. Cînd se însera, pleca în pădure și își punea „surprizele" pe cărările mistreților, lîngă vadurile afluenților Afipsului, prin poiene, pe povîrnișurile albiilor secate ale fostelor rîuri.

Dar unde nu-și așeza Nikolai Efimovici minele? Ba scobea pentru ele găuri în tulpina vreunui copac, camuflîndu-le meticulos cu coajă, ba le atîrna de crengile copacilor, ba le așeza sub o piatră acoperită cu mușchi, ghicind cu un fel de instinct special că tocmai acolo, după piatra aceea, se va ascunde un lunetist neamț.

Ajunsese să ascundă cu atîta dibăcie sîrmulițele cu care era smulsă apoi piedica, folosind în acest scop o crenguță oarecare, încît peste cinci minute, ajutorii lui care lucraseră cu dînsul n-o mai puteau găsi. Nikolai Efimovici observa însă totul foarte atent și, cu mersul lui legănat de urs, se întorcea liniștit pe cărarea minată.

Nu era zi să nu sară în aer pistolari nemți pe minele lui. Nici chiar cei mai buni pioneri nemți nu erau în stare să-i descopere „surprizele", cu atît mai mult cu cît Kiricenko nu se repeta niciodată și avea totdeauna ceva nou, original, neașteptat.

Nikolai Efimovici avea un mare și extraordinar talent de inventator, de constructor, de plantator de mine...

Cercetașii noștri cutreierau împrejurimile staniței Novo-Dmitrievskaia. Stanița se întindea pe un deal înalt, între două cursuri de apă — rîul Afips și canalul Plavstroevski. În staniță staționa o divizie nemțească care ținea sub observație cătunele dimprejur în care erau repartizate unități mai mici. Unitățile nemțești treceau spre front prin staniță într-un șuvoi neîntrerupt și, tot pe aici, se scurgeau convoaiele de muniții, armament și provizii. Ca și înainte, lîngă Novorossiisk se desfășurau lupte crîncene.

Trebuia să venim în ajutorul Armatei Roșii și să oprim acest șuvoi.

După ce ne-am sfătuit, am hotărît să aruncăm în aer podul cu trei arcuri de peste canal — așa-numitul batardou Plavstroevski.

Plantatorii de mine, în frunte cu Gheorghi Feofanovici Melnikov, au pornit să execute această operațiune — și cu Melnikov s-a dus, bineînțeles, și nelipsitul lui tovarăș de drum, Poddubnîi.

Îndată după plecarea lor, serviciile noastre de informații ne-au raportat că înainte chiar ca drumurile să fi devenit impracticabile, nemții aduseseră la Afipskaia mult armament me-

canizat: tancuri, tunuri, aruncătoare de mine, însă nu putuseră să trimită la timp pe front acest armament, deoarece şoseaua profilată se desfundase, iar şoseaua şi calea ferată fuseseră stricate de minele noastre.

Se adunase astfel la Afipskaia o cantitate imensă de materiale. Peste şaizeci de vagoane, care între timp fuseseră încărcate, aşteptau. Dar la Afipskaia nu erau locomotive. Din Krasnodar nu puteau veni locomotive pentru că toate podurile peste Kuban şi Afips fuseseră aruncate în aer. Era de presupus că nemţii aveau să procure oricum o locomotivă şi aveau să trimită trenul. Lîngă Novorossiisk se dădeau mereu lupte crîncene.

Am spus toate acestea vechii noastre gărzi.

— Să nu-mi ziceţi pe nume dacă nu vă arunc trenul ăsta în aer! — rosti cu însufleţire Gheronti Nikolaevici.

În aceeaşi zi, Musiacenko îmi raportă că grupul era gata de plecare. Am dat ordin tuturora să se echipeze de luptă şi să-şi ia muniţiile.

Apoi am controlat minuţios pe fiecare în parte. Am fost nevoit să întîrzii plecarea cu douăzeci şi patru de ore, deoarece am găsit unele lipsuri care rămîneau de îndreptat.

Noaptea, grupul lui Musiacenko plecă.

Seara, în ajunul plecării, am cinat cu toţii împreună. Am dat fiecăruia cîte o sută de grame de alcool (asta se făcea la noi numai în cazuri deosebit de solemne şi numai în urma dispoziţiei mele speciale).

Am ridicat paharele pentru victorie.

Ca totdeauna înaintea plecării s-a fumat mult, dar nu s-a vorbit...

I-am petrecut pînă la Planceskaia...

Timpul era îngrozitor, cădea lapoviţă şi ploaie. Drumurile erau desfundate.

Ai noştri au plecat pe jos; echipamentul şi proviziile lor erau încărcate într-un car cu două perechi de boi. Mai tîrziu, Musiacenko trebuia să ia bagajele din carul cu boi şi să le aşeze pe samare puse pe cai, lucru pentru care dădusem grupei patru cai de călărie. Apoi, cînd grupul avea să intre într-o regiune complet necunoscută, oamenii aveau să poarte bagajele în spate.

Mi-era inima grea. Ţineam la toţi aceşti tovarăşi şi îmi erau aproape tot atît de dragi ca şi fiii mei pierduţi...

Ziua următoare mi-a adus griji noi şi aceste griji m-au abătut de la gîndurile triste.

Dimineaţa, am primit din partea lui Elnikov un raport amănunţit cu privire la podurile plutitoare.

Misterul fusese, în sfîrşit, descoperit!

Cu toate că în comunicatele lor, nemţii anunţau victorii, ei îşi dădeau seama că situaţia lor în Caucazul de Nord nu era sigură, că oricînd se putea întîmpla o „retragere fulger". Trebuiau deci să-şi asigure trecerile peste rîul Kuban pentru cazul unei retrageri.

Dar tocmai în ce priveşte aceste treceri, situaţia lor nu era strălucită. Peste rîu, poduri adevărate, adică fixe, nu existau; fuseseră aruncate toate în aer de pionerii noştri în timpul retragerii. Nemţii nu aveau la dispoziţia lor decît două poduri plutitoare, unul lîngă Stefanovka şi celălalt lîngă Iablonovka. Comandamentul fascist bănuia că amîndouă aceste treceri constituiau obiectul atenţiunii noastre permanente şi ele puteau să sară în aer în orice moment. Trebuiau deci să pregătească, pentru orice întîmplare, nişte treceri de rezervă care să aibă pe de o parte o mare capacitate de trecere, iar pe de altă parte să rămînă necunoscute de noi pînă în ultimul moment.

Nemţii găsiră o soluţie concentrînd între Mariinskaia şi Elizavetinskaia unităţi cu pontoane pentru poduri.

Trebuie să recunoaştem că nemţii aleseseră un loc cum nu se putea mai potrivit. Nenumăratele coturi ale Kubanului, acoperite de păduri şi de tufişuri dese, camuflau admirabil atît pontoanele pregătite, cît şi unităţile de pontonieri. În orice caz, avioanele noastre, care au zburat de multe ori deasupra acestui loc, n-au observat absolut nimic. Mai mult decît atît: chiar şi după ce au primit, din partea serviciului de informaţii, date cu privire la pontoane, cercetaşii noştri nu le-au descoperit decît cu mare greutate.

Acum însă, acest secret al nemţilor fusese în întregime dezvăluit de Elnikov. El pătrunsese prin sălciile dese, se tîrîse pe bancuri de nisip umed şi numărase pontoane pentru şaisprezece poduri. Podurile nu erau montate, dar pontoanele erau complet pregătite şi nemţii puteau să arunce podurile peste rîu în cel mai scurt timp, oricînd ar fi vrut.

Soluţia era fireşte ingenioasă!...

Am transmis imediat peste linia frontului la comandamentul armatei noastre un raport despre aceste pontoane.

Curînd se întoarse şi Gheorghi Feofanovici Melnikov de la batardoul Plavstroevski.

— Drept să-ţi spun, Tătucule, — îmi mărturisi el, — dacă ai să mă întrebi cum ne-am strecurat pînă la acel afurisit batardou Plavstroevski, am să răspund că nu ştiu nici eu!...

După ce s-a spălat, şi-a schimbat hainele, a mîncat zdravăn şi a început să povestească.

— În locurile pe unde am ajuns noi era numai stepă, stepă pustie!... Iarba era uscată şi culcată la pămînt; nu rămăseseră

în picioare decît nişte cotoare scurte, aşa că nu numai că eu şi cu Poddubnîi nu ne puteam ascunde în iarbă, dar şi un şoarece de cîmp s-ar fi zărit de la un kilometru. Numai la vreo cincizeci de metri de la pod se află nişte tufişuri firave. Cînd am văzut această situaţie tristă, mi s-a strîns inima. Dar îţi dai seama şi dumneata că nu ne puteam întoarce. Ne-am întins la pămînt şi am început să ne uităm. Am stat tupilaţi două zile şi două nopţi şi am descoperit ce era cu podurile.

De partea cealaltă a podului se afla un fel de cazarmă în care era cam un pluton de fascişti. De partea astălaltă, de care trebuia să ne apropiem noi, era o gheretă, iar lîngă gheretă un corp de gardă cu vreo şapte-opt friţi. Lîngă căsuţele de la marginea staniţei, la vreun kilometru de pod, erau nişte automobile de serviciu, lîngă care nişte pistolari nemţi stăteau întinşi la pămînt, gata de acţiune. În sfîrşit, nu era nimic liniştitor. Dar în tot cazul nu puteai pleca de acolo, iar de tîrît pînă la pod era de asemenea cu neputinţă.

Spre norocul nostru, în seara celei de a treia zile, a început să plouă: era o ploaie care ne convenea de minune, rece şi cu vînt. Fîşii de nori plumburii se întindeau chiar deasupra pămîntului. O minune, nu alta!...

Noaptea am început să ne tîrîm. Era atît de întuneric, încît Poddubnîi, care se tîra în urma mea, dădu de cîteva ori de tocurile cizmelor mele, fără să le vadă. Ne-am strecurat prin tufişuri şi la un moment dat am rămas nemişcaţi. Eram atît de aproape de nemţi încît auzeam nu numai vorba lor, dar şi paşii lor pe cărarea de nisip de lîngă gheretă. Am stat întinşi cam vreun ceas. Ploua mereu. Eram uzi pînă la piele. Şi din nefericire, vîntul rece s-a înteţit şi iarba s-a acoperit imediat cu polei. Iar dincolo, nemţii tot stăteau de vorbă şi umblau pe nisipul care scîrţîia...

Eram furios. Era bine de ei, puteau să se mişte şi să se desmorţească, pe cînd noi trebuia să stăm culcaţi, temîndu-ne nu numai să ne întoarcem pe o parte, dar să şi respirăm ceva mai adînc!...

Simţeam că îngheţ. Fălcile mi se încleştau. Trebuia să-mi ţin falca cu mîna ca să nu-mi clănţăne dinţii. Iar nemţii se foiau mereu încoace şi încolo pe lîngă gheretă...

Deodată am auzit cum scîrţîi uşa gheretei. A scîrţîit o dată şi pe urmă de cîteva ori la rînd. N-am mai auzit vorbă. Nu se mai auzeau nici paşii. Însemna că frigul îi răzbise şi pe nemţi şi că se duseseră să se încălzească şi să fumeze o ţigară. Ne întrebam dacă s-or fi dus oare toţi, sau or fi lăsat o santinelă? Bineînţeles, nu era chip de descoperit asta, pentru că era atît de întuneric, încît nu puteai să te orientezi decît după auz. Am mai stat culcaţi vreo cinci minute. Era linişte. Mă gîndeam că

nu era cu putință pe un asemenea frig ca santinela să încremenească ca o statuie.

Am început să ne tîrîm. Tot trupul ne era înțepenit de frig și picioarele parcă nici nu erau ale noastre. Totuși, ne-am tîrît pînă acolo și am început să punem minele. Doi oameni s-au coborît chiar pînă la apă, la picioarele podului și au început să lege pachetele cu cartușe de trotil. Alți doi trăgeau fitilele de la pachete spre podeaua podului. Alții, descoperind la marginea podului o scîndură care se mișca, au ridicat-o puțin cu băgare de seamă folosindu-se de-o rangă mică și au săpat repede o groapă în care au pus o mină antitanc. Apoi au camuflat totul cu grijă și s-au tîrît înapoi. Cred că minarea n-a durat mai mult de douăzeci de minute. Am terminat la timp: ploaia era pe cale să înceteze și cerul se făcea cenușiu: începea să se lumineze de ziuă. Dar era încă atît de întuneric încît mergeam spre pădure orientîndu-ne după busolă.

N-am făcut mai mult de doi kilometri și în spatele nostru a izbucnit explozia. Judecînd după puterea exploziei, podul fusese atins zdravăn. Nu știu ce anume a sărit în aer pe pod, dar în orice caz trebuie să fi fost sau un tanc sau un camion, deoarece, potrivit ordinelor, am pus o mină calculată să explodeze numai sub apăsarea unei greutăți mari.

Și știi, dumneata, Tătucule, cînd am auzit explozia, ne-am încălzit numaidecît. Mare lucru este sentimentul satisfacției morale!...

Am petrecut în tabără o noapte cumplită.

Seara, a apărut la nord un nor vînăt. Curînd după aceea, picături grele au început să se izbească de geam. Ploaia bătea în pereții popotei. Norii alergau pe cer. În coșul sobei, vîntul urla furios.

De la avanpost mi s-a telefonat:

— Apa vine tot mai mare; nivelul Afipsului a crescut cu jumătate de metru.

Am ieșit din popotă.

Asta nu mai era ploaie. Apa curgea cu o iuțeală nemaipomenită, vuind, răsturnînd totul în urma ei și umplînd întunericul. Curgea de sus, de jos, din toate părțile.

Deodată țîșni un fulger. O clipă tresăriră colțurile albastre ale stîncilor atîrnate, marginea rîpei și norii suri care alergau cu repeziciune pe cer...

La lumina fulgerelor care urmară, am văzut cum uraganul frîngea pinii seculari și smulgea ultimele frunze de pe un

arin înalt, învîrtindu-le în trîmbe pe pămînt, cum mătura pietricele, crengi uscate și un cort care rămăsese nestrîns și apoi cum le izbi pe toate într-o parte și, făcîndu-le ghem, le aruncă în prăpastie.

Aerul era numai vuiet. In defileu vîjîia vîntul și pinii gemeau ; un stejar bătrîn se prăbuși cu zgomot și se rostogoli de pe munte, sfărîmînd copacii, smulgînd pietrele.

După o oră s-a dat alarma : la pavilionul celui de al treilea pluton, acoperișul începuse să se lase în jos.

Legîndu-ne cu frînghii unii de alții, am ieșit din popotă. Imprejur nu mai era nici pămînt, nici cer, nici aer, numai potopul cumplit. Șuvoaie de apă ne izbeau drept în față, ne tăiau răsuflarea. Picioarele alunecau pe pietrele dezgolite, pe lutul ud. Uraganul te răsturna, te trîntea la pămînt.

Ne ridicam, cădeam și iar ne ridicam. Am tăiat copaci tineri și am proptit acoperișul.

Kuznețov care se strecurase ca prin minune pînă la depozite, îmi aduse vestea cumplită că rezervele noastre de alimente erau pe cale să fie distruse.

Legați cu frînghii unii de alții, ne repezirăm din nou în acest întuneric înspăimîntător, cutremurat de furtună.

În jurul nostru vijelia urla, tuna, gemea și ecoul contopea totul într-un vuiet de mii de glasuri care nu mai înceta...

Dimineața, ploaia torențială se opri deodată. Ieși soarele. Lîngă popotă stăteau oamenii mînjiți de lut, uzi leoarcă, murdari, obosiți și zîmbeau vesel. Nu-ți venea să crezi că noaptea asta de groază trecuse, că soarele strălucea iarăși și că un cer albastru și înalt se întindea deasupra capului.

Kuznețov umbla posomorît prin tabără și cerceta stricăciunile...

Muntenii bătrîni i-au spus mai tîrziu lui Pavlik că în viața lor nu văzuseră un uragan ca aceela care se dezlănțuise în acea noapte cumplită ; și că o vijelie ca aceea nu se întîmplă decît o dată la o sută de ani.

Nemții înaintau acum spre Krepostnaia și Planceskaia și ne împingeau tot mai mult înspre munți. Incepuseră să construiască la poalele munților puternice fortificații în pămînt și trăgeau în noi cu tunuri și mitraliere grele. Linia noastră principală de apărare se păstra însă intactă.

Trebuie să mărturisesc că nu ne era ușor. Detașamentele de partizani n-aveau decît cîteva tunuri ușoare, iar obuzele erau pe sfîrșite.

Sosise clipa cînd trebuia să ne aducem aminte de lunetişti. După moartea lui Evgheni, ei nu se mai duseseră la vînătoare de nemţi.

Am organizat un grup de lunetişti sub conducerea lui Piotr Platonovici Tarasov, responsabilul secţiei militare a comitetului orăşenesc de partid din Krasnodar, în care au intrat cei mai buni mitraliori ai noştri în frunte cu Lomakin şi cu Leonid Antonovici Kuzneţov, comandantul taberei noastre şi campion neîntrecut în materie de aruncătoare de mine.

In sfîrşit, am organizat şi filiala de la Stefanovka al cărei comandant l-am numit pe Dementi Grigorievici Malîşev.

Comandantul detaşamentului Novo-Mariinski îmi veni în ajutor trimiţîndu-mi, în calitate de însoţitor şi agent de legătură, pe un tînăr partizan de loc chiar din Stefanovka. Tatăl lui, pescar, partizan şi el, rămăsese în cătun. Grupul plantatorilor noştri de mine din plutonul al doilea fu repartizat acestei filiale şi avea să lucreze sub conducerea lui Malîşev.

La comandamentul armatei nu se dădu crezare raportului meu despre podurile plutitoare deoarece aviaţia nu descoperise nimic.

Am confirmat încă o dată într-o formă categorică primul raport şi am cerut să se trimită ofiţeri cercetaşi care să verifice situaţia la faţa locului.

Din partea serviciului de informaţii, am primit ştirea că trenul pe care îl vîna grupul lui Musiacenko va porni curînd din Afipskaia. I-am dat imediat de ştire lui Musiacenko...

Grupul lui Bibikov ajunsese cu bine în împrejurimile Krasnodarului.

Cam prin ultimele zile ale lui decembrie, am petrecut solemn grupul lui Lagunov. Dar după o zi, grupul se întoarse fiindcă nu putuse să se strecoare pînă la rîul Kuban.

Am dat ordin lui Pavlik Hudoerko să conducă grupul cu orice preţ pînă la Krasnodar. Nu mai era timp de pierdut...

In vremea asta, a început ofensiva noastră pe cursul mijlociu al Donului. Biroul Sovietic de Informaţii a anunţat o nouă lovitură a trupelor noastre. Nemţii lăsaseră pe cîmpul de luptă douăzeci de mii de cadavre...

Am primit un raport de la grupul nostru din Taman comandat de Karpov.

...Fusesem de mai multe ori la Taman. In faţa ochilor îmi apăru tabloul descris de Serafimovici în „Torentul de fier“ :

Un plug greu, tras de patru perechi de boi cu coarne încovoiate, desțelenea pămîntul; brăzdarul de oțel strălucind la soare răsturna o brazdă de pămînt atît de gras, atît de untos, încît l-ai fi putut întinde pe pîine ca pe un unt negru...

Văzusem Tamanul toamna. Pînze albind la orizont, pămătufurile pufoase ale stufului din limanuri, marea de aur a lanurilor de grîu ale Kubanului, plopii înalți cu frunzișul abia-abia poleit de aurul toamnei, strugurii, pepenii galbeni și verzi, roșiile, vinetele. Dar parcă le poți înșira pe toate? Toate roadele erau acolo, mari, coapte, pline de suc.

Mi-am adus aminte cum stătusem de vorbă pe un dîmb cu un cazac cu barba albă din Taman. Își pusese palma streașină la ochi ca să se apere de soare și uitîndu-se lung în depărtare la aurul ogoarelor, la casele albe ale cătunelor, la fața lină a apei argintii de dincolo de stuf, îmi spusese:

— Nu sînt pe lume locuri mai frumoase decît locurile noastre!...

Acuma Tamanul era ocupat de nemți...

Îmi adusesem aminte de Taman cu vreo cîteva zile mai înainte, cînd radiofonistul nostru îmi adusese aceste rînduri pe care le prinsese pe calea undelor:

...Te-om apăra, Taman, căci pieptu-ți voinicesc
Prin veacuri pavăză a fost stindardului rusesc...

Știam că vom apăra Tamanul. Și doream din tot sufletul ca acest Karpov al nostru să înceapă să lucreze mai repede. El însă tăcea. Numai pe căi ocolite ajungeau pînă la noi vești de la Taman, care vorbeau despre spînzurători, despre femei ucise în chinuri, despre locuitorii duși spre apus...

Și iată în sfîrșit, am primit și o știre plăcută!

...Lanurile de grîu se întindeau pînă în zare. În mijlocul lor, înotînd în livezi ofilite de toamnă, erau înșirate taberele de cîmp ale colhozurilor.

Grîul era copt. Spicele grele se aplecau la pămînt. Dar nicăieri nu se vedea nici fum, nici oameni. Recolta bogată se prăpădea...

Șoseaua Lvovskoe tăia lanurile de grîu ca o panglică cenușie. Șoseaua începea lîngă Stefanovka, trecea prin cătunele Mianțerovskie, ocolea Ilskaia și dădea în șoseaua principală Krasnodar—Novorossiisk.

Nemții păzeau această șosea. Vreo zece escadroane de cavaleriști romîni staționau în cătunele Prono-Pokrovskie și Mianțerovskie.

Șoseaua Lvovskoe era o salvare pentru nemți pentru că drumul principal de la Krasnodar la Novorossiisk ajunsese

aproape impracticabil pentru ei, din pricină că automobilele lor săreau întruna în aer pe minele partizanilor. Şi acest drum ocolit pe şoseaua Lvovskoe, drum liniştit, era acum pentru fascişti o descoperire de preţ.

Totuşi, nemţii se temeau să-l folosească în timpul nopţii.

Ce-i drept, cu cîteva zile mai înainte, romînii îndrăzniseră să trimită pe şosea nişte patrule călări. Dar Karpov îi întîmpinase cum se cuvenea şi, pare-se, că le tăiase pe totdeauna pofta de plimbări nocturne.

Ziua, şoseaua Lvovskoe era nemţească, noaptea a noastră.

Grupul lui Karpov stătea ascuns în stufăriş.

Karpov era de loc dintr-unul din cătunele Prono-Pokrovskie şi îşi stabilise acolo nişte legături minunate. Ajutoarele lui cele mai apropiate erau copiii de prin partea locului care cunoşteau cum nu se poate mai bine toate cărările ascunse din stufăriş şi raportau imediat lui Karpov tot ce se petrecea în cătune.

Tocmai în clipa aceea zbura ca vîntul pe o cărare un băiat de vreo doisprezece ani. De departe, înainte de a fi ajuns lîngă santinelă, băiatul strigă:

— Au sosit camioanele în cătun! Spuneţi comandantului!...

— Nu ţipa! Comandantul e aici alături.

Karpov cunoştea bine pe băiat care era fiul unui vechi prieten de-al lui. Te puteai încrede în el.

— Ce-i Andriuşka, ce s-a întîmplat?

— Nemţii au adus la maşini că nici nu pot să le mai numeri! Şi tot camioane grele. Ne-am uitat pe furiş pe sub prelate şi am văzut nişte lăzi. Trebuie să fie obuze. Şi băieţii m-au trimis la dumneavoastră. Ne temem ca nu cumva nemţii să nu se strecoare azi pe şosea.

Soarele cobora spre apus.

— Azi, Andriuşka, toate maşinile rămîn la voi, că ştii doar că nemţilor nu le place să se plimbe noaptea pe şosele. Iar la noapte vom găsi noi ceva.

— Vedeţi numai de luaţi măsuri, unchiule!

— N-avea nici o grijă, măi băiete, facem noi tot ce trebuie. Du-te repede acasă şi spune-le băieţilor că maşinile nu vor trece.

Noaptea, plantatorii de mine ieşiră din stufăriş. Karpov îi conduse pe un drum şerpuit, cotind cînd la dreapta, cînd la stînga, cînd silindu-i să facă cîte un ocol complicat.

Minerii bombăneau: le era greu să ducă în spate armele, grenadele şi minele grele. Dar cine ştie dacă vreun poliţai trădător care cunoştea tot aşa de bine acele limanuri şi aceste nesfîrşite lanuri de grîu nu se furişa, pas cu pas, pe urmele lor? Trebuia să-l zăpăceşti, să te desprinzi de el, să încurci urmele.

In sfîrşit, Karpov dădu semnalul de oprire.

Noaptea era liniştită şi înstelată. Un vînt uşor clătina abia simţit spicele grele. O vietate mică li se furişă printre picioare. În stufăriş, o pasăre de noapte ţipă şi apoi tăcu.

Plantatorii de mine se tîrau spre şosea.

În stînga, stufărişul se întindea chiar pînă la drum. În dreapta, la o cotitură bruscă, pe marginea şoselei se înălţau nişte stîlpi mici de piatră, care mărgineau şoseaua de mlaştină. Minerii puseră mine pe şoseaua care trecea prin mlaştină, pe pod şi în tubul de drenaj aşezat la o distanţă de vreo două sute de metri de pod şi care unea amîndouă mlaştinile.

Credincios vechiului nostru obicei, introdus încă de Evgheni, Karpov controlă minuţios treaba făcută şi îi retrase pe ai lui în lanurile de grîu.

Se lumina de ziuă. La răsărit, norii se înroşeau. În depărtare, se ridica din coşuri fumul peste cătune. Plantatorii de mine aşteptau...

Se auzi un zgomot de maşini abia perceptibil.

— Fiţi gata!

Aplecîndu-se cînd pe o parte, cînd pe cealaltă, prin hîrtoapele şoselei, apăru mai întîi un camion de şapte tone, acoperit cu o prelată, iar în urma lui, unul după altul, o caravană întreagă de camioane.

Primul camion trecu cu bine peste pod şi merse liniştit mai departe. În urma lui veneau celelalte.

Cînd primul camion ajunse la tubul de drenaj, ultimul se afla încă pe pod...

Cinci explozii răsunară deodată. Sunetul era înăbuşit şi adînc, parcă ar fi ieşit de sub pămînt. Ca un ecou sonor şi puternic, îi răspunseră variat sute de explozii: erau obuzele primului camion care explodau. Ele sfărîmau în bucăţi pe nemţii pe care minele nu-i atinseseră, sfărîmau maşinile şi bubuitul lor răsuna în aer peste stepă, peste lanurile de grîu şi peste stufăriş...

După un timp, exploziile se potoliră şi tăcură. Acum era linişte. Şi deodată la marginea şoselei se auzi un strigăt de fiară:

— A-a-a-a!...

Era un fascist aruncat în mlaştină de suflul produs de expozie. El se scufunda tot mai tare. Dădea din mîini, se agăţa de bulgării de pămînt, de iarba verde atît de paşnică, atît de atrăgătoare. Dar mlaştina îl sorbea tot mai tare, tot mai adînc...

Un mic grup de soldaţi nemţi care scăpaseră ca prin minune, cuprinşi de panică, se ascundeau printre maşinile aprinse. Dar partizanii începuseră să se tîrască către şosea şi din nou răsunară explozii: erau grenadele care explodau. Plantatorii de mine trăgeau cu carabinele, pe alese, în pistolarii nemţi.

Trei fasciști se repeziră în stufiș crezînd că se vor putea ascunde acolo. Au alergat cît au alergat drept înainte, pînă cînd s-au împotmolit în ochiurile mlaștinii trădătoare...

Ai noștri porniră repede în șir indian pe cărarea care ducea spre limanuri. In urma lor, pe șosea, din sfărîmăturile mașinilor care mai continuau să ardă, ieșea un fum negru, înăbușitor și acru...

Trebuiau să se grăbească pentru că din cătune veneau în goană pe șosea tancuri și camioane pline cu pistolari.

Coloanele se apropiară de locul exploziei și nemții deschiseră focul asupra stufărișului. De intrat în desiș n-aveau curajul. Numai opt bandiți disperați, cu pistoale automate, se repeziră spre mlaștină. Izbutiră să scoată pe trei dintr-ai lor, aruncîndu-le niște frînghii lungi — pe toți ceilalți îi înghițiră adîncurile mlaștinii.

Plantatorii noștri de mine nu mai văzură toate acestea, ci le aflară mai tîrziu de la Andriușka care se strecurase noaptea pînă la limanuri.

Ochii lui cenușii străluceau de bucurie. Era mîndru deoarece avea și el partea lui în această victorie de pe șosea.

— Nici o mașină nu s-a mai întors în cătune, da' știi, unchiule, nici una ! — îi povestea el lui Karpov. — Și să fi văzut pe comandantul neamț — doar îl cunoști și dumneata, acela lung și slab ca un băț — să-l fi văzut ce zbiera și dădea din picioare în cerdac. După asta, seara, au dus pe cinci romîni și pe trei nemți după hambarul unchiului Ignat și i-au împușcat. Erau cei care trebuiau să păzească șoseaua și n-au păzit-o. Dar cum s-o păzească cînd noaptea nimeni nu scoate nasul dincolo de barieră ? Numai, unchiule, să fiți cu mare băgare de seamă, ca nu cumva lunganul acela să vă facă vreun rău. Fiindcă, vedeți, el știe unde vă ascundeți. Noi, din partea noastră, avem să fim cu băgare de seamă. Cum simțim ceva, viu eu și vă dau de veste...

Viața în stufărișul care se întindea pe o distanță de cîțiva kilometri, era plină de originalitate.

Ce liniște era acolo !... Lîngă apă sta un bîtlan roșcat. Soarele îi lumina moțul negru și gîtul alb-cenușiu cu nuanțe roz. Penele cafenii de pe aripi aveau sclipiri verzui. Își întindea ciocul lung, galben ca de ceară, ridica un picior roșu-galben și încremenea așa, căutînd cu o privire ageră prada. De jur împrejur, trestiile își clătinau vîrfurile și își duceau viața lor...

Un pește pleoscăi deodată drept lîngă mal. Era o știucă care urmărea niște peștișori. O șopîrlă galben-verzuie țîșni fără zgomot. Zbură o păsărică cu pieptul roșu-aprins... Și iar pleoscăiră pești în apă și după asta fu iar liniște...

Bîtlanul își înălța capul și se uita pe sus. Ochii, de un portocaliu gălbui luceau în soare.

Deasupra limanului, bătînd larg din aripile lui strălucitoare, mare de aproape doi metri, zbura un stîrc alb, frumos. Mai sus, în înălțimea cerului albastru plutea un uliu...

Un foșnet se auzi în stufăriș. Foșnetul se apropie mereu. Bîtlanul bătu din aripile-i negre și-și luă zborul.

Doi copii s-au apropiat de apă: Andrei și o fetiță de vreo doisprezece ani, într-o rochiță albastră, ieșită de soare și cu o salbă de mărgele roșii la gîtul ei pîrlit.

Copiii s-au oprit nehotărîți. De jur împrejur se întindea stufărișul ca un perete mai înalt decît omul. Ce ușor era să te rătăcești în limanurile acestea.

— Ce-i nou, Andreika? — întrebă Karpov apărînd pe neașteptate din stuf.

— Rău, unchiule! Rău de tot!

— Vorbește lămurit, măi Andrei. Ce anume-i rău?

— În cătune au venit o groază de polițai cum n-am mai văzut. Au sosit cu camioanele și soldați nemți cu automate. Șeful lor l-a chemat la el pe Maxim. Au stat de vorbă o mulțime. Apoi au ieșit din cătun și s-au uitat încoace, spre limanuri. Și iar au început să vorbească între ei. Dar n-am putut să aud ce vorbeau. Cum încercam noi să ne apropiem, ne și alungau. Neamțul ne-a amenințat chiar cu revolverul... E rău de tot...

— Adică de ce-i rău, Andreika?

— Cum să nu fie rău? Nu-i fir de trestie să nu-l cunoască Maxim. Are să-i aducă aici pe afurisiții aceia și au să vă ucidă...

— Au de gînd, se vede, să ne facă o vizită, — spuse gînditor Karpov. — Foarte bine, îi vom primi ca pe niște oaspeți dragi. Voi să n-aveți nici o grijă. Vă mulțumesc că ați venit. Duceți-vă acasă și spuneți copiilor să nu-i scape din ochi pe nemți. Cum simțiți ceva, vă repeziți iar pînă la noi. Și acuma, băieți, plecați sănătoși...

În zorii zilei, în timp ce nori trandafirii, scăldați în soare, începuseră să se întindă peste stepă și fîșii de ceață mai atîrnau încă deasupra apei, nemții și polițaii se desfășurară într-un cerc larg și intrară în stufăriș.

În frunte pășea Maxim — un bărbat înalt, posomorît, negricios la față și cu o barbă neagră, scurtă.

Sosise de curînd pe acele meleaguri, nu se împrietenise cu nimeni, umbla încruntat și tăcut și avea căutătura rea. Era fierar bun și vînător pătimaș. Străbătuse cu pușca în spate toate bălțile din împrejurimi și cunoștea fiecare trestie. Dar și după o vînătoare reușită, se întorcea acasă tot așa de posomorît, de în-

cruntat şi de tăcut şi locuitorii din staniţă nu văzuseră niciodată un zîmbet pe faţa acestui om ursuz.

Cînd nemţii au ocupat cătunele, mulţi şi-au dat seama că Maxim ura regimul sovietic cu o ură sălbatică de fiară.

Maxim a zîmbit întîia oară atunci cînd a văzut legănîndu-se sub furcile spînzurătorii trupul unei căzăcioaice tinere, comsomolistă. Nu trecu mult, şi în staniţă aflară toţi că Maxim fusese pe vremuri un chiabur din cei mari.

Şi iată-l acum conducîndu-i pe nemţi spre micul ostrov tainic, ascuns în marea de stuf, pe care se stabiliseră partizanii. Maxim cunoştea bine ostrovul, deoarece cu cîteva zile mai înainte se strecurase tîrîndu-se prin stufăriş şi văzuse cum oameni înarmaţi cu carabine intrau într-o colibă de pe ostrov...

Maxim vroia să încercuiască ostrovul şi-i conducea pe nemţi în aşa fel ca să le taie partizanilor toate cărările de retragere.

Nemţii mergeau prin stufăriş, tîrînd în urma lor nişte bărci uşoare. Apa le plescăia sub picioare, stuful uscat foşnea şi limanurile prindeau viaţă.

O mulţime de gîşte se ridicară una cîte una. Stîrci albi, bîtlani roşcaţi, raţe sălbatice îşi luară zborul. Cel din urmă se ridică buhaiul de baltă.

Auzind paşi de oameni, el se lăsă puţin la pămînt şi, întinzîndu-şi în sus într-o singură linie, gîtul, capul şi ciocul, începu să semene cu un mănunchi uscat de stuf. Dar oamenii se apropiau din ce în ce mai mult şi buhaiul de baltă se ridică spre cer. Zbura fără zgomot, dînd mereu din aripi. Zburînd mult într-o parte, se lăsă drept în jos, pînă deasupra stufului, îşi strînse deodată aripile şi căzu jos ca o piatră. Şi strigătul lui neliniştit, semănînd cu un croncănit, răsună deasupra stufărişului...

Nemţii se apropiară de ostrov: numai o fîşie îngustă de apă îi mai despărţea de malurile acoperite de stuf des. Numai într-un singur loc se vedea pata galbenă a unui grind de nisip...

Maxim îi sfătui pe nemţi să se împartă în două grupuri, primul urmînd să debarce pe grindul de nisip, cel de al doilea să ocolească ostrovul. Nemţii dădură drumul bărcilor pe apă. Cu băgare de seamă, cu pistoale automate gata de tragere, primul grup debarcă pe nisip.

Ostrovul tăcea...

Nemţilor le era teamă să înainteze spre mijlocul ostrovului: liniştea şi strigătele speriate ale buhaiului de baltă îi alarmau. Grupul de pistolari nemţi se aplecă cît putu de tare şi se furişă mai departe. Maxim îi însoţea.

Coliba apăru de după o movilă. Nemţii se întinseră la pămînt. Rămaseră aşa zece, cincisprezece, douăzeci de minute. Nu era nimeni. Numai buhaiul de baltă ţipa în stufăriş...

Cel dintîi se ridică un fruntaş — un vlăjgan zdravăn cu „crucea de fier" pe piept.

Vlăjganul deschise cu băgare de seamă uşa din stuf împletit şi intră în colibă.

Coliba era goală. Dar chiar acuma, de curînd fuseseră oameni acolo : căci pe masă erau nişte roşii tăiate, bucăţi de slănină, pîine şi o sticlă de votcă, pe jumătate goală.

Maxim şi un pistolar intrară în colibă. Soldatul zări sub laviţă un coş de nuiele din care ieşeau îmbietoare gîturi de sticlă de votcă cu dopurile pecetluite cu ceară roşie. Probabil că soldatul s-a aplecat şi a tras coşul. O explozie asurzitoare a răsunat deasupra limanului. Explozia a aruncat în aer coliba şi a rupt în bucăţi pe fruntaş, pe Maxim şi pe soldat...

În aceeaşi clipă, zbură în aer şi grindul de nisip la care acostaseră bărcile nemţeşti. La capătul celălalt al ostrovului, alte explozii răsunară ca un ecou : era al doilea grup de nemţi şi de poliţişti care săriseră în aer.

Nemţii rămaşi în viaţă începură să alerge buimăciţi pe mal şi se repeziră la bărci. Dar stufărişul prinse viaţă şi din desiş începură să zboare grenade şi să trosnească focuri de carabină.

Nici un neamţ şi nici un poliţai nu scăpară de acolo cu viaţă.

Liniştea se lăsă din nou peste liman. Nici chiar buhaiul de baltă nu mai striga. Se speriase şi el de vuietul minelor şi zburase departe. Lîngă mal, apa părea argintie de peştii ameţiţi de explozie care ieşiseră aproape la suprafaţă...

...Grupa noastră de lunetişti se pitise, pînă a nu se face ziuă, cam la o distanţă de trei sute cincizeci de metri de cazematele pe care nemţii le construiseră de curînd ca să acopere drumurile înspre muntele Lambin.

Bura. Picături mari de ploaie cădeau de pe ramuri. Norii de plumb se tîrau aproape de pămînt. Era frig...

Stăteam întinşi la pămînt fără să facem nici o mişcare. Cazematele se vedeau ca în palmă. Pînă şi iarba de pe parapet se vedea clar în luneta armei.

Trecuse mai bine de un ceas de cînd stăteam aşa şi nemţii tot nu se arătau.

Dar iată că, abia ridicînd capul, o santinelă nemţească ieşi dintr-un tufiş. Se uită cu atenţie în direcţia noastră. Era o ţintă ideală şi uşor de tot s-o lichidezi. Dar ai noştri tăceau. Prea era ieftin vînatul acesta. Am mai aşteptat vreo douăzeci de minute.

Lîngă movilița unde se afla cazemata, puțin mai la dreapta, apăru, o clipă, de după tufișurile camuflajului, o cască de ofițer.

O împușcătură. Casca căzu brusc îndărăt. Ofițerul fusese ucis.

Cîțiva soldați se repeziră spre dînsul.

Cîteva împușcături — și soldații căzură și ei.

Știam ce se va întîmpla mai departe. Îndată ce observatorii nemți ne vor descoperi, aruncătoarele de mine fasciste vor intra în luptă. Ne-am schimbat repede pozițiile. În tufișurile unde stătusem adineauri, au și început să explodeze minele.

Peste cîteva minute, liniștea se lăsă din nou. Așteptam nerăbdători.

Trecuse mai bine de un ceas atunci cînd mitraliorii noștri suiți în copaci văzură ieșind din două cazemate de la margini și desfășurîndu-se la comandă în lanț vreo douăzeci de soldați care mergeau cu gamelele să ia mîncarea. În frunte mergea un feldwebel roșcat și lat în spete.

Două rafale lungi de mitralieră se contopiră în una singură. Nemții căzură. N-aveau să mai mănînce niciodată.

Am plecat în munți. Pe ziua aceea, vînătoarea se sfîrșise. A doua zi avea să înceapă din nou și același lucru avea să se repete cu oarecare variațiuni...

Dar o asemenea vînătoare cu țintași de frunte dădea rezultate prea slabe. Douăzeci de nemți uciși nu rezolvau problema, pentru că fasciștii desfășurau o ofensivă metodică împotriva regiunii premuntoase și se apropiau de masivul Lambin.

Am hotărît împreună cu Kiricenko să întreprindem o operațiune mai mare. Nikolai Efimovici se gîndea să blocheze cazematele.

Noaptea, Kiricenko împreună cu plantatorii lui de mine se furișă pe neobservate pînă la posturile nemțești, se strecură în spatele cazematelor și făcu acolo „farmece" aproape pînă în zori.

Lunetiștii noștri își ocupară pozițiile...

Totul începu ca de obicei. Am lichidat doi ofițeri. Nemții trăgeau din cînd în cînd cu aruncătoare de mine.

Noi însă aveam absolută nevoie să-i scoatem pe friți din sărite și de aceea ne-am împărțit în două grupe. Primul grup de lunetiști lichida unul după altul pe observatorii nemți din linia întîia, iar al doilea trăgea în ambrazurile cazematelor.

Nemții începură să se enerveze. Cum observatorii lor fuseseră lichidați și nu știau ce se petrece în linia întîia, ei se gîndiră atunci să-și retragă aruncătoarele de mine în dosul cazematelor și să deschidă de acolo un foc indirect asupra tufișurilor, asupra copacilor, asupra pietrelor unde stăteau trăgătorii noștri.

După ce, acoperiţi de focul mitralierelor grele, şi-au dus cu cea mai mare băgare de seamă aruncătoarele în dosul cazematelor, în spatele fortificaţiilor lor, nemţii au ocupat poziţii noi.

Dar în momentul acela începură să intre în acţiune „surprizele" pregătite pentru ei de Nikolai Efimovici. În spatele propriilor lor cazemate izbucniră explozii şi servanţii aruncătoarelor de mine fură azvîrliţi în aer.

Nemţii îşi pierdură cumpătul. Acuma nu mai aveau observatori în linia întîia. Ai noştri se tîrîră nestingheriţi pînă la cazemate şi le bombardară cu o ploaie de grenade.

Cuprinşi de panică, fasciştii ieşiră afară dar săriră în aer pe noile mine pe care le pusese Kiricenko.

Deodată, în aceeaşi clipă, începură să tragă din flancuri mitraliere nemţeşti. Cu puşca nu le puteai ajunge şi nici nu te puteai tîrî pînă la ele pentru că erau prea departe.

Aruncătorii de grenade se lipiră de pămînt. Cazematele prinseră şi ele viaţă. Ai noştri căzură în cursă. Numai aruncătorul de mine al lui Kuzneţov ar mai fi putut să-i salveze. Dar Leonid Antonovici dispăruse. Fusese pînă adineauri aici, dar dispăruse parcă ar fi intrat în pămînt.

Mitralierele fasciste continuau să tragă rafale lungi. Deosebit de activă era o mitralieră pe care pînă atunci n-o observasem pentru că era ascunsă de colţul unei stînci, însă nici vorbă nu mai putea fi să punem mîna pe ea.

Nu mai credeam să scăpăm din cursă...

Deodată, de sus, din nişte tufe dese de ienupăr, ţîşni urlînd o mină şi mitraliera nemţească de după stîncă amuţi imediat.

Iar urlară nişte mine şi a doua mitralieră amuţi şi ea.

Servantul aruncătorului de mine din tufele de ienupăr trăgea fără greş.

Mitralierele tăceau acuma şi ai noştri izbutiră să iasă din inelul de foc.

Nemţii îşi veniră în fire. Aruncătoarele de mine cu şase ţevi intrară numaidecît în acţiune. Apoi intră în luptă şi artileria.

Nu eram în stare să facem faţă acestei situaţii. Ne-am tupilat în lăstăriş, ne-am înfundat în albii secate de pîraie şi am plecat în munţi.

— Nu fi supărat pe mine, Tătucule, — îmi spuse Leonid Antonovici care mă ajunsese din urmă. — Dar de pe poziţia mea veche n-aş fi atins mitraliera de după stîncă. Pe cînd din tufele de ienupăr, vedeam mitraliera în faţa mea ca în palmă. Atunci i-am venit de hac, aruncînd o mină peste stîncă!...

Ieşisem de mult din raza focului şi totuşi în urma noastră mai bubuia artileria şi obuzele fărîmiţau stîncile şi sfărîmau în ţăndări stejarii seculari...

Cam prin ultimele zile ale lui decembrie, am primit în sfîrşit prima veste de la *Musiacenko*: Ivan Dmitrievici Ponjailo care sosise cu vestea, ne povesti amănunţit cum fusese vînat trenul special...

Vechea noastră gardă făcuse cinci zile şi cinci nopţi pe ploaie, pe zăpadă, prin noroi şi pe frig pînă să ajungă la cătunele Sorocinskie.

Musiacenko era în aceste cătune într-adevăr ca la el acasă. Cu vreo cinci ani mai înainte, el lucrase acolo cu o echipă cartografică, bătuse în lung şi în lat toate dealurile de prin acele locuri şi îşi făcuse acolo prieteni. E drept că înainte de a întreprinde ceva, se gîndise să-i verifice cum trebuie...

Plecară în recunoaştere.

De la cătunele Sorocinskie pînă la calea ferată erau în linie dreaptă cel mult zece kilometri, dar cum recunoaşterea fusese silită să ocolească cătunele, căsuţele izolate şi pînă şi poienele, drumul se lungise pînă la douăzeci de kilometri.

Pentru lovitura asupra trenului special, Musiacenko alese în sectorul de cale ferată dintre Ilskaia şi Holmskaia, un loc lîngă halta Habl.

Locul era potrivit. Şoseaua se afla acolo numai la un kilometru de linia ferată însă aceasta trecea prin cîmp deschis şi era cumplit de greu să te apropii de ea.

Ne-am strecurat acolo prin Kipiaşciaia Şcel şi Gnilaia Balka. Ziua stăteam în nişte tufişuri, întinşi pe pămîntul ud, iar noaptea înaintam ca broaştele ţestoase.

Recunoaşterea trebuia să fie făcută de două grupuri. Primul avea în grija lui calea ferată, iar al doilea, alcătuit de Vetlughin şi Ianukevici, aveau în observaţie podul dintre Gnilaia Balka şi Şirokaia Balka.

O săptămînă întreagă au stat acolo în observaţie cele două grupuri.

Rezultatele au fost puţin îmbucurătoare. Nemţii păzeau cu străşnicie sectorul. La halta Habl se afla o pază puternică, iar lîngă pod — care era situat la o distanţă de un kilometru şi jumătate de haltă — se afla un post mare de şase sau poate chiar de opt santinele. În afară de asta, mai erau de-a lungul căii ferate posturile de observare obişnuite la fiecare sută de metri şi, în sfîrşit, serviciul de patrulare.

Într-un cuvînt, era o pază de toată nădejdea. Şi totuşi, Vetlughin se tîrî într-o noapte chiar pînă lîngă pod, ca să cerceteze totul cît se poate de amănunţit.

Cînd au primit biletul meu prin care îi vesteam că plecarea trenului era așteptată dintr-o zi în alta, Musiacenko trimise pe Ponjailo la Ilskaia. Trenul special se afla pe linie.

Ivan Dmitrievici se întoarse spre seară și vechea noastră gardă plecă să efectueze diversiunea chiar în noaptea aceea.

Musiacenko și cu Maria Ianukevici se strecurară pînă la posturile nemțești dinspre Ilskaia ca să acopere retragerea minerilor, în cazul cînd n-ar izbuti să facă ceva. Ponjailo cu Safronov o luară la stînga spre halta Habl, unde era al doilea post. Vetlughin și cu Litvinov se tîrîră spre terasament pentru ca, dintr-o săritură, să poată ajunge pe pod, iar Ianukevici și Slașciov au coborît în vale ca să fie cît mai aproape de pilonii podului.

Pînă acum totul mergea strălucit. Mai departe însă, lucrurile se stricară...

Cerul se înnoră. Incepu să plouă și să bată un vînt rece.

Nemții de la postul de lîngă pod plecară să se încălzească abia pe la ora patru dimineața.

Indată, Vetlughin și cu Litvinov se repeziră spre pod. Litvinov își scoase haina vătuită care era udă, o întinse lîngă o traversă și, mînuind repede cuțitul finlandez, făcu o scobitură. Vetlughin puse mina lui în scobitură, controlă distanța dintre mină și talpa șinei, o acoperi cu băgare de seamă cu pămînt și camuflă totul meticulos. In acest timp, Ianukevici și Slașciov legară pachetele cu trotil de pilonii podului, făcură legătura cu mina lui Vetlughin prin fitile detonante și le ascunseră printre piloni chiar sub tablierul podului.

Totul fu gata într-un sfert de ceas.

Vetlughin dădu semnalul plecării.

Plecînd de la pod, Vetlughin și Litvinov se despărțiră. Amîndoi, cu cîte o acoperire de doi oameni, se strecurară, unul în susul liniei ferate, altul în josul ei și se opriră fiecare la patru sute de metri de pod, unde puseră niște mine suplimentare, calculate pentru duble explozii cu întîrziere.

Treaba odată făcută, se adunară cu toții pe un deal. Erau uzi, obosiți și pătrunși de frig. Se așezară pe un trunchi doborît și începură să aștepte.

Se făcuse ziuă de-a binelea, cînd, în sfîrșit, dinspre Ilskaia se ivi trenul. Era tocmai garnitura pe care o așteptam.

Trenul mergea cu viteză, frînînd pe pantă repede. Intră pe pod. Explozia izbucni. Frînturi de pod și de locomotivă săriră în aer. Vagoanele alunecară pe povîrniș și se îngrămădiră unele peste altele, umplînd rîpa peste care era aruncat podul.

Și deodată, prin flăcări și fum, izbucniră alte explozii: erau obuzele din vagoane care explodau.

— Multe explozii am văzut eu în viaţa mea, — povestea Ponjailo, — dar ceea ce a fost pe podul de lîngă halta Habl, n-am mai văzut de cînd sînt. Şi nu cred să mai văd vreodată. Ai fi zis că tot trenul era umplut cu obuze...

Partizanii continuau să aştepte. Lîngă pod, santinelele alergau speriate: ştiau că le aşteaptă împuşcarea şi trăgeau fără rost în tufişuri.

Peste o jumătate de oră, — întîi dinspre Ilskaia, apoi dinspre Holmskaia — apărură alte trenuri. Amîndouă săriră aproape în acelaşi timp în aer pe minele lui Vetlughin şi ale lui Litvinov.

Vechea noastră gardă a mai minat şi şoseaua şi a plecat. Pe urmă s-au auzit de departe cîteva explozii. Erau, probabil nişte automobile care săriseră şi ele în aer...

Prima operaţiune izbutise şi vechea gardă începu acum să mai pregătească una...

*

* *

Gheorghi Karpovici Vlasov, minerul-şef al plutonului al treilea, conducea filiala noastră din cătunul Iablonovski. Forţele de care dispunea erau trei partizani de ai noştri şi doi partizani din detaşamentul „Groznîi", amîndoi originari din cătun, fraţii Ivan şi Piotr.

Tot în grija lui Vlasov era şi podul de peste Kuban de lîngă Iablonovka.

Partizanii lui Vlasov aruncaseră în aer acest pod şi nemţii au încercat să-l refacă. Cîţiva oameni au lucrat acolo o bucată de vreme, dar lucrul lor nu mergea. Atunci nemţii au aruncat peste Kuban, chiar în faţa cătunului, un pod plutitor provizoriu, alcătuit din nişte şlepuri ancorate, legate între ele cu cabluri de oţel.

Nemţii păzeau ca ochii din cap acest pod plutitor.

De tăiat nişte cabluri de oţel nu era chiar atît de greu. Am dat însă ordine extrem de stricte lui Vlasov să aştepte cu răbdare şi să se pregătească în vederea minării podului. Podul trebuia să fie aruncat în aer de-abia cînd armata noastră va începe ofensiva şi cînd scoaterea din funcţiune a podului chiar numai douăzeci şi patru de ore va fi pentru nemţi o catastrofă.

Tocmai atunci am primit un raport amănunţit din partea comandantului filialei noastre din Stefanovka.

Nemţii aruncaseră peste Kuban în faţa acelui cătun un pod la fel cu cel de lîngă Iablonovka, însă mai prost, deoarece şlepurile erau mai mici şi circulaţia se făcea pe el numai într-o singură direcţie. Nemţii păzeau însă acest din urmă pod, poate şi cu mai multă vigilenţă decît pe cel de lîngă Iablonovka şi, mai

cu seamă înspre Novo-Mariinskaia unde construiseră chiar fortificații subterane în care se aflau mitraliere grele. Între Stefanovka și pod, tufișurile fuseseră rase cu meticulozitate nemțească. Într-un cuvînt, știam că vom avea de furcă cu podul acela!...

Pescarii din cătun întîmpinară pe minerii noștri cu multă prietenie și-i luară cu ei la pescuit. Se mai stabiliră și alte legături: ai noștri începură să-l îmbie cu băutură pe starostele vîndut nemților.

Sarcina celor de la Stefanovka era dealtminteri la fel cu a acelora de la Iablonovka, adică să pregătească cu grijă diversiunea și să aștepte semnalul.

In ultimele zile ale lui decembrie o ștafetă din partea vechii noastre gărzi ne aduse vești interesante.

Musiacenko își mutase tot grupul lîngă Abinskaia și plănuia să efectueze o a doua diversiune pe aceeași linie de cale ferată, chiar în momentul în care nemții vor redeschide circulația. Era o idee îndrăzneață dar logică.

Agenții de legătură comunicară lui Musiacenko că un tren sosise în gara Holmskaia pe linia ferată refăcută.

Judecînd după toate aparențele, nemții inventaseră un sistem nou pentru paza trenurilor. Recunoașterea nu izbutise să stabilească ce fel de sistem era...

Ianukevici, Vetlughin și Musiacenko se tîrîră pînă la linia ferată. Rămaseră întinși la pămînt în ploaie timp de douăzeci și patru de ore, dar nu trecu nici un tren. In schimb, descoperiră multe lucruri noi și neașteptate.

Înainte de toate, în afară de repartiția posturilor obișnuite la fiecare o sută de metri și a patrulelor care făceau rondul, nemții inventaseră un lucru ingenios: scoseseră balastul de sub tălpile șinelor ca să nu se mai poată pune mine sub ele. Apoi, la răstimpuri, dădeau drumul pe linie unei drezine blindate care controla posturile, patrulele care făceau rondul și calea ferată. Și în sfîrșit, în locul în care linia ferată se apropia de șosea, toate cărările între drum și linia ferată erau minate și barate cu sîrmă ghimpată. Santinelele nemțești trăgeau fără nici o somație în oricine se apropia de sîrmă.

Dar lucrul cel mai interesant, cercetașii noștri îl văzură deabia mai tîrziu. Deodată, dinspre Holmskaia, se înălțară spre cer niște rachete fumigene și se auziră rafale de automate. Pe drum, nemții începură să se agite, să alerge. Drezina blindată începu să duduie. Pe șosea apărură camioane cu pistolari care

se postară pe amîndouă părţile liniei ferate într-un lanţ neîntrerupt, cîte doi la fiecare treizeci de metri...

Numai după aceste măsuri se încumetară să pornească trenul din Holmskaia. Dar chiar şi aşa, trenul înainta încet de tot, făcînd numai trei pînă la cinci kilometri pe oră.

Aspectul trenului era neobişnuit: în faţă mergeau trei platforme, încărcate pînă sus cu pietre, în urma lor veneau două vagoane blindate şi înarmate nu numai cu mitraliere grele, dar şi cu un tun, şi abia în urma lor venea o locomotivă şi vagoanele obişnuite.

Dar nici asta nu era destul!

De o parte şi de alta a locomotivei, pe cărările de-a lungul rambleului căii ferate, mergeau motociclişti cu mitraliere, iar pe scările vagoanelor stăteau pistolari, lipiţi de tren ca muştele de faguri.

Garda noastră se întristă. Şi avea şi de ce!...

În primul rînd, cu o asemenea pază, era neînchipuit de greu să te strecori pînă la linia ferată. Şi apoi, minele noastre obişnuite cu efect imediat erau nepotrivite pentru această viteză redusă: ele ar fi aruncat în aer numai primele platforme încărcate cu pietre, a căror greutate era, probabil, egală cu greutatea locomotivei pentru care erau calculate minele noastre. Cu viteza cu care mergea trenul, te pomeneşti că nici locomotiva n-ar fi sărit de pe linie, dar vagoanele aveau să rămînă cu siguranţă întregi.

Cu alte cuvinte, se părea că nemţii ne întrecuseră în şiretenie...

În timp ce ai noştri se tîrau îndărăt, Vetlughin se lovi deodată peste frunte. Musiacenko înţelese că Gheronti Nikolaevici găsise ceva.

Şi aşa şi era. Gheronti Nikolaevici se puse fără întîrziere pe lucru. Înjura de mama focului, nemulţumit de condiţiile în care lucra, condiţii nici că se poate mai nepotrivite pentru o muncă ştiinţifică; dar şedea tupilat într-un tufiş în frig şi ploaie, ţinînd în mîinile îngheţate hîrtia udă şi calcula de zor.

Litvinov şi Ianukevici îl ajutau şi, cam peste trei ore, calculele fură gata.

Gheronti Nikolaevici trimise cu o ştafetă lui Eriomenko schiţele şi calculul. Într-un bilet alăturat scria:

„Stepan Sergheevici, controlează, te rog, calculele mele. Dacă nu-s greşeli, introduceţi studiul minei noi în planul de învăţămînt al şcolii noastre de minare. Sînt convins că o vom putea întrebuinţa. Sper să reuşesc să arunc tot trenul în aer. Nu întîrzia cu răspunsul.

Al dumitale, Vetlughin"

Eriomenko şi cu mine am controlat atent calculul lui Vetlughin. Era un proiect ingenios de mină cu acţiune întîrziată.

Eriomenko jubila şi făgădui să-i iniţieze imediat pe „studenţii" noştri în noua lui invenţie.

Am mai recitit încă o dată scurtul bilet pe care ni-l trimisese Gheronti Nikolaevici. La urmă, era scris cu litere de o şchioapă: „Pe cuvîntul meu de onoare, tare-i bine să fii inginer!"

Trecură trei zile şi iarăşi veni un curier. Acesta era din partea lui Musiacenko. Curierul ne aduse două bilete scurte.

Primul bilet era pentru mine.

„Operaţia Nr. 2 a fost realizată cu succes: tot trenul a fost aruncat în aer. Curierul vă va povesti amănuntele.

Musiacenko".

Al doilea bilet era adresat de Gheronti Nikolaevici lui Eriomenko.

„Stepan Sergheevici! Schema şi calculul au fost controlate azi: în general sînt bune. Vă rog să schimbaţi numai două detalii. Anexez schiţa.

Vetlughin".

Şi curierul ne povesti următoarele:

— Noaptea întunecoasă şi ploaia ne-au ajutat să ne strecurăm prin toate obstacolele nemţeşti şi să ajungem la linia ferată. Turna cu găleata o ploaie rece şi vîntul sufla de te pătrundea pînă la oase. Am ales momentul potrivit cînd santinelele s-au dus să se mai usuce şi am minat linia ferată cu şase mine noi după schema lui Vetlughin, în aşa fel ca cele şase mine să explodeze toate deodată. Ne-am ascuns în tufişuri şi am început să aşteptăm. Ploaia nu mai contenea. Am băut nişte alcool, dar ne era tot aşa de frig. În zorii zilei a apărut trenul: în faţă, platformele încărcate cu piatră, apoi vagoanele blindate, o locomotivă şi cel puţin vreo patruzeci de vagoane. Pe cărările de-a lungul căii ferate erau motociclişti, pe scările vagoanelor pistolari. Trenul intră încet în sectorul minat şi sări în aer în întregime. Tot ce se afla pe linia ferată parcă ar fi fost suflat de vînt, iar în terasament se vedeau şase pîlnii uriaşe...

Grupul lui Musiacenko plecă în noi operaţiuni...

*
* *

Tot pe vremea aceea, am primit din partea tovarăşului Pozdneak ordinul să împiedecăm din nou transporturile de cale ferată.

N-aveam în clipa aceea în tabără nici un plantator de mine experimentat, toţi fiind plecaţi în operaţiuni.

L-am chemat pe Kiricenko şi i-am spus:

— Nikolai Efimovici, alege doi plantatori de mine, fie chiar şi mai slăbuţi, dă-le ca ajutor trei oameni din alt pluton, pune-i repede la punct, explică-le ce şi cum să facă şi trimite-i să execute diversiunea ordonată. O fi asta contrar tuturor tradiţiilor noastre, dar n-avem ce-i face.

Lui Kiricenko i se aprinseră îndată ochii.

— Trimite-mă pe mine, Tătucule. Zbor ca vîntul şi mîine seară m-am şi întors!

— Nici nu te gîndi la aşa ceva, Nikolai Efimovici, — i-am spus eu. — Noi, partizanii, ducem un război în care rolul principal îl au minele şi e nevoie de dumneata aici mai mult decît de oricine... Aşa că îndată ce-i grupul gata, trimite-l la mine.

Kiricenko plecă posomorît.

A doua zi am stat de vorbă cu grupul pe care îl alesese Kiricenko. Partizanii care plecau mi-au promis că vor încerca să facă totul aşa cum îi învăţase Nikolai Efimovici. Din nefericire însă, Kiricenko nu apucase să-i înveţe mare lucru şi nici n-aveau practică. Le era şi teamă din pricina asta să nu cumva să zădărnicească această operaţiune serioasă.

Oamenii aveau dreptate. Am hotărît să-i conduc chiar eu a doua zi în zori. Oricum era, Nikolai Efimovici trebuia să rămînă...

Dar dis-de-dimineaţă, pe cînd mă pregăteam tocmai să pornesc cu grupul, am descoperit că Kiricenko dispăruse. L-am căutat la Planceskaia, la Krepostnaia, am întrebat posturile noastre. Nici urmă de Kiricenko.

Am trimis în căutarea lui nişte cercetaşi. Aceştia trecură de avanpostul nostru, cercetară „zona neutră", trecură şi pe la nemţi, dar nu dădură nicăieri de Kiricenko.

Cele mai absurde gînduri îmi umblau prin cap. Să nu cumva să-l fi răpit nemţii pe Nikolai Efimovici aşa cum îl răpiseră odată pe Lusta!...

Căutarea lui Kiricenko continuă şi în cursul zilei următoare. Nemţii se strecurau spre avanpostul nostru. Reuşiră ca prin minune să scoată minele de pe cărarea minată de noi şi un grup de pistolari nemţi ameninţa acum principalele noastre drumuri de ieşire din tabără.

Ce mult ne lipsea acum Kiricenko! Unde o fi dispărut?...

Tocmai cînd ne aşteptam mai puţin, Kiricenko s-a întors.

Murdar din cap pînă în picioare, sosi la mine, la postul de comandă, intră, îşi scoase în tăcere rucsacul, puse automatul într-un colţ şi mă privi cu nişte ochi vinovaţi.

— Tovarăşe comandant, am îndeplinit ordinul comandamentului grupului de detaşamente de partizani: ieri noapte, un tren cu nemţi a fost aruncat în aer. N-am putut să mă întorc în aceeaşi noapte pentru că era un noroi care ajungea pînă la genunchi şi afară de asta, nemţii mă urmăreau atît de cumplit încît, drept să spun, mă mir şi eu că am scăpat cu viaţă... Să nu crezi, Tătucule, că actul meu de indisciplină vine din încăpăţînare sau de la vreun capriciu de-al meu, prostesc. Dar m-am gîndit că dumneata nu trebuie să-ţi rişti viaţa, pe cînd eu pot să mi-o risc...

Nikolai Efimovici stătea încurcat şi se lăsa cînd pe un picior, cînd pe celălalt.

— Dacă nu eşti tare supărat, dă ordin, Tătucule, să mi se elibereze o porţie dublă de alcool, că am îngheţat de tot...

M-am bucurat atît de mult că Nikolai Efimovici era în viaţă, încît l-am sărutat, am dat ordin să i se elibereze o porţie triplă de alcool şi am uitat să-l mai ocărăsc.

Abia mai tîrziu mi-am dat seama că purtarea lui Kiricenko era inadmisibilă, mai mult decît atît, era o încălcare directă şi grosolană a disciplinei. Am fost nevoit să-l pedepsesc aspru pe Nikolai Efimovici.

Acest caz m-a întristat foarte mult şi chiar mi-a stricat o bucată de vreme buna dispoziţie. Dar în aceeaşi zi am aflat o noutate plăcută — în stufărişul lui, Karpov se distinsese printr-o nouă şi curajoasă operaţiune.

Toată povestea a început cu faptul că într-o seară Karpov s-a strecurat, tîrziu de tot, în cătunul lui natal.

Il întîmpină fiică-sa care era foarte emoţionată.

— Tăticule, voiam tocmai să dau o fugă pînă la tine! Au sosit în cătun nişte maşini nemţeşti şi au adus nişte lăzi. M-am dus să mă uit şi am auzit pe un poliţai spunînd „astea-s găluşte pentru partizani".

Karpov vru să se încredinţeze dacă aşa era şi noaptea se strecură pînă la maşini. Luna lumina puternic. Maşinile erau încărcate cu mine.

— Uite ce, fetiţo, fugi îndată la pionierii noştri şi spune-le să vină aici, la noi. Dacă nu găseşti pe vreunul dintre ei, nu e nici o nenorocire. Vezi numai să vină toţi micii păstori.

Trecînd pe drumuri dosnice, prin grădinile de zarzavat, sărind fără zgomot gardurile, băieţii se adunară cu toţii în casa lui Karpov.

— Băieţi, treaba-i serioasă. Nemţii au adus mine. Au de gînd, se vede, să mineze toate cărările care duc prin stufăriş pînă la noi, la liman. Vor să ne prindă într-o capcană ca să nu ne rămînă decît să sărim în aer sau să stăm pe insulă şi să murim de foame. La nevoie, am putea pleca desigur şi azi, însă

partizanilor nu li-i îngăduit să se retragă. Cer ajutorul vostru, băieţi. Da: vă spun dinainte că asta nu-i treabă uşoară. Să ştiţi că dacă nemţii bănuiesc ceva şi dacă vă prind, vă ucid. Treaba trebuie făcută în aşa fel ca să nu vă prindă. Şi asta se poate. Toată nădejdea noastră îi acuma în păstori, numai că păstorii singuri nu vor putea duce la capăt toată treaba, aşa că trebuie să-i ajutaţi cu toţii.

Şi Karpov le arătă planul lui.

Copiii n-au mai dormit deloc în noaptea aceea şi au fost în picioare cînd nici nu se luminase de ziuă.

A doua zi era soare. Ca întotdeauna, stuful îşi legăna fără zgomot vîrfurile pufoase. Dar pe cărările care duceau în inima limanului, se ridicau din cînd în cînd stoluri de păsări speriate...

Karpov vedea toate acestea şi se gîndea: numai de-ar face băieţii treaba ca lumea!..

Dar băieţii au lucrat bine. Seara, pe o cărare ocolită pe care n-o cunoşteau decît Karpov şi fiică-sa, păstorii au mînat spre liman nişte juncani şi nişte vaci sterpe de-ale nemţilor şi de-ale poliţailor.

Noaptea trecu în linişte.

A doua zi dimineaţa, vitele fură împrăştiate pe cărări şi lăsate în voia lor.

Vacile şi juncanii au mai stat puţin, s-au gîndit ce s-au gîndit şi au pornit-o către casă.

Peste cîteva minute începură exploziile. Coloane de fum şi de noroi se înălţau spre cer.

Seara, pe cărările pe care vacile le curăţiseră de mine, trecu grupul lui Karpov. Grupul puse mine pe podul de peste un braţ al mlaştinii, pe drumul care ducea de la Krasnodar la cătunele Mianţerovskie. Mai minară şi rambleul înalt şi malul opus al mlaştinii, deoarece Karpov aştepta o expediţie de represalii din Krasnodar.

Şi nu se înşelase. Dimineaţa, un şir de camioane încărcate cu pistolari nemţi apăru pe şosea.

Camioanele din faţă explodară pe rambleu. Cele din coada coloanei se îndreptară spre pod, dar săriră şi ele în aer.

După masă sosiră alte camioane din Krasnodar. Soldaţii trecură mlaştina pe nişte scînduri. Dar cum începură să urce pe malul opus care era înalt, izbucniră iarăşi explozii.

Nemţii se retraseră. Karpov învinsese...

* * *

Iarăşi am primit din partea tovarăşului Pozdneak ordinul să întrerupem încă o dată circulaţia pe calea ferată în sectorul Ilskaia, halta Habl şi să minăm podurile de pe şosea.

Parcă dinadins nu rămăsese la noi în tabără aproape nici un miner cu experienţă. Toţi erau duşi în operaţiuni. Am format cu greu grupul. Comandant: Verebei; miner şef: Eriomenko; mineri: Lusta, Malîh, Kuzmenko şi Konovicenko.

Ordinul comandamentului grupării dădea termene foarte scurte, aşa că n-am mai apucat să ne pregătim cum trebuie pentru operaţie.

Grupul plecă chiar a doua zi după prînz.

Cîteva zile după aceea, Elnikov îmi comunica următoarele: la rîu, puţin mai sus de locul unde sînt ascunse pontoanele pentru cele şaisprezece poduri nemţeşti, este nevoie să aducem cu cea mai mare băgare de seamă grinzi groase. Ai noştri vor face din aceste grinzi plute şi vor pregăti cuiburi pentru explozibile.

Planul lui Elnikov era simplu: îndată ce podurile aveau să fie montate, avea să dea drumul pe rîu plutelor lui cu explozibile care, lovindu-se de poduri, le vor arunca în aer.

Planul nu era rău. Dar trebuia să avem în rezervă cel puţin încă un mijloc de aruncare în aer pentru cazul în care n-am reuşi. Dar oricît îmi băteam capul cu ce am putea înlocui la nevoie plutele lui Elnikov, nu găseam nimic.

Şcoala noastră de minare din Planceskaia promovă al şaizecilea absolvent.

Şlaşciov celebră acest jubileu original organizînd un ospăţ.

La treizeci şi unu decembrie, ultima zi a anului vechi, Pricina aduse, în sfîrşit, vestea pe care o aşteptam demult: armata din Caucazul de Nord trecuse la ofensivă. Mozdokul fusese reluat!

Începea un an nou, 1943. Oare ce ne va aduce? Noi încercări? Victoria?... Pînă la victorie mai era încă, dar de încercări nu ne era teamă. Nici o încercare nu ne putea frînge în lupta noastră, în dorinţa noastră de a ajunge cît mai repede ziua victoriei!...

Chiar în ziua de Anul Nou, i-am spus lui Nikolai Efimovici Kiricenko de nemţii care se strecuraseră pe cărarea minată. La început s-a supărat rău de tot şi pe urmă l-a apucat pe neaşteptate un rîs cu hohote.

— Nu mai spune, Tătucule! D-apoi asta-i bine! E pur şi

simplu admirabil! Am să le pregătesc o capcană așa de grozavă, încît nu numai că n-are să scape din ea nici un neamț, dar nici măcar un chițcan n-are să scape!...

Kiricenko părăsi tabăra. Pentru orice eventualitate, trimisei cu el un grup de acoperire.

Se întoarse în zorii zilei în fruntea tuturor și cu mîna stîngă legată și sîngerînd.

Plin de emoție, Kiricenko îmi raportă că la așezarea ultimei mine, focosul cel nou explodase și îi rupsese trei degete de la mîna stîngă.

L-am trimis fără întîrziere cu trăsura la Elena Ivanovna, la postul sanitar.

După un ceas, m-am hotărît să mă duc și eu acolo.

In vremea asta, am primit știrea că nemții au pătruns în cătunele Mianțerovskie. Au găsit însă casele goale. Toți cei care erau în stare să umble plecaseră în stufăriș.

Fasciștii dădură foc caselor de la marginea satului și aruncară în foc doi bătrîni neputincioși.

Karpov jură să se răzbune.

Cercetașii se întoarseră de la batardoul Plavstroevski pe care îl aruncase în aer Melnikov. Podul era serios avariat. Un tanc sărise în aer odată cu podul. Nemții scoaseră de pe tanc foile blindate, probabil pentru cazematele lor. In locul acela, circulația spre Novorossiisk fu întreruptă...

Așa începu anul nou: lupta continua!...

Am sosit la ambulanță în clipa în care Elena Ivanovna abia terminase operația.

Nikolai Efimovici fuma, trăgînd nervos fumul în piept și zîmbea stingherit. Bietul om credea sincer că era vinovat de faptul că fusese scos din luptă.

Il culcară peste noapte în camera vecină, pe un pat de spital.

Elena Ivanovna abia se ținea să nu plîngă.

— Tare mă tem să nu trebuiască să-i amputez mîna. Voi căuta să-l duc chiar eu la un spital din spatele frontului și voi vorbi personal cu chirurgul-șef ca să facă totul cu putință ca să-i salveze mîna.

Kiricenko avusese dreptate. Nici un neamț nu scăpase viu din capcană. Toți săriseră în aer. Numai pe trei din ei fusesem nevoiți să-i doborîm cu pușca.

*
* *

Se întoarse și grupul lui Verebei.

Palid la față, Stepan Ignatievici se apropie în tăcere de mine.

— Daţi-mi voie să raportez, tovarăşe comandant. Însărcinarea a fost îndeplinită. Trenul a sărit în aer. Dar minerul-şef Eriomenko a pierit în explozie... Stepan Sergheevici al nostru nu mai este!...

Nimeni nu-şi putea închipui că Stiopa al nostru, favoritul nostru al tuturora, meşterul în toate cele, cîntăreţul vesel, tovarăşul minunat, nu mai era.

Eriomenko murise aşa cum mor soldaţii revoluţiei: la post, cu arma în mînă, smulgînd victoria prin moartea lui...

Lucrurile se petrecuseră în felul următor.

Grupul pornise înainte de a se lumina de ziuă. Drumul era nespus de greu; norii atîrnau jos de tot deasupra pămîntului, ploua, vîntul urla în albiile secate şi adînci unde fuseseră odată rîuri, lutul se lipea de cizme, picioarele alunecau pe pietrele ude. Au ajuns abia spre seară la calea ferată şi, ca întotdeauna, au început îndată să observe ce se petrecea.

Prima noapte fixată pentru minare trecu fără nici un rezultat pentru că nu izbutiră să pună minele.

A doua zi era ajunul Anului Nou.

Noaptea, nemţii deschiseră focul trăgînd cu puştile, cu automatele, cu mitralierele. Trăgeau fără rost şi la nimereală în tufişuri, în pădure, în stepa întunecoasă şi mută. Poate că trăgeau fiindcă se îmbătaseră sărbătorind Anul Nou. Sau poate le intrase frica în oase şi se temeau instinctiv ca din întunericul tufişurilor şi al stepei acesteia negre şi tăcute, să nu se năpustească asupra lor, tocmai în noaptea de Anul Nou, partizanii. Oricum era, nemţii trăseseră întruna toată noaptea. Şi toată noaptea ai noştri rămăseseră întinşi în tufişuri, în ploaie, pe pămîntul ud, aşteptînd cu răbdare să vie noaptea următoare — a treia lor noapte...

În ziua următoare, cînd începu să se întunece, Verebei, comandantul grupei, ieşi cel dintîi. În urma lui mergeau în şir indian, ceilalţi, plecînd urechea cu atenţie la foşnetele nopţii.

Locul fixat pentru minare se dovedi nepotrivit. Tot aşa de încet, unul în urma celuilalt, trecură mai la dreapta. În sfîrşit, se opriră pe terasament. Lusta începu să sape o groapă. Kuzmenko şi Konovicenko se aşezară la pîndă. Grupa de acoperire se tupilă nemişcată în tufişuri. Eriomenko scoase o grenadă antitanc...

Minunat om fusese Stepan Sergheevici!

De multe ori, asistînd la cursurile şcolii de minare, auzeam cu cîtă convingere, cu cîtă cunoaştere a materiei, arăta Eriomenko elevilor lui, toate avantajele noii noastre mine automate. De multe ori admirase faţă de mine mecanismele cu întîrziere ale lui Vetlughin. Cunoştea admirabil mina noastră, ştia s-o mînuiască magistral, aprecia foarte mult calităţile ei,

dar mina nu-l atrăgea. Personal, prefera grenada antitanc. Arunca trenurile în aer cu grenade. Și trebuie să recunoaștem că le arunca fără greș.

De data aceasta, a ieșit pe linia ferată tot cu grenada lui preferată.

A scos piedica și eclisa și, susținînd atent cu un ac masa inertă, a pus grenada în groapă. Lusta a început să așeze în jurul ei cartușele de trotil.

Deodată, șinele au început să vibreze. Întîi abia perceptibil, apoi mai tare, mereu mai tare.

Trenul venea la o oră nepotrivită, ca și în acea neuitată noapte caldă de octombrie, la kilometrul al patrulea, cînd pieriseră fiii mei.

Trebuia să smulgă grenada și să sară într-o parte.

Dar simțul datoriei soldățești — să execuți necondiționat ordinul comandantului — s-a trezit într-înșii și cei doi plantatori de mine își vedeau mai departe de lucru.

Trenul se afla la o distanță de numai zece metri cînd Eriomenko și cu Lusta au sărit în sfîrșit de pe linia ferată.

Locomotiva a sărit în aer. Explozia a asurzit chiar și pe partizanii din grupul de acoperire care stăteau întinși în lăstăriș.

Vagoanele din față au zburat pe pantă. Celelalte, încălecîndu-se, s-au răsturnat pe linie, prefăcîndu-se în țăndări.

Verebei și-a venit cel dintîi în fire și s-a repezit să caute pe plantatorii de mine.

Pe Lusta l-a găsit în apropierea terasamentului. Leonid Feodorovici zăcea cu brațele desfăcute înlături fără nici un semn de viață. Verebei a dat ordin lui Malîh și lui Kuzmenko să-l ridice pe Lusta și s-a dus repede să-l caute pe Stiopa Eriomenko, prietenul lui din combinat.

L-a găsit sub rămășițele trenului sfărîmat. Stepan Serghéevici era mort.

Tovarășii au luat pe cei doi plantatori de mine și i-au dus în tufișuri. Și, ca și atunci la kilometrul al patrulea, camarazii celor morți au săpat cu cuțitele finlandeze o groapă nu prea adîncă. Gloanțele șuierau pe deasupra capului, retezînd crengile tufelor din jurul lor. Pe linia ferată, răniții nemți țipau groaznic.

Mai întîi au coborît în groapă pe Eriomenko.

Malîh l-a ridicat pe Lusta ca să-l pună alături cînd, deodată, a simțit sub mîna lui, că lui Lusta îi mai bătea inima. L-a întins la pămînt și a început să-l stropească cu apă din bidon. Pleoapele lui Lusta au tresărit ușor.

— Trăieşte! Lusta trăieşte! — a prins a striga cît îl ţinea gura Malîh, care uitase de gloanţe, de primejdie şi de nemţi.

După ce l-au îngropat pe Eriomenko, l-au pus pe Lusta pe o targă înjghebată în grabă şi s-au întors cu el în tabără. Leonid Feodorovici se găsea sub observaţia neobosită a Elenei Ivanovna.

Dar Stepan Eriomenko nu mai era... Mi se părea mereu că acuşi se va apropia, se va aşeza şi, cu vocea scăzută, aşa ca să nu-l audă severul nostru intendent, va începe să cînte unul din cîntecele acelea căzăceşti, domoale şi lungi ca şi stepele noastre din Kuban...

*
* *

După ce dispozitivul misterioaselor poduri plutitoare fusese determinat, avioanele noastre începură să le viziteze din cînd în cînd. Nemţii înţeleseră că misterul lor fusese descoperit. Se făcuse acuma al dracului de greu lui Elnikov să pregătească plutele grele drept sub nasul friţilor alarmaţi. Totuşi lucrul înainta şi plutele erau aproape gata.

Pe Nikolai Efimovici l-am trimis la un spital din spatele frontului. Am dat ordin să fie dus cît mai comod, într-o căruţă cu două roţi. Doi sanitari — Melnikov şi Kravcenko — au plecat cu el şi, bineînţeles, şi Elena Ivanovna care nu uită să-şi ia cu dînsa pentru orice eventualitate automatul şi nişte grenade, căci drumul pe care trebuia să-l facă era greu şi primejdios.

Cînd totul era gata de plecare, m-am dus să-mi iau rămas bun de la Nikolai Efimovici. Îmi întinse mîna dreaptă, cea sănătoasă, şi îmi spuse, cu un zîmbet trist:

— Iată, Tătucule, şi sfîrşitul carierei diversionistului Kiricenko...

*
* *

In noaptea de trei spre patru ianuarie, în apropierea oraşului, în partea dinspre Kavkazskaia, fuseseră aruncate simultan în aer două poduri cu trenuri. Circulaţia era întreruptă pe cel puţin trei zile.

Lovitura era opera „cizmarilor noştri diversionişti“ în frunte cu Bibikov.

La moartea lui Eriomenko, Kuzneţov scrise nişte versuri. Cu toată imperfecţiunea lor, ele ne-au emoţionat pe toţi pînă în adîncul sufletului.

...La ceasul cînd începe Anul Nou,
Pe-un ger cumplit, în noaptea-ntunecoasă,
Necruţătorul plantator de mine
Pornit-a pentru cea din urmă oară
În expediţia lui primejdioasă...

Şi iată c-o explozie cuprinse
Văzduhul cu un foc vijelios;
Săriră frînte-n aer vagoanele aprinse
Odată cu duşmanul ticălos...

Ţărîna ţării scumpe-ascunde sfîntul
Lui sînge, ca duşmanul să nu-l vadă;
Şi îi ascunde inima pămîntul
Ca să nu poată corbii să i-o roadă.

Mereu să povestească-al stepei vînt
Cum a pierit un partizan erou!
Şi slava lui răsună ca un cînt,
Prin munţi, păduri şi stepe, veşnic nou!

Jurăm acuma la mormîntul tău:
Vom merge-n cea din urmă bătălie
Purtînd, scăldat în sînge, steagul tău,
Mereu deasupra noastră, cu mîndrie...

Hotărît, grupa lui Lagunov n-avea noroc. Încercase să ajungă la Krasnodar trecînd peste masivul Pşeda, dar nu izbutise.

I-am trimis la Krepostnaia de unde trebuiau să se îndrepte spre oraş, peste munţii care despart valea Afipsului de valea Şebşului.

Dar nici acolo n-au avut succes.

În primul rînd, în pădurea Afipsului dădură pe neaşteptate de o ambuscadă nemţească bine camuflată. Se văzură nevoiţi să se retragă luptînd şi, cotind brusc la stînga, să-şi încerce norocul pe un drum mai pustiu.

Dar din păcate, răsări în calea lor ca din pămînt, încă o ambuscadă. Încăierarea fu cruntă, dar mai ales zgomotoasă şi se văzură nevoiţi să se întoarcă la Krepostnaia...

Am aflat că la Krasnodar partizanii inventaseră un mijloc ingenios ca să înlocuiască în caz de nevoie plutele lui Elnikov: la momentul oportun, debarcaderul sau un şlep cu explozibile se desprindea de mal şi pornea la vale pe apă.

Fără îndoială că astfel de „mină" era în stare să arunce în aer orice pod plutitor!...

Situaţia generală se complică mult în primele zile ale lui ianuarie.

Nemţii începuseră lîngă Novorossiisk mari lupte ofensive şi aduseseră în regiunea de la poalele munţilor unităţi de elită.

Operaţiile se ţineau acum lanţ şi plantatorii de mine nu mai ştiau ce-i odihna.

De mult nu mai lua în seamă Kuzneţov faptul că partizanii nu se mai bărbiereau : cum să se mai gîndească la bărbierit cînd nopţi întregi nu dormeau ?

Fără să ţină seama de pierderi, nemţii trimiteau, spre mare, eşalon după eşalon şi desfăşurau pe un front larg ofensiva împotriva regiunii de la poalele munţilor.

În cele din urmă izbutiră să pună mîna pe masivul Lambin şi începură să construiască acolo în mare grabă fortificaţii.

Pentru noi, pierderea masivului Lambin care servea drept cheie spre cîmpie era deosebit de grea.

Ne aşteptau de-acum încolo lupte crunte, îndîrjite...

În una din aceste zile pline de nelinişte de la începutul lui ianuarie, s-a petrecut un eveniment care a definit şi a lămurit deodată sensul sforţărilor noastre din ultimul timp.

Dis-de-dimineaţă m-am dus la Planceskaia ca să pregătesc şi să trimit în operaţii, potrivit ordinului comandamentului, trei grupuri de plantatori de mine. Neputînd dispune de un număr suficient de oameni, trebuia neapărat să mă întîlnesc cu Karabak, comandantul detaşamentului vecin de partizani „Tăunul" şi să-i spun să dea el grupele de acoperire. M-am dus imediat la vecinii noştri care se aflau pe vremea aceea cam la şase kilometri de Planceskaia.

Cît de mare mi-a fost bucuria şi surpriza cînd am aflat de la Karabak că un grup de ofiţeri din Armata Roşie, veniţi în recunoaştere, fuseseră pe la detaşamentul lui în zorii zilei !

— Şi unde-s ? — l-am întrebat eu fără să-mi ascund emoţia.

— Au plecat în munţi. Vor să cunoască regiunea, — răspunse Karabak. — Vroiau să te vadă şi pe dumneata.

Cuprins de emoţie pînă în adîncul sufletului, priveam în tăcere munţii acoperiţi cu păduri dese, pe deasupra cărora vîntul alunga cu iuţeală norii care se lăsaseră jos de tot.

Undeva, aici, poate chiar aproape de tot, se aflau vestitorii victoriei, trimişii puternicei Armate Roşii care venea să elibereze pămîntul nostru drag...

După ce m-am înţeles cu Karabak asupra tuturor celor necesare, m-am grăbit să mă întorc în Planceskaia de teamă să nu întîrzii şi să fiu de faţă la sosirea ofiţerilor.

I-am aşteptat toată ziua agitîndu-mă şi repezindu-mă afară la fiecare zgomot. Începusem să cred că nici nu vor mai

sosi şi că trebuia să mă mulţumesc cu informaţiile pe care le aflasem de la Karabak cînd, seara, apărură la marginea pădurii, însoţiţi de o patrulă de a noastră, şase călăreţi: patru ofiţeri şi doi ostaşi.

După cum am mai spus, în ultimul timp întreaga desfăşurare a operaţiunilor noastre militare fusese determinată — la început — de pregătirea pentru ofensivă, iar mai tîrziu, de începerea ofensivei Armatei Roşii şi de presiunea înverşunată a nemţilor asupra noastră, ca urmare directă a acestei situaţii. Fiecare din noi ştia şi înţelegea că îndeplineam o funcţiune neînsemnată poate în raport cu proporţiile planurilor Comandamentului Suprem, dar necesară. Una era însă să ştii acest lucru, ca să zicem aşa „teoretic" şi alta era să-i vedem pe ostaşii sovietici pe pămîntul nostru cel mic al partizanilor!

În fruntea grupului de recunoaştere compus din ofiţeri-ingineri, se afla un locotenent-colonel, om cam de vîrsta mea, cu capul sur şi o faţă severă, obosită.

Era însoţit de un maior, un căpitan şi de un locotenent tînăr de tot, cu obrajii rumeni. După ce-am luat contactul oficial, adică ne-am controlat reciproc actele, ne-am îmbrăţişat prieteneşte.

Ofiţerii erau după o rătăcire de mai multe zile prin munţi şi de-abia se ţineau pe picioare de oboseală, dar vroiau să se apuce de treabă fără întîrziere.

Dar aici, am crezut nimerit momentul să mă folosesc de drepturile mele de „gazdă" şi să obţin de la aceşti musafiri dragi să nu ne ocupăm de treburi înainte de a-i ospăta bine.

Cînd, la masa încărcată de tot ceea ce am izbutit eu şi cu Konotopcenko să găsim în Planceskaia, ne-am ridicat cu paharele pline şi locotenent-colonelul, spuse scurt şi încet: „Pentru Victorie!", n-am putut să-mi stăpînesc emoţia şi ochii mi s-au umplut de lacrimi. M-am gîndit fără să vreau că fiii mei n-au ajuns să vadă această clipă...

Toată noaptea aceea lungă de iarnă am petrecut-o aplecaţi asupra hărţilor foarte bune şi precise ale regiunii pe care le aveam atît noi cît şi ofiţerii care veniseră în recunoaştere. În fond, pe ofiţeri îi interesa un singur lucru: posibilitatea trecerii peste munţi a unităţilor Armatei Roşii în ofensivă. N-au spus nici un cuvînt despre data la care ne-am putea aştepta la această ofensivă. Mi-am dat seama că era un secret militar şi n-am pus, bineînţeles, întrebări nepotrivite.

Am spus că dacă gerul va începe şi se va menţine, se va putea trece la Arhipo-Osipovskaia, peste muntele Afips, pe la Bolşie Volcie Vorota şi Malîie Volcie Vorota.

Ofiţerii mi-au cerut o mulţime de amănunte cu privire la drumurile şi cărările din munţi şi a trebuit să-mi mobilizez toate cunoştinţele despre regiune, precum şi memoria ca să răspund cît se poate de complet şi de precis la întrebările lor.

În zorii zilei, ofiţerii şi-au luat călduros rămas bun de la noi şi-au plecat. Eu cu Konotopcenko i-am petrecut o bucată de drum şi ne-am întors tăcuţi la Planceskaia. Mă gîndeam că de azi încolo, fiecare glonte de-al nostru, fiecare mină de-a noastră trebuiau să lovească în plin ca să aducă cît mai curînd victoria. Desigur că ştiusem acest lucru şi mă gîndisem la el şi mai înainte, dar acum, îl simţeam într-un fel nou — mai adînc şi mai puternic...

Tot în dimineaţa aceea, se întoarse şi Elena Ivanovna de la spitalul din spatele frontului.

— Foarte greu a fost drumul nostru pînă la spital, — îmi povesti soţia mea. — Aproape că nu era chip de mers din cauza noroiului moale şi lipicios care ne intra şi în cizme. A trebuit să merg toată vremea lîngă căruţă şi să-i sprijin lui Nikolai capul, cînd treceam prin hîrtoape. Căruţa hurduca îngrozitor. Iar de urcat în căruţă, nici gînd. Boii şi aşa de-abia îşi trăgeau picioarele şi n-aveam ce să le dăm de mîncare. Şi parcă înadins, nemţii împînziseră tot drumul. De trei ori ne-am văzut siliţi să recurgem la grenade. Mi-era frică să nu i se-ntîmple ceva lui Nikolai. În sfîrşit, am ajuns.

Chirurgul-şef a examinat mîna şi a spus că trebuie s-o amputeze fără întîrziere. Mărturisesc că m-am cam înfuriat. Am început să-i demonstrez că în practica mea avusesem cîteva cazuri la fel şi că de fiecare dată am evitat amputarea, că rana era în ordine, că o pansasem cu grijă cînd era încă proaspătă, că temperatura bolnavului era normală. Cu alte cuvinte, am desfăşurat atacul după toate regulile...

Chirurgul-şef a cedat şi mi-a dat un răstimp de trei zile. Am stat fără întrerupere de gardă la capul lui Nikolai. Îi pansam rana, îl hrăneam, îi luam temperatura. Trei zile în şir temperatura a rămas normală. Am învins: chirurgul-şef şi-a dat cuvîntul de onoare că nu-i amputează mîna. Şi ştii, cînd am venit să-mi iau rămas bun de la morocănosul acela, ursul acela mi-a sărutat mîna şi mi-a spus: „Mulţumesc, mamă. N-am să uit niciodată că mi-ai salvat mîna". Şi ochii îi erau plini de lacrimi. Am ieşit repede din odaie şi am izbucnit în plîns...

Ofiţerii ne rugaseră să nu vorbim nimănui despre venirea lor. Dar n-am putut să nu-i spun soţiei mele. Voiam să se bucure şi ea cu mine. Cînd i-am spus, aceeaşi emoţie a cuprins-o ca şi pe mine şi i-au dat lacrimile cum mi-au dat şi mie...

*
* *

La nouă ianuarie, nemţii restabiliră circulaţia pe drumul Kavkazskaia—Krasnodar, dar chiar primul tren, căruia îi dădură drumul, sări în aer.

Era tot o ispravă de-a lui Bibikov.

A doua zi l-am îngropat şi pe Dax.

Nemţii izbutiseră să-l otrăvească. Soţia mea căutase să-l salveze, îi făcuse spălături stomacale, dar degeaba pentru că otrava fusese prea puternică.

Dax se uita la Elena Ivanovna cu ochi trişti. Înţelegea că moare şi părea că se simţea vinovat de grija pe care le-o pricinuia stăpînilor lui...

La unsprezece ianuarie, radioul anunţă că trupele noastre au eliberat întreaga regiune de la Mineralnîie Vodî.

Fiecare zi era plină de noi evenimente. Şi deodată ne veni încă o veste cumplită. Lui Lagunov i se întîmplase o nenorocire...

Înainte de plecare, detaşamentul lui fusese împărţit în două grupe, deoarece în felul acesta era mai uşor să te strecori printre avanposturile nemţeşti.

Primul grup, al lui Lagunov şi Gladkih, avea de călăuză pe Orlova ; al doilea grup, compus din Litovcenko, Suhorebrova şi Lugovoi, pe Kuzneţova. Călăuzele erau nişte femei de prin partea locului, nişte colhoznice cu multă experienţă care cunoşteau bine drumul acesta greu şi primejdios pe care îl făcuseră de multe ori.

Toată ziua plouase cu găleata, iar noaptea îngheţase.

Al doilea grup trecuse încă de cu noapte prin locurile descoperite şi se apropie de Afips.

Rîul vuia. La suprafaţa apei, pluteau sloiuri mici de gheaţă.

Kuzneţova se dezbrăcă, îşi frecă trupul cu spirt şi intră în apă. În urma ei, porniră ceilalţi, legaţi unul de altul cu o frînghie lungă.

Ajunşi dincolo îngheţaţi bocnă, săriră pe mal şi după ce dansară un dans îndrăcit ca să se încălzească, porniră mai departe. Făcură drumul cu bine pînă la Kuban şi pătrunseră în oraş cu o lotcă.

Primului grup însă i-a mers rău.

Lagunov, Gladkih şi călăuza Orlova întîrziară din pricina drumului greu şi abia spre dimineaţă izbutiră să treacă de Smolenskaia.

Mai departe se întindea stepa, brăzdată de o reţea deasă de drumuri. Era prea mare primejdie să meargă ziua în amiaza mare, aşa că se strecurară în mărăciniş şi stătură pitiţi acolo pînă se făcu seară.

De jur împrejur, totul era acoperit de brumă. Le era frig să tot stea culcaţi. Erau chinuiţi mereu de dorinţa de a se ridica, de a se mai întinde şi de a alerga să se dezmorţească. Dar tufele erau prea joase. Culcaţi pe spate cum erau, partizanii dădeau din mîini şi din picioare. Desigur că văzute de la distanţă aceste gesturi ar fi părut ridicole. Oamenilor noştri nu le ardea însă de rîs. Mişcările îi oboseau repede dar nu-i încălzeau.

Se chinuiră aşa pînă seara, aşteptînd cu nerăbdare să se lase întunericul.

Îndată ce se făcu întuneric, porniră la drum. Orlova ieşi repede la rîu. Trebuiau să treacă prin apa rece ca gheaţa care le ajungea pînă la piept.

Simţeau cu toţii urmările nopţii reci petrecute în mărăciniş. Lagunov şi Gladkih nu voiră să treacă rîul prin vad, de teamă să nu-i apuce vreun cîrcel şi propuseră altceva: să se apropie de Gheorghie-Afipskaia şi, folosindu-se de actele pe care le aveau, să înşele paza podului, să-l treacă şi să ajungă la şosea.

O discuţie aprinsă izbucni şi Lagunov o sili pe Orlova să meargă la Afipskaia.

Au mers aşa multă vreme. Se gîndiră că ar fi fost primejdios să treacă podul noaptea şi, ocolind cătunul Raşpilev, se opriră să petreacă noaptea în valea adîncă a rîului.

Noaptea se lăsase ger. Valea li se păru destul de adîncă şi Lagunov făcu foc, iar Gladkih aduse o gamelă cu apă.

Şi tocmai atunci, parcă înadins, înainte de a se lumina de ziuă, un poliţai ieşi din Raşpilev şi veni la rîu să pescuiască. Cum zări focul şi văzu pe cei trei oameni suspecţi lîngă foc, se şi repezi îndărăt.

Poliţaii se tîrîră pe nesimţite pînă la foc. Partizanii nici n-au apucat măcar să arunce o grenadă că au fost doborîţi, prinşi şi duşi întîi la Gheorghie-Afipskaia, iar de acolo, stîlciţi în bătaie şi însîngeraţi, au fost trimişi la Krasnodar, la gestapo...

N-aveam nici o speranţă să-i salvăm.

*
* *

La unsprezece ianuarie, nemţii începură să asalteze Krepostnaia.

Safronov şi Elena Ivanovna au încărcat în căruţe tot avutul factoriei şi au plecat în munţi.

Cum hotărîsem să apărăm factoria pînă la ultimul cartuş, am rechemat în grabă din operaţii pe toţi plantatorii de mine.

Forţele erau însă prea inegale: o sută contra unul. Era puţin probabil să putem rezista mai mult de douăzeci şi patru de ore...

Ziua de douăsprezece ianuarie a fost o zi memorabilă!...

Luptam în apropiere de Krepostnaia.

Văzduhul vuia necontenit de explozii, de țăcănitul mitralierelor, de vîjîitul minelor.

Trăgătorii noștri abia aveau timp să-și încarce iar automatele. Noi coloane de nemți apăreau mereu din tufișuri, de după pietre, de după dealuri și ne încercuiau.

Și, deodată, am auzit din flancul drept rafale dese de pistoale automate și strigăte tari de „ura".

M-am repezit într-acolo și nu mi-au crezut ochii cînd am văzut ostași de-ai Armatei Roșii răspîndiți în trăgători, mergînd la atac.

Curgeau în rînduri dese, cu mantale cenușii, cu stele la șepci, și cu armele în cumpănire.

E greu să descrii bucuria noastră și entuziasmul nostru cînd i-am văzut! Scumpa noastră Armată Roșie era cu noi! Acum nu ne mai era teamă de nimic!...

După o piatră uriașă, acoperită cu mușchi verzui, un ostaș își pansa rana.

— De unde veniți, tovarășe?

Ostașul arătă spre sud fără să vorbească. Acolo, învăluite în nori cenușii, se înălțau vîrfurile acoperite cu zăpadă ale Caucazului.

Nu, nu puteau să vină de acolo: acolo nu era nici o trecere!...

Ostașul își termină pansamentul. Luă pușca și întrebă grăbit:

— Ei, tătucă, departe-i Krasnodarul?

N-am mai avut timp să-i răspund. Plecă în fugă ca să-i ajungă din urmă pe ai lui.

Urale puternice răsunau departe, dincolo de rîpă...

Ori de unde ar fi venit — deocamdată la luptă! Eram și noi alături de ei.

Nemții nu rezistaseră loviturii. Se retraseră spre vîrful muntelui Lambin unde — după trei șiruri de cazemate și cinci rînduri de sîrmă ghimpată — se aflau forțele lor principale.

Observatorii nemți vedeau unitățile lor care fugeau și pe ostașii Armatei Roșii care răsăriseră nu se știe de unde aici, la poalele munților.

Cuprinși de panică nemții blocară trecerile cu sîrmă ghimpată. Tunurile de pe muntele Lambin deschiseră un foc de baraj. Un zid de foc se înălța în fața celor care se retrăgeau. Comandamentul german își sacrifica soldații numai ca să nu cadă în mîinile ostașilor din Armata Roșie, răsăriți ca din pămînt.

Ingroziți, nemții umblau de colo colo, în timp ce noi aruncam în aer dispozitivele lor de luptă...

Un mic grup de friți care rămăsese în viață aruncă armele și ridică mîinile...

Seara, am asistat la interogatoriul unui ofiţer, comandant al unei unităţi germane de vînători de munte care fusese luat prizonier.

Răspundea automat la întrebări, de parcă l-ar obseda un gînd chinuitor.

— Spuneţi, vă rog, domnule locotenent, — întrebă deodată neamţul, — de unde aţi venit?

— De acolo, — răspunse scurt locotenentul şi, ca şi ostaşul cel rănit de lîngă piatră, arătă spre sud.

— Imposibil! Cunosc bine această parte a munţilor. Nu poate trece acuma pe cărările de-acolo nici măcar o capră.

— Şi totuşi noi am trecut.

— Nu, nu! Oamenii n-au putut să treacă pe acolo!... — şopti neamţul cu un fel de groază superstiţioasă...

Cîteva zile de-a rîndul trecură întruna batalioanele noastre peste munţi. Fuseseră nevoiţi să-şi lase toată artileria, trenurile regimentare, bucătăriile, ambulanţa şi pînă şi mitralierele grele. Ostaşii se căţăraseră pe povîrnişuri, îşi răniseră picioarele pînă la sînge. În ultimele două zile, nu mîncaseră nimic. Şi totuşi răzbătuseră şi, din plin mers, trecuseră la luptă cu baioneta.

Numai soldatul rus putea să facă asta!...

Batalioane după batalioane coborau din munţi. Ai fi zis că munţii o luaseră din loc şi porniseră la ofensivă împotriva duşmanului.

Flămînzi, zdrenţuiţi, istoviţi de cumplita trecere prin rîpile munţilor, ei se aruncară fără o clipă de răgaz în ofensivă. Şi din nou am auzit aceeaşi întrebare:

„Tovarăşe, departe-i Krasnodarul?"

Grupul de recunoaştere al unui regiment o luă mult înainte şi, necunoscînd albiile uscate, pădurile şi rîuleţele noastre, dădu peste o ambuscadă. Se văzu nevoit să se retragă, luptînd din greu, pierzînd oameni şi neavînd timpul să-şi ridice răniţii.

Nemţii împinseră pe ostaşi către rîpă, strîngînd tot mai tare cercul.

Ieşire din cerc nu exista. În spate era o prăpastie abruptă, adîncă, întunecoasă...

Tocmai atunci se strecura cu băgare de seamă prin tufişurile de pe marginea rîpii un mic grup din detaşamentul nostru.

Era Elena Ivanovna care mergea în cătunul Krasnîi: trebuia să înfiinţeze acolo un spital de campanie pentru ostaşii răniţi.

Ai noştri se tîrîră cu grenade în spatele rîndurilor nemţeşti care atacau. Elena Ivanovna, Kravcenko şi Melnikov rămaseră în acoperire. Stăteau întinşi, fără să mişte, în tufişuri.

Ostaşilor din Armata Roşie care ocupau marginea rîpii, li se terminară cartuşele. Nu le rămînea decît baioneta şi curajul soldatului rus care moare dar nu se predă. Cot la cot, cu baioneta la armă, vitejii se repeziră într-un ultim atac.

Nemţii deschiseră un foc cumplit. Mulţi dintre ai noştri fură răniţi. Rîndurile din faţă se strînseră şi începu lupta corp la corp.

Deodată tufişurile prinseră viaţă. Desfăşuraţi într-un cerc larg, ai noştri începură să arunce cu grenade. Buimăciţi, nemţii se repeziră spre singura cărare care ducea spre staniţă. Acolo fură întîmpinaţi de rafalele lungi ale mitralierei noastre...

Elena Ivanovna stătea întinsă, fără să mişte, la unul din flancuri. Se auzi un foşnet. Doi bandiţi nemţi apărură în poiană, uitîndu-se cu teamă în toate părţile: începură să-i scotocească pe ostaşii din Armata Roşie, răniţi.

Lîngă o tufă de ienupăr zăcea un tînăr ofiţer, aproape un adolescent, cu braţele larg desfăcute. Unul din friţi, acela înalt şi blond, se apropie de dînsul. Elena Ivanovna îşi potrivi automatul pentru foc de punct şi îl ţinti pe neamţ.

Friţul scotocea prin buzunarele ofiţerului...

Deodată, tînărul ofiţer îşi ridică capul şi îşi înfipse dinţii în mîna banditului.

Neamţul ridică cuţitul...

O împuşcătură. Banditul căzu. Al doilea neamţ o luă la fugă. Melnikov îl ucise pe loc.

Elena Ivanovna se apropie de tînăr. Pe bluza plină de sînge se vedea ordinul „Steaua Roşie".

Soţia mea îi tăie repede hainele. Văzu că era o fată...

Lîngă rîpă totul se isprăvise. Numai cîţiva dintre friţi reuşiră să dispară în tufişuri.

Ai noştri au dat ostaşilor din Armata Roşie o călăuză, apoi s-au îndreptat spre cătunul Krasnîi. Kravcenko şi Melnikov o duceau cu grijă pe targă pe fata-ofiţer, rănită.

La cincisprezece ianuarie, batalioanele noastre care coborîseră din munţi, începură o ofensivă frontală la poalele masivului Lambin.

Am trimis pe Serghei Martînenko cu plantatorii de mine şi cu cîteva grupuri de susţinere compuse din ostaşi, departe, în spatele frontului, ca să arunce în aer podurile de pe căile de acces ale rezervelor nemţeşti.

In aceeaşi zi am condus cîteva batalioane de gardă în spatele Azovkăi.

Lăsînd un batalion în ambuscadă, celelalte se năpustiră asupra nemţilor pe neaşteptate. Două regimente fasciste nu primiră lupta şi se retraseră în grabă, părăsind tot armamentul.

O divizie romînească începu să atace din spre Severskaia. Incerca să ne prindă în cleşte. Dar batalionul lăsat la ambuscadă

se repezi pînă la Severskaia și nimici statul major al diviziei și vreo zece depozite.

Romînii o luară la fugă înapoi spre staniță. Am condus batalioanele de gardă în munți pe potecile de mistreți.

*

* *

Masivul Lambin era cheia cîmpiei: numai luînd această fortăreață muntoasă, se putea răzbate în stepă.

La consfătuirea de la statul major al comandantului frontului, s-a hotărît să se pornească la atac. Am raportat generalului rezultatele muncii cercetașilor noștri care izbutiseră să repereze dispozitivul fortificațiilor, precum și principalele cuiburi de foc și să stabilească care erau forțele garnizoanei...

Ne aștepta o luptă grea. Nemții ridicaseră pe munte un sistem de apărare etajat care era ocupat acum de o garnizoană de elită. Cu două zile mai înainte, fuseseră aduse acolo batalioane ofițerești de pedeapsă.

Batalioanele noastre de gardă nu dispuneau decît de aruncătoarele de mine ale companiei de aruncătoare și de un număr limitat de cartușe, deoarece armamentul mecanizat și trenurile regimentare se împotmoliseră în munți.

Am trimis pe Pavlik Sahotski cu minerii să curețe drumul.

În zorii zilei de optsprezece ianuarie, ostașii de gardă au pornit la asalt.

Regiunea colinelor fu cucerită printr-un atac impetuos. Nemții deschiseseră un violent foc de baraj și în față se înălța un val de foc.

Ostașii de gardă se îngropară în pămînt.

Din spre răsărit, se auzi deodată un vuiet de motoare. Vuietul se apropia și se făcea tot mai puternic.

Avioanele noastre de bombardament descriseră un cerc larg și se îndreptară spre obiectiv. Tot cerul părea acoperit de avioane.

Bombe vîjîiau și cădeau cu detunături, ridicînd stîlpi înalți de pămînt.

Un nou val de avioane trecu acoperind pozițiile dușmane cu bombe incendiare și explozive.

Și din nou răsună urletul motoarelor. Acum avioanele de bombardament treceau în zbor razant împroșcînd totul cu focuri de mitralieră.

Nemții erau complet buimăciți; bateriile lor antiaeriene tăceau...

Ostașii noștri de gardă s-au ridicat, au atacat la baionetă și cu grenade linia întîia a dușmanului, pe care au rupt-o și s-au consolidat pe noile poziții.

Nu se simţeau în putere să meargă mai departe pentru că i-ar fi costat prea scump.

Seara, la consfătuirea ţinută la comandament, fu adoptat planul ca nemţii să fie ocoliţi şi atacaţi pe la spate prin cătunul Makartet.

Era noapte. Ploua. Văzduhul gemea de explozii. Escadrilele noastre asaltau în valuri masivul.

Prin perdeaua de ploaie se vedea clar izbucnind exploziile şi zburînd în aer stîlpi de ţărînă amestecată cu pietre şi cu bucăţi de beton.

Avioanele zburau mereu şi vuietul bombardamentului nu înceta o clipă.

Asaltul hotărîtor fu stabilit pentru nouăsprezece ianuarie.

Masivul fu cucerit de noi.

Cînd ostaşii de gardă care atacau poziţiile de front năvăliră în a doua linie de fortificaţii, un „ura" răsună în tranşeele celei de a treia linii. Erau batalioanele care după ce ocoliseră poziţiile şi atacaseră pe la spate, doborau acum rămăşiţele garnizoanei nemţeşti.

Pe munte, totul era răscolit. Pretutindeni numai sfărîmături de tunuri şi de mitraliere, pretutindeni cadavre...

Într-o parte, sub copacii sfîrtecaţi de bombe, stăteau cu capul plecat grupuri de ofiţeri din batalioanele de pedeapsă, făcuţi prizonieri.

Cheia care deschidea drumul spre cîmpie era acum în mîinile noastre!...

De-abia tîrîndu-şi picioarele, grupa lui Musiacenko sosi la Planceskaia tocmai la sfîrşitul lui ianuarie. Toţi erau istoviţi de oboseală şi de foame. Ultimele patru zile şi patru nopţi nu mîncaseră aproape nimic.

I-am ajutat să se schimbe, le-am dat de mîncare şi i-am culcat. Piotr Petrovici a încercat să dea raportul asupra ultimei operaţiuni, dar i-am ordonat să se odihnească întîi şi apoi să raporteze.

Vechea noastră gardă dormi douăzeci şi opt de ore în şir. O lună întreagă ei străbătuseră zeci de kilometri pe ploi de toamnă, dormind în apa acoperită cu un strat subţire de gheaţă. Nu mîncaseră mîncare caldă, se hrăniseră cu uscături şi suferiseră de foame. Nici nu se opreau bine şi iar o luau la drum pe ploaie, pe ger, pe vînturi reci şi pătrunzătoare. Timp de treizeci de zile îşi riscaseră viaţa în fiecare clipă.

Dar executaseră cu cinste ordinele pe care le primiseră: aruncaseră în aer cinci poduri, prăvăliseră în rîpe cinci eşaloane, distruseseră o mare cantitate de armament, nimiciseră sute de duşmani.

Ei au dovedit că dragostea fierbinte de pămîntul natal, ura feroce împotriva duşmanului, tenacitatea şi voinţa fac minuni.

Am socotit împreună cu Vetlughin că operau acum simultan optsprezece grupuri ale detaşamentului nostru, socotind desigur şi filialele noastre.

Spitalul Elenei Ivanovna de la Krasnîi lucra din plin. Serviciile sanitare ale batalioanelor care coborîseră din munţi, se împotmoliseră în trecători şi nevastă-mea primea zilnic zeci de răniţi.

Pe Elena Ivanovna o vedeam doar în treacăt.

— Fata care a fost rănită se vindecă, — îmi spuse odată Elena Ivanovna. — E comandantul grupului de recunoaştere. O cheamă Galea şi e orfană. E din Moscova. Cînd şi-a venit în fire, primul cuvînt pe care mi l-a spus a fost „mamă“. Ne-am împrietenit. De-ai şti ce fată bună, cu suflet! Şi-mi spune mereu mamă... Am s-o îngrijesc şi am s-o pun pe picioare.

Cu toată oboseala îngrozitoare, Elena Ivanovna se simţea minunat. Munca nu-i dădea răgaz să se gîndească la fiii ei.

Nemţii atacau acum masivul Lambin, pe care îl pierduseră.

Concentraseră acolo cinci divizii şi nu ţineau seama de pierderi.

Ostaşii noştri de gardă îşi menţineau ferm poziţiile. Piloţii noştri bombardau crunt coloanele nemţeşti care atacau.

În curînd, ostaşii noştri de gardă trebuiau să coboare din regiunea muntoasă în stepă, spre Krasnodar.

Radioul aducea în fiecare zi ştiri admirabile. La douăzeci şi trei ianuarie fu luat Armavirul...

La treizeci ianuarie începu asaltul ultimei linii a fortificaţiilor nemţeşti.

Dincolo de această linie, se întindea stepa largă, Kubanul adînc şi Krasnodarul...

Asaltul apărării germane nu slăbea. Unităţi noi interveneau în luptă de ambele părţi.

Ritmul ofensivei noastre se încetini. Nemţii aduseseră la Severskaia artilerie grea. Pe lîngă asta, mai era şi un tren blindat nemţesc care apărea de cîteva ori pe zi în sectorul Severskaia-Gheorghie-Afipskaia şi ne necăjea mult. Erau nişte locuri de unde se vedeau ca în palmă unităţile noastre care atacau. Şi tunurile trenului blindat trăgeau fără greş.

Am ordonat lui Nikolai Demianovici Pricina să ia trei plantatori de mine şi să arunce trenul blindat în aer.

Spre seară, m-am dus cu ei să-i petrec. Pavlik şi Valeri veniseră şi ei cu mine.

Ne-am furișat multă vreme prin cîmpul minat, ne-am tîrît prin tufișuri, am ocolit avanposturile nemțești.

La Severskaia bubuiau înăbușit bateriile grele nemțești. Ploua. Focurile salvelor de artilerie se aprindeau la orizont ca niște fulgere.

In față se întindea al doilea cîmp minat. Undeva, nu prea departe, trăgeau niște mitraliere.

Valeri mă apucă strîns de mînă.

— Tătucule, eu răspund cu capul pentru viața dumitale. Mai departe nu se poate merge.

Ne-am întors în zori.

Spre dimineață, Pavlik mă trezi.

— Tătucule, hai repede!...

Am ieșit repede afară. In partea unde trecea calea ferată Severskaia—Gheorghie-Afipskaia, se vedea un stîlp de foc care se înălța sus de tot spre cer. Se auzi un bubuit înăbușit de explozie.

Era clar că asta era opera lui Pricina!

El se întoarse a doua zi și raportă:

— Trenul blindat a fost aruncat în aer. Nu avem pierderi...

Totul se petrecuse ca de obicei. Spre dimineață, plantatorii de mine ajunși la calea ferată s-au tîrît pe brînci printr-un porumbar des, au ales un locșor mai uscat și s-au culcat să doarmă.

Pricina observa drumul.

La fiecare treizeci de metri erau santinele. Patrulele treceau des.

Trenul blindat apăru în zorii zilei: în față erau două platforme încărcate cu traverse și șine, în urma lor era un vagon blindat, apoi o locomotivă, blindată în întregime; în sfîrșit, încă un vagon blindat și încă două platforme.

Ajuns la vreo șase kilometri de Severskaia, trenul deschise focul, trase un timp și porni apoi spre Afipskaia, probabil ca să ia apă sau combustibil. Sau poate că libera pur și simplu drumul, pentru că, îndată după aceea, două garnituri trecură repede în urma lui...

După un timp, trenul blindat se întoarse, mai trase cîteva focuri și plecă iar.

Manevra asta se repetă de cîteva ori.

Noaptea, ai noștri se strecurară pînă la linia ferată. Avură noroc: două santinele vecine se întîlniră și se opriră să mai stea de vorbă..

Plantatorii de mine săriră pe drum și puseră trei mine cu acțiune întîrziată, folosind cele două sute de kilograme de trotil adus în rucsacuri. Pentru ca totul să fie și mai sigur, mai adăugară niște grenade antitanc.

Grupul se retrase cu bine de pe linia ferată. Dar după aceea se ivi o încurcătură. In fața lor apăru o patrulă formată din doi

nemţi. Cotiră la dreapta şi dădură peste alţi doi nemţi. In spate era linia ferată, iar pe linie erau santinelele şi soldaţii care patrulau.

Pe scurt, căzuseră într-o capcană. Fie ce-o fi, trebuiau să scape de acolo.

Pricina şi cu Kozmin au ales pe cei doi friţi din stînga şi s-au tîrît încet spre ei. Cînd au fost aproape, au sărit amîndoi deodată în picioare. Pricina îl lovi pe unul, Kozmin îl lovi pe celălalt.

Nemţii căzură fără să scoată o vorbă. Ca să fie mai siguri, partizanii îi traseră în tufiş şi îi azvîrliră într-o groapă pe care apoi o camuflară.

Acum mergeau drept înainte. Pînă să se lumineze de ziuă, mai erau vreo douăzeci-treizeci de minute. Se băgară iar în porumbarul cel des şi începură să aştepte.

Trenul blindat apăru de data aceasta mai devreme decît în ajun şi se vedea clar de tot prin binoclu.

Ca de obicei, li se păru că trenul trecuse peste locul minat.

Pe neaşteptate — cu toate că te aştepţi ca astfel de lucruri să se întîmple în fiecare clipă, ele se întîmplă pe neaşteptate — un stîlp de fum şi de sfărîmături se înălţă în aer.

Apoi se auzi bubuitul exploziei.

Cu alte cuvinte, minele acţionaseră fără greş. Trenul blindat nu mai exista.

Unităţile mari de tancuri, cum şi unităţile motomecanizate ale nemţilor care se retrăgeau de la Tuapse, se consolidară lîngă Goreacii Kliuci.

Grupul lui Bibikov trebuia să arunce în aer podul de peste Kuban de la Goreacii Kliuci şi să taie acestor unităţi nemţeşti drumul către Krasnodar.

Cam în acelaşi timp am aflat că Lagunov şi cu Gladkih fuseseră împuşcaţi. Muriseră fără să spună un cuvînt, fără să dea de gol pe nimeni...

Ultima linie de fortificaţii a nemţilor din faţa cîmpiei fu străpunsă de unităţile noastre.

Primele unităţi sanitare coborîră, în sfîrşit, din munţi. Elena Ivanovna îşi desfiinţă spitalul de la Krasnîi. Peste trei sute de răniţi grav trecuseră în ultimele zile prin mîinile ei.

Galea se întorsese la unitatea ei şi lupta iarăşi. Intr-o dimineaţă trecu în fugă pe la Elena Ivanovna. Era o fată bună şi curajoasă !...

Din ordinul comandamentului, grupul nostru principal aruncă în aer căile de retragere ale nemţilor la o distanţă de şaizeci de kilometri de oraş.

Din zi în zi se aştepta căderea Krasnodarului.

In zorii zilei de 12 februarie 1943, ne-am apropiat de un mic cătun. Un cazac bătrîn stătea lîngă o şură.

Cîteva clipe ne uitarăm unul la altul cu o atenţie încordată.

Deodată moşul aruncă jos băţul de care se sprijinea şi veni spre mine.

— Moş Gavriil! — am strigat eu.

O îmbrăţişă pe Elena Ivanovna şi o sărută de trei ori.

— Krasnodarul este iar al nostru! Al nostru, sovietic!... Şi ţi se umple sufletul de bucurie, fata mea! Oamenii sovietici au nimicit năpîrcile şi au răzbunat şi pe fiul meu şi pe fiii tăi.

Îşi întindea gîtul în sus ca să-mi vadă faţa şi ţopăia ca o vrabie:

— Ce-ţi spuneam eu, comandante? — strigă el către mine. — Că nu rămîne Kubanul sub nemţi! N-au frînt ei, afurisiţii, voinţa căzăcească! Kubanul slobod a fost şi slobod are să rămînă! În vecii vecilor! Ai înţeles, Tătucule? Pot eu oare să stau în pădure cînd inima mea simte că în Kubanul meu toată lumea se bucură?

„Krasnodarul este al nostru!"...

Cum ajunsese oare această veste în căsuţa lui moş Gavriil? Cum, pe ce căi se răspîndise această veste din cătun în cătun, din staniţă în staniţă, cînd de jur împrejur erau garnizoane nemţeşti, cînd ambuscadele nemţeşti erau ascunse pe la toate răspîntiile şi cînd spînzurătorile în care se legănau trupurile celor executaţi se mai înălţau şi acuma în pieţele staniţelor?

Dar putea oare să oprească cineva o asemenea ştire?

Această ştire era strigată de pretutindeni; o strigau casele albe, plopii, cerul, pămîntul gras şi binecuvîntat al Kubanului. Capitala Kubanului era a noastră.

*

* *

Mergeam spre Krasnodar.

Era un noroi nemaipomenit. Nemţii fugeau pe şoseaua stricată, părăsind tancuri, automobile, artilerie.

Doream atît de mult să ajungem mai repede în oraş, încît, împotriva obiceiului, mergeam ziua. În staniţe era sărbătoare. Nemţii mai erau încă prin împrejurimi, dar cazacii îi prindeau pe trădători, atacau mici grupuri de fascişti, distrugeau singuri, din propria lor iniţiativă, podurile pe drumurile de retragere.

Eram întîmpinaţi ca nişte neamuri dragi. Căzăcioaicele ne petreceau şi ne băgau în buzunare ouă fierte, slănină, pîine.

Avangarda noastră de luptă cădea în sarcina lui Pavlik. Statura lui înaltă, cu pistolul automat la brîu şi cu raniţa în spinare se vedea mereu în faţă, ca un far.

Dacă i-ai fi dat voie, ar fi alergat în trap acasă.

Dar mergeam încet din pricina Elenei Ivanovna care abia își tîra picioarele.

Pînă acum nervii o ținuseră. Acum însă, cînd se apropia de casă, o lăsau puterile.

Se simțea atrasă și în același timp se temea de casă...

Ai noștri înțelegeau această suferință mare de mamă și căutau să-i aline durerea.

Era greu să-ți stăpînești bucuria cînd fiecare tanc nemțesc distrus de la marginea șoselei, fiecare împușcătură de la marginea cătunului, orice bubuit care se auzea în depărtare și totul împrejurul tău spunea același lucru:

„Krasnodarul este al nostru!"

Era greu să nu te gîndești la Krasnodar, să nu-ți amintești de străzile lui, de casă, de prietenii dragi, de oamenii la care țineai...

Pavlik, care zburda ca un țap sălbatic, făcu deodată un salt enorm peste o baltă mică de tot. Calculase probabil greșit săritura, căzuse în noroi și izbucni vesel în rîs. Valeri se uita la norii cenușii și zbîrliți și zîmbea cu un zîmbet larg de copil. Apoi, aruncînd repede o privire asupra Elenei Ivanovna, își stinse zîmbetul și se încruntă de tot. Dar nu trecu o clipă și ochii îi luciră din nou, plini de bucurie și un zîmbet luminos îi acoperi obrazul de copil. Pînă și Viktor Ivanovici al nostru, atît de liniștit întotdeauna, cînd văzu stelele roșii de pe aripile unui avion care pleca undeva să bombardeze niște poziții de-ale dușmanului, își smulse deodată șapca și începu s-o fluture deasupra capului, uitînd că nu eram încă acasă, și că de după fiecare tufiș, din fiecare șanț, ne păștea moartea...

Pe șosea nu era chip de mers. Coloanele nemțești în retragere treceau ca o panglică pestriță neîntreruptă, așa că înaintam pe ocolite, înotînd în noroiul drumurilor vicinale.

Undeva, în apropiere, trăgeau obuziere grele și pe cer vîjîiau avioanele noastre.

La cincisprezece februarie am trecut linia frontului lîngă Novo-Dmitrievskaia, unde se dădeau lupte înverșunate. Ostașii noștri din gardă scoteau pe nemți din linia fortificată din dosul staniței Gheorghie-Afipskaia.

Era neînchipuit de greu să treci, dar Pavlik descoperi un gol în dispozitivul unităților nemțești și ne duse fără luptă la unitățile noastre înaintate.

Era cît pe ce să fim uciși chiar de soldații noștri din Armata Roșie. Am scăpat numai datorită steagului roșu pregătit din timp de Mura Ianukevici.

Un sergent tînăr ne examină sever din cap pînă în picioare și citi atent actul meu. Apoi, aruncînd cu dibăcie pistolul automat

în spinare, mă cuprinse, cum mă cuprinsese atunci bătrînul cazac cu barba albă din cătunul acela, și mă sărută de trei ori.

— Du-te sănătos, tovarășe, drumu-i liber!

Eram acum la șase kilometri de Krasnodar. La orizont se profila în depărtare silueta întunecată a orașului.

Ne-am oprit să ne mai odihnim.

Pentru prima oară în ultimele șase luni, stăteam lîngă un foc fără să fi pus santinele.

Primul lucru pe care l-am văzut apropiindu-ne de oraș, a fost podul de peste Kuban pe care îl construiau trupele noastre de geniu, ajutate de sute de locuitori din Krasnodar. Podul, același pod la care nemții de șase luni tot lucraseră, dar pe care totuși n-apucaseră să-l refacă, era aproape gata.

Mergeam acum prin oraș. Ce dragi ne erau aceste case, aceste piețe, aceste parcuri!

Orașul era împănat de o mulțime de tancuri, de tanchete, automobile, mașini pe șenile, motociclete, părăsite de nemți. Le vedeai stînd în piețe, pe ulicioare, prin curți, iar lîngă ele se înghesuiau echipele serviciului de capturi.

Treceam cu mîndrie prin fața acestui material de război nemțesc care pînă mai adineauri era încă amenințător. Contribuisem și noi cu o părticică oarecare la faptul că acest material fusese făcut inofensiv și că ostașii noștri acopereau în grabă cu vopsea svastica de pe pereții de oțel, ca și la acela că deasupra Krasnodarului se înălța steagul roșu.

Pentru asta au pierit fiii mei, pentru asta și-a jertfit viața Stepan Eriomenko și au murit torturați și fără să scoată o vorbă Lagunov și Gladkih...

Mergeam prin oraș. Oameni necunoscuți alergau în întîmpinarea noastră, ne strîngeau mîinile, ne îmbrățișau, ne felicitau că ne-am întors.

O fetiță de opt ani cu părul negru, privindu-ne cu ochii plini de entuziasm, zise:

— Mamă! Și nemții care spuneau că partizanii sînt fioroși!

Peste cîteva minute, fetița ne ajunse din urmă și, fără să scoată un cuvînt, îmi băgă în mînă o păpușă mică și fugi. Era, probabil, lucrul cel mai prețios pe care îl avea.

Am intrat în locuința noastră care fusese complet jefuită.

Poate că era mai bine așa. Rămăseseră mai puține amintiri dureroase...

Elena Ivanovna trecu în tăcere prin odăi. Lua în mînă cîte un lucru rămas din întîmplare întreg și-l privea lung. Apoi se așeză și izbucni în plîns.

Plînsul îi făcea bine. Se topise în sfîrșit gheața dinlăuntru și acum se revărsau lacrimi de ușurare...

La optsprezece februarie sosi la Krasnodar și ultimul grup al detașamentului nostru în frunte cu Konotopcenko, locțiitorul meu politic.

Acum ne adunaserăm cu toții.

A doua zi am aflat că fiul nostru mijlociu, Valentin, trăia!

Fusese într-adevăr rănit lîngă strîmtoarea Kerci. Nemții, care se apropiaseră de el, îl crezuseră mort și-l lăsaseră locului. Partizanii din Crimeia l-au ridicat, l-au îngrijit și acum lupta alături de ei în munții Crimeii. Valentin ne făgăduia că va veni în curînd la Krasnodar.

Trăia și Mașa, soția lui Evgheni, și fetița lui.

Și în sfîrșit, într-o seară veniră la noi, pe neașteptate, Valeri și Galea.

Soția mea era foarte mulțumită. Cînd dădură să plece, îi îmbrățișă și, petrecîndu-i, veni cu ei la mine.

— Ți-aduci aminte, — îmi zise ea, — cum am plecat în munți acum șase luni? Aveam atunci trei copii. Doi au pierit. Pe Valentin îl credeam mort. Avem azi iarăși trei copii... — Și, întorcîndu-se către ei, urmă: — Acum vă duceți pe front. Ce să vă urez, copii? Luptați așa cum ați luptat și pînă acuma: fără să vă cruțați viața, fără să cunoașteți frica, fără să aveți milă de dușman!

Și am văzut-o atunci zîmbind întîia oară după atîta vreme.

Ziua de douăzeci februarie a fost pentru noi o zi memorabilă. În ziua aceea, toți partizanii detașamentului nostru și ai filialelor noastre, din păduri, din munți, din stepă, din orașe, de lîngă rîuri și de lîngă mlaștini, s-au adunat la comitetul de partid al raionului Stalin.

Mă uitam la ei și-mi aminteam fără voie cum, cu șase luni înainte, într-o zi frumoasă de august, pleca în munți din Krasnodar, ceata noastră de directori, ingineri, experți economiști, oameni de știință — aproape toți cazaci din Kuban, urmași ai glorioșilor cazaci zaporojeni.

Ei știau atunci că îi aștepta o viață nouă, necunoscută, că-i așteptau încăierări crîncene, încercări grele, operații primejdioase.

Ar fi putut să nu plece în munți dar au plecat. Kubanul lor natal era sub cizma dușmanului. Și și-au îndeplinit cu cinste datoria.

Seara, am făcut cu Gheronti Nikolaevici Vetlughin bilanțul muncii detașamentului pe timp de șase luni.

Am inclus în calculul nostru nu numai ceea ce fusese înregistrat oficial de comandament, ci și ceea ce ne era cunoscut din rapoartele comandanților grupurilor noastre și din rapoartele unora dintre partizani. Rezultatul era impunător: fuseseră aruncate în aer și distruse 16 locomotive, 392 vagoane din eșaloane militare și trenuri auxiliare, 41 de tancuri, tanchete și automobile blin-

date, 36 tunuri grele, peste 100 de tunuri de calibru mic și aruncătoare de mine, 113 camioane și peste 100 motociclete cu ataș; fuseseră aruncate în aer 34 de poduri; fuseseră uciși și grav răniți peste 8000 de fasciști. Pe scurt, noi scosesem din luptă o divizie nemțească.

Pierderile detașamentului nostru, fără să socotim filialele, fuseseră următoarele: trei uciși, doi executați de nemți, doi grav răniți.

La douăzeci și unu februarie 1943, a apărut în ziarul „Bolșevik" din Krasnodar, următorul ordin al șefului Comandamentului Central al Mișcării de partizani de pe lîngă Comandamentul Suprem al Armatei Roșii.

«Detașamentul de partizani compus din activiști de partid și din activiști din aparatul sovietic al orașului Krasnodar, a ieșit în noaptea de 10 spre 11 octombrie 1942 în sectoarele de cale ferată: Severskaia — Afipskaia, Krasnodar — Novorossiisk cu scopul de a arunca în aer căi ferate și eșaloane inamice, de a împiedica înaintarea trupelor inamice și de a da astfel dușmanilor o lovitură omorînd oameni și capturînd armament și materiale.

«Îndeplinirea imediată a acțiunii de minare și de aruncare în aer a fost încredințată celor doi frați Ignatov, fiii comandantului acestui detașament de partizani. Minarea nu era încă pe deplin terminată, cînd un eșalon militar cu soldați și ofițeri nemți se apropie în mare viteză. Frații Ignatov au rămas pe terasamentul căii ferate, au provocat explozia minei chiar lîngă locomotivă și au pierit eroic în această operație.

«Explozia a provocat deraierea trenului; o locomotivă și 25 de vagoane au fost distruse. La locul deraierii au pierit peste 500 soldați și ofițeri hitleriști. Fii credincioși și neînfricați ai Patriei Sovietice, frații *Ignatov* au dovedit o mare vitejie și spirit de abnegație pentru eliberarea patriei de sub cotropitorii fasciști.

«Cinste, glorie și amintire veșnică eroilor frați *Ignatov*. Glorie părinților care au crescut pe acești eroi — tatălui Piotr Ignatov, comandantul detașamentului de partizani, și mamei Ignatova, care se afla în același detașament de partizani.

ORDON

«1. Să se atribuie Detașamentului de partizani de sub conducerea lui Piotr Karpovici *Ignatov* numele de: *„Detașamentul de partizani Frații Ignatov"*.

«2. Frații Ignatov să fie propuși pentru cea mai înaltă decorație — titlul de Erou al Uniunii Sovietice.

«3. Comandantul detașamentului de partizani Piotr Karpovici *Ignatov* — tatăl eroilor — și partizana din același detașament

Ignatova — mama fraţilor Ignatov — să fie propuşi pentru decorare.

«Şeful Comandamentului Central al mişcării de partizani

Ponomarenko.»

La nouă martie 1943, patria a acordat fiilor mei morţi cea mai mare cinste, atribuindu-le post-mortem titlul de Eroi ai Uniunii Sovietice.

*
* *

In primele zile ale lunii martie 1943, am fost la kilometrul al patrulea, acolo unde pieriseră fiii mei.

Ca şi în noaptea aceea neuitată de octombrie, de-a lungul căii ferate se înălţau plopii, vîntul şuiera prin arţari şi păsările se strigau unele pe altele în tufişuri.

Am găsit locul exploziei. Pe jos mai zăceau scînduri arse de la vagoane şi table de fier răsucite.

Căutam mormîntul băieţilor şi nu-l puteam găsi. Rătăceam printre tufişuri dese, mă strecuram prin mărăciniş, mă întorceam din nou la locul exploziei — dar nu găseam mormîntul.

Abia către seară am dat printre tufişuri de nişte zdrenţe decolorate de ploaie şi de soare. Erau bucăţi din salopeta lui Ghenea şi din vestonul lui Evgheni. Lîngă ele se afla o moviliţă de pămînt. Moviliţa era ascunsă de tot în aluniş. Iarba tînără de primăvară creştea năvalnic pe moviliţă...

*
* *

S-a hotărît ca rămăşiţele fiilor mei să fie transportate la Krasnodar şi înmormîntate solemn în scuarul „Sverdlov".

Oraşul a acordat fiilor mei marea cinste de a da străzii Novo-Mariinskaia numele de „Fraţii Ignatov". Adunarea studenţilor şi profesorilor Institutului chimico-tehnologic a cerut să se atribuie institutului numele lui Evgheni. In muzeul oraşului a fost rezervată o cameră specială în care s-au strîns obiectele personale şi armele lui Ghenea şi ale lui Evgheni. Băieţii de la şcoala la care învăţase Ghenea au obţinut la rîndul lor ca în amintirea lui, şcoala să se numească de acum înainte „Şcoala Ghenea Ignatov".

La şaisprezece mai 1943, la amiază, mii de oameni au venit să petreacă pe fiii mei la mormînt.

Două sicrie înaintau încet, purtate pe braţe. In urma sicrielor mergeau partizanii, camarazi de luptă ai lui Evgheni. In jurul lor mai plutea parcă fumul exploziilor de la poalele munţilor Caucaz. Erau acolo şi prietenii lui Ghenea, tineri şcolari, tineretul înflăcărat şi pasionat care visează acte de vitejie şi de glorie.

In scuarul „Sverdlov" a avut loc un scurt miting de doliu.

Cele două sicrie au fost coborîte în mormînt. Au răsunat trei salve de tun. Pe cerul albastru şi înalt al Kubanului se roteau avioane de luptă. După ce au dat onorurile militare morţilor, avioanele porniră spre apus pentru ca să-şi continue acolo, deasupra mlaştinilor şi bălţilor Tamanului, marea luptă spre gloria patriei, pentru care şi-au dat viaţa fiii mei.

CĂRTEA A DOUA

Organizația clandestină din Krasnodar

PARTEA INTÎIA

CAPITOLUL I

Elementele de avangardă ale armatei germane s-au apropiat de Krasnodar în dimineaţa zilei de 9 august 1942, venind dinspre fabrica de pielărie.

In oraş răsuna bubuitul exploziilor. Echipa de dinamitare a detaşamentului nostru de partizani arunca în aer combinatul „Glavmargarin", fabrica „Sedin", rafinăria de petrol, uzina electrică.

Fiecare explozie săgeta pe oamenii noştri drept în inimă...

In dimineaţa aceea, în biroul directorului combinatului „Glavmargarin" sună telefonul. Şporhun, directorul combinatului ridică receptorul. Faţa lui slăbită de atîtea nopţi nedormite, păli.

— Oare a sosit timpul? — întrebă el căutînd să-şi învingă emoţia care îl cuprinsese şi să-şi vină în fire.

Indată după ce vorbi, chemă la telefon pe Vetlughin, inginerul mecanic-şef al combinatului.

— Gheronti Nikolaevici, nemţii sînt la marginea oraşului; dispune ca totul să fie imediat aruncat în aer.

In aceeaşi clipă, ca o întărire a spuselor lui, un obuz explodă prin apropiere şi făcu să se cutremure ferestrele biroului...

— Vladimir Nikolaevici, aruncă imediat în aer centrala electrică de termoficare, — ordonă la rîndul său Vetlughin lui Safronov, şeful centralei.

— Toate agregatele să zboare în aer! Intr-o jumătate de oră trebuie să trecem podul peste Kuban. Nemţii sînt la fabrica de pielărie...

Centrala a fost cea dintîi din combinat care a sărit în aer. Aproape în aceeaşi clipă izbucniră explozii la fabrica de ulei şi la cea de grăsimi hidrogenate. Apoi răsunară explozii la fabrică de

butoaie, la cea de săpun, la cea de margarină şi la atelierele mecanice... Nori de fum şi de praf pluteau deasupra combinatului. In văzduh mirosea a ars.

Cum am mai spus, în ziua de 4 august, maşina detaşamentului nostru de partizani făcea primul ei drum spre regiunea munţilor. Verificam pentru ultima oară casele conspirative unde urmău să aibă loc întîlnirile, cum şi acelea care constituiau punctele de legătură. Conducătorii grupelor noastre clandestine făcură pentru întîia dată cunoştinţă cu delegaţii comitetului orăşenesc clandestin de partid şi cu delegaţii comsomolului. Ne-am înţeles cu împuterniciţii comitetului de partid al ţinutului care rămîneau în oraş pentru dirijarea muncii clandestine în privinţa tuturor chestiunilor care ne interesau...

Toate acestea le-am făcut în linişte, fără cea mai mică panică, potrivit unui plan exact, elaborat cu precizie de mai înainte.

Plecam din Krasnodar, ducînd pe remorca tractorului ultimele bunuri ale detaşamentului.

Camioane treceau în goană, cutremurînd geamurile...

Nu trecu mult şi peste oraş se lăsă o linişte apăsătoare, de moarte.

Oraşul, străzile, stradelele, pieţele, scuarurile, grădinile, casele păreau ale unui oraş mort. Nicăieri nimeni. Nici ţipenie de om. Pînă şi cîinii se ascunseseră.

Avangarda coloanei de tancuri intră în oraş pe strada Budionnîi. Nemţii nu îndrăzniseră să treacă pe strada Novo-Kuznecinaia, deşi aceasta era largă şi bine pavată, temîndu-se se vede, de ambuscade de artilerie.

Cînd tancurile din fruntea coloanei ajunseră în mijlocul străzii Budionnîi, se opriră. De pe tancuri săriră soldaţi. Era infanteria purtată de tancuri. Turelele se deschiseră şi din ele săriră soldaţi cu automate, pistoale şi grenade. Soldaţii porniră cu precauţie înaintea coloanei de tancuri.

Imprejur era ca şi mai înainte linişte şi pustiu.

Deodată, la colţul străzii Frunze, la o casă umbrită de un castan bătrîn, scîrţîi portiţa. Un soldat neamţ se sperie şi se opri aşteptînd să fie atacat. In portiţa uşor crăpată apăru căpşorul bălan al unui copilaş. Un prichindel de doi ani, mergînd legănîndu-se ca răţuştele, ieşi pe trotuar ţinîndu-se cu mîinile de portiţă şi-şi aţinti privirea asupra neamţului.

Neamţul nu se mişcă din loc. Apoi, văzînd că nu-l ameninţă nici o primejdie, trase o înjurătură şi se năpusti asupra copilului lovindu-l cu patul puştii în cap.

Aproape în acelaşi timp răsunară două împuşcături. Cei care trăgeau erau ostaşi ai detaşamentului de nimicire al oraşului. Ei nu putuseră, se vede, să rabde cele văzute şi trecură peste ordinele stricte de a nu se angaja fără să fi primit ordinul.

Neamţul scăpă puşca din mînă şi căzu lîngă gard.

Din tancul din fruntea coloanei răpăi o rafală prelungită de mitralieră. Focul era îndreptat împotriva casei de peste drum, de unde trăgeau ostaşii detaşamentului de nimicire. Geamuri sparte cădeau zăngănind. Cineva ţipă şi apoi gemu. Mitraliera amuţi şi se făcu iar linişte.

Nemţii se repeziră spre casă. In curte, după o grămadă de cărămizi, găsiră doi ostaşi ucişi.

Iar vuiră motoarele. Huruind şi zăngănind, coloana nemţească porni mai departe şi ajunse în piaţa mare a halei centrale a oraşului. Nici aici nu era nimeni. Lîngă un chioşc era un coş răsturnat din care se răspîndiseră pe jos, în praf, pătlăgele roşii. Puţin mai laoparte era un ciorchine mare de struguri încă crud.

Imprejur, nici ţipenie de om, nici măcar un foşnet.

Deodată se auzi o explozie în partea cealaltă a oraşului — şi o coloană de fum negru se ridică spre cer...

Tancul comandantului se opri. In turela deschisă se ivi capul unui ofiţer neamţ. Dintr-un chioşc apropiat zbură pe neaşteptate, descriind în aer o linie curbă, o grenadă grea antitanc. Grenada aruncată de o mînă sigură şi dibace căzu în turelă nimerind drept în capul ofiţerului neamţ.

Se auziră două explozii una după alta, cea dintîi mai înăbuşită. Indată după aceea izbucniră în tanc, în serii, exploziile repetate ale obuzelor. Din turela ruptă a tancului se ridica un fum negru.

Prin piaţa halei trecu în goană o coloană de tancuri nemţeşti. Tancurile trăgeau la întîmplare cu tunurile în garduri, în chioşcuri şi în tarabele de lemn goale. Apoi trecură în goană mai departe, pe Krasnaia, strada principală a Krasnodarului.

In timp ce tancul nemţesc din capul coloanei traversa strada Proletarskaia, ţîşniră de sub el limbi de foc. Şenilele rupte se loviră zăngănind de pietrele caldarîmului. Tancul se cutremură, se lăsă pe o coastă şi amuţi.

Tancul care venea în urma lui, coti brusc pe trotuar. Dar şi sub el izbucni o explozie repetată înăuntrul tancului ca un ecou înfundat într-un butoi gol, uriaş şi urmată imediat de exploziile în lanţ ale obuzelor. Prin spărtura din cuirasa tancului, se vedea chiulasa tunului, o mitralieră distrusă şi deasupra nişte zdrenţe însîngerate...

Strada era barată de tancurile care săriseră în aer. Cele care veneau în urma lor frînară şi deschiseră un foc dezordonat. Şi atunci, de la ferestrele caselor, de după porţi, de după garduri,

începură să zboare grenade. Lunetiștii batalioanelor noastre trăgeau în vizoarele tancurilor. Sticle cu materii inflamabile zăngăneau, spărgîndu-se de blindajul tancurilor. Tancurile nemțești luară foc. Și, deodată, acoperind zgomotul luptei, izbucni la marginea dinspre rîu a orașului o explozie de o putere nemaipomenită. Minerii noștri prăbușiseră în apă ultimul pod peste Kuban.

In timpul acesta, soseau întruna în oraș coloanele de tancuri nemțești. In urma lor, veneau mașini blindate, motociclete cu mitraliere pe ataș și convoaie de camioane grele cu soldați. Nemții nu mai îndrăzneau acuma să treacă pe strada principală, ci alegeau străzi lăturalnice și liniștite și trimiteau mai înainte în cercetare pe la răspîntii pioneri cu detectoare de mine.

O coloană nemțească de tancuri se îndreptă spre rîul Kuban. Podul care fusese aruncat în aer, zăcea rupt în bucăți în apă. Valurile repezi și tulburi ale rîului se loveau cu zgomot de pod. Nemții deschiseră focul asupra malului opus. Nu le răspunse nimeni. Malul sting părea pustiu.

Altă coloană nemțească, care ajunse în străzile din preajma gării coti către periferia orașului, spre Dubinka și lacurile Karasun.

Aici calea le fu închisă de batalioanele noastre de nimicire. Se încinse o luptă scurtă și aprigă. Grenadele explodau bubuind, mitralierele răpăiau. Mașini aprinse ardeau în flăcări.

Nemții bătură în retragere. Tancuri grele le veniră în ajutor. Acestea deschiseră focul din mers asupra terasamentului liniei de cale ferată, îndărătul căreia se găseau luptătorii batalioanelor noastre de nimicire. Infanteria nemțească care sosise în urmă, în mașini, se desfășura în formațiuni succesive de trăgători dar nici de data aceasta nemții nu izbutiră să-și deschidă drum.

Atunci cotropitorii, ocolind grădina publică, încercară să pătrundă în Dubinka prin cartierul periferic Pokrovka, de pe digul dintre lacurile Karasun. Dar ei fură întîmpinați aici iarăși de către ostașii noștri, postați lîngă grădină cu grenade și sticle cu materii inflamabile. La mijlocul digului, tancurile fasciste din față săriră în aer odată cu explozia minelor, în timp ce lunetiștii batalioanelor noastre de nimicire, ascunși după mașinile distruse și cuprinse de flăcări, întîmpinară cu o ploaie de gloanțe pe pistolarii nemți care soseau în camioane.

Nemții aduseră lîngă oraș artilerie cu tragere lungă. Artileria instalată lîngă fabrica de pielărie începu să tragă în Dubinka. Obuzele zburau cu un șuier prelung deasupra Krasnodarului și cădeau în lacurile de la Karasun, ridicînd coloane de mîl și de apă murdară sau prefăceau în țăndări căsuțele de la marginea orașului. Un nor gros de praf de cărămidă plutea în aer. Pietre, scînduri și tablă smulsă de pe acoperișuri, zburau

în toate părțile. Pretutindeni, se ridicau flăcările incendiilor. Dar Dubinka rezistă timp de trei zile și abia a patra zi, cînd se află că toate unitățile Armatei Roșii trecuseră rîul Kuban, batalioanele de nimicire părăsiră Dubinka în flăcări, trecînd pe malul stîng al rîului și, împreună cu detașamentele miliției orașului Krasnodar, ținură încă trei zile pe nemți în loc, împiedicîndu-i să forțeze trecerea rîului lîngă Krasnodar...

In acest timp, executînd ordinul Inaltului Comandament, detașamentul nostru de partizani se îndreptă, potrivit planului, spre regiunea munților.

Imi amintesc emoția, durerea, și amărăciunea cu care ascultam în munți, în tabăra de partizani, povestirea intrării nemților în Krasnodar. Cît de mult am fi dat noi toți ca să putem fi în rîndurile acelora care apăraseră Krasnodarul pînă în ultimele clipe și cît de greu ne împăcam cu gîndul că asupra orașului nostru natal care ne era atît de drag, apasă acum norul negru al jugului fascist...

Din povestirile oamenilor de legătură care veneau din cînd în cînd la noi în munți și prin care păstram legătura între membrii organizației clandestine rămași în oraș și detașamentul nostru de partizani, am aflat amănunte despre viața în Krasnodar sub nemți.

Toate întîmplările cuprinse în această carte, le-am scris după relatările martorilor oculari care au participat deaproape și nemijlocit la evenimentele descrise, dar mai ales după povestirile activiștilor organizației clandestine din combinatul „Glavmargarin". O parte din aceste relatări le-am auzit încă pe vremea cînd ne aflam în tabăra de partizani, iar celelalte mult timp mai tîrziu cînd, după eliberarea orașului de sub cotropitorii fasciști m-am întors la Krasnodar.

CAPITOLUL II

In primele zile după cotropirea Kransodarului de către nemți, Olga Nikolaevna, învățătoare la una din școlile orașului și care rămăsese la Krasnodar pentru activitate clandestină, își petrecea toată vremea acasă. N-avea nici un chef să iasă. Ii venea greu, ba chiar o apuca groaza numai la gîndul că în oraș ar putea întîlni la fiecare pas inamicii pe care îi ura.

Prin ferestrele locuinței sale din strada Severnaia, se vedeau înaintînd prin mijlocul străzii, într-un șir nesfîrșit, ma-

șini blindate, tancuri, motociclete, tunuri și automobile. Inima i se strîngea de durere cînd se uita la ele. Inamicul puternic și fioros invadase orașul ei natal...

A doua zi după intrarea nemților, Marinka, fetița de șapte ani a unei prietene de-a ei, Vera Filippovna care locuia în apropiere, la colțul străzilor Sedin și Severnaia, veni la ea în fugă.

— Mătușă Olga! Vino repede... te cheamă mama... Au venit nemții la noi!...

Olga Nikolaevna și Vera Filippovna erau vechi prietene. Bărbatul Verei Filippovna plecase în primele zile ale războiului în Armata Roșie. Ea lucra la fabrica de pîine. Rămăsese cu o grămadă de copii în grija ei, unul mai mic decît celălalt.

Olga Nikolaevna găsi la prietena ei un ofițer neamț. Era primul neamț pe care îl vedea atît de aproape. Gras, cu mustața roșcată și țepoasă, neamțul țipa într-o rusească stricată:

— Ia-ți de aici copii și borfe. Peste jumătat de oră facem în casa asta un garaj!

Abia înăbușindu-și un sentiment adînc de scîrbă, Olga Nikolaevna se uita în tăcere la neamț. Își dădea seama că era de prisos să vorbească și să se împotrivească. Neamțul repetă ordinul. Nu le rămînea decît să plece...

În timp ce femeile alergau zăpăcite prin odăi, neștiind cu ce să înceapă, nemții se și apucaseră să dărîme o parte a zidului. Pe stradă, niște soldați nemți potriveau o rampă pentru a lega strada cu nivelul podelelor casei. Exact după jumătate de oră, în odaia atît de plăcută a Verei Filippovna pătrundea mașina șefului de stat major al unei unități germane. Stăpîna casei stătea în curte, înconjurată de copilașii care plîngeau și privea cu un fel de indiferență cum nemții, hlizindu-se și bătîndu-și joc, stricau, trînteau și aruncau în curte modesta ei mobilă...

Pe înserate, Olga Nikolaevna aduse pe Vera Filippovna și copilașii ei la ea acasă. În drum, zări în colțul străzii un grup mic de oameni. Oamenii stăteau în tăcere în fața unui gard și citeau un afiș mare. Era o înștiințare a comandantului german al orașului, generalul Freitag

Înștiințarea începea cu cererea insistentă de a se păstra ordinea și liniștea. Urmau apoi o serie de paragrafe și la sfîrșitul fiecăruia din aceste paragrafe revenea cuvîntul: „se va pedepsi cu *împușcarea*". Da, împușcarea pentru orice: pentru împotrivire față de soldații nemți, pentru nepredare de arme și echipament militar, pentru circularea în oraș mai devreme sau mai tîrziu de timpul stabilit, pentru sustragerea de la înregistrare la Biroul de plasare, la întreprinderi și autorități... Împușcare, împușcare... Oamenii citeau în tăcere înștiințarea și

plecau în tăcere, uitîndu-se fără să vrea, cu teamă, în toate părțile...

Dar viața își cerea drepturile ei. Cam peste o săptămînă de la intrarea nemților, piețele începură, puțin cîte puțin, să se învioreze. Vrînd-nevrînd, Olga Nikolaevna fu nevoită să iasă după tîrguieli. Avea acum în grija ei pe Vera Filippovna și pe copilași.

Piața nu amintea deloc piața îmbelșugată care umplea altădată cu zgomotul ei vesel toată întinderea din jurul halei.

Vînzători erau în piață mult mai puțini decît de obicei. Lîngă cele cîteva căruțe țărănești, lîngă tarabele și chioșcurile unde se mai găsea ceva, erau cozi.

Olga Nikolaevna cumpără tot ce-i trebuia și vroia tocmai să plece, cînd, deodată, ca și cum ar fi trecut un curent electric prin mulțime, izbucni strigătul :

„Razie !... Piața-i încercuită !"

De jur împrejurul pieței stăteau în rînduri strînse unități de-ale feldjandarmeriei germane și unitățile S.S. ale comenduirii. Țevile pistoalelor-mitraliere erau îndreptate înspre piață. Un neamț înalt și slab, urcat pe o tarabă, striga :

— Veniți încoace, unul cîte unul !... Cu actele !...

Și vînzătorii, și cumpărătorii, ascultători, se înșirară în rînd. Incepu controlul.

Doi jandarmi nemți care vorbeau bine rusește, examinau actele. Jandarmii aruncau acelora care n-aveau acte sau ale căror hîrtii păreau suspecte, un ordin scurt :

„La stînga !"

Acei care se codeau sau încercau să discute, erau împinși de soldații nemți cu patul puștii.

Cu Olga Nikolaevna totul merse bine. Organizația clandestină îi dăduse cu o zi înainte buletinul cu toate ștampilele de rigoare și cu viza de înregistrare la Biroul de plasare.

Fără să vrea, ea scoase un oftat de ușurare și se depărtă de jandarmi, cînd auzi deodată în spatele ei un țipăt. Olga Nikolaevna întoarse capul. O fată fugea dinspre ghereta unde se făcea controlul actelor. Era Valia, o fată tînără pe care o cunoștea bine, inginer la laboratorul combinatului „Glavmargarin" și secretară a organizației comsomoliste.

Se auzi o detunătură. Valia căzu. Pînă să se repeadă nemții, fata se ridică singură. Rochia ei albă era însîngerată. Jandarmii nemți o apucară de braț și o tîrîră spre grupul celor reținuți... Fata nu se împotrivea. Aproape în aceeași clipă, sosiră niște camioane. Jandarmii vîrîră repede în ele pe cei arestați și mașinile dispărură. Intr-o mașină, Olga Nikolaevna zări pe Valia. Avea fața palidă, însă părea liniștită. Părul auriu îi flutura în vînt...

Inima Olgăi Nikolaevna se strînse: „Oare de ce fugise Valia de jandarmi? se gîndea ea. Şi acuma ce-o să fie cu dînsa?"

...Imi aduc aminte că, pregătind cu Evgheni grupurile viitorilor activişti ai organizaţiei clandestine, discutasem candidatura Valiei.

Evgheni o cunoştea bine de la combinat şi o considera drept un om cinstit şi devotat partidului.

Candidatura Valiei fusese călduros susţinută şi de inginerul Ivan Petrovici Kotrov, instructor al echipelor de apărare pasivă. Acesta intrase de la început în grupul nostru. Mai era însă aici încă o împrejurare care, vorbind deschis, influenţa obiectivitatea părerii lui. Valia şi Kotrov se iubeau. Dar, în afară de Kotrov, Valia ne mai fusese recomandată şi de Olga Nikolaevna, o femeie deşteaptă, stimată de toţi, a cărei părere cîntărea foarte mult pentru noi, şi care avea să fie una din viitoarele activiste ale organizaţiei noastre clandestine. Apoi ne-o mai recomandase şi Svirid Sidorovici Lîsenko, inginer şef de schimb la fabrica de ulei. Pe vremea aceea, Lîsenko fusese propus să fie unul din conducătorii grupului clandestin. Pe Valia o cunoşteam numai din auzite şi Evgheni o chemase la el în birou, ca şi cum ar fi fost în interes de serviciu, ca să mi-o prezinte.

Cînd intră Valia, am fost surprins de înfăţişarea ei. Era foarte frumoasă. Mişcările corpului ei armonios şi zvelt aveau o graţie nespusă. Ochii foarte mari — cenuşii şi cu gene lungi — luceau de-atîta tinereţe şi farmec feciorelnic, încît te cucereau. Intîlnindu-i privirea, îţi venea fără să vrei să-i zîmbeşti. Dar cel mai mult mă minună părul ei moale, des, auriu, strîns într-un coc mare pe ceafă. Aşa cum se aşezase Valia pe prichiciul ferestrei cu spatele la lumină, capul ei părea înconjurat de o aureolă. Firele de păr se contopeau parcă cu razele soarelui de primăvară...

Am stat de vorbă cu Valia aproape o oră. Fireşte că nu-i cu putinţă să poţi cunoaşte bine pe un om într-un timp atît de scurt, dar mi-am dat seama de un singur lucru: inima Valiei era tot atît de tînără, de cinstită şi de curată ca şi ochii ei, ca şi toată înfăţişarea ei luminoasă şi feciorelnică.

Cînd plecă Valia, Evgheni care mă observase cu atenţie, mă întrebă:

— Ei tată, ce zici? O înscriem pe Valia?

— Nu, Jenea, n-o înscriem!

Evgheni se uita mirat la mine.

— Sînt sigur, — am spus eu, — că atunci cînd Valia trece pe stradă, oamenii întorc fără voie capul în urma ei. Aşa-i ? Iată de ce, eu cred că această apariţie nu poate să treacă neobservată. Şi ăsta-i un defect organic pentru un ilegalist. Expresia feţei unui ilegalist trebuie să fie obişnuită, ştearsă. Chiar privirea celui mai atent observator trebuie să lunece peste el fără să se oprească asupra vreunui amănunt. Oare se poate pierde Valia în mulţime ? Sare în ochi totdeauna şi oriunde. Şi asta are s-o piardă... Desigur că i se pot încredinţa în organizaţia clandestină anumite sarcini, să zicem de pildă vînzătoare într-un magazin sau chelneriţă într-o cafenea frecventată de ofiţeri nemţi, în care s-ar putea întîlni şi activiştii din organizaţiile noastre clandestine. Dar mă întreb dacă va fi ea în stare să joace un rol atît de greu ?... I-ai văzut ochii ? Cîtă ură ardea în ei cînd a venit vorba de nemţi ! Numai ochii şi ar fi de ajuns ca s-o trădeze... Nu, Valia nu-i potrivită pentru munca clandestină. Eu, Jenea, te sfătuiesc aşa : dacă poţi, convinge-o să plece din vreme din Krasnodar...

*
* *

In seara aceleiaşi zile, Olga Nikolaevna se duse la Valia acasă. Casa era închisă. Vecinii îi spuseră că cu cîteva zile înainte de venirea nemţilor, familia Valiei se evacuase din oraş şi că Valia plecase împreună cu familia...

Trecură cîteva zile. In oraş se răspîndi zvonul că nemţii ar fi dus afară din oraş pe toţi cei pe care îi reţinuseră în piaţă şi că i-ar fi împuşcat.

Olga Nikolaevna îşi aduse aminte de Ivan Petrovici Kotrov. Pentru dînsa nu fusese un secret că Valia şi Kotrov se iubeau. Şi Olga Nikolaevna se duse la Kotrov.

Ştia de Kotrov că fusese rănit în accidentul de la combinat, că zăcuse multă vreme în spital de unde, abia cu cîteva zile înaintea venirii nemţilor ieşise şi se întorsese acasă. „Cine ştie ? se gîndea Olga Nikolaevna, poate aflu de la el ceva despre Valia ?"

Dar nu-l găsi nici pe Kotrov. Vecinii îi spuseră că cu două zile în urmă, se dusese la spital să ia un certificat de boală şi că de atunci nu se mai întorsese.

Curînd după aceasta, Olga Nikolaevna primi din partea organizaţiei clandestine însărcinarea să vină la detaşamentul nostru în munţi. Imi amintesc că printre altele, mi-a povestit atunci şi întîmplarea cu Valia. Abia cînd îşi luă rămas bun, ea adăugă :

— Aş vrea să-ţi mai spun ceva, Piotr Karpovici. N-am spus lucrul acesta tovarăşilor, pentru că, uneori, stau şi mă gîndesc dacă n-am făcut o greşeală... Cu o zi înainte de a veni aici la dumneavoastră în munţi, am întîlnit-o pe stradă pe Valia. Sînt aproape sigură că era ea. Era statura ei, mersul ei. De sub basmaua albă îi ieşea o şuviţă de păr auriu. Dar alături de această şuviţă, se vedea şi alta. Şi şuviţa aceasta era... căruntă! Şi apoi fata asta nu avea ochii Valiei. Avea nişte ochi străini care se uitau rece, cu asprime... M-am simţit atît de tulburată încît am trecut pe lîngă dînsa şi n-am strigat-o. Şi poate că a fost mai bine aşa... După o clipă, am întors capul. Fata dispăruse. Cotise, se vede, într-o stradelă...

Olga Nikolaevna plecă şi n-am mai revăzut-o niciodată. Mai tîrziu am aflat că, pe cînd se întorcea la Krasnodar, nimerise în apropierea staniţei Gheorghie-Afipskaia într-o razie. Nemţii încercuiseră un grup de cercetaşi dintr-un detaşament de partizani vecin cu al nostru. În cursul scurtei lupte care avu loc, Olga Nikolaevna fusese ucisă.

CAPITOLUL III

Curînd după ocuparea Krasnodarului de către nemţi, sosi în oraş comandantul gestapoului, colonelul Kristmann. Sub conducerea lui, „Sonderkommando-ul nr. 10", kommando-ul special german şi nişte bande de trădători, începură „judecăţile" şi represaliile.

Mai înainte de toate, gestapoul încercui Dubinka. Urmă o percheziţie generală. Aproape toţi bărbaţii fură arestaţi. Acelaşi lucru îl făcură şi la Pokrovka, celălalt cartier muncitoresc al Krasnodarului. După asta, nemţii făcură, cu pedantismul care îi caracterizează, percheziţii şi razii în tot oraşul.

Arestaţii erau duşi în lagărele pe care le înfiinţaseră nemţii. Unul dintre aceste lagăre se găsea între fabrica Kalinin şi stadionul Dinamo, pe piaţa uriaşă a fostului depozit de fierărie. Nemţii încercuiră piaţa cu cîteva rînduri de sîrmă ghimpată. În colţuri erau foişoare de pază cu mitraliere. Lagărul acesta era destinat pentru prizonieri de război. Aici erau aduşi de obicei toţi bărbaţii supuşi recrutării. Era o înghesuială nemaipomenită. Arestaţii nu numai că nu se puteau culca dar n-aveau nici măcar unde să se aşeze.

Nemţii mai construiră un lagăr, între fabrica „Sedin" şi rafinăria de petrol. Acolo erau duşi arestaţii din populaţia civilă. În acest lagăr se aflau bătrîni, femei şi copii. În fiecare zi, gestapoul scotea de acolo cadavrele oamenilor care fuseseră

torturaţi şi le aruncau în Kuban care curgea la cîteva zeci de metri de îngrăditura lagărului...

*

* *

Zilele treceau una după alta întunecate şi copleşitoare... Pe la mijlocul lui august, generalul-maior *von* Bünau, comandantul unităţilor S.S., din oraş, puse pe primarul Voronkov, un trădător josnic, fost pe vremuri avocat, să-l poftească la el pe bătrînul evreu Vilik, profesor de muzică. Comandantul propuse profesorului să ia conducerea consiliului pentru problemele evreieşti, consiliu în care urmau să intre jurişti, medici, profesori şi oameni de ştiinţă, cunoscuţi în tot oraşul. Aşa nimeri în consiliul pentru problemele evreieşti şi avocatul Tarnovski.

La prima şedinţă a consiliului, veniră primarul Voronkov şi generalul Freitag, comandantul oraşului. Comandantul citi o ordonanţă privind pe evreii din Krasnodar, care se termina cu invitaţia de a se prezenta la înregistrare în ziua de 21 august în curtea casei din strada Ordjonikidze nr. 30.

— Nu se va întîmpla aici nimic din cele petrecute în Ucraina, — explică generalul. — Din ordinul Führerului, noi ducem aici, în Kuban, o altă politică. Recensămîntul va permite comandamentului german să stabilească cu precizie cum să folosească în mod raţional populaţia civilă evreiască.

Ordonanţa fu semnată de consiliu, tipărită şi afişată în oraş.

În ajun, Voronkov trecuse cu maşina pe la profesorul Vilik şi-i transmisese invitaţia generalului Freitag de a întruni consiliul pentru problemele evreieşti la el acasă, la Vilik, de unde trebuiau să meargă apoi cu toţii cu maşina la locul unde se făcea înregistrarea, pentru a explica evreilor adunaţi acolo scopul acestei măsuri.

In dimineaţa zilei de 21 august, Tarnovski întîlni pe stradă pe avocatul Egorov, un vechi cunoscut de al lui. Tarnovski, cu capul în piept, mergea sprijinindu-se într-un baston gros.

— Ce-i cu dumneata, eşti bolnav ? — îl întrebă Egorov.

Tarnovski îi spuse lui Egorov despre consiliul pentru problemele evreieşti, despre convorbirea pe care o avusese cu comandantul şi adăugă că-l rodea o îndoială. Nu era oare la mijloc o provocare şi nu semnase oare chiar el sentinţa de moarte a concetăţenilor lui ?

— Ce-aţi făcut ? — exclamă agitat Egorov. — Mai încape vreo îndoială ? Toată afacerea i-o minciună şi o capcană ! Du-te imediat la profesorul Vilik şi explică-i asta. Nu zăbovi, întoarce-te repede. Te aştept în faţa casei.

Nici nu apucă bine să intre Tarnovski la profesorul Vilik, cînd o maşină trase la scară. Dintr-însa sări un locotenent neamţ fercheş. Aproape în acelaşi timp cu maşina, sosi un fel de autobuz, o dubă mare închisă, de o culoare cenuşie întunecată. Egorov nu mai văzuse niciodată astfel de maşină.

Egorov aştepta. Trecu jumătate de oră. În sfîrşit, uşa se deschise. În stradă ieşi tot consiliul. Erau şi cîteva femei, printre care şi nevasta profesorului Vilik.

Din cabina autobuzului sări un fruntaş uriaş care şezuse pînă atunci lîngă şofer. Fruntaşul deschise portiera din spatele autobuzului şi desfăcu scara.

— Pot să-l însoţesc pe bărbatul meu? — întrebă nevasta profesorului Vilik pe locotenent.

— Da, desigur, — îi răspunse amabil locotenentul. — Domnul comandant va fi bucuros să vă vadă...

Cînd nevasta lui Vilik se urcă în maşină, Egorov zări în mîna ei o batistă cu dantelă.

Fruntaşul strînse la loc scara şi închise portiera. Autobuzul porni. Egorov era cît pe ce să scoată un ţipăt de uimire. Maşina nu apucase la dreapta, pe strada Ordjonikidze, ci la stînga spre păduricea de mesteceni de la marginea oraşului...

Egorov se hotărî imediat să se ducă la locul unde trebuiau să se adune evreii pentru înregistrare şi să vadă ceea ce se petrecea acolo.

Cu cît se apropia de strada unde se găsea centrul de înregistrare, cu atît întîlnea mai multe familii de evrei. Erau bătrîni cu barbă albă, fete tinere, mame cu copii în braţe.

Ajunsese acum aproape de strada Ordjonikidze, cînd îl întrecu autobuzul cu care plecase mai adineauri consiliul.

Egorov pătrunse cu greu pînă la poarta casei cu nr. 30 în care intrau evreii. Autobuzul cenuşiu stătea lîngă trotuar. În acelaşi moment, fruntaşul deschise portiera. Autobuzul era gol. Pe podea, Egorov zări batista de dantelă pe care o văzuse în mîinile nevestei profesorului Vilik. Ce se petrecuse oare?

Pe Egorov îl cuprinse groaza. Se uita pierdut la namila de fruntaş, cînd răsună o voce stridentă. Era ofiţerul neamţ care făcea apelul. Cei chemaţi urcau grăbiţi în autobuz. Fruntaşul strînse scara, închise portiera şi maşina porni din nou spre păduricea de la marginea oraşului. Aproape în aceeaşi clipă sosi în faţa porţii încă o maşină la fel cu cea dintîi. După ea încă una şi încă una. Apoi sosiră cîteva camioane... De fiecare dată, ofiţerul făcea apelul, se închidea portiera şi maşinile supraîncărcate plecau... Egorov stătea încremenit, fără să se poată urni din loc. Totul părea o bandă rulantă înfiorătoare... Îi venea să strige, să dea de veste oamenilor care nu bănuiau nimic. Dar tăcu... Şi numai atunci cînd autobuzele goale se întoarseră în

fața porții casei cu nr. 30, Egorov ieși din mulțime și plecă fără să mai întoarcă capul. O frică pe care nu și-o putea stăpîni îi cuprinse întreaga fire și-l alungă de acolo...

Seara cînd începu să se întunece, Egorov se apropie din nou de poarta casei cu nr. 30. Curtea era pustie. Nu mai erau nici santinelele; bucăți de hîrtie măturate de vînt foșneau. Undeva pe drum, probabil într-o cafenea, cineva, acompaniat de o biată orchestră, cînta pe nas un cîntec nemțesc...

Inginerul Ivan Petrovici Kotrov se duse într-o dimineață la spitalul orășenesc nr. 3, să-și ia un certificat medical. Era la douăzeci și două august, adică a doua zi după înregistrarea evreilor în strada Ordjonikidze.

Apropiindu-se de spital, inginerul zări încă de departe în fața scării un autobuz mare, cenușiu. Infirmierii scoteau bolnavii ducîndu-i de subsuori și urcîndu-i în mașină. Unii protestau, discutau... Soldații nemți îi băgau cu forța în autobuz...

Kotrov pricepu că nu este lucru curat la mijloc, vru să se dea la o parte și să se întoarcă acasă.

Dar deodată zări pe un cunoscut al lui, un bătrîn, anume Trofimov. La spital, paturile lor fuseseră alături. Trofimov, care avea un cancer la stomac, simți și el că nu era a bine și se tîrî încet la o parte, mușcîndu-și buzele de durere. Kotrov se repezi la el, vrînd să-l ajute. Deodată răsări ca din pămînt un locotenent neamț.

— Cine ești?

Kotrov dădu să zică că venise după certificatul medical. Locotenentul, fără să-l asculte pînă la sfîrșit, îl apucă de gulerul hainei și-l împinse spre autobuz. Soldații nemți îl vîrîră și pe Kotrov în autobuz. Portiera se închise. Autobuzul porni.

E greu să povestesc ce se întîmpla în mașina aceea blestemată. Oamenii țipau, cădeau, își rupeau hainele de pe ei, se izbeau în ușă și se striveau unii pe alții...

Deodată, Kotrov simți un miros puternic de gaze și înțelese că vor fi asfixiați. Nu fu salvat decît de cunoștințele și deprinderile pe care și le însușise de pe vremea cînd lucrase ca instructor la Osoaviahim. Își smulse cămașa, o udă cu urina lui și își acoperi gura, nasul și urechile.

Ce s-a întîmplat mai departe, Kotrov nu-și mai aducea aminte. Își pierduse cunoștința.

Cînd își veni în fire, cîtva timp nu-și putu da seama de nimic.

Era noapte. Tăcere... Capul îl durea groaznic. Îi venea să verse ca după o asfixiere gravă. Îi era frig... Atunci abia își dădu seama că era cu desăvîrșire gol. Deasupra, dedesubt, alături, — numai trupuri de oameni morți, reci și goi! I se păru că zace în mormînt. Părul i se ridică măciucă în cap de groază. Și cît de mult ar dori să trăiască, să muncească, să umble pe pămînt, să vadă soarele, cerul, oamenii!

Kotrov ieși cu greu din grămada de morți și se uită împrejur. Văzu că fuseseră aruncați într-un șanț antitanc, dincolo de păduricea de lîngă Pokrovka.

Ce era de făcut? Să se întoarcă în oraș era cu neputință. Era noapte. În halul în care se afla, fără îndoială că nemții l-ar fi împușcat. Kotrov își aduse aminte de Svirid Sidorovici Lîsenko, inginerul de la fabrica de ulei și care era unul din conducătorii organizației clandestine. Fusese cu Lîsenko cînd se întîmplase accidentul la combinat și tot cu el zăcuse și în spital. Lîsenko locuia în apropiere, la marginea suburbanei Pokrovka.

Kotrov nu-și amintea bine cum de izbutise să ajungă pînă acolo, dar Lîsenko nu se prea miră cînd îl văzu pe Kotrov apărînd tîrziu, gol, murdar și zgîriat. Cînd Kotrov, după ce se spălă și se îmbrăcă, îi spuse despre mașina cu gaze, în ochii lui Lîsenko se putea citi spaimă și neîncredere. Dealtfel și lui Kotrov i se părea cîteodată că totul nu fusese decît un vis urît, un delir înspăimîntător...

Într-o zi, Kotrov care se mai odihnea la Svirid Sidorovici ședea la masă cu el și bea ceai. Se simțea ca nou născut. Deodată zări un soldat neamț care mergea pe trotuar.

Kotrov văzu negru în fața ochilor. Se repezi la geam. Îi venea să sară pe fereastră și să sugrume cu mîna lui jivina asta verde...

Lîsenko îl trase la vreme de la geam, iar cînd Kotrov se liniști, îi spuse:

— Uite ce-i, Ivan. Ai de ales, una din două: ori ești o domnișoară isterică și atunci trebuie să pleci din organizația noastră; ori te simți bărbat și soldat și atunci rămîi cu noi... Și eu îi urăsc pe nemți. Dar cum văd un veston verde, nu mă reped ca un taur întărîtat pentru că știu că nu așa îi vom învinge... Pune frîu sentimentelor și voinței și, înainte de a lovi, gîndește-te dacă nu cumva lovești în vînt. Cînd va veni însă timpul, lovește la sigur, cu o lovitură mortală... Numai atuncea să nu-ți pese de nimic, nici măcar de viața ta... Ai înțeles? Ei, acuma alege...

Kotrov mai rămase cîtăva vreme la Svirid Sidorovici. Curînd după aceea deveni om de legătură al organizației clandestine. Ca să poată circula noaptea prin Krasnodar, Lîsenko îi procură acte pe numele unui trombonist care cînta într-o crîșmă nem-

țească de pe strada Budionnovskaia și chiar îi făcu rost de un trombon. Și Kotrov mergea acum liniștit prin oraș cu trombonul, îndeplinind diferite însărcinări. Mai tîrziu, el fu numit conducătorul organizației orășenești clandestine a comsomolului.

*
* *

...Imi aduc aminte foarte bine că pe la mijlocul lunii aprilie a anului 1943, am întîlnit-o iar pe Valia. Krasnodarul fusese eliberat! Ca și atunci cînd mi-o prezentase Evgheni, Valia ședea pe prichiciul ferestrei. Fereastra era deschisă. Soarele de primăvară al Kubanului lucea viu și ceea ce mă izbi mai întîi fu iarăși părul ei.

In prima zi cînd o cunoscusem, părul ei lucea la soare ca niște fire de aur nespus de subțiri. Acum printre firele de aur erau amestecate și fire de argint...

Și ochii ei erau acum alții. Cu un an în urmă oglindeau încă tinerețea fără de grijă și îndrăzneala, acum însă erau ochii unei femei care a văzut multe, care a îndurat multe, dar care ținea la viață încă și mai mult decît ținuse atunci...

— Nici acuma nu pot pricepe, — povestea Valia, — de ce am fugit atunci în piață de la taraba unde stăteau jandarmii nemți. Unul din ei îmi examina actele. Pe neașteptate, un individ îmbrăcat civil a apărut în spatele lui. El a șoptit ceva jandarmului la ureche și amîndoi m-au privit cu atenție. Ochii jandarmului erau reci și indiferenți. Dar privirea individului era dezgustătoare. Simțeam că-mi umblă parcă o gînganie rece și lunecoasă pe sub haine... Era atît de groaznic, atît de dezgustător, încît instinctiv m-am repezit să plec de acolo...

Povestea Valiei erau următoarea :

După cum o sfătuise Evgheni, plecase cu un camion din Krasnodar cu mama ei și cu o soră a ei mai mică, cu două zile înainte de intrarea nemților. Un Messerschmitt se luase după camion și aruncase o bombă. Mama și sora ei fuseseră ucise, iar mașina deteriorată. Valia scăpase ca prin minune. Nu-i rămăsese alta de făcut decît să-și îngroape cu ajutorul unor ostași din Armata Roșie, mama și sora și să se întoarcă în orașul care în vremea asta fusese ocupat de nemți. Abia putîndu-și stăpîni durerea și ruptă de oboseală, ea venise în piață ca să-și cumpere un pahar cu lapte. Și aici fu prinsă...

Valia fusese rănită. Glontele îi străbătuse umărul. Avea dureri mari și sîngele îi curgea șiroaie. In automobil, ea reuși să-l oprească, dar durerea nu încetă. I se învîrtea capul...

Toți cei arestați de nemți, în piață, fură transportați la marginea orașului. Mașinile trecură de o pădurice și se opriră în plin cîmp.

— Mai repede, mai repede! — strigau nemţii, împingînd oamenii să iasă din maşină.

Valia se uită în jurul ei cu o indiferenţă ciudată. Ştia pentru ce fuseseră aduşi aci, dar îi era totuna. Durerea era din cale afară de mare. Afară de asta, pierduse şi mult sînge, mintea i se întunecase şi i se părea că nu era ea aceea care stătea în cîmp, aşteptînd să fie executată...

— Dezbrăcaţi-vă! — le poruncîră nemţii. — Săpaţi o groapă!

Valia încercă să se dezbrace dar nu putu. O împiedică rana. Stătea şi se uita cu aceeaşi indiferenţă... Unii luau cu supunere hîrleţele, alţii îşi frîngeau mîinile de disperare sau se apucau cu mîinile de cap. Pe faţa unui bătrîn care stătea alături de Valia, se rostogoleau lacrimi mari. Copiii plîngeau şi ţipau cît îi ţinea gura.

Nemţii se aruncară în mulţime, împungînd cu baionetele şi lovind cu patul puştii pe cei care întîrziau cu dezbrăcatul sau care săpau groapa prea încet. Un bărbat în haine cenuşii se aruncă cu hîrleţul asupra gefreiterului. Fu împuşcat pe loc...

Şi dintr-o dată, mulţimea tăcu. Nu se auzea decît zgomotul hîrleţelor care loveau pămîntul...

— Dezbracă-te! — spuse un neamţ apropiindu-se de Valia.

Valia îi arătă rana. Neamţul înjură şi rupse rochia de pe ea. Simţi o durere chinuitoare care o sfredeli ca şi cum un fier încins i-ar fi atins umărul.

— Înşiraţi-vă la marginea gropii! Mai repede! Mai repede! — îi zoreau nemţii.

Valia mai avu putere să se apropie de groapă. Peste ochi i se întinsese o ceaţă. O durea umărul. Din rana deschisă se prelingea sîngele pe cămaşă.

Gefreiterul dădu o comandă. Valia mai putu să vadă ţevile puştilor îndreptate spre mulţime dar nu putu auzi detunăturile. Dinaintea ochilor îi jucau cercuri roşii şi ea îşi pierdu cunoştinţa...

Cînd îşi veni în fire era noapte. Mirosul de sînge era înăbuşitor. În jurul ei zăceau morţi abia acoperiţi cu bulgări de pămînt. Şi pe Valia erau bulgări. Îşi pierduse probabil cunoştinţa cu cîteva secunde înaintea împuşcăturilor, căzuse în groapă şi gloanţele n-o mai nimeriseră...

Valia nu-şi mai amintea cum ieşise din groapă şi nici unde se dusese.

Se vede că soarta o apărase în noaptea aceea, deoarece nu întîlnise nici o patrulă nemţească. Strada era întunecată şi pustie; întunecate erau şi casele care se înşirau de-a lungul străzii.

Deodată, Valia zări la o fereastră, printr-o crăpătură a oblonului, o luminiță care străluci o clipă. Alergă într-acolo. Se poticni, căzu și iar își pierdu cunoștința...

Cînd își veni în fire, era ziuă și soarele strălucea puternic. Valia era culcată într-un pat curat. Umărul și pieptul îi erau bine bandajate. Lîngă pat ședea o femeie într-un halat alb și în cap cu o bonetă albă de medic. Valia încercă să se scoale, dar femeia o opri.

— Stai, stai, draga mea, — zise ea încetișor. — Nu te teme. Ești la prieteni. Dacă vin oameni străini și caută să afle cine ești, să ții minte că te cheamă Margarita Nikolaevna Kraseva, că ai născut un băiat care a murit ieri și că ai o inflamație a glandelor mamare. Ai înțeles? Poți să ții minte?

Femeia vorbea cu Valia blînd și în același timp stăruitor și autoritar, așa cum ar fi vorbit unui copil mic.

— Margarita Nikolaevna Kraseva... Am născut ieri un băiat. A murit. Am o inflamație a glandelor mamare.

În noaptea aceea la maternitatea ținutului era de serviciu Valentina Viktorovna, medicul-șef al maternității. Noaptea, pe la două, ea auzi un geamăt pe stradă. Se apropie de fereastră și ascultă cu atenție. Apoi ieși în prag. Pe scară zăcea o fată. În întuneric i se păru Valentinei Viktorovna că fata n-are mai mult de treisprezece ani. Ridicară fata și o duseră în camera de consultații. Cînd o examinară la lumină, o bătrînă îngrijitoare, care văzuse multe în viața ei, scoase un țipăt de groază. Și avea de ce să se îngrozească; cămașa era ruptă, murdară și plină de sînge, rana de la umăr îi sîngera, din fața palidă îi fugise tot sîngele, iar în păr avea o mulțime de șuvițe albe...

Valentina Viktorovna auzise vorbindu-se de execuțiile care avuseseră loc în oraș în ajun și înțelese că fata scăpase ca prin minune. Și această fată necunoscută le deveni deodată dragă tuturor ca și cum ar fi fost fiica lor.

Aceleași sentimente nutrea probabil și sora care o ajuta pe doctoriță, deoarece Valentina Viktorovna n-avu nevoie decît să amintească de sîngele pe care îl pierduse fata și de nevoia unei transfuzii, pentru ca sora să-și și suflece mîneca în tăcere pînă mai sus de cot...

Cu o zi înainte ca Valia să fi nimerit la maternitate, se răspîndise zvonul că nemții scoseseră toți bolnavii din spitalul nr. 3, îi încărcaseră într-un automobil mare, cenușiu și că nici unul din ei nu se mai întorsese, nici la spital și nici acasă. La această veste, toate lehuzele plecaseră, fiecare cum putuse, pe la

casele lor. Rămăseseră numai trei, tustrele greu bolnave şi neavînd unde pleca. Aceasta dădu putinţa Valentinei Viktorovna s-o poată instala pe Valia în camera de izolare, fără să atragă atenţia cuiva.

Dar ce să facă cu ea mai tîrziu? La maternitate se aşteptau de la un ceas la altul la un control. Nemţii fuseseră prin toate spitalele orăşeneşti şi nu se ştia din ce pricină — nu lăsaseră deocamdată în pace — decît maternitatea.

Aici bătrîna îngrijitoare îi veni în ajutor doctoriţei, sfătuind-o:

— Valentina Viktorovna, bandajează-i pieptul şi spune că are o inflamaţie a glandelor mamare. Şi pe urmă, cum o vrea dumnezeu...

Valia fu bandajată la piept şi i se făcu o fişă. Spre norocul ei, una din lehuze se neliniştise şi părăsise maternitatea chiar în ziua alarmei, lăsîndu-i actele care glăsuiau: Margarita Nikolaevna Kraseva, de douăzeci şi trei de ani, funcţionară la Banca de Stat. Şi Valia deveni astfel Margarita Kraseva.

Trecură două zile în linişte. Rana se vindeca, temperatura devenise normală. Dar Valia rămînea la fel de indiferentă faţă de toate...

A treia zi spre seară se opri la scara maternităţii un automobil. Din automobil coborî un ofiţer neamţ însoţit de doi soldaţi cu automate. Soldaţii se opriră la intrare. Fără să-şi pună halatul alb obligatoriu, ofiţerul intră de-a dreptul în sală.

— Arată-mi bolnavele! — ordonă el într-o rusească stricată.
— Adă-mi fişele! Actele!

În vreme ce neamţul se uita la acte, Valentina Viktorovna se gîndea la Valia. Să-l ducă pe neamţ în camera de izolare sau să nu-l ducă? Nu apucase încă să născocească ceva, cînd neamţul se şi îndreptă el singur spre camera de izolare.

Valia dormea. Valentina Viktorovna dădu neamţului actele Valiei şi fişa ei de boală. El ridică brusc pătura de pe Valia.

— Inflamaţia glandelor mamare? — zise el, examinînd cu atenţie pe Valia care dormea. Ciudat păr! — mormăi el. — Drace! Dar ştii că-i drăguţă fetişcana!...

Valentina Viktorovna ştia că în clipa aceea se hotăra totul. Valia era tot nemişcată şi cu ochii închişi.

Neamţul trînti pătura pe tăblia de la piciorul patului, se întoarse şi se îndreptă spre ieşire.

Petrecîndu-l pe neamţ, Valentina Viktorovna îşi întoarse fără să vrea capul şi era cît pe ce să scoată un ţipăt. Valia şedea pe pat, iar în ochii ei ardea o ură neîmblînzită.

Cum plecă neamţul, Valentina Viktorovna se întoarse în fugă la Valia. Fata i se aruncă la piept şi spuse agitată:

— Am scăpat cu viaţă! Valentina Viktorovna, am scăpat iar cu viaţă. De-acuma, să ştii că nu voi trăi decît ca să mă

răzbun pe nemţi !... Ştiu că în oraş sînt oameni care au de gînd să facă ceea ce vreau să fac şi eu. Trebuie să mă ajuţi să-i găsesc !...

Peste vreo două zile, Valia spuse Valentinei Viktorovna că voia să se ducă la Svirid Sidorovici Lîsenko, inginer la combinatul „Glavmargarin".

— Vreau să mă duc la el, Valentina Viktorovna. La nimeni altul decît la el. El are să înţeleagă totul... Are să mă ajute!

Şi atîta a vorbit Valia de Lîsenko, încît Valentina Viktorovna s-a hotărît să se ducă mai întîi ea ca să vadă ce fel de om era acest Lîsenko, de care nu ştia absolut nimic.

Valentina Viktorovna se duse pe înserate la Lîsenko. La început, acesta i se păru un om acru, tăcut şi închis. Valentinei Viktorovna îi venea greu să-i spună deodată de Valia şi începu să vorbească de lucruri indiferente în timp ce-l cerceta din ochi. Lîsenko o asculta cu răbdare şi apoi, zîmbind pe sub mustăţile lui roşcate, o întrerupse pe neaşteptate :

— Uite ce-i, tovarăşă dragă, spune-mi dumneata totul aşa cum e. Nu te mai chinui degeaba. Nu vezi că povestea dumitale e cusută cu aţă albă ?

Şi atunci, Valentina Viktorovna îi povesti totul cu de-amănuntul, cum s-a făcut execuţia, cum Valia a scăpat ca prin minune şi că voia acuma să se răzbune pe nemţi.

— Spui c-o stăpîneşte ura ? — întrebă Lîsenko după ce o ascultase cu atenţie. — Eu socot că trebuie mai degrabă să iubeşti viaţa, ca să poţi lupta cum trebuie. Numai aşa poţi învinge. Ei, dar nu-i nimic... Îţi pot spune fără să mă laud, că am pentru Valia un leac pe care voi medicii nu i l-aţi putea da. Trimite-o, te rog, la mine.

Însoţindu-şi musafirul, Lîsenko îl atinse uşurel cu cotul şi-i arătă din ochi odaia vecină. Un tînăr, pe care Valentina Viktorovna nu-l cunoştea încă, şedea acolo, rînduind pe masă piesele desfăcute ale unui trombon.

— Ăsta-i leacul ! — îi şopti Lîsenko Valentinei Viktorovna. — Te asigur, dragă tovarăşă, că are să aibă un efect straşnic !...

Pe drum spre Lîsenko, Valiei i se părea că are un sloi de gheaţă în piept. O durea inima şi simţea un gol în suflet. Mergea şi se gîndea : „Am să-i spun tot, tot..."

Lîsenko o primi ca şi cum ar fi văzut-o abia ieri şi n-ar fi fost război şi n-ar fi fost nici nemţi, nici toate grozăviile. Vorbi cu Valia despre tot felul de fleacuri, despre un nou soi de castraveţi pe care avea de gînd să-l semene la anul în grădina lui de zarzavat.

Deodată cineva bătu în geam. Valia tresări şi întoarse capul. Perdeaua fusese trasă încă de cînd se înserase, aşa că nu zări nimic.

— In sfîrşit! — zise Lîsenko înveselit. — Aşteaptă că vin îndată...

Valia îl auzi pe Lîsenko deschizînd uşa şi vorbind cu cineva în antreu în şoaptă. Apoi uşa se deschise larg. In faţa Valiei stătea Kotrov. In ochii lui strălucea atîta bucurie, încît Valia uită de tot ce suferise şi se aruncă în braţele lui. Cînd Kotrov începu să-i sărute mîinile şi să-i mîngîie părul albit, ea simţi în sfîrşit topindu-i-se sloiul de gheaţă şi inima i se încălzi.

Valia se smulse apoi din braţele lui Kotrov, înbrăţişă pe Lîsenko şi-l sărută obrazul nebărbierit şi ţepos.

— Uite, aşa îmi placi, draga mea! — zise Lîsenko. — Nu-i nevoie să ne mai spui astăzi ce-a fost. Hai mai bine să bem ceva, prieteni!

Şi Lîsenko turnă în pahare vin vîrtos de Kuban.

— In sănătatea noilor născuţi! — zise el ridicînd sus paharul. — Pentru viaţă, pentru dragoste! Dar şi pentru ură şi luptă...

CAPITOLUL IV

Cînd se potoliră exploziile de la combinatul „Glavmargarin" şi se aşeză praful pe care îl ridicaseră, Gavriil Artamonovici Şlîkov porni în inspecţie prin combinat. Şlîkov mergea încovoiat, trăgînd puţin piciorul drept şi sprijinindu-se apăsat într-un băţ noduros. Orice urmă de viaţă dispăruse de pe toată întinderea combinatului. Niciodată nu-l văzuse în halul ăsta. Maşini sfărîmate de explozie fuseseră prefăcute în grămezi de fierărie fără nici o formă. La fabrica de grăsimi hidrogenate, trotilul smulsese acoperişul. Un praf galben se aşternuse peste rondurile de flori. Seminţele de bumbac continuau să ardă în silozuri...

Nu găseai un muncitor în zilele acelea în tot combinatul. Işi primiseră socoteala şi şedeau pe la casele lor. Mulţi se evacuaseră. Pe întreg cuprinsul combinatului, în afară de Şlîkov, nu rămăseseră decît cîţiva paznici.

Şlîkov mergea încet din atelier în atelier. Faţa îi era aspră, întunecată şi încremenită, ca şi cum ar fi umblat pe cărările unui cimitir părăsit în care erau înmormîntate fiinţele care îi fuseseră dragi...

Şlîkov fusese numit conducătorul grupului clandestin al combinatului. In timp ce inspecta combinatul, el se gîndea că se apropia acuma timpul cînd va trebui să înceapă să activeze, şi

să îndreptăţească încrederea pe care i-o arătase conducerea organizaţiei de partid.

Împlinise nu de mult şaizeci de ani. Toată viaţa şi-o petrecuse la combinat. Începuse să lucreze aici încă de tînăr, cu multă vreme înaintea revoluţiei, la întreprinderea primitivă a neamţului Rodrian. Era bine văzut de patron. După Revoluţia din Octombrie, Rodrian reuşise, nu se ştie cum, să se vîre ca inginer-şef la trustul „Rosjirmaslo" [1]), continuînd să conducă vechea lui întreprindere din Krasnodar. Şlîkov rămăsese să lucreze la vechiul său post. După procesul de la Şahtî, Rodrian fugise în Germania. Atunci începuse şi construcţia marelui combinat „Glavmargarin", cu care nu se putea compara în nici o privinţă biata făbricuţă a lui Rodrian. Şlîkov lucrase la construcţia combinatului, aducînd toată experienţa şi toate cunoştinţele sale. Apoi fusese numit director al fabricii de butoaie a combinatului. Muncitorii ţineau mult la el. Şlîkov era vechi membru al Partidului Bolşevic. Îmi aduc aminte că în zilele cînd se organiza detaşamentul de partizani şi grupul clandestin, se adunaseră într-o zi la Evgheni inginerii de seamă ai combinatului, dintre care o parte intraseră în detaşament, iar alţii în grupul clandestin. Printre aceştia din urmă era şi Şlîkov.

Se discuta modul cum urma să fie executat ordinul cu privire la scoaterea din funcţiune a combinatului în cazul venirii nemţilor.

Oamenii care şedeau în faţa mea clădiseră cu mîinile lor toate aceste fabrici. Ei îşi puseseră la contribuţie cunoştinţele, energia, avîntul lor creator, pe scurt, toate însuşirile omului sovietic. Parcă-i văd şi acuma adunaţi să se înţeleagă cum să prefacă în pulbere tot ceea ce ridicaseră şi făuriseră cu mîinile lor!

Toţi erau emoţionaţi dar toţi căutau să-şi învingă emoţia şi să şi-o ascundă unii faţă de ceilalţi.

Cel mai liniştit dintre toţi era Şlîkov. Asta mi se păru ciudat. Doar el ştia mai bine decît oricine cum şi în locul cărei întreprinderi se născuseră şi crescuseră aceste uzine...

Se încinseră discuţii. Cei mai mulţi socoteau că nu trebuiau lăsate nemţilor decît ruini. Numai astfel am fi putut fi siguri că duşmanul n-ar mai izbuti să repună în funcţiune fabricile.

Şlîkov era de altă părere. El scoase fără grabă din buzunar un caieţel uzat, cu însemnări, şi îşi expuse amănunţit planul. Propuse să se arunce în aer numai puţine corpuri de clădiri. Restul, mai ales agregatele complicate să fie scoase din uz, „uşurel, cu menajamente" cum spunea el, scoţînd piesele cele mai importante şi ascunzîndu-le în locuri sigure.

---

[1]) Trustul de uleiuri şi grăsimi. (N. trad.)

— Tovarăşi, — zise el, — să aruncăm totul în aer e lucrul cel mai simplu. Dar oare noi n-avem să ne întoarcem? Ne întoarcem neapărat! Şi atunci de ce să avem nevoie să clădim iarăşi, cărămidă cu cărămidă tot ceea ce am clădit ani de zile de-a rîndul?... Nemţii nu-s chiar aşa de deştepţi! Dacă ne-am apropia de ei cu dibăcie, n-ar fi chiar aşa greu să-i amăgim. Iar dacă nu vom izbuti să facem asta, vom putea să aruncăm totul în aer, oricînd vom voi...

El îşi întări propunerea cu date precise, cu cifre şi cu calcule tehnice. Se vedea că bătrînul se gîndise de mult la toate acestea şi le cîntărise bine...

Propunerea lui Şlîkov era foarte ademenitoare. Planul lui ne îngăduia ca îndată ce ne vom întoarce, să punem destul de repede pe roate fabricile şi uzinele combinatului. Dar propunerea comporta şi un mare risc. Dacă grupul clandestin al combinatului ar fi fost descoperit sau dacă printre inginerii rămaşi s-ar fi găsit un trădător, nemţii ar fi putut să pună repede în funcţie combinatul.

Mă uitam la faţa liniştită şi aspră a lui Şlîkov încadrată de o bărbuţă albă, rotundă şi nu puteam pricepe despre ce era vorba. Era încrederea fermă a lui Şlîkov în forţele lui sau poate era altceva, la care ţi-era groază chiar numai să te gîndeşti?

După multe discuţii, fu adoptat planul în care intrau multe din cele propuse de Şlîkov şi trebuie să recunosc că acest plan mi se părea atunci foarte primejdios.

Toţi plecară. In birou, au rămas numai trei, Evgheni, Şlîkov şi cu mine.

— Iată ce-i, Gavriil Artamonovici, — zise fiul meu. — Ne-am hotărît să te „retrogradăm". Ne vom agăţa de ceva. Te vom admonesta în toată regula într-un ordin de zi şi te vom preface din director al fabricii de butoaie într-un simplu magazioner... In această situaţie, îţi va fi mai uşor să te înţelegi cu nemţii. Care-i părerea dumitale?

Şlîkov zîmbi.

— Vra să zică aşa? Acuma la bătrîneţe, să mă întorc de unde am început? Ce să-i faci? Ai dreptate, Evgheni Petrovici. Nemţii vor avea mai multă încredere în cineva care a suferit de pe urma puterii sovietice!...

Cu asta se isprăvi discuţia. Coborînd pe scara interioară, am ieşit tustrei în curtea asfaltată şi am cotit pe o alee largă. Pe marginea aleii erau platani şi salcîmi umbroşi. Pe pajişti cu tufişe de arbuşti cu frunze veşnic verzi, înfloreau micsandre, garoafe şi o mulţime de trandafiri roşii, gălbui şi albi. Un joc de ape ţîşnea din bazin.

De-a lungul aleii principale, se înşirau corpurile clădirilor mai însemnate ale combinatului. La spatele lor, începînd de la centrala termică, se aflau ateliere auxiliare, depozite, ateliere mecanice, fabrica de butoaie a lui Şlîkov şi iarăşi depozite, ateliere, laboratoare...

— Să stăm jos, — zise Şlîkov. — Mă cam doare piciorul...

Ne-am aşezat pe o bancă. Trandafirii miroseau frumos, apa clipocea şi vîntul ne arunca în faţă o pulbere de apă. Vîlvătaia apusului se aprindea în spatele clădirilor înalte ale secţiilor principale, iar dinspre răsărit venea tiptil întunericul...

Şlîkov se ridică sprijinindu-se în băţ.

— Mă uit şi nu-mi vine a crede că asta-i o realitate şi nu un vis. Evgheni Petrovici, dumneata eşti tînăr şi nu mă poţi înţelege. Dar eu am clădit toate acestea cu mîinile mele, am pus aici cărămizile una cîte una !

Vocea îi era emoţionată.

— Nu mi s-au şters încă din minte vechile barăci ale lui Rodrian... Da, da ! O să se cam mire domnul Rodrian !

— De cînd o fi putrezit în pămînt ! — observă Evgheni.

— Nu ! Nu putrezeşte ! Încă-i zdravăn Wilhelm Karlovici Rodrian. Să vezi cum are să se grăbească să vină aici...

— Să fie adevărat că trăieşte ? — întrebă mirat fiul meu. — De unde ştii ?

— Aşa am auzit, — răspunse scurt Şlîkov şi încruntîndu-se tăcu...

*

* *

Anna Potapovna îl întîlni pe Şlîkov lîngă atelierele mecanice. Toată viaţa ei era legată de combinat ca şi aceea a lui Gavriil Artamonovici. Anna Potapovna îşi aducea şi ea aminte de timpurile lui Rodrian. Fabricile fuseseră construite şi crescuseră sub ochii ei. Sădise cu mîinile ei salcîmii şi trandafirii de pe alei. Bărbatul ei, maistru la fabrica de ulei, murise cu cîţiva ani mai înainte. Cam tot pe vremea aceea, îi murise şi fata care lucra ca inginer la atelierele mecanice. Anna Potapovna rămăsese singură-singurică. I se propusese să fie scoasă la pensie. O soră a ei care locuia într-o staniţă bogată din Kuban o chemase să vină la dînsa, dar Anna Potapovna rămăsese în combinat. Ajunsese pontatoare la atelierele mecanice. Brigada de comsomolişti a lui Baturin care lucra acolo, compusă din tineri zvăpăiaţi şi zgomotoşi, o respecta şi se temea de ea în acelaşi timp. Îndată ce tinerii din brigada lui Baturin se făceau vinovaţi de ceva, nu îndeplineau planul sau scădeau ritmul muncii, ea îi mustra cu asprime...

Cînd nemții s-au apropiat de Krasnodar, i s-a propus să se evacueze în spatele frontului. De două ori și-a împachetat bătrîna lucrurile, dar... nu s-a putut hotărî să se despartă de combinat.

— Nu, nu pot, — spunea ea. — Nu pot! Cum să plec eu de aici? Aici m-am născut, aici am să mor...

Și acum, Potapovna îl întîlni pe Șlîkov lîngă atelierele mecanice. Ei erau singurele suflete de om care se aflau atunci în întreg cuprinsul enormului combinat, părăsit de toată lumea.

— Aici erai, Potapovna? — se bucură Șlîkov. — Și eu care voiam să viu la tine... Mîine să aduni pe toți pontatorii și paznicii și să vă postați la intrări.

— Dar pentru ce asta? — întrebă neîncrezătoare Potapovna.

— Cum pentru ce? — Trebuie să predăm patronului totul în cea mai perfectă rînduială.

— Patronului?... Cărui patron?

Șlîkov tăcea. După un timp, se uită ferm și sever în ochii Potapovnei și zise:

— Aceluia pe care conștiința dumitale îl știe de patron... Ai înțeles?

Șlîkov porni fără grabă mai departe...

Ce vroia să spună Șlîkov cu aceste cuvinte de nepriceput pentru dînsa? Dar în același timp, cum s-ar putea ea încumeta să creadă ceva rău despre Șlîkov?... „Nu. Artamonovici a fost întotdeauna de-ai noștri și va rămîne așa pînă la capătul zilelor lui!" își spuse bătrîna și deodată simți că i se luă o piatră de pe inimă și sufletul i se făcu mai luminos.

*
* *

A patra zi după venirea nemților în Krasnodar, la porțile combinatului se opriră niște camioane mari pline de soldați nemți. Din cabina mașinii din față sări jos un locotenent cu fața buhăită. Nu mai era tînăr dar arăta încă vînjos.

— Ei, cine-i acolo? Deschideți repede poarta!

Anna Potapovna deschise larg poarta și mașinile intrară în curte.

— Cine a rămas aici la fabrici? — întrebă locotenentul.

Din birou ieși Șlîkov, își scoase respectuos chipiul și se înclină adînc.

— Eu am rămas la fabrici, domnule ofițer. Mă cheamă Șlîkov. Sînt magazioner. Am lucrat și la vechiul patron, domnul Rodrian. Iată, am adunat paznicii și v-am așteptat pe dumneavoastră. Poftim înăuntru.

Neamţul se uită mirat la Şlîkov care stătea în faţa lui nemişcat, cu capul descoperit, într-o poziţie respectuoasă şi modestă.

— Lăudabil!... — zise în sfîrşit neamţul. — Perfect! Un vechi muncitor trebuie să servească pe un vechi patron. Eu sînt locotenentul Weber, comandantul fabricilor. Arată-mi unde să pun santinelele. Domnul feldwebel Stroba se va ocupa de secţii.

Din cabină se coborî un neamţ sfrijit, mai în vîrstă şi de statură mijlocie.

— Acesta-i domnul... domnul...

— Şlîkov, — îi suflă Gavriil Artamonovici.

— Da, da, Şlîkov! — repetă locotenentul. — Are să-ţi arate tot ce a rămas de la bolşevici.

A doua zi, feldwebelul Stroba, însoţit de Şlîkov, inspectă toate fabricile şi toate secţiile combinatului. Neamţul clătina din cap amărît, la vederea stricăciunilor şi însemna tot timpul ceva într-un carnet.

Peste două zile, răsună iar la porţile combinatului claxonul unui automobil. De data asta, venise într-o maşină frumoasă un neamţ înalt şi uscăţiv, cam de vreo şaizeci de ani şi foarte impunător.

— Unde-i comandantul? — întrebă el autoritar pe santinela care stătea smirna în faţa lui.

Santinela sări pe scară, maşina intră în curte şi se opri în faţa biroului principal.

Peste vreo douăzeci de minute, Anna Potapovna veni în fugă la Şlîkov.

— Vino repede, Artamonovici! Te cheamă Weber!

Cîteva clipe, ea merse în tăcere în urma lui Şlîkov.

— Ce-i de făcut, Artamonovici? — întrebă Anna Potapovna nemaiputînd răbda să tacă.

— Ce-i de făcut?... Doar ţi-am mai spus... Întreabă-ţi conştiinţa şi ea îţi va spune.

Tăcură iar. Cînd Şlîkov dădu să intre în biroul directorului, Anna Potapovna îl opri o clipă.

— Stai, Artamonovici. Ascultă: eu te cred! Ai înţeles?

— Am înţeles, — răspunse Şlîkov cu glasul scăzut. — Ştiam că ai să mă crezi. Îţi mulţumesc. Dar oare ceilalţi mă vor crede şi ei?...

Intrînd în biroul directorului, Şlîkov îl zări pe Weber şi pe neamţul acela impunător care tocmai sosise la combinat.

Weber îl prezentă triumfător lui Şlîkov:

— Domnul Herbert Stift, betriebsführerul — reprezentantul societăţii pe acţiuni „OST" şi director administrativ al societăţii. Iar dînsul e domnul acela Şlîkov, vechi lucrător, des-

pre care v-am mai vorbit. Bolşevicii l-au coborît de la rangul de director la magazioner. El a pus paznici şi ne-a predat fabricile.

— Foarte bine, şezi, te rog, domnule...

Cam peste o oră, Şlîkov ieşi din birou. Pe culoar îl aştepta Anna Potapovna. După recomandările lui Şlîkov, Weber o numise curier la biroul directorului.

— Ei, ce-i, Artamonîci? — îl întrebă ea în şoaptă. Era foarte neliniştită.

— Ce să fie, Anna Potapovna. Nimic. Totu-i în regulă!...

A doua zi dis-de-dimineaţă, Şlîkov se mută într-o odăiţă vecină cu biroul lui Stift.

Anna Potapovna se uită mirată la Şlîkov care îşi aranja singur mobila.

— Ce-i asta, Artamonîci? — întrebă Anna Potapovna. — Te-au ridicat la rangul de şef?

— Nu ştiu nici eu ce să mai spun. Mi-au poruncit să stau aici. Vor să mă consulte.

— Ei, şi tu?

— Eu?... Am să le dau sfaturi.

Potapovna oftă, dădu din cap şi se îndreptă spre uşă. Şlîkov o opri.

— Stai că am o treabă şi pentru tine. Uite lista asta, ia-o şi te du pe la toţi acei de pe listă şi spune-le că noii stăpîni cer ca toată lumea să se prezinte cam pe la trei la biroul directorului. Vor să-i cunoască... În primul rînd, am să te rog să treci pe la Lîsenko şi pe la Pokatilov. Iar la aceştia doi, — şi Şlîkov şterse două nume de pe listă, — mă voi duce eu singur...

Cînd Potapovna plecă, Şlîkov îşi puse în cap şapca lui uzată, îşi luă bastonul şi, cu mersul lui potolit, ca de obicei, se îndreptă spre casa inginerului Iuri Alexandrovîci Porfiriev.

Cînd ieşi pe poarta combinatului, zări pe Anna Potapovna care vorbea cu Mişa, un comsomolist, lăcătuş în brigada Baturin de la atelierele mecanice, venit cu o treabă oarecare la combinat. Cînd Şlîkov îi ajunse din urmă, Mişa îşi întoarse capul în altă parte, făcîndu-se că nu-l vede.

— Ce, Mişa, n-ai văzut trecînd pe Artamonîci? — îl întrebă Potapovna.

— L-am văzut! — spuse provocător Mişa.

Şlîkov auzi răspunsul comsomolistului şi simţi parcă o lovitură în spate. Îi era greu bătrînului ca, după stima pe care i-o arătaseră întotdeauna toţi muncitorii combinatului, să audă

pe un băieţoi ca Mişa aruncînd acest „am văzut" dispreţuitor. Mai tîrziu însă, Gavriil Artamonîci se obişnui şi cu asta...

In casa lui Porfiriev mirosea a naftalină. In sufragerie, în faţa unui scrin deschis, stătea mama lui Porfiriev. Pe scaune erau trîntite şube, paltoane, costume. Tot aici atîrna pe un umărar un frac abia scos din ladă...

La combinat, inginerul Porfiriev nu era drag nimănui.

Evgheni îmi spusese odată că Porfiriev învăţase undeva, nu ştia bine unde, la nord, la Vologda sau la Arhanghelsk. Anii studenţiei şi-i petrecuse parte la Leningrad, parte la Moscova şi la Harkov. Apoi, cînd a ajuns inginer, a venit să lucreze la noi la Krasnodar. A apărut la combinat foarte fercheş, într-un costum ca scos din cutie, cu pantofii lustruiţi de-ţi luau ochii, cu gulerul scrobit şi cu o cravată la modă. Dar, cu toată găteala asta a lui, avea ceva pe faţă care nu plăcea. Se prea poate ca impresia asta să fi venit de la ochii lui tulburi şi de la căutătura fugară care căuta să scape de sub privirea celui cu care vorbea.

De vorbit, dar mai ales de discutat cu Porfiriev era foarte greu, dacă nu chiar neplăcut. Făcea parte din acea categorie de oameni care se simt ofensaţi dacă nu le împărtăşeşti părerea şi schimbă îndată vorba căutînd să dea un caracter personal oricărei discuţii, străduindu-se să înţepe şi să jignească pe cei cu care stau de vorbă.

Mai avea o trăsătură de care ţi-era silă. Orice ar fi discutat, pînă la urmă ajungea să spună că tot ce era rusesc era prost şi ce era străin era bun... Cu subalternii se purta arogant şi grosolan, iar faţă de şefi era linguşitor.

La început, Porfiriev îi aruncase lui Evgheni praf în ochi. Evgheni îi dăduse o muncă interesantă şi de răspundere pe care Porfiriev n-o îndeplini. Evgheni îi dădu altă însărcinare şi Porfiriev iarăşi nu făcu nimic. Atunci Evgheni pricepu că Porfiriev era un incapabil şi mi se pare chiar că-i dădu să înţeleagă destul de limpede acest lucru. Asta avu drept urmare că Porfiriev prinse ură pe Evgheni şi îşi luă un aer de „geniu nedreptăţit" pe care invidioşii îl împiedicau să arate ce poate. Imi aduc aminte că înaintea plecării din Krasnodar, vorbisem cu Evgheni despre Porfiriev. Eu îi spusesem atunci că după părerea mea, Porfiriev are să rămînă la nemţi. N-a trecut mult şi am aflat că Porfiriev cu familia lui se evacuează din Krasnodar. Pe urmă a dispărut.

Cum s-a dovedit mai tîrziu, Porfiriev ne înşelase...

Şlîkov intră la Porfiriev ca şi cum ar fi fost buni prieteni.

— Scuturaţi prin casă? Bine faceţi... Şi dealtfel îi de înţeles: la timpuri noi, stăpîni noi...

— Cu ce vă pot servi? — îl întrerupse brusc Porfiriev.

— Am de vorbit ceva cu dumneata, — îi răspunse liniştit Şlîkov.

Trebuie să spun că pînă atunci, raporturile dintre Şlîkov şi Porfiriev erau departe de a fi prietenoase. Şlîkov dispreţuia pe faţă pe inginer din cauza trufiei, lăudăroşeniei şi incapacităţii lui, iar Porfiriev vedea în Gavriil Artamonovici pe unul din cei care „îl ţineau în umbră".

— Ceva de vorbit? — întrebă Porfiriev tărăgănat şi cu uimire în glas. — Curios! Dacă-i aşa, hai să trecem în odaia mea.

Şlîkov se lăsă într-un fotoliu, puse bastonul între genunchi, îşi propti mîna în baston şi începu:

— Îmi dai voie, Iuri Alexandrovici, să încep fără introducere... Am venit să-ţi comunic că astăzi la ora trei te aşteaptă noii stăpîni. Vor să te cunoască.

— Nu mai spune! Trebuie să iau asta drept o invitaţie oficială?

— Dacă vrei, da! Eu sînt acuma la ei un fel de consultant pentru treburile combinatului.

— Aşa... Va să zică o schimbare bruscă la faţă, — rîse cu răutate Porfiriev.

— Dacă stai să te gîndeşti mai bine, nu chiar aşa de bruscă, — răspunse Şlîkov. — Eu îs doar un om bătrîn şi am lucrat aici încă de pe vremea domnului Rodrian. E ca şi cum m-aş întoarce din nou la vechiul meu stăpîn...

— Dar, dacă nu mă înşel, eşti membru de partid?

— Oare cine dintre noi n-are păcatele lui? Parcă la dumneata nu stau operele lui Lenin pe poliţă? Eu în locul dumitale aş strînge toate cărţuliile acestea...

— Ce-mi aud urechile? Nemaipomenit! Dumneata care?...

— Degeaba te uiţi aşa la mine. Sîntem doar tovarăşi de suferinţă. Judecă şi dumneata. Pe mine la bătrîneţe m-au degradat şi m-au făcut magazioner. Da-mi pare că nici dumneata nu prea le erai pe plac... Eu unul socot că cu talentele dumitale, cu cunoştinţele dumitale ai fi putut ajunge departe de tot...

— Cred şi eu că mai departe decît parvenitul şi carieristul acela de Ignatov al dumitale!

— Îmi iau îngăduinţa să te asigur că Ignatov e al meu, tot aşa cum este şi al dumitale... Parcă n-a dat şi el o mînă de ajutor să mă facă din cal măgar? Dar să vorbim de treburile noastre. Vreau să-ţi propun o alianţă.

— Dumneata?... O alianţă cu mine?

— Da!... Ieri am inspectat toate fabricile. Desigur că stricăciunile sînt mari. Dar nu-s chiar aşa de mari cum ar fi putut părea unui om fără experienţă.

— Cu atît mai bine. Vom reface mai repede combinatul.

— Ei, şi pe urmă ?

— Pe urmă ? Pe urmă vom lucra ! Trebuie doar să ne apucăm odată şi odată de o muncă adevărată. Nemţii nu-s bolşevici. Ei se pricep la oameni şi la muncă !

— Dar îmi dai voie să te întreb, cine va lucra ?

— Nu pricep... Noi, desigur !

— Ei, prea te-ai aprins... Să zicem că dumneata, cu ajutorul unora din ingineri şi cu al meu, vom restaura fabricile. Bine. Luaţi totul în primire, domnilor nemţi, totu-i gata, nu vă rămîne decît să stabiliţi contactul ! Ei, şi mai departe ? Iată cum va fi mai departe, Iuri Alexandrovici ! Nemţii vor lua în primire combinatul, iar apoi ne vor face vînt. Pentru că noi vom rămîne, trebuie să fii de acord cu asta, vom rămîne ca şi mai înainte porcii de ruşi, oameni de ultima speţă. Dacă le vom dezvălui toate secretele şi le vom arăta toate subtilităţile, la ce dracu' vor mai avea ei atunci nevoie de noi ?

Lui Porfiriev începură să-i joace ochii în cap.

— Şi ce-mi propui dumneata ?

— Iată ce !... Le vom destăinui cîte un secret, iar celelalte le vom ţine pentru noi... Peste un timp oarecare, le vom destăinui încă un secret, iar pe celelalte iarăşi le vom păstra în buzunar, acele secrete fără de care combinatul nu poate porni din plin. Şi atunci, nemţii vor avea multă vreme nevoie de noi. Şi în felul acesta, ne vom bucura şi noi de o stimă corespunzătoare...

— Asta-i cu cap, ce spui dumneata !...

— Am trecut de şaizeci de ani. Aşa că-i timpul să am şi eu puţintică minte... Dar, sigur că noi doi nu putem face faţă acestui lucru. Trebuie să strîngem în jurul nostru un colectiv. Însă trebuie bineînţeles să alegem. Ce-ai zice de pildă de Ivan Karlovici Weinberger ? Cred că el ni s-ar potrivi. Întîi şi-ntîi, cu toate că-i rusificat, da-i tot neamţ... E un om modest şi nu e ambiţios. In orice caz n-o să ni se pună împotrivă. Iar pe dumneata te voi propune să fii mîna dreaptă a lui Rodrian.

— Şi crezi că s-ar putea ? — întrebă fără voie Porfiriev.

— Cu capacitatea dumitale ? Ba bine că nu ! Dar totul trebuie făcut cu grijă. Cel mai important e să nu stai bot în bot cu nemţii faţă de toată lumea.

— Nu pricep...

— Cum de nu pricepi ? Doară nu vei fi crezînd că bolşevicii cînd au plecat din Krasnodar nu şi-au lăsat aici oamenii lor ? Dacă ai să începi să te giugiuleşti în public cu nemţii, ai să te trezeşti într-o stradă întunecoasă cu un cuţit în spate . Mi se pare că bolşevicii şi-au lăsat şi aici în combinat un grup de oameni de ai lor care vor împiedica punerea în funcţiune a

fabricilor. Şi-ţi spun că noi nu trebuie să raportăm imediat asta domnului Rodrian, chiar dacă-i vom descoperi. Ne-or prinde şi ei bine. La o adică, putem da oricînd vina pe ei. Chipurile că nu noi sîntem de vină că fabricile stau, ci dînşii...

— Adică, după părerea dumitale, trebuie să ne ţinem gura cînd e vorba de cei din organizaţia clandestină?

— Ba deloc. De ce să-ţi ţii gura? Dacă ţi se pun în cale îmi spui mie. Fac eu atunci tot ce trebuie... Nu degeaba m-au luat nemţii consilier. Dumneata să ai grija dumitale. Ai de jucat o carte mare. Nu trebuie să-ţi mînjeşti mîinile. Lasă asta pe seama mea.

— Dar dumneata, Şlîkov, ce carte ai de gînd să joci?

— Eu am să fiu veriga de legătură, cum s-ar zice, între dumneata şi stăpînii noştri. Atît. Ai înţeles? Iţi convine asta, Iuri Alexandrovici?

— Prea vine totul pe neaşteptate...

— Nu te grăbi. Gîndeşte-te pe îndelete şi ai să-mi spui şi mie ce-ai hotărît... Ei, cum rămîne, Iuri Alexandrovici cu Weinberger? Imi dai blagoslovenia dumitale să merg la el?

— Hm! Ştiu eu?... Mă rog, du-te!...

— Bine! Mă duc chiar acum. Stă chiar aici lîngă dumneata.

Trecînd prin sufragerie, Şlîkov observă că fracul nu mai atîrnă în cuier.

— Deşteaptă mamă ai, Iuri Alexandrovici. E prea devreme să-ţi pui fracul! Mai ai timp... Ei, rămîi sănătos. Şi nu uita: azi la ora trei, în biroul directorului.

CAPITOLUL V

Şlîkov asista şi el la combinat la înregistrarea inginerilor făcută de către Stift. Şedea modest la o parte, sprijinindu-se în baston. Era greu de înţeles rolul pe care îl juca aici, acest om bătrîn şi tăcut.

Convorbirea între Stift şi Lîsenko fu foarte scurtă.

— Am vrea să lucrezi la combinat, — zise Stift. — Avem informaţii foarte bune despre dumneata. Ne eşti recomandat drept un bun inginer-constructor.

— Bine, atuncea rămîn...

— Şi vei lucra tot atît de conştiincios cum ai lucrat şi pînă acum?

— Cînd fac un lucru, sau îl fac cum trebuie sau nu-l fac deloc.

— Foarte bine... Eşti liber, domnule Lîsenko.

Cînd se prezentă la înregistrare, Porfiriev era nervos. Pregătise de acasă un discurs solemn şi bombastic în care spunea că era gata să-şi pună toată ştiinţa lui de inginer în slujba înfloririi regiunii care căpătase în sfîrşit „stăpînirea" cea adevărată în persoana celor mai buni reprezentanţi ai uneia din cele mai civilizate naţiuni ale lumii. Dar Porfiriev nu izbuti să-şi ţină discursul. Se tot încurca şi Herbert Stift îl întrerupse :

— Înţeleg sentimentele dumitale, domnule Porfiriev şi voi raporta comandamentului asigurările dumitale de devotament. Dar acum nu mă interesează vorbele ci faptele. Fabricile distruse de bolşevici trebuie repuse în funcţiune în cel mai scurt timp, ca să putem da armatei germane săpun, ulei şi grăsimi. Acesta-i ordinul Führerului... Mi s-a spus că ai experienţă, cunoştinţe şi aptitudini care, dintr-o serie de cauze, n-au fost apreciate de bolşevici la justa lor valoare. Aşa-i, domnule Şlîkov ?

— Perfect adevărat, domnule Stift.

Şi Gavriil Artamonovici, ridicîndu-se puţin de pe scaun, aprobă din cap.

— Vă asigur, domnule Porfiriev, că noi vom aprecia aşa cum trebuie devotamentul dumitale dar, repet, avem nevoie de fapte şi nu de vorbe... Spuneţi-mi cît de repede ar putea să reînceapă să funcţioneze combinatul ?

Porfiriev se zăpăci. Nu ştia ce să răspundă şi se uita dezorientat la Şlîkov, nădăjduind că acesta are să-l ajute. Dar Gavriil Artamonovici se uita distrat pe fereastră şi părea să-l intereseze foarte puţin ceea ce se întîmpla în cameră.

— E foarte greu să răspund la această întrebare, domnule Stift, — zise şovăind Porfiriev. — Nu m-am pus încă îndeajuns la curent cu starea fabricilor... Afară de asta, mai este nevoie să am în vedere şi o mulţime de alţi factori ca : materie primă, forţele de muncă, energia electrică... În sfîrşit...

— Bine, — îl întrerupse Stift, nemulţumit. — Vorbim mai tîrziu despre toate acestea... Chemaţi-l aici pe domnul Weinberger...

Cînd înregistrarea inginerilor se isprăvi, Stift le spuse să aştepte în camera de primire, iar el se închise cu Şlîkov în birou.

Aşteptarea dură cam o jumătate de oră.

In aparenţă, Lîsenko părea cu desăvîrşire liniştit. Aprinse fără grabă vechea lui pipă, înnegrită de vreme şi se apropie de fereastră. Se uita, pe gînduri, la acoperişurile prăbuşite ale fabricilor, la molozul şi cărămizile sfărîmate de pe aleea principală, la fumul gros care ieşea încă din turnurile silozurilor în care erau depozitate seminţele de bumbac şi de floarea soarelui...

— Ţi-e dor de ceea ce a fost, domnule Lîsenko? — auzi el alături vocea lui Porfiriev.

Iuri Alexandrovici nu-şi mai găsea locul. I se părea că nu se purtase cum ar fi trebuit, că Stift rămăsese nemulţumit de el şi că îşi stricase reputaţia.

Lîsenko se întoarse fără grabă şi zise liniştit:

— Ştii ce spun vecinii noştri cerchezi cînd se-ntîmplă una ca asta? „Pumnalul pierdut e totdeauna cu plăsele de aur" şi se întoarse iar spre fereastră.

Porfiriev ridică din umeri şi se apropie de Weinberger. Acesta şedea într-un fotoliu şi se juca cu lanţul ceasului de buzunar.

— Cum îţi place asta, Ivan Karlovici? Şlîkov iar a avansat, — zise Porfiriev.

— Oo! Domnul Şlîkov e un om mare! — răspunse cu hotărîre Weinberger şi ridicînd arătătorul mîinii drepte, mai repetă o dată: Un om m-a-re! Chiar şi betriebsführerul, domnul Stift, se sfătuieşte cu el...

În sfîrşit, uşa se deschise şi apăru Stift. În urma lui, la o mică distanţă venea Şlîkov. Neamţul citi dispoziţiile luate: Weinberger era numit director al fabricii de grăsimi hidrogenate; Porfiriev, director al fabricii de margarină; Lîsenko al fabricii de săpun şi Pokatilov al centralei de termoficare. Locurile de directori ai fabricilor de ulei şi de butoaie, precum şi acelea de şef al atelierelor mecanice, rămăseseră deocamdată neocupate.

— Nu cunosc încă bine situaţia, — observă Stift. — Şi acum, rog pe domnii directori să meargă la fabrici, pentru că voi inspecta personal combinatul.

Peste o oră, Stift ieşi din birou. În urma lui venea Şlîkov, sprijinindu-se în baston şi alături de el, translatorul.

Potapovna se uita după ei. Vedea muncitorii care le ieşeau în cale ocolindu-i sau întorcînd capul şi prefăcîndu-se că nu-l văd nici pe Stift, nici pe Şlîkov. Nimeni nu-l saluta pe Şlîkov, nimeni nu se uita la el...

La fabrica de grăsimi hidrogenate, Stift fu întîmpinat de Weinberger.

— Ce distrugeri! Ce distrugeri, domnule Stift, — exclamă el, lovindu-şi una de alta palmele grăsulii. — Ţi-e groază să te uiţi!

Stift inspectă în treacăt fabrica. Văzu acoperişul smuls de explozia trotilului, maşinile deteriorate, molozul şi praful de pe jos.

— Ce se producea în această fabrică? — întrebă el tăios.

— Uleiuri şi grăsimi hidrogenate, — răspunse respectuos Ivan Karlovici. — În primul rînd fabrica producea ulei hidrogenat tehnic, întrebuinţat pentru săpun, şi grăsime hidrogenată comestibilă întrebuinţată la fabricarea margarinei. Producţia zilnică

era de două sute de tone. Se mai fabrica aici și ulei rafinat. Un ulei minunat, de o calitate nu mai prejos de aceea a uleiului de măsline.

— Și acum? — întrerupse Stift.

— Ruine, jalnice ruine!

— Nu-s orb, domnule Weinberger! Vreau să știu ce-i de făcut ca fabrica să fie repusă în funcțiune.

— Înțeleg, înțeleg! — bolborosi speriat Ivan Karlovici. Am și întocmit un plan care cuprinde un minimum de măsuri necesare pentru restaurare.

Weinberger scoase din buzunarul de la piept o foaie de hîrtie frumos împăturită.

— Îmi dați voie?... Primul lucru care-i de făcut este de pus acoperișul clădirii; al doilea, de refăcut ansamblurile agregatelor aruncate în aer; al treilea, de făcut același lucru pentru compresoare; al patrulea, de procurat fabricii aburi; al cincilea, de a-i asigura energia electrică; al șaselea...

— Ajunge! — se înfurie Stift. — Și asta numești dumneata un minimum! Care ar fi atunci maximul, domnule Șlîkov?

— Ce să-i faci? — răspunse liniștit Gavriil Artamonovici. — Fabrica-i distrusă rău. Domnul Weinberger are dreptate.

Stift tăcea. Bătea nervos toba cu degetele pe rampa de metal a scării.

— Dar asta ce-i? — întrebă el deodată, arătînd un rezervor enorm care se găsea în fața lui.

— Ulei, domnule betriebsführer.

— Ulei! Atunci de ce nu spui, domnule inginer?

— Îmi dați voie să vă aduc la cunoștință, domnule Stift, — zise șovăitor Weinberger, — că uleiul nu-i gata, nu-i încă rafinat...

— Atunci trebuie rafinat! Ocupă-te imediat de această treabă. Dar imediat!

— Din păcate nu-s chimist, domnule Stift. Nu mă pricep la asta...

— Dumneata, domnule Weinberger, ești înainte de toate neamț și pe deasupra și inginer, — declară hotărît Stift. — Găsește undeva un chimist. Dar de răspuns, răspunzi dumneata.

Weinberger se zăpăci deabinelea. La urma urmei, rafinarea nu era chiar așa de complicată, dar nu era specialitatea lui și el își dădea foarte bine seama că în caz de nereușită, el va fi învinuit de neloialitate, că va fi arestat și dat pe mîna gestapoului...

— Îmi dați voie, domnule Stift, să vă spun ceva, — zise Șlîkov. — Ivan Karlovici nu-i chimist, iar procesul de rafinare e un proces foarte complicat. Ingineri-chimiști buni nu ne-au rămas la Krasnodar. Asta știu sigur. De aceea, nu v-aș sfătui să

riscați. Cea mai mică greșeală poate strica totul. Nu-i așa, domnule Weinberger ?

— Domnul Șlîkov are dreptate, — îngînă cu greutate Weinberger. — Ar fi nechibzuit să riscăm. Nu mă pot încumeta să risc...

Lucru curios, Stift nu țipă, nu bătu din picior și nu chemă gestapoul. Se uită numai cu luare-aminte la Șlîkov și spuse:

— De acord, domnilor. Valoarea-i atît de mare încît nu face să riscăm. Am să cer să mi se trimită din Germania un inginer-chimist cu experiență și atunci vom scoate-o noi la capăt cu ușurință. Am însă acum de dictat ceva translatorului.

Weinberger și Șlîkov se retraseră la o parte. Gavriil Artamonovici îl luă de braț pe tovarășul lui.

— Da' iute mai ești, Ivan Karlovici! — îi zise el dojenitor. — Doar ieri am stat de vorbă împreună și am stat de vorbă multă vreme și acum erai cît pe ce să te arunci cu capul în jos în vîltoare...

Stift fu întîmpinat la fabrica de margarină de Porfiriev. Betriebsführerul începu cu aceeași întrebare:

— Ce producea fabrica ?

— Margarină și grăsime comestibilă obișnuită în cantități de pînă la o sută de tone pe zi. Afară de asta, mai fabrica înghețată, maioneză, halva cu nucă. Era una din cele mai mari fabrici de margarină din Rusia Sovietică.

Intrînd în fabrică, Stift se opri fără voie și ridică uimit din sprîncene. Mașinile stăteau toate la locurile lor. Acoperișul era nevătămat. La prima vedere, ai fi zis că fabrica nu suferise nimic.

— Colosal! — zise neamțul fără voie. — Aceasta-i o fabrică cu care s-ar putea mîndri și Germania! Nu-i așa, domnule director ? Nădăjduiesc că mașinile sînt în ordine.

— Aproape, domnule Stift. Bolșevicii n-au avut vreme să scoată decît unele piese.

— Ei, astea-s fleacuri! — declară hotărît Stift. — Se pot pune la loc. Mașinile sînt desigur ale noastre, germane ? Vom cere firmei...

— Din nefericire nu-i așa, — îl întrerupse liniștit Șlîkov. — Mașinile sînt de fabricație sovietică.

— Cum așa ? — se miră neamțul. — Atunci e mai prost. Sper că constructorul lor e aici. N-o fi chiar domnul Porfiriev ? Mi s-a spus că ai lucrat cu succes la secția de proiectări. Așa e ?

Porfiriev se fîstîcise și tăcea.

— Tocmai mașinile acestea s-a întîmplat să nu fie construite de domnul Porfiriev, — zise Șlîkov. — Sînt făcute de inginerul Evgheni Ignatov.

— Să fie chemat atunci Ignatov! — declară Stift.

— Ignatov e în Armata Roşie... — zise Şlîkov cu un gest de neputinţă, desfăcînd braţele înlături.

— Bine! — zise Stift. — Vra să zică Ignatov nu-i aici. Dar e numaidecît nevoie să fie aici? Oare un inginer constructor cu experienţă, cum e domnul Porfiriev, nu-i în stare să-l înlocuiască pe Ignatov?

— Nu ştiu... — începu şovăitor Şlîkov, dar Porfiriev îl întrerupse:

— Aveţi dreptate, domnule Stift! Nu se isprăveşte lumea la Ignatov. Îmi iau angajamentul să restabilesc eu agregatele!

— Minunat, domnule Porfiriev! — exclamă înveselit Stift. — Acesta-i tocmai răspunsul pe care-l aşteptam de la dumneata... Şi atunci, cînd ne dai margarină?

— Îndată ce voi avea aburi şi electricitate, — răspunse mai puţin înflăcărat Porfiriev.

— Ce înseamnă asta domnilor? Parcă v-aţi fi înţeles mai dinainte! — se supără Stift. — Adineauri domnul Weinberger mi-a cerut aburi şi electricitate. Acum dumneata, domnule Porfiriev, îmi spui acelaşi lucru...

— Ce putem face?... Dar care ar putea fi după dumneata soluţia, domnule Stift? — încercă să intervină Şlîkov.

— Mă întrebi care ar putea fi soluţia, — îl întrerupse neamţul. — Daţi-mi voie, şi vă găsesc eu soluţia!... Să presupunem că aţi avea dreptate. Producerea unei margarine de calitate superioară cere aburi şi electricitate. Să presupunem asta, cu toate că ar trebui să mă încredinţez dacă-i chiar aşa. Ei, dar *speisefett?*[1]) Nădăjduiesc că asta ai să ne poţi da, domnule Porfiriev?

Porfiriev auzise despre *speisefett*, un amestec de grăsimi animale şi grăsimi vegetale. Ştia că este un produs de calitate inferioară şi puţin hrănitor. Asta era tot ce ştia el despre *speisefett.*

— N-am produs acum aşa ceva, — răspunse el nehotărît. — Aş avea nevoie de formulă.

— Cum aşa? — se indignă Stift. — Eşti inginer la un combinat de margarină şi nu poţi pune la punct producţia de *speisefett?* La noi face asta orice meşter cîrnăţar, orice meşteşugar. Asta miroase a sabotaj, domnule Porfiriev!

Porfiriev o sfecli. Descumpănit şi roş ca racul, stătea mototolind nervos în mîini şapca-i nouă şi elegantă.

— O clipă, domnule Stift! — îi veni Şlîkov în ajutor. — Domnul Porfiriev e foarte modest. Nici vorbă că ar putea pune la punct producţia de *speisefett.* Asupra acestui lucru nu poate fi nici o îndoială. Dealtfel, domnul Porfiriev şi cu mine am vorbit

---

[1]) Grăsime comestibilă ordinară (în limba germană). (N. trad.)

de asta. Mi-a dat o idee strălucită. La nevoie, să recurgem pentru vapori la o locomobilă.

— O locomobilă? — repetă Stift. — Şi unde aţi găsit-o, domnule Porfiriev?

Acesta nu ştia ce să creadă şi se uita mirat cînd la Şlîkov, cînd la Stift.

— La gară. Pe o linie de garaj, — se grăbi să răspundă Şlîkov pentru Porfiriev. — Numai că locomobila trebuie adusă aici la fabrică.

— Asta-i lăudabil! Foarte lăudabil, domnule Porfiriev... Şi întorcîndu-se către interpret, îi porunci: — Aminteşte-mi de locomobilă. — Voi încredinţa treaba asta feldwebelului Stroba...

Şi cu aceste cuvinte, salutînd uşor pe Porfiriev, Stift ieşi din secţie.

La fabrica de săpun, Stift fu întîmpinat de Lîsenko. Acesta stătea în curte. La picioarele lui, pe o distanţă de vreo zece metri, se scursese ca un şuvoi de lavă un strat de săpun care apoi se solidificase. Era minunatul săpun de Krasnodar, alb cu vine negre. Săpunul se amesteca cu noroiul de pe jos şi peste el se aşternuse un strat de cenuşă. Dar Stift văzu îndată că era săpun.

— Cît e aici? — întrebă el scurt pe Lîsenko.

— Optzeci de tone, — răspunse Svirid Sidorovici.

— Ce vandalism! Săpunul face acum pentru armata noastră cît aurul. Şi să-l arunci, aşa, în noroi! Porcii de ruşi!... A mai rămas ceva?

— Ceva a mai rămas, dar nu cred să fie mult, — răspunse vag Şlîkov. — V-aş ruga să vizitaţi fabrica.

Mai tîrziu, nemţii au tăiat în bucăţi acest săpun care cursese din cazanul explodat şi care se amestecase cu cenuşă, prundiş şi tencuială, l-au împachetat şi-l dădeau nemţilor care veneau pe acolo, în pachete cu adrese, pentru coletele pe care le trimiteau în Germania.

Armata germană nu lăsa să-i scape din mîini nici măcar un săpun ca acesta...

Primul lucru care-i sări în ochi lui Stift la fabrica de săpun fu un rezervor enorm, deformat de explozie, din care se prelingea săpun lichid. Alături de acesta mai era un rezervor, tot atît de mare, nevătămat şi acoperit cu un capac masiv de metal

— Ce-i aici? — întrebă Stift.

— Săpun, — răspunse Şlîkov.

— De aceeaşi calitate ca şi cel din curte?

— De aceeaşi. Avem aici optzeci de tone.

— Greşeşti, domnule Şlîkov, — ripostă Lîsenko. — În rezervor e materie primă. Mai trebuie rafinată...

— Nu, domnule Lîsenko, — răspunse hotărît Şlîkov. — Ştiu bine că aici se păstrează săpunul gata. Optzeci de tone.

Frecîndu-şi mîinile cu satisfacţie, Stift se îndreptă spre rezervor.

— Minunat!... Minunat!... — repeta el. — Straşnic dar pentru armată.

— Ce-ai făcut, Gavriil Artamonovici? — îi şopti Lîsenko lui Şlîkov. — Dacă-mi lăsai timp, aş fi născocit eu ceva.

— Nici o grijă... Totu-i aranjat.

Intre timp, Stift se apropiase de tot de rezervor, cînd deodată, îl auzi pe Şlîkov strigînd speriat:

— Domnule Stift! Inapoi!

Şi Şlîkov se repezi la neamţ, îl apucă de braţ şi-l trase înapoi cu putere.

— Ce-i? Ce s-a întîmplat? — îngăimă Stift, uitîndu-se speriat în toate părţile.

Fără să-i răspundă, Şlîkov îl duse în partea cealaltă a rezervorului.

— Uitaţi-vă! — Şi-i arătă o inscripţie abia vizibilă scrisă cu creta pe peretele de culoare închisă a rezervorului: „Minat".

— E minat, — domnule Stift.

— Ce vorbeşti?... Iţi sînt foarte recunoscător...

Pentru prima oară Stift se uită la Şlîkov cu o expresie de sinceră recunoştinţă.

Neamţul se tot dădea înapoi, căutînd să se îndepărteze cît mai mult de rezervorul acela care îl băgase în sperieţi.

— Şi eşti sigur că rezervorul e minat, domnule Şlîkov?

— Am văzut cu ochii mei, domnule Stift, cînd a fost minat. Primul rezervor a fost aruncat în aer. Pe acesta de-al doilea l-au minat pionerii cu nişte mine speciale.

— Iţi sînt foarte recunoscător, domnule Şlîkov. Foarte recunoscător, — mormăi Stift, îndreptîndu-se spre ieşire. — Trebuie chemaţi pionerii. Trebuie verificat. Iar pînă atunci... Cine dintre dumneavoastră, domnilor, scrie nemţeşte?

— Eu vorbesc şi scriu curent nemţeşte, domnule Stift, — spuse deodată Lîsenko.

— Da? Atunci ia creta şi scrie, te rog, pe cazan: „Minat". Scri-o în toate părţile ca să vadă toţi. Am să dispun chiar azi să se pună la rezervor santinele. Imi pare rău că trebuie să amîn discuţia pînă se va lămuri chestiunea aceasta cu minele. Am să te chem, domnule Lîsenko.

Stift mai inspectă fabrica de ulei şi cea de butoaie, însă cum era încă sub impresia întîmplării de lîngă rezervor, era neliniştit şi cu gîndul aiurea şi se uita în toate părţile. Fabricile aces-

tea erau tare distruse. Plecînd de acolo, Stift spuse lui Gavriil Artamonovici:

— Ai avut dreptate, domnule Şlîkov. Deocamdată nu-i nimic de făcut aici. Acum trebuie să văd ce-i cu uzina electrică. Mă pricep la electricitate.

Stift intră în uriaşa sală a cazanelor, însoţit de Pokatilov. Şi aici erau toate distruse: aparatele, cazanele, dinamurile, acoperişul. Şi totuşi, sala te uimea. Era grandioasă.

— Colosal! — izbucni iarăşi Stift. — Nu mă aşteptam la aşa ceva!...

După ce inspectă cu atenţie cazanele, Stift îl chemă pe Pokatilov:

— Ce ai de spus, domnule director?

— Cred că dacă-i de pus în funcţiune un cazan, ar putea fi vorba numai de al şaselea, domnule Stift. Celelalte sînt prea stricate.

— Văd că te pricepi în meseria dumitale, domnule Pokatilov, — zise Stift pe un ton protector. — Acum, ascultă-mă cu atenţie. Repararea cazanului va fi făcută de o brigadă de la batalionul tehnic. Am să mai dau ordinul ca să fie trimişi aici şi cei mai buni lăcătuşi ruşi. Pînă într-o lună, cazanul trebuie să fie pus în funcţiune. E clar?

— Clar, domnule Stift, — răspunse liniştit Pokatilov.

Stift se îndreptă spre aparatele de control pentru a examina starea lor.

— Nu-i nevoie să mă însoţeşti, domnule director, — declară el. — Mă pricep destul de bine la aceste aparate.

Pokatilov rămase lîngă cazan. Un bătrîn muncitor se apropie de el.

— Ei, şi acum ce are să mai fie? Te pomeneşti că neamţul are să pună în funcţiune cazanul?

— Anton Osipovici, să ştii de la mine: neamţul ăsta-i un prost, — răspunse liniştit Pokatilov. — Uită-te ici! — Şi-i arătă muncitorului cusătura nituită de la tamburul de jos al cazanului.

Bătrînul îşi potrivi ochelarii, se uită cîtăva vreme cu atenţie la fundul cazanului şi scoase chiar o exclamaţie de mirare. Apoi îi zise rîzînd ceva lui Pokatilov, dar Şlîkov nu putu deosebi ce anume îi spusese.

Cînd Pokatilov şi bătrînul se îndepărtară, Gavriil Artamonovici se apropie ca din întîmplare de cazan. La început nu văzu nimic. Dar, uitîndu-se cu atenţie, zări nişte crăpături fine ca nişte fire de păianjen care acopereau încheietura nituită a fundului cazanului. Gavriil Artamonovici zîmbi cu satisfacţie...

Stift ajunse la atelierele mecanice cînd începuse deja să se întunece. Se mai uită în grabă la strunguri, apoi își scoase carnețelul de însemnări și citi:

— Brigadier Ba-tu-rin... Chemați-l pe domnul Baturin.

Un tînăr într-o salopetă unsuroasă se apropie de el.

— Iți lipsește o mînă? — întrebă Stift încruntîndu-și sprîncenele cînd văzu că mîneca stîngă a salopetei lui Baturin era goală.

— Am pierdut-o pe front, — răspunse brigadierul.

— Așa-a... Am totuși referințe bune despre dumneata. Ești numit șeful atelierelor mecanice. Prezintă-te mîine dimineață la domnul Șlîkov și veniți amîndoi la mine.

Cînd Stift și Șlîkov care se îndepărtau fură la cîțiva pași, în urma lor răsună o voce tînără și sonoră.

— Iudă!

Șlîkov tresări, ca și cum l-ar fi atins un bici.

Mergeau pe aleea întunecoasă. Grămezile negre și diforme ale fabricilor distruse se înșirau de o parte și de alta a aleii. In față, deasupra turnurilor silozurilor, mai străluceau reflexele incendiului: înăuntru, în cilindrii de beton, sămînța de bumbac nu încetase încă să fumege. Departe, în oraș, se auzeau împușcături răzlețe.

Stift mergea repede, uitîndu-se cu frică în toate părțile.

La ușa biroului dădură de Anna Potapovna. Ea văzu cum Șlîkov ținea de braț cu grijă și respect pe domnul Stift...

In birou, Stift îl opri o clipă pe Șlîkov.

— Să-ți aduci aminte! — zise el solemn. — Pînă într-o lună, uzina electrică va da aburi și curent. Iar peste o lună și jumătate, fabricile combinatului vor începe să lucreze. Dacă n-o fi așa, nu-s eu betriebsführerul Herbert Stift!

CAPITOLUL VI

In clădirea cu numărul 69 de pe Krasnaia, o stradă largă și animată din centrul Krasnodarului, se afla pînă la venirea nemților magazinul „Pionierul". Două sculpturi în mărime naturală, reprezentînd una un băiat și cealaltă o fată în costume de pionieri, străjuiau intrarea.

Veniră însă nemții și sculpturile dispărură. Deasupra ușii magazinului apăru o firmă nouă...

„CAMELIA"
Societate anonimă pe acțiuni

Pe timpul ocupației germane, primăria orașului Krasnodar încuraja prin toate mijloacele inițiativa particulară. În oraș, se iviră ca ciupercile după ploaie, zeci de mici întreprinderi particulare. Printre acestea, „Camelia" ocupa un loc destul de important.

Doi ingineri chimiști apărură într-o zi mai întîi la serviciul industrial și apoi la acel comercial al primăriei orașului. Ei dădură bacșișuri zdravene șefilor de secție și mituiră și pe ajutorul de primar, un oarecare Liașevski. Nu trecu mult, și inginerii primiră autorizația primăriei de a deschide un laborator de produse cosmetice și de parfumerie, precum și un magazin de desfacere sub emblema pompoasă de „Camelia". Autorizația era semnată de însuși Voronkov, primarul Krasnodarului.

Cum intrai în magazin, drept în față, la locul cel mai vizibil, atîrna un afiș uriaș cu inscripția :

DOMNILOR GERMANI
li se eliberează imediat marfa cumpărată

La tejghea stătea directorul magazinului, Azardov, un tînăr inginer de statură mică, cu o față mobilă și ochii negri și care vorbea de te amețea. Fost aspirant la Institutul de chimie tehnologică, Azardov vorbea perfect nemțește. Era ajutat de două femei tinere, elegant îmbrăcate, ingineri și ele, stăpînind amîndouă bine limba germană. Magazinul nu avea casieriță și Azardov primea el însuși banii. În dosul magazinului era cabinetul direcției, legat de magazin printr-un mic coridor. Aici ședea directorul comercial al societății pe acțiuni, un bătrîn înalt și venerabil, cu o barbă lungă și albă. Funcționarii magazinului îi spuneau Arseni Silvestrovici. Etajul clădirii era ocupat de laboratorul de produse cosmetice și parfumerie al societății...

Într-o zi, intră în magazinul „Camelia", Lîsenko, încărcat de cumpărături. Se uitase destul de mult la vitrine pînă ce se hotărîse, în sfîrșit, să-și cumpere o cremă de ras și o sticlă cu apă de colonie, triplu concentrată. În timp ce plătea, întrebă pe directorul magazinului :

— Cum se explică că aveți un asortiment atît de redus de creme pentru față ?

— Aveți dreptate, perfectă dreptate, — îi răspunse Azardov. — Singurul lucru care ne împiedică să-l avem, este lipsa de borcănașe potrivite.

— Dar, spune-mi te rog, domnule director, acestea nu v-ar putea folosi ? — Și Lîsenko scoase din buzunarul de la spate al pantalonului un borcănaș de sticlă cu un capac care se înșuruba.

Azardov examină cu atenţie borcănaşul:

— Foarte bun! — zise el. — E cel mai bun din cîte ni s-au propus... N-ai putea dumneata să devii furnizorul nostru?

— Aş putea! — răspunse Lîsenko şi zîmbi. — Cu cine se poate vorbi în privinţa asta?

— Vă conduc numaidecît la directorul nostru comercial. Poftiţi, vă rog, cu mine, — şi Azardov îl rugă pe Lîsenko să-l urmeze.

Spunînd aceste vorbe, Azardov închise după el portiţa tejghelei. În acelaşi timp, în cabinetul directorului comercial al „Cameliei", răsună înăbuşit o sonerie.

Azardov şi cu Lîsenko intrară amîndoi în coridor şi se opriră în faţa unei uşi cu geamuri de sticlă opacă. Azardov bătu la uşă.

— Intră! — răsună dindărătul uşii o voce bătrînească.

In timp ce Azardov se întorcea în magazin, Lîsenko intră în cabinet. La un birou mare şedea Arseni Silvestrovici, iar în faţa lui, într-un fotoliu, se afla un om vioi, cu o înfăţişare tipică de mic speculant.

Arseni Silvestrovici se ridică în picioare şi-l întrebă pe Lîsenko:

— Cu ce vă pot servi?

— Aş vrea să vorbesc cu dumneavoastră, domnule director, despre o comandă de borcănaşe pentru cremă. — Şi Lîsenko scoase din buzunar borcănaşul pe care i-l arătase cu puţin înainte lui Azardov.

— Foarte bine. Poftim, staţi jos! Vă rog să mă aşteptaţi numai cîteva clipe, pînă termin convorbirea cu dumnealui...

Lîsenko se aşeză modest la o parte şi începu să asculte cum directorul comercial se tocmea cu speculantul. Era vorba de furnizarea unor esenţe. Arseni Silvestrovici îi plăti apoi speculantului banii, iar acesta îi dădu o chitanţă şi înclinîndu-se adînc ieşi din birou.

Arseni Silvestrovici îl conduse pînă la uşă şi controlă dacă uşa era destul de bine închisă şi se întoarse spre Lîsenko, întinzînd cu prietenie amîndouă mîinile.

— Bună ziua, Svirid! În sfîrşit ai venit. Te-am aşteptat şi ieri. Aşează-te te rog mai aproape şi spune-mi ce mai e pe la voi pe la combinat!...

Lîsenko se afla aici în biroul lui Arseni Silvestrovici în plin centru conspirativ.

Arseni Silvestrovici, respectabilul „director comercial" al societăţii anonime pe acţiuni „Camelia", era conducătorul organizaţiei clandestine din Krasnodar. El era, în acelaşi timp, împuternicitul comitetului de partid al ţinutului şi împuternicitul Co-

mandamentului mişcării de partizani din sud, care se afla pe atunci dincolo de linia frontului, la Soci. El conducea activitatea organizaţiilor clandestine orăşeneşti, a detaşamentelor de partizani care acţionau în împrejurimile Krasnodarului, cum şi a tuturor organizaţiilor clandestine de partid din zona de stepă. Sub conducerea lui se găseau de asemenea comitetul orăşenesc de partid ca şi comitetul orăşenesc clandestin al comsomolului. După ce rămase singur cu Arseni Silvestrovici, Lîsenko povesti acestuia amănunţit cum fusese făcut recensămîntul inginerilor, cum inspectase Stift combinatul şi-i comunică numele celor numiţi directori ai fabricilor.

— Totu-i în regulă ! — zise directorul comercial al „Cameliei" frecîndu-şi mîinile, cînd Lîsenko îşi isprăvi istorisirea. — Totul merge aşa cum a fost stabilit. Bravo vouă ! Numai să continuaţi tot aşa, cu precauţie şi potrivit planului... Ei, dar Şlîkov ce mai face ?

— Gavriil Artamonovici avansează ! Merge ca întotdeauna, fără grabă, bocănind cu bastonul... şi-i dă sfaturi lui Stift care ascultă tot ce-i spune !

— Aşa... Mai ai să-mi spui ceva ?

— Mai am, Arseni Silvestrovici... Desigur, ne pricepem şi noi la utilajul unei fabrici. Dar şi calul are patru picioare şi tot se poticneşte. Aş vrea să mă pot pune în legătură permanentă cu Evgheni Petrovici Ignatov. E mare meşter în tot ce priveşte combinatul nostru ! Aş vrea ca în momente critice să-i pot cere un sfat, să schimb cu el o părere.

— Acuma-i departe, — zîmbi Arseni Silvestrovici. — E în munţi.

— Ştiu că-i în munţi. Şi totuşi aş avea mare nevoie să mă pun în legătură cu el !

— Şi eu m-am gîndit la asta. De o instalaţie de radio emisiune am făcut noi rost. Am găsit şi un om. Numai că... acestui om i s-a întîmplat o nenorocire. Iar pe altcineva, deocamdată, n-am putut găsi.

— Am eu un om, Arseni Silvestrovici.

Şi Lîsenko îi spuse de Valia

— Bine, Svirid. Dacă spui tu. Numai să stea deocamdată la tine şi să se facă mai întîi bine. Pe urmă, vom vedea. Poate că vom pune-o la radio. Dar, pînă una alta, trebuie să trimitem pe cineva la Tătucu ca să-l prevenim că în curînd ai să stai de vorbă cu el prin văzduh. Pe urmă, trebuie să-i transmitem cifrul şi altele. Dealtfel, şi lor le e dor să primească ştiri din Krasnodar... Nu cumva ai tu un om pe care l-am putea trimite în munţi ?

— M-am gîndit şi eu la asta... Ce părere ai despre Olga Nikolaevna, profesoara ?[1])

Arseni Silvestrovici tăcu şi se gîndi puţin.

— Cred că da... Cunoaşte bine locurile noastre şi e o femeie care ştie să tacă.

— Şi cînd s-o trimit la tine pe Olga Nikolaevna după cifru ?

— Nu, nu, scuteşte-mă, Svirid, de vizite, — zise Arseni Silvestrovici. — Ţine minte odată pentru totdeauna. Eu sînt un om a cărui identitate nu se cunoaşte. Oamenii care mă ştiu sînt număraţi pe degete.

— Şi cum rămîne cu cifrul ?

— Am să ţi-l trimit. Mai ai alte treburi cu mine ?

Lîsenko ezită :

— Ar mai fi ceva dar nu prea ştiu nici eu bine... De fapt, nu-i o treabă care ar ţine de mine...

— Oricum, spune !

— Bine. Hai să-ţi spun... Arseni Silvestrovici, nu te-ai gîndit dumneata să avem un om de-al nostru de încredere în gestapo ?

— Ia te uită unde-l duce gîndul ! — Arseni Silvestrovici dădu din cap.

— Ar trebui neapărat ! Fără asta, umblăm parcă am fi chiori şi surzi...

— Stai, nu te mai osteni să mă convingi ! Chiar azi am fost întrebat despre asta de către comandantul mişcării de partizani din sud... Dar treaba nu-i uşoară. Colonelul Kristmann nu-i chiar aşa de prost ca să primească în serviciul lui pe cineva numai pentru că i l-aş recomanda eu...

În spatele uşii se auziră paşi tiptil.

— Nu ştiu, stimate domn, dacă vom cădea de acord, — zise deodată Arseni Silvestrovici tare şi cu glasul cu totul schimbat. Preţul cerut de dumneata e prea mare...

Uşa se deschise şi în odaie intră repede un om cărunt care purta o haină cenuşie mototolită.

— Ce doriţi ? — îl întrebă Arseni Silvestrovici.

— Aş vrea să vorbesc cu cetăţeanul Fedorciuk, — zise cu voce răguşită vizitatorul, cercetînd din ochi, repede şi atent, biroul.

— Cum ? — tună directorul comercial al „Cameliei". — Care cetăţean Fedorciuk ? Aici nu există nici un fel de „cetăţean" ! Aici fac negoţ comercianţii cinstiţi sub egida primăriei

---

[1]) Am vorbit deja de venirea Olgăi Nikolaevna la noi în detaşament şi de moartea ei survenită în timp ce se-ntorcea acasă. (N. aut.)

şi a comandamentului german. A trecut vremea „cetăţenilor", stimate domn! Te rog să părăseşti imediat întreprinderea noastră!...

Arseni Silvestrovici arătă vizitatorului uşa. Musafirul se dădu înapoi, scuzîndu-se cu stîngăcie:

— Iertaţi-mă... E o greşeală... N-am nimerit unde trebuia... Scuzaţi-mă.

Cînd uşa se închise după el, Arseni Silvestrovici mormăi supărat:

— De cîte ori nu i-am spus Avdeevnei că dacă iese în curte, să puie cîrligul la uşă!... Atîta ne mai lipseşte acum, să ne pierdem timpul şi cu spionii!... — Apoi, liniştîndu-se, se apropie de Lîsenko, îl cuprinse cu drag de umeri şi-i zise: — Aşa stau lucrurile, Svirid! După cum vezi, nu-i tocmai aşa de uşor să fii... negustor! — Şi rîse. — Mai e un lucru, Svirid Sidorovici, — zise el. — La uzina nr. 456, unde nemţii repară tancuri, transportoare blindate şi automobile, avem un om de-al nostru, pe inginerul-constructor Mihailov. N-o poate scoate la capăt cu unele piese de maşină pe care le repară nemţii. Sarcina noastră este ca aceste piese să pară bune cînd sînt încercate şi cînd sînt montate, dar la prima împuşcătură, ele trebuie să se strice şi să scoată din uz maşina în momentul cel mai critic. Eşti constructor-mecanic. Gîndeşte-te cum să facem asta. Şi spune-ne-o şi nouă.

— Bine, — zise Lîsenko. — M-oi gîndi la asta şi mă voi sfătui şi cu băieţii noştri. Mai trec pe aici. Peste vreo două zile...

In vremea asta, Azardov era ocupat în magazin cu doi ofiţeri nemţi. Le arăta nişte flacoane elegante cu apă de colonie.

Uşa se deschise şi în magazin intră un bărbat ca de vreo treizeci de ani, îmbrăcat cu nişte haine albastre uzate. In mînă ţinea cîteva cutiuţe de carton legate cu o sfoară.

Omul se apropie de Azardov, îl salută şi-l întrebă:

— Aş putea vă rog să vorbesc cu directorul dumneavoastră comercial? Mi-a spus să-i confecţionez în atelierul nostru cîteva mostre de cutiuţe şi le-am adus ca să i le arăt.

— Da. Chiar aşteptam cutiuţele!

Azardov chemă pe o vînzătoare.

— Luiza! Ocupă-te de cumpărători.

Apoi, întorcîndu-se către ofiţeri, le spuse:

— Vă rog să aveţi bunătatea să mă scuzaţi. Voim să scoatem nişte produse noi, pentru care am comandat ambalaje speciale şi trebuie să văd modelele. Vă rog încăodată să mă scuzaţi.

Arseni Silvestrovici îl întîmpină cu prietenie pe noul venit

— Noroc! — îi spuse el. — Ești în întîrziere, dragă amice: Avdeevna te-a rugat să vii de dimineață la mine!

Dereveanko, secretarul comitetului orășenesc clandestin de partid, își întinse mîinile înlături, arătînd că-și recunoaște vina:

— Treburi, Arseni Silvestrovici. N-am putut scăpa cu nici un chip mai devreme!... Dar pe cine văd aici? Tovarășul Lîsenko. Ei, ce mai e pe la combinat?

— Stai, Dereveanko, — îl întrerupse Arseni Silvestrovici. — Svirid Sidorovici trebuie să plece. Am să-ți spun eu tot... Svirid, mergi sănătos!...

Cînd Lîsenko ieși din birou, Arseni Silvestrovici îl pofti pe Dereveanko să șadă lîngă el.

— Uite de ce te-am chemat. M-ai rugat, cîndva, să ți-l dau pe Azardov pentru conducerea organizației orășenești clandestine a comsomolului. Am fost de acord. Acum văd însă că nu pot să-i dau drumul. Fără el sînt ca și fără mîini. Așa că rămîne să-ți alegi singur pe altcineva.

— Grea problemă, Arseni Silvestrovici! — zise dezamăgit Dereveanko. — Trebuie să mă mai gîndesc... Pe Ivan Petrovici Kotrov îl cunoști? Știi, este fost inginer la „Glavmargarin" și instructor al echipelor de gaze ale apărării pasive.

— A, da! Acela pe care erau să-l otrăvească nemții cu gaze. Cum nu, îl cunosc.

— Lucrează la mine ca om de legătură. Dar văd că această muncă e prea puțin importantă pentru el. E un băiat cu cap, cinstit și bun organizator... Ce-ai zice dacă i-am da conducerea organizației comsomoliste?

— Da. Alegerea nu-i rea.

— Și cînd să ți-l trimit?

— Dar ce aveți? Parcă v-ați înțeles azi cu toții! — se supără Arseni Silvestrovici. — I-am spus lui Lîsenko și-ți spun și ție: țineți minte odată pentru totdeauna că pentru chestiile privitoare la această blestemată de cosmetică, biroul meu e deschis pentru toată lumea de la nouă dimineața pînă la nouă seara. Dar ca să primesc pe toți frații noștri din organizația clandestină, s-avem mă rog iertare! Acei care mă cunosc pe mine aici, la Krasnodar, îi poți număra pe degete. Ajunge! Altfel se duce dracului tot secretul. Ai înțeles?...

Cînd peste o jumătate de oră Dereveanko plecă din magazin, lîngă tejghea, cîțiva ofițeri nemți stăteau de vorbă cu vînzătoarele drăguțe. Zîmbind cochet, Luiza dădu un pachețel unuia din ei, un locotenent înalt și fercheș.

— Sper, domnule locotenent Steinbock, — ciripi ea, — că domnul colonel Kristmann va rămîne mulțumit de această colonie. Nu ne uitați. Mai veniți!...

*
* *

A doua zi, Kotrov luă cu el cîteva cutiuțe goale de carton legate cu o panglică albastră și se duse la Dereveanko.

Era o zi caldă și frumoasă. Soarele ardea ca vara și lumea ieșise pe stradă cu haine subțiri.

La colțul celei dintîi străzi pe care trecu, Kotrov zări un anunț nou, mare, lipit pe zidul unei case lîngă care se îmbulzeau vreo douăzeci-treizeci de curioși. Ivan Petrovici își făcu cu greu drum printre ei. Afișul era o ordonanță a comandamentului german al orașului Krasnodar, cu privire la o nouă înregistrare obligatorie a tuturor locuitorilor. Se indica, cu o precizie tipic nemțească, cine anume, unde și cînd trebuia să se prezinte.

Kotrov se nelinişti. Îl trecură fiori. Îndată se gîndi la Valia care nici n-avea buletin.

Kotrov mergea pe strada Krasnaia, făcînd loc cu o politețǎ exagerată ofițerilor nemți. Prin mijlocul străzii trecea fără să contenească, un șuvoi de automobile. Erau acolo mașini din toată Europa și de toate mărcile din lume. Și „Mercedes" și „Buick" și „Fiat" și „Adler" și „Ford" și „Lincoln" și „Renault" și „Peugeot", și „Hispano-Suiza". Din vreme în vreme, treceau huruind mînios tancuri, mașini blindate, însoțind coloane de camioane mari acoperite cu prelate. Iar în urma lor, iarăși mașini, mașini la nesfîrșit.

Kotrov tăie strada Krasnaia și coti pe strada Budionnîi. Găsi aci, fără greutate, casa cu nr. 75 care avea obloanele verzi. Deasupra intrării, atîrna o firmă modestă.

„ATELIER DE CARTONAJE"

În fereastra din dreapta era o grămadă de cutiuțe de carton de diferite dimensiuni și modele, iar în cea din stînga o cutiuță la fel cu aceea pe care o avea în mînă Kotrov.

„Înseamnă că-i calea liberă"... își zise el.

Kotrov se opri la poartă, aprinse o țigară și întoarse capul. Nu văzu nimic suspect. Cu pași siguri, intră în atelier.

În prima odaie îl întîmpină un băiețandru.

— Aveți treabă cu maistrul-șef? — întrebă el.

— Nu, cu Ivan Nikiforovici. I-am adus cutiuțele.

— Intră, intră, Ivan! — se auzi de după paravan vocea lui Dereveanko. — Mișa, — spuse el băiatului, — dă o fugă în stradă și uită-te dacă oaspetele n-a adus vreo „coadă" după el. S-ar putea întîmpla...

Timp de aproape o oră, Dereveanko vorbi cu Kotrov despre munca lui viitoare, în noua lui calitate de conducător al organizației clandestine a comsomolului. Luîndu-și rămas bun de la Dereveanko, Kotrov începu să-i spună despre înregistrarea anunțată de nemți.

— Știu, Vanea, — îl întrerupse Dereveanko. — Chiar acum, înaintea ta, a fost aici un tovarăș. Venea de la înregistrare. Trebuia să se prezinte la circumscripția întîia, de la întretăierea străzilor Ordjonikidze și Kirov și s-a prezentat. La o masă ședeau niște doamne împopoțonate, coafate și niște domni în jachetă cu gulere și plastroane scrobite și cu părul pomădat și cu cărare, știi așa cum se găteau boierii altădată... Îți pun cu glas mieros tot felul de întrebări : numele de familie, de botez, numele tatălui, dacă ești căsătorit și dacă da, legitim sau nelegitim, dacă te-ai cununat la biserică, de ce religie ești, dacă ai fost membru în Partid, dacă ai fost la N.K.V.D. [1]) sau dacă ai avut cumva rude pe acolo... Într-un cuvînt te descoase cum pot mai bine. Te privesc bănuitor și tot însemnă nu știu ce pe niște liste... Probabil că mai tîrziu își vor începe activitate și poliția și gestapoul...

— Da, nu-i tare greu s-o pățești, — zise îngrijorat Kotrov.

— Dar tu de ce te sperii ? N-ai nevoie să treci pe la recensămînt. Îți punem noi toate ștampilele pe buletin.

— Nu, nu de mine mă îngrijesc !

Kotrov îi spuse lui Dereveanko de Valia care n-avea nici pînă acum buletin și se ascundea la Lîsenko.

— Am auzit de ea ! — exclamă Dereveanko vesel. — Mai știu că urmează să i se dea o muncă serioasă...

— De la cine ai auzit ? Și ce fel de muncă ?

— Ai să afli la vreme ! — zîmbi Dereveanko. — Cît despre buletinul Valiei e drept că trebuie să-i fabricăm unul și cît mai repede. — Dereveanko se gîndi o clipă și urmă : — Uite ce, nu lăsa treaba asta să lîncezească și du-te de aici de-a dreptul la „serviciul nostru de buletine" la Elisaveta Vasilievna. Mai devreme sau mai tîrziu, tot are să trebuiască s-o cunoști. Ascultă cu atenție... Du-te pe strada Krasnaia și caută casa cu nr. 45. Intrarea-i prin curte. Urci la etajul întîi și întrebi de Elisaveta Vasilievna, administratoarea imobilului. Te va întîmpina o femeie de vreo patruzeci de ani, de statură mijlocie, brună, cu o față de cercheză. Îi spui că vrei să închiriezi la dînsa un apartament. Are să te întrebe : „Dar de ce tocmai la mine ?" Ai să-i răspunzi : „Vreau să locuiesc într-o casă de piatră". Ea are să stea o clipă la îndoială și pe urmă are să-ți spună : „Am o odăiță dar podelele sînt stricate. E nevoie să schimbi cîteva scînduri". „Asta-i o nimica toată, ai să-i răspunzi, am niște cunoscuți la

[1]) Cuvînt compus din inițialele cuvintelor — Comisariatul poporului pentru afacerile interne. (N. trad.)

fabrica de cherestea de la Psebai. Voi face eu rost de scînduri". Atunci are să te pofteascâ la ea în odaie şi acolo ai să poţi să vorbeşti deschis cu dînsa. Ai înţeles?

— Ce-i de neînţeles aici?... Parola-i cît se poate de simplă.

— Vezi, tocmai asta-i bine, Ivan, că-i simplă. S-ar putea să tragă cineva cu urechea cînd aveţi să faceţi cunoştinţă. Dar aşa n-are nimeni cum să vă bănuiască. Dar, totodată, cine ar putea vorbi aşa decît cei iniţiaţi? Mai ales că schimbăm des partea a doua a parolei. O săptămînă e vorba de fabrica din Psebai, o săptămînă de fabrica din Kabardinskaia.

Kotrov găsi fără greutate apartamentul Elisavetei Vasilievna. Cînd toate formalităţile acestei prime cunoştinţe fură terminate cu bine, stăpîna casei îl pofti în odaie.

Kotrov credea că va fi dus într-un atelier şi că va vedea o presă, ştampile. Odaia în care intră era însă o odaie destul de drăguţă şi din cele mai obişnuite. Patul era acoperit îngrijit cu un macat alb, pernele aveau feţe cu dantelă, pe jos erau preşuri colorate, iar în faţa unei oglinzi cu trei canaturi, pe o măsuţă plină de flacoane, cutiuţe şi bibelouri de porţelan, un buchet de flori. O clipă Kotrov stătu la îndoială. Să nu fi nimerit acolo unde trebuia?

— Ce te uiţi atît de mirat în toate părţile? — îl întrebă zîmbind Elisaveta Vasilievna, — nu te teme, totu-i în regulă. Probabil că ai venit după buletin.

Kotrov îşi spuse păsul.

— Ai o fotografie? — vru să ştie Elisaveta Vasilievna.

Kotrov se codi oarecum.

— Am fotografie dar nu-mi vine s-o dau...

— Cum aşa?

— E cu dedicaţie... mi-a dat-o mie.

— Ei, nu-i aşa de grav! — şi Elisaveta Vasilievna rîse. — Capeţi alta! Iar dedicaţia n-am s-o citesc. Ieşi o clipă în antreu. Te chem îndată...

Cînd Kotrov se întoarse iar în odaie, văzu pe măsuţa din faţa oglinzii o călimară, nişte ştampile şi un formular de buletin.

— Şezi şi răspunde, — zise Elisaveta Vasilievna. — Numele de familie?... numele de botez?... numele tatălui?... anul şi locul naşterii?... Aşa... Şi acum aşteaptă.

Elisaveta Vasilievna scrise ceva în buletin şi puse ştampila. Pe urmă controlă cu luare aminte ceea ce făcuse, şi-i întinse lui Kotrov buletinul şi dovada de înregistrare la biroul de plasare.

— Poftim. Totu-i în perfectă regulă. Are chiar şi ştampila ultimei înregistrări...

— De unde le ai dumneata, Elisaveta Vasilievna, pe toate astea? — întrebă mirat Kotrov, arătînd ştampilele şi formularul.

— Prea multe vrei să știi! Asta-i secretul meu de fabricație. Dar ia spune: dumneata ai buletin? Ia arată-mi-l.

Răsfoind buletinul lui Kotrov, Elisaveta Vasilievna zîmbi cu satisfacție.

— Tot de mine-i făcut. Nu lipsește decît o singură ștampilă, aceea de la ultima înregistrare. Hai să ți-o pun și pe asta... Bun. Acuma-i totul în regulă. Arată-l, dacă vrei, oricui de la gestapo și n-are să aibă nici o îndoială. Mai treci te rog pe la mine dacă mai ai nevoie!...

CAPITOLUL VII

Cam la vreo trei zile după inspecția lui Stift la combinat, la uzina electrică începură să vină tot felul de muncitori. Erau printre ei vechi lăcătuși ai combinatului, chemați aici prin biroul de plasare, prizonieri de război, scoși de prin lagăre, și chiar funcționari de-ai birourilor centrale ale combinatului: contabili, calculatori, economiști și laboranți. Acela care îi aducea acolo era deobicei feldwebelul Stroba. Pokatilov aștepta cu neliniște să cadă pe capul lui echipa de lucru a unui batalion tehnic german, de care îi spusese atunci Stift. Dar fie că Stift uitase de ea, fie că i se refuzase cererea, echipa nu veni. Feldwebelul Stroba se arăta a fi un leneș fără pereche. După ce se învîrti vreo două zile prin uzină, însărcină cu supravegherea muncii pe ajutorul său, o namilă cu părul albicios, pe care îl chema Franz.

Munca în uzină abia mergea. Vechii lăcătuși ai combinatului lucrau dinadins cît puteau mai încet, iar pentru prizonierii de război și pentru foștii funcționari de la birourile centrale ale combinatului, munca asta era ceva nou de tot, de care habar n-aveau și era nevoie de o vreme destul de îndelungată pînă să-și poată însuși măcar elementele meseriei. Totuși, oricît de încet ar fi mers, lucrul de înaintat tot înainta. Pokatilov nu se putea hotărî să saboteze pe față. Afară de asta, în primele zile, namila de Franz umbla în toate părțile, urmărind cu atenție munca fiecăruia, îmboldind oamenii, înjurînd și amenințînd. Cît era de față, era cu neputință să stea cineva cu mîinile în sîn. Și chiar dacă se întîmpla ca Franz să plece din cînd în cînd, mulți continuau să lucreze, temîndu-se ca nu cumva el să pice pe neașteptate.

Văzînd situația aceasta, Pokatilov se îngrijoră. Folosindu-se de o clipă de răgaz, se duse să se sfătuiască cu Lîsenko.

— Nu-i nimic, prietene! — îl liniști Svirid Sidorovici. — Oricît ar lucra bobocii tăi, munca lor tot nu are nici un spor. Totu-i să nu sari peste cal, să nu te dai de gol înainte de vreme. Acum ducem, cum s-ar zice, un „război tăcut". Și sarcina noastră

e să ne păstrăm forțele principale pentru lovitura decisivă. De aceea nu te aprinde și fii cu băgare de seamă...

Într-o zi, pe cînd inspecta lucrul, namila de Franz se opri lîngă un contabil bătrîn. Bătrînul era chinuit de astmă. Probabil că înainte vreme nu făcuse niciodată o muncă fizică. Franz îl înjura totdeauna și-l amenința cu o pedeapsă exemplară.

În ziua aceea, Franz sosi la lucru vădit prost dispus și se apropie imediat de bătrîn. Bătrînul nu-l văzuse venind. Lăsase pila laoparte și stătea, ținîndu-se cu amîndouă mîinile de piept, chinuit de un acces de astmă care îl apucase chiar atunci.

Franz îl înjură și apoi îl întrebă ceva. Bătrînul tăcea respirînd cu greu, cum respiră astmaticii și nu putu răspunde din cauza durerii chinuitoare din piept. Neamțul își luă vînt și-l lovi cu pumnul în față.

Bătrînul căzu. Fața i se umplu de sînge. Înjurînd pe nemțește, Franz începu să lovească cu cizma lui potcovită în bătrînul care zăcea jos.

Toți amuțiră. În sala enormă a uzinei electrice se făcu liniște. Se auzeau numai înjurăturile lui Franz, zgomotul înfundat al loviturilor și gemetele celui lovit...

Un tînăr lăcătuș, care stătea alături de Pokatilor, apucă un pivot greu de fier. Încă o clipă și era să-l arunce în neamț. Dar Pokatilov îl apucă la timp de mînă.

— Să nu faci una ca asta! — îi șopti el alb ca varul de furie și de ură împotriva neamțului.

Franz mai lovi pentru ultima dată cu cizma pe bătrîn și se duse la o parte, ștergîndu-și fața asudată. Bătrînul zăcea fără cunoștință.

— Scoateți-l afară! — țipă Franz.

Cîțiva muncitori scoaseră în tăcere pe bătrîn din sală...

Franz se mai supără și mai înjură aproape o oră. Muncitorii posomorîți tăceau. Se auzeau numai loviturile ciocanelor, șuieratul burghielor, hîrșcîitul caracteristic al pilelor.

Pokatilov urmărea cu atenție pe muncitori. El își dădea seama că toți aveau nervii încordați și se temea de vreo izbucnire.

Săturîndu-se de urlat, neamțul se îndreptă, în sfîrșit, spre ieșire. Abia se închise ușa după el și toți lăsară lucrul...

De atunci, aceasta deveni un obicei. Ajungea ca lunganul de Franz să iasă din sala cazanelor, pentru ca Pokatilov să dea comanda „Fumați" și oamenii să lase lucrul. Numai un singur muncitor, Ivan Ostrolenko, bătea mai departe cu ciocanul.

Acest Ostrolenko era un om ciudat. Apăruse la combinat cu puțin înainte de izbucnirea războiului. Se ținea deoparte de toți și era liniștit și tăcut. Muncea bine dar fără suflet, fără avînt, fără plăcere. Muncitorii nu-l iubeau. Mai bine zis, nici nu-l băgau în seamă.

Dar acum, purtarea lui Ostrolenko indignă vădit pe tovarășii lui. Mai întîi încercară să-l convingă, apoi îl batjocoriră, iar tineretul îl amenință chiar cu o răfuială. Dar el tot tăcea. Pokatilov se hotărî să-i vorbească între patru ochi și în timpul pauzei îl chemă deoparte.

— Ascultă, Ostrolenko, de ce faci tu pe deșteptul aici între noi?

— Eu îs muncitor, — răspunse el posomorît, — și muncitorul trebuie să muncească...

— Dar tu îți dai seama pentru cine muncești?

— Mie, drept să-ți spun, mi-e totuna pentru cine muncesc... Treaba mea îi să muncesc. Restul nu mă privește... Și pe urmă, — Ostrolenko se uită cu grijă în toate părțile, — n-ai văzut și tu ce i-a făcut bătrînului?

— Ți-i frică? — întrebă Pokatilov cu asprime.

— Ba bine că nu, — răspunse liniștit Ostrolenko. — Tot omul se teme de pielea lui. Nimeni nu are chef să moară...

Ostrolenko întoarse spatele lui Pokatilov și se îndreptă încet spre locul lui.

De atunci, tovarășii îl lăsau în pace pe Ostrolenko. Nu-i mai dădeau bună ziua și nici nu mai vorbeau cu el, parcă nici n-ar fi fost. El însă tăcea și lucra mai departe...

La început, totul merse strună. Namila de Franz era punctual. Apărea la lucru totdeauna fix, la ceasul și minuta hotărîtă și tot fix, la ceasul și minuta hotărîtă, pleca. Și cînd se făcea vremea, îl vedeai iarăși întors în sala cazanelor.

Abia se închidea ușa după Franz, și muncitorii lăsau din mînă lucrul, fără să-și bată capul. Cu timpul, Pokatilov începu să dea dovadă de oarecare neglijență. Nici nu mai punea santinele la ușă, mărginindu-se doar să urmărească ceasul.

Odată, namila de Franz plecă ca de obicei din sala cazanelor. Lucrul încetă numaidecît. Oamenii aprinseră liniștiți cîte o țigară și începură să discute. Numai Ivan Ostrolenko bătea mai departe regulat cu ciocanul lui. Fie că betriebsführerul ar fi vrut să-i surprindă, fie că lucrurile s-au petrecut numai din întîmplare, fapt este că deodată ușa s-a deschis și a intrat Herbert Stift în persoană.

Toți se zăpăciră. Betriebsführerul tăcu o clipă și se uită la muncitori, apoi spuse aspru și rece:

— Domnule director, vreau să văd cum merge lucrul.

Pokatilov îl duse pe Stift prin sală...

După întîmplarea asta, Pokatilov îmi istorisi că, la drept vorbind, trăsese o spaimă zdravănă, pentru că blestematul de neamț se pricepea oarecum în meseria lui, iar de arătat nu prea avea ce-i arăta...

— Și asta-i tot? — întrebă Stift.

— Tot, — răspunse Pokatilov şi începu să pomenească destul de încurcat de diferite motive obiective care ţineau lucrul în loc.

— Domnule director, despre toate acestea ai să vorbeşti nu mie şi nu aici, — declară Stift şi întorcîndu-se, plecă. Nu trecură nici zece minute şi apărură nişte soldaţi nemţi care ocupară toate intrările şi ieşirile.

Mai trecu încă o jumătate de oră. Pe neaşteptate sosi feldwebelul Stroba şi cu Lîsenko. Stroba ridică santinelele nemţeşti, iar Lîsenko îl chemă pe Pokatilov.

— Spune-mi ce-a fost, Pokatilov!

Pokatilov îi povesti totul aşa cum se întîmplase. Lîsenko îl ascultă tăcut şi pe urmă îl mustră destul de tare pe Pokatilov.

— Mulţumeşte-i lui Gavriil Artamonovici! — îi zise Lîsenko cînd isprăvi. — Dacă n-ar fi fost Şlîkov, te-ar fi spînzurat de un stîlp.

După cum se află mai tîrziu, Stift, întorcîndu-se din sala cazanelor în biroul lui, vru să cheme la telefon gestapoul dar fu oprit la timp de Şlîkov. Aflînd despre ce era vorba, Şlîkov trecu imediat la ofensivă.

Gavriil Artamonovici susţinu că Pokatilov n-avea nici o vină şi că singurul care era vinovat de toate era Franz. El se purta brutal cu muncitorii şi ucisese pe un bătrîn contabil (în vremea asta, sărmanul bătrîn murise,) care nu se făcuse vinovat de nimic. Stift replică, spunîndu-i că aşa trebuia procedat cu leneşii şi trîntorii de ruşi care nu voiau să îndeplinească dispoziţiile ce li se dădeau.

Dar Şlîkov continuă să insiste şi putu chiar să dovedească că Pokatilov e un specialist minunat şi că lăcătuşii lui sînt muncitori experimentaţi. Dacă domnul Stift, spunea el, doreşte ca uzina electrică să fie pusă cît mai curînd în funcţiune, el ar trebui dimpotrivă să preţuiască astfel de oameni. Din partea sa, Şlîkov îşi îngăduia, spunea el, să recomande domnului Stift, următoarea soluţie: Franz să fie scos de acolo, supravegherea să fie dată în seama directă a feldwebelului Stroba, iar mersul lucrului la uzina electrică să fie controlat de Lîsenko.

Era pe vremea cînd Stift avea cea mai deplină încredere în Şlîkov şi betriebsführerul fu convins de argumentele pe care i le aducea acesta. Îi plăcu mai ales ideea de a-l însărcina pe Svirid Sidorovici Lîsenko cu controlul lucrărilor din uzina electrică.

Neamţul se purta pe atunci cu Lîsenko tot atît de bine ca şi cu Şlîkov. Lui Stift îi impunea fără să vrea purtarea liniştită a lui Lîsenko şi stima de care se bucura acesta din partea tuturor celor din jurul lui. Afară de asta, bunele relaţii ale betriebsführerului cu Şlîkov şi cu Lîsenko se explicau şi prin faptul că Stift mai credea în restaurarea combinatului şi socotea că numai cu ajutorul lui

Şlîkov şi al lui Lîsenko, va putea el oferi şefilor săi darul acesta bogat.

Namila de Franz dispăru şi nu mai fu văzut la combinat.

În primele zile, feldwebelul Stroba stătea în permanenţă la uzină. Dar curînd se plictisi şi el. În sala cazanelor era un zgomot insuportabil. Îndeplinind indicaţiile lui Lîsenko, lăcătuşii se prefăceau că lucrează cu rîvnă neobişnuită...

Peste cîteva zile, Stift veni din nou la Pokatilov şi fu plăcut surprins. Munca progresase într-adevăr în chip simţitor. Lăcătuşii lucrau cu atîta zel, încît betriebsführerul socoti că putea să exprime domnului director mulţumirea sa.

Stift era acum şi mai binevoitor cu Şlîkov, pentru că acesta îi inspirase soluţia justă. Lîsenko zîmbea şiret pe sub mustaţa lui roşcată şi stufoasă. El ştia că lăcătuşii făceau mai mult zgomot decît treabă şi că, în afară de asta, crăpăturile abia vizibile descoperite cîndva de Pokatilov pe pereţii cazanului vor ieşi odată şi odată la iveală şi vor face ca toată această activitate zgomotoasă din sala cazanelor să devină fără sens şi zadarnică.

La început, Porfiriev era nervos din cauză că munca în fabrica lui nu mergea cum trebuie. De producţie de margarină nici nu putea fi vorba. Pînă şi faimosul *speisefett* avea şi el nevoie de aburi, iar locomobila despre care vorbise Şlîkov nu fusese încă pusă în funcţiune.

În adevăr, locomobila fusese găsită trasă pe o linie de garaj, acolo unde spusese Şlîkov. Feldwebelul Stroba se ocupă de aducerea ei la fabrica de margarină şi conduse el însuşi lucrul. Ce-ar fi putut dori mai mult Porfiriev? Nu se ştia încă cum se făcuse, dar pe cînd locomobila era coborîtă de pe platforma vagonului ea căzu pe neaşteptate jos. Feldwebelul, învinovăţit de acest lucru, fu admonestat de Stift, dar Porfiriev nu se simţi cu sufletul mai uşor din cauza asta.

Înlocuirea pieselor stricate ale locomobilei ceru destulă vreme. Afară de asta, în timpul reparaţiei, o piesă foarte importantă dispăru. Cîteva zile trecură cu căutări zadarnice şi apoi alte cîteva cu confecţionarea din nou a piesei dispărute.

În sfîrşit, totul fu gata. Se părea că locomobila era în perfectă regulă. Ea fu adusă cu bine la fabrica de margarină. Nu mai rămînea decît să fie pornită.

La recomandarea lui Şlîkov, mecanic al locomobilei a fost pus Ivan Petrovici Kuhlenko, un bătrîn lăcătuş de la centrala termică.

Începură apoi neînțelegerile cu privire la combustibil. Șlîkov, Lîsenko și Kuhlenko îl asigurară pe Stift că la locomobile se obișnuia să se ardă paie. Dar Stift, și mai ales feldwebelul Stroba se încăpățînară să ceară pentru locomobilă antracit.

Mai trecu o zi în căutarea zorită și zadarnică a antracitului pînă ce se opriră în sfîrșit la praf de cărbuni. Lîsenko îl preveni pe Stift că el nu garanta s-o scoată la capăt.

Toată conducerea se strînse lîngă locomobilă: Stift, Stroba, Șlîkov, Porfiriev. Numai Lîsenko lipsea. Lucra cu Pokatilov la uzina electrică și nu putea veni.

Kuhlenko dădu foc cazanului care ardea vesel. Ivan Petrovici scormonea în focar și băga mereu combustibil. Din coș ieșea un fum gros. Presiunea înăuntrul cazanului creștea. Acul manometrului se urca încet.

Kuhlenko deschise robinetul și lăsă aburii să treacă în conducta de aburi a fabricii. Acul manometrului începu deodată să coboare repede și se înțepeni la zero.

Stift se înfurie cumplit. Bătea din picioare și amenința.

— Mă scuzați, domnule Stift, — îl întrerupse liniștit Lîsenko care se apropiase tocmai în clipa aceea de locomobilă. — V-am raportat la vreme că acest sistem nu e amenajat pentru cărbune. Îmi dați voie să verific încă o dată mașina?

Lîsenko și Kuhlenko se căzniră aproape o oră cu mașina. Ei ieșiră de sub ea negri ca niște draci. Lîsenko mai ceru lui Stift încă o zi, deoarece descoperiseră undeva un deranjament; îi spuse totuși:

— ...Dar trebuie să vă previn, domnule Stift, — așa cum am făcut și mai înainte, că nu garantez de reușită.

Amînarea fu acordată. Dar a doua zi se repetă același lucru, cu deosebirea că locomobila dădu în mod normal aburi timp de trei ore, după care iar se încăpățînă.

Cînd i se aduse asta la cunoștință lui Stift, acesta păli de indignare. Chemă îndată la telefon comandamentul batalionului de geniu și ceru să i se trimită numaidecît un tehnician. I se răspunse că tehnicianul va veni a doua zi dimineață.

Șlîkov, care fusese de față la această convorbire a lui Stift, ieși din combinat și se duse imediat la Porfiriev.

— Bună ziua, Iuri Alexandrovici! Am venit să văd ce mai faci.

Porfiriev era posomorît. Voise să se distingă față de noul stăpîn și să fie el cel dintîi din combinat care să livreze produse, oricare ar fi calitatea acestora. Și iată acuma blestemata asta de locomobilă!...

— E o rușine! — zise el indignat. — Să nu fim în stare să punem în funcțiune o locomobilă!

— Din partea mea, Iuri Alexandrovici, mă străduiesc și eu să fac pentru dumneata tot ce pot, — îi răspunse zîmbind Șlîkov. — Poate că o să studiezi broșura pe care ți-am dat-o...

Atunci cînd se luase hotărîrea de a se face în loc de margarină *speisefett*, Șlîkov promisese să-l ajute pe Porfiriev și își ținuse făgăduiala. Făcuse rost de undeva de o broșură nemțească cu instrucțiuni privind fabricarea produsului și i-o dăduse lui Porfiriev. Aceste instrucțiuni îl salvaseră pe Porfiriev. Dacă nu le-ar fi avut, s-ar fi moșmolit mult și bine pînă să ajungă să-și însușească procedeul tehnologic pe care nu-l cunoștea. Și iată că Șlîkov îi amintea acum de aceste instrucțiuni.

— Păi de cînd am studiat-o! Totu-i cît se poate de simplu...

— Cînd ai studiat-o? — întrebă încruntîndu-se Șlîkov care vorbea acum lui Porfiriev ca un șef sever unui subaltern vinovat. — Dar de ce nu mi-ai spus asta la vreme? Sau poate că te-ai hotărît să acționezi singur și să rupi înțelegerea pe care am făcut-o atunci la dumneata acasă?...

— Da de unde, Gavriil Artamonovici, — se justifică Porfiriev, pe care îl speriase se vede tonul lui Șlîkov. Se temea cumplit ca nu cumva să rămînă fără sprijinul acestui bătrîn atotputernic. — Nu mi-a venit în gînd că ar fi trebuit să-ți comunic dumitale acest lucru, — urmă el.

— Rău că nu ți-a venit în gînd. De mult ai fi avut aburi. Sper că interesul dumitale este să poți livra cît mai curînd producția!

— Cred și eu! Mai încape îndoială! — mormăi Porfiriev.

— Bine... Atunci dumneata vei fi acela care vei pune locomobila în funcțiune.

— Eu? — se miră Porfiriev. — D-apoi asta-i treaba lui Kuhlenko!...

— După cum știi, Kuhlenko n-a putut face pînă acuma nimic. Dumneata însă vei reuși... Iată, vrei să faci bunătatea s-o citești?

Și Șlîkov îi întinse lui Porfiriev o broșură uzată: „Ghidul fochistului". Pe o pagină a broșurii cîteva rînduri erau subliniate cu creionul roșu. Se spunea acolo că dacă se întrebuințează praf de cărbune e nevoie de aer insuflat artificial.

— Numai asta? — zise fără să vrea Porfiriev. — E posibil oare ca Kuhlenko să nu fi știut acest lucru?

— Ți-am mai spus că voi avea grijă de dumneata. După cum vezi, mă țin cu sfințenie de înțelegerea noastră. Du-te la Stift, încearcă să capeți o audiență și vorbește-i despre acest aer insuflat. Numai nu încerca să înfunzi nici pe Kuhlenko, nici pe Svirid Sidorovici Lîsenko... Și să-mi raportezi imediat de felul cum a decurs convorbirea cu Stift. Ai înțeles?...

Și dînd din cap, Șlîkov, fără să se grăbească, cu mersul lui bătrînesc, ieși din biroul lui Porfiriev.

Porfiriev făcu aşa cum îi ordonase Şlîkov. A doua zi de dimineaţă veni la Stift tehnicianul neamţ şi confirmă acelaşi lucru pe care-l spusese şi Porfiriev. Trei zile trecură cu instalarea unui ventilator, fură montate grătare noi, iar a patra zi locomobila începu să dea aburi. E drept că din cînd în cînd se mai strica cîte ceva, dar fabrica avea să capete în sfîrşit o oarecare cantitate de aburi. Nu trecu mult şi Porfiriev putu raporta solemn lui Stift că primele trei sute de kilograme de *speiseffett* erau în sfîrşit gata.

Această grăsime era dezgustătoare. Nici nu putea fi altfel. Producţia era cît se poate de proastă. Uleiul era fabricat de teascurile din staniţe. Calitatea lui era foarte bună. Dar sosit la fabrică, uleiul era pus într-un rezervor subteran unde, din „motive necunoscute" se strica în scurtă vreme, devenind amar. Acelaşi lucru se întîmpla şi cu seul. Aruncat pe jos, în murdărie şi umezeală, seul se strica, fireşte, foarte repede. Acestea erau materiile prime din care se producea *speiseffett*-ul. Afară de asta, grăsimea era pusă în bidoane murdare de tablă în care fusese ulei de ricin şi expediată în acest ambalaj în Germania..

Şi totuşi Stift era foarte mulţumit. Chemă pe Şlîkov la el şi îi spuse să-i trimită un tinichigiu. Stift instală pe tinichigiu într-o cămăruţă alături de biroul său. Tinichigiul făcea nişte bidoane mici pe care Stift le umplea cu grăsime şi le trimitea la diverse adrese în Germania. Probabil că erau colete pentru prieteni şi rude. După Stift, se apucase de treaba asta şi feldwebelul Stroba.

Intr-o zi, Lîsenko trecu pe la fabrica lui Porfiriev. Profitînd de o clipă favorabilă, o muncitoare cu numele de Skokova se apropie de el. Pînă la ocupaţia nemţească lucrase în laboratorul de bacteriologie al combinatului. Acuma, nemaifiind nevoie de specialitatea ei, fusese trimisă ca salahor la fabrica de margarină.

— Am o rugăminte la dumneata, Svirid Sidorovici, — zise Skokova. — Scapă-mă de acest chin şi asta nu pentru că mi-ar fi aici greu fiziceşte. Nu de asta, dar mi-e pur şi simplu greaţă să mă uit la murdăria şi la oroarea asta...

— Şi ce-ai vrea dumneata? — o întrebă cu precauţie Lîsenko.

— Ştiu nemţeşte, cunosc bine maşina de scris. Poate că m-ai putea trece dactilografă la biroul central?

Uitîndu-se în toate părţile, ea adăugă.:

— Vă asigur, Svirid Sidorovici, că v-aş putea fi de folos...

— Bine! — spuse Lîsenko.

Peste cîteva zile, Skokova fu chemată la birou, unde i se spuse că era numită dactilografă.

Porfiriev umbla prin combinat mîndru ca un păun. Herbert Stift în persoană îl salutase, îi dăduse mîna şi-i făgăduise o recompensă. Şi lui Porfiriev i se părea că în sfîrşit pornise acum pe calea largă a stimei şi a gloriei pe care le visa de atîta vreme. Începu să fie arogant şi brutal cu muncitorii, iar cînd îl întîlnea pe Şlîkov dădea din cap cu condescendenţă. Afară de asta, Porfiriev mai pregătea încă o surpriză plăcută domnului Stift. Numai că surpriza asta o pregătea în taină, ferindu-se de Şlîkov.

Porfiriev era sigur de reuşită. Şi atunci — visa Porfiriev — el va înceta să mai depindă de Şlîkov de care nu numai că se temea dar pe care îl şi ura.

Dar într-o zi Şlîkov îl pofti pe Porfiriev la el.

Porfiriev intră cu un aer arogant în biroul mic şi strîmt al lui Şlîkov şi-l întrebă cu o indiferenţă voită:

— Parcă voiai să-mi spui ceva, domnule Şlîkov?

— Şezi, — îi răspunse Gavriil Artamonovici cu răceală. — Şezi şi spune-mi ce planuri ai în cap?

Porfiriev tresări fără voie. Să fi ghicit oare acest bătrîn planul lui?... Nu, asta era cu neputinţă! Şi Porfiriev răspunse indignat:

— Nu te înţeleg, domnule Şlîkov. Afară de asta trebuie să-ţi spun că m-am săturat de tonul dumitale poruncitor...

— Ia să taci din gură! — strigă Şlîkov. — Deocamdată răspunde-mi la întrebarea mea.

Totul era atît de neaşteptat pentru Porfiriev, încît se lăsă fără voie pe scaun.

— Nu pricep... — mormăi el.

— Ai uitat, domnule Porfiriev? — urmă Şlîkov. — Dacă-i aşa, să-ţi amintesc eu. Stai şi ascultă... Dumneata ai aflat că alături de rezervorul unde se toarnă uleiul de teasc se află un alt rezervor plin de ulei de floarea soarelui minunat. Acest ulei, ai noştri cînd au plecat, n-au mai avut vreme să-l distrugă. Dumneata instalezi acuma o ţeavă şi vrei să-l dăruieşti nemţilor. Îţi închipui că asta are să-ţi aducă stimă şi glorie şi te va ajuta să mă dobori. Nu merge! Eu îs o nucă prea tare pentru dumneata... Ai să-ţi rupi numai dinţii!

Şlîkov se ridică şi începu să se plimbe prin odaie. Apoi se apropie de Porfiriev care şedea palid şi uluit...

— Ei!... — zise Şlîkov cu o voce mai domolită. — Ce mai vrei? La ce mai năzuieşti acuma? Dumneata eşti primul om în combinat! Nemţii sînt binevoitori faţă de dumneata. Sînt mulţumiţi de *speisefett-ul* dumitale! Ce-ţi mai poate da uleiul ăsta? Acelaşi *speisefett,* numai poate că ceva mai bun. Oricum, prea multă glorie n-ai să-ţi adaugi în nici un caz la aceea de pînă acum. Iar mie tot n-ai să-mi iei locul... Nu, Iuri Alexandrovici, uleiul ăsta trebuie păstrat pentru stăpînii cei vechi...

— Pentru cine?

Porfiriev se uită speriat la Şlîkov.

— Pentru bolşevici! — răspunse acesta liniştit.

— Pentru bolşevici?... Păi ei sînt cine ştie unde, hăt departe! — ripostă Porfiriev şovăitor. — Nici nu cred să se mai întoarcă vreodată...

— Nu sînt chiar aşa de departe cum ţi se pare, — urmă Şlîkov, urmărind expresia feţei lui Porfiriev. — Dumneata păstrează acest ulei ca pe o rezervă. Dacă bolşevicii se vor întoarce, le vei spune: „Eu vi l-am păstrat". Şi ţi se va ierta pentru acest ulei, locomobila şi *speisefett*-ul dumitale puturos şi chiar recunoştinţa domnului Stift...

Se auzi o bătaie în uşă. Îndată după asta, intră Anna Potapovna.

— Gavriil Artamonovici, te cheamă Stift.

— Ţine minte ce ţi-am spus, domnule Porfiriev, — zise cu voce scăzută Şlîkov după ce plecă Potapovna. Vocea îi era rece şi liniştită. — Laşi în pace uleiul. Şi să ştii că te previn pentru ultima oară. La prima dumitale acţiune samavolnică, nu rămîne nici urmă din dumneata... Îţi dau cuvîntul meu că aşa se întîmplă cu dumneata!

În noaptea aceea, Porfiriev nu putu dormi. Se întorcea cînd pe o parte, cînd pe cealaltă şi spre dimineaţă luă hotărîrea ca pe viitor să nu mai iasă din cuvîntul lui Şlîkov. Acest bătrîn ştia într-adevăr tot ce se petrecea în combinat.

*
* *

Cel mai prost din tot combinatul mergeau treburile lui Ivan Karlovici Weinberger. Fabrica lui nu lucra chiar deloc.

După demontarea agregatelor distruse de explozii, din toate maşinile de acelaşi fel, lăcătuşii nu putuseră să monteze la loc una cel puţin. Dinamul provizoriu care era pus în mişcare de un motor cu păcură arsese în urma unui accident neaşteptat. Se căzniră cu el două săptămîni şi în cele din urmă neobţinînd nici un rezultat, renunţaseră la el. Instalaţia de apă nu funcţiona. Muncitorii săpară toată curtea în căutarea conductei principale, dar conducta nu era de găsit. Mi s-a spus mai tîrziu că muncitorii dăduseră de cîteva ori de ea, dar îndată ce o găseau, o acopereau iar cu pămînt şi începeau să sape cu zel alături...

Cea mai mare grijă a lui Ivan Karlovici erau însă compresoarele. Înainte de plecare, ai noştri le demontaseră, scoţînd şi ascunzînd anumite piese principale. Comanda acestor piese fu transmisă lui Baturin de la atelierele mecanice, iar supravegherea confecţionării lor, încredinţată lui Weinberger. Ivan Karlovici trecuse de cîteva ori pe la Baturin şi îşi dădu seama că nu va

obține așa de curînd piesele de care avea nevoie. Și acest lucru îl îngrijora cumplit.

În nopțile lui fără somn, Ivan Karlovici îl vedea cu groază pe Stift restaurînd centrala electrică de termoficare și dînd aburi, electricitate și apă... Atunci singurul obstacol care va împiedica punerea în funcțiune a fabricii vor fi compresoarele care nici gînd să fie gata. Pe cine altul avea să-l tragă la răspundere dacă nu pe el? Weinberger bănuia că piesele demontate se găseau undeva în cea mai perfectă stare. Mai mult decît atît, era aproape sigur că ele se găseau chiar acolo, în fabrică, în grămada de gunoi care răsărise ca din pămînt, nu demult, în curtea din spatele fabricii...

Ivan Karlovici se învîrtea pe lîngă grămada aceasta de gunoi ca un motan în jurul unei oale cu smîntînă. Nu putea să se hotărască ce să facă. Să tacă, sau să răscolească gunoiul, să găsească piesele și să-l înștiințeze pe Stift?

Și una și alta putea aduce complicații. Dacă tăcea — era rău, iar dacă descoperea piesele — îl vor sili desigur să monteze la loc compresoarele. Weinberger, care ținea mai mult decît orice la liniște, se temea cumplit de cea mai mică răspundere...

Se gîndea că probabil și Șlîkov cunoștea bine taina acestei grămezi de gunoi.

Într-o zi, venind la fabrică, Șlîkov îl găsi pe Weinberger care stătea îngîndurat lîngă blestemata grămadă de gunoi și de fier vechi.

— Ce vînt te aduce aici, Ivan Karlovici? — se miră Șlîkov uitîndu-se țintă la fața inginerului.

— Dar dumneata ce cauți aici, domnule Șlîkov? — îi răspunse pe același ton Weinberger, ascunzîndu-și privirea de ochii lui Șlîkov.

— Pe dumneata te căutam...

Weinberger aruncă o privire atît de elocventă spre grămezile de gunoi încît Șlîkov pricepu că inginerul știa tot!...

— Așaa!... — făcu Șlîkov adunîndu-și gîndurile. — Ia spune, Ivan Karlovici, — întrebă el deodată, — joci cărți? Închipuie-ți următoarea situație. Cărțile s-au împărțit și dumneata ai în mînă asul de atu și încolo numai șeptari și optari de altă culoare. Dacă adversarul dumitale vine cu un as, spune-mi: ai să-i arunci asul dumitale de atu înainte de vreme?

— Mai întrebi? Desigur că nu!

— Nu? Atunci te sfătuiesc să procedezi la fel și în viață. Nu arunca înainte de vreme asul de atu. Ține-l. Îți va folosi!

Și Șlîkov atinse cu capătul bastonului grămada de gunoi.

— Da! Ai dreptate, — zise după un moment de tăcere Weinberger.

Cu asta, convorbirea lor se sfîrși...

Weinberger nu mai răscoli grămezile de gunoi şi piesele compresoarelor ascunse acolo aşteptară în linişte pe ai noştri.

Era ceva la combinat care îl îngrijora pe Stift mai mult decît orice. Asta era focul din turnurile silozurilor.

Plecînd din Krasnodar, ai noştri dăduseră foc seminţelor de bumbac şi de floarea soarelui care erau păstrate în aceste turnuri. La început, atitudinea lui Stift în această privinţă fu indiferentă. Fie că ardeau, fie că nu ardeau, seminţele erau oricum pierdute şi deci nu-l interesau.

După venirea nemţilor, alături de silozuri se instalase un mare depozit de muniţii de artilerie.

Foarte curînd, nemţii îşi dădură seama că făcuseră o greşeală de neiertat. Noaptea, seminţele care ardeau aruncau în sus, pe cerul întunecat, coloane de foc şi erau un punct de reper minunat pentru avioanele sovietice.

Comandamentul german ţinu seama de acest lucru. Comandantul oraşului ordonă lui Stift să stingă imediat incendiul. Betriebsführerul încercă să îndeplinească ordinul, dar nu putu să facă asta numai cu muncitorii combinatului. Noaptea, coloanele de foc continuau să se ridice spre cer. Pînă la urmă, fură trimişi să stingă incendiul pionerii nemţi care se apucaseră cu pricepere de treaba asta şi peste o săptămînă focul începu să se domolească.

Acum începură ai noştri să fie îngrijoraţi. Arseni Silvestrovici îl chemă pe Lîsenko la „Camelia“ şi-i transmise ordinul Comandamentului mişcării de partizani din sud de a aţîţa iar incendiul.

Primind ordinul, Lîsenko se gîndi la Ostapciuk.

Acest om firav, mic de statură, şef al corpului de pompieri al combinatului, fusese înainte de război spaima directorilor noştri. Era de ajuns ca unul din ei să nu fi îndeplinit, fie şi cea mai neînsemnată prevedere a regulamentului de apărare împotriva incendiilor, pentru ca Ostapciuk să înceapă să facă gură, iar de liniştit nu se liniştea pînă ce nu obţinea ceea ce ceruse. Era cu adevărat un entuziast şi un meşter în meseria lui.

Cu puţin înainte de ocupaţie, i se întîmplase o nenorocire. La un incendiu care izbucnise în timpul unui bombardament al avioanelor germane, îşi arsese îngrozitor picioarele şi acum zăcea acasă greu bolnav. La dînsul se duse acum Lîsenko ca să-i ceară sfatul.

Ostapciuk îl ascultă cu atenţie pe Svirid Sidorovici şi-i spuse:

— Să mă duc întîi să văd. Poate că-mi vine o idee...

Lîsenko încercă mult timp să-l convingă pe Ostapciuk să renunţe la aşa ceva, spunîndu-i că are să-şi betegească acolo de tot picioarele, dar la toate rugăminţile, Ostapciuk răspundea:

— Cine altul să se apuce de treaba asta? Mă duc...

Cum de-a ajuns Ostapciuk pînă la turnurile silozurilor şi de unde a găsit putere pentru asta, numai el ar putea să spună. Intră pe brînci în galeria subterană de sub turnuri, rămase acolo cam o jumătate de oră şi apoi ieşi. Dar de ajuns acasă n-a mai putut ajunge. Tovarăşii au trebuit să-l ducă acasă pe braţe...

— Chemaţi-l pe Lîsenko la mine, — zise el strîmbîndu-se de durere. — Spuneţi-i să vină chiar azi. Dacă nu vine azi, mîine va fi prea tîrziu...

Lîsenko se duse imediat la dînsul.

— Totu-i în regulă, tovarăşe Lîsenko, — zise Ostapciuk cînd Svirid Sidorovici se aşeză lîngă patul lui. — Totu-i în regulă. Aţîţăm iar incendiul. Numai că am nevoie de ajutor. Întîi şi întîi am nevoie de un flăcău voinic, cu braţele zdravene. Al doilea, am nevoie de o ladă de lemn.

Ostapciuk arătă cu de-amănuntul dimensiunile lăzii. Capacul trebuia scos, iar în trei pereţi laterali ai lăzii, trebuiau făcute nişte deschizături. Ostapciuk explică cum trebuiau să fie făcute deschizăturile şi ce mărime să aibă.

— Asta-i tot, tovarăşe Lîsenko, — încheie el. — Iar mîine aţîţ iar focuşorul...

Dar a doua zi, Ostapciuk nu mai putu să se scoale din pat. Abia a treia zi, silindu-se din răsputeri, izbuti să ajungă la silozuri. De ajutor îl avea pe Mişa, lăcătuşul din brigada lui Baturin de la atelierele mecanice, un flăcău puternic şi vînjos, pe care puteai să te bizui.

— Am intrat cu Ostapciuk în galeria subterană, — îmi povesti mai tîrziu Mişa. — Întuneric beznă... Singura salvare era o lanternă electrică. După vreo cinci minute, pompierul m-a oprit: „Aici! mi-a zis el. Luminează în sus!“ Am văzut un oblon gros de fontă. „Trage-l, Mişa!“ O bună jumătate de oră m-am căznit cu oblonul acela blestemat, mi-am rupt mîinile, dar pînă la urmă tot am izbutit să-l dau la o parte. Deasupra oblonului era un grătar de fier. „Adă-ncoace lada“, mi-a zis Ostapciuk. Adusesem acolo lada cu o zi mai înainte. Am proptit-o cu partea deschisă de grătar, iar sub dînsa am pus gunoi. Am îngrămădit gunoi şi în partea lăzii unde nu erau deschizături. „Bun, sîntem gata, a spus Ostapciuk. Acuma o să tragă bine“. Şi abia atunci am priceput ce făcuse pompierul. Grătarul era al ventilatorului, iar deschizăturile care spusese Ostapciuk să fie făcute în ladă slujeau ca aerul să treacă din coridor spre grătar. Gunoiul îl îngrămădisem numai pentru camuflaj. Inapoi, Ostapciuk n-a mai putut merge. Am trebuit iar să-l duc în braţe,

ca pe un copil. Îl duceam și el gemea de durere. Cînd l-am scos afară, era mai mult mort decît viu. M-am dus fuga să caut ajutor. Băieții și cu mine l-am dus cu bine acasă și l-am culcat în pat. Își pierduse aproape cunoștința. Totuși, mi-a mai putut spune: „Mișa, du-te la Lîsenko și spune-i că totul e în regulă..."

Și așa a și fost, pompierul le-a venit de hac nemților. Pînă cînd s-au întors ai noștri, semințele au continuat să ardă în silozuri și nemții n-au putut face nimic...

Odată, pe înserate, Skokova trecu ca din întîmplare pe la fabrica de săpun, la Lîsenko. Skokova îl așteptă pe platforma întunecată a scării. Cînd Lîsenko ieși din fabrică, Skokova îi șopti:

— Svirid Sidorovici, am auzit chiar acum pe Stift spunînd că zilele acestea are să vie aici Rodrian cu niște ingineri nemți. Cred c-or fi mai brezi decît curcanul acela înfumurat de Stift!... Așa că n-ar strica să pregătești pe tovarășii noștri... La revedere, mă grăbesc!... Și-ți mulțumesc, Svirid Sidorovici, că m-ai trecut la birou! — adăugă ea și dispăru.

Lîsenko luă imediat o piesă stricată și se îndreptă spre atelierele mecanice, să-l vadă pe Baturin. Îl găsi în birou, așteptă să plece toată lumea și-i spuse încet:

— Tovarășe Baturin, treci peste vreo două ore pe la Pokatilov. E vorba de o chestiune serioasă. Trimite acolo pe toți comuniștii. Nu uita să le spui să fie cu ochii în patru!... Acum, dă-mi altă piesă în locul acesteia stricate. Și chiar tu, vezi de bagă de seamă cînd te duci la Pokatilov. Nemții nu-s chiar așa de proști și s-ar putea să ne urmărească. Mai cu seamă pe noi doi!...

Din însărcinarea lui Lîsenko, Pokatilov alesese de mai mult timp un adăpost, cu ieșiri de rezervă pentru orice eventualitate, într-un colț îndepărtat și întunecos al subsolului termocentralei.

Lîsenko se ținea după Pokatilov prin nesfîrșitele galerii ale subsolului. Cu toate că fusese aici de multe ori, încă de pe vremea cînd se construia centrala, nu-și mai dădu totuși seama unde se găsea.

— Am sosit, — zise în sfîrșit Pokatilov.

Lîsenko zări în întuneric focurile țigărilor unui grup mai mare de oameni care ședeau jos, de-a dreptul pe pămînt.

Cînd își ridică mîna ca să-și îndrepte șapca, care îi alunecase într-o parte, atinse plafonul. „Sîntem în canalul de fum", se gîndi Lîsenko.

— Acum sînt toți aici, — zise Pokatilov. — Putem începe, Svirid Sidorovici. Băieții mei stau de pază. În caz de alarmă, trebuie să ne împrăștiem prin ieșirile de rezervă.

Lîsenko încercă să-și dea seama, cu o emoție pe care nu și-o putu stăpîni, de oamenii care ședeau în fața lui. De cînd

veniseră nemţii, era prima adunare de partid a celor de la combinat.

— Tovarăşi, — începu Lîsenko, — cred că putem socoti deschisă adunarea de partid cu toate că, din cauze binecunoscute, ea nu este completă. Aveţi vreo obiecţiune de făcut?... Bine... Vă propun să alegeţi preşedintele. De secretar nu-i nevoie, deoarece nu numai că n-are ce scrie, dar nici n-avem voie să scriem ceva! Fiecare va fi propriul său secretar!... Să nu pierdeţi degeaba timpul. E scump şi fiecare clipă e socotită. Pe cine propuneţi preşedinte?

— Ce să mai vorbim? — zise instalatorul Sokolov. — Eu îl propun preşedinte pe tovarăşul Lîsenko.

Toţi cei prezenţi susţinură în unanimitate această propunere.

— Tot eu sînt acela care voi face raportul. Voi fi scurt, — zise Lîsenko. — Trebuie să vă spun în darea mea de seamă că aproape toate sarcinile trasate de organizaţia noastră de partid şi aprobate de comitetul orăşenesc ilegal de partid au fost înfăptuite. Dar acum apare o complicaţie serioasă. Şi de aceea v-am convocat aici. Am aflat că în afară de inginerii nemţi, va veni în curînd aici chiar Rodrian în persoană. Sînt aici mulţi muncitori vechi care îşi aduc aminte de Rodrian. El e mai şiret decît tîmpiţi de-alde Stift şi Stroba pe care îi avem aici şi se pricepe mai bine decît dînşii în treburile combinatului. Rodrian e şeful lor şi va trebui să fim cît se poate de atenţi... Din păcate, oamenii noştri care îndeplinesc sarcini de partid au dat dovadă în ultima vreme de o subapreciere a inamicului, lucru cu desăvîrşire de neîngăduit. Aşa ceva va duce la o înfrîngere a cauzei noastre pe care nimic n-are s-o poată înlătura. Iată, să luăm de pildă atelierele mecanice. Restabilind, chipurile, utilajul fabricii, ele nu dau decît rebuturi care sar în ochi. Nu se mai poate lucra aşa. Nu aşa veţi înşela pe inginerii nemţi, şi mai ales pe Rodrian. Ei vor vedea foarte repede că totu-i cusut cu aţă albă şi vor ghici că la mijloc este un sabotaj. Trebuie lucrat în aparenţă bine şi, dacă-i nevoie, mă rog, chiar cu o rîvnă destul de mare dar, pe de altă parte, trebuie făcut în aşa chip încît munca să nu dea nici un fel de rezultate. Luaţi exemplu de la ceea ce a făcut cu locomobila, la fabrica de margarină Kuhlenko, care e aici de faţă. El l-a încurcat în aşa hal pe inginerul termotehnician care a fost adus, încît acestuia nu i-a putut ajuta nu numai Stroba, dar nici Stift... Dealtfel, cred că nici Rodrian nu va bănui despre ce e vorba! Sau să luăm ca exemplu ceea ce facem acum cu producţia de *speisefett*. Echipa lui Pokatilov face faţă sarcinilor sale, fără să mai vorbesc de tovarăşii de la fabrica de grăsimi hidrogenate. Dar atelierele mecanice ne pot vîrî în bucluc pe toţi. Eu, în calitatea mea de activist de partid, aş putea să le ordon să facă treaba cumse-

cade, mai cu seamă că acum e foarte periculos să convoci adunări de partid. Aş vrea ca toţi acei care sînt prezenţi aici să fie pătrunşi de conştiinţa că ei îndeplinesc o sarcină de stat de o răspundere şi de o însemnătate uriaşă. Numai dacă vom pricepe acest lucru, vom avea garanţia sigură a succesului operaţiilor noastre. Aici sînt de faţă şi cîţiva comsomolişti. Cu dînşii voi vorbi separat, convocîndu-i poate în alt loc. Aş vrea să le spun că ceea ce ai izbutit să faci azi, din întîmplare, aci, se prea poate ca mîine să nu mai poţi face. Şi această nereuşită poate avea ca urmare ca întreaga organizaţie să fie arestată şi lichidată şi acest lucru n-avem dreptul să riscăm să-l facem. Nu trebuie să ne fie teamă de inamic, dar trebuie să ne păzim de el. Trebuie să ştim mai multe decît el, să fim mai înţelepţi decît el. Asta trebuie să fie regula generală într-o luptă inegală cum e a noastră. Aici e prea întuneric. Mulţi nici nu vor afla cine a luat parte la această şedinţă. Convocîndu-vă aci, am vrut să simţiţi şi să înţelegeţi că în această cauză, în această luptă, nu sîntem singuri. Să ştiţi şi să ţineţi bine minte că lupta pe care o ducem cu inamicul se poate transforma adesea într-o luptă a unui singur activist al organizaţiei clandestine cu mulţi inamici bine înarmaţi. De aceea, vă sfătuiesc să prevedeţi în fiecare acţiune pe care o întreprindeţi cea mai rea situaţie în care v-aţi putea pomeni. Dar şi atunci, ţineţi bine minte că şi moartea voastră trebuie să aducă cît mai mare folos cauzei noastre comune, a luptei pentru eliberarea patriei. Şi acuma, tovarăşi, am terminat. Care sînt întrebările pe care le aveţi de pus ?

Întrebări erau multe. Lîsenko răspundea scurt.

Trecură la discuţii. Dar ele ameninţau să se prelungească. Toţi aveau cîte ceva de spus, toţi voiau să-şi deschidă inima şi să vorbească despre cele ce se petreceau în jurul lor, ca între ai săi.

În sfîrşit preşedintele puse la vot încheierea discuţiilor.

Toţi îşi dădeau seama că aceasta nu era o adunare de partid obişnuită; trebuiau s-o termine cît mai repede, şi să plece. În subsolul acesta întunecos, toţi trăgeau cu urechea la sunetele nedesluşite care veneau de afară. Cîteodată li se părea că ieşirea era blocată de nemţi...

Încheind şedinţa, Lîsenko spuse că întunericul din galeriile subsolului a făcut fără îndoială ca fantezia multora să capete frîu liber, dar că totul era în regulă. Pokatilov controlase de cîteva ori dacă nu era vreun pericol.

— Nu mai trebuie să vă amintesc, — isprăvi Lîsenko, — că e nevoie ca fiecare să păstreze o tăcere absolută cu privire la adunarea noastră. Nu trebuie spus nimic despre raportul meu şi despre directivele primite. Încălcarea acestor lucruri este o

trădare directă a patriei şi a partidului. Şi acuma, Pokatilov, vezi de-i scoate treptat pe toţi afară...

Această şedinţă avu un rol important în munca organizaţiei clandestine a combinatului. Oamenii căpătară curaj, simţiră că sînt uniţi şi continuară cu noi forţe munca lor grea şi periculoasă.

Acasă, Lîsenko fu întîmpinat de Kotrov care era îngrijorat.

— Iar stăm rău, Svirid Sidorovici... Valia s-a îmbolnăvit. Are temperatură mare. Treizeci şi nouă...

Valia se zvîrcolea şi aiura. Era nevoie urgentă de un doctor. Dar nu putea fi chemat orice doctor din cauză că Valia locuia clandestin la Svirid Sidorovici. Lîsenko hotărî să-şi încerce norocul la doctorul Bulgakov deşi ştia că el nu merge acasă la bolnavi. Altă soluţie nu era. Lîsenko îl cunoştea bine pe Bulgakov şi era sigur că n-avea s-o dea de gol pe Valia.

— Du-te repede, Ivan, şi nu te întoarce fără doctor...

Nu ştiu ce îi spuse Kotrov lui Bulgakov, dar doctorul veni. Bulgakov examină rana Valiei, găsi puroi, puse praf streptocid şi spuse că nu era nimic grav.

Cu toate că era tîrziu, Lîsenko îl pofti pe Bulgakov să bea ceai cu ei. La ceai, Bulgakov îi spuse lui Svirid Sidorovici că avea acuma la el, la spital, pe un pacient ciudat.

Era un locotenent rus. Locotenentul fusese adus la spital dintr-un lagăr de concentrare din ordinul nemţilor care aveau grijă de el şi-i trimiteau tot felul de daruri. Nu demult, aghiotantul colonelului Kristmann, şeful gestapoului, îi făcuse o vizită. În ajun, venise chiar colonelul în persoană... Locotenentul era nervos şi refuza tot ce-i trimiteau nemţii. Aiura şi vorbea în delir despre tatăl său, despre nişte spioni...

— Nu-ţi aminteşti cumva, doctore, despre numele de familie al acestui locotenent ? — întrebă cu interes Lîsenko.

Bulgakov îi spuse un nume pe care Lîsenko îl cunoştea bine.

A doua zi, Lîsenko trecu pe la „Camelia" şi-i spuse lui Arseni Silvestrovici ceea ce aflase despre locotenentul rănit.

CAPITOLUL VIII

Puţini au fost acei care au cunoscut la Krasnodar, pe timpul ocupaţiei nemţeşti, pe tînărul despre care vreau să vorbesc acum aici. Şi-i de înţeles, dacă stai să judeci felul de activitate pe care o avusese de îndeplinit în oraş.

În tot timpul lungilor luni ale activităţii lui clandestine, el n-a fost în fond niciodată ceea ce părea să fie. Trebuia să joace

un rol greu și plin de primejdii, nepotrivit cu firea lui. Căci în realitate e un om cu suflet bun și deschis.

Necunoscut de nimeni, ferindu-se de prieteni și ascunzîndu-se sub o mască iscusită, a urmat o cale grea și îngrozitoare care putea să-l ducă în fiecare clipă la demascare și la moarte, sau să-i aducă ceea ce-i mai amar pe lume, epitetul dezonorant de „trădător".

Dealtfel — a avut norocul ca nici un prieten să nu-i arunce în față acest cuvînt. Însă ușurează oare asta toată povara chinului pe care și-l luase de bunăvoie asupra lui? Sau micșorează oare asta cîtuși de puțin eroismul lui nemaipomenit, necunoscut de nimeni pe vremea aceea?...

Aș fi vrut să-i pot spune numele adevărat, dar din păcate, din tot felul de motive, n-am dreptul să-l spun nici chiar acum Am să-i zic Jora. Așa îl numise într-o vreme Arseni Silvestrovici și sub acest nume fusese cunoscut de un cerc restrîns de activiști ai organizației clandestine. Vreau să mai accentuez încă o dată că în povestirea mea despre Jora, în afară de nume, care-i născocit, totul este adevărat și precis.

Îl cunoșteam bine pe tatăl lui Jora. Mai mult decît atît, eram chiar prieteni. Mă întîlnisem prima oară cu el în munca clandestină la Petersburg. În anii războiului civil, ne-am bătut cot la cot cu albii în fața Tarițînului. Apoi drumurile noastre s-au despărțit. Eu am rămas în Kuban, pe cînd tatăl lui Jora, numit într-un post important la reprezentanța noastră comercială din Berlin, a plecat peste hotare.

În străinătate a avut o situație grea. Fasciștii îl vînau cu insistență, căutînd să-l atragă de partea lor. A luptat din greu ca să le reziste. Mai întîi l-au șantajat, apoi au încercat să-l mituiască. Dar el era un om cinstit și a rezistat. Pînă la urmă, l-au amenințat cu moartea dar el nu s-a speriat nici de asta.

În Germania, tatăl lui Jora, cazac neaoș din stepa cea mare, născut la Krasnodar, ducea dorul patriei sale, dorul stepelor întinse ale Kubanului, dorul plopilor care împung cerul ca niște sulițe, dorul caselor albe, al stanițelor și al grădinilor înflorite primăvara...

„Vreau să mă pot întoarce la mine acasă, într-o căsuță albă, undeva în împrejurimile Krasnodarului..." îmi scria el din Germania.

Nevasta-i murise demult. Își iubea nespus unicul fiu care poartă în această carte numele de Jora. Cînd băiatul crescu mai mare, tatăl său îl aduse la el în Germania.

Jora trăi cîțiva ani în Germania. Căpătă la Berlin diploma de inginer. Vorbea nemțește ca un neamț. Dar, ca și tatăl său, el își iubea cu înflăcărare patria și Kubanul drag unde se născuse și-și petrecuse copilăria.

Cu vreo doi ani înaintea războiului, tatăl lui Jora se îmbolnăvi greu. Medicii nu-i dădură voie să mai lucreze. Şi atunci, în sfîrşit, visul lui se îndeplini. Se întoarse în patrie şi se stabili în împrejurimile Krasnodarului.

Războiul îi frînse din nou viaţa. Cînd nemţii se apropiară de Krasnodar, el se evacuă la Taşkent. Jora plecă în Armata Roşie.

Şi întîmplarea făcu ca în zilele de zăpuşeală ale lui august 1942, Jora, locotenent în artileria antiaeriană, să se găsească lîngă Krasnodar!

În ziua de 9 august, înainte de revărsatul zorilor, comandantul divizionului de artilerie din care făcea parte îl chemă la el şi îi ordonă să ridice posturile de observaţie aşezate pînă la staţia Novo-Mariinskaia. Jora ajunse repede cu un camion la postul cel mai înaintat. El găsi acolo un sergent major căruia îi transmise ordinul comandantului de a încărca imediat tot armamentul şi echipamentul în camion.

Se lumina de ziuă. La răsărit apăru soarele iar dinspre apus, prin ceaţa prevestitoare a zorilor care se ridica încet, se ivi deodată un cîrd de *„Messerschmitt"*-uri care se duceau să bombardeze punctele de trecere ale trupelor noastre peste rîul Kuban. Cum legătura cu Krasnodarul nu fusese încă întreruptă, Jora transmise informaţia privind trecerea avioanelor nemţeşti.

După aceasta, se urcă în camion şi ordonă şoferului să se întoarcă cu cea mai mare viteză la Krasnodar. Dar motorul se încăpăţînă şi şoferul nu izbuti cu nici un chip să-l mai pună în mişcare.

Deodată, departe de drum, Jora văzu ridicîndu-se nori de praf şi deosebi lămurit prin binoclu o coloană de motociclişti şi vestoanele verzi ale soldaţilor nemţi.

În camion se găseau mitraliere antiaeriene cu patru ţevi. Jora aşteptă liniştit pînă ce coloana ajunse destul de aproape şi trase o rafală lungă. Coloana se opri. Siluetele verzi se risipiră în toate părţile.

Timp de două minute fu linişte. Apoi, mitralierele prinseră a ţăcăni brusc. Între timp, şoferul camionului reuşise să repare motorul şi maşina porni cu mare viteză spre Krasnodar.

In locul unde drumul care vine de la aerodrom dă în şosea, camionul fu atacat dintr-un şanţ de către pistolari nemţi. Şoferul se clătină şi capul îi căzu pe volan.

Jora trecu la volan şi mări viteza.

Începură să se vadă primele căsuţe albe ale oraşului. Deasupra maşinii vîjîiau gloanţele. Aplecat la volan, Jora conducea mai departe.

Deodată, dintr-o stradelă, apăru cu mare viteză o motocicletă nemţească, tăindu-i calea. Jora nu apucă să frîneze...

Simţi o zguduitură şi maşina se opri. Sub roţi se afla motocicleta turtită şi trupul însîngerat al unui soldat neamţ.

Jora sări pe caldarîm. Dar din aceeaşi stradelă apărură alte motociclete. Jora trase de aproape în ele cu pistolul. Motocicleta din faţă descrise un cerc mare şi căzu în şanţ. Dar Jora nu mai apucă să-şi reîncarce pistolul. O durere îngrozitoare îl arse în piept...

Jora îşi veni în fire tocmai cînd soarele prinse să asfinţească şi la început nu putu să înţeleagă nimic. Deasupra capului era cerul colorat de lumina amurgului. În jurul lui zeci şi sute de oameni stăteau parte şezînd, parte culcaţi de-a dreptul în praful de pe jos. Alături de el, cineva delira. Se auzeau gemete... Jora încercă să se ridice dar, din pricina durerii sfîşietoare de la piept, căzu iar.

Zăcu aşa un timp şi privi în jurul lui. Nu departe de acolo văzu un gard înalt de sîrmă ghimpată, iar dincolo de gard, contururile cunoscute ale fabricii Kalinin şi ale stadionului Dinamo, iar într-un colţ al îngrădirii un foişor de pază. Pe platforma foişorului era instalată o mitralieră grea şi alături de ea stătea o santinelă germană.

„Prizonier... Lagăr de concentrare..."

Bănuiala aceasta era încă şi mai chinuitoare decît durerea care, cu o clipă înainte, îi sfîşia trupul.

Jora nu-şi putea aminti cîtă vreme trecuse de cînd era în lagăr. Rănile îl ardeau şi-l mistuia setea. Mintea i se întuneca. Realitatea şi delirul se confundau... Uneori i se părea că vede pe tatăl său şezînd pe banca din faţa căsuţei lor din Krasnodar, alteori că e în amfiteatrul institutului politehnic german unde studiase. Un profesor se apropia şi-l întreba ceva... Dar iată că profesorul dispărea şi în locul lui apărea un ofiţer neamţ. Ofiţerul îl scotocea brutal pe Jora prin buzunare şi repeta de cîteva ori cu glas tare numele lui de familie...

— Ai locuit la Berlin ?... Tatăl dumitale a lucrat la reprezentanţa comercială sovietică ? Ai urmat cursurile Politehnicii din Berlin ?... — îl tot întreba ofiţerul german. Lui Jora i se părea că mai văzuse undeva pe acest ofiţer neamţ...

Apoi urmă un nou gol în memoria lui şi se regăsi într-o cameră mică şi luminoasă. Jora zăcea în pat. Alături de el stătea un om cu o bonetă albă de medic.

— Unde sînt ? Cine eşti dumneata ? — întrebă Jora.

— Eşti la spital. Iar eu sînt medic. Taci. N-ai voie să vorbeşti, îţi face rău.

— De ce-s aici ?

— Eşti rănit, — îi răspunse rece doctorul Bulgakov şi Jora prinse în vocea lui o mlădiere de duşmănie ascunsă.

Apoi doctorul plecă. În locul lui veni o soră tînără de tot, o cercheză, o fată tăcută. Jora începu iar să delireze. Parcă vedea iar pe tatăl său şi pe ofiţerul neamţ care-i scotocise buzunarele în lagăr... Unde oare îl mai întîlnise ?

A doua zi dimineaţa i se dădu lui Jora o ceaşcă de cacao. Apoi veni doctorul şi puse pe măsuţa de lîngă pat două pachete de ciocolată elveţiană veritabilă. Jora se uită nedumerit la Bulgakov.

— Ţi-au fost trimise, — spuse scurt doctorul.

— De către cine ?

— Are asta vreo importanţă, domnule locotenent ?

— Da. Are, doctore, — răspunse tăios Jora. — Cine le-a trimis ? Spune !

— Ei, dacă ţii cu tot dinadinsul... Aghiotantul colonelului Kristmann, şeful gestapoului.

— Cine ? — ţipă Jora, ridicîndu-se în pat şi căzu pe perne sleit de putere.

— Linişteşte-te. Îţi face rău dacă te enervezi.

Incleştînd dinţii de durere, locotenentul se ridică încet, apucă cu mîna sănătoasă pachetele de ciocolată şi le zvîrli jos strigînd :

— La dracu' cu asta ! La dracu' !...

În strigătul acesta îşi vărsa rănitul toată indignarea care-l cuprinsese faţă de acest atentat infam la demnitatea neştirbită a omului sovietic, la onoarea ofiţerului sovietic ; era singurul fel în care putea aprecia „darul" nemţesc...

În aceeaşi clipă, Jora simţi că se prăbuşeşte într-o prăpastie întunecoasă... îşi pierdu cunoştinţa.

Cînd îşi veni în fire, Jora văzu, aplecată peste el, faţa îngrijorată a doctorului, dar care nu mai avea acum expresia de răceală de mai înainte. Lui Jora i se păru că ochii lui Bulgakov oglindeau căldură şi compătimire.

— Înţelege un lucru, — îi zise încet doctorul. — Lucrul cel mai de seamă pentru dumneata este să te faci sănătos şi voinic. Numai atunci ai să poţi fi în stare să întreprinzi tot ce vei socoti de cuviinţă. Acum ai nevoie, înainte de toate, de linişte. Nici un fel de emoţii, de întrebări şi mai cu seamă de... manifestări în felul aceleia cu ciocolată...

Mai trecură patru zile, Jora se îndrepta văzînd cu ochii. Noaptea, la căpătîiul lui, veghea o soră. Ziua venea regulat de mai multe ori doctorul. Jora încercase să-l descoasă despre situaţia de pe front, despre viaţa în Krasnodar, despre blestematul de ofiţer neamţ, dar Bulgakov rămînea neînduplecat.

— Nu. N-ai să auzi un cuvînt de la mine, pînă ce nu te faci bine...

Jora era nervos. Nu-i putea ieşi din cap faţa cunoscută a ofiţerului neamţ. Ce avea cu el aghiotantul colonelului Kristmann? Cu el, locotenent rus rănit!... Şi de ce-l transferaseră din lagăr la spital?

A doua zi, Bulgakov îi aduse lui Jora un pachet împăturit cu grijă.

— Ai aici vin, ciocolată, cacao, unt de frişcă şi lapte condensat. Sînt tocmai lucruri de care ai acum o deosebită nevoie. N-am să-ţi ascund că toate acestea au fost aduse de acelaşi neamţ. Mai trec pe la dumneata peste zece minute. Iar dumneata gîndeşte-te la toate în linişte...

Doctorul ieşi repede din cameră. Cînd peste un sfert de oră se întoarse, Jora stătea întins şi cu ochii închişi.

— Dormi? — îl întrebă încet Bulgakov.

— Nu. Nu dorm. — În vocea lui Jora, doctorul desluşi o linişte pe care o au de obicei oamenii care au luat o hotărîre fermă, nestrămutată. — Nu dorm. Sînt numai foarte obosit. Aş vrea să mă odihnesc. Am să încerc să dorm. Dar am să te rog, doctore, să iei de aici pachetul. N-am nevoie de el...

Doctorul îl privi atent pe Jora şi se încruntă.

Jora tăcea. El stătea mai departe cu ochii închişi. Doctorul luă pachetul şi căutînd să nu facă zgomot ieşi încet din rezervă...

*
* *

Seara, cineva bătu încet la uşa rezervei în care zăcea Jora.

— *Darf ich herein?* [1])

— *Herein!* [2]) — răspunse Jora maşinal, tot pe nemţeşte.

În cameră intră un ofiţer neamţ, înalt şi zvelt, într-o tunică bine croită pe care era ordinul „Crucea de fier" clasa întîia. Ofiţerul răspîndea un miros de parfum franţuzesc fin, obrazul trandafiriu, proaspăt ras, strălucea, iar cărarea era trasă drept, ca un fir de aţă.

Jora tresări. În faţa lui stătea ofiţerul neamţ pe care-l văzuse în delir, în ziua aceea cumplită, cînd, sleit din cauza marii pierderi de sînge, zăcea la pămînt în lagărul de lîngă fabrica Kalinin.

— Bună ziua, colega! — îl salută vesel neamţul, aşezîndu-se lîngă pat pe un scaun. — Ce surprize neaşteptate mai aduce şi războiul! Oare mă puteam eu gîndi că am să întîlnesc în Kuban, rănit şi pierzîndu-şi tot sîngele, pe un vechi cunoscut

---

[1]) Pot să intru? (În limba germană.) (N. trad.)
[2]) Intră! (În limba germană.) (N. trad.)

al meu ? Dar mi se pare că nu mă recunoști ? Să mă fi schimbat așa de mult ?

— Nu, nu vă recunosc, — răspunse Jora.

Neamțul zîmbi blajin și continuă să vorbească nestînjenit :

— Ei, ce să-i faci ? Am să încerc să-ți vin în ajutor. Așadar, hai să ne reamintim... Berlin... Un început de primăvară timpurie... Undeva are loc un examen scris la rezistența materialelor. Un student rezolvă repede problema. La vecinul lui treaba nu prea pare să meargă. Dar orice ar fi, trebuie totuși să treacă examenul, pentru că altminteri îl amenință o discuție neplăcută cu tatăl lui...

— Otto Steinbock ! — exclamă fără voie Jora.

Își aducea acum aminte cu precizie de examenul de la Politehnica din Berlin, de vecinul lui de bancă și de soluția problemei pe care o suflase acestui neamț pomădat...

Steinbock rîse vesel :

— In sfîrșit ! Eu însă te-am recunoscut îndată. Deși în lagăr, trebuie să ți-o spun, erai departe de a fi în formă. Ei, dar asta-i acum o chestiune care a trecut. Sper, colega, că aici ai o îngrijire bună ?

Jora nici nu apucă să răspundă, căci neamțul și începuse iar să vorbească.

— Și nu-ți închipui ce avalanșe de surprize ! Am raportat despre dumneata șefului meu, domnul colonel Kristmann, și el mi-a spus că a cunoscut foarte bine pe tatăl dumitale la Berlin și că-l stima foarte mult. Trebuie să recunosc că nu din inițiativa mea ci dintr-a lui, ți s-au trimis aici cele cîteva pachete. Dar am aflat cu părere de rău că nici nu te-ai atins de ele. Probabil că conținutul lor nu ți-a fost pe plac. Asta e vina mea. Trebuia să mă fi informat din vreme de gusturile dumitale. Dar poate vrei să-ți trimitem portocale ? Am primit zilele acestea portocale napolitane minunate. Se topesc în gură, nu alta !

Lui Jora îi năvăli tot sîngele în obraz. El făcu un gest de nerăbdare.

— Nu te deranja, domnule Steinbock, — întrerupse el pe neamț. — Nu-ți cer nimic și nu voi primi nimic de la dumneata.

— Te recunosc. Cum să nu te recunosc ? Ești același ireconciliabil ortodox ! Dealtfel, te și înțeleg. Ai suferit un șoc nervos, ai fost rănit și ai pierdut mult sînge... Dar nădăjduiesc că în curînd te vei reface, te vei odihni. Și treptat, totul se va aranja...

— Nu înțeleg despre ce-i vorba. N-are ce să se aranjeze, domnule locotenent !...

Ușa scîrțîi ușor și în prag apăru Bulgakov.

— A trecut timpul, domnule locotenent. V-am prevenit că bolnavul este încă foarte slab...

— Mă iertaţi, domnule doctor! Dar nu ne-am mai văzut de trei ani! Ba nu, chiar de patru. Cîte amintiri! Era firesc să încep cu sporovăiala. Dar acuma, plec, plec... Da, dar era cît pe ce să uit ce era mai de seamă. Şeful meu, domnul colonel Kristmann, m-a rugat, colega, să-ţi transmit urările lui de însănătoşire grabnică. „Spune bolnavului, mi-a zis el, că zilele acestea, cum voi găsi o clipă liberă, voi trece neapărat să strîng mîna fiului vechiului meu cunoscut, pentru care am păstrat un mare şi sincer respect..."

Jora se uită ţintă la neamţ. Se vede că-i trecu prin minte ceva, căci îşi lăsă ochii în jos şi zise liniştit:

— Transmite, te rog, şefului dumitale, domnule locotenent, că voi fi bucuros să-l văd.

Neamţul aruncă o privire repede şi atentă lui Jora:

— Asta-i perfect! — zise el prietenos. — Îţi doresc însănătoşire grabnică. La revedere, colega!

Şi, lovindu-şi călcîiele, Steinbock se întoarse şi ieşi din cameră.

După ce conduse musafirul, Bulgakov se întoarse la Jora. Acesta zăcea fără cunoştinţă. Capul îi alunecase de pe pernă. Plapuma căzuse pe jos, iar pe pansament apăruseră pete vii de sînge. Doctorul avu mult de furcă pînă ce Jora să-şi vină, în sfîrşit, în fire.

— A plecat Steinbock? — întrebă el în şoaptă.

...Noaptea, trecînd prin coridor, Bulgakov auzi şoapte înăbuşite în camera lui Jora. Doctorul deschise uşa. Lîngă pat şedea sora, cercheza cea tînără, căreia îi zicea Bella şi care, din prima zi, era aproape nelipsită de lîngă patul lui Jora. Convorbirea se opri. Lui Bulgakov i se păru că Jora ascunsese ceva sub pernă.

— Ce s-a întîmplat? Ţi-e rău? — îl întrebă Bulgakov.

Sora se fîstîci şi tăcea. Jora însă îi răspunse:

— Nimica toată, doctore! Mi se învîrtea capul şi sora mi-a dat un praf. Acum mi-a trecut cu totul...

Bulgakov se hotărî ca a doua zi dimineaţa să încerce s-o descoasă cu binişorul pe Bella cu privire la convorbirea din noaptea ceea, dar dimineaţa aduse doctorului griji noi şi el uită să mai vorbească cu dînsa.

* * *

Către sfîrşitul zilei următoare, colonelul Kristmann, şeful gestapoului, veni să-i facă o vizită lui Jora. De statură mijlocie şi cu o tendinţă spre îngrăşare, cu părul cărunt tuns scurt şi ridicat în sus ca o perie, colonelul intră fără grabă în cameră, se

recomandă liniştit şi scurt „colonelul Kristmann“ şi se aşeză pe un scaun lîngă pat.

Toate acestea le făcu ca şi cum ar mai fi venit de multe ori pe acolo.

Jora nu se aşteptase la vizita lui Kristmann chiar atît de curînd. El păli si, ridicîndu-se puţin în pat, îşi aţinti privirea asupra colonelului. Apoi îşi vîrî repede mîna sub pernă. Dar probabil că nu-şi socotise de mai înainte puterile pentru că scoase un geamăt şi căzu neputincios pe spate. De sub pernă lunecă un obiect îngust şi lucios, mai întîi pe cearşaf, apoi cu zgomot metalic pe podeaua de piatră...

Kristmann nu observase, se vede, nimic. Işi puse liniştit picior peste picior şi începu să vorbească ruseşte cu Jora.

— Am discutat chiar acum cu doctorul şi mi-a spus că eşti încă foarte slab, că te găseşti într-o tensiune nervoasă şi că n-ar trebui să fii deranjat. Mi-am permis totuşi să vin la dumneata. E vorba să plec în seara aceasta pentru cîteva zile din Krasnodar şi n-aş vrea să amîn pentru un timp nedeterminat convorbirea pe care ţin s-o am cu dumneata. Am să caut să fiu scurt.

Kristmann îşi scoase portţigaretul şi-şi aprinse o ţigară.

— Te cunosc demult, domnule locotenent. Mai ales îl cunosc bine pe tatăl dumitale. Toată activitatea lui la Berlin s-a desfăşurat sub ochii mei. Ştiu că agenţii noştri au încercat întruna să-l atragă, dar n-au reuşit. Tatăl dumitale s-a arătat un om cinstit şi ferm. Şi-l stimez pentru asta.

Jora îşi ridică fără să vrea capul de pe pernă şi ascultă cu atenţie încordată cuvintele lui Kristmann.

— Asta te miră ? Ai trăit multă vreme în Germania, ai absolvit Politehnica din Berlin şi mi se pare că dumneata ar trebui să ne înţelegi pe noi germanii... Cea dintîi poruncă a unui german adevărat a fost şi a rămas devotamentul faţă de marea Germanie şi de Führerul nostru. Printre aceşti germani adevăraţi, îmi îngădui să mă socotesc şi eu... Am trecut prin multe, prin foarte multe. În tinereţe, am absolvit Universitatea din Leipzig. Apoi am luptat ca soldat în primul război mondial şi am băut pînă la fund paharul amar al înfrîngerii noastre. Am fost social-democrat şi acum am devenit nazist. Dar orice aş fi fost, m-am dat pe mine însumi, mi-am dat toate puterile, toată voinţa mea ca să prefac Germania dintr-o ţară învinsă în stăpîna lumii, aşa cum a ajuns s-o vadă azi omenirea. Acum, după ce ştii toate acestea, judecă şi dumneata, cum să nu-l fi stimat eu pe tatăl dumitale care-i un slujitor devotat şi cinstit al patriei sale ? Să-ţi spun chiar mai mult. Atunci, la Berlin, de multe ori am spus oamenilor mei : Uitaţi-vă la omul acesta şi fiţi şi voi ca el !...

Kristmann se ridică, făcu cîţiva paşi prin cameră şi se aşeză iar pe scaunul de lîngă pat.

— Să trecem acum la chestiunea noastră... Am venit în Kuban. Şi am venit pentru totdeauna. Dar Kubanul nu-i pentru noi, nici Belorusia, nici Ucraina. Acolo sîntem învingători, cuceritori, stăpîni. Aici însă sîntem prietenii Kubanului. Aşa a dispus Führerul. Şi iată pentru ce am venit la dumneata...

— Ca să repetaţi povestea cu tatăl meu şi să încercaţi să faceţi din mine un spion?

Jora respira din greu. Ochii lui urmăreau fiecare mişcare a neamţului.

— Nu sînt chiar atît de naiv cum îţi închipui dumneata, — răspunse Kristmann. — Ştiu că dumneata eşti copia fidelă a tatălui dumitale şi că nu vei deveni în nici o împrejurare un spion. Şi nici nu am nevoie de asta. Am venit să-ţi propun o alianţă şi să-ţi cer ajutorul dumitale pentru binele poporului vostru... Ţi-am mai spus: am venit aici în Kuban ca prieteni. Aşa vrea Führerul. Dar printre noi sînt şi oameni mărginiţi care judecă prea strîmt. Aceştia nu cunosc poporul dumitale. Nu cunosc obiceiurile şi tradiţiile lui sfinte. Nu-ţi voi ascunde că am tolerat oarecare greşeli: unii din subalternii mei s-au cam înfierbîntat şi oameni nevinovaţi au avut, poate, de suferit. Tocmai pentru a nu se mai repeta asemenea greşeli, pentru a evita victime inutile, am să te rog să devii sfetnicul şi consultantul meu. Nimic mai mult! Mi se pare că am făcut o alegere minunată oprindu-mă la dumneata. Dumneata eşti cazac, cunoşti cazacii şi Kubanul dumitale natal, eşti patriot şi oamenii din Kuban vor avea încredere în dumneata, fiindcă eşti fiul unui cazac cinstit din Kuban, foarte cunoscut în ţinut. Nu-ţi propun nimic dezonorant, nimic care ar putea ofensa, fie chiar cîtuşi de puţin, sentimentele dumitale patriotice. Dimpotrivă: te chem să fii un prieten activ al poporului dumitale, apărătorul lui. Mă înţelegi bine? Nu-i vorba aici de nici un fel de informaţii, de schimbare la faţă, de trădare! Îţi cer numai ajutorul pentru stabilirea unor relaţii de prietenie între marea Germanie şi glorioasa căzăcime din Kuban. — Kristmann tăcu. — Ce ai de răspuns?

— Că nu vă cred, — spuse Jora.

— M-am aşteptat la acest răspuns. E firesc ca împrejurările să te silească să fii precaut. Dar, te rog să mă crezi, eu nu-ţi doresc răul şi ca să-ţi arăt că nu spun vorbe goale, îţi voi da o mică dovadă.

Kristmann se aplecă încet şi ridică de jos un mic pumnal bine ascuţit, din acelea pe care îl poartă de obicei fetele cercheze din aule.

— Cu acest pumnal, — zise Kristmann, fără să ridice glasul, — ai vrut să mă ucizi. Altul, în locul meu, ar fi dat ordin să te

spînzure. Eu însă îţi ofer o alianţă şi nu-ţi voi aminti niciodată despre asta.

— Şi dacă... refuz? — întrebă Jora.

Kristmann dădu din umeri.

— Se vor comporta cu dumneata ca şi cu orice prizonier obişnuit şi nimic mai mult. Te rog, gîndeşte-te... Nu vreau să te constrîng să-mi dai un răspuns imediat. Dar ţine minte: cu cît te vei hotărî mai curînd, cu atît mai puţine vor fi victimele nevinovate, cu atît va fi mai bine pentru Kuban şi, desigur, şi pentru dumneata. Acest pumnal îl iau cu mine ca amintire. La revedere. Fă-te sănătos.

Kristmann dădu din cap şi ieşi.

Bulgakov îl aştepta pe colonel în coridor.

— Ascultă-mă cu atenţie, doctore! — Vocea lui Kristmann era rece şi tăioasă. — Rănitul trebuie să se facă bine. Vei primi tot ceea ce îţi trebuie prin aghiotantul meu. Ţine minte numai atîta: dacă tînărul moare pe neaşteptate sau dispare din spital, am să dau ordin să fii jupuit de viu.

Fără să mai aştepte răspunsul, colonelul ieşi şi se urcă în maşină...

Într-una din zilele următoare, Bulgakov dădea ca de obicei consultaţii la spital. Ultimul dintre cei înscrişi era directorul comercial al societăţii anonime „Camelia". El ţinu pe doctor puţin timp. Venerabilul bătrîn cu barbă albă îi ceru să-i examineze inima şi plămînii. Doctorul constată că avea o scleroză inerentă vîrstei, că tusea care nu-i dădea pace venea din gît şi că nu exista nici un motiv de îngrijorare.

— Iartă-mă doctore, — îi spuse Arseni Silvestrovici lui Bulgakov, cînd acesta îi întinse reţeta. — Nişte cunoscuţi de-ai mei mi-au spus că în spitalul dumitale zace un ofiţer rus rănit. După toate semnele ar fi un nepot de-al meu. Te-aş ruga să-mi dai voie să-l văd.

— Nu, asta-i cu neputinţă, — răspunse Bulgakov.

Doctorul ţinea bine minte ceea ce-i spusese Kristmann.

— Crede-mă, doctore, că vizita mea e absolut necesară!

În vocea lui Arseni Silvestrovici vibra o emoţie adîncă. Doctorul Bulgakov se gîndi la vizitele ciudate ale nemţilor, la starea îngrijorătoare a locotenentului rănit şi spuse:

— Bine, du-te... Ultima uşă la dreapta. Numai nu sta mult.

Arseni Silvestrovici era un vechi prieten al familiei lui Jora şi, cu toată barba albă pe care şi-o lăsase înainte de a trece în ilegalitate şi care îi schimba înfăţişarea, Jora îl cunoscu îndată.

Jora povesti „directorului comercial“ al „Cameliei“ despre toate prin cîte trecuse, despre lagăr, despre transferarea lui la spital, despre pachetele pe care i le trimiteau nemţii, despre Steinbock şi Kristmann, despre propunerea acestuia din urmă, despre pumnalul nefast. Era doar primul om cu care putea să vorbească deschis şi să-i spună tot ce-l frămînta şi-l chinuia.

— Noaptea stă de veghe aici în cameră o fată, sora Bella, o cercheză. În noaptea dinaintea venirii lui Kristmann, am zărit la ea un pumnal mititel, dintr-acelea pe care le poartă de obicei fetele cercheze. Am convins-o pe Bella să-mi dea pumnalul. Voiam să-l omor pe Kristmann... Dar cînd a venit Kristmann... Venirea lui a fost atît de neaşteptată... încît pumnalul mi-a scăpat din mînă... Spune-mi ce-i de făcut acum?

— Ce-i de făcut? — repetă încet Arseni Silvestrovici. — Acelaşi lucru pe care l-ar fi făcut şi tatăl tău, dacă era în situaţia ta: să lupţi!

— Să lupt? Dar cum? Sînt prizonier. Nici mîna nu pot să mi-o mişc. Sînt sigur că sînt sub observaţia agenţilor lui Kristmann. De aici nu pot fugi... Nu mai am nici putere să lupt. Nu-mi rămîne decît un singur lucru: să mor!

Arseni Silvestrovici tăcea, fără să-l slăbească din ochi pe Jora.

— Te credeam mai tare... şi mai deştept, — zise el.

— Dar ce să fac? — repetă Jora.

— Să accepţi! Să te duci la Kristmann.

— Cum? Să devin spion neamţ? Niciodată!

— Trebuie să faci asta, dragul meu prieten! Ai să lucrezi la gestapo. Kristmann e o bestie deşteaptă şi şireată. La început are să fie modest, dar cu fiecare zi care va trece, va deveni tot mai îndrăzneţ. Îţi va cere să trădezi. Nici asta nu-i nimic. Îi vom arunca noi din cînd în cînd cîte un os... Numai trebuie să fii cu ochii în patru. Şi, cine ştie? Poate că reuşeşti să salvezi zeci de vieţi, să ajungi să-l iei de gît chiar şi pe Kristmann şi să ne ajuţi să-i dăm o lovitură... Într-un cuvînt, dumneata vei fi omul nostru la gestapo.

— Al „nostru“?

— Doar nu numai noi doi am rămas în Krasnodar. Sînt aici mulţi de-ai noştri. Fiecare lucrăm şi nu disperăm şi nimeni dintre noi nu se gîndeşte să moară... Nu-i vorbă, să lupţi împotriva lui Kristmann nu-i treabă uşoară. Dar nu-i oare asta tocmai ceea ce te-a învăţat partidul, tocmai ceea ce te-a învăţat tatăl tău, lucrul la care ai visat şi tu? Să fii atunci cînd va fi să înceapă lupta, în prima linie şi la postul cel mai primejdios. Partidul îţi face această cinste. Îţi vorbesc nu numai ca prieten al tatălui tău, dar în calitate de reprezentant al Co-

mandamentului mişcării de partizani din sud şi în calitate de reprezentant al partidului...

Jora tăcea. Zăcea palid şi nemişcat. Faţa îi era încruntată şi se uita ţintă în tavan. Arseni Silvestrovici nu-l grăbea. El îşi dădea seama că Jora hotăra acum singur calea vieţii lui...

— Şi dumneata, Arseni Silvestrovici, ai să m-ajuţi? — întrebă în sfîrşit Jora.

— Vom lupta cu toţii, mînă-n mînă cu tine. Dar despre asta vom mai vorbi. Mai trec pe la tine. Pînă atunci înzdrăveneşte-te şi mai capătă puteri. Cînd mai vine Kristmann la tine, spune-i că primeşti...

Cînd, după cîteva clipe de la plecarea lui Arseni Silvestrovici, intră Bulgakov la Jora, el nu-şi mai recunoscu pacientul.

— Mult am să mai zac aici, doctore? — îl întîmpină Jora. — Sînt gata să-ţi urmez toate prescripţiile, numai să mă pui mai repede pe picioare.

In cursul săptămînii următoare, directorul comercial al „Cameliei" veni de două ori să-l consulte pe doctorul Bulgakov şi de fiecare dată se duse să-l vadă şi pe Jora.

Peste zece zile, locotenentul Steinbock veni din nou să vadă pe bolnav. Jora îl rugă să transmită colonelului Kristmann numai atît: „de acord".

Aşa a intrat Jora în serviciul gestapoului.

CAPITOLUL IX

Intr-o bună dimineaţă, Krasnodarul fu răscolit de o înştiinţare a primăriei oraşului afişată pe gardurile şi zidurile caselor. Inştiinţarea spunea că în aceeaşi zi, la ora trei după amiază, va trece prin oraş o coloană de prizonieri de război ruşi. Mai departe, înştiinţarea arăta că locuitorii Krasnodarului aveau învoirea să dea prizonierilor alimente lîngă catedrala Krasnîi Sobor, unde coloana de prizonieri urma să facă o haltă.

La ora arătată, o mulţime uriaşă se adunase lîngă catedrală.

Kotrov, care avea însărcinarea să se găsească de faţă în piaţa catedralei, întîrziase puţin. Răzbise anevoie pînă în strada Sedin şi văzu de-a lungul străzii Proletarskaia şi pînă în piaţa catedralei o mulţime de femei, de bărbaţi în vîrstă şi de copii care aşteptau, înghesuiţi pe trotuare. Toţi aveau în mînă bocceluţe cu pîine, cu slănină, cu pătlăgele roşii şi cu mere. Unele gospodine aduseseră chiar oale cu borş fierbinte, fumegînd. Pe balcoanele şi acoperişurile caselor mai mari erau postaţi operatori de cinematograf şi fotografi nemţi care îşi instalaseră acolo trepiedele.

Trecînd prin curţi, Kotrov ajunse în strada Comunarzilor unde locuiau nişte cunoscuţi de-ai lui. Avu norocul să-i găsească acasă şi se postă împreună cu ei, pe peronul înalt al casei de unde se vedea ca în palmă toată piaţa catedralei.

Mulţimea se agita şi se frămînta zgomotos. Toţi erau nerăbdători să vadă cît mai curînd pe prizonierii noştri şi să le împartă modestele lor daruri. Tot acolo, în piaţă, stăteau şi ofiţerii nemţi. Prin mulţime mişunau poliţaii, dar nici unul nu încerca să alunge pe cei adunaţi acolo.

Deodată se auziră strigăte:

— Vin! Vin!...

La cîţiva paşi de Kotrov stătea un poliţai; în mînă avea un buchet de flori pe care îl învîrtea deasupra capului şi care tot striga:

— Vin! Vin!

Kotrov îşi dădu seama că asta nu era a bine. De ce se bucura poliţaiul? Şi de ce avea flori în mînă?...

Mulţimea deveni şi mai zgomotoasă. Acei care se găseau în rîndurile din urmă se ridicau în vîrful picioarelor, îşi întindeau gîtul şi încercau să-şi facă drum în faţă.

În sfîrşit, grupul prizonierilor de război se arătă. Să fi fost treizeci pînă la patruzeci de oameni. Murdari, cu hainele în zdrenţe, cu feţele chinuite, ei mergeau pe caldarîm, uitîndu-se cu nelinişte în toate părţile.

Mulţimea se repezi spre prizonieri. Cu lacrimi în ochi, locuitorii Krasnodarului întindeau prizonierilor darurile pe care le aduseseră.

Dar prizonierii speriaţi refuzau să le ia.

— Vă mulţumim, dragii noştri... N-avem nevoie... N-avem nevoie, — spuneau ei uitîndu-se la nemţii care îi păzeau. — N-avem voie să primim nimic... Ne-ar ucide...

Se auzi deodată un uruit surd de motoare. În piaţă sosi un camion enorm şi prăfuit. Prelata care îl acoperea era scoasă. Kotrov scoase un strigăt de mirare. Pe platforma camionului, pe tărgi, erau culcaţi răniţi nemţi.

După primul camion mai veni unul şi pe urmă încă două, toate pline cu răniţi nemţi, culcaţi unii lîngă alţii, bandajaţi cu feşe albe din care unele pătrunse pe alocuri de sînge.

— Sînt de-ai noştri!... Ura!... — ţipă poliţaiul care stătea alături de locul unde se afla Kotrov. Cît ai clipi, el răsuci mîna şi buchetul de flori zbură în maşină.

Aceasta servi de semnal.

— Sînt de-ai noştri! De-ai noştri! — ţipau poliţaii amestecaţi în mulţime, aruncînd cu flori şi fluturînd batiste.

Operatorii de cinematograf nemţi începură să învîrtească manivelele aparatelor lor, iar fotografii ţăcăniră cu declanşatoarele.

Mulțimea amuțise îndată. Unii încă nu izbutiseră să se dumirească, iar ceilalți, care pricepuseră numaidecît despre ce era vorba, erau indignați de această înscenare infamă și stăteau fără să scoată un cuvînt.

Kotrov clocotea. Cum își dădu seama despre ce era vorba, sări de pe peronul casei și făcîndu-și loc prin mulțime, se duse repede la Dereveanko căruia simțea nevoia să-i spună cît mai curînd de provocarea din piata catedralei.

Dar Kotrov nu-l găsi pe Dereveanko la atelierul lui de cartonaje. Kotrov așteptă acolo aproape o oră și se hotărî apoi să se întoarcă acasă la Valia, care tot mai locuia la Lîsenko.

În drum, Kotrov se gîndea cu scîrbă la reaua credință cu care înșelaseră nemții pe locuitorii Krasnodarului și la cinismul lor de a se servi de cele mai frumoase sentimente omenești, în scopul unei propagande mincinoase. Cît de josnic și în același timp de prostesc și de fără sens era totul! Pînă diseară, provocarea va fi cunoscută de tot orașul... Ei și? Cu atît mai rău pentru nemți!...

Și deodată lui Kotrov îi fulgeră prin minte un gînd neașteptat.

După zvonurile care circulaseră, răniții nemți erau aduși în oraș dinspre sud. Pînă în ultima vreme fusese acolo liniște. Ce putea oare însemna asta? Ce schimbare se întîmplase în situația militară?... Nu cumva începuse ofensiva noastră?

Kotrov se grăbea s-ajungă acasă. Dorea să împărtășească cît mai curînd Valiei gîndurile sale.

Valia îi ieși înainte în antreu. Se sculase de două zile și cu toate că-i venea încă greu să umble, rătăcea prin odăi.

— Ai fost la catedrală? — fu prima întrebare pe care i-o puse Valia.

Știa totul de la sora lui Lîsenko care trecuse pe la dînsa și-i spusese întîmplarea.

— Ce josnicie! — zise Valia. — Ce rost ar putea avea această minciună? Numai ca să pună într-o păcătoasă de fițuică fascistă o fotografie cu titlul: „Populația capitalei Kubanului întîmpină cu entuziasm pe bravii noștri soldați răniți pe cîmpul de luptă..." — Toată ființa ei se revoltă în fața acestei minciuni a nemților. — Nu, Vanea, nu mai pot sta fără să fac și eu ceva! Uite, azi vine Lîsenko. Am să-i spun să-mi dea de lucru.

Valia și Vanea așteptară în seara aceea multă vreme pe Lîsenko care avusese o zi grea.

În timpul pauzei de prînz, se răspîndise la combinat zvonul despre înscenarea din piața catedralei. Auzind de asta, Lîsenko trecu imediat pe la toate fabricile combinatului. Muncitorii erau agitați. Peste tot nu se vorbea decît despre înșelăciunea nemților.

Tineretul, dar mai ales comsomoliştii brigăzii lui Baturin, îl ţinură mult timp pe Lîsenko.

— Cît o să mai răbdăm? — întrebau indignaţi tinerii muncitori. — În loc să-i batem pe nemţi, ne ţinem de fleacuri!...

Ei stăruiau ca, înainte de toate, să se lichideze trădătorii, făcînd cu aceasta aluzie la Şlîkov.

Lui Lîsenko îi fu destul de greu să-i liniştească şi să mai domolească puţin tineretul care se aprinsese...

De la combinat, Svirid Sidorovici se duse acasă. La cea dintîi răspîntie îl aştepta Skokova. Ea îl vesti că, în ziua aceea chiar, sosise la combinat o scrisoare adresată lui Stift, prin care se confirma sosirea la Krasnodar în una din zilele următoare, a lui Rodrian, însoţit de un grup de ingineri nemţi.

Lîsenko nu se îndoia nici o clipă că îndată ce va sosi, Rodrian se va arăta neîntîrziat la combinat. Venirea asta a lui Rodrian nu-i plăcea chiar deloc lui Lîsenko. Aşa cum spusese dealtfel şi la adunarea de partid, el îşi dădea seama că Rodrian, care cunoaşte amănunţit tot procesul de producţie, nu era Stift şi că inginerii aduşi erau ceva mai de seamă decît nătîngul de feldwebel Stroba. Cu dînşii, va fi nevoie ca toţi să-şi ciulească urechile şi să-şi deschidă ochii.

Lîsenko se duse pe la Arseni Silvestrovici ca să-i comunice aceste veşti şi să-i ceară sfaturi. Dar directorul comercial al „Cameliei" aflase deja tot: şi actul de provocare din piaţa catedralei şi indignarea pe care această provocare o stîrnise la combinat şi pînă şi apropiata sosire a lui Rodrian.

— Ştiu tot, — zise el lui Lîsenko, — şi chiar ceva mai mult. Ne putem felicita. Partizanii noştri au început să-i bată zdravăn pe nemţi.

Arseni Silvestrovici îi spuse lui Lîsenko că pe linia principală de cale ferată, în regiunea Gheorghie-Afipskaia sau Severskaia, partizanii aruncaseră în aer un eşalon nemţesc şi că distruseseră în acelaşi timp o puternică coloană motorizată nemţească. Care detaşament săvîrşise aceasta, nu se ştia deocamdată. Un singur lucru era sigur: nemţii suferiseră pierderi mari şi răniţii pe care nemţii îi aduseseră în piaţa catedralei veneau chiar din locul unde se desfăşurase acţiunea de diversiune a partizanilor.

— Acum, Svirid, — spuse Arseni Silvestrovici, — lucrul cel mai important e să ţinem în frîu tineretul din combinat. Ei trebuie lămuriţi asupra legilor „războiului tăcut". Vin timpuri grele... Un singur cuvînt nelalocul lui poate compromite tot...

Cum intră Lîsenko pe uşă, Valia şi Kotrov tăbărîră pe el.

Valia vorbea cu înflăcărare şi convingere. Nu mai avea puterea să şadă acasă cu braţele încrucişate; datoria fiecărui patriot sovietic era să se răzbune pe nemţi şi în primul rînd pe trădători şi pe cozile de topor.

— Iată, să-l luăm chiar pe Şlîkov al dumitale, — spunea Valia. — Ieri a trecut pe aici Mişa din brigada lui Baturin. Mi-a spus multe despre el... Era groaznic chiar numai de ascultat! Un muncitor, un vechi membru al partidului — şi deodată — devine un trădător şi se face lacheul nemţilor!

Lîsenko, de obicei atît de reţinut, se înroşi deodată şi sări de pe scaun.

— Ia să taci din gură! — ţipă el. — Eşti încă prea tînără ca să judeci oamenii!

Lîsenko, se plimba prin cameră. Apoi, scuzîndu-se parcă de bruscheţa sa, netezi pe păr pe Valia care înmărmurise.

— Ai încărunţit dar de căpătat minte, tot n-ai căpătat. Crede-mă că noi vedem şi auzim toate. Iar pe Şlîkov te rog să-l laşi în pace... Aşteaptă. Mai tîrziu ai să înţelegi mai bine...

— Dar mi-e cu neputinţă să aştept, Svirid Sidorovici!

— Cu neputinţă? — repetă Lîsenko. — Eşti un soldat, Valentina, iar pentru un soldat, dacă nu-i fricos şi nu-i o cîrpă, cuvîntul acesta „cu neputinţă" nu există şi nu poate exista. Ai înţeles?... Să-ţi mai spun ceva: să ştii că în curînd vei căpăta de lucru. Iar acum, prieteni, la culcare...

Lîsenko nu putu să adoarmă multă vreme. Şedea întins în întuneric şi cugeta la o acţiune îndrăzneaţă care trebuia să dea un rezultat dublu. Pe de o parte, să mai descarce energia acumulată în tineret şi pe de alta, să îndrepte în altă parte atenţia nemţilor care începuseră să bănuiască că în oraş lucrează o întreagă reţea de activişti care fac parte dintr-o organizaţie clandestină cu ramificaţii întinse...

„Trebuie procedat în aşa fel, se gîndea Lîsenko, încît nemţii să capete siguranţa că acţiunile de diversiune care aveau loc în oraş nu se datoresc unei organizaţii clandestine din oraş, ci unor detaşamente de partizani care acţionează în împrejurimi!"

Două zile după aceasta, Dereveanko îl convocă pe Kotrov.

— Pregăteşte-te, Vanea! Vei fi însărcinat cu îndeplinirea unei acţiuni care comportă o mare răspundere.

Timp de trei ore, Kotrov se sfătui cu Dereveanko. Ei discutară planul de pregătire şi acel de înfăptuire al acţiunii de diversiune pe care îl alcătuise Lîsenko în noaptea aceea de nesomn.

Cu conducerea operaţiei, fu însărcinat Kotrov.

Nu departe de Krasnodar, înspre Ust-Laba, dincolo de halta 105, se întindea prin stepă un şanţ antitanc foarte adînc, care tăia de-a curmezişul rambleul liniei ferate.

Noaptea era întunecoasă. Abia dacă puteai zări terasamentul de calcar galben mărunt. Singurul lucru care se vedea lămurit erau şinele lustruite de roţile trenurilor...

De-a lungul liniei, la fiecare sută de metri, erau postate santinele nemţeşti. Santinelele acestea erau însă invizibile. Nu se auzea nici scîrţîitul paşilor lor pe nisip, nici zăngănitul obişnuit al armelor.

Era linişte. Dintr-o mlaştină din apropiere se auzea orăcăit de broaşte...

Din şanţul de la marginea drumului ieşi afară o siluetă omenească, se tîrî pînă la marginea terasamentului, apoi se lipi la pămînt şi încremeni pe loc.

Broaştele din mlaştină îşi vedeau mai departe de concertul lor discordant. O broască de pe linie le răspunse.

Alături de prima siluetă care se lipise la pămînt, mai căzu una. Tufele de mărăcini se mişcară o clipă şi din nou fu peste tot linişte...

Broasca de pe linie orăcăia acum cu totul altfel: sacadat şi mai ales des. Şi îndată porniră de-a lungul şanţului siluete întunecate de oameni care se tîrîră fără zgomot spre posturile nemţeşti şi încremeniră la cîţiva paşi de santinele.

Iar orăcăi o broască. Pe terasament mai apărură două umbre. Una din ele se opri o clipă, se împiedică şi căzu pe linie. Carabina se izbi probabil de şine şi zăngăni.

Din postul apropiat, cam la o distanţă de patruzeci de metri, răsună strigătul speriat al santinelei:

— Cine-i?

Umbrele se ridicară de pe terasament şi săriră una după alta în şanţ.

Din postul german porni o împuşcătură. Răspunzîndu-i parcă, pistoalele automate trăgeau grăbit rafale. Din adăpostul de lîngă podul apropiat, ţăcăni o mitralieră.

Luminile lanternelor rezervei postului nemţesc care veneau în grabă clipeau apropiindu-se. Pe linie, alerga o patrulă.

Un soldat se împiedică de ceva tare şi căzu. Ceilalţi veniră, luminară linia cu lanternele şi văzură pe linie o lădiţă mică de lemn.

— O mină! — şopti speriat un neamţ.

— Partizanii... Partizanii!

Şi tăcerea nopţii fu întreruptă deodată de împuşcături dese şi dezordonate. Nemţii trăgeau în cîmpie, în tufişuri, în întuneric. Nu le răspundea nimeni!

Din oraş sosiră apoi pioneri nemţi care cercetară cu atenţie terasamentul şi linia, ridicară mina şi îi scoaseră focosul. În zori, trenul trecu fără nici un accident prin acest sector...

* * *

A doua zi dimineaţa, Dereveanko şi Kotrov şedeau în atelierul de cartonaje. Kotrov era întunecat şi-şi mototolea nervos şapca.

— S-a împiedicat prostul de o traversă şi a lepădat din mînă mina! — se plîngea el de tovarăşul lui de diversiune. — Mai mare ruşinea!...

— Fii mulţumit că aţi rămas voi teferi, — spuse sever Dereveanko. — Degeaba, Ivan. Se vede că dacă nu te pricepi, nu-i chip s-arunci trenurile în aer!

— Data viitoare pun chiar eu mina. Şi-ţi dau cuvîntul meu că...

— De pus, ai s-o pui tu dar numai dacă ţi se dă ordin. Iar dacă nu ţi se dă, ai să rămîi în oraş şi ai să faci ce ţi s-a spus să faci, — îl întrerupse Dereveanko cu severitate.

Seara, Lîsenko veni în biroul directorului comercial al „Cameliei" să vorbească despre diversiunea eşuată de lîngă halta 105.

— Operaţia a eşuat pentru că n-avem nici o experienţă, — observă Lîsenko.

— Tocmai despre asta vreau să stăm de vorbă, — spuse Arseni Silvestrovici. — Avem de învăţat. Chiar acum am fost informat că trenul a fost aruncat în aer între Gheorghie-Afipskaia şi Severskaia de către detaşamentul Tătucului. Cu aşa ceva te poţi mîndri... Acolo operează ai voştri de la combinatul „Glavmargarin". Nu ştiu încă cît de scump i-a costat această victorie, dar fapt este că trenul a fost aruncat în aer şi coloana motorizată a fost lichidată. Asta înseamnă că avem ce învăţa de la ei!... Mai voiam să te întreb ceva: cum stăm cu postul de radio?

— Astăzi am pus totul la punct. Am instalat-o pe Valia la combinat în subterana fabricii de grăsimi hidrogenate, într-un colţ atît de retras încît nici dracul nu dă de ea. Cu Valia lucrează tehnicianul Cernenko, un băiat bun şi care-şi cunoaşte meseria. Fata s-a apucat de treabă cu tragere de inimă. Arseni Silvestrovici, chiar înainte de a veni la tine, radiotelegrafiştii noştri au reuşit să capete legătura cu detaşamentul lui Ignatov. Din păcate, n-au avut timp să stea de vorbă. Poate că s-a întîmplat ceva cu emiţătorul nostru, sau poate să fie la Tătucu ceva care nu merge. Cernenko se jură că la noapte, cînd în spaţiu nu vor mai fi atîtea emisiuni, să restabilească legătura cu Tătucu. Şi acum vreau să-ţi mai cer un sfat: Cum ştii, Rodrian trebuie să pice din clipă în clipă şi aş vrea...

— Înţeleg, — îl întrerupse Arseni Silvestrovici pe Lîsenko. — Trebuie să te sfătuieşti numaidecît cu Evgheni Petrovici Ignatov în ce priveşte combinatul. Eu aş vrea să stau de vorbă cu plantatorii de mine. Dar asta prin radio nu se poate. Aşa că nu ne rămîne decît să trimitem la detaşamentul lor un om priceput!...

...Mă întorceam dintr-o recunoaştere pe care o făcusem lîngă muntele Sab. La un kilometru de primul nostru post avansat, mă întîmpină Gheronti Nikolaevici Vetlughin.

— Aveţi un oaspete, un moşneag din Krasnodar. Nu l-am lăsat să intre în tabără şi le-am spus băieţilor să-l ţină sub observaţie.

La post am recunoscut numaidecît pe „moşneag". Era tot Ivan Semionovici Petrov, bătrînul acela misterios care ne indusese în eroare pe Elena Ivanovna şi pe mine...

Arseni Silvestrovici şi Lîsenko trimiseseră pe Petrov la Evgheni. Dar Petrov întîrziase şi între timp fiii mei muriseră cînd fusese aruncat în aer trenul între Severskaia şi Gheorghie-Afipskaia...

Am întrunit pe Vetlughin, pe Slaşciov, pe Safronov, pe Eriomenko, pe Kiricenko şi pe toţi cei din vechea gardă, pe toţi prietenii şi colegii de slujbă ai lui Evgheni. Şi Petrov a plecat de la noi, ducînd cu el sfaturi pentru Lîsenko şi formula minei „lupului" pentru directorul comercial al „Cameliei". După două zile, am primit prima radiogramă de la Valia:

„Moşul a sosit".

Asta însemna că „bătrînul" Petrov se întorsese cu bine la Krasnodar.

CAPITOLUL X

Rodrian fu întîmpinat la combinat cu solemnitate.

Cu o jumătate de oră înainte de sosirea lui, se adunase la poarta principală întreaga administraţie germană a combinatului, în cap cu Herbert Stift, directorul administrativ al societăţii pe acţiuni, care luase în mînă conducerea combinatului „Glavmargarin". Rodrian era inginerul-şef al acestei societăţi. Dar el era susţinut şi de atotputernica organizaţie economică a gestapoului şi betriebsführerul îl aştepta plin de enervare.

— Te rog să vii şi dumneata la primirea domnului Rodrian, — spuse Stift lui Gavriil Artamonovici Şlîkov. Domnul Rodrian s-a interesat personal de dumneata la telefon.

Două maşini intrară pe poarta combinatului. Din prima coborî Rodrian.

Era un om de vreo şaizeci de ani, îndesat şi robust. Înfăţişarea lui era tipic prusacă şi avea ţinuta pe care o au de obicei militarii. Privirea ochilor lui cenuşii şi reci era apăsătoare. Era îmbrăcat aproape ca un militar, cu tunică şi cizme.

A doua maşină adusese trei ingineri nemţi şi un interpret.

Stift se apropie de Rodrian şi începu o cuvîntare de bun venit. Dar acesta nu-l ascultă pînă la sfîrşit. Zărind în grupul acelora care îi ieşiseră în întîmpinare pe Şlîkov, Rodrian îi întinse mîna:

— Bună ziua, Şlîkov! Mă bucur că te văd. Cunosc activitatea dumitale la combinat. E tocmai ceea ce aşteptam de la dumneata care eşti unul din vechii mei lucrători.

Rodrian făcu cîţiva paşi într-o parte, se opri şi se uită în tăcere la înfăţişarea combinatului.

La ce s-o fi gîndit el în acea clipă văzînd clădirile uriaşe ale combinatului? Îşi amintea el oare de biata lui făbricuţă? O clipă apăru pe faţa lui o expresie de mirare, poate chiar de invidie. Dar se stăpîni imediat.

— Domnule Stift, probabil că acesta-i un nou sistem de coşuri? — întrebă el cu răutate, arătînd turnurile silozurilor care fumegau.

Betriebsführerul nu pricepu ironia.

— Bolşevicii au dat foc seminţelor de bumbac din silozuri, — vru să explice Stift, dar Rodrian îl întrerupse:

— Văd foarte bine că-s silozuri, domnule Stift şi ştiu că bolşevicii au aprins seminţele. Dar mai ştiu şi că pînă acum n-ai fost în stare să stingi incendiul!

Cu aceste cuvinte, Rodrian se îndreptă spre clădirea biroului principal.

Fără să mai zăbovească, el trecu imediat la inspecţia combinatului. Era însoţit de Stift, de inginerii organizaţiei Todt şi de Şlîkov. Rodrian mergea înainte conducîndu-i cu atîta siguranţă încît parcă ar fi cunoscut perfect dispoziţia tuturor clădirilor şi fabricilor combinatului. Prin aceasta, el voia parcă să sublinieze că tot ce vedea aici, nu trezea în el nici cea mai mică uimire.

La fabrica de margarină fu întîmpinat de Porfiriev.

— Domnule director... — începu Stift.

— Bună ziua, domnule Porfiriev, — zise Rodrian fără să mai aştepte prezentările. — Aş vrea să arunc o privire asupra producţiei gata.

— Poftim... vă însoţesc, — zise repede Porfiriev.

— Nu te deranja, — îi aruncă cu răceală Rodrian și începu să urce scara către etajul al doilea, unde erau depozitate bidoanele cu *speisefett* gata de a fi expediate.

Rodrian cercetă cu atenție bidoanele, le mirosi și gustă chiar conținutul lor amar.

— Prost, foarte prost, domnule Stift, — zise el nemulțumit, strîmbîndu-se. — Mirosul e dezgustător, gustul e rău, calorii puține. Acesta e cel mai prost ersaț pe care l-am văzut vreodată. Aici în Kuban, ar trebui să producem o margarină excelentă, care să aibă aproape gustul untului. Nu exagerez! Spune dumneata, Șlîkov, nu scotea fabrica înainte de război produse de cea mai bună calitate?

— Mai e vorbă? Wilhelm Karlovici, margarina noastră era strașnică! — răspunse Șlîkov.

— Ei, ce spui?

Rodrian se uita cu severitate la Stift.

— Mașinile sînt stricate, — bîigui betriebsführerul. — Cum știți, n-avem aburi...

— Despre mașini vorbim mai tîrziu. Iar în ce privește aburii... spune, domnule Porfiriev, dumitale ți-a venit ideea cu locomobila?

Porfiriev nu-și putu da seama dacă Rodrian era sau nu mulțumit de ideea lui și se zăpăci.

— Aveți dreptate, Wilhelm Karlovici, — se amestecă Șlîkov în vorbă.

— Nu-i rea ideea. Dar numai la început, — ripostă sec Rodrian. — E timpul acum să se lucreze aici ca lumea... Într-o lună, domnule Porfiriev, vei avea aburi! Pregătește-te să lucrezi în plin...

Trecînd pe lîngă un rezervor enorm, Rodrian se împiedică de capătul unei scînduri care era pusă pe o țeavă. De undeva de deasupra rezervorului se răsturnară pe neașteptate cîteva căldări, stropindu-i pe toți cu ulei. Căldările căzură cu zgomot mare pe podeaua de ciment. Stift sări cu un țipăt la o parte.

— Ce-i porcăria asta, aici la dumneata? — zise el indignat. — Cine a făcut asta? Să găsiți imediat vinovatul!

Se stîrni o învălmășeală. Nemții din posturi și supraveghetorii alergau în toate părțile. Cîțiva mai zeloși se urcară pe rezervor. Unul din ei căzu înainte de a ajunge sus și-l răsturnă și pe cel care venea în urma lui... Rodrian dădu din cap, își șterse fără vorbă uleiul de pe față și, scuturîndu-și hainele pătate, ieși din fabrică...

Puțin după aceasta, Șlîkov îi spuse lui Rodrian:

— Chiar dumneata, Wilhelm Karlovici, ai atins scîndura

care a împins suportul capacului şi ai făcut ca găleţile cu ulei care stăteau la margine să cadă...

Rodrian făcu un semn cu mîna şi-i ordonă lui Stift să înceteze căutarea inutilă a vinovatului.

— Vreau să văd maşinile, — zise el.

Rodrian cercetă cu atenţie agregatele şi intră chiar sub maşini, pipăind cu mîna unele piese.

— Peste tot murdărie, rugină, maşinile neunse, — spuse indignat Rodrian. — Aceste mecanisme minunate trebuiesc îngrijite... Apropo, domnule Stift, nu cumva mai ştii ceva de Ignatov?

Stift se fîstîci.

— Întreb de inginerul Ignatov, constructorul acestor maşini, — repetă Rodrian.

— Ignatov a fost mobilizat în Armata Roşie, — îi reaminti Şlîkov.

— Nu l-aţi găsit printre prizonierii originari din Kuban?

— Nu... Dar voi dispune imediat să...

— Nu te mai obosi, s-au şi dat dispoziţii. Ignatov e căutat în toate lagărele.

La fabrica de grăsimi hidrogenate, Rodrian se interesă de rezervorul unde era păstrat uleiul nerafinat.

— Tot în aceeaşi situaţie? — întrebă el aspru pe Weinberger.

— Mi-e cu neputinţă să fac ceva, — se justifică acesta. — Nu sînt chimist, domnule Rodrian...

— Cine se ocupa cu rafinarea înainte de război? — întrebă Rodrian, adresîndu-se lui Şlîkov.

— Inginerul Elnîkov... Dar şi el e pe front.

— Şi n-ai luat, domnule Stift, nici o măsură ca să-l găseşti? — întrebă Rodrian. — Fii bun şi dispune imediat să fie găsit. Şlîkov ne va da toate informaţiile în această privinţă... Cum stai cu laboratorul fabricii, domnule Weinberger?

Weinberger n-avea ce răspunde. Nici nu se gîndise măcar la asta.

— Laboratorul a fost incendiat de bolşevici, — îi veni în ajutor Şlîkov.

— Nu-i vorbă de laboratorul central, ci de laboratorul fabricii, fără de care orice producţie este de neconceput. Pe care dintre inginerii ruşi ai putea dumneata să mi-i propui?

Întrebarea lui Rodrian îl găsi pe Şlîkov nepregătit.

— E greu să vă spun imediat... Trebuie să mă gîndesc...

— Bine, gîndeşte-te şi raportează-mi chiar diseară. — Apoi, către Stift: — Să nu scapi din vedere, domnule Stift, că mîine trebuie să sosească aici un inginer chimist german. Din păcate, sînt încă aici metode de lucru deosebite... Inginerul nos-

tru va trebui să fie pus la curent cu metodele ruseşti de către chimistul rus pe care urmează să-l găsească Şlîkov.

La centrala electrică, de termoficare, Rodrian îl recunoscu imediat pe Pokatilov.

— Încă un vechi cunoscut, — zise el salutîndu-l. — Arată-mi gospodăria dumitale!

Rodrian cercetă mult timp cel de al şaselea cazan, se interesă de curăţenia tamburului şi întrebă dacă se va putea proceda în curînd la proba hidraulică.

— Am comandat în Germania un generator şi o turbină. Cred că sînt pe drum. N-ai să mă faci de ruşine, Pokatilov?

— Am să-mi dau toată osteneala, — răspunse maistrul.

— Văd. Şi în general trebuie să spun că-mi pun nădejdea în sprijinul şi ajutorul vechilor mei lucrători...

Seara, Lîsenko veni la Şlîkov.

— Ei, Svirid Sidorovici, cum ţi-a plăcut noul stăpîn?

— Şireată bestie! Asta nu-i ca Stift! Da, nădejdea mi-e în bătrîni, aşa a zis...

— Foarte bine... Bătrînii au să-şi facă datoria... Pentru laborator aş vrea s-o recomand pe Skorobogatova. Ce părere ai?

Lîsenko aprobă propunerea lui Şlîkov.

A doua zi, apăru în biroul principal inginerul chimist neamţ, adus de Rodrian din Germania.

Cînd Rodrian prezentă inginerului chimist pe Skorobogatova, fostă directoare a laboratorului central al combinatului, ea spuse hotărît lui Rodrian că nu-şi putea lua răspunderea conducerii practice a rafinării uleiului, fiindcă nu intra în competenţa ei. Şi asta cu atît mai mult cu cît operaţiunea cere mulţi aburi care deocamdată, lipseau. Însă, în ce priveşte partea teoretică a chestiunii, era gata să împărtăşească cunoştinţele ei inginerului neamţ. Totuşi, nici asta nu era cu putinţă atîta vreme cît nu era o instalaţie de laborator cît de primitivă.

Pregătirile pentru organizarea laboratorului durară aproape două săptămîni. Ba lipsea aparatura necesară, ba reactivele. Era însă cu neputinţă să se tărăgăneze lucrurile mai departe. Rodrian cerea zilnic dări de seamă. Şi atunci, inginerul începu să ia lecţii.

Neamţul venea în fiecare zi cu o exactitate metodică la Skorobogatova, în micul laborator pe care şi-l instalase şi rămînea acolo exact două ore. Înscria într-un caiet gros tot ce-i spunea ea şi era greu să crezi că elevul va putea să ajungă vreodată să-şi însuşească procesul de rafinare cînd Skorobogatova îi expunea atît de încurcat şi de complicat materia.

— Tot mai scrie? — o întrebă Lîsenko pe Skorobogatova, pufăind din pipă.

— Tot! — răspundea veselă.

Într-o zi, Lîsenko veni la Skorobogatova cu fața îngrijorată.

— Scoate-mă din încurcătură! Mîine sau poate chiar și azi, se va aduce pentru analiză ulei din acela pe care inginerul tău chimist are de gînd să-l rafineze. Trebuie să găsești într-însul otravă. Uite, ia asta, înțelegi? — Lîsenko îi întinse o capsulă. — Buletinul de analiză trebuie să fie semnat și de elevul tău. Faci asta?

— Mă voi sili s-o fac, — răspunse Skorobogatova.

După cum s-a aflat mai tîrziu, lucrurile s-au petrecut așa.

Skokova, dactilografa, veni fuga la Lîsenko să-i spună că, lucrînd la mașina de scris, îi ajunsese la ureche o convorbire a lui Rodrian cu Stift. Rodrian insista ca uleiul să fie rafinat cît mai curînd. El ceru de la comandamentul german locomobile care să dea aburi fabricii de grăsimi hidrogenate. Părerea lui Rodrian era ca rafinarea să fie condusă de Skorobogatova și de chimistul neamț.

Acum începuse să fie foarte probabil că nemții vor putea folosi uleiul. Lîsenko și Șlîkov s-au gîndit că era necesară aruncarea în aer a cazanului.

Într-o seară, unul din maiștrii bătrîni ai combinatului veni la Lîsenko să-i comunice în secret că niște muncitori de la fabrica de grăsimi hidrogenate, unde lucra și el, astupaseră cu capete de frînghie țevile care porneau de la rezervorul cu ulei... Muncitorii nu știau de proiectul lui Rodrian, dar bănuiau că nemții aveau de gînd să folosească uleiul. Doar nu degeaba lua chimistul neamț lecții de la Skorobogatova. Ei se hotărîseră să nu lase nemților uleiul și începuseră în primul rînd prin astuparea țevilor.

— Desigur că n-ajunge să astupi țevile, — îi spunea bătrînul muncitor lui Lîsenko. — Nemții și-or bate capul cît și-or bate cu țevile, apoi vor deschide capacul și vor scoate uleiul cu căldările prin gura rezervorului. Și atuncea n-are să mai rămînă nimic de făcut!... Așa că tovarășii m-au trimis să mă sfătuiesc cu dumneata cum să stricăm cu desăvîrșire uleiul. N-am putea pune într-însul niște otravă?...

Lîsenko se uită țintă la bătrînul muncitor și-i veni deodată o idee salvatoare.

Nu trecu multă vreme de la convorbirea lui cu bătrînul muncitor de la fabrica de grăsimi hidrogenate și Lîsenko veni cu el în cabinetul lui Rodrian. Muncitorul spuse lui Rodrian că bolșevicii nu numai că aruncaseră în aer mașinile, dar puseseră în rezervorul cu ulei un praf care putea să fie otrăvitor. El văzuse cu ochii lui acest lucru și socotea de datoria lui să pre-

vină pe domnul Rodrian „vechiul lui stăpîn, ca nu cumva să se întîmple ceva cînd domnii nemţi vor începe să consume uleiul."

Lîsenko observă că neamţul nu prea dădea crezare comunicării muncitorului.

— V-aş sfătui totuşi, domnule Rodrian, să faceţi o analiză a uleiului, — propuse Lîsenko.

— Chiar aşa, — zise Rodrian care fu imediat de acord. — Am să-l însărcinez pe inginerul meu chimist cu această treabă.

Astfel începu activitatea practică a laboratorului Skorobogatovei.

Analiza, făcută după toate regulile, arătă că uleiul conţinea o mare cantitate dintr-o otravă foarte activă.

Dar Rodrian nu se mulţumi cu atît. Şi-l pofti la el pe Şlîkov.

Cînd acesta veni la Rodrian, văzu că în cabinet mai era şi feldwebelul Stroba.

— Te rog să te duci imediat la fabrica de grăsimi hidrogenate, — zise Rodrian, — şi să aduci în această retortă ulei din rezervor. Domnul Stroba va face el însuşi toate operaţiile. Dumneata, Şlîkov, ai să-i arăţi numai unde şi cum să ia el proba. Ai grijă ca la această operaţie să nu fie de faţă altcineva.

— Voiţi să mai faceţi încă o analiză? — întrebă Gavriil Artamonovici.

Rodrian se uită scrutător la Şlîkov.

— Poate că da.

— Voiam tocmai să vă propun şi eu acelaşi lucru, — răspunse liniştit Şlîkov.

Rodrian tăcu. Intinzînd retorta feldwebelului, el îi repetă:

— Proba mi-o aduci aici, mie personal...

Ajungînd la fabrică, Stroba alungă pe toţi muncitorii din sala unde se găsea rezervorul şi se urcă deasupra la gura rezervorului. Şlîkov stătea jos, ţinînd scara.

Feldwebelul umplu retorta, o dădu lui Şlîkov şi coborî iute scara.

Poate că Şlîkov avu putinţa să arunce în retortă aceeaşi otravă din care dăduse mai înainte prin Lîsenko o capsulă Skorobogatovei, sau poate că procedă altfel. Despre asta nu se ştie nimic...

Retorta fu imediat dusă la Rodrian. Curînd, analiza confirmă că uleiul era în adevăr otrăvit.

— Păcat! — zise vădit înciudat Rodrian lui Şlîkov. — Am pierdut zeci de tone dintr-un produs minunat! Dar în toată povestea asta, găsesc şi o mîngîiere: nu m-am înşelat asupra vechilor mei muncitori!

Tot atît de bine se termină şi afacerea cu rezervorul de la fabrica de săpun.

Cum aflase Stift de la Şlîkov că rezervorul era minat, chemase îndată pionerii nemţi. Pionerii se căzniră destul de mult cu rezervorul şi nu găsiră nici urmă de mine. Dar nici nu îndrăzniră să garanteze că putea fi o deplină siguranţă în această privinţă. Împrejur era numai metal şi detectoarele de mine nu puteau fi de folos. Stift, fricos din fire, lăsă rezervorul în pace.

Rodrian, care n-avea încredere în Stift, ceru din nou ajutorul pionerilor. Cum era şi de aşteptat, ei nu descoperiră nici de data asta nimic suspect, dar nici nu putură garanta că rezervorul nu prezenta nici un pericol. Pentru ca lucrul să fie mai sigur, pionerii fură de părere să se mai aştepte încă trei-patru luni. Lui Rodrian nu-i rămînea nimic altceva decît să le urmeze sfatul...

Mai complicată era problema atelierelor mecanice. Aici, cum am mai spus, lucrase pînă la ocupaţie brigada Baturin. După sfatul lui Şlîkov, Stift numise pe Baturin şef al atelierului iar în locul acestuia, Şlîkov puse brigadier pe lăcătuşul Mişa.

Trebuie să recunoaştem că aici s-a făcut o greşeală. Mişa era prea iute şi nu se putea stăpîni. „Războiul tăcut" pe care-l duceau activiştii organizaţiei clandestine împotriva nemţilor nu se potrivea cu firea lui neastîmpărată şi felul acesta de război nu-i intra în cap. Mişa îi propuse lui Lîsenko de cîteva ori cele mai nesăbuite planuri de ucidere a lui Stift, Stroba, Rodrian şi desigur şi a lui Şlîkov pe care-l socotea drept trădător. Erau zile cînd baturiniştii — brigada lui Mişa tot mai purta vechiul ei nume — produceau piese bune numai de aruncat...

Pînă la un timp, totul merse bine. Stift nu se prea ocupa de atelierele mecanice, iar Weinberger, singurul care fără să fie în organizaţia clandestină era în curent cu situaţia adevărată a lucrurilor, tăcea...

Însă, cu venirea lui Rodrian, totul se schimbă. În toate fabricile şi atelierele fură puşi specialişti nemţi şi toată munca „directorilor" ruşi era acum efectuată sub supravegherea lor.

La cazane fu trimisă brigada de reconstrucţie a batalionului tehnic sub conducerea feldwebelului Stroba. Brigada începu să repare cazanul al şaselea. Cîteva zile după ce dezrnituiră fundul unui alt cazan şi începură să-l pună la loc, nemţii, venind într-o dimineaţă la lucru, descoperiră că niturile pe care le puseseră la locul reparaţiei dispăruseră peste noapte. A doua zi, faptul se repetă.

Cînd a treia zi, venind la lucru, nemţii descoperiră că lipseau nu numai niturile dar şi fundul cazanului care fusese scos şi aruncat în subsol, dădură alarma. La secţia cazanelor fu pus un post de pază nemţesc permanent.

Şi totuşi — ce-i drept într-o măsură mai mică — dispariţiile misterioase continuau. Comandantul militar Weber hotărî să inspecteze personal, noaptea, posturile din sala cazanelor.

Dar locul retras, întunericul, urmele distrugerii, toate acestea îl înspăimîntară şi el se grăbi să părăsească sala cazanelor... Dimineaţa, nemţii descoperiră iarăşi urmele operaţiunilor nocturne.

Nemţii făcură o percheziţie minuţioasă în toată clădirea centralei termice dar nu găsiră nimic.

Pokatilov îi spuse lui Lîsenko cu un zîmbet şiret:

— Nemţii urmăresc cu grijă de cine sînt scoase şi cum sînt scoase numerele de pe tăbliţa de control de la intrarea în fabrică. Dar băieţii noştri s-au făcut foarte îndemînatici şi scot dintr-odată cîte două numere: unul pentru ei şi unul pentru cei care au rămas noaptea la combinat...

Era strict interzis oricărui rus să rămînă noaptea pe teritoriul combinatului. Fix la şapte dimineaţa, toţi muncitorii începeau să treacă prin controlul de la intrare. Cu zece minute înainte de această oră, şase sute de oameni trebuiau să-şi atîrne numerele lor întîi pe tăbliţa de la poartă, apoi pe cea a fabricii unde lucrau şi în sfîrşit, pe aceea a secţiei lor.

Stift hotărî să controleze personal cum se atîrnau numerele.

Şlîkov află din vreme despre acest lucru şi dădu de veste lui Lîsenko.

Dimineaţa, îndată ce răsună semnalul, mulţimea enormă de muncitori sosită devreme dădu buzna la intrare, astfel încît Stift nu mai putu să vadă ce se petrecea la tăbliţă.

Stift ţipă, înjură, apoi făcu un semn deznădăjduit cu mîna şi plecă.

Abia a plecat de la poartă Stift, şi la tăbliţă s-a şi făcut ca la comandă ordine...

Mai devreme sau mai tîrziu, nemţii trebuiau totuşi să ghicească aceste mici matrapazlîcuri şi de aceea, Lîsenko începu să se cam îngrijoreze şi se gîndi să se sfătuiască cu Şlîkov ca să vadă ce-i de făcut şi să ia măsuri hotărîtoare.

* * *

In sala mare de la etajul al doilea al clădirii fabricii de margarină, fu organizat din ordinul lui Rodrian un banchet în cinstea vechilor muncitori ai combinatului.

Rodrian dăduse dispoziţie să nu se facă nici o economie şi Herbert Stift urmă dispoziţia întocmai.

Scara care ducea la această sală era împodobită cu palmieri şi aşternută cu covoare scumpe. Aranjamentul mesei uimea prin

strălucirea şi eleganţa lui. Numai cristaluri, faianţă fină şi argint masiv. Toate acestea erau, bineînţeles, lucruri furate de nemţi de la populaţia paşnică. Pe masa întinsă pentru treizeci de persoane, gemînd sub povara mîncărurilor alese, erau înşirate baterii de sticle de vin nemţesc de Mosella, de votcă rusească, de Porto englezesc şi de lichioruri franţuzeşti...

In capul mesei trona Wilhelm Karlovici Rodrian în persoană. La dreapta lui şedea Şlîkov, la stînga, Pokatilov.

Cînd toţi invitaţii îşi ocupară locurile, Rodrian se ridică şi închină paharul. Chiar şi fără asta, atmosfera din sală nu prea era animată, dar acuma liniştea care se lăsase era, la drept vorbind, apăsătoare.

— Domnilor! — a început Rodrian. — V-am invitat ca să onorez bătrîneţea dumneavoastră, munca dumneavoastră rodnică de mulţi ani, devotamentul şi credinţa dumneavoastră pentru adevăraţii stăpîni. E multă, foarte multă vreme de cînd am început să construiesc cu mulţi dintre dumneavoastră, această fabrică. Trebuie să spun că nu există nici o comparaţie cu ceea ce vedem acum în locul ei. Dar ceea ce făcusem era numai un început. Voi ruşii aveţi un proverb bun: „Inceputul e greu..." Apoi au venit anii grei ai asupririi bolşevice. Ştiu că, în fundul sufletelor, toţi credeaţi că va veni o vreme cînd se vor întoarce vechii stăpîni şi iată că acuma vremea aceea a venit. Cucerind lumea, armatele germane biruitoare au cucerit şi Kubanul. Sîntem din nou împreună. Slujiţi iar pe vechii stăpîni. Slujiţi-i cu credinţă cum i-aţi mai slujit şi altădată! Cinste şi glorie vouă pentru credinţa voastră!... Vă chem să munciţi rodnic, să însufleţiţi tineretul stricat de bolşevici şi să daţi armatei germane toate lucrurile de care are nevoie în marşul ei biruitor peste întregul glob pămîntesc. Noi, din partea noastră, o să vă asigurăm aşa cum trebuie o bătrîneţe onorabilă. Inchin, domnilor, primul meu toast pentru dumneavoastră toţi, vechii mei lucrători!

Şi Rodrian ridică şi mai sus cupa. Lumea din jurul mesei se simţea stingherită. Toţi aşteptau ceva.

Primul se ridică Şlîkov. El ciocni în tăcere cu Rodrian şi bău votca dintr-o duşcă. După el, într-o tăcere deplină, făcură la fel şi ceilalţi.

Rodrian era mulţumit de acest început. El glumea, rîdea şi îi îmbia cordial pe „dragii lui oaspeţi". Dar veselie nu era. Muncitorii şedeau tăcuţi şi fără chef. Aproape nimeni nu mînca şi nu bea. Rodrian se ridică din nou cu paharul în mînă:

— Domnilor! — zise el. — Vă preţuiesc pe toţi la fel de mult, ca pe nişte vechi muncitori care şi-au servit cu credinţă şi devotament pe foştii lor stăpîni. Este unul dintre voi pe care

vreau să-l scot cu deosebire în evidență. Și acesta este onorabilul nostru Gavriil Artamonovici, domnul Șlîkov. El a fost acela care a început alături de mine pe un teren viran, construirea fabricii. Bolșevicii l-au jignit adînc. Ei l-au retrogradat făcîndu-l din director simplu magazioner. Gavriil Artamonovici Șlîkov este acela care ne-a deschis cel dintîi porțile combinatului. Și trebuie să recunosc că multe din cele ce-am făcut pentru restabilirea fabricilor, au fost făcute după indicațiile și sfaturile domnului Șlîkov... Ridic al doilea toast al meu pentru Gavriil Artamonovici. Fiecare dintre lucrătorii tineri trebuie să aibă în fața ochilor pilda lui Șlîkov !

Toți se ridicară. Numai Șlîkov rămase tăcut și nemișcat pe scaunul său, ca și cum n-ar fi auzit cele ce vorbise Rodrian.

— Beau în sănătatea dumitale, domnule Șlîkov ! — repetă Rodrian.

Alb ca varul, Șlîkov se ridică și întinse cupa.

— Mulțumesc, domnule Rodrian, — zise el încet.

În sală se făcu liniște. Fiecare și-ar fi putut auzi bătăile inimii.

— Mulțumesc, domnule Rodrian, — repetă Șlîkov. — Chiar de ar fi vorba de viața mea, nimic nu m-ar putea opri să-mi îndeplinesc datoria și ceea ce-mi dictează conștiința. Voi ține cu sfințenie acest jurămînt pînă la ultima mea suflare... Aș fi fericit dacă fiecare din muncitorii tineri ai combinatului ar spune : „De-aș fi ca Șlîkov".

Șlîkov întinse cupa, ciocni cu Rodrian și bău pînă la fund.

Rodrian se uită cercetător la Șlîkov. Părea că voia să citească în ochii lui Șlîkov tîlcul adevărat al cuvintelor lui, însă Gavriil Artamonovici îi susținu liniștit privirea. Ședea la masă așa cum era el întotdeauna : gîrbov, reținut și respectuos. Și asta îl făcea probabil pe Rodrian să se liniștească.

După ce se mai ținură cîteva toasturi, Rodrian se ridică, se apropie de o măsuță din colțul sălii și dădu la o parte pînza care o acoperea.

— Poftiți încoace, domnilor ! — zise el. — Noi, acționarii, am hotărît să oferim unora din dumneavoastră mici daruri. Nu-s mare lucru, desigur. Dar... — și, zicînd asta, zîmbi dulceag, — îmi amintesc de un cîntec rus, care spune : „Nu darul tău îl prețuiesc, mai scumpă mi-e dragostea ta..." Dacă ar fi să vorbesc în limba noastră de negustori, aș spune că acestea sînt numai un avans, un acont modest. Poftim, te rog, domnule Șlîkov !

Luînd de pe masă un rînd de haine de stofă neagră, Rodrian îl dădu lui Gavriil Artamonovici.

— Să-l porţi sănătos, domnule Şlîkov. Şi primeşte din partea mea acest baston, — urmă Rodrian, întinzînd lui Şlîkov un baston elegant cu mînerul de os. — Nu face ca un om atît de stimat ca dumneata să umble cu un baston ţărănesc... Cum se cheamă? Da, cu un toiag... Repet, asta nu-i decît un acont. Germania ştie să preţuiască pe acei care servesc cu credinţă şi sinceritate interesele ei. Pot să-ţi spun, domnule Şlîkov, că viitorul dumitale va fi asigurat!

Şlîkov luă în tăcere darurile, se înclină şi trecu încet deoparte.

— Poftim încoace, domnule Pokatilov!

Directorul centralei electrice de termoficare primi un costum la fel şi o cutie cu aparate de măsurat. Altor trei bătrîni, Rodrian le dădu daruri mai modeste.

După ce darurile fură distribuite, Rodrian declară:

— Domnilor, vă rog să mă iertaţi, dar acuma trebuie să plec. Am treburi care nu pot fi amînate. Vă rog însă ca dumneavoastră să rămîneţi aici, în jurul mesei, şi să staţi mai departe de vorbă prieteneşte şi să vă veseliţi.

Rodrian plecă, dar „discuţia prietenească şi veselă" nici nu începu măcar. Cum se închise uşa după Rodrian, fără să se fi atins măcar de bucate, bătrînii plecară, împrăştiindu-se pe la casele lor.

Şlîkov se îndreptă spre micul său birou din corpul administraţiei principale. La uşă îl aştepta Anna Potapovna.

— Ei, Gavriil Artamonovici? — îl întîmpină ea pe vechiul ei prieten. — Cum... — voi ea să întrebe, dar, uitîndu-se la Şlîkov, se opri deodată.

Şlîkov privea ţintă înaintea lui şi părea că n-o vede nici pe Potapovna şi nici biroul. Intră încet în cameră, puse hainele şi bastonul pe masă şi se duse la fereastră.

Afară se lăsa seara şi ploua încet.

Anna Potapovna se apropie de masă şi pipăi stofa. Apoi luă bastonul. Pe osul alb al mînerului era aplicată o placă de argint. Potapovna citi inscripţia gravată pe placă: „Vechiului nostru maistru din partea patronilor pentru servicii credincioase".

Şlîkov plecă de la geam şi luă în mînă vechiul său toiag.

— Ia-l, Potapovna, — zise el întinzîndu-i-l. — Păstrează-l la tine. Mi-a fost drag şi am umblat mult cu el. Dacă mai ajung pînă s-o întoarce ai noştri, l-oi lua înapoi. Pînă atunci, păstrează-l tu. De acuma-ncolo, îl iau la purtare pe acesta nou.

— Cum aşa, Gavriil Artamonovici? — se miră Potapovna. — Şi chiar ai de gînd să umbli cu pacostea asta în mînă?

— Da, şi am să port şi hainele pe care mi le-au dăruit. Nu se poate altfel. Cînd ai intrat în horă, trebuie să joci...

Potapovna ieşi în curte. Ploua întruna şi se întuneca repede. Ultimul schimb pleca de la combinat.

— Bună seara, Potapovna.

Un grup de tineri se apropie de ea. Erau lăcătuşii din brigada Baturin.

— Adevărat e ce se spune? Cică Şlîkov ar fi primit daruri? — întrebă brigadierul Mişa.

— Mihail! — îl întrerupse Potapovna supărată. — Eşti încă prea tînăr ca să...

— Felicită-l din partea noastră! — strigă în urma Potapovnei Mişa cu un tremur în glas. — Spune-i că baturiniştii îl felicită... pentru livreaua de lacheu!...

Cu aceste cuvinte, Mişa, şi în urma lui ceilalţi, cotiră colţul clădirii. Bătrîna rămase locului, fără să-şi dea seama că ploua. Se gîndea la Şlîkov.

Deodată, se auzi un zgomot de geamuri sparte.

Anna Potapovna se întoarse din drum, alergă sus şi împinse uşa biroului lui Şlîkov. Geamul fusese spart. În mijlocul odăii stătea Gavriil Artamonovici ţinînd în dreapta o piatră de care spînzura de-o sfoară un bileţel...

— Citeşte-l, te rog, — îi zise el. — Eu nu pot...

— Am vrut să deznod sfoara, — povestea mai tîrziu Potapovna, — dar îmi tremurau mîinile şi nu eram în stare să fac ceva... În sfîrşit, am desfăcut hîrtia. Cu litere mari, era scris cu creionul roşu un singur cuvînt: „Iudă". Nu mai ştiu cum s-a întîmplat. Nu voiam să-l spun, dar cuvîntul acesta blestemat mi-a scăpat fără voie!... Şi m-am speriat singură. Cum de-am putut spune aşa ceva? Şi el stătea în mijlocul odăii, cu mîinile lăsate în jos...

După un răstimp, mi-a zis:

— Nu-i nimic, Potapovna... Nu-i nimic...

Anna Potapovna îşi aduse aminte de Mişa baturinistul şi înţelese că asta trebuie să fie isprava lui.

— Asta-i treaba lui Mişa baturinistul, — zise ea.

— Ce-are a face, Potapovna, cine este, — spuse domol Şlîkov. — Ceea ce-i de seamă în toată treaba asta e că-i unul de-ai noştri, un rus. Şi doar pentru ei duc eu această povară pe umeri...

Şlîkov se aşeză şi căzu pe gînduri.

— Pe toate le-oi răbda, Potapovna, — zise el, — şi darurile domnului Rodrian şi... darul acesta. Pe toate! De-ar ieşi numai toate aşa cum vrem noi. Şi de-am ajunge odată să le vedem cu ochii...

Gavriil Artamonovici se ridică şi se apropie de Anna Potapovna.

— Am să te rog ceva, Potapovna. — Vocea îi tremura. — Vezi şi tu că umblu tot timpul pe marginea prăpastiei. Şi în fiecare clipă mă pot prăbuşi... Dacă cumva se întîmplă să nu mai ajung să-i mai văd pe ai noştri — de întors n-am eu grijă că se întorc! — şi-o fi să auzi pe cineva spunînd că Şlîkov a fost un trădător, o coadă de topor, spune-le atunci tot ce ştii despre mine, tot adevărul...

Anna Potapovna tăcea. Pe faţa ei zbîrcită curgeau lacrimi.

— Nu, nu plînge! — îi zise Şlîkov. — Dar pînă atunci, Potapovna, bagă de seamă şi taci, că altfel s-a sfîrşit cu mine.

A doua zi după banchet, Anna Potapovna trecu pe la atelierele mecanice cu cîteva minute înaintea pauzei de prînz.

— Hai, Mihail, — spuse ea tînărului brigadier. — Adună-ţi aici pe toţi ai tăi... Toată garda. Dar ai grijă să putem vorbi fără să fie cineva străin de faţă.

Cînd sirena sună pauza de la amiază şi atelierele se goliră, baturiniştii se întruniră într-un colţ îndepărtat al clădirii pe jumătate dărîmată. Baturin, pe care îl chemase la el Herbert Stift, lipsea.

— Băieţi, — le spuse bătrîna, — am de vorbit cu voi ceva serios.

Baturiniştii se uitară unul la altul. Niciodată nu văzuseră ei pe bătrîna lor pontatoare atît de agitată. Mişa, care stătea în urma tuturor, îşi întoarse capul, parcă ar fi vrut să plece de acolo.

— Măi băieţi, eu nu vă cunosc de azi, — urmă Potapovna. — V-am văzut intrînd aici ca ucenici şi v-aţi făcut oameni sub ochii mei. N-am să vă ascund nimic. Eram mîndră de voi. Eraţi în primele rînduri ale combinatului. Pentru voi, cuvîntul „nu putem“ nu era. Puteaţi face totul! Uneori era nevoie să nu dormiţi noaptea şi nu dormeaţi, iar dacă trebuia numaidecît să îndepliniţi un lucru, îl îndeplineaţi. Eraţi într-un cuvînt: „baturinişti“!

Băieţii tăceau. Nu pricepeau deloc unde voia să ajungă Potapovna.

— Şi acum? Ce-i cu voi? Parc-aţi fi alţii...

— Dar ce s-a întîmplat, Potapovna? — nu se putu opri să nu întrebe Mişa.

— Ce s-a întîmplat? Ştiţi prea bine. Sînteţi de capul vostru. Una vi se spune şi alta faceţi voi, după capul vostru. Faceţi to-

tul după cum vă trăsnește prin minte. O să vă rupeți gîtul degeaba și o să compromiteți și marea noastră cauză. Nu, băieți, așa nu mai merge. Trebuie să ascultați și de oamenii care au mai multă minte decît voi!

— Și de cine mă rog s-ascultăm? — strigă Mișa cu răutate. — Poate de Şlîkov?

— Da, chiar și de Şlîkov, — răspunse Potapovna.

— Ei, acum pricep de unde bate vîntul! — rîse Mișa. — Am priceput! Nu-i plac Iudei de Şlîkov cei din brigada lui Baturin. Nu, cît timp vom trăi noi baturiniștii...

Mișa se opri deodată. El citi în ochii Annei Potapovna, care se uita țintă la el, o durere atît de mare încît se simți prost.

— Ai spus tot ce-ai avut de spus, Mihail? — Vocea bătrînei tremura. — Acum ascultă ce-am să-ți spun eu... Știi tu că numai din mila acestui „Iuda“ mai trăiești azi pe lume? Crezi tu că el nu știe cine a aruncat piatra în geam? Şlîkov n-avea decît să spună un singur cuvînt și ai fi fost spînzurat de un stîlp.

— Ei, asta trebuie dovedit!... — îngăimă jenat Mișa.

— Nu-i nimic de dovedit. Te-am văzut cu ochii mei.

— Și i-ai spus? — exclamă Mișa.

— Da, i-am spus! Pentru că știu că Gavriil Artamonovici va muri, va suferi orice chinuri, dar nu va trăda pe vreunul de-ai lui. Iți aduci aminte de chestia cu Pokatilov? Atunci cînd soldații nemți au înconjurat centrala? Viața lui Pokatilov atîrna de un fir de păr. Și totuși nici un fir de păr nu i s-a clintit din cap. Și de ce? Pentru că l-a scăpat Şlîkov. Am auzit eu cu urechile mele, cum a luat în fața lui Stilt toată vina aupra lui. Și-a pus capul, dar a scăpat pe un tovarăș care se afla în primejdie... Nu-ți ajunge asta? Ce să mai vorbim!... Ar trebui să ne plecăm cu toții în fața lui Gavriil Artamonovici, căci numai datorită lui mai umblăm pe pămînt și mai răsuflăm. El ne apără pe noi, dar pe dînsul...

Potapovna amuți. În fața ei stătea tehnicianul Vasiliev care apăruse pe neașteptate. După aerul său zăpăcit și mirat, Potapovna pricepu că el auzise totul.

— La ce-ai venit aici, — se răsti la el Mișa căruia îi sărise țandăra. — Ce poftești?

— Am venit să-ți aduc o schiță... urgentă, — zise intimidat Vasiliev, dîndu-și seama că venirea lui nu era dorită.

Mișa îl luă deoparte pe Vasiliev.

— Halal ostași! — Și Anna Potapovna oftă îngrijorată. — N-am ce zice, doar v-am spus să nu fie străini! Și cînd colo, nici de asta n-ați fost în stare să vă îngrijiți...

— Nu te teme, Potapovna, — încercă s-o liniştească un tînăr lăcătuş, anume Grişa, unul dintre baturinişti. — Vasiliev n-are să spună nimănui nimic! E de-ai noştri...

— Ei, acum s-a isprăvit, vorba nu-i pasăre, cînd ai scăpat-o n-o mai prinzi!... Uite ce-i băieţi, mai am o treabă cu voi. Svirid Sidorovici Lîsenko a cerut ca mîine la ora mesei, toţi comsomoliştii să vină în subsolul fabricii de grăsimi hidrogenate. Ştie Mişa unde... Şi gîndiţi-vă la ce v-am spus...

A doua zi, Lîsenko trecu în pauza de la prînz să mai vadă ce-i cu Valia. Micul ei post de radio se găsea într-un colţişor retras al enormului subsol plin de vechituri şi gunoi al fabricii de grăsimi hidrogenate. Lîngă Valia şedea baturinistul Mişa.

— Ce cauţi aici? — îl întrebă sever Lîsenko.

— M-a rugat Valia să viu să-i repar ceva, — răspunse intimidat Mişa.

— Iţi ordon să nu mai dai pe aici fără voia mea. Ai înţeles?

Cînd Mişa dispăru grăbit în întunericul subsolului, Lîsenko se apropie de Valia.

— Mi-e urît aici, Svirid Sidorovici, — se plînse ea. — Stau ca într-o temniţă... De făcut o treabă serioasă nu fac şi doar nu fug de treabă.

— Spui că ţi-e urît? Dar postul de radio? Asta ce-i, fleac? — Lîsenko se încruntă. — Voi, tinerii n-aveţi răbdare. Visaţi numaidecît să vă bateţi! Nu vreţi să pricepeţi că ducem un „război tăcut" şi că războiul acesta tăcut e tot atît de periculos şi de groaznic ca orice alt război. In curînd începem un război făţiş dar e nevoie de puţină răbdare. Nu pricepi oare marea însemnătate a muncii pe care o îndeplineşti aici? Tu ne dai doar legătura cu Pămîntul cel Mare, cu patria noastră! Fără tine, n-am şti ce se petrece dincolo, la ai noştri... Dar să-ţi mai spun ceva: convocăm pe mîine o şedinţă a comsomolului. Vezi de te pregăteşte cum trebuie...

*
* *

Lîsenko şi cu Valia găsiră cu greu pe comsomolişti în colţul din subsolul întunecos unde se adunaseră şi unde ar fi fost aproape cu neputinţă să pătrundă cineva care nu cunoştea locul.

— Au venit toţi? — întrebă Lîsenko. — Nu-i nici un străin printre voi? Controlează, Mihail.

Mişa lumină cu felinarul feţele tuturor celor adunaţi şi inspectă cu atenţie grămezile cu moloz dimprejur.

Lîsenko se apropie de un butoi care servea drept masă de

prezidiu și spuse băieților să stea liniștiți deoarece rezonanța subsolului era foarte puternică.

— Vreau, — zise mai departe Lîsenko, — să vă prezint conducerea voastră.

— Ce fel de „conducere“? — întrebă unul din comsomoliști.

— Pe mine mă cunoașteți, — spuse Lîsenko.

Un murmur afirmativ trecu prin grupul de tineri ce ședea jos.

— Afară de mine, mai e de față aici secretarul organizației de comsomol a combinatului. A fost ales chiar de voi, ce-i drept, înainte de a fi trecut în ilegalitate, dar tot de voi. Il recunoașteți? — Lîsenko își aprinse bricheta și apropie flacăra tremurîndă de fața fetei care stătea alături de el.

Flacăra aceasta mică făcu ca întunericul subsolului să pară și mai adînc. Ovalul luminos al chipului fetei se contura pe fondul întunericului de nepătruns.

— Valia! Da' nu se poate! — se auzi în mulțime. — Oare să fie Valia? Doar au ucis-o nemții!...

— Da, băieți, eu sînt! — zise fata. — Ce-i drept, soldații nemți au tras în mine și am stat într-o groapă sub o grămadă de cadavre, dar acuma, iată că-s aici. — Valia tăcu cîteva clipe, apoi urmă:

— Ce-i cu voi, băieți, ce s-a întîmplat? Unde-i disciplina voastră? Dar hai mai degrabă să le luăm pe toate la rînd... Propuneți mai întîi președintele.

Incet, însă toți, spuseră într-un glas:

— Valia!... Valia!

Valia bătu cu creionul în fundul butoiului și începu cu fraza obișnuită:

— La ordinea de zi avem azi o singură chestiune despre care va vorbi chiar acuma tovarășul Lîsenko. Svirid Sidorovici, ai cuvîntul.

— Uite despre ce-i vorba, băieți, — începu Lîsenko. — Inaintea banchetului am convocat aici în subsol pe mulți din bătrînii care fuseseră invitați de Rodrian și i-am pregătit spunîndu-le cum vor trebui să se poarte. Ceea ce am făcut noi pînă la venirea lui Rodrian nu mai merge. Pe el e greu să-l tragem pe sfoară. Noi am discutat acest lucru la ședința de partid și am hotărît să luăm măsuri noi. Ce vi se cere acum vouă? Inainte de toate să vă stăpîniți și să aveți răbdare. Trebuie de asemenea să vă ocupați de agitație: să vorbiți despre fărădelegile nemților, despre asuprirea populației, despre jafurile polițailor și oamenilor gestapoului. Apoi să spuneți cum munca intelectuală a devenit de prisos sub ocupație și cum un om cu carte nu mai este bun decît de muncă silnică, plătită după un anumit sistem valabil numai pentru răsărit și cum toate cuceririle Revoluției

din Octombrie au fost anulate... Trebuie spus deschis că pînă la venirea lui Rodrian — singurul care şi-a dat seama de ce-i aici — noii noştri „stăpîni“ şi-au pierdut capul cînd au dat de tehnica noastră înaintată şi de proporţiile uriaşe ale producţiei noastre. Trebuie să avem grijă ca ei să nu se descurce în această tehnică. Dar totul trebuie făcut cu cap, fără înflăcărare inutilă. Iată în ce constă secretul succeselor noastre...

Un băieţandru, care şedea în primul rînd şi care tot dădea să întrebe ceva, făcu un pas înainte şi zise cu glasul puţin ridicat:

— Vă ţineţi numai de sabotaj şi de discuţii... Da' cînd va veni vremea să începem să batem pe nemţi?

Valia îşi pierdu răbdarea:

— Stai, Svirid Sidorovici! Lasă-mă să spun eu băieţilor cînd se va întîmpla asta... Am pornit împreună acţiunea cu ajutorul căreia se va hotărî fericirea şi viaţa noastră. Nu aveţi dreptul să treceţi la acţiuni armate sau la diversiuni fără ordinul conducerii!... Va veni timpul cînd veţi lua parte la operaţii, şi încă ce operaţii! Cine ştie cîţi dintre noi vom mai rămîne vii şi teferi pînă la eliberarea Krasnodarului şi a Kubanului nostru drag. Dar noi sîntem datori să prevedem totul şi să căutăm să nu mărim numărul victimelor şi, cu atît mai mult, numărul victimelor inutile. E lămurit, băieţi?

Un murmur de aprobare străbătu rîndurile tineretului.

— La început gîndeam la fel cu voi, dar pe urmă mi-am dat seama că am greşit... E mare lucru, băieţi, să ai răbdare şi să te poţi stăpîni. Aceasta-i încercarea la care sîntem puşi. Numai pentru că nu sîntem cunoscuţi, sîntem în stare să facem acum şi vom fi în stare să facem, cînd va fi nevoie, lucruri mari. Trebuie să ajungem să putem distruge împreună mai mulţi ocupanţi decît ar putea să distrugă fiecare dintre noi sau grupurile izolate din oraş. Deci să ne continuăm munca strîns uniţi sub conducerea organizaţiei de partid a combinatului, punînd în slujba ei viaţa noastră şi întreaga noastră activitate. Asta-i tot ce-am avut de spus!...

Lîsenko luă din nou cuvîntul.

— Voi fi scurt, — zise Lîsenko sever şi rece. — Azi vă vorbesc în calitate de reprezentant al Comandamentului mişcării de partizani din sud. Cuvintele mele nu sînt un sfat prietenesc, ci un ordin militar. E limpede? Vă ordon să încetaţi manifestările voastre samavolnice.

— Manifestări samavolnice? — îl întrerupse indignat Mişa.

— În primul rînd nu ţipa, — îl opri Lîsenko. — Şi pe urmă, răspunde-mi: ce-i asta să arunci pietre în fereastra lui Şlîkov? Operaţie militară?

— Bine, da' e-un trădător!

— Comandamentul mişcării de partizani ştie mai bine cum să se poarte cu Şlîkov. Ordinul comandamentului glăsuieşte limpede: să interzicem orice manifestări samavolnice. Trebuie să vă supuneţi în totul şi fără discuţie dispoziţiunilor mele.

Comsomoliştii tăceau.

— Şi acum, băieţi, vreau să vă vorbesc prieteneşte, — continuă pe alt ton Lîsenko. — Baturiniştii au exagerat cu piesele pentru compresoare. Nu riscaţi numai pielea voastră, dar puneţi în primejdie întreaga noastră cauză. Tare mi-e frică că-i prea tîrziu să vă mai previn. In orice caz, fiţi gata. Pot veni în fiecare clipă să vă ridice. Vedeţi ca acasă să fie totul în ordine. Nu lăsaţi nici un fel de adrese, de scrisori sau de biletele. Nădăjduiesc că dacă se întîmplă ceva, veţi tăcea. Iar acum, duceţi-vă fiecare pe la casele voastre. Dar nu ieşiţi toţi deodată. Primul voi ieşi eu. După mine, Valia şi Mihail. Iar ceilalţi ieşiţi cîte unul prin celălalt capăt al subsolului.

CAPITOLUL XI

Piotr Baturin se culcă dar nu putu adormi multă vreme. Se tot sucea şi se tot întorcea cînd pe o parte, cînd pe alta şi se gîndea întruna la ceea ce auzise ziua de la Lîsenko.

Baturin ţinea la Lîsenko ca la tatăl său şi era gata să dea crezare vorbelor lui, cînd acesta-i spusese că Şlîkov nu era un trădător. Dar, în adîncul sufletului lui, mai dăinuia încă o îndoială: cum putuse un vechi muncitor, un bolşevic, să ia asupra lui un rol atît de îngrozitor şi de ingrat?...

„Fără îndoială, se gîndea Baturin, că Mişka şi băieţii întrecuseră măsura şi el, Baturin, ar fi trebuit să-i frîneze..."

Lui Baturin îi era inima grea. Era încă întuneric cînd răsunară în portiţă lovituri puternice. In acelaşi timp, se auziră voci înjurînd tare.

Baturin înţelese îndată ce era: „Au venit, îşi spuse el, să facă o percheziţie!..."

Sări din pat încercînd să-şi mai aducă încă o dată aminte dacă totul în casă era în regulă şi dacă nu rămăsese nimic suspect...

Bătăile se înteţeau. Viktor, fratele mai mic al lui Baturin, un băiat de vreo cincisprezece ani, se repezi să deschidă uşa.

— Stai, Vitea, mă duc eu.

In poartă cineva bătea cu ceva greu... Fetiţa lui Baturin se trezi şi începu să plîngă. Mama ei o strînse la piept, încercînd s-o liniştească.

— Oare ce-o fi, Petea?... Au venit să te ridice?

Fără să răspundă, Baturin ieşi în curte.

— Deschide! — striga cineva furios. — Deschide!...

Fără să se grăbească, Baturin trase zăvorul. Raza puternică a unui felinar îl lovi. In fîşia de lumină, Baturin văzu ţeava unui revolver îndreptată împotriva lui.

— Sus mîinile! Unde-i stăpînul casei?

Baturin ridică unicul lui braţ.

— Ridică şi mîna cealaltă!... Altfel trag!

— A doua n-am s-o mai ridic niciodată, — răspunse liniştit Baturin. — Am pierdut-o în război. Ce doriţi?

— Du-ne în casă. Repede! — strigă neamţul, lăsînd pe Baturin să treacă înainte şi împingîndu-l din spate cu ţeava revolverului.

Percheziţia dură multă vreme. Jandarmii răvăşiră totul, zvîrliră jos rufăria din dulap şi răsfoiră cu atenţie cărţile.

Folosindu-se de o clipă potrivită, Baturin şopti lui frate-său:

— Caută-l mîine dimineaţă pe Lîsenko la combinat şi spune-i totul. Dar fă aşa ca să nu te vadă şi să nu te audă nimeni...

Vitea dădu din cap în tăcere.

La percheziţie, jandarmii nu găsiră nimic, însă plecînd, îl luară cu ei pe Baturin.

Băiatul era gata să plece chiar atunci la Lîsenko, dar văzu pe fereastră că abia se crăpa de ziuă şi afară de asta, îşi dădea seama că era acum singurul bărbat în casă. Trebuia mai întîi s-o liniştească pe maică-sa, pe cumnată-sa şi să strîngă cît de cît prin casă, după răvăşeala făcută de jandarmi.

Imitîndu-l pe frate-său, Vitea spuse liniştit:

— Cu lacrimi, mamă, n-ajuţi la nimica. Nu mai plânge.

Cînd se făcu ziuă, Vitea spuse maică-si:

— Trebuie să plec, mamă. M-a trimis Petea cu o treabă. N-avea nici o grijă. Culcă-te. N-am să zăbovesc mult. Mă întorc acasă peste vreo două ceasuri.

Dar cum deschise portiţa, în faţa lui răsări, ca din pămînt, poliţaiul sectorist.

— Incotro? Marş în casă!

Intrînd după băiat în casă, poliţaiul îl ameninţă:

— Să nu vă prind pe stradă fără treabă! Să nu suflaţi nimănui o vorbă de ceea ce s-a întîmplat astă noapte. Dacă vă întreabă vecinii, spuneţi-le că a plecat undeva. Unde, — nu ştiţi. Aţi înţeles? Altfel vă bag pe toţi în lagăr.

Poliţaiul aruncă o privire prin odaie şi văzînd pe bufet un borcănaş cu miere, îl băgă în buzunar:

— Am să vin să controlez. Şi ţineţi minte: nu vorbiţi cu nimeni şi nu bateţi străzile!

Cînd plecă, polițaiul mai smulse din cuier un fular călduros, și-l înfășură în jurul gîtului și ieși trîntind ușa după el.

Nu se închise bine ușa în urma polițaiului și Vitea și alergă la portiță. Așteptă pînă ce polițaiul coti într-o ulicioară și se strecură în stradă. Îi venea să alerge, dar se sili să umble într-adins încet, ca să nu atragă atenția asupra lui.

La o răspîntie, se oprise un automobil. Vînd Vitea trecu prin dreptul automobilului, portiera se deschise și șoferul în uniformă de soldat neamț îl întrebă într-o rusească stricată, dar cu un accent ce nu semăna cu cel nemțesc:

— Băiete, ce stradă-i asta?

— Asta-i Petrovka, — răspunse curajos băiatul. — Dar unde ai mata nevoie să mergi?

— La combinatul „Glavmargarin". E departe?

— Departe. La celălalt capăt al orașului.

— Cunoști poate drumul?

— Cum să nu. Il știe oricine.

— Atunci așază-te lîngă mine și arată-mi unde-i.

Vitea era cît pe ce să scoată un țipăt de bucurie. Cînd e să-ți meargă bine, apoi îți merge! Cu mașina va ajunge repede la combinat. Poate că va izbuti chiar să intre și pe poartă. Și odată acolo, îi va fi ușor să-l găsească pe Lîsenko.

Șoferul era vorbăreț. Din vorbă în vorbă îi spuse lui Vitea că era slovac, mobilizat în armata germană și că era șoferul domnului consilier al feldjandarmeriei. Șeful lui îl trimisese să ia benzină și el se rătăcise în orașul acesta pe care nu-l cunoștea. Îi era acum teamă ca domnul consilier să nu se fi supărat și să-l înjure că întîrziase.

Vitea asculta cu atenție. Tocmai feldjandarmii fuseseră aceia care îl luaseră pe Petea de acasă. Poate că șoferul știa ceva de fratele lui? Și băiețașul, încercînd să-și ascundă tremurul din glas, îl întrebă:

— Dumneata duci și pe arestați?

Slovacul răspunse că nu-i ducea el. Era foarte mulțumit că nu trebuia să îndeplinească el treaba asta neplăcută. Dar mașina domnului consilier era garată în curtea comandamentului jandarmeriei și el, șoferul, avea adesea prilejul să vadă cum îi aduceau pe arestați. Chiar azi în zori, îl aduseseră acolo pe unul fără o mînă...

— Fără o mînă? — exclamă fără voie Vitea. — Cu haină cenușie vătuită?

Clipind din ochi, șoferul se uită la băiat:

— Dar de unde știi tu asta? E vreo cunoștință de a ta?

— Nu. Am întrebat numai așa, într-o doară...

Spre norocul lui Vitea, maşina se apropiase de combinat şi şoferul încetă cu întrebările. El arătă biletul de liberă-trecere şi maşina intră pe poartă şi se opri.

Vitea deschise portiera şi vru să se strecoare nevăzut, dar o mînă îl apucă de gulerul hainei. Băiatul ridică ochii. În faţa lui stătea un neamţ slab, mic de statură şi cu o faţă plină de creţuri, ca un sbîrciog uscat. Neamţul era supărat şi ţipa ceva cu o voce piţigăiată.

Vitea era cît pe ce să-l lovească pe piticul acesta dezgustător, dar se opri la timp. „Trebuie să rabd orice, îşi zise el, numai ca să ajung să-l văd mai repede pe Lîsenko..."

Şoferul sări din maşină, luă poziţie în faţa neamţului şi-i spuse repede ceva. Îi explica probabil cum ajunsese băiatul în maşină.

Neamţul dădu drumul lui Vitea şi se uită împrejur. La oarecare depărtare stătea un grup de muncitori care se uitau încruntaţi la neamţ. Neamţul se scotoci prin buzunar şi zîmbind strîmb, îi întinse lui Vitea o marcă de hîrtie.

Băiatul luă maşinal hîrtia. Dar deodată, tot sîngele îi năvăli în obraz, aruncă marca la picioarele neamţului şi o luă la fugă într-o parte.

Vitea auzi în urma lui ţipătul ascuţit al neamţului dar cum ajunsese tocmai în faţa unei stive înalte de scînduri, coti şi se ascunse după ea. Împrejur era linişte. După cîteva clipe, Vitea scoase capul de după stivă. Neamţul nu mai era acolo. Băiatul mai văzu numai maşina ieşind pe poartă...

...Jandarmii îl duceau pe Baturin pe străzile pustii. La răsărit, cerul abia începea să se coloreze în trandafiriu. La această oră dinaintea zorilor cînd străzile sînt încă goale, oraşul îi păru lui Baturin foarte curat şi frumos. Mergea pe străzi cunoscute şi se întreba cu tristeţe dacă va mai vedea vreodată toate aceste case, grădini şi bulevarde...

Opt jandarmi îl însoţeau pe Baturin...

„Trebuie să mă creadă cine ştie ce om de seamă", se gîndi el.

De familia pe care o lăsase n-avea grijă. Era sigur că Vitea avea să dea de Lîsenko şi că acesta avea s-o ajute... „Oare cine să mă fi trădat?..." se întrebă el şi o clipă îi trecu prin gînd că s-ar putea să fie Şlîkov. Dar numaidecît îşi spuse: „Nu, asta-i cu neputinţă!..."

Convoiul se apropia acum de centrul oraşului. Aici, la încrucişarea străzii Krasnaia cu strada Puşkin, în colţ, la numărul 33,

se afla o casă mare cu două etaje, îmbrăcată pe dinafară cu plăci de faianţă de culoare deschisă.

După ocuparea Krasnodarului de către nemţi, se stabilise mai întîi aici poliţia ţinutului. De curînd însă, casa fusese ocupată de comandamentul feldjandarmeriei, transferat aici de la Maikop.

„Se vede că aicea mă duc, îşi zise Baturin. Asta-i prost de tot. De aici nu mai iese nimeni viu..."

Jandarmii intrară cu arestatul pe poartă şi trecură într-o curte largă şi asfaltată. În fundul curţii, într-un hambar, erau garate nişte maşini. Una din maşini trăsese în mijlocul curţii. În jurul ei umbla un şofer în uniformă de soldat neamţ.

Convoiul se opri. Un jandarm intră în clădire să raporteze că aduseseră pe arestat. Baturin simţi că cineva îl privea cu luare-aminte. Se întoarse şi zări şoferul care se învîrtea pe lîngă maşină. După înfăţişare, şoferul nu părea să fie neamţ. Baturin surprinse în privirea lui compătimire şi milă.

Jandarmul se întoarse şi aruncă scurt:

— La subsol!

După ce o luară în jos pe o scară largă care cobora adînc în pămînt, cotiră brusc la stînga şi în faţa lui Baturin apăru o uşă masivă de fier.

Şeful convoiului bătu în uşă. De după uşă, o voce răguşită întrebă:

— Cine v-a trimis?

— Căpitanul Wagner.

Uşa se deschise. Baturin intră într-un coridor lung şi pustiu. De amîndouă părţile se înşirau uşi zăvorîte.

Supraveghetorul se apropie şi cercetă cu atenţie pe arestat. Jandarmul spuse ceva supraveghetorului.

— Vino după mine, — ordonă acesta lui Baturin.

După ce-au mers destul de mult prin coridor, s-au oprit în faţa unei uşi. Se auzi o cheie răsucindu-se în broască. Uşa scîrţîi, supraveghetorul împinse înăuntru pe Baturin şi uşa se închise la loc.

La început, Baturin nu putu desluşi nimic. Printr-o crăpătură îngustă, aproape de tavan, abia pătrundea lumina slabă a zorilor. În încăpere era semiîntuneric. Baturin făcu un pas înainte, dar se poticni îndată de un trup care zăcea pe podele.

— Ei drace! Mai încet... Calci pe oameni...

Cel care vorbise se ridică, scoţînd un geamăt. Baturin ghici mai mult decît văzu înaintea lui o faţă desfigurată, plină de vînătăi.

— Stai să mă uit la tine, măi băiete... Nu, nu eşti de-ai noştri. Eşti orăşean?

— Îs din Krasnodar. Dar dumneata?

— Noi aici sîntem de prin multe părţi... de prin staniţe. Vezi de-ţi găseşte un loc. Numai că nu-i chip să te culci. Ba-i greu chiar să şezi, aşa-i de ticsită cutiuţa asta...

Cînd se făcu ziuă şi ochii lui Baturin se obişnuiră cu semiobscuritatea, el se uită cu atenţie în jurul lui. Înghesuiţi unul în altul, şedeau pe jos cazaci cu bărbi albe, băieţi tineri, femei cu copii mici. Se auzeau gemete. Cineva aiura. Un copil plîngea într-un colţ. Era zăpuşeală şi răsuflai cu greu. Deasupra capului, jos de tot, tavanul boltit părea capacul unui sicriu uriaş de beton...

Baturin şezu toată ziua pe podeaua de piatră a celulei. Noaptea, zăvorul fu tras cu zgomot, uşa se deschise şi cineva strigă numele lui. Acei care şedeau pe jos, în calea lui, îi făcură loc să treacă. În coridor îl aşteptau pe Baturin doi jandarmi cu revolverele în mînă.

Baturin fu dus pe scară, sus, apoi prin curte, apoi iar prin nişte coridoare. Jandarmii se opriră în sfîrşit lîngă o uşă grea care era închisă. Unul din jandarmi bătu încetişor în uşă.

— Nu se poate! — se auzi de dincolo de uşă.

După ce au aşteptat vreo cinci minute, uşa s-a deschis brusc şi pe uşă au ieşit în coridor cîţiva jandarmi şi... Grişa din brigada lui Baturin care se clătina parc-ar fi fost beat! Faţa-i era zdrobită şi sîngele i se prelingea în picături mari pe cămaşa ruptă.

Grişa îl recunoscu el mai întîi pe Baturin şi se repezi spre dînsul. Dar jandarmii îl traseră la o parte, aşa că nu mai avu timp să-i spună nimic.

— Aduceţi-l încoace! — răsună o voce de după uşă.

Cum trecu pragul, Baturin zări în mijlocul camerei o masă lungă de lemn alb cu picioare masive. Masa era plină de sînge.

Baturin tresări. Simţi cum i se muiau genunchii... Dar se stăpîni repede şi se uită liniştit la locotenentul neamţ care stătea de partea cealaltă a mesei.

Lui Baturin îi veni fără voie în minte că văzuse cîndva aceiaşi ochi mici şi răi, cu albul împănat de vinişoare de sînge, la un porc mistreţ pe care îl doborîseră la o vînătoare în munţi.

— Ei, domnule Baturin, — începu neamţul tărăgănînd cuvintele. — Prietenii dumitale au spus multe. Ştiu aproape tot. Nădăjduiesc că vom termina repede şi cu dumneata. Trebuie să lămurim numai o mică neînţelegere. Şi asta cu atît mai mult cu cît dumneata doreşti probabil să te întorci acasă. Ai familie — mamă, nevastă, o fetiţă şi un frate.

— Întrebaţi!

— Foarte bine!... Dumneata eşti şeful atelierelor mecanice

ale combinatului şi execuţi comenzile de piese pentru repunerea în funcţie a secţiei compresoarelor?

— Da!

Şi Baturin mai întări asta şi din cap.

— Şi de ce ascundeaţi piesele care erau gata?

— Nu le ascundeam ci voiam numai să avem întotdeauna o rezervă de piese gata.

— Frumos din partea voastră! Dar de ce aţi păstrat această rezervă astfel încît să nu reuşim s-o găsim decît cu mare greutate?

— Lucram pentru fabrica de grăsimi hidrogenate şi ne temeam ca piesele să nu fie luate de celelalte fabrici.

— Nu ţi se pare, domnule Baturin, că asta miroase a sabotaj? Dumneata făceai piesele, le ascundeai şi începeai să faci alte piese noi.

— Ce fel de sabotaj poate fi acesta? Noi am lucrat conştiincios, nu pierdeam vremea degeaba...

— Conştiincios?... Şi cine, mă rog, v-a învăţat să lucraţi atît de „conştiincios"?

— Nimeni. Noi singuri.

— Singuri? — strigă deodată pe alt ton neamţul. — Voi singuri? Ticăloşilor, v-aţi înţeles de mai înainte?

„Bravo! Băieţii n-au trădat!", trecu prin mintea lui Baturin şi un zîmbet abia perceptibil îi flutură pe faţă.

— Rîzi? — urlă din nou locotenentul. — Vom vedea îndată cum ai să mai rîzi... Legaţi-l!

Baturin fu luat pe sus şi trîntit pe masă. Picioarele şi mîinile îi fură legate cu sîrmă de picioarele mesei, iar gîtul trecut printr-un laţ tot de sîrmă, legat de asemeni de un picior al mesei.

— Pompaţi-l! Şi nu vă zgîrciţi la sare.

Un neamţ a adus o pompă mică şi i-a băgat în nări lui Baturin capetele unor tuburi de cauciuc destul de lungi care porneau de la pompă. Celălalt neamţ a luat o căldare de saramură groasă, a mai pus în ea o mînă de sare, a amestecat bine şi a turnat totul în pompă. După aceea a închis căpăcelul, a învîrtit un şurub şi a început a pompa.

Baturin simţi mai întîi curgîndu-i pe gît zeama călduţă. Era chinuitor. I se făcuse greaţă. Opintindu-se şi înecîndu-se, Baturin încerca să se ridice, dar sîrmele îl ţineau strîns. Nemţii rîdeau. Acul manometrului se ridica încet. Coloana de saramură oscila şi cobora lin.

Lui Baturin încetul cu încetul începu să i se umfle burta. Simţea nişte tăieturi groaznice în pîntece.

— Ajunge! — ordonă locotenentul. — Duceţi-l acuma jos să se mai încălzească.

Nemţii îl scoaseră pe Baturin în coridor, sleit de puteri.

Încăperea unde fu aruncat era întunecoasă, îngustă şi joasă. De la un capăt la altul al încăperii trecea o ţeavă groasă de la care venea o căldură dogoritoare.

Baturin căzu pe podeaua de beton, se lovi cu capul de ceva şi îşi pierdu cunoştinţa.

Cînd Baturin îşi veni în fire, cel dintîi lucru pe care îl simţi fu o căldură de nesuferit. Îi era atît de cald încît i se părea că a fost aruncat într-un cuptor încins. Tîmplele îi zvîcneau. Înăuntru îl mistuia un foc. Baturin deschidea gura cît putea, căutînd să respire măcar un pic de aer proaspăt, dar în acest iad nu era deloc aer. Şi pe lîngă asta, setea îl chinuia groaznic.

— Apă!... Fraţilor!... Apă!... — strigă cineva cu o voce răguşită alături de Baturin.

Mecanicul se întoarse într-o rînă şi vru să se tîrască pînă la acest vecin, dar îşi pierdu din nou cunoştinţa. Din cînd în cînd îşi venea în simţire, însă îndată după aceea se prăbuşea iar într-o beznă înăbuşitoare. Aiura. Vedea în faţa lui apă, multă apă. Se scălda în apa Kubanului şi bea din pumni apă rece şi limpede...

Cînd Baturin îşi veni cu totul în fire, îl durea tot trupul. Îşi spărsese, se vede, capul cînd căzuse jos pentru că faţa îi era toată plină cu sînge închegat. Burta i se desumflase dar n-o putea atinge. I se părea că toate măruntaiele îi erau arse...

Într-un tîrziu, zăvorul hurui, o cheie fu răsucită în broască. Uşa se deschise şi un val de aer proaspăt intră odată cu lumina lanternei. Capul începu să i se învîrtească...

— Uite, ăsta-i! — auzi Baturin.

După ce l-au ridicat în picioare, l-au dus prin coridor, apoi sus pe scări şi l-au scos afară în curte.

Era o noapte răcoroasă şi întunecoasă. Aerul nopţii îl învioră. Numai înăuntru simţea că-l arde ca şi mai înainte, iar setea îl chinuia tot atît de tare.

Iar l-au dus printr-un coridor. Sus, sub tavan, ardeau nişte becuri electrice chioare. Şi deodată, Baturin văzu o uşă din cadrul căreia s-a desprins, spre mai marea lui uimire... Piotr Evlampievici Butenko. Butenko mergea liber, neînsoţit de nimeni şi ţinea în mînă un geamantănaş.

Mai întîi Baturin crezu că era o nălucire. Nu era nălucire. Omul în salopeta lui unsuroasă de toate zilele, slab, gîrbov şi cu părul lui lung care-l făcea să semene cu un artist, era Butenko, mecanicul de aparate de precizie de la combinat.

Cînd Butenko ajunse în dreptul lui Baturin și privirile lor se întîlniră, lui Baturin i se păru că Butenko zîmbește, probabil ca să-l îmbărbăteze. Și totuși, inima lui Baturin bătea cu înfrigurare. „Ce e oare cu Butenko? E dușman ori prieten?“

— Adă-l încoace! — răsună iar din cameră vocea cunoscută a locotenentului.

Baturin se văzu împins în cameră, în aceeași cameră în care cu o zi mai înainte pompaseră în el saramura. Primul lucru pe care-l zări mecanicul fu o căldare cu apă care stătea pe podea, în fața mesei.

— Ți-e sete, domnule Baturin? — l-a întrebat în batjocură locotenentul neamț. Ca și de prima dată, neamțul stătea lîngă masă cu mîinile în buzunare. — Ți-e sete, domnule Baturin? — l-a mai întrebat o dată locotenentul. — Uită-te și te desfată. Apa e limpede, rece și curată. N-are sare. Dacă ești gata să fii azi mai vorbăreț decît acum două nopți, atunci bea sănătos... Ei, ce zici? Te învoiești?

Baturin își strînse întreaga voință, își trecu limba peste buzele arse și crăpate și spuse:

— N-avem ce vorbi împreună...

— Ai dreptate. N-avem ce vorbi, dacă ar fi să vorbim mai multă vreme. Vreau însă de la dumneata numai numele aceluia care te-a sfătuit să ascunzi piesele. Numai numele! Atunci ai să poți bea apă după pofta inimii și îți voi da drumul și acasă. Nu mă îndoiesc că ai să-mi spui numele acelui om. Și alții, mai dihai decît dumneata, cînd au ajuns la mine au devenit limbuți! De aceea sînt gata să-ți dau un aconto... Apă! Jumătate de cană! — ordonă el soldatului.

Ce mai desfătare: să bea apă! Dinții îi zăngăneau lovindu-se de gura cănii. Un fir de apă i se prelingea pe bărbie. Și apa i se părea atît de prețioasă încît îi era jale de orice picătură care s-ar fi putut pierde.

Din trei-patru înghițituri, goli cana. Nu numai că nu-și stinse setea dar parcă i se făcuse acuma și mai sete. Baturin ridică ochii la neamț care zîmbea întruna. De bunăseamă îi făcea plăcere să urmărească chinurile mecanicului. Și Baturin își încordă din nou voința, și își îndreptă liniștit privirile drept înainte.

— Mai vrei, domnule Baturin?

— Nu, nu mai vreau...

— Repede ți-ai mai venit în fire! Cu atît mai bine. Și așa: îmi spui numele aceluia care v-a îndrumat?

— N-am de spus nimic altceva decît ce am spus.

— Ba ai să spui! — urlă neamțul. — Ai să spui! — și, întorcîndu-se către soldați, porunci: — Dezbrăcați-l!

Doi soldaţi nemţi se repeziră la Baturin, îl trîntiră pe masă, îi scoaseră cizmele şi-l legară iarăşi de masă. Unul din nemţi se apucă să-i lege nişte fire electrice de picioare, cînd deodată, pe biroul locotenentului răsună telefonul.

Neamţul îşi spuse numele la receptor. Intr-o clipă, vocea lui se schimbă şi se făcu cît se poate de respectuoasă şi de mieroasă. Soldaţii, aplecaţi peste Baturin, rămaseră nemişcaţi, ţinîndu-şi răsuflarea.

Convorbirea telefonică se isprăvi. Locotenentul mai spuse: „Am înţeles" şi puse la loc receptorul.

— Ai noroc că n-am timp acuma. Dar ne mai vedem noi! Te sfătuiesc să te gîndeşti pe îndelete, — îi zise el lui Baturin, apoi porunci soldaţilor: — Duceţi-l înapoi! Dar mai repede!

Soldaţii l-au luat pe Baturin de subsuori şi l-au scos din cameră. Iar au luat-o prin coridor, prin curte, prin coridorul din subsol. Şi Baturin a ajuns în sfîrşit în aceeaşi celulă în care era cald ca într-un cuptor... Iar începu a i se învîrti capul, a i se întuneca mintea şi dinaintea ochilor lui apăru iarăşi Kubanul lat şi plin. Cineva aiura lîngă el... Nu trecu mult şi Baturin pierdu orice noţiune a timpului...

Intr-un tîrziu, Baturin se trezi în coridor. Nemţii scoseseră deodată pe toţi cei care se găseau în încăperea aceea. Erau grăbiţi şi păreau să pregătească locul pentru noi „locatari".

Aerul rece al coridorului îl învioră pe Baturin. Apoi el fu dus într-o celulă comună. Avu şi aici noroc pentru că nu trecu mult şi toţi cei din celulă fură duşi la latrină.

Baturin se aruncă asupra robinetului. Ce bună era apa! Baturin bea, bea, fără să se oprească. Nu se mai putea sătura. Îi trebui să-şi încordeze toată voinţa ca să se poată smulge de la robinet.

Cînd s-a întors în celulă, Baturin se simţea mult mai bine. Setea nu-l mai chinuia atît de tare, iar durerea ascuţită de la stomac se mai potolise şi ea.

Dar iarăşi se deschise uşa. Auzi un glas grosolan strigînd iar:

— Baturin! Ieşi!

Oare iar avea de gînd să-l ducă la interogatoriu?... Dar de data asta, mecanicul fu dus în celălalt capăt al coridorului şi împins într-o celulă semiobscură.

La lumina spălăcită a unui bec slab care atîrna chiar sub tavan, Baturin căuta să deosebească siluetele nelămurite ale oamenilor care se găseau în celulă... Deodată însă, aceştia se repeziră la el şi începură să-l îmbrăţişeze şi să-i şoptească cu drag şi bucurie:

— Petka!... Baturin!... Trăieşti!...

Abia atunci pricepu mecanicul că aceştia erau cei şase băieţi ai lui, baturiniştii. Nu mai era nimeni altul acolo. Erau între ei.

S-au culcat pe jos, strînşi unul în altul şi, însufleţiţi de întîlnirea neaşteptată, au început a povesti fiecare în şoaptă, întrerupîndu-se unul pe altul, caznele la care fuseseră supuşi. Baturin se uita la feţele obosite ale tovarăşilor lui şi zîmbea mulţumit. Prietenii erau iarăşi cu toţii împreună şi toţi rămăseseră neclintiţi. Nimeni nu scăpase o vorbă, nimeni nu trădase.

Totuşi, nu se puteau dumiri cine să-i fi pîrît? Baturin le spuse de întîlnirea lui cu Butenko. Părerile erau împărţite. Unii îl socoteau pe Butenko drept un trădător trimis de Şlîkov şi ca şi acesta, vîndut nemţilor. Altfel cum ar putea el umbla noaptea liber ca la el acasă prin coridoarele comandamentului jandarmeriei? Pentru ceilalţi, Butenko era dimpotrivă firul de pai de care sînt gata să se agaţe întotdeauna acei care se îneacă şi îl socoteau drept unul de-ai lor, trimis în recunoaştere la nemţi de Lîsenko...

Baturin era gata să creadă şi el la fel cu aceştia din urmă. Nu putea uita privirea pe care i-o aruncase Butenko în coridor, o privire mîngîietoare şi care dădea nădejde. Bine, era gata să creadă că le era prieten şi că ajunsese acolo la jandarmerie numai în urma unei însărcinări pe care i-o dăduse Lîsenko. Dar care anume era această însărcinare?...

Pe Baturin îl frămîntau tot felul de presupuneri. Un singur lucru era însă pentru el limpede. Îi puseseră pe toţi împreună în aceeaşi celulă şi asta era un semn rău.

Asta însemna că ancheta se isprăvise şi că soarta le fusese pecetluită. Nemţii nu arătau că ar voi să le lase viaţa.

Numai de n-ar întîrzia Lîsenko, dacă se gîndea cu adevărat să-i salveze.

CAPITOLUL XII

Îndată ce văzu ieşind pe poarta combinatului maşina cu consilierul neamţ, Vitea începu să-l caute pe Lîsenko. Curînd avu norocul să dea de Svirid Sidorovici la intrarea în birou.

Lîsenko nu-l recunoscu pe Vitea. Cînd băiatul îi spuse însă că era fratele lui Piotr Baturin, Lîsenko îl luă de după gît şi-i spuse:

— Aşteaptă aici vreo jumătate de ceas şi vino pe urmă în birou. Dacă te întreabă cineva spune că eşti nepotu-meu...

Vitea îl găsi pe Lîsenko singur în birou. Inginerul ascultă pe băiat cu atenţie şi-l întrebă dacă jandarmii nu luaseră nimic cu ei cînd făcuseră percheziţia. Apoi o chemă pe Anna Pota-

povna şi, luînd-o la o parte, vorbi ceva cu ea. Potapovna se uită la Vitea şi ieşi repede.

Lîsenko luă prietenos pe băiat de braţ şi ieşi cu el pe coridor.

— Spune mamei că vom face tot ce ne va sta în putinţă. Îţi mulţumesc pentru informaţii. Cred că ne-or prinde bine. Anna Potapovna are să te petreacă pînă la poartă. Dacă s-ar întîmpla cumva să te urmărească vreun spion, umblă prin oraş ca să te descotoroseşti de el. Oricum, ar fi bine să nu te duci de-a dreptul acasă. Ţine minte: pentru cei de la combinat, eu sînt unchiul tău. Dacă afli ceva nou, important, vino la poartă şi cheam-o pe Anna Potapovna. Ştie ea unde să mă găsească. Şi acuma, băiete, du-te şi nu fi amărît!...

Ieşind de la Lîsenko, Vitea se ciocni la uşa de la intrare cu un om slab, mic de stat şi gîrbov. Pe Vitea îl uimi mai cu seamă părul lui lung şi lins...

Băiatul făcu aşa cum îi spusese Lîsenko. Înainte de a se duce acasă, rătăci multă vreme prin oraş, trecu prin pasaje şi observă cu atenţie dacă nu cumva era urmărit. Nu observă nimic suspect, dar nu se hotărî totuşi nici acum să se ducă de-a dreptul acasă şi se abătu pe la Volodea, un băiat cu care legase prietenie în tabăra de pionieri de la Ghelendjik unde fuseseră amîndoi.

Volodea locuia chiar alături de clădirea în care se afla comandamentul jandarmeriei, la parterul unei case mici, gard în gard cu clădirea auxiliară a jandarmeriei nemţeşti. Intrînd în curte, Vitea se uită pe geam în camera lui Volodea. Volodea şedea la masă lîngă o menghine şi meşterea ceva.

— Bună ziua, Volodea!

Surprins, Volodea tresări şi vîrî repede ceva sub masă.

Cînd Vitea intră în cameră, pe masă nu mai era nimic, dar sub masă, într-o parte se zărea ieşind ţeava unei puşti.

— Ei, prostule! Ce-i asta? — îi spuse cu dojană Vitea, scoţînd de sub masă o puşcă mică şi, fără să aştepte răspunsul, urmă: — Dacă ascunzi ceva, atunci ascunde cum trebuie! Aşa, arăţi ţeava şi crezi că nimeni nu vede puşca...

Despre puşca asta voi mai vorbi mai încolo. Din păcate nu ştiu prea bine ce fel de puşcă era. Ştiu numai că suferise chiar înainte de război nenumărate prefaceri la care luase parte şi Ghenea, fiul meu cel mai mic care acuma e mort. Mai ştiu că puşca bătea bine, glontele trecînd la 100 metri printr-o scîndură udă, groasă de o jumătate de ţol şi că nu făcea aproape nici un zgomot. Asta-i tot ce am izbutit să aflu din spusele cam încurcate ale băieţilor cu privire la această puşcă fantastică. Un lucru era sigur: puşca exista cu adevărat şi te puteai folosi de ea.

Neputînd să nu-i împărtăşească şi prietenului său durerea, Vitea îi spuse în taină cum fratele lui mai mare fusese arestat şi cum el se dusese la combinat cu şoferul slovac. De întîlnirea cu Lîsenko nu pomeni însă nimic. Cînd Volodea află că consilierul neamţ îl apucase pe prietenul lui de guler şi pe urmă îndrăznise chiar să-i dea o păcătoasă de marcă germană, prietenii se hotărîră să se răzbune pe neamţ şi aleseră drept armă a răzbunării puşca straşnică a lui Volodea.

Băieţii citiseră undeva că teroriştii cînd organizau un atentat împotriva vreunui mare demnitar, îl urmăreau mai întîi o bucată de vreme cu multă băgare de seamă ca să afle cum îşi petrecea de obicei timpul. Au vrut deci să facă şi ei aşa. Dar cum şi unde să-l urmărească ei pe neamţ? Lîngă poarta jandarmeriei nu era voie nici măcar să te opreşti... Vechea patimă a lui Volodea pentru porumbei scoase pe cei doi prieteni din încurcătură. Băiatul îşi aduse aminte că de partea cealaltă a clădirii jandarmeriei era o casă cu o lucarnă mai mărişoară pe acoperiş. De pe ferestruica asta dădea el drumul altădată porumbeilor. Nu era greu să ajungi la lucarnă dacă te căţărai pe un corcoduş înalt şi stufos care era chiar alături. Din podul acestei case, vedeai prin lucarnă tot ce se petrecea în curtea jandarmeriei.

Chiar în aceeaşi seară, băieţii s-au furişat pe acoperiş şi au ocupat postul de observaţie. Cu toate că au stat acolo pînă ce s-a făcut întuneric, n-au izbutit să vadă în curte silueta firavă a consilierului neamţ.

A doua zi dimineaţă, îndată ce s-a făcut ceasul de la care era permisă circulaţia pe stradă, cei doi băieţi s-au aşezat iar la pîndă la lucarnă. Au aşteptat aşa cîteva ceasuri dar consilierul nu apăru nici de data asta. Băieţii se plictiseau de moarte. Era un chin pentru ei să stea cinchiţi şi să privească maşinile care vin şi pleacă, garda care venea la schimb, aruncînd piciorul în sus pînă la cingătoare şi civilii suspecţi care se foiau întruna prin curte. Dar băieţii şedeau răbdători în ascunzătoarea lor şi aşteptau.

Veni şi ora mesei. Maţele le ghiorăiau de foame. Bucata de pîine pe care şi-o luaseră, o mîncaseră demult. Prietenii au luat atunci hotărîrea ca Volodea să coboare ca să aducă ceva de mîncare. Cînd să treacă de pe acoperiş pe copac, el auzi o exclamaţie mirată a lui Vitea.

Volodea se întoarse repede lîngă prietenul lui, îi smulse puşca din mînă şi se uită în curte. Consilierul nu era acolo. Ca de obicei, staţionau maşini, se plimbau încet în sus şi în jos santinelele, forfoteau în toate părţile civilii suspecţi, iar printre

ei trecea, făcîndu-şi loc, liniştit şi fără grabă, un om slab şi gîrbov cu părul lung şi cu un geamantănaş de piele în mînă.

— Uite! Uite! — şopti agitat Vitea. — Pe omul acela cu părul lung l-am văzut ieri la combinat. Şi acum e aici! Umblă ca la el acasă. E un spion! Nici vorbă că-i un spion!

— Dă-l dracului. N-are decît să umble!...

— Prostule! Dacă-i spion, trebuie de spus la combinat!

— Şi cui vrei să spui?

— Asta-i treaba mea!... Volodea, tu stai aici şi pîndeşti, iar eu mă reped pînă acolo...

Peste vreun ceas, Vitea stătea în faţa Annei Potapovna care-l muştruluia cu străşnicie:

— Pe unde tot hoinăreşti, măi băiete? Am fost la maică-ta. Plînge. Mi-a spus că ai plecat cînd nici nu se luminase bine de ziuă şi că nu ştie ce-i cu tine. Tu nu mai eşti mic, trebuie să înţelegi că ai rămas cel mai mare în casă.

— Nu hoinăresc, am treabă...

Vitea găsi la Lîsenko pe un bătrîn pe care nu-l cunoştea. Bătrînul stătea lîngă masă, sprijinit într-un baston. Vitea se fîstîci. Anna Potapovna închise bine în urma ei uşa, se apropie de Lîsenko şi începu să-i spună că fusese acasă la Baturin şi că băiatul acesta îşi făcea de cap. Umbla hoinar şi nu mai dădea pe acasă cît era ziulica de mare. Parcă maică-si nu-i era şi aşa de ajuns...

— Bine, Potapovna, las-că vedem noi ce-i cu asta... Dumneata stai în coridor şi păzeşte ca nu cumva să vie vreun străin peste noi... Hai, Viktor, spune, ce treabă ai cu mine?

Neîncrezător, Vitea se uită chiorîş la bătrînul cu bastonul.

— Nu te teme, — spuse Lîsenko. — Vorbeşte!

Şi Vitea le spuse că cu vreo două ore mai înainte trecuse fără nici o pază prin curtea jandarmeriei omul slab cu părul lung de care el, Viktor, se lovise în pragul uşii cînd fusese data trecută la Lîsenko. Numai spionii nemţi puteau umbla atît de nestingheriţi prin curtea aceea!...

— Bravo! — zise Lîsenko, strîngînd mîna lui Vitea.

Faţa îi era serioasă, dar lui Vitea i se păru că în ochii lui Lîsenko licări un zîmbet.

— De acum încolo, tot aşa să faci. Asta-i foarte important pentru noi! Dar ţine minte: nu sufla nimănui nici o vorbă!...

— Dar spune-mi dragul meu, — zise pe neaşteptate bătrînul cu bastonul, care pînă atunci tăcuse. — Cum de-ai izbutit tu să vezi în curte pe omul cu părul lung?

— Volodea şi cu mine ne-am urcat pe acoperişul din vecini... — începu Vitea să spună dar se opri numaidecît. În drum

spre combinat, el se hotărîse să nu-i spună lui Lîsenko că îl vînau pe consilier.

— Şi de ce v-aţi urcat pe acoperiş? — îl întrebă iar bătrînul cu bastonul.

Vitea născoci pe loc răspunsul.

— Volodea şi cu mine am avut acolo înainte de război o hulubărie. Ne-am urcat să vedem dacă n-au mai rămas porumbei...

— Vra să zică v-aţi dus numai după porumbei? — mai întrebă încă o dată neîncrezător bătrînul, uitîndu-se ţintă la Vitea.

Vitea nu mai ştia ce să mai răspundă cînd, deodată, se deschise uşa şi intră Potapovna.

— Gavriil Artamonovici, vine aici un neamţ roşcovan, — zise ea în şoaptă.

— Hai, pleacă, Viktor! — spuse repede Lîsenko, împingînd băiatul spre uşă. — Şi de porumbei, te rog, să te laşi pentru că din pod s-ar putea să nimereşti drept în pivniţă. Şezi mai bine cu maică-ta şi ajută-i la gospodărie. Dar pentru informaţiile cu privire la omul cu părul lung, îţi mulţumesc. Au să ne prindă bine...

În aceeaşi zi se întîmplă la combinat un eveniment destul de curios care face să fie povestit.

Cu puţin înainte de sfîrşitul zilei de lucru, muncitorii combinatului s-au cam mirat de mulţimea de maşini care veniseră la „Glavmargarin". Apoi sosi o fanfară militară. Curînd după aceea, nemţii din detaşamentul de comandă al lui Weber trecură înarmaţi pe la toate secţiile adunînd muncitorii şi ducîndu-i în sala cea mare de la etajul al doilea al fabricii de margarină.

Tot ce era de prisos în această sală spaţioasă fusese scos şi două mese puse cap la cap fuseseră instalate în fundul sălii. Muncitorilor combinatului nu le venea să-şi creadă ochilor: mesele erau acoperite cu pînză roşie. Pe margini erau aşezaţi ficuşi, iar în faţa meselor două rînduri de bănci. La o parte, în rînduri separate, erau nişte scaune. Muncitorii şi funcţionarii nu aveau voie să se aşeze pe ele.

Lîsenko, care urcase scările printre cei din urmă, zărise pe peronul scării de la intrarea principală a fabricii cîţiva generali şi alţi ofiţeri superiori, toţi cu un aer de importanţă. Tot acolo se găseau adunaţi toţi „stăpînii" combinatului.

Oaspeții de seamă au intrat și s-au așezat gravi pe scaune. Băncile au fost ocupate de muncitori însă cum nu erau locuri destule, cea mai mare parte dintre oameni au rămas în picioare.

Lîngă mese se agita operatorul de cinematograf care-și instala aparatul.

În sfîrșit un neamț necunoscut oamenilor de la combinat, cu părul uns de strălucea, făcu fanfarei un semn cu mîna și aceasta începu să cînte un marș militar.

Operatorul de cinematograf, instalat deoparte pe o podișcă de scînduri pusă pe niște mese, începu să întoarcă manivela aparatului.

Cînd orchestra tăcu, neamțul pomădat vorbi :

— Vrem să spunem tuturor lucrătorilor combinatului adunați aici care sînt problemele ce ni se pun. Ceea ce ne interesează este spațiul vital. Rusia nu mai poate exista în viitor ca țară industrială. Ea va fi furnizoarea de grîne și de alte produse agricole a Germaniei. N-avem nevoie de fabricile și uzinele Rusiei. Führerul a spus soldaților marii Germanii că prin originea lor ei sînt chemați chiar de istorie să stăpînească întreaga lume... Spațiul vital în răsărit nu-i decît vechiul lor vis. Acolo urmează să li se rezerve întinderi considerabile de pămînt, iar rușii vor trebui să lucreze în slujba lor. Din această cauză, este de la sine înțeles că orice manifestare, fie chiar împotriva unui singur german sau a unui soldat german, sau împotriva tuturor acelora care colaborează cu comandamentul german, va fi pedepsită fără cruțare. Noi vom tinde să obținem executarea fără nici un fel de discuție a tuturor ordinelor și dispozițiunilor noastre. Asta-i tot ce aveam de spus ! Puteți pleca !

Astfel se adresă vorbitorul muncitorilor combinatului.

Muncitorii plecară în tăcere...

— Așa... Va să zică ne-au prevenit ! Acum totul e limpede ! — auzi Lîsenko o voce în mulțime.

*
* *

...Pe strada Gogol, nu departe de piață, se afla oficiul cadastrului. Această instituție cu totul inofensivă nu avea în ea nimic care ar fi putut atrage atenția polițailor și a jandarmilor.

Nu trecu multă vreme după întrunirea de la combinat și Lîsenko primi printr-un curier o scrisoare prin care era invitat să treacă duminica următoare pe la oficiul cadastrului cu planul casei și cu toate actele de folosință a acesteia pentru a fi controlate. Orele de primire erau de la 2 la 4. Lîsenko citi convocarea, zîmbi și o arătă Valiei.

— Ce-i asta? — se miră ea. Şi-i nevoie să te duci numaidecît?

— Numaidecît, Valia! Totu-i în ordine! — Asta-i o invitaţie convenită la o adunare a comitetului orăşenesc de partid. N-ar strica să mergi şi tu din partea combinatului.

Valia se învoi bucuroasă.

Pe strada Gogol, şi mai cu seamă duminica, nu prea era multă lume. În faţa casei unde se găsea oficiul cadastrului, era postat un poliţai.

Speriată, Valia îl trase pe Lîsenko de mînecă. Acesta o strînse liniştit de braţ şi văzînd un capăt al ziarului „Kubanul" ieşind din buzunarul poliţaiului, intră cu paşi siguri în antreu.

Acolo nu era nimeni, afară de o domnişoară care şedea la o masă.

— Ce doriţi? — îl întrebă ea pe Lîsenko.

— Poate să ne primească domnul Sokolov? Am vrea să ne verifice dosarul unui teren.

— Azi e duminică şi biroul nu lucrează, — răspunse domnişoara.

— Dar sîntem convocaţi chiar pentru azi!

— Bine, — răspunse domnişoara. — În cazul acesta, intraţi la el în birou...

Într-o cameră destul de mare şedeau vreo douăzeci de oameni vorbind încet între ei.

Lîsenko îl salută pe Dereveanko şi pe căruntul director comercial al „Cameliei" care şedeau unul lîngă altul. Apoi strînse mîna tovarăşilor care se găseau mai aproape de el şi se aşeză pe un loc liber. Valia se aşeză şi ea lîngă dînsul.

După Lîsenko mai intrară cîţiva oameni.

În sfîrşit, Dereveanko se ridică şi adresîndu-se celor de faţă, spuse:

— Tovarăşi, am hotărît să convocăm reprezentanţii organizaţiilor clandestine de partid din întreprinderile industriale ale oraşului Krasnodar într-o chestiune extrem de importantă. Deşi am luat toate măsurile pentru securitatea dumneavoastră, nu ne putem lăsa antrenaţi în discuţii. Pentru şedinţă sînt prevăzute două ore. La ordinea de zi este împărtăşirea experienţei oamenilor noştri de la combinatul „Glavmargarin" în „războiul tăcut" pe care-l ducem împotriva nemţilor.

— Dar pe cînd războiul pe faţă? — întrebă un muncitor mai în vîrstă care şedea în rîndul întîi.

— Fiecare lucru la vremea lui, — îi răspunse Dereveanko. — Hai tovarăşi, să nu ne pierdem vremea. Svirid Sidorovici are cuvîntul.

Fără să se grăbească, Lîsenko vorbi amănunţit despre evenimentele din ultima vreme de la combinat şi mai ales de acelea care se întîmplaseră în urma sosirii lui Rodrian şi a inginerilor nemţi.

Cînd isprăvi, acelaşi muncitor neastîmpărat, cu toate că nu mai era tînăr, îl întrebă:

— Şi ce? Aveţi să vă petreceţi chiar toată vremea pînă la venirea Armatei Roşii cu acest „război tăcut", iar partizanii să scoată castanele din foc pentru voi?

— Aşteaptă! — îl opri Dereveanko, — am să răspund la întrebarea asta cînd voi trage concluziile.

— O serie de întreprinderi, — continuă el, — ca de pildă uzina 456, aplică această metodă a „războiului tăcut" care, în condiţiile noastre de ilegalitate este, prin rezultatele obţinute, mai puternic chiar decît războiul pe faţă. La combinatul de marmeladă unde nemţii repară acum tancuri, maşini blindate şi automobile, lucrează ingineri şi muncitori de-ai noştri, ruşi. Aplicînd experienţa oamenilor de la combinat, am învăţat de pildă să reparăm în aşa fel blocurile motoarelor, încît ele să se dovedească bune la proba făcută, la recepţia din atelier, dar în luptă, cînd încep împuşcăturile sau la viteze mai mari, se strică. Să înlocuieşti motorul în focul luptei sau pe drum — nu-i un lucru chiar aşa de simplu. Apoi muncitorii fabricii „Sedin", unde nemţii au început să confecţioneze samare, n-au rămas în urma celorlalţi. Datorită felului cum se „lucrează" acolo nemţii au şi împuşcat pe directorul fabricii, un trădător care scotea sufletul muncitorilor în folosul nemţilor. Şi asta-i ceva. Nu trebuie însă să sabotăm oamenii noştri care au luat conducerea unui post oarecare, siliţi de necesităţi izvorînd din împrejurările timpului de faţă. Chestiunea sabotării muncii în întreprinderile nemţeşti este o chestiune extrem de importantă. Comitetul orăşenesc de partid va cere în modul cel mai sever socoteală tuturor membrilor partidului şi comsomolului cu privire la participarea lor activă la acest război. Trebuie dusă mai departe lupta pentru tăria morală, pentru unitatea oamenilor noştri sovietici şi pentru subminarea moralului ocupanţilor. Evenimentele se desfăşoară cu o iuţeală neobişnuită. Nemţii au fost opriţi de Armata Roşie la Stalingrad şi la Mozdok. Şi aceasta-i o mare victorie a Armatei Roşii. Noi credem cu tărie că, lichidarea ocupanţilor, cărora li s-a urcat la cap, este aproape. Pe bolşevici, încercările grele nu fac decît să-i călească. Şi noi credem cu tărie că partidul nostru va duce popoarele Uniunii Sovietice la victoria împotriva fascismului...

Valia uitase de tot ce o înconjura. Stătea şi asculta cuvintele vorbitorului şi se gîndea că în vreme ce erau ei aici şi trăiau,

partidul trăia și el și lupta. Partidul era cu ei! Asta însemna că nu puteau să nu învingă!...

* * *

Să ne întoarcem acum puțin în urmă. În dimineața aceea, după ce fratele lui fusese arestat și Viktor ajunse în sfîrșit, pînă la Lîsenko, acesta știa deja de arestarea lui Baturin și a fostei lui brigăzi. Mai mult decît atît, Lîsenko avusese chiar timpul să elaboreze și un plan de acțiune. După ce Vitea îi aduse confirmarea faptului că fratele lui se găsea la comandamentul jandarmeriei, Lîsenko se hotărî să cheme imediat pe Butenko.

Cu o seară înainte, i se telefonase lui Stift de la comandamentul jandarmeriei să trimită acolo un meșter pentru repararea unor mașini de scris. Șlîkov aflase despre asta. El se sfătui cu Lîsenko și amîndoi hotărîră să-l trimită acolo pe Piotr Evlampievici Butenko, mecanic de aparate de precizie. Era singurul om la combinat care putea să scoată la capăt cu bine această însărcinare. Dar în seara aceea, mecanicul plecase mai devreme de la atelier, iar acasă nu fu găsit, astfel că convorbirea cu dînsul trebui să fie amînată pentru a doua zi dimineață. Dimineața, cînd Lîsenko află de arestarea lui Baturin, își dădu seama că dispoziția de a trimite un maistru la comandamentul jandarmeriei era nici că se poate mai bine venită.

Pentru lucrul ce era de făcut acolo, nici că se putea găsi om mai potrivit decît Piotr Evlampievici Butenko. Acesta era un om modest, cinstit și adînc devotat partidului, în care puteai avea toată încrederea. Convorbirea pe care Lîsenko o avu cu el fu foarte scurtă:

— Butenko, trebuie să te duci azi la comandamentul jandarmeriei.

Butenko îl privi pe Svirid Sidorovici cu ochii lui mari și cenușii și răspunse liniștit:

— Bine. Cu ce treabă?

— Ai două sarcini. Întîia e oficială: să repari niște mașini de scris. Mai încurcată însă e a doua. Astă noapte a fost arestată toată brigada lui Baturin. Jandarmii i-au ridicat pe toți. Trebuie să aflăm cine i-a trădat. Doar știi nemțește?

— Destul de prost, Svirid Sidorovici, — răspunse Butenko parcă scuzîndu-se.

— Totuși, puțin știi. Și asta-i ceva. Du-te la comandament dar vezi nu te grăbi să termini prea repede treaba. Fii cu ochii în patru și ciulește bine urechile. Nu uita să-ți arunci ochii pe hîrtiile de pe mese, dacă cumva ai prilejul. Nu arăta că știi nem-

ţeşte. Bagă de seamă. Ai grijă de aflã cine-i nenorocitul care i-a trădat pe baturinişti... Ai înţeles, Butenko?

— Am înţeles, Svirid Sidorovici. Şi cînd trebuie să mă duc?

— Chiar acuma. Ia-ţi sculele şi du-te. Dă-mi mîna şi să ne luăm rămas bun, dragul meu... Pentru că, mai ştii...

— Lasă, Svirid Sidorovici! Lasă! Nu se întîmplă nimic... Mie nu-mi pare rău decît de-un singur lucru: că ştiu prost nemţeşte!...

Butenko luă de la Stift delegaţia, îşi luă geamantănaşul şi se îndreptă spre comandamentul jandarmeriei. Uhl, şeful comandaturii, îi semnă permisul de liberă-trecere şi îi indică numărul de la camera biroului dactilografelor. Butenko se găsi într-un coridor lung şi semiobscur. Nu se simţea la largul lui. Piotr Evlampievici mi-a mărturisit mai tîrziu cum îl treceau fiorii. I se părea că de acolo nu va mai ieşi. Nemţii care-l întîlneau mergînd pe coridor întorceau miraţi capul după el, însă nu-l opri nimeni.

În biroul dactilografelor, acestea îi arătară cîteva maşini defecte şi încercară să vorbească cu el nemţeşte. Butenko zîmbi ruşinat şi le răspunse că, din păcate, nu ştia nemţeşte. Zîmbetul cu care le spuse aceasta era atît de convingător, încît dactilografele îl crezură şi nu se sfiiră să vorbească în faţa lui în gura mare, de ciudatul meşter rus care, judecînd după părul lui lung, trebuia să fi fost cîndva pictor sau muzicant...

Butenko examină maşinile pe îndelete şi declară:

— Iaca, pe asta am s-o dreg azi. Pe asta, mîine. Dar aceea care-i în dulap cere mai mult timp. Trebuie să-i schimb cîteva piese. De aceea v-aş ruga să-mi daţi o liberă trecere pentru o săptămînă, ca să nu-l mai deranjez de fiecare dată pe domnul feldwebel de la comandatură.

Vorbise şi acum cu atîta naturaleţe încît nimeni nu avu de obiectat ceva. Un soldat din gardă îi aduse lui Butenko un bilet de liberă trecere provizorie pentru zece zile.

Mecanicul începu să repare maşinile. Lucra fără să se grăbească, cu măsură şi cu precizie. Cea dintîi maşină pe care o repară fu găsită în perfectă regulă şi gefreiterul neamţ, luînd-o în primire, îl bătu pe umăr cu un aer protector.

Aplecat asupra maşinii următoare, Butenko îşi încordă atenţia încercînd să prindă tot ce se făcea şi tot ce se vorbea împrejurul lui. Dar în ziua aceea, nu auzi nimic interesant. Dactilografele nemţoaice lucrau fără să vorbească şi numai de cîteva ori, destul de rar, schimbară între ele cîteva fraze fără însemnătate.

Butenko încercă să tragă cu ochiul la hîrtii de departe, dar cum era miop, nu izbuti să vadă nimic. Către sfîrşitul zilei

Piotr Evlampievici văzu limpede că în biroul dactilografelor, unde lucra el, nu se bătea la mașină corespondență secretă. Pentru aceasta, trebuia să fie probabil un birou special de dactilografie. Şi, ce-i drept, Butenko se convinse de asta înspre seară, cînd i se aduse o mașină nouă și i se ordonă s-o repare cît mai repede. Din ceea ce vorbeau dactilografele, el pricepu că mașina venea de la biroul de documente secrete al gefreiterului Vogel.

Butenko se posomorî. În biroul secret desigur că nu va putea să ajungă. Nu-i rămînea nimic altceva de făcut decît să se apuce serios de treabă. Seara tîrziu, dactilografele plecară. Rămase numai o dactilografă de serviciu. Nemţoaica blondă n-avea de lucru şi stătea cu spatele la Butenko, cufundată cu pasiune într-o carte groasă nemţească.

Cam pe la ceasurile două noaptea, în coridor se auzi un zgomot. Parcă cineva ar fi fost tîrît pe jos. Piotr Evlampievici auzi gemete, o lovitură înăbuşită, un ţipăt...

Butenko îşi isprăvise demult treaba dar era prea tîrziu să mai părăsească acuma comandamentul jandarmeriei, neavînd permis de liberă-circulaţie noaptea. Şi Butenko şedea pe un scaun şi moţăia...

În zori, răsunară iar paşi grei în coridor. Iarăşi se auziră gemete. Un glas de femeie tînără ţipa:

— Mamă... mamă.

Butenko tresări şi-şi întoarse brusc capul spre uşă. Scaunul pe care şedea scîrţîi. Dactilografa se uită la el, zîmbi plictisită şi se cufundă iar în lectura ei.

Lui Piotr Evlampievici i se dădu drumul abia a doua zi dimineaţa, îngăduindu-i-se şase ore de odihnă. La amiază, Butenko şedea iar în biroul dactilografelor.

El ştia că norocul poate cîteodată să întîrzie şi aştepta răbdător ca şi pînă acum, vreun prilej să-şi poată arunca ochii prin hîrtii.

Noaptea, pe la ora unu, un neamţ îmbrăcat civil se apropie de Butenko şi-i ordonă să-şi strîngă sculele şi să vină îndată în camera nr. 5, la capătul coridorului, ultima uşă pe dreapta

Butenko tresări fără să vrea şi inima începu să-i bată cu nelinişte. Cine ştie despre ce cameră putea fi vorba şi ce-l aştepta acolo?...

Ieşind pe coridor, Butenko se lovi faţă în faţă... cu Baturin. Butenko era cît pe ce să se arunce de gîtul tovarăşului lui şi să-l îmbrăţişeze dar se opri la timp. Baturin era însoţit de doi jandarmi.

În camera nr. 5, Butenko dădu de un neamţ gras, cu mustaţă şi care purta epoleţi de gefreiter. Afară de el, mai erau în cameră

două dactilografe. Nu trecură nici zece minute şi Butenko îşi dădu seama că fusese adus chiar în biroul secret al gefreiterului Vogel.

La început, Vogel se uitase cu neîncredere la rus. Dar Butenko căuta să nu atragă asupra lui atenţia şi se cufundă în lucru. Gefreiterul făcu de vreo două ori, cu glas tare, dactilografelor observaţii batjocoritoare despre rusul cu părul lung. Dar Butenko îşi văzu mai departe de lucru, fără să-i pese, ca şi cum n-ar fi fost vorba de el, lăsîndu-i să creadă că nu pricepe nimic. La un moment dat Butenko rămase cîteva minute singur în birou. Dar Butenko înţelese repede că asta ar putea fi o capcană şi oricît de grozav ar fi vrut să se uite prin hîrtiile de pe masa vecină, rămase mai departe lîngă maşina de scris, la fel de cufundat în lucrul lui ca şi pînă atunci

Iar petrecu Butenko noaptea la comandamentul jandarmeriei dar nici noaptea asta nu-i aduse nimic. Era însă ceva care îi spunea că tocmai în camera asta cu uşa cu grilaj de fier în care lucrase, trebuia să fie ascunsă taina care-l interesa pe Svirid Sidorovici...

A treia noapte, Butenko a fost adus iar să lucreze în biroul de documente secrete. Atitudinea tuturor faţă de el se schimbase. Gefreiterul se încredinţase, probabil pe deplin, că rusul era lipsit de orice curiozitate şi nu-l mai supraveghea. Dactilografele iarăşi nu-l băgau deloc în seamă. Şi numai acuma se hotărî Butenko să încerce să afle ceva din corespondenţa care se găsea pe masă. Se apucă deci de treabă cu o precauţie extremă. Chiar de la primele hîrtii pe care le cercetă, i se întări presupunerea că dăduse de urma pe care o căuta. Hîrtiile erau procese verbale de anchete, rapoarte de spioni, copii după denunţuri şi de mandate de arestare.

Noaptea tîrziu, gefreiterul Vogel ieşi din birou. Rămăsese o singură dactilografă. Dactilografei i se lipeau ochii de somn. Răsfoia alene un dosar voluminos şi din cînd în cînd îşi freca ochii cu pumnii.

Butenko ştia bine că nu va mai putea tărăgăna cu reparatul decît cel mult încă noaptea asta, aşa că trebuia să se grăbească... Folosindu-se de o clipă în care nemţoaica dormita, s-a apucat cu grijă să desfacă un pachet cu hîrtiuţe de pe masa vecină.

Tot urmărind cu atenţie nemţoaica, începu să cerceteze în grabă hîrtiile una după alta. Dar în ele erau numai nume străine, care-i erau necunoscute. Disperase şi era gata să strîngă hîrtiile înapoi în pachet, cînd, deodată, îi sări în ochi o semnătură pe care o ştia foarte bine de la combinat. Era semnătura inginerului neamţ.

Descoperirea fusese atît de neașteptată, încît, uitînd de orice prevedere, Butenko scoase hîrtia, o puse deasupra celorlalte și începu să descifreze textul. Era foarte agitat. Literele îi jucau dinaintea ochilor și nu putu să deslușească decît cîteva cuvinte: Baturin... sabotaj... „Glavmargarin"...

În sfîrșit, găsise acuma ceea ce căutase fără nici un fel de rezultat timp de trei nopți de-a rîndul. Acela care-i denunțase pe baturiniști era unul din inginerii nemți. Dar Butenko voia să afle toate amănuntele privitoare la această afacere și el se aplecă asupra hîrtiei, silindu-se să citească cuvînt cu cuvînt tot cuprinsul.

Deodată ușa scîrțîi și în cameră intră gefreiterul Vogel.

Așa de tare se zăpăci Butenko, încît sări de lîngă masa unde erau hîrtiile și scăpă jos șurubelnița. Apoi se aplecă și bîjbîi mult timp cu mîna sub masă, încordîndu-și întreaga voință și silindu-se să se stăpînească și să se liniștească. Cînd Butenko se ridică în sfîrșit, ținînd în mînă șurubelnița, el văzu pe gefreiter stînd tăcut în fața lui și uitîndu-se cercetător cînd la el cînd la pachetul cu hîrtiile răvășite. Dar Butenko reușise să-și biruiască zăpăceala. El își trecu mîna prin părul lung și începu să-și ceară iertare cu sfială, spunînd că era foarte obosit din cauză că era acum a treia noapte de cînd muncea fără odihnă, că-i căzuse fără să vrea șurubelnița din mînă și că se ruga să-l ierte dacă a stricat cumva cu asta liniștea domnului gefreiter și a stimatei *freulein*... Înciudat, Vogel își întoarse capul, ordonă dactilografei să strîngă hîrtiile și să le pună în dulapul de fier și luîndu-și mapa, ieși repede din cameră...

În clipa aceea, Butenko nu se mai temea că i s-ar putea întîmpla ceva. Nu se gîndea decît la un singur lucru: cum ar putea să comunice lui Lîsenko ceea ce aflase despre inginer. Ședea ca pe ghimpi. Trecu un timp și ușa scîrțîi din nou. Intră iar Vogel. El se opri în fața lui Butenko și-i spuse pe rusește — o limbă pe care o știa dealtfel destul de bine:

— Du-te de te odihnește, domnule Butenko. Ești obosit. Mîine la douăsprezece să vii aici, dar nu la mine, ci la biroul dactilografelor, unde ai lucrat în prima zi.

Butenko fu oprit la comandatură, împins într-o cameră goală unde i se porunci să se dezbrace. Nemții îi percheziționară cu o atenție neobișnuit de mare hainele. Îi întoarseră pe dos toate buzunarele, desfăcură căptușeala și tăiară vechiul geamantănaș, dar nu găsiră, bineînțeles, nimic și-l lăsară să plece.

Butenko pricepu că prea mare era riscul să se ducă de-a dreptul la combinat, la Lîsenko. Plecă așadar întins acasă, iar cele șase ore pe care le avea ca să se odihnească, le petrecu lungit pe divan și cu ochii deschiși. Se gîndea întruna cum ar putea

transmite lui Lîsenko ceea ce izbutise să afle, dar nu-i venea în cap nici o soluție, nimic și parcă într-adins nevasta i se îmbolnăvise. Fetița lui era prea mică și mama lui bătrînă, așa că nici vorbă nu era să le trimită pe ele. Iar să-și încredințeze altcuiva taina, nu se putea hotărî.

Butenko se întoarse la comandamentul jandarmeriei și se sili să-și isprăvească cît mai repede lucrul, dar nu-l sfîrși decît spre dimineață. Ca să nu dea nimic de bănuit, iar nu se duse la combinat, ci drept acasă. El apăru abia seara în ateliere. Cu Lîsenko izbuti să vorbească abia a doua zi.

CAPITOLUL XIII

Baturiniștii n-au închis ochii toată noaptea. Nesiguranța soartei lor și apariția ciudată și neexplicabilă a lui Butenko în coridorul jandarmeriei îi îngrijora. Însă, în același timp, erau încredințați că Lîsenko avea să facă tot ce-i sta în putință ca să-i elibereze. Chiar dacă i-ar fi dus la spînzurătoare și chiar dacă ar fi fost cu gîtul în ștreang, tot ar fi păstrat pînă-n cea din urmă clipă nădejdea că vor scăpa. Baturin îi sfătui că dacă nemții, înainte de a-i duce să-i împuște, le vor lega mîinile la spate, să-și încordeze cît mai tare mușchii, ca să li se slăbească apoi pe nesimțite strînsoarea frînghiei și în clipa nimerită, să-și poată dezlega mîinile...

— Nici un fel de acțiune de capul vostru, băieți! — le spuse Baturin. — De comandat, comand eu. Fiecare cuvînt al meu e un ordin.

Abia începuse să se crape de ziuă, cînd în coridor au răsunat pași. Au sărit toți în picioare. Pricepuseră că veneau după ei.

Zăvoarele au huruit și în ușa deschisă s-au arătat luminile felinarelor.

— Ieșiți! — porunci cineva.

Cel dintîi ieși Baturin. Doi jandarmi apucară unica lui mînă, o răsuciră și i-o legară cu o sîrmă de cingătoare. Ceilalți au fost scoși unul cîte unul. Tuturora li se legară mîinile la spate. Ținînd minte sfatul pe care îl primiseră, baturiniștii își încordau din răsputeri mușchii și nemții strîngeau sîrma, înjurînd furioși.

Arestații au fost apoi scoși în curte. Aici, sub șopron erau ca de obicei niște mașini. Un civil, cu gulerul paltonului ridicat sus de tot, se dădu la o parte. Veniră o mulțime de jandarmi, vorbind între ei cu aprindere.

Escorta era alcătuită din cîte trei jandarmi pentru fiecare din baturiniști. Comanda o avea un feldwebel. La spate se auzea

tropotul patrulei călare care însoțea convoiul. Baturiniștii erau duși la execuție. Fiecare își dădu bine seama de acest lucru. Cînd ieșiră pe poartă, feldwebelul o luă în josul străzii, în direcția rîului Kuban. Coloana mergea acuma pe strada Pușkin.

Un sentiment ciudat îl cuprinse pe Baturin. Răcoarea din zorii zilei, cerul auriu cu nuanțe trandafirii spre răsărit, liniștea care domnea încă, toate acestea îi dădeau o senzație de bucurie... Lui Baturin îi venea greu să-și explice acest sentiment. Era cam același sentiment cu care, pe vremuri, obișnuia să se urce pe trambulina de la stațiunea de sporturi nautice și să-și dea drumul de acolo în jos, cu brațele desfăcute, ca „rîndunica"... Mai tîrziu, după ce au trecut toate cu bine, le-a spus asta băieților și ei l-au înțeles. Și ei cam tot așa s-au simțit în dimineața aceea. Avuseseră cu toții certitudinea că vor izbuti pînă la urmă să se smulgă din ghearele nemților și că n-aveau să moară.

Cînd s-a apropiat de colțul unde se întretăiau străzile Pușkin și Șaumian, Baturin crezu, nici el nu știa pentru ce, că tocmai aici era locul unde trebuia să-i aștepte Lîsenko cu oamenii lui. El șopti acest lucru vecinului său, care era, mi se pare, Mișa.

— Dezlegați-vă mîinile. Încetișor...

El însă nu putea să facă nimic cu singura lui mînă, legată cu sîrmă de cingătoare. Mișa reuși să-și scoată repede mîinile din legătură și începu să desfacă sîrma cu care singura mînă a lui Baturin era legată de cingătoare. Baturin nu-și putea închipui cum au reușit băieții să facă toată această operație fără să fi simțit ceva nemții... Și totuși, aproape toți reușiră să-și dezlege mîinile. Cînd ajunseră la răspîntie, Baturin așteptă cu nerăbdare. Iacă-acuși vor sări tovarășii, vor răsuna împușcăturile...

— Pregătiți-vă ! — șopti el lui Mișa și ordinul fu transmis din om în om.

Trecură însă de răspîntie și nu se întîmplă nimic... Împrejur era tot pustiu și liniște.

Trecură însă și de strada Oktiabrskaia și nici aici nu se întîmplă nimic.

Mai trecură de o întretăiere de străzi, coborîră spre apă și ocoliră stațiunea de sporturi nautice. Feldwebelul duse pe arestați pe malul abrupt al Kubanului, spre căsuța păzitorului geamandurilor de pe fluviu.

S-ar fi părut că de-acuma înainte nu mai era de așteptat ajutor de nicăieri. Cîteva minute încă și aveau să cadă împușcați. Baturin însă tot mai credea în scăpare și atît de mult credea încît transmise din om în om ordinul :

— Cine are mîinile libere să dea din cap !

De data asta, nemții prinseră șoaptele. Se auziră înjurături. Grișa fu lovit în spate cu patul puștii...

Purtarea neobişnuită a arestaţilor alarmă pe nemţi. Feldwebelul ordonă ceva în grabă soldaţilor şi aceştia, lovind cu patul armei în dreapta şi în stînga, începură să alinieze pe baturinişti pe marginea malului prăpăstios al fluviului.

Baturin se uită în jos şi recunoscu locul. Apa lovea aici malul aproape drept al fluviului şi fugea apoi năvalnic spre malul opus. Şi abia atunci înţelese el limpede că Lîsenko nu avea cum veni... „Şi totuşi nu vom muri. Nu vom muri!" îi fulgeră prin cap lui Baturin.

— La fluieratul meu, aruncaţi-vă cu capul în jos. Înotaţi sub apă cît puteţi mai mult. Adunarea lîngă răchitele de pe celălalt mal, — spuse el vecinului.

Şoaptele trecură repede prin rînd... Jandarmii îşi pregătiră armele. Feldwebelul ridică mîna. O clipă şi avea să şi-o lase în jos. După asta va răsuna o salvă. Baturin fluieră, îşi dădu capul pe spate, îşi făcu vînt din loc şi se aruncă în vîltoare...

Nu mai auzi salva. Abia multă vreme după asta, află de la paznicul geamandurilor că salva fusese în adevăr trasă...

Baturin nu se gîndea decît la un singur lucru: să se ţină cît mai mult sub apă. Calculul lui fusese simplu: curentul avea să-i ducă sigur spre malul stîng. Şi nu se înşelase. Cînd se ridică la suprafaţa apei, era departe de malul blestemat. Lîngă malul înalt nu era ţipenie de om. Nemţii plecaseră. Alături de Baturin înota Mihail. Puţin mai încolo, bătea apa voiniceşte Grişa.

Toţi cîţi rămăseseră în viaţă se adunară în tufele de răchită. Erau cinci. Doi pieriseră.

Noaptea, baturiniştii trecură din nou înot fluviul şi se furişară prin grădinile de zarzavat şi livezi spre fabrica de pielărie, la o soră a lui Baturin. Se ascunseră la ea în pod. A doua zi veni la ei Lîsenko pe care-l chemase Baturin printr-un bileţel trimis la combinat prin nepoţica lui Baturin.

Tot acolo, în pod, fu convocat şi „consiliul militar". Fiecare din ei primi o nouă însărcinare.

După „miraculoasa" salvare a baturiniştilor, în oraş se întîmplară cîteva evenimente care-i alarmară în chip serios pe nemţi.

În aceeaşi zi în care nemţii duceau pe Baturin şi pe tovarăşii lui la malul Kubanului ca să-i împuşte, Viktor, fratele mai mic al lui Baturin şi cu prietenul lui, Volodea, şedeau ca de obicei lîngă lucarna de la pod şi observau ce se petrecea în curtea comandamentului jandarmeriei. Băieţii cunoşteau acum bine tot

ce era acolo: maşinile de sub şopron, spionii, comandanţii gărzilor, pînă şi bucătarul în halatul lui alb şi cu o tichie caraghioasă în cap, care trecea din cînd în cînd în fugă prin curte. Dar pe băieţi numai maşina neagră şi lungă a consilierului neamţ şi şoferul lui slovac îi interesa.

Cam pe la ora două, slovacul scoase în sfîrşit maşina de sub şopron. Băieţii observaseră de mai multă vreme că maşina nu era tocmai în regulă. Fie că se defecta uşor, fie că şoferul nu se prea pricepea la ea, dar acesta se vînzolea veşnic lîngă motor şi atunci faţa lui căpăta o expresie îngrijorată.

Aşa se întîmplase, se vede, şi de data asta şi şoferul întîrziase. Capota motorului mai era încă ridicată. Consilierul s-a apropiat de maşină. Băieţii n-au putut auzi ce spunea neamţul şoferului dar, judecînd după înfăţişare, neamţul părea să fie supărat. Apoi el se îndepărtă de maşină, se opri şi-şi băgă mîinile în buzunare. Stătea cu faţa la băieţi, nemişcat. Era o ţintă atît de ispititoare, încît băieţilor li se tăie răsuflarea.

— Volodka! — murmură Viktor cu înfrigurare. Dar liniştit, fără să se grăbească, Volodea îl şi luase la ochi. Încă o clipă şi el apăsă trăgaciul. De emoţie, băieţii nici nu auziră împuşcătura. Mai adevărat este că fură scoşi din încurcătură de o întîmplare. Spre norocul lor, chiar în clipa aceea, sosiră aproape în acelaşi timp două maşini, dintre care una claxona nerăbdătoare.

La început, băieţii crezură că Volodea nu nimerise. Cîteva clipe, consilierul rămase nemişcat. Apoi, deodată, se clătină, îngenunchie încet şi căzu pe o parte.

Totul se petrecuse în chip atît de neaşteptat, încît la început nici un neamţ nu observă pe consilierul care căzuse. Se auzi apoi un ţipăt speriat şi şoferul slovac se apropie de şeful lui.

Băieţii nu mai văzură ce a fost după aceea. Îndesîndu-se unul în altul, ei şedeau acum lungiţi în pod, lîngă ferestruica care dădea pe acoperiş, fără să se mişte şi silindu-se ca nici măcar să nu răsufle.

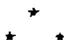
Din curtea vecină, se auzea zgomot de voci agitate, hîrşcîit de bocanci, ordine. Apoi totul se linişti. Băieţii mai stătură însă acolo mai bine de un ceas pînă să se hotărască să plece. După ce au ascuns puşca într-un loc sigur, au coborît fără zgomot şi s-au îndepărtat în direcţii diferite.

În drum spre casă, lui Viktor i se părea că fiecare neamţ pe care îl întîlnea avea să pună mîna pe el şi să-l ducă la gestapo...

În sfîrşit, băiatul ajunse cu bine acasă. Aici îl aştepta vestea îmbucurătoare că fratele lui trăia. Totuşi nu izbuti să-l vadă decît peste cîteva zile, cînd Baturin cel mare, venindu-şi în fire

după tot ceea ce îndurase, a fost trecut în ilegalitate şi s-a mutat într-una din casele conspirative.

Cu toate că nemţii încercară în fel şi chip să înăbuşe afacerea, vestea uciderii consilierului neamţ se răspîndi ca fulgerul prin tot oraşul. Nu era loc unde să nu se vorbească de isprava asta. O istorisea lumea la cozi, în piaţă, la apă. Vitea o auzise şi el de mai multe ori şi de fiecare dată inima îi bătea să se rupă şi i se părea că au să pună mîna pe el...

Începuse să se întunece cînd o maşină se opri în faţa casei din strada Oktiabrskaia unde locuia judecătorul de instrucţie al jandarmeriei nemţeşti care chinuise pe baturinişti. Şoferul urcă pentru cîteva minute în apartamentul acestuia ca să-i spună că maşina era la scară, se întoarse şi se aşeză din nou la volan. Aproape în acelaşi timp, se mai apropie încă o maşină, de aceeaşi marcă şi se opri puţin mai în urmă. Din maşină coborî şoferul, îmbrăcat într-o uniformă germană. Îşi scoase tabachera, se apropie de prima maşină şi cerînd foc şoferului îi oferi amabil unica ţigară din tabacheră. Şoferul judecătorului aprinse, trase cîteva fumuri, apoi se îngălbeni deodată, se clătină, îşi lăsă capul pe volan şi încremeni.

Şoferul care oferise ţigara împinse repede corpul neînsufleţit de pe banchetă pe podeaua maşinii, se aşeză la volan şi maşina jandarmului dispăru după colţul străzii. În aceeaşi clipă, locul ei fu ocupat de cealaltă maşină care stătuse în urma ei. La volanul ei şedea de asemenea un şofer neamţ.

Trecură cîteva minute. Uşa de la intrare pocni în urma judecătorului de instrucţie, care ieşise din casă. Judecătorul era grăbit. El deschise brusc uşa maşinii şi se aşeză alături de şofer. Dar nu mai apucă s-o închidă. O lovitură în cap dată din spate îl făcu să se prăbuşească pe banchetă. Şoferul îi duse la nas un flacon destupat. Maşina prinse din ce în ce viteză şi se îndreptă în goană spre strada Puşkin...

— Numai dracu' ştie la ce s-o fi gîndit bestia asta de neamţ cînd şi-a venit în fire, — povestea mai tîrziu Petea Baturin. — Judecaţi şi dumneavoastră dacă toate acestea nu i se păreau un vis urît... Ba bine că nu! Maşina stătea acum lîngă căsuţa unde locuia feldwebelul Uhl, alături de casa unde era comandatura. În jurul lui erau oameni necunoscuţi în uniforme germane. Mîinile îi erau legate iar în gură avea un căluş. Apoi cineva apăsă butonul unei lămpi electrice de buzunar şi în faţa lui apăru chipul bolşevicului fără mînă pe care el îl săturase cu saramură şi care fusese împuşcat cu cîteva zile în urmă... M-am

uitat cu atenţie la judecător. In ochii lui de porc mistreţ, în loc de insolenţă şi răutate am văzut acuma o panică şi o frică animalică...

Baturin fusese însărcinat cu operaţia de lichidare a judecătorului de instrucţie. Trebuie să recunoaştem că şi-a îngăduit o exagerare spînzurînd pe judecător de poarta căsuţei feldwebelului Uhl, vecină cu clădirea comandamentului jandarmeriei.

Acesta fusese desigur un lucru foarte primejdios.

Baturin şi cu ajutoarele lui aduseră maşina cu judecătorul de instrucţie lîngă căsuţa feldwebelului Uhl. Maşina se opri într-o fundătură îngustă. Unul din ei scoase pe judecător din maşină şi-l duse cu ajutorul altui tovarăş lîngă zid, pe cînd un al treilea lega frînghia de grinda porţii. La pîndă stătea o fată care supraveghea intrarea principală unde se afla o santinelă germană şi urmărea în acelaşi timp mişcările celei de a doua santinele care se plimba în sus şi în jos la colţul străzii Krasnaia cu strada Puşkin. Maşina stătea în fundătura dintre căsuţa feldwebelului şi clădirea jandarmeriei, aşa că amîndouă santinelele nu observară nimic.

Baturiniştii puseră repede judecătorului ştreangul. O clipă — şi totul se sfîrşi.

Fără să piardă vremea, se aşezară cu toţii în maşină şi mergînd de-a-ndaratelea, maşina ieşi în stradă. Apariţia maşinii nu deşteptase deloc bănuiala santinelelor. Ele crezură, probabil, că în maşină erau cine ştie ce şefi — toţi fiind îmbrăcaţi în uniforme nemţeşti de ofiţeri. Santinela din faţa intrării principale dădu chiar onorul.

Maşina se avîntă, îşi mări viteza şi trecu ca fulgerul pe strada Puşkin.

Trupul spînzurat al judecătorului de instrucţie fu descoperit după aceea chiar de comandantul jandarmeriei care venind cu maşina de serviciu, văzu pe judecătorul lui de instrucţie atîrnînd spînzurat de poartă !

Baturin primi o admonestare serioasă de la directorul comercial al „Cameliei" pentru riscul inutil şi îndrăzneala neadmisibilă de care dăduse dovadă la lichidarea judecătorului de instrucţie.

* * *

Le mai rămînea acum baturiniştilor să se socotească cu inginerul neamţ care îi denunţase. Insărcinarea cu această răfuială o primi Kotrov.

A doua zi după executarea judecătorului de instrucţie, cînd începea să se întunece, trei ingineri nemţi ieşiră ca de obicei din combinat. Ei o luară pe strada Liebknecht, strada principală

a cartierului Dubinka. Temîndu-se să meargă pe trotuar, nemţii păşeau ţanţoşi prin mijlocul străzii, de-a lungul liniei de tramvai.

Inginerii se vede că n-au băgat de seamă grupul de muncitori care mergea cu cîţiva paşi în urma lor. În orice caz, nici unul din ei nu şi-a întors capul şi în înfăţişarea lor nimic nu trăda nici cea mai mică îngrijorare.

Nemţii treceau acum pe un maidan care se întindea din strada Karl Liebknecht pînă la unul din lacurile Karasun. Aici, muncicitorii i-au ajuns din urmă.

Totul s-a petrecut repede şi fără zgomot. Inginerii, ameninţaţi cu revolverele, au fost trîntiţi la pămînt. Muncitorii le-au băgat fiecăruia în gură cîte un căluş şi i-au legat de mîini şi de picioare. Pe doi din ei i-au tîrît în nişte buruieni dese de pe maidan şi i-au întins unul lîngă altul. Pe inginerul care îi denunţase pe baturinişti, l-au băgat într-un sac mare pe care l-au legat la gură, l-au cumpănit de cîteva ori şi i-au făcut vînt în mlaştina de la Karasun. Sacul cu neamţul nimeri într-un loc unde mlaştina era mai puţin adîncă. Cîteva clipe se auzi o bolboroseală şi clipocitul apei. Apoi totul se linişti.

Dimineaţa, trecătorii au descoperit în buruieni pe cei doi ingineri nemţi legaţi burduf. Poliţaii veniţi în grabă la faţa locului i-au dezlegat şi i-au trimis acasă într-o maşină.

Cel de al treilea inginer fu descoperit de nişte copii care au văzut în mlaştină un sac ciudat. Cînd au scos sacul, a fost găsit înăuntru cadavrul inginerului.

Aceste trei atentate săvîrşite aproape în acelaşi timp, au băgat în sperieţi pe nemţi. În Krasnodar începură razii şi arestări.

Arseni Silvestrovici luă din vreme unele măsuri.

În primul rînd, familia Baturin fu mutată la nişte rude într-o staniţă din apropiere. Toţi baturiniştii veniră pe rînd la casa cu nr. 45 din strada Krasnaia şi Elisaveta Vasilievna le dădu fiecăruia cîte un buletin cu vizele de mutare şi de reînregistrare la zi.

Piotr primi de la biroul de plasare un loc în atelierul de legătorie al lui Derevεanko... Pe Baturin cel mare, Arseni Silvestrovici se hotărîse să-l lase chiar în Krasnodar.

Ceilalţi fură trimişi în raioanele de primprejur cu diferite însărcinări. Despre ei va fi vorba mai departe.

Cît priveşte pe cei doi ingineri nemţi cărora Kotrov le dăruise viaţa, ei nu mai apărură la combinat. După cum se spunea, plecaseră amîndoi chiar a doua zi la Rostov.

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL I

Trecuseră două săptămîni de cînd Jora se număra printre „consilierii“ gestapoului, dar tot nu ştia bine care îi erau îndatoririle.

Colonelul Kristmann îşi chemase „consilierul“ numai de vreo două-trei ori şi-l întrebase lucruri atît de puţin însemnate, încît Jora se minuna şi el. Oare numai pentru atîta lucru să-l fi eliberat nemţii din lagărul de concentrare şi să-l fi vizitat însuşi şeful gestapoului la spital!

O singură dată îi ceruse Kristmann sfatul, într-o chestiune destul de serioasă.

Nemţii hotărîseră să convoace la primăria oraşului pe chiaburii cei mai de seamă din Kuban. Tot aici urmau să fie invitaţi reprezentanţii administraţiei germane şi unii muncitori ruşi faţă de care să se facă căzăcimii din Kuban, într-o atmosferă de solemnitate, declaraţii cu privire la noua politică agrară a nemţilor în Kuban. I se propuse lui Jora să revizuiască textul discursurilor oficiale şi să-şi spună părerea asupra darurilor care urmau să fie oferite „onoraţilor plugari“.

Cu timpul, Jora înţelese că Kristmann îl păstra pentru ceva mai de seamă. Dealtfel, îşi dăduse seama de cum intrase în slujbă, că era tot timpul urmărit. Spionii îl însoţeau regulat pe Jora în drumul lui de la Dubinka la gestapo şi se ţineau de el pas cu pas cînd se întorcea la Dubinka, unde se instalase într-o căsuţă pe care i-o indicase Arseni Silvestrovici. Fata gazdei, dactilografă la primărie, pleca de acasă devreme şi se întorcea abia pe înserate.

Jora era zile întregi singur... Bineînţeles că nimeni nu venea la el, cum, dealtfel, nici el nu se ducea nicăieri. Însă lipsa de

ocupaţie era pentru Jora un chin. Dorinţa lui arzătoare de a lupta îl făcuse să se învoiască cu propunerea lui Kristmann. Avea nevoie să-şi încordeze întreaga voinţă ca să-şi ţină firea, să nu deznădăjduiască şi să nu se dea bătut...

Într-o zi intră în camera lui Jora fiica gazdei, şi îi spuse deodată, fără ocolişuri, parola pe care Jora o ştia de la Arseni Silvestrovici. Fata îi transmise în acelaşi timp ordinul acestuia de a menţine numai printr-însa legătura cu organizaţia clandestină. Legătura fetei cu directorul comercial al „Cameliei" era asigurată la rîndul ei de Luiza, una din vînzătoarele magazinului de parfumerie.

„Fii cu ochii în patru!" era tot ce mai adăugase directorul „Cameliei" să i se comunice lui Jora.

Chiar şi acest lucru neînsemnat fu deajuns ca să-l îmbărbăteze îndată pe Jora. Însemna deci că nu era uitat şi că aveau nevoie probabil de el în lupta pe care aveau s-o înceapă cît de curînd...

Mai trecu încă o săptămînă şi tînărul tot nu fusese chemat de nimeni. Neavînd ce face, Jora tînjea şi se plictisea. Şedea culcat pe divan, citind şi recitind o colecţie veche a „Nivei" [1]) şi odată la două zile, se ducea la doctorul Bulgakov care îi prescrisese un tratament îndelungat.

Într-o seară, tîrziu de tot, pe cînd Jora se pregătea să se culce, o maşină se opri în faţa căsuţei. Un om în civil intră la Jora şi după ce se asigură că erau singuri, îi spuse:

— Vă cheamă colonelul Kristmann. Maşina aşteaptă...

Kristmann îl primi pe Jora, ca de obicei, în cabinetul lui, cu singura deosebire că acuma spuse aghiotantului său, locotenentul Steinbock, să-i lase singuri.

— Şezi! — îl invită colonelul.

Colonelul se uită mai întîi cercetător la Jora, apoi îi spuse:

— Recunosc că am avut intenţia să-ţi ascund vestea pe care am primit-o pentru că voiam să te cruţ de o mare durere.

— Despre ce-i vorba, domnule colonel? — întrebă Jora încercînd să nu-şi arate emoţia.

— Tatăl dumitale a fost arestat şi împuşcat pentru trădare.

— Tatăl meu executat?... De nemţi?...

— Nu! Asta s-a întîmplat la Taşkent. Învinovăţit de trădare, tatăl dumitale a fost arestat şi împuşcat de bolşevici.

— Cu neputinţă!... Asta-i o minciună!

— Ştiam că n-ai să crezi, — răspunse Kristmann. În vocea lui răsună o compătimire neaşteptată. — Afacerea se referă la vremea cînd tatăl dumitale locuia la Berlin. Cine altul decît mine ar putea şti mai bine cît de devotat era pe atunci patriei sale tatăl dumitale?...

---

[1]) Revistă ilustrată foarte răspîndită înainte de revoluţie. (N. red. rom.)

— Stați, — îl întrerupse agitat Jora. — De unde știți asta, domnule colonel?

— La început n-am vrut nici eu să cred dar faptele sînt evidente... Totul a ieșit la iveală din întîmplare. Într-un lagăr de-al nostru a fost adus un prizonier rănit. Numele lui... L-am uitat! Îl găsesc îndată... — și Kristmann începu să caute prin hîrtiile de pe masă. — Iată c-am găsit: îl cheamă Sitnikov...

— Sitnikov? — repetă Jora. Numele îi era cunoscut, dar nu-și putea aminti cînd și unde-l mai auzise.

— Sitnikov, Semion Tihonovici, — zise Kristmann.

— Știu! Mi-am adus aminte! — exclamă Jora. — Sitnikov, contabilul, lucra împreună cu tata la Berlin...

— Chiar el. Iată cum stau lucrurile, — continuă colonelul. — Acest Sitnikov a spus la interogator că a locuit la Tașkent. A fost arestat acolo sub acuzarea de înaltă trădare, dar curînd după aceea eliberat și trimis pe front unde a fost rănit și făcut prizonier. Ne-a declarat că tatăl dumitale, învinuit de spionaj în favoarea Germaniei pe vremea cînd lucrase la Berlin, a fost arestat odată cu el. O săptămînă după arestare, tatăl dumitale a fost executat.

— Sitnikov minte! — strigă Jora.

— Poate că vrei să stai chiar dumneata de vorbă cu el? — propuse Kristmann. — Să fie adus aici prizonierul! — dădu colonelul ordin plantonului care apăruse la chemarea soneriei.

În birou intră un om în care, cu toate că era cumplit de slăbit, palid și nebărbierit de multă vreme, Jora recunoscu îndată pe contabilul Sitnikov.

— Povestește fiului prietenului dumitale tot ce mi-ai povestit și mie, — zise colonelul.

Sitnikov repetă tot ceea ce Jora aflase mai înainte de la Kristmann. Jora asculta cu luare aminte, silindu-se să nu scape o vorbă. Poate că totul era o înscenare, poate că Kristmann să fi silit prin amenințări pe prizonier să spună această minciună monstruoasă despre tatăl lui?...

— Semion Tihonovici, în memoria tatălui meu, te implor să spui dacă e adevărat! — zise înfrigurat Jora.

Sitnikov lăsă capul în jos și murmură fără să ridice ochii:

— V-am spus adevărul...

— Luați prizonierul, — ordonă Kristmann plantonului.

În cameră se făcu tăcere.

— Și totuși, eu nu cred, — declară cu tărie Jora cînd ușa se închise după Sitnikov.

— După cum ți-am mai spus, nici eu la început n-am dat crezare acestei istorii, — răspunse liniștit Kristmann. — Cine nu știe cîte nu îndrugă prizonierii la interogatoriu! Dar iată că am primit azi o dovadă nouă și de data asta hotărîtoare.

Kristmann trase sertarul biroului și scoase un număr al ziarului Pravda Vostoka[1]) care apare la Tașkent. In pagina doua Jora văzu o notă subliniată gros cu creionul roșu. Era un scurt comunicat al procuraturii cu privire la data executării tatălui lui Jora — trădător și dușman al poporului, vinovat de înaltă trădare săvîrșită la Berlin în calitatea lui de funcționar la reprezentanța comercială sovietică.

Lui Jora nu-i venea să-și creadă ochilor. Reciti de cîteva ori nota și-și trecu privirea în fugă asupra conținutului ziarului. Erau acolo, ca de obicei, comunicatul Biroului Sovietic de Informațiuni, corespondențe de pe front, telegrame din străinătate, un scurt foileton. In josul ultimei pagini erau puse numele redactorului responsabil și numele de telefon ale redacției...

— Cum de-ați ajuns să vă procurați acest ziar, domnule colonel ?

— Să-ți spun drept, mi-a fost greu. Dar, după cîte vezi, ziarul bolșevic din îndepărtatul Tașkent e aici la mine la Krasnodar.

Jora reciti încăodată comunicatul procuraturii.

— Ce-ar putea însemna asta ? — spuse fără să vrea cu un tremur în voce, Jora.

— Nu înseamnă decît ceea ce știam demult. O răfuială obișnuită a bolșevicilor cu un om cinstit care-și iubea sincer patria și poporul său...

— E o greșeală fatală !...

— Trebuie să te răzbuni ! — spuse Kristmann ridicîndu-se. — Asta-i după mine tot ce ți-a mai rămas să faci.

— Totul e atît de neașteptat pentru mine !... Nici nu-mi pot aduna gîndurile. Dați-mi voie să plec și dacă se poate, să iau și ziarul.

— Desigur. Ziarul e al dumitale.

Jora ieși din birou cu capul în piept...

Peste două zile, el apăru la gestapo și ceru să-l vadă pe Kristmann. Colonelul îl primi îndată.

Intrînd în birou, Jora simți fixată asupra lui privirea atentă și cercetătoare a lui Kristmann. Jora se apropie de biroul la care ședea colonelul, îl privi drept în ochi și zise :

— Domnule colonel, m-am hotărît să mă răzbun și am venit să vă cer să mă ajutați.

— Nu m-am îndoit deloc de asta ! — răspunse Kristmann. — Ți-am rezervat o afacere de seamă... Agentul 22, — ordonă el plantonului care apăru la sunetul soneriei.

— Ai vreo legătură la combinatul „Glavmargarin" ? — întrebă el pe Jora cînd ieși plantonul. — Nu ? Cu atît mai bine...

---

[1]) Pravda Răsăritului. (N. trad.)

Eu cred că la combinat lucrează o organizaţie clandestină mare şi bine camuflată. Pînă acum nu i-am putut da de urmă. Trimitem acolo pe unul din agenţii noştri, acela pe care vreau să ţi-l prezint acum. Acesta nu-i un simplu informator care lucrează pentru bani. E condus de aceleaşi motive care te-au adus şi pe dumneata astăzi la mine. Cu cîteva zile înaintea ocupării Krasnodarului de către trupele noastre, bolşevicii au vrut să-l aresteze, acuzîndu-l de spionaj, cu toate că era tot atît de puţin vinovat ca şi tatăl dumitale. A putut însă să scape. Acum, ca şi dumneata se răzbună. Lucrează la combinat ca prizonier de război rus.

— Şi care-i numele adevărat al agentului? — întrebă Jora pe neaşteptate.

Kristmann se uită atent la Jora.

— Numele? Vrei să ştii numaidecît numele?... Bine, hai să ţi-l spun.

Kristmann trase un sertar al biroului, scoase o listă şi se uită repede la ea.

— Numele lui e Şustenko. La noi însă e cunoscut sub numărul 22. După cum poţi vedea, într-o oarecare măsură, nu mă feresc de dumneata.

— Mulţumesc, domnule colonel, pentru încrederea pe care mi-o arătaţi!

— Şi aşa, dumneata vei avea de lucrat cu acest agent. Veţi lucra paralel, comunicîndu-vă reciproc informaţiile. Asupra amănuntelor, vă veţi înţelege cu aghiotantul meu, locotenentul Steinbock. Mi se pare că vă cunoaşteţi?

— Da. Am studiat împreună la Berlin.

— Cu atît mai bine. Vă rog să ţineţi legătura cu mine prin el.

Cineva bătu la uşă.

— Intră!

În cabinet intră un om de statură mijlocie care să tot fi avut vreo treizeci de ani. Lui Jora îi atrase luarea aminte o cicatrice mare pe care acesta o avea la tîmpla stîngă.

— Faceţi cunoştinţă. Este agentul nostru numărul 22, care va lucra cu dumneata, — zise Kristmann. Apoi, adresîndu-se acestuia îl întrebă: — Locotenentul Steinbock e în biroul lui?

— Da, domnule colonel.

— Bine. Du-te la el şi aşteaptă.

— Vreau să-ţi spun încă un amănunt, — zise Kristmann lui Jora, cînd agentul 22 ieşi din cabinet. — La combinat lucrează un oarecare Şlîkov. Administraţia germană a combinatului are încredere într-însul. Te rog să-l observi cu atenţie...

— Il bănuiţi de ceva pe acest... Şlîkov? — întrebă Jora.

— Precis, nu. Trebuie însă să-l observi cu atenţie... Şi acum

îţi doresc succes. Îmi pare foarte bine că, în sfîrşit, nu mai sîntem duşmani. Ca dovadă, dă-mi voie să-ţi înapoiez ceva.

Şi Kristmann scoase din sertar micul pumnal cerchez şi-l întinse lui Jora.

Cam pe aceeaşi vreme, apărură pe străzile Krasnodarului nişte afişe anunţînd un concert care urma să aibă loc la „Cercul ofiţerilor germani“, fosta casă a Armatei Roşii. În partea doua a programului, trebuia să apară un actor despre care de două săptămîni tot vorbea lumea în oraş.

Acest actor jucase la Moscova pînă în preajma războiului şi apoi dispăruse ca să se ivească deodată la Krasnodar sub nemţi.

În ziua primei reprezentaţii, gazeta „Kubanul“, organul primăriei oraşului, publică un articol al actorului. Cu o lipsă de ruşine dezgustătoare, actorul spunea că izbutise printr-un miracol să se smulgă din „iadul bolşevic“ şi că de-abia acum, după mulţi ani de „creaţie în robie“, obţinuse în sfîrşit de la nemţi putinţa de a „respira din adîncul pieptului“.

În cupletele mincinoase şi triviale pe care le debita pe scenă, actorul tăvălea în noroi puterea sovietică, căuta să întreacă pînă şi nesăbuirea verbală a propagandei nemţeşti. Comandamentul german îl încuraja pe actor în toate felurile. Ofiţerimea nemţească se îngrămădea la reprezentaţiile lui şi fiţuica din Krasnodar publica despre el mai în fiecare număr cronici elogioase.

De data aceasta, afişele anunţau o reprezentaţie în beneficiul actorului, care trebuia să apară în partea a doua a programului într-un repertoriu nou.

Sala era arhiplină. Veniseră ofiţeri nemţi, primarul oraşului şi nişte domni şi doamne împopoţonaţi cu o îndoielnică eleganţă — lepădături obscure ieşite la iveală odată cu venirea nemţilor.

Prima parte a reprezentaţiei nu se terminase încă. Actorul era în cabina lui şi abia îşi isprăvise toaleta în faţa oglinzii, cînd cineva bătu în uşă. Un ofiţer neamţ intră. Mîneca stîngă a tunicii lui atîrna goală.

— Sînt trimis la dumneavoastră de către doamna Freitag, soţia comandantului militar al oraşului. — Ofiţerul vorbea curent ruseşte, stîlcind pe ici pe colo unele cuvinte. — Doamna Freitag vă roagă să poftiţi după spectacol la domnia sa acasă, unde sînt invitaţi astăseară mai mulţi ofiţeri superiori germani, prieteni ai domnului general care ar vrea să vă asculte într-o atmosferă intimă.

— Sînt măgulit ! Foarte măgulit, — răspunse cu glas mieros actorul, înclinîndu-se.

— A fost cu neputinţă doamnei general Freitag să vină aici... în culise, — urmă ofiţerul. — Dar domnia sa ar dori să vă vorbească personal. Vă rog să nu refuzaţi să coborîţi pentru un minut la intrare. Doamna general Freitag vă aşteaptă jos în maşină...

— O, desigur !... Mă simt îndatorat !...

Actorul urmă pe ofiţer. În timp ce coborau scara, din sală veneau aplauze. Prima parte a concertului se sfîrşise.

Jos la scară era o maşină. Ofiţerul neamţ deschise curtenitor uşa maşinii. În fundul automobilului, şedea o femeie frumoasă şi tînără cu o blană cenuşie aruncată pe umeri.

— Vă sînt nespus de recunoscător, doamnă...

Actorul nu apucă să mai termine fraza pe care o începuse. Fu împins în maşină, primi o lovitură în cap şi-şi pierdu cunoştinţa...

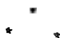
Antractul se prelungea. Publicul începea să se enerveze.

Locotenentul Steinbock, aghiotantul colonelului Kristmann, se duse în culise. Trecu un timp pînă să găsească pe directorul teatrului care alerga înnebunit prin foaier şi prin cabine, căutînd pe actorul dispărut pe neaşteptate. Directorul întinse larg braţele în lături în semn de neputinţă şi spuse aghiotantului că actorul a dispărut. După spusele portarului, ieşise în stradă însoţit de un ofiţer neamţ şi nu se mai întorsese.

Fără să se mai întoarcă în sală, aghiotantul plecă imediat să raporteze şefului său întîmplarea. Cîteva minute mai tîrziu, directorul ieşi la rampă şi anunţă publicului :

— Onorate doamne, onoraţi domni ! Din cauza îmbolnăvirii subite a prea stimatului nostru coleg, sîntem nevoiţi să amînăm partea a doua a concertului pentru o dată care se va comunica. Biletele rămîn valabile.

Publicul se împrăştie. Spectacolul de beneficiu nu mai avu loc.

...Maşina se opri la poarta unei căsuţe cu un singur cat de pe strada Voroşilov, între străzile Oktiabrskaia şi Şaumian. Actorul coborî din maşină fără ca cineva să-l ajute. În gură avea un căluş, iar mîinile îi erau strîns legate la spate. Capul îl durea îngrozitor. Mergea anevoie, abia tîrîndu-şi picioarele şi tot nu-şi putea explica ce se întîmplase...

Actorul fu introdus într-o odăiţă unde, îndărătul unei mese şedeau nişte necunoscuţi. O lampă cu petrol răspîndea o lumină slabă. Aici i-au fost dezlegate mîinile, i s-a scos căluşul

din gură și a fost așezat pe un scaun. Timp de câteva clipe, se uită zăpăcit în toate părțile, apoi sări în sus de pe scaun.

— Protestez! Asta-i samavolnicie! — țipă el cu o voce tremurîndă. — Cum de-ați îndrăznit să faceți una ca asta? Astă seară e reprezentația mea de gală... Aveți să răspundeți în fața comandamentului german!

— În fața cui? — întrebă, ridicîndu-se în picioare cît era de lung, un bărbat în vîrstă, încă voinic, care ședea la masă. Și atunci, actorul se uită mai bine la el. Omul era puternic și îndesat, lat în umeri și purta o barbă neagră. Privirea care țîșnea de sub sprîncenele lui stufoase era aspră. De-a dreapta și de-a stînga lui ședeau o femeie mai în vîrstă și un bărbat cu o mustață roșcată care ținea între dinți o pipă scurtă și îndoită.

— Vom răspunde în fața cui? — repetă întrebarea omul cu barba neagră.

— În fața... comandamentului german... a generalului Freitag, — zise cu o voce de data asta mai puțin sigură actorul, pălind sub privirea autoritară a bărbatului mai în vîrstă care stătea în picioare în fața mesei.

— „Freitagii" dumitale vor fi aceia care vor avea de răspuns în fața poporului sovietic. Iar dumneata vei răspunde în fața justiției noastre. Pentru că te găsești în fața judecății, domnule artist.

— A judecății?... A cărei judecăți? — spuse actorul care tot nu pricepea nimic, uitîndu-se zăpăcit în toate părțile. Dar probabil că îi trecu în aceeași clipă prin minte o bănuială nelămurită. Bănuiala aceasta îi venise în chip atît de neașteptat și îl înspăimînta atît de tare, încît el se lăsă pe scaun fără să mai spună nimic.

— Ridică-te! — îi porunci omul cu barba neagră. Omul vorbise încet dar în vocea lui răsuna atîta forță și autoritate încît actorul se ridică supus.

— Te judecăm în numele poporului rus, în numele patriei pe care ai trădat-o! Judecata va fi aspră și necruțătoare pentru că lupta care se dă e o luptă pe viață și pe moarte, iar în luptă nu există îndurare față de dușman. Judecata va fi grabnică pentru că sîntem înconjurați de dușmani și sîntem urmăriți. Dar judecata va fi dreaptă pentru că noi judecăm potrivit legii conștiinței noastre și în numele poporului.

Actorul mai vru să spună ceva și făcu un pas spre masă, dar ofițerul fără o mînă îl opri cu un gest.

— Acuzatorul are cuvîntul, — spuse omul cu barba neagră.

O femeie tînără și frumoasă se apropie de masă. Era femeia care șezuse în fundul mașinii atunci cînd actorul ieșise ca să-și arate gratitudinea față de doamna Freitag. Era Valia.

În cameră se făcu o linişte adîncă.

— Acuzatul este vinovat de trădarea patriei, — zise ea cu putere.

Valia stătea lîngă masă într-o rochie de seară, neagră şi lungă pînă în pămînt. Blana cenuşie de pe umeri îi scotea în relief aurul părului.

— Te acuz de minciună, de trădare, şi de calomnierea poporului sovietic, a puterii sovietice, a marii noastre patrii sovietice, — continuă Valia, întorcîndu-se cu faţa spre actor. — Am citit articolul dumitale din gazetă si am fost la concertul dumitale. Cunosc anumite date din biografia dumitale. Eşti un mincinos!... Cine ţi-a dat putinţa să înveţi, cine a urmărit cu grijă fiecare pas pe care-l făceai, cine ţi-a iertat răbdător greşelile şi cine s-a bucurat sincer de succesele dumitale?

Valia se uita plină de mînie şi de emoţie la actorul care stătea cu capul plecat şi cu bărbia atingea plastronul boţit şi murdar al cămăşii scrobite.

— Taci? — urmă Valia. — N-ai curajul să spui adevărul? Bine. Atunci am să răspund eu. Te-a crescut puterea sovietică despre care dumneata acum spui minciuni şi pe care o calomniezi...

Valia veni pînă lîngă actor. Voia să-l privească în ochi. Dar ca şi înainte, el ţinea capul tot în pămînt.

— A venit războiul, — reluă Valia după o scurtă pauză. — Asupra patriei dumitale, asupra întregului popor sovietic atîrna o ameninţare groaznică. Duşmanul ridicase braţul să lovească onoarea şi libertatea Ţării Sovietice. Şi ce-ai făcut dumneata atunci? Ai ajuns dezertor! Nu, mai rău! Ai trădat patria şi ai trecut la inamic. Nu vezi oare, nenorocitule, ce se petrece în jurul dumitale? Nemţii au adus în vîrful baionetelor lor moarte şi durere pentru multe milioane de suflete, moartea şi durerea, robia şi urgia... Dumneata vezi bine toate acestea! Dar în frica dumitale animalică şi vrednică de dispreţ, ţi-ai spus că i-a sunat poporului sovietic ceasul de pe urmă... Ai greşit! Poporul rus trăieşte şi va trăi în veci. Poporul rus e nemuritor! Şi iată că acest popor te judecă acum.

Actorul ridică capul şi cu ochii rătăciţi se uita cînd la unul cînd la altul, la cei ce şedeau de cealaltă parte a mesei, parcă i-ar fi descoperit abia acum...

— Priveşte pe cei care te judecă! Acesta, — şi Valia arătă pe omul cu barba neagră, — e un plugar cazac. Noi îi zicem Panteleici. Cînd nemţii i-au propus să devină atamanul celui mai bogat raion al Kubanului, Panteleici a refuzat cu dispreţ şi s-a făcut partizan, deoarece cazacul acesta bătrîn e cinstit şi curajos... Alături de el, — zise Valia arătînd pe Lîsenko, — şade un comunist, un inginer şi Anna Potapovna, o femeie bă-

trînă, pontatoare la o fabrică. Ar fi putut amîndoi să stea deoparte şi să nu lupte, dar au intrat în organizaţia clandestină. Uită-te aici: iată pe acest ofiţer neamţ care te-a adus la mine. E un ostaş al Armatei Roşii şi lăcătuş în fabrică. Şi-a pierdut braţul pe front, a scăpat ca prin minune din beciurile fasciste şi luptă acum în ilegalitate. Eşti judecat de ruşi, de ruşi cinstiţi, de plugari cazaci, de ingineri, muncitori, ostaşi ai Armatei Roşii, de ilegalişti.

Valia se apropie de actor şi el văzu atîta dispreţ şi mînie în ochii ei încît se dădu fără să vrea, înapoi.

— Eu, o fată, o rusoaică, te acuz în numele tineretului sovietic. Vezi şuviţele cărunte din părul meu? Mi-au albit în şanţul în care am zăcut împreună cu sute de oameni împuşcaţi de nemţi. Nemţii i-au ucis numai pentru că erau sovietici. Nu-ţi dai oare seama nici acum de crima îngrozitoare pe care ai săvîrşit-o faţă de patrie?

Valia se întoarse către judecători.

— Cer pedeapsa cu moartea pentru acest laş, clevetitor şi trădător!

— Ai vorbit drept, Valentina, — spuse Panteleici. — Acum e rîndul apărării!

Din fundul camerei se apropie de masă avocatul Egorov. El era vădit emoţionat şi nu-şi putu începe îndată pledoaria.

— Am fost însărcinat să apăr acuzatul. Am avut prilejul în viaţa mea să apăr mulţi hoţi, jefuitori şi ucigaşi. Oricît de grele ar fi fost fărădelegile lor, căutam întotdeauna să găsesc circumstanţe atenuante. Pentru întîia oară în toată activitatea mea de avocat, nu văd nimic care mi-ar da voie să cer judecăţii indulgenţă... Acuzatorul are dreptate. Poporul a crescut pe acest om, i-a dat marea fericire de a putea trăi liber, de a lucra, de a crea pe un pămînt liber. Şi el şi-a trădat poporul. L-a trădat într-o vreme cînd poporul duce o luptă pe viaţă şi pe moarte... Nu, eu nu-l pot apăra. Dacă îndrăzneşte... să se apere singur...

Panteleici se ridică din nou.

— Ai auzit?... Apără-te...

Actorul stătea în mijlocul camerei. Apoi se apropie cu paşi mici şi repezi de masă şi întinse mîinile spre Panteleici.

— Înduraţi-vă de mine! Înduraţi-vă! Credeam c-am pierdut războiul. Am vrut să-mi salvez viaţa. Dacă trebuie, mă fac soldat... Jur... Am talent. Mai pot fi de folos.... Înduraţi-vă de mine!

Apoi actorul amuţi deodată. Îşi citise sentinţa în ochii bătrînului cazac...

— Asta-i tot ce poţi să spui? — întrebă Panteleici. — Tot?

— Înduraţi-vă! — mai îngăimă abia auzit actorul.

Panteleici se aşeză la locul lui; se întoarse mai întîi spre Lîsenko şi-l întrebă ceva, apoi spre Anna Potapovna. Amîndoi dădură afirmativ din cap.

Panteleici se ridică. După el se ridicară şi ceilalţi.

— Ascultaţi sentinţa! In numele poporului pe care l-ai trădat, în numele patriei pe care ai vîndut-o, în numele puterii sovietice pe care ai calomniat-o, eşti condamnat la moarte!...

A doua zi, nemţii au găsit cadavrul actorului pe malul stîng al Kubanului, în faţa fabricii de pielărie. I-au săpat chiar acolo groapa şi l-au îngropat. Ei n-au izbutit însă să muşamalizeze întîmplarea aceasta neplăcută. Pe străzile oraşului au apărut manifeste care anunţau sentinţa tribunalului partizanilor.

După cum mi s-a povestit mai tîrziu, pare-se că, după condamnarea şi executarea actorului, mai-mulţi trădători fugiră din Krasnodar; unii în Ucraina pentru a fi mai aproape de Germania, alţii nădăjduind în clemenţa justiţiei sovietice — peste linia frontului — la Soci.

Intîmplarea cu actorul şi judecarea lui am aflat-o în tabăra noastră de pe muntele Strepet de la „misteriosul bătrîn" Ivan Semionovici Petrov care venise iar la noi în tabără din însărcinarea directorului comercial al „Cameliei".

In vremea asta, Arseni Silvestrovici se hotărî să organizeze un „arsenal" clandestin într-o clădire a Institutului de cercetări ştiinţifice pentru cultura şi prelucrarea tutunului din împrejurimile Krasnodarului. Tocmai în acest scop ne-a trimis el pe inginerul Petrov pentru a primi unele instrucţiuni în ceea ce priveşte minările în care se specializase detaşamentul nostru de plantatori de mine.

Bineînţeles că l-am copleşit pe Petrov cu tot felul de întrebări despre oraşul nostru. Vorbind despre combinat, el aminti de tehnicianul Şustenko care se întorsese nu demult şi începuse să lucreze la fabrica de grăsimi hidrogenate.

In clipa în care Petrov pronunţă numele acestuia, am simţit parcă o împunsătură în inimă. Eram sigur că mai auzisem undeva acest nume. Mai mult chiar, numele acesta rămăsese legat în memoria mea de o istorie întunecată. Dar nu mi-am putut aminti despre ce anume fusese vorba.

Cum pe vremea aceea, fiul meu Evgheni nu mai trăia, am întrebat pe prietenii lui despre Şustenko.

Ei mi-au spus că tehnicianul Şustenko lucrase la fabrica de grăsimi hidrogenate, dar puţin înainte de ocuparea Krasnodarului, dispăruse de acolo. Oamenii aveau pe atunci destule griji şi

nimeni nu dădu atenție acestui fapt. Se pare că, fiindu-i frică de venirea nemților, fugise înspre răsărit. In orice caz, Șustenko îi povestise nu demult aceasta lui Petrov. El fusese apoi mobilizat. Pe front căzuse într-o încercuire și fusese făcut prizonier. Acum nemții îl trimiseră, ca pe un tehnician încercat ce era, din nou la fabrica de grăsimi hidrogenate.

Toate acestea păreau să fie ceva obișnuit, și totuși, numele acesta de Șustenko nu-mi ieșea din cap.

Petrov rămase trei zile la noi în tabără. In seara dinaintea plecării lui, l-am întrebat iar pe Vetlughin ce știa despre Șustenko, dar Gheronti Nikolaevici mi-a spus că el îl vedea rar pe tehnician.

— Nu-ți pot satisface deloc curiozitatea! Singurul lucru de care-mi aduc aminte este că Șustenko era prieten cu tehnicianul Sviridov.

Atunci am priceput tot.

Mi-am adus aminte de ultimele zile petrecute la Krasnodar, de discuția pe care o avusesem cu secretarul comitetului orășenesc de partid și de cele ce spusese acesta despre arestarea la combinat a tehnicianului Sviridov care era spion neamț. Tovarășul Popov care era secretarul comitetului orășenesc de partid îmi spusese că în afacerea Sviridov fusese amestecat acest Șustenko care fugise și nu putuse fi prins. Și iată că acum acest spion neamț apăruse din nou la combinat!

I-am spus lui Petrov tot ce-mi aduceam aminte cu privire la Șustenko. Petrov mi-a făgăduit că va comunica toate acestea conducerii organizației clandestine, îndată ce se va întoarce în oraș.

Trecură cîteva zile. Legătura noastră cu Krasnodarul fu întreruptă cîtva timp. Nu știam nici măcar dacă „bătrînul" nostru se întorsese în oraș. Eram destul de alarmat și voiam să trimit pe cineva la Krasnodar cînd am primit pe neașteptate această radiogramă:

«Mulțumim pentru informațiile trimise cu „moșul". Știm tot».

Cele ce-au urmat le-am aflat mult mai tîrziu, abia după ce m-am întors la Krasnodar.

CAPITOLUL II

Ieșind din cabinetul lui Kristmann, Jora se îndreptă spre biroul aghiotantului acestuia, Steinbock. Acolo îl aștepta Șustenko, agentul Nr. 22.

Timp de aproape o oră, ei discutară despre viitoarea lor colaborare la combinat. Jora simți îndată că atitudinea lui Steinbock față de el se schimbase. Acesta nu mai era vechiul coleg de facultate, cum îi plăcuse să simuleze la întîlnirile dintîi cu Jora. Acum în fața lui Jora ședea șeful lui.

Fu hotărît ca Jora să se prezinte la combinat, la Stift care urma să-l angajeze în calitate de inginer cu însărcinări speciale.

— Lucrul acesta își are laturile lui pozitive și negative, — observă Steinbock. — Vei avea putința să umbli în voie prin tot combinatul, să vezi și să stai de vorbă cu toți aceia care te-ar interesa. Dar vei întîmpina în același timp din partea muncitorilor o atitudine dușmănoasă fățișă; ar trebui de aceea, după părerea mea, să cauți să le dai a înțelege pe departe că munca dumitale la Stift îți este impusă. Trebuie să te porți așa, ca după o bucată de vreme, să cazi în disgrație. Stift, nemulțumit de dumneata poate chiar să te retrogradeze și să ajungi simplu muncitor... Deocamdată însă, va trebui să lucrezi sub conducerea lui Șustenko.

— Asta ar însemna să fiu lipsit de orice inițiativă? — întrebă Jora.

— La început îți va fi greu să te orientezi și, vrînd nevrînd, va trebui să te lași ajutat de Șustenko. Cu atît mai mult, cu cît el s-a obișnuit cu situația de la combinat și are o rețea de informatori.

— Da! Am oamenii mei la combinat, — se amestecă în vorbă cu mîndrie, Șustenko.

După ce s-au înțeles asupra felului cum să păstreze legătura, Steinbock le-a spus agenților săi că puteau pleca.

Ca de obicei, Jora se duse și în ziua aceea la consultație la Bulgakov și acolo, în pavilionul de izolare pustiu. se întîlni cu Arseni Silvestrovici.

Jora îi povesti convorbirile pe care le avusese cu Kristmann și cu Steinbock și-i aduse la cunoștință că la combinat lucra un spion.

— Trebuie numaidecît lichidat! — zise cu înflăcărare Jora.

— Nu, nu trebuie să te grăbești, — îi răspunse liniștit Arseni Silvestrovici. — Șustenko pretinde că-și are oamenii lui. Cînd îi vom descoperi, atunci au să se schimbe lucrurile. Sarcina ta principală e acuma să descoperi cît mai repede întreaga organizație de spioni. In toate chestiile privitoare la combinat, consideră-l pe Svirid Sidorovici Lîsenko ca ajutorul meu. Poți vorbi cu el deschis. Vei ține prin el legătura cu mine. Și ține minte: cuvîntul lui Lîsenko trebuie să fie pentru tine lege!

Cînd să se despartă, Jora îl întrebă pe Arseni Silvestrovici cine era Șlîkov.

— De ce te interesează asta, — întrebă Arseni Silvestrovici, încruntîndu-se ușor.

— Am primit însărcinarea să-l supraveghez pe Șlîkov, — răspunse Jora.

— Aha! Pe Șlîkov?

Arseni Silvestrovici căzu pe gînduri.

— Ei, ce să fac cu Șlîkov? — întrebă Jora.

— Nimic. Dacă te întreabă despre el, dă-le amănunte fără însemnătate, însă comunică imediat lui Lîsenko tot ce poți auzi la gestapo pe socoteala lui Șlîkov, chiar lucrurile cele mai mărunte.

— Va să zică Șlîkov e de-ai noștri? — întrebă Jora.

— Îmi iau răspunderea pentru el, — răspunse în doi peri Arseni Silvestrovici. — Bun, și acuma îți doresc succes, băiete! Nu uita că în ce privește combinatul, ajutorul meu e Lîsenko. Cînd vom mai avea nevoie să stăm de vorbă, ne întîlnim la Bulgakov...

Stift îl primi prietenos pe Jora și-l numi imediat inginer cu însărcinări speciale. Jora fu apoi prezentat lui Rodrian. Acesta se interesă în primul rînd de facultatea pe care o absolvise și aflînd că Jora era chimist, îi propuse să se ocupe de laborator. Rodrian era nemulțumit de inginerul neamț care lucra cu Skorobogatova.

Stift îl prezentă pe Jora lui Șlîkov.

Gavriil Artamonovici vorbi cu Jora scurt și rece. Chiar de la începutul convorbirii, Jora surprinse fixată asupra lui privirea ageră, atentă și pătrunzătoare a lui Șlîkov și înțelese că bătrînul era întotdeauna în gardă...

În aceeași zi, Jora l-a cunoscut și pe Lîsenko. Cum au rămas singuri și tînărul a început să-i spună despre legăturile lui cu Arseni Silvestrovici, Lîsenko l-a oprit:

— Toate acestea le cunosc și nu-i nevoie să mai vorbim încă odată de ele. „Negustorul" nostru este un personaj secret așa că nu trebuie să-i mai pomenim numele, decît dacă-i neapărată nevoie. Cît despre Șustenko, avem să-l urmărim cu cea mai mare atenție și ne vom sili să aflăm cu cine-i în legătură.

După ce s-au înțeles asupra felului în care se vor întîlni, Lîsenko dădu mîna cu Jora și plecă. Deși nu vorbise cu el mai mult de zece minute, Jora a simțit îndată simpatie față de Lîsenko. Era ceva foarte atrăgător în puterea liniștită și reținută a lui Lîsenko. Jora mai observase la el, afară de aceasta, un gest care-i amintea pe tatăl lui. Cînd isprăvea ce avea de spus, Lîsenko avea obiceiul să facă un gest scurt cu latul palmei ca și cînd ar tăia în aer cu o toporiște. Apoi Lîsenko mai fuma

dintr-o pipă care semăna foarte mult cu pipa lui tată-său, înnegrită, puțîn îndoită, cu gura largă și cu un cerculeț roșu încrustat în imameaua de ebonit negru.

Și astfel intră Jora în noua lui viață clandestină, viață care-i era cu totul necunoscută. In primele cinci zile, el se deprinse cu combinatul, inspectă fabricile, se uită prin sala cazanelor și trecu pe la atelierele mecanice. Incercă să facă cunoștință cu muncitorii dar ei aveau o atitudine fățiș dușmănoasă față de tînărul rus care ajunsese omul de încredere al neamțului Stift. Și Jora își dădu seama pentru întîia dată de greaua povară ce și-o luase pe umeri...

Mai întotdeauna îl găseai pe Jora la fabrica de grăsimi hidrogenate. Tot observîndu-l cu atenție pe Șustenko, Jora își dădu foarte curînd seama că nici tehnicianul nu se bucura de simpatia muncitorilor. Tinerii deschideau bine ochii cînd aveau de face cu el, iar cei mai bătrîni se făceau că nici nu bagă de seamă că era acolo.

Intr-o dimineață, venind la fabrică, Jora îl chemă laoparte pe Sustenko și îi ceru hotărît să-l introducă în cercul acelora cu care avea legături.

— M-am plictisit să tot umblu fără nici o treabă, — îi spuse Jora. — Dar mi se pare că nici n-ai prea avea oameni cu care să fac eu cunoștință.

— Asta nu te privește, — răspunse Șustenko zîmbind ironic. — Trebuie să te deprinzi să lucrezi de sine-stătător, fără dădăceală...

— Ordinul locotenentului Steinbock e limpede, — îl întrerupse Jora. — Eu lucrez aici sub îndrumarea dumitale. De aceea, ori mă introduci azi în toate amănuntele afacerii, ori declar diseară lui Steinbock că nu ești decît un mincinos și că-i duci pe toți de nas. Vei avea atunci de dat explicații colonelului. Ai de ales!

Șustenko se făcu alb la față. Jora nimerise în plin.

— Bine, — zise Șustenko. — Vino aici în pauza de la prînz...

Cînd Jora veni la vremea hotărîtă la fabrica de grăsimi hidrogenate, agentul se încredință mai întîi că rămăseseră singuri, apoi îi spuse:

— Am întîlnit la combinat o veche cunoștință. Trebuie să-ți spun că-i o fată foarte frumușică, zveltă, cu ochii mari și părul auriu. O cheamă Valia. Inainte de război lucra aici ca inginer în laborator. Nu ți-ascund că pe vremea aceea eram îndrăgostit de ea...

— Nu-s dispus să-ți ascult istoriile de dragoste! — îl întrerupse Jora.

— Acuma nu-mi arde nici mie de așa ceva! — răspunse zîmbind Șustenko. — Cunoști subterana fabricii de grăsimi? — în-

trebă el pe neaşteptate. — Nu ? E o subterană enormă, întunecoasă şi pustie.

— Nu văd legătura între fată şi subterană.

— Păi asta-i nenorocirea că nici eu n-am prins legătura. Sînt însă sigur că legătura există... Am văzut-o de două ori pe fată, cu ochii mei, cum cobora în subterană. Chiar şi un prost şi-ar fi putut da seama că fata nu ţinea deloc să fie văzută. Odată am auzit şi voci venind din subterană. Una era a Valiei, iar a doua parcă a unui cunoscut de-al nostru comun...

— A cui anume ? — întrebă nerăbdător Jora.

— Deocamdată nu face să vorbim de asta, — spuse Şustenko, căutînd să scape pieziş, fără să-i răspundă. — Tot misterul e cu fata...

— Ai vreo bănuială ?

— Pînă acum, niciuna. Simt însă că tocmai aici se ascunde ceea ce în van caută onorabilul nostru colonel în combinat. M-am gîndit să coborîm amîndoi în subterană ca să vedem cu ochii noştri cu ce se ocupă acolo frumoasa mea cu buclele de aur. De acord ?

— Desigur. Dar cînd ?

— Chiar acum. In clipa asta.

— Acum ? — făcu Jora. El ar fi vrut să se sfătuiască mai întîi cu Lîsenko şi să capete de la el indicaţii.

— Poate ţi-e frică, tinere ? — îl întrebă batjocoritor Şustenko.

— Nu mi-e frică. Dar acum e vremea lucrului !

— Am cerut voie...

— Să mergem !...

Şustenko şi Jora au aşteptat pînă n-a mai fost nimeni prin apropiere şi au coborît în subterană.

In subterană era întuneric. De jur împrejur, grămezi de moloz, bulgări de beton şi grinzi de fier deformate de explozie. Pe jos, bucăţi de cărămidă. Era linişte. Din cînd în cînd, ajungeau pînă la ei venind de sus, sunete nelămurite.

Şustenko umbla încet, căutînd pe cît putea să nu facă zgomot. Jora însă, mergea într-adins greoi, poticnindu-se mereu.

— Mai încet ! — îi şopti Şustenko furios.

Jora se aplecă şi ridică de jos o cărămidă. O strîngea cu putere în mînă şi se gîndea ca, la nevoie, să-l ucidă pe agent.

Deodată, în dreptul lor se auzi un foşnet. Speriat, Şustenko îl apucă de mînă şi încremeni locului.

O clipă s-au oprit nemişcaţi. Era tăcere... Apoi au început iar să meargă înainte. Nervii lui Jora erau încordaţi. Numai de n-ar da greş ! Ticălosul trebuia ucis dintr-o singură lovitură. Dar agentul avea un revolver în mînă.

Se auzi iar un foşnet... Sau poate că i se păruse numai lui Jora...

— In blestemata asta de vizuină nu-i greu să te rătăceşti, — mormăi Şustenko. In vocea lui se simţea frica. — Hai să ne întoarcem...

Au găsit cu greu ieşirea şi au început să urce scările.

— Ei, şi acum ce facem? — întrebă Jora.

— Ce facem?... Pot să-ţi spun, — zise Şustenko, — că nu eşti potrivit pentru munca de care te-ai apucat. Nu ştii nici măcar să umbli fără zgomot!...

— Te întreb, cum rămîne cu subterana? — îl întrerupse cu răceală Jora.

— Avem nevoie de planul subteranei. Fără plan, nu-i nimic de făcut aici. Poţi face rost de un plan? Cum te învîrteşti toată ziulica printre şefi, asta trebuie să fie cel mai uşor lucru pentru dumneata.

— Bine, am să încerc.

— Să mi-aduci mîine planul. Auzi? Se prea poate ca pasărea să zboare din cuib...

Cu aceste cuvinte se despărţiră.

Jora îl căută multă vreme pe Lîsenko dar acesta dispăruse parcă dinadins după pauza de la amiază, parcă intrase în pămînt. Jora izbuti să dea de Lîsenko şi să poată vorbi cu el abia la sfîrşitul schimbului, cînd inginerul se pregătea să plece acasă. Svirid Sidorovici se schimbă la faţă cînd Jora îi istorisi despre călătoria lor în subterană.

— A mirosit cîinele! Ar fi trebuit lichidat mai demult!

— La nevoie, putem face asta şi mîine, — propuse Jora. — Dumneata îmi dai planul iar eu îl atrag în subterană şi-l ucid.

— Stai. Trebuie să mă mai gîndesc... Uite ce-i, Jora. Am să mă sfătuiesc cu Arseni Silvestrovici. Aşteaptă-mă aici mîine dimineaţă. Pînă nu vorbeşti cu mine, nu dai nici un răspuns lui Şustenko...

Cînd se întîlniră a doua zi dimineaţă, Lîsenko era ca întotdeauna, liniştit şi rezervat.

— In subterană e instalat postul nostru clandestin de radio, — spuse el lui Jora. — Il manipulează Valia. N-avea nici o grijă de asta. De dus acolo nu se mai duce. Dar la postul de radio trebuie să renunţăm pentru că, oricum, nu mai poate funcţiona aici. Nu-i nimica. Găsim noi alt post şi Valia are să lucreze acolo. Du-te acum la Şustenko şi dă-i planul ăsta. Coborîţi în subterană şi termină cu el. Ar fi de dorit desigur să faci asta fără zgomot. Dar dacă-i nevoie, tragi. Uite, ai aici un cuţit şi un pistol. Bineînţeles că după asta vrînd nevrînd, va trebui să treci în ilegalitate. Fireşte că-i păcat să ne lipsim de omul nostru la gestapo, dar n-avem încotro.

Lisenko îi explică amănunţit lui Jora unde anume şi cum să dispară.

Ceva mai tîrziu, Jora îl întîlni pe Şustenko şi îi predă planul.

— Cînd mergem ? — îl întrebă el pe agent.

— Eşti foarte nerăbdător, — îi răspunse Şustenko, prefăcîndu-se indiferent. — Am să mă mai gîndesc...

— Şi ai să mă iei cu dumneata ?

— Nu ştiu. Nu-mi place mersul dumitale. Prea-i zgomotos.

Se priviră amîndoi în tăcere ochi în ochi.

— Cum văd eu, pare să n-ai nevoie de mine. Pot să mă socot liber ? — întrebă Jora încercînd să pară cît mai liniştit.

— Poţi...

Jora se întîlni din nou cu Lîsenko.

— Bestia e şireată ! — spuse Lîsenko. — Sau nu se încrede în dumneata sau nu vrea să împartă premiul. Dar, oricum, de scăpat nu scapă. E urmărit de ai noştri pas cu pas. Dacă nu se întîmplă nimic, cred că o să se isprăvească chiar azi cu el. Vezi de stai pe aici pe aproape. S-ar putea să am în orice clipă nevoie de dumneata.

Dar nici în ziua aceea şi nici a doua zi nu izbutiră să isprăvească cu Şustenko. Agentul era tot timpul cu cineva.

A treia zi de dimineaţă, Lîsenko îl chemă pe Jora.

— I-am vîrît lui Şustenko un om de-al nostru, pe un muncitor bătrîn. — Ochii lui Svirid Sidorovici sticleau vesel. — Muncitorul a scăpat o vorbă cum că ar cunoaşte bine fabrica şi Şustenko s-a lăsat tras pe sfoară. A propus bătrînului să coboare cu el în subterană spunîndu-i că e însărcinat să caute racordul conductei principale de apă. S-au înţeles să coboare jos azi la ora unu. Dacă ne reuşeşte ceea ce am plănuit, vom împuşca deodată mai mulţi iepuri : înainte de toate, dumneata rămîi mai departe la gestapo. In al doilea rînd, ai să-i poţi duce lui Kristmann postul nostru de radio care-i oricum pierdut pentru noi şi-i vei cîştiga astfel bunăvoinţa. In sfîrşit, n-ai să fii deloc amestecat în moartea lui Şustenko. Toate însă trebuiesc făcute aşa ca să meargă întocmai după plan. Ascultă...

Şi Lîsenko îi expuse lui Jora planul.

La amiază, Jora se afla în cabinetul locotenentului Steinbock căruia îi istorisise cum coborîse împreună cu Şustenko în subterană, cum îşi procurase planul şi cum avusese apoi o discuţie cu agentul.

— Mi-a dat deplină libertate de acţiune, — spuse Jora, — şi m-am hotărît să acţionez din propria mea iniţiativă. Toată noaptea am petrecut-o la pîndă în apropierea intrării în subterană. Am văzut pe o fată pe care n-o cunosc, coborînd în subterană. Am urmărit-o cu băgare de seamă şi deşi n-aveam de gînd să mă aventurez prea departe în subterană, am putut prinde tă-

cănitul caracteristic al aparatului de telegrafie. Sînt încredinţat că acolo-i instalat un post de radio clandestin. E nevoie să punem numaidecît mîna pe el. Vă rog însă, domnule locotenent, să ţineţi seama că subterana are cîteva ieşiri. — Şi Jora îi întinse lui Steinbock planul. — Trebuie încercuită întreaga fabrică de grăsimi hidrogenate, altfel ei ar putea să dispară.

— Foarte bine! — Locotenentul se ridică de la masă cu un aer mulţumit. — Mă şi duc să raportez domnului colonel...

Peste cinci minute se întoarse.

— Domnul colonel ordonă să-l aştepţi. Peste vreo două ore, totul are să fie limpede.

Steinbock îl conduse pe Jora într-o odăiţă alături de cabinetul lui şi-l lăsă singur.

Jora se frămînta şi nu-şi găsea locul. I se părea că acele ceasului stăteau în loc...

În sfîrşit, uşa se deschise.

— La domnul colonel Kristmann! — zise scurt plantonul.

Jora intră în cabinet. Pe masă, erau nişte aparate de radio şi un pachet cu hîrtii. Alături, stătea Şustenko. Avea aerul jalnic parcă ar fi fost un cîine bătut.

— Ai avut dreptate! — zise Kristmann adresîndu-se lui Jora. — În subterană lucra un post clandestin de radio. Am pus mîna pe aparate, pe coduri şi pe comunicate. Dar n-am găsit acolo pe nimeni. Numai pe prostul ăsta rătăcind acolo cu un muncitor bătrîn!

— Cum aşa? — se miră Jora şi ridică indignat din umeri. — Domnul Şustenko a coborît totuşi în subterană?... Acum înţeleg de ce nu era nimeni. I-a speriat pe radiotelegrafişti!

— Minciună! — zbieră Şustenko. — Dumneata i-ai speriat atunci cînd ai fost cu mine!...

— Tăcere! — îl întrerupse Kristmann. — Idiotule! Lîngă aparat a fost găsit comunicatul de ieri al Biroului Sovietic de Informaţii recepţionat chiar astă noapte.

Abia ţinîndu-şi un zîmbet triumfător, Jora se apropie de masă. Şi, deodată, zări ceva la care nu se aştepta şi se înfioră. Mîinile i se răciră şi inima i se opri în loc... Recunoscuse pe masă pipa lui Lîsenko, scurtă, puţin îndoită, cu gura mare, întunecată şi cu un cerculeţ roşu pe muştiucul negru.

Jora se gîndi: „Trebuie să iau neapărat pipa de pe masă ca să distrug dovada aceasta zdrobitoare! Svirid Sidorovici şi-a uitat probabil pipa la postul de radio din subterană..."

Jora se apropie şi mai mult de masă. Dacă ceilalţi s-ar întoarce măcar o clipă...

— Idiotule! — repetă indignat Kristmann. — Aveai un plan la îndemînă pe care erau arătate clar toate ieşirile subterane.

Credeai oare că radiotelegrafiştii vor aştepta să-i poftesc la mine?
Toţi se uitau la colonel. Jora întinse mîna spre masă...
— O clipă! — auzi el în spatele său vocea lui Şustenko.
Agentul îl dădu pe Jora laoparte, se repezi spre masă şi apucă pipa.
— Asta ai găsit-o tot acolo în subterană lîngă aparatele de radio? — întrebă el agitat.
— Da, pe o grămadă de moloz, — răspunse locotenentul Steinbock.
— Cunosc pe stăpînul acestei pipe! — strigă triumfător Şustenko.
— Cine-i? — întrebă repede Kristmann.
— Lîsenko! Inginerul Lîsenko. Lucrează la combinat. I-am auzit odată vocea în subterană cînd coborîse şi fata...
— Asta-i interesant! — spuse colonelul. — Locotenent Steinbock, dispune să fie imediat arestat!
— Poate că ar fi mai bine să nu vă pripiţi să-l arestaţi? — zise Jora. — N-ar fi mai bine să-l urmărim pe Lîsenko şi să descoperim întreaga organizaţie?
— Crezi?
Kristmann se uită cu atenţie la Jora. Apoi, după o clipă de tăcere spuse lui Steinbock:
— Pe Şustenko îl scot de la combinat. E compromis acolo. Iar dumitale, — şi colonelul strînse puternic mîna lui Jora, — îţi mulţumesc pentru iniţiativă! Sînteţi liberi, domnilor...
Ieşind de la jandarmerie, Jora se îndreptă imediat spre combinat, nădăjduind că va putea ajunge acolo înaintea agenţilor şi că va putea să dea de veste lui Lîsenko. Dar nu-l găsi pe Svirid Sidorovici la combinat. Cu cîteva minute înainte de sosirea lui Jora, Lîsenko plecase în oraş.

CAPITOLUL III

Indată ce-au isprăvit percheziţia din subterana fabricii de grăsimi hidrogenate, nemţii au plecat, luînd cu ei într-o maşină toată aparatura de radio pe care o găsiră acolo, împreună cu Şustenko şi cu bătrînul muncitor care era cu acesta. Fără să-l mai aştepte pe Jora, Lîsenko ieşi din combinat şi se îndreptă spre oraş. Voia să treacă pe la „Camelia" ca să-l vadă pe Arseni Silvestrovici şi să-i raporteze că operaţia propusă se isprăvise cu bine.
Ar fi greu de spus dacă ieşind de la combinat, Lîsenko observase pe acei care se ţineau de el. Agenţii gestapoului, trimişi de Kristmann, l-au întîlnit în curte. Poate că primiseră dispoziţia

să procedeze astfel sau poate că făcuseră aşa din proprie inițiativă, fapt e că nu l-au arestat ci s-au luat numai pe urmele lui.

Lîsenko ajunse în strada Krasnaia. Cînd era la vreo trei case de „Camelia", își întoarse de cîteva ori capul şi ceva i se păru probabil suspect. Lîsenko trecu de „Camelia" şi intră în magazinul cu articole de pictură care se afla în aceeaşi casă.

Svirid Sidorovici intrase de multe ori acolo cînd se ducea la Arseni Silvestrovici. Aceasta îi dădea putinţa să mai controleze încăodată dacă nu aducea cumva pe cineva după el.

Ca de obicei în aceste cazuri, Svirid Sidorovici stătu de vorbă cu vînzătorul, cumpără un tub de vopsea şi cîteva pensule şi ieşi iar în stradă.

Poate că Lîsenko să fi observat pe agenţii care staţionau pe partea opusă a străzii sau simţul lui deprins cu toate meşteşugurile ilegalităţii să-i fi deşteptat vreo bănuială, fapt e că el nu intră nici de data aceasta la „Camelia". Fără să se grăbească, porni înapoi la combinat. Agenţii îl urmăreau pas cu pas.

Lîsenko trecu prin curte fără să i se întîmple ceva. Ajuns la biroul principal văzu lîngă scară o maşină. Lîngă maşină era adunată toată administraţia germană a combinatului, în frunte cu Rodrian şi Stift. Tot aici erau şi directorii ruşi ai fabricilor şi bineînţeles şi Gavriil Artamonovici Şlîkov.

Rodrian fusese chemat în grabă în Germania şi se pregătea să plece.

Lîsenko ajunse acolo tocmai cînd Rodrian îşi luase rămas bun de la toţi. Toate discursurile se isprăviseră şi Rodrian se urcă chiar atunci în maşină. Totuşi, zărindu-l pe Lîsenko, îl chemă la el.

— Eu plec, domnule Lîsenko, — zise Rodrian, strîngîndu-i mîna. — N-am să mă întorc curînd. Nădăjduiesc că pînă atunci îmi vei putea raporta că fabrica dumitale a început să funcţioneze.

— Am să fac tot ce va fi în putinţa mea, — răspunse Lîsenko şi se retrase spre grupul acelora care-l petreceau pe Rodrian.

In aceeaşi clipă Jora fu lîngă el.

Tînărul nimerise aici din întîmplare. Tot aşteptîndu-l pe Lîsenko, Jora se plimba pe la poarta combinatului, nădăjduind că va izbuti să-l întîlnească şi să-i dea de veste.

Folosindu-se de o clipă potrivită, Jora îi şopti :

— S-a dat ordin să fii arestat. Dispari imediat.

Lîsenko tresări abia perceptibil, se uită la Jora şi-i spuse încet :

— Pleacă de lîngă mine!...

Agenţii trimişi de Kristmann se zăpăciră de-a binelea. Nu se aşteptară deloc să dea de întreaga conducere germană a com-

binatului. Dar fură încurcaţi mai cu seamă de Rodrian care strînsese atît de prietenos mîna lui Lîsenko. Şi acuma stăteau nedumeriţi în curte, aşteptînd ca toată lumea să plece.

Jora îl văzu pe Lîsenko ieşind din grupul celor care-l petrecuseră pe Rodrian, îndepărtîndu-se repede în direcţia fabricii de margarină şi dispărînd după colţ şi înţelese numaidecît că voia să se ascundă într-una din subterane şi să părăsească combinatul printr-o ieşire secretă.

În clipa aceea ieşea pe poartă maşina lui Rodrian.

Ca o haită de cîini de vînătoare, agenţii trecură în fugă prin faţa lui Jora şi se repeziră pe urmele lui Lîsenko.

Jora era cît pe ce să se arunce asupra lor, să înceapă să tragă, să facă orice numai să cîştige timp şi să dea lui Lîsenko putinţa să fugă. Dar îşi dădu seama că trebuia să rămînă deoparte şi nu se mişcă din loc...

Plecaseră toţi. Niciunul din cei care îl petrecuseră pe Rodrian nu observă probabil pe agenţi sau nu le dădu nici o atenţie. La scara biroului principal nu rămăseseră decît doi oameni: Jora şi Şlîkov. Gavriil Artamonovici desfăşurase un plan şi-l cerceta cu atenţie.

Trecuseră cam cinci minute. Agenţii nu se întorseseră şi Jora începu să răsufle uşurat. Lîsenko izbutise să fugă!

Dar deodată, în depărtare, de lîngă centrala electrică de termoficare se auzi o împuşcătură de revolver, urmată de alte două. Apoi totul amuţi.

Jora se uită fără voie la Şlîkov. Gavriil Artamonovici lăsase în jos mîna în care ţinea planul şi privea în direcţia de unde veneau împuşcăturile. Faţa-i era albă ca varul.

Pe aleea principală a combinatului se arătă grupul de agenţi. În mijlocul lor mergea Lîsenko. Paltonul lui cenuşiu-deschis era pătat de sînge iar mîinile îi erau legate la spate. În urma lor, nişte muncitori duceau cadavrul unui agent.

Lîsenko trecu la doi paşi de Jora. Dar Svirid Sidorovici nici nu se uită la el. Mergea privind drept înaintea lui. La poartă fu urcat într-o maşină care plecă imediat.

O durere ascuţită şi chinuitoare îl cuprinse pe Jora... Ar fi vrut să-şi poată împărtăşi cuiva durerea, sau să strîngă măcar cu putere mîna unui prieten... Şi iar, fără să vrea, se întoarse spre Şlîkov. Sprijinindu-se cu toată greutatea în noul lui baston cu mînerul de os, Gavriil Artamonovici urca anevoie scările terasei. Mergea încet, mişcîndu-şi greu picioarele...

Ca de obicei, Jora se duse seara la spital, la Bulgakov, nădăjduind să-l întîlnească acolo pe Arseni Silvestrovici. Voia să-l pună în curent cu tot ceea ce se întîmplase şi să primească noi dispoziţii.

Jora veni la spital cu mult mai înainte de ora de consultație. Nici nu începuse încă înscrierea și scoaterea fișelor. Tînărul se așeză în sala de așteptare unde se mai aflau vreo zece pacienți. Arseni Silvestrovici nu se afla printre ei.

Sora Bella, tînăra aceea cercheză care-l îngrijise și-i dăduse atunci pumnalul, trecu de două ori pe lîngă el. Lui Jora i se păru că e necăjită.

Se ridică și ieși pe coridor. Cum îl zări, sora trecu pe lîngă el și-i șopti :

— Bulgakov a fost arestat. Pleacă.

Jora însă nu plecă. Lăsă pe toți bolnavii să treacă înaintea lui, dar Arseni Silvestrovici nu se arătă în seara aceea. Asta îl necăji și mai mult pe Jora. Se gîndi să nu i se fi întîmplat și lui ceva. Se întoarse acasă la Dubinka, unde își avea odăița, fără să fi putut lua nici o hotărîre. Pe la miezul nopții, veni să-l ia o mașină. Colonelul Kristmann îl chema la el.

În cabinetul șefului gestapoului, Jora îl găsi pe Șustenko și pe locotenentul Steinbock.

— Lîsenko e arestat, — îi zise Kristmann. — La primul interogator n-a spus nimic. Ce-i drept, am vorbit cu el cam... superficial. Înainte de a fi arestat fusese în oraș și cumpărase de la un magazin de pictură un tub de culoare și pensule. Asta-i tot ce s-a găsit la el. Percheziția făcută la locuința lui n-a dat nici un fel de rezultat, dacă n-am lua în seamă încă cîteva tuburi și pensule exact la fel cu acestea... Ce-ai putea dumneata spune cu privire la acest lucru ?

Jora dădu din umeri.

— Este de presupus, — observă el cu precauție, — că arestatul se ocupă în timpul liber de pictură...

— Presupunerea dumitale e greșită, — răspunse rece Kristmann. — Lîsenko n-are nici cea mai mică aptitudine pentru pictură. Nu s-a găsit în casa lui nimic care ar putea confirma măcar pe departe acest lucru. Sînt oarecum mirat, — continuă Kristmann, — că ești atît de prost informat de aptitudinile cunoștinței dumitale. Știu, din spusele lui Șustenko, că ai stat de vorbă de multe ori cu arestatul.

Jora aruncă o privire către Șustenko.

— N-am stat de vorbă cu arestatul mai mult decît cu domnul Șustenko ! — zise Jora, abia stăpînindu-se.

— Nu v-am chemat aici ca să vă înțepați unul pe altul, — îl întrerupse Kristmann. — Cu toate că urmele lăsate nu-s prea precise, trebuie să pornim imediat pe această pistă.

Colonelul se sculă și, urmat de ceilalți, se apropie de măsuța unde stătuseră ziua aparatele de radio și nenorocita de pipă a lui Lîsenko.

— Asta-i tot ce s-a găsit la arestat acasă. — Jora zări pe masă un revolver, trei tuburi de cartuşe, un portofel gol şi desfăcut, vreo douăzeci de pensule, cîteva tuburi cu culori şi o scobitoare. Lui Jora îi sări în ochi forma ei oarecum neobişnuită. Capătul neascuţit al scobitoarei era de culoare portocalie.

— Ce ai de spus? — întrebă Kristmann.

— Deocamdată nimic, — răspunse Jora.

— Nu-i mare lucru! Dar vom mai vorbi cu dumneata despre asta. Poţi pleca, domnule Şustenko. Ţine-mă în curent cu activitatea dumitale.

Cînd agentul ieşi din cabinet, colonelul invită pe Jora să şadă într-un fotoliu.

— Îmi dau seama, desigur, — şi vocea lui deveni mai blîndă decît fusese o clipă înainte, — că acest Şustenko este un prost. Totuşi, nu pot să nu-i recunosc o oarecare perspicacitate. El a fost acela care a simţit că era ceva suspect în subterana fabricii de grăsimi. Tot el a făcut ca stăpînul pipei să cadă în mîinile noastre. Dar dumneata ai dreptate. În operaţiunea din subterană, el a procedat fără iscusinţă. Ca să mă exprim în limbaj medical, — şi aici Kristmann zîmbi strîmb, — Şustenko este un bun diagnostician dar un prost clinician... Şi, pentru că a venit vorba de medici, ştii că doctorul Bulgakov, care te-a tratat pînă acum, e arestat?

— Da? Şi de ce? — exclamă Jora prefăcîndu-se mirat.

— A adăpostit în spitalul lui pe un partizan rănit.

Kristmann tăcu şi-şi aprinse o ţigară.

— Dar asta n-are nici o legătură directă cu ceea ce vorbeam. Şi aşa, „diagnosticianul" nostru şi-a exprimat o presupunere destul de inteligentă. El e de părere că nu întîmplător se interesa Lîsenko de pensule. Aicea trebuie să fie cheia enigmei de care arestatul se încăpăţînează atît să nu vorbească. Şustenko presupune că magazinul pictorilor ar fi locul de întîlnire al conspiratorilor, poate chiar cartierul lor general! Ar fi logic ca postul de radio din subterana fabricii să fi deservit nu numai organizaţia clandestină de la combinat — de existenţa unei asemenea organizaţii în combinat sînt ferm convins — dar o organizaţie cu mult mai vastă. Poate chiar organizaţia întregului oraş. La început, m-am gîndit să cercetez pe aceşti pictori. Dar Şustenko m-a sfătuit să nu fac asta. După părerea lui, e mai bine să fie lăsaţi deocamdată în pace şi ridicaţi numai în clipa în care se va ţine adunarea conducerii artelului pictorilor. Şustenko a aflat data adunării. Aceasta va avea loc peste cîteva zile. Cred că are dreptate. Să mai aşteptăm. Dumneata ce părere ai?

Telefonul de pe masă sună. Colonelul luă receptorul şi dădu cîteva dispoziţii.

— Şi acum, să trecem la chestiunea principală, — urmă Kristmann. — Avem în mînă pe Lîsenko cu pensulele lui. Agăţîndu-ne de această verigă, am putea trage tot lanţul. Am hotărît să mă folosesc de trei căi. Pe arestat îl iau pe seama mea. De pensule şi de pictori se va ocupa Şustenko. Iar dumneata... gîndeşte-te. În tot cazul, te sfătuiesc să te ocupi şi dumneata de pictori. Dar bineînţeles cu precauţie ca să nu-i sperii. Nu te mai reţin. Mîine seară pe vremea asta, voi trimite maşina să te ia... Cînd ieşi de aici, treci pe la locotenentul Steinbock şi ia-ţi un revolver. Se prea poate să ai nevoie de el...

Tot restul nopţii, Jora nu mai închise ochii. Se tot gîndea cum să se pună în contact cu Arseni Silvestrovici dar nu izbuti să născocească ceva. Cu fata gazdei se temea să vorbească deoarece de două-trei zile, fata aceasta tăcută părea să-l ocolească...

Dimineaţa, Jora se hotărî să nu se ducă la combinat şi se îndreptă spre magazinul pictorilor.

În micul magazin de pe strada Krasnaia, Jora nu văzu nimic interesant. De pereţi atîrnau tablouri, iar pe tejghele se găseau culori, cadre, palete, pensule. Jora ceru să i se dea acelaşi tub de culoare pe care îl văzuse pe biroul lui Kristmann şi aceeaşi serie de pensule. În vremea asta, el nu pierdea din ochi pe vînzător. Dar acesta, liniştit, împachetă cumpărăturile şi dîndu-le lui Jora, îi spuse fraza obişnuită pe care probabil o repeta de zeci de ori :

— Poftim, domnule. La revedere. Vă rog să mai poftiţi pe la noi.

Jora ieşi în stradă şi se opri nehotărît. Unde ar fi putut merge ?

În faţa lui era vitrina magazinului de parfumerie „Camelia". Cîtăva vreme, Jora rămase locului, uitîndu-se maşinal la flacoane, la cutiuţele deschise, capitonate cu mătase, la florile artificiale. Pe lîngă el, oamenii treceau grăbiţi. Dar el nu vedea nici oamenii, nici aranjamentul pestriţ al vitrinei. Se gîndea cu durere şi cu grijă că rămăsese singur în oraşul lui natal ocupat de nemţi. Avea el în oraşul acesta mulţi prieteni dar nu ştia cum să ajungă la ei. Şi chiar de i-ar fi întîlnit din întîmplare, cine ar fi putut avea încredere în el care era agentul gestapoului ?

Deodată, Jora auzi şoptindu-se :

— Sînteţi poftit înăuntru...

Întoarse repede capul. Alături de el stătea portăreasa, o femeie mai în vîrstă, grasă şi într-o haină bărbătească, tighelită. Ea îi arătă din ochi magazinul de parfumerie şi se trase la o parte.

Atît de neaşteptat era totul, încît Jora se gîndi mai întîi că era numai o părere şi rămase mai departe, nehotărît, în faţa vitrinei.

Trecu un minut și portăreasa apăru din nou alături.

— Jora, ești așteptat în magazin...

În primul moment, Jora se bucură. In sfîrșit! Dar îndată i se strecură în minte gîndul neliniștitor: „Oare nu e o cursă?... Nu, era cu neputință așa ceva!...“

Și Jora intră cu pas sigur în magazinul „Camelia“.

În magazin, în fața tejghelelor, stăteau cumpărători doi ofițeri nemți, o femeie în vîrstă și o fată tînără.

Jora se opri.

— Bună-ziua! Bună-ziua! — îi zise, ieșind repede de după tejghea, un om brun, de statură mijlocie, după toate semnele un vînzător al magazinului. — De cînd vă așteaptă domnul director! Poftiți înăuntru! — Și deschizînd portița tejghelei, conduse pe Jora în biroul acestuia.

La un birou mic ședea Arseni Silvestrovici. Totul fusese atît de neașteptat, încît Jora se opri în prag. Nu-i venea să-și creadă ochilor.

— Intră! Hai, intră și stai jos! — zise zîmbind Arseni Silvestrovici. — Voiam să trimit pe cineva după tine. Și deodată am văzut că-mi admiri vitrina!

Jora oftă ușurat, așezîndu-se pe un scaun. Din toată tristețea și grijile lui de pînă acum cîteva clipe, nu mai rămăsese nici urmă.

Arseni Silvestrovici îi explică lui Jora că legătura prin fiica gazdei fusese întreruptă deoarece Luiza se îmbolnăvise și zăcea în pat. La Bulgakov, știind că fusese arestat, nu se mai dusese.

— Acum spune, ce noutăți aduci?

Jora vorbi despre descoperirea postului de radio, despre arestarea lui Lîsenko și despre magazinul pictoriior.

Arseni Silvestrovici tăcu o bună bucată de vreme. Fața lui i se păru lui Jora îmbătrînită și obosită.

— Da, s-a dus Svirid, — spuse încet Arseni Silvestrovici și glasul lui arăta o mare durere. — Am pierdut un prieten! Și ce conspirator cu experiență era! Greu să-l scoatem de la gestapo. Desigur, Kristmann a și înfipt mîna în el. Noi vom încerca totuși... Cu Șustenko e vremea s-o isprăvim. Vina-i a noastră că n-am făcut asta la timp. Lîsenko ar fi rămas în viață. Șustenko a intrat parcă în pămînt. La combinat nu mai apare și nu doarme acasă. E neapărată nevoie să afli unde se găsește... Mai trebuie acum să ne gîndim și la un sediu pentru cartierul nostru general. Cum pictorii sînt alături, mă tem să nu nimerim și noi la colonel.

Arseni Silvestrovici îl mai întrebă cu deamănuntul pe Jora despre ceea ce vorbise cu Kristmann.

— S-a dus și „Camelia“ noastră! — zise el gînditor. — Îmi pare rău că mă despart de parfumeria asta. Era un loc nici

că se poate mai potrivit. E bine că ne-am pregătit din vreme alt loc. Nu-i nimic de făcut. Trebuie să ne retragem... Dar, stai o clipă!... Kristmann spunea că pictorii vor fi ridicaţi în ziua în care se va aduna comitetul de conducere al artelului? De obicei, adunările lor au loc sîmbăta. Azi de-abia-i marţi, aşa că mai sînt trei zile pînă atunci. Ne-ajung!... Vom căuta să le întrebuinţăm cum e mai bine!...

Arseni Silvestrovici rugă pe Jora să vină mai aproape şi-l iniţie în planul lui...

În drum spre casă, Jora văzu, atîrnînd de arcul porţii spitalului, cadavrul doctorului Bulgakov. Nemţii îi prinseseră de piept o scîndurică pe care scria: „Pentru ajutorul dat partizanilor".

Jora tresări dar se stăpîni îndată şi-şi zise în gînd: „Te-om răzbuna şi pe tine, dragul meu..."

Aproape de miezul nopţii, veni să-l ia maşina trimisă după el de Kristmann.

— Ei, te-ai gîndit la ceva? — îl întrebă colonelul pe Jora cum intră în cabinet.

— Luîndu-mă după sfatul dumneavoastră, am mirosit cred calea cea bună... Dar totul n-are să fie limpede decît peste trei, patru zile. V-aş ruga ca deocamdată să nu mă întrebaţi nimic şi să-mi daţi deplină libertate de a acţiona...

— Nu pot să sufăr secretele, — răspunse colonelul. — De obicei nu-mi las agenţii să meargă pe căi pe care nu le cunosc. De data asta sînt însă gata să fac o excepţie pentru dumneata... Îţi doresc succes!...

CAPITOLUL IV

Conducerea organizaţiei clandestine, în capul căreia se găsea Arseni Silvestrovici, luase hotărîrea să-l suprime pe colonelul Kristmann.

Colonelul era urmărit de multă vreme de către membrii organizaţiei clandestine. Se ştia demult că locuia în piaţa catedralei şi se stabilise cu precizie programul lui zilnic. Colonelul venea acasă seara în jurul orei nouă şi se înapoia spre miezul nopţii la gestapo.

Cu această operaţie fu însărcinat Kotrov. El îşi luă de ajutor pe un comsomolist.

În seara zilei hotărîte, Kotrov şi ajutorul lui se ascunseseră într-o tranşee veche şi părăsită, săpată la începutul războiului în scuarul de lîngă catedrală, peste drum de casa şefului gestapoului. Noaptea era întunecoasă. Vremea era blîndă şi zăpada, care cădea în fulgi mari, se topea cum ajungea la pămînt. Ko-

trov şi comsomolistul s-au culcat în tranşee şi au rămas nemişcaţi. Nu trecu mult şi erau uzi pînă la piele.

Cam pe la opt şi jumătate, comsomolistul îi şopti lui Kotrov :

— Fii gata ! Vine maşina.

Peste cîteva clipe, în faţa casei lui Kristmann se opri o maşină. Portiera maşinii se deschise şi din ea coborî un ofiţer neamţ.

Lui Kotrov îi fulgeră prin minte că maşina nu sosise din partea din care venea de obicei. Dar nu mai era timp de gîndire. Aruncă o grenadă.

Se auzi o explozie.

Băieţii fugiră prin curţile de trecere spre canalul Karasun. Ajunseseră deja în strada Proletarskaia, nu departe de fostul spital al căilor ferate, unde era acum comandamentul diviziei SS, şi voiau să treacă strada cînd se loviră pe neaşteptate de un grup de SS.

Kotrov şi comsomolistul o apucară la stînga, pe strada Proletarskaia şi dispărură în curtea unei brutării. Dar în spatele brutăriei se afla o moară, ocupată de asemenea de trupele SS. Soldaţii nemţi de acolo, alarmaţi de zgomotul urmăririi, săriră afară şi se repeziră să le taie drumul.

Kotrov şi tovarăşul lui erau încercuiţi. Nu le mai rămînea decît o singură ieşire, printr-un pasaj.

— După mine ! — strigă Kotrov şi se aruncă într-un fel de ulicioară îngustă, între două şiruri de case. Nemţii le pierdură se vede urma căci încetară urmărirea. Şi asta îi salvă...

Jora ştia că în seara aceea trebuia să aibă loc atentatul împotriva lui Kristmann şi aştepta cu nerăbdare să se înnopteze. Umblase toată ziua prin piaţa Sennoi şi prin Piaţa Nouă, luînd la rînd chioşcurile cu articole de galanterie şi mărunţişuri, căutînd... scobitori. Un copoi se ţinuse scai de călcîile lui. Jora îl zărise dar nu-i dăduse nici o atenţie. Spre sfîrşitul zilei se simţi obosit şi rănile, care abia se vindecaseră, începură să-l doară. Intors acasă, se culcă să se odihnească. Pe la miezul nopţii veni iar după el maşina gestapoului.

Jora fu introdus în cabinetul lui Kristmann. La birou şedea, fără să i se fi clintit un păr din cap, şeful gestapoului.

— Şezi, — îl invită colonelul. — Cum îţi merg treburile ?

— Ne-am înţeles doar, domnule colonel, că deocamdată n-aveţi să mă întrebaţi nimic, — răspunse Jora care căuta din răsputeri să-şi ascundă deziluzia de a-l vedea pe Kristmann viu şi nevătămat, precum şi neliniştea în privinţa soartei acelora care-l vînau pe colonel.

— Ei, şi pe cînd crezi să ai ceva ? — întrebă Kristmann.

— Cam peste vreo trei zile...

— Asta înseamnă că n-ai găsit pînă acum nimic. Dealtfel, am şi presupus acest lucru. De aceea m-am gîndit să-ţi vin în ajutor. Vom sta astăseară de vorbă cu... Lîsenko. Trebuie să asişti numaidecît şi dumneata la convorbire. Poate că aceasta să-ţi dea vreo indicaţie nouă... Vezi că am avut dreptate cînd am presupus că postul de radio şi însuşi Lîsenko constituie elemente foarte însemnate. Arestarea lui a alarmat serios pe cei din organizaţia clandestină a oraşului şi ei au săvîrşit astăseară un atentat împotriva mea.

— Un atentat ? Împotriva dumneavoastră ?... Şi ? — întrebă agitat Jora.

— După cum vezi, sînt viu şi nevătămat. M-a salvat numai o întîmplare. Cu cîteva clipe înainte de întoarcerea mea obişnuită acasă, a venit la mine un ofiţer din statul major al generalului Freitag, şi a fost ucis la intrare de o grenadă.

— Aşa !? — exclamă Jora. — Şi aţi izbutit să puneţi mîna pe atentatori ?

Kristmann zîmbi.

— Din păcate, nu...

Tăcu un timp, urmărind expresia feţei lui Jora, apoi zise apăsat :

— Da. Am scăpat ca prin minune... Dar am amintit de aceasta numai pentru a sublinia nevoia prezenţei dumitale la convorbirea pe care urmează să o avem cu arestatul.

— Şi aveţi de gînd să-l torturaţi pe Lîsenko ? — întrebă Jora.

Kristmann tăcu.

— Sînt oameni pe care durerea lor fizică, oricît ar fi de mare, nu-i poate face să vorbească dar asupra cărora chinurile celor care le sînt dragi acţionează mai puternic.

— Aveţi poate de gînd să-i torturaţi pe prietenii lui ?

Kristmann se uită la Jora şi zîmbi iar.

— Insişti prea mult asupra cuvîntului „tortură". Lîsenko şi prietenii lui sînt la urma urmei oamenii care au ucis pe tatăl dumitale. Dacă eşti într-adevăr bărbat, n-ar trebui să te mişte priveliştea morţii inamicilor dumitale. Doar ai venit la mine ca să te răzbuni... Dealtfel, am vorbit destul. — Kristmann se încruntă. — Urmează-mă. Vreau să vezi cu ochii dumitale că avem mijloace mai puternice decît acelea care produc moartea fizică a omului...

Coborîră în subsol şi intrară într-o încăpere mare, puternic luminată. În fund se găsea un birou obişnuit, iar în mijloc o masă enormă cu picioare masive. Pe suprafaţa mesei şi în jurul ei pe podea se vedeau pete vinete întunecate. O uşă ducea din cameră într-o cămăruţă întunecoasă. Kristmann duse pe Jora în cămăruţă.

— Dumneata vei sta aici, — îi spuse colonelul. — Te sfătuiesc să nu mă stinghereşti. Dacă vei voi să pleci, te vei adresa acestui om. — Şi Kristmann îi arătă un neamţ înalt care stătea în uşă. — Ai o armă la dumneata ? Dă-o încoace.

Fără să spună un cuvînt, Jora întinse colonelului revolverul său.

Kristmann se uită ţintă la Jora şi spuse :

— Ţi l-am luat numai pentru că regulamentul nostru, care-i de altfel foarte strict, prevede că străinii care se găsesc în această cameră nu trebuie să aibă arme asupra lor... Arestatul din celula 14 ! — ordonă el.

Jora se aşeză pe scaun. La doi paşi de el, stătea namila de soldat neamţ.

In coridor răsunară paşi grei. Patru soldaţi din gestapo îl aduceau pe Lîsenko. Jora îl recunoscu cu greutate. Era desculţ şi numai în cămaşă şi izmene. Cămaşa era ruptă şi plină de sînge. Faţa i se umflase şi se învineţise. Numai ochii erau cei de mai înainte. Privirea lor era severă şi liniştită.

— Ei, domnule Lîsenko, nu te-ai răzgîndit ? — întrebă Kristmann.

— Nu m-am răzgîndit şi nici n-am de ce să mă răzgîndesc.

— Aşadar, n-ai să-mi spui al cui era postul de radio, cine îl folosea şi cu cine menţineaţi legătura ?

— Nu. N-am să spun.

— Aşa... — colonelul făcu cîţiva paşi prin cameră. La perete ! — ordonă el soldaţilor.

Atunci soldaţii au tîrît pe Lîsenko lîngă perete, i-au sucit mîinile la spate, i-au legat braţele mai sus de cot cu lanţuri coborîte dintr-o macara atîrnată de tavan şi l-au ridicat astfel ca să atingă podeaua numai cu vîrful degetelor de la picioare.

— Vezi bine, domnule Lîsenko ? — întrebă ironic Kristmann. — Dumneata vei sta atîrnat aşa şi te vei uita cum voi sta de vorbă cu prietenii dumitale. Poate că asta te va face să vorbeşti.

Colonelul se apropie de birou, scotoci printre hîrtii şi strigă :

— Fata din celula 28 !

Jora nu-şi putea lua ochii de la Lîsenko. Lui Svirid Sidorovici i se zgîrcea faţa de durere. Picioarele desculţe i se bălăbăneau. Se vedea că voia să se sprijine în vîrfurile degetelor dar îi era cu neputinţă.

„Braţele i-s răsucite din încheietura umărului", se gîndi cu groază Jora. Inima-i bătea să se spargă. Gura i se uscase şi îşi trecea necontenit limba peste buzele arse. Iar se auziră paşi pe coridor şi iar intrară în cameră soldaţii. De data asta, aduceau o fată. Fata stătea cu spatele la Jora dar în statura ei şi în cozile negre era ceva care-i era cunoscut.

— Să urmăm convorbirea noastră, — zise Kristmann. — Cine a adus partizanul rănit la spital ? Din cele ce am vorbit cu dumneata, rezultă că primirea rănitului s-a făcut de dumneata.

Fata se întoarse şi Jora era cît pe ce să scape un strigăt. Fata care stătea înaintea colonelului era sora Bella de la spitalul lui Bulgakov, cercheza aceea tînără care-i dăduse pumnalul.

— Cine a adus rănitul ? — repetă Kristmann.

— N-am să spun, — răspunse încet fata.

— Nu te grăbi. Mai gîndeşte-te. — Vocea colonelului era blajină. — Crede-mă, îţi sînt prieten. Mi-s dragi tinerii. Nu crezi ? Îmi dai voie să ţi-o dovedesc... Şezi. Eşti, cum văd, obosită. — Şi Kristmann împinse un scaun fetei. — Îţi aduci aminte de un ofiţer rus care a zăcut la dumneata în spital ? I-ai dat un pumnal ca să mă ucidă. Am aflat asta chiar din prima zi cînd am fost la dînsul. Ai avut oare de suferit cel mai mic neajuns ? Dar ofiţerul care voise să mă ucidă ? Trăieşte şi-i sănătos. Şi-i liber. Asta o ştii prea bine şi dumneata. Mai vine încă şi acuma la dumneata la spital pentru tratament... Cum vezi, nu-s chiar atît de înfiorător precum se spune despre mine în oraş... Spune-mi numele omului aceluia şi-ţi dau îndată drumul.

Mirată, fata se uită la Kristmann. Părea să dea crezare glasului lui blajin.

Jora încremenise ! Va spune oare ?... Va trăda ?

— Minte ! Taci tovarăşă ! — răsună pe neaşteptate glasul puternic al lui Lîsenko.

Fata se întoarse şi scoase un ţipăt. Abia acum îl zări pe Lîsenko spînzurat de lanţuri, însîngerat şi înfiorător.

— Fii tare, tovarăşă ! — zise el iar. — Nu trăda ! E mai rău ca o fiară.

— Tăcere ! — zbieră Kristmann. — El se apropie de fată şi cu acelaşi glas îmbietor, urmă :

— Nebunul acesta aiurează... Spune-mi numai numele şi eşti liberă.

Fata se întoarse spre colonel, i se uită drept în ochi şi-i spuse răspicat :

— N-ai să afli nimic de la mine !

Kristmann abia îşi stăpîni furia.

— Te întreb pentru ultima oară. Peste o clipă va fi prea tîrziu.

— Nu !

Kristmann făcu un semn.

Soldaţii se repeziră la fată care se zbătu cît se zbătu însă soldaţii îi smulseră îmbrăcămintea.

Kristmann mai vru s-o întrebe ceva dar citind se vede răspunsul în ochii ei plini de ură, renunţă şi strigă :

— Pe masă !

Fata fu aruncată pe masă. Mîinile îi fură legate strîns cu curele...

Jora sări deodată de pe scaun și se repezi la ușă. Dar din spate, namila de soldat îl apucă de umeri cu niște mîini ca niște clești de fier. Dintr-un ungher întunecat, răsări încă un soldat pe care Jora nu-l văzuse pînă atunci. In mîna soldatului sclipi un revolver.

— E strict interzis să ieși! — șopti el. — Stai liniștit! — Și Jora își dădu seama că nu putea să ajute cu nimic. Trebuia să rabde... Pentru ca apoi să plătească din plin pentru toate! Căzu pe scaun. Ședea așa ținîndu-și capul în mîini și nu mai văzu cum fata fu siluită...

Un geamăt surd și dureros îl trezi din amorțeală.

Kristmann stătea în fața lui Lîsenko care se bălăbănea lîngă perete. Capetele lanțurilor zăngăneau. Svirid Sidorovici vru să strige ceva, dar probabil din cauza chinurilor de neîndurat, din pieptul lui nu ieșeau decît gemete înăbușite.

— Se pare, domnule Lîsenko, că asta și-a făcut efectul? — zise colonelul. — Nici nu mă îndoiam. Să continuăm.

Kristmann scoase o țigară, o aprinse, apoi veni lîngă fată și apropie bricheta care ardea de părul fetei. Părul luă foc.

— Stingeți! — ordonă apoi colonelul.

Un soldat apucă o cîrpă udă, aruncată într-un colț și acoperi cu ea capul fetei.

— Acum ai să spui?

— Nu! — abia se auzi șoapta fetei.

— Udați-o cu apă și lăsați-o să se odihnească.

Apoi spuse ceva soldaților.

Peste cîteva minute fu adus de subsuori în cameră, un tînăr, aproape un băiețandru. Purta rufăria obișnuită de spital. Fața îi era trasă, palidă, fără un strop de sînge. O mînă bandajată îi atîrna de-a lungul trupului, ca o cîrpă.

— O recunoști? — îl întrebă Kristmann, arătînd spre fată.

Tînărul se uită la masa plină de sînge, la trupul întins, la părul ars, dar părea că nu pricepe nimic din toate acestea. Deodată, recunoscu în fata de pe masă, pe sora care îl primise la spital și se trase înapoi.

— Fata a spus tot, — zise Kristmann. — Nu-ți rămîne decît să iscălești hîrtia. Te învoiești?

Trăgîndu-și anevoie picioarele, băiatul se apropie încet de birou.

— Uite aici.

Kristmann îi puse mai aproape tocul, cerneala și mapa.

Băiatul întinse mîna stîngă sănătoasă, apucă călimana grea și o azvîrli în fața șefului gestapoului. Băiatul își pusese în iz-

bucnirea aceasta toată puterea care îi mai rămăsese şi, pierzîndu-şi cunoştinţa, se prăbuşi jos.

Jora nu mai văzu ce se întîmplă mai departe. Auzi numai loviturile grele ale cizmelor soldăţeşti, zbieretele furioase ale soldaţilor şi gemete.

Kristmann stătea lîngă uşa care dădea în cămăruţa întunecoasă, ştergîndu-şi cu un prosop fruntea plină de cerneală şi de sînge.

— Trimiteţi-l pe agent acasă, — ordonă colonelul. — Pe acela care atîrnă lîngă perete, scoateţi-l şi aduceţi-l în fire. Iar fata... fata nu-mi mai trebuie!

Şi Kristmann ieşi repede din cameră.

Cînd Jora deschise uşa coridorului, zări pe podea cadavrul însîngerat al băiatului. Capul era desfigurat de loviturile cizmelor soldaţilor, dar pumnii erau strînşi de furie.

Jora se opri.

— Hai mai repede! — îi spuse sever însoţitorul lui, acelaşi neamţ înalt care îl păzise în cămăruţa întunecoasă. Jora stătea însă cu privirea aţintită la pumnii crispaţi ai băiatului şi nu se clintea din loc.

— Inainte! — repetă neamţul.

Jora se întoarse şi trecu încet prin coridor. Inima parcă i se împietrise. Avea mereu în faţa ochilor pe Lîsenko în lanţuri, pe fata întinsă pe masa plină de sînge, pe băiatul mort şi desfigurat...

Mergea cu paşi apăsaţi prin coridor. Işi dădea seama că trecuse printr-o încercare grea. Insă colonelul îşi greşise socoteala: nu putuse să-l frîngă. In faţa cadavrului băiatului, Jora jură pe memoria tatălui său să se răzbune pentru tot ce văzuse aici şi îşi spuse că jurămîntul acesta Jora n-avea să-l uite nici în ceasul morţii.

CAPITOLUL V

A doua zi, era într-o vineri. Kristmann îl chemă pe Jora dis-de-dimineaţă.

Jora nu dormise toată noaptea. Cum închidea ochii, vedea faţa plină de sînge a lui Lîsenko, îşi aducea aminte cu cîtă ură se uita neînfricoşată Bella în ochii lui Kristmann şi cît de tare erau strînşi pumnii băiatului aceluia mort...

Jora se hotărî ca la cea dintîi întîlnire a lui cu Arseni Silvestrovici să-i ceară voie să-l ucidă pe Kristmann. Dealtfel, lui îi era doar mult mai uşor s-o facă, decît oricărui altuia... Aflînd că-l caută Kristmann, Jora se bărbieri şi se spălă îndelung cu

apă rece. Nu voia să-i poată vedea colonelul pe față, urmele nopții nedormite...

Cînd Jora apăru la colonel, acesta ședea la birou. La cap purta un bandaj.

— Stai jos, — îi spuse Kristmann. — Cum te simți?

— Vă mulțumesc, bine, — răspunse liniștit Jora.

— Ieri a fost aici oarecare zarvă. — Colonelul privi îndelung la Jora. — Dar nervii dumitale s-au dovedit tari. Mai tari decît credeam eu... Ce-ai de făcut azi?

— Mă așteaptă o zi grea...

— Da?... Trebuie să recunosc că sînt nespus de interesat să știu calea pe care ai apucat-o. Pînă acum n-am aflat nimic doar.

— Nu-i tocmai așa, domnule colonel, — observă Jora. — Copoiul dumneavoastră mă urmărește pas cu pas. V-aș sfătui să-l schimbați. N-are nici un pic de talent.

— Te stingherește agentul? — Kristmann zîmbi. — Împotriva acestui lucru nu-i nimic de făcut. Așa ni-e obiceiul... Dar spune, ce cauți în magazinele de parfumerie și galanterie?

— Ne-am înțeles doar că nu mă veți întreba nimic, înainte de a fi venit timpul...

Kristmann rîse cu hohote. Ochii însă îi căpătară o căutătură rea.

— Nu ți se pare că în cabinetul acesta nu stau de vorbă șeful gestapoului cu unul din agenții lui, ci doi oameni cu situații egale? Sînt obișnuit la mine în cabinet cu discuții de alt soi.

— Nu-s obișnuit să lucrez în constrîngere, — răspunse Jora.

— Înțeleg, înțeleg... Asta-i atît de nostim și de neobișnuit încît sînt gata să mai aștept vreo două zile; mai mult însă nu... Dar să trecem la ceea ce ne interesează. Trebuie să descoperim cît mai repede ce-i cu postul de radio. Urmăm, după cum știi, trei piste. Eu mă ocup de Lîsenko, agentul 22 de pictori, în timp ce dumneata... ți-ai ales o cale pe care eu n-o cunosc încă.

— Mi-e teamă, domnule colonel, că primele două o să ducă la un punct mort, — observă Jora.

— Asta vom vedea. În orice caz, chestiunea cu Lîsenko se va lămuri peste cîteva clipe. Pînă acum, „tratamentul“ pe care l-am prescris pentru el, n-a dat greș... Să mergem!

Kristmann și Jora coborîră în subterană. Trecură printr-un coridor lung, slab luminat și se opriră în fața unei uși închise. Colonelul împinse ușa. În cameră era întuneric și liniște. Se auzea numai plescăitul cadențat al apei care picura undeva.

Gardianul întoarse comutatorul. O lumină orbitoare inundă camera. Sub tavan atîrna un rezervor. Dintr-un mic robinet, cădea încet, una cîte una, picături de apă pe capul unui om care ședea legat pe un scaun pus sub rezervor. Omul era Lîsenko. Mîinile și trupul îi erau legate cu curele de speteaza scaunului,

iar capul îi era cuprins de un cerc de fier care nu-l lăsa să se miște. La intervale regulate, una după alta, picăturile de apă îi cădeau pe cap în același loc...

Jora se apropie și mai mult. Și, ca și în ajun, în cămăruța aceea întunecoasă, de-abia își putu înăbuși un țipăt. Părul lui Lîsenko albise.

— Cred că acuma ai să ne spui tot? — zise Kristmann.

Lîsenko tăcea.

— Scoate-l! — ordonă Kristmann.

Gardianul dezlegă curelele și scoase cercul.

Lîsenko rămase nemișcat. Ședea ca și mai înainte drept, cu ochii care nu clipeau și priveau larg deschiși în gol.

— Un medic! — strigă Kristmann.

Doctorul neamț sosi numaidecît. El se aplecă asupra lui Lîsenko. Peste un minut luă poziție și raportă:

— Domnule colonel, arestatul e mort.

— Cu neputință!... Avem nevoie de el!

— Arestatul e mort, — repetă respectuos medicul. — Cadavrul este deja țeapăn.

— Să vină gardianul de serviciu! — zbieră peste măsură de furios Kristmann. — Chemați-l la mine! Trebuia să aibă grijă!...

Colonelul ieși în coridor. Jora mai rămase o clipă în cameră. Se uita în tăcere la picăturile de apă care cădeau încet pe capul încărunțit al lui Lîsenko. Tot prelingîndu-i-se pe față, apa îi spălase sîngele. Fața lui Lîsenko îi păru lui Jora măreață și liniștită. Și pe Jora îl cuprinse dorința de a se lăsa în genunchi în fața trupului acestuia nemișcat și fără de suflare.

— Nu mai avem ce căuta aici. Plecăm, — se auzi în coridor vocea lui Kristmann.

Kristmann și cu Jora mergeau amîndoi tăcuți prin coridor. Ajunși în capul scării, Jora spuse încet:

— Am avut dreptate, domnule colonel. Prima cale a dus la un punct mort.

Kristmann nu-i răspunse nimic și-i întoarse spatele.

Seara, fiica gazdei îi transmise lui Jora:

„Sîmbătă la orele 14".

Sîmbătă, cu puțin înainte de ora două, Jora mergea pe strada Krasnaia. Ca întotdeauna, un agent îl urmărea. De data asta. Jora făcea tot ce putea pentru ca acesta să nu-l piardă în mulțime și umbla fără să se grăbească, oprindu-se din cînd în cînd la vitrinele magazinelor.

La ora două fără cinci, Jora ajunse în dreptul magazinului „Camelia" şi se opri în faţa vitrinei. Agentul se postă în apropiere, lîngă o pescărie.

Jora urcă încet scara. Işi scoase o ţigară. Bricheta nu se aprindea şi Jora, răsucind şurubul arcului, se uita cu atenţie în susul străzii.

O maşină elegantă se opri în faţa „Cameliei" şi din ea sări un ofiţer neamţ. Mîneca stîngă a vestonului atîrna goală. Ofiţerul urcă grăbit scările peronului. Respectuos, Jora îi făcu loc.

Văzînd că bricheta nu mai lua foc, Jora coborî pe trotuar. aşteptînd să treacă cineva de la care să-şi aprindă ţigara. Stătu astfel vreo două minute. În sfîrşit, văzu de departe venind un camion. In camion, printre soldaţii nemţi, stătea Şustenko.

Jora intră în magazinul „Camelia".

Ofiţerul care venise cu maşina şi intrase cu puţin înainte în magazin se uita în tăcere la flacoanele de parfum. Unica vînzătoare întindea tocmai unei doamne un pacheţel îngrijit împachetat, legat cu o panglică albastră. Afară de ei, nu mai era nimeni în magazin.

Cum ieşi doamna, Jora întrebă pe vînzătoare:

— Spune-mi, te rog, magazinul dumitale n-ar avea nevoie de scobitori ?

— Sînt gata, tovarăşe, — răspunse repede fata.

Apoi, întorcîndu-se către ofiţerul neamţ, spuse:

— Să mergem, Baturin.

Şi-i luă braţul.

— Stai! — o opri Jora. — Mai întîi ies eu. Peste un minut, ieşiţi şi voi şi vă urcaţi în maşină. Băgaţi numai de seamă că alături la pictori e o descindere.

Jora ieşi. Copoiul tot se mai plimba în faţa magazinului de pescărie. La intrarea magazinului pictorilor, stătea un soldat neamţ.

Jora plecă repede înspre gestapo. Făcu cîţiva paşi şi întoarse capul. Ofiţerul cu mîneca goală atîrnînd, şi vînzătoarea de la magazinul de parfumerie se urcau tocmai în maşină...

Cînd intră în cabinetul lui Kristmann, Jora găsi acolo nu numai pe colonel, dar şi pe locotenentul Steinbock.

— Am descoperit un sediu conspirativ, poate chiar cartierul general al organizaţiei clandestine, — zise Jora. — Amănuntele vi le voi raporta mai tîrziu. E neapărată nevoie să ordonaţi imediat o descindere!

— Locotenent Steinbock! — ordonă colonelul, — du-te şi dumneata personal. Ajung zece soldaţi ?

— Nu, treizeci! — ceru Jora. — E nevoie să încercuim toată casa

— Bine. Plecaţi. Dar repede!...

Nu trecură decît cîteva minute şi două camioane ticsite cu soldaţi se opriră la scara magazinului „Cameliei".

— Inconjuraţi casa! — ordonă Steinbock feldwebelului.

Cu revolverele în mînă, locotenentul şi Jora se repeziră în magazin. După tejghele nu era nimeni. In mijlocul magazinului, privind zăpăciţi în toate părţile, stăteau doi ofiţeri nemţi.

— Reţineţi-i! — ordonă Jora soldaţilor şi alergă prin coridorul îngust în cabinetul directorului comercial.

Cabinetul era gol. Pe masă, aruncate în dezordine, se aflau tot felul de hîrtii. Prin portiţa deschisă a sobei se vedea un focşor care încă mai pîlpîia.

— Au şters-o! — zise înciudat Steinbock.

— Cu neputinţă! Trebuie să fie undeva aici! — declară cu hotărîre Jora şi alergă împreună cu locotenentul sus la etaj.

In laborator, nici ţipenie de om.

— Ce să fie asta? — întrebă Steinbock.

— Nu pricep... Nu pricep nimic, — bolborosi Jora.

Coborîră amîndoi în magazin. Steinbock se apropie de ofiţerii nemţi.

— Cum aţi ajuns aici, domnilor?

Ofiţerii aflaseră acum cu cine aveau de-a face şi-l lămuriră îndată.

— Am intrat în magazin. N-am găsit nici un vînzător. Am aşteptat cîteva minute. Apoi aţi sosit dumneavoastră... Acuma putem pleca, domnule locotenent?

— Va fi nevoie să declaraţi aceasta domnului colonel Kristmann, — răspunse sec Steinbock.

In magazin intră feldwebelul care conducea descinderea şi după el Şustenko.

— Imi daţi voie, domnule locotenent, să vă raportez, — zise feldwebelul. — Cu jumătate de oră înaintea venirii noastre aici, a început în magazinul vecin aflat în aceeaşi casă o percheziţie, condusă de agentul 22. Iată-l! — Şi feldwebelul îl arătă pe Şustenko.

— Aici erai? — Jora se uită peste măsură de înciudat la Şustenko. — Acum, totu-i clar pentru mine, domnule locotenent. I-a speriat şi atîta tot!

— Ticălos blestemat, — zbieră Steinbock şi-l lovi pe Şustenko în obraz. — Telefonez imediat domnului colonel!...

Locotenentul se duse repede într-un restaurant pentru ofiţeri nemţi care se afla în vecinătate şi timp de cinci minute vorbi la telefon...

Steinbock, Jora şi Şustenko plecară tustrei la colonel. Il găsiră pe Kristmann în mijlocul cabinetului cu mîinile în buzunare.

— Raportează ! — ordonă el aghiotantului.

Steinbock raportă amănunţit despre operaţia nereuşită.

— Nu înţeleg un singur lucru, — zise nerăbdător Kristmann. — Cum de-au putut pleca dacă Şustenko încercuise casa ?

— Agentul 22 s-a mărginit numai la percheziţia magazinului pictorilor, — explică Jora.

— E adevărat ? — îl întrebă Kristmann pe Steinbock.

Locotenentul dădu afirmativ din cap.

Colonelul scoase revolverul şi lovi din plin cu mînerul greu în capul lui Şustenko. Agentul se prăbuşi.

— Luaţi-l de-aici ! — ordonă Kristmann.

După cîtăva vreme, cînd colonelul avu în sfîrşit timpul să cerceteze hîrtiile găsite la „Camelia" şi să se încredinţeze că magazinul de parfumerie era într-adevăr sediul statului major al organizaţiei clandestine, Jora fu chemat din nou în cabinetul şefului.

— Stai jos şi spune, — îi zise Kristmann.

Jora începu să istorisească pe îndelete şi cît se poate de amănunţit.

— După cum vă aduceţi poate aminte, în subterană şi în casa lui Lîsenko au fost găsite trei lucruri care meritau să fie reţinute : pipa, pensulele şi o scobitoare. De pipă şi stăpînul ei v-aţi ocupat dumneavoastră. Pensulele au fost lăsate pe seama lui Şustenko. Eu însă, mi-am dat seama numaidecît că el urmează o cale greşită. Judecaţi şi dumneavoastră. Pensula ar fi avut o mare însemnătate pentru noi, dacă ar fi fost pentru Lîsenko un semn de recunoaştere, un fel de parolă conspirativă. Dar o parolă trebuie schimbată des. Asta-i abecedarul activităţii conspirative. Mi-am pus atunci întrebarea : de ce un conspirator cu atîta experienţă ca Lîsenko să păstreze acasă la el zeci de semne de acestea convenţionale ? De ce să facă asta ? In acest caz, trebuie să ne punem întrebarea : de ce au fost totuşi găsite pensulele la Lîsenko ? Răspunsul nu poate fi decît unul singur. El se folosea de ele pentru a masca ceva şi le cumpăra numai pentru a încurca prin această cumpărătură pe agenţii care l-ar fi urmărit cînd trebuia să se ducă la vreun sediu conspirativ. Şi dacă era aşa, pensulele nu mă mai puteau interesa. Nici pictorii. M-am ocupat atunci de scobitoare.

— De ce tocmai de scobitoare ? — întrebă Kristmann.

— Pentru că scobitoarea avea ceva neobişnuit. Capătul ei neascuţit era vopsit portocaliu. Afară de aceasta, se vedea că Lîsenko n-o întrebuinţase. De ce avea atunci nevoie de ea ? Era de presupus că tocmai scobitoarea şi nu pensulele serveau ca semn de recunoaştere.

— Să admitem asta... Ei, şi mai departe ?

— Mai departe. După cum ştiţi din raportul agentului pe care l-aţi pus să mă urmărească, am început să hoinăresc prin pieţe şi magazine şi să caut scobitori asemănătoare. La început n-am găsit. Vina era numai a mea, pentru că nu eram destul de perspicace. Apoi mi-am dat seama că Lîsenko intra la pictori, înşelînd pe agenţi cu cumpărăturile lui de pensule, numai pentru că magazinul se găsea alături de sediul statului major al organizaţiei clandestine. Abia ieri, trecînd pe la magazinul „Camelia", am zărit pe tejghea cîteva din scobitorile acestea. Nu mi-a scăpat faptul că în timp ce mă uitam la ele, vînzătorul mă observa cu atenţie şi mi-am dat numaidecît seama că dădusem de firul acestei taine. Dar aveam nevoie de o dovadă mai convingătoare. Şi aceasta veni şi ea, deşi cu totul întîmplător. Cînd am trecut azi, pe la ceasurile două din nou pe la „Camelia", în magazin a intrat aproape odată cu mine un ţăran. El s-a apropiat de vînzător şi, scoţînd din buzunar o scobitoare portocalie, întocmai ca aceasta, l-a întrebat dacă magazinul n-avea nevoie de acest fel de obiecte. Vînzătorul a condus îndată pe ţăran undeva în fund. Aceasta era cu atît mai ciudat cu cît cantitatea scobitorilor portocalii pe care le-am văzut pe tejghea şi în rafturi era suficientă să îndestuleze pentru multă vreme nevoile magazinului. Aveam acum convingerea că eram pe calea cea bună şi am alergat îndată la dumneata.

Kristmann tăcu cîtăva vreme. Apoi se apropie de Jora.

— Una din două, — îi zise el. — Sau eşti într-adevăr un agent capabil, sau...

Colonelul tăcu iar şi făcu cîţiva paşi prin cabinet.

— Odihneşte-te. Peste cîteva zile voi avea nevoie de dumneata...

Jora ieşi din cabinetul lui Kristmann şi se trezi răsuflînd uşurat. Istoria cu scobitorile se isprăvise cu bine. Ea fusese născocită şi propusă lui Jora de către Arseni Silvestrovici şi îi dădea putinţa să se facă bine văzut de către Kristmann, „demascînd" „Camelia" care trebuia oricum lichidată.

CAPITOLUL VI

In ultimele zile ale lui noiembrie 1942, din ordinul comandamentului mişcării de partizani din sud, detaşamentul nostru începu organizarea „filialelor sale".

Pe vremea aceea, voiam să organizez zeci de astfel de filiale. Ele trebuiau să încercuiască Krasnodarul, să asigure trecerea peste rîul Kuban şi să pătrundă chiar în oraş. Acţiunea lor urma să fie dirijată dintr-un centru unic şi, la momentul oportun, să

taie drumurile de retragere ale nemților, atacînd simultan toate căile de comunicație...

In primul rînd, fură organizate trei grupuri operative a căror bază trebuia să fie Krasnodarul și care aveau să fie la dispoziția lui Arseni Silvestrovici.

Primul grup fu poreclit la noi în glumă „Grupul cizmarilor." In capul grupului acestuia se afla Iakov Ilici Bibikov, fost director al fabricii de margarină. Intr-un timp, condusese atelierul de cizmărie din tabăra noastră din Planceskaia. In afară de Bibikov, mai intrau în acest grup Ivan Feodorovici Suglobov, Nikolai Andreevici Fedosov și Brîzgunov, fost responsabil al secției politice a stațiunii de mașini și tractoare din Novo-Titarovskaia, care fusese vărsat detașamentului nostru.

„Grupul cizmarilor" avea ca scop să efectueze o serie de operațiuni de diversiune asupra căilor ferate din sectorul dintre Krasnodar și Ust-Laba și să pregătească apoi aruncarea în aer a podului de pe șoseaua Krasnodar — Goreacii Kliuci, pod pe care nemții îl refăcuseră; în sfîrșit, acest grup mai trebuia să ajute acțiunea organizației clandestine din Krasnodar în momentul cînd aveau să înceapă luptele pentru eliberarea orașului.

Grupul al doilea era condus de Demian Panteleevici Lagunov, fost șef al unei secții de la „Glavmargarin" și într-un trecut mai îndepărtat, mecanic la căile ferate. Lagunov cunoștea cu ochii închiși Krasnodarul. Sub conducerea lui se găseau Nikolai Grigorievici Gladkih, fochist la combinat și președinte al comitetului de întreprindere, Efim Feodorovici Lugovoi, maistru la instalația de gaze, un om liniștit și cumpănit și unul din cei mai în vîrstă partizani ai detașamentului nostru, Dmitri Grigorievici Litovcenko responsabilul secției militare a comitetului de partid al raionului Stalin din Krasnodar, Taisia Suhorebrova, secretara comitetului de comsomol din același raion.

Sarcinile acestui grup erau foarte variate. Lagunov trebuia să distrugă înaintea părăsirii Krasnodarului de către nemți, toate ambarcațiunile de pe rîul Kuban, luntre, șalupe, mici vase; să arunce în aer podul de pontoane care ducea de la Krasnodar la Gheorghie-Afipskaia; să ajute filiala noastră din Iablonovka în cazul în care nemții ar fi reușit totuși să repare acolo podul de peste Kuban; să organizeze aruncarea în aer a podurilor de pe șoselele din apropierea orașului; să împiedice distrugerea utilajului celor mai de seamă întreprinderi industriale din Krasnodar.

Ne dădeam desigur seama că grupurile mici și izolate nu vor putea face față tuturor acestor însărcinări. De aceea, grupurile aveau dispoziția ca odată ajunse în oraș, să se pună în legătură cu Arseni Silvestrovici și să înceapă formarea unei serii de grupuri suplimentare. Această misiune trebuia să cadă în sar-

cina Suhorebrovei care păstrase legăturile cu tineretul din Krasnodar.

În sfîrşit, cel de al treilea grup comandat de Gheorghi Ivanovici Elnikov, inginer la „Glavmargarin", urma să unifice sub conducerea lui Arseni Silvestrovici toate detaşamentele orăşeneşti. Acest grup avea printre altele, însărcinarea de a alege cîţiva oameni şi de a-i trimite la Stefanovka — mic cătun de pe malul stîng al Kubanului în faţa staniţei Novo-Mariinskaia. Partizanii din această staniţă plecaseră în păduri şi munţi lăsînd însă la Stefanovka un nucleu de partizani numeroşi şi bine închegat. Elnikov trebuia să stabilească legătura cu acest grup şi împreună cu tovarăşii din Novo-Mariinskaia, să organizeze filiala noastră din Stefanovka. Atribuiam acestei filiale o deosebită însemnătate, deoarece Stefanovka alcătuia legătura dintre şoseaua Lvovskoe cu Krasnodarul, iar în faţa Stefanovkăi, nemţii instalaseră un pod de pontoane peste Kuban.

În afară de aceste sarcini, Elnikov primise din partea noastră ordinul de a dezlega secretul podului de pontoane pe care, după informaţiile pricinuite, nemţii aveau de gînd să-l arunce în ultimul moment peste Kuban, între staniţele Mariinskaia şi Elizavetinskaia.

Pregătirea grupurilor era în plină desfăşurare. Tovarăşii urmau cursul suplimentar al Şcolii noastre superioare de diversiune şi minare. Ei se antrenau la aruncarea grenadelor şi studiau mitraliera. Eu studiasem cu ei amănunţit adresele caselor conspirative, parolele, legăturile. Învăţaseră pe de rost adrese, nume şi pronume, orice însemnări fiind bineînţeles cu totul interzise.

Toate acestea se întîmplau în cele dintîi zile ale lui decembrie 1942. Situaţia pe fronturi era încordată. Armatele noastre dăduseră nemţilor o lovitură la Vladikavkaz şi înconjuraseră grupul de armate fascist de la Stalingrad. Dar nemţii tot mai ocupau Mozdokul. Căpătam prin radio numai informaţii foarte sumare şi nu ne puteam încă da seama pe deplin de situaţia generală. Eram cu toţii neclintiţi în credinţa noastră în victorie. Această convingere trăia în noi în ciuda tuturor greutăţilor. Iată cauza pentru care şi sarcinile trasate detaşamentelor noastre erau determinate tocmai de această încredere nestrămutată. Ele se rezumau la un singur lucru : să ajute Armata Roşie cînd ea va începe să izgonească pe nemţi din Krasnodar şi Kuban...

Îmi aduc aminte de ziua de 20 decembrie. Nikolai Demianovici Pricina, „Krenkel"-ul detaşamentului nostru îmi aduse două radiograme.

Prima era comunicatul Biroului Sovietic de Informaţii asupra noii ofensive începute de Armata Roşie pe cursul mijlociu

---

[1]) *Krenkel* - radiotelegrafistul expediţiei polare „Celiuskin". (N. red. rom.)

al Donului. Nemții au lăsat pe cîmpul de luptă douăzeci de mii de morți.

A doua era cea transmisă de Valia prin care Arseni Silvestrovici ne anunța că grupul lui Bibikov sosise cu bine la Krasnodar...

Se cuvine să vorbim aici despre tehnica conspirativă întrebuințată de către detașamentul nostru de mineri diversioniști în deplasarea lor la Krasnodar unde erau puși la dispoziția fostului director comercial al „Cameliei". Trecînd peste toate întîlnirile care au avut loc cu prilejul stabilirii legăturilor pînă la intrarea în oraș, mă voi mărgini să vorbesc numai despre acțiunea pe care urma să o desfășoare Bibikov la Krasnodar pentru a lua contact cu organizația conspirativă locală.

Iakov Ilici Bibikov trebuia mai întîi să se ducă în piața Sennoi bazar și să găsească printre vechiturile de acolo un pat vechi de fier nichelat care suferise multe reparații. Pe plasa patului avea să fie lipită o hîrtiuță mică cu următoarea inscripție:

„12. Pat de fier cu plasă. Prețul 3 950 ruble".

Lîngă patul acesta, Bibikov avea să vadă un vînzător cu un ochi bandajat. Dacă bandajul lipsea, asta însemna că s-a întîmplat ceva și că Iakov Ilici trebuia s-o șteargă cît mai repede... Dacă totul însă era în ordine, Bibikov trebuia să spună vînzătorului: „Mi-a spus Pavlov că patul poate fi cumpărat cu 3 475 ruble".

Asta era tot ce știa Bibikov cînd plecase la Krasnodar. Patul vechi din piața Sennoi bazar nu era decît prima verigă a luării de contact după procedura conspirativă.

Acela care vindea patul trebuia să-l îndrepte pe Iakov Ilici în Piața Nouă unde, într-un chioșc, trebuia să dea de un ceasornicar cu o căciulă cu urechi de pielicică neagră de cîine. Pe tejgheluța ceasornicarului avea să fie expus un ceas mare „Moser" cu indicația prețului: 1 750 ruble. Bibikov trebuia să-i ofere pentru ceas cu 25 ruble mai puțin, spunînd că-l trimisese același „Pavlov".

Ceasornicarul, primind prețul, avea să intre împreună cu cumpărătorul în atelierul de ceasornicărie de alături ca să controleze mecanismul. Stăpînul atelierului avea la rîndul lui sarcina de a conduce pe Bibikov la o casă conspirativă din satul Kalinin de unde, după ce se va fi controlat dacă el era într-adevăr acela care era așteptat, Iakov Ilici avea să fie condus la Institutul de cercetări științifice pentru cultura și prelucrarea tutunului, la Arseni Silvestrovici.

Bibikov urmă întocmai această cale întortochiată și ajunse în sfîrșit la noul sediu conspirativ al organizației clandestine.

Corpul clădirii Institutului de cercetări ştiinţifice pentru cultura şi prelucrarea tutunului, unde se instalase acum Arseni Silvestrovici, îşi are şi el povestea lui.

În primele luni ale Marelui Război pentru Apărarea Patriei, Institutul de chimie tehnologică din Krasnodar al cărui director eram pe acea vreme eu, organizase aici producţia de capse detonante şi de focoase. La parter şi cele două etaje ale clădirii, lucrau peste o sută de chimişti. Fulminatul de mercur se prelucra la parter, iar capsele se umpleau la etajul al doilea.

Fulminatul de mercur este o substanţă extrem de primejdioasă. Este destul să-l scapi jos ca să explodeze. Îmi aduc foarte bine aminte scena care se repeta zilnic la institut.

O cantitate de fulminat de mercur era gata şi trebuia transportată de la parter la etajul al doilea. Şeful laboratorului apăsa pe un buton şi pe toate coridoarele, în toate camerele, răsuna o sonerie stridentă şi prelungită. Îndată ce înceta soneria, nimeni nu mai avea dreptul nu numai să umble dar nici măcar să se mişte sau să vorbească tare. Se auzeau numai paşii înceţi şi precauţi ai laborantei de serviciu care transporta fulminatul de mercur. „Prin coridor trece moartea", spuneau chimiştii noştri trăgînd cu urechea la paşii laborantei.

La etajul al doilea, fulminatul de mercur era pus în nişte tuburi mici şi apoi în prese speciale blindate. Odată, presa fiind strînsă prea tare, în tub se produse o explozie care smulse rama unei ferestre. Altădată, laboranta uitase să închidă vizorul şi explozia îi vătămă ochii. Biata fată orbi...

Cînd nemţii se apropiară de Krasnodar, fu vorba să se arunce clădirea în aer, mai cu seamă că în subsolul ei era depozitată o mare cantitate de trotil. Dar Arseni Silvestrovici stăruise să fie cruţată clădirea. El hotărî să se continue producţia de focoase şi să se transforme institutul într-un arsenal clandestin. Multe din fostele laborante rămăseseră să lucreze la institut. Acolo fu chemată să lucreze mai tîrziu şi Maria Feodorovna Ihno, inginer chimist cu mare experienţă, soţia fiului meu Evgheni. Acolo lucra şi Ivan Semionovici Petrov, „bătrînul nostru misterios".

Lucrurile stăteau cam aşa : în celelalte corpuri de clădiri ale institutului se găseau nemţii, iar aici, în apropierea lor, lucra în plin arsenalul nostru clandestin. Arsenalul acesta şi-a continuat activitatea pînă în cea din urmă zi a rămînerii nemţilor în Krasnodar, care n-au aflat nici pînă în ultima clipă de existenţa lui.

Arseni Silvestrovici ordonase minarea tuturor căilor de acces la arsenal şi, de două ori, nemţii săriră în aer pe aceste mine. Era ciudat că pionerii nemţi, dintr-o pricină necunoscută, nu s-au ocupat de curăţirea de mine a intrărilor şi nici nu s-au interesat de această clădire. Laboranţii nu părăseau cu săptămînile

arsenalul lor. Legătura cu oraşul era asigurată mai cu seamă de către „bătrînul" nostru, un om cu un exterior foarte paşnic şi cumsecade. Ferestrele clădirii erau bine camuflate cu material de culoare închisă iar obloanele erau totdeauna trase. De departe, clădirea părea neîngrijită şi părăsită. Afară de asta, institutul era aşezat dincolo de marginea oraşului, lîngă un crîng. În faţă se întindea o pepinieră de pomi fructiferi. Jur împrejur locuiau nemţi care în tot răstimpul de şase luni, cît dură stăpînirea lor asupra oraşului, nu bănuiră cîtuşi de puţin care era activitatea arsenalului.

Oricum, arsenalul nu încetase să lucreze. Ba mai mult, după părăsirea sediului de la „Camelia", Arseni Silvestrovici îşi transferă aici cartierul general. Împreună cu el mai veniră aici Azardov şi Dereveanko, al cărui atelier de cartonaje fusese şi el lichidat. Tot aici, în subsol, funcţiona şi noul post de radio, al cărui şef era Valia. Postul acesta de radio îşi are şi el povestea lui eroică.

După pierderea postului de radio care funcţionase la combinat, comunicaţiile fură menţinute de către un post clandestin care lucra în oraş şi îşi schimba adesea locul.

Nemţii se căzniră mult să descopere postul şi, pînă la urmă reuşiră să determine poziţia lui.

Cînd agenţii gestapoului năvăliră în casă, radiotelegrafistul nu mai avu timpul să ascundă aparatul. După un schimb de focuri, isprăvind cartuşele, radiotelegrafistul începu să arunce grenade. Cu ultima grenadă, el aruncă în aer şi postul şi pe el însuşi...

Arseni Silvestrovici ordonă atunci să se găsească, fie ce-o fi, alt aparat de emisiune. Azardov care fusese de faţă cînd se discutase de nevoia unui post de radio-emisiune, întîlni curînd după aceea pe Valia. Fata ştia de tragedia întîmplată şi află de la Azardov că ei căutau un aparat de emisiune.

Valia îşi aminti că un comsomolist, fiul unui salariat de la combinat, dus cu detaşamentul de partizani în munţi, îi spusese cu o zi înainte de plecarea lui, că nu departe de casa lui, pe lîngă Karasun, într-o grădină, în anexa de lîngă o căsuţă, funcţiona un post german de radio, mobil.

Valia se duse ea însăşi în recunoaştere, iar a doua zi dimineaţă era la Azardov, căruia îi expuse planul ei de a pune mîna pe acest post.

— Greu are să-mi fie numai să trec prin lac, — încheie ea.

Valia îşi alese cîţiva băieţi dibaci şi hotărîţi şi se furişă cu ei chiar în aceeaşi noapte, prin grădinile de zarzavat, în grădiniţă. Băieţii se tîrîră pe brînci, pe sub gard şi se strecurară pînă la căsuţă. Auziră ţăcănitul cadenţat al aparatului şi, dîndu-se mai aproape de uşă, zăriră şi pe telegrafistul care lucra la aparat.

Cînd santinela se întoarse cu spatele la băieţi, ei năvăliră deodată toţi asupra ei. Neamţul era puternic şi începu să se smucească aşa încît băieţii n-au avut încotro şi i-au făcut felul.

Fără să-şi piardă timpul, Valia cu comsomoliştii după ea au pătruns ca fulgerul în casă şi s-au aruncat pe neaşteptate asupra telegrafistului care şedea cu spatele la uşă, i-au astupat repede gura şi i-au răsucit mîinile, legîndu-i-le la spate.

Valia băgă repede în saci tot ce era pe masă: hîrtii, reviste, cărţi, iar ajutorul ei deşurubă aparatul şi scoase firele.

Băieţii l-au luat pe radiotelegrafist, l-au tîrît pînă la lac şi l-au aruncat într-o barcă. În urma lor venea fugind şi ajutorul Valiei, încovoindu-se sub greutatea aparatului din sac.

Rămasă singură, Valia adună gunoi şi hîrtii într-un colţ al camerei în care fusese tîrîtă şi santinela moartă şi dădu foc casei. Apoi ieşi, închise uşa în urma ei şi fugind, ajunse din urmă pe băieţi.

Barca se îndreptă ca săgeata spre malul opus.

Ajunşi la mal, băieţii se descotorosiră de neamţ, aruncîndu-l pe nisip şi scufundară barca în mijlocul stufărişului.

În noaptea următoare, noul post clandestin era şi pus în funcţiune...

Valea dispunea de o „tipografie" — cum denumeau ilegaliştii maşina de scris şi cele două şapirografe la care erau trase proclamaţiile şi comunicatele Biroului Sovietic de Informaţii.

Dar pe Valia n-o bucura cum ar fi fost firesc toată instalaţia asta. Se făcuse după moartea lui Lîsenko tristă şi gînditoare.

Lîsenko îşi uitase pipa în subsol cînd venise la ea anume ca s-o prevină despre descinderea gestapoului la care se aştepta şi Valiei i se părea acum că Svirid Sidorovici pierise din pricina ei. Ea voia să-l răzbune într-o luptă deschisă.

Nu o dată îi pomeni ea lui Arseni Silvestrovici despre asta, pînă cînd în sfîrşit el îi spuse:

— Îţi făgăduiesc că te vei duce cu cel dintîi grup de şoc!

— Curînd?

— Da, Valentina. Curînd. Mai curînd chiar decît îţi închipui.

Cîteva ore după sosirea lui Bibikov, Arseni Silvestrovici îşi chemă ajutoarele lui cele mai apropiate, pe Azardov şi Dereveanko şi convocă de asemenea pe Baturin cel mare, pe Kotrov şi pe Valia. La consfătuire, mai era de faţă şi Iakov Ilici Bibikov.

— Iată, tovarăşi, pentru ce v-am chemat, — spuse Arseni Silvestrovici. — „Războiul tăcut" e pe cale să se isprăvească. Se prea poate ca peste vreo săptămînă sau două, să ieşim din ilegalitate.

Lupta noastră trece acum într-o nouă fază caracterizată prin ciocniri armate, diversiuni, aruncări în aer. Însă tocmai în zilele acestea numărate ale „războiului tăcut", e nevoie mai mult

decît oricînd de calm și de stăpînire de sine. Știu că multora dintre voi le pare greu să stea și să aștepte și că învinuiesc conducerea de „inactivitate". Aș fi vrut ca voi, cei ce stați în fruntea activității clandestine să înțelegeți că pînă acuma am avut nevoie de acest „război tăcut", că el a fost inevitabil, logic și singurul cu putință. Am fi putut bineînțeles înfrunta încă demult pe nemți într-o luptă deschisă și, în caz de succes, am fi putut trimite pe lumea cealaltă zeci, poate chiar sute de dușmani. Asta ar fi fost însă tot ce am fi putut face într-o asemenea luptă pe față. Forțele sînt prea inegale și nemții ne-ar fi distrus repede iar după aceea, ar fi ajuns stăpînii atotputernici ai orașului. Noi însă am luat altă cale, care era cea justă și așa am învins.

Azi vă pot spune cu siguranță : Prieteni, victoria este a noastră ! Orașul, deși încă ocupat de nemți, e de fapt în mîinile noastre. Cine-i stăpîn la combinatul „Glavmargarin" ? Rodrian ? Stift ? Feldwebelul Stroba ? Ei sînt încă și azi tot atît de departe de a fi pus în funcțiune fabricile ca și în prima zi a ocupării Krasnodarului. Stăpîni ai combinatului au fost și au rămas prietenii lui Lîsenko, care au pierit.

Nemții se lăudau că muncitorii Krasnodarului au confecționat pentru unitățile lor de vînători de munte, samare ; dar, la primul marș, aceste samare se desfac și asta e mai rău pentru armata germană decît dacă n-ar fi primit deloc samarele. Generalul Freitag se laudă că întreprinderile din Krasnodar repară tancurile nemțești ; ca și samarele, tancurile sînt scoase din uz chiar de la cea dintîi luptă.

La fel se întîmplă și în celelalte fabrici din Krasnodar. Și asta se întîmplă, repet, pentru că nu generalul Freitag, nu colonelul Kristmann, nu Rodrian, nu Stift sînt stăpînii orașului, ci noi, noi cei din organizația clandestină. Și victoria aceasta am obținut-o datorită „războiului tăcut" pe care l-am cîștigat.

Dar n-am făcut numai atît. Am izbutit să biruim, păstrîndu-ne totuși intacte toate forțele noastre. Organizația noastră clandestină e neatinsă și e mai puternică și mai formidabilă decît în ziua în care nemții au ocupat Krasnodarul. Inițiativa a trecut în mîinile ei.

Toate acestea la un loc alcătuiesc puterea noastră. Ca să ne-o păstrăm, sîntem siliți să procedăm cu cea mai mare băgare de seamă. La cel mai mic pas necugetat pe care l-am face, totul se poate duce dracului.

Știu că-i greu de așteptat, mai cu seamă pentru tineret, dar vă mai spun încă o dată că acum, cînd au mai rămas cîteva săptămîni, poate chiar numai cîteva zile pînă la lovitura de grație, avem mai mult decît oricînd nevoie să fim calmi și să ne stăpînim.

Nu se poate altfel. Aceasta-i o condiţie neapărată pentru victoria noastră definitivă. Vă spun acest lucru pe care voi, la rîndul vostru, trebuie să-l spuneţi tuturor celor cu care sînteţi în legătură. Dar mai aveţi grijă, prieteni, şi de altceva : Ceasul loviturii hotărîtoare e aproape. Cunoaşteţi izbînzile Armatei Roşii la Vladikavkaz, la Stalingrad şi pe Donul mijlociu. Cînd Armata Roşie se va apropia de Krasnodar, cînd nemţii încolţiţi de pretutindeni vor începe să se zbată, aruncîndu-se în toate părţile, atunci noi vom fi aceia care îi vom lovi şi le vom tăia comunicaţiile. Pentru ca lovitura noastră să fie puternică şi eficace, ea trebuie să fie desăvîrşită, atît în concepţia cît şi în tehnica ei. Nu mai trebuie ca acţiunile noastre să fie împiedicate de defecte de organizare şi de greşeli de felul acelora care s-au întîmplat atunci cînd ne-am pus în gînd să aruncăm în aer un tren şi... am lăsat minele noastre nemţilor. Iată de ce am stăruit să ni se trimită în ajutor mineri diversionişti cu experienţă. Astăzi a venit primul dintre ei, tovarăşul Bibikov. Iakov Ilici, aveţi cuvîntul.

Bibikov începu să facă istoricul amănunţit al transformării grupului nostru de partizani într-un detaşament de mineri diversionişti, a povestit cum am inventat „mina lupului" şi a descris aruncarea în aer în octombrie a primului tren german în Kuban, explozie în care pieriseră cei doi fii ai mei.

— Îmi vine foarte greu, tovarăşi, să vorbesc despre aceasta ! — zise Bibikov coborînd glasul şi lăsînd capul în jos. — Nu ştiu cum să vă vorbesc de pierderile pe care le-am suferit în luptele pe care le-a purtat detaşamentul nostru. La aruncarea în aer a primului tren, fraţii Ignatov, căutînd să salveze pe partizanii care erau într-o situaţie critică, au pierit ca nişte eroi. Inginerul Evgheni Petrovici Ignatov, şeful nostru de stat major şi comandantul grupului de recunoaştere, era sufletul detaşamentului nostru...

Glasul i se frînse. Lacrimile îi curgeau încet pe faţă. Fără să încerce să-şi ascundă durerea, el îşi întoarse faţa spre perete.

Toţi s-au ridicat de la locurile lor, şi-au plecat capetele şi au rămas aşa tăcuţi timp de un minut...

— Tovarăşi, — zise Arseni Silvestrovici, — în acest război am pierdut pe cei mai buni prieteni ai noştri de luptă şi vom mai pierde şi pe alţii. Dar oricît de grele ar fi pierderile, nu trebuie să ne pierdem moralul. Să fim tot atît de dîrji în îndeplinirea sarcinilor noastre ca şi partizanii din munţii Caucazului !

Valia nu se mai putu reţine. Ea se ridică deodată şi începu să vorbească repede :

— Băieţii şi fetele mele au şterpelit de la nemţi aproape patruzeci de revolvere. E greu însă să le ţinem ascunse. Şcolarii noştri, pionierii şi comsomoliştii mă chinuiesc nu altceva tot cerînd voie să înceapă de pe acum operaţiuni militare în oraş. Au făcut

rost chiar şi de trotil!... Acum tovarăşul Bibikov are să ne învețe cum să-l întrebuințăm...

Iakov Ilici mai vorbi despre ultimele diversiuni ale detaşamentului nostru, despre noile tipuri de mină cu acţiune întîrziată şi despre greutăţile de care este legată organizarea unei diversiuni.

Arseni Silvestrovici întinse pe masă harta împrejurimilor Krasnodarului şi statul major începu să discute planul viitorului atac în concordanţă cu acela al Armatei Roşii...

Şi deodată, din senin, se auzi o explozie. Ecoul sonor umplu coridoarele clădirii. Aproape în acelaşi timp, se auzi semnalul de alarmă.

— Azardov, du-i pe toţi în adăpost! — ordonă liniştit Arseni Silvestrovici. — Iar eu mă duc să văd ce s-a întîmplat!

În cameră intră în fugă Maria Feodorovna:

— Au explodat capsele cu fulminat de mercur, — zise ea. — Victime nu-s. Dar mă tem că nemţii, auzind explozia să nu vină aici...

— Dereveanko, controlează posturile de observaţie, — ordonă Arseni Silvestrovici.

Observatorii îşi lipiră feţele de geamurile întunecate.

Trecură cîteva minute. Afară, noaptea era întunecoasă. Vîntul şuiera prin copaci şi făcea să răsune nişte table desfăcute de pe acoperiş. Cădea o ploaie măruntă...

Trecu o jumătate de oră. În jurul clădirii acelaşi întuneric şi aceeaşi linişte ca şi mai înainte. Nemţii nu auziseră, se vede, explozia sau poate că nu-i dăduseră nici o atenţie...

Arseni Silvestrovici ordonă încetarea alarmei.

Cînd cei care luau parte la consfătuire s-au întors în cameră, l-au găsit pe Arseni Silvestrovici şezînd la masă, aplecat pe harta împrejurimilor Krasnodarului, întinsă dinaintea lui.

— Şi aşa, prieteni, — spuse el liniştit, — să trecem mai departe...

*
* *

Maria Feodorovna ieşi din cameră emoţionată, nu atît de explozie, cît din pricină că văzuse pe Bibikov. Voia foarte mult să-l întrebe de Evgheni şi de toată familia noastră, dar se sfii să facă asta în faţa tuturor şi încă într-o situaţie atît de încordată. Bibikov tăcuse dar cum i se păruse ei, zîmbise trist şi îi făcuse un semn amical din cap. Dar de spus, nu-i spusese nimic...

Maria Feodorovna aşteptă vreo jumătate de ceas la uşa camerei unde se ţinea consfătuirea şi apoi se întoarse în laborator. Nu izbuti să-l vadă pe Bibikov în noaptea aceea, iar înspre dimineaţă, află că plecase...

După ce se însănătoşise de boala ce o avusese şi care o împiedicase să plece cu detaşamentul în munţi, Maria Feodorovna se dusese cu Nina, fetiţa ei, la Tretiaia Recika Kocetî, orăşelul de copii unde avea o soră care era educatoare.

Stătu cîtăva vreme acolo, apoi se întoarse la Krasnodar şi se mută la o prietenă, inginer la combinat.

Acasă nu putea să se întoarcă, deoarece apartamentul ei era ocupat întruna de nemţi. Acasă nu rămăsese decît mama ei, o femeie în vîrstă.

Maria Feodorovna ar fi vrut să poată petrece măcar o singură noapte sub acoperişul casei părinteşti şi să-şi amintească de Evgheni şi de viaţa tihnită pe care o duseseră cîndva împreună acolo. Tot timpul se întreba unde o fi şi ce era cu el.

Nemţii răspîndeau mereu prin oraş zvonuri cum că ar fi nimicit pe toţi partizanii din regiunea premuntoasă şi din pădurile Kubanului, dar Maria Feodorovna nu dădea crezare acestor scornituri. Ea ştia că partizanii trăiesc, că luptă mereu şi că în rîndurile lor luptă şi Evgheni al ei. Voia să ia şi ea parte la această luptă, şi se bucurase foarte mult cînd Arseni Silvestrovici îi propusese să lucreze la arsenalul clandestin...

CAPITOLUL VII

Încă cu cîtăva vreme înaintea consfătuirii ţinută la arsenalul clandestin de la Institutul de cercetări ştiinţifice pentru cultura şi prelucrarea tutunului, la care Arseni Silvestrovici declarase că „războiul tăcut" merge spre sfîrşit şi că se apropiase timpul cînd activiştii organizaţiei clandestine vor începe deschis, cu arma în mînă, lupta împotriva duşmanului în diferite locuri din împrejurimile oraşului, începuseră deja ciocniri pe faţă între grupuri de ilegalişti şi nemţi.

Socot că este nevoie să istorisesc aici şi aceste acţiuni militare ale ilegaliştilor, între altele pentru că la ele au luat parte activă membrii fostei brigăzi Baturin care dispăruseră din oraş, după ce reuşiseră să se salveze chiar în clipa execuţiei.

...Nu departe de Krasnodar se află marea staniţă Korenovskaia, vestită de multă vreme pentru cîmpurile ei de sfeclă şi fabrica de zahăr. Mai la nord de Korenovskaia, se găseşte altă staniţă, Beisug. Aceasta era staniţa unde, curînd după arestarea brigăzii Baturin, s-au petrecut întîmplări uimitoare, despre care vreau să vorbesc aici.

La început, cînd am aflat despre aceste întîmplări, mă găseam la detaşamentul nostru de partizani şi ele îmi părură de necrezut. După scoaterea nemţilor din Kuban, am avut putinţa să cercetez şi adevărul e şi mai de „necrezut" decît povestirile care ajunseseră pînă la noi pe muntele Strepet. M-am hotărît atunci să le cuprind şi pe ele în relatarea întîmplărilor din acele timpuri şi asta cu atît mai mult, cu cît întîmplările din staniţa Beisug se găsesc în strînsă legătură cu tema principală a naraţiunii mele. Eroul întîmplărilor din Beisug e unul din activiştii organizaţiei clandestine din Krasnodar, membru al fostei brigăzi a lui Baturin, acelaşi Mişa care fusese atît de furios din pricina „trădării" lui Şlîkov.

N-am putut afla cu de-amănuntul cum a izbutit să ajungă Mişa de la Krasnodar la Beisug. Mişa a găsit în staniţă pe secretarul comitetului raional al comsomolului care se ascundea la mama lui şi-i arătă împuternicirea pe care o avea de la Azardov şi de la Arseni Silvestrovici. Apoi strînse într-o casă pe toţi comsomoliştii staniţei care mai rămăseseră în viaţă.

La adunare, se hotărî să se înfiinţeze un detaşament de partizani de stepă. Mişa ajunse comandantul detaşamentului, iar Lozovoi, secretarul comitetului raional al Comsomolului, ajunse comisar. Tot acolo fu citit ordinul de zi nr. 1 pe detaşament, prin care se interziceau orice acţiuni şi manifestări fără încuviinţarea lui Mişa, şi erau numiţi comandanţii de grupe.

Nou-numitul aghiotant al lui Mişa, o fetişcană cîrnă de vreo cincisprezece ani pe care o chema Lipa, primi dispoziţia de a confecţiona... măşti. Asta era desigur tributul pe care îl dădea tinereţea înclinării ei spre romantism. Lipa confecţionă măştile dintr-o fustă neagră, veche, a bunică-si. Cînd măştile fură gata şi băieţii le încercară în faţa oglinzii, Mişa îi spuse Lipei :

— Trage acuma o fugă pînă la atamanul staniţei!... Dă buzna la el în casă gîfîind, ia-ţi o mutră speriată şi spune-i c-a venit în staniţă un om foarte de seamă din Krasnodar care s-a oprit aici, în casa asta şi a spus să vină imediat la el atamanul. Apoi, întoarce-te şi aşteaptă-l în cerdac. Cum îl zăreşti venind, îmi spui şi după aceea te ascunzi în tindă. Cînd are să intre atamanul în casă, tu ai să te iei după el, iar cînd ţi-o face un semn, îi întinzi atamanului un scaun. Dar toate astea le faci fără să scoţi o vorbă. Nu uita, cînd te vei întoarce de la ataman, să-ţi pui masca. Ai înţeles ? Hai, în viteza treia ! Fuga !

Nu trecură nici zece minute şi Lipa se şi întoarse gîfîind şi-i şopti lui Mişa :

— Vine !...

Peste staniţă se lăsa amurgul. Atamanul intră în odaie şi nu zări la început pe nimeni. Inchipuindu-şi că musafirul îl

aştepta în odaia vecină, atamanul puse mîna pe clanţa uşii dar, din întuneric, răsună o voce poruncitoare:

— Înapoi! Apropie-te de masă!

O brichetă scăpără şi pe masă se aprinse o lumînare. La flacăra slabă şi tremurătoare a lumînării, atamanul zări înşiraţi de-a lungul peretelui nişte oameni mascaţi, iar îndărătul mesei, şezînd un om, îmbrăcat căzăceşte, cu o cubancă pe cap, mascat şi el.

— Cine-s oamenii aceştia? Şi ce vor? — întrebă atamanul cu mirare şi cu frică în glas.

Nu-i răspunse nimeni. Omul care şedea la masă făcu un semn şi fata — şi ea mascată — întinse atamanului un scaun.

— Cine sînteţi voi? — întrebă atamanul, după ce se aşezase şovăind.

Fără să se grăbească, omul care şedea la masă scoase din buzunar o hîrtie, o despături şi o puse pe masă. Deodată, se ridică în picioare.

— Scoală-te, — porunci el atamanului. — Ascultă acuma ordinul comandantului detaşamentului de partizani din stepă!

Atît de neaşteptat fu asta pentru ataman, încît sări în sus şi luă poziţia de drepţi. Mîinile îi tremurau. Şapca pe care o ţinea în mîna stîngă, căzu jos. Se lăsa cînd pe un picior, cînd pe celălalt. Ba ridica mîna dreaptă, ba o lăsa în jos. Voia, parcă, să-şi facă cruce şi nu îndrăznea.

— Santinelă, ieşi în cerdac! — spuse liniştit Mişa către Lipa, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat.

Încet, rar, rotunjind parcă fiecare cuvînt, Mişa începu să citească:

— „Ordinul nr. 2 al comandantului detaşamentului de partizani din stepă, din sectorul Krasnodar, ţinutul Kubanului, către atamanul staniţei Beisug:

§1. Am hotărît să mă stabilesc în mod provizoriu cu întregul meu detaşament în staniţa Beisug. Toate casele de locuit şi toate celelalte clădiri vor fi la dispoziţia mea. Nimeni n-are dreptul să plece din staniţă, să vină în staniţă sau să se aşeze aici, fără învoirea mea.

Cu supravegherea îndeplinirii acestui ordin, însărcinez pe comandantul staniţei Beisug, numit de mine.

§2. Atamanul staniţei, numit de ocupanţii nemţi, rămîne să-şi îndeplinească toate îndatoririle, dar trebuie să supună toată activitatea lui, fie mie, fie comisarului detaşamentului. Aceleaşi îndatoriri le au şi staroştii de cvartel şi poliţaii.

§3. Toate dările în natură care urmează să fie predate comandamentului german, vor fi predate de azi înainte numai ajutorului meu cu aprovizionarea, prin mijlocirea comandantului staniţei.

§4. Atamanul staniţei va garanta cu capul lui şi cu viaţa familiei şi a rudelor sale, că nici un partizan sau familia lui sau familiile soldaţilor şi ofiţerilor din Armata Roşie, ale comuniştilor şi ale celor evacuaţi, nu vor fi predate nemţilor şi nu vor avea de suferit pentru ceea ce au făcut taţii, fraţii sau fiii lor.

§5. Pentru neîndeplinirea acestui ordin cît şi a celorlalte ordine şi dispoziţii ale comandamentului detaşamentului de partizani, este răspunzător în primul rînd atamanul staniţei Beisug.

Comandantul detaşamentului — *Mihail*
Comisarul detaşamentului — *Lozovoi*"

Mişa termină de citit şi, fără să se grăbească, puse ordinul pe masă.

— Ai înţeles? Ai vreo întrebare de pus?

Atamanul se uita speriat în toate părţile. In jurul lui stăteau, nemişcaţi şi tăcuţi, nişte oameni misterioşi, cu măşti negre. Atamanul bîigui nehotărît:

— Nu-mi pot da seama aşa de repede... Mai citiţi-mi-l o dată... sau, mai bine, l-aş lua acasă...

— Acasă ordinul n-am să ţi-l dau, — îi tăie hotărît vorba Mişa. — De repetat însă, se poate. Dar pentru ultima dată. Ascultă cu atenţie, cap sec!

Şi Mişa mai citi o dată ordinul rar şi răspicat.

— Acum ai priceput?

— Priceput, — zise mai mult în şoaptă atamanul.

— Foarte bine! Ei, acuma iscăleşte că ai auzit cele ce ţi-am citit şi că le vei îndeplini întocmai.

Atamanul întinse mîna spre stiloul de pe masă dar şi-o retrase repede înapoi. Pe fruntea lui apărură broboane mari de sudoare.

— Ia nu fă pe prostul, atamane! Iscăleşte c-ai luat cunoştinţă şi pace. N-avem timp de pierdut. Avem şi fără asta destule treburi pe cap.

Cu mîinile tremurînd, atamanul îşi scoase ochelarii, şi-i puse pe nas şi-şi aşternu anevoie iscălitura, alcătuită din nişte buchii strîmbe, dedesubtul ordinului.

Mişa puse hîrtia în buzunar, se apropie de ataman şi îi zise:

— Ascultă, atamane, îţi dai seama de ce-ai făcut? Ţi-ai scăpat viaţa. Măcar că nu-i bună de nimic, da-i tot viaţă. Fiindcă eşti un trădător, ar fi trebuit să mori. Dacă vei îndeplini însă cu sfinţenie ordinele mele, scapi cu viaţă. Ai înţeles? Numai nu încerca să ne înşeli. Să ştii că te urmărim pas cu pas. Cum o scrînteşti, te-am şi împuşcat... Asta-i tot. De acum poţi pleca.

Fata mascată îi deschise uşa. Atamanul ieşi, clătinîndu-se ca un om beat. În cerdac se opri o clipă, parcă ar fi vrut să spună ceva, dar se răzgîndi, făcu un semn cu mîna că-i era totuna şi o luă încet pe uliţa întunecoasă a staniţei.

— Cu atamanul, lucrurile au mers bine, — răsuflă uşurat Mişa. — Dar cu şeful poliţiei, cred să fie ceva mai greu. Uite ce-i, băieţi. Duceţi-vă acasă. Îmi ajung trei oameni... Ceilalţi plecaţi, plecaţi. Iar tu, Lipa, fugi la şeful poliţiei şi cheamă-l aici. Ai să-i spui şi lui ce i-ai spus şi atamanului. Dar să nu mai intri aici în odaie cu el, ci rămîi la pîndă în cerdac. Fuga, Lipa...

Şeful poliţiei intră repede în odaie, îndreptîndu-şi sabia cu mîna stîngă şi aranjîndu-şi tocul revolverului. Mişa stinsese lumînarea şi în odaie era întuneric. Negăsind oaspetele de seamă din Krasnodar, şeful poliţiei dădu să plece, cînd, deodată, din întuneric se auzi un glas poruncitor:

— Stai! Scoate chipiul! Drepţi!

Şeful poliţiei zări în întuneric un om.

— Şezi! Pune mîinile pe masă! — tună vocea.

Tot nepricepînd încă nimic, şeful poliţiei se supuse.

— Casa-i înconjurată de oamenii mei, — urmă Mişa. — Şi staniţa-i ocupată tot de noi. Iar aici în odaie eşti sub pază... Nu-ţi mai întoarce capul, prostule! — strigă la el ameninţător Mişa, văzînd că musafirul îşi întoarce capul în toate părţile. — Scoală-te! Ce-ai desfăcut braţele, parcă ai fi o muiere! Ascultă ordinul!

Iară sclipi flacăra brichetei şi la lumina lumînării, Mişa citi şefului poliţiei Ordinul nr. 3. Conţinutul era aproape acelaşi cu al ordinului de care luase cunoştinţă şi pe care îşi pusese iscăitura adineauri, atamanul...

Scena mi-a fost povestită nu multă vreme după asta de ajutorul lui Mişa care fusese de faţă. Şeful poliţiei înmărmurise. Degetele mîinii lui drepte se mişcau convulsiv. „Pe cuvîntul meu de onoare, mă asigură ajutorul lui Mişa, că l-am văzut pişcîndu-se de picior. Voia desigur să se convingă că nu visa". Totuşi, cînd Mişa îi întinse şefului poliţiei tocul ca să semneze că luase cunoştinţă de ordin, acesta puse mîna pe revolver. Dar Mişa i-o luă înainte. Şeful poliţiei văzu îndreptată asupra lui ţeava brunată a revolverului lui Mişa. Mîinile musafirului se lăsară fără voie în jos. El se aşeză pe scaun şi-şi roti privirea împrejur. În odaie stăteau trei necunoscuţi cu măşti negre, cu revolvere îndreptate spre el.

Şeful îşi dădu seama că ar fi fost de prisos să se opună. Căzu în genunchi şi, încrucişîndu-şi mîinile pe piept, bîigui:

— Domnule partizan, cui să mă potrivesc? Şi de la voi şi de la nemţi tot moartea m-aşteaptă? Ce să mă fac?...

— Intîi şi întîi, să nu fii prost, — răspunse Mişa. — Scoală-te şi aşază-te la masă... Uită-te! Aici a iscălit şi atamanul. El e mai deştept ca tine. A iscălit şi şi-a scăpat pielea. Te sfătuiesc să faci la fel. Dacă ai să te porţi bine şi ai să-i ţii pe poliţişti în frîu, ai să trăieşti mai departe... Dar dacă încerci să ne înşeli, ia-ţi rămas bun de la viaţă. Atuncea nu te cruţăm!... Iscăleşte! Aşa... Şi-acum du-te! Răcoreşte-te afară la aer proaspăt şi treci încă astă-seară pe la ataman. Trebuie să vă înţelegeţi asupra tuturor lucrurilor. Şi ţine minte: să nu dea dracu' să se întîmple ceva, că s-a isprăvit cu tine!...

Din seara aceea, se statornici în staniţa Beisug puterea deplină a lui Mihail şi a partizanilor lui. Lucrul era uşurat într-o mare măsură de faptul că în staniţa asta izolată nu se afla o garnizoană nemţească stabilă. Nemţii veneau foarte rar pe acolo. Mişa şi cu băieţii lui ajunseseră stăpînii de fapt ai staniţei. Odată, ce-i drept, atamanul încercă să trimită pe ascuns nemţilor cîteva căruţe de grîu, dar în ultimul moment, cînd căruţele erau gata încărcate, Lipa se apropie de ataman şi-i întinse un bileţel:

„Dacă nemţii capătă grîul, vei fi executat azi pînă la ora 24.
Mihail"

Grîul a rămas în staniţă.

La casa mamei Lipei, unde locuia Mişa, începură să se strîngă voluntari.

Intr-o seară, Lipa aduse lui Mişa doi băieţi de vreo paisprezece ani. Luînd în faţa lui Mişa poziţia de drepţi, băieţii se rugară de el să-i primească în detaşament.

— Trebuie să mai creşteţi, prea sînteţi tineri, — le zise Mişa, deşi şi el începuse să se bărbierească abia în anul acela.

Băieţii îl încredinţau cu înflăcărare că împliniseră şaisprezece ani, că ştiau să tragă şi că aveau deja la activul lor o „operaţie militară". Acela dintre dînşii care părea mai mare începu a-i istorisi:

— Cătunul nostru e la şosea. Alaltăseară, au intrat la noi în casă doi nemţi, unul tînăr, celălalt mai bătrîn şi au cerut votcă. Frate-meu şi cu mine lipseam de acasă. Mama s-a dus fuga la o vecină să caute rachiu. In casă rămăsese numai soră-mea Aniutka. Noi tocmai ne întorceam. Cînd ne-am apropiat de casă, am auzit în grădina de zarzavat pe cineva cum plîngea. Ne-am uitat. Era Aniutka care şedea pe un strat, ro-

chia îi era ruptă şi plîngea. „Ce urli?“ — am întrebat noi. Atunci ea ne-a spus că, pe cînd mama plecasē, nemţii s-au aruncat asupra ei... Aniutka noastră-i cea mai mică, are abia doisprezece ani. Şi-aşa de blîndă şi de bună... Şi tare frumos mai cîntă!... Am intrat în casă! Mama îi cinstea pe nemţi cu rachiu. Şi ne-a întrebat: „Unde-i Aniutka?“ I-am răspuns că nu ştim. Nemţii beau rachiu şi tot rîdeau. Şi vorbeau ceva în limba lor. Apoi un neamţ, cel mai tînăr, a ieşit afară în curte. Cel mai bătrîn şedea la masă şi zbiera la mama ameninţînd-o cu pumnul. Atunci n-am mai putut răbda, am luat vătraiul şi l-am pocnit pe neamţ în cap. Neamţul a căzut dar am văzut că mai trăia. Avea se vede capul tare. Ne-am aruncat asupra lui, l-am omorît şi l-am băgat apoi repede sub pat. A intrat apoi neamţul cel tînăr. Văzînd că celălalt nu era, a început să se uite în toate părţile. Apoi s-a întors şi a dat să plece dar din umbra tindei, frăţiorul meu a sărit şi l-a pocnit în cap cu un lemn. Ăsta mai tînăr n-avea capul aşa de tare ca cel bătrîn — c-a murit pe loc! I-am aruncat pe amîndoi nemţii în căruţa cu care veniseră; ne-am dus la iaz, le-am legat nişte pietroaie şi i-am aruncat în apă. Nemţii veniseră cu o pereche de cai. I-am dus la herghelia care-i ascunsă în vale. Căruţa am desfăcut-o şi am împrăştiat bucăţile prin curţile oamenilor. Spre dimineaţă, ne-am întors acasă şi am găsit-o pe Aniutka zăcînd în pat şi pe mama şezînd alături şi plîngînd. Ne-am apropiat şi i-am spus: „Pe Aniutka am răzbunat-o, dar asta-i încă puţin. Mamă, noi plecăm să ne facem partizani“. Ea a început să plîngă şi mai tare. Apoi s-a ridicat, a făcut semnul crucii asupra noastră şi ne-a spus: „Duceţi-vă, băieţi. Eu vă blagoslovesc“. Şi acuma am venit aici la voi. Ce alta să facem? Altă cale n-avem... Ne primeşti?

— Văd şi eu măi băieţi că altă cale n-aveţi, — le zise Mişa. — Vă primesc. Dar iată ordinul meu: fără voia mea, nu vă veţi atinge nici cu degetul de-un neamţ.

— Da tot ai să ne dai voie?

— Da, cînd o fi timpul.

— Numai de ne-ai da mai repede! Fiindcă noi am jurat mamei s-o răzbunăm pe Aniutka. Şi fără asta nu ne putem întoarce acasă...

Mişa se dovedi a fi un organizator minunat. In primul rînd, el orîndui ca atamanul să fie urmărit tot timpul. Iar pentru ca şi atamanul să ştie asta, Mişa trimitea în fiecare seară pe Lipa să-i ducă un „mic raport“ în care era trecut cu de-amănuntul tot ce făcuse atamanul în ziua aceea, începînd de dimineaţă şi pînă seara.

— M-au înnebunit cu bileţelele lor, — se tînguia atamanul. — Nu pot să pricep cine m-o fi urmărit. Chiar cînd mă duc

să-mi fac nevoile și asta stă scris! Mi-e frică să mai ies din casă... Mi se pare tot timpul că se uită cineva la mine. Dar de unde se uită și cine se uită, asta n-o mai știu. Cînd mă culc, îmi trag plapuma peste cap...

Mișa își începu activitatea de partizan împiedicînd pe nemți să pună în funcțiune fabrica de zahăr din Korenovskaia.

Nemții care aveau mare interes să pună în funcțiune fabrica, trimiseseră la Korenovskaia pe un inginer de-al lor, un specialist cu experiență, muncitor și perseverent. Acesta pătrunsese toate amănuntele afacerii și știuse să facă pe oamenii din staniță să lucreze. Avea numai un singur cusur. Îi cam plăcea să bea. Și Mișa se folosi de asta. Din ordinul lui Mișa, băieții începură să-i aducă inginerului rachiu. Inginerul lua rachiul, noaptea îl bea, iar dimineața, cu exactitate de ceasornic, se înființa la fabrică.

Mișa căzu pe gînduri. Să încerce un atentat pe față, nu se putea hotărî, temîndu-se ca nemții să nu se alarmeze și să nu dea de urma tînărului detașament care n-avusese încă timp să prindă puteri. In vremea asta, munca pentru restaurarea fabricii continua.

Ajutorul le veni cu totul pe neașteptate. Intr-o seară, șeful poliției veni la Mișa și printre altele, îi spuse:

— Aș vrea și eu să gust din rachiul din care bea inginerul din Korenovskaia.

Mișa se uită mirat la el.

— Ce te-a apucat? Ți-a venit să bei?

— De băut îi bine oricînd să bei. Dă ordin să mi se aducă un păhărel.

Mișa ceru niște rachiu. Șeful poliției dădu păhărelul de dușcă, plescăi din buze, oftă și se gîndi o clipă, apoi spuse cu seriozitate:

— Băutura asta îți dă putere... Nu-i bună. Alta-i trebuie inginerului...

— Dar de unde să iau alta?

— Las' că ți-o aduc eu...

A doua seară, inginerul din Korenovskaia căpătă rachiu fabricat de șeful poliției. Dimineața nu se mai duse la serviciu. Iar pe la amiază, veni după el o ambulanță. Cînd îl scoaseră din casă, horcăia și fața îi era vînătă...

Mișa n-a izbutit să afle ce fel de băutură îi pregătise inginerului șeful poliției.

Și inginerul neamț dus a fost. Mai tîrziu, s-a răspîndit vestea că inginerul murise de beție și că probabil din această cauză nici n-au mai făcut nemții cercetări ca să afle pricina morții lui...

Mişa aşteptă să fie trimis alt inginer, dar nu se ştie de ce nu mai veni nici un inginer şi refacerea fabricii se opri aproape de tot...

Tot pe atîta de prost stăteau nemţii şi cu scosul sfeclei. La cîmp lucrau fete din care cele mai multe erau în legătură cu detaşamentul lui Mişa. Ele nu îndeplineau normele. Dar şi afară de asta, nu ştiu cum se făcea că sfecla scoasă „scădea" noaptea în mod catastrofal.

Nemţii bătură crunt pe două fete pentru sabotajul lor făţiş, dar nici după asta lucrurile nu se schimbară. Numai că lumea prinse ură şi mai mare pe nemţi.

Mişa îşi dădea seama că sabotajul la fabrică şi la plantaţiile de sfeclă nu putea mulţumi pe băieţi. Ei nu visau decît operaţiuni active, ciocniri, diversiuni. Dar şi Mişa însuşi era destul de iute şi nerăbdător din fire, cu toate că ultimele întîmplări din Krasnodar îl făcuseră să fie mai prevăzător. Se hotărî deci să înceapă să acţioneze. Detaşamentul era acuma închegat şi disciplina desăvîrşită pe care o avea îl întărea şi mai mult pe Mişa în hotărîrea lui.

Cea dintîi operaţie pe care o întreprinseră, se isprăvi cu succes. Un mic grup de tineri partizani atacă un convoi de căruţe ale nemţilor care poposise noaptea lîngă un pîrău neînsemnat din stepă şi ucise pe toţi nemţii împreună cu ofiţerii lor fără a fi tras un singur foc. Încă înainte de a se face ziuă, nemţii morţi fură aruncaţi toţi în şanţurile pentru depozitarea sfeclei şi acoperiţi cu pămînt, căruţele desfăcute şi ascunse, iar caii alungaţi prin stepă, înspre pădure. Totul fusese făcut în tăcere, fără să fie lăsată cea mai mică urmă, aşa că nemţilor nici nu le trecu prin minte că tineretul staniţei ar putea avea vreo vină în dispariţia convoiului.

Succesul acesta dădu aripi băieţilor. Mişa începu să pregătească o diversiune serioasă pe linia principală de cale ferată cînd pe neaşteptate primi vestea că Lozovoi, comisarul detaşamentului, fusese arestat în piaţa din Korenovskaia.

Cu cîtăva vreme înainte, Mişa izbutise să facă rost de la Krasnodar de un aparat de radio care fusese instalat în staniţă. Fetele recepţionau comunicatele Biroului Sovietic de Informaţii, le copiau şi le răspîndeau apoi printre cazaci. Treaba asta era condusă de Lozovoi, comisarul detaşamentului, care o făcea de obicei în piaţă, unde în înghesuială era mai uşor să strecori manifestele în coşuri, în căruţe şi chiar în buzunarele oamenilor din staniţe, adunaţi acolo. Şi tot acolo, în piaţă, fusese şi prins. Că se întîmplase aşa, era el singur vinovat. Se luase la ceartă cu un „unchiaş" cu barbă şi cînd colo „unchiaşul" era un copoi. Lozovoi fu dus la închisoare. Fusese prins asupra faptului

avînd zece manifeste la el şi era ameninţat să fie condamnat la moarte. Trebuia deci scăpat cu orice preţ.

Aflînd despre arestarea comisarului, Mişa chemă la el pe şeful poliţiei, îi spuse cum stă treaba şi îi ordonă:

— Lozovoi trebuie adus aici încă în noaptea asta! Mîine ar putea fi trimis la Krasnodar şi atunci s-a isprăvit cu el... Îl cunoşti pe şeful poliţiei din Korenovskaia?

— Mi-e cumătru...

— Cu atît mai bine. Cal ai?

— Cazacul fără cal e ca şi calul fără coadă!

— Te duci acolo ca vîntul! Chiar în noaptea asta!... înţelegi?

— Înţeleg... numai că aş avea nevoie de nişte rachiu.

— Ia, ia tot rachiul pe care îl avem...

Noaptea trecu. În zori, Lozovoi se întoarse la Beisug pe un cal înspumat şi se înfăţişă imediat înaintea comandantului. Mişa îi ceru lămuriri dar băiatul nu pricepea nici el nimic din cele ce i se întîmplaseră. Atîta doar istorisi că îndată după ce fusese arestat, şeful poliţiei îi luase un interogator. Îl bătuse cumplit, dar nu scosese nimic de la el; apoi îi spuse că a doua zi va fi trimis la Krasnodar, la gestapo. „Acolo ai să vorbeşti", îl ameninţase şeful poliţiei.

Noaptea, comsomolistul fusese adus iar în casă. Într-o odaie spaţioasă şedeau cei doi şefi de poliţie. Pe masă era o sticlă de rachiu şi amîndoi poliţiştii erau beţi. „Acum au să înceapă să mă bată", îşi zicea Lozovoi. Dar cînd cei care îl aduseseră plecară, şeful poliţiei din Beisug scoase pe Lozovoi în curte, îl duse fără să scoată o vorbă lîngă calul lui şi cu un glas care nu arăta că ar fi cîtuşi de puţin beat, îi spuse:

— Întoarce-te în goană acasă şi raportează comandantului toate, dar întocmai cum s-au întîmplat.

Apoi, după ce tăcu o clipă, adăugă:

— Dar să ştii că dacă-mi omori calul, nu te iert în ruptul capului. Martor mi-e dumnezeu că nu te iert. N-are să-mi pese nici de viaţă, nici de nimic. Ai înţeles?

A doua zi spre seară, şeful poliţiei veni la Mişa.

— Am venit după cal, — zise el întunecat.

Mişa se duse cu el în grajd.

— Ce-ţi face cumătrul? — se interesă Mişa.

— Doarme, — răspunse nepăsător şeful poliţiei, uitîndu-se cu băgare de seamă la cal. — După galop, calul trebuia şters bine de năduşeală, — mormăi el supărat. — Ai înţeles? Un cal bun are nevoie de îngrijire... Unde s-a mai văzut ca un cal să nu fie îngrijit după o fugă ca asta! Şi mai ziceţi că sînteţi cazaci!...

Șeful poliției încălecă și plecă de-a dreptul spre casă. Mișa îl chemă apoi pe Lozovoi și îl mustră multă vreme pentru neatenția de care dăduse dovadă în piață.

A doua zi, Mișa chemă la el pe cei doi frați care veniseră în detașamentul lui s-o răzbune pe sora lor, Aniutka.

— Băieți, vă dau o misiune însemnată de tot, — le zise el. — Trebuie să vă furișați prin linia frontului, să găsiți pe omul care trebuie și să-i comunicați locul unde se află niște depozite de muniții de artilerie nemțești. Uite aici o hîrtiuță. Pe hîrtiuță e scris itinerariul, locul de întîlnire și parola. Învățați-o pe dinafară și veniți diseară la mine. Plecarea-i la ora 23.

Noaptea, băieții plecară în stepă. Nu se întoarseră decît abia către sfîrșitul celei de a șasea zile, murdari, înnegriți, în zdrențe. Dar ochii le străluceau și Mișa pricepu că însărcinarea pe care le-o dăduse, fusese îndeplinită.

În noaptea următoare apăru deasupra depozitelor nemțești o escadrilă de avioane de-ale noastre U-2. Primele avioane atîrnară în aer „candelabre". Pe pămînt se făcu lumină ca ziua. Artileria antiaeriană germană deschise focul. Dar celelalte avioane U-2 zburară pe deasupra obiectivelor și își aruncară cu măiestrie bombele. Depozitele de artilerie luară foc și aerul începu să bubuie de exploziile obuzelor.

Escadrila porni spre răsărit, viu luminată de flăcările incendiului. Deodată, din întuneric, năvăli cu o viteză turbată un avion de vînătoare nemțesc. Lui Mișa i se strînse inima: vor putea oare scăpa avioanele U-2, cu mersul lor încet, de „Messerschmitt"-ul fascist?

Ai noștri însă nici n-aveau de gînd să plece. Virînd, avioanele se aliniară în formație strînsă și primiră lupta. Dîre de trasoare întîmpinară avionul de vînătoare nemțesc. „Messerschmitt"-ul luă foc. Aviatorul neamț căuta prin tot felul de acrobații să stingă focul. Dar flăcările cuprinseseră fuzelajul și avionul se prăbuși brusc la pămînt.

La lumina incendiului, Mișa zări cum din avion se desprinse un ghemotoc întunecat și cum se deschise cupola albă a parașutei. Cîțiva partizani călări se repeziră în stepă. Aviatorul neamț se apără multă vreme, trăgînd, dar în cele din urmă izbutiră să-l prindă viu. După un vechi obicei căzăcesc, neamțul, legat de mîini și de picioare fu aruncat pe un cal de-a curmezișul șeii și adus în staniță.

Aviatorul era aproape un băiețandru și chiar de la primul interogator povesti lucruri interesante. Mihail trimise îndată un

agent de legătură la Krasnodar. Azardov intră în legătură prin radio cu comandamentul nostru şi în aceeaşi noapte ateriză în stepă un mic avion sovietic în care fu urcat prizonierul. Strîns legat cu frînghii, aviatorul neamţ fu pus apoi într-un sac. Mişa mai legă sacul cu sfoară, îl pecetlui cu ceară şi cu propriul lui sigiliu.

Îmi pare rău că nu mi-a fost dat să văd şi eu sigiliul lui Mihail, dar după cum mi s-a spus, pe sigiliu erau săpate o secere şi un ciocan, o sabie căzăcească şi o suliţă.

Avionul care venise să ia pe aviatorul neamţ, adusese lui Mişa în dar un mic aparat de emisiune şi un cod cifrat cu care să poată comunica ştiri peste linia frontului. Cîteva zile după aceasta, Mişa transmise prima lui radiogramă în care spunea că la staţiunea de maşini şi tractoare din apropierea staniţei Beisug, poposise peste noapte o coloană motorizată germană, escortată de maşini blindate şi tancuri mijlocii. Mişa dădu coordonatele S.M.T.-ului, cerînd să se trimită avioane şi anunţă că băieţii lui vor încercui coloana şi, în caz de bombardament, nu vor permite nici unei maşini să iasă din încercuire.

Noaptea, avioanele apărură deasupra stepei. Dar, fie că Mişa nu dăduse coordonate destul de exacte, fie că pilotul avionului din capul formaţiei nu se dovedi de data asta destul de dibaci, avioanele nu găsiră imediat punctul indicat. Ele se învîrtiră cîtăva vreme în cercuri deasupra stepei şi nemţii recunoscură vuietul caracteristic al motoarelor sovietice. Coloana motorizată începu să se risipească în grabă. Maşinile porniră înspre stepă. Mişa îşi dădu seama că operaţia era pe cale să fie zădărnicită. Şi dădu ordinul de a ataca pe nemţi.

În întunericul nopţii se auziră explozii de grenade. Sticle cu materii inflamabile zburară prin aer. Maşinile care părăsiră cele dintîi locul de staţionare luară foc.

Primul care s-a aprins a fost un tanc. Explozia a rupt o şenilă şi tancul a început să ardă, învîrtindu-se în loc. Aproape în acelaşi timp, focul s-a întins la o autocisternă, la celălalt capăt al S.M.T.-ului, apoi s-au mai aprins trei maşini. Nemţii erau acum înconjuraţi de un cerc de foc.

Cercul acesta de lumini constituia un reper minunat pentru aviatorii noştri; ei începură bombardamentul. Aviatorii ştiau că acolo, foarte aproape de maşinile care ardeau, se băteau cu nemţii nişte îndrăzneţi fii de cazaci. Voind ca loviturile să fie cît mai precise, temîndu-se să nu lovească în cazaci, piloţii bombardau pe nemţi în zbor razant. Cîteodată, suflul exploziilor producea deplasări de aer care făceau să salte avioanele, dar aviatorii reîncepeau bombardamentul, coborîndu-se din nou pînă aproape de sol...

Cînd în zorii zilei sosiră pe cîmpul de luptă camioane cu pistolari nemţi, ei nu văzură decît scheletele fumegînde ale maşinilor, cadavre de soldaţi nemţi şi gropile adînci lăsate de exploziile bombelor. In mijlocul acestui haos, se ridica o prăjină înfiptă în pămînt. În vîrful prăjinii era casca unui ofiţer neamţ ucis, iar în cască o scrisoare. După cît se spune, cuprinsul scrisorii era nespus de veninos şi numai măscări.

— Ceva cam în felul scrisorii pe care cazacii zaporojeni au trimis-o sultanului turcilor, — îmi povesti zîmbind unul din ajutorii apropiaţi ai lui Mişa.

Scrisoarea „tinerilor cazaci zaporojeni" purta ca întărire acelaşi sigiliu.

După distrugerea coloanei motorizate germane, nemţii s-au făcut precauţi. Cum ajugea o coloană la locul unde trebuiau să poposească peste noapte, maşinile se răspîndeau îndată şi-şi trimiteau patrulele departe în stepă. Mişa comunică aceasta lui Azardov şi primi peste cîteva zile un bidon destul de mare, conţinînd un lichid galben.

Partizanii din stepă începură un nou fel de vînătoare de maşini nemţeşti.

De obicei, operaţia se efectua în felul următor: O coloană motorizată germană poposea peste noapte într-un cătun. Nu mult după aceea, soseau acolo băieţii lui Mişa. Ei îşi ziceau singuri în glumă „pescari", pentru că trebuiau să aştepte cu aceeaşi răbdare cu care aşteaptă pescarii pînă ce peştele „muşcă".

Uneori, lîncezeau ceasuri întregi, culcaţi sub un gard de nuiele, aşteptînd clipa în care vor putea să se tîrască pînă la maşină, să deşurubeze buşonul radiatorului şi să toarne înăuntru sticluţa cu lichidul trimis de Azardov, să înşurubeze la loc buşonul şi să dispară fără urmă.

În zori, nemţii începeau să pornească motoarele. Motoarele făceau nazuri, dar coloana se punea totuşi în mişcare. Radiograma lui Mişa zbura, întrecînd-o şi anunţa:

«Din punctul cutare au pornit în direcţia cutare, un număr de atîţia şi atîţia „nemţi beţi"» nume dat de Mişa pentru a păstra taina maşinilor în care se turna lichidul „miraculos" al lui Azardov.

De regulă, peste o oră, o maşină se oprea deodată. Nemţii nu pricepeau nimic. Totul era în cea mai desăvîrşită ordine dar motorul nu funcţiona. Maşina stricată era remorcată şi coloana pornea mai departe.

Peste un sfert de oră se mai opreau cîteva maşini şi nemţii iarăşi nu erau în stare să explice cauza..

Nemţii se enervau, cercetau cu grijă motoarele şi îşi întorceau îngrijoraţi ochii spre cer. Pe cer apărea o escadrilă sovie-

tică. Folosind datele radiogramei lui Mişa, avioanele găseau repede coloana şi începeau s-o bombardeze. Maşinile oprite pe drumurile de stepă alcătuiau o ţintă foarte bună...

CAPITOLUL VIII

Vreau să vorbesc aici despre încă unul din membrii fostei brigăzi Baturin. El a luptat împotriva nemţilor şi a pierit la Adîgheia, nu departe de Ponejukai, aulul lui natal care se află la o jumătate de ceas de fugă bună de cal de Krasnodar.

Volodea care rămăsese pînă la sfîrşitul scurtei lui vieţi în strînsă legătură cu Azardov şi cu detaşamentul nostru, îşi însuşise primele noţiuni de tehnică conspirativă la combinat. Cu o săptămînă înaintea morţii lui, lăsase o dovadă de primirea unor grenade, semnînd „Volodea, baturinist din Krasnodar". Iată de ce, în cartea aceasta, unde-i vorba de membrii organizaţiei clandestine din Krasnodar, nu pot să nu vorbesc şi despre el...

Volodea îşi petrecuse copilăria în aulul Ponejukai, printre cerchezi. Tineretul aulului ţinea foarte mult la el. Volodea călărea minunat, nimerea pasărea în zbor cu vechea puşcă a tatălui său, imita cu măiestrie ciripitul păsărilor şi cunoştea toate potecile de fiare din stufăriş. Poate că era iubit şi pentru că era cinstit, sincer, lua cu înflăcărare partea celor umiliţi şi era întotdeauna gata să tăbărască cu pumnii asupra oricui şi-ar fi bătut joc de vreunul mai slab decît el.

Şi nu numai tinerilor le-a fost drag Volodea. După moartea lui, după ce nemţii au fost alungaţi din Kuban, am avut prilejul să trec prin Ponejukai şi să vorbesc de Volodea cu un venerabil bătrîn cerchez.

— În vinele lui Volodea nu curgea sîngele nostru cerchez, — îmi spuse bătrînul, — dar el ne cunoştea limba, credinţa, obiceiurile noastre şi le respecta. Băiatul cinstea pe bătrîni şi îşi scotea pălăria cînd întîlnea în drum pe cineva mai în vîrstă decît el. Nu sărea cu gura înainte şi nu vorbea decît atunci cînd era întrebat. Cu toate că era tînăr, judeca întocmai ca un bărbat.

Bătrînul tăcu o clipă, lovi de o piatră pipa lui cea neagră, o scutură şi apoi urmă:

— Nu curgea într-însul sîngele nostru dar şi l-a vărsat pe-al lui pentru noi. A murit în luptă pentru o cauză dreaptă, aşa cum ar fi fericit să moară orice ostaş viteaz!... Noi cerchezii cinstim cu sfinţenie amintirea acestui tînăr rus şi vom vorbi întotdeauna despre el cu urmaşii noştri. Amintirea lui nu va muri atîta vreme cît va trăi poporul nostru. Zicînd aceasta, bătrînul îşi scoase căciula lui înaltă de miel...

Azardov îl trimisese pe Volodea la Ponejukai pentru a organiza acolo un detaşament de partizani. Tineretul cerchez fu îndată atras de Volodea şi era gata să sară pînă şi-n foc pentru el. Băieţii adunară toate armele pe care le putură găsi în aul. Volodea îi însărcină să facă rost de grenade de pe la vecini. Se furişase chiar el însuşi de două ori la Krasnodar după cartuşe şi venise şi la noi la detaşament de vreo trei ori.

Îmi pare rău că n-am izbutit să-l văd atunci pe Volodea, dar am păstrat pînă acum bonurile pe care le dădea cînd căpăta de la noi pistoale automate şi grenade. Pe petecuţe de hîrtie mototolite, se poate citi semnătura pe care am pomenit-o mai sus: „Volodea, baturinist din Krasnodar".

La ultima consfătuire pe care am avut-o la detaşament, el a stat mult de vorbă cu Nikolai Nikolaevici Slaşciov, comandantul factoriei noastre şi se jeluia amar că avea prea puţine arme, ceea ce nu-i dădea deocamdată putinţa să înceapă operaţiuni militare. Aceasta se întîmpla cam cu o săptămînă înainte de lupta aceea din pădure despre care s-a răspîndit apoi vestea în toată regiunea Adîgheia.

Cuiva care nu cunoaşte situaţia de pe atunci din aulurile cercheze, i se poate părea că Volodea nu făcuse cine ştie ce ispravă. Adunase tineretul într-un detaşament, dar pînă la lupta aceea de pomină, detaşamentul nu se manifestase încă cu nimic. Eu însă ştiam bine marea însemnătate pe care o dădeau nemţii acestor auluri aşezate chiar în apropierea Krasnodarului, garnizoanele puternice pe care le ţineau acolo, şi reţeaua întortochiată de spioni cu care împînziseră Adîgheia, şi afirm că puţinul pe care îl făcuse Volodea, arăta un talent de organizare rar întîlnit, curaj şi stăpînire de sine. Nu i-a fost uşor să-şi procure arme, dar i-a fost încă şi mai greu să le care pe sub nasul posturilor, ambuscadelor şi garnizoanelor nemţeşti, pe distanţe de zeci de kilometri şi să le ascundă cu dibăcie.

La marginea aulului era o pădure seculară de stejari, mărginită într-o parte de mlaştini cu ochiuri de apă şi stuf des care se întindeau pînă departe, pierzîndu-se apoi în bancurile de nisip ale unui rîu de munte. Volodea îşi făcuse socoteala că dacă va trebui să dea lupta cu nemţii, locul cel mai nimerit pentru asta ar fi pădurea. Numai acolo putea nădăjdui să reuşească cu micul lui detaşament. Orice ieşire în stepa deschisă însemna pentru el pieirea. Volodea putu să ascundă armele în scorburile stejarilor bătrîni şi le împărţi în aşa fel încît în orice loc al pădurii şi în orice împrejurare, luptătorii lui să aibă la îndemînă grenade şi cartuşe. Mai mult decît atît, el mai cercetă cu deamănuntul potecile de fiare care treceau printre malurile joase şi pe care le cunoştea din copilărie şi pe lîngă asta, avea gata pregătită, în locul unde potecile dădeau la rîu, o luntre

mare... Băieţii lui care nu puteau lucra decît noaptea, se trudiră mult ca să scoată luntrea din fundul rîului, s-o repare şi s-o ungă cu smoală.

Intr-un cuvînt, Volodea se pregătea temeinic şi cu chibzuială pentru prima lui luptă. Mai avea nevoie de vreo zece zile pentru a aduce în pădure şi cel din urmă transport de arme, cînd situaţia se complică deodată în aşa fel, încît el se văzu silit să înceapă operaţiunile împotriva duşmanului mai devreme decît îşi propusese...

Totul începu cu siluirea unei tinere cercheze de către doi soldaţi nemţi. Fata nu îndură ruşinea şi se aruncă în rîu. Vestea se răspîndi în aul cu iuţeala fulgerului şi dimineaţa, cei doi nemţi fură găsiţi înjunghiaţi în casa în care săvîrşiseră mîrşăvia. Comandantul neamţ dădu ordin să se dea foc casei. Casa se aprinse şi în jur se adună lumea. Se auziră plînsete de femei şi strigătele pline de mînie ale bătrînilor.

Nemţii se speriară. Temîndu-se de o răscoală, ei puseră mîna pe vreo douăzeci de cercheze, toate femei mai în vîrstă şi dădură veste că le vor trimite ca ostatece la Krasnodar.

Zarva în aul se făcu şi mai mare. Scînteia ameninţa să aprindă în fiece clipă focul. Volodea îşi dădea seama că o revoltă neorganizată în aul avea să ducă la o înfrîngere, mai ales că nemţii ceruseră prin telefon întăriri din oraş.

Mai întîi Volodea se apucă să convingă pe bătrîni. Le vorbi cu înflăcărare, arătîndu-le că zadarnic va curge sînge, că nemţii vor arde aulul pînă la temelie, şi vor schingiui pe femei, pe bătrîni şi pe copii. In sfîrşit, izbuti să liniştească mulţimea. Toţi se învoiră să nu se atingă de nemţi în aul. Volodea urma în schimb să încerce să elibereze femeile cînd vor trece prin pădure.

Neavînd altă ieşire şi cu toate că nu prea credea că va izbuti, Volodea se învoi.

Trebuia să se grăbească. In jurul femeilor arestate se formase deja escorta şi nemţilor le puteau sosi în fiecare clipă din Krasnodar întăririle cerute.

O fată trimisă de Volodea se apropie de ostatece şi izbuti să spună în şoaptă că în pădure se va face o încercare ca să fie eliberate. In acest timp, Volodea şi băieţii lui se strecurară pe căi ocolite spre pădure...

Era pe la amiază cînd o puternică escortă nemţească înconjură într-un cerc strîns cerchezele arestate şi intră în pădure. Aici era linişte şi întuneric. Nu se auzeau nici măcar păsărelele ciripind pe ramuri. Razele soarelui îşi făceau drum prin frunzişul des şi cădeau în pete vii pe iarbă şi pe tulpinile copacilor. Cînd vîntul trecea peste coamele copacilor, petele de

soare își schimbau întruna locul și atunci părea că prin pădure lunecau umbre fugare...

Undeva în dreapta, se auzi deodată cîrîitul neliniștit al unei gaițe. Alt cîrîit îi răspunse din stînga. Apoi pădurea răsună de un chiot sălbatic și gutural, strigătul de luptă al cerchezilor.

După cum le sfătuise fata, femeile arestate se aruncară îndată la pămînt. Pădurea se însufleți. Din dreapta, din stînga, de sus, de pretutindeni, se auziră împușcături... Acei care atacau erau trăgători buni. Chiar de la primele împușcături cîțiva soldați nemți căzură.

Oberleutnantul care comanda convoiul înțelese îndată că trebuia să iasă cît mai repede din pădure, deoarece numai la loc deschis puteau ei nădăjdui să scape. Dar la marginea pădurii, nemții fură întîmpinați de o rafală de arme automate. O grenadă, aruncată cu dibăcie, ucise pe oberleutnant. Nemții se aruncară înapoi în pădure. Dar aici iarăși începură să tragă în ei țintașii nevăzuți. Nu trecu mult și totul se sfîrși. Nici un neamț nu mai ieși din pădure...

În clipa cînd, după prima salvă, nemții se repeziră spre marginea pădurii, femeile se ascunseră după copaci, de unde fugiră în adîncul pădurii. Un tînăr cerchez, ajutorul lui Volodea, le conduse pe ocolite la marginea dintre pădure și mlaștini. Două femei bătrîne fură greu rănite de niște gloanțe rătăcite ale nemților.

Volodea care nu prea avea grenade și ale cărui cartușe erau și ele pe sfîrșite, se grăbea să-și ducă detașamentul și pe femei în mlaștina unde era scăparea. Dar pînă cînd să fie bandajate femeile rănite și să se facă tărgi pentru ele, trecu un sfert de oră. Deodată, din senin, cu un șuierat strident, explodă în pădure prima mină. Erau întăririle nemțești care veniseră din Krasnodar.

Soldații S.S. sosiți nu pierdură vremea. Ei săriră din plin mers din mașini și, desfășurîndu-se în trăgători, se îndreptară spre pădure. Lui Volodea nu-i rămînea acum decît un singur lucru: să primească lupta pentru a putea da femeilor putința de a ajunge în mlaștini și a se ascunde acolo.

Era o luptă grea și aproape deznădăjduită. Nemții aveau o superioritate numerică covîrșitoare și pe lîngă asta, un aruncător de mine care trăgea dintr-un camion de pe drum și mitraliere grele. Volodea n-avea decît cîteva grenade și cartușele lui erau și acelea numărate.

Dar nici acest lucru nu-i înspăimîntă pe vitejii noștri. De două ori lanțul de trăgători nemți se retrase, lăsînd în urmă morți și răniți.

În sfîrşit, nemţii izbutiră să taie drumul detaşamentului spre mlaştini... Cercul în jurul detaşamentului se strîngea din ce în ce...

Tinerii cerchezi se băteau cu o minunată stăpînire de sine. Nici un glonte nu-şi găsea ţinta, iar grenadele nimereau în plin.

Volodea îşi dădea seama că situaţia era deznădăjduită şi se hotărî să încerce o acţiune îndrăzneaţă...

El cunoştea foarte bine pădurea, toate cărările şi potecile ei ascunse. Izbuti să scape din încercuire fără să fie simţit, să se furişeze în spatele nemţilor care atacau şi să ajungă la un stejar secular uriaş. Acolo, într-o scorbură a stejarului se afla ultima lui rezervă de grenade şi de cartuşe.

Nemţii erau gata acum să se bucure de izbîndă, cînd deodată, izbucni în spatele lor o rafală lungă de pistol automat. Nemţii se zăpăciră, crezînd că un nou grup de partizani a venit în ajutorul detaşamentului încercuit. Tinerii cerchezi se folosiră de această clipă de zăpăceală a inamicului. În salturi curajoase, se smulseră din încercuire şi se mistuiră repede în adîncul pădurii, spre mlaştini. Nemţii încercară să-i urmărească, dar curînd le pierdură urma. Atunci ei se repeziră înapoi, înspre locul de unde porniseră cu cîteva minute mai înainte rafalele armei automate a lui Volodea.

Singur împotriva a zeci de inamici, Volodea primi lupta. Schimba întruna locul, ascunzîndu-se după stejari bătrîni, dar nu încerca să iasă din încercuire. Dimpotrivă, el se silea pe cît putea să atragă cît mai mult timp asupra sa atenţia duşmanului şi să le-o îndepărteze de la mlaştina către care se îndreptau prietenii lui.

Cînd soldaţii S.S. se repeziră asupra lui să-l prindă de viu... îşi aruncă sub picioare ultima grenadă, unica grenadă antitanc pe care o primise de la detaşamentul nostru.

S-ar fi părut că totul s-a sfîrşit... Dar, parcă răspunzînd ultimei explozii de grenadă, se auziră deodată dinspre drumul din pădure, unde se opriseră maşinile nemţeşti, focuri de armă.

Soldaţii S.S. se uitară îngrijoraţi în toate părţile ; apoi, cînd impuşcăturile încetară, trimiseră înainte cercetaşi şi se apropiară încet de drum. Ajunşi acolo, văzură că maşinile lăsate în drum ardeau şi alături de ele zăceau morţi soldaţii nemţi rămaşi lîngă maşini. Cei mai mulţi fuseseră atacaţi şi ucişi cu pumnale. Împrejur nu era nimeni...

Nu trecu mult şi sosiră din Krasnodar şi alte maşini cu pistolari nemţi. Rînduri întinse de trăgători începură să cerceteze pădurea. Nu găsiră însă decît cadavre de soldaţi nemţi.

Trecînd pe la marginea pădurii, nemţii se apropiară de mlaştină. Zidul de trestii era mut. Nemţii nu avură îndrăzneala să intre în stufăriş. Dealtfel, chiar dacă ar fi izbutit să ajungă la

malul rîului, n-ar mai fi văzut decît o luntre care plutea departe şi pe care n-o mai puteau atinge armele lor. În ea se aflau prietenii lui Volodea care duceau femeile şi răniţii...

În aceeaşi seară, nemţii organizară o percheziţie generală a aulului. Fasciştii căutau răniţi şi arme, dar nu găsiră nimic. Starostele aulului, un bătrîn înalt şi venerabil care abia atunci se întorsese de la Krasnodar, era ca de obicei tăcut. Întrebat de nemţi le răspunse că, ce-i drept, auzise împuşcăturile din pădure dar nu se putuse dumiri cine anume trăgea. Şi nu ştia nici unde puteau fi femeile pe care, după cît îşi închipuise el trebuia să le fi dus nemţii la oraş...

Mai tîrziu se lămuri că starostele se întorsese din oraş tocmai cînd lupta din pădure se înteţise. În aul venise în fugă nepotul starostelui, unul din prietenii lui Volodea şi spusese că femeile fuseseră eliberate şi că ele mergeau înspre rîu, dar că Volodea era în primejdie. Voind să scape femeile şi pe prietenii lui, atrăsese pe duşmani asupra lui şi acum lupta singur împotriva lor.

Bătrînii au ascultat ce spunea băiatul şi, fără să scoată o vorbă, fără să se fi înţeles, toţi într-un gînd, s-au îndreptat spre pădure. Mergeau cu armele pe care le aveau ascunse încă de pe vremea războiului civil, cu puşti de vînătoare, cu pumnale. Păşeau cu feţele aspre, întunecaţi la chip şi nestrămutaţi în hotărîrea lor. Niciunul din ei nu aruncă vreo privire starostelui lor care rămăsese lîngă căsuţa lui. Starostele se uita la bătrînii aceştia, prietenii lui, cu care îşi petrecuse toată viaţa. Putea el oare să se ţină la o parte de ei, să rămînă singur, dispreţuit şi părăsit de toţi?...

Starostele se hotărî. Strîngînd în mînă revolverul nou, pe care i-l dăduse nu demult comandantul aulului, se luă şi el după bătrîni.

Bătrînii erau conduşi de băiatul care le adusese vestea despre lupta din pădure. Cum mai nădăjduia să-l poată scăpa pe Volodea printr-o lovitură neaşteptată în spatele nemţilor, băiatul se îndreptă mai întîi cu ei la maşinile care se opriseră în drum.

Atacul a fost fulgerător. Nemţii care nu fuseseră ucişi de gloanţe, căzură înjunghiaţi de pumnalele cercheze.

Bătrînii întîrziaseră totuşi. Primele lor focuri de puşcă răsunară în acelaşi timp cu explozia grenadei antitanc cu care Volodea se aruncase în aer, împreună cu nemţii care îl înconjuraseră...

După ce uciseră paza maşinilor, bătrînii cerchezi se ascunseră în nişte tufe de porumbar.

A doua zi la apusul soarelui, cinci bătrîni cu bărbi albe ieşiră din aul. Ei îngropară într-o tăcere solemnă cadavrul lui Volo-

dea la rădăcina stejarului lîngă care viteazul tînăr își aruncase ultima grenadă.

De atunci, acest mormînt e sfînt pentru cerchezi.

Peste cîteva zile de la moartea lui Volodea, nemții din aul fură alarmați de dispariția unei patrule de noapte. Apoi, deodată și în chip tot atît de enigmatic se aprinseră niște hambare cu grîu și explodă pe o mină un camion cu muniții.

Nemții își dădură seama că inamicul trebuie să fie ascuns pe undeva în aul, dar cîtă vreme mai rămaseră în Kuban, tot nu ghiciră că în capul noului grup de partizani stătea bătrînul cerchez înalt și venerabil, pus chiar de ei staroste al aulului...

CAPITOLUL IX

Aș mai vrea să vorbesc și despre un alt membru al fostei brigăzi Baturin, despre tînărul Grișa și cu acest prilej să vorbesc și despre mama sovietică — despre marea ei dragoste maternă și marea ei vitejie civică.

Azardov îl trimisese pe Grișa în regiunea Staro-Șcerbinovka. Nemții care au invadat Kubanul și au mai rămas în viață, trebuie să-și aducă bine aminte de această staniță.

Pe vremea cînd Armata Roșie se retrăgea spre răsărit, în stanița asta avuseseră loc lupte îndelungate. Cazacii se repezeau călări, atacînd tancurile nemțești. Bateriile căzăcești de artilerie călăreață, siliseră adesea coloanele de mașini blindate să se retragă. Căzăcioaicele bandajau răniții, în timp ce copiii aduceau soldaților cartușe...

Forțele erau însă prea inegale și cazacii se văzuseră siliți să se retragă spre trecătorile munților Caucaz. Aici, în regiunea staniței Staro-Șcerbinovka nu rămăseseră decît bătrînii și tineretul care nu era încă în vîrstă să poarte armele, însă cu toții erau adînc devotați patriei lor. Oamenii se ascunseseră fiecare unde putuse și pierduseră legăturile unii cu alții. Trebuiau regăsiți și uniți în vederea luptei. Acesta era scopul pentru care fusese trimis aici Grișa.

Azardov se gîndise multă vreme la care anume din locuitorii staniței să trimită pe tînărul baturinist. Legătura dintre Krasnodar și Staro-Șcerbinovka nu se stabilise încă, așa că în Staro-Șcerbinovka nu era pînă acum nici o casă conspirativă. Azardov cunoștea doar cîteva familii de cerchezi, după toate probabilitățile devotați care trebuie să fi rămas în regiune. Dar asta desigur, nu era destul. În vremurile acelea grele, oamenii se schimbau adeseori pe neașteptate.

— Nu te pot trimite decît la un om pe care nu-l prea cunosc, — îi spuse Azardov lui Grișa, — așa că deschide bine

ochii. Nu trăncăni. Uită-te cu atenţie în jurul tău. Şi pînă nu te vei încredinţa ce-i cu acest om, nu-ţi da cărţile pe faţă. Te duci la o treabă grea. Poate chiar la moarte. De aceea nu vreau să te silesc. Hotărăşte tu singur...

Cum nemţilor nu le prea plăcea să bată drumurile de ţară după apusul soarelui, Grişa mergea spre Staro-Şcerbinovka numai noaptea. Ajuns acolo, găsi cu uşurinţă pe omul la care îl îndreptase Azardov.

Acesta era un bărbat în vîrstă, chel şi cu barbă roşie.

De la prima vedere, omul nu-i plăcu lui Grişa.

Omul îi spuse nevesti-si să iasă din odaie şi începu să dîrdîie cum că în staniţă ar fi o mică organizaţie clandestină care însă deocamdată, nu se manifestase cu nimic. Această sinceritate timpurie şi de prisos, nu-i plăcu nici ea lui Grişa... Omul cu barba roşie îi dădea întruna înainte, că tuturor li-e dor de treabă adevărată şi că abia aşteaptă legătura cu organizaţia clandestină centrală.

— Îi voi aduce pe toţi aici. Şezi... Mă întorc într-o fugă...

Cînd uşa se închise în urma omului, lui Grişa i se păru că zăvorul de afară fusese tras.

Grişa se uită pe fereastră. Omul cu barba roşie nu umbla, ci aproape că fugea pe uliţă şi se uita mereu înapoi la căsuţa lui. Cînd coti după colţ, Grişa se repezi la uşă. Aşa era: uşa fusese închisă pe dinafară...

Grişa pricepu că el căzuse în cursa întinsă de duşman. Îşi scoase micul revolver şi inspectă toată casa. Încercă să spargă uşa, însă nu putu...

Undeva, foarte aproape, se auzi deodată scîncetul tînguitor al unui cîine. O perdea se mişcă şi Grişa zări o uşă deschisă înlături!

Pe uşă se rostogoli ca un ghemotoc, în bucătărie, un căţel negru ca smoala. Se uită la necunoscut, îşi vîrî speriat codiţa între picioare şi dispăru într-o clipă.

Grişa se uită cu precauţie afară. În faţa lui era curtea, nişte magazii, apoi grădina de zarzavat şi, mai departe, stepa nemărginită cu zările crepusculare albăstrii.

Într-acolo, numai într-acolo! Scăparea nu era decît în stepă...

Grişa se repezi în odaia vecină să-şi ia şapca, se poticni de ceva şi căzu, lovindu-se rău la genunchi. În podea era înşurubat un belciug. Grişa apucă belciugul şi trase capacul unei trape. Din gura întunecoasă venea un miros umed de pivniţă.

Nu, aici nu se putea ascunde. Era moarte sigură. Numai stepa!...

Grişa se uită repede pe geam. Pe stradă venea un grup de poliţai. În faţă mergea omul cu barba roşie. Poliţaii deschiseră portiţa care ducea în curte; drumul spre stepă era tăiat...

Grişa coborî în pivniţă şi trase capacul după el. Înăuntru era întuneric beznă. Într-un colţ o grămadă de cîrpe umede. Grişa se vîrî printre cîrpe...

Deasupra capului auzi lămurit paşi grăbiţi. Se mişca din loc ceva greu — probabil patul. Se auziră înjurături, strigăte supărate... În pivniţă pătrunse brusc lumina vie a unei lanterne electrice.

— Ieşi, lepădătură bolşevică!

„Gata! îşi spuse Grişa strîngînd în mînă revolverul. Şase gloanţe pentru ei, al şaptelea pentru mine..."

— Uşa! E deschisă uşa spre curte! — auzi Grişa vocea omului cu barbă roşie. — A fugit în grădină!...

Iarăşi tropot de paşi. Apoi tăcere...

Grişa aşteptă cîteva clipe. Apoi ridică încet capacul trapei. În casă era linişte şi întuneric. Afară se lăsase noaptea...

Grişa bîjbîi, ajunse pînă la uşa care dădea în bucătărie şi se lovi de un scaun. Se opri nemişcat, gata la orice. Dar în casă era linişte.

În sfîrşit, găsi şi uşa. De-ar ajunge numai mai repede în stepă, în stepa întunecoasă în care era scăparea!...

Grişa ieşi în faţa casei. Primi o lovitură în cap şi căzu.

Cînd îşi veni în fire, Grişa văzu pe omul cu barba roşie aplecat asupra lui. Omul îi scotoci prin buzunare şi-i luă revolverul. Apoi îl trase de picioare în casă.

Lui Grişa i se părea că i se desface capul de durere. Îşi muşcă buzele pînă la sînge, numai să nu geamă, să nu ţipe.

Omul cu barbă roşie lăsă pe Grişa pe podeaua bucătăriei şi, crezîndu-l probabil mort, plecă, închizînd bine uşa după el.

Grişa se ridică. Clătinîndu-se de durere, intră în odaie şi-şi legă capul cu un prosop.

Avea un singur gînd: să iasă cît mai repede de aici. Dar amîndouă uşile erau încuiate. Grişa deschise cu greu fereastra şi sări în uliţă.

Împrejur nu se vedea ţipenie de om. Grişa mergea sprijinindu-se de gardurile de nuiele. Apucă pe cea dintîi ulicioară care cotea la dreapta. Ulicioara trebuia să dea în stepă. Gîndurile i se încîlceau. Capul îl durea îngrozitor...

Încă trei case — şi apoi stepa!

De la portiţa unei case se desprinse o siluetă întunecată.

— Ce umbli la miezul nopţii? — auzi Grişa o voce slabă de femeie. — Acuş vine patrula şi te împuşcă!

Da, vedea şi el că trebuia să fugă... Dar n-avea putere. În glasul femeii acesteia necunoscute nu era nici urmă de ameninţare. Şi Grişa se sprijini de gard.

— Ce-i cu dumneata? Ţi-e rău? Ce-i asta, sînge? Eşti rănit?... Intră repede înăuntru!

Femeia îl apucă pe Grişa de braţ şi-l ajută să intre în casă...

Şi iată-l pe Grişa în casă şezînd la masă. Avea acuma o cămaşă curată, iar capul îi fusese bandajat cu grijă de o mînă dibace. În faţa lui se afla o femeie necunoscută în vîrstă, cu o faţă blajină şi obosită.

Grişa află de la ea că omul cu barba roşie la care îl trimisese Azardov intrase slugă la nemţi, lucru la care nu se aşteptase nimeni din cei care îl cunoscuseră. Fusese numit staroste de cvartal, dar visa la ceva mai mare: voia să fie numit ataman.

— Cum de-ai nimerit la el? Se poate oare să fii atît de neprevăzător? — îi spuse gazda punîndu-i dinainte ceai şi turte calde. — Bine, nu te mai încrunta. Iaca tac. Nu te întreb nimica. Ştiu că n-ai voie să vorbeşti cu-n om străin de ceea ce te-aduce aici. Şi-i mai bine, aşa că taci. În halul în care eşti acuma, nu-i bine să te frămînţi.

Gazda vorbi despre ea.

Era învăţătoare la şcoala din staniţă şi o chema Ekaterina Ivanovna Gruşko. Bărbatul ei murise şi rămăsese cu doi băieţi Arseni şi Afanasi. Cel mai mare avea şaptesprezece ani, cel mai mic împlinise nu demult cincisprezece. Acum dormeau duşi în odaia de alături.

— Toată viaţa mea sînt băieţii, — zise Ekaterina Ivanovna şi privirea i se lumină şi i se umplu de duioşie. — N-am nimic mai scump pe lumea asta decît pe dînşii. Nimic! Mare nenorocire să trăiască cineva aici. Tremur întruna să nu li se întîmple ceva. Uite şi acum... am auzit zgomot, strigăte, pesemne că te căutau pe tine — şi n-am avut linişte să stau în casă. Bine c-am dat eu de tine. Nemţii au încercuit staniţa... Spune, maică-ta trăieşte? Doamne, doamne! ce chinuri trebuie să îndure acuma, sărăcuţa de ea. Dar nu-i nimica, nu-i nimica. Toate au să se îndrepte... Te-ai săturat? Bine, acuma culcă-te. Eşti alb ca varul. La noapte, am să mă gîndesc eu ce-i de făcut.

Ekaterina Ivanovna îi aşternu lui Grişa alături de băieţii ei.

— Dormi! Somn uşor! — sărută mai întîi pe Grişa care se fîstîci şi se înduioşă; apoi îşi sărută băieţii. — Noaptea-i bun sfetnic, — mai spuse ea.

Ekaterina Ivanovna îşi deşteptă băieţii în zori. În staniţă se făcea o percheziţie generală. Arseni îl scoase pe Grişa în curte şi-l ascunse într-un stog de trestie uscată de la marginea curţii.

Învăţătoarea aştepta „musafirii" în faţa casei. Deodată văzu arzînd în curtea vecină un stog de stuf ca şi al ei. Desigur că vreun neamţ, de lene să nu mai caute în stuf, aruncase în el un chibrit aprins.

Ekaterina Ivanovna se repezi în casă.

— Arseni, ce-i de făcut cu Grişa ? Are să ardă de viu.

Arseni o îmbrăţişă.

— Dacă se întîmplă ceva, nu cădem nici noi de vii în mîinile lor! — zise băiatul punînd la îndemînă o rangă grea de fier.

Mama se uită cu atenţie la fiul ei şi pentru întîia oară i se păru că băiatul ei era un bărbat în toată firea.

Nemţii intrară în casă. Răscoliră totul, întoarseră toată casa cu fundul în sus, urniră mobilele din loc, mai stătură în cămară o bucată de vreme, îşi aruncară ochii prin pivniţă, apoi ieşiră în curte.

Mama stătea cu băieţii în pridvor. Un neamţ se îndreptă fără grabă spre stogul în care era ascuns Grişa.

Ekaterina Ivanovna abia se putu ţine să nu ţipe.

Neamţul înconjură cu băgare de seamă stogul şi se opri. Dădu cu piciorul în stog, apoi băgă mîna în buzunar, căutind ceva.

— Fii liniştită mamă. Fii liniştită, — îi şopti Arseni, atît de încet, încît ea abia putu să-l audă.

Neamţul scoase chibriturile şi se îndreptă apoi spre portiţă, aprinzîndu-şi din mers o ţigară...

Percheziţia se terminase. Ekaterinei Ivanovna îi venea să se repeadă la stog, să dea deoparte stuful uscat, să-l sărute pe Grişa, să-l aducă în casă, să-i dea de mîncare... Dar nu putea să facă asta. Uliţa era plină de nemţi. Grişa putu veni în casă de-abia seara tîrziu. Noaptea cînd băieţii dormeau, Ekaterina Ivanovna aprinse lampa şi intră în odaie. Tustrei băieţii erau culcaţi alături. Şi Ekaterinei Ivanovna i se păru că, în loc de doi, avea acum trei fii...

In noaptea următoare, învăţătoarea îl petrecu pe Grişa.

— Tare nu-mi vine să te las să pleci, — îi spuse ea la plecare, îmbrăţişîndu-l. — Făgăduieşte-mi că ai să ne trimiţi veşti despre tine. Aşteptăm neapărat...

Multă vreme nu putu închide ochii Ekaterina Ivanovna, trăgînd cu urechea la toate zgomotele care veneau de pe uliţă. Dar in staniţă era linişte.

CAPITOLUL X

A doua zi, seara tîrziu, Ekaterina Ivanovna fu chemată pe neaşteptate la ataman la cancelarie. Băieţii se neliniştiră.

— Nu vă temeţi, — zise ea plecînd. — Desigur c-o fi avînd să-mi comunice cine ştie ce dispoziţii noi...

Intrînd în cancelarie, ea văzu pe atamanul staniţei şi pe locotenentul de jandarmi neamţ şezînd la masă. Lîngă uşă stă-

teau vreo cinci soldaţi nemţi, iar puţin mai laoparte, lîngă zid... Grişa.

Nu-l recunoscu îndată. Faţa îi era învineţită, îmbrăcămintea ruptă şi plină de sînge. Mîna dreaptă, sucită într-un chip ciudat, era legată la spate de cea stîngă.

Inima Ekaterinei Ivanovna încetă să mai bată. Numai de nu s-ar da de gol! De n-ar lăsa să se vadă printr-un gest, printr-o privire că-l cunoştea! Nu-şi putea lua ochii de la Grişa. Şi el se uita la ea. Se uita ţintă, şi părea s-o roage: „Fii tare! Nu mă da de gol! Taci".

— Il cunoşti? — întrebă locotenentul.

Ekaterina Ivanovna tăcu o clipă. Ii trebui toată voinţa, toată stăpînirea de sine ca să răspundă:

— Nu, nu-l cunosc.

In clipa cînd spuse aceste cuvinte, Ekaterinei Ivanovna i se făcu mai uşor pe suflet. Ea îşi dădea seama că se putea stăpîni şi că glasul îi era liniştit...

— Acum cîteva zile, — spuse locotenentul, fără să-şi ia privirea rece şi sfredelitoare de pe faţa învăţătoarei, — a venit la un staroste de aici un trimis al comitetului clandestin bolşevic din Krasnodar. Acesta n-a putut fi prins şi a dispărut. Pe individul care-l vezi, l-am prins azi în stepă. Trebuie să stabilim dacă-i într-adevăr acela pe care îl căutăm. Din păcate, starostele de cvartal care l-ar fi putut recunoaşte cu uşurinţă a fost găsit ieri noapte mort lîngă casa lui. Cine l-a ucis, nu ştim încă... Dar sîntem informaţi că în ziua în care a fost oaspetele de la Krasnodar la starostele de cvartal, seara tîrziu flăcăul acesta a intrat la dumneata în casă.

— Repet: nu-l cunosc.

— Să vină martora, — ordonă locotenentul.

In cancelarie intră vecina Ekaterinei Ivanovna, Daria, nevasta unui poliţai. Era palidă şi se ferea să întîlnească privirea învăţătoarei.

— Spune acestei *frau* ceea ce mi-ai spus acum cinci minute.

— In seara zilei aceleia, am văzut pe învăţătoare aducînd pe acest flăcău la ea în casă, — zise repede Daria, repetînd parcă o lecţie învăţată pe dinafară.

— Ei, şi altceva?

— Şi ieri noaptea, băiatul ei mai mare a ieşit din casă tot cu acest flăcău şi s-a întors singur...

— Ce-ai de spus la asta?

— Spun că dacă l-aş fi ascuns la mine, l-aţi fi găsit numaidecît. Cînd aţi făcut percheziţia, aţi răscolit doar totul, pînă şi albiturile din scrin.

— Asta nu arată decît că eşti mai şireată decît noi.

Locotenentul se ridică şi strigă :
— Ajunge! Să terminăm!... Ascultă-mă cu atenţie. Dacă-mi spui că-l recunoşti, am să-ţi iert vina şi am să dau ordin să ţi se dea drept recompensă o scroafă cu purcei. Însă dacă te încăpăţînezi — atunci bagă de seamă... Ai copii. Gîndeşte-te la ei...
— Sînt rusoaică, domnule locotenent, — zise încet învăţătoarea. — Nici pentru munţi de aur n-am să trimit la moarte un om pe care nu-l ştiu vinovat... Nu-l cunosc pe băiatul ăsta!
— Să vedem! — se înfurie locotenentul. — Aduceţi încoace băieţii!
Doi soldaţi nemţi împinseră în cancelarie pe băieţii învăţătoarei. Amîndoi se repeziră la mama lor.
— Mamă! Ce s-a întîmplat? — întrebă cel mai mic.
Ekaterina Ivanovna scoase un ţipăt şi-şi îmbrăţişă băieţii.
— Cunoaşteţi pe arestat? — întrebă neamţul adresîndu-se băieţilor.
Fără să cugete, fără să-şi dea seama, învăţătoarea dădu să facă un pas înainte. Era gata să spună adevărul... Numai să nu i se chinuiască copiii!
Deodată simţi că Arseni o strîngea tare de braţ mai sus de cot.
— Întreb: cunoaşteţi pe arestat? — zbieră locotenentul.
— Nu, nu-l cunosc! — răspunse Arseni. Şi fratele cel mic repetă imediat:
— Nu, nici eu!...
Mîndră de băieţii ei, Ekaterina Ivanovna închise ochii o clipă.
— La perete! — auzi ea vocea locotenentului.
Soldaţii nemţi îl apucară pe Arseni şi-l puseră cu faţa la zid. Locotenentul se apropie şi-şi lipi ţeava revolverului de ceafa băiatului.
Daria scoase un ţipăt şi fugi afară...
— Am să număr pînă la trei. Sau spui, sau... Unu... doi... doi... repetă locotenentul.
Grişa făcu un pas. Buzele lui zdrobite murmuraseră ceva. „Acuşi mărturiseşte ca să-l scape pe Arseni“, trecu prin mintea Ekaterinei Ivanovna.
— Nu! — i-o luă ea înainte lui Grişa. — Nu-l cunosc! Nu-l cunoaştem!
Se auzi o detunătură. Arseni se smuci, se clătină şi se prăbuşi pe spate.
Cu un geamăt, mama se aruncă asupra lui. Ea îi strînse la piept capul însîngerat, se uită în ochii lui morţi, îl mîngîie pe păr. Apoi, deodată, se ridică şi rămase dreaptă în faţa locotenentului...

Se uită țintă în ochii lui și privirea ei îl făcu să dea fără voie înapoi.

— Mi-ai ucis feciorul, pe primul meu născut... Neamțule, n-ai să scoți nici un cuvînt de la mine!

Locotenentul își scoase grăbit batista și-și șterse fața și mîinile asudate.

— Al doilea la perete! — țipă el răgușit.

Tăcînd, fără să se miște, Ekaterina Ivanovna se uită cum Afanasi fu pus și el la zid. Locotenentul numără repede pînă la trei. Se auzi o detunătură și cel mai mic căzu alături de fratele lui...

Cîteva clipe, în cameră fu liniște. Apoi se întîmplă ceva la care nu se aștepta nimeni. Ekaterina Ivanovna smulse din mîinile unuia din soldații nemți pistolul automat și o rafală prelungită rupse liniștea.

Primul căzu locotenentul. După el atamanul și doi soldați. Ceilalți se aruncară spre ușă, împingîndu-se unul după altul ca să fugă mai repede de-acolo. Ekaterina Ivanovna tot trăgea într-înșii din urmă. Se auziră gemete și țipete...

Învățătoarea închise ușa și trase zăvorul greu. Apoi desfăcu frînghiile cu care erau legate mîinile lui Grișa.

— Ai văzut?... Jură că n-ai să uiți și că ai să te răzbuni. Jură!

— Jur!

— Acuma fugi! — Ekaterina Ivanovna deschise fereastra. — E noapte... N-au să te vadă. Ia-o la dreapta prin grădinile de zarzavat și de-acolo în stepă!

Grișa sări pe fereastră și se mistui în întuneric.

Ekaterina Ivanovna veni lîngă fiii ei, îi culcă alături, îi acoperi cu fața de masă și îi sărută, așa cum obișnuia ea să-i sărute seara, cînd erau culcați în paturile lor. După aceea strînse armele căzute pe jos și încărcătoarele. Stinse apoi lampa și luă iar în mînă pistolul automat...

Nemții trăgeau în fereastra cancelariei. Geamurile cădeau răsunînd, în cameră șuierau gloanțele.

Învățătoarea se apără aproape o jumătate de ceas.

Nădăjduind s-o mai prindă de vie, nemții dădură foc casei. Dar și din casa care ardea, mai bubuiau încă împușcăturile...

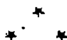
Trecură cîteva zile. Într-o noapte, cu puțin înainte de revărsatul zorilor, în staniță se auziră împușcături.

Niște călăreți năväliseră în staniță. Întîia casă care începu să ardă era aceea a starostelui de cvartal. Apoi se aprinse casa atamanului și aceea a Dariei care îl trădase pe Grișa. O grenadă antitanc explodă în școala unde locuiau jandarmii.

Şi totul se linişti iar. Numai casele cărora le puseseră partizanii foc mai ardeau, iar nemţii înnebuniţi de spaimă, fugeau pe uliţe, trăgînd fără nici un rost în stepă.

Dimineaţa, oamenii găsiră cadavrele a trei staroşti de cvartal împuşcaţi. Peste noapte, cadavrul Dariei a fost spînzurat de grinda porţii. Pe piept, avea prinsă o hîrtie cu inscripţia: „Executată de partizanii de stepă pentru trădare de patrie".

Mulţi dintre locuitorii staniţei văzuseră pe acei care atacaseră staniţa. Atacanţii erau conduşi de un bărbat în vîrstă, înalt, spătos şi cu o barbă neagră, stufoasă...

...— Nu-mi mai aduc aminte cum am izbutit să fug din staniţă, — îmi povesti mai tîrziu Grişa, cînd venise ca om de legătură la tabăra noastră de partizani de pe muntele Strepet. — În spatele meu auzeam detunături. Trăgeau nemţii, trăgea, apărîndu-se, Ekaterina Ivanovna... Am văzut zarea înroşită de para focului... Alergam pe drumul de stepă. Apoi m-am poticnit şi am căzut şi mi-am pierdut cunoştinţa...

Cînd mi-am venit în fire, n-am putut înţelege nimic. Eram într-o odăiţă mică şi curată. Zăceam în pat. Într-un colţ, în faţa icoanei ardea o candelă. Iar lîngă pat şedea un preot. Avea părul lung şi cărunt şi purta un anteriu roş.

Mi se păru că aiurez. M-am frecat la ochi. Preotul din faţa mea zîmbea.

— Te-ai trezit? Atuncea-i bine. Iţi aduc îndată lapte cald.

Preotul văzu privirea mea mirată şi-mi zise cu blîndeţe:

— Nu te teme, tinere. Cînd te vei face sănătos, am să-ţi spun tot. Dar deocamdată, să ştii un singur lucru: în casa asta n-are să te supere nimeni.

Abia a doua zi află Grişa cum nimerise el în casa preotului. Pe preot îl chema Bessonov şi slujea la biserica unei mici staniţe chiar de lîngă Krasnodar. În ziua în care pierise Ekaterina Ivanovna, fusese chemat la căpătîiul unei căzăcioaice bătrîne care trăgea să moară. Spre dimineaţă, se întorcea acasă în trăsurica lui. Deodată, calul se smuci într-o parte. Bătrînul zări un om zăcînd deacurmezişul drumului. Era Grişa. Bessonov îl ridică şi-l duse la el acasă.

Preotul nu-l întrebă nici cine era şi nici ce căuta în stepă.

Într-o seară, preotul şedea lîngă patul lui Grişa. Vorbeau despre război, despre nemţi, despre partizani. Grişa se luase cu vorba, spuse lucruri de prisos şi, dîndu-şi seama, tăie convorbirea.

— Hai să ne înțelegem, Grișa! — îi zise preotul. — N-aș vrea să te amăgesc. Știu cine ești: Pe cînd aiurai, ai vorbit de Ekaterina Ivanovna, de incendiu, de moartea băieților. Ai amintit și de starostele de cvartal cu barba roșie. Doar i-am cunoscut bine pe toți... Pe tine, Grișa, nemții te socotesc mort. Ei cred că ai pierit în foc împreună cu Ekaterina Ivanovna. De aceea poți sta deocamdată liniștit la mine. După ce te-i întrema, ai să faci ce-are să-ți spună conștiința...

Grișa petrecu cîteva zile la Bessonov. La preot veneau adesea oameni. Îl chemau să slujească — la botezuri, la înmormîntări, la nunți. Dar mai veneau pe la el și altfel de oaspeți. Aceștia se arătau de obicei cînd se întuneca. Aduceau cu ei boccele grele și vorbeau cu vocea scăzută. Grișa nu-i văzuse niciodată. Într-una din zile, pe înserate, Bessonov intră la el.

— Grișa, ți-am adus un musafir, — zise el. — Stați de vorbă. Eu mai am o mulțime de treburi și am să plec...

În odaie intră un cazac în vîrstă, cu o barbă neagră și deasă. Ochii care priveau pe sub sprîncenele puțin cărunte aveau o căutătură aspră și pătrunzătoare. Vorba îi era rară și răspicată.

— Bună ziua Grigori. Eu sînt Panteleici. Din partea lui Azardov.

Lui Grișa îi trecu fără să vrea prin gînd: „nu-i oare o provocare?"

— Din partea lui Azardov? — întrebă el mirat. — Nu-l cunosc.

Panteleici zîmbi în barba lui deasă.

— E bine că nu-l cunoști...

Apoi trecu o clipă și întrebă:

— Ia zi, îți plac harbujii de Kuban? Buni harbuji avem aici la noi!

Era parola pe care Azardov o dăduse lui Grișa pe vremea cînd erau amîndoi în Krasnodar.

— Acuma mi-aduc aminte, — zise Grișa.

— Ei vezi? Atuncea să trecem la treburile noastre.

Grișa era socotit mort și la Krasnodar. Cu două zile în urmă, părintele Piotr — așa cum îi zicea Panteleici lui Bessonov — îi spusese că Grișa era viu și teafăr și că se găsea la el. Azardov îi ordona acum lui Grișa ca, îndată ce se va face sănătos, să se ducă la Panteleici, la grupul lui de partizani care opera potrivit unei însărcinări speciale a conducerii organizației clandestine.

În ușă, gata să plece, Panteleici, luîndu-și rămas bun de la Grișa, îi aminti:

— Cînd pleci de la părintele Piotr, mulțumește-i. De nu era el, demult ai fi fost spînzurat de un stîlp!...

Grişa mai stătu două zile la Bessonov. Pe înserate, el îşi luă rămas bun de la preot. Era foarte mişcat şi-i mulţumi cu multă stîngăcie. Bessonov îi zîmbi cu blîndeţe şi-i spuse simplu:

— Nu-i nevoie să-mi mulţumeşti. Fiecare se poartă aşa cum îi porunceşte conştiinţa...

Grişa plecă la grupul lui Panteleici, unde află despre atacul partizanilor asupra staniţei Staro-Şcerbinovka. Operaţia fusese foarte reuşită, ca dealtfel tot ce întreprindea Panteleici. Mulţi spuneau şi spun şi azi că Panteleici avea noroc. Nu pot fi de aceeaşi părere: Panteleici îşi pregătea întotdeauna cu multă grijă operaţiile, recunoaşterea lui era minunat pusă la punct şi afară de asta, era un organizator desăvîrşit.

Panteleici îl trimise de cîteva ori pe Grişa la părintele Piotr. El află că locul de întîlnire al activiştilor organizaţiei clandestine era la Bessonov şi că tot acolo se păstrau manifeste, arme şi explozibile. Părintele nu descosea niciodată pe nimeni şi Panteleici avea încredere într-însul ca în el însuşi.

Peste cîtăva vreme, Grişa află de la Panteleici că Bessonov fusese arestat. Panteleici care era întotdeauna calm, tăcut şi ştia să se stăpînească, de data asta nu-şi putea găsi locul.

— Mi-aş da viaţa bucuros — zicea el răsfirîndu-şi nervos barba — numai să-l pot strînge de gît pe cel care l-a trădat pe Bessonov!

Conducerea organizaţiei clandestine făcu tot ce-i era cu putinţă să-l scape pe Bessonov. Incercă să mituiască poliţia, să îmbete santinelele şi se gîndea chiar să-l scoată pe Bessonov de la nemţi cu forţa. Cu aceasta fu însărcinat Panteleici. S-ar fi putut ca această operaţie îndrăzneaţă să izbutească. Dar, în ultima clipă se răspîndi ştirea că în timpul unui interogatoriu, nemţii îl omorîseră pe părintele Piotr în torturi.

Cîtăva vreme după asta, aflarăm că Bessonov, deşi torturat, nu trădase pe nimeni. Murise în tăcere, fără să fi scos o vorbă....

CAPITOLUL XI

După plecarea lui Rodrian şi arestarea lui Lîsenko, Herbert Stift umbla prin combinat întunecat la faţă. Avea se vede neplăceri foarte serioase din cauza încrederii pe care o arătase unui om care se dovedise că era unul din capii organizaţiei clandestine. Vai de muncitorul rus care se făcea vinovat de ceva şi cădea în mîna lui.

Mai cu seamă cu muncitorii fabricii de margarină era foarte crud. Pe vremea nemţilor, muncitorii combinatului primeau salarii de mizerie şi mulţi din ei, mai ales cei cu familie, flămîn-

zeau. Vrînd, nevrînd, mai luau cîteodată chiar şi din dezgustătorul *speisefett*.

Betriebsführerul nu dădea voie muncitorilor să ia grăsime, ameninţîndu-i cu pedepse severe. Odată, şi asta tocmai într-o zi în care Stift era foarte rău dispus, el zări pe o muncitoare scoţînd din fabrică un borcănaş de grăsime.

Stift dădu ordin să fie oprită. Cu o lovitură de pumn o doborî la pămînt. O bătu cu furie pînă cînd muncitoarea îşi pierdu cunoştinţa şi ea muri în aceeaşi seară din cauza loviturilor, fără să-şi mai fi venit în fire...

Şi mai rău încă o duceau prizonierii noştri care lucrau la combinat. Lucrul lor începea de dimineaţă şi dura fără întrerupere pînă noaptea tîrziu. Supraveghetorii nemţi, care îndeplineau ordinele lui Stift, îi băteau şi-i lăsau să moară de foame. Chinuiţi şi jerpeliţi, abia se ţineau pe picioare. La combinat începu o acţiune pentru ajutorarea prizonierilor noştri de război. Iniţiatorul acţiunii era Pokatilov.

Cine, dacă nu el, prietenul lui Lîsenko şi veteran al combinatului, ar fi putut deveni conducătorul organizaţiei clandestine din combinat?

Mai tîrziu s-a aflat că acela care avusese ideea era Şlîkov. Potrivit indicaţiilor primite de la Arseni Silvestrovici, Şlîkov stătuse de vorbă cu Pokatilov şi se înţelesese cu el în privinţa tuturor chestiunilor privind munca clandestină la combinat.

Era greu să ajuţi prizonierii de război. Aceştia erau urmăriţi pas cu pas de supraveghetori şi atmosfera de la combinat devenise după arestarea lui Lîsenko foarte încordată. Muncitorii veneau la combinat purtînd pe ei cîte două schimburi de rufe şi ajunşi acolo, scoteau unul, predîndu-l oamenilor lui Pokatilov. Pe căi cunoscute numai acestora, rufele erau apoi transmise prizonierilor.

În urma unui ordin confidenţial al lui Pokatilov, magazionerul fabricii dădea prizonierilor săpun minunat, luat din nu ştiu ce rezerve secrete. Pokatilov se mai îngriji să li se dea şi *speisefett* şi chiar din seul care se primea la fabrica de margarină.

La început totul merse strună. Dar într-o zi Stift, însoţit de feldwebelul Stroba, inspectînd fabrica, dădu de un grup de prizonieri care căpătaseră tocmai atunci săpun. Prizonierii fură crunt bătuţi şi apoi închişi într-un mic birou, la uşa căruia fu pusă o santinelă nemţească. Betriebsführerul ordonă să se comunice îndată gestapoului că cineva aprovizionează cu săpun pe prizonieri. Prizonierii erau ameninţaţi să fie împuşcaţi.

Aflînd despre aceasta, Pokatilov luă o hotărîre îndrăzneaţă. Nişte lăcătuşi chemaţi de la atelierele mecanice, izbutiră să demonteze o parte din peretele de scînduri al micului birou, fără

ca santinela să observe ceva. Prizonierii arestaţi fură scoşi şi ascunşi în sala cazanelor, iar peretele de scînduri montat la loc.

După sfatul lui Pokatilov, prizonierii eliberaţi luară o uşă de care nimeni nu avea nevoie şi, spunînd că erau trimişi să pună uşa la unul din corpurile de clădiri din afara combinatului, în care locuiau nemţi, prezentară portarului un bilet de liberă-trecere fals şi ieşiră de pe teritoriul combinatului.

Odată afară, prizonierii au căpătat adresa unei case conspirative; aici au fost puşi la dispoziţia lui Arseni Silvestrovici şi apoi trecuţi, după indicaţiile acestuia în staniţele din împrejurimi...

Dacă nu s-ar fi întîmplat istoria cu prizonierii şi schimbarea deodată a atitudinii lui Stift faţă de muncitori, toate ar fi mers la combinat ca şi mai înainte.

La centrala electrică de termoficare tot se mai continua cu repararea cazanului stricat; fabrica de margarină producea acelaşi *speisefett* rînced: locomobila care producea aburi se strica foarte des. Chestiunea rezervorului cu ulei „otrăvit" şi a locului cu săpun „minat", rămăsese tot baltă. La atelierele mecanice nu era chip s-o scoţi la capăt cu piesele pentru compresoare. Seminţele de bumbac tot mai ardeau în silozuri. Gavriil Artamonovici Şlîkov umbla prin combinat cu acelaşi mers liniştit, lovind uşor pămîntul cu bastonul pe care-l primise în dar. După arestarea lui Lîsenko parcă se gîrbovise şi mai tare decît înainte. Printre muncitori se spunea că Şlîkov era amestecat în moartea lui Svirid Sidorovici...

Sosise şi ajunul Anului Nou 1943.

Cînd acele ceasornicului ajunseră amîndouă în dreptul cifrei 12, tăcerea nopţii fu sfîşiată de bubuituri de tun. Artileria antiaeriană începu să bată cu înfrigurare, mitralierele îşi trimiteau în toate direcţiile gloanţele trasoare. Puşti şi arme automate trăgeau din toate părţile.

Locuitorii Krasnodarului săriră din pat, scoaseră capul pe fereastră, uitîndu-se la cer, trăgînd cu urechea şi aşteptînd obişnuita incursiune a bombardierelor sovietice. Dar nu veniră nici un fel de avioane. Împuşcăturile durară însă toată noaptea. Era o tragere dezordonată, cînd liniştindu-se, cînd înteţindu-se. Oamenii nu se putură dumiri care să fi fost pricina acestei alarme nocturne...

În noaptea aceea neliniştită, Valia primi o radiogramă: „Armata Roşie a ocupat Mozdokul".

În aceeaşi clipă, „tipografia" îşi şi începu activitatea. Fură tipărite imediat manifeste. Într-unul din ele, sub textul radiogramei care anunţa luarea Mozdokului şi încercuirea grupului de armate nemţeşti la Stalingrad, era prezentată o hartă schematică. Trei săgeţi îşi îndreptau vîrfurile lor ascuţite spre Krasnodar. Ele veneau din direcţiile cotului mijlociu al Donului, a Stalingradului şi a Mozdokului. Sub hartă era următorul text: „Ceasul eliberării se apropie! Moarte cotropitorilor fascişti!"

Dimineaţa, manifestul apăru la combinat. Skokova îl puse pe biroul lui Stift, înainte ca acesta să fi venit la combinat. Intrînd în cabinetul lui, betriebsführerul observă imediat mica, dar atît de elocventa foiţă de hîrtie...

Ar fi desigur greu să spun cît de puternică a fost impresia pe care o produse manifestul asupra lui Herbert Stift. Se poate ca asta să fi fost numai ultima picătură care să-l hotărască. Trebuie să presupunem că Stift cunoştea destul de bine situaţia de pe front. Afară de asta, vedea şi care era situaţia la combinat. Îşi simţea neputinţa de a face ceva şi nu mai voia, din tot sufletul său rău şi fricos decît un singur lucru: să scape măcar cu viaţa. Şi betriebsführerul se hotărî să fugă.

Spectacolul acestei fugi fu destul de comic. Betriebsführerul se îngriji el singur de maşina lui ca şi cum ar fi fost un simplu şofer. Se aproviziona cu benzină şi îşi puse deoparte o rezervă de şase bidoane cu benzină şi unul cu ulei. Puse apoi cu cea mai mare grijă motorul la punct şi se vîrî chiar sub maşină pentru a verifica ambreiajul. De sub pernele scaunelor scoase lanţuri pregătite de mai înainte şi îmbrăcă cu ele cauciucurile...

Cînd toate aceste pregătiri fură terminate, intră o clipă în cabinetul lui şi ieşi de acolo cu un geamantan greu în mînă. Stift era îmbrăcat într-un costum de voiaj. Pe cap avea o pălăriuţă tiroleză, cu o pană de cocoş. Pana aceasta de cocoş, înfiptă ţanţoş, nu se potrivea deloc cu înfăţişarea lui neliniştită...

Pe Stift nu-l petrecu decît feldwebelul Stroba. După arestarea lui Lîsenko şi plecarea lui Rodrian, betriebsführerul se făcuse rece faţă de Şlîkov. Nu numai că nu se mai sfătuia niciodată cu el, dar aproape că nu-l mai băga în seamă cînd îl întîlnea.

Feldwebelul stătea lîngă maşină şi după faţa lui trasă şi abătută, puteai ghici că Stroba îşi invidia şeful. Dacă feldwebelul ar fi fost el directorul administrativ al societăţii anonime pe acţiuni „Ost", de cînd s-ar fi mutat el din Krasnodarul acesta neliniştit, undeva mai aproape de „Vaterlandul" lui...

Stift puse în mişcare maşina şi ieşi pe poartă.

Toate acestea se întîmplaseră dimineaţa cam pe la zece. Era aproape patru după amiază cînd maşina lui Stift, plină de no-

roi intra iar pe poarta combinatului. Din maşină coborîră Herbert Stift, consilierul-şef al comandantului oraşului, şi trei agenţi ai gestapoului.

Betriebsführerul avea un aer destul de jalnic. Pălăriuţa tiroleză cu pană dispăruse...

— Adunaţi muncitorii lîngă biroul directorului! — ordonă consilierul feldwebelului Stroba.

După ce se adunară muncitorii, veniră consilierul şi Stift.

— Oameni rău intenţionaţi, — începu consilierul, — răspîndesc prin combinat zvonuri că plecarea domnului director ar fi datorită situaţiei defavorabile de pe front. Aceasta e o minciună a agenţilor bolşevici. Armata germană îşi continuă ofensiva ei victorioasă şi nu există vreo putere care s-o poată opri. Comandamentul german vă cere să vă încordaţi toate puterile ca în cel mai scurt timp, fabricile să fie puse în funcţiune. Cît priveşte plecarea de azi a domnului Stift, ea a fost urmarea unei delegaţii urgente. Domnia-sa s-a întors şi şi-a reluat iar atribuţiile.

Muncitorii ascultară în tăcere pe consilier. Cînd acesta termină, unii dintre ei voiră să plece, dar în clipa aceea, Stift luă cuvîntul şi strică toată afacerea.

— Plecînd în delegaţie, — zise el, — mi-am pierdut pălăria mea tiroleză cu pană. Poate că am pierdut-o în oraş, dar se prea poate s-o fi pierdut aici în combinat. Acela care mi-o va aduce, va primi o recompensă...

Cuvintele acestea ale betriebsführerului răsunară atît de neaşteptat şi Stift era atît de caraghios şi de jalnic, încît mulţi zîmbiră fără voie.

Tehnicianul Vasiliev, acela care venise în atelierele mecanice, tocmai pe cînd Potapovna stătea de vorbă cu baturiniştii stătea în rîndul întîi. Cuvintele lui Stift despre pălăriuţa tiroleză îl făcură să rîdă şi el nu se putu abţine să nu pufnească.

Consilierul se uită ameninţător la tehnician.

— Luaţi-l! — ordonă el la doi din agenţii gestapoului care veniseră cu el în maşină.

Aceştia îl apucară pe Vasiliev, îi legară mîinile la spate şi plecară cu el...

A doua zi, Şlîkov nu veni la combinat. Pokatilov se alarmă şi rugă pe Anna Potapovna să treacă imediat pe la Gavriil Artamonovici. Şlîkov locuia la Dubinka într-o căsuţă cu nevasta lui — o bătrînică de vîrsta lui şi cu fata lor.

Anna Potapovna se întoarse peste o oră. Trecu prin combinat ca o buimacă. Oamenii care o întîlneau o salutau dar ea nu vedea pe nimeni. Unii o întrebau cîte ceva dar ea nu răspundea nimănui nimic.

Se duse de-a dreptul la centrala electrică de termoficare şi îl chemă pe Pokatilov. După faţa ei trasă şi chinuită, acesta pricepu îndată că lui Şlîkov i se întîmplase ceva.
— L-au ridicat? — întrebă Pokatilov.
— Astă noapte...
Anna Potapovna spuse asta atît de încet, încît Pokatilov nu auzi nimic şi înţelese numai după mişcarea buzelor. După ce tăcu o vreme, bătrîna reluă :
— Eu sînt aceea care l-am trădat fără să vreau pe Gavriil Artamonîci !...
Anna Potapovna povesti lui Pokatilov că vorbise prin atelierele mecanice mai mult decît trebuia şi că tehnicianul Vasiliev auzise vorbele ei.
— El a spus nemţilor de Şlîkov, — zise cu convingere Anna Potapovna. — Numai el !
— Are să fie nevoie neapărat să pleci din Krasnodar, — spuse Pokatilov. — Dacă l-au ridicat pe Şlîkov, se poate întîmpla acelaşi lucru şi cu prietenii lui.
— Nu plec nicăieri, — zise Potapovna. — Dacă-i vorba să mor, atunci mor împreună cu Gavriil Artamonîci...
— Ai uitat de ce te-a rugat Gavriil Artamonîci ? — o întrebă Pokatilov. — Cine rămîne atunci să spună cînd s-or întoarce ai noştri tot adevărul despre Şlîkov ? Este vreunul care să cunoască mai bine adevărul decît tine ? Nu-i datoria ta să aperi tu de calomnie onoarea şi numele curat al lui Gavriil Artamonîci ?
În sfîrşit, Pokatilov izbuti s-o convingă pe bătrînă să plece din Krasnodar şi ea fu trecută peste rîu ajungînd cu bine în staniţa Beisug, acolo unde era stăpîn Mişa.
Veştea despre arestarea lui Şlîkov se răspîndi repede în combinat. La început, multora nu le venea să creadă.
— De ce să-l fi arestat oare nemţii pe slugoiul lor ? — spuneau muncitorii. — Şlîkov a fugit se vede pentru că se temea de răzbunarea noastră !...
Cînd însă vestea arestării lui Şlîkov se adeveri, mulţi fură zguduiţi.
Îmi aduc aminte ce mi-a spus atunci Skokova :
— Îl uram pe Şlîkov mai mult decît pe oricare altul. Îl întîlneam în fiecare zi la birou şi auzeam în fiecare zi cît de prietenos vorbea cu Rodrian sau cu Stift. Odată, Rodrian, nebănuind că înţeleg nemţeşte spuse în faţa mea la telefon : „Şlîkov ne e devotat ca un cîine". Cînd a fost arestat Lîsenko, puneam capul că era treaba lui Şlîkov. Mă bătea chiar gîndul să-l ucid... Şi, deodată, Şlîkov arestat ! Cînd mi-am dat însă seama cît de mult greşisem, cum îl nesocotisem eu şi tovarăşii mei, mi s-a

făcut ruşine — ruşine că nu-mi dădusem seama de nimic, că n-am dibuit pe eroul ascuns în omul pe care îl întîlneam zilnic !...

Mulţi oameni din combinat gîndeau ca şi Skokova. Numai un singur om se bucura de arestarea lui Şlîkov. Acesta era inginerul Porfiriev.

El îşi dădea seama că se isprăvise cu Gavriil Artamonovici şi că acestuia îi va fi cu neputinţă să se mai smulgă din mîinile lui Kristmann. Acum el, Porfiriev, era în sfîrşit liber şi nu mai atîrna de acest Şlîkov, autoritar şi atotputernic de care se temea atît de mult. Acum nu-l mai oprea nimic să treacă pe faţă de partea nemţilor şi să devină el omul cel mai de seamă din combinat ! Şi nici vorbă că Porfiriev ar fi şi făcut asta dacă nu era bileţelul pe care-l găsi pe biroul lui în ziua arestării lui Şlîkov. Bileţelul glăsuia numai atît :

„Inţelegerea dumitale cu Şlîkov rămîne în vigoare".

Porfiriev înţelese. Dacă Şlîkov nu mai era, rămăseseră prietenii lui...

Două zile după ce fusese arestat, Vasiliev se întoarse la combinat ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Celor care îl întrebau, le spunea că la gestapo lămurindu-se despre ce era vorba, i se dăduse drumul...

Intr-o seară pe cînd Vasiliev se întorcea acasă, fu oprit pe o stradă pustie din Dubinka de un grup de tineri muncitori, în frunte cu Kotrov.

— Să intrăm în casă, Vasiliev. Avem ceva de vorbit cu tine...

Tehnicianul pricepu îndată că i-a venit ceasul din urmă. El încercă să se smulgă din mîinile lor, să strige, să fugă, dar fu prins. In mîna unuia dintre muncitori, luci ţeava unui revolver.

Vasiliev recunoscu că-l trădase pe Şlîkov şi că acceptase să devină informator la gestapo. Nemţii nici nu avuseseră nevoie să-l chinuiască pe Vasiliev. Fusese destul că-l ţinuseră cîteva ore în celula în care erau aduşi arestaţii după interogatoriu, ca să se învoiască cu tot ceea ce cereau nemţii de la el...

A doua zi dimineaţă, o patrulă nemţească dădu în stradă de cadavrul trădătorului.

In aceeaşi zi, Arseni Silvestrovici dădu ordinul de trecere la ofensivă.

Prima lovitură trebuia să fie dată de către Iakov Ilici Bibikov.

...Era noapte. Pe cerul înalt, fără de nori, luceau stelele. Se vedea lămurit linia de cale ferată tăind stepa nesfîrşită. Stîlpii

de telegraf se întindeau pînă în zare. Sîrmele vuiau. Vîjîitul apelor Kubanului nevăzut în întuneric, abia se auzea. La stînga se vedeau în depărtare siluetele întunecate ale caselor Krasnodarului.

Pe o cărare îngustă care ducea printre lanuri de porumb, se furişa, silindu-se să nu facă zgomot, un grup de cazaci sub comanda lui Bibikov. Doi dintre ei duceau, pe o prăjină lungă, un sac voluminos care se legăna în cadenţa paşilor.

Trecură de lanurile de porumb. În faţa rambleului căii ferate se întindea un teren deschis, lat de vreo cincizeci de metri.

Cazacii se opriră. Bibikov se tîrî cu precauţie pînă la marginea porumbiştei şi văzu santinelele nemţeşti stînd la posturi, alături de gheretele lor şi de cazematele cu mitraliere. Distanţa între santinele nu era mai mare de o sută de metri. Între posturi se zăreau siluetele patrulelor.

Bibikov stătuse două nopţi la pîndă în porumbişte, observînd cu atenţie linia, aşa încît cunoştea bine locul.

Hitleriştii păzeau cu o grijă deosebită această linie ferată, unica legătură între Krasnodar şi Mozdok, unde erau în curs lupte sîngeroase şi grele pentru nemţi. Trenurile treceau pe această linie unul după altul ducînd spre răsărit întăririle trimise în grabă şi aducînd spre apus eşaloane de răniţi.

În depărtare tocmai apărură luminile camuflate ale unui tren. În faţă venea în goană o drezină blindată. Zgomotul trenului care se apropia creştea şi se auzea din ce în ce mai lămurit şi mai tare. Garnitura grea trecu pe dinaintea lui Bibikov. zăngănind din tampoane. Apoi se făcu iar linişte...

Cazacii, împreună cu Bibikov, porniră tîrîş spre dreapta. Lîngă sac rămăseseră doi oameni: un flăcăuaş şi un cazac mai în vîrstă. Flăcăuaşul desfăcu sacul. Din el apăru mai întîi capul, apoi trupul lungăreţ şi slab al unui porc care dormea liniştit. Acum sforăia uşor.

— Aşa vier înţeleg şi eu! — zise vesel băiatul, minunîndu-se. — Nu-i prost deloc că-i place băutura. Acum doarme şi nici nu-i pasă !...

Dinspre partea în care dispăruse grupul lui Bibikov, se auzi ţipătul unei păsări de noapte.

Cazacul mai în vîrstă scoase din buzunar o sticluţă, o destupă şi duse încet sticluţa la rîtul porcului. În aer se răspîndi un miros de amoniac.

Porcul se mişcă şi dădu nemulţumit din cap. Apoi deschise ochii mici şi răutăcioşi.

— Bună dimineaţa! — şopti ştrengăreşte flăcăuaşul.

Apoi scoase din buzunar o sticluţă cu terebentină, muie în ea o cîrpă pe care i-o vîrî porcului sub coadă. Porcul sări în sus ca ars, şi cu un ţipăt ascuţit şi sălbatic se repezi înainte, zvîrlind cît putea mai tare din picioarele dinapoi.

La postul nemţesc cel mai apropiat se iscă zarvă.

— Cine-i ? — strigă speriată santinela, luînd arma la ochi.

— Un purcel ! — strigau înveseliţi nemţii, sărind din cazemată şi alergînd după porc.

Porcul se aruncă în porumbişte, dar fu alungat de acolo de cazacii lui Bibikov şi începu să alerge, guiţînd, între porumbişte şi linie.

Nemţii încercară să-l prindă, dar porcul nu se lăsa prins şi fugea încoace şi încolo, făcînd zig-zaguri.

Unul dintre nemţi izbuti să apuce porcul de o ureche, dar acesta se smulse, trînti pe neamţ la pămînt şi fugi mai departe.

Cu fiecare clipă vînătoarea se făcea tot mai însufleţită şi mai zgomotoasă. Santinelele îşi lăsară armele lîngă gherete şi se luară după porc. Să tragă, nu aveau curajul, deoarece porcul alerga în toate părţile şi ar fi putut nimeri uşor în santinelele vecine. Lîngă linie se auzea guiţatul porcului, tropăitul cizmelor grele şi strigătele vesele ale nemţilor.

Din porumbişte răsună un ţipăt puternic de pasăre de noapte. Bibikov aşteptă clipa prielnică, apoi trecu tîrîndu-se cu plantatorii lui de mine prin locul deschis şi se furişară pînă la linia ferată fără ca nemţii să-i observe. Ajunşi acolo s-au apucat de lucru cu cuţitele, ca de obicei şi au aşezat minele sub traverse şi sub scîndurile unui podeţ de pe linie. Plantatorii de mine au sters apoi cu grijă urmele lucrului lor şi au dispărut pe nesimţite în porumbişte...

In clipa aceea se auzi o detunătură de armă urmată de guiţatul ascuţit al porcului, apoi o altă detunătură şi guiţatul încetă. Zgomotul, înăbuşit de distanţă, al vocilor vesele ale nemţilor ajungea pînă la Bibikov...

Pe cînd toate acestea se petreceau în dreapta unei mici halte pustii a liniei, în stînga aceleiaşi halte opera al doilea grup al lui Bibikov, condus de Fedosov şi Brîzgunov.

Plantatorii de mine veniseră şi aici cu o momeală vie. Numai că momeala nu mai era un godac îmbătat, ci doi viţei tineri.

Plantatorii de mine stătură întinşi multă vreme în tufiş. Lîngă ei, viţeii rumegau melancolic.

De dincolo de haltă, se auzea guițatul ascuțit al porcului, tropot de picioare, larmă de glasuri și rîsete.

Santinelele nemțești nu puteau înțelege ce se întîmplă acolo. Ele ieșiră din cazemata cea mai apropiată și stătură să asculte cu atenție. După cîteva minute cînd și-au dat seama despre ce era vorba, mulți dintre ei, și-au lăsat armele și au fugit spre haltă, nădăjduind, se vede, să-și capete și ei partea din această vînătoare veselă.

Atunci Fedosov dădu drumul viților.

Nu știu care a fost mijlocul întrebuințat de minerii noștri ca să „însuflețească" momeala. Dar viței au sărit din tufișuri, ca mușcați de șarpe și au pornit înnebuniți, cu cozile în vînt, spre rambleul liniei. S-au urcat pe rambleu, au rămas o clipă nemișcați, apoi s-au întors brusc și au luat-o la fugă de-a lungul liniei.

Santinelele nemțești fugiră după ei. Nemții învîrteau armele deasupra capului, se sileau să gonească viței de pe linie, dar viței alergau cu îndărătnicie pe terasament.

Și aici se repetă același lucru ca și la Bibikov. Fedosov puse repede minele pe linia a doua, le mască și dispăru în tufișuri.

Viței însă auzind împușcăturile se repeziră jos de pe rambleu și dispărură în întunericul nopții.

Și iarăși se făcu liniște. Santinelele nemțești stăteau tăcute la posturile lor. Patrula trecea încet de-a lungul liniei.

Peste vreo jumătate de oră, începu să se audă tot mai tare, dinspre Ust-Laba zgomotul unui tren care sosea. Mai întîi trecu cu bine peste podețul minat o drezină blindată. Luminînd calea ferată, cu niște felinare, o patrulă de patru soldați trecu în fugă peste podeț, uitîndu-se cu băgare de seamă la scîndurile podelei. Patrula semnaliză că podețul fusese controlat și trenul se apropie cu iuțeală intrînd pe podeț...

Se auzi o explozie. Un stîlp de flăcări țîșni de sub roțile locomotivei, acoperit imediat de un nor de aburi, venind de la cazanul spart de explozie.

Alte două explozii se contopiră într-o singură detunătură asurzitoare. Erau minele cu acțiune întîrziată, care explodaseră sub vagoanele trenului...

In acest timp se apropia de haltă trenul venind din partea opusă. Inaintea trenului trecuse de asemenea o drezină blindată, și din nou se semnalizase „calea liberă". Trenul gonea spre haltă. De dincolo de haltă se auzi o nouă explozie, pricinuită de minele puse de Fedosov.

Vagoanele încălecară unele peste altele, prefăcîndu-se în țăndări și formînd un morman de sfărîmături care luă foc.

A doua zi ni se aduse o radiogramă primită chiar atunci de către radiotelegrafistul taberei noastre, prin care Valia comunica de la Krasnodar:

„Cumpărat două harabale. Prețul scump“. Aceasta însemna: „Au fost aruncate în aer două trenuri. Rezultatele exploziilor sînt foarte bune“.

Radiograma era semnată „Cizmarul“. Știam că sub această semnătură misterioasă se ascundea Iakov Ilici Bibikov.

CAPITOLUL XII

Curînd după diversiunea de lîngă halta de cale ferată despre care am vorbit, Jora fu chemat la colonelul Kristmann. Intrînd în cabinetul acestuia, Jora văzu imediat că șeful gestapoului nu era în apele lui.

— Cunoști obiceiurile cerchezilor? — întrebă Kristmann.

— Cerchezii ne sînt vecini, — răspunse Jora. — Afară de asta, tatăl meu și cu mine aveam mulți prieteni printre ei.

— Cu atît mai bine... Aproape de Krasnodar se află aulul cerchez Ponejukai. Trebuie să-mi dau seama cum stau lucrurile acolo. Nu cunosc obiceiurile cerchezilor, așa că ajutorul dumitale îmi va fi de folos.

— Cînd aveți de gînd să vă duceți acolo? — întrebă Jora.

— Plecăm mîine sau poimîine.

Kristmann se ridică, se duse la fereastră și rămase acolo tăcut, bătînd toba cu degetele în geam. Jora, care cunoștea destul de bine pe colonel, înțelese că șeful era nervos.

— Am motive să presupun, — zise colonelul după un răstimp de tăcere, — că organizația clandestină din Krasnodar are o rețea întinsă de filiale și că una din aceste filiale se găsește în aulul Ponejukai. Dar deocamdată asta nu-i decît o presupunere... Și, în general de la o vreme, am încetat să mai pricep ceva, — adăugă el încruntîndu-se.

Kristmann făcu cîțiva pași prin cameră, apoi se opri, scoase o țigară și vru s-o aprindă. Chibriturile se rupeau unul după altul în mîinile lui, și aruncă cutia pe masă. Jora nu-l văzuse încă niciodată în starea asta de enervare.

— Am nimerit aici, în Kubanul vostru, într-un labirint fermecat, — zise Kristmann. — Cîteodată, mi se pare că am găsit ieșirea, dar fac un pas și iar mă cufund!

— Nu înțeleg despre ce-i vorba, domnule colonel.

— Am descoperit cu ajutorul dumitale postul de radio clandestin. Mi s-a părut că am pus mîna pe o verigă care să-mi permită să scot la iveală tot lanţul. Şi într-adevăr, de la postul de radio am trecut la Lîsenko. Puteam dori mai mult? El era, fără îndoială, unul dintre conducătorii mişcării clandestine. Dar iată că am ajuns iar la un punct mort. Lîsenko a murit fără să scoată o vorbă. Am pornit mai departe şi am avut norocul să dau de cartierul general al organizaţiei clandestine. Dar iarăşi ne-am împotmolit. Din ceea ce ar fi fost cu adevărat interesant, n-am găsit decît frînturi. Asta însă nu-i tot. Ne-a căzut în mînă Şlîkov. După cum ştii îl bănuiam demult. Era însă deştept, avea experienţă şi ştia să şteargă cu îndemînare urmele. Şi iată că acum îl ‹am şi pe Şlîkov. De data asta eram ferm convins că pusesem mîna pe veriga principală, că aveam în mîinile mele însăşi inima organizaţiei clandestine, minunat organizată, însă de fapt n-am făcut nici un pas înainte...

— Voiţi să spuneţi, domnule colonel, că şi Şlîkov a murit fără să fi denunţat pe nimeni?

Kristmann îşi încruntă sprîncenele şi se uită la Jora.

— Nu, Şlîkov trăieşte... Dar oamenii aceştia sînt nesimţitori la chinuri. Sau poate nu mai ştiu eu să înţeleg oamenii... Vei fi încunoştiinţat cînd va fi să plecăm la cerchezi. Poate că o să fie mai vorbăreţi decît cazacii aceştia...

Seara, Jora, se întîlni cu Arseni Silvestrovici, la una din casele conspirative din satul Kalinino, şi-i spuse ceea ce vorbise cu Kristmann. Socotind că în aul s-ar găsi mai multe posibilităţi decît în oraş, Jora propuse să-l ucidă acolo pe Kristmann. Dar lui Arseni Silvestrovici îi veni altă idee. El fu de părere ca ei să încerce să-l prindă de viu pe colonel atunci cînd se va duce în aulul Ponejukai, şi poate după aceea vor reuşi să-l schimbe cu Şlîkov.

Discutară multă vreme despre planul de răpire. Înainte de a pleca Jora, Arseni Silvestrovici scoase din buzunar numărul acela al ziarului din Taşkent pe care Kristmann i-l dăduse odată lui Jora, pentru a-l convinge de arestarea şi executarea tatălui său.

— Bineînţeles, ştiam că Kristmann minte, — zise Arseni Silvestrovici, — Dar am vrut să controlez... Ieri mi s-a adus de pe Pămîntul cel Mare numărul din „Pravda Vostoka" care poartă aceeaşi dată. După cum poţi vedea, în locul anunţului procuraturii, născocit de către colonel, în numărul original figurează o codespondenţă despre recordul stabilit de locuitorii din Samarkand la şantierul Farhadstroi. Iar acum, uită-te cu atenţie. Caracterele ziarului sînt vădit altele. Gazeta pe care ţi-a dat-o Kristmann este tipărită cu caracterele întrebuinţate pentru ziarul „Kubanul" care apare aici în Krasnodar, cu binecuvîntarea aceluiaşi

domn colonel! — Arseni Silvestrovici desfăcu în fața lui Jora un număr al ziarului care apărea la Krasnodar.

— După cum vezi, — urmă el, — trucul lui Kristmann este destul de simplu, deşi ar putea impresiona un om credul. Ziarul din Taşkent a fost cules şi tipărit special pentru tine, la noi, în tipografia de pe strada Krasnoarmeiskaia. Dar nu m-am mărginit numai să-ți procur numărul original al ziarului din Taşkent. Am pus pe cineva să intre în legătură cu tatăl tău. Zilele trecute am primit răspunsul. Tatăl tău e sănătos, locuieşte ca şi pînă acum la Taşkent şi ne trimite vorbă să-ți spunem că e mîndru de fiul lui.

Jora apucă cu înfrigurare mîna lui Arseni Silvestrovici şi o strînse cu putere.

— Nu m-am îndoit nici o clipă de tata! — spuse el, silindu-se să-şi stăpînească emoția care îl cuprinsese.

...A treia zi, dimineața, Jora fu iarăşi chemat la Kristmann. Afaceri urgente îl reținură însă pe colonel, aşa că nu putură pleca la Ponejukai decît după amiază.

Jora îl aştepta în cabinetul locotenentului Steinbock. În clipa în care suna telefonul şi colonelul comunica aghiotantului său că era gata de plecare, o dactilografă aduse lui Steinbock nişte liste. Jora îşi aruncă ochii pe ele şi zări din întîmplare propriul său nume.

— Grăbeşte-te, — zise aghiotantul, punîndu-şi mantaua. — Colonelului nu-i place să aştepte.

— O clipă şi te ajung, — zise Jora, prefăcîndu-se că mîna nu-i nimerea în mîneca paltonului.

— Închide uşa cînd ieşi! — îi strigă Steinbock ieşind din cabinet.

Jora puse repede una din copiile listei în buzunar. Ştia bine că nu se va mai întoarce niciodată acolo, iar dacă s-ar fi întîmplat să fie cumva adus, cu o vină mai mult sau mai puțin, asta era totuna.

Cum se află mai tîrziu, lista cuprindea numele tuturor acelora pe care nemții aveau de gînd să-i suprime. Toți care figurau pe listă fură încunoştiințați din timp de primejdia care îi amenința.

Kristmann plecă la Ponejukai însoțit de o puternică escortă. În cap venea o maşină blindată, apoi automobilul cu colonelul, Steinbock şi Jora, urmat de un camion cu soldați ai gestapoului.

Kristmann nu avu noroc. Trebui să se oprească şi să aştepte la podul plutitor de peste Kuban, apoi automobilul lui se împotmoli în noroiul unui drum de țară, din care nu mai putu ieşi,

așa că trebui să fie adusă din oraș o mașină mai puternică, care să poată răzbate prin drumurile desfundate.

La Ponejukai au ajuns cînd începuse să se întunece ; trebuia deci să stea noaptea în aul.

Kristmann și însoțitorii au fost întîmpinați de staroste, același cerchez cu barba albă care încercase, în fruntea bătrînilor săi, să-l salveze pe Volodea, baturinistul din Krasnodar, pe cînd lupta în pădure singur împotriva nemților.

Oaspeții au fost mai întîi poftiți la masă. După cină, colonelul se retrase cu starostele într-o odaie separată ca să stea de vorbă. Jora fu chemat și el să le servească de tîlmaci.

Înainte de a începe convorbirea, Kristmann simți nevoia să iasă afară.

— Cinstite oaspete, te rog să mă ierți, — zise starostele. — Aici în aul nu-i ca la oraș. Trebuie să mergeți în curte. O să vă însoțesc chiar eu.

Lăsînd oaspetele să treacă înainte, starostele schimbă o privire cu Jora. Acesta dădu din cap afirmativ...

Tustrei ieșiră în cerdacul în care stătea nemișcată o santinelă nemțească. Noaptea era întunecoasă. Kristmann se duse cu bătrînul cerchez în fundul grădinii. Jora se îndreptă spre mașină. Lîngă mașină stătea altă santinelă, care luă poziția de drepți, cînd văzu pe Jora. Santinela văzuse pe tînăr în mașină alături de Kristmann. Pe lîngă asta, Jora vorbea perfect nemțește și santinela crezu că avea în fața lui un înalt funcționar al gestapoului.

— Domnul colonel mi-a ordonat să trasport de urgență un pachet la Krasnodar, — zise Jora. — Dă dispoziție ca paznicul să deschidă poarta și să lase mașina să treacă.

Santinela plecă în fugă spre poartă...

Între timp, Kristmann și starostele mergeau prin grădină. Împrejur era întuneric beznă. Kristmann își uitase lanterna în casă. Starostele ținea respectuos pe colonel de braț.

Se auzi un foșnet. Se zăriră umbre alunecînd. Oameni nevăzuți aruncară repede în capetele lui Kristmann și al starostelui glugi grele, cercheze, și îi trîntiră la pămînt. O scurtă învălmășeală și apoi totul se liniști.

Cei doi prizonieri, cu glugile strîns înfășurate în jurul capetelor și mîinile legate la spate, fură băgați în niște saci mari. Se auzi șoptind în limba cercheză :

— Duceți-i... Mai repede...

Jora ședea în mașină. Aștepta.

Din întuneric apăru un grup de tineri cerchezi care duceau un sac greu.

— Puneți-l repede aici !

Sacul fu aruncat în maşină, care se puse în mişcare şi ieşi pe poartă atît de repede, încît era cît pe ce să calce santinela.

Alături de Jora şedea un tînăr cerchez, care arăta drumul spre podul plutitor. În spate, era sacul în care era legat Kristmann.

De-ar apuca numai să treacă peste Kuban, se gîndea Jora. De-ar putea-o lua înaintea lui Steinbock la pod. Era sigur că acesta va porni imediat pe urma lor. Acolo însă, în oraş, nu mai avea de ce să-i fie frică...

Jora conducea maşina în beznă, pe drumul necunoscut. Fără călăuza de lîngă el ar fi pierdut desigur calea în primele cinci minute. Jora ciuli urechile. Nu se auzea decît bîzîitul furios al motorului şi plescăitul noroiului sub cauciucuri. Să nu fi observat oare Steinbock dispariţia şefului lui?...

Iată şi podul plutitor! Jora avu noroc ca podul să fie tocmai la ţărm. El trecu cu bine Kubanul şi, luînd-o pe la margine, ajunse în satul Kalinino la casa conspirativă unde îl aştepta Arseni Silvestrovici.

Jora era fericit. Îi venea să cînte. Era glumă? Kristmann, însuşi colonelul Kristmann, legat cobză se afla într-un sac la spatele lui!

— Stai! — răsună strigătul unei patrule de noapte nemţeşti.

Jora răspunse în nemţeşte cu o voce sigură şi liniştită că maşina era a gestapoului, şi-i arătă permisul lipit de parbrizul maşinii. Şeful patrulei salută cu mîna la cozoroc şi lăsă maşina să treacă.

Maşina porni în goană mai departe. Iarăşi un strigăt, de data aceasta în ruseşte:

— Stai! Permisul?

În faţa maşinii răsăriră ca din pămînt cîteva siluete întunecate.

— Stalingrad! — zise cu voce sigură Jora.

— E de-ai noştri!... Ei, cum e?

— L-am adus!

În maşină sări un bărbat în vîrstă.

— Casa a treia, la dreapta.

— Ştiu. Am mai fost pe acolo.

Maşina se opri. Jora era demult aşteptat.

— Parola!

— Stalingrad.

— L-ai adus?

— Totu-i în regulă.

Sacul fu scos cu greu din maşină. Bărbatul în vîrstă, care sărise în maşină, se aşeză la volan. Pleca undeva în stepă, unde avea să părăsească maşina...

Sacul fu adus în casă. In mijlocul odăii stăteau Arseni Silvestrovici, Azardov şi Dereveanko.

— Felicitările mele! — zise Arseni Silvestrovici. — Hai, arată-mi-l! Vreau să-l văd pe Kristmann în carne şi oase.

Jora încercă să desfacă sacul, dar nu reuşi.

— Taie-l! — îi spuse Azardov, dîndu-i un cuţit.

Jora tăie frînghia şi desfăcu sacul. Din sac apăru un cap înfăşurat într-o glugă de culoare închisă. Tînărul smulse gluga. Inaintea lui era bătrînul cerchez, starostele aulului Ponejukai.

— I-am încurcat... Am încurcat sacii... — şopti Jora, îngălbenindu-se. — A scăpat!... Iar a scăpat!...

In noaptea aceea se întîmplase ca Butenko să aibă de reparat la gestapo o maşină de scris.

Nu mult după ce reparase maşinile de scris de la comandamentul jandarmeriei, Butenko părăsise combinatul, unde nu avea ce face. Se angajase apoi la un atelier mecanic de pe strada Proletarskaia. De aici, probabil după recomandaţia comandantului jandarmeriei, fusese chemat la gestapo.

Butenko fu reţinut noaptea în gestapo şi abia spre dimineaţă adus în subsol, într-unul din cabinetele judecătorilor de instrucţie, unde se afla maşina de scris care se defectase. Reparaţia era simplă de tot. Trebuia schimbată numai o pîrghie. Butenko isprăvi repede lucrul şi plecă sus.

Fu dus pe alt drum, prin tot felul de coridoare abia luminate şi pustii.

In faţa lui zări o uşă deschisă.

Pe uşă ieşi deodată Kristmann, cu vestonul mototolit şi murdar. Abia se întoarse din aulul unde fusese încercat un atentat la viaţa lui, şi venise la gestapo să-l tortureze pe Şlîkov. Pe Butenko îl miră expresia feţei colonelului. Era încruntată, chiar fioroasă şi, în acelaşi timp, buimăcită. Doi agenţi ai gestapoului împinseră pe coridor corpul neînsufleţit al unui om. Butenko îl recunoscu pe Şlîkov.

Ce se întîmplase mai departe, Butenko nu-şi mai aducea aminte.

Poate că ţipase. Poate că se aruncase chiar asupra lui Kristmann...

Işi veni în fire pe stradă. Era încă noapte. Mîinile îi erau legate la spate. Alături de el mergeau trei soldaţi nemţi.

Nu-şi dădea seama unde îl duceau. Înaintea ochilor îi stătea faţa schimonosită de durere a lui Şlîkov mort.

Butenko recunoscu piaţa Sennoi bazar. Îl aduseră la spînzurătoare. Deodată, dintr-un chioşc de alături, apărură nişte umbre care se aruncară asupra soldaţilor însoţitori. Doi nemţi căzură. Al treilea fugi, dar fu prins. Cineva îi dezlegă lui Butenko mîinile.

Apoi fu urcat într-o maşină şi dus într-o căsuţă din satul Kalinino. Aici află că-şi datora viaţa lui Piotr Baturin. Din ordinul lui Dereveanko, Baturin ieşise cu băieţii lui la „vînătoarea liberă" de ofiţeri nemţi şi aşa dăduseră din întîmplare peste Butenko...

CAPITOLUL XIII

Începînd de pe la mijlocul lui ianuarie, evenimentele începură să se precipite tot mai mult. Armata Roşie pornise ofensiva. Trebuiau tăiate imediat căile de comunicaţie ale nemţilor atît pe uscat cît şi pe apă.

„Războiul tăcut" se isprăvise. Începeau acum acţiunile militare directe şi făţişe ale detaşamentelor organizaţiei clandestine. Loviturile lor, îndreptate asupra duşmanului, se făceau din zi în zi mai puternice. Oamenii aceştia, căliţi în lupta din ilegalitate, se băteau cu o vitejie minunată.

Ar fi greu de povestit aici toate amănuntele stadiului nou în care intrase lupta organizaţiei clandestine cu ocupanţii. Voi încerca însă să-l schiţez aici în linii generale.

Conducerea organizaţiei clandestine a raionului Krasnodar o avea, ca şi pînă acum, Arseni Silvestrovici. Grupurile din oraş erau comandate de Dereveanko.

Iakov Ilici Bibikov începu seria de lovituri.

Nemţii reparaseră la nouă ianuarie calea ferată dintre Kavkavskaia şi Krasnodar, însă primul tren căruia i se dădu drumul sări în aer pe minele puse de minerii lui Bibikov.

La unsprezece ianuarie, postul de radio al detaşamentului primi comunicatul Biroului Sovietic de Informaţiuni anunţînd eliberarea de către Armata Roşie a localităţilor din zona Mineralnîie-Vodî. A doua zi, unităţile de avangardă ale Armatei Roşii treceau culmile munţilor Caucazului.

Detaşamentul nostru, care s-a încadrat în ofensiva generală a Armatei Roşii, ducea lupte aprige la poalele muntelui Lambin. Detaşamentul se făcuse mai mic — mulţi din plantatorii noştri de mine fuseseră trimişi pe la filialele noastre aşa că trebuia să punem la socoteală fiecare om. Pe lîngă asta, chiar cînd luptele

erau în toi, primisem nişte veşti care ne întristară. Lagunov şi Gladkih, trimişi de noi la Krasnodar, fuseseră arestaţi...

Numai trei oameni din grupul lui Lagunov au ajuns cu bine la Krasnodar. Aceştia erau Suhorebrova, Litovcenko şi Lugovoi. Acolo, Suhorebrova fu pusă la dispoziţia lui Azardov, sub conducerea căruia începuseră să se formeze noile grupuri ale organizaţiei clandestine, grupuri alcătuite din comsomolişti.

Potrivit indicaţiilor lui Dereveanko, Litovcenko şi Lugovoi fură trimişi la combinat, unde lucraseră altădată.

La douăzeci şi trei ianuarie, Armata Roşie eliberă Armavirul. Ca un ecou al acestei lovituri, izbucniră la Krasnodar noi explozii. Trebuie să vorbesc aici mai amănunţit despre aceste lovituri...

Între combinatul „Glavmargarin“ şi gara Krasnodar I se încrucişează trei linii de cale ferată.

Prima duce la Timaşevka şi, de acolo, spre Marea de Azov şi Rostov-pe-Don ; a doua, spre Tihoreţkaia ; a treia spre staniţa Kavkazskaia. Nemţii evacuau cu înfrigurare Krasnodarul. Tustrele liniile erau supraîncărcate, aşa că circulaţia se făcea anevoie. Dereveanko ordonă lui Bibikov să dea o lovitură în acest sector al căii ferate, şi anume lîngă depozitul de cărbuni pentru locomotive, acolo unde se afla sub traseul liniei un tunel de beton armat, tunelul prin care treceau liniile de tramvai şi şoseaua Krasnodar — Kavkazskaia.

La locul stabilit pentru diversiune era foarte greu de ajuns. In partea dinspre combinat se afla un cîmp mare deschis, şi deşi, pe străzile Krasnodarului ploua şi era noroi, cîmpul era încă acoperit de un strat gros de zăpadă. Puţin mai departe, peste şosea, se găseau nişte rezervoare de petrol, împrejmuite de un gard. In partea opusă, pe panta uşoară care cobora spre şosea era un seuar mare şi pustiu. Lîngă tunel şi rezervoarele de petrol se aflau posturi de santinele nemţeşti întărite.

Lui Bibikov i se dădură ca ajutoare pe Suhorebrova şi Fedosov. Au discutat multă vreme planul operaţiei şi în sfîrşit şi-au dat seama că s-au împotmolit. Era cu neputinţă ca cineva să poată să se strecoare neobservat înspre tunel, iar angajarea unei lupte deschise cu santinelele nu avea nici un rost. Fedosov găsi totuşi o soluţie şi anume să se distragă, la momentul oportun, atenţia santinelelor de la tunel.

Diversiunea fu fixată pentru noaptea spre douăzeci şi şapte ianuarie.

Bibikov, împreună cu trei ajutoare, ducînd cu ei o mare cantitate de trotil, se tîrîră prin cîmpul deschis spre tunel. Toţi erau îmbrăcaţi în halate albe şi siluetele lor se confundau cu fondul alb al zăpezii. Pe zăpadă se vedeau urme de cizme sol-

dăţeşti cu talpa lată, ceea ce arăta că, din cînd în cînd, treceau pe acolo patrule nemţeşti. Dacă cumva în clipele acelea ar fi apărut nemţii, grupului lui Bibikov nu-i rămînea altceva de făcut decît să se retragă luptînd...

De cealaltă parte a tunelului, prin scuarul pustiu, se furişară Suhorebrova şi patru comsomolişti ducînd cu ei un pachet de trotil.

Amîndouă grupurile au ajuns aproape în acelaşi timp la bazele de plecare. Prin ceaţa umedă se vedea nelămurit gura tunelului, siluetele santinelelor şi aceea a gardianului de la semafor care stătea în partea dinspre scuar şi dirija circulaţia. Plantatorii de mine aşteptau semnalul lui Fedosov. Dar Fedosov tăcea şi tuturora li se părea că timpul convenit trecuse demult...

În sfîrşit, se auzi o detunătură venind dinspre rezervoare, apoi încă două, urmate de împuşcături furioase şi dezordonate. Odată cu împuşcăturile se aprinse şi rezervorul de petrol de la margine. O lumină vie se revărsa peste cîmp. Diversioniştii se aruncară în zăpadă. Ceaţa umedă ţinea fumul gros aproape de pămînt. Vîntul îl aducea spre tunel şi, curînd, pînza deasă şi întunecoasă a fumului învălui tot ce era împrejur.

Împuşcăturile ce se auzeau dinspre rezervoare, deveneau tot mai dese. Aceasta însemna că Fedosov reuşise să-şi realizeze planul şi atrăsese asupra lui forţele principale ale gărzii tunelului.

Ascunşi de perdeaua de fum, diversioniştii se apropiară de tunel. O mică încăierare şi santinelele fură lichidate fără să se fi tras un singur foc. Minerii se apucară imediat de lucru.

Cel dintîi care isprăvi cu minarea fu grupul Suhorebrovei. Unul dintre comsomoliştii ei trecu prin tunel şi raportă lui Bibikov:

— La noi totu-i gata!

— Peste trei minute aruncăm în aer, — răspunse Iakov Ilici.

Comsomolistul intră în tunel. Puţin după aceea, răsună un fluierat strident. Un foculeţ trecu de-a lungul fitilului Bickford. Plantatorii de mine fugiră fără să se mai ascundă. În urma lor se auzi o explozie înăbuşită.

Linia de cale ferată fusese aruncată în aer. Şoseaua Krasnodar — Kavkazskaia era barată. Rezervorul de petrol aprins de Fedosov ardea. Nemţii au mai tras încă multă vreme în neştire în ceaţa întunecată şi umedă...

In ziua de treizeci şi unu ianuarie, în urma unor lupte crîncene, unităţi de-ale Armatei Roşii au eliberat Tihoreţkaia şi Maikopul. Ca un ecou îndepărtat, la Krasnodar, bubuiră iarăşi exploziile.

De data aceasta bubuiturile veneau de pe malul fluviului. Înainte de a fi părăsit oraşul, unităţile Armatei Roşii aruncaseră în aer podul de cale ferată de peste Kuban. Nemţii începuseră să-l repare. Mai întîi au încercat să ridice fermele din fluviu unde căzuseră la aruncarea în aer a podului, dar nu trecu multă vreme şi renunţară la asta şi hotărîră să pună altele noi. In acest scop nemţii au pus să fie dărîmate cîteva din clădirile mari din Krasnodar şi să fie aduse la fluviu grinzile de fier în dublu T, scoase de acolo, pentru a monta noile ferme. Era tocmai înainte de reconstrucţia podului. Organizaţia clandestină îşi trimise acolo oamenii ei, conduşi de Dereveanko. Lucrul mergea prost. Ba plecau muncitorii aduşi de prin sate, ba dispăreau, fără urmă, unul după altul, inginerii nemţi, ba se stricau maşinile...

Totuşi nemţii izbutiră să aşeze grinzile. Voiau tocmai să treacă la montatul fermelor cînd pe şantier fură aduse pe ascuns nişte geamantănaşe confecţionate în arsenalul clandestin. Şi noaptea răsunară deasupra fluviului explozii.

Nemţii se zăpăciră. Pe cer prinseră a se fugări razele albăstrui ale reflectoarelor; de jos bătea artileria antiaeriană; gloanţele trasoare desenau în întunericul nopţii linii multicolore. Nemţii erau încredinţaţi că podul fusese atacat de avioane sovietice. Avioane însă nu erau nicăieri. Plantatorii de mine avuseseră timpul să dispară. Construcţia podului trebuia acum luată de la capăt...

In aceeaşi noapte sosi la Krasnodar Elnikov. După ce a luat informaţii amănunţite cu privire la podurile de pontoane, îi mai rămînea acum să capete aprobarea lui Arseni Silvestrovici.

In vederea unei eventuale retrageri, comandamentul german hotărîse să-şi asigure trecerile peste fluviul Kuban. Nemţii aveau la dispoziţie două poduri de pontoane aruncate peste fluviu, la Stefanovka şi la Iablonovka, şi un pod fix la Goreacii Kliuci în afară de podul umblător de lîngă „KRES“ [1]. Comandamentul fascist bănuind, se vede, că aceste poduri erau sub observaţia permanentă a organizaţiei clandestine şi a partizanilor şi nevoind să se găsească la un moment dat în încurcătură, concentrase între Mariinskaia şi Elizavetinskaia pontoane de rezervă pentru poduri.

Elnikov expuse lui Arseni Silvestrovici planul său. El propunea distrugerea podurilor de pontoane prin lansarea pe apă împotriva lor, la momentul oportun, a debarcaderului plutitor, precum şi a unor şlepuri şi plute încărcate cu exploziv.

Planul lui Elnikov fu aprobat. Arseni Silvestrovici chemă la el pe Valia.

---

[1]) Uzina raională de electricitate din Krasnodar. (N. trad.)

Te-ai rugat de mine, Valentina, să-ţi dau o misiune. Te previn că am ales pentru tine o operaţie periculoasă şi grea.

— Sînt gata! — răspunse cu bucurie fata.

După ce au discutat vreme îndelungată planul în toate detaliile lui, a rămas stabilit ca Valia să se ocupe de debarcader, Pavlik, baturinistul, de şlepuri şi Azardov de plute. Pentru păstrarea provizorie a explozivelor, fu aleasă locuinţa nevestei mecanicului Butenko, care, după salvarea acestuia, locuia într-o casă conspirativă din satul Kalinino.

*
* *

In primele zile ale lui februarie veni la combinat un agent al gestapoului. Agentul se instală în biroul lui Stift şi chemă la el vreo zece muncitori.

— Cunoaşteţi pe oamenii aceştia? — îl întrebă agentul, arătîndu-le fotografiile lui Lagunov şi Gladkih.

Fără să se fi înţeles de mai înainte, toţi dădură din cap negativ şi adăugară:

— Nu... Nu-i cunoaştem...

A doua zi au fost chemaţi la gestapo cincisprezece oameni de la combinat, luaţi din diferite ateliere şi fabrici. Unul după altul ei au fost confruntaţi cu Lagunov şi Gladkih. Oricît de desfigurate de lovituri ar fi fost feţele arestaţilor, cum să nu-l fi recunoscut muncitorii pe Gladkih, preşedintele comitetului lor de fabrică? Dar iarăşi fiecare din cei cincisprezece răspunse:

— Nu. Nu-i cunosc...

*
* *

Ofensiva Armatei Roşii îşi urma cursul. In ziua de şase februarie fură luate oraşele Bataisk şi Eisk. Forţele organizaţiei clandestine care operau în raionul oraşului Krasnodar, dădură noi lovituri inamicului.

Cea dintîi din aceste lovituri o dădu nemţilor filiala noastră din Iablonovskaia. Aici lucrau de multă vreme două fete de pescar. Ele izbutiră să se împrietenească cu soldaţii nemţi care făceau paza podului de acolo. De obicei cam pe la amiază fetele se apropiau de pod cu coşuri pline de mere şi ouă, şi-şi vindeau marfa ieftin santinelelor nemţeşti. Fetele erau vesele, drăguţe, ştiau cîteva cuvinte nemţeşti şi flirtau de zor cu soldaţii. Era, desigur, un lucru foarte dezgustător să zîmbeşti nemţilor şi să fii drăguţă cu ei, şi totuşi fetele veneau în fiecare zi la pod şi se aşezau lîngă cablurile de oţel ale podului, cochetînd cu santinelele...

In primele zile ale lui ianuarie veniră la pod, travestite în căzăcioaice, Suhorebrova şi ajutoarele ei, cu ordinul de aruncare în aer a podului. Pentru motive necunoscute, nemţii schimbaseră cu puţin înainte paza podului. Ordinul rămînea însă ordin.

Fetele de pescar luară trotilul şi amorsele şi ieşiră ziua pe pod. In mîini aveau coşuri împletite şi se duceau, chipurile, la piaţă.

In mijlocul podului nu erau santinele şi fetele începură să lege repede calupurile de trotil de cablurile de oţel.

Staţionarea pe pod era strict oprită. Santinelele de la un capăt al podului începură a striga la fete, dar ele îşi văzură mai departe de treabă. Garda deschise focul şi două santinele se repeziră spre fete, dar nu izbutiră să ajungă pînă la ele. Două explozii bubuiră în acelaşi timp.

Podul se cutremură şi se prefăcu în ţăndări. Frînturi de pontoane nimereau în vîrtejuri, se învîrteau şi pluteau repede la vale duse de curent.

Cele două fete de pescar pieriră în explozie...

Suhorebrova se grăbea să ajungă la podul umblător de lîngă „KRES". Ajunsă acolo, ea îşi aşteptă rîndul şezînd pe un car, care trecea şi el dincolo. Alarmaţi de diversiunea de la Iablonovskaia, nemţii controlau cu atenţie pe toţi acei care aşteptau să treacă pe malul celălalt.

Ajunsă pe pod, ea se ascunse după un car şi legă pachetul de trotil de cablul de oţel, în chipul cel mai magistral. Nu degeaba urmase ea cursurile şcolii de minare de la Planceskaia.

După ce legă calupurile Suhorebrova aprinse fitilul Bickford.

Explozia tăie cablul de oţel ca şi cum ar fi tăiat un cuţit. Fata se aruncase în apă. Era o înotătoare bună şi se lăsă dusă de curent departe de locul exploziei. Un pescar o culese şi îi dădu să bea votcă. De la el fata află că fusese aruncat în aer şi podul de la Stefanovka, operaţie executată de filiala de acolo. Nemţilor nu le mai rămîneau decît pontoanele şi podul de la Goreacii Kliuci.

In aceeaşi zi Baturin întreprinse o diversiune reuşită la uzina electrică a tramvaielor situată lîngă canalul Karasun.

Baturin avea demult sub observaţie uzina şi căuta să descopere punctul slab al sistemului ei de pază. Nemţii păzeau însă uzina cu străşnicie, pentru că asigura curentul instalaţiei de reflectoare a aerodromului. In jurul uzinei stăteau posturi cu mitraliere şi santinele cu automate gata să tragă.

Dereveanko îl sfătui pe Baturin să pătrundă în uzină, folosindu-se de învălmăşeala pe care o va pricinui aruncarea în aer de către Suhorebrova a podului plutitor de lîngă „KRES“, care se afla în apropiere.

La ora indicată, Baturin cu băieţii lui se găseau ascunşi în casa cea mai apropiată de uzină. Sub bluzele lor de muncitori, ei aveau ascuns trotilul şi armele şi aşteptau răbdători explozia.

În sfîrşit bubui explozia de pe podul umblător. Muncitorii care lucrau în curtea uzinei ieşiră în stradă, dar nu trecu mult şi nemţii începură să-i alunge înapoi. Baturin împreună cu băieţii lui se amestecară în mulţime şi pătrunseră în curtea uzinei.

De acolo izbutiră să intre în corpul principal al uzinei. Ajunşi într-un coridor îngust, dădură de două santinele cu automate. Fără să şovăiască, cu pasul sigur, Baturin o luă înainte, trecu pe lîngă prima şi liniştit, fără să se grăbească, se apropie de a doua santinelă şi trecu şi de ea. Apoi îşi întoarse capul. Ajutorul lui era acum în dreptul primei santinele. Două lovituri repezi, aproape simultane, şi nemţii căzură la pămînt fără să fi icnit măcar.

Baturin şi ajutoarele lui trecură fugind în sala principală. Unicul supraveghetor neamţ scoase revolverul, dar nu apucă să tragă. Cu o lovitură de cuţit, însoţitorul lui Baturin îl ucise şi pe acesta.

Să aşeze mine la agregate şi să aprindă firele scurte a fost o treabă de cîteva clipe. Baturin şi cu tovarăşii săi abia au ajuns în curte şi explozia a şi izbucnit dărîmînd un colţ al uzinei.

Folosindu-se de panică, ilegaliştii o luară la fugă spre canalul Karasun şi dispărură...

Seara, conducătorii organizaţiei clandestine fură convocaţi de Arseni Silvestrovici la Institutul de cercetări ştiinţifice pentru cultura şi prelucrarea tutunului.

— Mi s-a comunicat azi, — zise el, — că Lagunov şi Gladkih au murit în chinuri la gestapo, fără să scoată o vorbă şi fără să-şi trădeze prietenii. Să le cinstim memoria.

Toţi se ridicară în picioare şi păstrară tăcere timp de un minut.

— Tovarăşi, — urmă Arseni Silvestrovici, — chiar acum am primit o radiogramă de la comandamentul mişcării de partizani din sud. Luptele se desfăşoară la porţile Krasnodarului. Ni se ordonă să dăm nemţilor ultima lovitură, lovitură hotărîtoare. Însărcinările pe care le avem de îndeplinit sînt numeroase. Trebuiesc distruse toate căile de comunicaţii, mijloacele de transport, depozitele de carburanţi precum şi ultimele mijloace de trecere peste Kuban. Întreaga noastră organizaţie trebuie să înceapă lupta pe faţă. Fiecare clipă este preţioasă!...

Arseni Silvestrovici împărţi misiunile. Fiecare căpătă o însărcinare precisă. Apoi se ridică de la masă. Slăbise mult în ultimele zile. Ochii îi erau duşi în fundul capului şi pleoapele roşii de nesomn. De trei zile nu mai închisese ochii. Dar Arseni Silvestrovici zîmbea vesel.

— Iac-aşa, prieteni, — zise el. — Ca şi înainte sîntem stăpîni pe situaţie. Iniţiativa e în mîinile noastre. Incă o lovitură şi am isprăvit.

CAPITOLUL XIV

Nouă februarie. La Krasnodar se auzea lămurit canonada. Luptele se dădeau acum în imediata apropiere a oraşului.

Nemţii evacuau cu înfrigurare oraşul. Coloanele de transport se scurgeau într-un şuvoi necontenit.

Ultimul pod peste Kuban care le mai rămăsese nemţilor era cel de la Goreacii Kliuci.

Bibikov încercase pînă acum de cîteva ori să ajungă la pod, dar nu izbutise. Podul era apărat cu o atenţie neslăbită. Nu rămînea altceva de făcut decît să se întreprindă o operaţie îndrăzneaţă.

In aceeaşi noapte două luntri cu bordurile abia ieşind din apă, pentru a fi mai puţin vizibile, fură încărcate cu mine cu explozie imediată. Intr-o luntre se urcă „bătrînul" nostru Ivan Semionovici Petrov — în cealaltă unul dintre experimentaţii plantatori de mine ai detaşamentului Bibikov.

Luntrile pluteau spre pod într-un întuneric de nepătruns. La oarecare distanţă de pod, plantatorii de mine săriră în apă şi înotară ţinîndu-se de luntri. Nu trecu mult şi îşi simţiră picioarele înţepenite de frig...

Cînd în faţa lor se profilă podul, minerii se dezlipiră de luntri şi se dădură la fund. Peste o clipă se auziră două bubuituri. Ultimul pod de peste Kuban sărise în aer.

Plantatorii noştri de mine izbutiră apoi să ajungă la mal...

In ziua de zece februarie cu fiecare ceas care trecea, zgomotul canonadei de lîngă Krasnodar se făcea tot mai mare. Nemţii se zbăteau, căutînd o ieşire. Şi atunci pe străzile oraşului ieşi tineretul mobilizat de Kotrov şi Suhorebrova.

Elevi, muncitori, studenţi, tăiară firele telegrafice şi telefonice. Ei pătrundeau prin luptă în depozitele de carburanţi reperate de mai înainte şi se apropiau de cisterne şi de rezervoare, le aruncau în aer cu petarde explozive, le stropeau cu lichide inflamabile sau le aprindeau cu calupuri de trotil primite de la arsenalul clandestin.

Din toate părţile răsunau împuşcături. Mulţi băieţi căzură luptînd cu nemţii, dar în locul lor răsăriră alţi luptători şi nemţii începură în curînd să creadă că fuseseră lansaţi paraşutişti sau că pătrunseseră în oraş partizanii din munţi.

O ciocnire cumplită avu loc lîngă depozitul principal de carburanţi din faţa uzinei „Sedin". Aici opera grupul lui Kotrov din care făceau parte studenţi ai institutelor din Krasnodar. Tineretul era înarmat cu revolvere, automate şi carabine.

Operaţia trebuia să se bazeze pe impetuozitatea loviturii şi iuţeala retragerii. Tineretului i-ar fi fost cu neputinţă să susţină vreme îndelungată lupta cu garda nemţească a depozitului înarmată cu mitraliere.

La semnalul dat de Kotrov, două grupuri de băieţi se aruncară deodată spre gheretele santinelelor aflate de o parte şi de cealaltă a uriaşelor rezervoare cu carburanţi şi începură să tragă şi să arunce cu grenade în ferestre. Plantatorii de mine omorîră patru santinele, se apropiară, tot în fugă, de rezervoare, puseră trotilul, aprinseră fitilurile Bickford şi se repeziră înapoi. In aceeaşi clipă, pe poarta uzinei „Sedin" care se afla în faţa depozitului, de cealaltă parte a căii ferate ieşiră în fugă nişte soldaţi şi înconjurară grupul de băieţi. Kotrov încercă să rupă cercul nemţilor şi să sară în ajutorul băieţilor, dar nu izbuti.

Băieţii se luptară cu un curaj admirabil, dar forţele nu erau egale. Nemţii făcură prizonieri pe cei grav răniţi şi îi spînzurară pe strada Krasnaia. Printre ei era şi studentul Nikolaev, unul din prietenii fiului meu mai mic...

In aceeaşi zi în urma ordinului lui Dereveanko, grupul lui Jora se îndreptă spre lagărul de concentrare de lîngă uzina „Kalinin". Un grup de agenţi ai gestapoului, în frunte cu locotenentul Steinbock, împuşca pe toţi arestaţii.

Tăind îngrăditura de sîrmă ghimpată, Jora cu băieţii lui năvăliră în lagăr. Se iscă o încăierare cu garda... Jora îşi avea socotelile lui cu lagărul acesta şi cu Steinbock şi voia acum să se răfuiască. Aici îşi găsise locotenentul neamţ, cu cîteva luni înainte „colegul" de la politehnica din Berlin...

Jora îl recunoscu de departe şi se repezi la el. Voia să tragă numai atunci cînd ar fi fost sigur că nu va greşi. Dar Steinbock i-o luă înainte. O împuşcătură, o durere ascuţită care-i săgetă umărul stîng, şi Jora căzu.

Steinbock se apropie fugind şi se aplecă asupra lui Jora... Incordîndu-şi ultimele puteri, tînărul ridică revolverul şi trase. Aghiotantul lui Kristmann se prăbuşi cu capul zdrobit. Jora îşi pierdu cunoştinţa.

În seara zilei de 10 februarie, Valia veni acasă la Elena Mihailovna, nevasta lui Butenko care locuia pe strada Maxim Gorki la nr. 9/4, chiar pe malul Kubanului. Lovitura împotriva podurilor nemţeşti de pontoane fusese hotărîtă pentru noaptea aceea şi Valia trebuia să ducă explozivele la debarcader.

— Vreau să merg şi eu cu dumneata, — îi spuse cu hotărîre Elena Mihailovna.

— Fii serioasă, Elena Mihailovna! Operaţia e foarte periculoasă. Asta nu-i treabă pentru o femeie...

— Dar dumneata, Valia, cum te duci?

— Eu am cu nemţii socotelile mele... Dar dumneata? Închipuieşte-ţi, va trebui să sari în Kuban, să înoţi în apa rece.

— Eu sînt fiică de pescar şi înot ca peştele... Ia-mă cu dumneata, Valia!

Valentina nu putu să n-o ia cu dînsa...

În noaptea aceea, noaptea spre unsprezece februarie, deasupra Kubanului ţîşniră două rachete albe. Era semnalul dat de Elnikov.

Un mic grup de oameni se furişă înspre debarcaderul plutitor din faţa străzii Gorki. Se auziră gemete înăbuşite, apoi un clipocit slab. Paznicii fuseseră lichidaţi de ajutoarele Valiei...

Debarcaderul se depărta încet de mal. La proră şedeau Valia şi Elena Mihailovna, iar la cîrmă doi tineri lăcătuşi de la atelierele mecanice ale combinatului.

Lună nu era şi pe apă domnea bezna. Apele mari ale Kubanului îşi mînau cu iuţeală la vale valurile negre şi reci. Undeva, foarte aproape, bubuiau tunurile. Jumătatea dinspre răsărit a cerului era înroşită de reflexele salvelor de artilerie care izbucneau întruna ca nişte fulgere.

Valia privea cu încordare în întunericul nopţii.

— Ţineţi dreapta! — comandă ea.

Kubanul ducea repede la vale debarcaderul. Două femei şi doi băieţi pluteau spre o moarte aproape sigură. În urma debarcaderului pluteau şlepurile desprinse din pripoanele de la cheiul din dreptul străzii Gorki. Şlepurile erau conduse de baturinistul Pavlik.

Din întuneric apărură deodată podurile de pontoane. Nu rămăseseră decît şase. Celelalte fuseseră expediate de nemţi la Slavianskaia şi Temriuk.

Şuvoaiele de soldaţi cu arme automate, tancuri, maşini, artilerie, curgeau fără încetare pe pontoane...

Deodată se ivi din beznă chiar lîngă pod, debarcaderul uriaş. Nemţii nu pricepeau ce se întîmplase. Pe poduri se iscă panică. Debarcaderul se izbi cu toată greutatea lui de primul pod, rupîndu-l, apoi de al doilea care avu aceeaşi soartă. Soldaţi, căruţe, automobile, tunuri, tancuri, căzură laolaltă în apa rece ca gheaţa a Kubanului. De pe mal porniră împuşcături dezordonate.

În urma debarcaderului apărură şlepurile grele. Acestea rupseră şi ele două poduri. Iarăşi se auziră ţipete, împuşcături...

Dar podul al cincilea şi podul al şaselea rămăseseră locului.

Valia şi Elena Mihailovna tot mai erau pe debarcader.

Pe cerul negru ţîşni o rachetă roşie, lăsînd după ea o dîră de foc.

Azardov dădea semnalul: „În apă!" Era semnalul care anunţa că de podurile rămase întregi se apropiau plutele încărcate cu explozibile.

Cei ce se aflau pe debarcader şi pe şlepuri săriră în apă şi porniră înot spre mal...

Deodată cîteva explozii se contopiră într-un singur bubuit asurzitor. Coloane de apă se ridicau spre cerul întunecos şi prin aer zburară bucăţi de pontoane, de şlepuri, de debarcader. Exploziile aruncară în rîu cadavrele sfîşiate ale soldaţilor, tunuri, automobile şi căruţe distruse. Un tanc greu se prăbuşi în apă. Pe mal, cercetaşii lui Elnikov ajutară Valiei, Elenei Mihailovna şi lui Azardov, îngheţaţi de frig şi asurziţi de zgomotul exploziei, să iasă din apă...

În zorii zilei de unsprezece februarie nemţii aruncară în grabă peste Kuban podeţe de asalt. Era singurul lucru pe care îl mai puteau face. Forţele mişcării clandestine distruseră şi aceste podeţe, cu pachete de explozibile. Aici comanda Luiza, fosta vînzătoare a magazinului „Camelia" şi prietena ei, fata gazdei lui Jora, de pe vremea cînd locuia în căsuţa de la Dubinka...

Pe străzile Krasnodarului nu mai contenea şuvoiul de camioane, de tancuri, de maşini blindate. Din ganguri, de după colţurile caselor, de după garduri, băieţii lui Kotrov aruncau în ele sticle cu lichide inflamabile. Volodea şi Viktor Baturin împreună cu alţi băieţandri, prieteni de-ai lor, presărară tot oraşul cu „purici" uriaşi, de 4 centimetri, confecţionaţi din timp de către Piotr Evlampievici. „Puricii" găureau cauciucurile şi maşinile se opreau blocînd întreaga circulaţie pe străzi...

*

* *

...Jora îşi veni în fire în ziua de unsprezece februarie. Se întreba ce se întîmplase cu el. Unde se afla? Era într-o cămăruţă

joasă, boltită. Împrejurul lui erau zeci de oameni. Unii erau întinşi pe paturi de lemn, alţii şedeau pe jos. Mulţi din ei erau răniţi, cu feţele desfigurate de chinuri. Jora îşi dădu seama că era în beciul gestapoului...

Vecinul lui îi ajută să-şi lege puţin rana. Osul era întreg, dar pierduse mult sînge şi i se învîrtea capul de slăbiciune. Jora simţi că îl părăsesc puterile şi se culcă pe jos într-o stare de semiconştienţă.

Trecură cîteva ore. Jora ridică capul. Din coridor veneau glasuri agitate şi paşi. În odaie se răspîndi un miros puternic de petrol, iar prin crăpătura uşii pătrunse un nouraş străveziu de fum înecăcios.

— Au pus foc casei!... Ardem!... Foc!... — se auzeau ţipetele speriate ale deţinuţilor. Unii băteau deznădăjduiţi cu pumnii în uşă. Toţi se înghesuiau în uşă, strivindu-se unii pe alţii.

Jora se ridică de jos, clătinîndu-se.

— Stai! — strigă el, acoperind zgomotul. — Ascultaţi. Comanda la mine! — Stricaţi paturile şi aduceţi scîndurile! Spargem îndată uşa.

Vocea lui puternică şi autoritară făcu pe toţi să se supună. Paturile fură repede desfăcute şi se folosiră de scînduri ca de nişte berbeci. Loviturile grele ale scîndurilor zdruncinară uşa, care pîrîi şi căzu pe podeaua de piatră.

Deţinuţii ieşiră fugind în coridorul plin de fum gros prin care pîlpîiau limbi de foc. Arestaţii se repeziră spre ieşire. Din celulele vecine se auzeau strigăte de ajutor.

— Stai! — se auzi din nou vocea lui Jora. — Sfărîmaţi lacătele de la uşi! Duceţi berbecul spre ieşire!

Jora şi cîţiva deţinuţi se repeziră către uşa care ducea afară. Iar răsunară lovituri, dar de data aceasta uşa grea nu cedă.

— Daţi mai tare! — strigă Jora.

Din spate veneau fugind zeci de arestaţi care scăpaseră din celule. În învălmăşeală cineva îl împinse pe Jora, care căzu, se lovi la umărul rănit şi iarăşi îşi pierdu cunoştinţa...

Baurinistul Mişa se afla în staniţa Beisug unde se pregătea să dea o lovitură hotărîtoare. Cu cîteva zile mai înainte i se aduseseră din ordinul lui Arseni Silvestrovici cîteva maşini pline cu cartuşe, benzi de mitralieră şi grenade Odată cu maşinile sosiseră şi doi ofiţeri sovietici, invalizi din Marele Război pentru Apărarea Patriei.

Mişa convocă „consiliul militar". După discuţii înfierbîntate fu adoptat un plan îndrăzneţ.

Mişa dădu ordin detaşamentului să încalece şi, luînd cu el pe cazacii bătrîni care mai rămăseseră în staniţa Beisug, se furişă prin vîlcele şi drumuri de ţară, ajunse pînă în apropierea Krasnodarului şi îşi ascunse detaşamentul la marginea unei staniţe.

Acolo îşi împărţi detaşamentul în trei grupuri.

Primul grup trebuia să organizeze o ambuscadă în partea dinspre rîu, al doilea să ocupe o poziţie la marginile staniţei, iar cel de al treilea să se tîrască spre bateriile de artilerie şi cuiburile de mitralieră nemţeşti. Mişa, împreună cu unul din ofiţerii care îi fuseră trimişi, se urcă în clopotniţa bisericii staniţei.

Nemţii construiseră în cîteva zile, lîngă staniţă, nişte poziţii de apărare îndreptate în direcţia de unde erau aşteptate unităţile Armatei Roşii în ofensivă. Mişa primise însărcinarea să atace aceste întăriri lovind din spate frontul nemţesc, atunci cînd aveau să se apropie unităţile armatei noastre.

Primele lanţuri de trăgători ale unităţilor Armatei Roşii începură să se arate cam pe la amiază. Nemţii deschiseră un uragan de foc.

Pe clopotniţă apăru un steag roşu, semnalul pentru intrarea în acţiune a celui de al doilea grup. Tinerii cazaci porniră la atac şi pe uliţele staniţei începu lupta cu rezervele nemţeşti.

Două rachete roşii lansate din clopotniţă descriseră nişte dungi de foc şi căzură în dispozitivul artileriei nemţeşti. Grupul al treilea începu imediat lupta. Băieţii aruncară grenade în bateriile nemţeşti, atacară pe nemţi cu focuri de carabină şi distruseră cuiburile de mitralieră.

Nemţii crezură că au fost încercuiţi şi începură să se retragă în dezordine. Acesta era momentul în care, venind dinspre rîu, „regimentul de ambuscadă“ se aruncă cu săbiile scoase în flancul acelora care se retrăgeau. Dinspre răsărit atacau rîndurile dese ale batalioanelor de infanterie sovietică.

*

* *

La unsprezece februarie, la amiază, luptele ajunseseră chiar la periferia Krasnodarului.

Herbert Stift nu mai era de multă vreme la combinat. În sfîrşit tot izbutise să fugă. Din toată administraţia nemţească a combinatului nu rămăsese decît feldwebelul Stroba care comanda echipa de mineri însărcinată cu aruncarea în aer a combinatului.

Împărţiţi în grupuri mici, minerii nemţi se răspîndiră în fugă spre fabrici.

Sarcina micului grup de activişti ai organizaţiei clandestine rămas la combinat era să salveze fabricile. Cu toate că erau prea

puţini ca să lupte deschis, totuşi şi aici se auzeau împuşcături răzleţe şi minerii nemţi cădeau răpuşi...

Venise acum rîndul fabricii de margarină. Pionerii nemţi lucrau lîngă rezervorul de ulei. Pachetele de trotil erau deja puse sub rezervor. Nemţii, afară de unul care trebuia să aprindă fitilul Bickford, plecaseră.

Minerul aprinse bricheta... dar în spatele lui răsări deodată muncitorul Ivan Ostrolenko. O lovitură cu un drug gros de fier şi neamţul căzu cu ţeasta sfărîmată. Ostrolenko se repezi asupra fitilului care ardea şi stinse cu mîna focul ce atinsese aproape trotilul.

— Să nu te-atingi de bunurile sovietice!... — bodogăni Ostrolenko, uitîndu-se la neamţul mort.

La centrala electrică de termoficare aceeaşi treabă trebuia s-o facă feldwebelul Stroba. El se apropie de cazane cu un pachet de trotil în mînă. De după o coloană se auzi o detunătură şi Stroba căzu mort. Cel care trăsese era Pokatilov...

Bătrînul maistru ieşi pe aleea principală. Ultimii pioneri nemţi fugeau pe poarta combinatului. Pokatilov se întîlni cu Ivan Ostrolenko.

— Cum de-ai nimerit aici, Ivan? — întrebă mirat directorul centralei.

— La fel ca şi tine. Trebuie să avem grijă. Doară-i atîta avere aici. Să nu cumva să se întîmple ceva...

Unităţile nemţeşti care rămăseseră în oraş aruncau în aer clădirile mari, jefuiau casele şi le aprindeau.

Toţi luptătorii din organizaţiile clandestine care mai rămăseseră, ieşiră pe străzi, la vînătoare de incendiatori.

Kotrov şi băieţii lui sparseră uşa care ducea în beciurile gestapoului. Valuri de fum înecăcios izbucniră afară. In coridor lîngă uşă, zăcea un morman de trupuri omeneşti. Comsomoliştii găsiră printre cadavre cîţiva arestaţi care mai trăiau şi-i transportară într-o casă vecină. Printre ei era şi Jora...

Baturin, Azardov şi Valia luptau încă cu nemţii la marginea oraşului. Prin faţa lor trecură ultimele unităţi nemţeşti care apărau oraşul. Luptătorii din organizaţiile clandestine, ascunşi într-o căsuţă, atacară pe nemţi din spate. Zărindu-i, nemţii înconjurară casa. Situaţia era grea. Cartuşele celor asediaţi erau pe sfîrşite şi nu mai aveau decît o singură grenadă antitanc, pe care o păstrau pentru ei.

— Economisiţi cartuşele! — ordonă Azardov a nu ştiu cîta oară.

Tocmai cînd cei înconjurați socoteau că le mai rămăseseră numai puține clipe de trăit, se auzi un tropot de copite și chiote voinicești de cazaci. Pe stradă apărură niște călăreți. In fruntea lor călărea pe un roib baturinistul Mișa.

Nemții își închipuiră că în oraș pătrunseseră unități căzăcești și, îngroziți, o luară la fugă.

— Mișka ! — strigă vesel Baturin.

Mihail însă se uita la Valia. Haina ei de piele era plină de sînge. Fata fusese rănită de un glonte nemțesc.

— Ești rănită, Valia ? — o întrebă speriat Mișa. Fără să aștepte răspunsul ei, se aplecă, ridică fata și o puse dinaintea lui de-a-curmezișul șeii.

— Zece oameni rămîn aici. Ceilalți după mine ! — ordonă Mișa.

Cazacii porniră înapoi ca fulgerul.

— Mai rabdă puțin, Valia ! — zise Mișa. — Nu mai avem mult... Ai noștri-s aici, aproape de tot. Mai rabdă, dragă. Te trimitem acuși la spital.

In fața lor apărură primele lanțuri de trăgători ale Armatei Roșii care atacau. Mișa opri calul din plin galop.

— Tovarăși, fata-i rănită, — spuse el unui ofițer care era mai aproape. — Trimiteți-o vă rog, la un post de prim ajutor...

Dar Valia sări singură de pe cal.

— N-am nimic, Mihail... O zgîrietură... Un fleac !

— La postul de prim ajutor ! — repetă cu încăpățînare Mișa. Apoi ordonă călăreților lui : — In trap după mine ! Incercuiți ! — și, învîrtind sabia deasupra capului, își îndreptă calul spre o stradelă lăturalnică...

Deodată, foarte aproape de el, veni vîjîind și explodă o mină nemțească. Cîțiva ostași căzură. O clipă lanțul de trăgători șovăi.

Valia apucă arma unui ostaș ucis, o ridică deasupra capului și strigă :

— Inainte, tovarăși ! Ura !

In primele rînduri ale coloanei de asalt, fata pătrunse în oraș...

In zorii zilei de douăsprezece februarie capitala Kubanului fu eliberată de sub nemți.

Krasnodarul era al nostru !

CAPITOLUL XV

Din ordinul comandamentului armatei, avusesem de aruncat în aer niște drumuri de retragere ale nemților, la o depărtare de șaizeci de kilometri de oraș, așa că, după cum am mai spus-o,

grupul principal al detaşamentului nostru de partizani nu intră în Krasnodar, decît trei zile după eliberarea oraşului.

Detaşamentul nostru de partizani era format mai cu seamă din muncitori ai combinatului „Glavmargarin". Îndată ce ne-am întors la Krasnodar, ei s-au dus toţi la fabricile lor.

Chiar în prima zi a întoarcerii noastre, avu loc la combinat un miting spontan.

Muncitorii care rămăseseră fără să vrea sub nemţi şi partizanii întorşi din munţi luară pe rînd cuvîntul şi jurară să-şi pună toate puterile şi stăruinţa la refacerea combinatului.

— Trebuie, — spuneau vorbitorii, — să putem începe cît mai curînd să trimitem produsele fabricilor noastre Armatei Roşii şi muncitorilor Kubanului şi ai Uniunii Sovietice care zdrobesc pe inamicul odios!

Mare era numărul acelora care erau sincer îndureraţi că Evgheni, Lîsenko, Şlîkov şi alţi patrioţi nu ajunseseră să vadă zilele acestea luminoase. Combinatul suferise stricăciuni grele, şi foştii partizani şi foştii membri ai organizaţiei clandestine îşi suflecară mînecile şi începură refacerea lui.

Verebei, vechiul nostru tovarăş din detaşamentul de partizani şi înainte vreme directorul fabricii de săpun, veni la combinat chiar în prima zi după întoarcerea lui în oraşul natal. Se apropie liniştit de cazanul cu săpun şi scoase minele care zăcuseră acolo jumătate de an fără să fi explodat, apoi, în strigătele entuziasmate ale acelora care se strînseseră în jurul lui, deşurubă capacul de sus al rezervorului.

Curînd după aceasta, optzeci de tone de săpun de cea mai bună calitate împachetat în ambalaje speciale, iscusit ascunse de Şlîkov, fură trimise în dar Armatei Roşii din partea colectivului muncitorilor combinatului.

Inginerul Elnikov, directorul fabricii de grăsimi hidrogenate, începu peste şapte zile să producă tone de săpun lichid şi trecu şi la rafinarea uleiului.

Lăcătuşii atelierelor mecanice găsiră piesele ascunse şi se apucară să repare compresoarele, pompele şi agregatele.

Slaşciov, vechiul nostru tovarăş din detaşamentul de partizani, împreună cu Pokatilov, activist al organizaţiei clandestine, montară la centrala electrică de termoficare cazane noi. Fabrica de margarină începu să scoată iar produse de calitatea celor de mai înainte, cu valoarea nutritivă completă. Pompierii stinseră în sfîrşit focul care ardea în silozuri încă de la plecarea noastră din Krasnodar.

Oameni noi înlocuiră pe cei ce pieriseră. Maria Feodorovna Ilino, nevasta fiului meu Evgheni, înlocui pe Svirid Sidorovici Lîsenko, iar partizanul plantator de mine, Fedosov, pe Gavriil Artamonovici Şlîkov. În fruntea combinatului fu pus un parti-

zan de-al nostru, inginerul Mihail Denisovici Litvinov. Gheronti Nikolaevici Vetlughin, directorul „Şcolii noastre superioare de minare", fu numit inginer-şef.

Combinatul îşi reîncepu activitatea într-un ritm accelerat.

Eu rămăsesem ceea ce fusesem şi mai înainte, directorul Institutului de chimie tehnologică din Krasnodar.

Intîlneam adesea pe activiştii organizaţiei clandestine.

Zilele treceau una după alta. Detaşamentul nostru îşi împlinise misiunea.

Mi se părea că venise timpul să scriu istoria întîmplărilor prin care trecusem. Cu toate că aveam de lucru pînă peste cap, m-am hotărît să rup cîte un ceas din somnul meu şi am început să aştern pe hîrtie prima carte a „Insemnărilor unui partizan".

Recunosc că mi-a venit greu să mă despart de viaţa mea de luptă. Şi, afară de asta mi-era şi ciudă: nemţii mai erau încă în Kuban. Ei construiau aşa-numita „Linie Albastră", nădăjduind să poată rămîne în Taman sprijiniţi pe fortificaţiile ei şi să înceapă o nouă ofensivă asupra Kubanului...

CARTEA A TREIA

„Linia Albastră“

PARTEA ÎNTÎIA

CAPITOLUL I

După cum am mai spus în cărțile precedente ale „Insemnările unui partizan", Armata Roșie a eliberat Krasnodarul de cotropitorii germano-fasciști la douăsprezece februarie 1943. Cîteva zile după aceea, luptînd tot timpul, detașamentul nostru se întoarse în capitala Kubanului.

Inamicul era însă aproape și lupta îndîrjită pe care o duceam împotriva lui încă nu se isprăvise. Imi amintesc că la șaseprezece mai — ziua reînmormîntării fiilor mei în scuarul Sverdlov — tot se mai auzea în Krasnodar canonada artileriei noastre care distrugea fortificațiile nemților și orașul tot se mai afla sub amenințarea raidurilor aviației fasciste.

Scoși din Krasnodar, nemții se mai apărau cu înverșunare și tenacitate. Incordîndu-și toate forțele, se agățau de fiecare localitate, căutînd mai cu seamă să păstreze în mîinile lor stanițele mari pe care le fortificaseră. Aveau nevoie să oprească cu orice preț Armata Roșie, care se afla acum în plină ofensivă și să isprăvească construcția puternicei linii de fortificații de cîmp care despărțea Kubanul de Taman. Mai tîrziu, potrivit înclinației hitleriștilor pentru denumiri răsunătoare și pompoase ei dădură acestui sistem de fortificații numele de „Linia albastră". Nemții proiectau să creeze sub protecția acestei linii o bază de atac de unde să se poată porni mai tîrziu o nouă ofensivă împotriva Kubanului și mai departe, împotriva Caucazului, ofensivă pe care o anunțau de pe acum, chiar ei, cu surle și tobe, în ordinele lor de zi și în comunicatele lor, pline de lăudăroșenia și impertinența lor obișnuită.

In perioada în care Armata Roșie ajunsese la „Linia albastră" și se pregătea s-o ia cu asalt, această linie se întindea

sub forma unui „S" uriaş care se rezema cu flancul stîng de limanurile Mării de Azov, iar cu cel drept se apropia de Marea Neagră.

Principalul dispozitiv de apărare avea o adîncime de cinci pînă la şase kilometri. Fortificaţiile se întindeau pe o lungime de treizeci-patruzeci de kilometri. Toate înălţimle şi localităţile fuseseră transformate în puternice centre de rezistenţă şi în puncte de sprijin, formînd linii neîntrerupte de tranşee şi de şanţuri la profil normal. Intervalele între punctele de sprijin erau completate cu cuiburi de mitralieră de beton armat. Prima linie a fortificaţiilor avea o acoperire formată din cîteva rînduri de garduri de sîrmă ghimpată şi din tot felul de obstacole, din şanţuri şi cîmpuri de mine, care mergeau în unele locuri pînă la o adîncime de cinci sute de metri. Dese erau sectoarele unde nemţii aşezaseră pînă la două mii cinci sute de mine pe kilometru pătrat.

Prizonierii nemţi declarau cu toţii că Hitler dăduse ordinul să se păstreze cu orice preţ „Linia albastră". Sub acoperirea acestei linii, Hitler nădăjduia să poată folosi baza de atac de la Taman pentru pornirea unei noi ofensive asupra Kubanului şi a regiunilor petrolifere ale Caucazului.

Gazetele germane scriau:

„Poziţiile pe care trupele germane le apără cu tenacitate la capul de pod din Kuban, prezintă o deosebită însemnătate pentru comandamentul nostru. Ele închid flotei din Marea Neagră accesul în Marea de Azov şi înlătură în acelaşi timp putinţa unei debarcări de trupe sovietice în Crimeia. Capul de pod din Kuban îndeplineşte totodată un rol strategic, putînd deveni punctul de plecare pentru o nouă ofensivă..."

Pentru apărarea capului de pod de la Taman, nemţii concentraseră pe „Linia albastră" şasesprezece divizii şi aduseseră pe aerodromul din Taman escadrile de bombardament din Tunis.

Imediat după eliberarea Krasnodarului, Armata Roşie se găsi astfel în faţa a două noi sarcini. Prima, să curețe de nemţi mai întîi regiunea colinelor din faţa „Liniei albastre"; a doua, să atace după aceea „Linia albastră", s-o străpungă şi să elibereze Tamanul, aruncînd pe nemţi în Marea Neagră.

Detaşamentele locale de partizani, viteji răzbunători ai poporului, arzînd de nobila dorinţă de a curăţa cît mai repede pămîntul natal de inamicul odios, au ajutat Armata Roşie în toate etapele luptei duse de ea împotriva cotropitorilor germano-fascişti.

La Krasnodar ştiam că în timp ce Armata Roşie din regiunea colinelor „Liniei albastre" lupta cu hitleriştii, în spatele duşmanului operau partizanii noştri din Kuban — locuitori din Ahtîrskaia, Bakanskaia, Abinskaia, Krîmskaia şi alte staniţe ocu-

pate de nemţi. In rîndurile acestor partizani se găseau mulţi absolvenţi ai „Şcolii noastre superioare de minare".

Am istorisit în prima carte a „Insemnărilor unui partizan" cum organizasem această şcoală şi felul cum funcţiona.

Cu toate greutăţile inerente condiţiilor în care aveau loc cursurile „Şcolii superioare de minare" de la Planceskaia, noi am dat o promoţie de şaizeci de diversionişti plantatori de mine, cu diplomă, fără să mai socotim pregătirea suplimentară şi perfecţionarea continuă a partizanilor noştri.

Curînd după întoarcerea noastră începură să ajungă la Krasnodar ştiri despre „studenţii" şcoli noastre, despre felul în care aceşti oameni viteji răspîndeau prin stepele, prin limanurile şi prin povîrnişurile muntoase ale Kubanului arta grea, primejdioasă şi nobilă a diversionistului plantator de mine.

Lupta lor plină de abnegaţie împotriva duşmanului odios avea o însemnătate precisă, atît operativă cît şi tactică. Venise primăvara plăcută şi timpurie a Kubanului. Pe versantul sudic al munţilor şi al dealurilor zăpada se topise şi începuse să răsară iarba. Drumurile se desfundară toate. Nu se putea merge nu numai prin arături, dar nici prin ţelină. Pîraie repezi vuiau în fundurile rîpelor. In locurile joase, apa zăpezii se strîngea în bălţi mărişoare. Noaptea bălţile îngheţau, dar pojghiţa de gheaţă era prea subţire ca să poată trece pe ea oamenii. Pe drumurile desfundate care duceau spre front erau grămădite maşini şi tunuri nemţeşti, împotmolite în făgaşele adînci, pline de noroi.

Şoseaua Krasnodar — Novorosiisk era singura cale de comunicaţie a fasciştilor, care căutau să se menţină în staniţele mai mari din regiunea colinelor din apropierea „Liniei albastre". Drumurile profilate care ocoleau şoseaua mare erau şi ele impracticabile primăvara din cauza apelor mari. Era deci limpede însemnătatea pe care o avea pentru nemţi această şosea şi grija cu care păzeau ei pînă şi cele mai mici podeţe aruncate peste pîraiele adînci, umflate de apele năvalnice ale primăverii. Circulaţia pe această şosea se desfăşura mai cu seamă noaptea, pentru că ziua transporturile fasciste erau bombardate tot timpul de aviaţia sovietică.

Comandamentul nostru, care îşi dădea perfect seama de însemnătatea şoselii Krasnodar — Novorosiisk pentru nemţi, elaborase un plan pentru efectuarea pe această şosea a unei serii de acţiuni de diversiune care aveau ca scop final să împiedice activitate pe principala linie de comunicaţie nemţească şi să uşureze astfel Armatei Roşii sarcina de a curăţi de nemţi regiunea colinelor din apropierea „Liniei albastre".

Cea mai mare parte a acestor operaţiuni de diversiune a fost executată de absolvenţii „Şcolii noastre superioare de minare“.

Cînd îmi amintesc acum de vitejii eroi ai războiului de mine din regiunea colinelor din apropierea „Liniei albastre“, îmi vine în minte în primul rînd o fetiţă slăbuţă care purta caraghioasa dar în acelaşi timp duioasa poreclă de „Scatiul“...

...Pe Scatiul nostru îl cunoscusem prin noiembrie 1942.

Era o zi rece şi mohorîtă. Cădea întruna o ploaie măruntă şi plictisitoare. Zdrenţe de nori cenuşii acopereau vîrfurile munţilor. Vîntul vuia prin crăpăturile stîncilor şi învîrtea în poieni vîrtejuri de frunze galbene şi ude.

Sosisem la Planceskaia unde trebuia să controlez cum mergeau cursurile „Şcolii noastre superioare de minare“.

„Studenţii“ şi profesorii lucrau la cîmpul de mine. Baraca în care se ţineau cursurile era goală. Numai Nikolai Efimovici Kiricenko stătea pe vine şi lega de piciorul mesei un pachet de trotil. Alături de Kiricenko sta o fată, mai curînd o fetiţă, slăbuţă, firavă, cu o coadă castanie lungă aproape pînă la genunchi, cu ochi veseli ştrengăreşti şi un corp încă neîmplinit de adolescentă. N-o cunoşteam.

Kiricenko se ridică încet şi veni în întîmpinarea mea. Uriaş şi ursuz cum era, şi cu mersul lui puţin legănat, ai fi zis că era chiar ca un urs.

— Faceţi cunoştinţă, — rosti el solemn, şi arătînd cu un gest înspre fată, adăugă : — Dînsa-i Scatiul...

Fata se fîstîci, vru să spună ceva, dar Nikolai Efimovici puse degetul la buze şi o opri.

— St ! Nici o vorbă ! Te cheamă Scatiul. Mă înţelegi ? Scatiul. Alt nume n-ai şi nici n-ai avut.

Kiricenko se uită cu atenţie în toate părţile. După ce se convinse că în afară de noi nu mai era nimeni în baracă, se aplecă spre mine şi începu să-mi vorbească misterios şi în şoaptă. Vorbea ca întotdeauna rostind cuvintele fără să se grăbească, răspicat şi convingător. Ca totdeauna încruntat şi ursuz, parcă ar fi fost nemulţumit de ceva, era greu să-ţi dai seama dintr-o dată dacă vorbea serios sau dacă glumea. Numai că de data asta căutătura lui era mîngîietoare şi, din cînd în cînd, scînteia de ironie.

— Fata asta-i o diversionistă renumită, e spaima fasciştilor. Numai la auzul numelui ei tremură armatele nemţeşti de la Taman şi pînă la Groznîi. Numele acesta de Scatiu nu şi l-a născocit ea singură ci-i o poreclă pe care i-au pus-o tovarăşii...

M-am uitat la „spaima fasciştilor" cu atenţie. Fata s-a ruşinat de emoţie pînă în vîrful urechilor, aşa cum roşesc numai copiii. I se roşise pînă şi gîtul. Trebuia să intervin şi să schimb vorba ca să scot din încurcătură pe „renumita diversionistă" care semăna într-adevăr cu un scatiu, deşi n-aş putea spune prin ce anume.

— Ascultă, Nikolai Efimovici, ce-ar fi să vorbim de altceva, de ceva serios.

Ne-am aşezat pe o bancă şi am stat de vorbă.

Am aflat că Scatiul, pe numele ei adevărat Şura, era de loc din staniţa Ahtîrskaia. Numele de familie al Şurei l-am uitat. Cînd nemţii au venit în staniţă, Şura era în clasa a zecea şi muncea într-un colhoz. Indată după aceea intrase împreună cu şefa ei de echipă şi prietenă de şcoală, Nadia Koloskova, în detaşamentul de partizani al staniţei lor. Mergea deseori în recunoaştere, lua parte la operaţiuni şi la lupte. Mai tîrziu, comandantul detaşamentului din Ahtîrskaia o trimisese la noi. Nu-mi aduc aminte precis ce sarcină îi fusese dată ; trebuia, mi se pare, să se înţeleagă cu Nikolai Nikolaevici Slaşciov, intendentul taberei de la Planceskaia, în privinţa rihtuitului şi trasului la maşină a unor cizme pentru partizanii de la Ahtîrskaia, sau poate că era vorba de noile noastre focoase pentru mine, a căror producţie abia fusese organizată în atelierul de mine al factoriei noastre. In orice caz Scatiul avea o însărcinare de ordin administrativ din partea celor de la Ahtîrskaia. Dar acuma venise pentru altceva : dorea să-şi vadă prietenii — pe Nadia Koloskova şi pe Vasea Lomkonos.

Pe aceştia îi cunoştea bine. Urmau pe-atunci cursurile şcolii noastre superioare. Erau bine văzuţi, în special Nadia. Disciplinată, serioasă şi sîrguitoare, Nadia primise laude pînă şi din partea unui profesor atît de exigent cum era Gheronti Nikolaevici Vetlughin. Intr-o zi venind pe cîmpul de mine unde aveau loc lucrările practice, Stepan Sergheevici Eriomenko, conducătorul lucrărilor practice ale „studenţilor", îmi arătă cu mîndrie lucrul Nadiei.

Nadia lucra într-adevăr fără cusur, femeieşte de meticulos deşi, totodată, fără agitaţia şi graba obişnuită a femeilor. Pusese atunci mina sub şină după toate regulile, aprinse fitilul Bickford care era destul de scurt şi tot aşa de liniştită, fără să se agite dar destul de repede, se ascunse în adăpost.

Imi amintesc că, fără să vreau, m-am uitat cu admiraţie la Nadia. Nu putea fi socotită drept o frumuseţe, dar avea ceea ce îmi place la căzăcioaicele noastre din regiunea Mării Negre : corpul bine format, puternic şi îndemînatic, eleganţa calmă şi sigură a mişcărilor, faţa exprimînd voinţă, şi ochii cenuşii cu nu-

anțe albastre și cu acea expresie de liniște care ascunde o mare forță sufletească.

Mi s-a spus că, înainte de a intra în școala noastră superioară, Nadia participase în operațiuni și lupte pline de răspundere, fusese de mai multe ori la un pas de moarte, dar nu-și pierdea niciodată prezența de spirit în luptă.

Incă înainte de război ea se împrietenise cu Vasea Lomkonos, de loc din Abinskaia, o staniță vecină. Elev în clasa a zecea, Vasea lucra cu pasiune în laboratorul colhozului și visa să intre la Institutul de agronomie din Krasnodar.

Vasea se potrivea bine cu Nadia. Inalt, zvelt, puternic, cu un nas caracteristic de vultur, cu o bărbie energică, avea fața tipică a cazacilor din regiunea submuntoasă a Caucazului. Era timid cu fetele și de multe ori auzeam cum „studenții" noștri glumeau prietenește pe socoteala lui în această privință.

Nadia și Vasea au absolvit amîndoi școala noastră superioară cu diploma de gradul întîi.

In ziua în care Scatiul venise la Planceskaia, Vasea și Nadia nu erau acolo ; plecaseră la „practică". Vetlughin îi trimisese să arunce în aer un podeț de pe șosea, în spatele nemților. După toate socotelile, ei ar fi trebuit să se întoarcă cu o seară înainte. Gheronti Nikolaevici începuse să se neliniștească. Dealtfel era încă prea devreme ca să fie serios îngrijorat, pentru că erau atîtea piedici care să-i facă să întîrzie ! Ii așteptam dintr-o clipă în alta și Scatiul rămase la noi douăzeci și patru de ore. Cum era o fată veselă și nu putea sta locului, însuflețise în aceste douăzeci și patru de ore întreaga factorie. Cu tinerețea, spontaneitatea, naivitatea ei și un fel de ștrengărie feminină de care nici ea singură nu-și dădea încă seama, Șura a fermecat literalmente pe toată lumea.

Nikolai Nikolaevici Slașciov, de obicei ocupat peste măsură cu tot felul de treburi, găsise totuși timp să-i arate întreaga lui gospodărie : atelierele de mine și de cizmărie, brutăria, atelierul de curelărie și fierăria. Iakov Ilici Bibikov, directorul fabricii de margarină și pe acea vreme cizmarul nostru șef, puse, în afară de rînd, pe ghetele Scatiului un fel de petic „invizibil", cum rar de tot punea. Stepan Ignatievici Verebei, călărețul aprig și odinioară director al fabricii de săpun, își pusese în gînd să învețe pe Scatiu să prindă cai cu arcanul, dar Slașciov se împotrivi, fiind nevoie de cai pentru treburile urgente ale „gospodăriei". Pavlik Hudoerko, prietenul lui Ghenea, fiul meu care a murit, o urmărea pe Șura pas cu pas... Dar în aceste douăzeci și patru de ore, Scatiul se împrieteni cel mai mult cu Kiricenko. Nikolai Efimovici o tachina tot timpul zicînd că era „spaima fasciștilor", iar ea se fîstîcea și se înroșea întruna. Kiricenko o învăță să lege

pachetele cu trotil, îi explică construcţia ultimei lui mine „cu surpriză" şi o învăţă cum trebuie scobită gaura pentru mină în scorbura copacului, cum se camuflează mina cu coajă de copac, cum trebuie ascunsă pe o rămurică sîrma cu care se trage de piedică. Şi Şura, întorcîndu-se la locul unde Kiricenko îşi pusese mina, bătea din palme ca un copil într-un fel care te înduioşa, mirîndu-se şi supărîndu-se pe ea însăşi că nu putuse găsi dintr-o dată nici mina, nici rămurica cu sîrmă.

Pe scurt, toată Planceskaia nu se ocupa decît de Scatiu. Nu era obişnuita ospitalitate a partizanilor faţă de un tovarăş de luptă, pentru că nimeni dintre noi nu putea considera în mod serios pe Scatiu drept un luptător. Acolo, în munţii Caucazului, ne era tuturor dor de familiile noastre şi îndreptarăm fără să vrem duioşia noastră asupra Scatiului.

Fie că era pe cîmpul de mine, fie că era în baraca de studii, în ateliere sau în sala de mese, Scatiul rîdea şi toată Planceskaia răsuna de rîsul ei. Auzind acest rîs, partizanii zîmbeau. Sufletul li se făcea mai senin şi erau mai veseli. Numai o singură dată şi chiar şi atunci numai o clipă, am văzut la Scatiul nostru, ceva ce mi s-a părut nepotrivit pentru această adolescentă veselă.

Nu-mi mai aduc aminte cine începuse să vorbească despre Grigori Dmitrievici Konotopcenko, care era de loc din staniţa Imeretinskaia — şi despre felul perfid în care nemţii îl atrăseseră în cursă, îl torturaseră apoi groaznic şi îl spînzuraseră în piaţă. Şura stătea tăcută într-un colţ cu buzele încleştate. Faţa i se întunecase şi parcă îmbătrînise cu zece ani. Îmi dădui seama că Scatiul avea o socoteală serioasă cu nemţii, dar ce fel de socoteală era, asta n-am aflat nici pînă astăzi...

Seara tîrziu, cînd ne culcam, Pavlik Hudoerko (căruia i se făcuse patul alături de mine) îmi comunica ca de obicei ştirile proaspete. El era întotdeauna la curent cu „ultimele evenimente", dealtfel îndeajuns de dichisite şi înflorite de propria lui fantezie.

— Să ştii, Tătucule, că Scatiul ţine foarte mult la Nadia Koloskova iar Nadia este îndrăgostită de Vasea Lomkonos. Eu ştiu însă sigur că şi Scatiului i-i drag Vasea. Dar Scatiul atîta-i de legat de Nadia, şi prietenia lor atît de mare, încît îşi ascunde dragostea pentru Vasea. Ea e aceea care pune la cale întîlnirile, le aduce bileţelele, într-un cuvînt, le dă tot „concursul". Vasea-i tare moale, iar Scatiul îi bun la inimă. Spune drept, Tătucule, cine îţi place matale mai mult, Nadia sau Scatiul ? Mie îmi place mai mult Scatiul. Cum cred eu, cînd Vasea are s-o cunoască mai bine, are s-o iubească şi el. Şi pe urmă...

Pavlik mi-a mai bîzîit încă multă vreme la ureche, dar n-am

izbutit să ascult pînă la capăt povestea aceasta încurcată și am adormit...

A doua zi dimineața, pe vremea prînzișorului, Nadia și Vasea Lomkonos au intrat în sala de mese, cu tot echipamentul de campanie pe ei, uzi, mînjiți de lut, și mi-au raportat pe scurt că misiunea fusese îndeplinită: podețul fusese aruncat în aer. Întîrziaseră însă și iată pentru ce:

În timp ce Vasea așeza mina, alături de el, în tufișuri, răsări deodată, ca din pămînt, o patrulă de doi nemți. Cufundat în muncă, Vasea nu-i observă pe nemți. Fasciștii se duceau pe furiș la Lomkonos. Nadia, care stătea la pîndă, nu-și pierdu cumpătul și se tîrî încet spre nemți. Pe unul din ei îl ameți cu o lovitură de revolver în cap, iar pe celălalt îl înjunghie cu cuțitul, dar în timpul cît au tras pe nemți în rîpă au pierdut momentul potrivit pentru lucru și au fost nevoiți să stea întinși încă douăzeci și patru de ore în tufișuri, pe pămîntul ud, pe o ploaie torențială.

Nadia povestea toate acestea scurt, liniștit, militărește. Am aruncat o privire la Scatiu. Se uita la prietena ei și ochii îi luceau de o nemărginită adorație copilărească.

— Nadia, ești o eroină! — strigă Șura și o sărută.

— Iar tu, Vasea, ești și tu un erou!

Șura se repezi spre Lomkonos, se ridică în vîrful picioarelor, îi puse brațele pe umeri și îl sărută pe Vasea drept pe gură. În aceeași clipă, se înroși ca macul și fugi din sala de mese. Vasea stătea în mijlocul barăcii încurcat și el, și roșu la față...

În zorii zilei î-am petrecut pe Scatiu care pleca. Ploaia continuă să toarne. În norii cenușii se auzea uruitul unui avion nemțesc. În depărtare, trăgea iar artileria.

Șura avea înfățișarea nici că se poate mai războinică: în spate o carabină, la brîu grenade și un cuțit finlandez pe care i-l dăduse Slașciov. Numai că toate acestea nu se potriveau deloc cu trupușorul ei firav de copil cu cozile groase, așa încît am zîmbit fără voie. Șura a observat zîmbetul meu și și-a încruntat — supărată — sprîncenele groase, închise.

Kiricenko se apropie de Șura, îi strînse tare mîna și spuse:

— Mergi sănătos, Scatiule! Vezi de-i bate pe nemți! Noroc!...

Șura era însoțită de Pavlik. Cercetașii nemți dădeau adesea tîrcoale taberei noastre de la Planceskaia și Pavlik, care cunoștea minunat cărările dimprejur, urma să scoată pe Scatiu la un drum mai puțin primejdios.

Cînd amîndoi dispărură după perdeaua tulbure pe care o trăsese ploaia, Kiricenko se apropie de mine.

— Tare îmi pare rău de Scatiu. Prea-i tînără, dar oricum are să fie un plantator de mine. Ţine mata minte ce-ţi spun. Are în ochii ei ceva...

Şi fără să-şi isprăvească vorba, se întoarse şi o luă încet spre atelierul de mine.

De atunci n-am mai văzut-o multă vreme. Nadia şi cu Lomkonos au isprăvit şcoala noastră superioară şi s-au întors la detaşamentele lor. Din cînd în cînd ajungea pînă la noi cîte o veste că lucrau destul de bine. Despre Scatiu nu ştiam însă nimic. Numai odată, întorcîndu-se dintr-o recunoaştere îndepărtată, Pavlik ne spuse că-l văzuse în treacăt.

— I-aceeaşi păsărică, Tătucule... cum o ştii, zburdalnică şi frumuşică...

Am mai auzit de Scatiu abia după ce mă întorsesem la Krasnodar şi trupele noastre îi scoseseră pe nemţi din Ahtîrskaia, staniţa natală a fetei, printr-un atac la baionetă. De la moş Stepan, un venerabil cazac din Kuban, fost comandant al detaşamentului de partizani din Ahtîrskaia, am aflat apoi o mulţime de amănunte în privinţa Scatiului.

La noi în Kuban în februarie, cu schimbarea lunei se schimbă de obicei şi timpul. Aşa se întîmplă şi în anul acela. În prima jumătate a lui februarie, dimineaţa era ger zdravăn. Din cînd în cînd cădea o zăpadă pufoasă, troenind vîlcelele stepei. Dimineaţa, bălţile şi apele domoale ale rîurilor din munţi se acopereau cu un strat de gheaţă care putea uneori ţine nu numai un om, dar şi un călăreţ cu cal cu tot. În timp însă ce de jur împrejur mai era zăpadă, pe pantele de sud, acoperite cu păduri, ale munţilor, noi făceam băi de soare şi ne bronzam.

La douăsprezece februarie, care era tocmai ziua în care Armata Roşie intră în Krasnodar, Kubanul îşi luă deabinelea rămas bun de la iarnă. Ziua soarele ardea tare. Cu mantaua ne era prea cald. În timpul marşului, sudoarea curgea şiroaie pe ostaşi. În schimb, în timpul nopţii, era frig ca şi înainte şi apa din rîuri era rece ca gheaţa.

Pe drumurile Kubanului, care se desfundaseră de tot, era cu neputinţă de răzbătut. Brazde mari de pămînt negru şi gras li se lipeau infanteriştilor de cizme şi-i vlăguiau. Artileriştii înaintau luptînd cu greutăţi de neînchipuit şi duceau tunurile pe braţe. Maşinile patinau şi se împotmoleau în gropi. Rîurile, pîraiele şi

viroagele vuiau năprasnic de vijelioasa revărsare a apelor primăverii.

Nemţii se retrăgeau. Ei nădăjduiau să se oprească la Taman şi construiau acolo în grabă faimoasa lor „Linie albastră". Totodată ei duceau lupte crîncene în apropierea acestei linii, grăbindu-se să retragă unităţile lor decimate, armamentul greu, convoaiele şi răniţii sub apărarea cîmpurilor de mine şi a cazematelor liniei. Nemţii păzeau drumurile, podurile şi vadurile ca ochii din cap...

Intre staniţele Ahtîrskaia şi Abinskaia, pe şoseaua Krasnodar Novorosiisk se afla un mic pod de lemn cu două arcuri, aruncat peste albia unui rîu fără nume, cu maluri abrupte, cu panta repede. Fasciştii se încleştau de o linie intermediară puternic fortificată care cuprindea în sistemul ei staniţa Ahtîrskaia şi dădeau mare însemnătate acestui podeţ. De jur împrejur se întindea pînă departe ţelina de netrecut a stepei, iar şoseaua Krasnodar-Novorosiisk era pentru nemţi unicul drum pe care se scurgeau spre apus unităţile zdrobite, armamentul mecanizat, convoaiele şi treceau către răsărit spre linia de luptă rezervele proaspete.

De multe ori avioanele sovietice bombardau podul în picaj. Dar focul artileriei antiaeriene nemţeşti era atît de compact iar podul atît de mic şi de greu de observat încît bombele cădeau numai în stepă, zvîrlind în aer ţărîna neagră, grea şi umedă. Podul rămînea tot nevătămat. Cum trebuia aruncat în aer cu orice preţ, comandamentul ordonă partizanilor din Ahtîrskaia să distrugă podul.

In cursul ultimelor lupte, partizanii din Ahtîrskaia suferiseră pierderi grele. Moş Stepan avea oamenii număraţi. Singura căreia i se putea încredinţa această acţiune grea şi urgentă, era Nadia Koloskova care absolvise „Şcoala superioară de minare", minase pînă atunci de mai multe ori poduri mari şi nu-şi pierdea cumpătul nici chiar şi în cazuri de primejdie de moarte.

— Nadia, îţi dau timp să te gîndeşti cum să îndeplinim ordinul, — îi spuse moş Stepan. — Socoate şi tu cum ar fi chip să te strecori mai bine pînă la pod, vezi de ce ai nevoie şi pe care dintre ai noştri ai să-i iei cu tine. Unde am să te găsesc, Nadia?

— Aici, moş Stepan...

Culcată în lăstărişul des de la marginea unei poieni, Nadia pîndea şi cerceta cu binoclul sectorul podului. De acolo se vedea bine şoseaua şi afurisitul acela de pod, zeci de camioane sfărîmate, aruncate de nemţi în şanţurile de la marginea drumului, reţelele de sîrmă ghimpată, ţevile tunurilor antiaeriene şi torentul nesfîrşit de camioane care se scurgea... Nadia se gîndise demult la aruncarea în aer a acestui pod. Acuma însă de cînd se

înțeţise treaba aici, cercetase cu de-amănuntul timp de cîteva zile căile de acces spre pod şi ajunsese să cunoască toate deluşoarele, dîmburile, adînciturile, şerpuiturile reţelelor de sîrmă, fiecare post de santinele nemţeşti.

Peste un ceas, moş Stepan o găsi pe Nadia în acelaşi loc în lăstăriş. Lîngă dînsa erau prietenele ei, cercetaşe în detaşamentul de partizani al staniţei lor. Nadia şedea pe un trunchi de copac şi plîngea amarnic, cu hohote, fără să-i fie cîtuşi de puţin ruşine de lacrimile ei. Moş Stepan rămase buimăcit. S-ar fi aşteptat la orice, numai nu la lacrimi care nu se potriveau nicidecum cu firea Nadiei, totdeauna liniştită şi deloc fricoasă. Din cauza surprizei, moş Stepan nu înţelese imediat că nu erau lacrimi din cauza lipsei de curaj sau a fricii, şi îşi cam ieşi din fire. Lui moş Stepan îi scăpară fără voie cîteva cuvinte jignitoare pe care n-ar fi trebuit să le spună.

— Te temi, Koloskova ?

Nadia, însă, plîngea pentru că, oricît îşi bătuse capul, nu vedea cum ar putea să execute ordinul. La vorbele lui moş Stepan, răspunse cu neaşteptată linişte :

— Nu, nu mă tem. Dacă aş avea măcar un pic de nădejde să arunc podul în aer, chiar de-ar trebui să mor de zece ori, tot m-aş duce fără să mai stau pe gînduri. Dar aşa n-am nici o nădejde. Poţi să mori şi podul tot în picioare rămîne. Parcă dumneata nu ştii...

Moş Stepan cercetase de mai multe ori locul şi ştia şi el că era cu neputinţă să te strecori pînă la pod. Cînd dăduse Nadiei o oră de chibzuire, se gîndise numai că poate această fată curajoasă va dibui ea un locşor, prin care să se poată furişa, de care el, cu toate că îmbătrînise prin locurile acelea, nu ştia.

— Ştiu, Nadia... — Şi moş Stepan se aşeză alături de ea pe pămînt. — Vra să zică nu se poate... Nu se poate cu nici un chip...

Fetele tăceau. Deodată se auzi un glas subţire care tremura de emoţie.

— Ba se poate !... Cum să nu se poată ?

Era Scatiul ! Şura stătea în faţa lui moş Stepan, dreaptă ca o trestie. Obrajii îi ardeau.

— Se poate... — Şi în glasul Scatiului se auzeau înmlădieri de încăpăţînare. — Nadia şi cu mine ne-am apropia înot de pod şi l-am arunca aşa în aer.

— Înot ?

O clipă, în sufletul lui moş Stepan se trezi nădejdea. Se şi uita zîmbind la Scatiu. Dar se întunecă numaidecît.

— Nu, Şura ! Nu faci nimic cu asta. Apa-i rece ca gheaţa, au să v-apuce cîrceii şi aveţi să vă duceţi repede la fund. Apoi

mai sînt și cioate în apă, și pietre... Și mai este și cursul apei care-i repede și te duce la vale. Nu, n-o scoateți voi la capăt!

— Ba o scoatem, moș Stepan! — strigă cu căldură Șura. — Ne vom freca cu spirt. Și pe urmă... avem sînge tînăr... fierbinte.

— Stai puțin. Trebuie mai întîi să ne chibzuim.

Moș Stepan aruncă o privire Koloskovei. Mai avea lacrimi în ochi, dar acuma zîmbea și ea.

— Are dreptate, moș Stepan. Numai pe apă-i chip să te poți strecura pînă la pod. Știu că apa-i rece și că-i ușor să te-apuce cîrceii și să te duci la fund. Da' mai știi, moș Stepan, poate că tot ajungem...

— Treaba asta, fetelor, trebuie chibzuită, chibzuită bine de tot... Înțeleg, toate-s bune, și spirtul și sîngele tînăr... Totuși nu puteți ajunge acolo înot... Nu. Orice-ați face, dar de ajuns acolo n-ajungeți.

— Ajungem. Pe cuvînt de onoare, că ajungem!

Glasul Șurei era cald și convingător.

— Ei, hai să zicem că ajungeți. Se-ntîmplă minunea și ajungeți. Nimeni nu vă vede — a doua minune. V-ați urcat pe pod și ați pus minele — a treia minune. Ei, și mai departe? Vă întreb pe voi ce se întîmplă după toate aceste minuni? Explozia are să izbucnească, fără întîrziere, cît mai sînteți pe pod. Asta înseamnă pentru voi moartea.

— Ei, asta-i! — spuse repede Șura. — De ce să murim? Lucrul cel mai de seamă e să sară podul în aer. Înțelegi, moș Stepan? Să sară podul, asta-i tot.

— Altă ieșire nu-i, — adăugă Nadia cu liniște și hotărîre în glas. — Nu-i decît o singură cale pînă la pod — pe apă. Scatiule, să înotăm!

— Nu! Așteptați...

— Dă-ne voie, moș Stepan! Hai, te rugăm, dă-ne voie! — Scatiul se alinta pe lîngă bătrînul cazac, parcă era o copiliță. — Dă-ne voie! Cum isprăvim, sărim amîndouă de-a dreptul în apă, și în apă explozia n-are ce ne face. Ei haide, spune „da", moș Stepan. Spune...

...Noaptea era întunecoasă. Nu vedeai la doi pași. Numai la orizont pîlpîiau focurile tremurînde ale salvelor de artilerie; în linia întîia a fortificațiilor se aprindeau și se stingeau rachete multicolore și reflectoarele nemțești de lîngă pod scotoceau norii.

Maşinile treceau cu zgomot pe şosea, convoaiele de căruţe scîrţîiau. Se auzeau înjurăturile ofiţerilor nemţi. Ici şi colo licăreau luminiţele lanternelor de buzunar. Nemţii reparau în grabă, şoseaua distrusă în urma ultimului raid al avioanelor de asalt sovietice.

In susul apei, cam la vreo doi kilometri de pod, Nadia, Scatiul şi moş Stepan se furişaseră pînă la mal. Doi partizani duceau în urma lor trotilul şi un capăt scurt de trunchi cu un crac de care era legată frînghia.

De cum se făcuse seară începuse o ploaie măruntă şi rece. Fetele se dezbrăcară repede, şi îşi frecară tot corpul cu spirt.

Trunchiul fu lăsat în apă cu băgare de seamă, să nu facă nici un zgomot. Moş Stepan se apropie de fete. Ştia că merg la moarte sigură şi vroia să le spună o vorbă bună, din toată inima. Dar cum nu găsi cuvinte potrivite, le îmbrăţişă numai, şi le sărută.

Cea dintîi intră în apă Nadia, după ea Scatiul. Apa rece le ardea picioarele ca şi cum ar fi fost clocotită. Fără voie, Şura scoase un ţipăt.

— Inapoi, fetelor! — strigă moş Stepan, dar fetele se şi agăţaseră de trunchi şi se îndepărtau acum de mal.

De pe mal de unde sta, bătrînul cazac căuta să pătrundă cu privirea întunericul nopţii. Apa vîjîia, ploaia ropotea prin tufişuri. Moş Stepan era cu inima grea; parcă-şi trimisese chiar pe fiicele lui la moarte şi lacrimi i se rostogoleau pe obraz...

Apa tulbure şi rece ducea repede pe fete la vale, le sucea în vîrtejuri, le lovea de pietre, de marginile ascuţite ale cioatelor care le zgîriau şi le jupuiau pielea. Scatiul nu simţea însă durerea. La început parcă un foc le cuprinsese tot trupul, apoi degetele de la mîini începură să le înţepenească de frig şi să nu li se mai supună, parcă nu mai erau ale lor, iar cîrceii le zgîrceau picioarele.

— De-am ajunge odată... de-am ajunge, — şoptea Şura.

Fetele înotau în beznă. Din cînd în cînd reflexe de lumină alunecau pe apă. Zgomotul de pe pod se auzea tot mai aproape, şi mai lămurit.

Deodată raza reflectorului se înălţă spre cer, desfăcu apoi brusc un arc, se propti de pămînt, tresări şi începu să se apropie încet de rîu.

— Scatiule, dă-te la fund!

Şura cuprinse strîns trunchiul de copac şi cufundă capul în apă. I se părea că raza reflectorului se fixase asupra lor, le ardea şi le tăia răsuflarea...

Cînd Şura scoase capul afară, era iar întuneric, beznă în jurul lor. Raza reflectorului se proptise în cer. Apoi tresări şi

se stinse. Şurei i se păru, nici ea nu ştia de ce, că în jurul ei se făcuse lumină.

— Scatiule, ţine-te bine! Vine podul!

In faţa fetelor apăru din apă un picior al podului, gros, întunecat. Nadia aruncă cu îndemînare frînghia în jurul lui. Trunchiul se opri. Fetele stătură nemişcate.

Blănile podului scîrţîiau deasupra capetelor lor, motoarele camioanelor duduiau surd, copitele cailor tropoteau înfundat pe pod şi o voce răguşită ca de răceală striga pe nemţeşte:

— Mai repede, mai repede!

Nadia dezlegă pachetele de trotil învelite în pergament, prinse la brîu.

— Suie-te, Scatiule.

Şura se ridică cu băgare de seamă din apă, se agăţă de piciorul podului şi voi să se urce pe umerii Nadiei. Dar nu putea: o durea tare piciorul drept. Şura puse mîna pe genunchi. O durere ascuţită îi străpunse piciorul şi degetele dădură de ceva cald şi lipicios.

„Sînge... M-am lovit se vede de-o cioată", se gîndi Şura.

— Mai repede, Scatiule! Mai repede! — îi şopti Nadia.

Invingîndu-şi durerea, Şura se urcă în sfîrşit, pe umerii Nadiei. Prietena ei îi dădu pachetul de trotil. Şura întinse în sus braţele, ridică pachetul şi începu să-l lege de piciorul podului, dar degetele înţepenite nu voiau s-o asculte şi pachetul era cît pe ce să cadă în apă.

Camioanele duduiau — ca şi înainte — pe pod şi aceeaşi voce răguşită striga:

— Mai repede, mai repede...

— Acuşi, Nadia! — spuse Şura şi băgă degetele de la mîna dreaptă în gură ca să le încălzească. Degetele i se desmorţiră. Al doilea pachet fu tot atît de greu de legat ca şi cel dintîi: genunchiul o durea cumplit şi, cuprinsă de un tremur spasmodic pe care nu şi-l putea stăpîni, dîrdîia din tot trupul.

In sfîrşit, izbuti să mineze primul picior de pod.

Capul i se învîrtea, gîndurile i se încurcau. Sleită de puteri se dădu jos.

Nadia legă capetele fitilului Bickford, scoase o brichetă dintr-un săculeţ de cauciuc, şi ferind flacăra cu pieptul şi mîinile, aprinse amîndouă capetele fitilului.

Scîntei vii izbucniră şi prinseră a alerga cu iuţeală de-a lungul fitilului, spre pachete.

— Gata, Scatiule!

Deodată auziră nişte strigăte. Era garda podului. Nemţii observaseră probabil scînteiele care alergau de-a lungul fitilu-

lui Bickford. Răsună o împuşcătură, încă una, urmate de o rafală de mitralieră.

Nadia o apucă pe prietena ei de umeri şi se cufundă în apă, cînd o simţi deodată pe Şura tresărind.

„Să ştii c-au rănit-o", îi fulgeră prin minte Nadiei.

Strîngîndu-şi mai tare în braţe prietena, Nadia ieşi cu ea la suprafaţă şi bătînd voiniceşte apa cu braţul liber, pluti la vale. Apa rece şi repede o izbea de pietre şi de buturugi. O lovitură mai puternică o făcu să-şi piardă cunoştinţa.

Chiar în clipa cînd Nadia se cufundă în apă, răsună explozia. Un stîlp de foc în care se amestecau bucăţi de pod, de camioane şi căruţe, se înălţau spre cerul nopţii. Într-o clipă instalaţiile reflectoarelor prinseră viaţă: raze albăstrii alergau pe cer, scormonind printre nori, în căutarea avionului care aruncase în aer podul. Tunurile antiaeriene nemţeşti începură să tragă. Aproape în aceeaşi clipă, pămîntul tresări de bubuituri de tun. Bateriile sovietice deschiseseră un uragan de foc, împotriva fortificaţiilor nemţeşti; de departe veneau strigăte de „ura". Armata Roșie pornea la atacul staniţei Ahtîrskaia.

Fetele însă nu mai auziră nimic din toate acestea...

In josul apei, cam la doi kilometri de pod, rîul tăia un drum vicinal. Mai înainte fusese aici un podeţ. Într-o bună zi, partizanii din Ahtîrskaia desfăcuseră blănile podelei şi le luaseră de-acolo. Nemţii nu mai refăcuseră podeţul şi acum se vedeau numai stîlpii ieşind din apă. Pe aceşti stîlpi se instalaseră în acea noapte fetele, prietenele Scatiului și ale Nadiei. Aduseseră cu ele nişte lese uşoare, împletite din răchită şi, potrivit înţelegerii avute de mai înainte s-au pus să aştepte pe cele două plantatoare de mine, care după aruncarea în aer a podului trebuiau să vină înot pînă acolo şi să fie scoase la mal.

Fetele auziră explozia, văzură stîlpul de foc care răbufnise în noapte, razele reflectoarelor care alergau pe cer, dîrele de lumină lăsate de gloanţele trasoare şi numărau acuma clipele. In dreapta bubuia viu canonada. Pe apa întunecată, pe care lunecau din cînd în cînd reflexe slabe, pluteau la vale bucăţi de blană din podeaua podului, capete de grinzi, lăzi goale, baloturi de paie și leșuri de hitlerişti.

In sfîrșit, apăru trunchiul de copac cu frînghia legată de un crac, însă nici Scatiul nici Nadia nu erau pe trunchi.

Canonada se apropia. Luptele se desfăşurau acum pe uliţele staniţei Ahtîrskaia. Nemţii se retrăgeau. Împinşi spre apă, umblau zăpăciţi, căutînd vadul pe unde să treacă.

Fetele tot mai stăteau pe capetele de stîlpi ale podeţului, privind cu atenţie în apă. Pierduseră aproape orice nădejde. Mai mult decît sigur, prietenele lor pieriseră în explozie.

Şi deodată una din ele, care stătea pe un stîlp din mijloc zări pe suprafaţa apei, ceva care cînd ieşea, cînd se cufunda iar în apă. Crezu mai întîi că era un capăt de grindă. Dar cum apa era repede şi nu era timp de stat prea mult la gînduri, fata se aruncă în apă. După ce înotă puţin, ajunse la ceea ce crezuse că era o bucată de grindă, întinse mîna după ea şi o trase îndărăt. Mîna atinsese un cadavru rece. Dar spaima asta nu dură decît puţine clipe. Fata prinse îndată cadavrul, îl trase înapoi şi-l aduse pe leasa coborîtă în apă.

— Nadia ! Fetelor, ajutaţi-mă !

Cu greu o scoaseră pe Nadia la mal. Fata nu dădea nici un semn de viaţă : ochii erau închişi, nu mai răsufla.

Fetele îi smulseră Nadiei cămaşa şi începură să-i frece corpul, apoi îi făcură respiraţie artificială, dar totul era în zadar. Nadia zăcea întinsă pe mal fără mişcare. Fetele puseră de cîteva ori urechea la piept, dar inima Nadiei nu mai bătea sau bătea atît de încet încît nu se mai auzea. Însă ele nu se dădură bătute şi frecară mai departe trupul din răsputeri.

Uneia din fete care rămăsese de veghe pe un stîlp al podului, şi care mai stătea aplecată deasupra apei, urmărind cu luare aminte suprafaţa, i se păru că o mînă ieşise o clipă din apă.

Fără să se gîndească prea mult, fata sări în apă şi apucă cozile lungi ale Şurei...

Scatiul fu culcat alături de Nadia. Nici ea nu dădea nici un semn de viaţă.

Cuprinse de groază, fetele nu îndrăzneau totuşi să creadă că totul se isprăvise, că Nadia şi Scatiul acela vesel şi drag pieriseră cu adevărat. Prietenele stăruiră mai departe, luptînd din răsputeri, cu lacrimi în ochi, pentru viaţa lor. Ce nu le-au făcut ? Le-au legat rănile, le-au frecat trupul fără viaţă, le-au scos apa din stomac şi le-au făcut întruna respiraţie artificială. Dar degeaba !

Noaptea era pe sfîrşite. La răsărit cerul se lumina de ziuă. Ploaia încetase. Deasupra staniţei Ahtîrskaia se ridicau nori groşi de fum. Lupta urma cu aceeaşi înverşunare. Numai că acuma trecuse de staniţă şi se îndepărta. Nemţii fuseseră scoşi din Ahtîrskaia.

Ce era de făcut ? Peste un ceas, cel mult, avea să fie ziuă deabinelea. Primprejur rătăceau nemţi. Fetele stăteau lîngă trupurile prietenelor lor, neştiind cum s-o scoată la capăt.

Deodată, Nadia mişcă uşor mîna.

Fetele se repeziră la dînsa şi se apucară iarăşi să-i frece trupul şi să-i facă respiraţie artificială. După un timp, încet, ca şi cum ar fi făcut asta cu foarte mare greutate, Nadia deschise puţin de tot pleoapele şi le închise iar.

— Trăieşte... Nadia trăieşte! — strigară cele două fete care se ţineau de ea, şi rîzînd şi plîngînd de bucurie începură s-o sărute.

Celelalte fete, care luptau s-o învie pe Şura, văzînd-o pe Nadia zăcînd tot aşa de nemişcată ca înainte, se uitau la ele nedumerite, neştiind ce să creadă.

Pe neaşteptate dincolo de tufişuri se auzi huruitul roţilor unei căruţe care trecea repede. Una din fete se tîrî spre drum. Peste vreo zece minute era înapoi.

— Avem noroc, fetelor! — Um moş de-al meu se-ntoarce acasă, aici, în cătun. Cătunul îi mic de tot, cîteva case, îi departe de drum şi nu-s nemţi pe-acolo. Ce-ar fi să le ducem acolo pe Nadia şi pe Scatiu? Mătuşă-mea Varvara adună întotdeauna buruieni şi ştie tot felul de leacuri...

Fetele au culcat pe Nadia şi pe Scatiu în căruţă, le-au acoperit cu un cojoc călduros şi au plecat într-acolo. În cerdacul căsuţei le întîmpină o căzăcioaică bătrînă cu o faţă severă, brăzdată de cute adînci, cu părul sur — sub o broboadă albă — şi cu ochi mari şi negri.

La început mătuşa Varvara nu le plăcu fetelor. Prea liniştită se arăta faţă de durerea lor şi nici nu se boci cu ele cînd dădu cu ochii de Scatiu şi de Nadia. Iar cînd începură să-i povestească amănunte, le tăie scurt vorba şi le porunci repezit s-o culce pe Nadia pe laiţă şi pe Şura în pat. Era atîta autoritate în glasul ei, în gesturile ei, că fetele se domoliră fără să vrea şi, fără să crîcnească, începură a-i îndeplini supuse toate poruncile. Cînd văzură fetele pe mătuşa Varvara punîndu-i Nadiei la picioare nişte sticle cu apă clocotită, descleştîndu-i cu de-a sila fălcile, ca să-i toarne ceai fierbinte cu vin, şi cum asculta cu luare aminte inima Şurei — fetele se liniştiră. Apoi întrerupîndu-se una pe alta porniră iarăşi să povestească cum Nadia cu Şura aruncaseră în aer podul.

Fără să le asculte, bătrîna se apropie de un dulăpior şi scoase de acolo o sticluţă cafenie.

— Ia ştergeţi-o, mă rog, de-aici, fetelor.

— Mătuşă Varvara, — o întrebă cu sfială una din fete. — Au să scape, mătuşă Varvara?...

— Parcă v-am spus o dată s-o ştergeţi de-aici. — mai zise iar bătrîna.

Fetele ieşiră, supuse, închizînd bine uşa după ele. Ştiau că acum avea să se hotărască dacă trăieşte Scatiul sau nu.

Timpul trecea încet. Fetele stăteau cu urechea la pîndă să prindă orice freamăt din camera vecină. Tare ar fi vrut să crape măcar uşa cît de cît, şi s-arunce un ochi înăuntru.

Uşa se deschise deodată. Bătrîna stătea în prag. Ochii îi erau umezi de lacrimi. Şi nu puteai să-ţi dai seama dacă mătuşa Varvara plîngea de bucurie sau de durere.

Fetele se repeziră la uşă. Bătrîna le tăie cu hotărîre drumul.

— Nu, mai tîrziu, fetelor. Pe Nadia voastră lăsaţi-o să se odihnească... Scatiului însă... nu-i mai pot ajuta cu nimic...

Şi iar închise bine uşa după dînsa.

În amurg o patrulă călare a Armatei Roşii se apropie în trap de cătun. Un ostaş se dădu jos de pe cal, intră — fără să bată — în casă şi se opri mirat în uşă: în vălul albăstrui al amurgului de primăvară văzu două fete culcate în casă.

— Fetelor! — strigă el tare. — De ce v-aţi culcat aşa devreme? Deşteptarea!...

Trezită de glasul puternic, Nadia deschise ochii, se ridică puţin, într-o rînă, se uită cu luare aminte şi totodată mirată la odaia necunoscută, văzu pe ostaşul din Armata Roşie şi, parcă se linişti. Apoi închise iar ochii, şi sleită de puteri, căzu pe pernă...

...Intîmplarea asta mi-a povestit-o moş Stepan, cînd m-am întors la Krasnodar.

— Nadia s-a făcut bine, — spuse el. — Ştii însă, Tătucule, că s-a schimbat: s-a făcut mai serioasă. Mi-a spus să-i văd pe Kiricenko, plantatorul vostru de mine, şi să-i spun că de n-ar fi învăţat el pe Scatiu să lege cu atîta dibăcie pachetele cu trotil, ele n-ar fi izbutit niciodată să arunce podul în aer. Şi pe urmă m-a rugat să-ţi spun că ar vrea să-l vadă pe inginerul Vetlughin şi să se sfătuiască cu el la ce şcoală să intre după război. Se gîndeşte să intre la Institutul de mine, pentru că ce se învaţă acolo e tot ceva cam în legătură cu minele.

CAPITOLUL II

După ce trupele noastre au scos pe nemţi din staniţa Ahtîrskaia, ei se hotărîră să se menţină cu orice preţ în staniţa Abinskaia, aflată tot pe şoseaua principală Krasnodar — Novorosiisk. Erau în curs lupte îndîrjite pentru această staniţă.

Marginea de răsărit a staniţei trecea dintr-o mînă în alta. Bubuitul tunurilor ajungea pînă la Krasnodar.

Ai fi spus că partizanii din Abinskaia „atîrnau' deasupra căilor de comunicaţie nemţeşti. Organizau diversiuni pe şosea, aruncau în aer convoaie de camioane cu muniţii, lichidau gărzile, posturile fixe şi patrulele nemţeşti şi încercaseră chiar să arunce în aer podul de peste pîrăul repede şi adînc, care trecea pe lîngă marginea de apus a staniţei.

Nemţii păzeau podul acesta cu deosebită străşnicie pentru că rămăsese unica legătură dintre grupul lor din Abinskaia şi spatele frontului. Construiseră la amîndouă capetele podului întărituri în pămînt, înarmate cu mitraliere grele şi instalaseră mai la o parte baterii antiaeriene. Puţin mai departe se înălţau fortificaţii de pămînt şi grinzi, care acopereau podul nu numai cu mitralierele dar şi cu tunurile lor.

Dar şi acestea li se părură se vede prea puţin nemţilor. De teamă că partizanii din Abinskaia vor izbuti totuşi să pătrundă pînă la pod şi să-l arunce în aer, ei au hotărît să nimicească întreg detaşamentul de partizani din Abinskaia. Mari unităţi de trupe nemţeşti fură aruncate împotriva partizanilor. Ele curăţiră cu minuţiozitate pădurile, văile, rîpele şi toate adînciturile terenului din împrejurimi, organizară percheziţii în masă prin cătune şi împînziră raionul cu o reţea de spioni. In luptele acestea crîncene şi neegale, cei din Abinskaia suferiseră pierderi grele. Noi, la Krasnodar, aflaserăm că din partizanii de la Abinskaia nu mai rămăsese decît o mînă de oameni. Se împărţiseră în mici grupe şi se ascundeau acum în taberele de cîmp ale brigăzilor colhoznice, aşezate departe de drumurile umblate. Situaţia lor era desigur grea şi sufereau de foame şi de boli. Cumplit de mult îi chinuiau pe partizani abcesele de pe urma deselor răceli cu care se alegeau în timpul operaţiilor din mlaştini cînd ploua cu găleata.

Şi totuşi partizanii de la Abinskaia nu se lăsau. La Krasnodar ne soseau întruna veşti despre atacurile lor îndrăzneţe, şi noi ştiam că în rîndurile celor de la Abinskaia lucra ca şi altădată vechiul nostru cunoscut şi elev al „Şcolii superioare" de partizani, Vasea Lomkonos, prietenul Nadiei şi al Scatiului.

Luptele pentru staniţa Abinskaia se făceau pe zi ce trecea tot mai încordate. Cum se puteau aştepta în toată clipa la asaltul hotărîtor, comandamentul nostru dădu ordin partizanilor din Abinskaia să arunce podul în aer. Explozia trebuia să servească drept semnal al ofensivei generale.

Vasea Lomkonos fu însărcinat cu conducerea operaţiunii de diversiune.

*
* *

Într-o seară posomorîtă şi ploioasă, Vasea şi cu ajutorul lui sosiră la una din taberele de cîmp îndepărtate ale colhozului, tabără în care se instalaseră partizanii de la Abinskaia. Venise acolo cu gîndul să discute cu tovarăşii cum s-ar putea face să se execute mai bine ordinul comandamentului.

Nu era piatră în jurul staniţei natale, pe care partizanii de la Abinskaia să n-o cunoască, şi oricare din ei era oricînd în stare să ajungă acolo chiar şi cu ochii legaţi. Acuma însă mai ştiau bine şi altceva şi anume că, dacă se făcuse foarte puţin probabil să te poţi strecura în staniţă chiar şi noaptea, apoi de apropiat de pod era chiar cu neputinţă. Şi totuşi căutau o soluţie. Zeci de variante de diversiuni dintre cele mai neaşteptate, mai neînchipuite şi mai îndrăzneţe erau întruna propuse, dar propunerile erau respinse pe loc. Toate aceste variante erau fără nici o nădejde de succes. În cele din urmă se opriră asupra uneia din ele: Lomkonos, însoţit de două ajutoare, se va strecura noaptea pînă la staniţă şi va vedea la faţa locului ce este de făcut... Rămîne acuma să se hotărască locul unde se vor instala la Abinskaia.

— Care dintre voi, băieţi, locuieşte aproape de pod? — întrebă Vasea.

— Eu, — răspunse Kostea, cel mai tînăr dintre partizanii din Abinskaia. — Căsuţa bunicilor în care stau eu şi cu mama e chiar la marginea staniţei, deasupra rîpei.

Căsuţa aceasta durată aproape de tot de pod îi convenea cît se poate de bine lui Vasea. Mică cum era, aproape nici n-o băgai în seamă şi era puţin probabil ca nemţii s-o fi ales pentru încartiruire.

Acestea fiind hotărîte, începu pregătirea pentru marş. Vasea împachetă meticulos pachetele cu exploziv şi le dădu ajutorului lui şi lui Kostea. Apoi toţi se înţeleseră exact cu privire la itinerar, cu privire la ceea ce avea de făcut fiecare dintre ei în toate împrejurările, fie că ar da peste o patrulă nemţească, fie că ar nimeri în labele fasciştilor, sau în sfîrşit dacă s-ar răzleţi în drum de tovarăşi şi ar trebui să se strecoare singur în staniţă.

Apoi Vasea comunică ajutorului lui şi lui Kostea semnalele convenţionale pe care le învăţase la „Şcoala noastră superioară" de partizani.

Cunosc bine stepa noastră din Kuban, cunosc afurisitele tufe de porumbar cu spini ascuţiţi, în care nu-i chip, în ruptul capului, să faci să intre nici un cîine ciobănesc caucazian, care-s dealtfel deprinşi cu toate greutăţile. Spun cu toată convingerea că

numai faptul că aceşti trei tineri partizani din Abinskaia au putut să se strecoare nesimţiţi de nimeni pînă în staniţa lor natală reprezintă o ispravă vitejească neobişnuită.

Închipuiţi-vă o stepă netedă ca-n palmă. Pe cerul nopţii, rachetele luminoase se aprind una după alta. La lumina lor, puternică şi rece, fiecare moviliţă se vede limpede ca ziua şi ţi se pare că nici un ţîstar de stepă nu poate ţîşni nevăzut. Patrule nemţeşti trec mereu încolo şi-ncoace.

Tufele de porumbar sînt împrăştiate prin stepă ca nişte insule mici şi ca să te tîrîi de la o insuliţă de acestea de mărăcini la alta şi să pătrunzi în acelaşi timp în adîncul înţepător, nu dispui decît de scurtele clipe de întuneric dintre rachetele orbitoare. Spinii rup hainele, se înfig în carne pricinuindu-ţi o durere usturătoare cum nu se mai află. Şi manevra aceasta trebuie s-o repeţi de zeci de ori, cu o încărcătură grea de exploziv în spinare, drept sub nasul nemţilor, neştiind cînd se va aprinde următoarea rachetă care îţi scoate ochii.

Şi totuşi cei trei partizani s-au strecurat pînă la marginea staniţei. În faţa lor se înălţa un povîrniş aproape drept, acoperit, cu buruieni de anul trecut.

Drumul spre staniţă era de cealaltă parte a povîrnişului. Dar cum să urce povîrnişul ? Şi, mai ales, ce-i aştepta odată ajunşi sus ?

— Staţi, — le spuse celorlalţi în şoaptă Kostea şi se tîrî repede într-o parte.

Vreo trei minute fu linişte. Apoi Vasea auzi un foşnet din partea înspre care se tîrîse Kostea.

— Am găsit ! — se auzi şoapta şuierătoare a lui Kostea. — Tîrîţi-vă pînă la mine.

Cînd se tîrîră pînă acolo, Kostea îi băgă ceva în mînă lui Vasea. În primul moment părea că e o frînghie. Dar de unde şi cum putea fi acolo o frînghie ? Poate că era o capcană ?...

— Nu, nu-i o frînghie, — îi şopti Kostea. — I-o rădăcină. Uite colo sus. Vezi ? I-un copac de la marginea grădinii noastre de zarzavat. Rădăcinile-s ale copacului. Vezi ?

Vasea ridică capul. Sus era întuneric. Numai stelele luceau viu pe cerul înalt. Raza unui reflector îndepărtat mătură cerul o clipă şi pieri iar.

— Voi staţi aici, — şopti din nou Kostea, — iar eu mă urc sus, să nu fie ascunşi cumva nemţi în grădina de zarzavat. Aşteptaţi. După cum ne-am înţeles : am să vă dau semnalul numărul unu ! — adăugă el liniştit, apăsînd asupra acestui amănunt.

Kostea se agăţă de rădăcini şi începu să se caţere. Bulgări mici de lut se rostogoleau în urma lui. Deodată, o rachetă ţîşni şi se aprinse orbitoare deasupra rîpei.

Vasea şi cu ajutorul lui se lipiră la pămînt şi fără voie ridicară capul. Sus, pe malul rîpei se vedea acuma lămurit un ulm bătrîn şi stufos. Rădăcinile dezgolite coborau, ca nişte şerpi, pe povîrniş în jos. De Kostea nici urmă. Sau izbutise să se urce sus, sau se agăţase de aceste rădăcini, şi se ascunsese printre buruieni...

Clipele treceau încet. Vasea asculta cu încordare fiecare foşnet. Noaptea era plină de tot felul de sunete. În depărtare trăgeau tunurile şi ţăcăneau mitralierele; în apropiere se auzea somaţia înăbuşită şi speriată a vreunei santinele nemţeşti. Dar sus, lîngă ulmul cel bătrîn era linişte...

Deodată, o pasăre de noapte ţipă jalnic deasupra rîpei. Era semnalul. Şi Vasea răspunse. Cîţiva bulgăraşi de lut se rostogoliră, iarăşi se auzi foşnind printre buruieni şi Kostea se ivi din întuneric.

— În grădina de zarzavat nu-i nimeni. Să ne urcăm. Nu te teme, Vasea, rădăcinile astea ţin şi un taur...

Toţi se căţărară pînă sus şi se întinseră la piciorul ulmului, în tufele de viţă sălbatică.

— Voi staţi aici, iar eu mă reped pînă la mama, — şopti Kostea şi dispăru în întuneric.

Curînd se auzi în apropiere o uşoară bătaie în uşă, o rază slabă de lumină apăru o clipă, se auzi un strigăt uşor de femeie, repede înăbuşit şi totul se linişti din nou.

Deodată, dintr-o parte, se auzi apropiindu-se un zgomot egal de paşi. La luciul unui foc îndepărtat, Vasea văzu răsărind, chiar lîngă el, doi soldaţi nemţi. Baionetele late străluciră în întuneric. Vasea îşi ţinu răsuflarea. Patrula trecu mai departe...

Apoi iar se auzi un foşnet, care se apropia din ce în ce.

Vasea strînse grenada în mînă. Dar iată că strigătul păsării răsună din nou...

— În casă la noi sînt cantonaţi nişte romîni de la coloane, — zise încet Kostea. — Trebuie să plece din Abinskaia înainte de a se face ziuă ca să-i transporte pe răniţi cu carul cu boi. Mama nu ne dă voie să stăm aici în grădina de zarzavat: nemţii umblă pe marginea rîpei şi aruncă rachete. Dar nu-i nimic... Las' că ne ascundem printre chirpicii de lîngă şură. N-aveţi grijă că nu ne descoperă nimeni acolo...

La marginea grădinii de zarzavat se afla o stivă mare de chirpici. Vasea cu ajutorul lui se strecurară înăuntru. Kostea acoperi cu paie partea de sus a stivei.

— Eu plec în recunoaştere, — şopti Kostea. — N-aveţi grijă: mămuca mi-a făgăduit că vă aduce de mîncare.

Nu apucă bine Kostea să se îndepărteze de chirpici cînd, o rachetă ţîşni şuierînd şi lăsînd o dîră de foc tremurîndă. Rachete se înălţă ca un arc în aer şi rămase atîrnată deasupra gră-

dinii de zarzavat. Kostea se lipi de grămada de chirpici. Vasea se uită printre chirpici şi văzu întîia oară în acea noapte podul...

Arcul înalt al podului atîrna deasupra rîului întunecat. Două şuvoaie de maşini curgeau neîntrerupt pe pod. Ajunse în staniţă, ele se împrăştiau pe uliţa principală şi pe ulicioarele lăturalnice. La intrarea pe pod stăteau nemţi izolaţi şi în grupuri. Unii din ei purtau bonete. Printre nemţi se deosebeau uşor romînii, cu căciulile lor înalte de miel.

Lui Vasea i se strînse inima: orice-ai fi făcut, nu era chip să te strecori pînă la afurisitul ăsta de pod... Maşinile se ţineau una după cealaltă într-un şir neîntrerupt. In camioane erau lăzi cu muniţii...

In sfîrşit, racheta se stinse. Cînd se făcu întuneric, se auzi un foşnet uşor: era Kostea care pleca în recunoaştere...

Vasea şi cu ajutorul lui rămaseră destul de multă vreme în stiva de chirpici, trăgînd cu urechea la zgomotele care se auzeau. In grădina de zarzavat era linişte, dar şi în căsuţa lui Kostea aveai impresia că totul amorţise. Mama lui Kostea sau nu putea, sau nu îndrăznea să vină pînă la prietenii lui fecioru-său. Vasea începuse să se neliniştească cînd, deodată, iar se auzi un foşnet în apropiere. Vasea se uită printre chirpici. Cîţiva oameni se furişau prin grădina de zarzavat, de-a lungul straturilor. Să fie nemţi?...

Se auzi o şoaptă:

— Am sosit cu toţii.

— Cum cu toţii? Nu cumva ai adus pe cineva? — întrebă neliniştit Vasea.

— Nu-i nimic, Vasea, nu-i nimic. Totul este în ordine, — explica în grabă Kostea. — Am găsit în staniţă pe nişte prieteni de-ai mei, comsomolişti din organizaţia clandestină, toţi băieţi buni. Vasea, pe onoarea mea, băieţi buni, toţi unul şi unul. Ei răspîndesc manifestele noastre, fură actele de la nemţi. Nu demult au înecat pe poliţai. Prea îşi făcea de cap şi chinuia oamenii...

Vasea se uită la noii veniţi. Erau şapte, şapte flăcăi la fel cu Kostea.

— Nu te supăra, Vasea, — se dezvinovăţea Kostea în şoaptă. — Le-am spus de ce am venit aici. Nu te teme: mai bine mor decît să ne trădeze. Mai strîngeţi-vă puţin ca să nu ne zărească friţii. Şi-acuma să stăm de vorbă. Băieţii au un plan al lor, cum să aruncăm podul în aer...

Flăcăii se strecurară repede înăuntrul stivei şi, vorbind pe nerăsuflate şi luîndu-şi unul altuia vorba din gură începură numaidecît să-şi expună planul.

Conspiratorii se sfătuiră multă vreme şi abia tîrziu după miezul nopţii, băieţii se împrăştiară încet care încotro. Planul lor fu adoptat. Podul urma să fie aruncat în aer în noaptea următoare.

Kostea a adus ceva de mîncare şi pe urmă s-au culcat tustrei. Dar somnul nu se prindea de Vasea. Vîntura prin minte planul pînă în cele mai mici amănunte, căutînd să cîntărească toate posibilităţile şi să se pună de mai înainte în situaţiile cele mai neaşteptate cu putinţă.

Deodată se auzi un foşnet şi lîngă stivă se ivi un flăcăuaş.

— Kostea, Kostea, — şopti el emoţionat. — Pe pod trec o mulţime de nemţi spre staniţă. O grozăvie, nu alta! Şi muniţii şi tunuri. Trec spre linia întîia a frontului. Ce-i de făcut? N-ar fi bine să începem acum? Băieţii mei sînt gata.

Vasea se uită printre chirpici. Era întuneric beznă. Dinspre drum, de lîngă pod, se auzeau huruituri şi urletele şi înjurăturile ofiţerilor.

De ce n-ar încerca acuma? Putea foarte bine să încerce...

— Carul unde-i? — întrebă Vasea.

— Chiar aici, în curtea lui Kostea. Il luăm de la romîni. Am adus şi o pereche de boi, ca să fie oricum aici la îndemînă... Din partea noastră totu-i gata, Vasea. Tot...

— Bine. Dacă-i aşa, să-i dăm drumul...

Noaptea era pe sfîrşite. Ceaţa de dinaintea zorilor care se ridica dinspre rîu se aşternea peste pămînt, învăluind totul. Din pîcla deasă se iveau ca nişte năluci coarnele şi capetele boilor. Lîngă gardul de nuiele, Vasea zări carul. Un flăcăuaş aşternea în car nişte buruieni. Alături, era o boccea mătăhăloasă în care erau mantalele şi căciulile romîneşti pe care le aduseseră băieţii.

— Hai, tovarăşi plantatori de mine, ia aşezaţi-vă ici la rînd, — şopti căzăcelul cel mai mic, un flăcăuaş cu părul vîlvoi, care să fi avut vreo cincisprezece ani. — Acuşi aveţi să vedeţi cum vă oblojesc.

Şi ca un adevărat infirmier, flăcăuaşul înfăşură cu dibăcie feţele plantatorilor de mine cu pansamente late, lăsîndu-le numai nişte deschizături pentru ochi şi nasuri. Ajutorul lui stătea alături. Avea în mîini o cutie veche de conserve în care muia un pămătuf şi vopsea pansamentele cu ceva roşu.

— Cu ce vopseşti? — întrebă Vasea cu glasul înăbuşit din pricina pansamentului care nu-l lăsa să vorbească.

— Cu vopsea...

Pînă la urmă deghizarea se isprăvi. Băieţii îmbrăcară pe plantatorii de mine cu mantale romîneşti, îi culcară în car, unde erau ascunse sub buruieni pachetele cu trotil.

— Acuma odihniţi-vă... Ne întoarcem numaidecît.

Şi băieţii dispărură.

Peste vreo zece minute băieţii se întoarseră aducînd cu ei... doi romîni, pe care îi duceau de subţiori şi de picioare.

Erau cadavre, cadavre adevărate care zăceau de dimineaţă în şura lui Kostea.

Băieţii întinseră cadavrele în car, alături de plantatorii de mine.

— Să mai aducem unul? — întrebă flăcăuaşul care le vopsise pansamentele. — Sînt acolo cîţi pofteşti...

— Nu, ajunge, — răspunse cu greu Vasea.

— Acuma-i rîndul meu! — Kostea îşi puse şi el o manta romînească, îşi înveli fălcile cu o basma albă, îşi trase pînă la uerchi o căciulă romînească neagră.

— Ei, cum arăt? — întrebă el.

Acela care îi pansase pe plantatorii de mine aruncă o privire asupra lui Kostea ca şi cum ar fi căutat să-i găsească pricină, dar rămase mulţumit de faţa lui, de nasul coroiat. Kostea semăna a ungur.

— Numai nasu-i cam subţire, — zise flăcăuaşul cu oarecare părere de rău în glas.

— Nu-i nimic, în învălmăşeală merge. Şi acuma, băieţi, toţi la locurile voastre! — ordonă Kostea.

— Vedeţi să nu uitaţi de ţipătul cucuvelii! — le spuse repede Kostea din urmă. Apoi se sui în car şi atinse boii cu nuiaua.

Carul înainta încet pe drumul care cobora în pantă repede spre pod şi nu trecu mult pînă intră în torentul de maşini şi de căruţe. Prin mica deschizătură a pansamentului, Vasea vedea camioane pline cu lăzi cu muniţii, grupuri de soldaţi nemţi, căciulile înalte ale romînilor, tunuri şi iarăşi maşini încărcate cu muniţii. O clipă apărură semnele distinctive de pe mînecile soldaţilor din SS, apoi iar maşini şi maşini. Maşinile treceau întruna, fără sfîrşit...

Carul se apropiase acuma de pod. O patrulă răsări din întunericul cenuşiu, chiar la intrarea podului. Vasea închise ochii şi nu mai răsuflă. Inima îi bătea atît de tare încît avea impresia că toată lumea dimprejur auzea bătaia inimii lui...

Se vede că Kostea, cu faţa lui cu nasul coroiat fu luat cu adevărat drept ungur, iar cadavrele romînilor întinse sus pe car nu treziră nici o bănuială. Vasea auzi ordinul nemţilor:

— Înainte! Treci mai repede!

Kostea atinse boii cu nuiaua şi carul intră pe pod.

Acum trebuia să se hotărască totul. Lui Vasea i se păru că stă carul pe loc. De ce nu se mişca? Mai repede... mai repede...

Carul înainta încet prin valul de automobile. Kostea era şi el nerăbdător. Şi cum era să nu fie? Era prima lui mare diversiune şi încă ce diversiune!... Dacă ar fi putut, ar fi mînat boii la trap. Dar în faţa carului mergea încet un camion greu de şapte tone şi Kostea nu putea să i-o ia înainte.

În sfîrşit, carul ajunse la mijlocul podului. Kostea cîrmi boii chiar spre balustradă şi îi opri în loc. În spate cineva strigă supărat şi înjură. Dar Kostea nu auzi. Se aplecă peste balustradă, puse palma pîlnie la gură şi un ţipăt jalnic de cucuvea de munte răsună deasupra suprafeţei lucii şi întunecoase a rîului.

Ca un răspuns la strigătul cucuvelei, aproape îndată explozia unei grenade lîngă capul podului dinspre staniţă, străpunse văzduhul. Se mai auzi încă o explozie. Apoi prinseră a răsuna din toate părţile strigăte, şi scurte rafale de pistoale-mitralieră...

Kostea sări în car, deschise larg braţele şi aruncă o grenadă grea în grămada de camioane de la capătul podului dinspre stepă.

Şuvoiul automobilelor de pe pod se opri. Pistoalele automate şi mitralierele începură să pîrîie. Razele reflectorului alergau în ceaţa lăptoasă a dimineţii. Bateriile antiaeriene deschiseră un foc dezordonat, trăgînd în neştire.

Kostea aruncă de pe el mantaua largă şi lungă care îl împiedica să se mişte şi ajută plantatorilor de mine să se dea jos din car.

Vasea şi ajutorul lui se repeziră spre o grindă a podului şi, repede, aşa cum îi învăţase Kiricenko pe Vasea la Planceskaia, legară de grindă pachetele de trotil. Deocamdată nimeni nu-i băgase în seamă pe băieţi. Pe pod era învălmăşeală, un strigăt speriat răsună de la un capăt la celălalt al podului, acoperind zgomotul tirului dezordonat:

— Partizanii!... Partizanii!...

Grinda din dreapta podului fu repede minată. Vasea se băgă pe sub platforma camionului vecin şi legă pachetele cu explozibil şi de partea stîngă a podului...

Fasciştii — zăpăciţi — continuau să alerge pe pod, bateriile antiaeriene trăgeau cu furie şi rachetele aprindeau lumini tulburi în ceaţa lăptoasă.

Ambele încărcături erau acum unite cu fitilul detonant.

— In apă! In apă! — strigă Vasea.

Vasea mai apucă să vadă trupul mărunţel al lui Kostea desprinzîndu-se de pod şi zburînd jos. In urma lui, nemaiavînd timp, se vede, să-l prindă pe Kostea pe pod, se aruncă de pe pod cu braţele întinse înainte, şi un soldat neamţ. Probabil că acesta îl

observase pe Kostea şi se hotărîse să pună mîna pe el, jos, în apă...

Vasea îşi scoase bricheta şi o aprinse repede. Scîntei de aur alergară fulgerător pe fitil. Soldaţii nemţi din maşina cea mai apropiată observară însă focul brichetei şi se repeziră la Vasea. Era o chestiune de cîteva clipe. Nemţii ar fi putut stinge fitilul şi atunci totul ar fi fost în zadar...

Pe neaşteptate, ajutorul lui Vasea se aruncă sub picioarele fasciştilor care alergau. Nemţii se poticniră de el, cei din faţă căzînd pe podeaua de scînduri a podului şi ceilalţi buluc peste ei, blocînd trecerea printre automobile. Un neamţ izbi în cap cu putere pe ajutorul lui Vasea cu patul greu al puştii...

Nu mai era vreme de pierdut. Vasea se repezi în apă. Un gînd îi fulgeră prin minte: „Flăcău-i pierdut, dar podul sare în aer. Neapărat că sare!..."

Vasea nu mai auzi explozia. El căzu în apă, se lovi cu capul de ceva şi îşi pierdu cunoştinţa...

...La vreo trei kilometri mai jos de pod, rîul cotea brusc la dreapta, încetinindu-şi cursul. Sus pe malul stîng abrupt, creşteau nişte ulmi nu prea înalţi. Jos, pîlcuri de sălcii coborau pînă la apă.

De cîtăva vreme cum se lăsa seara, se strecurau pînă acolo partizani. Cum nu ştiau precis în ce noapte anume va fi aruncat în aer podul, se hotărîseră să stea de veghe acolo în fiecare noapte, în tufişurile de lîngă ulmi.

Noaptea era pe sfîrşite. Pe rîu se lăsa ceaţă. În curînd avea să se lumineze de ziuă. Se făcuse aproape vremea cînd trebuiau să se retragă în desiş, urmînd să se întoarcă la noapte.

Primele explozii înăbuşite de grenade şi rafale de pistoale-mitralieră îi făcură să-şi încordeze atenţia. Şi deodată, cam pe unde trebuia să fie podul, un stîlp de foc spintecă negura şi se ridică pe cerul alburiu învăluit de ceaţă. Timp de o clipă apărură în stîlpul acesta de foc de-a valma, bucăţi de grindă, frînturi de camioane şi trupuri omeneşti...

Îndată după aceea, o flacără uriaşă se ridică în mijlocul podului. Pe fondul flăcării se desprinse un camion mare care atîrna parcă în aer, îndată cuprins de focurile a sute de mici explozii. Explodau obuzele din camionul aruncat în aer...

Apoi totul dispăru. Nu mai fulgerau acum decît salvele de artilerie; razele reflectoarelor alergau încoace şi încolo pe cer...

Partizanii stăteau cu ochii aţintiţi la rîu. Deodată auziră apa plescăind: cineva înota voiniceşte şi se apropia tot mai mult...

Un partizan strigă la cel care înota. Clătinîndu-se de oboseală, Kostea ieşi pe un banc de nisip. Cam peste vreo cinci minute, partizanii scoaseră la mal, ceva mai jos, cadavrul mutilat şi cu capul spart al ajutorului lui Vasea. Vasea însă nu era nicăieri...

Pe rîu, pluteau la vale scînduri, bucăţi de caroserie şi cadavre. Celor de la Abinskaia li se tot părea că-l văd pe Vasea şi se aruncară de cîteva ori în apă. Dar de fiecare dată ei dădeau numai de fascişti morţi.

În sfîrşit, trecu şi ultima scîndură a podului, şi ultimul neamţ mort.

Începuse să se lumineze de ziuă.

Partizanii ieşiră pe mal şi-şi scoaseră şepcile în tăcere. În depărtare începură să bubuie tunurile, dînd parcă onorul lui Vasea Lomkonos, care pierise. Trupele noastre porneau la asaltul staniţei Abinskaia.

Staniţa Abinskaia fu eliberată. Unităţile noastre treceau peste rîu. De pe malul drept, înalt, tunurile trăgeau de-a dreptul în hitleriştii care se retrăgeau în stepă.

Casele aprinse de obuze mai ardeau încă, în timp ce în casele rămase întregi, ostaşii unui batalion sanitar începeau să instaleze răniţii.

Partizanii din Abinskaia se întorseseră în staniţa natală. În luptele pentru Abinskaia dispăruseră fără urmă doi comsomolişti din staniţă şi acum băieţii îi căutau printre răniţi.

Umblau din casă în casă. Cînd ajunseră lîngă o căsuţă de la marginea staniţei, santinela de la uşă îi opri :

— Nu-i voie aici.

Kostea apucase însă să arunce o privire înăuntru casei. Văzu un pat şi lîngă pat, pe bancă, o haină care i se păru cunoscută.

Kostea se repezi spre comisarul batalionului sanitar.

— Tovarăşe comisar, daţi-mi voie să vă întreb : pe cine aveţi sub pază ?

— Pînă acuma nu ştiu nici eu. A fost găsit de sanitari în apă cam la vreo doi kilometri în josul podului, lîngă mal. Se vede că a avut o comoţie în urma exploziei. Pe lîngă asta, mai are şi o rană la picior provocată tot de explozie. Era în haine civile. N-am găsit nici un act la el. Pînă s-o lămuri cine este, îl ţinem sub pază.

— Daţi-mi voie, tovarăşe comisar, să arunc măcar o privire asupra lui !

— Bine. Hai să intrăm. Poate să-l cunoşti.

Kostea şi cu comisarul au intrat în casă. În pat era Vasea Lomkonos cu ochii închişi şi faţa palidă ca hîrtia.

— Vasea!
Kostea dădu să se repeadă la pat, dar comisarul l-a apucat brusc de mînă şi l-a oprit.
— Aşteaptă, băiete! Aşteaptă! Deocamdată-i încă prea devreme ca să vă îmbrăţişaţi. Hai să ieşim în cerdac.
În cerdac, Kostea emoţionat cum nu se mai poate îi spuse comisarului toate de-a fir a păr, şi de misiunea primită de partizani de la comandament, şi de stiva de chirpici, şi de carul cu cadavre, şi de aruncarea în aer a podului.
Peste un sfert de ceas, comisarul îi spunea comandantului detaşamentului de partizani din Abinskaia:
— Mă bucur pentru voi, tovarăşi! Tare mă bucur. Lasă-l pe eroul vostru să mai stea la noi, că-i încă foarte slăbit. Dar să ne înţelegem de pe acum: timp de două zile nu trebuie să vină nimeni să-l vadă. Vă sfătuiesc chiar să puneţi lîngă el o „gardă" a voastră, ca nu cumva să-i vină gustul vreunuia de-ai voştri să-l îmbrăţişeze prea tare...
Cel dintîi care a făcut de gardă lîngă patul lui Vasea a fost Kostea.

Am sosit la Abinskaia cam a patra zi după ce staniţa fusese eliberată de trupele noastre şi m-am dus imediat să-l văd pe Vasea. Se simţea încă foarte prost, cu toate că viaţa nu-i mai era în primejdie.
Îl îngrijea un medic tînăr. Venise pe front pentru prima oară, abia de cîteva săptămîni; totul era nou pentru dînsul, întreba despre toate, voia să „înţeleagă ceea ce se petrece" după cum spunea el.
I s-a spus că Vasea Lomkonos înotase aproape vreo doi kilometri prin apa rece, deşi suferise un şoc puternic şi avea o rană la picior. Tînărul medic se aprinse:
— Nu poate fi adevărat! Asta-i cu neputinţă. Intr-o stare ca asta e cu neputinţă. Intr-o stare ca asta nimeni n-ar fi putut înota nici măcar o sută de metri...
Şeful spitalului era un bătrîn chirurg, un profesor. Il chema Ivan Pavlovici. Profesorul se interesa de fiecare dintre răniţi, stătea îndelung de vorbă cu ei, le punea întrebări şi mai cu seamă, ştia să-i asculte. Răniţii ţineau mult la el. Bătrînul medic rămase o oră întreagă lîngă patul lui Vasea Lomkonos.
Cînd am venit să-l văd a doua oară pe Vasea, tînărul medic l-a adus la noi pe Ivan Pavlovici.
— Explicaţi-ne, vă rog, tovarăşe profesor, — îi spuse tînărul medic, — cum de-a putut el, în halul în care se afla, să înoate doi kilometri? Nu-i manual în care să se găsească aşa ceva.

— Dragul meu, multe n-ai să găseşti în manuale, — îi răspunse calm bătrînul medic. — Chiar dacă ar fi numai pentru motivul că toate manualele după care am învăţat şi eu, şi dumneata sînt scrise înainte de război. Acum ne vom vedea siliţi să corectăm multe lucruri în manualele noastre. Aşa, de pildă, va fi nevoie să se adauge un capitol nou, pe care chiar eu l-aş fi considerat acum un an cel puţin nefondat, un capitol despre felul în care creşte rezistenţa organismului omenesc cînd inima e plină de ură faţă de duşman şi de încredere în victorie. Iată, colega, ai aici în faţa dumitale tocmai unul din aceşti oameni, care au luptat luni de zile în spatele duşmanului. Omul acesta a văzut cu ochii lui arzînd staniţe, plîngînd femei, murind tovarăşi: a văzut atîta durere încît mintea omenească nici nu şi-o poate închipui; atîtea cruzimi şi orori cumplite, făcute de duşman încît ţi se face părul măciucă numai cînd le auzi... Şi totuşi priveşte în ochii lui şi vezi cîtă curăţenie şi seninătate tinerească este în ei.

Dacă-i să reflectăm, apoi uite la ce trebuie să reflectăm: care-i cauza şi cum s-a făcut că omul, trecînd prin toate grozăviile acestea şi-a putut totuşi păstra neatinsă seninătatea tinerească a sufletului? Dacă doreşti, am să-ţi spun. Tînărul acesta trăia bine şi se bucura de viaţă în satul lui. Toate i se păreau fireşti; i se părea că nici nu putea fi altfel. Viitorul, iarăşi, i se arăta tot aşa de strălucit şi de plin de soare, şi lui i se părea că era în firea lucrurilor să fie aşa. Şi cînd colo, deodată izbucneşte războiul. Duşmanul a ars oraşe, a distrus grădini, a călcat în picioare cărţi, a băgat fetele în case de toleranţă, a atîrnat de gîtul mamelor semnul sclaviei. Şi atunci văzînd toate acestea, Vasea şi-a dat seama ce a fost viaţa paşnică pe care au dus-o pînă atunci el, familia lui, întreaga lui patrie, şi a preţuit-o şi mai mult, din plin. O ură neînduplecată faţă de duşman s-a trezit în el. A plecat să lupte. Şi a luptat. Şi încă cum! Chiar şi în clipele cele mai grele, el ştia sigur că vom învinge. După victorie, viaţa va fi din nou tot atît de fericită cum a fost înainte de război. Ba chiar şi mai fericită. Dreptul la viaţa asta el şi l-a cucerit cu sîngele lui... Şi tocmai credinţa asta într-un viitor luminos e ceea ce a păstrat seninătatea ochilor şi a inimii lui. Duşmanul a putut călca în picioare un lan de grîu, a putut otrăvi mii de copii în „camere de gaze“, dar ceea ce n-a putut ucide a fost tinereţea noastră! Tinereţea noastră este nemuritoare...

Abia toamna l-am văzut iar pe Vasea.

Mergeam într-o seară pe o uliţă din Abinskaia. De-abia se întorsese cireada de la cîmp şi prin curţi se auzeau glasurile

cînd duioase, cînd certăreţe ale căzăcioaicelor care mulgeau vacile. Uliţa era pustie. Aerul era îmbibat de mireasma florilor de toamnă şi a merelor coapte.

L-am văzut pe Vasea într-o grădiniţă, pe o bancă. Alături, strîns lipită de el, stătea o fată. Era Nadia. Vorbeau încet.

M-am făcut că nu-i văd. Nici ei nu m-au strigat. Dar nu m-am supărat de loc. Se simţeau atît de bine numai ei amîndoi!

CAPITOLUL III

Îmi mai amintesc încă bine cum au sosit la noi la Planceskaia, la „Şcoala noastră superioară de minare", partizanii trimişi de detaşamentul din staniţa Krîmskaia.

Odată cu ei a sosit şi pictorul Alexandr Erofeevici Gluhovţev, şeful statului major al detaşamentului de partizani din Krîmskaia. De statură ceva mai înaltă decît mijlocie, lat în umeri, cu faţa simplă şi deschisă a cazacilor din Kuban, puţin cam flegmatic, poate, în viaţa de toate zilele, dar hotărît şi curajos pînă la îndrăzneală în clipe de mare cumpănă, Gluhovţev era un vînător admirabil şi un trăgător iscusit. Nici el, nici eu nu ne gîndeam atunci, cînd ne strîngeam mîna unul altuia, că peste doi ani el îmi va ilustra cartea „Insemnările unui partizan"...

Gluhovţev adusese cu el nişte tovarăşi din detaşament — pe Volodea, responsabilul unei case de lectură de la ţară, şi pe Kazub, preşedintele unui colhoz.

Volodea, un băiat cu părul închis, mic de statură, slăbuţ, părea mai degrabă un şcolar sfios şi modest. Privindu-l, era greu să presupui că terminase şcoala de zece clase. Dintr-o întîmplare oarecare se făcuse că nu nimerise la vreun institut, şi lucra acum în staniţa lui în calitate de responsabil al casei de lectură. Avea o logodnică — o fată din staniţă, pe care o chema Katia — şi care era tocmai fiica acestui Kazub cu care venise. Se îndrăgostiseră unul de celălalt, încă de pe cînd erau pe băncile şcolii şi se înrolaseră împreună în detaşamentul de partizani al staniţei lor.

La „Şcoala noastră superioară de minare", Volodea avea o purtare foarte modestă. Se aşeza de obicei în fund, în spatele tuturora, era tăcut şi punea foarte rar întrebări în timpul cursului. Profesorii noştri însă afirmau într-un glas că el îşi însuşise la perfecţie arta primejdioasă a minării. Şi totuşi nu i-am putut elibera decît o diplomă de gradul al doilea. La ultimele lucrări practice, avusese ghinion. Capsula focosului pe care el însuşi o fabricase în atelierul nostru de mine, refuză să acţioneze. Era o greşeală de calcul întîmplătoare şi neînsemnată, dar oricum o

greşeală, şi comisia noastră de examinare, foarte severă, îi reduse media generală. Faptul acesta îl mîhni mult pe bietul Volodea.

Kazub era un om de vreo patruzeci de ani. Lat în umeri, cu vinele care-i ieşeau afară, părea turnat din oţel. Nu l-am văzut niciodată obosit. De multe ori oamenii se întorceau din diversiune atît de istoviţi, încît cădeau din picioare şi adormeau buştean. Kazub al nostru însă, după ce mînca bine, începea îndată să cînte şi să joace. Şi dacă i-ai fi spus că trebuia să plece iar, în vreo operaţie nouă, n-ar fi scos o vorbă, şi-ar fi făcut frumos bagajul, fără grabă, şi, cu mersul lui greoi, puţin legănat, ar fi pornit iar în munţi. Dar pe cît era el de vesel la noi la Planceskaia pe atîta era de aspru, de sever şi de zgîrcit la vorbă, în operaţii şi în lupte.

Era greu să găseşti un comandant mai exigent decît Kazub. Şi totuşi „studenţii" noştri mergeau bucuroşi cu Kazub chiar şi în cele mai primejdioase diversiuni. Ei ştiau bine că chiar dacă Kazub avea să-i facă să asude şi să le scoată de o mie de ori sufletul, n-avea în nici un caz să-i înşele, nu-şi va pierde cumpătul şi, mai ales, nu va greşi atunci cînd va fi nevoie de dibăcie şi de inventivitate la aşezarea minelor.

— Kazub e al doilea Kiricenko al nostru! — îmi spuse într-o zi Vetlughin.

In detaşamentul nostru asta era cea mai înaltă laudă care putea fi adusă unui plantator de mine.

Din prima zi cînd venise la şcoala noastră, Kazub se îndrăgostise de arta minării.

Cînd, la începutul cursurilor, Gheronti Nikolaevici Vetlughin îşi ţinu cursul teoretic, Kazub îl copleşi cu întrebări. In aceste întrebări era nu numai dorinţa de a înţelege cele spuse, dar şi o încercare de a aduce un element propriu. Şi Vetlughin, inginer talentat, mecanic-şef al combinatului din Krasnodar şi „teoreticianul nostru în materie de mine" rămînea de multe ori uimit de felul adînc în care elevul lui pătrundea fondul problemei.

Insă capacitatea lui Kazub se manifestă din plin de-abia cînd începură lucrările practice sub conducerea lui Kiricenko. Kazub se ţinea scai de Nikolai Efimovici. Nu trecu mult şi aceşti doi oameni începură să se iubească cu acea dragoste, liniştită în aparenţă, care este caracteristică oamenilor ce se ocupă de aceeaşi muncă primejdioasă şi grea şi care le este dragă.

Adesea mergeau împreună în operaţiuni şi se potriveau aşa de bine în muncă, încît se înţelegeau unul pe celălalt din ochi. Lucrau minunat şi asta nu numai pentru că cunoşteau la perfecţie tehnica minării, dar şi pentru că pătrunseseră psihologia războiului de mine.

De multe ori cei doi prieteni se strecurau pînă la un cîmp de mine nemțesc, descopereau minele cu un fel de intuiție a lor fără nici un detector de mine, le plantau din nou, după capul lor, apoi se culcau în tufișuri și așteptau. Cînd nemții, trecînd pe cărările care li se păreau neprimejdioase, săreau în aer, prietenii se ridicau, zîmbeau mulțumiți și, fără să scoată o vorbă, porneau fără grabă spre casă.

Alteori minau un drum ca să arunce în aer mașinile fasciste. Pionerii nemți cercetau cu detectoarele lor de mine fiecare metru din sectoarele primejdioase și nu găseau nimic. Dar prima mașină inamică ce trecea pe acolo sărea neapărat în aer.

Cu cîtă dibăcie, cu ce rară inventivitate, cu ce calcul fără de greș așezau ei minele cu „surpriză" pe cărările pustii ale pădurii, folosind pentru aceasta tulpinele copacilor și cîte un trunchi bătrîn, pe jumătate putred, care n-ar fi dat de bănuit nimănui.

Drept să spun, atunci cînd i-am eliberat solemn lui Kazub diploma de gradul întîi de absolvire a școlii noastre superioare, ne-a părut rău că pleca de la noi. L-am fi oprit bucuroși în detașamentul nostru. Era însă cu neputință. Gluhovțev ceruse stăruitor, de cîteva ori, și pe Volodea și pe Kazub.

Alexandr Erofeevici nu venise să urmeze „Școala noastră superioară". Adusese numai la școală, la Planceskaia, pe viitorii lui plantatori de mine, stătuse la noi o zi sau două și plecase înapoi. Dar, în acest scurt timp petrecut în factoria noastră, în urma discuțiilor pline de miez cu Vetlughin și cu Kiricenko, înțelesese întreaga însemnătate a războiului de mine în regiunea munților și acum îi aștepta, firește, cu nerăbdare pe elevii noștri.

In martie, nemții fură scoși din Abinskaia, dar se agățară puternic de Krîmskaia — stanița cea mai mare din Kuban și nod de cale ferată, unde se întîlnesc liniile Krasnodar-Novorosiisk, Krîmskaia-Timașevka, Krîmskaia-Taman. Stanița se găsea în regiunea cea mai apropiată a colinelor de lîngă „Linia albastră". La marginea staniței Krîmskaia se întinde, pe o suprafață considerabilă, unul din cele mai mari combinate ale industriei de conserve din Uniunea Sovietică, combinatul „Mikoian", și era firesc ca șefii de la comandamentul german să ordone garnizoanei din Krîmskaia să apere stanița pînă la ultimul soldat. După cum se întîmplă în mod obișnuit în asemenea cazuri, după ce fortificară stanița, fasciștii își îndreptară prima lor lovitură asupra partizanilor, ca să-și asigure astfel spatele.

In încăierările crîncene care urmară, partizanii de la Krîmskaia suferiră pierderi grele. De adăpostit se adăposteau ei în căsuțele brigadierilor silvici, pe la pădurari, în barăcile artelurilor de tăietori de lemne sau în bordeie. Cu hrana însă o duceau prost. Erau uneori siliți să amestece făina cu rumeguș de lemn moale. Mulți se îmbolnăveau. Și asta se întîmpla tocmai

atunci cînd trebuia să luptăm din răsputeri. Pe vremea aceea își începu Kazub războiul lui crunt de mine.

Șoseaua principală Krîmskaia-Novorosiisk paralelă cu calea ferată, era de fapt închisă pentru nemți. Era deseori cercetată de aviația noastră de bombardament și ținută sub tirul artileriei noastre cu tragere lungă. Vrînd-nevrînd, nemții, care se duceau la stanița Varenikovskaia sau la stanița Kievskaia, erau siliți să apuce pe drumuri lăturalnice și să meargă mai ales noaptea. Șiruri lungi de mașini, greu încărcate cu lăzi, înotau prin noroaie și se tîrau încet în întunericul nopții. Tot pe aici treceau convoaiele de muniții, alcătuite din căruțe cu cîte patru cai. Conductorii așezați pe lăzile cu obuze biciuiau din răsputeri caii istoviți.

In intervalele dintre transporturi, unitățile de infanterie, obosite, scoase din rezervă și aruncate în prima linie, mergeau anevoie înspre front în noroiul care le ajungea pînă la genunchi. Grupuri de soldați nemți, căutau să depășească convoaiele împotmolite, luînd-o pe delături prin miriști și se înfundau în pămîntul negru și gras, transformat într-un fel de clei vîscos care li se lipea de picioare, sleindu-i de puteri și silindu-i să se întoarcă iar pe drum. Spre dimineață, circulația mai înceta — nemții se temeau de aviația sovietică și numai din cînd în cînd cîte un automobil izolat se strecura cu frică, patinînd prin băltoacele cu noroi gros ca smîntîna.

La aceste drumuri a ieșit Kazub cu plantatorii săi.

*

* *

La kilometrul doisprezece de pe șoseaua Krîmskaia-Taman, se află o vale adîncă acoperită de o pădure deasă. Intr-o seară, niște mogîldețe se îndreptau pe furiș, prin fundul văii, spre șosea. Unele din ele se culcară lîngă șanțul de la marginea drumului și rămaseră nemișcate; celelalte se tîrîră pe drum și începură să sape repede gropi mici și să așeze în ele niște cutii mici. De la oarecare depărtare ai fi zis că niște horticultori experimentați sădeau cu drag cine știe ce răsaduri de preț, așa de mare era grija cu care lucrau plantatorii de mine, dîndu-și silința să nu împrăștie țărîna scoasă. Kazub trecea de la un plantator de mine la celălalt, controlînd cu atenție lucrul.

Cînd ultima mină fu pusă în pămînt, se auzi în depărtare huruitul unei mari coloane de transport care se apropia.

Kazub cercetă încă odată locul unde fuseseră plantate minele și dădu semnalul de retragere. Plantatorii de mine se retraseră în adîncimea văii. De acolo Kazub își duse grupul prin întunericul nopții pe cărări pe care numai el le cunoștea. Dar

n-apucară să facă decît cel mult un kilometru și jumătate și o explozie răsună în urma lor: era prima mașină din escorta coloanei care sărise în aer. Mai trecură cîteva minute și iar se auzi o explozie. Aceasta dură multă vreme ca și cum un ecou apropiat ar fi repetat de nenumărate ori bubuiturile surde: explodau obuzele din camion.

— Ei, acum s-au împotmolit bine aici! — spuse calm Kazub. — Dar ne vom mai întoarce. Acuma însă, dați-i drumul, tovarăși! Mai avem încă mult de lucru.

Partizanii porniră iar la drum. Merseră așa multă vreme urcînd dealuri și coborînd văi. De la un timp pădurea se rări și făcu loc lăstărișului. În față se întindea stepa netedă cu tufe rare de porumbar. Dinspre stînga venea un zgomot nedeslușit, care creștea în fiecare clipă.

— Am ieșit bine, — zise Kazub cu mulțumire în glas. — E tocmai drumul spre Kievskaia. Trebuie să fie pe-aici pe undeva și un podeț. Începem chiar cu podețul.

Într-adevăr, peste albia uscată a unuia din pîraiele de pădure prefăcute în acel anotimp într-o mlaștină, era un podeț lung de vreun metru și jumătate, poate de doi metri. Mașinile nemțești treceau de obicei peste acest podeț fără să micșoreze viteza și adesea chiar fără să-l observe. Lîngă podeț nu era nici un fel de pază. Kazub hotărî să se folosească tocmai de această împrejurare, avînd nevoie să oprească măcar timp de un sfert de oră circulația mașinilor pe șosea ca să poată pregăti lovitura principală.

În clipele numărate, cînd șoseaua rămase pustie, doi plantatori de mine se tîrîră spre podeț și minară în grabă podeaua, fără să se atingă de stîlpi, apoi se tîrîră în tufișuri, trăgînd după ei capătul unei sfori subțiri.

Kazub rămase ceva mai deoparte, în niște tufișuri de lîngă drum, și așteptă. Un zgomot se auzi în depărtare. Zgomotul se făcea tot mai tare, tot mai deslușit. Peste cîteva clipe, mașinile care veneau în frunte aveau să ajungă la podeț...

Kazub se ridică. Deasupra drumului se auzi deodată lătrînd o vulpe de stepă.

Plantatorii de mine, culcați în tufișuri, întinseră șnurul. La început, șnurul se întindea greu și părea că nu se mai sfîrșește. Apoi șnurul se făcu dintr-odată slobod, ca și cum l-ar fi tăiat cineva. Și aproape în aceeași clipă se auzi explozia care lumină viu ca un fulger panglica murdar cenușie a șoselei.

Kazub se încruntă. Se vede că nu socotise bine timpul comenzii și de aceea nu fusese aruncat în aer decît podețul. Mașina din frunte apucase să treacă cu iuțeală peste podeț iar camionul greu care o urma izbutise să frîneze chiar în fața podețului.

Plin de luare aminte, Kazub pîndea cu urechea. De la coloana nemţească se auzea o hărmălaie în care se amestecau zgomote, strigăte şi înjurături. Apoi începură să trosnească rafale lungi de pistoale-mitralieră. Fasciştii trăgeau la întîmplare în tufişuri. Dar nu asta îl interesa pe Kazub. Prin răpăitul pistoalelor-mitralieră el auzi un zgomot de motor şi zîmbi mulţumit. Maşina din frunte, care trecuse neatinsă peste podeţ, pleca mai departe.

Acum totul era în ordine: nemţii aveau să se apuce să repare podul, înghesuindu-se în jurul maşinilor, deoarece se temeau de atacul partizanilor şi aveau să lase astfel fără de supraveghere sectorul şoselei care se întindea după podeţ.

Iarăşi se auzi lătratul vulpii aceleia de stepă.

Plantatorii de mine se tîrîră pînă la şosea. Ei aşezară minele într-o ordine foarte ingenioasă, elaborată cîndva de Kiricenko şi întrucîtva modificată acum de Kazub. Totul fusese prevăzut pînă în cele mai mici amănunte şi fiecare secundă fusese calculată; peste un sfert de oră plantatorii se tîrîră înapoi în lăstăriş. Peste alte zece minute, nemţii, după ce reparară provizoriu podeţul aruncat în aer, se puseră iar în mişcare.

Prima maşină trecu cu bine pe podeţ, merse încă o sută cincizeci de metri şi sări în aer cu un bubuit asurzitor. Sfărîmăturile caroseriei şi lăzile zburară în tufişurile de lîngă drum, unde începură să explodeze obuzele de artilerie.

Căutînd să ocolească locul exploziei, camionul care mergea în urma primei maşini sări şi el în aer. Aproape în acelaşi timp, altă maşină, vrînd să dea înapoi, căzu în şanţ în mijlocul detunăturilor şi se aprinse.

Circulaţia se opri. Apărură pionerii nemţi, care cercetară vreo trei kilometri de şosea cu detectoarele de mine, nu descoperiră nimic şi autorizară coloana să-şi continue drumul. Dar chiar prima maşină care porni în sectorul abia cercetat, dădu de o mină şi sări în aer...

Maşinile nemţeşti rămaseră imobilizate pînă dimineaţa.

In zorii zilei fasciştii mînară la locul acela pe locuitorii din staniţele învecinate şi îi puseră să desfunde din nou tot drumul şi apoi să-l refacă.

Nu mai găsiră deloc mine. Şi nici n-aveau ce găsi, pentru că nu mai erau acolo mine.

In noaptea următoare, operaţia fu repetată întocmai la fel; Kazub nu schimbase nici o iotă din planul lui de operaţii.

Kazub se bizuia pe „psihologia porcească“ a nemţilor — după cum spunea el. — Şi calculul lui se dovedi exact. Ca şi prima dată, podeţul fu aruncat în aer, sectorul pustiu al drumului, dincolo de pod, minat, şi maşinile săriră în aer şi luară foc ca şi în ajun.

Comandamentul german fu cuprins de o furie cumplită. Nemţii au dat ordin ca toată paza şoselei să fie împuşcată şi, ca să pună capăt o dată pentru totdeauna activităţii partizanilor, să fie tăiate din rădăcină toate tufişurile de lîngă drum şi din vîlcele.

Informatorii raportară imediat toate acestea celor de la Krîmskaia. Kazub îşi luă măsurile lui. Mobiliză flăcăi şi fete ca să-l ajute, şi mină noaptea cu ajutorul lor toate căile care duceau la rîpă în partea în care pădurea şi tufişurile urmau să fie tăiate.

In zorii zilei, nemţii ieşiră în căutarea partizanilor, întinzîndu-şi lanţurile de cercetaşi cam pe o lungime de trei kilometri şi trimiţînd înainte cîini.

La început, totul merse bine. Nu găsiră în tufişuri nici mine şi nici partizani. Cîinii nu făceau altceva decît să stîrnească păsările din faţa nemţilor.

Fasciştii s-au apropiat de prima vale mare şi adîncă, acoperită de pădure. Nimeni din ei n-avea poftă să coboare în această rîpă lugubră, puţin îmbietoare, şi oamenii se codeau. Ofiţerul neamţ hotărî să dea el pilda. Dar cum începu să coboare jos pe panta abruptă, ţinîndu-se cu mîinile de ramurile tufelor, o explozie înăbuşită răsună şi corpul mutilat al ofiţerului se prăbuşi la pămînt.

Crezînd că partizanii ar fi aruncat o grenadă, nemţii se lungiră la pămînt şi deschiseră un foc puternic asupra rîpei. Dar rîpa tăcea.

Zoriţi de un sublocotenent, soldaţii nemţi cu ochii la pămînt ca să vadă unde pun picioarele, începură să coboare în vale. Cei din faţă ajunseseră deja în fundul rîpei cînd o explozie răsună deodată în spatele lor. Speriaţi, nemţii se repeziră îndărăt. Se împingeau unii pe alţii, îşi zgîriau mîinile de spini, îşi rupeau uniformele verzi. Alte trei mine explodară bubuind, una după alta.

Era neîndoielnic că valea fusese minată. Se aduseră pionerii, care străbătură cu detectoarele de mine două vîlcele şi descoperiră, într-adevăr, acolo, cîteva mine. Cum nu mai găsiră nimic în cea de-a treia, nemţii crezură că drumul era liber.

Lanţul de soldaţi coborî cu bine în a patra vîlcea, cercetă cu de-amănuntul toate tufişurile de pe fundul rîpei şi începu să urce. Panta era abruptă, iar tufişurile ţepoase se înălţau ca un zid compact. Soldaţii erau osteniţi.

Cam pe la mijlocul urcuşului, nemţii descoperiră un teren relativ drept şi hotărîră să se odihnească. Se adunară acolo vreo treizeci de soldaţi nemţi. Comandantul grupului se urcă şi el acolo. Şi, deodată, trei mine grele explodară pe neaşteptate una după alta la intervale de cîteva secunde. Fasciştii rămaşi

în viață se repeziră în tufișuri, dar și acolo începură să bubuie exploziile...

Ducîndu-și morții și răniții, rămășițele nenorocosului detașament de represalii se întoarseră în staniță noaptea tîrziu.

A doua zi, fasciștii hotărîră să procedeze altfel. Trimiseră mai întîi unități mari de trupe de pioneri. In urma lor mergeau lanțuri de pistolari. Dar nici asta nu le-a fost de vreun ajutor. Pionerii căutau minele pe pămînt dar minele explodau în copaci. Și nemții se retraseră din nou, suferind noi pierderi.

Comandamentul german a renunțat atunci la curățirea tufișurilor și a văilor, dar a hotărît să întărească paza șoselei. Căile de acces la șosea au fost minate în grabă; în diferite locuri au fost construite cazemate prevăzute cu mitraliere grele. La fiecare sută de metri au fost așezate posturi, controlate periodic de patrule. Inainte de a începe circulația intensă a transporturilor nocturne, pionerii cercetau drumul cu detectoare de mine.

Dar nemții dădură iarăși greș. Mașinile fasciste săreau în aer tocmai în sectoarele care le păreau cele mai sigure, acolo unde nemții nici nu se așteptau. Și, culmea, două camioane grele, încărcate cu obuze, explodară noaptea drept lîngă podețul cu pricina, unde Kazub lucrase întîia oară.

* * *

— Cum de-ați făcut să ajungeți pretutindeni? — l-am întrebat eu pe Kazub, cînd m-am întîlnit cu el la Krasnodar. — Doar n-aveai cu dumneata decît cîțiva plantatori. Și cum de ați izbutit să ajungeți ultima dată pînă la podețul acela? Nici un țîstar nu s-ar fi putut strecura pînă acolo.

— Cum? — Kazub zîmbi șiret. — Toate aceste șiretlicuri mi-au fost arătate de Kiricenko, la Planceskaia. Și am mai pus și eu cîte ceva de la mine. Dar lucrul cel mai de seamă este să cunoști năravul dușmanului. Și cum nemții-s făcuți după același calapod, dacă știi cînd strănută unul, cînd se duce în tufă să-și facă nevoile, încotro dă să se repeadă cînd aude explodînd o mînă și cum conduce o coloană de mașini, apoi îi cunoști pe toți și nu-i nimica mai ușor. Pe cinstea mea că-i ușor! Da mai bine ascultați isprăvile lui Volodea și ale lui Gluhovțev la Krîmskaia. Strașnice isprăvi! Așa isprăvi mai zic și eu!...

Și Kazub îmi spuse o istorie cu un puț părăsit dintr-o livadă și cum a pierit Nesterenko și cum el, Kazub, s-a înrudit cu Volodea...

CAPITOLUL IV

Stanița Krîmskaia seamănă mai degrabă cu un orășel. Sînt acolo o mulțime de industrii: o fabrică de bere, una de produse lactate, una de ulei, o moară mare și un combinat de conserve. Casele sînt de piatră, unele cu două rînduri, iar străzile-s pavate.

Volodea locuia la marginea dinspre apus a staniței, într-o căsuță albă căzăcească înconjurată de-o livadă care înflorește tumultuos primăvara. O rîpă abruptă, coboară aproape vertical spre stepa întinsă pe care n-o poți cuprinde cu ochiul. Un drum prăvălatic șerpuiește pe coastă ducînd spre staniță, însă celor din Krîmskaia nu le prea plăcea să se folosească de drumul acesta pentru că nici cu cai buni nu era chip să urci pînă sus o căruță încărcată. Acolo, la marginea de apus a staniței era liniște și te simțeai liber.

Puțin mai încolo, nu departe de drum, rîpa era brăzdată de niște peșteri adînci care se înfundau în pămînt pe distanțe de zeci de metri. Cine știe cînd apăruseră aceste peșteri? Poate fuseseră cîndva acolo niște tainițe în care erau ascunse comori, sau slujiseră pe vremuri de ascunzători de bandiți.

Volodea cunoștea peșterile din copilărie. Era plăcut și în același timp te treceau fiori cînd te strecurai cu prietenii prin galeriile subterane întunecoase și umede și lăsai frîu liber fanteziei, închipuindu-ți comori fără număr și bandiți înspăimîntători.

Copilăria se isprăvise și Volodea nu se mai interesa de peșteri. Acum însă nu numai că-și amintise de ele, dar nu-i mai ieșeau din minte. N-o fi ascunsă oare în aceste peșteri taina pe care nimeni în Krîmskaia nu izbutise pînă acum s-o descopere?

Volodea raționa în felul următor: șoseaua principală Krîmskaia-Novorossiisk nu le prea slujea nemților pentru că prea des era vizitată de aviația noastră de bombardament și ținută sub tirul artileriei sovietice cu tragere lungă. Drumurile care plecau de la Krîmskaia și treceau prin Varenikovskaia și Kievskaia se aflau sub supravegherea neobosită a partizanilor lui Kazub. Atunci cum se făcea că tocmai din Krîmskaia nu conteneau să trimeată nemții munițiile de artilerie spre prima linie a frontului?

Era sigur că în staniță fusese instalat undeva un depozit mare, organizat încă cu mult înainte de a fi început să opereze acolo Kazub. Dar unde o fi acest depozit? Partizanii din Krîmskaia scotociseră toată stanița dar nu găsiră nicăieri un depozit mare. Agenții de recunoaștere lăsaseră necercetate nu-

mai peşterile. Oare nu cumva păstrau nemţii obuzele în aceste subterane?

Într-o noapte întunecoasă Volodea se tîrî pînă la rîpă. Stătu întins douăzeci şi patru de ore în mărăciniş, supraveghind cu luare aminte intrările în peşteri. Rîpa era pustie. Coloanele de maşini, încărcate cu obuze, mergeau însă, ca şi înainte, spre prima linie a frontului, ieşind din staniţă pe undeva pe la apus.

Şi Volodea sfîrşi prin a se încredinţa că depozitul era instalat chiar acolo, la marginea dinspre apus.

Lucrul cel mai simplu ar fi fost să se strecoare singur pînă în staniţă şi să cerceteze cum trebuie această margine suspectă, cu atît mai mult cu cît Volodea cunoştea acolo cum nu se poate mai bine nu numai toate uliţele şi ulicioarele dar pînă şi toate găurile din garduri. Dar la aşa ceva nici nu puteai gîndi: nemţii trimiseseră în Germania şi în Crimeia aproape pe toţi locuitorii staniţei şi ei ar fi observat numaidecît pe orice necunoscut care s-ar fi ivit pe uliţă.

Şi totuşi, într-o noapte întunecoasă, Volodea, care se bizuia pe ajutorul mamei lui, se strecură în staniţă.

Rămase culcat vreo jumătate de oră lîngă casa lui, căutînd să-şi dea seama dacă n-o fi avînd cumva maică-sa musafiri. Nu văzu în curte nici cal, nici căruţă, iar în casă era întuneric şi linişte. Volodea bătu în geam.

Îi deschise maică-sa. Timp de cîteva clipe se uită mirată şi speriată la fecioru-său, apoi scoase un strigăt şi-l cuprinse în braţe.

— Volodea... dragul mamei, — şopti ea printre lacrimi.

Dar deodată se îndepărtă de dînsul şi se uită neliniştită împrejur. Erau în cerdac şi patrula nemţească putea să dea peste ei în fiecare clipă.

Maică-sa îl luă de mînă şi-l duse în casă. Împinse zăvorul, trase perdelele la geam ca să nu se vadă nici un fir de lumină, aprinse opaiţul şi fără să-şi ia ochii de la feciorul ei începu să pregătească cina.

Nu mai nădăjduise să-l vadă viu. Cei doi fii mai mari pe care îi avea, erau în Armata Roşie, de care nemţii spuneau că fusese demult zdrobită. Mezinul, Volodea, se făcuse partizan, iar nemţii se lăudau că-i nimiciseră şi pe toţi partizanii. Şi acuma iată că Volodea, Volodea al ei, se întorsese şi stătea iar aici în casă, tot atît de duios şi de vesel cum îl ştia. De mişcată ce era, îi cădea din mînă tot ce apuca şi la fiecare zgomot se întorcea speriată, şi căta la uşă.

Tot înfulecînd cu poftă caşa de mei, Volodea îi spuse maică-si pentru ce anume venise în staniţă. Nu se putea ca de-

pozitul nemțesc de muniții să nu fie pe-aci, pe undeva pe aproape.

— N-ai văzut nimic, mamă ?

Nu, maică-sa nu văzuse nici un fel de depozit. Dealtfel, în vremea din urmă nici nu prea ieșea din casă, decît dacă era neapărată nevoie. Prea îi era silă să se mai uite la mutrele scîrboase ale nemților. Apoi începuse s-o doară și-un picior ; și mai era și multă treabă în casă. Nemții veneau, aduceau rufe și porunceau să le spele curat, dar nu dădea o bucățică de săpun. Și cum naiba să speli fără săpun cămășile murdare, pline de păduchi ?

— Vra să zică spui, mamă, că n-ai zărit nimic ? Eu aș zice să te mai uiți o dată...

Volodea o convinse pe maică-sa să iasă în recunoaștere chiar a doua zi în zori, să străbată fără grabă toate ulicioarele din împrejurimi și să se uite cu atenție. Și pe urmă să se întoarcă acasă și să-i spună dacă nu văzuse ceva nou, sau ceva care să bată la ochi.

— Vezi mamă de te uită mai cu seamă dacă nu-s pe undeva mașini și dacă nemții nu cară lăzi de lemn.

— La ce-ți mai trebuie și asta, dragul mamei ? — zise bătrînica dînd deznădăjduită din mîini.

Dar parcă putea să nu-i facă voia lui Volodea ? Și, în zori, luîndu-și un băț, mama porni în recunoaștere.

Bătrînica mergea și tremura de frică. I se părea că fiecare neamț pe care îl întîlnea știa că era trimisă în recunoaștere și că avea ascuns acasă, în beci, pe fecioru-său. Iacă acuși năvălesc nemții în casă și îl ucid pe Volodea. Ar fi vrut să se întoarcă în fugă acasă, să-l ia iar în brațe și să nu-l mai lase nici o clipă. Însă Volodea îi spusese să se uite cu băgare de seamă pretutindeni și să vadă tot. Mergea pe ulicioarele liniștite și se ruga lui dumnezeu ca depozitul cela afurisit pe care îl căuta Volodea să nu fie acolo. Lua-l-ar naiba de depozit ! Numai să-i rămîie în viață mezinul care îi era ei așa de drag...

Mergînd așa, bătrîna se uita în toate părțile dar nu vedea nimic deosebit. Toate erau aceleași și la locul lor ca de obicei : gardurile împletite, căsuțele albe, livezile. Numai că, de jur împrejur, totul părea părăsit, pustiu. Pe ulițe, pe prispe, prin curți, nici țipenie de om. Pretutindeni numai nemți. Bătrîna căuta să nu-i vadă și trecea repede prin fața lor, cu capul în jos. Cine știe ce le mai putea trece prin cap ticăloșilor ?...

Bătrînica era tocmai gata să cotească după colțul uliței, și să se întoarcă înapoi, spre casă, cînd văzu deodată într-o curte niște căruțe încărcate cu lăzi. Poarta curții din colțul uliței era deschisă înlături. În fundul livezii se zărea o șură mare, iar

lîngă şură, alte căruţe cu lăzi. Ceva mai departe, dintr-o şură mai mică de lemn, se auzea un duduit înăbuşit de motor.

Asta o miră. Cunoştea bine curtea. Nu o dată venise ea acolo la mătuşa Maşa, o căzăcioaică veselă, pusă totdeauna pe rîs şi care zăcea acuma bolnavă. In şura cea mare ţinea gospodarul fînul, iar în cea mică lemnele. De cînd lumea nu fuseseră acolo nici un fel de maşini şi nici motoare. Bătrîna se gîndi să arunce o privire în curte, să se ducă la mătuşa Maşa, sub cuvînt că a venit să vadă cum îi mai merge şi s-o descoasă cu băgare de seamă ca să afle de la ea ce fel de atelier făcuseră nemţii în şură. La poartă stătea însă o santinelă nemţească. Santinela răcni atît de tare la biata bătrînă, că ea înlemni de frică şi, fără să mai întoarcă capul, o luă repede înapoi.

De întors acasă se întoarse ocolind pe lîngă rîpă, unde era tăcere, linişte şi pustiu. Poate că acolo n-avea să mai dea de aceşti nemţi afurisiţi. Dar cum coti într-o ulicioară pustie, iarăşi dădu peste ceva neaşteptat. Drept pe malul rîpei, se afla o căsuţă părăsită, în care încă demult, înainte de război, nu mai locuia nimeni. Acuma însă, din fundul curţii năpădită de buruieni, se auzea ca şi dincolo acelaşi zgomot de motor, iar alături, lîngă şură se înălţau tot stive de lăzi.

Bătrîna se grăbi să ajungă acasă. Volodea, nerăbdător, o copleşi de întrebări. Dar mama, bucuroasă că-l vedea pe Volodea al ei viu şi nevătămat, nu spuse băiatului decît jumătate din cele văzute: vorbi numai despre motoarele din magazia mătuşii Maşa şi din căsuţa părăsită de lîngă rîpă. Bătrîna uită de lăzi şi de căruţe.

Volodea ascultă întîi cu interes. Apoi se întunecă. Maică-sa nu aflase nimic de temei, iar atelierele nemţeşti, de orice fel ar fi fost ele, nu-l interesau deloc.

— Şi n-ai văzut, mamă, nişte lăzi? Nici măcar una? Şi nici o maşină? — întrebă el, dezamăgit.

— Ba am văzut, dragul mamei. Am văzut. Cum să nu văd?

Şi bătrîna îi spuse lui Volodea de căruţe şi de lăzi.

Volodea nu o mai ascultă pînă la capăt pe maică-sa. O luă în braţe şi începu s-o învîrte prin odaie.

— Eşti o eroină, mamă! Cea mai bună cercetaşă din lume! — strigă Volodea, uitînd că primprejurul casei erau nemţi.

O aşeză cu de-a sila pe maică-sa pe bancă, se duse fuga la uşă, apoi bătînd talpa, se apropie solemn de dînsa. In faţa ei luă poziţia de drepţi, îi strînse mîna şi, maimuţărindu-şi comandantul, îi spuse cu un glas adînc, de bas:

— In numele partizanilor din staniţa Krîmskaia, daţi-mi voie să vă transmit mulţumiri pentru recunoaşterea strălucit îndeplinită!

Apoi o cuprinse iar, şi mîngîindu-i duios părul cărunt, îi spuse vesel:

— Înţelegi, mamă, acestea-s tocmai depozitele pe care le căutam! Nemţii le-au ascuns în pămînt. Numai că nu în peşteri, aşa cum crezusem eu; au săpat pentru ele alte hrube noi. Dar nu-i nimic... Ne-om strecura prin peşterile vechi pînă la depozitul care se află în căsuţa părăsită de deasupra rîpei. Nu-mi dau însă seama cum am putea arunca în aer depozitele din curtea mătuşii Maşa. Da' las' că ne mai gîndim noi şi vedem pe urmă... Bine că ştim acuma unde sînt depozitele.

Bătrîna se uita la fiul său şi nu ştia dacă trebuia să se bucure sau să plîngă. Se gîndi că era, poate, mai bine să nu fi descoperit blestematele acelea de depozite...

*

* *

Volodea dispăru chiar în noaptea aceea. Iar în noaptea următoare Gluhovţev, Volodea şi doi partizani se strecurară pe furiş pînă la staniţă.

Străbătură un sector din stepă unde primejdia nu prea era mare şi se ascunseră în nişte tufe de porumbar. În faţă între mărăcini şi staniţă, se întindeau cîmpurile de mine nemţeşti. Singurul loc pe unde se putea trece fără nici o primejdie, şi pe care îl cunoştea Volodea, era barat de patrule nemţeşti care se aflau acolo cine ştie pentru ce. Şi partizanii, odată ajunşi în adîncul tufişurilor ţepoase, nu ştiau ce să facă.

Deodată, aproape de tot, se auziră nişte paşi. O lanternă de buzunar se aprinse. Era patrula nemţească. Unul din fascişti ţinea în mînă o hartă. Se vedea că şi ei căutau o trecere peste cîmpul de mine.

Lanterna se stinse. Patrula trecu la o distanţă de cîţiva paşi de partizani şi coti la dreapta. Peste vreo cinci minute o lumină se aprinse din nou în stepă: nemţii mergeau printr-o altă trecere pe care partizanii nu o cunoşteau.

— Ei, acuma băieţi, hai să o luăm pe urma nemţilor în direcţia luminii! — ordonă în şoaptă Gluhovţev.

Partizanii se tîrau în urma patrulei. Înaintau fără zgomot, ascultînd cu atenţie paşii nemţilor şi nescăpînd din ochi scurtele izbucniri de lumină ale lanternei de buzunar.

Patrula coti brusc la stînga. Partizanii se tîrîră cîţiva paşi şi în faţa lor răsări panta întunecoasă, verticală a rîpei.

— Ne-au dus tocmai acolo unde trebuia, — şopti Volodea. — Mai departe mă descurc şi singur. Peşterile sînt alături.

— Nu te lăuda, Vladimir, — spuse Gluhovțev. — Bagă-te singur mai repede în vizuina ta și ascunde-ne apoi și pe noi acolo. Nu-i nici o treabă să întîrziem aici lîngă rîpă.

— Indată, tovarăşe comandant! Numai o clipă.

Volodea se tîrî într-o parte în niște tufe.

Peste vreo cinci minute se auzi un țîrîit de greier: Volodea își chema tovarășii la dînsul. Cel dintîi se tîrî într-acolo Gluhovțev. Și deodată, în partea unde se afla Volodea, se auzi zgomotul unei căderi, un țipăt înăbușit, zgomot în tufișe. Partizanii se opriră nemișcați. Să fie oare o ambuscadă?

O rachetă țîșni, șuierînd aproape, drept în sus deasupra stepei și descrise un arc luminos.

Gluhovțev se lipi și mai tare de pămînt. Timp de o clipă în fața lui se ivi obrazul speriat și mînjit de lut, al lui Volodea, dar dispăru imediat. În rîpă era iar liniște. Numai undeva, dintr-o parte, țăcăneau niște pistoale automate...

Partizanii, întinși fără mișcare în tufișuri, trăgeau cu urechea la fiecare foșnet. Oare ce i s-o fi întîmplat lui Volodea?

Iar răsună țîrîitul de greier bine cunoscut, și peste o clipă Volodea întins lîngă Gluhovțev se dezvinovățea:

— Alexandr Erofeici, sînt un măgar. Un măgar nu alta. Uitasem de tot că era acolo o groapă adîncă și am căzut într-însa. Nu m-am așteptat la asta încît mi se pare că am țipat. Dar nu-i nimic. Tot răul își are și binele lui. Vă duc acuma acolo. Groapa-i adîncă și împrejur sînt niște tufișuri. Nu vă găsește nimeni acolo. Drept deasupra gropii e o intrare într-o peșteră. După părerea mea peștera duce tocmai sub căsuța părăsită, de la marginea rîpei, unde a văzut mama depozitul. Dar treaba asta mai trebuie controlată. Mă tîrăsc pînă acolo să văd ce-i și pe urmă mă întorc la voi. Numai să nu vă neliniștiți, dacă întîrzii. Trebuie să mă tîrăsc pînă la peșteră și peștera e și ea destul de lungă așa că... Dacă totul merge bine, vă bîzîi de sus ca bondarul. Ei, tovarăși, hai ș-om merge!...

Coborîră cu toții. Ce-i drept, groapa era mare. Pe fundul gropii era iarbă uscată; deasupra capului atîrnau ramurile tufișurilor din jur.

Volodea luă de la Gluhovțev un cuțit finlandez, și începu să se tîrască cu băgare de seamă pe marginea rîpei.

Era tare îngrijorat. Dacă se aprindea tocmai acuma o rachetă, n-ar mai fi putut scăpa. Cum să te ascunzi pe acest povîrniș aproape vertical? Și nici nu te puteai grăbi pentru că bulgări de pămînt se rostogoleau sub picioare și în bezna adîncă prin care mergeai era foarte ușor să aluneci.

Ținîndu-se de ramurile tufișurilor, înfigînd cuțitul finlandez în crăpăturile pămîntului uscat, Volodea urcă încet. Intrarea în

peșteră trebuia să fie, după socotelile lui, pe acolo, pe undeva, pe alături. Dar n-o găsea.

Volodea începu s-o ia puțin mai la dreapta. Sus, pe marginea rîpei, se auzeau pași: se apropia o santinelă nemțească și Volodea se lipi de pămînt. Dar, din pricina unei mișcări pe care o făcuse, o bucată de pămînt i se desprinse de sub picioare și se rostogoli în jos cu zgomot.

Volodea se opri nemișcat și rămase atîrnat în mîini. Pașii de sus se opriră deodată. Santinela, care auzise zgomotul, stătea pe loc și asculta. Volodea își ținea răsuflarea. Se ținea în mîini, picioarele îi atîrnau în aer și nu îndrăznea să facă nici o mișcare. Brațele începură să-i amorțească. Santinela tot mai stătea locului și asculta.

Volodea ridică cu băgare de seamă piciorul drept, dibui cu el o ieșitură și cu aceeași băgare de seamă se sprijini într-însa. Ieșitura rezistă. Lui Volodea îi era acum mai ușor și putea sta așa și o oră, fără să facă vreo mișcare.

Bulgări mici de pămînt începură să cadă de sus. S-o fi hotărît oare neamțul să coboare? Volodea strînse mai tare cuțitul finlandez în mînă.

De la un timp se isprăvi cu bulgării de sus. Cîteva clipe fu liniște. Apoi se auziră pași care se îndepărtau. Zgomotul lor se auzi din ce în ce mai slab, pînă încetă. Santinela plecase.

Volodea începu iar să caute intrarea în peșteră și în sfîrșit dădu de ea, acolo unde cotise la dreapta. Tufe dese ascundeau intrarea și la început el nu o zărise.

In subterană aerul mirosea a jilav. Volodea își aduse aminte de copilărie, de jocurile de-a banditii, de teama pe care o simțea și de fiorii care îl treceau totdeauna cînd se apropia de aceste peșteri...

Peste vreo trei sferturi de oră, Kluhovțev auzi sus un foșnet. Și îndată începură să curgă pietricele. Se auzi apoi un bîzîit sonor de bondar. Peste cîteva clipe, Volodea ședea lîngă Alexandr Erofeici și-i șoptea plin de bucurie:

— Am găsit! Totu-i așa cum am bănuit. Tocmai ceea ce ne trebuie. Hai să ne urcăm.

Urcușul era anevoios. Picioarele le alunecau, mîinile li se zgîriau de spini și-i usturau groaznic și nu puteau vedea nimic din pricina tufelor care ascundeau tot. Dar, cu toate acestea, acuma Volodea își duse tovarășii fără greș în peșteră.

Peștera era joasă, strîmtă și numai cotituri. Gluhovțev se lovea mereu cu capul, și încă destul de tare, de colțurile de stîncă, care ieșeau din tavan, și se poticnea și cădea mai la tot pasul. Singur Nesterenko, miner vechi, se simțea ca la el

acasă. Călca sigur în bezna asta ca şi cum ar fi mers pe lumină.

Volodea se opri.

— Aicea-i capătul peşterii, — şopti el abia auzit. — Ia, ascultaţi!

Partizanii se opriră. De undeva veneau zgomote nelămurite în care se amestecau glasuri înfundate, lovituri date cu ceva greu, şi huruit metalic de lanţuri.

— Are dreptate Volodea, — şopti Nesterenko. — Nemţii au găsit, se vede, peştera în care se intră de sus şi şi-au făcut acolo şi depozitul. Se vede că lăzile se ridică cu macaraua. De aceea lucrează acolo motorul. Aici însă nu putem pune încărcătură, că-i prea departe pînă la depozit. Are să fie nevoie să săpăm o galerie.

— Voi, tovarăşi, apucaţi-vă de săpat aici, iar eu mă duc să caut a doua peşteră, — şopti Volodea. — Poate să răspundă la al doilea depozit, acela din grădina mătuşii Maşa...

Aşa şi făcură. Volodea dispăru din nou în întuneric, iar ceilalţi începură să sape o galerie. Lucrul, care era condus de Nesterenko, miner de felul lui, mergea încet: nemţii erau alături de tot şi partizanii căutau să nu facă zgomot. Judecînd după zgomotul care se auzea pînă în peşteră, la nemţi în subterană lucrul mergea repede.

— Stop! — îşi opri în sfîrşit Nesterenko tovarăşii. — Cred că-i primejdios să săpăm mai departe. Nemţii ar putea să ne audă. Şi apoi, nici nu pare să mai fie nevoie. Să-l aşteptăm pe Volodea şi să-l lăsăm să pună el singur încărcătura.

Dar Volodea nu se întorcea. Gluhovţev începuse să fie îngrijorat deabinelea. Uitase să-l întrebe încotro se duce şi nu ştia acuma nici măcar unde să-l caute.

Volodea se întoarse abia cînd începuse să se lumineze de ziuă.

— Stăm prost, — raportă el. — Nu-i nici o peşteră sub al doilea depozit: toate cotesc în altă parte. Ce ne facem acum, Alexandr Erofeici?

— Trebuie să ne mai gîndim, Volodea. Pînă una alta tu şi cu Nesterenko puneţi aici „maşina infernală" şi apoi vă culcaţi toţi. Somnul e bun sfetnic...

După jumătate de ceas totul era gata. Se luminase de ziuă... Gluhovţev ieşi să stea la pîndă la intrarea în peşteră. Plantatorii de mine se culcară. Un partizan rămase în galerie să asculte ce se mai petrece la nemţi.

Nesterenko nu putea să adoarmă.

— Volodea! — îl sîcîia el pe somnorosul lui tovarăş. — N-ai putea să-mi mai spui o dată lămurit, ce-i cu grădina aceea?

— Ia, grădină ca toate grădinile, — mormăi nemulţumit Volodea. — Nişte meri, un vişin...

— Nu de vişin am eu nevoie să ştiu. Spune ce-i cu şura.

— Şura? Şura-i mare. Altădată ţineau acolo fînul. Alături îi una mai mică pentru lemne. Şi tot acolo mai e şi o fîntînă, o fîntînă secată. I-adîncă dar n-are o picătură de apă... A avut ea cîndva apă, dar s-a scurs undeva în pămînt.

— O fîntînă zici? Şi seacă? — se învioră Nesterenko.

Asta era tot ce mai putu scoate Nesterenko de la el. In clipa următoare Volodea dormea buştean.

Cînd Gluhovţev se apropie de plantatorii de mine, ca să trezească pe unul din ei ca să-l schimbe, Nesterenko tot nu dormea.

— Ascultă ceva, Alexandr Erofeici, — zise minerul, care era foarte agitat. — E prea puţin să aruncăm în aer un singur depozit. Trebuie aruncate amîndouă depozitele. Şi în acelaşi timp... Stai puţin! Ascultă: Volodea spune că în grădina aceea este o fîntînă adîncă, secată. Şi mă gîndesc: oare n-ar fi bine să ne strecurăm, Volodea şi cu mine şi să coborîm în fîntîna aceea ca să vedem cum stă treaba? Poate că-i tocmai potrivită pentru ce ne trebuie nouă... Ştiu că riscu-i mare. Dar ar fi păcat să nu încercăm. Dumneata cum crezi, Alexandr Erofeici?

*
*   *

Cînd se făcu întuneric, partizanii, după ce au controlat încă o dată mina pusă de Volodea, au ieşit din peşteră şi au coborît în groapa în care se ascunseseră noaptea trecută. Unul din ei plecă în stepă: trebuia să raporteze comandantului partizanilor din Krîmskaia despre hotărîrea luată. Gluhovţev rămase în groapă. Volodea îl luă pe Nesterenko cu el acasă, la maică-sa.

Ajunseră cu bine, dar Volodea nu îndrăznea să intre cu Nesterenko în casă. Ascunse pe miner în cuşca lui Murzik, un cîine la care ţinuse foarte mult, un dulău caucazian uriaş, pe care nemţii îl uciseseră.

Maică-sa nu dormea.

— Uite ce-i, mamă, — zise Volodea foarte grăbit, de cum intră în casă. — Adu-mi o frînghie lungă şi tare, nişte sfoară, hîrleţul cel mic şi ranga. Ştiu că-s în cămară.

Peste cîteva minute toate acestea erau pe masă dinaintea lui Volodea. Frînghia şi sfoara erau nici că se poate mai bune.

Cînd n-avea ce face, maică-sa împletea plase de pescuit şi avea sfoară de cea mai bună calitate.

— Hai, mamă, lasă şi nu mai plînge. Să n-ai nici o grijă de mine. Toate au să iasă bine, — îi spuse Volodea luîndu-şi rămas bun. — Dacă auzi o bubuitură, să ştii că asta-i isprava noastră. Zilele acestea, după ce-i scoatem pe nemţi de aici mai trec pe-acasă.

Maică-sa se uita la el tăcută. Ochii îi erau plini de lacrimi. Ea ştia că feciorul ei mergea la moarte, dar nu-l oprea. Il îmbrăţişă numai şi, tot tăcută, făcu deasupra lui semnul crucii.

Lîngă cuşca cîinelui, plantatorii de mine îşi împărţiră între ei uneltele : hîrleţul, drugul, sfoara, frînghia ; luară trotilul şi se tîrîră apoi înspre grădină.

Volodea ştia o gaură ascunsă în gardul livezii mătuşii Maşa. Nu degeaba dăduse el mai înainte de-atîtea ori pe acolo şi se înfruptase din merele ei gustoase.

Abia apucaseră să treacă printr-o gaură din împletitura de nuiele, şi o rachetă luminoasă se aprinse la marginea staniţei. Plantatorii de mine se lipiră de pămînt, şi, la lumina rachetei, Nesterenko zări lămurit cele două şuri şi ghizdurile pe jumătate surpate ale fîntînii.

— Cam depărtişor, — şopti Nesterenko.

Racheta se stinse. Intuneric adînc se lăsă din nou pe pămînt. Se auzea lămurit huruitul surd al motorului care mergea în şura cea mică.

Motorul funcţiona, duduind cadenţat. Deodată mersul lui regulat se schimbă brusc, ca şi cum ceva ar fi înăbuşit zgomotul pînă acum clar al maşinii.

Nesterenko începu să numere secundele... Motorul începu din nou să lucreze clar şi precis.

— Douăzeci de secunde, — şopti Nesterenko. — Asta înseamnă că s-au băgat cam la douăzeci de metri adîncime în pămînt. Ai dracului! Adîncime, nu şagă!... Numai de n-ar fi fîntîna mai puţin adîncă... Ei, Volodea, pornim.

Le trebui multă vreme ca să ajungă la fîntînă, tîrîndu-se încet şi cu băgare de seamă. De jur împrejur erau nemţi şi orice mişcare neîndemînatică, oricît de mică, putea să-i trădeze. Lîngă fîntînă se odihniră puţin. Nesterenko începu să cerceteze cu deamănuntul fîntîna. Spre norocul lor, vîrtejul de deasupra pe care se înfăşura lanţul era întreg. Stîlpii erau şi ei în stare bună.

Volodea legă frînghia de vîrtej, o aruncă repede în fîntînă şi plin de curaj se lăsă să lunece în jos. Nesterenko aştepta. I se păru că trece o veşnicie. Intr-un tîrziu, auzi lovituri uşoare ale frînghiei în pereţi : era Volodea care dădea semnalul că co-

borîse cu bine şi-l chema pe Nesterenko. Minerul sări repede peste ghizduri şi începu să coboare.

Fundul fîntînii era uscat de tot. Jos, fîntîna se lărgea. Nesterenko aprinse o clipă lanterna electrică și se uită împrejurul lui. In perete se vedea o gaură întunecoasă: apele izvorului îşi făcuseră, se vede, drum pe acolo. Gaura mergea în direcţia rîpei, tocmai într-acolo unde se afla şura. Nesterenko gemu de bucurie.

— Bagă-te, Volodea!

Dar nici chiar uscăţivul Volodea nu izbuti să se strecoare prin gaură decît la vreo doi metri. De acolo înainte gaura se îngusta.

— N-avem încotro. Trebuie să săpăm şi aici o galerie. De-acum, Volodea, lasă-mă pe mine. Asta-i treaba mea.

Nesterenko munci vreo trei ore. Sudoarea îi curgea şiroaie. Pămîntul era pietros, iar Nesterenko se ferea să facă zgomot. Volodea îl ajuta, scoţînd pămîntul cu vestonul lui tighelit şi punîndu-l la o parte.

— Gata! -- vesti în sfîrşit Nesterenko după ce isprăvi de săpat galeria. — De-acu' treci, şi-ţi pune şmecheria.

Volodea se băgă în gaura îngustă şi lungă şi aşeză mina, aranjă fitilul Bickford. Apoi — aşa cum învăţase la noi la Planceskaia — fixă capătul sforii de o construcţie ingenioasă făcută din hîrleţul şi ranga de care se slujiseră la săpat şi de-o lanternă electrică cu o mică baterie la capătul fitilului Bickford ca să nu provoace din nebăgare de seamă explozia înainte de vreme. — Celălalt capăt al sforii Volodea şi-l înfăşură în jurul brîului.

— E gata, Nesterenko...

Mai întîi se urcă minerul. Bulgări de ţărînă şi pietre mărunte începură să-i curgă în cap lui Volodea, şi el îşi trase pe deasupra vestonul tighelit. Inima îi băteau puternic. Uite, acuşi, peste cîteva minute are să ajungă sus, are să tragă sfoara şi depozitul are să sară în aer.

Nesterenko era deja sus. Volodea nu ştia, dar nici nu îndrăznea să se suie aşa cum se suise minerul. El îşi legă în jurul mijlocului frînghia cu care coborîseră adineauri şi făcu semn lui Nesterenko să-l tragă sus. Dar fie că Volodea era greu, fie că prea ostenise Nesterenko, ascensiunea mergea încet de tot. Frînghia nouă scîrţîia tare şi pietre cădeau în puţ...

Pînă sus mai rămîneau vreo doi metri, cînd deodată Volodea auzi zgomote. O lovitură înăbuşită, un strigăt şi iarăşi o lovitură..

Volodea se propti cu mîinile și cu picioarele de pereții fîntînii. Frînghia pe care o trăgea Nesterenko slăbi ca și cum cineva ar fi tăiat-o cu cuțitul.

Era clar că sus erau nemții care îl uciseseră pe Nesterenko. Ce era de făcut? Să arunce depozitul în aer chiar acum, în clipa asta? Însemna pentru el moarte sigură... Se gîndi că la urma urmei tot trebuia să moară... și Volodea pipăi cu mîna sfoara.

Deodată frînghia se întinse iar. Volodea sări în puț ca un dop și căzu la marginea ghizdului.

Întîiul lucru pe care îl văzu erau trei snopi de raze de lanterne electrice, îndreptate asupra lui. În jur stăteau nemții. Alături pe pămînt, zăcea Nesterenko.

Îndată îi veni în minte să vadă dacă sfoara nu se rupsese. Volodea se pipăi la brîu. Sfoara era la locul ei.

Nemții băgară de seamă acest gest. Crezînd, se vede, că Volodea căuta o grenadă, un cuțit sau un pistol, se năpustiră asupra lui. Îi suciră mîinile, îl loviră puternic cu ceva în pîntece. De durere i se întunecă în fața ochilor. În minte avea însă un singur gînd: „Numai de n-ar observa sfoara, numai de n-ar rupe-o, de n-ar tăia-o înainte de vreme".

Volodea încercă să se smucească într-o parte. Nemții îl apucară însă, îi suciră și mai dureros mîinile și îl traseră de acolo. Volodea simțea cum sfoara se întindea tot mai tare, cum îi intra în carne și se gîndea cu bucurie răutăcioasă:

„Trageți, năpîrcilor, trageți mai tare! Și mai tare!"

Nemților li se păru că Volodea li se împotrivește. Nu văzură că sfoara îl împiedica să meargă și se opintiră trăgîndu-l din răsputeri după ei.

Deodată sfoara slăbi. Îndată după aceea pămîntul fu zguduit de o explozie îngrozitoare. Volodea văzu izbucnind în sus un stîlp de foc, amestecat cu bulgări de pămînt în care zburau pietre, scînduri fărîmate, copaci smulși cu rădăcină cu tot, prin aer.

Acesta fu cel din urmă lucru pe care-l mai văzu Volodea. Nu mai auzi cea de-a doua explozie care răsună o clipă mai tîrziu. La rîndul lui Gluhovțev aruncase în aer depozitul de pe malul rîpei...

... — Asta a fost, Tătucule, toată istoria cu aruncarea în aer a depozitelor nemțești, — își isprăvi Kazub povestirea. — Iar ce s-a întîmplat mai tîrziu, știți singur. Artileria noastră prevenită despre aruncarea în aer a depozitelor a deschis îndată un uragan de foc. Apoi a început asaltul staniței. Spre dimi-

neață totul era gata: nemții fuseseră scoşi din Krîmskaia. Bineînțeles că noi am năvălit, printre cei dintîi pe ulițele staniței noastre. Gluhovțev era viu și nevătămat. Nesterenko însă murise. Care să fi fost cauza morții lui n-am putut afla pînă acum. Se prea poate să fi fost contuziunile căpătate de pe urma exploziei, sau rana adîncă de la cap, pe care se pare că i-o făcuseră nemții după ce ieşise din fîntînă, lovindu-l cu ceva greu... Pe scurt, Nesterenko s-a dus... Leşurile fasciştilor zăceau la o parte, lîngă fîntînă. Printre cadavre era și Volodea. Mai trăia, dar, cum se spune, abia își mai ținea sufletul...

L-am dus la spital și i-am spus medicului-şef toată istoria lui. Cîteva zile, Volodea s-a zbătut între viață și moarte, totuşi a scăpat. Nu știu bine cui îi datorează viața: meşteşugului doftoricesc sau maică-si, care nu l-a părăsit nici o clipă.

— De scăpat a scăpat el cu viață, dar, vezi mata, a rămas schilod: brațul stîng îi atîrna neputincios și trăgea puțin un picior. Nu putea merge fără băț. Se făcuse foarte tăcut și se ferea de oameni. Şi tot cam pe atunci a început și povestea cu Katerina mea.

Văzusem eu și înainte că între ei era ceva — încă înainte de război, cînd învățau amîndoi la școală. Prea se împrieteniseră. Acum vedeam însă pe Katia că se ținea de Volodea, și nu-l slăbea nici un pas. Prietenii îmi spuneau în taină că ea i-ar fi propus lui Volodea să se însoare cu dînsa, dar că Volodea nu voia. Cică un invalid, nu trebuie să se însoare. Nu știu dacă era adevărat sau nu, dar că Volodea o fi vorbit așa, asta cred.

Dar de Katerina mea nu era așa de ușor să scape. Nu degeaba e din neamul Kazubilor. Kazubii-s încăpățînați. Pe scurt, un profesor vestit din Krasnodar a venit într-o zi la Krîmskaia. N-aș putea să vă spun cum a izbutit tineretul nostru să-l aducă în staniță.

Profesorul s-a ocupat multă vreme de Volodea și, închipuiți-vă, l-a vindecat! L-a vindecat cu desăvîrşire!... Volodea s-a făcut iar așa cum fusese pînă la începutul istoriei acesteia.

Şi, bineînțeles că am nuntit. S-au adunat toți partizanii din Krîmskaia, care mai rămăseseră în viață, și a fost o nuntă nici că se poate mai veselă!...

CAPITOLUL V

Două şosele duc de la stanița Krîmskaia la Novorossiisk: una principală, şoseaua Krasnodarului, și alta, care trece prin Neberdjaevskaia și cătunul Lipov. Intre aceste şosele se află două

stanițe mari, Nijne-Bakanskaia și Verhne-Bakanskaia, situate amîndouă pe calea ferată.

La apropierea nemților, cazacii acestor stanițe au format împreună un detașament de partizani. In fruntea detașamentului se afla Nikolai Vasilievici, președintele sovietului staniței Nijne-Bakanskaia. Era un om de peste cincizeci de ani și pe vremuri, luptase în primul război imperialist. Era un adevărat uriaș al stepei, avea un glas de bas profund și părea la prima vedere sever și dur. Cei care avuseseră însă prilejul să lucreze cu el, știau că Nikolai Vasilievici ținea cu duioșie la tineret.

Delegatul partizanilor din stanița Bakanskaia, trimis la noi la „Școala superioară de diversiune și minare" de la Planceskaia, era Valea, elev în clasa zecea, un flăcăuaș dezghețat, vioi, și considerat în staniță drept un ștrengar fără pereche. Băieții din staniță nu mai puteau de dragul lui. Valea era conducătorul lor recunoscut și nu se întîmpla nici o ștrengărie la care să nu ia și el parte.

Tocmai pe acesta ni-l trimisese acuma Nikolai Vasilievici. El ghicise în acest adolescent îndrăzneț, cu ochi albaștri, lat în spete, un talent organizatoric excepțional și nădăjduia că ștrengarul va închina meșteșugului de plantator de mine toată voința lui, toată pasiunea lui, tot darul lui de a strînge pe oameni în jurul său și de a-i conduce. Și Nikolai Vasilievici nu se înșelase.

După ce absolvi „Școala noastră superioară" cu diploma de gradul întîi, Valea se întoarse la detașamentul lui și organiză imediat un grup de diversiune prin minare. Din acest grup făceau parte nu numai adolescenți de aceeași vîrstă cu dînsul, feciori de cazaci. Valea izbuti să-l atragă și pe moș Filip, un bătrîn cu barba albă, cel mai respectat partizan din Bakanskaia.

Moș Filip trecuse de mult de șaptezeci de ani. Bătrînul cazac se bătuse cu japonezii în Manciuria și, în primul război mondial, cu nemții. In amintirea luptelor de altădată, păstra acasă, după icoană, crucea Sf. Gheorghe, iar în picior purta schija unui obuz nemțesc, care-l făcea să șchioapete puțin. Dar moșneagul se ținea încă foarte bine și era vînjos. Ochii vii și ageri priveau de sub sprîncenele stufoase. De vorbit, vorbea fără să se grăbească și nu putea să sufere dacă cineva îl întrerupea. Era întotdeauna sincer și aspru în judecata lui; firea lui deschisă și dreaptă precum și marea lui experiență a vieții îl făceau să se bucure în staniță de un respect deosebit. Și iată-l acuma pe acest moșneag cu părul și barba albe ca neaua, aspru și slobod la vorbă, poate chiar puțin certăreț, ajuns elevul lui Valea, școlar din clasa a zecea. Oricum, însă, trebuie să recunoaștem că moșul era cel mai bun elev al lui.

Plantatorii de mine din Bakanskaia au realizat destule operații izbutite. Îmi amintesc că pe vremea cînd ne aflam încă pe muntele Strepet, Vetlughin și Kiricenko veneau adesea la mine și, vorbind despre diversiunile celor de la Bakanskaia, pomeneau cu mîndrie despre elevul lor.

— Valentin lucrează bine, are inițiativă și știe să se descurce. Uite c-a ajuns să scoată acuma a treia generație de plantatori de mine. Bun băiat!

Marea lor operațiune combinată, cu care pe drept cuvînt se mîndresc pînă în ziua de azi cei din Bakanskaia, a fost realizată de ei în acea perioadă plină de înfrigurare cînd nemții fuseseră scoși din Krîmskaia și duceau lupte înverșunate în apropierea „Liniei albastre".

Într-o zi Nikolai Vasilievici, comandantul detașamentului, își convocase luptătorii lui la sfat într-o peșteră unde se stabilise.

Se adunase toată lumea. Numai doi nu erau de față: Mișka, un băiat vioi de paisprezece ani, pasionat vînător de păsări, care scotocise toate cuiburile din staniță, și partizanul Șpak unul din brigadierii colhozului, un cazac de cincizeci de ani, vînător renumit, veteran din primul război mondial. Nikolai Vasilievici îi trimisese pe amîndoi în recunoaștere: pe Mișka în staniță, iar pe Șpak pe șosea în locul unde stîncile atîrnau deasupra drumului.

Cel dintîi se întoarse Mișka. El se apropiase de peșteră după toate regulile stabilite în detașamentele de partizani.

Mai întîi, pe vîrful unei coline ciripi deodată o păsărică. Santinela întinsă în tufișuri, lîngă o cărare care abia se zărea, își încordă atenția. Ciripitul păsării era însă atît de natural, încît ea se îndoi că ar fi într-adevăr semnalul pe care îl știa.

Păsărica ciripi iar, mai stăruitor, ca și cum ar fi așteptat un răspuns. Santinela îi răspunse. Ea fluieră mai puțin bine și îndată, ca și cum și-ar fi bătut joc, păsărica de pe deal începu o gamă de triluri batjocoritoare.

Tufele de pe panta dealului tresăriră ușor și Mișka ieși pe cărare. În urma lui abia izbutind să se țină de el, trepăda cu pași mărunți frățiorul lui cel mic, Vovka, un prichindel zdravăn și îndesat.

Ajuns în dreptul santinelei, Mișka îl măsură disprețuitor din cap pînă în picioare și-i spuse printre dinți:

— Fluieri prost, tovarășe! Ascultă!

Și deodată răsunară trilurile melodioase ale unei păsărele.

— Ai auzit? — întrebă sever Mișka și trecu mai departe, fără să cinstească măcar cu o privire santinela rămasă mută de mirare.

Băieţii coborîră în rîpa adîncă acoperită de tufe şi descoperiră în aluniş gaura îngustă de după stînca goală şi intrară în sediul subteran al comandantului partizanilor din Bakanskaia.

Peştera nu era înaltă, dar încăpătoare. Pe jos, culcaţi sau şezînd, se aflau vreo cincizeci de oameni. In mijlocul lor, de vorbă cu moş Filip, şedea Nikolai Vasilievici.

Mişka se ruşină. El nu se aşteptase să întîlnească acolo tot detaşamentul. Mai ales că nici nu îndeplinise însărcinarea care-i fusese încredinţată.

— A-a-a, vînătorul de păsărele! — zise Nikolai Vasilievici, zărindu-l. — Ţi-ai adus frăţiorul? Bună treabă. Ia să vedem ce-ai adus.

— N-am adus nimic, — răspunse Mişka şi se înroşi ca para focului.

— Cum nimic? — îl întrebă Nikolai Vasilievici rece şi sever. — Nu cumva ai umblat iar după păsări?

— Nu, n-am umblat, — răspunse abia auzit Mişka. — Pe cuvînt de cinste că n-am umblat!

Apoi, mîncînd cuvintele şi încurcîndu-se, băiatul începu să povestească:

— In staniţă au sosit cu automobilele o mulţime de şefi de ai friţilor. S-au dus toţi la casa sovietului. Paza-i aşa de straşnică, că eu şi cu Vovka, oricît ne-am învîrtit şi am încercat să aflăm ceva, tot degeaba. Nu era chip nu numai să afli ceva, dar nici să te apropii. Am umblat cît am umblat de jur împrejur, apoi m-am suit pe acoperiş şi m-am furişat lîngă coş, gîndindu-mă că poate oi putea intra pe coş în casă şi să le fur friţilor hărţile şi hîrtiile despre care mi-aţi spus. Friţii făcuseră însă foc şi pe coş ieşea fum gros, aşa că nu m-am putut băga pe coş.

— Şi de ce nu te-ai băgat? — îl întrebă Nikolai Vasilievici, ascunzîndu-şi zîmbetul.

— Da' ce, aveam să mă coc în sobă fără nici un rost?...

— Cum fără nici un rost? — zise Nikolai Vasilievici, zîmbind, pe faţă de data asta. — Te mîncau nemţii copt şi atîta tot.

Partizanii izbucniră în rîs. Mişka înţelese că furtuna trecuse. Zîmbind vesel el începu să povestească mai departe.

— Pe cînd stăteam lîngă coş... m-am gîndit ce ar fi dacă...

— Stai puţin, flăcăule, — îi tăie vorba moş Filip cu asprime. — Cum să facem, Nikolai Vasilievici, să-i mai înfierbîntăm pe şefii aceştia ai friţilor?

— Ai auzit şi dumneata că de casă nu-i chip să te apropii, iar din coş iese fum, — răspunse zîmbind Nikolai Vasilievici.

— Ei, tocmai despre o poveste cu un coş vreau să vă spun, — urmă moş Filip, nebăgînd în seamă zîmbetul lui Nikolai Vasilievici. — Mi-a spus odată tata o istorie de demult, pe cînd nu eram pe lume nici eu şi nici dumneata, Nikolai Vasilievici. Ruşii luptau pe atunci împotriva muntenilor din Caucaz. Odată trupele au ocupat un aul bogat. Au sosit şefii şi, după cum le era obiceiul, s-au pus pe chef. În vremea asta muntenii s-au suit pe acoperiş, s-au furişat pînă lîngă coş...

— Păi nu spun eu acelaşi lucru, — strigă emoţionat Mişka. — Ne furişăm pînă lîngă coş şi de-acolo, de sus, poc! cu grenada, drept în capul lor!...

— Taci, flăcăule! Eşti încă prea tînăr ca să te amesteci în vorba celor mai bătrîni decît tine! — se înfurie moş Filip. Apoi continuă: — Muntenii s-au suit pe acoperiş şi au ajuns lîngă coş. În casă era foc în sobă. Şi au aruncat un sac cu praf de puşcă prin coş, drept în foc. Se înţelege că a luat foc praful de puşcă şi şefii au fost rupţi în bucăţi... ca de altfel şi muntenii... Pe atunci nici pomeneală de grenade, — isprăvi el supărat, întorcîndu-se spre Mişka.

— Şi ce vrei să spui cu asta, moşule? — îl întrebă domol Nikolai Vasilievici.

— Cum nu înţelegi? Valentin are să pregătească o mină şi are să-i arunce pe nemţi în aer prin coş.

— Bine dar muntenii... n-au sărit şi ei în aer? — întrebă Nikolai Vasilievici.

— Tu ce spui, Valentin? — întrebă moş Filip fără să bage în seamă că Nikolai Vasilievici îl cîrîia.

Valea tăcea.

— Nu cumva te temi? — îl întrebă moşul privindu-l drept în ochi.

— Nu mă tem. Da' mă gîndesc la altceva: că n-om izbuti să ne suim pe acoperiş. Au să ne zărească.

— Ei, asta-i un fleac! — strigă Mişka. — Cunosc eu un drum spre acoperiş, prin grajd, prin şură. Nu ne zăreşte nici un friţ. Eu şi cu Vovka avem şi o scîndură ascunsă acolo. Las' pe mine Valea, că ne căţărăm.

— Dacă ne scoţi pe acoperiş, ne suim. Iar cît priveşte pregătirea minei... asta-i chiar un fleac, — zîmbi vesel Valea, îngînîndu-l pe Mişka.

Şchiopătînd moş Filip se apropie de dînsul şi îi puse mîna pe umăr.

— Nu te supăra pe mine, Valentin. Am spus şi eu aşa într-o clipă de mînie. Te cunosc... Nu eşti dintr-acei care se sperie... Nu te supăra nici tu flăcăule, — urmă el întorcîndu-se spre Mişka. — Numai că prea te-aprinzi şi îi dai înainte cu gura.

Arată ce poţi cu fapta... Ei, atunci cum rămîne, Nikolai Vasilievici ? Aprobi ?

— Trebuie să ne mai gîndim, moşule... Stai, mi se pare că vine şi Şpak. Ei, tovarăşe Şpak, raportează.

Şpak tocmai intrase în peşteră. Vestonul lui tighelit era plin de noroi. Privirea îi era tristă.

— Cam prost, Nikolai Vasilievici... Azi dimineaţă a început pe şosea, în sectorul care trece prin pădure o mare mişcare dinspre Tonnelnaia. Nemţii vor probabil, să arunce rezerve proaspete din Neberdjaevskaia. Întîi au trecut maşini cu infanterie, dar băieţii de la postul nostru avansat au comunicat că acolo, pe sub deal au început acum să treacă tunuri şi maşini cu muniţii ; ce-i drept, deocamdată nu-s prea multe, dar asta poate să fie numai un început.

— Pînă acuma nu văd încă nimica foarte de rău, tovarăşe Şpak, — spuse Nikolai Vasilievici.

— Stai să auzi mai departe, tovarăşe comandant. M-am urcat cu băieţii pe povîrnişul din faţa dealului şi am văzut că nemţii au construit cazemate pe vîrfurile stîncilor. Cazemate la fel se mai află şi jos la poala dealului. Şi le-au făcut cu atîta măiestrie, nemernicii, încît nu-i palmă de loc pe care să n-o poată lua sub foc. E cu neputinţă să te apropii. Şi-i doar singurul loc de pe şosea unde am putea să le încurcăm nemţilor socotelile. Acuma ştii ce se întîmplă ? Friţii au să-şi care în voie obuzele la Neberdjaevskaia, iar noi avem să stăm deoparte, şi avem să ne uităm.

— Ei, şi-atuncea ce propui, tovarăşe Şpak ?

— Nici nu ştiu ce să mai spun, tovarăşe comandant. Nu-i decît o cale : băieţii să atace frontal cazematele de pe înălţimi, iar plantatorii de mine să arunce în aer stînca în aşa fel ca să cadă pe şosea. Numai că asta n-am putea-o face pentru că, probabil nu-i nici exploziv destul şi nici timp. Ar trebui să-l întrebăm pe plantatorul nostru de mine ce spune. — Ei, Valea, tu cum crezi ? S-ar putea ?

Valea, pe gînduri, tăcea.

— Valentin, ai auzit ce te întreabă ? — zise Nikolai Vasilievici către plantatorul de mine. — Ce spune tovarăşul Şpak e un lucru serios de tot. Ultimul cuvînt i-al tău.

— Trebuie calculat, Nikolai Vasilievici, — răspunse Valentin. — Doar nu-i un fleac să prăbuşeşti o stîncă. După mine, dacă am trimite oameni pricepuţi şi am lua toată rezerva noastră de exploziv, cred că s-ar putea...

— Atuncea-i bine ! — spuse Şpak şi ochii începură să-i lucească de bucurie. — Tu, Valentin, aruncă stînca în aer, iar eu am să mă urc sus la cazemate.

— Dacă „profesorul" nostru zice că se poate, atunci nu mai încape îndoială că stînca trebuie aruncată în aer, — începu Nikolai Vasilievici.

— Nu, mai aşteaptă, tovarăşe comandant! — îl întrerupse moş Filip. — Ascultă-mă întîi pe mine. Vrei să-l trimiţi pe Valentin să arunce în aer stînca. Bine. Dar cine se suie atunci pe acoperişul comandamentului? Nu că mă laud, da uite ce-i: în detaşamentul nostru sînt doi plantatori de seamă — Valentin şi cu mine. Ai de ales între noi doi. Eu stîncile le ştiu pe degete. Dacă îmi dai cîţiva dintre tinerii noştri plantatori de mine şi Valea ne spune cît exploziv trebuie pus, las' pe mine dacă nu-ţi culc stîncile drept în mijlocul şoselei.

— Aşa o fi, dar vezi dumneata că aici se cere iuţeală, moşule. Judecă şi dumneata: cînd ai să aprinzi fitilurile, are să trebuiască să fugi. Şi ce fugă! Trebuie să zbori pentru ca stînca să nu te strivească. Şi cum ai să fugi cu beteşugul dumitale la picior? Aşa că...

— Nikolai Vasilievici, tu să nu mă sperii pe mine cu moartea, — îl întrerupse moşul pe comandant, — m-am întîlnit destule ori cu ea faţă în faţă. Eu unul n-am intrat în detaşament ca să stau pe cuptor. Şi pe urmă, — moş Filip se uită cu asprime la Nikolai Vasilievici, — îi fi tu comandant dar, drept să-ţi spun nu vorbeşti cum se cuvine să vorbească un comandant. Oare numai pentru atîta lucru că stînca ar putea strivi un moşneag, putem să lăsăm pe nemţi să se plimbe slobozi încolo şi-ncoace pe şosea? Şi-apoi mai rămîne de văzut dacă are să mă strivească. Tu nu priveşti lucrurile din punctul de vedere al intereselor statului...

— Un comandant trebuie să-şi cruţe oamenii, — zise domol Nikolai Vasilievici. Apoi după ce se gîndi un timp, adăugă: — Să fie atunci aşa cum vrei dumneata, moşule. — Şi urmă către toţi: — Tovarăşi, azi dimineaţă mi s-a raportat că în baza ordinului comandamentului, la noapte va fi executată la Neberdjaevskaia ultima operaţiune înainte de începerea ofensivei Armatei Roşii. In legătură cu aceasta, am primit ordinul să atacăm în acelaşi timp şi noi pe nemţi şi să-i scoatem şi din staniţa noastră. De aceea ordon următoarele: Valentin să arunce în aer comandamentul din staniţă. Tovarăşul Şpak, cu grupul lui, să pornească lupta împotriva cazematelor nemţeşti de sus, dar în aşa fel încît nemţii să uite totul pe lume şi, mai cu seamă, şoseaua... Iar moş Filip cu plantatorii de mine cei tineri să arunce în aer stîncile şi să le prăbuşească pe drum. Ceilalţi, şi cu mine ne vom duce în staniţă şi vom încerca să aruncăm în aer depozitele nemţeşti. Şpak porneşte peste o oră, moş Fi-

lip şi cu Valea mai rămîn. Am de vorbit cu ei. Asta-i tot, tovarăşi.

Partizanii începură să iasă unul cîte unul din peşteră. Mişka şi Vovka mai întîrziară, tot învîrtindu-se în jurul lui Valentin şi şuşotind ceva între ei. Nikolai Vasilievici observă asta.

— Ce vă tot învîrtiţi pe aici, şoimilor? — întrebă el, zîmbind duios. — Vă urez izbîndă! — Şi Nikolai Vasilievici îi întinse lui Vovka mîna.

Vovka se zăpăci. Cum să nu se zăpăcească! Pentru prima oară comandantul în persoană îi strîngea mîna... în faţa întregului detaşament...

Grupul de partizani sub comanda lui Şpak porni cel dintîi în operaţia care-i fusese ordonată. Drumul pe care grupul îl avea de făcut era lung şi greu: trebuiau să se strecoare pe cărările de munte, acoperite cu verdeaţă, pînă la cazematele de pe vîrful stîncilor unde se încuibaseră asasinii fascişti din unităţile de vînători de munte.

Urcuşul era greu: partizanii se căţărau pe povîrnişuri abrupte, îşi dădeau drumul pe stînci verticale şi mergeau pe marginea rîpelor.

Se făcuse întuneric. Drumul era acum şi mai anevoios şi orice mişcare cu atît mai grea cu cît după orice îngrămădire de pietre puteau da de santinele nemţeşti.

În faţă se vedeau nelămurit pîlcuri de copaci, iar ceva mai la dreapta o piatră uriaşă acoperită de muşchi.

Şpak nu descoperea duşmanul ascuns după pietre, nici cu vederea şi nici cu auzul, ci îl adulmeca cu un simţ special al vînătorului. Dădu semnalul de oprire şi lanţul partizanilor încremeni pe loc. Două umbre ieşiră din lanţ — Şpak şi prietenul lui, vînătorul — şi se mistuiră în întuneric. Împrejur era linişte. Ceilalţi se tîrîră cîţiva paşi înapoi, se lipiră de pămînt şi rămaseră aşa, ţinîndu-şi răsuflarea.

N-a trecut mult, poate cinci minute. Deodată, în faţă, după piatră se auzi un oftat înăbuşit şi ceva greu căzu la pămînt. Îndată după asta ţîrîi abia auzit un greier. Partizanii se ridicară şi tot aşa de precauţi porniră fără zgomot mai departe. Trecînd pe lîngă piatră, văzură întinşi la pămînt doi vînători de munte nemţi cu faţa în ţărînă şi cu braţele desfăcute în lături...

Grupul principal de cazemate din dreapta dispozitivului inamic se contura vag în faţă, pe fondul cerului înstelat. Ceva

mai jos spre stînga, exact deasupra locului unde trebuia să pătrundă moş Filip cu plantatorii lui de mine, se afla al doilea grup de cazemate.

Şpak hotărî să lase pe cîţiva din partizanii lui lîngă cazematele din dreapta. În momentul cînd aveau să înceapă lupta, ei urmau să atace, ca să nu poată nemţii să-l zărească pe moş Filip, iar el şi cu vînătorii lui aveau să se strecoare pe brînci pînă la grupul din stînga al dispozitivului şi să-l distrugă dintr-o singură lovitură.

Şpak şi cu tovarăşii lui porniră pe brînci înainte. Toţi cei care îl însoţeau erau vechi vînători, cu multă experienţă. De cîte ori nu pîndiseră ei sălbăticiunile sperioase ale pădurii, trăgînd în ele cu nişte puşti care se încărcau pe ţeavă şi pe care le aveau de la bunicii lor? Nu era chip să-i zăreşti şi nici să-i auzi. Trupul li se făcea una cu pietrele, nici o pietricică nu li se mişca sub picioare, nici o ramură nu trosnea sub ei. Şi totuşi, probabil cu acelaşi simţ al vînătorului, vînătorii de munte germani descoperiră la rîndul lor pe partizani. Grupul de cazemate din stînga deschise focul: trăgeau cu mitraliere grele, cu pistoale-mitralieră. Gloanţe trasoare lăsau urme de foc în întuneric.

Şpak luă repede o hotărîre: lăsă lîngă cazemate patru partizani al căror rol era să distrugă atenţia duşmanului, iar el şi cu ceilalţi tovarăşi ai lui făcură un ocol şi se tîrîră pînă deasupra povîrnişului.

De data aceasta Şpak izbuti să-i înşele pe nemţi şi ajunse chiar lîngă ambrazuri. Cîteva explozii de grenadă răsunară înăbuşit una după alta şi cazematele din stînga încetară focul.

Totul era acum în ordine. Furia grupului de cazemate din dreapta n-avea decît să continue: atenţia lor se fixase asupra vînătorilor lui Şpak, lăsaţi dincolo de pietre. Ţelul principal era atins: drumul pentru moş Filip era deschis. Îi rămînea acum să ajungă cu vînătorii lui jos, la ai lui...

Şpak cu tovarăşii lui coborîră repede rîpa. Dar, deodată, un lanţ des de trăgători nemţi răsări în faţa lor. Era, se vede, vreo unitate fascistă venită de curînd, care se repezise în ajutorul cazematelor.

Prea erau forţele neegale ca să încerce să rupă rîndurile nemţilor şi să treacă. Nu rămînea decît un singur drum — înapoi, pe sus, prin faţa cazematelor distruse.

Partizanii începură să se caţăre pe povîrniş. Cazematele care tăcuseră prinseră însă pe neaşteptate viaţă şi deschiseră focul. Gloanţe trasoare încadrară pumnul de partizani. O rachetă fîşîi şi se aprinse pe cer, inundînd cu lumina ei vie fiecare adîncitură a terenului, fiecare piatră.

Partizanilor nu le mai rămăsese nici o grenadă. Dacă se mai puteau bizui pe ceva, apoi numai pe automate.

Lanțul nemților se apropia din ce în ce mai mult. Focul cazematelor sporea cu fiece clipă. Bătrînul vînător, tovarășul lui Șpak, căzu cu pieptul străpuns de gloanțe. După dînsul mai căzură unul după altul, doi vînători...

Partizanii erau acum într-o pungă de foc din care nu era nici o ieșire...

In scurtul răstimp în care cazematele din stînga tăcuseră, grupul lui moș Filip, lichidînd două posturi întărite de santinele, izbutise să ajungă la picioarele stîncii care atîrna deasupra șoselei.

Plantatorii de mine făcură în grabă vreo cincisprezece găuri, puseră încărcăturile și le uniră cu fitilul detonant.

Moș Filip ordonă tuturora să plece. Băieții însă nu se grăbeau. Moșul se înfurie și începu să bată din picior. Băieții știau bine că era greu să-l faci pe moșneag să-și schimbe părerea, așa că, sărind în fugă de pe o piatră pe alta, se repeziră cît mai departe prin tufișuri.

Moșneagul a așteptat cam vreun minut, apoi, încredințîndu-se că toată lumea plecase, a scăpărat din amnar. O scînteie a căzut pe dîra de praf de pușcă și focul a început să alerge cu iuțeală spre minele subterane.

Se vede că fasciștii de pe șosea l-au zărit pe moș Filip. Se auziră strigăte. Apoi începură să tragă asupra locului în care izbucnise focușorul de pe fitilul detonant. Paza cazematelor de jos se repezi sus. O rachetă sfîșie din nou întunericul și rămase atîrnată pe cerul întunecat... Silueta lui moș Filip se vedea clar în lumina orbitoare. Înțelesese că nu putea pleca cu piciorul lui bolnav. Stătea acolo, la marginea prăpastiei și se uita liniștit în jos, pe șoseaua unde se adunau, înghesuindu-se, baterii de aruncătoare de mine cu șase țevi, camioane încărcate cu obuze, tunuri de cîmp.

Nemții își îndreptară focul asupra moșului. Și — fapt uimitor — cu toate că moșul prezenta o țintă ușoară, primele gloanțe trecură pe lîngă el fără să-l atingă.

Grav și calm, moșneagul mai stătu un timp nemișcat pe marginea povîrnișului. Apoi se clătină și căzu, rostogolindu-se și stîrnind în urma lui o avalanșă de pietre. Deodată, însă, ca și cum l-ar fi cuprins mînia din pricina morții moșului, pămîntul se cutremură și bubui din adîncuri. Stînca uriașă se desprinse din munte, se clătină și se prăbuși în șosea.

După aceea totul se liniști... Insă abia trecură cîteva clipe, și izbucniră împușcături dezordonate și rachete luminoase se atîrnară de bolta cerului.

Se făcu lumină ca ziua. Tinerii plantatori de mine se uitau nedumeriţi în jurul lor şi nu mai recunoşteau locul pe care îl ştiau bine.

Nici urmă de stîncă. Nu mai erau nici cazematele de sus; nu mai era platoul cel mic unde se luptaseră pe viaţă şi pe moarte vînătorii lui Şpak: nu mai era nici şoseaua, nici aruncătoarele de mine cu ţevi, nici tunurile, nici camioanele. Şoseaua era acoperită toată cu sfărîmături de stîncă şi cu pămînt.

Plantatorii de mine se descoperiră.

— Da' adînc mormînt şi-a făcut moş Filip, — şopti unul din ei.

Cîteva clipe stătură nemişcaţi, în tăcere. Apoi porniră repede, pe o potecă care abia se vedea şi se mistuiră în adîncul pădurii. Dinspre şosea îi ajungeau din urmă strigătele nemţilor şi pîrîitul automatelor.

Valea şi cu băieţii lui au ajuns fără nici o piedică la clădirile care înconjurau casa sovietului. Aruncînd o privire în curte printr-o crăpătură din gard, au văzut la lumina slabă a felinarelor camuflate mai multe grupuri de soldaţi SS. Pesemne că în casă se petrecea ceva foarte important de vreme ce nemţii o păzeau cu atîta străşnicie. Asta însă nu-l făcu pe Mişka să-şi piardă cumpătul.

— Hai, Valea, — îi şopti el nerăbdător. — Trec eu întîi, tu ia-te după mine. Vovka are să aştepte jos... Vezi numai să mergi drept în urma mea şi unde pun eu piciorul îl pui şi tu. Nu-i şipcă pe acoperiş să n-o ştiu...

Băieţii se suiră pe acoperişul şurii. Mişka aduse de undeva o scîndură, o întinse încetişor spre acoperişul grajdului vecin şi trecu pe ea dincolo.

Cu Valentin treaba a mers mai greu. Scîndura, îngustă şi subţire, se îndoia sub greutatea lui. Se opri o clipă şi se uită în jos. Vedea bine pe nemţi care stăteau în grupuri şi vorbeau încet. Se vedea că în staniţă trebuia să fi sosit şefi mari de tot dacă pînă şi aceşti bandiţi erau aşa de potoliţi...

În sfîrşit, trecu şi el pe acoperişul grajdului care era chiar vecin cu casa sovietului. Aici îi aştepta lucrul cel mai greu: să se suie pe un burlan şi să ajungă pe acoperişul de tablă al casei. Burlanul era vechi şi ruginit şi se clatina în toate părţile, dar băieţii izbutiră să se urce cu bine şi ajunseră pe acoperiş. Nimeni nu-i zări. Probabil că felinarele, camuflate în

partea de sus și care se aflau mult mai jos decît acoperișul, făceau întunericul de deasupra și mai des.

Mișka îl trase pe Valentin de mînecă și-i arătă din ochi picioarele. Valea înțelese că prietenul lui îl sfătuia iar cu dojană, să calce mai ușor. Mergînd pe acoperiș, în urma lui Mișka, Valentin observă că băiatul nu punea piciorul decît pe marginile tablelor de fier, adică acolo unde tabla nu se îndoia. După un timp ajunseră amîndoi lîngă coș. De data asta nu mai era foc mare în sobă. Valentin își aruncă ochii în coșul de unde venea o șuviță de fum călduț.

Băieții scoaseră pachetele cu trotil. Valea le legă într-un singur pachet, fixă în el fitilul Bickford și, cu un gest, îi ordonă lui Mișka să plece de acolo.

Mișka dispăru imediat în întuneric. Valea asculta cu atenție. Pe acoperiș era liniște. O singură dată se auzi un scîrțîit ca și cum vîntul ar fi mișcat o tablă de fier care se desprinsese, apoi se făcu din nou tăcere. Numai de jos, din curte venea larmă înfundată de glasuri.

Deodată, pe acoperișul șurii, mieună o pisică...

Valea se aplecă tare peste marginea coșului și scăpără cu bricheta. Capătul fitilului se aprinse și focul începu să alerge cu iuțeală de-a lungul lui.

După ce împinse mina în coș, Valentin auzi un zgomot înăbușit. Cu o repeziciune nemaipomenită, fără să se mai ascundă și bocănind tare cu cizmele în tablă, Valea zbură pe acoperiș. Abia atingînd burlanul cu mîinile, sări jos pe grajd, găsi scîndura și începu să se tîrască, dar nu ajunse nici pînă la mijlocul scîndurii cînd alunecă și se prăbuși jos. Nemții se repeziră spre el. Băieții auziră un zgomot înăbușit de învălmășeală. Și, în același timp, o rachetă luminoasă se înălță șuierînd deasupra curții și se stinse.

Nemții nu-l observară imediat pe Mișka. Fasciștii alergau zăpăciți, prin curte, trăgeau în dezordine în acoperișuri. Mișka stătea întins pe acoperișul șurii. Era posibil oare ca Valea să fi încurcat ceva și mina să fi dat greș ?

Deodată un strigăt răsună jos :

— Sînt aici ! Pe acoperiș !

Mișka înțelese că de-acuma s-a sfîrșit cu el. O singură rafală de automate și apoi moartea... Dar nu auzi împușcături : un bubuit asurzitor puse capăt liniștii, și un stîlp de foc se înălță spre cer. Ceva greu se prăbuși pe acoperiș și-l sfărîmă.

Mișka se rostogoli de pe acoperiș și se repezi în grădină unde-l aștepta Vovka.

Nemții îi văzură pe cei doi băieți și pe deasupra capetelor lor prinseră a șuiera gloanțe. Cinci friți se repeziră după ei.

Şi urmărirea îi salvă pe băieţi. De teamă să nu-i atingă pe ai lor, nemţii din curte încetară să mai tragă.

Mişka alerga înainte cu Vovka după el, drept spre gaura din gard pe care o ştia el, la o palmă de loc pînă la nişte hambare unde trebuia să se întîlnească cu Nikolai Vasilievici.

Mişka se strecură prin gaură, Vovka însă îşi agăţă pantalonul de un cui şi se împotmoli. Nemţii veneau buluc în urma lor. Mişka se repezi spre Vovka, îl apucă de mîini, îl trase spre el din răsputeri şi-l scoase din gaură. In acelaşi timp se auzi o explozie lîngă hambare. O clipă staniţa fu scăldată într-o lumină puternică, orbitoare. Hambarele cu depozite nemţeşti cu tot săriseră în aer. Nemţii se zăpăciră de tot şi încetară urmărirea băieţilor care alergau acuma cu sufletul la gură pe o ulicioară întunecoasă...

La o răspîntie o siluetă înaltă se desprinse de după un gard împletit. Nikolai Vasilievici îşi desfăcu larg braţele înlături, cuprinse pe cei doi băieţi şi-i strînse la piept cu drag.

— Bravo băieţi! Bravo, aşa, da, plantatori! Aţi lucrat bine Ia veniţi încoace, după mine! — şi conduse băieţii într-o magazie pe jumătate dărîmată unde se şi adunase tot grupul de partizani cu care comandantul pătrunsese în staniţă şi aruncase adineauri hambarele în aer.

— Vovka, ce-i cu tine? — strigă Nikolai Vasilievici, care observase că pantalonul băiatului era rupt iar pe piciorul gol se închegase sînge. Se aplecă speriat peste el. — Eşti rănit?

— Nu, nu-i nimic, unchiule. Nu-i nimic... — bîlbîi, încurcat, băiatul.

— Dar Valea unde-i, măi băieţi? — întrebă Nikolai Vasilievici, îngrijorat că nu venea.

— A alunecat de pe scîndură. L-au ucis, — şopti Mişka, cu lacrimi în glas...

Exploziile de la comandament şi de la hambarele unde fusese instalat depozitul răscoliseră întreaga staniţă. In rîndurile nemţilor se iscase panica.

Şi, deodată, parcă venind din fundul pămîntului, atît de adînc răsunară bubuiturile repetate de ecoul munţilor, se mai auzi o explozie.

Era moş Filip, care, murind dărîmase stîncile.

Nemţii erau acuma cu desăvîrşire buimăciţi. Ei credeau, probabil că duşmanii erau pretutindeni: şi pe şosea, unde stînci gigantice alunecau jos cu zgomot, înmormîntînd sub ele baterii, camioane şi soldaţi; şi aici lîngă comandament, unde umbre

misterioase lunecau fără zgomot pe acoperişuri şi casele zburau spre cer într-un stîlp de foc; şi lîngă depozitele de muniţii, echipament şi armament... Pretutindeni bubuiau exploziile.

Un neamţ strigă: „Partizanii!" Alţii prinseră din zbor acest cuvînt care îi băga în sperieţi şi el se răspîndi ca fulgerul prin toată staniţa: „Partizanii!... Partizanii!..."

Grupuri izolate de nemţi se repeziră afară din staniţă şi se ghemuiră în tranşeele din împrejurimi, acolo în stepă, unde, sub apărarea aruncătoarelor de mine cu şase ţevi, nu se temeau să-l înfrunte pe duşman atît de mult cum se temeau aici în staniţă, în mijlocul caselor ferecate şi al livezilor întunecate şi tăcute.

O mulţime de nemţi fugeau în dezordine spre tranşee, cînd, lîngă o magazie pe jumătate dărîmată, fură întîmpinaţi drept în faţă de explozii de grenade şi rafale de automate.

Ei se aruncară într-o parte, însă de pe acoperişul unei case începură să zboare înspre ei calupuri de trotil cu fitiluri scurte aprinse. Mişka şi cu frăţiorul lui îşi consumau aşa ultimele rezerve de exploziv.

Mişka se înfierbîntase însă prea mult. Stătea cît era de lung pe marginea acoperişului fără să-şi dea seama cît de bine i se vedea silueta la lumina propriilor lui proiectile. O rafală de pistol-mitralieră, trasă de un neamţ de la fereastra unei case de pe partea opusă, ucise pe curajosul băiat.

La răsărit, jumătate de cer era aprins de vîlvoarea tremurătoare a salvelor de artilerie: Armata Roşie ataca staniţa Nijne-Bakanskaia...

În amurgul zilei în care grupurile detaşamentului de partizani din Bakanskaia, despre care e vorba aici, au plecat unul după altul să execute operaţiile ordonate, Nikolai Vasilievici chemă la el pe şeful statului său major.

— Uite ce-i, dragul meu. Eu cred că dacă lui Valentin îi va reuşi operaţiunea de pe acoperiş şi va trimite pe lumea cealaltă pe ofiţerii de stat major nemţi de la Nijne-Bakanskaia, în locul lor vor fi neapărat trimişi alţii noi. Ar fi o greşeală de neiertat din partea noastră dacă nu i-am întîmpina cum se cuvine. Organizarea acestei întîmpinări aş vrea să ţi-o încredinţez ţie... Ştiu că nu ţi-a mai rămas nici un om. Însă am aflat că cei de la Verhne-Bakanskaia „vînează" pe vremea asta în împrejurimile staniţei Neberdjaevskaia. Găseşte-i şi lucrează cu ei. După părerea mea, locul cel mai potrivit pentru întîmpinare ar fi sec

torul şoselei de lîngă Lipovka unde povîrnişurile munţilor coboară pînă la şosea. Şi pădurea pare acolo mai deasă. În sfîrşit aveţi să vă daţi seama mai bine la faţa locului. Vă doresc succes.

Şeful de stat major găsi pe partizanii detaşamentului Verhne-Bakanskaia lîngă punctul lor de staţionare provizoriu, sub o stîncă suspendată care semăna cu un cap de curcan. Această stîncă era chiar cunoscută în regiune sub denumirea de „Curcanul".

În mijlocul celor de la Bakanskaia se afla şi un grup de tineri înarmaţi fiecare cu ce se nimerise. La început, şeful de stat major era cît pe ce să-i trimeată acasă, apoi se răzgîndi: luptători erau puţini, operaţiunea pe care o aveau de întreprins era serioasă aşa că băieţii puteau fi folosiţi ca observatori. Le dădu voie să rămînă, dar le interzise cu străşnicie să se angajeze în încăierare, ei trebuind să se mărginească numai la rolul de observatori ca să nu scape în timpul luptei apropierea întăririlor nemţilor.

În urma unei scurte consfătuiri cu tovarăşii lui din Verhne-Bakanskaia, el alese pentru ambuscadă tocmai locul despre care vorbise Nikolai Vasilievici. Şoseaua trece acolo printr-un defileu, străjuit de amîndouă părţile de povîrnişuri abrupte. Păduri dese şi tufărişuri acoperă rîpele. Partizanii nu mai fuseseră de mult pe acolo. Nemţii socoteau acest sector drept liniştit, totuşi în urma amarelor experienţe, făcute aiurea, ridicaseră sus, pe malul unuia din povîrnişuri, cazemate; iar între cazemate, la intervale mici, instalaseră posturi fixe, pe care le controlau cu patrule.

Era tîrziu după miezul nopţii. Ploua mărunt. O patrulă nemţească tocmai controlase posturile de pe vîrful rîpei şi dispăruse apoi în întuneric.

Trecu un timp destul de scurt şi santinelele nemţeşti văzură cu mirare că patrula se întorcea. Nemţii ciuliră urechile: se întîmplase ceva foarte însemnat, excepţional, de vreme ce patrula călca ordinea stabilită. Ar fi trebuit s-o strige, să-i ceară parola, dar se vede că nimănui nu-i trecu prin minte aşa ceva pentru că patrula, care se apropia de post, era îmbrăcată în impermeabile nemţeşti, pe care ei le cunoşteau bine.

Patrula ajunse în dreptul postului.

— Ce s-a întîmplat? — întrebă un soldat.

Nu căpătă nici un răspuns. Fără să scoată un cuvînt, oamenii îmbrăcaţi în impermeabile nemţeşti se năpustiră asupra santinelelor. Lucrară numai cu cuţite şi totul se sfîrşi repede şi pe tăcute.

Un țipăt de cucuvea sfîșie aerul și un grup de partizani ieși din tufișuri.

— Schimbați-vă repede hainele, — ordonă încet așa zisul „șef al patrulei“. — Iar leșurile aruncați-le în tufișuri...

Acum toți partizanii șefului de stat major erau îmbrăcați în mantale și impermeabile nemțești. Porniră spre posturile nemțești următoare și, lucru de mirare, la toate posturile nemțești se întîmplă același lucru.

Către sfîrșitul nopții, toate posturile erau ocupate de partizani. Mai rămîneau cazematele. Cum ele nu puteau fi lichidate pe tăcute și zarvă nu se putea face, hotărîră să nu se atingă de ele.

Alarmați de zgomotul exploziilor de la Nijne-Bakanskaia, nemții din cazemate se repeziră afară. Stăteau acum îngroziți de stîlpii de foc care se înălțau spre cerul negru și ascultau pocnetele îndepărtate ale împușcăturilor. Dar de jur împrejur, posturile de observație și santinelele îmbrăcate în impermeabile erau la locurile lor obișnuite, și cum nici un ordin nu urmă după toate aceste evenimente, nemții intrară în vizuinile lor, fără să bănuiască că erau „păziți“ de partizani.

În timpul acesta alt grup de partizani coborî pe povîrniș și se camuflă în verdeața deasă a tufișurilor.

Începea să se lumineze de ziuă. Nu mai era mult pînă să vină schimbarea gărzilor. Dacă pînă atunci mașinile așteptate tot n-aveau să se arate pe șosea, ei ar fi fost nevoiți să piece fără să fi făcut ceva.

Partizanii așteptau. Cam peste vreo douăzeci de minute se auzi un zgomot de motoare. O mică coloană de automobile apăru de după cotitură. Era un fleac cu care nu făcea să-ți bați capul și partizanii nu se mișcară din loc.

Soarele se ridică. Îndată începu circulația obișnuită pe șosea. Pînă la schimbarea santinelelor minutele erau numărate. Situația devenea critică. Șeful de stat major voia tocmai să dea semnalul de retragere, cînd, în depărtare, se auzi iar zgomot de motoare.

De-abia acuma veneau mașinile pe care le așteptau. În față mergea un automobil blindat. În urma lui venea un camion ticsit cu pistolari. Rămas puțin în urmă la urcuș, un autobuz alb cu mai multe locuri, lung cît un vagon de cale ferată, mergea pe urmele camionului. Piesele nichelate ale caroseriei luceau în soare de-ți luau ochii. De după geamurile lui mari de cristal se vedeau chipiuri de ofițeri. Alt camion cu pistolari încheia coloana.

De sub malul rîpei se auzi țipînd o cucuvaie. Aproape în același timp bubuiră grenade grele, aruncate sub motoarele ma-

șinilor. Autobuzul tresări, o luă într-o parte și căzu în șanț. Încă o explozie de grenade și ultimul camion cu soldați sări în aer.

Aici partizanii făcură o greșeală. Trăgînd greșit asupra automobilului blindat, și lăsînd să treacă camionul din față cu pistolari, se repeziră la autobuz să nimicească mai întîi pe ofițerii nemți și nimeriră sub un foc încrucișat. Automobilul blindat care se oprise în loc trăgea de-a lungul șoselei; pistolarii care săriseră din camioane trăgeau și ei, iar mitralierele din cazematele de sus, de pe malul povîrnișului, trăgeau și ele. Ce-i drept, nemții făceau același lucru pe care-l făceau și partizanii. Cuprinși de panică, ei îi exterminau pe proprii lor ofițeri din autobuz. Dar asta tot nu ușura situația partizanilor.

Și atunci se petrecu ceva neașteptat. Santinelele nemțești, îmbrăcate în impermeabile, se repeziră spre ambrazurile cazematelor, aruncînd o ploaie de grenade, și le făcură să tacă, iar dispre partea opusă a șoselei grupul tinerilor, călcînd ordinul strict al șefului de stat major, începu să tragă cu revolvere, cu puști de vînătoare și cu carabine, și salvară astfel pe tovarășii lor mai mari. Fasciștii crezură că partizanilor le-au sosit ajutoare și mutară focul spre vîrful rîpei de unde trăgea grupul de tineri.

Folosindu-se de zăpăceala nemților, partizanii rămași în viață din grupul care atacase autobuzul se urcară cu multă greutate pe povîrniș, spre cazematele care amuțiseră. Țipătul jalnic al cucuvelei răsună iar asupra șoselei. Auzindu-l, băieții încetară focul și, dîndu-se pe după copaci și pietre, alergară la locul fixat pentru întîlnire...

Peste vreun ceas și jumătate, toți partizanii care mai rămăseseră din cei care luaseră parte la operația asta se adunară în sfîrșit la poalele Curcanului. Erau puțini la număr; mai puțin de jumătate. Lipseau și cîțiva băieți. Și nici nu izbutiseră măcar să-și ridice morții...

*

Peste cîteva zile în localul clubului, a fost o ședință solemnă a sovietului staniței Nijne-Bakanskaia, de după ocupație. Prezida Nikolai Vasilievici. În prezidiu erau mulți partizani și printre ei, la dreapta președintelui, stătea Vovka.

Nikolai Vasilievici luă cuvîntul și vorbi despre cei care pieriseră ca niște eroi; și despre moș Filip, cazac de Kuban din moși-strămoși, cu barbă albă, și despre tovarășul Șpak, soldat viteaz, și despre vînătorii lui, și despre șeful de stat major al detașamentului, despre Valentin, despre viteazul Mișka cel mic

și despre vitejii observatori ai detașamentului din Verhne-Bakanskaia, niște copii, uciși în luptele de pe șosea.

În sală era liniște. Nepoata lui moș Filip, care era și ea în prezidiu, plîngea încetișor; o căzăcioaică în vîrstă, văduva lui Șpak, plîngea în hohote și bătrînii căutau să-și stăpînească lacrimile tușind înăbușit...

— Tare îmi venea greu să-mi aduc aminte de cei căzuți, — mi-a spus Nikolai Vasilievici cînd ne-am întîlnit la Krasnodar. — Mulți dintre ei erau vechi prieteni de-ai mei; cu alții mă împrietenisem în detașament. Și deodată mi-am zis: „Stai și închipuiește-ți o clipă că ai fi știut de toate acestea de mai înainte, și de moartea lui Șpak și a vînătorilor lui, și de prăbușirea stîncii peste moș Filip, și de moartea lui Valentin, și de sfîrșitul eroic al lui Mișka... Spune drept, să fi știut de toate acestea, ai fi contramandat operațiile?..." Și mi-am răspuns: „Nu, n-aș fi schimbat nimic. Și n-aș fi schimbat nimic chiar dacă aș fi știut sigur că mă așteaptă și pe mine moartea. Izbîndă fără jertfe nu-i. Izbînda se cucerește prin sînge. Nu degeaba și-au vărsat sîngele prietenii mei..."

CAPITOLUL VI

Aș vrea să vorbesc despre încă o acțiune de diversiune — ultima operație executată de „studenții" noștri în cel din urmă sector al regiunii colinelor „Liniei albastre".

Îmi vine greu să vorbesc despre această operație, care îmi amintește de altă noapte de octombrie, a cărei imagine mi s-a săpat adînc în minte și pe care o am întruna dinaintea ochilor. Plopii înalți de-a lungul căii ferate, semnalele luminoase misterioase pe cerul nocturn, explozia asurzitoare și moartea fiilor mei...

Operația despre care vreau să vorbesc aici a fost realizată de Mihail Langunov și Feofil Nikitin, doi elevi ai „Școlii noastre superioare de minare".

Îi țin bine minte pe amîndoi.

Langunov era inginer la depoul de cale ferată din Novorosiisk. Avea vreo treizeci și șapte de ani. Era mijlociu de stat, slăbuț, foarte sprinten. Cînd „eram pe pace" (așa se spunea uneori în glumă în detașamentul nostru despre timpul dinaintea războiului), lumea îl știa inventator și visător. Cea mai mare parte a invențiilor lui era însă cam fantezistă. Semănau mai mult cu teme pentru un roman științifico-fantastic decît cu invenții reale, aplicabile în viață. Aveau însă întotdeauna ceva proaspăt, fin, original și unele au fost puse în practică. Își ex-

punea planurile în chip foarte plastic, viu şi atrăgător, şi prietenii îl îndemnau adesea să încerce să scrie. Dar fie că scrisul nu-l atrăgea, fie că nu reuşea să scrie, Langunov n-a scris nici un rînd. În schimb îi plăceau foarte mult cărţile: el păstrase din anii adolescenţei o dragoste pentru literatura de aventuri şi pentru romanele ştiinţifico-fantastice. Îşi luase cîteva cărţi chiar şi în munţi, în detaşamentul de partizani, şi le avea cu dînsul şi la Planceskaia.

Langunov avea doi băieţi. Erau încă prea mici ca să-şi poată manifesta precis înclinaţiile după care li s-ar fi putut determina viitorul. Tatăl lor hotărîse însă de pe atunci că cel mare va fi constructor, iar cel mic oceanograf. Şi vorbea atît de convingător despre activitatea viitoare a copiilor lui, încît îţi venea să crezi fără să vrei că numai să fi trăit şi ar fi scos din ei într-adevăr un constructor şi un oceanograf.

Langunov fusese atras de arta minării chiar din primele zile ale sosirii lui la Planceskaia. Stătea mult de vorbă cu Vetlughin, făcea planuri grandioase, visa o mină nouă de o construcţie neobişnuită, aşa că Vetlughin ajunsese să nu mai poată după Langunov.

Curînd însă Langunov pierdu interesul pentru arta minării. Nu că ar fi părăsit-o complet sau că ar fi neglijat cursurile. Nu. Cursurile le frecventa cu regularitate. Îşi îndeplinea conştiincios toate sarcinile, dar încetă, cine ştie din ce motive, să mai viseze mine noi şi conteni şi discuţiile sale înflăcărate cu Vetlughin. Decepţionat, Vetlughin îşi schimbă brusc părerea asupra favoritului său :

— Ascultă-mă ce-ţi spun eu. Nu-i nimic de capul lui. I-un fantezist şi atîta tot!

Desigur că Gheronti Nikolaevici era nedrept cu Langunov. Îmi aduc bine aminte de examenul lui de absolvire. La teorie a răspuns strălucit. Se vedea că înţelege adînc fondul problemei. A executat excepţional de frumos şi lucrarea practică de diplomă pe cîmpul de mine. Cu toate că n-a adus acolo nimic nou, nimic original, nu era însă nici un simplu şablon bine învăţat. Era ceea ce se numeşte frumos lucrat, pentru că — şi asta o ştiu foarte bine din practica mea — orice poate fi aruncat în aer cu eleganţă, cu gust, după cum poate fi aruncat în aer în chip banal, searbăd, neinteresant. Aşadar Langunov lucrase frumos deşi cu un fel de neglijenţă voită. N-avea acea meticulozitate şi preciziune pedant de scrupuloasă, care se cere unui plantator de mine, unui diversionist.

Aşa lucrase Langunov şi la lucrările practice cînd avusese de aruncat în aer — împreună cu Kiricenko — un podeţ de pe o şosea în spatele nemţilor.

— Are un fel de curaj frumos, — îmi spunea Kiricenko. — Merge la moarte ușor, cu zîmbetul pe buze ca și cum nu și-ar da seama că mai are poate de trăit o singură clipă. Asta, de frumos, e frumos. N-am ce spune. Dar este de admis să-i pese cuiva așa de puțin de viață? În felul ăsta poate uita ușor un mic amănunt și se duce de rîpă toată operația. Lucrează cu îndemînare și curaj, dar într-o acțiune însemnată nu l-aș trimite fără o dădacă care să deschidă bine ochii.

Feofil Nikitin era tocmai „dădaca" de care avea nevoie Langunov.

De specialitate tehnician, Nikitin era foarte modest, tăcut, liniștit. Nu s-ar putea spune că ar fi fost atras în chip deosebit de specialitatea asta a minelor. Îmi mărturisise odată că visul lui pătimaș era să ajungă pilot. Orice lucru însă de care se ocupa îl făcea excepțional de conștiincios, de exact și de meticulos. Legarea pachetelor de trotil de către Nikitin, unirea fitilurilor, camuflarea minelor erau ideale. Nikitin și Langunov păreau să se completeze unul pe celălalt. Și am fost bucuros cînd, după terminarea școlii noastre de la Planceskaia, ei au plecat în același detașament și mi-au promis că au să lucreze împreună.

Multă vreme n-am primit nici o știre de la ei. Nu prea izbuteam să stabilim legăturile cu detașamentul „Furtuna". Și am aflat despre operația reușită a lui Langunov și a lui Nikitin abia la Krasnodar.

* * *

Era în iunie. Inginerul Sîskutov, care absolvise pe vremea lui Institutul de mine din Donbass și era acum șeful de stat major al grupului de detașamente de partizani din raionul Novorossiisk, primise de la informatori știrea că nemții se pregăteau să trimeată o mare garnitură de tren, încărcată cu obuze, spre răsărit, pe front. Fasciștii acordau o mare însemnătate expedierii acestui tren: avioanele de bombardament sovietice, războiul de mine al lui Kazub și al celor de la Nijne-Bakanskaia își atinseseră ținta și nemții o duceau destul de greu cu munițiile în prima linie.

Sîskutov hotărî să arunce în aer trenul și încredință această operațiune detașamentului de partizani-feroviari „Furtuna".

Slavin, comandantul detașamentului, nu se afla atunci la detașament fiind plecat într-o diversiune, așa că la comandamentul unităților de partizani, la Sîskutov, se prezentă Zaițev, șeful statului major al detașamentului „Furtuna" împreună cu Langunov și Nikitin.

La consfătuire se constată că mine speciale pentru trenuri nu erau şi nu era nici cu ce să le faci. Şi în afară de asta nu era nici timp destul pentru fabricarea lor. Situaţia era critică. Atunci Langunov propuse să se folosească „mina de lup“, aceeaşi „mină de lup“ cu care fusese aruncat în aer primul tren nemţesc în Kuban în noaptea aceea de octombrie pe care n-aveam s-o mai uit...

Cum am mai arătat, „mina de lup“ este o combinaţie de trotil şi de grenade antitanc. Foarte capricioasă la aşezare, o imprudenţă cît de mică poate s-o facă să explodeze în mîinile plantatorului de mine ; în schimb puterea ei explozibilă este excepţional de mare.

La consfătuire hotărîră să întrebuinţeze mina noastră. Langunov îşi dădea seama că nemţii se temeau de o diversiune şi vor face totul ca să pună trenul la adăpost de orice primejdie pe linie în ce priveşte minele. Dar se mai ştia în acelaşi timp că nemţii procedează de obicei după acelaşi şablon şi, şireţi cum erau, vor întrebuinţa şi de data asta, ca de obicei, acelaşi truc, bine cunoscut nouă, de a da drumul înaintea trenului cu muniţii de artilerie unor platforme încărcate cu pietre sau balast.

De aceea Langunov propuse să se folosească dispozitivul elaborat de Vetlughin. Tot sensul acestui dispozitiv consta în faptul că minele erau calculate să explodeze numai sub apăsarea unei anumite greutăţi. De pildă, drezinele de serviciu blindate, relativ uşoare, treceau cu bine peste mina prevăzută cu acest dispozitiv, pe cînd garniturile grele, încărcate cu obuze, săreau în aer.

Aplicarea acestui sistem complică însă sarcina plantatorului de mine.

In primul rînd se impune un calcul teoretic foarte precis. Totuşi Langunov dusese repede la capăt această parte a pregătirii, cu atît mai mult cu cît Vetlughin dăduse, la Planceskaia, „studenţilor“ lui o formulă de calcul relativ simplă. Aşezarea minei trebuia să fie la fel de precisă ca şi calculul : juca rol şi fracţiunea de centimetru care se lăsa între încărcătura minei şi încheietura şinei. In mod obişnuit, asta poate că nu-i ceva foarte complicat, însă în condiţiile în care se lucrează la diversiuni, cînd aşezarea minei trebuie făcută în mijlocul nopţii, ţinînd seama de fiecare clipă, această muncă nu poate fi încredinţată decît unui plantator de mine experimentat, calm şi meticulos. Nici nu se putea găsi pentru treaba asta altul mai nimerit decît Nikitin.

Zaiţev, Langunov şi Nikitin au luat cu ei zece oameni pentru acoperire şi au pornit spre locul diversiunii.

Locul pentru minare fusese bine ales. Terasamentul căii ferate este lipit acolo de panta muntelui. De o parte, drept la marginea liniei, coboară aproape vertical o rîpă ; de cealaltă, se înalță peretele muntelui. De la geamurile trenului care trecea, nu se putea vedea vîrful muntelui.

Nu știu cum de-au izbutit plantatorii de mine să se strecoare pînă la locul de minare, care mai cu seamă noaptea, era, fără îndoială, păzit cu străşnicie de nemți, şi nici cît de mult timp au avut Langunov şi Nikitin să lucreze pe linie. Ştiu doar că la miezul nopții munca era isprăvită. Plantatorii de mine au aşezat două „mine de lup" la o mică distanță una de cealaltă şi, după aceea, îndepărtîndu-se de linie, s-au culcat în tufişuri.

Întocmai cum se gîndise şi Langunov, la opt dimineața nemții dădură drumul unui tren de balast pentru controlul liniei. Trenul trecu bine peste mine : calculul lui Langunov era exact.

Peste o oră, gîfîind greu, apăru o garnitură lungă cu muniții. Era trasă de două locomotive de seria „E", locomotivele cele mai grele de pe liniile noastre din Kuban. In coada trenului, mai era o locomotivă care împingea de dinapoi.

Cum se întîmplă deseori în asemenea cazuri, urmărind cu încordare trenul, plantatorii de mine începuseră să creadă că şi trecuse de locul minat şi că minele nu acționaseră. Dar în timp ce Langunov şi Nikitin, care îşi pierduseră ultima speranță, necăjiți la culme, stăteau întinşi la pămînt, albi ca varul, izbucniră două explozii.

Prima mină explodă sub a doua locomotivă şi aruncă în rîpă amîndouă locomotivele.

A doua mină explodă cam sub al zecelea vagon. Spectacolul de pe linie era groaznic. Vagoanele se răsturnau, se turteau, se sfărîmau şi se rostogoleau în rîpă, aşa cum erau, încărcate cu mine, cu obuze, cu cartuşe. Mii de explozii se țineau lanț. Pînă şi Zaițev, care văzuse destule explozii în viața lui, fu zguduit.

Pe scurt, din garnitura trenului de muniții nu rămăseseră pe terasament decît şasiuri de vagoane aruncate la zeci de metri şi un morman de vagoane turtite şi fărîmate.

Toate acestea se petrecură curînd după diversiunile de la Nîjne-Bakanskaia, cînd Valentin aruncase în aer casa în care se aflau fasciştii de la statul major, cînd moş Filip prăbuşise stîncile pe şosea şi Nikolai Vasilievici aruncase în aer depozitele nemțeşti de la hambare...

Plantatorii de mine se întoarseră cu bine în tabără. Langunov şi Nikitin nici n-au apucat bine să se spele şi Slavin, co-

mandantul detașamentului, i-a chemat iar la el. Se ivise ceva nou. După știri primite de la informatorii noștri, nemții aveau de gînd să împingă iarăși spre linia frontului un tren special cu muniții și o coloană de camioane pe șosea. Aceste transporturi trebuiau împiedicate cu orice preț și atît calea ferată cît și șoseaua trebuiau blocate din nou.

De data aceasta Slavin luă chiar el conducerea grupului de diversiune.

Drumul era greu. Nemții păzeau cu străşnicie acest mic sector al regiunii colinelor „Liniei albastre". Afară de asta trebuiau să se grăbească, timpul fiind limitat. Plantatorii de mine fură scutiți de orice povară. Tovarășii care alcătuiau grupul de acoperire duceau nu numai explozibilul dar pînă și ranițele lor.

La popasuri, Slavin controla locul după hartă. In sfîrșit, în fața lor văzură întinzîndu-se dealurile cunoscute, care coborau pe alocuri în pantă repede către văgăuni pline de verdeață. In depărtare, dincolo de o poiană largă, se vedea linia galbenă a terasamentului căii ferate.

Jos de tot, sub linie, îndesîndu-se în deal, șerpuia șoseaua, în tot felul de zig-zaguri complicate și cotituri neașteptate, cînd îndepărtîndu-se de terasament, cînd mergînd aproape alături.

Slavin nu dispunea de destui oameni ca să mineze separat calea ferată și șoseaua. Trebuia deci să blocheze și una și alta dintr-o singură lovitură. Și comandantul care cunoștea admirabil regiunea găsi un loc ideal pentru executarea diversiunii.

Ca și data trecută, calea ferată mergea pe coastă, iar șoseaua trecea mai jos, pe la poalele dealului. Dacă explozia de pe calea ferată avea să fie destul de puternică, grămezile de pămînt și pietre care aveau să se prăbușească aveau să fie destul de mari ca să închidă pentru multă vreme circulația de pe șosea.

Și așa au și hotărît.

Langunov și Nikitin s-au tîrît pînă sus și, oricît de greu le-a venit, au izbutit pînă la urmă să se strecoare pînă la calea ferată. Ajunși acolo s-au încredințat că paza liniei era, ce-i drept, foarte severă. Posturile de observație erau așezate excepțional de aproape unul de altul, iar între ele circulau fără întrerupere patrule. S-ar fi părut că trebuiau să renunțe la minare; Langunov însă schimbă planul operației. Noul plan nu numai că era mai îndrăzneț, dar era și mai primejdios. Mai mult chiar decît atît, era legat de primejdii de moarte pentru cei care aveau să pună minele.

Langunov hotărî să pună două mine. Prima într-un mic tub de scurgere care trecea pe sub terasamentul de cale ferată și a cărui gură era închisă de niște tufe. Fie că le scăpase din vedere, fie că crezuseră că nu era nevoie să pună alături un post

de gardă, nemţii nu păzeau tobul. A doua mină, mai puternică, urma să fie pusă ceva mai jos de linia de cale ferată, în pămînt, drept pe pantă. Această a doua mină trebuia s-o dubleze pe cea dintîi şi, în afară de aceasta, să prăbuşească pe şosea o enormă cantitate de pămînt şi de pietre.

Explozia simultană a celor două mine trebuia făcută la momentul oportun, aruncîndu-se în ele cu grenade. Acest procedeu, unicul posibil, ascundea în el o mare primejdie: plantatorii de mine care trebuiau neapărat să stea culcaţi în imediata apropiere a minelor înspăimîntătoare nu se puteau salva decît printr-o minune.

Plantatorii ştiau că-i aşteaptă aproape sigur moartea. Şi mergeau la moarte, Langunov cu acel curaj frumos şi plin de nepăsare pe care Kiricenko îl observase la dînsul încă de la Planceskaia, iar Nikitin pentru că era soldat şi socotea această operaţie drept o datorie soldăţească...

S-a făcut noapte. Nemţii n-au băgat de seamă că s-apropie plantatorii de mine şi minele au fost puse fără nici un incident. Apoi plantatorii au unit amîndouă minele cu un fitil detonant şi s-au tîrît deoparte, pînă într-un adăpost, au aşezat alături de ei, la îndemînă, grenadele antitanc şi s-au pus să aştepte.

În zori nemţii au început să se foiască. Şiruri de soldaţi luară poziţie de-a lungul terasamentului, făcînd un spalier neîntrerupt. Apoi trecu o drezină de serviciu blindată care controla drumul şi îndată după ea patrule, urmate de o locomotivă grea care împingea înaintea ei o garnitură de platforme încărcate cu pietre pînă peste margini.

Planul nemţilor era clar. Ei înţeleseseră secretul sistemului minelor prevăzute pentru o anumită greutate, şi dădeau acum drumul pentru recunoaştere unor platforme încărcat cu pietre care cîntăreau, probabil, tot atît cît cîntărea locomotiva trenului special. Dacă ar fi fost pusă aceeaşi mină ca şi întîia dată, platformele ar fi provocat inevitabil explozia şi planul nemţilor ar fi izbutit. Ele trecură însă cu bine peste tubul de scurgere şi nemţii se liniştiră.

Cam peste vreo patruzeci de minute, se auzi un zgomot venind din depărtare. Şinele începură să duduie şi trenul apăru la cotitură. Ca şi întîia dată, trenul era tras de două locomotive grele. Pe tendere, pe acoperişurile vagoanelor, pe scări, stăteau pistolari nemţi. Pe măsură ce cobora panta, trenul îşi sporea viteza.

Plantatorii de mine aşteptau. Trenul se apropia din ce în ce mai mult. Între tren şi tubul de scurgere mai rămîneau cîteva zeci de metri. Plantatorii de mine traseră simultan piedicile de siguranţă. Cel dintîi care aruncă grenada în mina pusă în tubul

de scurgere fu Nikitin. Două secunde după el, își aruncă tot acolo grenada Langunov.

Două explozii de grenadă răsunară una după alta, urmate imediat de bubuitul asurzitor al minelor.

Pămîntul tresări, se clătină, se ridică deasupra terasamentului ca o ciupercă uriașă, care se căscă pînă ajunse o pîlnie fără fund și se prăbuși pe șosea cu un huruit răscolitor asemenea tunetului.

In clipa exploziei, locomotiva din față se afla drept deasupra tubului de scurgere. Locomotiva se rupse în două. Din cazan izbucneau aburii cu un șuierat tînguios. Parcă codindu-se, tenderul, înconjurat de șine răsucite, de sfărîmături de traverse și de brazde uriașe de pămînt, se înălță deasupra terasamentului și se prăbuși greoi pe povîrniș în jos. In urma lui, rostogolindu-se în vuietul exploziilor de obuze, zburau la vale vagoanele. Părea că avalanșa asta cumplită care pornise vertiginos la vale pe panta abruptă, în mijlocul tunetelor asurzitoare, nu se mai isprăvea.

Slavin și tovarășii lui care stăteau în adăposturi, gata să acopere în orice moment pe plantatorii de mine cu focul automatelor, văzură totul. Ii văzură pe Langunov și pe Nikitin ridicîndu-se de după tufișul lor și aruncînd grenadele și văzură explozia minelor și o masă uriașă de pămînt amestecată cu sfărîmăturile locomotivelor și ale vagoanelor, prăbușindu-se peste plantatorii de mine. Slavin înțelese că nu mai aveau pe cine acoperi și că degeaba ar fi căutat trupurile prietenilor lui sub aceste sute de tone de pămînt răscolit și dădu semnalul retragerii...

Astfel pieriră Mihail Langunov și Feofil Nikitin, cei doi „studenți", ai „Școlii superioare de minare", doi plantatori de mine diversioniști, doi viteji soldați ruși. Pieriră tot așa cum pieriseră și băieții mei cu șase luni mai înainte, în noaptea aceea de octombrie, aruncîndu-și cu îndrăzneală grenadele ca să facă să explodeze prima noastră „mină de lup" sub roțile locomotivei nemțești.

Așa s-a isprăvit bătălia partizanilor pentru regiunea colinelor „Liniei albastre". Armata Roșie se pregătea să atace fortificațiile de oțel și beton ale liniei. Tot în același timp, ocolind această linie, războiul de partizani începea chiar în inima Tamanului.

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL I

Veni şi iulie 1943. Armata Roşie se apropia de liziera „Liniei albastre".

Încă de pe vremea cînd nemţii construiau această linie, căutînd să-şi asigure prin ea spatele, cel dintîi lucru pe care l-au făcut a fost să se năpustească asupra partizanilor din Taman. În sectorul acesta din Kuban, relativ mic, unde pădurile dese şi văgăunile în care s-ar fi putut ascunde partizanii sînt foarte rare, se încinseră încăierări înverşunate.

Forţele care se înfruntau erau vădit inegale, şi veşti îngrijorătoare ne soseau una după alta la Krasnodar.

Nemţii încercuiseră un detaşament de partizani din staniţa Varenikovskaia, lîngă nişte cariere de piatră unde se ascundea. Două cătune mici, singurele aşezări omeneşti de lîngă carierele de piatră, fură şterse de pe faţa pămîntului de hitlerişti, care exterminară pe toţi locuitorii, fără să cruţe nici bătrînii, nici copiii. Şaisprezece partizani din Varenikovskaia fură torturaţi crunt şi apoi spînzuraţi în piaţa staniţei lor.

Nemţii distruseră şi comandamentul grupului de detaşamente de partizani din Taman, de sub comanda lui Egorin. Din această unitate făceau parte detaşamentele din staniţele Gastogaevskaia, Raevskaia, Kievskaia şi Varenikovskaia, grupate în jurul detaşamentului de partizani din Anapa.

Legătura cu Egorin fu întreruptă ; ştiam numai că cei de sub comanda lui Egorin, care mai rămăseseră în viaţă, se împărţiseră în mici grupuri şi se ascundeau acum în regiunea Bolşîie Volcie Vorota, unde o duceau foarte greu, suferind de boli şi de foame, şi hrănindu-se cu coajă de copaci şi cu rădăcini. Despre Egorin însă nu aveam nici o veste.

Statul major al mişcării de partizani de la sud trimitea deseori avioanele sale deasupra Tamanului. Piloţii aveau însărcinarea să descopere pe aceşti partizani, să le arunce cu paraşutele provizii şi muniţiuni şi, dacă vor avea putinţa, să aterizeze şi să evacueze bolnavii şi pe cei greu răniţi.

Toate încercările de a găsi resturile detaşamentelor de sub comanda lui Egorin nu dădură însă nici un rezultat...

Şi atunci statul major al mişcării de partizani a luat hotărîrea să organizeze la Krasnodar un detaşament de partizani puternic şi bine înarmat, urmînd ca, îndată ce se vor putea lansa paraşutişti, să-l debarce dincolo de „Linia albastră". Detaşamentul trebuia să se ocupe de acţiuni de diversiune în spatele nemţilor, să găsească cu orice preţ pe partizanii lui Egorin şi pe el însuşi, şi să transporte bolnavii şi răniţii pe Pămîntul cel Mare.

Detaşamentul fu organizat foarte repede. În detaşament intrară o sută douăzeci de oameni, cei mai mulţi băştinaşi din Taman.

Comandant al detaşamentului de partizani-paraşutişti fu numit Slavin care fusese pînă atunci comandantul detaşamentului de partizani-feroviari „Furtuna", din Novorossiisk.

Eu am primit însărcinarea să organizez la Krasnodar o şcoală în care să pregătesc cît mai repede pentru acest detaşament plantatori de mine — diversionişti experimentaţi.

Sarcina care mi se dăduse de către conducerea mişcării noastre de partizani era foarte importantă şi de mare răspundere, aşa că am început îndată să mă ocup de îndeplinirea ei.

Noua „Şcoală superioară de diversiuni şi minare" se deschise curînd în casa Nr. 80 de pe strada Oktiabrskaia. „Profesorii" fostei noastre şcoli de minare de la Planceskaia se împrăştiaseră. Vetlughin era greu bolnav, Eriomenko murise, Kiricenko plecase într-o lungă misiune, Litvinov nu se întorsese încă de la Moscova, iar Ianukevici intrase în Armata Roşie. Acum profesorul cel mai însemnat în materie de mine şi diversiuni al „Şcolii noastre superioare" renăscute era Pavlik Sahotski, plantator de mine excelent şi cercetaş cu mare experienţă. Era chiar puţintel ciudat să auzi din nou prelegeri despre însuşirile explozive ale trotilului, despre semnele convenţionale, despre conspiraţie, despre minele cu acţiune întîrziată, despre limbajul urmelor... Îţi aminteai fără voie de trecutul foarte recent şi mi se părea uneori că eram din nou la Planceskaia în munţi...

Programul de studii era foarte încărcat.

Fiul meu mijlociu, Valentin, întors din armată din cauza unor răni grave, antrena în timpul nopţii ostaşii detaşamentului pe aerodromul Aeroclubului la salturi cu paraşuta şi făcea cu ei şi cursul practic de minare. Viitorii plantatori de mine pregăteau, sub

conducerea mea, în ateliere, mici „geamantane“ portative, înzestrate cu o mare forţă explozivă.

In timpul acestei scurte dar extrem de încordate pregătiri, mă întîlneam deseori cu comandantul detaşamentului.

Slavin avea vreo treizeci şi cinci de ani. Mic de statură, slab, uscăţiv, el părea foarte firav, şi făcea chiar impresia de debil, alături de voinicii lui ostaşi. Slavin avea însă la activul lui multe luni de luptă ca partizan. Era dibaci şi curajos. Se povesteau lucruri uimitoare despre felul cum se strecurase el drept pe sub nasul santinelelor nemţeşti. Cu toată debilitatea lui, era extrem de rezistent şi suporta uşor foamea şi frigul. Noi ştiam că era greu să găseşti un om atît de rezistent la mers ca Slavin. Pe lîngă asta mai era şi un trăgător excelent. Dar Slavin era mai cu seamă un comandant experimentat, un om cu voinţă şi iniţiativă. Era iubit şi ascultat fără discuţie. In timpul luptei, era sever, exigent, neînduplecat. Toţi ostaşii lui ştiau că atunci cînd trebuia să-i înfrunte pe nemţi, mîna mică a comandantului se făcea foarte grea.

Primul pluton în detaşamentul lui Slavin era comandat de Kiril Stepanovici, care se trăgea din cazacii de la Marea Neagră şi era vechi pescar. Pînă la război, fusese preşedintele sovietului staniţei Staro-Titarovskaia. Avea vreo şaizeci de ani, era bine făcut şi viguros, iar umerii lui puternici erau atît de laţi încît, deşi era destul de înalt, părea pătrat.

Plutonul al treilea îl comanda Dubineţ, care era de loc din Anapa, unde văzuse lumina cu patruzeci de ani mai înainte. De atunci dusese o viaţă interesantă: străbătuse ca marinar Marea Neagră, pescuise, se luptase cu contrabandiştii. Războiul îl găsise în funcţiunea de ajutor al comandantului portului comercial din Anapa. Vioi, sprinten, vesel, Dubineţ era iute şi impulsiv. Era un povestitor remarcabil, cu toate că în istorisirile lui era uneori greu să-ţi fi dat seama unde se sfîrşeşte adevărul şi unde începe fantezia. Avea un dar deosebit de a atrage tineretul, şi băieţii nu mai puteau de dragul lui. Ai fi zis că ajunge să le şoptească un cuvînt la ureche, pentru ca ei, fără să stea pe gînduri, să meargă după dînsul la moarte.

Comandantul celui de al patrulea pluton era Şemenţov, fostul director al serviciului agricol raional. Vînător pătimaş, străbătuse Tamanul în lung şi în lat şi aproape nu era acolo cărare şi vîlcea pe care să nu le cunoască. Cînd îl vedeai întîiaşi dată ţi se părea un om destul de simplu. Dar asta era numai prima impresie. In realitate, Semenţov era deştept, şiret şi ingenios. Iar faţă de hitlerişti avea o ură sălbatică.

Mai mult decît cu ceilalţi, m-am împrietenit însă în zilele acelea cu Berejnoi, comandantul plutonului al doilea al detaşamentului de partizani-paraşutişti.

Întîia dată ne-am întîlnit la mine acasă. Berejnoi îmi telefonase, cerîndu-mi voie să vină la mine, deoarece dorea să stea de vorbă despre detaşamentul nostru, despre tehnica diversiunilor şi construcţia minelor inventate de fiul meu mai mare, Evgheni.

Despre acest Berejnoi aflasem unele lucruri încă înainte de venirea lui.

Neamul lui era de loc din staniţa Varenikovskaia, care pe vremea aceea se afla dincolo de „Linia albastră". În anii războiului civil, cînd era de vreo şapte ani, bandiţii generalului alb Pokrovski omorîseră pe tată-său, care făcuse războiul pe front şi luptase apoi curajos împotriva bogătanilor din Kuban. Moartea lui tată-său îl zguduise atît de tare, încît băiatul fugise din staniţă. Vreo doi ani, dusese o viaţă de vagabond, fusese prin Urali, prin Siberia şi prin Asia Centrală. Mai tîrziu i se făcu dor de maică-sa şi de locul natal şi vru să se apuce de învăţătură, aşa că se întoarse acasă.

Berejnoi era foarte înzestrat şi stăruitor. În anul cînd izbucni războiul, tocmai împlinise treizeci de ani. Tînărul comunist era titularul unei catedre de limbi străine la o universitate. Ştia la perfecţie englezeşte, franţuzeşte şi, în special, nemţeşte. Ultima lui lucrare de lingvistică comparată stîrnise mult interes. Berejnoi fusese invitat la Moscova şi i se prezicea un viitor strălucit.

Cu toate că ar fi putut să-şi continue liniştit activitatea ştiinţifică, plecase în armată chiar din primele zile ale războiului. Ajunsese ofiţer de tancuri, luase parte la lupte crîncene, se distinsese şi fusese decorat. Era cavaler a trei ordine. O rană grea îl silise însă să părăsească armata. Şi iată că acuma vroia iar să se bată.

De la prima întîlnire, Berejnoi îmi plăcu foarte mult. Înalt, zvelt, viguros cum era, mi se părea un model de frumuseţe, virilă. Totul la el era atrăgător : şi faţa calmă, pură, cu fruntea înaltă, bărbia net conturată, şi ochii cenuşii şi inteligenţi, şi trupul mlădios, musculos, de om obişnuit cu sporturile, şi încetineala calculată a mişcărilor, şi vocea joasă. Era un om neobişnuit de aşezat, un om întreg. Nu l-am văzut niciodată grăbindu-se, nici agitîndu-se sau enervîndu-se, şi nu-mi aduc aminte să fi întîrziat vreodată.

— Deviza mea e : „Nu mă grăbesc, dar ajung la timp", — zicea el, glumind.

Berejnoi nu admitea judecăţile nechibzuite şi nu se grăbea niciodată să-şi afirme părerea, atîta vreme cît nu era pe deplin convins că are dreptate.

Îmi amintesc că chiar de la prima întîlnire l-am întrebat care fusese secretul succeselor lui şi cum se făcuse că un flăcăuaş de la ţară, mai ieri copilul nimănui, să ajungă profesor şi titularul unei catedre la universitate.

Berejnoi mă privi cu atenţie, se gîndi un timp scurt şi mă întrebă :

— Spune-mi dumneata, mă rog, ai avut vreodată prilejul, în copilărie, să joci fotbal desculţ ?

— Nu, — i-am răspuns eu, mirat de întrebarea lui.

— Eu, însă, am jucat. Şi cu mine, întreaga mea echipă. Şi încă cum am jucat! Într-o zi am adus echipa mea, desculţă cum era, de la Varenikovskaia la Krasnodar. Eram căpitanul echipei. Toţi băieţii mei erau desculţi şi arşi de soare ca nişte draci. Jucam împotriva uneia dintre cele mai bune echipe şcolare din Krasnodar. Adversarii noştri erau toţi, pînă la cel din urmă, încălţaţi cu bocanci de fotbal, de piele, iar noi, desculţi, şi, pe deasupra, şi nemîncaţi. Şi aşa cum eram, le-am băgat totuşi şase goluri... Acuma înţelegi ?

— Cu fotbalul înţeleg, dar ce nu prea înţeleg este cum de-ai ajuns la succesele dumitale ştiinţifice!

— Cred că baza succeselor mele în amîndouă aceste domenii este în fond aceeaşi: tenacitatea, voinţa de a obţine victoria... Bineînţeles şi priceperea...

Aşa a început prietenia mea cu acest om interesant. Mă duceam adesea pe la el. Ne petreceam de obicei serile după obositoarea muncă a zilei, stînd îndelung de vorbă în odăiţa lui.

Despre cîte nu mi-a vorbit Berejnoi! Şi despre întîia lui luptă cu nemţii; şi despre maică-sa, o bătrînică plină de bunătate, care îi ducea grija la Varenikovskaia şi de la care de cîteva luni nu mai avusese nici o veste; şi despre moartea cumplită a tatălui său; şi de luptele crîncene de lîngă Harkov, la care luase parte cu Maximenko, conducătorul tancului său, un ucrainean vesel care nici cînd mergea la luptă nu-şi lăsa armonica; şi despre activitatea lui ştiinţifică; şi despre anii de pribegie şi de vagabondaj; şi despre găinile Leghorn, albe şi cu creastă roşie, pe care maică-sa le crescuse cu atîta greutate şi le trimisese la expoziţia agricolă de la Moscova... Multe şi de toate erau subiectele despre care vorbea Berejnoi, dar el se întorcea întotdeauna la aceleaşi lucruri: la tenacitate, la voinţa de a obţine victoria, la felul în care se naşte capacitatea de a lupta şi de a învinge, adică tocmai la calităţile pe care le cultivase în el comsomolul şi partidul.

Îl ascultam cu interes dar aveam uneori impresia că dinaintea mea se aflau doi oameni cu totul diferiţi. Uneori era atîta înflăcărare în glasul lui, atît de tinereşte îi ardeau ochii, atît de tare se înroşea la faţă, încît mă gîndeam fără să vreau că era un băiat vesel şi atîta tot. După cîteva clipe Berejnoi era însă altul. Ochii priveau rece, în jurul gurii i se iveau cute şi era de nerecunoscut. Puteai să-i dai chiar peste patruzeci de ani. Mai tîrziu am înţeles că Berejnoi n-avea decît o singură faţă, faţa unui soldat, a unui savant gînditor, însă care păstrase în acelaşi timp şi seninătatea adolescenţei şi puritatea sufletească...

Berejnoi îşi iubea staniţa natală cu o dragoste înduioşătoare şi delicată şi vorbea adesea despre ea.

— Ştii dumneata la ce visez eu acuma? — mă întrebă el într-una din seri, în timp ce mă petrecea acasă. — Războiul are să se isprăvească şi atunci, la vară, te iau cu mine la Varenikovskaia. Mai bine ca-n staniţa mea nu-i nicăieri în Kuban. Ai să vezi cum trăieşte maică-mea. Nici nu ştii ce femeie straşnică este...

Dar deodată, se întunecă:

— Nici pînă acuma nu mă pot obişnui cu gîndul, — îmi zise el încet, — că nemţii umblă prin staniţa mea, prin livada mea, pe lîngă stejarul din grădina de zarzavat care i-i aşa de drag mamei, pe lîngă salcîmii albi, pe lîngă stufărişul de alături de rîu... Înţelegi dumneata? Nemţii umblă pe-acolo! Nu, asta multă vreme n-are să se mai întîmple!

Şi Berejnoi făcu un gest caracteristic, brusc, cu mîna, ca şi cum ar fi dat o lovitură de sabie, îşi luă rămas bun în tăcere şi se întoarse.

Odată, Berejnoi îmi arătă o hartă pe care era trasă o linie groasă, neagră, plină de colţuri ascuţite, de laţuri şi de zigzaguri. Linia începea aproape de graniţă şi se isprăvea lîngă Harkov.

— Uite, asta-i calea de-a lungul căreia am luptat, — zise el. — După cum vezi, am coborît spre miazăzi, am urcat spre miazănoapte, am străbătut drumurile Ucrainei, dar de mers, am tot mers spre răsărit. Asta a fost drumul retragerii... Cred că nu-i nimic pe lume mai amar decît să te retragi. Mai cu seamă pentru noi, tinerii. Toată viaţa am mers mereu înainte. Şi în faţa noastră toate erau senine, luminoase şi însorite. Şi, deodată, am văzut înaintea ochilor mei mulţimea de refugiaţi, femeile cu ochii plini de lacrimi şi de dojană, grîul nesecerat şi călcat în picioare, iar pe cer, vuietul şi urletul avioanelor nemţeşti în picaj...

Atunci am înţeles că datoria soldatului este să le îndure pe toate — şi amărăciunea retragerii, şi acest foc cumplit. Da' să le îndure pe toate cu gîndul la victoria care nu se poate să nu vină. Picătură cu picătură inima mi s-a umplut de o ură sălbatică. Mi se părea că cu cît are să-mi fie mai plină de ură inima, cu atît mă voi bate mai bine.

Berejnoi tăcu. Era tîrziu. Sosise timpul să plec.

— Ia spune-mi, Berejnoi, — l-am întrebat eu, — şi acuma tot aşa de tare urăşti?

El se uită la mine şi spuse încet, răspicat:

— Iţi aduci aminte cînd ţi-am spus cum jucam altădată fotbal desculţ? Printre partizanii de la Varenikovskaia prinşi lîngă carierele de piatră şi spînzuraţi în piaţa tîrgului, era şi portarul meu şi cei doi fundaşi ai mei. Portarul mi-era bun prieten.

M-am uitat la Berejnoi. Buzele îi erau strînse. Cute adînci îi apăruseră în jurul gurii. Şi mi-am dat seama că dacă Berejnoi va pătrunde în Varenikovskaia — şi Slavin vroia să trimită plutonul lui tocmai acolo — nemţii vor plăti toate cu vîrf şi îndesat...

Dar Berejnoi ştia să şi asculte. Asculta cu interes ceea ce-i povesteam despre viaţa noastră pe muntele Strepet.

Imi aduc aminte că atunci cînd i-am povestit cum au murit fiii mei, mi-a strîns mîna în tăcere. Această mîngîiere gravă şi bărbătească m-a mişcat şi m-a înduioşat...

L-a interesat mai cu seamă ce i-am spus despre felul în care Vetlughin şi cu Ghenea, fiul meu cel mai mic, datorită faptului că ştiau bine nemţeşte, pătrundeau în mijlocul fasciştilor îmbrăcaţi în uniformele acestora şi îi păcăleau cu dibăcie.

— Mi se pare că şi dumneata vorbeşti curent germana? — i-am spus eu lui Berejnoi.

— Uneori mi se întîmplă chiar să şi gîndesc în nemţeşte! — îmi răspunse el zîmbind.

Cu cîteva zile înainte de plecarea cu avionul a detaşamentului de paraşutişti, am trecut pe la Berejnoi. Şedea la birou, iar pe birou erau întinse ultimele ziare nemţeşti, statutul partidului nazist şi nişte instrucţiuni ale ministerului propagandei germane. M-am făcut că nu bag în seamă toate acestea. Berejnoi nu spuse nimic. Eu am înţeles însă că plănuia ceva dar, după obiceiul lui, nu socotea că ar fi nevoie să vorbească înainte de vreme...

Tot la Krasnodar am cunoscut şi pe fetele pe care Slavin le luase în detaşamentul de paraşutişti. Erau unsprezece: trebuiau să lucreze ca surori de caritate în plutoane şi în sectorul administrativ.

Una dintre ele, care mi se întipări mai cu seamă în minte, era Ania Certoleas. Această fată slăbuţă, zveltă, cu ochi mari şi negri, venea deseori la şcoala noastră de pe Oktiabrskaia, interesîndu-se cum sînt construite minele. Acolo îl cunoscuse pe Podanko, comandantul grupului de recunoaştere îndepărtată al detaşamentului de paraşutişti; se îndrăgostiseră unul de altul...

In sfîrşit, veni ziua cînd toate pregătirile de plecare fuseseră isprăvite. Seara, paraşutiştii se adunară la o masă solemnă de adio. Şeful statului major al mişcării de partizani de la sud ridică un toast pentru revederea pe pămîntul sovietic liber al Tamanului. Paharele zăngăniră prietenos...

Seara toţi se adunară pe aerodrom, pe a cărui pistă se conturau nelămurit siluetele grelelor avioane de transport. Baloturi mari şi grele fuseseră deja îmbarcate. Partizanii-paraşutişti stăteau tăcuţi şi îngînduraţi.

Slavin dădu comanda de îmbarcare. Cînd trecu prin faţa mea, Berejnoi îmi strînse mîna cu putere.

Cel dintîi îşi luă zborul avionul comandantului escadrilei, apoi în urma lui porniră celelalte avioane. Avioanele descriseră un larg cerc de adio deasupra aerodromului şi luară direcţia Tamanului. La marginea oraşului li se alăturară avioanele rapide de vînătoare, care le însoţeau.

Am plecat fiecare pe la casele noastre, cu inima aprinsă de nelinişte. Cine putea şti dacă îi vom mai revedea vreodată pe aceşti prieteni ai noştri?

Trecu destul timp pînă cînd începură să sosească ştiri despre detaşamentul de paraşutişti. Erau radiograme cifrate ale postului de radioemisiune al lui Slavin, rapoarte de-ale agenţilor noştri care supravegheau comandamentele germane şi istorisiri de-ale acelora care izbuteau să treacă peste „Linia albastră".

Urmăream cum puteam şi noi soarta detaşamentului de paraşutişti, după aceste ştiri fragmentare, uneori contradictorii, întîrziate deseori. Multe lucruri ni se păreau uneori de neînţeles. Şi abia după ce nemţii au fost izgoniţi din Taman şi ne-am îmbrăţişat iarăşi tovarăşii din detaşamentul de paraşutişti care rămăseseră în viaţă, am aflat totul despre eroica lor luptă din spatele inamicului.

Slavin, care zbura în avionul cap, stătea alături de comandant. In faţa lui era întinsă o hartă luminată de un bec electric.

Slavin se uita în jos. Sub el pămîntul era învăluit în bezna de nepătruns a nopţilor Kubanului. De la o vreme începură să

scapere în întuneric focurile de salvă ale artileriei. Rachetele luminoase se aprindeau și se stingeau întruna. Razele albăstrii ale reflectoarelor răscoleau cerul.

Pe pămînt se desfășura „o mică luptă" lîngă sectorul exterior de întărituri al „Liniei albastre". Apoi totul fu din nou înghițit de întunericul nopții.

Peste cîtva timp, comandantul avionului puse mîna pe umărul lui Slavin și-i arătă harta. Degetul comandantului trase pe hartă o linie care pornea din Krasnodar spre apus și se opri acolo unde liniile orizontale cafenii formau un ghem, însemnînd munții și defileurile Tamanului central. Acolo era făcută o cruciuliță roșie și sub cruciuliță, ceva mai spre apus, era o inscripție: „Volcie Vorota". Slavin înțelese că avioanele ajunseră la locul unde urma să fie lansat detașamentul.

Se dădu ordin ca oamenii să fie gata de debarcare. Partizanii-parașutiști se aliniară în fața trapelor de bombe. Urmă semnalul și cel dintîi sări Podanko, comandantul grupului de recunoaștere, un cazac din Taman, în vîrstă de treizeci de ani, profesor de istorie la școala medie a staniței. În urma lui, săriră cercetașii lui. Slavin cu aghiotantul lui părăsiră cei din urmă avionul. Din celelalte avioane s-a dat jos primul, al doilea, al treilea și al patrulea pluton.

O smucitură bruscă a parașutei — și cupola care se deschise puse capăt căderii vertiginoase a lui Slavin. Pămîntul tot nu se vedea. În jur era întuneric. Și deodată sus, deasupra cupolei parașutei, se auzi un zgomot sec de mitraliere și de tunuri. Gloanțe trasoare brăzdau cerul. De undeva de departe, ca și cum ar fi venit drept de la orizont, se ridicară reflectoarele nemțești și smulseră pentru o clipă din întuneric siluetele avioanelor Messerschmitt. Era o patrulă aeriană nemțească ce apăruse pe neașteptate deasupra defileului Volcie Vorota. Avioanele noastre de vînătoare încinseră cu patrula o luptă, acoperind avioanele grele de transport care plecaseră spre răsărit după debarcarea partizanilor...

Jos se schița conturul vag al pămîntului. Pămîntul se apropia din ce în ce mai mult. Slavin se lovi încet cu picioarele de pămînt și căzu pe o parte. Tovarășii se apropiară de el în fugă și-i dezlegară curelele parașutei.

Slavin se ridică în picioare. Trei avioane în flăcări se desprinseră din cerul întunecos și căzură, lăsînd în urma lor dîre de foc. Cine putea ști dacă erau ale noastre sau nemțești?... La răsărit se auzea un tir îndepărtat... Avioanele de vînătoare nemțești ajunseseră probabil din urmă avioanele grele de transport și le atacau...

Agenţii de legătură veniră fuga la Slavin şi raportară că debarcarea fusese înfăptuită relativ bine: un singur partizan îşi rupsese piciorul şi trei nu fuseseră încă găsiţi. Baloturile fuseseră aproape toate adunate.

Slavin ordonă ca oamenii să se împrăştie imediat şi, chemînd la el pe comandanţii plutoanelor, repetă ordinele elaborate amănunţit încă de la Krasnodar.

Primul pluton, de sub comanda lui Kiril Stepanovici, primi ordinul să pornească spre extremitatea de nord-vest a Tamanului, acolo unde strîmtoarea Kerci desparte Kubanul de Crimeia. Acest pluton trebuia să se pregătească să împiedice evacuarea nemţilor din Kuban în momentul în care Armata Roşie avea să străpungă „Linia albastră".

Al doilea pluton, acela al lui Berejnoi, urma să meargă spre staniţa Varenikovskaia, cu însărcinarea de-a distruge comunicaţiile nemţilor în regiunea din jurul staniţei.

Dubineţ, cu al treilea pluton, trebuia să se îndrepte spre împrejurimile Anapei. Sarcina lui era să taie drumurile care duceau din Anapa spre strîmtoarea Kerci, să afle tot ce se petrecea în port şi să se pregătească pentru o incursiune în oraş.

Plutonul al patrulea, al lui Semenţov, şi grupul statului major, în frunte cu şeful de stat major, Pantelei Sidorovici, un cazac în vîrstă, preşedinte de comitet executiv raional, urma să rămînă cu Slavin: înainte de a se face ziuă, trebuiau să şteargă urmele debarcării, trebuiau să ajungă la postul de comandă din sectorul central al munţilor, mai aproape de Volcie Vorota, să-şi instaleze acolo tabăra, să-şi amenajeze spitalul şi să înceapă să caute pe partizanii de sub comanda lui Egorin.

Podanko trebuia să organizeze neîntîrziat recunoaşterea şi să-i ţină la curent pe toţi comandanţii plutoanelor.

Era încă întuneric cînd cîteşitrele plutoanele plecară la drum în direcţiile indicate. Puţin după aceea, pe nesimţite, cercetaşii lui Podanko dispărură şi ei în noapte.

Cînd zorile începură să se reverse asupra Tamanului, vestind o zi cenuşie şi mohorîtă, totul se isprăvise. Baloturile fuseseră ascunse şi camuflate în ascunzători, urmele debarcării şterse cu nişte mături stropite cu un lichid parfumat care zăpăcea cîinii poliţişti ai nemţilor, iar santinelele şi avanposturile ascunse în tufişuri stabiliseră legătura telefonică.

Toată ziua oamenii de la serviciile administrative amenajară peşterile, curăţiră şi îngrădiră cu pietre izvoarele cu apă rece şi limpede.

A doua zi, în zori, al patrulea pluton se împărţi în grupe şi porni în căutarea partizanilor lui Egorin.

Partizanii-paraşutişti rătăciră toată ziua printre stîncile sălbatice. Regiunea era pustie. Staniţele erau departe şi drumurile

ocoleau acest sector muntos al Tamanului. Dealtfel se vedea că şi nemţii nu mai călcaseră demult pe acolo.

Partizanii-paraşutişti scotociră toate tufişurile, toate rîpele, dar nu găsiră pe nimeni, nici pe cei trei tovarăşi ai lor care se pierduseră în timpul debarcării. O singură grupă îi aduse lui Slavin, seara tîrziu, nişte opinci găsite lîngă izvor şi două rucsacuri. Într-însele găsiră nişte haine, rufe şi carnete de însemnări care aparţinuseră unor partizani de-ai lui Egorin.

Slavin înţelese numaidecît că nişte partizani din detaşamentul lui Egorin fuseseră nu demult pe acolo şi dădu ordin să se continue cu căutarea mai aproape de staniţe, acolo unde platoul trecea în pantă lină spre stepă.

A doua zi pe la prînz telefonistele transmiseră de la posturile de avangardă:

— Vin ai noştri şi aduc pe partizanii lui Egorin!

Slavin ieşi din peşteră. Patru cadavre erau întinse pe pietre. Fuseseră găsite la vreo zece kilometri de staniţa Raevskaia, într-o vale adîncă, lîngă un pîrău. Partizanii fuseseră probabil ucişi cu focuri de armă trase din spate. Duşmanii îi urmăriseră, le întinseseră desigur o capcană şi îi uciseseră mişeleşte, pe la spate, cînd se aplecaseră să bea apă din izvor. Unul din ostaşii lui Egorin rămăsese chiar întins în apă cu capul sfărîmat. Apa rece din izvor îi păstrase faţa, şi Slavin îl recunoscu uşor pe Viktor Mihailovici Badalanov din Krasnodar.

— Podanko, vino aici! — ordonă Slavin.

— Uită-te, Podanko, — vocea lui Slavin era seacă şi severă. — Uită-te Podanko şi ţine minte: asasinii lor se află acum la Raevskaia. Află cine sînt şi raportează. Au să dea socoteală...

Paraşutiştii n-apucaseră să pornească spre peşteri, cînd sosi al doilea grup însărcinat cu căutarea. Aduceau şi aceştia, pe nişte tărgi, făcute din crengi şi beţe, doi partizani de-ai lui Egorin, însă vii.

Cei doi partizani au fost duşi la infirmeria amenajată într-o peşteră, dezbrăcaţi şi culcaţi. Trupurile le erau acoperite de răni adînci şi purulente. Apoi se încercă să li se dea de mîncare. Ei însă tăceau. Numai ochii cătau sălbatic şi pieziş ca şi mai înainte. Curînd unul dintr-înşii îşi pierdu cunoştinţa.

Medicul detaşamentului de partizani-paraşutişti şi Ania Certoleas îngrijiră pe partizanii lui Egorin. Veselă, plină de viaţă şi energică, Ania era o soră cu experienţă, atentă.

„Ania are mînă uşoară“, spuneau mai tîrziu partizanii lui Egorin cărora Ania le pansase rănile.

Bătrînul medic nu o lăsa o clipă să plece de lîngă el: Ania făcea toate pansamentele complicate şi tot ea îl ajuta întotdeauna la operaţii.

Fata era pasionată de munca ei, însă se ruga în acelaşi timp să fie trimisă în grupul de recunoaştere al lui Podanko. Bătrînul medic nici nu vroia să audă de aşa ceva.

— Scoate-ţi asta din cap, Anna, — mormăia medicul. — Scoate-ţi din cap...

Îngrijorat de starea partizanilor lui Egorin, Slavin ordonă radiotelegrafistului să ia imediat contact cu Krasnodarul şi să ceară un avion.

Noaptea se auzi un zgomot de motor. Un avion mic ateriză cu măiestrie în poieniţă. Avionul îi luă pe amîndoi partizanii lui Egorin şi pe partizanul-paraşutist care îşi rupsese piciorul cînd sărise pe pămînt, şi plecă îndărăt la Krasnodar cu mult înainte de a se face ziuă.

Pînă în seara celei de a şasea zile, Slavin reuşi să culeagă aproape cincizeci de partizani bolnavi şi răniţi. Unii erau aduşi pe tărgi, umflaţi de foame, în agonie. Alţii veneau singuri, sprijinindu-se de umerii partizanilor paraşutişti.

Fuseseră găsiţi pretutindeni, prin peşteri, prin rîpe adînci, pe lîngă izvoare, prin tufele de porumbar.

Toţi erau istoviţi, într-un hal de nespus. Unii tăceau, încăpăţînîndu-se să nu răspundă la întrebări. Alţii vorbeau întruna şi băteau cîmpii.

Un singur lucru era clar: nemţii distruseseră detaşamentul lui Egorin. Partizanii, care scăpaseră cu viaţă, se ascunseseră aici, în aceste locuri pustii din munţi. Nemţii bătuseră de cîteva ori toată regiunea cu cîinii. Cînd prindeau partizani, pe unii îi ucideau pe loc, iar pe alţii îi făceau prizonieri. Acei care scăpau se aşteptau în fiecare clipă la o nouă razie; erau bolnavi şi sufereau de foame. Nici unul nu putea să spună ceva despre Egorin. Totuşi trebuia găsit cu orice chip. Numai el, în calitatea lui de comandant al detaşamentelor de partizani din Taman, dispunea de informaţiile necesare partizanilor-paraşutişti despre informatorii cu care era în legătură şi despre dislocarea detaşamentelor locale de partizani. Mai tîrziu s-a aflat că Egorin fusese atras mişeleşte în staniţa Raevskaia şi predat nemţilor...

Micul avion din Krasnodar venea în fiecare noapte şi ateriza în poieniţele din mijlocul munţilor. Slavin nu putu să amenajeze acolo un teren bun de aterizare pentru avioane mari. Avioanele transportau pe Pămîntul cel Mare în primul rînd pe partizanii cei mai slăbiţi. Pe ceilalţi, Slavin îi lăsa deocamdată internaţi în infirmeria din tabără.

În fiecare noapte, Slavin punea gărzi întărite în jurul taberei. El ştia că nu se putea ca nemţii să nu audă la un moment dat zgomotul suspect al motoarelor de la avioanele care soseau în mod regulat şi atunci aveau să vină cu siguranţă acolo...

*
* *

A şaptea zi, dis-de-dimineaţă, posturile înaintate comunicară că se apropiau nişte vînători de munte germani. Din momentul în care nemţii intrară în pădurile din regiunea munţilor, tabăra partizanilor începu să se agite.

Slavin ordonă ca tabăra să fie îndată ridicată. Cea dintîi porni spre răsărit în munţi, în direcţia staniţei Kievskaia, infirmeria, acoperită de jumătate din plutonul al patrulea. În urma infirmeriei plecă serviciul de intendenţă şi o parte din personalul statului major al lui Pantelei Sidorovici. Ceilalţi, în frunte cu Slavin şi Semenţov, se ascunseră în tufişuri. Comandantul elaborase demult planul de întîmpinare a musafirilor nepoftiţi.

În tabără rămaseră numai vreo zece oameni. Ei măturară toate urmele, stropiră intrările în peşteri cu lichid parfumat şi dispărură aproape chiar sub nasul nemţilor. Ei ştiau că vînătorii de munte nemţi nu-i vor descoperi: partizanii aveau în picioare o încălţăminte specială, confecţionată din cauciucuri de automobile, şi nici cel mai dibaci copoi nu le-ar fi putut descoperi urma.

Îmbrăcaţi în halate de camuflaj, partizanii alunecau ca nişte umbre prin desişul tufelor, acoperind grupul principal al detaşamentului de partizani care se retrăgea. În urma lor, înfundîndu-se în defileu şi urcînd dealurile, veneau vînătorii de munte nemţi.

Nemţii înaintau încet, nelăsînd nepipăită nici o moviliţă, nici o viroagă. Vedeau înaintea lor numai pietre, tufişuri şi rîpe, dar nici urmă de făptură omenească, nici cel mai mic semn care să arate de ce tocmai acolo, deasupra acestor munţi pustii, motoarele avioanelor vuiseră cîteva nopţi în şir.

Începuse să se lumineze bine. Ziua se arăta neobişnuit de călduroasă. Pe cer nici un nor. Nemţii obosiseră. O parte din vînători căraseră prin defileu mitraliere grele. Erau obosiţi de atîta mers pe pietre, şi îi chinuia setea. Urcuşul care începea era anevoios şi vînătorii de munte se opriră să se odihnească. Au ales un loc la umbră, sub o stîncă abruptă, s-au întins acolo pe iarbă şi şi-au aprins cîte-o ţigară.

Împrejur era linişte. Numai păsările ciripeau prin copaci, iar în iarbă ţirîiau necontenit greierii.

Deodată se auzi o bubuitură. De sus, o avalanşă de pietre se rostogoli pe panta abruptă, aproape verticală şi se prăbuşi cu zgomot peste vînătorii de munte care se odihneau. Ecoul munţilor repetă de mai multe ori zgomotul prăbuşirii.

Nemţii care scăpaseră teferi s-au căţărat pe stîncă, dar sus, în vîrf, nu era nimeni. Numai iarba era puţin călcată şi ici-colo se zăreau nişte urme abia vizibile lăsate de o cizmă grea.

Un alt grup de vînători de munte, uşor înarmaţi, mergea prin munţi, cînd căţărîndu-se pe povîrnişuri, cînd coborînd în defileuri. Locurile erau pustii, soarele ardea necruţător.

Deodată pe dinaintea lor zvîcni mai întîi o umbră, apoi încă una şi încă una. Un vînător trase o lungă rafală de pistol-mitralieră. Umbrele se repeziră într-o parte şi dispărură.

Furişîndu-se cu băgare de seamă, pe după pietre, vînătorii de munte porniră mai departe. Acolo însă unde cu o clipă înainte trecuseră umbrele, nu mai era nimeni. Numai vîntul foşnea prin tufele de măcieş. Dar iarăşi trecură umbrele. Iar urmă o rafală de pistol-mitralieră şi iarăşi intrară umbrele în pămînt...

Asta se repetă de cîteva ori. Vînătorii de munte se ţineau de aceste umbre pe care nu le puteau prinde, care îi atrăgeau din ce în ce mai departe, şi nu băgară de seamă că intraseră într-un defileu îngust. De o parte şi de alta stîncile se ridicau din ce în ce mai înalte.

Patrulele dinainte ale nemţilor raportară că în faţă era o rîpă abruptă.

Vînătorii de munte se îngrămădiră la marginea rîpei, căutînd să se ţină cît mai departe de stîncile care atîrnau deasupra defileului. Împrejur era aceeaşi linişte. Şi deodată un strigăt puternic de vultur răsună din fundul prăpastiei adînci. Un strigăt asemănător îi răspunse de pe povîrnişul din dreapta. Nu încăpea îndoială că erau nişte semnale.

Vînătorii de munte aşteptau, gata să tragă, îndată ce-ar fi apărut o ţintă. Trecură cîteva clipe chinuitoare. Dincolo de rîpă se auzi un foşnet, un murmur de voci înăbuşite, zgomotul unor pietre mărunte care se rostogoleau, şi iar un foşnet.

Trei vînători de munte se tîrîră pînă la marginea rîpei şi se uitară în jos. Acolo nu era nimeni. Numai apa murmura, abia auzită, şi o pasăre ţipa monoton.

Deodată, jos, apăru o umbră. Un vînător de munte ridică pistolul-mitralieră şi ochi. El nu mai auzi însă împuşcătura, care fu acoperită de un bubuit asurzitor. Pămîntul tresări, stîncile se clătinară şi se prăbuşiră, tîrînd în rîpă pe vînătorii de munte care stăteau în faţă. Ceilalţi, dîndu-se înapoi, începură să tragă în neştire. Numai ecoul le răspunse...

Trecură cîteva clipe. Se făcuse iarăşi linişte. De jos din rîpă se auzeau vaietele răniţilor nemţi. Vînătorii coborîră, dar afară de morţii şi de răniţii lor, ei nu găsiră pe nimeni pe malul pîrăiaşului.

Vînătorii de munte mai rătăciră cîteva ceasuri printre stînci şi prin vîlcele, încercînd să găsească vreo urmă, fie ea cît de mică, a duşmanului misterios; dar nu aflară nimic. Cărîndu-şi morţii şi răniţii, nemţii se întoarseră în staniţele din stepă. Şi mulţi dintre ei îşi amintiră, poate, fără voie, de povestirile locuitorilor staniţei despre necuratul care ademeneşte pe drumeţi spre afurisitele porţi ale lupilor...

În raportul asupra acestei operaţii, pe care îl trimise la Krasnodar, Slavin adăugă pe scurt că a instalat o nouă tabără şi că a trimis din nou în toate direcţiile grupele însărcinate cu căutarea partizanilor lui Egorin. De data asta ei nu găsiră decît cadavre de ale partizanilor lui Egorin, morţi de boli sau de foame, şi moviliţe de pămînt, cu cîte un stîlp modest la căpătîi, pe care era însemnat cu creionul chimic cîte un nume sau cîteva la un loc.

Slavin nu mai izbuti să-l descopere nici pe Egorin, nici pe cei trei partizani dispăruţi la debarcare.

CAPITOLUL II

Prima radiogramă primită la Krasnodar de la Berejnoi prin postul de emisiune al lui Pantelei Sidorovici era laconică:

„Plutonul în stufărişul de lîngă staniţa Varenikovskaia. Personal în staniţă. Este aşteptată aici sosirea din Crimeia a unui funcţionar superior nazist, Stein. Plec cătunul Ciakan, în întîmpinarea lui."

După aceasta, Berejnoi nu mai dădu multă vreme nici o veste despre el.

La Krasnodar începură însă să vină ştiri despre sosirea la Varenikovskaia a unui oarecare nazist, anume Stein, reprezentantul gauleiterului Crimeii. Dar ştirile nu veneau nici de la Berejnoi, nici de la Slavin, ci ne erau transmise de informatorii noştri şi de oamenii noştri din reţeaua de supraveghere a comandaturilor nemţeşti. Judecînd după aceste ştiri, purtarea lui Stein era în multe privinţe de neînţeles, dacă nu chiar misterioasă. Făceam la Krasnodar tot felul de presupuneri în privinţa acestui fascist. Cu timpul, tot ce ne păruse curios în purtarea lui, îşi găsi explicaţia. Dar despre aceasta voi vorbi mai încolo...

*
* *

Berejnoi îşi adusese plutonul, fără vreo peripeţie deosebită, pînă în împrejurimile staniţei Varenikovskaia, staniţă înconju-

rată de ogoare întinse de pămînt negru, care dau recolte de grîu bogate. Casele stau în mijlocul grădinilor mari şi umbroase, iar în împrejurimi sînt lacuri adînci, pline de peşte. Berejnoi îşi petrecuse aici copilăria şi venea din cînd în cînd s-o vadă pe maică-sa, să mai rătăcească cu puşca şi să pescuiască. Nu era pădurice, nu era cot sau mal de rîpă, pe care să nu le fi cunoscut, şi el îşi ascunse fără multă greutate plutonul în stufărişul des. După aceea, luînd cu el pe Nikolai, ajutorul său, porni spre staniţă.

Nikolai era un vechi prieten din copilărie al lui Berejnoi. Fuseseră împreună la şcoală, alergaseră împreună după porumbei şi prinseseră împreună peşte. Casele lor erau aşezate alături, iar mamele lor, vecine, trăiau în bună înţelegere.

În timp ce Berejnoi se strecura în staniţă, era emoţionat fără să vrea. Se gîndea că acuşi avea s-o vadă pe maică-sa şi are s-o poată strînge la piept şi săruta.

Prietenii ocoliră avanposturile. Se tîrau încet prin grădinile de zarzavat, săreau gardurile de nuiele şi şedeau întinşi multă vreme prin şanţuri, aşteptînd să treacă vreo patrulă nemţească. În cele din urmă ajunseră în ulicioara lor.

Acolo unde fusese casa lui Berejnoi, nu se vedea decît cenuşă. Pînă şi clădirile din curte erau arse. Toţi pomii din livadă erau tăiaţi din rădăcină. Numai hornul sobei, negru şi stingher, stătea neatins, şi la marginea grădinii de zarzavat rămăsese întreg bătrînul stejar secular care-i era aşa de drag mamei lui Berejnoi.

Inima i se strînse de durere. Ce-o fi cu mama? Oare mai trăieşte? — se întrebă el.

Casa lui Nikolai era întreagă.

— Eu aştept aici, — şopti Berejnoi. — Tu intră în casă, află tot ce s-a întîmplat şi cheam-o aici pe Daria Semionovna.

Nikolai se întoarse peste jumătate de oră. În urmă venea mama lui, o căzăcioaică bătrînă, îmbrobodită cu o basma neagră. Bătrîna s-a apropiat de Berejnoi şi l-a îmbrăţişat în tăcere. Şi aici, pe mormanul de cenuşă unde fusese cîndva casa lui părintească, Berejnoi află cumplita veste...

Cu vreo cinci luni mai înainte, nemţii o ridicaseră pe mama lui Berejnoi, în urma denunţului atamanului Miroşnicenko. Acesta venise însoţit de nişte soldaţi şi rînjea cu satisfacţie cînd bătrîna a fost dusă la poliţie, pe ger, cu părul desfăcut, numai în caţaveica subţire pe care o purta în casă. Asta era cu puţin timp înainte de înfrîngerea partizanilor din Varenikovskaia, lîngă carierele de piatră.

Mama lui Berejnoi fu acuzată că ar fi în legătură cu partizanii. Asta era dealtfel adevărat. Bătrîna ascunsese de cîteva ori la dînsa în pivniţă cercetaşi şi păstrase nişte pachete înve-

lite în hîrtie. I se ceru să indice numele partizanilor și locul unde se ascundeau. I se făgădui o casă de piatră cu acoperiș de tablă, făină, o vacă, bani. Bătrîna însă tăcea. Atunci au început s-o canonească. Au bătut-o cu vergele de pușcă, i-au înfipt ace sub unghii, i-au frînt degetele. Miroșnicenko asistase la torturi și se spunea chiar că o bătuse și el pe bătrînă cu cravașa. Bătrîna tăcea. A treia zi nemții i-au aruncat cadavrul desfigurat în Kuban. Apa însă i-a scos trupul pe bancul de nisip și noaptea, locuitorii staniței l-au luat și l-au îngropat în grădină, sub stejarul cel bătrîn.

— Cînd au luat-o pe maică-ta la poliție, eram la dînsa, — povestea Daria Semionovna. — Simțea pesemne că nu se mai întoarce acasă și la despărțire mi-a șoptit: „Dacă vine băiatu-meu, fii ca o mamă pentru dînsul". Așa mi-a spus...

În aparență, Berejnoi era calm. Privea tăcut într-o parte, mușcîndu-și buzele. Daria Semionovna stătea alături de dînsul și-l netezea încet pe cap, așa cum îl mîngîiase altădată maică-sa, pe vremea cînd era mic...

Pe ulicioară se auziră pași: trecea o patrulă nemțească.

— Auzi? — șopti Daria Semionovna.

Berejnoi dădu din cap.

— Ascunde-ne pe Nikolai și pe mine la dumneata, — spuse el încet. — Deocamdată trebuie să mai rămînem aici ca să vedem cum stau lucrurile. Apoi vedem noi ce-i de făcut...

Prietenii stătură la Daria Semionovna timp de cîteva zile. Ea îi încuia ziua în pivniță, iar noaptea stăteau în odaia întunecoasă pîndind cu luare aminte la zgomotele de pe uliță. Cînd bătrîna, care făcea curățenie la comandatură, se întorcea de la lucru, le spunea tot ce se petrecea în staniță, vorbea despre noile rînduieli, despre moartea partizanilor de la Varenikovskaia, despre trădătorii care își vînduseră conștiința și cinstea pentru o vacă și un sac de făină, despre polițai și despre Miroșnicenko...

Pe vremuri, acest Miroșnicenko fusese cel mai bogat om din staniță. Avusese două mori cu aburi și o moară de crupe și jumătate de staniță își măcina grîul la morile lui. Hambarele lui gemeau de grîne, acaparate pe nimic din regiune. Grînele le trimitea apoi la Temriuk, de unde le exporta în străinătate

După revoluție, Miroșnicenko fusese arestat și trimis la Solovki, dar fugise de acolo. Într-o vreme se spunea că s-ar fi întors iar în Kuban, și chiar că fusese văzut vînzînd semințe în piața la Kavkazskaia. Nimeni nu știa însă dacă toate acestea erau adevărate, sau nu.

Încă din primele zile după sosirea nemților, Miroșnicenko căzuse ca din senin pe capul locuitorilor staniței. Îndată după

aceea fusese numit ataman de raion. Şi Miroşnicenko începu să bage groaza în bieţii oameni. El fusese acela care dăduse ajutor la prinderea şi uciderea partizanilor denunţaţi de trădători, şi tot el ucisese în bătaie pe tinerele căzăcioaice care duceau provizii partizanilor la carierele de piatră. Nemţii îl preţuiau şi podelele hambarelor lui Miroşnicenko începură iar să se îndoaie sub greutatea grînelor.

— Uite unul care trebuie trimis pe lumea cealaltă! — spunea de multe ori Nikolai prietenului său, în lungile ceasuri cînd îşi omorau timpul stînd de vorbă în beci.

Berejnoi tăcea. Şi numai o singură dată răspunse calm, ca despre o treabă de mult hotărîtă:

— Oare nu înţelegi că eu şi Miroşnicenko nu avem loc amîndoi pe pămînt?

Şi după felul cu care Berejnoi spunea asta, după ochii lui reci şi aspri, Nikolai înţelese că zilele lui Miroşnicenko erau numărate.

Odată, Daria Semionovna nu s-a întors seara acasă. N-a venit nici noaptea. Prietenii, încuiaţi în pivniţă, se neliniştiră. Erau cît pe ce să înceapă să sape ca să iasă din pivniţă şi-şi pregătiseră grenadele pentru orice întîmplare.

Bătrîna se ivi în zorii zilei, abia tîrîndu-şi picioarele de oboseală.

— Afurisite pocitanii!... I-a pălit curăţenia. Curăţă, spoiesc, vopsesc, parcă s-ar pregăti de cine ştie ce sărbătoare...

Daria Semionovna spuse că mai-marii nemţi ai staniţei aşteptau să le vină un musafir din Crimeia, un nacealnic de seamă pe care îl chema Stein. Nu-l cunoştea nici unul din nemţii de acolo, dar toţi se temeau de dînsul, pentru că-l ştiau înfumurat de tot şi grozav de cîinos. Se mai spunea că trebuia să vină acolo cu o vedetă pe Kuban. Toate acestea, Daria Semionovna le auzise întîmplător chiar de la Miroşnicenko, pe cînd acesta vorbea cu şeful poliţiei.

Berejnoi ciuli de îndată urechile şi o puse pe Daria Semionovna să-i mai spună de la început, tot ce aflase la comandatură.

— Da' la ce-ţi trebuie afurisitul acesta de neamţ? — se necăji în cele din urmă bătrîna căzăcioaică, care cădea din picioare de ostenită ce era.

Berejnoi nu-i răspunse nimic.

Noaptea prietenii plecară din staniţă. Cînd îşi luă rămas bun de la Daria Semionovna, Berejnoi o îmbrăţişă.

— Îţi mulţumesc pentru toate. Pentru că m-ai adăpostit, pentru mîngîierea pe care am găsit-o la dumneata, pentru că te-ai purtat cu mine parcă ai fi fost maică-mea... ai fost o mamă pentru mine... Cînd ne-om întoarce, nu ştiu. Să-mi dai

însă cuvîntul dumitale că orice s-ar întîmpla şi orice-ai vedea — n-ai să te miri de nimic. Altfel n-om putea scăpa teferi.

Daria Semionovna atîta făcu, să ofteze. Îşi aducea aminte de Berejnoi de pe cînd era copil şi ştia că băiatul acesta era scump la vorbă, îndărătnic şi că n-avea să scoată nimica de la el. Rugămintea lui însă trebuia împlinită întocmai, deoarece nu era el omul care să vorbească în vînt.

Berejnoi expediase chiar în aceeaşi noapte la Krasnodar radiograma despre care am pomenit mai sus. În zori luă cu el un aspirant de-al lui, de la institut, şi doi studenţi, şi plecă cu ei în cătunul Ciakan, aşezat nu departe de malul Kubanului, la vreo patruzeci de kilometri în jos de Varenikovskaia.

*
* *

Comandantul cătunului Ciakan era foarte neliniştit. Şi cum să nu fi fost? Cu o seară înainte venise în cătunul lui, chiar domnul Stein cel groaznic, în persoană, despre care se ştia că se ducea în sus pe Kuban, în staniţa Varenikovskaia, dar care parcă nu avea de gînd să se oprească în cătun.

Stein avea capul pansat. Era însoţit de un aghiotant şi de doi oameni din garda sa personală — doi zdrahoni SS., care semănau leit unul cu celălalt.

Domnul Stein nici nu-i întinse măcar mîna comandantului, ci dădu numai uşor din cap Aghiotantul comunică tăios şi scurt, că împotriva vedetei domnului Stein fusese comis un atentat şi că domnul Stein fusese rănit la cap. Rana nu era primejdioasă, dar, în schimb, foarte dureroasă. Domnul Stein avea nevoie de odihnă şi ordona să fie chemat imediat în cătun comandantul raionului Varenikovskaia cu o gardă pe care s-ar putea bizui. Iar în ceea ce priveşte echipajul vedetei care se afla în momentul de faţă pe bancul de nisip, domnul Stein ordona să fie lăsat acolo pînă la noile lui dispoziţii.

Comandantul instală pe domnul Stein pe canapeaua din biroul lui şi telefonă îndată la Varenikovskaia. Stein refuză cina care i se oferi şi ceru numai o cafea fierbinte şi tare şi un păhărel de coniac. Apoi se încuie singur în birou. Paznicii lui încremeniră la uşă ca nişte statui.

Peste un ceas sosi comandantul raionului Varenikovskaia într-o maşină, însoţit de un automobil blindat şi de două camioane cu soldaţi nemţi.

Stein îl primi imediat. Comandantul începu să-şi exprime părerea de rău cu privire la tristul incident, dar Stein îl întrerupse brusc, atrăgîndu-i atenţia că ar fi preferat să nu-i asculte compătimirile şi să vadă în fapt o mai mare vigilenţă din par-

tea comandaturii germane. Apoi dădu ordin comandantului cătunului Ceakan să înceapă de dimineață ancheta. Ancheta trebuie să fie făcută repede și meticulos, iar rezultatele trebuie să fie imediat raportate lui personal și păstrate în cel mai strict secret; ar fi fost cît se poate de neplăcut ca acest accident, care i se întîmplase reprezentantului gauleiterului Crimeii, să fie cunoscut de populația locală.

Stein se urcă în mașină, îl chemă la dînsul pe comandantul cătunului Ciakan și-i porunci să ridice escorta și echipajul vedetei și să le lase în cătun, pînă cînd le va chema el.

La vedetă urmau să facă de gardă, cu rîndul, oamenii din echipaj.

Automobilele plecară la Varenikovskaia. Comandantul cătunului plecă chiar el cu niște bărci la locul accidentului, transportă echipajul vedetei pe mal și abia atunci află toate amănuntele.

Pînă în seara zilei aceleia nenorocite, vedeta navigase cu bine pe Kuban, în susul apei. Potrivit ordinului dat de Stein, care ședea de obicei închis în cabină, pe duneta vedetei erau postați soldați nemți cu pistoale-mitralieră, gata să tragă, iar lîngă mitraliera grea de la proră, se afla tot timpul un servant-mitralior.

La vreo doisprezece kilometri mai jos de cătunul Ciakan, dăduseră în mijlocul rîului de niște bancuri de nisip. Apa era mai adîncă aici de-a lungul malului stîng, spre care cîrmaciul conduse vedeta. Deodată vedeta se izbi cu putere de ceva și se opri. Pistolarii căzură pe punte din cauza izbiturii. Unul din ei, în cădere, trăsese fără să vrea. Mitraliorul, împins înainte, se lovi cu capul de mitralieră. Sîngele îi năvăli în ochi. Auzind împușcături și nevăzînd nimic în fața lui, mitraliorul trase o lungă rafală. Pe vedetă se iscă panică și toți începură să tragă.

Stein, care se lovise la cap cînd se produsese lovitura, zbiera. Din cabină se auziră înjurături disperate. Apoi ieși pe punte. Capul îi fu legat în grabă cu un pansament pe care ieșeau pete roșii de sînge.

Stein era furios la culme Primul pe care-l văzu pe punte era cîrmaciul, care, holbînd ochii, se uita speriat la șeful înfuriat. Stein scoase repede revolverul. Răsună o împușcătură. Fluturînd brațele de parcă ar fi vrut să se agațe de ceva, cîrmaciul căzu peste bord fără să scoată un geamăt și dispăru imediat în apa repede și tulbure a Kubanului.

Tremurînd de frică, căpitanul vasului se apropie de Stein și raportă că vedeta se izbise probabil de ceva și că trebuia imediat cercetată elicea care nu mai funcționa. Stein bolborosi ceva și, băgînd revolverul în toc, intră înapoi în cabină. Un marinar, care coborîse în apă să cerceteze elicea, ridică peste

cîteva minute pe punte o bucată de năvod, care se înfăşurase pe elicea vedetei.

Cauza opririi fu lămurită: cîrmaciul n-avea nici o vină... Puteau merge înainte. Situaţia se complica însă, deoarece cîrmaciul, pe care Stein îl împuşcase era în acelaşi timp un pilot care cunoştea cursul navigabil schimbător şi capricios al Kubanului. Şi căpitanul vasului, luînd cîrma, se temea ca de moarte să nu bage cumva vedeta într-un banc de nisip.

Şi aşa se şi întîmplă: vedeta nu făcu nici un kilometru de la locul incidentului, şi intră în plin mers într-un banc de nisip şi se împotmoli atît de tare, încît era foarte greu să mai iasă de acolo cu propriile mijloace.

De data aceasta totul se petrecu fără împuşcături. Aghiotantul lui Stein, după ce înjură şi bătu crunt pe căpitanul vasului, ordonă unui marinar să se ducă înot pînă la mal şi să aducă o barcă. Între bancul de nisip şi mal erau vreo zece metri..

Barca sosi la vedetă cam peste un ceas. În barcă şedeau doi vîslaşi, doi tineri bravi soldaţi nemţi. Unul din ei raportă că fuseseră trimişi de marinarul de pe vedetă, pe care comandantul lor îl oprise pe mal.

Stein, aghiotantul şi doi oameni din garda lui presonală, luară loc în barcă. Peste cîteva minute barca dispăru după cotitura bruscă a rîului...

Aceasta era tot ce comandantul cătunului Ciakan reuşise să afle de la echipajul vedetei. A doua zi, expediţia care venise să despotmolească vedeta, nu găsi pe bancul de nisip decît scheletul răsucit la vedetei, care arsese între timp, iar santinelele lăsate acolo, dispărute fără urmă.

Comandantul îşi chinui mintea, făcînd fel de fel de presupuneri. În toată această întîmplare erau o mulţime de lucruri de care nu era chip să se dumirească.

În primul rînd cum de apăruse năvodul, acolo unde nici un pescar, oricît de nepriceput ar fi fost, nu s-ar fi putut gîndi să-l pună? Apoi mai era incendiul vedetei. Cine să-i fi dat foc? Toate acestea la un loc dovedeau că o singură mînă manevrase aici. Dar de unde ar fi putut să apară partizanii lîngă cătunul Ciakan, cînd toată regiunea fusese încă demult curăţită de partizani? Şi chiar dacă mai erau, de unde-ar fi putut ei să afle despre sosirea lui Stein, cînd pînă şi lui, comandant german, i se comunicase în secret acest lucru?

Dar altceva îl neliniştea şi mai mult pe comandant: marinarul trimis de pe vedetă să aducă barca dispăruse fără urmă. Nici cei doi soldaţi nemţi, care-l aduseseră pe Stein de pe vedetă pe mal, nu fuseseră descoperiţi. Că nu făceau parte din garnizoana cătunului, asta era sigur. Comandantul nu înţelegea

nimic din toate acestea. Nici măcar nu putea şti cum să organizeze mai bine căutarea celor dispăruţi, pentru că ţinea bine minte ordinul lui Stein de a face ancheta în secret şi fără nici o publicitate.

Intr-un cuvînt, erau multe lucruri misterioase şi de neînţeles. Şi comandantul, după multe şi chinuitoare frămîntări, se gîndi că lucrul cel mai bun era să aştepte şi să tacă. El urmă ancheta fără multă grabă, în nădejdea că între timp va descoperi poate, multe lucruri care rămăseseră neclare pentru dînsul şi că poate însuşi Stein, prins de treburi importante, va uita întîmplarea din cătun.

Oricum însă, comandantul nu-i trimise lui Stein raportul...

La Varenikovskaia, Stein fu întîmpinat solemn de Miroşnicenko. Cu cel mai slugarnic şi mai respectuos aer din lume, atamanul îşi exprimă regretele în privinţa întîmplării de pe vedetă şi îl asigură că la Varenikovskaia nu se va mai repeta aşa ceva, fiindcă aici puterea era în mîinile unor oameni siguri şi devotaţi. Propuse să cheme imediat un medic ca să panseze rana.

Domnul Stein refuză, spunînd că nu era obişnuit să recurgă la serviciile unor medici necunoscuţi şi care probabil nu erau experimentaţi, că prefera să fie îngrijit de aghiotantul lui, suficient de priceput în medicină.

Oarecum descurajat, comandantul neamţ îl invită pe „scumpul musafir“ la masă.

Masa gemea sub greutatea bunătăţilor şi a vinului. Stein însă duse la gură numai un păhărel cu vin şi abia se atinse de mîncare. Spunînd că e obosit şi că îl doare capul, el se retrase în odaia care îi fusese rezervată.

După plecarea lui, Miroşnicenko cu comandantul nici nu apucaseră să se aşeze la masă, cînd un agent de legătură veni în fugă şi raportă că domnul Stein era mînios şi îi cheamă imediat pe comandant şi pe ataman.

Şi, la drept vorbind, Stein îşi ieşise din fire de mînie:

— Aicea-s ploşniţe! — strigă el furios, în momentul în care comandantul intră. — Aţi auzit: ploşniţe! Ploşniţe! — repetă el cu indignare, vîrînd în ochii atamanului degetul său arătător, în vîrful căruia era o mică pată roşie.

Comandantul, speriat, încercă să se scuze, însă Stein nici nu voi să-l asculte.

Atunci, sfătuindu-se cu Miroşnicenko, comandantul propuse lui Stein să se ducă în altă casă de a cărei curăţenie şi ordine

garanta atamanul. Stein le spuse că n-avea încredere în nici o garanţie şi că îşi va alege singur locuinţa.

Şi iată că pe uliţele staniţei apăru o procesiune neobişnuită. Comandantul şi Miroşnicenko mergeau în faţă, iar în urma lor venea Stein, după care se ţineau tăcuţi, cei doi oameni din garda lui personală.

Cu toată rana lui proaspătă şi cu toată durerea de cap, Stein se arătă de data aceasta neobosit. Vizită mai multe case, găsindu-le una mai nepotrivită ca alta: ba că odăile erau prea mari, ba prea mici, ba că ferestrele dădeau în grădină, lucru care nu-i plăcea deloc lui Stein, ba că dădeau drept în stradă, iar el, Stein, se ferea de praf. Comandantul pierduse nădejdea să mai poată găsi ceva pe placul acestui musafir din cale-afară de mofturos şi luă, cu Stein, casele la rînd. In sfîrşit găsi una pe placul lui. Era tocmai casa Dariei Semionovna, căsuţa în care numai cu cîteva zile în urmă se ascunsese Berejnoi şi Nikolai.

Casa nu se deosebea cu nimic de casele învecinate şi odaia pe care o alese Stein era mobilată foarte modest. Stein fu însă de părere că era de o curăţenie ideală şi comandantul se feri să-l contrazică. Miroşnicenko se informă îndatoritor dacă gazda trebuia îndepărtată sau dacă i se va permite să rămînă. Daria Semionovna stătea în odaie, şi, albă ca varul, se uita cînd la Stein, cînd la ataman.

Stein se apropie încet de Daria Semionovna, o privi atent în faţă şi spuse sacadat, pe ruseşte, cu un puternic accent german:

— Gazda va rămîne aici, să mă servească.

Apoi, întorcîndu-se spre comandant, îi spuse pe nemţeşte:

— In caz de nevoie, o voi azvîrli şi singur afară... Sînteţi liber, domnule comandant.

După ce ieşi din casă şi făcu vreo zece paşi, Miroşnicenko întoarse capul. Văzu că în cerdacul casei stătea, nemişcat ca o statuie, un om din garda personală a lui Stein.

A doua zi, comandantul staniţei şi atamanul veniră de vreo trei ori să viziteze pe musafir, dar nu fură lăsaţi să intre. Aghiotantul ieşea în cerdac şi le spunea că domnul Stein nu se simţea destul de bine şi nu putea încă să se ocupe de treburi. Suferea încă de pe urma şocului nervos pricinuit de ultimile întîmplări şi de urmările unei răni a lui, mai vechi.

Cum era curios din fire, atamanul s-a apropiat noaptea pe furiş de casa Dariei Semionovna, cu gînd să observe ce făcea Stein. I s-a părut că o umbră s-a ivit o clipă în grădină, îndreptîndu-se spre casă. Dar de-abia a făcut atamanul cîţiva paşi, şi un om din garda personală a lui Stein a şi răsărit din întuneric lîngă el şi a strigat ameninţător:

— Inapoi!

Dis-de-dimineață, atamanul o găsi pe Daria Semionovna lîngă puț și începu să o descoasă. Ea spuse că Stein stătuse aproape toată ziua culcat în pat; apoi, seara tîrziu îl chemase pe aghiotantul lui și stătuse cu el mult de vorbă, răsfoind niște hîrtii. Despre ce era vorba nu știa, deoarece musafirii vorbiseră nemțește.

Dimineața, comandantul veni iarăși la Stein. De data asta fu primit. Stein îl pofti să șadă, și-i comunică scurt și tăios, că comandamentul armatei germane era nemulțumit din cauză că strîngerea grîului se face inadmisibil de încet, atît în stanița Varenikovskaia cît și în cătunele învecinate. El consideră că de acest lucru sînt vinovați în primul rînd comandanții germani. Nu mai puțin vinovați erau primarii și șefii poliției. De aceea, el cerea să i se procure fără întîrziere toate actele privitoare la predarea grîului — planurile, cotele, repartiția, evidența executării, adresele și numele celor care cu rea voință nu voiau să predea grîul — și să le dea aghiotantului. Seara, toți primarii și șefii poliției din stanițele și cătunele cele mai apropiate trebuiau adunați în cancelaria atamanului. Dacă sănătatea îi va permite, va veni personal să le spună că comandamentul german nu avea intenția să glumească cu ei.

Ordinul lui Stein fu îndeplinit întocmai: actele fură predate, primarii și șefii de poliție adunați la ora fixată.

Încă înainte de a se însera, comandantul veni să-l ia pe Stein ca să-l întovărășească la cancelaria atamanului. Pe stradă, oaspetele era însoțit de o parte de comandant, iar de cealaltă parte de aghiotant, care ducea o servietă grea și voluminoasă. În spate mergea garda personală a lui Stein, cu mîna pe trăgaciul pistolului-mitralieră.

În piață stăteau grupuri de polițai care-i păzeau pe primarii și pe șefii de poliție sosiți în staniță.

În cancelaria atamanului, toți cei adunați se grăbiră care mai de care să-l salute pe Stein. Stein luă loc la masă. Lîngă el se așeză aghiotantul lui, care își puse geanta cu hîrtii jos, lîngă piciorul mesei. În spatele lui Stein se instalară oamenii din garda lui personală.

După o scurtă introducere a comandantului, Stein luă cuvîntul. El repetă ceea ce vorbise dimineața cu comandantul. Numai că de data aceasta vorbea într-o limbă rusă stricată, alegînd cu greu cuvintele. Cei adunați înțeleseră totuși principalul: conducerea era mînioasă din cauza nepăsării lor și-i amenința cu tot felul de pedepse.

Deodată lui Stein i se făcu rău. Nu putu să-și termine fraza începută și își duse mîinile la cap. Învingînd durerea, el se ridică cu greu de la masă, ordonă celor adunați acolo să nu

plece şi să aştepte pe aghiontantul care, după ce-l va conduce acasă, se va întoarce şi va continua şedinţa.

Aghiotantul puse servieta pe masă şi, ordonînd unui primar s-o păzească, îl luă la braţ pe şeful lui şi îl conduse încet spre ieşire. Comandantul şi atamanul mergeau înainte. Garda personală, cu automate gata să tragă, îl însoţea pe Stein, ca de obicei, de la oarecare distanţă.

In piaţă, lui Stein i se făcu ceva mai bine. Totuşi comandantul şi Miroşnicenko hotărîră să-l conducă pînă acasă.

Abia apucară Stein şi însoţitorii lui să traverseze piaţa, cînd răsună o explozie. Toată lumea se întoarse fără voie: un vîrtej de foc se ridică deasupra cancelariei, smulgînd acoperişul.

Stein îşi veni cel dintîi în fire.

— Staniţa să fie imediat încercuită! — strigă el.

Apoi se întoarse spre comandantul speriat şi-i spuse aspru:

— Am scăpat amîndoi numai datorită unei întîmplări. Dă ordin să fie arestaţi toţi cei care au fost în piaţă. Chiar şi poliţaii!

Apoi, sprijinindu-se de braţul aghiotantului, păşi repede spre casa Dariei Semionovna. In urma lui veneau, ca şi pînă atunci, oamenii din garda lui personală, tăcuţi şi imperturbabili...

...Am primit destul de repede la Krasnodar comunicarea despre explozia din cancelaria atamanului şi despre moartea primarilor şi a şefilor de poliţie. Ştirea ne-a fost transmisă de informatorii noştri. De la Berejnoi nu mai aveam nici o veste. Făceam fel de fel de presupuneri, eram îngrijaţi şi regretam că Stein şi Miroşnicenko scăpaseră ca prin minune.

La Varenikovskaia evenimentele se desfăşurau cu repeziciune. Nu trecu mult şi am primit ştirea despre moartea lui Miroşnicenko. Iată cum se petrecuseră lucrurile. Intr-o noapte, cu toate că era cald afară, atamanul îşi trăsese pîslarii în picioare, îşi luase în spate o scurtă îmblănită şi se dusese la hambarele lui. Venea destul de des pe acolo, ca să-şi mai admire bogăţia şi să mai ţină puţin în mînă boabele de grîu uscat, auriu. De obicei făcea asta singur. De data asta însă, speriat de explozia care avusese loc de curînd, luase cu dînsul patru poliţai înarmaţi.

Noaptea era întunecoasă. Departe, la răsărit, razele reflectoarelor brăzdau cerul. O împuşcătură izolată răsună afară din sat. O patrulă nemţească trecu, apoi se făcu iar linişte şi pustiu pe uliţele învăluite în beznă.

Miroşnicenko se gîndi să arunce mai întîi un ochi la cel mai mare dintre hambarele lui, umplut pînă în vîrf cu grîu. Grînele erau deja vîndute nemţilor şi trebuiau să vină camioane să le ridice.

Cînd Miroşnicenko ajunse foarte aproape de hambar, i se păru că o umbră stătea lîngă perete. Se opri şi ascultă cu luare-aminte. Împrejur era însă linişte. Atamanul rămase o clipă pe loc, crezînd că i se păruse numai, apoi porunci paznicului să deschidă uşa.

În hambar era un miros plăcut de grîu de Kuban copt.

Atamanul îşi vîrî adînc mîinile în grîu. Cernea printre degete boabele aurii şi, căzut pe gînduri, părea să fi uitat totul pe lume. Deodată auzi lîngă uşă un strigăt înăbuşit, zgomotul unei lupte tăcute. Poliţaii se repeziră spre ieşire. Paznicul zăcea ucis, jos, lîngă uşă. Nişte umbre apărură o clipă în întunericul nopţii şi dispărură. Fu ultimul lucru pe care-l mai văzură poliţaii. O explozie răsună în hambar.

Peste cîteva minute sosiră în goană pompierii. Nu era uşor să stingi grînele uscate, răvăşite de explozia din hambar, peste care se turnase benzină. Limbi de foc se întindeau peste grîu; un fum negru se aşternu peste pămînt. Atamanul zăcea jos, mort, acoperit şi înăbuşit de propriile-i grîne.

Cînd comandantul, încă somnoros, sosi în fugă la locul incendiului, îl găsi acolo pe Stein.

Comandantul se apropie de Stein. Stein răspunse cu răceală la salutul lui, îl privi în tăcere cam timp de un minut, apoi începu să vorbească încet şi fără să se grăbească. Glasul lui avea un ton batjocoritor:

— Hai să numărăm, domnule comandant, una cîte una, întîmplările din ultimul timp! Întîi lîngă cătunul Ciakan, era cît pe ce să fiu ucis; al doilea, primarii şi şefii poliţiei aruncaţi în aer; al treilea, atamanul ucis; al patrulea, focul pus la hambarul cu grîu. Mă întreb ce are să se întîmple mai departe aici? Mai ştii, poate că te spînzură pe dumneata? Asta n-ar fi decît firesc, pentru că eşti o cîrpă şi nu ai ce căuta în armata germană. Despre aceasta însă, vom sta noi de vorbă mai tîrziu. Acum am să mă ocup personal de ceea ce s-ar cuveni să te ocupi dumneata. Convoacă imediat pe toţi poliţaii de aici. Sînt convins că ei ştiu totul despre partizani, dar că de teama răzbunării îi acoperă. Execută ordinul, domnule comandant!

Nu trecu o oră şi toţi poliţaii fură adunaţi în localul poliţiei. Stein intră cu aghiotantul lui. Un soldat din garda lui personală rămase în cerdac.

Ce-a vorbit Stein cu poliţaii, cum a condus ancheta şi ce s-a aflat la anchetă, nu se ştie. Cînd însă, în zorii zilei locuitorii staniţei ieşiră în uliţă să vadă cum ardea grîul atamanu-

lui, că de ars tot mai ardea, ei văzură în piață, acolo unde fuseseră executați partizanii din Varenîkovskaia, legănîndu-se polițaii spînzurați de ramurile vînjoase ale unui copac bătrîn.

Comandantul fusese de față la execuție. El se uitase la Stein și avusese impresia că musafirul era altul. Nu rămăsese nici urmă din slăbiciunea de adineauri, nici urmă de moleșeală în mișcări, de voce bolnăvicioasă. Și cu toate că capul îi era încă pansat, Stein era plin de energie.

Cînd comandantul își petrecu musafirul și își lua rămas bun de la Stein, acesta îi spuse :

— Cu polițaii trădători am isprăvit. Dar acesta nu-i decît un început. Ce urmează acuma la rînd, domnule comandant ?

Comandantul nu apucă să răspundă, cînd ofițerul de serviciu pe garnizoană veni în fugă și, luînd poziție, raportă :

— La douăzeci de kilometri de Varenikovskaia, în direcția Adagum, o coloană de autocamioane încărcate cu grîu a fost distrusă. Escorta a fost lichidată, iar mașinile cu grîu au dispărut.

— Aș-șa-a ! — zise Stein printre dinți. — Cum văd eu, la dumneavoastră lucrează partizanii ! ?

Apoi, după ce tăcu o clipă, continuă cu același glas înspăimîntător de liniștit :

— Să organizați imediat razii cu cîini. Să inspectați fiecare vîlcea, fiecare tufă. Partizanii trebuie să fie neapărat prinși. Altfel... să știi : comandamentul suprem nu va ezita să aplice măsuri drastice față de acei care nu execută ordinul. Poți să pleci.

Comandantul dădu să plece ca să execute ordinul, cînd Stein îl opri :

— Și mai este ceva, domnule comandant. Te aștept la mine peste o oră cu un plan amănunțit de operațiuni. Planul trebuie să fie făcut în două exemplare. Copia o vei lăsa la mine. Asta-i tot.

Peste o oră, Stein și cu comandantul discutau planul raziei împotriva partizanilor. Stein studie toate amănuntele și analiză cu atenție fiecare detaliu. Și comandantul avu impresia că acest important funcționar nazist, cu toate că era venit abia de cîteva zile din Crimeia, cunoștea împrejurimile staniței mai bine decît el, comandantul raionului Varenikovski.

Stein își chemă aghiotantul, îi predă copia planului, și-i spuse :

— Păstreaz-o și ai grijă ca totul să fie în ordine

Aghiotantul luă poziția de drepți, bătu din călcîie și, întorcîndu-se, ieși din odaie.

— Ține minte, domnule comandant! Ordinul trebuie executat întocmai! — îi aminti încă o dată Stein cu severitate.

Stein nu dormi toată noaptea. Primi împreună cu comandantul raionului, rapoartele agenților de legătură. Rapoartele nu erau deloc liniștitoare. Nu numai că partizanii nu putuseră fi descoperiți, dar chiar mai mult decît atîta, un grup german căzuse într-o cursă și fusese lichidat aproape în întregime.

Stein nu mai putea de mînie. El acuză pe comandant de faptul că soldații din garnizoană, de bine ce huzureau acolo, se dezvățaseră de luptat, că ei nu-și îndeplineau îndatoririle, că erau fricoși și nu executau ordinele comandamentului. Ba îi scăpă chiar și o vorbă care dădea a înțelege că trădarea se cuibărise pînă și la comandatură. Prea suspect era marele număr de chixuri pe care le dădea comandamentul local.

In zorii zilei, Stein ordonă să fie chemată din cătunul Ciakan escorta lui personală, sosită din Crimeia, îi indică precis itinerariul și ora plecării.

— Voi face cu oamenii mei mai mult decît dumneata cu întreaga dumitale garnizoană, — declară el comandantului.

Spre seară sosi știrea la Varenikovskaia că escorta lui Stein dăduse peste niște partizani, angajase o luptă cu ei și fusese în întregime nimicită.

Comandantul nu îndrăzni multă vreme să comunice această știre lui Stein, dar n-avu încotro și trebui să-i spună. Dar, lucru curios, Stein primi această comunicare destul de liniștit. Nu țipă, nu bătu din picior, nu amenință. Ordonă numai scurt și tăios ca toți comandanții și ofițerii detașamentelor germane, care se aflau în staniță și în cătunele învecinate, să fie convocați imediat, urmînd să stea personal de vorbă cu ei.

Cuvîntarea lui Stein la consfătuire a fost destul de scurtă, dar foarte energică.

— Domnilor ofițeri! — declară el. — Nu vă voi mai aminti cele ce s-au petrecut în ultimele zile în raionul Varenikovski. Sper că vă sînt încă destul de vii în minte atentatul împotriva vedetei mele lîngă cătunul Ciakan, moartea primarilor și a șefilor de poliție, moartea atamanului de raion, focul de la hambarul cu cereale, distrugerea coloanelor de transport, nimicirea escortei mele. Vreau să vă pun o singură întrebare. Cine-i stăpînul acestui raion? Dumneavoastră, reprezentanții armatei germane biruitoare, sau bandele de partizani ale Rusiei înfrînte? Dumneavoastră, care aveți în slujba dumneavoastră întreaga forță a tehnicei militare moderne, sau acești partizani care folosesc cuțitul și bîta? Mă văd silit să trag concluzia că nu dumneavoastră sînteți stăpînii acestui raion... Unul din dum-

neavoastră — n-aş vrea să-i spun numele — s-a exprimat odată, fără să vrea, într-o discuţie cu mine, că un fel de blestem ar atîrna asupra raionului acestuia. Eu nu cred în aiureli sentimentale şi nesănătoase. Nu cred decît în singura forţă care există pe pămînt — în forţa invincibilei armate germane. Iar dacă aici nu se vede manifestarea acestei forţe, trag o singură concluzie: oamenii care o reprezintă în raionul nostru nu justifică încrederea comandamentului suprem. Ei trebuie să fie înlăturaţi şi daţi în judecată. Nu vreau să iau în momentul de faţă măsuri drastice, cu toate că dispun de împuterniciri destul de largi în această privinţă. Mai vreau să fac încă o încercare. Comandantul raionului Varenikovski vă va comunica planul de operaţii împotriva partizanilor. Îl veţi executa întocmai, fără nici o abatere. Dacă însă şi de data aceasta nu veţi reuşi, voi fi silit să aduc acest lucru la cunoştinţa domnului gauleiter al Crimeii şi cred că comandamentul suprem va lua cele mai severe măsuri...

Totuşi, ai fi spus că într-adevăr în raionul Varenikovski îi urmărea pe nemţi un blestem. Ca şi mai înainte, partizanii erau cu neputinţă de prins. Un mare convoi german a fost distrus, cu toată escorta lui de maşini blindate. Partizanii au ucis trei ofiţeri nemţi, capturînd documente secrete foarte însemnate.

Stein era posomorît. Fuma ţigară după ţigară. Aghiotantul lui scria tot felul de rapoarte kilometrice. Comandantul se aştepta din moment în moment la o pedeapsă aspră...

Toate aceste lucruri erau bine cunoscute la Krasnodar, dar nu din rapoartele lui Berejnoi. El continua să tacă. Unii dintre noi se gîndeau că Berejnoi o fi murit, cu toate că era cu neputinţă să fi lucrat în raionul Varenikovski alţii decît cei din plutonul lui. Totul rămase misterios pînă în seara cînd sosi în sfîrşit o radiogramă de la Berejnoi.

Îmi aduc aminte cum într-o seară mi s-a telefonat de la statul major al mişcării de partizani de la sud, şi am fost rugat să trec pe acolo, deoarece sosiseră ştiri importante.

— De la Berejnoi ? — întrebai eu.

— Vino dumneata şi ai să afli.

La statul major mi-a fost arătată o radiogramă amănunţită, semnată de Slavin şi Berejnoi. Radiograma raporta că principala tabără a plutonului lui Berejnoi se află, ca şi înainte, în stufărişul din bălţile de lîngă Varenikovskaia şi că în momentul de faţă efectivul plutonului fusese completat cu voluntari. Apoi, urma enumerarea operaţiunilor realizate de pluton, din care cele

mai multe ne erau cunoscute. În sfîrşit, principala veste pe care ne-o comunica Slavin era că adevăratul Stein fusese ucis lîngă cătunul Ciakan şi că în locul lui Stein opera Berejnoi, care luase locul reprezentantului gauleiterului Crimeii. Pînă atunci totul mersese strună, dar în ultimul timp Berejnoi începuse să bănuiască că era urmărit. De aceea, el avea de gînd să părăsească raionul Varenikovski şi să se îndrepte către Anapa, cu atît mai mult cu cît aceasta se potrivea cu planul general de acţiune al detaşamentului de partizani paraşutişti.

În încheiere, Slavin explica îndelunga tăcere a lui Berejnoi, prin faptul că aparatul de radioemisiune a lui Berejnoi fusese o vreme scos din funcţiune, iar el, Slavin, tăcuse intenţionat, de teamă ca nemţii să nu intercepteze comunicările lui şi să descopere jocul lui Berejnoi.

Asta era tot ce se comunica în radiogramă. Celelalte amănunte le-am aflat mult mai tîrziu. Ele trebuiesc însă povestite aici, fiindcă altminteri multe lucruri ar rămîne neînţelese.

Cînd Berejnoi află de la Daria Semionovna despre sosirea apropiată a lui Stein şi se gîndi să plece în cătunul Ciakan, el nu-şi făcuse încă un plan precis de acţiune. Socotea că va vedea mai bine cum trebuia să opereze la faţa locului şi plecă, luînd cu dînsul pe aspirantul lui, pe doi studenţi, pe Nikolai şi şapte partizani, iar pentru orice eventualitate, mai luă şi o tunică de ofiţer german şi două rînduri de uniforme soldăţeşti.

Aflînd în cătun că Stein nu sosise încă, dar că era aşteptat să pice dintr-o zi în alta, Berejnoi luă o barcă şi porni pe Kuban în jos, hotărî să încerce să scufunde vedeta. Nu izbuti însă acolo. Vedeta dădu peste năvodul întins de partizani şi se opri. Cînd vedeta se înnămoli însă, şi un marinar de pe vedetă fu trimis la mal, Berejnoi începu jocul lui complicat şi primejdios. Îmbrăcînd repede uniforma de ofiţer neamţ, el ieşi înaintea marinarului şi află de la el, fără greutate, că Stein cerea o barcă. Marinarul fu reţinut. Studenţii se transformară în soldaţi nemţi şi ajunseră la vedetă. Cînd barca în care se afla Stein şi escorta lui dispăru din ochii echipajului, după un cot al rîului, unul din studenţi făcu o mişcare bruscă şi răsturnă barca, iar celălalt student ameţi în acelaşi timp, cu o lovitură de vîslă pe amîndoi soldaţii din garda personală a lui Stein. Toţi nemţii se duseră la fund, afară de Stein care ieşi la suprafaţă. Pe acesta fură siliţi să-l ucidă în apă. Apoi începu travestirea. Berejnoi se transformă în Stein, asistentul deveni aghiotantul lui, iar studenţii soldaţi din garda lui personală. Ceilalţi partizani au şters cu meticulozitate urmele, iar cînd garda personală a lui Stein şi o parte din echipaj au părăsit vedeta, ei au atacat garda lăsată pe vedetă şi au înecat-o în Kuban. Apoi au ridicat vedeta de pe

bancul de nisip şi au ascuns-o în stufăriş, iar în locul ei au pus o veche barcă de pescari şi i-au dat foc.

Astfel îşi făcu apariţia Stein în cătunul Ciakan.

La Varenikovskaia, Berejnoi-Stein izbutise, după cum ştim, să se instaleze la Daria Semionovna. Acolo însă totul era cît pe ce să fie dat de gol. Plecînd din cătunul Ciakan, Berejnoi îi ordonase lui Nikolai să se furişeze la mama lui şi să-i dea de veste despre toată această comedie. Nikolai nu izbutise însă, şi Daria Semionovna fu luată prin surprindere. Ea nu-şi pierdu totuşi cumpătul cînd văzu pe fiul ei adoptiv, transformat în Stein. Noroc că bătrîna îşi aminti la timp de rugămintea lui Berejnoi ca să nu se mire de nimic, orice ar vedea, aşa că se făcuse că nu ştie cine era şi totul trecu cu bine. Daria Semionovna se purtă minunat tot timpul cît dură şederea lui Stein în staniţă. Berejnoi ţinea printr-însa legătura cu plutonul lui. Aproape că nu era noapte ca Nikolai să nu se strecoare la maică-sa şi să primească directive, fie de-a dreptul de la Berejnoi, fie prin aghiotantul lui. Tot Nikolai adusese din stufăriş mina cu acid, cu ajutorul căreia fură aruncaţi în aer, în cancelaria atamanului, primarii şi şefii de poliţie.

Construcţia acestei mine pe care o folosisem cu succes încă de la început în detaşamentul nostru era foarte simplă. Acţiunea ei se baza pe faptul că acidul rodea pereţele subţire de metal din eprubeta de sticlă, în care era turnat acidul, şi amestecîndu-se cu o altă compoziţie, provoca explozia. Berejnoi ascunse mina în servietă. Atît timp cît aghiotantul ţinea servieta vertical, acidul nu atingea despărţitura de metal a eprubetei. In momentul însă în care, plecînd împreună cu Berejnoi, el puse servieta orizontal, începu acţiunea acidului şi peste cîteva minute mina explodă...

Ducîndu-se la cancelaria atamanului, Berejnoi hotărî să amîne execuţia comandantului şi a lui Miroşnicenko, şi de aceea îi luă cu dînsul cînd plecă din cancelarie, înainte de explozie. In primul rînd făcu asta pentru că trebuia să se ferească prin toate mijloacele de orice fel de bănuieli.

Partizanii lui Berejnoi se răfuiră ceva mai tîrziu cu Miroşnicenko, într-o noapte cînd acesta se dusese la hambarele sale.

Tot ce a mai urmat a fost mult mai simplu. Tot speriindu-l pe comandantul raionului, Berejnoi părea să fi obţinut supunerea lui necondiţionată şi afla dinainte de la el unde şi cînd se vor îndrepta detaşamentele germane... Odată ce ştia asta, putea trece cu cea mai mare siguranţă la executare.

Totuşi, în ultimele două zile, Berejnoi fu neliniştit.

Intr-o seară, tîrziu de tot, auzi în curte glasul supărat al Dariei Semionovna, care bodogănea ceva; bătrîna era îngrijorată şi nemulţumită de nu ştiu ce. Apoi veni de afară un gro-

hăit și scîrțîitul ușii de la cotețul de porci. Ceva mai tîrziu, gazda intră în odaie și aruncă supărată în colț, un pachet moale.

— Pocitanie blestemată! — zise mînioasă Daria Semionovna.

— Să creadă el c-am să-l vînd pe fecioru-meu de suflet. Să-mi întindă vinele și să-mi frîngă oasele și tot n-am să scot un cuvînt! Să-mi deie și munți de aur și tot n-are să afle nimica...

De cîteva zile comandantul se tot ținea de Daria Semionovna tot iscodind-o și întrebînd-o ce făcea Stein. Ce fel de medicamente lua? Era grav rănit la cap? Cine-l pansa?... Bătrîna scăpa spunîndu-i că nu știe nimic. Ea nu-l vedea pe domnul Stein decît atunci cînd ieșea în curte, să-și facă nevoile, pentru că ușa de la odaia lui era întotdeauna încuiată și ea n-avea voie să intre acolo. Comandantul însă se ținea scai de dînsa și căuta s-o îmbuneze, făgăduindu-i tot felul de daruri; și astăzi ordonase chiar să i se dea un porc, îi dăduse cu mîna lui o bucată de stofă de-o rochie și îi poruncise să se uite chiar și prin gaura cheii, și să vadă ce făcea Stein.

Berejnoi înțelese că comandantul începuse să-l bănuiască. Apoi veni la el unul din soldații din „garda lui personală" și raportă că un soldat neamț fusese prins tocmai în momentul în care se ducea pe furiș spre fereastra odăii în care locuia Berejnoi. Ca să se justifice, soldatul spuse că băuse puțin și se rătăcise. Dar cu toate că era într-adevăr băut, nu era însă atît de beat ca să se rătăcească prin grădinile de zarzavat străine.

Berejnoi se neliniști: comandantul se hotărîse, se vede, să-și verifice cu orice preț bănuielile.

În seara următoare Daria Semionovna veni acasă și mai neliniștită și spuse că sosise la Varenikovskaia comandantul cătunului Ciakan. Amîndoi comandanții se încuiaseră și se sfătuiseră multă vreme împreună. Bătrîna auzise cum repetaseră de cîteva ori numele de „Stein". Apoi comandantul din Varenikovskaia chemase dactilografa și-i dăduse o hîrtie.

— Strict confidențial! — spuse el dactilografei. Îndată după asta chemase radiotelegrafistul și îi ordonase să cifreze această telegramă și s-o trimită fără întîrziere la adresa indicată. Bineînțeles că bătrîna nu putuse afla conținutul telegramei și nici cui era adresată, dar era încredințată că telegrama îl privea pe Berejnoi și că nu era a bine:

— Du-te, dragul meu, în stufăriș, lasă toate și du-te! — îl sfătui ea pe Berejnoi. — Îmi spune inima că aici te așteaptă o moarte cumplită.

— Ar fi ușor să plec, mamă. Dar vezi că mai am niște răfuieli cu nemții. Ei, acuma du-te dumneata de te culcă și n-avea grija mea. Las' că nu pun ei așa de ușor mîna pe mine.

În noaptea aceea Nikolai veni și i-aduse lui Berejnoi un ordin de la Slavin: Berejnoi trebuia să se ducă la Anapa. După

raportul lui Dubineț, Egorin părea că se află în închisoarea din Anapa. Nimeni altul decît Berejnoi-Stein nu putea stabili precis lucrul ăsta.

Berejnoi și Nikolai stătură de vorbă toată noaptea. Am aflat despre această discuție mult mai tîrziu, cînd Kubanul fusese curățit de nemți și cînd m-am dus să-l văd pe Nikolai care fusese rănit și era acum la spitalul militar de la Varenikovskaia.

— Cînd am aflat de toate aceste lucruri, — îmi povesti Nikolai, — cînd am auzit de cadourile făcute mamei, de felul cum îl urmăreau pe Berejnoi, de sosirea comandantului din Ciakan, de radiotelegrafist, m-am speriat cumplit.

— Schimbă-te și vino îndată cu mine în baltă, în stufăriș, — îi spusei eu lui Berejnoi.

— Nu. Plec la Anapa, — îmi răspunse el calm.

— Dar nu vezi că jocul s-a isprăvit ?

— Nu, jocul nu s-a isprăvit încă, Nikolai. Au prea puține atuuri. Numai cu bănuieli n-ajung ei departe și numai cu presupuneri nu-l răstoarnă ei pe domnul Stein. Sînt o persoană prea importantă. Dar, nu încape vorbă, jocul a ajuns prea primejdios.

— Și nu te temi chiar deloc ?

— Ia spune, ai văzut tu om care să nu știe deloc ce-i frica ? Eu unul n-am văzut... Și nici nu cred să fie om care să stea pentru prima dată sub tirul aruncătoarelor de mine și sub rafale de mitraliere, care să audă pentru prima dată deasupra capului vuietul avioanelor de bombardament în picaj, și să nu-i fie frică. Cine spune așa, minte. Asta-i poză ! Dar nici nu cred că omul se naște laș și că însăși natura nu-l lasă să-și învingă frica. Oricine poate fi curajos.

Singura deosebire este că unul reușește să învingă repede frica, pe cînd altul obține cu greu această victorie. Atîta tot... Nu știu în ce categorie de oameni ar trebui să fiu clasat, îți pot însă mărturisi că atunci cînd m-am prezentat în blestemata aceea de uniformă la comandantul cătunului Ciakan, mi-a fost frică. Așa mi-era de frică, încît mă treceau fiori. Dar... eu sînt comunist, Nikolai... Și-apoi, inima mi-e plină de ură, și ura asta a ucis frica din mine. Așa că n-am mai tremurat eu în fața comandantului, ci comandantul a tremurat în fața mea. Același lucru s-a petrecut și aici la Varenikovskaia, și tot așa se va întîmpla și la Anapa. Și încă și mai mult decît aici... Știu că riscul e foarte mare. Vrînd-nevrînd, la Anapa va trebui să am de-a face cu ofițeri superiori germani, cu reprezentanți de-ai gestapoului, cu copoi fasciști experimentați. Fără îndoială că toată activitatea mea la Varenikovskaia este azi cunoscută acolo. Indiscutabil că această purtare trebuie să provoace unele bănuieli și, în orice caz, o oarecare încordare a atenției. Și, pe lîngă asta, cea dintîi frază nemțească insuficient de corect construită sau o orien-

tare ceva mai puţin sigură în treburile fasciste ar putea duce la o înfrîngere. La Anapa vin mereu vapoare din Crimeia. În orice clipă aş putea să întîlnesc un ofiţer neamţ, care să-l fi cunoscut personal pe adevăratul Stein, şi o asemenea întîlnire n-ar fi pentru mine dintre cele mai plăcute... Îmi dau seama de tot riscul, dar mai ştiu şi altceva: ura are să m-ajute să-mi înving frica şi n-am să fiu laş. Crezi tu că mă avînt orbeşte? Nu, nicidecum! Am analizat totul şi vreau să repet acelaşi truc care mi-a folosit atît de mult la Ciakan. Ascultă, trebuie să organizezi un atentat împotriva mea în drum spre Anapa ca să mă pot prezenta în oraş cuprins de mînie. După cum am observat, nemţii nu mai sînt în stare să priceapă ceva cînd superiorii lor se înfurie.

— Asta mi-a spus Berejnoi în noaptea aceea, — îşi isprăvi povestirea Nikolai. — Am stat multă vreme cu dînsul, discutînd amănuntele atentatului. La despărţire m-a rugat să mă ocup de comandantul Varenikovskăi. „N-avem nevoie de nemţi curioşi" — adăugase el.

In ziua următoare, reprezentantul gauleiterului Crimeii îi spuse comandantului de la Varenikovskaia că se simţea prost şi că vroia să consulte nişte specialişti de la Anapa, şi, însoţit de o gardă puternică, plecă la Anapa.

Am rămas foarte emoţionat de povestirea lui Nikolai. Il vedeam foarte clar pe Berejnoi, pe acest om calm, închis, care îşi pusese masca duşmanului şi era înconjurat de duşmani. Sute de ochi îi urmăreau fiecare mişcare, fiecare cuvînt. Ce curaj şi ce inimă tare trebuia să aibă ca să nu tremure şi să nu se poticnească pe drumul greu pe care pornise!...

CAPITOLUL III

După îndelungate rătăciri, Dubineţ cu plutonul lui ajunse în sfîrşit în împrejurimile Anapei. Pe lîngă staniţa Raevskaia se ridică un şir de dealuri care îşi întind rîpele abrupte către mare, iar de cealaltă parte coboară lin spre stepă. Coastele lor sînt acoperite cu livezi şi vii, şi Dubineţ se lasă ademenit să-şi ascundă plutonul tocmai în desişul acestor livezi.

Nemţii păzeau însă cu străşnicie litoralul, iar în cătune stăteau în adăposturi santinele. Dubineţ ascunse băieţii în iarba înaltă şi deasă, care creştea din belşug pe colinele ce coborau lin spre şesul unde se isprăvesc grădinile şi unde începe stepa. Partizanii îşi săpară nişte ascunzişuri pe după pietre şi se camuflară cu grijă.

Dubineț plecă la Anapa. Avea în oraș mulți prieteni: familiile tovarășilor cu care străbătea cîndva Marea Neagră, colegi de școală, tovarăși de pescuit, prieteni cu care petrecuse.

Drept sediu al statului său major, Dubineț își alese o casă de piatră, nu prea mare, cu două caturi, situată pe o ulicioară liniștită, care dădea spre mare. Casa era alături de un scuar și, în același timp, foarte aproape de centru. Mai locuiau acolo cîteva familii, în cea mai mare parte de marinari, pe care le cunoștea, și acestea îl întîmpinară pe Dubineț ca pe o rudă de-a lor. Tot acolo, dintre adolescenții care se împrieteniseră foarte curînd cu veselul marinar care văzuse multe, el își alese pe primii lui informatori. Numărul lor creștea în fiecare zi. Printre ei erau și băieți care pînă mai ieri purtaseră cravate de pionier, dar și pescari din Anapa, cu barba albă, și gospodine. Dubineț îi împărți în grupe. Numai șefii de grupă știau unde se ascundea el, primeau însărcinări de la dînsul și îi raportau ceea ce izbuteau să afle. Dubineț întinse rețeaua informatorilor săi peste toată Anapa și află curînd tot ce se petrecea în oraș: cît de mare era garnizoana nemțească, unde era încartiruită, ce fel de vase soseau în port, ce anume încărcau și ce anume descărcau; unde locuiau șefii poliției, șefii gestapoului, și care ruși intraseră în slujba nemților.

Intr-o zi, către seară, Dubineț strecurîndu-se spre casă băgă de seamă că un individ suspect îl urmărea pas cu pas. A doua zi dimineață, același individ stătea pe o bancă din parc, cu un aer plictisit, supraveghind ulicioara în care era situată casa lui Dubineț. O urmărire fu organizată numaidecît și un grup de băieți se ținu toată ziua scai de acest om, nu-l scăpă o clipă din ochi și raportă spre seară că intrase în clădirea gestapoului. In dimineața următoare, o patrulă nemțească descoperi cadavrul spionului. Fusese aruncat pe lîngă țărmul mării cu capul sfărîmat...

Seara, gestapoul organiză o descindere în casa în care stătea Dubineț. Cei de la gestapo răscoliră toate beciurile și podurile, dar nu descoperiră nimic suspect.

In acest timp, Dubineț stătea într-o casă vecină, în locuința tatălui unui vechi prieten al lui, pescar de mare, și se uita cum plecau agenții gestapoului, obosiți și bătînd din buze.

Pe zi ce trecea, serviciul de informație al lui Dubineț creștea și se consolida. Dubineț își avea oamenii lui în port, la comandatură, la poliție și chiar la infirmeria închisorii. Grupuri de informatori pătrunseră la Djemete, un sovhoz de viticultură și vinificație, situat în apropiere de Anapa, unde erau instalate rezervele unităților germane care păzeau orașul și litoralul. Toate drumurile care treceau pe lîngă mare erau puse sub cea mai

strictă supraveghere. Dar Dubineţ îşi avea iscoadele lui pretutindeni, pînă şi în localităţile Su-Pseh şi Su-Kko.

Dubineţ se pregătea astfel meticulos pentru operaţiunea principală pe care o concepuse Slavin şi care era atacul general asupra oraşului.

Zilele treceau. Partizanii din plutonul lui Dubineţ se mutară cu încetul la Anapa. Şi acum locuitorii Anapei citeau în fiecare zi comunicatele Biroului Sovietic de Informaţii. Aceste comunicate erau recepţionate de staţia de radio a plutonului, mai întîi transcrise de mînă şi apoi bătute la maşină de dactilografele din oraş. Copiii le lipeau cu dibăcie pe garduri, le băgau în cutiile de scrisori de la uşile caselor, în căruţele colhoznicilor care veneau la piaţă, în coşniţele gospodinelor.

Dubineţ nu reuşi însă să afle principalul lucru pentru care venise la Anapa şi anume: unde era Egorin şi tovarăşii lui din detaşament.

Egorin parcă intrase în pămînt. În orice caz, numele lui nu figura pe listele arestaţilor care se aflau în închisoarea de la Anapa. Dubineţ pierduse orice speranţă să mai afle ceva despre soarta lui Egorin, dar iată că într-o bună zi, un flăcău înnegrit de soare, fiul unui vechi prieten de-al lui care murise într-o luptă cu contrabandiştii, veni la el şi îi povesti o discuţie între doi poliţai beţi, pe care o auzise întîmplător. Unul din ei povestea cum la Raevskaia, fusese arestat cu cîteva zile mai înainte un grup de partizani atras de poliţai într-o cursă.

Dubineţ pierdu trei zile ca să-l cunoască pe acest poliţai. După ce bău două nopţi cu dînsul într-o cîrciumioară tainică de pe malul mării, izbuti în sfîrşit să stoarcă de la dînsul tot ce ştia.

Într-adevăr un grup de partizani al lui Egorin fusese atras prin viclenie la Raevskaia. Cea mai mare parte din ei fuseseră exterminaţi, iar ceilalţi făcuţi prizonieri. Dintre partizani, îi rămăsese poliţaiului întipărită în minte faţa unui bărbat de vreo patruzeci de ani, cu barbă neagră. Acesta nu voise să-şi spună numele. L-au canonit, dar n-au putut scoate de la el un cuvînt. Peste cîteva zile fusese transportat la închisoarea din Anapa. Însă cine era acest partizan şi unde se afla în momentul de faţă, poliţaiul nu ştia.

S-ar fi putut presupune că omul cu barba neagră era chiar Egorin. Dubineţ comunicase toate acestea lui Podanko, cînd se întîlnise într-o zi cu dînsul în afara oraşului şi aflase de la el că Berejnoi trebuia să vină în una din zilele următoare la Anapa. Berejnoi urma să se dea drept Stein şi să încerce să afle ce e cu Egorin. Podanko nu ştia dacă Berejnoi va lua parte personal la atac, totul atîrnînd de felul în care „Stein“ va fi întîmpinat la Anapa. În orice caz, Slavin era tocmai pe cale să-şi aducă

forțele mai aproape de oraș și Dubineț trebuia să fie gata în orice moment să dea lovitura.

— Bine că vom avea în sfîrșit de lucru! — se bucura Dubineț. — Băieții mei s-au plictisit de cînd tot stau cu mîinile în sîn.

* * *

Dubineț îl văzu pe „Stein" sosit la Anapa. Dacă n-ar fi știut de mai înainte că era Berejnoi, nu și-ar fi recunoscut tovarășul.

Era într-o după-amiază călduroasă și strada era scăldată toată în soare. Gospodinele întîrziate se grăbeau să se întoarcă de la piață. Ofițerii nemți mergeau pe partea străzii unde era umbră.

Deodată răsună un urlet strident de sirenă. O coloană de automobile apăru de după colț. În fruntea coloanei mergea un camion cu soldați nemți cu pistoale-mitralieră. Aspectul lor era departe de a fi arătos: mulți erau răniți, vestoanele lor verzi, murdare, purtau urmele unei lupte recente. Soldații se uitau îngrijorați în toate părțile, ca și cum s-ar fi așteptat la un atac.

Un automobil blindat mergea în urma camionului. Automobilul purta și el urme proaspete care arătau că fusese angajat nu de mult într-o luptă destul de crîncenă. În automobil se aflau ofițeri nemți. Dubineț recunoscu imediat printre ei pe șeful gestapoului din raionul Anapa. Alături de dînsul văzu un bărbat înalt, tînăr, bandajat la cap și îmbrăcat într-o haină semimilitară. Se ținea drept, nemișcat, ca și cum ar fi înghițit un băț. Expresia feței era nemulțumită, trufașă și disprețuitoare — un fascist tipic, îmbătat de propria lui mărire.

Dar în această față, în ținuta capului, în tăietura ochilor era ceva parcă cunoscut, și Dubineț înțelese că acesta era „Stein".

Atentatul împotriva domnului „Stein" reușise de minune. Nikolai și cu tovarășii lui scoseseră din luptă zeci de soldați nemți și atacaseră și automobilul în care era Berejnoi. Dar acestea fuseseră făcute după ce „Stein" sărise din automobil și se năpustise asupra partizanilor, trăgînd în ei toată încărcătura pistolului lui.

După ce isprăvi treaba, Nikolai se retrase. Ajuns în cătunul cel mai apropiat, „Stein" îl chemă la telefon pe șeful gestapoului din Anapa și așa de cumplit îl spălă pe cap, încît acesta tremura ca varga.

Acum Berejnoi avea în mînă atuuri mari. Mai întîi de toate fusese la un pas de moarte, partizanii atentaseră la viața lui și, cu ocazia încăierării cu ei, arătase un deosebit curaj, ceea ce îndepărta orice bănuială, chiar dacă o asemenea bănuială ar fi

fost să se ivească în legătură cu purtarea lui la Varenikovskaia. Pe de altă parte, acest fapt îi dădea posibilitatea să refuze invitațiile la banchete, unde ar fi putut să se întîlnească cu cunoștințele nedorite ale celuilalt Stein, din Crimeia.

In casa comandantului, unde sosise „Stein", un ofițer neamț care se recomandă drept oberleutnantul Berns, șeful portului Anapa, se apropie de dînsul.

Strîngînd mîna lui Berejnoi, neamțul îl privi cu ochi mirați și imediat începu să se scuze, încurcat.

Oberleutnantul Berns avea un prieten, Otto Stein, cu care copilărise și învățase la München. În ultimul timp, Stein era atașat pe lîngă domnul gauleiter al Crimeii. Aflînd că Stein a sosit în oraș, Berns se grăbise să-l vadă. Se vede însă că era o confuzie.

Berejnoi își pierdu o clipă cumpătul. Trebuia să-și adune gîndurile. Și atunci îi veni în ajutor tot pansamentul de la cap, care îl mai scăpase de cîteva ori. Se prefăcu că-l doare tare capul, și cîștigă acele cîteva clipe de care avea nevoie ca să născocească un răspuns.

Da, domnul oberleutnant avea perfectă dreptate: Otto Stein lucra într-adevăr în Crimeia și chiar avea intenția să plece în Kuban. Dar în ultimul moment, domnul gauleiter se răzgîndise și îl trimisese în misiune pe el, tot Stein, originar însă din Weimar, nu din München. El regreta că speranța domnului oberleutnant de a-și revedea prietenul nu se împlinise...

Berns însă nu se opri aici și spuse că domnul Stein va înțelege insistența lui. Nu-și văzuse prietenul de aproape un an și ar vrea să știe cum arată și cum o duce cu sănătatea soția sa, doamna Amalia Stein... Berejnoi intrase acum în rolul lui: îi spuse că va povesti bineînțeles cu plăcere tot ce știa despre familia prietenului lui, însă regretă că acum nu putea. Avea treburi urgente, dar se vor întîlni chiar azi, la masă. Și domnul Stein se înclină politicos.

Întorcîndu-se către șeful gestapoului, Berejnoi ceru să i se arate închisoarea.

— Infamiile pe care partizanii le comit în raion, — spuse el aspru, — fac să se creadă că și față de acești bandiți, deținuți aici, se adoptă o atitudine de nepăsare. Afară de asta, bănuiesc că la închisoare se află un conducător de partizani neidentificat pînă acum.

Puțin după aceea, Berejnoi plecă la închisoare. Nu-l văzuse niciodată pe Egorin. N-avea decît o fotografie pe care i-o dăduse Slavin, și care înfățișa pe un bărbat nu prea înalt, cu o barbă neagră deasă, cu o cămașă ucraineană brodată, cu o fetiță în brațe și zîmbind vesel. Fotografia era făcută cu un an înainte și în timpul acestui an, Egorin suferise durerea înfrîngerii deta-

şamentului său, grozăvia torturilor şi cine ştie cum mai arăta el acum. Poate că devenise un bătrîn gîrbov, cărunt...

În aripa specială a închisorii, unde erau deţinuţi arestaţii cei mai de seamă, Berejnoi vizită împreună cu directorul închisorii toate celulele la rînd, privind cu atenţie feţele deţinuţilor cărora le punea din cînd în cînd întrebări şi îşi însemna cîte ceva în carnet.

Egorin nu era printre cei arestaţi. Şi deodată Berejnoi văzu într-una din celule un om cu barbă neagră, puţin încărunţit. Arestatul era întins pe un pat de scînduri şi era greu să-i vezi bine faţa.

— Ridicaţi-l ! — ordonă „Stein".

Arestatul se ridică cu greu, însă singur. Era înspăimîntător : faţa lui uscată şi slăbită era toată plină de răni şi de vînătăi ; fire de păr, cărunt, se întrezăreau în barba lui neagră ciufulită. Braţul lui stîng era, se vede, fracturat, şi-i atîrna ca o cîrpă.

Şi Berejnoi recunoscu în acest om pe Egorin.

Se uitară o clipă în tăcere unul la celălalt. Ochii lui Egorin ardeau de ură, pleoapa stîngă îi tremura. Aveai impresia că acuşi îl va scuipa în obraz pe acest fascist odios. Berejnoi ar fi vrut să i se arunce de gît, să-l îmbrăţişeze şi să-i şoptească la ureche „Mai ai puţină răbdare, dragul meu. Nu te-am uitat !" Dar nu întrebă decît atît :

— Cine-i ăsta ?

Directorul închisorii raportă respectuos că era unul din partizanii prinşi la Raevskaia şi că pînă azi refuzase să-şi spună numele.

Acum Berejnoi era pe deplin convins că în faţa lui se afla Egorin. El se uită încă o dată la dînsul cu atenţie şi fără voie îşi întoarse ochii — atît de multă ură şi dispreţ era în privirea arestatului !

— Un individ primejdios, — mîrîi „Stein" printre dinţi. — Prea îi cocoliţi pe aceştia aici în Kuban ! În Ucraina totul e mult mai simplu. Să-l ţineţi în celula aceasta. Mă voi ocupa eu personal de dînsul.

În coridor Berejnoi se opri şi însemnă ceva în carnetul lui. Trebuia să noteze bine situaţia celulei lui Egorin, pentru ca Slavin să nu fie nevoit să rătăcească prin coridoarele închisorii.

Altceva nu mai avea ce face Berejnoi la închisoare, însă ca să nu dea cîtuşi de puţin de bănuit, îşi urmă inspecţia. Sub cuvînt că-l durea capul, inspectă la repezeală celula următoare în care, după cum declarase directorul închisorii, se aflau partizanii prinşi la Raevskaia. Şi din cauza mirosului greu din închisoarea plină de arestaţi, din cauza priveliştei acestor oameni dragi, chinuiţi şi cu feţele desfigurate, începu într-adevăr să-l doară capul.

Ultima celulă era ticsită pînă la refuz cu arestaţi. Aici erau culcaţi de-a valma pe paturi de scînduri, aşezaţi pe jos, sprijiniţi de pereţi, tot felul de oameni. Unii dintre ei fuseseră probabil torturaţi de curînd pentru că în celulă mirosea a sînge, se auzeau gemete...

Berejnoi se întoarse ca să plece în sfîrşit din acest infern, cînd simţi deodată o privire insistentă, încordată şi atentă îndreptată asupra lui. Intorcîndu-şi capul văzu că în faţa lui stătea întins pe jos un tovarăş de-al lui de pînă mai ieri, partizan din plutonul lui, unul din cei trei pe care vîntul îi dusese în altă parte cu ocazia debarcării şi pe care Slavin nu mai reuşise să-l găsească.

Ochii arestatului erau larg deschişi. Berejnoi văzu în ochii lui mirare, speranţă, bucurie. Chinuit de torturi şi de întemniţare, partizanul, văzînd în faţa lui un prieten, se ridică, fără să-şi dea seama şi, întinzîndu-şi braţele, se repezi spre Berejnoi.

Berejnoi înţelese că totul atîrnă de un fir. Şi nu-şi pierdu cumpătul: cu o lovitură repede şi puternică, îl întinse la pămînt.

— Să fie legat! — ordonă el directorului închisorii şi ieşi din celulă.

În coridor, se opri.

— Asta-i un vechi cunoscut de-al meu, — zise Berejnoi abia stăpînindu-şi emoţia. — A luat parte la atentatul împotriva mea din Crimeia. Complicii lui au căpătat pedeapsa meritată, el însă a reuşit să fugă.

De la închisoare Berejnoi se duse la comandantul oraşului, gîndindu-se mereu cum şi sub ce pretext să refuze masa, cum să scape de oberleutnantul Berns şi să plece mai repede din Anapa.

Berejnoi avu noroc. Comandantul îi dădu o radiogramă retransmisă prin Varenikovskaia. Gauleiterul îl chema urgent pe Stein înapoi în Crimeia şi îl anunţa că o vedetă fusese trimisă după dînsul în staniţă. Dispoziţiile suplimentare fuseseră înmînate maiorului Rieder, care urma să sosească cu vedeta.

— Trebuie să plec imediat la Varenikovskaia, — spuse Berejnoi comandantului, arătîndu-i radiograma. — Îmi pare foarte rău dar sînt silit să renunţ la masă. Daţi vă rog dispoziţii în privinţa automobilelor.

Comandantul ieşi. Berejnoi scrise repede două scrisori — una lui Slavin şi alta lui Nikolai. Scrisorile fură transmise prin aghiotant unuia din oamenii din garda personală a lui „Stein". Acesta din urmă ieşi în stradă şi le încredinţă unui soldat neamţ, unul dintre partizanii lui Dubineţ, travestit şi el în uniformă nemţească.

În scrisoarea către Slavin, Berejnoi arăta celulele în care se aflau Egorin şi partizanii şi adăugă şi o schiţă a coridorului din

închisoare. În biletul adresat lui Nikolai, dădea acestuia instrucţiuni amănunţite şi ordinul de a se muta imediat în regiunea cătunului Ciakan.

Berejnoi îşi dădea bineînţeles perfect seama că, întorcîndu-se la Varenikovskaia unde îl aştepta maiorul Rieder, trimis de gauleiterul Crimeii, el îşi risca viaţa. Cel mai înţelept era să dispară pe drum. Berejnoi ajunse însă foarte curînd la concluzia că nu va reuşi să facă asta. Fie din zel, fie ca să se convingă că domnul „Stein" se va întoarce într-adevăr la Varenikovskaia, comandantul porunci unui detaşament de motociclişti şi unui automobil blindat să însoţească automobilul lui Berejnoi. Vrînd-nevrînd, trebuia aşadar să se întoarcă la Varenikovskaia şi să joace jocul pînă la capăt...

În momentul cînd Berejnoi dădu să se urce în automobil, oberleutnantul Berns se apropie de dînsul. Nu mai era atît de amabil ca data trecută. Urîndu-i sec drum bun, el îşi exprimă regretul că nu reuşiseră să stea de vorbă şi-i spuse că va intra imediat în legătură prin radio cu prietenul lui din Crimeia.

În glasul neamţului se simţea o ameninţare şi Berejnoi nu găsi imediat ce să-i răspundă. Tăcu, duse numai mîna la cozoroc şi se aşeză în automobil. Şi în aceeaşi clipă se surprinse deschizînd în neştire tocul revolverului.

Berejnoi simţea laţul strîngîndu-se tot mai tare în jurul lui.

*

Pentru Slavin începu o perioadă grea. El pregătea o operaţie anevoioasă la Anapa şi voia să aplice de data aceasta aşa-numitul „principiu al efectului maximal", folosit de obicei de detaşamentul nostru în operaţiile din spatele frontului nemţesc.

Operaţiile îşi aveau fiecare scopul lor precis, anumit, dar, cum ele decurgeau una din alta, pînă la urmă ajungeau să contribuie toate împreună la împlinirea aceleiaşi sarcini esenţiale şi hotărîtoare.

La Krasnodar n-am aflat imediat de această operaţie. Slavin nu mai dăduse de multă vreme nici o veste despre el. Postul lor de emisiune lucra cu întreruperi şi ştirile lui ajungeau la noi numai pe căi ocolite. Şi, ca de obicei, ştirile acestea erau fragmentare şi adesea contradictorii. Întregul tablou nu deveni limpede pentru noi decît cu mult mai tîrziu, cînd Slavin însuşi îmi descrise noaptea aceea de pomină...

Metoda pe care o întrebuinţă Slavin era aceea asupra căreia atrăsesem în mod special atenţia „studenţilor" la cursurile filialei din strada Oktiabrskaia din Krasnodar a şcolii noastre superioare de la Planceskaia. Aşadar, Slavin începu mai întîi cu

recunoaşterea obiectivului, executată cu cea mai mare meticulozitate şi cu observarea şi pregătirea bine analizată a operaţiei.

Cercetaşii lui Podanko cădeau din picioare de obosiţi ce erau.

În primul rînd ei stabiliră, prin mijlocirea lui Dubineţ, legătura cu un prieten al acestuia care lucra la uzina electrică. Uzina era situată la marginea Anapei, aproape de drumul care ducea spre Djemete, într-un garaj mare al staţiunii de maşini şi tractoare şi era înconjurată cu trei rînduri de sîrmă ghimpată. Această uzină furniza energie electrică diferitelor birouri şi ateliere ale nemţilor.

Prietenul lui Dubineţ se dovedi a fi un om nu tocmai hotărît, aşa că trebui să se insiste mult pe lîngă el pînă să-l convingă. În cele din urmă îşi îndeplini însă exemplar sarcina şi aduse calupurile de trotil la uzina electrică.

În acelaşi timp, oamenii din grupul lui Dubineţ cercetară toate căile de acces către podeţul de pe drumul care ducea din oraş spre satul Anapskoe unde erau instalate atelierele nemţeşti şi rezervele garnizoanei din Anapa.

Timp de mai multe nopţi de-a rîndul, agenţii de recunoaştere au inspectat cu multă băgare de seamă drumurile care duceau spre sovhozul Djemete. Slavin se trudi mult pînă să-şi repartizeze oamenii în apropierea postului de radio şi a centralei telefonice. Copiii făceau cu rîndul de gardă lîngă locuinţele primarului şi ale şefului poliţiei, supraveghind cu cea mai mare atenţie cum se purtau „stăpînii oraşului".

Agenţii de recunoaştere ai lui Podanko puseră sub observaţie staniţa Raevskaia şi aflară cine era vinovat de prinderea lui Egorin. Pe lîngă asta, agenţii de recunoaştere supravegheau şoseaua în preajma staniţei Natuhaevskaia şi aerodromul militar, descoperit de Podanko. De obicei se aflau acolo puţine avioane. Avioanele germane soseau însă acolo deseori ca să se alimenteze cu benzină, cînd se întorceau în Crimeia din raidurile îndepărtate, deasupra zonelor noastre interioare. Pe aerodrom se păstra întotdeauna o mare rezervă de carburanţi şi de bombe de avion şi era instalată o pază puternică.

În sfîrşit, cei mai buni oameni ai detaşamentului fură trimişi să se pregătească pentru atacul asupra închisorii: acolo trebuiau să dea principala lovitură, atît ca importanţă a operaţiunii în sine, cît şi ca forţă a rezistenţei, pe care probabil aveau să o opună nemţii.

Lui Slavin nu i-a venit tocmai uşor să întocmească acest plan de lovitură combinată. Avea la dispoziţie prea puţini oameni. Caracterul operaţiunilor era extrem de variat: se plănuiau aruncări în aer, atacuri deschise şi capcane. Toate acestea trebuiau să fie combinate într-o singură acţiune, să se facă o legătură

între operațiunile răzlețe, să se înlăture posibilitatea unor întîmplări neprevăzute, a insucceselor și a nenorocului.

Totuși Slavin, ajutat de talentul lui organizatoric extraordinar și de experiența luptei de partizani pe care o avea, alcătuise acest plan în chip desăvîrșit.

În sfîrșit sosi noaptea loviturii hotărîtoare. Cerul era înnourat și afară era întuneric beznă.

Prietenul lui Dubineț făcu începutul și uzina electrică nemțească sări în aer. In oraș se stinse numaidecît lumina. Pe străzi începu un tir dezordonat.

Comandatura germană a orașului dădu alarma și ceru întăriri.

Cea dintîi se porni rezerva garnizoanei din satul Anapskoe. Camioanele pline de pistolari veneau în goană spre oraș.

În calea lor se afla tocmai podețul ale cărui căi de acces fuseseră cu de-amănuntul studiate de oamenii lui Dubineț. Podețul, care avea stîlpii pe jumătate tăiați cu ferăstrăul, se prăbuși chiar sub prima mașină. Camionul căzu în șanț. Mașina care venea în urma lui încălecă peste dînsul, se răsturnă și blocă șoseaua.

Atunci nemții găsind un loc pe unde puteau să coboare de pe șoseaua înaltă se îndreptară spre drumul vicinal care ducea peste mlaștini. Mașina din cap făcu aproape două sute de metri și sări în aer pe o mină. Explozia fu atît de puternică încît nu numai că distruse primul camion dar sparse și cabina celui de al doilea, omorînd pe șofer. A treia mașină, nemaiapucînd să frîneze, încălecă peste primele două și se sfărîmă și ea...

În noaptea aceea nici un soldat german nu mai izbuti să vină din satul Anapskoe în oraș.

Rezerva nemțească din sovhozul Djemete porni și ea în ajutorul Anapei. Fie că mașinile nu erau în vremea aceea acolo, fie că nu erau în stare bună, nemții porniră spre oraș pe jos.

Prima coloană ieși pe poartă în pas alergător, dar lîngă cea mai apropiată cotitură a drumului dădu peste niște mine. Nemții se întoarseră și porniră pe cel de al doilea drum, care era lăturalnic. Dar și acolo îi așteptau mine. Pînă și țelina era minată.

Fasciștii rămași în viață se repeziră spre chei. Acolo, plantatorii noștri de mine dăduseră greș. Potrivit cu planul lui Slavin, cheiul trebuia să sară în aer, dar numai o singură mină explodă, la marginea din stînga a cheiului.

Nemții se urcară în niște bărci cu motor, cu gîndul să ajungă în oraș pe mare. Dar planul lui Slavin era bun tocmai prin faptul că prevăzuse și această posibilitate. Nemții ieșiră în largul mării, dar nu mai ajunseră niciodată în oraș. Pescarii din Anapa, recrutați de Dubineț, se strecuraseră din timp spre stîlpii

de care se legau vapoarele, lichidaseră santinelele înecîndu-le în mare, găuriseră bărcile cu motor şi, provizoriu, astupaseră găurile cu stupe, care se muiară repede în apă. Nici un soldat neamţ nu izbuti să iasă la mal.

În vremea asta în oraş evenimentele se precipitau din ceas în ceas.

Partizanii lui Dubineţ năvăliră asupra centralei telefonice, lichidară cu arme albe paza şi sfărîmară aparatele aproape fără să fi suferit pierderi. Copiii se împărţiră în cete şi, folosindu-se de învălmăşeală, tăiară cu dibăcie firele telefonice de pe străzi.

Lîngă postul de radio însă lucrurile erau departe de a fi mers tot aşa de bine. Nemţii întîmpinară cu focuri dese pe partizanii care atacau. Printre partizanii paraşutişti începură să cadă primii ucişi şi răniţi. Al doilea atac pe care îl dăduseră a fost de asemenea respins. Situaţia devenea critică. Numai întăririle trimise la timp de Slavin hotărîră rezultatul luptei. Paraşutiştii au năvălit asupra postului de radio şi l-au distrus.

Un mic grup de luptători, tot din plutonul lui Dubineţ, a atacat casa şefului poliţiei. Încăierarea a fost scurtă, dar crîncenă. Nemţii trăgeau cu gloanţe dum-dum şi trei paraşutişti căzură morţi lîngă cerdac. Surprins în birou, şeful poliţiei se prăpuşi peste masa lui de lucru, cu capul străpuns de gloanţe.

Dubineţ se duse chiar el la primarul din Anapa. Avea răfuielile lui cu primarul, dar nu spuse nimănui decît lui Slavin ce fel de răfuieli erau acelea. Şi Slavin îi dădu voie să se răfuiască cu primarul, cu toate că în noaptea aceea Dubineţ era însărcinat cu o operaţiune hotărîtoare şi plină de răspundere. Operaţia, pe care urma s-o execute împreună cu Podanko, era să ia cu asalt închisoarea.

Partizanii năvăliră destul de uşor în casa primarului, dar nici acolo nu scăpară fără victime. Santinela nemţească se ascunse în grădină şi trase, rănind grav pe doi dintre ei.

Primarul, însă, nu era în casă, cu toate că Dubineţ ştia precis că nu plecase nicăieri. Dubineţ alerga prin odăi, se uita pe sub paturi, sub pian, după perdele, dar tot nu-l găsi. Primarul parcă intrase în pămînt. Timpul care-i fusese acordat de Slavin se scurgea şi tovarăşii aşteptau lîngă închisoare. O întîrziere ar fi putut să fie fatală...

Dubineţ pierduse nădejdea să mai găsească pe stăpînul casei, cînd, dînd pentru ultima oară o raită prin odăi, zări deodată nişte capete de bretele care ieşeau din dulapul de haine. Fără să-şi dea seama de ceea ce face, mai mult de ciudă decît cu o intenţie precisă, Dubineţ trase de bretele. Uşa şifonierului se deschise şi primarul căzu pe podea, ca un sac de făină. Şi aşa era de speriat încît nici nu mai ţipă...

*

* *

Tot în noaptea loviturii hotărîtoare fixase Slavin şi răfuiala cu trădătorii din staniţa Raevskaia, vinovaţi de prinderea lui Egorin şi de moartea partizanilor săi. Mai era o anumită intenţie în asta. Atacul împotriva staniţei Raevskaia trebuia să imobilizeze garnizoana staniţei şi să nu-i dea posibilitate să vină în ajutorul Anapei.

Operaţia de la Raevskaia n-a fost dintre cele mai uşoare. Acolo se aflau trupele din spatele frontului. Planul operaţiei fusese însă admirabil elaborat şi ea se isprăvi chiar cu mai puţine pierderi decît prevăzuse Slavin. Dealtfel, şi sarcinile acestei operaţii erau limitate. Ele aveau în vedere numai răfuiala cu trădătorii şi imobilizarea garnizoanei, nu însă un atac direct împotriva ei şi nici distrugerea depozitelor de provizii şi de muniţii.

Un mic grup de luptători de-ai lui Semenţov, întărit cu cel de la statul major şi cu oamenii lui Pantelei Sidorovici de la serviciile administrative, organizară o demonstraţie zgomotoasă lîngă depozite. Nemţii, nefiind siguri de forţele lor, săvîrşiră greşeala pe care tocmai o prevăzuse Slavin. Adunară aproape întreaga garnizoană lîngă depozite, golind staniţa. Fasciştii nu făcură decît să se apere. Era tocmai ceea ce aşteptau partizanii. Ei se furişară fără zgomot spre casele însemnate şi se răfuiră cu trădătorii fără prea multă greutate.

Slavin dăduse ordin ca atamanul, şeful poliţiei şi comandantul, să fie prinşi de vii. Acest lucru nu fu cu putinţă, deoarece prea erau înfierbîntate capetele care luau parte la operaţie. Toţi ţineau prea bine minte suferinţele şi sfîrşitul partizanilor lui Egorin. Comandantul rezistă cel mai mult şi se apără pînă la ultimul cartuş.

Nemţii din Tonnelnaia auziră exploziile de la Raevskaia şi trimiseră imediat acolo o coloană de maşini cu pistolari.

În drum, auzind exploziile de la Anapa, coloana se împărţi în două: o parte, ajungînd la cotitură, coti spre Raevskaia, iar cealaltă o luă cu toată viteza pe şosea, spre oraş.

Slavin ţinuse seama şi de această posibilitate. Plantatorii lui de mine aşezaseră încă de cu seară „geamantănaşe" pe amîndouă drumurile.

Nu s-a mai aflat cum au explodat acolo maşinile şi nici cîte din ele au fost distruse. Urmînd ordinul lui Slavin, plantatorii de mine după ce-au aşezat „geamantănaşele" au plecat să lupte la Raevskaia. Un singur lucru era sigur: maşinile din Tonnelnaia nu sosiră în noaptea aceea nici în staniţă, nici la Anapa...

Diversiunea de lîngă aerodrom fu nemaipomenit de îndrăzneaţă.

Aerodromul era situat în stepa acoperită cu iarbă joasă şi rară. Noaptea, nemţii luminau din cînd în cînd stepa cu rachete, pe care le aruncau mai la o parte, căutînd să nu lumineze aerodromul, ca să-l ascundă de bombardierele noastre. Acest fapt a şi dat posibilitate minerilor lui Slavin să se tîrască pînă la drumul care ducea de la aerodrom spre oraş şi să aşeze acolo minele.

Cînd primele explozii duduiră la Anapa, la sunetul sirenei de alarmă, o coloană de camioane ieşi în plină viteză pe porţile aerodromului. Acolo se repetă întocmai acelaşi lucru care se întîmplase şi lîngă satul Anapskoe. Primele două maşini săriră în aer. Coloana se opri. Nemţii se sfătuiră şi hotărîră să continue drumul pe jos şi porniră în marş forţat spre Anapa.

În camioane au rămas numai şoferii. De teamă să nu dea peste mine, ei au început să se desfăşoare cu maşinile încet şi cu băgare de seamă. De grăbit, nu mai aveau acum de ce să se grăbească. În acelaşi moment partizanii paraşutişti se năpustiră asupra lor. Încăierarea fu scurtă şi tăcută, deoarece paraşutiştii întrebuinţară numai cuţitele.

După ce-au pus mîna pe automobile, paraşutiştii din plutonul lui Semenţov, sub comanda ajutorului său, s-au urcat în maşini, pe platformă şi s-au întins pe podele unde pereţii înalţi îi ascundeau vederii. În cabina primului automobil se aşeză unul din elevii lui Berejnoi, student din „grupul german", trimis aici în chip special de către Slavin. Era îmbrăcat într-o salopetă cu care umblau de obicei şoferii maşinilor nemţeşti.

Maşinile se întoarseră îndărăt.

Rămînea de executat partea cea mai primejdioasă a operaţiunii şi anume să ajungă dincolo de gardul de sîrmă ghimpată al aerodromului.

După cum era şi de aşteptat, porţile erau închise. Un obergefreiter se apropie de maşina din faţă. Studentul şofer raportă pe scurt în nemţeşte despre exploziile de pe şosea. Porţile fură deschise şi trupele debarcate se găsiră pe teritoriul aerodromului.

Rolurile fuseseră împărţite din vreme. Unii se repeziră spre locuinţe, alţii spre avioane, alţii spre depozitele cu bombe şi rezervele de carburanţi.

Deocamdată, totul mergea bine. Nemţii se zăpăciseră de tot şi aproape că nu se opuneau. Paraşutiştii, lichidînd santinelele, dădură foc clădirilor şi aruncară grenade asupra avioanelor ascunse în binte.

Însă lîngă depozitul cu bombe de avioane se iscă o luptă înverşunată. Această întîrziere fu fatală pentru paraşutişti.

Nemţii îşi veniră în fire şi deschiseră focul. Din cauza clădirilor şi a avioanelor în flăcări aerodromul era luminat ca ziua. Paraşutiştii se aflau într-un cerc dublu: în acela al sîrmei ghimpate şi în acela al pistolarilor nemţi.

Părea că nu mai era nici o scăpare. Paraşutiştii cădeau seceraţi de gloanţe unul după altul...

Unul din puţinii paraşutişti care a izbutit să se salveze mi-a descris această luptă. El văzu cum studentul care vorbise la poartă cu santinela — numele lui era Rakitin — se repezi deodată într-o parte şi dispăru după cazarma în flăcări.

Lupta se apropia de sfîrşit. Cercul soldaţilor nemţi se strîngea. Deodată răsună o explozie asurzitoare. Ea se repetă cu sute de noi explozii: erau bombele de avion care explodau în depozit.

Nimeni nu ştia cum de izbutise Rakitin să se strecoare pînă la depozit. Mersese, fără să şovăiască, la moarte sigură. Depozitul nu putea fi aruncat în aer decît cu grenade. Dar cum Rakitin ştia că numai această explozie îi poate salva pe tovarăşii lui, n-a mai stat pe gînduri — s-a dus la moarte şi a aruncat grenada.

Explozia a rupt cercul soldaţilor nemţi. Paraşutiştii se repeziră în spărtură. Făcură în fugă o sută de metri sub schijele şuierătoare ale bombelor care explodau, lichidară paza de la porţile de rezervă şi ieşiră în stepă...

Din tot detaşamentul nu rămase decît o mînă de oameni.

Operaţiunea costase scump, dar izbutise de minune. Avioanele şi depozitul fuseseră distruse, iar detaşamentul de soldaţi nemţi care mergea în ajutorul garnizoanei de la Anapa, auzind exploziile de pe aerodrom, se întoarse din drum.

Astfel fu zădărnicită orice putinţă a garnizoanelor nemţeşti din staniţe de-a da vreun ajutor garnizoanei din Anapa.

Garnizoana nemţească din oraş continua să lupte fără nici un sprijin din altă parte. Grupe de nemţi alergau de ici colo, spre locurile unde bubuiau explozii şi se auzeau împuşcături.

O parte din garda închisorii şi din trupele gestapoului se repeziră în centrul oraşului, dar pe străzi, de după colţuri, au fost întîmpinate de rafale de pistoale mitralieră şi secerate.

Şi atunci Slavin îşi duse grupul principal al forţelor de care dispunea la asaltul închisorii.

Cei dintîi care au intrat în luptă au fost grenadierii lui Podanko, care s-au aruncat la atacul porţilor închisorii şi a foişorului de pază din colţ. Atacul fusese aşa de neaşteptat şi de

îndrăzneț încît la început nemții și-au pierdut cumpătul și au permis prin asta marinarilor din detașamentul de parașutiști să ajungă drept la intrarea principală. Grenadele antitanc au smuls din balamale porțile, care s-au prăbușit cu zgomot pe plăcile de piatră ale pavajului.

Luptătorii lui Podanko năvăliră în curtea închisorii. În acel moment însă nemții începură să tragă deodată cu mitraliera din foișorul de pază din colț. O lungă rafală de mitralieră omorî vreo zece marinari de ai lui Dubineț. Ceilalți se întinseră la pămînt.

Mitraliera trăgea întruna și nu te lăsa nici măcar să ridici capul. Mitraliorul trebuia lichidat cu orice preț.

Podanko se gîndi că dacă s-ar furișa pe neobservate de-a lungul zidului închisorii ar putea, profitînd de intervalele dintre rafalele de mitralieră, ca să închidă gura mitralierei cu o grenadă. Și Podanko se tîrî într-acolo...

Pînă la locul de unde hotărîse să arunce grenada în mitralior, mai rămăseseră cîțiva pași. Deodată, de după colțul clădirii, apăru un soldat neamț cu un pistol-mitralieră. Neamțul îl zări pe Podanko și ridică pistolul. Încă o clipă și s-ar fi isprăvit cu Podanko, dacă cineva nu s-ar fi repezit de dinapoia soldatului cu pistolul-mitralieră și nu l-ar fi dat peste cap...

La zgomotul luptei, Podanko își întoarse capul. Văzu o față cunoscută cu păr buclat. El se grăbi să-i vină în ajutor. Dar totul se isprăvise deja. Neamțul stătea întins cu mîinile desfăcute, iar alături de el, strîngînd vîrtos în mînă carabina stătea Ania Certoleas.

— Ania! Ce cauți tu aici? Haide, pleacă!...

— Taci... Nu se poate altfel. Trebuie să fiu alături de tine.

Se auzi bubuitul unei explozii și foișorul de pază din colț cu mitraliera grea cu tot, se prăbuși. Încăierarea din curtea închisorii răbufni și mai tare.

Din fundul curții începură să tragă încrucișat încă două mitraliere. Apoi zvîcniră cîteva rachete și în curtea închisorii se făcu lumină ca ziua. Focul nemților se întețea din ce în ce. Părea să se fi strîns acolo, în curtea interioară, toată garda închisorii. Parașutiștii suferiră pierderi grele. Marinarii lui Dubineț cădeau unul după altul doborîți de gloanțele nemțești. Partizanii stăpîneau însă temeinic porțile închisorii și breșa din zid de lîngă turnul din colț, aruncat în aer. În prima linie, cot la cot, se băteau Podanko și Ania...

Ania auzise că urma să aibă loc un atac asupra închisorii și că Podanko trebuia să dea lovitura principală, și nu-și mai găsea locul. Atîta se uitase cu ochii rugători la bătrînul doctor, încît acesta nu mai putu să reziste.

— Cum văd eu, dorinţa ta de a pleca la atac e prea mare, aşa că du-te. Mă descurc eu şi singur cum voi putea...

Înainte de a pleca Ania, bătrînul o sărută.

Pantelei Sidorovici, care expediase la Anapa întăririle alcătuite din ce putuse scoate din gărzi, o lăsă şi pe Ania să plece odată cu ele. Şi Ania venise tocmai la timp ca să scape de la moarte pe omul pe care îl iubea.

...Cîţiva soldaţi nemţi cu pistoale-mitralieră apărură pe acoperişul închisorii, de unde trăgeau în paraşutişti ca la tir. Aceştia trebuiau să se retragă. Dubineţ, însă, întîrzia...

— Ania, pleacă... Pleacă odată!

O durere îl fulgeră pe Podanko în mînă şi-l făcu să scape jos pistolul-automat. Ania se repezi la dînsul şi-i rupse repede mîneca. Ochiul ei experimentat văzu îndată că rana nu era primejdioasă şi că osul rămăsese teafăr.

De partea opusă a închisorii răsună o explozie înăbuşită. Plantatorii de mine ai lui Dubineţ interveneau, în sfîrşit, în luptă.

— Trageţi! — strigă Podanko. — Trageţi! — Şi, cu toate că era rănit, învingîndu-şi durerea, trase şi el o lungă rafală de pistol-automat...

Planul lui Slavin fusese simplu: Podanko cu oamenii lui trebuiau să dea o lovitură asupra porţilor şi a foişorului de pază din colţ, al închisorii; Dubineţ urma să aştepte pînă cînd nemţii îşi vor strînge toate forţele în curte, şi apoi să năvălească în închisoare din partea opusă.

Aşa s-a şi întîmplat. După ce trecu intervalul de timp prevăzut, plantatorii de mine ai lui Dubineţ lichidară santinelele şi se repeziră spre închisoare. Aici smulseră cu patul puştii reţeaua de metal a ventilatorului din peretele exterior. Explozia calupurilor de trotil formă o breşă îngustă care ducea în coridorul din aripa închisorii unde se găsea arestat Egorin.

Cel dintîi pătrunse înăuntru prin crăpătură Dubineţ. Dubineţ ţinea bine minte planul care le fusese trimis de Berejnoi: pe coridor, la dreapta, uşa a doua; deasupra uşii, numărul şapte; şi a patra uşă cu numărul nouă.

Zăvorul uşii fu smuls şi Dubineţ intră în celulă...

— Ţine minte, frăţioare, — îi spusese Slavin cînd îl trimisese în operaţiune. — Îţi ordon să scoţi din închisoare pe Egorin, pe partizanii lui şi pe trei paraşutişti ai noştri. Pe nimeni altcineva! Ştiu că e greu să laşi oameni în închisoare, dar n-avem altă soluţie. În caz contrar îl vei nenoroci pe Egorin, pe partizanii noştri şi pe acei de care îţi va fi milă. Ai înţeles, Dubineţ? Vei răspunde cu capul pentru acest lucru.

Dubineţ nu se gîndise atunci cît de greu va fi să vezi ochii rugători ai deţinuţilor, să vezi mîinile lor întinse...

Un paraşutist avea un picior rupt. Un marinar îl ridică pe umeri. În coridor nu se mai putea ieşi însă. Gloanţele şuierau acolo din toate părţile. Acoperirea avea de furcă cu nemţii care năvăleau şi abia îi mai putea opri.

— Grenade! — ordonă Dubineţ.

Răsunară cîteva explozii de grenade şi se făcu linişte. Dubineţ se repezi spre breşa din perete. Gaura era foarte îngustă şi le venea tare greu să tragă prin ea pe Egorin şi pe paraşutistul greu rănit.

Nemţilor le soseau ajutoare.

Dubineţ zorea marinarii. Partizanii eliberaţi trebuiau scoşi cît mai repede afară prin spărtura din perete.

Oare era cu putinţă ca această întîrziere de o clipă şi ajutorul care începuse să le sosească nemţilor să zădărnicească toată operaţia? Dubineţ hotărî să se jertfească şi printr-o nouă explozie să închidă în urma tovarăşilor breşa din perete.

— Tu pleacă, băiete, — îi spuse lui Dubineţ un bătrîn pescar. Era grav rănit şi îşi dădea seama că pentru el nu mai era scăpare. — Fugi! Opresc eu năpîrcile...

Dubineţ ieşi cel din urmă afară. În urma lui răsună o explozie. Bătrînul aruncase o grenadă antitanc. Cărămizile căzute astupară breşa...

După ce i se comunică plecarea grupului lui Dubineţ din închisoare, Podanko dădu semnalul retragerii. Apărîndu-se cu focuri de armă, partizanii lui dispărură în labirintul străzilor Anapei, învăluite în întunericul nopţii.

Grupul lui Dubineţ şi cu partizanii eliberaţi se grăbeau să ajungă într-o ulicioară din apropiere. Acolo, în curtea unei case, îi aşteptau două camioane luate de la nemţi. Eliberaţi şi eliberatori se urcară în camioanele care porniră în goană spre sud, pe drumul către Su-Kko...

Din ordinul lui Dubineţ, după ce parcurseră cîţiva kilometri, automobilele se opriră. Partizanii împinseră automobilele goale pe pantă în jos. Grupul lui Dubineţ, sprijinind pe partizanii eliberaţi, care se clătinau, o luă în grabă spre peştera lor din creierii munţilor, pe o cărăruşă care de-abia se vedea.

*

* *

Dimineaţa, nemţii rupeau de pe pereţii caselor din Anapa manifestele tipărite la şapirograf. În aceste manifeste partizanii aduceau la cunoştinţa comandamentului german că evenimentele

din această noapte se datorau partizanilor din Taman şi că populaţia oraşului nu avea nici o legătură cu ele.

Manifestele purtau semnătura:

„Răzbunătorii poporului din Tamanul căzăcesc“.

CAPITOLUL IV

Pierderile paraşutiştilor fuseseră foarte mari. Cîteva zeci de răniţi erau întinşi în peşteră alături de partizanii lui Egorin, salvaţi. Toţi aceştia trebuiau trimişi cît mai repede pe Pămîntul cel Mare.

Slavin se gîndise că va fi nevoie de asta, încă cu mult înaintea nopţii în care se dăduse lovitura hotărîtoare şi izbutise să intre în legătură, prin radio, cu inginerul Sîskutov, şeful de stat major al detaşamentelor de partizani din Novorosiissk. Pe vremea aceea, Sîskutov lucra pe vedetele denumite „vînători de mare“, pe care flota Mării Negre le cedase partizanilor.

Partizanii lui Sîskutov au făcut incursiuni de o îndrăzneală uimitoare. In bătaia tunurilor nemţeşti, în mijlocul cîmpurilor de mine, riscînd mereu să întîlnească distrugătoare germane, vedetele lui Sîskutov debarcau pe diversionişti în spatele nemţilor, îi aprovizionau cu explozibile şi cu arme, şi evacuau înapoi pe bolnavi şi răniţi.

Aceste incursiuni nu izbuteau totdeauna. Adesea, vedetele se ciocneau de mine şi săreau în aer, sau erau scufundate în lupte inegale cu vasele de război germane, dar acele care rămîneau nu-şi încetau activitatea.

Sîskutov făgăduise lui Slavin să vină la momentul oportun la locul convenit de lîngă Su-Kko. Prima cursă fu terminată cu bine. Două vedete luară pe bord o parte din oamenii grav răniţi (printre ei se afla şi Egorin, bolnav, care îi lăsase lui Slavin toate datele necesare despre reţeaua sa de informatori) şi ajunseră fără nici un accident pe Pămîntul cel Mare.

La o a doua cursă luă parte o întreagă flotilă. În frunte mergea canoniera „Cervonîi kazak“ cu întăririle pentru Slavin, compuse din partizani marinari ai detaşamentului „Nord-ost“, şi din rămăşiţele detaşamentului de pescari „Novîi“.

Canoniera „Cervonîi kazak“ era escortată de vedete. Sîskutov comanda flotila. In afară de întăriri, el îi ducea lui Slavin muniţii, şi avea de gînd să aducă la înapoiere o mare parte din paraşutiştii răniţi şi pe toţi partizanii lui Egorin.

Timpul pe mare era favorabil operaţiunii. Noaptea era întunecoasă şi furtunoasă, iar cerul acoperit de nori negri şi joşi. Vîntul care se stîrnise vestea furtună.

Flotila trecuse de capul Hako şi se apropia de locul debarcării, care nu mai era departe. Deodată, lîngă prora canonierei „Cervonîi kazak“ se auzi o explozie. O coloană de apă se înălţă în aer. Canoniera dăduse de o mină, explodase şi acum se cufunda repede.

Ocolind cu băgare de seamă locul exploziei, vedetele începură să culeagă supravieţuitorii care înotau. Fură luaţi la bord numai douăzeci şi şase de oameni din patruzeci şi nouă cîţi fuseseră pe canonieră. Sîskutov nu era printre ei...

Vedetele se învîrtiră cel puţin o oră în jurul locului unde se cufundase canoniera, căutîndu-l pe comandant, dar tot nu-l găsiră. Zorile se apropiau; descărcarea şi încărcarea trebuiau terminate pe întuneric. Vedetele se îndreptară spre locul convenit, lîngă Su-Kko.

Sîskutov apăru mai tîrziu. Bun înotător, el ajunse singur pînă la mal, unde găsi adăpost la detaşamentul de marinari „Nord-ost“.

Însoţit de garda lui, Berejnoi se întoarse în staniţa Varenikovskaia, cu cîteva zile înainte de evenimentele de la Anapa. Cu cît se apropia de staniţă, cu atît era mai neliniştit.

Se vede că Nikolai nu izbutise să lichideze, într-un interval de timp aşa de scurt, pe neamţul curios, pentru că acelaşi comandant îl întîmpină la sosire.

Acesta fu rezervat şi rece şi Berejnoi îşi încordă şi mai mult atenţia.

Comandantul se grăbi să-i raporteze că domnul Stein era aşteptat în staniţă de maiorul Rieder, sosit din Crimeia. Maiorul adusese un pachet din partea gauleiterului Crimeii, adresat domnului Stein şi cerea permisiunea să fie primit îndată de domnia sa.

Rieder se prezentă numaidecît. Era un bărbat zvelt de vreo treizeci şi cinci de ani, în uniforma corpului SS. Avea o atitudine rece şi independentă, ca şi cum nu Stein, reprezentantul atotputernicului gauleiter era stăpîn în staniţă, ci el, maiorul Rieder.

De la prima privire Berejnoi simţi că în faţa lui se afla un duşman puternic, viclean şi primejdios. Se întreba dacă Rieder cunoştea faţa adevăratului Stein... şi inima i se strîngea de nelinişte.

Berejnoi se încordă tot, ca în faţa unui salt riscant şi primejdios, silindu-se să se stăpînească şi, în adevăr, izbuti să-şi învingă tulburarea.

În aparență rămase perfect calm. Luă pachetul fără să se grăbească și citi pe îndelete adresa. Se uită la sigiliul mare de ceară roșie, își aprinse țigara și abia după aceea desfăcu plicul și începu să citească.

Berejnoi citea fără grabă. Simțea privirea atentă și încordată a maiorului fixată asupra lui, însă nici un mușchi nu-i tresări pe față, cît timp își petrecu ochii pe ordinul gauleiterului, care îi cerea să se prezinte neîntîrziat în Crimeia, ca să dea anumite explicații. La sfîrșitul ordinului era menționat:

„Itinerariul a fost comunicat maiorului Rieder și trebuie respectat întocmai de dumneavoastră".

Toate acestea semănau a arestare.

Berejnoi se ridică și aruncă scrisoarea pe masă cu un gest alene.

— Sînt foarte bucuros. Drept să vă spun, sînt obosit de tot acest talmeș-balmeș din Kuban... Și cînd plecăm, domnule maior?

— Azi după amiază.

— Atît de repede? — întrebă Berejnoi, cu oboseală în glas.

Acest fapt îl neliniști. Plecarea trebuia amînată cu orice preț, ca să poată primi vești de la Nikolai. Era unica și foarte mica șansă de salvare care îi mai rămăsese.

— Aș fi vrut, în prealabil, să văd vedeta și să fac cunoștință cu garda...

Maiorul și Berejnoi plecară spre mal.

Vedeta, un vas admirabil, nou și rapid, îi plăcu lui Berejnoi; garda însă, alcătuită din vreo treizeci de soldați S.S. voinici, aliniați pe punte, nu-i plăcu chiar deloc.

— Nu vi se par prea mulți pentru modesta mea persoană? — zise Berejnoi, cu un zîmbet. — Cred, domnule maior, că ne-ar ajunge jumătate. Ceilalți ar fi mai necesari aici, în această staniță neliniștită.

Un zîmbet abia perceptibil apăru pe buzele maiorului care îi răspunse:

— Este ordinul domnului gauleiter și n-am puterea să schimb nimic.

Era de prisos să discuți. Berejnoi ridică din umeri și se îndreptă spre staniță.

Pe uliță i se făcu deodată rău și se sprijini de un gard de lozii.

— Ce aveți, domnule Stein?

— Mă doare capul... rana...

— Ați consultat pe medicii din Anapa? — întrebă repede maiorul.

Berejnoi nu știa ce să răspundă. Plecase doar la Anapa ca să consulte niște medici iscusiți. Iar comandantul spusese, bineînțeles, acest lucru maiorului.

— Da, am fost la un medic, — răspunse Berejnoi cu vocea slabă, tot ținîndu-se de gard.

— Și la cine anume ați fost?

— La... Lutzenschwabe. — Berejnoi indicase maiorului primul nume venit în minte.

— La Lutzenschwabe? — întrebă din nou maiorul mirat. — Nu cunosc asemenea specialist la Anapa.

— Poate că-l confund... De pe urma rănii mi-a slăbit memoria. Mi se pare însă că era Lutzenschwabe.

— Cînd ați fost la el, domnule Stein? — întrebă insistent maiorul. — După cîte știu, după ce ați sosit la Anapa, v-ați dus la închisoare, iar de acolo ați plecat încoace, la Varenikovskaia.

Asta era cu deosebire grav. Afurisitul de maior aflase tot ce făcuse „Stein“ la Anapa. Berejnoi se îndreptă și, privindu-l pe Rieder drept în ochi, zise răspicat.

— Mi se pare, domnule maior, că nu sînt obligat să vă dau socoteală de acțiunile mele. Întrebările dumneavoastră insistente, sînt cel puțin nelalocul lor.

Maiorul începu să se scuze:

— Domnule Stein, m-ați înțeles greșit. Am grijă de sănătatea dumneavoastră, cu atît mai mult cu cît peste vreo două ceasuri trebuie să pornim la drum.

— Nici nu poate să fie vorba de așa ceva, — răspunse calm Berejnoi. — Mai mult decît atît, mă tem să nu fim siliți să mai întîrziem aici vreo două-trei zile. Doctorul de la Anapa mi-a recomandat insistent să mă odihnesc cîteva zile după toate aceste întîmplări neplăcute...

— Aceasta este însă imposibil. Domnul gauleiter...

— În scrisoarea domnului gauleiter, — îl întrerupse Berejnoi, nu există nici o indicație că trebuie să plec tocmai astăzi. Dealtfel domnul gauleiter nici nu este informat despre rana și despre boala mea.

— Dimpotrivă, în Crimeia se știe tot ce s-a petrecut atît în cătunul Ciakan, cît și aici în staniță. Am primit ordin să vă aduc fără întîrziere în Crimeia.

— Eu nu știu nimic despre acest ordin, domnule maior! Voi explica personal domnului gauleiter cauza întîrzierii noastre și-i voi aduce la cunoștință insistența dumneavoastră.

— Trebuie să plecăm de aici neapărat azi!

— Nu, domnule maior. Voi pleca atunci cînd voi socoti acest lucru posibil, și nici măcar cu un ceas înainte.

— În cazul acesta, mă văd silit să comunic toate acestea în Crimeia.

— Vroiam chiar să vă rog!

Și „Stein“, lăsîndu-l pe maior în stradă, porni spre căsuța Dariei Semionovna.

*
* *

Berejnoi stătea întins pe pat şi se gîndea că nu avusese dreptate cînd vorbise ultima oară cu Nikolai. Da, jocul trebuia isprăvit chiar atunci! Te pomeneşti că n-are să mai izbutească acuma să scape. Ar fi vrut să ştie cu ce se vor solda tratativele maiorului cu Crimeia.

Numai de n-ar eşua Nikolai! Numai de-ar proceda întocmai aşa cum se înţeleseseră! Dacă va fi însă aşa, atunci nu se ştie încă cine se va dovedi mai viclean, domnule maior!

Peste vreo două ore intră la el Daria-Semionovna. Era trasă la faţă. Maiorul îi pusese o mulţime de întrebări despre Stein. Doi poliţai au urmărit-o pas cu pas. Uite că stăteau şi acuma pe banca din grădiniţă...

— Vezi unde am ajuns cu jocul, dragul mamei... — îi spuse Daria Semionovna, care se aşezase pe patul lui. — Prea-i viclean maiorul ăsta. Nu seamănă deloc cu prostul nostru de comandant.

— Nu te îngrijora înainte de vreme, — o linişti Berejnoi pe bătrînă. — Vine Nikolai la noapte şi se-ndreaptă toate.

— Doar el dacă o putea să facă ceva...

Nikolai nu veni însă în noaptea aceea. Unul din oamenii din „garda personală“ a lui Stein, care făcea de pază în cerdac, raportă că în jurul casei umblau patrule germane şi că în grădina de zarzavat erau santinele.

Berejnoi nu se aşteptase la aşa ceva. Vra să zică se află în stare de arest. Nici Nikolai nu se mai putea strecura acuma pînă la el. Şi Nikolai era ultima lui nădejde.

Cînd, în dimineaţa următoare, maiorul veni din nou să se intereseze de sănătatea lui, Berejnoi ceru ca santinelele să fie înlăturate.

— Acest lucru, compromite prestigiul armatei germane. Daţi impresia că ne temem de ruşi. Vă rog să ridicaţi imediat santinelele.

— Îmi pare rău, domnule Stein, — răspunse maiorul rece, — dar, din nefericire, acesta este ordinul precis pe care l-am primit din Crimeia.

Mai trecură încă douăzeci şi patru de ore, douăzeci şi patru de ore cumplite pentru Berejnoi. Stătea culcat în pat, aşteptînd în fiecare clipă deznodămîntul. Îşi frămînta mintea, gîndindu-se cum să scape din captivitate. Dar nu exista nici o soluţie.

În cele din urmă luă o hotărîre: să mai aştepte patruzeci şi opt de ore, şi dacă Nikolai nu va da nici un semn de viaţă în acest răstimp, să încerce noaptea, împreună cu „garda lui personală“ şi cu aghiotantul, să străpungă cordonul de pază şi să

iasă din staniță. Sorți de izbîndă nu prea erau, dar Berejnoi simțea că să stea întins pe pat și să aștepte ca maiorul să vină să-l ia era ceva peste puterile lui.

Seara, tîrziu, veni la el Daria Semionovna. Fața-i plină de bunătate strălucea de bucurie.

— Ți-aduc o veste din partea lui Nikolai! — zise ea. — Pe cînd scoteam apă din puț, o nepoată de-a mea din cătun s-a apropiat de mine și mi-a șoptit: „Mătușă Dașa, Nikolai mi-a zis să viu să-ți spun că totu-i gata". Atîta tot a spus și a plecat.

Berejnoi sări deodată de pe pat, o ridică în brațe pe Daria Semionovna și începu s-o învîrtească prin odaie.

— Mamă, — îi zise el foarte mișcat. Era întîiași dată cînd îi spunea așa. — Mamă, să știi că mi-ai dat viață!...

Apoi așeză pe bătrînă alături de dînsul și-i spuse:

— Ascultă-mă bine. Mîine dimineață plecăm cu toții, împreună cu maiorul, pe vedetă. Pe rîu ne întîlnim cu Nikolai și atunci ne răfuim noi cu maiorul... Dar oricum s-ar isprăvi socoteala noastră cu dînsul, dumneata nu mai poți rămîne aici. Chiar mîine dimineață, cum pornim noi la drum, dumneata caut-o pe nepoata dumitale care-i cercetașă la noi și spune-i că am dat eu ordin să te ducă în stufăriș. Știe ea unde. Ai să dai acolo de ai noștri. Și să nu te mai arăți în staniță pînă nu venim eu sau Nikolai să te luăm!

— Dumnezeu să vă aibă în paza lui, pe amîndoi, și pe dumneata și pe Nikolai! Eu îs bătrînă, așa că nu mi se mai poate întîmpla nimica.

— Nu, dumneata să faci cum îți spun eu, că altfel prea are să ne doară inima...

Berejnoi își trimise aghiotantul după maior. Neamțul sosi peste cîteva minute.

— Domnule maior, — spuse Berejnoi, — mă simt mai bine și destul de tare ca să pornesc la drum.

— Sînteți gata să plecați, domnule Stein? — spuse maiorul, nemaiputînd să se stăpînească.

— Ați avut cumva o îndoială că n-am să îndeplinesc ordinul domnului gauleiter? Plecăm de aici mîine la ora zece dimineața. Vă urez noapte bună, domnule maior.

Luîndu-și rămas bun, Rieder îl privi atent pe Berejnoi. El simțea că ceva se ascundea în toate acestea, dar nu putea să ghicească ce anume.

In noaptea aceea paza din jurul casei Dariei Semionovna fu dublată. Reprezentantul gauleiterului Crimeii și ajutoarele lui dormiră însă liniștiți în noaptea aceea. Trebuiau să se odihnească în ajunul luptei hotărîtoare de a doua zi.

Numai Daria Semionovna se rugă pînă noaptea tîrziu în fața icoanelor, pentru băieții ei...

Vedeta mergea repede pe Kuban în jos. Cîrmaciul cunoștea bine calea navigabilă a rîului. Vasul ocolea bancurile de nisip și vadurile, uneori aproape lipindu-se de mal, alteori trecînd prin mijlocul rîului.

Berejnoi urmărea cu luare aminte malurile care îi treceau pe dinainte. Nu era banc de nisip, nu era cot al rîului de lîngă stanița în care se născuse, pe care să nu le cunoască... În pîlcurile acestea dese de sălcii care se uneau cu stufărișul, vînase rațe sălbatice; lîngă ulmul bătrîn și uscat de sub țărmul povîrnit, bibanul mușcă bine momeala, numai dacă momeala e o plevușcă... Iar mai încoace, pe bancul acesta de nisip, el și cu portarul echipei lui de fotbal, acela pe care nemții îl spînzuraseră în piața staniței, făceau ciorbă de pește, visînd ascensiuni pe crestele neumblate ale Pamirului Central... Berejnoi simțea un fel de duioșie deosebită față de aceste trestii cu vîrfuri pufoase, față de nisipul galben de pe mal, față de trunchiurile bătrîne și uscate ale ulmilor...

— Domnule Stein, v-aș ruga să plecați de lîngă balustradă.

Berejnoi întoarse capul. Alături de dînsul stătea maiorul Rieder.

— V-aș ruga, domnule Stein, să plecați de lîngă balustradă, — repetă el insistent. — Nu sînteți încă destul de restabilit și poate să vă vină amețeală.

— Grija pe care mi-o manifestați, este pur și simplu înduioșătoare.

— Nu fac decît să îndeplinesc instrucțiunile, — răspunse rece Rieder.

Vedeta mergea în plină viteză pe rîu la vale. Cătunul de pe mal, înecat în verdeața grădinilor și bancul de nisip îngust și lung, complet acoperit cu stuf, rămaseră în urmă. În curînd aveau să ajungă la cotitură...

Berejnoi coborî în cabină, unde controlă încă o dată pistolul său automat, își puse în buzunarul stîng grenada. Apoi ieși iar pe punte.

De după cotitură apăru o vedetă. Era aceea cu care venise adevăratul Stein. Vedeta stătea lîngă țărm. Pe punte se aflau vreo zece nemți. Unul din ei duse la gură o portavoce și ceru ajutor: li se stricase motorul și singuri nu erau în stare să-l repare.

Maiorul aruncă o privire repede şi pătrunzătoare spre Stein. Berejnoi însă, se uită indiferent la vedetă şi întoarse capul, ca şi cum i s-ar fi făcut somn.

De pe vedeta care stătea lîngă ţărm fu repetată cererea de ajutor. Maiorul tot mai stătea la îndoială. Berejnoi simţea strîngîndu-i-se inima de nelinişte. Ce avea să se întîmple dacă vedeta n-avea să se oprească lîngă cealaltă şi are să-şi urmeze drumul? În aparenţă însă era calm. Căscă prelung şi se îndreptă spre cabină.

— Acostaţi la bordul vedetei! — ordonă maiorul.

Vasul maiorului se apropie de bordul vedetei. Parîmele fură aruncate la proră şi la pupă. Odată terminate manevrele de amaraj, vedeta blindată se opri. Escorta şi echipajul dădură buzna pe punte.

Pe neaşteptate, pe puntea de comandă a primei vedete răsări Nikolai cu o mitralieră. Un şuvoi de gloanţe împroşcă pe nemţii de pe proră. Maiorul trase asupra lui Nikolai şi Nikolai căzu.

— Tăiaţi parîmele! — strigă maiorul.

Marinarii se repeziră spre odgoane. Ridicînd mîna, Berejnoi aruncă grenada pe proră. Zgomotul exploziei răsună peste rîu. Nemţii se zăpăciră: ei nu observaseră cine aruncase grenada din spate. Acolo nu era decît domnul Stein, reprezentantul gauleiterului Crimeii.

Maiorul Rieder ridică revolverul şi trase asupra lui Stein. O durere ascuţită fulgeră umărul lui Berejnoi. El descărcă în plin asupra lui Rieder întreaga încărcătură de cartuşe a pistolului său. Maiorul căzu mort pe punte...

Profitînd de învălmăşeală şi de zăpăceala nemţilor de pe vedeta blindată, partizanii din pîlcurile dese de sălcii de pe mal, trăgînd focuri de armă din plin mers, trecură peste bordul vedetei lui Nikolai pe vasul nemţesc. Se angajă o încăierare corp la corp.

Ascunzîndu-se după construcţiile de pe punte, după bordul blindat, după colacii de odgoane, nemţii deschiseră un foc puternic asupra partizanilor, care suferiră pierderi grele, atît în morţi cît şi în răniţi, şi fură siliţi să se retragă.

Aghiotantul pansă rana lui Berejnoi. Amîndoi stăteau la pupă. Nemţii nu se atingeau de Berejnoi; pentru dînşii el continua să rămînă reprezentantul gauleiterului.

Berejnoi îşi dădu seama că nu mai era o clipă de pierdut şi, cu orice risc, trebuia provocat neapărat un reviriment.

Berejnoi şi ajutoarele lui începură să tragă în flancul nemţilor. Aceştia se zăpăciră. Partizanii se năpustiră din nou asupra vedetei blindate şi săriră pe punte...

Peste cîteva clipe totul se isprăvi...

Îndată ce încetă lupta, Berejnoi alergă la Nikolai, care era greu rănit la piept. Infirmiera plutonului tocmai îl pansa.

— Păcat că are să trebuiască acuma, prietene, să te odihnești bine în stufăriș, — îi zise Berejnoi. — Că altfel, drept să-ți spun, aș fi vrut să plec cu tine pe mare. Daria Semionovna vine și ea în stufăriș. Ai grijă de dînsa, frățioare. Are sufletul de aur. Fără dînsa n-am fi făcut nimica...

Însă Daria Semionovna nu mai venise în stufăriș. În timp ce era la spital, Nikolai îmi povesti că în ziua plecării lui Berejnoi, cînd ea, împreună cu nepoată-sa plecară din staniță, o santinelă nemțească le opri la marginea staniței. Scoțînd repede revolverul, nepoata omorî santinela pe loc. Femeile o luară la fugă. În spatele lor însă, izbucni o rafală de pistol-mitralieră — se vede că nemții le urmăriseră — și bătrîna căzu. Nepoata însă, mai avu timpul să se piardă repede în tufișuri și să ajungă cu bine, pînă la tabăra partizanilor...

Nikolai nu putu găsi locul unde nemții o îngropaseră pe maică-sa. Nu știa decît atîta: că mamă-sa murise pe loc, la marginea staniței, și că nemții n-au mai putut-o tortura.

— Da, Berejnoi a avut dreptate: maică-mea era un suflet de aur, un om adevărat... — mi-a spus Nikolai cînd l-am vizitat.

La spital Nikolai mi-a dat un pachet cu documente găsite asupra maiorului: Berejnoi ordonase ca aceste documente să-mi fie înmînate cu prima ocazie. Printre documente se afla un ordin, adresat maiorului Rieder: gauleiterul ordona ca Stein să fie adus în Crimeia fără să se recurgă la o arestare formală; Stein trebuia să fie adus viu, și numai în caz extrem, maiorul era autorizat să recurgă la arme. Printre documente se afla și un mic carnet, legat în marochin verde închis, în care maiorul își însemna diferite amănunte care îl preocupau. Una din pagini era consacrată lui Stein.

Maiorul Rieder notase între altele:

„Ciakan. Marinarul. Cine i-a adus lui Stein barca? (Notă informativă despre comandant.)

„Casa unde se afla cancelaria atamanului nu putea fi aruncată în aer decît de unul dintr-acei care au fost acolo.

„Doctor. Cauza pentru care n-a chemat un doctor?

„Comandantul staniței Varenikovskaia e un idiot. (De raportat colonelului.)

„Cauza deplasării la Anapa? Închisoarea.

„De aflat de la gazdă cine vine pe la el.

„De cerut din nou fotografia lui Stein.

„La Anapa nu există un doctor Lutzenschwabe.

„Motivul pentru care amînă plecarea. Ce planuri are?..“

— Mă aflam încă pe mal, — spuse Nikolai, — cînd Berejnoi încărcînd pe vedeta lui blindată cea mai mare parte a explozibilului adus de mine şi luînd cu el aproape pe toţi luptătorii rămaşi în viaţă, a dat ordin de plecare în josul rîului. Rana lui Berejnoi era uşoară, glontele nu-i făcuse decît o zgîrietură la umăr.

Vedetele porniră. Berejnoi stătea la pupă.

— Ai grijă de mama! — au fost ultimele cuvinte pe care le-am auzit de la Berejnoi...

*

* *

Amîndouă vedetele porniră în plină viteză pe rîu la vale. Trecură fără să se oprească pe la Temriuk, unde vedeta lui Berejnoi luă la remorcă pe cealaltă şi ieşiră la mare. Abia acolo Berejnoi îşi lepădă în sfîrşit rolul lui Stein pe care îl jucase pînă acum şi se prefăcu iar în ceea ce era în realitate. Inima îi era uşoară. şi-i creştea de bucurie. I se părea că i se luase un munte de pe umeri. Aruncă blestemata de mască fascistă, bandajul care îi înfăşura capul şi expresia dispreţuitoare şi îngîmfată a feţei, şi începu să vorbească din nou tare şi liber ruseşte.. Redevenise el însuşi.

Cînd însă vedeta se apropia de vase fasciste, Berejnoi îşi punea din nou uniforma de ofiţer neamţ îngîmfat şi strecura flegmatic printre dinţi cuvinte nemţeşti.

Astfel începu pe Marea de Azov „vînătoarea liberă“ a vaselor nemţeşti, organizată de două vedete de partizani, comandate, una de Berejnoi, cealaltă de fostul lui aghiotant.

Această vînătoare se desfăşura de obicei în felul următor: vedetele lui Berejnoi se apropiau de un vas nemţesc şi îi ordonau să se oprească. Berejnoi, sau fostul său aghiotant, travestiţi în nemţi, luînd cu ei cîţiva plantatori de mine în uniformă de soldaţi nemţi, se urcau pe puntea vasului, controlau documentele vasului, vizitau în fugă încăperile şi, salutînd politicos, plecau... Nu trecea jumătate de ceas şi o explozie izbucnea pe vas, care îndată se şi scufunda. Pricina erau „geamantănaşele“ cu focoase chimice, pe care plantatorii de mine ai lui Berejnoi le lăsau pe vas la plecare, fără să-i vadă cineva, şi care explodau după cîtva timp.

La început vînătoarea mergea foarte bine. Curînd, însă, nemţii îşi dădură seama de cauza pierderii cîtorva vase şi porniră şi ei la vînat vînători.

Nemţii trimiseră aproape zece vedete de-ale lor în căutarea lui Berejnoi. Pe Berejnoi nu era însă atît de uşor să-l prinzi. La nevoie, vasele lui mici se ascundeau cu dibăcie în limane,

după bancurile de nisip. Numai o singură dată Berejnoi se văzu silit să accepte lupta. Un obuz nemţesc explodă pe puntea vedetei lui. Unul din oamenii lui, din „garda personală", fu ucis, trei marinari fură uşor răniţi. Soarta însă îl păzea; folosindu-se de ceaţa deasă care se lăsase, se făcu nevăzut şi astfel ieşi din încurcătură.

În vremea asta, în peşterile din fundul munţilor, evenimentele îşi urmau cursul lor.

După ce primi pe mare întăriri, muniţii şi material de război, Slavin îşi regrupă detaşamentul, intră în legătură cu organizaţia clandestină şi cu partizanii din partea locului. Oamenii lui se mai odihniră şi se mai întremară. Comandantul îi repartiză în locuri noi.

Plutonul lui Dubineţ porni din nou spre Anapa. O parte din pluton rămase în stepă, dincolo de vii. Ceilalţi pătrunseră în oraş şi se împrăştiară pe la locuinţele conspirative.

Semenţov, cu resturile plutonului al patrulea, şi Podanko, cu agenţii lui de recunoaştere, se strecurară pînă la Varenikovskaia.

Trecuse o bună bucată de vreme de cînd Kiril Stepanovici „trimisese la vatră" pe oamenii din primul lui pluton, alcătuit din cazaci din staniţa Staro-Titarovskaia, de unde era şi el, şi din staniţele şi cătunele învecinate. Pînă şi în grupele plutonului oamenii erau repartizaţi tot pe localităţi. În grupa întîia intrau toţi din Staro-Titarovskaia; într-a doua, din Vîşne-Steblievskaia şi Ahtanizovskaia; într-a treia, din cătunele Fantalovskaia şi Zaporojskaia. În grupa a patra erau numai din oraşul Taman. Pe nesimţite, toţi se împrăştiară pe la locurile lor de baştină. Asta era cu atît mai simplu de realizat, cu cît în zilele acelea era acolo o înghesuială nemaipomenită. Staniţele erau ticsite de trupe de rezervă nemţeşti şi de unităţi care veneau de pe front în trecere spre Crimeia. Tot acolo se descărcau vasele care soseau din porturile Crimeii, de la Odesa, de la Constanţa, Burgaş şi Varna.

Slavin, cu statul său major, se mută într-o mică aşezare omenească, din apropierea staniţei Viteazevskaia, de unde, de-altfel, era de loc nevastă-sa, aşa că cunoştea şi el foarte bine regiunea.

Slavin dădu ordin strict plutoanelor lui să stea liniştite, fără să dea vreun semn de viaţă. Ofensiva generală a Armatei Roşii împotriva „Liniei albastre" era aşteptată dintr-o zi în alta şi odată cu ea partizanii trebuiau să dea duşmanului ultimele lovituri decisive.

CAPITOLUL V

Am avut norocul să fiu în prima linie a sectorului central al frontului nostru la începerea ofensivei Armatei Roşii împotriva „Liniei albastre".

Nu voi uita niciodată frumoasa noapte de septembrie în care a început, pe neaşteptate, bubuitul sutelor de tunuri, urletul motoarelor avioanelor de bombardament sovietice şi revărsarea impetuoasă a lavinei de pistolari din grupurile de şoc prăvălite în asaltul acestei „inexpugnabile" fortăreţe.

Lovitura a fost zdrobitoare. Nu trecu mult şi primele tranşee ale „Liniei albastre" erau străpunse. Nemţii pierdură mii de soldaţi, un număr mare de tancuri, de tunuri, de aruncătoare de mine, şi începură să se retragă spre nord-vest.

În comunicatele Biroului Sovietic de Informaţii apărură nume dragi ca: Moldovanskoe, Kievskoe, Algalum, Batareinîi, Gladkovskaia, Novo-Krîmski...

Trecînd prin stufărişul pe care nemţii îl socoteau de nestrăbătut, trupele noastre, după lupte grele în sectorul staniţei Varenikovskaia, rupseră frontul şi-şi deschiseră drumul prin staniţă.

Nemţii împrejmuiseră staniţa cu reţele de sîrmă ghimpată, cu cîmpuri compacte de mine, concentraseră în jurul staniţei nenumărate guri de foc şi se folosiseră pentru apărare de toate micile obstacole de apă din apropierea staniţei. Totuşi trupele noastre pătrunseră în staniţă printr-o lovitură impetuoasă din flanc. Lupta pe uliţele staniţei durase peste douăzeci şi patru de ore. După ce ai noştri s-au bătut pentru fiecare casă, pentru fiecare răspîntie, pentru fiecare livadă, spre sfîrşitul celei de a doua zile duşmanul fu scos din staniţă.

Nemţii se retrăgeau, agăţîndu-se de fiecare linie, folosindu-se pe scară largă de toate felurile de baraje construite de trupele de geniu, minînd nu numai drumurile, dar şi dărîmăturile caselor pe care le incendiaseră, puţurile, viile, alunişul, cadavrele soldaţilor şi ale ofiţerilor lor, caii ucişi. Lăsaseră prin case mine-surprize cu momeli sub formă de brichete, sticle de vin, cutii de conserve, pachete de tutun. Trupele de geniu ale Armatei Roşii avură de făcut o muncă uriaşă. În scurt timp ele făcură inofensive în această regiune peste două sute de mii de mine.

Ofensiva Armatei Roşii îşi urma nestăvilită cursul.

Slavin dădu ordin paraşutiştilor săi să dea duşmanului ultima lovitură.

Cel dintîi interveni în luptă plutonul de partizani de sub comanda lui Semenţov. Partizanii aruncară în aer drumurile în spatele nemţilor, prăvăliră în rîpi camioanele germane, puseră

mîna pe depozite, arătară unităţilor noastre în ofensivă cursele, locurile minate şi conduseră subunităţile armatei pe cărări abia vizibile, în flancul şi în spatele grupărilor germane.

Nemţii nu putură să astupe repede breşa din flancul lor stîng şi se retraseră sub loviturile puternice ale unităţilor Armatei Roşii care pătrunseseră în flancul şi în spatele lor. Temîndu-se mai mult decît de orice să nu fie încercuiţi şi ca să-şi rectifice frontul, nemţii îşi părăsiră poziţiile. Aşa părăsiră Tonnelnaia şi se retraseră în direcţia Raevskaia-Anapa.

Venise acuma şi pentru partizanii lui Dubineţ timpul să atace deabinelea.

Pînă la ofensiva Armatei Roşii, nemţii se simţeau pe deplin stăpîni la Anapa, oraşul care făcea legătura între grupul lor din Kuban, Crimeia şi litoralul de vest al Mării Negre. Şi acum Armata Roşie se apropia de Anapa!

Incepu o evacuare grăbită. Din cauza micii adîncimi a golfului, vasele mari rămîneau departe, în mare. Numai vasele cu fundul plat, puţin adînci, puteau acosta la chei. Nemţii se grăbeau şi lucrau zi şi noapte, dar mai cu seamă noaptea.

Dubineţ însă nu dormea. Nedorind ca un utilaj preţios să încapă în mîna duşmanului, oamenii lui ascundeau în gunoi, îngropau în pămînt maşinile, motoarele electrice, instrumentele. Iar lucrurile pe care nu reuşeau să le răpească şi să le ascundă, le umpleau cu „surprize“.

Printre „surprize“ se aflau şi „chibriturile suedeze“, cunoscute încă din războiul mondial trecut. Ele erau fabricate în laboratorul Institutului de chimie tehnologică din Krasnodar, sub conducerea profesorului Jdan-Puşkin. Mai erau şi mine chimice portative şi „geamantănaşele“ noastre pe care le încercasem de atîtea ori. Intorcîndu-se din zborurile lor de recunoaştere, piloţii sovietici raportau adesea despre vase germane, plecate din Anapa, care ardeau pe mare.

Armata Roşie se apropia din ce în ce mai mult de oraş. Lingă Raevskaia se desfăşurau lupte crîncene. Nemţii înţeleseră că zilele lor la Anapa erau numărate.

Maiorul Mattel, comandantul oraşului, dădu ordin ca toţi arestaţii să fie lichidaţi.

Cei de la gestapo nu îndrăzniră să-i împuşte pe deţinuţi în oraş. Ei aleseră pentru execuţie un sector pustiu al stepei, dincolo de vii. O parte din partizanii lui Dubineţ se ascunseră în apropierea acestui sector. Dubineţ plănui un act de curaj şi de îndrăzneală care trebuie povestit.

Primul camion cu arestaţi îşi descărcă încărcătura de condamnaţi şi plecă îndată înapoi. Escorta care rămăsese cu condamnaţii le porunci să se dezbrace şi să înceapă să sape groapa. Nemţii se aşezară la o parte.

Marinarii lui Dubineț apărură deodată de după un morman de pietre din apropiere. Ei purtau numai tricouri vărgate pentru ca nemții să știe cu cine aveau de-a face. Fără să scoată o vorbă, amenințători, cu cuțitele în mînă, ei se năpustiră asupra nemților care nu apucară să tragă un foc de armă.

Al doilea camion sosi peste scurt timp din oraș la locul execuției. Fasciștii sosiți cu camionul văzură groapa, iar în groapă cadavre dezbrăcate pe jumătate, acoperite în grabă cu pămînt. Unde era însă escorta ?

Nemții erau nedumeriți, neștiind ce să facă. Timp de așteptat nu era. La răsărit se auzea artileria sovietică bubuind din ce în ce mai aproape. În sfîrșit dădură pe arestați jos din camion și se pregăteau acum să săvîrșească mîrșăvia pe care o aveau în gînd, cînd deodată o salvă de foc răsună de după pietre. Nemții se repeziră spre camion. Marinarii lui Dubineț se repeziră și le tăiară drumul. Prinseră a bubui grenade, se încinse o scurtă încăierare corp la corp, și noi cadavre de hitleriști fură aruncate în groapă. Arestații, atît de neașteptat salvați de la moarte, se ascunseră în gropi...

La douăzeci și unu septembrie, ocolind barajele de mine, tancurile sovietice se apropiară de oraș. Vasele sovietice țineau portul sub un foc violent. Camuflate sub o perdea de fum, ele plecară în larg dar, odată cu căderea nopții, apărură iar, deschiseră încă o dată focul asupra țărmului și debarcară un grup de infanterie maritimă, înarmat cu pistoale automate. Lupta se încinse pe malul mării, la marginea orașului.

Maiorul Mattel, comandantul neamț al Anapei, dădu ordinul să se dea foc orașului.

Pe străzi, apărură nemți cu torțe aprinse. Dar partizanii trăgeau în ei de după colțuri, de după porți, din subsoluri și poduri. Cu cuțitele în mînă, adolescenții lui Dubineț se năpustiră asupra incendiatorilor. Dubineț, în fruntea „gărzii sale de marinari“, atacă iar închisoarea.

Cei de la gestapo, care știau că nu vor fi cruțați, se apărară pînă la ultimul cartuș. Dar putea oare să fie stăvilită mînia marinarilor ?

Marinarii năvăliră în coridoarele închisorii și smulseră zăvoarele și lacătele de la ușile celulelor. Rîzînd și plîngînd în același timp, arestații își îmbrățișau eliberatorii.

Un glonte nemțesc rătăcit îl răni grav pe Dubineț, care fu pus pe-o targă. Marinarii porniră încet și solemn cu comandantul lor pe străzile orașului. În întîmpinarea lor venea primul

tanc sovietic. Tancul se urcă pe trotuar, iar tanchistul stînd în picioare în turela deschisă, salută.

Deasupra închisorii luate cu asalt, deasupra portului Anapa, deasupra orașului eliberat, fîlfîiau mîndre în bătaia vîntului steagurile roșii sovietice...

Nemții se retrăgeau înspre apus, dincolo de extrema dreaptă a frontului nostru, trecînd cu greu Kubanul în locul unde brațul drept al fluviului se varsă în limanul Ahtanizovski.

Grupul lor de nord se îndreptă spre plaja care se întindea de la răsărit spre apus ca o limbă îngustă de nisip între liman și Marea de Azov. Nemții mai nădăjduiau să se poată îmbarca acolo și să plece în Crimeia.

În acest loc însă, unde pe sute de metri spre larg se întinde o zonă de mică adîncime cu fund nisipos, vasele nu se puteau apropia de mal. Pînă și bărcile mici de pescari se vedeau clar de sus pe fondul nisipului de culoare deschisă ; și aviația noastră împiedica îmbarcarea nemților.

Atunci nemții se îndreptară pe limba îngustă de nisip spre apus. Acolo lucrau însă plantatorii de mine ai lui Kiril Stepanovici, care își așezau minele pe drumurile și potecile plajei, și unitățile nemțești de avangardă se opreau dînd peste mine.

Comandamentul fascist recurse atunci la pioneri. Pionerii cercetară cu minuțiozitate fiecare cărărușă cu detectoarele de mine și nu găsiră nimic. Coloanele nemțești se puseră iar în mișcare, dar formații de avangardă, camioane cu obuze, automobile de stat major, cu caroseriile turtite ca vai de lume, săriră în aer. Minele puse acolo erau la fel cu acelea pe care detașamentul nostru le folosise cu succes în regiunea munților. Cum nu conțineau nici un gram de metal, ele nu puteau fi descoperite cu detectoare obișnuite.

Astfel blocă Kiril Stepanovici plaja și nemții umblară încă multă vreme ca zăpăciți pe această limbă îngustă de nisip între mare și liman, neștiind pe unde să iasă.

În vremea asta în răsărit bubuiau din ce în ce mai clar și din ce în ce mai tare salvele artileriei unităților sovietice în ofensivă.

Nemții căutau să răzbată spre apus de-a lungul malului de sud al limanului Ahtanizovski. Acolo se întîmplă însă întocmai același lucru : tot așa explodară minele, tot așa de zadarnic rătăciră pionerii nemți cu detectoare de mine, pe cărărui. Mereu izbucneau explozii și săreau în aer soldați, tunuri, camioane. Nemții umblau ca nebuni, cînd pe o cărare, cînd pe alta, cău-

tînd să iasă din această cumplită mlaştină şi ca şi dincolo, pierzînd armament mecanizat, arme, convoaie.

În jur se întindea împărăţia stufului. Vîntul legăna măciuliile pufoase. Din pricina freamătului neîntrerupt al stufului, nemţilor li se părea mereu că aud paşi de partizani care se furişau. Din cînd în cînd răsuna cîte o rafală de pistol-mitralieră, urmată îndată în apropiere de împuşcături dezordonate... Dar nu era nimeni... Nu era decît stuful tăcut, care se legăna în vînt...

Trupele sovietice împingeau puternic pe nemţi spre limanul Staro-Titarovski.

Nemţii se aruncau în apă. Dar degeaba nădăjduiau ei să treacă prin vad această mlaştină puţin adîncă, acoperită cu stuf. La cîţiva paşi de mal, se scufundau. Şi sute de soldaţi nemţi pieriră în stufărişul des al limanului Taman...

Restul plutonului lui Semenţov lucra mai la sud, în împrejurimile Iurievului, unde se încrucişau drumurile care veneau de la Varenikovskaia şi de la Gastogaevskaia.

Partizanii se strecurară cu greu pînă la şosea. Nemţii instalaseră posturi la distanţe mici; în tufişuri erau aşezate ambuscade; patrule nemţeşti cercetau zi şi noapte drumul, căutînd mine. Luptătorii lui Semenţov izbutiră totuşi să împrăştie prin făgaşe o mulţime de „arici“ de patru centimetri care străpung anvelopele şi „împunsăturile lor de ac“ opriră torentul transportului nemţesc revărsat spre apus. Nemţii încercau să ocolească îngrămădirile de maşini care se formaseră şi, lăsînd drumul mare, o luară de-a dreptul pe cîmp. Dar mergînd prin iarbă ei săriră în aer pe minele romîneşti pe care partizanii lui Semenţov puseseră mîna în depozitele părăsite de romîni în retragere.

Nemţii se întoarseră îndărăt. Acolo însă unde „aricii“ opriseră coloana de transport, începuse deja focul: paraşutiştii aruncară o ploaie de grenade şi sticle cu lichid inflamabil peste camioane.

Flancgărzile nemţeşti izbutiră să-i încercuiască pe partizanii lui Semenţov şi să le taie retragerea. Partizanii îşi vîndură scump viaţa. Semenţov şi rămăşiţele plutonului său pieriră în această luptă inegală. Dar avioanele de bombardament sovietice se şi aflau în zbor, venind dinspre răsărit, spre „focuşorul“ pe care îl aprinseseră partizanii...

În urma unui ordin al lui Slavin, Podanko fu debarcat pe limba îngustă de nisip care despărţea limanul Viteazevski de Marea Neagră. Pe această limbă de nisip se retrăgeau unităţile nemţeşti din regiunea Anapei. Ele căutau să ajungă la staniţa Blagoveşcenskaia, la capătul de nord al limbii de nisip unde

fusese pregătită îmbarcarea. Însă şi acolo se repetă cam acelaşi lucru care se petrecuse pe limba de nisip de la Ahtanizovskaia.

Podanko mînă limba de nisip. Şuvoiul maşinilor nemţeşti se opri. Căutînd să ocolească sectoarele minate, nemţii cotiră în stufărişul înalt şi des şi săriră din nou în aer pe minele antitanc şi pe cele împotriva infanteriei, cum şi pe minele romîneşti, aşezate de partizani.

Noaptea, bărci uşoare de pescari se strecurau prin stufăriş şi alunecau fără zgomot în liman. Ele debarcau pe mal pe luptătorii lui Podanko. Autocisternele nemţeşti se aprindeau, camioanele nemţeşti ardeau, iar avioanele sovietice, atrase de focurile aprinse de Podanko, zburau pe deasupra lor. Nemţii se retrăgeau încet pe limba de nisip spre Blagoveşcenskaia, semănînd în urma lor armamentul şi trenurile regimentare.

La sfîrşitul lui septembrie, printr-o lovitură combinată, venind şi de pe uscat, şi de pe mare, cu trupe debarcate, unităţi sovietice ocupară Blagoveşcenskaia.

Un batalion de hitlerişti fu nimicit şi multe trofee capturate. Grupuri răzleţe de nemţi, despărţite de forţele lor principale, rămaseră pe limba de nisip. Podanko primi ordinul să facă o recunoaştere ca să se informeze asupra situaţiei. Noaptea, bărcile de pescari se strecurară fără zgomot prin stufăriş. Într-o barcă era Ania Certoleas împreună cu Podanko.

Din noaptea aceea memorabilă din curtea închisorii, această fată slăbuţă se făcuse pistolar şi intrase în grupul de recunoaştere îndepărtată, al lui Podanko. Acum Ania opera totdeauna alături de omul pe care îl iubea, aruncau împreună în aer cu grenadele maşini nemţeşti şi din toată înfăţişarea ei se vedea că nu-i pe lume fată mai fericită decît dînsa..

Era şi acum cu el în barcă. Bărcile tovarăşilor veneau în urma lor prin stuf. Încă trei-patru zile şi Tamanul avea să fie, în sfîrşit, liber. Iar după aceea venea victoria! Atunci Ania nu se va mai despărţi niciodată de Podanko.

Bărcile acostară. Malul era pustiu. Cercetaşii debarcară şi începură să înainteze pe limba de nisip cu băgare de seamă, căutînd să nu facă zgomot. Ania venea la cîţiva paşi în urma lui Podanko.

Din stînga se auzi un foşnet şi un soldat neamţ cu automatul se ridică din stuf, ţintindu-l pe Podanko. Ania se repezi înainte şi... rafala destinată lui Podanko, o doborî...

În noaptea aceea Podanko se bătu cu furie. Nici un neamţ peste care dădură cercetaşii nu rămase în viaţă.

Podanko se întoarse la ai lui, şi coborî din barcă ducînd-o în braţe pe Ania, moartă...

Am aflat mai tîrziu de la tovarăşii lui, că se făcuse de nerecunoscut, atît de mult îl schimbase întîmplarea din noaptea

aceea. Era veșnic trist, tăcut, închis. Prietenii înțelegeau ce se petrecea în sufletul lui și-l lăsau în pace...

Sub loviturile Armatei Roșii, diviziile nemțești, tot mai arătîndu-și din cînd în cînd colții, se retrăgeau spre nord-vest.

Trecînd pe malul limanului Kizimtașski, unitățile germane din stanița Vîșne-Steblievskaia începură să se îmbarce pe vase cu fundul plat și pe șlepuri de debarcare.

Slavin ordonă lui Kiril Stepanovici să împiedice îmbarcarea. Spre mirarea nemților, locuitorii staniței începură să-i ajute bucuros să se îmbarce. În special tineretul manifestă foarte multă rîvnă: flăcăi și fete munceau zi și noapte la îmbarcare. Dar chiar primele vase plecate din staniță se aprinseră în larg, indicînd aviației noastre cu norii de fum albastru care ieșeau din ele direcția urmată.

Nemții înțeleseră îndată cauza incendiilor: de vină erau tot aceleași „chibrituri suedeze". Vreo zece tineri din staniță fură împușcați de nemți. Îndată cartierul cheiului a fost încercuit de soldați înarmați cu automate, iar la îmbarcare lucrau acuma numai soldați nemți.

Văzînd asta, Kiril Stepanovici întreprinse o operațiune riscantă.

Noaptea era întunecoasă și dinspre larg bătea vîntul. Nemții se temeau de atacuri aeriene și nici pe mal, nici pe mare nu era o luminiță. Pe chei se auzeau ordine scurte, pași grei răsunînd pe schelele de coborîre și macarale scîrțîind în întuneric. Vreo cincisprezece lotci de pescari, lungi, înguste și repezi, veneau fără zgomot din largul limanului. In bărci erau luptătorii lui Kiril Stepanovici și pescarii din staniță, urmașii glorioșilor cazaci zaporojeni de pe vremea Seciului.[1]).

Ceva mai la o parte de chei, se conturau siluetele întunecate ale vaselor germane ancorate care așteptau îmbarcarea. Dintre acestea ieșea în evidență un vas mare cu două catarge, care aruncase ancora departe de mal și se legăna pe valurile negre.

Lotcile se răzlețiră într-un arc întins, a cărui coardă era malul și în care intrau toate vasele ancorate acolo. Lotcile căzăcești înguste lunecau lin pe apă și nici chiar ochii ageri ai marinarilor nu le puteau zări în întunericul de nepătruns al nopții.

Cîteva lotci se apropiară de primul vas. Pescarii se cățărară pe punte ca niște pisici și se năpustiră cu cuțitele în mînă asu-

---

[1]) *Seci* — denumirea organizației căzăcimii zaporojene care a existat în sec. XVI—XVIII. (N. red. rom.)

[2]) Intră! (în limba germană.) (N. trad.)

pra echipajului vasului. Atacul fusese, atît de năvalnic încît primul vas fu capturat fără să se fi tras nici un singur foc de armă.

Pe vasul vecin lucrurile luară însă o întorsătură mai proastă. Un soldat neamţ apucă să arunce o grenadă. Grenada explodă cu zgomot pe punte şi aprinse un balot care fu numaidecît cuprins de flăcări.

Pe mal izbucni alarma. Deasupra limanului se înălţau rachetele una după alta, inundînd cu o lumină orbitoare vasele ancorate şi bărcile uşoare ale pescarilor.

Echipajele nemţeşti deschiseră focul. Cu o furie mută, pescarii se repeziră la abordare. Ei se căţărau pe punţi tot aşa ca şi strămoşii lor, cazacii zaporojeni, care atacau pe vremuri vasele turceşti. Loviţi de gloanţe, pescarii căzură în mare; bărcile, străpunse de grenade, se scufundară. Din întunericul nopţii se iveau însă mereu alte lotci care abordau vasele şi noi lupte se încingeau pe punţi.

Nemţii de pe mal nu ştiau ce să facă. De tras cu tunurile nu îndrăzneau să tragă, de teamă să nu lovească în propriile lor vase. Motorul vedetei rapide pe care o aveau se defectase şi nemţii nu izbuteau deloc să-l pună în mişcare. Rachetele luminoase tot mai atîrnau în noapte luminînd limanul ca ziua.

Lupta se apropia de sfîrşit. Cinci vase fuseseră deja capturate. Rămăsese vasul cu două catarge, un vas cu puntea înaltă. Echipajul lui era bine înarmat şi se bătea cu disperarea celor care se ştiau sortiţi morţii.

Pescarii se repeziră de trei ori la abordare, şi de trei ori nemţii îi aruncară în mare.

Venirea lui Podanko, care ajunse la vreme cu partizanii lui rămaşi în viaţă, hotărî rezultatul luptei. Podanko se urcă pe vas căţărîndu-se pe lanţul ancorei. În faţa lui se afla mitraliera nemţească care scuipa foc asupra partizanilor lui Kiril Stepanovici care atacau acum a patra oară vasul.

Podanko aruncă o grenadă şi mitraliera amuţi. Nemţii se zăpăciră. Partizanii se folosiră de zăpăceala care urmă şi se urcară pe punte. Începu o luptă corp la corp, cu cuţitele, cu paturile puştilor, cu pumnii. Podanko era pretutindeni unde era lupta mai mare şi se bătea ca turbat.

Nu trecu mult şi acest vas trecu şi el în mîinile partizanilor. Podanko zăcea mort lîngă cabina căpitanului, printre mormanele de cadavre ale duşmanilor.

Atacatorii nu mai puteau întîrzia. Fiecare clipă era preţioasă. Pescarii tăiară lanţurile ancorelor şi plecară în plină viteză spre ieşirea din liman în larg.

Cînd vedeta nemţească porni în sfîrşit în urmărirea lor, vasele capturate de pescari se aflau deja în strîmtoare. Izbucniră

explozii. Limbi de foc se înălţară deasupra vaselor. Abia atunci nemţii înţeleseră planul pescarilor; aceştia vroiau să scufunde vasele în trecătoarea asta îngustă cu apă puţin adîncă şi să blocheze ieşirea din liman.

Bateriile de coastă ale nemţilor deschiseră focul. Obuzele loveau vasele cuprinse de flăcări, ridicau coloane de apă, scufundau bărcile de pescari care se îndepărtau de vasele aruncate în aer.

Pescarii se aflau acum sub două focuri: vedeta nemţească îi secera cu mitralierele, bateriile de coastă trăgeau asupra lor. Pînă şi stufărişul salvator era încă departe şi bărcile de pescari se duceau la fund una după alta.

Din fericire, un obuz nemţesc rătăcit tăie prora vedetei. Cîtva timp bateriile încetară focul şi ultimele trei bărci de pescari izbutiră să ajungă în stufăriş.

. . . .

Lupta asta mi-a istorisit-o un pescar bătrîn din Taman care luase parte la operaţie. Pescarul mi-a înşirat numele celor care pieriseră. Erau mai mulţi decît aceia care rămăseseră în viaţă.

Pescarii-eroi executaseră cu cinste ordinul primit. După noaptea aceea de pomină, nici un vas nemţesc nu mai ieşi din liman.

* *

În ziua de două octombrie, în urma unei lupte crîncene, trupele sovietice ocupară staniţa Staro-Titarovskaia.

Grupul nemţilor din Taman era tăiat în două. Înainte chiar ca inamicul să-şi fi venit în fire, Armata Roşie îi dădu o nouă lovitură: trupele debarcate pe limba de nisip de la Bugaz, ocupară prin luptă fortificaţiile dintre limanul Ţokur şi Marea Neagră.

Lupta se desfăşura acum în apropierea oraşului Taman, însă, cu toate atacurile dese ale aviaţiei noastre, portul Taman lucra zi şi noapte şi nemţii continuau cu încărcarea pe vase şi pe şlepuri a materialului de război.

In partea de răsărit a Tamanului, mai aproape de golf, pe o movilă înaltă care cobora spre mare, se afla un şir de rezervoare de carburanţi, îngropate pe jumătate în pămînt. Şanţuri înguste, săpate de curînd, se îndreptau de la rezervoare spre mal. Nemţii aveau, se vede, intenţia ca, plecînd din oraş, să verse în ultimul moment petrolul în mare.

Pescarii din Taman aflară acest lucru şi se neliniştiră. Dacă nemţii şi-ar fi realizat planul, golful din Taman rămînea fără peşte; peştii din golf ar fi pierit iar alţii n-ar mai fi venit multă vreme din larg. Aşa că pescarii l-au rugat pe Kiril Ste-

panovici să împiedice acest plan al hitleriştilor şi să dea foc rezervoarelor.

De partea cealaltă a orăşelului, chiar lîngă mal, în apropierea cheiului, era un rînd de depozite enorme de muniţii aduse acolo de nemţi în vederea noii ofensive împotriva Kubanului, pe care o proiectau. Nemţii transportau în grabă muniţiile în Crimeia. Tot mereu ancorau la chei vase care încărcau muniţiile.

Kiril Stepanovici ştia că nemţii păzeau cu străşnicie depozitele şi rezervoarele de carburanţi, pe care le împrejmuiseră cu sîrmă ghimpată şi ale căror gărzi le întăriseră.

Noaptea, un grup mic de partizani, camuflat cu grijă, porni tîrîş spre depozitele cu petrol. O parte din ostaşi trebuiau să atragă asupra lor atenţia gărzii printr-un atac frontal, în timp ce ceilalţi, ocolind pe la spate depozitul, trebuiau să incendieze rezervoarele.

Primele împuşcături alarmară pe nemţi. Garda se repezi afară pe uşile şi pe ferestrele clădirii unde se afla cancelaria. La locul de trecere prin reţelele de sîrmă ghimpată începură împuşcături înverşunate.

Surpriza atacului şi impetuozitatea loviturii frontale atraseră grosul gărzii spre poarta principală şi spre cancelarie şi dădură celui de al doilea grup de partizani putinţa să se strecoare nevăzut spre reţelele de sîrmă. Partizanii tăiară reţelele de sîrmă ghimpată şi se repeziră cu grenadele spre rezervoare. Îndată după aceea prinseră a izbucni exploziile înfundate ale grenadelor şi se auzi sunetul sticlelor cu lichid inflamabil, sfărîmate. O flacără izbucni şuierînd pe locul unde era depozitul de petrol. Flăcările se înălţară spre cerul învăluit de un fum negru şi de reflexe purpurii, într-o uriaşă coloană de foc care lumina ţărmul, oraşul şi vasele care se aflau departe, în larg...

Grupul de partizani însărcinat să atace depozitele cu muniţii zăbovise puţin şi se apropia de depozite cînd pe ţărm petrolul ardea deja. Santinelele nemţeşti observară pe partizani şi dădură alarma. Partizanii se repeziră, căutînd să străbată reţelele de sîrmă şi să ajungă la o distanţă potrivită pentru grenade. Ocolind barajul, o gardă nemţească se repezi în faţa lor, încercînd să nu-i lase să se apropie de sîrmă. Aproape în acelaşi timp cîteva mitraliere intrară în acţiune.

Partizanii cădeau, seceraţi de gloanţe. Răniţii îşi încordau ultimele puteri şi trăgeau în nemţi, căutînd să atragă asupra lor focul gărzii şi să dea tovarăşilor putinţa să ajungă la reţelele de sîrmă.

Rafalele de mitralieră scoaseră din luptă aproape pe toţi oamenii lui Kiril Stepanovici. Numai doi din ei izbutiră să ajungă pînă la reţele.

Două explozii de grenade antitanc răsunară şi ecoul lor se contopi cu bubuitul depozitului aruncat în aer. Părea că trag sute de tunuri: erau obuzele nemţeşti care explodau, şi care semănînd în jurul lor distrugere şi moarte dărîmară cheiul, făcură ţăndări toate instalaţiile de acostare, scufundară vasele ancorate la chei şi aprinseră cazematele...

Zdrobind ultima rezistenţă a nemţilor pe înălţimile din faţa Tamanului, unităţile sovietice de avangardă pătrunseră luptînd în oraş în dimineaţa de trei octombrie. In acelaşi timp, grupuri de marinari debarcară pe ţărmul de la Taman. Printr-un atac vijelios, trupele debarcate distruseră barajele nemţeşti de pe litoral şi căzură în flancul unităţilor nemţeşti care apărau oraşul.

Soarta Tamanului fusese hotărîtă. Lupta se desfăşura acum pe străzile oraşului. In port, obuzele continuau să explodeze. O mulţime de nemţi, înnebuniţi, se aruncară în apă şi alergară multă vreme pe fundul puţin adînc al golfului, după ultimele vase care plecau în larg...

Kiril Stepanovici şi Slavin izbutiră să strîngă în jurul lor o mînă de partizani care scăpaseră cu viaţă din ultimele lupte şi se ascundeau acum prin desişul de sălcii şi de lozii şi se strecurară cu ei pînă la limba de nisip de la Ciuşka. De acolo îi venea mai uşor lui Slavin să păstreze legătura cu Berejnoi, care îşi continua „vînătoarea liberă", şi să dea ultima lovitură podului de pontoane pe care îl aruncaseră nemţii peste strîmtoarea Kerci — între Taman şi Crimeia.

Acest pod se afla de mult sub „supravegherea" paraşutiştilor lui Slavin. Îndată după debarcarea detaşamentelor de paraşutişti de la Volcie Vorota, un grup de semnalizatori din plutonul lui Kiril Stepanovici fusese trimis acolo. Semnalele lor luminoase dădeau putinţă aviaţiei noastre de bombardament să-şi acopere cu dibăcie ţintele cu bombe.

Nemţii organizară o razie cu o mare desfăşurare de forţe, încercuiră pe semnalizatori şi-i împuşcară pe toţi pînă la unul. Totul s-a întîmplat atît de repede şi de neaşteptat încît nici Slavin, nici comandamentul nostru nu ştiură multă vreme de asta; mai ales că semnalele luminoase continuară să izbucnească în fiecare noapte lîngă strîmtoare. O bucată de vreme, piloţii noştri nici nu bănuiră că aruncau bombele lor în larg, urmînd semnalele false ale nemţilor.

Pierzînd legătura cu semnalizatorii, Kiril Stepanovici îşi trimise partizanii spre strîmtoare, dîndu-le ordin să arunce podul în aer. Cum nemţii împrejmuiseră toate căile de trecere spre Cri-

meia cu un cerc nepătruns de cazemate, de cîmpuri de mine şi de sîrmă ghimpată, era cu neputinţă să ajungi la pod pe uscat. Nu le rămînea partizanilor decît o singură cale, pe apă.

Un partizan oarecare îşi aduse aminte de ce le spusese odată fiul meu Valentin la filiala din Krasnodar a şcolii noastre din Planceskaia. Într-una din diversiunile lui, ţinîndu-se de cadavrele care pluteau în jos pe rîu, ajunsese înotînd fără să-l fi observat nimeni pînă la stîlpii podului şi aruncase podul în aer. Partizanii se hotărîră să încerce şi ei acest mijloc destul de riscant. Cadavre erau pe mal cît lumea.

La început, totul merse bine: vîntul era favorabil şi plantatorii noştri de mine, ţinîndu-se de cadavre, se apropiau din ce în ce mai mult de pod.

Deodată însă, vîntul îşi schimbă direcţia. Vrînd-nevrînd, plantatorii de mine se văzură nevoiţi să bată apa cu braţele şi tocmai atunci, parcă dinadins, reflectoarele nemţeşti începură să scotocească apa. La o distanţă de cîteva zeci metri de la pod, santinelele nemţeşti observară pe cei care înotau. Izbucniră rafale de pistoale automate; mitralierele începură să rîpîie. Reflectoarele nemţilor nu scăpau de sub razele lor grupul de viteji care înotau printre cadavre.

Nici un plantator de mine nu izbuti să ajungă la pod; toţi fură împuşcaţi de nemţi...

Noaptea, făcîndu-şi raidul lor obişnuit şi atîrnînd în cer deasupra strîmtorii „candelabre“ de rachete luminoase, piloţii noştri văzură cum coloanele de transport nemţeşti înaintau pe apă ca o panglică neîntreruptă. Parc-ar fi mers pe un pod invizibil.

Slavin trimise de trei ori cercetaşi spre pod însă nici unul din ei nu se mai întoarse. Abia a patra oară, Slavin izbuti să afle că nemţii instalaseră pe sub apă, cam la jumătate de metru adîncime, un pod care unea malurile strîmtorii.

Avioanele noastre treceau în valuri pe deasupra strîmtorii. Sute de bombe cădeau. Era însă greu să zăreşti podul, şi el rămînea întreg şi nevătămat.

Slavin îşi bătu capul multă vreme cum să distrugă acest pod sub apă.

Berejnoi, care sosise tocmai atunci la mal cu vedetele lui ca să ia explozibil, veni la el. Cei doi partizani se sfătuiră multă vreme, dar nu izbutiră să născocească nimic.

In amurg, vedetele lui Berejnoi plecară iar în larg.

După miezul nopţii, ele observară un vas mare de transport nemţesc care plecase de la Temriuk şi se îndrepta spre Crimeia. Vedetele se învîrtiră în jurul vasului cel puţin o oră ferindu-se să nu cadă în cursă şi după ce se convinseră că vasul de transport mergea fără escorta obişnuită de vedete blindate, hotărîră

să-l atace. Luînd viteză, vedetele lui Berejnoi porniră repede să taie drumul vasului de transport.

Observînd că era urmărit, vasul schimbă direcția : el se îndreptă spre podul care trecea peste strîmtoare, apărat de bateriile de coastă și de vedetele de pază care patrulau fără întrerupere lîngă pod.

Vedeta de sub comanda aghiotantului lui Berejnoi, ajunse din urmă în plină viteză vasul de transport. Căpitanul și cîrmaciul vasului fură uciși cu o rafală de mitralieră. Peste cîteva clipe, puntea vasului se goli. Vedeta lui Berejnoi abordă, și plantatorii de mine își isprăviră treaba repede și iscusit. Se vede însă că radiotelegrafistul neamț apucase să dea semnale de alarmă, căci imediat razele reflectoarelor nemțești începură să alerge pe mare. Ele se încrucișară deasupra vasului de transport care mai continua să meargă spre pod și descoperiră două vedete mici care se învîrteau pe lîngă vas.

În aceeași clipă, lăsînd în urma lor valuri de spumă albă, vedetele de pază nemțești se repeziră în ajutorul vasului de transport și bateriile nemțești deschiseră focul.

Virînd brusc, Berejnoi dădu ordin de retragere. Însă deodată, pe vedeta aghiotantului motorul amuți. Berejnoi se apropie de vedeta tovarășului și-i trimise pe mecanicul său, un mecanic tractorist foarte priceput.

Reparația nu dură decît cîteva clipe. Reflectoarele nemțești continuau să țină vedetele sub razele lor albastre concentrate, în timp ce bateriile de pe litoral trăgeau cu tot mai multă înverșunare. De jur-împrejur explodau obuzele nemțești, ridicînd coloane de apă, pe punțile vedetelor cădeau morți și răniți, iar vîntul puternic de nord-est mîna vedetele spre pod, în bătaia tunurilor nemțești.

În cele din urmă, motorul celei de a doua vedete începu să meargă. Puteau pleca. Dar era prea tîrziu. Vedetele erau prinse în capcană. În spate, tăindu-le drumul spre mare, vedetele de vînătoare germane alergau cu iuțeala vîntului. Din dreapta și din stînga bubuiau bateriile de coastă.

Nu exista nici o ieșire. Deodată Berejnoi își aduse aminte ce vorbise el cu Slavin despre podul pe care-l făcuseră nemții sub apă.

— Înainte, spre pod! — ordonă el. — pentru patrie!

Kiril Stepanovici observa de pe mal acest atac vijelios.

În față, la voia întîmplării, apucînd cînd într-o parte, cînd în cealaltă, mergea în plină viteză vasul de transport nemțesc care își pierduse direcția, dar a cărui mașină lucra mai departe. Vedetele noastre, inundate de lumina orbitoare a reflectoarelor, zburau ca vîntul și-l ajunseră din urmă.

La cîrma vedetei din faţă stătea Berejnoi, care ţinea locul cîrmaciului ucis. Amîndouă vedetele erau cufundate sub linia de plutire şi valurile loveau bordul găurit, dar mecanicii storceau tot ce se mai putea din motoarele lor, şi vedetele alergau spre pod, lăsînd în urma lor o dîră de spumă albă. În jurul lor se înălţau şi cădeau coloane de apă ridicate de exploziile care le încadrau...

Vasul de transport nemţesc ajunse cel dintîi la podul de sub apă. Colosul întunecat se izbi de pod. Izbucni o explozie. Erau minele aşezate de Berejnoi pe vasul de transport. Aproape în acelaşi timp, în dreapta şi în stînga vasului de transport, vedetele noastre se izbiră şi ele de pod.

Cele trei explozii se contopiră aproape în una singură. Explozia sfărîmă podul în bucăţi, aruncînd înlături partea de lemn a pontoanelor şi zvîrlind în apă plăcile grele ale blindajului. Razele reflectorului alunecau pe suprafaţa agitată a apei. Bateriile de pe litoral trăgeau întruna...

În zorii zilei de nouă octombrie, nemţii primiră lovitura de graţie: ultima linie de apărare a căilor de acces la fîşia îngustă a limbii de nisip Ciuşka fusese străpunsă, „Ilici", cealaltă limbă de nisip, fusese ocupată şi trupele noastre ajunseră la ţărmul strîmtorii Kerci.

Nemţii umblau înnebuniţi de groază pe limba de nisip, se aruncau în mare, se agăţau de sfărîmăturile şlepurilor...

La unsprezece octombrie am ajuns la capătul limbii de nisip Ciuşka.

Slavin, Kiril Stepanovici şi vreo zece luptători de-ai lui stăteau lîngă mine.

În faţă, la apus, se vedea vag malul Crimeii, ocupat încă de nemţi. Iar aici, pe limba de nisip, pe ultimul metru pătrat de pe pămîntul Tamanului zăceau cadavre nemţeşti.

— Uite, — spuse încet Slavin, — cît de spasmodic sînt zgîrcite degetele acestui neamţ. A strîns un pumn de pămînt de-al nostru şi vrea parcă să-l ducă pe lumea cealaltă.

Alături era încă un neamţ, cu capul în apă, cu piciorul strîns sub trup, cu braţele desfăcute. Glonţul îl surprinsese în clipa cînd fugea în neştire, cuprins de panică. Aşa încremenise pe nisip, ca un bandit şi un hoţ laş care fugea de pedeapsa poporului rus, cuprins de mînie.

Epilog

Am păstrat fotografia făcută în ziua întoarcerii detaşamentului din munţi la Krasnodar.

Fotograful ne-a fotografiat pe Elena Ivanovna şi pe mine, lîngă casa noastră. Stăm în picioare, în plin echipament de partizani — cu haine de piele şi cizme înalte, cu pistoale mitralieră, porthărţi şi pistoale. În spatele nostru, pe perete, ca un simbol al casei noastre pustii şi părăsite, atîrnă vrejurile desfrunzite ale viţei sălbatice.

De cîte ori privesc această fotografie, inima îmi îngheaţă fără voie: îmi aduc aminte cum ne-a lipsit în ziua aceea, amîndurora, multă vreme curajul să urcăm cele cîteva trepte de piatră pînă pe terasă şi să intrăm în odăile pustii, jefuite şi pîngărite de nemţi...

Da, casa noastră era pustie... Rămăsesem singuri cu durerea noastră! Aşa ne gîndeam noi în primele zile după ce ne-am întors. Ar fi fost însă cumplit, şi foarte dureros dacă ar fi fost adevărat. Curînd însă, eu şi cu Elena Ivanovna am înţeles, şi n-am înţeles numai cu raţiunea ci am simţit şi cu inima că nu eram singuri. Şi asta este tot ce e mai însemnat şi mai preţios! Nu eram singuri. Întreg poporul nostru — poporul sovietic, bun, cu suflet ales — era cu noi. Durerea noastră era şi durerea lui. Zeci, sute, chiar mii de oameni, uneori cu totul necunoscuţi, ne-au întins o mînă de ajutor şi de prietenie frăţească, ne-au adresat cuvinte de dragoste şi de compătimire. Şi, în toate acestea am găsit un sprijin nemărginit...

Îmi aduc aminte că mă gîndeam cu groază cum să-i spun Maşei, soţiei lui Evgheni, că Evgheni a murit. În timpul cît Krasnodarul a fost ocupat de nemţi, Maşa, bolnavă şi slăbită se as-

cundea cu fetița ei pe la rude și pe la cunoscuți. Mai tîrziu a lucrat la „arsenalul ilegal". Mașa a trăit tot timpul sub amenințarea primejdiei de a cădea în mîinile gestapoului. Auzise că Evgheni ar fi grav rănit, dar nu știa că murise. Vrînd s-o cruț pe soția mea, m-am gîndit că trebuie s-o scutesc de obligația chinuitoare de a-i spune ea Mașei că Evgheni murise. La rîndul ei însă, Elena Ivanovna socotea că trebuia să mă scutească ea pe mine de această grea datorie. Pînă să mă gîndesc cum s-o pregătesc mai bine pe Mașa pentru această știre, Elena Ivanovna se duse la ea și-i spuse totul. Durerea noastră comună ne-a apropiat și mai mult de Mașa. Venea des la noi cu Innocika — nepoțica mea, care a adus multă lumină și bucurie în familia noastră îndoliată.

Cu încetul, casa noastră părăsită a început să se învioreze. Valentin, pe care îl crezusem multă vreme mort, s-a întors de pe front. Se îndreptase cu greu în urma unor răni grave, dar nu se gîndea la odihnă și — credincios temperamentului său neastîmpărat — s-a apucat imediat de lucru, cu aceeași înfrigurare și energie de care dăduse dovadă întotdeauna. Era cu noi și fiul nostru adoptiv, Valeri, luptător din detașamentul vecin de partizani, tînăr fără familie, rămas orfan de mic, pe care eu și cu soția mea l-am înfiat după întoarcerea la Krasnodar.

Soarta acestui nou membru al familiei este remarcabilă și merită să fie povestită. Valeri se născuse în stanița Pavlovskaia. Pe tatăl său, cazac de Kuban care luase parte la războiul civil, și care murise cînd Valeri avea abia un an și jumătate, nu-l cunoscuse. Maică-sa se remăritase, își refăcuse viața și în viața asta nouă a ei, uitase de băiat. Băiatul fusese crescut în cătunul lor de o mătușă. Cînd a izbucnit războiul, Valeri, care era pe atunci în clasa a zecea, a intrat în detașamentul de partizani, organizat de locuitorii staniței Pavlovskaia. A luat parte la cîteva operații și lupte, realizate în comun sub conducerea lui Evgheni de detașamentul nostru și de detașamentul din Pavlovskaia. Mai tîrziu, după moartea băieților mei, detașamentul de partizani din Pavlovskaia mi l-a trimis pe Valeri, ca pe unul din cei mai buni luptători ai lor, la „Școala superioară de minare". Valeri a absolvit școala cu nota „excepțional" și a obținut diploma de gradul întîi. Cît timp a stat în detașamentul nostru, Elena Ivanovna s-a atașat de dînsul. Acest tînăr înalt, spătos, timid și foarte sensibil, îi amintea într-un fel de Ghenea al nostru. Dealtfel, amîndoi fuseseră cam de aceeași vîrstă. Valeri se întoarse în detașamentul său, însă pentru puțin timp, deoarece comandamentul îl repartiză la detașamentul nostru. Această repartizare s-a făcut, în parte, pentru că comandamentul cunoștea dragostea Elenei Ivanovna pentru Valeri.

Era iarnă, şi Valeri rătăci multă vreme prin munţi, prin zăpadă şi pe viscol, pînă ce găsi cu greu detaşamentul nostru. Mai tîrziu mi-a scris într-o scrisoare:

„Pentru ce, rătăcind iarna prin păduri şi munţi, căutam cu atîta perseverenţă detaşamentul vostru? Căutam drumul care mă ducea la mama. Pentru ce nu m-am pierdut şi n-am îngheţat în pădure? Pentru că mi-am găsit o mamă!"

Da, Valeri îşi găsise o mamă, îşi găsise o familie! Valeri s-a legat de noi sincer şi dezinteresat, şi a început să ne iubească. A petrecut însă puţin timp cu noi, la Krasnodar. Războiul continua şi el voia să fie pe front; voia să răzbune moartea acelora pe care el — copil adoptiv — îi socotea fraţii lui. A plecat la şcoala de aviaţie şi a ajuns, prin muncă şi perseverenţă, comandant al unui bombardier greu, cu rază mare de acţiune...

Imi amintesc că în 1946, în clădirea destul de modestă a cabinetului de partid de la comitetul raional Stalin al P.C. (b) al U.R.S.S. a avut loc solemnitatea înmînării ordinului „Pentru victoria asupra Germaniei" tuturor partizanilor noştri.

Era o mare bucurie să te întîlneşti cu tovarăşii de luptă şi să le strîngi mîna. Cîte amintiri, cîte discuţii! Ne mai întîlnisem, bineînţeles şi înainte, dar acum era o bucurie şi o plăcere deosebită să-i vezi pe toţi împreună. Mă uitam la aceşti oameni, cu care mă împrietenisem pentru totdeauna şi mă gîndeam că şi azi, în viaţa paşnică, ei îşi îndeplineau tot atît de cinstit şi plini de abnegaţie datoria faţă de patrie, cum şi-o îndeplineau cu arma în mînă în pădurile din regiunea munţilor...

Iată-l pe Vetlughin, inginerul şef al combinatului „Glavmargarin", care lucra acum la Labinsk, ca director al celei mai mari fabrici de ulei din Kuban. Recolta de seminţe oleaginoase în Kuban fusese foarte bună în acel an, şi Gheronti Nikolaevici prepara pe atunci un ulei din seminţe de după război!...

Iată-l pe Viktor Ivanovici Ianukevici, comandantul plutonului întîi, căruia i se datorează mai bine de jumătate din succesele noastre de luptă. După întoarcerea la Krasnodar, el a plecat voluntar în armată şi a luat parte la luptele pentru eliberarea Crimeii. Rănit grav în Crimeia, în cursul unui bombardament, a fost evacuat într-o stare deznădăjduită cu un avion sanitar de către soţia lui, Maria Ianukevici. Acuma lucrează la Djanhot, ca director al sanatoriului combinatului „Glavmargarin", şi „veghează asupra Mării Negre", după cum spuneau glumind partizanii noştri.

Kiricenko, diversionistul viteaz, după ce a isprăvit cursul pentru ridicarea calificării, conduce atelierul de mecanică de precizie al combinatului „Glavmargarin".

Musiacenko, fostul meu locţiitor la detaşament, lucrează ca director comercial al combinatului de materiale de construcţie.

Pe Safronov, comitetul regional al partidului l-a trimis la reconstrucția uzinei electrice a raionului Krasnodar, inima energetică a Krasnodarului. Pentru îndeplinirea cu succes a acestei sarcini, Safronov a fost decorat cu ordinul „Drapelul Roşu al Muncii". Litvinov a îndeplinit o bucată de vreme funcțiunea de preşedinte al sovietului orăşenesc al Krasnodarului, şi pe urmă, în vederea accelerării reconstrucției combinatului, a fost numit director al acestui combinat. Inginerul Slaşciov este acum şeful centralei electrice de termoficare a combinatului. El a reconstruit clădirea aruncată în aer de nemți şi a terminat instalarea cazanelor şi a generatoarelor de mare putere. Centrala electrică de termoficare furnizează oraşului Krasnodar jumătate din energia produsă.

Inginerul Lusta, împreună cu Pricina, au reconstruit fabrica de ulei, o fabrică cu o capacitate de producție şi mai mare decît aceea de dinainte de război. Mai tîrziu a fost trimis să lucreze în străinătate. Inginerul Pricina s-a specializat în reconstrucția fabricilor de ulei, distruse de hitlerişti, care retrăgîndu-se, aveau intenția să lase la noi „o zonă pustie".

Konotopcenko, al doilea comisar al detaşamentului nostru, a plecat după întoarcerea la Krasnodar voluntar în armată. A absolvit şcoala de ofițeri, a luat parte la luptele de lîngă Odesa, de la Chişinău, şi la luptele din Romînia. Astăzi este locțiitorul şefului secției politice la o stațiune de maşini şi tractoare.

Dealtfel, ajunge! Această listă ar putea să mai fie continuată pe multe pagini. Viața noastră este bogată şi variată, şi nici unul din foştii mei tovarăşi n-a rămas fără vreun rost...

Am să spun aici şi cîteva cuvinte despre mine.

Realitatea noastră sovietică este admirabilă prin faptul că ea nu permite nimănui să se închidă într-însul, în durerea lui şi că mereu, în fiecare zi, în fiecare ceas, ea ne cheamă să participăm activ la viață. Aşa s-a întîmplat şi cu mine.

M-am întors din nou la muncă, în institut. Am fost numit director al institutului. Am fost nevoit să încep totul de la capăt: să adun pe studenți, pe profesori, să reconstruiesc clădirile şi laboratoarele chimice, să organizez în grabă producția de medicamente pentru frontul care încă se mai afla la cîțiva zeci de kilometri de Krasnodar.

Institutul îmi lua, bineînțeles, foarte mult timp; şi totuşi m-am apucat de o treabă cu totul nouă pentru mine, în care nu aveam nici cea mai mică experiență. Urmînd sfatul unor prieteni scriitori, şi în urma insistenței lor, am început, lucrînd noaptea, să scriu o carte despre partizani — mai exact, să prelucrez acele scurte însemnări pe care le începuse Evgheni şi pe care le-am continuat eu, chiar de pe vremea cînd aveam comanda detaşamentului de partizani. Am scris, refăcînd de multe ori şi revă-

zînd de multe ori cele scrise. In prefaţa acestei cărţi, am mai vorbit despre scopurile pe care le urmăream cînd am pus mîna pe condei.

Prima mea carte „Insemnările unui partizan" a fost editată de editura „Molodaia gvardia" în 1944. Atît critica, cît şi cititorii au întîmpinat cartea cu căldură. „Pravda", „Izvestia", „Komsomolskaia Pravda", revista „Bolşevik" şi alte ziare şi reviste au scris despre ea şi i-au închinat recenzii. Primeam şi primesc mereu din partea cititorilor foarte multe scrisori, care arată că această carte a găsit calea spre inima oamenilor sovietici. Ar putea oare un scriitor să dorească o recompensă mai mare pentru munca sa? Succesul primei cărţi m-a făcut să reiau condeiul şi să continui însemnările mele. Am pregătit a doua şi a treia carte din „Insemnările unui partizan", care au fost editate în primăvara anului 1947 de aceeaşi editură.

In mai 1945, Elena Ivanovna şi cu mine am avut prilejul să vizităm Moscova.

Inainte de plecarea la Moscova mi s-a dat la comitetul regional al partidului o însărcinare cu care trebuia să mă adresez lui Mihail Ivanovici Kalinin.

La ora fixată, însoţit de Elena Ivanovna, am intrat în cabinetul lui Kalinin. Mă aflam pentru a doua oară la Kremlin şi nu puteam totuşi să-mi înving emoţia care mă stăpînea numai la gîndul că eram în acest loc sfînt pentru orice om sovietic. Prima oară fusesem la Kremlin în noiembrie 1943, cînd primisem din mîna lui Mihail Ivanovici Kalinin ordinul „Lenin" şi diplomele de Eroi ai Uniunii Sovietice, acordate fiilor mei morţi. Fusesem atunci emoţionat de caracterul solemn al atmosferei şi zguduit de amintirile care mă năpădeau. Acum însă intram în cabinetul lui Mihail Ivanovici cu sentimentul că mergeam la un prieten, care îmi va comunica ceva foarte important pentru mine.

El ne-a întrebat, pe Elena Ivanovna şi pe mine, despre viaţa şi munca noastră, despre rudele noastre. Şi aceasta nu din simplă politeţă. In întrebările lui Mihail Ivanovici se simţea un interes real, pornit din inimă, pentru viaţa noastră.

Apoi îmi spuse:

— Piotr Karpovici, am citit cartea dumitale.

Am făcut fără să vreau un pas înainte... Aşa... Era tocmai ceea ce aşteptam din partea lui Mihail Ivanovici.

Mă întrebam oare ce-o să-mi spună?

— Socotesc că ai făcut o treabă bună, da, o treabă necesară, folositoare pentru educaţia tineretului nostru... E un fapt extrem de interesant şi extrem de semnificativ, că detaşamentul vostru se compunea în special din intelectuali tehnicieni. Erau oameni de birou, şi totuşi, cum au luptat? Au luptat excelent!... Şi succesele detaşamentului vostru se şi explică în fond prin

faptul că era format din ingineri, din tehnicieni, din muncitori calificaţi. Ei îşi îndreptau loviturile împotriva duşmanului în mod planificat, aş putea spune chiar, formulîndu-le ştiinţificeşte. Asta-i un fapt extrem de remarcabil, Piotr Karpovici! Da, tineretul nostru trebuie să ştie, trebuie să înţeleagă, că nu-i destul să ai numai sentimente bune şi înflăcărate şi că pentru a servi bine patria trebuie să dai tot — înalta calificare, cunoştinţele, cultura multilaterală, inteligenţa...

În urma convorbirii cu Mihail Ivanovici, am plecat purtînd în inima mea o profundă recunoştinţă pentru acest om admirabil, pentru atenţia lui binevoitoare, prietenească, faţă de munca mea, pentru faptul că m-a încurajat şi m-a sprijinit...

Curînd după întoarcerea mea de la Moscova la Krasnodar, am avut cîteva întîlniri interesante, emoţionante, despre care aş vrea să vorbesc.

Intr-o zi caldă, însorită, şedeam amîndoi, Elena Ivanovna şi cu mine, pe terasa acoperită cu viţă sălbatică. Am văzut deodată că un militar înalt se apropie de portiţă.

Punînd ziarul la o parte, am aşteptat ca musafirul să deschidă portiţa şi să intre în grădină. El zăbovea însă, ferindu-se se vede de cîinele nostru care-l înlocuise pe Dax. Am ieşit în întîmpinarea musafirului şi înainte de a fi ajuns la portiţă, am văzut că era... Berejnoi!

Da, el era! Berejnoi m-a îmbrăţişat puternic. Peste cîteva clipe stăteam pe terasă la un pahar cu vin, aşa cum stăteam înainte de trimiterea lui Berejnoi cu paraşutiştii dincolo de „Linia albastră"...

Nu puteam să-mi vin în fire de bucurie şi surpriză. I-am spus lui Berejnoi că Kiril Stepanovici, comandantul primului pluton al detaşamentului de paraşutişti al lui Slavin, văzuse cum vedetele lui Berejnoi porniseră spre podul de peste strîmtoare, şi săriseră în aer împreună cu vasul de transport.

— Da, asta era unica ieşire posibilă şi eficace! — zise Berejnoi. — Nu-mi amintesc decît de un singur lucru: ciocnirea cumplită a vedetei cu podul. O explozie... şi am fost aruncat în apă. Ce s-a întîmplat mai tîrziu, nu-mi aduc aminte. Mi-am pierdut cunoştinţa. Se vede însă că am ieşit instinctiv la suprafaţă sau că apa m-a scos deasupra. Curînd mi-am venit în fire, şi cu mari sforţări, am reuşit să mă menţin pe apă. Cursul apei mă ducea în larg. Ambele maluri luminate de izbucnirile bateriilor antiaeriene şi de razele reflectoarelor, au dispărut în întuneric. Din întîmplare, am dat peste o frîntură dintr-un copac. Acum îmi venea mai uşor să mă ţin pe apă... La răsărit zarea începea să se lumineze. Se făcea ziuă. Am văzut că venea o vedetă, însă nu puteam să-mi dau seama a cui era. Dacă erau nemţi?

Era mai bine să te îneci decît să cazi prizonier în mîinile lor... Cînd vasul s-a apropiat mult de tot, cei de pe punte m-au zărit şi au strigat pe ruseşte: „Ţin-te bine! Te ridicăm îndată!" Spre norocul meu erau nişte marinari de-ai noştri... Eram rănit la cap. Am fost trimis la spital. Am rămas la spital puţin timp. În aceeaşi sală era un tanchist din unitatea mea. Vă aduceţi aminte că la începutul războiului fusesem tanchist. Curînd după asta, am ieşit amîndoi din spital şi am nimerit iarăşi în vîltoarea războiului. Comandam acuma iar o unitate de tancuri şi-i băteam iar pe nemţi. Numai că acuma înaintam pe aceleaşi drumuri pe care altă dată ne retrăgeam. Da, înaintam! Şi încă cum înaintam! Unitatea noastră de tancuri a avut cinstea să facă o mulţime de incursiuni în zonele interioare ale duşmanului. Am fost rănit a doua oară. După ce m-am vindecat, am nimerit iar într-o unitate de tancuri, am luat parte la o serie de lupte pînă ce, în cele din urmă, am ajuns la Oder, şi după aceea la Berlin! Drept în faţa Reichstagului, în timp ce nemţii care se predaseră ieşeau din subsoluri, nişte soldaţi cu grenade au dat foc mişeleşte, pe la spate, tancului meu, care mersese toată vremea în frunte. Cînd am sărit din tancul cuprins de flăcări, am fost rănit a treia oară şi am stat multă vreme într-un spital din Siberia. Vroiam să vă scriu, dar nu puteam din cauza rănii, iar pe alţii nu-mi venea să-i rog. Şi m-am gîndit că, îndată ce mă fac iar sănătos plec în Kuban şi vin la dumneata ca să-ţi istorisesc totul, pe îndelete...

Berejnoi tăcu. Mă uitam la el amintindu-mi de convorbirile noastre de atunci, înainte de plecarea lui peste „Linia albastră". Se schimbase mult. În faţa mea stătea un ostaş matur, puţin încărunţit la tîmple, calm, sigur de el.

Cam peste trei luni, Berejnoi plecă, fiind chemat la Moscova. De atunci nu mai ştiu ce a mai făcut.

A doua întîlnire fusese tot atît de emoţionantă ca şi prima şi mi-a făcut multă bucurie.

Încă înainte de plecarea lui Berejnoi la Moscova, într-o seară tîrziu, a venit la mine Jora cu tată-său, iar în urma lor, zîmbind, a apărut şi Arseni Silvestrovici, de data asta fără barbă. Mi s-a părut că slăbise mult. Nu mă săturam să-l admir pe Jora în uniforma militară, cu epoleţii de locotenent-colonel şi cu decoraţii pe tot pieptul lui lat.

— Ia spune, Kristmann n-a mai fost găsit? — l-am întrebat eu pe Jora.

Jora se posomorî numaidecît.

— Nu, — răspunse el. — Mai sînt încă foarte multe locuri pe lumea asta unde fasciştii trăiesc ca la ei acasă!... Dar nici acolo nu se vor putea ascunde pînă la urmă! — adăugă el cu un aer întunecat.

— La drept vorbind, — spuse Arseni Silvestrovici, — am venit la dumneavoastră să ne luăm rămas bun. Jora pleacă la Viena.

Arseni Silvestrovici îmi spuse apoi că pleacă într-un lung concediu.

Ceva mai tîrziu i-am întîlnit pe Valia şi pe Kotrov. Valia născuse un băiat. Kotrov luptase într-o regiune de dincolo de Cercul Polar şi fusese şi în Norvegia. In urma înfrîngerii hitleriştilor, fusese trimis în Manciuria şi apoi în Japonia. Voia să termine Academia Militară şi după aceea să plece să facă serviciu în Primorie...

Am fost invitat de marinarii Flotei Mării Negre, de comsomolişti şi de pionieri, să ţin la Novorossiisk cîteva conferinţe despre detaşamentul de partizani. La comitetul orăşenesc al partidului am fost întîmpinat cu multă căldură de inginerul Sîskutov. A doua zi m-am întîlnit cu Slavin şi m-am dus cu el la familiile lui Langovoi şi Nikitin, cei doi partizani eroi căzuţi. La Anapa l-am întîlnit pe Dubineţ. In drum spre sovhozul „Molotov" — una din viile cele mai mari din Uniunea Sovietică — într-o staniţă, lîngă limanul unde partizanii-pescari desfăşuraseră o luptă de abordare împotriva vaselor nemţeşti, l-am întîlnit pe Stepan Kirilovici. Bătrînul cazac, încă puternic ca un stejar, m-a sărutat şi m-a dus la sovhozul lui. La întoarcere am luat-o spre Varenikovskaia. Cum să nu intrăm o clipă la Nikolai, prietenul lui Berejnoi? E greu să descriu bucuria lui cînd a aflat că Berejnoi era în viaţă şi îi trimitea salutări.

Nikolai lucra la o exploatare petroliferă din Adagum.

La Ghelendjik l-am văzut pe Alexandr Erofeevici Gluhovţev. Picta tablouri închinate apărării Novorossiiskului.

Aproape că nu era zi să nu aflu cîte o veste despre eroii cărţilor mele.

Egorin era plecat în nu ştiu ce regiune, numit într-un post de conducere.

Azardov fusese trimis la munca de reconstrucţie şi de organizare a unor întreprinderi noi din industria alimentară, întîi în Caucazul de nord, şi apoi pe Volga, unde lucrează şi azi ca inginer şef.

Potapovna tot mai lucra la combinat şi conducea acuma cu mîna ei puternică o nouă generaţie de tineret.

Panteleici s-a întors în colhozul lui. Venind o dată la Krasnodar, a venit să mă vadă şi mi-a vorbit cu pasiune despre succesele lui:

— Am semănat şi am strîns recolta pe o suprafaţă care ajunge pînă la o mie cinci sute de hectare. Recolta a fost bună. Ne-am procurat trei „Zis"-uri. Consiliul de conducere vroia

să-mi cumpere chiar în anul acesta un turism în locul trăsurii. Am cerut însă să mai aşteptăm pînă la recolta viitoare, pentru care am şi început să ne pregătim de pe acum. Am făcut cei dintîi arătura, am sortat bine seminţele, am arat tot pămîntul disponibil. N-am uitat nici gospodăriile anexe. Am făcut clădiri noi de piatră pentru ferma de produse lactate, pentru crescătoria de porci şi de păsări. Am reparat maşinile. Şi acum sporim numărul vitelor mari şi al cailor colhozului ; şi cînd te gîndeşti că după eliberarea Kubanului n-aveam decît un singur cal, şi acela şchiop, şi numai doi boi ! Anul acesta am depăşit nivelul însămînţărilor de dinainte de război. Aşa că, dacă altădată eram milionari, acum, te pomeneşti că vom fi şi mai bogaţi ! Vom munci cu spor ca să îndeplinim legea planului cincinal !...

La începutul lunii ianuarie 1946, s-a petrecut în viaţa mea un eveniment foarte mare. Am aflat că fusesem propus candidat pentru locul de deputat în Sovietul Suprem al Uniunii Sovietice.

Curînd după aceea, am primit cîteva telegrame în care viitorii mei alegători îmi cereau să candidez în circumscripţia electorală Armavir.

Mai trebuie să spun oare cît de mişcat am fost de această înaltă cinste şi încredere pe care mi-a arătat-o poporul ?

Am plecat cu avionul la Armavir.

Întîlnirile mele cu alegătorii au avut loc la clubul muncitorilor de la calea ferată şi la alte cluburi muncitoreşti. Toate acestea se contopiră pentru mine într-o singură sărbătoare luminoasă şi plină de bucurie — sărbătoarea întregului popor pentru triumful cauzei mari în numele căreia luptase eroic poporul nostru.

Fiii mei, Evgheni şi Ghenea, sînt înmormîntaţi în scuarul Sverdlov din Krasnodar. Tot acolo este înmormîntat secretarul comitetului orăşenesc din Krasnodar al P.C. (b) al U.R.S.S., Mark Apkarovici Popov, unul din iniţiatorii mişcării de partizani din Kuban. Alături de dînsul este înmormîntat tovarăşul P. I. Selezniov, şeful de stat major al mişcării de partizani de la sud, prim secretar al comitetului de partid al ţinutului Krasnodar, mort şi el atît de timpuriu.

* *
*

Elena Ivanovna şi cu mine ne ducem în fiecare zi la mormîntul fiilor noştri. Mormîntul e chiar lîngă casa noastră. Peste drum de casă în scuarul umbros, plin de verdeaţă, se înalţă un obelisc de granit negru şi două busturi de bronz, pe postamente de granit, înconjurate de palmieri şi de trandafiri. Acesta-i mormîntul fiilor noştri...

Stînd amîndoi, Elena Ivanovna şi cu mine, lîngă mormîntul lor, mă gîndesc totdeauna că am ajuns să trăim viaţa aceea pentru a cărei înfăptuire au murit fiii noştri. Şi dacă duşmanul va îndrăzni vreodată să ne atace iar, în locul fiilor mei se vor ridica mii de fii ai marii noastre patrii!

CUPRINS

T. 2861

Redactor de carte: Stoian Nicolae
Tehnoredactor: Parapeanu Maria
Corector: Danciu Elena

Dat la cules 27.X.956. Bun de tipar 13.XII.956. Tiraj 10.110. Hîrtie tipar de 52 gr. m.p. Ft. 84×108/32. Coli ed. 51,57. Coli de tipar 46,75. Comanda 110. A. nr. 04646. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 S=R. Pentru bibliotecile mari indicele de clasificare 8 S „19"—31=R.

Tiparul executat sub com. nr. 1589 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", București — R.P.R.